୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ଋ

୨ । କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟ ରାଜ୍ୟର ଅରଣ୍ୟ—2. The forest in the dominion of the ancient Kishkindhya kingdom.

ବୋଇଲେ ରୁ ସାଥ ଘ୍ରମ କିଷ୍କିନ୍ଧାର ଯାଏ ।

ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ଯୋଗ ।

କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—୧ । ଦକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ପର୍ବତବିଶେଷ—
Kishkindhya 1. Name of a mountain range in South India.

୨ । କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟ ପର୍ବତ ସଂଲଗ୍ନ ରାଜ୍ୟ—2. Name of a kingdom adjoining the Kishkindhya mountain.

କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ନାମ)—କିଷ୍କିନ୍ଧା (ଦେଖ)
Kishkindhyā Kishkindhā (See)

କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟାକାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟା + କାଣ୍ଡ)—ରାମାୟଣର ସାତକାଣ୍ଡ
Kishkindhyākāṇḍa ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁ କାଣ୍ଡରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟାକୁ ଯିବା ଓ ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିତ୍ରତା କରିବା ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇ ଅଛି—One of the 7 books or volumes of the Rāmāyaṇa describing Rāma's doings while in the Kishkindhyā forests.

କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟାଧିପ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟ + ଅଧିପ)—୧ । ବାନର-
Kishkindhyādhipa ରାଜ ବାଳୀ—1. Name of the monkey-king, Bālī.

୨ । ବାନରରାଜ ସୁଗ୍ରୀବ—2. Name of the monkey-king, Sugrība.

କିଷ୍କୁ—ସଂ. ବି. (କୈ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କୁ. ଇଷ୍କୁ)—
Kishku ୧ । ୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳି ବା ଗୁଣ୍ଡେ ପରିମାଣ; ବିତସ୍ତି ପରିମାଣ-1. Measure of one span of the palm.

୨ । ହାତ କନୁଇଁଠାରୁ କଡଣ୍ଡି ବା ମଣିବନ୍ଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରିମାଣ—2. A measure by the length of the hand from the elbow-point to the wrist.

ସଂ. ବିଣ.—୧ । କୁତ୍ସିତ—1. Ugly.

୨ । ନୀଚ—2. Vile.

୩ । ଘୃଣ୍ୟ—3 Contemptible.

କିସ୍—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ. କିସ୍)—ଚୁମ୍ବନ; ଚୁକ; ବୋକ—
Kis Kiss.

ଦେ. ସର୍ବନାମ—କିସ (ଦେଖ)
Kisa (See)

କଥାଟିଏ କହୁଁ, କଥାଟିଏ କହୁଁ. କିସ୍ କଥା ବେଙ୍ଗ୍ ମଥା ।

କାହାଣୀର ଆଦ୍ୟ ଗୀତ ।

କିସ୍‌ବିନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଉଡ଼ିଆ ଭାଷା) ବି—କସବୀ; ବେଶ୍ୟା—
Kisbin Prostitute.

କିସ୍‌ମତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କିସ୍‌ମତ୍)—୧ । ଅଦୃଷ୍ଟ—
Kismat 1. Fate; fortune; luck.

କିସ୍ମତ ୨ । ଭାଗ; ଅଂଶ ବା ହିସ୍ସା—
କିସମତ 2. Share.

୩ । ପ୍ରଦେଶର ଭାଗ; ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଜିଲ୍ଲାର ସମଷ୍ଟି, ଯାହାଁ ଉପରେ ଜଣେ କମିସନର୍ ଥାଆନ୍ତି—3. Revenue-division of a province.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ । ବି ।]

କିସ୍‌ମତ୍‌ଦାର—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ଅଂଶୀଦାର; ଭାଗୁଆଳ—
Kismatdār Cosharer.

କିସ୍‌ମସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କ୍ରିଷ୍ଟ୍‌ମାସ୍)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍‌ମାନଙ୍କର ବଡ଼ଦିନ
Kismas ପର୍ବ; ଖ୍ରୀଷ୍ଟମାସ୍ ପର୍ବ—Christmas.

କିସ୍‌ମିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । ଶୁଖିଲା ଶୁଷ୍କ ଦ୍ରାକ୍ଷା ଫଳ; ଅଙ୍ଗୁର-
Kismis Raisin; dried grape.

କିସମିସ ୨ । ମନକା—
କିସମିସ, ଦାଖ 2. Currants (with seeds).

କିସ୍‌ମୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବୈଦେ. (ଆ. କସ୍‌ବିନ୍) ବି.—
Kismī ୧ । କଣ୍ଟା; ବେଶ୍ୟା—1. Whore; prostitute.

୨ । (ଗାଳି) ଭ୍ରଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—
2. Adulterous or unchaste woman.

କିସ—ଦେ. ସର୍ବନାମ ଓ ବିଣ. (ସଂ. କିମ୍)—କି; କଅଣ—
Kisa What.

କି ଅଧିକ କିସ ଲେଖିବ କଣାଣ ବନିତ ।
କ୍ୟା, କିସ ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

କୃଷ୍ଣ କହନ୍ତି ବସ୍ତ୍ର କାଢ କିସ ଅର୍ଥେ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଶ୍ରୀଷ୍ଟ ।

[ଦ୍ର—ଯାଜପୁର, ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ଗଞ୍ଜାମରେ 'କି' ପରିବର୍ତ୍ତେ ଏହି ଶବ୍ଦର ବହୁଳ ପ୍ରଚଳନ ଦେଖାଯାଏ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଆକ୍ରୋଶ)—ଈର୍ଷା—
Spite; malice; grudge.

କିସ କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଈର୍ଷା କରିବା—
Kisa karibā To be spiteful; to grudge.

ଦେ. କ୍ରି.—କଅଣ କରିବା—What to do.

କିସମ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କିସ୍ମ୍)—୧ । ପ୍ରକାର—
Kisama 1. Kind.

କିସମ ୨ । ଶ୍ରେଣୀ—2. Class.
କିସ୍ମ ୩ । ଢଙ୍ଗ—3. Manner.

କିସଲ—ସଂ. ବି.—କିଶଳୟ (ଦେଖ)
Kisala Kisalaya (See)

କିସଲୟ—ସଂ. ବି.—କିଶଳୟ (ଦେଖ)
Kisalayā Kisalaya (See)

କିସାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ଈର୍ଷା କରିବା—
Kisaiba To be spiteful or grudging.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସତତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

କସି—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ସର୍ବନାମ. ଓ ବ—କସ୍ (ଦେଖ)
Kisi — Kis (See)

କସିମତ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବ. (ଆ.)—କସ୍ମତ୍ (ଦେଖ)
Kisimata (etc.) — Kismat (See)

କସିମିସ—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବ. (ଆ)—କସ୍ମିସ୍ (ଦେଖ)
Kisimisi — Kismis (See)

କସ୍ତି— ବୈଦେ. ବ. (ଫା. କସ୍ତୀ; ଆ. କସ୍ତ୍)—
Kisti
କିସ୍ତି
किश्ती

୧ । ନୌକା—1. Boat.

୨ । (ଆ. କସ୍ତୀ) ରାଜସ୍ୱ ଆଦି ଦେୟ ଦାଖଲ କରିବାର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ; ଲାଟବନ୍ଦି—
2. Latbandi; fixed day for paying Government revenue or rent.
(ଯଥା—କାର୍ତ୍ତିକ କସ୍ତି; ବୈଶାଖ କସ୍ତି ।)

୩ । ଦେୟ ପଇଠ କରିବାର ଥର—
3. Instalment.

୪ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ବା ଥରରେ ପ୍ରାପ୍ୟ ଟଙ୍କା ପଏଠ ବା ଦାଖଲ—4. Payment of any due by instalments on the due dates.

୫ । ସତରଞ୍ଜ ଖେଳରେ ନୌକାସୂଚକ ଗୋଟି—
5. The playing set representing the castle (or boat) in the game of chess.

୬ । (ଫା. କସ୍ତ୍) ସତରଞ୍ଜ ଖେଳରେ ଏକ ପକ୍ଷର ରାଜାଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷର ଗୋଟି ଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରମଣ—
6. The attack made on the King in the game of chess.

କସ୍ତିଉଆର୍ ମାପ—ବୈଦେ. ବ. (ଆ. କସ୍ତ୍ ଆର୍ + ମାପ୍)—
Kistiuār māpa
କିସ୍ତିଓୟାର ମାପ
किस्तवार नाप

ମହଜାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖଣ୍ଡ ଜମିକୁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ମାପିବା କର୍ମ—
Cadastral survey.

କସ୍ତିଉଆରି—ବୈଦେ. ବିଣ (ଆ. କସ୍ତିଆରି,—ଦଫାଦଫା କରି ଦିଆଯିବା (ଧନ ଆଦି)—Paid by instalments.
Kistiuāri
କିସ୍ତିଓୟାରି
किस्तवारि

କସ୍ତିଖିଲାପ—ବୈଦେ. ବ. (ଆ. କସ୍ତୀ ଖିଲାଫ୍)—
Kistikhilāpa
କିସ୍ତିଖେଲାପ
किस्तिखिलाफ

ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଦିବସରେ ଦେୟ ଟଙ୍କା ଦାଖଲ ନ କରିବା—Non-payment of dues on the fixed date; default in payment of any instalment.

କସ୍ତିଖିଲାପୀ ସୁଧ— ବୈଦେ. ବ. (ଆ. କସ୍ତୀଖିଲାପୀ + ସୁଦ)—
Kistikhilāpī sudha
କିସ୍ତିଖେଲାପୀ ସୁଧ
किस्तिखिलाफी सुध

ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଦିବସରେ ଦେୟ ଟଙ୍କା ଦାଖଲ ନ କରି ଯିବାରୁ ଉକ୍ତ ଟଙ୍କା ଉପରେ ଚଢ଼ିବା ସୁଧ—Interest charged on the amount due on account of its becoming overdue.

କସ୍ତି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସତରଞ୍ଜ ଖେଳରେ ରାଜାଙ୍କୁ ଅକ୍ରମଣ କରି ସାର ଚଳାଇବା—
Kisti debā
କିସ୍ତି ଦେଓୟା
किस्त लगाना

1. To move one side's sets in such a manner that the King of other side will be checkmated if it be not moved to any other vulnerable position.

୨ । ଦେୟ ଟଙ୍କା କସ୍ତି ଅନୁସାରେ ଦାଖଲ କରିବା—
2. To pay the amount of money due according to the instalments.

କସ୍ତିବନ୍ଦି—ବୈଦେ. ବ. (ଆ. କସ୍ତୀବନ୍ଦୀ)—
Kistibandi
କିସ୍ତିବନ୍ଦୀ
किस्तबन्दी

ଦେୟ ଟଙ୍କାକୁ ଏକା କସ୍ତିକେ ବା ଥରକେ ନ ଦେଇ ଏକାଧିକ କସ୍ତିରେ ଦାଖଲ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ବା କଟକଣା—Contract or agreement to pay a due by several instalments.

ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ)—କସ୍ତିରେ ପଏଠ ହେବା ନିମନ୍ତେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ—Settled or agreed upon to be paid by instalments.

କସ୍ତିମାତ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. କସ୍ତିମାତ୍)—୧ । ସତରଞ୍ଜ ଖେଳରେ
Kistimat
ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାର ଦ୍ୱାରା ରାଜା ଅବରୁଦ୍ଧ ଓ ଗତିରହିତ ହେବାର ଅବସ୍ଥା (ଏହା ହେଲେ ଅବରୁଦ୍ଧର ପକ୍ଷ ଖେଳାଳି ହାର ଯାଏ)—1. The defeat of one player by his King being prevented from further progress in the game of chess.

୨ । ଶତ୍ରୁକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପରାଜୟ କରିବା—
2. To completely vanquish an enemy.

୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଜୟଲାଭ କରିବା—
3. To win in a certain matter.

କସ୍ତିୱାର ମାପ—ବୈଦେ. ବ—କସ୍ତିଉଆର ମାପ (ଦେଖ)—
Kistiwār māpa — Kistiuār māpa (See)

କସ୍ତିୱାରି—ବୈଦେ. ବ—କସ୍ତିଉଆରି (ଦେଖ)
Kistiwāri — Kistiuāri (See)

କସ୍ମତ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ. (ଆ)—କସ୍ମତ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kismat (etc) — Kismat etc (See)

କହାଟୀ—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—କୁହାଟ (ଦେଖ)
Kihāṭi — Kuhāṭa (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧିବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଜ୍ଞ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଉ	ନ

କହେ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. କିମ୍ ଓ ଅହୋ) ମାନ୍ୟାର୍ଥକ ସମ୍ବୋଧନ ଓ
Kihe ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ)—ହେ; ଆହେ; ଅହୋ—
କିହେ (Interjection of respect and interrogation);
ଅଜୀ Oh.

କହେଁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବନାମ—କେହି; କିଏ; କୌଣସି
Kiheñ ବ୍ୟକ୍ତି—Who; any person.
(ଯଥା – ଗରିବ୍‌କେ କହେଁ ନେଇଁ ପଗ୍‌ରନ୍ ।)

କହେତୁ—ଦେ. ଅ. (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ)—କେଉଁ କାରଣରୁ; କିଆଁ—
Kihetu Why; wherefore; for what reason.
କିଜିନ୍ୟେ
କିସଲିୟେ

କହେତୁରୁ—ଦେ. ଅ—କହେତୁ (ଦେଖ)
Kiheturu Kihetu (See)

କହେଲ—ଦେ. ଅ—ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଘଟଣା ଘଟିଲା—
Kihelā Oh ! wonder of wonders !
କିହଲ କହେଲ ରେ, କହିତ ନୁହେ ସ୍ୱରଗରେ—
କମାଇଆ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କଶୋରଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦ ରଚିତ. ଗୀତ ।

କହେଲେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ଅର୍ଥାତ୍—
Kihele That; in other words.

କହୋ—ଦେ. ଅ—କହେ (ଦେଖ)
Kiho Kihe (See)

କୀକଟ—ସଂ. ବିଣ. (କିମ୍=କୁତ୍ସିତ+କଟ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା
Kikaṭa +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
୧ । ଗରିବ—1. Poor.
୨ । କୃପଣ—2. Miserly; niggardly.
ସଂ. ବି—୧ । ଅଶ୍ୱ—1. Horse.
୨ । ଦେଶବିଶେଷ; ମଗଧ ଦେଶର ପ୍ରାଚୀନ ବୈଦିକ ନାମ
(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Name of a country; ancient Bihar.
[ଦ୍ର—ତନ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ତରଣୀଦ୍ର (ତୁନାର) ଠାରୁ ଗୃଧ୍ରକୂଟ (ଗିଧୋର) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୀକଟ ଦେଶ ଥିଲା । ମଗଧ ଏହି ସୀମାର ଅନ୍ତର୍ଗତ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୩ । ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ କୀକଟଦେଶବାସୀ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତି-ବିଶେଷ—
3. Name of a class of non-Aryans living in the Kikaṭa country in ancient times.

କୀକଶ—ସଂ. ବି. (କିମ୍=କୁତ୍ସିତ+କଶ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+
Kikaśa କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
୧ । ଅସ୍ଥି; ହାଡ଼—1. Bone.
୨ । କୀଟବିଶେଷ—2. A kind of insect.
ସଂ. ବିଣ—୧ । କର୍କଶ—
1. Having a rasping sound.
୨ । କଠିନ—2. Hard.

କୀକସ—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ—କୀକଶ (ଦେଖ)
Kikasa Kikaśa (See)

କୀକି—ସଂ. ବି. (କୀ=ଅନୁକରଣ ଧ୍ୱନି+କୈ. ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+
Kiki କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—ନୀଳକଣ୍ଠ; ଗୃଧପକ୍ଷୀ; ଭଦଳିଆ—
The blue jay.

କୀଚକ—ସଂ. ବି. (ଚୀକ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅକ; ବିପାଚନ;
Kīchaka ପବନ ପଶିଲେ ଯହିଁରୁ ଶବ୍ଦ ବାହାରେ)—
୧ । ବେଣୁ ବାଉଁଶ; ଏକ ଜାତୀୟ ପୋଲା ବାଉଁଶ; ସ୍ୱନଗ୍ରାହୀ ବାଉଁଶ—1. A kind of bamboo tree; hollow bamboo (which produces a whistling sound by the action of wind playing in the hollow).
୨ । (ନାମ) ବିରାଟ ରାଜାଙ୍କ ଶଳା ଓ ସେନାପତି—
2. The commander-in-chief and brother-in-law of king Birāṭa.
[ଦ୍ର—ଏ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ଥିଲେ । ପାଣ୍ଡବମାନେ ଛଦ୍ମବେଶରେ ବିରାଟ ରାଜାଙ୍କ ପୁରରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଏ କାମାତୁର ହୋଇ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅପମାନିତା ଓ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରିବାରୁ ଭୀମସେନ କୌଣସି ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନରେ ଏହାଙ୍କୁ ଚପିଗୁପି, ଦଳଦାଳ ମାଂସ ପିଣ୍ଡୁଳା କରି ମାରି ପକାଇ ଥିଲେ ।]
୩ । ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—3. Name of a demon.

କୀଚକ ଗଡ଼—ଦେ. ବି—ଖିଚିଙ୍ (ଦେଖ)
Kīchaka garḍa Khichiṅ (See)

କୀଚକବଧ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୀଚକ+ବଧ)—
Kīchakabadha ଭୀମଙ୍କଦ୍ୱାରା କୀଚକର ହତ୍ୟା—
The assassination of Kīchaka by Bhīma.
ଦେ. ବି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ମାଡ଼ ଦେଇ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଲମ୍ବାଚଉଡ଼ା କରିଦେବା; (କଥାରେ କହନ୍ତି "ମୋ କଥା ଶୁଣୁନାହୁଁ, ମୁଁ ତତେ କୀଚକବଧ କରି ଦେବିଟି; ଅର୍ଥାତ୍ ଭୀମ କୀଚକକୁ ମାଡ଼ରେ ଦଳମଳ ଦେଲା ଭଳି ମୁଁ ତତେ ମାଡ଼ରେ ଜର୍ଜରିତ କରି ଲମ୍ବାଚଉଡ଼ା କରି ତଳେ ପକାଇ ଦେବିଟି ।")—2. (figurative) Excessive beating of a man (by means of crushing showers of blows) like that inflicted on Kīchaka by Bhīma.

କୀଞ୍ଚକ—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. କୀଚକ)—କୀଚକ (ଦେଖ)
Kiñchaka Kīchaka (See)
ବିରାଟ ରାଜ୍ୟରେ କୀଞ୍ଚକ ରଜା । ଭଗ ।

କୀଟ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ବାନ୍ଧିବା—1. To bind.
Kīṭ (root) ୨ । ରଙ୍ଗ କରିବା—2. To dye.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ପୁସ୍ତକୋକ୍ତରେ ନମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବିହୀନ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ଗଳ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

କୀଟ୍‌କୀଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟୁକୁଟୁକୁ କରିଦେବା—
Kīṭkīṭāibā To cut into shreds.

କୀଟ—ସଂ. ବି. (କୀଟ୍ ଧାତୁ=ବାନ୍ଧିବା; ରଙ୍ଗ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kīṭa ୧ । ପୋକ—1. Insect.
୨ । କୃମି—2. Worm; maggot.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କ୍ଷୁଦ୍ରଜୀବ ବା ପ୍ରାଣୀ—
3. (figurative) An insignificant creature.

କୀଟଘ୍ନ—ସଂ. ବି. (କୀଟ+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଗନ୍ଧକ—
Kīṭaghna Sulphur.
ସଂ. ବିଣ—ଯାହା କୀଟମାନଙ୍କୁ ନାଶ କରେ—
Insecticide.

କୀଟଜ—ସଂ. ବି. (କୀଟ+ଜନ୍ ଧାତୁ=ଜନ୍ମିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା କୀଟଠାରୁ ଜନ୍ମେ)—
Kīṭaja ରେଶମ—Silk.
ସଂ. ବି—୧ । କୀଟଙ୍କଠାରୁ ଜାତ—
1. Produced by worms.
୨ । ରେଶମୀ—2. Silken.

କୀଟଜା—ସଂ. ବି. (କୀଟଜ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଲାକ୍ଷା—
Kīṭajā Shell lac.

କୀଟଦଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. (୩ଯା ତତ୍; କୀଟ+ଦଷ୍ଟ)—
Kīṭadashṭa ପୋକରା; ପୋକଖିଆ—
Worm-eaten; moth-eaten.

କୀଟଭୁକ୍—ସଂ. ବିଣ. (କୀଟ+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ୧ମା. ୧ବ) —
Kīṭabhuk କ୍ଷୁଦ୍ର କୀଟ ଭକ୍ଷଣ କରି ପ୍ରାଣଧାରଣ କରୁଥିବା (ଜୀବ)—
Insectivorous (animals).
ସଂ. ବି—କୀଟ ଭକ୍ଷକ ପ୍ରାଣୀ—
(ଯଥା—ବେଙ୍ଗ, ଛଛୁଁନ୍ଦି ।)
Insectivora; an order of mammals living on insects.

କୀଟମଣି—ସଂ. ବି. (ମଣି ପରି ଦେଖାଯିବା କୀଟ; ପୂର୍ବଜପାତ)—
Kīṭamaṇi ଖଦ୍ୟୋତ; ଜୁଳୁଜୁଳିଆ ପୋକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Fire-fly

କୀଟମାରି—ଦେ. ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର ବନ୍ୟ ଶାକବିଶେଷ—
Kīṭamāri An insectivorous plant; burmanni
କୀଟମାରୀ Drosera.
ମୁଖଜାଳୀ [ଦ୍ର—ଏ ଶାକ ବର୍ଷା ଦିନେ କଞ୍ଚା ଘାସ ମଧ୍ୟରେ ଉଠେ । ଶୀତ କାଳରେ ଏହାର ଫୁଲ ଫୁଟେ । ଏହାର ପତ୍ର ପଇସା ପରି ଶ୍ୱେତଶ୍ୱେତ, ଈଷତ୍ ଲାଲ ଓ ଲୋମଶ । ପତ୍ରରେ ଥିବା ଲୋମର ଅଗରେ ଅଠା ଥାଏ । ପତ୍ର ଉପରେ ପୋକ ବସିଗଲେ ପତ୍ର ବୁଜ ହୋଇ ପୋକକୁ ତା ମଧ୍ୟରେ ବନ୍ଦୀ କରି ପକାଏ । ପୋକ ଦେହରୁ ସବୁ ରସଯାକ ଖାଇ ଦେଲା ପରେ ପତ୍ର ପୁଣି ମେଲା ହୋଇଯାଏ । ଯୋଗେଶ ତନ୍ତ୍ର ।]

କୀଟସ୍ୟ କୀଟ—ସଂ. ବିଣ. (କୀଟ ଅପେକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ଅଧମ ବା କ୍ଷୁଦ୍ର)—
Kīṭasya kīṭa (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତି ତୁଚ୍ଛ ବା ନଗଣ୍ୟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(figurative) Very insignificant (person).

କୀଟାକୁଳିତ—ସଂ. ବିଣ. (୩ଯା ତତ୍; କୀଟ+ଆକୁଳିତ)—
Kīṭākulita ପୋକା; ପୋକରା; ପୋକଖିଆ—
Infested or attacked by worms or moths.

କୀଟାଣୁ—ସଂ. ବି. (କୀଟ+ଅଣୁ=କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶ)—
Kīṭāṇu ୧ । କ୍ଷୁଦ୍ରତମ ପୋକ—1. Animalcule.
୨ । ଚକ୍ଷୁର ଅଗୋଚର କ୍ଷୁଦ୍ର କୀଟ; ଜୀବାଣୁ—
2. Germs; microbes.

କୀଟାଦ—ସଂ. ବିଣ. (କୀଟ+ଅଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kīṭāda କୀଟଭୁକ୍ (ଦେଖ)
Kīṭabhuk (See)

କୀଟିକୀଟା—ଦେ. ବିଣ.—ରେଶମ ଆଦି ବସ୍ତ୍ରକୁ କୀଟମାନେ ଟୁକୁଟୁକୁ
Kītikītā କରି ଘଣି ପକାଇଲା ଭଳି; ଘଣିଘଣା; ଟୁକୁଟୁକୁ—
କିଟକିଟେ Shredded like worm-eaten silk or
ଚୀଥଡ଼ା, ଟୁକଡ଼ାଟୁକଡ଼ା wood or clothes; tattered.

କୀଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୀଟ;ପ୍ରା. କୀଡ଼)—୧ । ଶସ୍ୟ ଓ କାଠ ଆଦିରେ
Kīrḍā ଲାଗିଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ପୋକ; ଘୁଣ—1. Small insects
କୀଡ଼ା or weevils or worms boring into wood or
କୀଡ଼ା grains.
୨ । ଅଂଶେଇ—2. Maggot; worm.

କୀଡ଼ା ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ କୀଟ ଦ୍ୱାରା ନଷ୍ଟ
Kīrḍā khāibā କରିବା—The destruction or spoil-
କୀଡ଼ାଧରା; କୀଡ଼ାଲାଗା ing of articles by worms or
କୀଡ଼ାଲଗନା; କୀଡ଼ାଖାନା moths.

କୀଡ଼ା ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୀଡ଼ା ଖାଇବା (ଦେଖ)
Kīrḍā dharibā Kīrḍā khāibā (See)

କୀଡ଼ା ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି.— କୀଡ଼ା ଖାଇବା (ଦେଖ)
Kīrḍā lāgibā Kīrḍā khāibā (See)

କୀଡ଼ୀ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତୁର) ବି. (ସଂ. କୀଟ)—ପୋକ—
Kīrḍī Worm.

କୀଦୃକ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କିମ୍+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. କ୍ୱିପ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Kīdṛuk କେଉଁ ପ୍ରକାରର; କେଉଁ ପରି; କିପରିକା—
Of what kind or sort.

କୀଦୃକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କିମ୍+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ସ)—
Kīdṛuksha କୀଦୃକ୍ (ଦେଖ)
Kīdṛuk (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍ଥ	ଉଥ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଉଥ	ଦ୍ଧ	ନ୍ତ

କୀଦୃଶ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କିମ୍+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ.ଅ)—କେଉଁ ପ୍ରକାରର
Kīdṛuśa କିପରକା; କେଉଁ ପରି—
(କୀଦୃଶୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Of what kind or sort.

କୀନାଶ—ସଂ. ବି. (କଂ=କୁତ୍ସିତ+ନଶ୍ ଧାତୁ, ଣିଜନ୍ତ ନାଶି ଧାତୁ=
Kīnāśa ବିନାଶ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ). ୧ । ଯମ—
1. The God of death.
୨ । କୁତ୍ସିତରୂପ ବାନରବିଶେଷ; ବଣମନୁଷ୍ୟ—
2. Orang Outang; a kind of monkey with very ugly appearance.
୩ । ରାକ୍ଷସ—3. Demon.
୪ । ପଶୁଘାତକ ବ୍ୟକ୍ତି; କଂସେଇ—
4. Butcher.
୫ । ଗୁପ୍ତ ହତ୍ୟାକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
5. Assassinator; an assassin.
୬ । କୃଷକ—6. Cultivator.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ନୀଚ—1. Low; mean.
୨ । ଲୋଭୀ—2. Covetous.
୩ । ପଶୁଘାତୀ—3. Killing animals.
୪ । ଗୁପ୍ତଘାତୀ—4. Killing secretly; assassinating.

କୀର—ସଂ. ବି. (କୀ=ଶବ୍ଦାନୁକରଣ+ଈର୍ ଧାତୁ=ପ୍ରେରଣ କରିବା
Kīra +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଶୁକପକ୍ଷୀ; ଶୁଆ—1. Parrot.
୨ । ମାଂସ—2. Flesh.
୩ । ଦେଶବିଶେଷ; କାଶ୍ମୀର—
3. The country of Kashmere.
୪ । କାଶ୍ମୀର ଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
4. A resident of Kashmere.

କୀରତି—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. କୀର୍ତ୍ତି)—କୀର୍ତ୍ତି; ଯଶ; ସୁନାମ—
Kīrati Renown; fame; good name.
କୀରତି ଏଥିଁ ଭୁମ୍ବ ଦେବରାଜାଙ୍କ କୀରତି
कीरति ନାଶ ଯିବ କହୁଛ କରି ମୁଁ ପୀରତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କୀରାତ—ସଂ. ବିଣ—କୃପଣ; କାଞ୍ଜୀ—
Kīrāta Miserly; niggardly.

କୀରତନ—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. କୀର୍ତ୍ତନ)—କୀର୍ତ୍ତନ (ଦେଖ)
Kīritana Kīrtana (See)
ଦଶରଥ ରାମଙ୍କ ଗୁଣ କୀରତନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ (କୃ ଧାତୁ=ବିକ୍ଷେପ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—
Kīrṇa ୧ । ବିକ୍ଷିପ୍ତ; ବିଛା ହୋଇଥିବା—1. Scattered.
୨ । ବ୍ୟାପ୍ତ—2. Extended.
୩ । ଆଚ୍ଛନ୍ନ—3. Hidden; covered with; overclouded.
୪ । ବିନଷ୍ଟ; ନିହତ—4. Killed; slaughtered; destroyed.
୫ । ହିଂସିତ; ଆହତ—
5. Injured; hurt; wounded.
୬ । ପୂର୍ଣ୍ଣ—6. Filled with; full of.

କୀର୍ତ୍ତନ—ସଂ. ବି. (କୃତ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରଶଂସା କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Kīrtana ୧ । ବର୍ଣ୍ଣନ—1. Description; act of describing; narration.
(କୀର୍ତ୍ତନ—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । କଥନ—2. Speaking; speech.
୩ । ଉଲ୍ଲେଖ—3. Mention; report.
୪ । ଯଶୋଗାନ; ଗୁଣକଥନ; ପ୍ରଶଂସାବାଦ—
4. Eulogy; praising; praise.
୫ । ହରିନାମ ଗାନ; ହରିଗୁଣ ଗାନ—
5. Chanting of hymns of God.

କୀର୍ତ୍ତନ ଦେ. ବି—୧ । ଝାଞ୍ଜ ଓ ମୃଦଙ୍ଗ ସାହାଯ୍ୟରେ କୃଷ୍ଣ ଓ
कीर्त्तन ଚୈତନ୍ୟାଦି ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ସୁଭଗ୍ନ ସଙ୍ଗୀତ ଗାନ—
1. Chanting of hymns in concert and chorus.
କୀର୍ତ୍ତନରେ ହାବୁଡ଼ାଣ ଅଁ ବିରିବା ନ୍ୟାସ । ଭଗ ।
[ଦ୍ର—କୀର୍ତ୍ତନ ଚୈତନ୍ୟଦେବଙ୍କ ସମୟରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଚଳିତ ଓ ଏଥିର ଅଧିକାଂଶ ଗୀତ ବଙ୍ଗଭାଷାରେ ରଚିତ । ସମସ୍ତ ସମୟରେ ଏହି କୀର୍ତ୍ତନଦଳ କୀର୍ତ୍ତନ କରୁ କରୁ ଗ୍ରାମ ବା ନଗରରେ ବୁଲନ୍ତି, ଏହାକୁ ନଗରକୀର୍ତ୍ତନ ବୋଲାଯାଏ ।]
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କଳହ—2. (figurative) Quarrel.
(ଯଥା—ତାଙ୍କ ଘରେ ତ ତିନିଦିନ ହେଲା କୀର୍ତ୍ତନ ଲାଗିଛି ।)
୩ । ଘୋଷା; ଗୋଳମାଳ—3. Noise; hubbub.
୪ । ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମ—4. A name given to males.
[ଦ୍ର—ମନିଅର୍ ବିଛି ଆମ୍ଭଙ୍କ ଧ୍ୱଜ ଆକାର କୀର୍ତ୍ତନ; ବିନ୍ଦୁ ହ୍ରଦ ଶବ୍ଦସାଗର, ଆପ୍ତେ, ପ୍ରକୃତିବାଦ, ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର ଆଦି କୀର୍ତ୍ତନ ବନାନ କରିଅଛନ୍ତି ।]

କୀର୍ତ୍ତନ ଆଖଡ଼ା—ଦେ. ବି—୧ । ନାମସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ ଗାନ ଓ ବାଦ୍ୟ ଶିକ୍ଷା
Kīrtana ākhardā କରିବାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ବା ଗୃହ—
1. The place where people get trained for Kīrtana.
୨ । ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଦଳ ବା ପଞ୍ଚା—
2. A party of Kīrtana-singers and players.

କୀର୍ତ୍ତନ ଗୁରୁ—ଦେ. ବି—ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନର ସଙ୍ଗୀତ ଓ ବାଦ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ଗୁରୁ-
Kīrtana guru A teacher training the chanters to sing and play on music in proper concert and measure; a Kīrtana-training teacher.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ 'କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେତେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ସେତେ ସେହି ଦେ ପାଇଁ ସଆଇମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଥ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଂ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

କୀର୍ତ୍ତନବାଲା – ଦେ. ବି. ପୁଂ—ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ ଦଳର ବ୍ୟକ୍ତି; କୀର୍ତ୍ତନଗାୟକ—
Kīrtanabālā One belonging to a party of Kīrtana chanters.
(କୀର୍ତ୍ତନବାଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
କୀର୍ତ୍ତନ ଓୟାଲା
କୀର୍ତ୍ତନ ବାଲା
ଦେ. ବିଣ—ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ ଗାନକାରୀ—Chanting hymns.

କୀର୍ତ୍ତନ ବିଦାକି—ଦେ. ବି—କୀର୍ତ୍ତନ ଶେଷହେବା ପରେ ଖୋଳକରତାଳ
Kīrtana bidāki ଉପରେ ନୂଆ ଲୁଗା ରଖି ଦେବଯୋଗ୍ୟ ଉତ୍ତମ ପଦାର୍ଥ ଭୋଗ ଲଗାଇ ନିମନ୍ତ୍ରିତ କୀର୍ତ୍ତନକାରୀ ଦଳଙ୍କୁ ଉକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଦେଇ ବିଦାୟ ଦେବା କର୍ମ—Worshipping of the musical instruments after Kīrtana is over and offering of bhog to them and bidding the party adieu after distributing the offerings amongst them.

[ଦ୍ର—ଏକ ଗ୍ରାମର କୀର୍ତ୍ତନମଣ୍ଡଳୀଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାମରେ କୀର୍ତ୍ତନ କରିବା ନିମନ୍ତେ 'ଦଳ' ବା ପୁଷ୍ପମାଳ ଆଗରୁ ପଠାଇ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଏ । ନିମନ୍ତ୍ରିତ କୀର୍ତ୍ତନକାରୀ ଦଳ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥଳକୁ ଆସି ବିନା ପଇସାରେ କୀର୍ତ୍ତନ କରନ୍ତି । କୀର୍ତ୍ତନ ଶେଷ ହେଲେ ଖୋଳ କରତାଳକୁ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ରୁଣ୍ଡ କରାଯାଏ ଏବଂ ଖୋଳ କରତାଳ ଉପରେ ନୂଆ ଲୁଗା ଓ ଫୁଲ ଚନ୍ଦନ ଦେଇ ଚୈତନ୍ୟ ଦେବଙ୍କ ନାମରେ ଭୋଗ ପଦାର୍ଥମାନ ପୂଜା କରାଯାଏ ଏବଂ ସେହି ଭୋଗ କୀର୍ତ୍ତନିଆମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିତରିତ ହେବା ପରେ କୀର୍ତ୍ତନମଣ୍ଡଳୀଙ୍କୁ ବିଦାୟ ଦିଆଯାଏ ।]

କୀର୍ତ୍ତନ ମଣ୍ଡଳ—ଦେ. ବି—ନାମସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଗଠିତ
Kīrtana maṇḍala ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସଙ୍ଘ—
କୀର୍ତ୍ତନଦଳ A party of Kīrtana players consisting of at least 3 persons.
କୀର୍ତ୍ତନବାଲେ

[ଦ୍ର— କୀର୍ତ୍ତନରେ ଗାଇବା ପାଇଁ, ମୃଦଙ୍ଗ ବଜେଇବା ପାଇଁ ଓ ତାଳ ଧରିବା ପାଇଁ ଅନ୍ତତଃ ୩ ବା ତତୋଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି ଲୋଡ଼ା ।]

କୀର୍ତ୍ତନ ମଣ୍ଡଳୀ—ଦେ. ବି—କୀର୍ତ୍ତନ ମଣ୍ଡଳ (ଦେଖ)
Kīrtana maṇḍalī Kīrtana maṇḍala (See)

କୀର୍ତ୍ତନ ଲଢ଼େଇ—ଦେ. ବି—ଦୁଇ ବା ତତୋଧିକ ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନଦଳ
Kīrtana lardhei ମଧ୍ୟରେ ଗୀତ ଓ ବାଦ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା-Competition between two or more parties of Kīrtana-chanters as to which party is superior in singing and music.

କୀର୍ତ୍ତନିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୀର୍ତ୍ତନ)—
Kīrtaniā ୧ । ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନଦଳର ବ୍ୟକ୍ତି; କୀର୍ତ୍ତନଗାୟକ—
(କୀର୍ତ୍ତନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. One belonging to a party of Kīrtana-players.
କୀର୍ତ୍ତନୀୟା
କୀର୍ତ୍ତନିୟା
ଦେ. ବିଣ—ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନକାରୀ—
Chanting hymns.

କୀର୍ତ୍ତନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (କୃତ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Kīrtanīya ୧ । ବନ୍ଦନୀୟ; ପ୍ରଶଂସନୀୟ—
1. Praiseworthy.
୨ । ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ—2. Mentionable.

କୀର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୃତ୍ ଧାତୁ = ପ୍ରଶଂସା କରିବା + ଭାବ. କ୍ତି)—
Kīrti ୧ । ଯଶଃ; ସୁଖ୍ୟାତି—
(ଅକୀର୍ତ୍ତି—ବିପରୀତ) 1. Glory; renown.
(କୀର୍ତ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ଲୋକ ମୁଖରୁ ପ୍ରଶଂସା—
2. Public praise; fame.
୩ । ଦାନାଦି ପ୍ରଭବ ସୁନାମ; ନାଆଁ—
3. Fame due to benefitting others.
୪ । ପୁଣ୍ୟ (ହିନ୍ଦି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Piety.
୫ । ବିସ୍ତାର—5. Extension; expansion.
୬ । କର୍ଦ୍ଦମ; କାଦୁଅ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. Clay; mud.
୭ । (ନାମ) ସୀତାଙ୍କର ଏକ ସଖୀ—
7. Name of a companion of Sītā.
୮ । (ନାମ) ଦକ୍ଷଙ୍କର ଏକ କନ୍ୟା ଓ ଧର୍ମଙ୍କ ପତ୍ନୀ—
8. Name of daughter of Daksha and wife of Dharma.
୯ । ଆର୍ଯ୍ୟା ଛନ୍ଦର ଏକ ଭେଦ—
9. Name of a Sanscrit metre.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୧୪୫ ଗୁରୁ ଓ ୧୯୫ ଲଘୁ ବର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ । (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)]

୧୦ । ଦଶାକ୍ଷରୀ ବୃତ୍ତବିଶେଷ—
10. Name of a musical metre of 10 syllables.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ୩ ସଗଣ ଓ ଏକ ଗୁରୁ ବର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ । (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)]

୧୧ । ଏକାଦଶାକ୍ଷରୀ ବୃତ୍ତବିଶେଷ—
11. Name of a Sanscrit metre of 11 syllables.

[ଦ୍ର—ଏହା ଇନ୍ଦ୍ରବଜ୍ରାର ମିଳନରେ ରଚିତ ହୁଏ; ଏଥିର ପ୍ରଥମ ଚରଣର ପ୍ରଥମ ଅକ୍ଷର ଲଘୁ ଓ ଶେଷ ୩ ଚରଣର ପ୍ରଥମ ଅକ୍ଷର ଗୁରୁ ହୁଏ । (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)]

୧୨ । ଜ୍ୟୋତି—12. Lustre. (M. W.)
୧୩ । ପ୍ରସାଦ—13. Favour. (M. W.)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ପୃ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ଣ୍ଣ	ଇଅ	ଓ	ନ୍ଦ

୧୪ । ପ୍ରାସାଦ—14. Palace. (M. W.)

୧୫ । (କୃ ଧାତୁ) ମଇଳା; ମଳ—
15. Dirt (M. W.)

୧୬ । ମାତୃକାବିଶେଷ—
15. Name of one of the divine energy personified (M. W.)

ଦେ. ବି—୧ । ଯଶୋଜନକ କାର୍ଯ୍ୟ—
1. A work which brings renown to the doer; work of public utility.

[ଦ୍ର—ମନ୍ଦିରନିର୍ମାଣ, ପୁଷ୍କରିଣୀଖନନ, ଅନ୍ନସତ୍ର ଓ ଜଳସତ୍ର ସ୍ଥାପନ, ଧର୍ମଶାଳା, ପାନ୍ଥନିବାସ ସ୍ଥାପନ ଏବଂ ପଥପାର୍ଶ୍ୱରେ ବୃକ୍ଷାଦି ରୋପଣ ପ୍ରଭୃତି ଜନହିତକର କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା କୀର୍ତ୍ତି ହୁଏ । ଗାରତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରକାଶ କରିବା, ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ପ୍ରଭୃତି ଦ୍ୱାରା ଯଶଃ ହୁଏ । କୀର୍ତ୍ତି ସତ୍କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରଭବା ଓ ଯଶଃ ସଦ୍ଗୁଣପ୍ରଭବା । କୀର୍ତ୍ତି ମରଣାନ୍ତ-ସ୍ଥାୟିନୀ ଓ ଯଶଃ ଜୀବିତକାଳସ୍ଥାୟୀ ।]

୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ) ନିନ୍ଦିତ କର୍ମ; ଗର୍ହିତ କାର୍ଯ୍ୟ—
2. (ironical) An infamous act.

୩ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ) ଅଯଶ—
3. (ironical) Ill fame; disrepute.

[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତ-ଇଂରାଜୀ ଅଭିଧାନକାର ମନିଅର୍ ଉଇଲିଅମ୍ସ ଲେଖିଅଛନ୍ତି ଯେ 'କୀର୍ତ୍ତି' ବନାନ ଅଶୁଦ୍ଧ ଅଟେ ଓ 'କୀର୍ତ୍ତି' ବନାନ ଶୁଦ୍ଧ ଅଟେ; କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତିବାଦ, ଆପ୍ଟେ, ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର, ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ ଓ ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନରେ ଏହା କୀର୍ତ୍ତି-ରୂପେ ଲେଖାଅଛି ।]

କୀର୍ତ୍ତିକର—ସଂ. ବିଣ. (କୀର୍ତ୍ତି + କୃ. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kīrtikara କୀର୍ତ୍ତିଜନକ; ଯଶସ୍କର—
Bringing glory or renown; glorious.

କୀର୍ତ୍ତି କରିବା— ଦେ. କ୍ରି—କୀର୍ତ୍ତିଜନକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—
Kīrti karibā To do a work which will bring renown, especially any work of public utility and benefit.
କୀର୍ତ୍ତିକରା
कीर्तिकरना

କୀର୍ତ୍ତିଚନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୀର୍ତ୍ତି + ଚନ୍ଦ୍ର)—ଦିଗନ୍ତବିସ୍ତୃତ-
Kīrtichandra ଯଶା; ଯାହାର କୀର୍ତ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କିରଣ ଭଳି ପୃଥିବୀ ବ୍ୟାପିଛି—Widely renowned or famous.

ଦେ. ବିଣ—(ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ) ଅକୀର୍ତ୍ତିକର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—(Ironical) (person) Doing an inglorious act.

କୀର୍ତ୍ତିତ—ସଂ. ବିଣ. (କୃତ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—
Kīrtita ୧ । ବର୍ଣ୍ଣିତ—1. Described.

୨ । ଖ୍ୟାତ—2. Renowned; called.

୩ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ—3. Fixed; ascertained.

୪ । କଥିତ; ଉକ୍ତ—4. Spoken; said.

କୀର୍ତ୍ତିନାଶା—ଦେ. ବି. (କୀର୍ତ୍ତି + ନାଶ + ଆ)—'ପଦ୍ମା'ନଦୀର ଅନ୍ୟ-
Kīrtināśā ନାମ; (ପଦ୍ମା ଦେଖ)—
A name of the river Padmā.

କୀର୍ତ୍ତିପତାକା—ସଂ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମଧା; କୀର୍ତ୍ତି + ପତାକା)—ପତାକା
Kīrtipatākā ପରି ବହୁଦୂରରୁ ଶୋଭିତ କୀର୍ତ୍ତି; ଦିଗନ୍ତବିସ୍ତୃତ ଯଶୋରାଶି; ପ୍ରଚାରିତ ସୁନାମ——
Widespread glory or renown (like a flying flag which is visible to a long distance).

କୀର୍ତ୍ତିବନ୍ତ—ପ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. କୀର୍ତ୍ତିବାନ୍)—କୀର୍ତ୍ତିମାନ୍ (ଦେଖ)
Kīrtibanta Kīrtimān (See)

କୀର୍ତ୍ତିବାସ—ସଂ. ବି (ନାମ)—୧ । ସ୍କନ୍ଦପୁରାଣୋକ୍ତ ଅସୁରବିଶେଷ—
Kīrtibāsa 1. Name of a mythological demon (M. W.).

୨ । ଗ୍ରନ୍ଥକାରବିଶେଷ—
2. Name of an author (M. W.)

କୀର୍ତ୍ତିମନ୍ତ—ପ୍ରା. ବିଣ—କୀର୍ତ୍ତିମାନ୍ (ଦେଖ)
Kīrtimanta Kīrtimān (See)

କୀର୍ତ୍ତିବନ୍ତ କୀର୍ତ୍ତିମନ୍ତ ଲୋକର ହୁଏ ସ୍ୱର୍ଗଲୋକ—
कीर्तिमंत କୃଷ୍ଣସଂହିତା. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କୀର୍ତ୍ତିମାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୀର୍ତ୍ତି + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ମତ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Kīrtimān (କୀର୍ତ୍ତିମତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (କୀର୍ତ୍ତିବାନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) କୀର୍ତ୍ତିଜନକ କାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ଯାହାର କୀର୍ତ୍ତି ସବୁଆଡ଼େ ପ୍ରଚାରିତ ହୁଏ—Famous; renowned; celebrated.

କୀର୍ତ୍ତିମୁଖ—ଦେ. ବି—ଶିବମନ୍ଦିରର ଦ୍ୱାରଦେଶରେ ଥିବା ଖୋଦିତ
Kīrtimukha ବା ଚିତ୍ରିତ ମୁଣ୍ଡ—
A figure-head adorning the door of a temple of Śiba.

[ଦ୍ର—ଗନ୍ଧର୍ବପ୍ରସ୍ଥ ଜଳନ୍ଧର ପାର୍ବତୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବାକୁ ମହାଦେବଙ୍କ ନିକଟକୁ ରାହୁକୁ ଦୂତରୂପେ ପଠାଇବାରୁ କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ ମହାଦେବଙ୍କ ଭ୍ରୂ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଭୀଷଣ ମୂର୍ତ୍ତି ରାହୁକୁ ଗ୍ରାସ କରିବାକୁ ଗୋଡ଼ାଇ ଗଲା । ତହୁଁ ରାହୁ ମହାଦେବଙ୍କ ପାଖେ ଶରଣ ପଶିଲା । ମହାଦେବଙ୍କ ବରରେ ଏ ଭୀଷଣ ମୂର୍ତ୍ତି ରାହୁର ମୁଣ୍ଡଟିକୁ ଛାଡ଼ି ଶରୀରର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଅବୟବ ଗ୍ରାସ କଲା । ଏହି ମୁଣ୍ଡ କୀର୍ତ୍ତିମୁଖ ନାମ ଧାରଣ କରିଅଛି । ପ୍ରଥମେ ଏହି ମୁଣ୍ଡକୁ ଦର୍ଶନ ଓ ଅର୍ଚ୍ଚନା କରି ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟକୁ ନ ଗଲେ ଶିବଦର୍ଶନ ଓ ସେବା ପୂଜା ନିଷ୍ଫଳ ହୁଏ—ସ୍କନ୍ଦପୁରାଣ ।]

କୀର୍ତ୍ତି ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ଭବିଷ୍ୟତରେ
Kīrti rakhibā ଯଶ ରହିବ ଏପରି ସ୍ଥାୟୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ଥିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୃଥ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବତ୍ ଦେଖିବେ ।

କୀର୍ତ୍ତିରାଖା
कीर्तिरखना
1. To do a work which will bring renown up to the future; to leave a work of glory.

୨ । ପୂର୍ବ ବଂଶଧରଙ୍କ ଯଶକୁ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖିବା—
2. To continue (by one's present acts or conduct) the good fame of one's ancestors.

୩ । ପୂର୍ବ ବଂଶଧରଙ୍କର କୌଣସି କୀର୍ତ୍ତିକର ଅନୁଷ୍ଠାନ (ଯଥା— ମନ୍ଦିର, ଭଡ଼ାଗ, ଧର୍ମଶାଳା, ବିଦ୍ୟାଳୟ) କୁ ଜୀର୍ଣ୍ଣ-ସଂସ୍କାରାଦିଦ୍ୱାରା ରକ୍ଷା କରିବା—3. To preserve some old works of one's ancestors by repair etc.

କୀର୍ତ୍ତି ରଖିଯିବା— ଦେ. କ୍ରି—କୀର୍ତ୍ତିଜନକ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ମରିବା—
Kīrti rakhijibā
कीर्तीरखेयाउया
कीर्तिरखयाना
To leave behind something which will commemorate one's name after death.

କୀର୍ତ୍ତିଶାଳୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (କୀର୍ତ୍ତି + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଶାଳନ୍, ୧ମା. ୧ବ.)—ଯେ କୀର୍ତ୍ତିଜନକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିବା ଯୋଗୁଁ ସଂସାରରେ ଯଶ ପାଏ—Having performed works of fame; famous; renowned (person).
Kīrtiśālī
(କୀର୍ତ୍ତିଶାଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୀର୍ତ୍ତିଶେଷ— ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୀର୍ତ୍ତି + ଶେଷ; କୀର୍ତ୍ତିମାତ୍ର ଶେଷ ରହେ ଯାହା ଦ୍ୱାରା)—ମୃତ୍ୟୁ—Death (which results in the survival of fame only.)
Kīrtiśesha
(କୀର୍ତ୍ତିଶେଷା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଶ.—ମୃତ—Dead.

କୀର୍ତ୍ତିସ୍ତମ୍ଭ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ସମା; କୀର୍ତ୍ତି + ସ୍ତମ୍ଭ)—୧ । ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ କୀର୍ତ୍ତିକର କାର୍ଯ୍ୟମାନ ଯେଉଁ ଖୁମ୍ଭରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ଥାଏ—1. A pillar embodying the acts of renown of a certain person or king; an obelisk.
Kīrtistambha

୨ । ବିଶିଷ୍ଟ ରାଜାଙ୍କର ରାଜତ୍ୱକାଳରେ ଘଟିଥିବା କୌଣସି କୀର୍ତ୍ତିଜନକ ବା ବିଖ୍ୟାତ କାର୍ଯ୍ୟର ଭବିଷ୍ୟତ୍ ବଂଶଧର-ମାନଙ୍କ ସ୍ମରଣାର୍ଥ ନିର୍ମିତ ଉଚ୍ଚ ଖୁମ୍ଭ—2. A pillar erected in commemoration of some famous acts of a certain sovereign or of some famous occurrence; a monument; a memorial.

କୀର୍ତ୍ତି (ଇତ୍ୟାଦି)—(ସଂ. କୀର୍ତ୍ତି)— କୀର୍ତ୍ତି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kīrtti (etc) Kīrti etc. (See)
[ଦ୍ର— କୀର୍ତ୍ତି ଶବ୍ଦର ଏହି ବନାନ ଅଶୁଦ୍ଧ ଅଟେ M. W. ।]

କୀଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ବନ୍ଧନ କରିବା—
Kīl (root) 1 To bind.

୨ । ଦୃଢ଼ କରିବା; ବନ୍ଦ କରିବା—2. To fasten.
୩ । କଣ୍ଟା ଫୋଡ଼ିବା; କୀଳା ପୋତିବା—3. To stake.
୪ । ପୀନ୍ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଜୋଡ଼ିବା—4. To pin.

କୀଳ—ସଂ. ବି. (କୀଳ୍ ଧାତୁ = ବନ୍ଧନ କରିବା + କରଣ. ଅ)—
Kīla
୧ । ଖିଲ; ଗେଣ୍ଡଣା; ମେଖ; ସରୁ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମୁନିଆ କାଠ ବା ଧାତୁ—1. Peg; pin.
୨ । ଖୁଣ୍ଟା; ଖୁଣ୍ଟି—2. Short pillar; post; stake.
୩ । ଖୁଣ୍ଟ—3. Pillar.
୪ । ମୁଷ୍ଟ୍ୟାଘାତ; ମୁଥ; ମୁଖୀ—
4. Blow by the clenched fist.
୫ । ଅଗ୍ନିଶିଖା—5. Flame.
୬ । କବାଟର କୀଳଣୀ—6. The bolt of a door.
୭ । କନ୍ଦୁଣି—7. Elbow.
୮ । ପିରକ; କଣ୍ଟା—8. Nail; prick.
୯ । ସୂର୍ଯ୍ୟଘଟିକାର ଛାୟାଦର୍ଶକ କଣ୍ଟା—
9. Gnomon of a sundial (M. W.)
୧୦ । ତଳର ମାଣିଖୁଣ୍ଟି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—10. The central pin of the lower mill-stone.
୧୧ । ଗୋରୁ ଖୁଣ୍ଟ—11. Post in a cow-house for fastening cattle (M.W.)
୧୨ । (ସୁଶ୍ରୁତ) ପ୍ରସବ ପୂର୍ବରୁ ଭ୍ରୂଣ ଯୋନିଦ୍ୱାରରେ ଅଟକିବା ଅବସ୍ଥା—12. The position of a foetus impending delivery.
୧୩ । କୁମ୍ଭାର ଚକର ମଝି ଖୁଣ୍ଟି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
13. The central stake of a potter's wheel
୧୪ । (ସୁଶ୍ରୁତ) କଣ୍ଟା ଆକାରର ଆବୁ; ପଦ୍ମକଣ୍ଟକ—
14. A kind of tumour having the shape of a stake
୧୫ । ନାକରେ ପିନ୍ଧା ଯିବା ଲବଙ୍ଗ ଆକାରରେ ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—15. A clove-like ornament for the nose.
୧୬ । ସ୍ତ୍ରୀପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଆସନବିଶେଷ; କୀଳାସନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
16. A kind of pose in coition.

କୀଳକ—ସଂ. ବି. (କୀଳ + ସ୍ୱାର୍ଥରେ କ.)—୧ । ବନ୍ଧନାର୍ଥ ଖୁଣ୍ଟ—
Kīlaka 1. Pillar; post.
୨ । ଖୁଣ୍ଟି—2. Small pillar; stake.
୩ । କୀଳା; ଖୁଣ୍ଟା; ଗେଣ୍ଡଣା—3. Peg.
୪ । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଦେବତାବିଶେଷ—4. A class of Deities mentioned in the Tantras.
୫ । ଶରୀରକୁ କୀଳିବା ମନ୍ତ୍ର—5. An incantation used for the purpose of making one's body invulnerable

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ	ଇଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଉ	ନ

୬ । ସ୍ତବବିଶେଷ—6. A hymn recited before the recital of the chief hymn.

[ଦ୍ର—ଏ ସ୍ତବପାଠଦ୍ୱାରା ମନ ପ୍ରଭାବ ଆଦିରୁ ସ୍ତବକାରୀଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରାଯାଏ ।]

୭ । (ସୁଶ୍ରୁତ) ଭଙ୍ଗାହାଡ଼କୁ ସିଧା କରି ବାନ୍ଧିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠପଟା—

7. A splint for confining broken bones.

୮ । ମନ୍ତ୍ରର ମଧ୍ୟଭାଗ—

8. The middle portion of a mantra.

୯ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ବାର୍ହସ୍ପତ୍ୟ ବର୍ଷ ଗଣନା ଚକ୍ରର ୬୦ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରୁ ଦ୍ୱିଚତ୍ୱାରିଂଶ ବର୍ଷର ନାମ—

9. (Astrology) Name of the 42nd year of the cycle of 60 years of the planet Jupiter.

[ଦ୍ର—ଏ ବର୍ଷ ଅମଙ୍ଗଳ ନାଶ ହୋଇ ସର୍ବତ୍ର ମଙ୍ଗଳ ଘଟେ ।]

କିଲଣୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୀଳନୀ)—କିଲଣି; ଘରର କବାଟକୁ ଭିତର-
Kīlaṇī ଆଡ଼ୁ ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ କବାଟରେ ଲାଗିଥିବା
ହୁଡ଼କା ଲୁହା ବା କାଠର ଦଣ୍ଡ, ହୁଡ଼ୁକା; ଅର୍ଗଳ
ଚଟଖନୀ; ଖଟକା (ଏହି ଦଣ୍ଡକୁ ଚଉକାଠରେ ଥିବା ଘରା ମଧ୍ୟକୁ ପଶାଇ ଦେଲେ କବାଟ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ ।)
A bolt of a door; a bar for closing up a door.

କିଲନ—ସଂ. ବି. (କୀଲ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—
Kīlana ୧ । କବାଟ ବନ୍ଦକରିବା କର୍ମ—

1. Bolting of a door.

୨ । କୀଳାପୋତା—2. Pegging; staking.

୩ । ଏକତ୍ର ଯୋଡ଼ିବା କର୍ମ—3. Fastening.

୪ । ବନ୍ଧନ; ରୋକ୍; ଅଟକ—

4. Binding; restraint.

କିଲା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୀଲ୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା + କର୍ମ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ; ଭୁଲ.ଲାଟିନ୍. କୁନିଅସ୍=କୀଲ=Wedge)—
Kīlā

୧ । ବନ୍ଧନ ଖୁଣ୍ଟ—

1. A post for tying or tethering.

୨ । ଖିଲ—2. Peg; wedge.

୩ । (ହିନ୍ଦୁପୁରାଣ) ପୃଥିବୀକୁ ସ୍ଥିର ବା ଦୃଢ଼ବଦ୍ଧ କରିବା ସକାଶେ ଆଠ ଦିଗରେ ଥିବା ଆଠଗୋଟି କାଳ୍ପନିକ ଖୁଣ୍ଟ; ଅଷ୍ଟକୁଳାଚଳ—

3. (Hindu mythology) One of the 8 imaginary mountains holding the earth fixed in the 8 points of the compass,

୪ । ଅଗ୍ନିଶିଖା—

4. Flame of burning fire.

୫ । କହୁଣୀ—5. Elbow.

୬ । କହୁଣୀଆଁ; କହୁଣୀମାଡ଼—

6. A blow with the elbow.

୭ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶ; କଣା—7. Minute particle.

୮ । ମୈଥୁନ ସମୟରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ମୁଷ୍ଟ୍ୟାଘାତ—

8. A blow dealt during copulation (M. W)

ଦେ. ବି—୧ । ନାମାକ୍ଷର ଯୁକ୍ତ ଖୁଣ୍ଟ—

1. Sign-post.

୨ । ଲେଖା ହୋଇଥିବା ବିଷୟକୁ କାଟିବା ରେଖା—

2. A line drawn through a written matter for scoring it through.

୩ । ବିବାଦୀୟ କୌଣସି ଫସଲ ବା ଜମିକୁ ରାଜାଙ୍କ ନାମରେ ଅଟକ କରିବା ସକାଶେ ପୋତିବା ଖୁଣ୍ଟା ବା ଭାଗା; ଝୁଣ୍ଟା—3. A pole put on a disputed thing or land in the name of the king prohibiting either party touching or going near the subject in dispute pending authoritative decision of the dispute.

୪ । ଭୂଷା ବା ବିଧା—

4. A blow with the clenched fist.

୫ । ଅପରାଧୀଙ୍କୁ ଶୂଳୀ ଚଢ଼ାଇବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଶୂଳୀ—

5. A pointed spike on which criminals, condemned to be killed, used formerly to be impaled through the anus.

୬ । କୀଳିବା କାର୍ଯ୍ୟ (କୀଳିବା ଦେଖ)

6. Act of Kīlibā.

୭ । (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) ଲୁହା ବା କଂସାରେ ତିଆରି ଯନ୍ତ୍ର-ବିଶେଷ—7. An instrument made of iron or bell-metal.

[ଦ୍ର—ଏହା ସାହାଯ୍ୟରେ ସୁନାରୂପାର ନିଦା ଗୋଲାକାର ପିଣ୍ଡ ତିଆରି ହୁଏ ।]

ଦେ. ବିଣ—୧ । କୀଳିତ; କୀଳା ଯାଇଥିବା—

1. Bolted (door).

୨ । ଗାର ପଡ଼ି କଟା ଯାଇଥିବା (ଲେଖା)—

2. Scored through (writing).

କିଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୀଳିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Kīlāibā Causative form of Kīlibā.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ୍ଣ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ୍ଣ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗଳା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ' ଦେଖିବେ

କୀଲାକୀଲି—ଦେ. ବି—୧ । ଅନେକ ଗୃହିଏ କବାଟକୁ ବନ୍ଦବା କର୍ମ—
Kīlākīli 1. Act of shutting several doors.

୨ । କୌଣସି ଲିଖିତ ବିଷୟ ଉପରେ ଗାର ପକାଇ ବାରମ୍ବାର କାଟି ଆଲୁର ବାଲୁର କରିବାଅ ବସ୍ତୁ—2. Repeated scoring through a written matter.

୩ । ନାନା ପ୍ରକାରର କାଳିବା କର୍ମ (ଦେଖ)
3. Various acts of Kīlibā (See)

କୀଲାକ୍ଷର—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କୀଲା ସଦୃଶ ଅକ୍ଷର)—
Kīlākshara ବହୁ ପ୍ରାଚୀନ ଲିପିବିଶେଷ—
A kind of ancient wedge-shaped script; cuneiform script.

[ଦ୍ର—ଏ ଲିପି ପ୍ରାଚୀନ ଆସିରିଆ ଓ ବାବିଲନ୍ ଦେଶରେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଫ୍ରିକାର ବାବେଣ୍ଡା ଅଞ୍ଚଳରେ ଏ ଲେଖାର କେତେକ ପ୍ରମାଣ ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇଅଛି ।]

କୀଲାତାଟ—ପ୍ରାଦେ. (ଚିଲିକା ଉପକୂଳ) ବି. (ସଂ. କୀଲକ + ସଂ. ତଟୀ
Kīlātāta =ଅତଡ଼ା)—ଚିଲିକାରେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଧରିବା ପାଇଁ ପୋତାଯିବା ଭାଟ ଏବଂ ତାକୁ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କୀଲା—A wicker-work frame and poles set up in the Chilkā Lake for catching shrimps.

କୀଲା ବାଡ଼େଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୂମିରେ ଖିଲ ପୋତିବା—
Kīlā bārdeibā To drive a peg into the ground.

କୀଲା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୀଲା ବାଡ଼େଇବା (ଦେଖ)
Kīlā māribā Kīlā bārdeibā (See)

କୀଲାଲ—ସଂ. ବି. (କୀଲ = ଅଗ୍ନିଶିଖା + ଅଲ୍ ଧାତୁ = ନିବାରଣ କରିବା
Kīlāla + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଜଳ—1. Water.

୨ । ଅମୃତ—2. Nectar; the food of the Gods.

୩ । ରକ୍ତ—3. Blood.

୪ । ମଧୁ; ମହୁ—4. Honey.

୫ । ପଶୁ—5. Beast.

କୀଲାଳୀ—ସଂ. ବି. (କୀଲାଳ + ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଛିପିଛିପି—
Kīlālī 1. Lizard (M. W.)

୨ । ଏଣ୍ଡୁଅ—2. Chameleon (M W.)

କୀଲାସନ—ସଂ. ବି. (କୀଲ + ଆସନ)—ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଏକପ୍ରକାର
Kīlāsana ଆସନ—A particular pose during coition.

କୀଲିଣୀ— ଦେ. ବି—କୀଲଣୀ (ଦେଖ)
Kīlinī Kīlanī (See)

କୀଲିତ—ସଂ. ବିଣ. (କୀଲ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧ । କୀଲା ଯାଇଥିବା;
Kīlita ରୁଦ୍ଧ—1. Closed; shut up.

୨ । ଭୂମିରେ ପୋତା ଯାଇଥିବା (ମେଖ ଆଦି)—
2. Staked; impaled; driven to the ground as a pole.

୩ । ବନ୍ଧ; ବନ୍ଧାଯାଇ ଥିବା —3. Tied.

୪ । ଅବରୁଦ୍ଧ—4 Confined.

କୀଲିଣୀ—ସଂ. ବି. (କୀଲ୍ ଧାତୁ + ଇନ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—କୀଲଣୀ (ଦେଖ)
Kīlinī Kīlanī (See)

କୀଲିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୀଲନ)—୧ । ଘର ଭିତରୁ ଦ୍ୱାର ରୁଦ୍ଧ
Kīlibā କରିବା—1. To bolt a door from inside.

ଖାଲାଦେଓୟା ମୁଁ ତ ଭିତରେ ଭାଟ କୀଲ ପକାଇଲି ।

କୀଲନା ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । ଦେହକୁ ଔଷଧ ବା ମନ୍ତ୍ରାଦି ଦ୍ୱାରା ଶତ୍ରୁ ଆକ୍ରମଣରୁ ବା ଭୂତପ୍ରେତାଦିଙ୍କ ଠାରୁ ବା ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରଭାବରୁ ରକ୍ଷା କରିବା; ଦେହକୁ ଅକାଟ୍ୟ କରିବା—
2. To make one's body invulnerable against the attack of enemies and evil spirits or incantations by using charms.

୩ । ଦୁଷ୍ଟ ଭୂତପ୍ରେତ ଓ ବ୍ୟାଘ୍ର ସର୍ପାଦିଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ରବଳରେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ରୁଦ୍ଧ କରିବା—
3. To confine evil spirits, tiger, snake etc to one place by means of charms.

୪ । ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଅକ୍ଷରାଦିର ମଧ୍ୟଦେଇ ଗାର ଟାଣିବା; ଲେଖା ଆଦିକୁ କାଟିଦେବା—4. To score through; to erase.

୫ । କୀଲା ମାରିବା—5. To impale or stake a pin or pole.

କୀଶ—ସଂ. ବି. (ବହୁଗ୍ରାହି; କ = ବାୟୁ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥରେ. ଇ = କି;
Kīsa ଈ = ହନୁମାନ + ଈଶ)—୧ । ବାନର—1. Monkey.

ଚଲନ୍ତୁ ଯେ କୀଶ ଶିଶୁ, ବଡ଼ ଉତ୍ସେ ହୋଇ ପଶୁ ।
ଲକ୍ଷ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ପକ୍ଷୀ—2. Bird.

୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—3. The sun.

ସଂ. ବିଣ.—ବିବସ୍ତ୍ର; ଉଲଙ୍ଗ; ଲଙ୍ଗଳା—Naked.

କୀସା—ଦେଦେ. ବି. (ଫା; କୀସା)—ଖୀସା; ଥଳି; ଖୋଳତା—
Kīsā Bag; wallet.

ଥଳୀ

କାସା

କୁ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଶବ୍ଦ କରିବା—
Ku (root) To make a sound.

କୁ—ସଂ. ବି. (କୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Ku ପୃଥିବୀ—The Earth.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ତ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍ତ

ସଂ. ଅବ୍ୟୟ—୧ । ଦୋଷ—1. Fault; guilt.

୨ । ଅମଙ୍ଗଳ—2. Adversity.

୩ । ମନ୍ଦ—3. Bad.

୪ । କୁତ୍ସିତ—4. Ugly.

୫ । ନିନ୍ଦା—5. Blame.

ସଂ. ବିଣ.—୧ । ଅଯୋଗ୍ୟ—1. Worthless.

୨ । ନିନ୍ଦନୀୟ—2. Blameworthy.

୩ । ମନ୍ଦ—3. Bad.

[ଦ୍ର—ଏହା ବିଶେଷ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—କୁପୁତ୍ର, କୁକାର୍ଯ୍ୟ ।]

ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ. ବିଣ.—କେଉଁ—What; which.

କେ ଦେ. ଅ.—୨ୟା ବିଭକ୍ତି ୧ ବଚନର ଚିହ୍ନ—To (the sign of inflection of the objective case.)

କା

କାଳର କ୍ରୀଡ଼ା ଏ ଜଗତ
କାଳକୁ କେବା ସାମରଥ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୧ । ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ; ଠାକୁ; ନିକଟକୁ—1. To; near.

(ଯଥା—ମୁଁ ଘରକୁ ଯିବି ।)

୨ । ରେ—2. In.

(ଯଥା—ଟଙ୍କାକୁ ସେରେ ଘିଅ; ଏ କାଳକୁ ଏହା ଘଟିଲା ।)

୩ । ହେତ୍ୱର୍ଥରେ କ୍ରିୟା ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ) ଯୋଗୁଁ; ହେତୁରୁ-3. Owing to; for.

ଜୀବେ ଦୟାକୁ ପାପେ ଦୟାକୁ ହେଲାକୁ ଏତେ ଦଶା ।
ଦୀନନାଥ. ଦେବଦାମୋଦର ।

୪ । ନିମନ୍ତେ; ସକାଶେ; ପାଇଁ—4. For.

ଏହୁ କଥାକୁ, ନାଆ ପେଇ ଦେଇ କଲକତାକୁ । ଭଗ ।
ତୁଚ୍ଛ ସ୍ନେହ ମନ ଜନ ତୋ ସଙ୍ଗକୁ କି ଭଜନ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳ୍ଲଭ. ଗୀତ ।

୫ । ଚତୁର୍ଥୀ ବିଭକ୍ତି ଏକବଚନରେ ଚିହ୍ନ—5. Case-ending for the 4th or dative case.

(ଯଥା—ଦରିଦ୍ରକୁ ଅନ୍ନ ଦିଅ ।)

କୁଅ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ସଂ. କୂପ)—କୁଅ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Kua (etc) Kūa etc (See)

କୁଅଁର—ଦେ. ବି ପୁଂ. (ସଂ. କୁମାର)—୧ । ଖଣ୍ଡାଏତ ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି—1. A family title of the Kshatriyas.

Kuañra

କୁଅର

କୁଅର ୨ । ପୁତ୍ର—2. Son.

(କୁଅଁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କୁମାର; ଅବିବାହିତ ଯୁବକ—A bachelor.

ପ୍ରାଦେ. (ଫିଦିଭୁମ)— ବି.—ରାଜାଙ୍କ ୨ୟ ପୁତ୍ରଙ୍କ ଉପାଧି—The title of the 2nd son of a Raja.

କୁଅଁଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—କୁଁଅଲ୍ (ଦେଖ)

Kuañl Kuñal (See)

କୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କାକ)—୧ । ବାୟସ; କାକ—1. Crow.

Kuā

କାଗ [ଦ୍ର—ଏହା ଗ୍ରାମଚର ଶାଖାଶ୍ରୟୀ ବର୍ଗର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ପକ୍ଷୀ । ଏହାର **କଉଆ** ବେକ ସରୁ, ଦେହ ଓ ପକ୍ଷ କୃଷ୍ଣ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟରେ ଥିବା ସମୟରେ ସୀତାଙ୍କ ଓଷ୍ଠକୁ ଏହି ପକ୍ଷୀ ମାଂସଲୋଭରେ ଖୁଞ୍ଚିଦେବାରୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଅଭିଶାପରେ ଏ କଣା ବା ଟେରା ହୋଇ-ଗଲା । ଏକ ଋଷି କାକରୂପ ଧରି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଖାଇ ଅମର ହୋଇଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ କାକମାନେ ବହୁକାଳ ବଞ୍ଚନ୍ତି ।]

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୁଆ ପରି ଗୋଳମାଳ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—2. (figurative) A noisy person.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅଇଁଠା ଓ ଅମେଧ୍ୟ ଖାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି—3. (figurative) One who takes unclean food and leavings (like the crow).

୪ । (ସଂ. କୂପ, କୂପକ)—ତେଲକୁପା; ଚର୍ମନିର୍ମିତ ତୈଳ-ପାତ୍ର; ଚର୍ମ ପିଚ୍ଛା—4 Leathern oil-can; hogshead.

କୁଆଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋମଳାଙ୍କୁର)—କଢ଼ା; ଗଛଆଦିରୁ ବାହାରିବା ନୂଆ କୋମଳ ଶାଖା—New branch shooting out of a tree; sprout.

Kuañ

କିଆ ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୂପ; ଭୁଲ; ହି. କୁଆଁ; ବଂ. କୁଆ)—କୂଅ— Well.

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି— ମାଟିନନ୍ଦ ଲାଗିଥିବା କୂଅ—Earthen ring-well.

ଦେ. ଅ—କୁଆଁକୁଆଁ (ଦେଖ)

Kuāñkuāñ (See)

କୁଆଁ କୁଆଁ—ଦେ ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)-ସଦ୍ୟୋଜାତ ଶିଶୁର କ୍ରନ୍ଦନ-ଧ୍ୱନି-The crying sound of the new-born baby.

Kuāñkuāñ

ଉଆଁ । ଉଆଁ ।

ଚୀଁ; ଚୀଁଚୀଁ କୁଆଁ କୁଆଁ ଧ୍ୱନି ଶୁଣି. ଉଠିଲେ ରକ୍ଷକ ଶ୍ରେଣୀ ।
ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲୋଳ ।

କୁଆଁକୁଟା—ଦେ. ବି—ହଟହଟା ଅବସ୍ଥା; ଲୋକହସା—Public derision.

Kuāñkuṭā

ଦେ. ବିଣ—ହଟହଟା; ଲୋକହସା—Being the butt of public laughter or derision.

କୁଆଁତରା—ଗ୍ରା. ବି—କୁଆତରା (ଦେଖ)

Kuāñtarā Kuātarā (See)

କୁଆଁତାରା—ଦେ. ବି—କୁଆତରା (ଦେଖ)

Kuāñtarā Kuātarā (See)

କୁଆଁର—ଦେ. ବି—୧ । ଅବିବାହିତ ଯୁବକ—1. Unmarried young man; a bachelor.

Kuāñra

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଗ୍ୟା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

କୁଁଆର ୨ । କୁମାର—2. Male child.

କୁଁଆର ୩ । ଗମ୍ଭାରୀ (ଦେଖ)
3. Gambhārī (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ଭୁଲ; ହି. କ୍ୱାର=ଆଶ୍ୱିନ ମାସ) ବ—
କାର୍ତ୍ତିକମାସ—Month of Kārttika.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଗାଈଗୋଠ—Cattle-pen.

କୁଆଁରପୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବ—କୁଆରପୁରିଆ (ଦେଖ)
Kuāñrapurdiā Kuārapuriā (See)

କୁଆଁରପୁରିଆ—ଦେ. ବ—କୁଆରପୁରିଆ (ଦେଖ)
Kuāñrapuriā Kuārapuriā (See)

କୁଆଁର ପୂନିଆଁ—ଦେ. ବ—କୁଆର ପୂନିଆଁ (ଦେଖ)
Kuāñra pūniañ Kuāra pūniañ (See)

କୁଆଁର ପୂର୍ଣ୍ଣମୀ—ଦେ. ବ—କୁଆର ପୂନିଆଁ (ଦେଖ)
Kuāñra pūrṇṇamī Kuāra pūniañ (See)
ଆଶ୍ୱିନମାସରେ ଦିନ କୁଆଁର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।

କୁଆଁରା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବିଣ. ପୁଂ. (ଭୁଲ. ହି. କୁଁଆରା)—
Kuāñrā ଅକୃତଦାର; ଅବିବାହିତ—Unmarried (male).

କୁଆଁରିଆ ଗାଈ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଯେଉଁ ଗାଈକୁ ଗଉଡ଼ି-
Kuāñriā gāī ଗୋଠରେ ଛାଡ଼ି ଦିଆ ଯାଇ ଥାଏ—
A cow which has been entrusted to a cowherd to be tended along with his flock.

କୁଆଁରୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. କୁମାରୀ)—
Kuāñrī ୧ । ଅବିବାହିତା କନ୍ୟା—
କୁଆଁରୀ 1. Maiden; virgin.
କୁଆଁରି ୨ । ଘିକୁଆଁରୀ (ଦେଖ)
2. Ghikuāñrī (See)
ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅବିବାହିତା; ଅଉଆଡ଼ି (ବାଳିକା)—
Unmarried (girl).

କୁଆଁରୀ କନିଆଁ—ଗ୍ରା. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. କୁମାରୀ କନ୍ୟା)—
Kuāñrī kaniāñ ଅବିବାହିତା ବାଳିକା—
Maiden; unmarried girl.

କୁଆଁରୀ ଖରା—ଦେ. ବ. (ସଂ. କୁମାର+ଖରକର)—
Kuāñrī kharā ନବୋଦିତ ସୂର୍ଯ୍ୟର କିରଣ; କଅଁଳ ଖରା—
The tender rays of the morning sun.

କୁଆଁରୀ ଚାନ୍ଦ—ଦେ. ବ. (ସଂ. କୁମାର+ଚନ୍ଦ୍ର)—
Kuāñrī chānda ୧ । ନବୋଦିତ କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ଚନ୍ଦ୍ର—
1. The newly risen full-moon of the Āswina Pūrṇṇimā.
୨ । ପ୍ରତିପଦାର କ୍ଷୀଣ ଚନ୍ଦ୍ର—
2. The new moon.
୩ । କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ପୂଜା ହୋଇଥିବା ନୈବେଦ୍ୟ—
3. The offerings made to the moon on the Āswina Pūrṇṇimā.

କୁଆଁରୀ ଜହ୍ନ—ଦେ. ବ—କୁଆରୀ ଚାନ୍ଦ (୧।୨) (ଦେଖ)
Kuāñrī jahna Kuāñrī chānda (1.2) (See)

କୁଆଁରୀ ସୂତା—ଦେ. ବ. (ସଂ. କୁମାରୀ+ସୂତ)—
Kuāñrī sūtā ଅଷାଢ଼ୁଆ ସୂତା; କୌଭୁକ ସୂତ୍ର; କୁମାରୀ କାଟିଥିବା ସୂତା—Thread woven by a maid.

[ଦ୍ର—ଏହା ବିବାହ କର୍ମରେ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ ଏବଂ ଏହା ବଳା-ଯାଇ ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ହାତ ଓ ବାହାରେ ବନ୍ଧାଯାଏ ।]

କୁଆଁରୀ ହାଡ଼—ଦେ. ବ. (ସଂ. କୁମାରୀ+ଆ. ହର୍ଦ୍ଦ)—
Kuāñrī hārda ଅବିବାହିତା କନ୍ୟାର ହାତର ଅସ୍ଥି—
The bone of the hand of a virgin, said to be efficacious in magical performances and used by magicians and charmers.

[ଦ୍ର—ଏହି ହାଡ଼କୁ ମନ୍ତ୍ରପୂତ କରି ଗୁଣିଆମାନେ ଗାରୁଡ଼ି ବିଦ୍ୟା-ସାଧନରେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

କୁଆଁରୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. ପୁଂ. (ସଂ. କୁମାର; ଭୁଲ. ହିନ୍ଦୀ
Kuāñro କୁଆଁରା)—କୁମାର, ଅବିବାହିତ ବାଳକ—
Bachelor.

କୁଆକୁଟା—ଦେ. ବ ଓ ବିଣ—କୁଆଁକୁଟା (ଦେଖ)
Kuākuṭā Kuāñkuṭā (See)

କୁଆକେନ୍ଦା—ଦେ. ବ—ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Kuākendā A kind of tree; Curculigo
ତାଳୁରା (Haines)
ମୁସାଲିକଲ, ମୁସର [ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ବଡ଼ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହାର ଫୁଲ ହଳଦିଆ ।]

କୁଆକେନ୍ଦୁ—ଦେ. ବ. (ସଂ. କାକେନ୍ଦୁ; ଏ ଗଛ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଥିବାରୁ)—
Kuākendu ଡମାଳ ବର୍ଣ୍ଣର ଧୂସରକେନ୍ଦୁ; ମାକଡ଼-
ସଂ. ନାମ— କାକେନ୍ଦୁ; କେନ୍ଦୁ—A tree and its fruit;
ଭୁଲକ; କାକପୀଲୁକ; Diospyros Tomentosa; Ebony.
କାକଭନ୍ଦୁକ [ଦ୍ର—ଏହା କେନ୍ଦୁଜାତୀୟ ଗଛ ।
ମାକଡ଼ାଗାବ ଏହାର ମଞ୍ଜ ଗାଢ଼କୃଷ୍ଣ ଅବଲୁସକାଠ ।
କାକତେଂଦୁ, ମକରତେଂଦୁଆ ଏହା ନିବିଡ଼ପତ୍ର ଓ ଚିରଶ୍ୟାମଳ
ମ. କାକଟେଂଭୁଣୀ ବୃକ୍ଷ । ଗ୍ରୀଷ୍ମ କାଳରେ ଏହାର ଫଳ
ଗୁ. କାକଟଂବରବୋ ପାଚେ ଓ ମିଠା ଲାଗେ । କଞ୍ଚା ଫଳର
ତେ. ଭମିକ; ତା.ଭୁମିକ ଅଠା ଚୂନ ମସଲାଆଦିରେ ଦିଆଯାଏ । ଓ କଞ୍ଚାଫଳର ସିଝାପାଣି ଜାଳରେ କଷ ଦିଆଯାଏ । ଏହା କଷାୟ-ମଧୁର, ଶ୍ଳେଷ୍ମବର୍ଦ୍ଧକ, ବାତପିତ୍ତଜ ବ୍ୟାଧିନାଶକ, ବମନ ନିବାରକ ଓ ଶ୍ରାନ୍ତିହର ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଜ୍ଞ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଉ	ଊ

କୁଆଗାଧୁଆ – ଦେ. ବ—କାକସ୍ନାନ; କୁଆ ଗାଧୋଇବା ପରି ସାମାନ୍ୟ ସ୍ନାନ—A slight or nominal bath like that of crows.
Kuāgādhuā

କୁଆଛୁଆ – ଦେ. ବିଣ—ବାରମ୍ବାର ତୀବ୍ରଣ ଆଘାତରେ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ — Overwhelmed with beating.
Kuāchhuā
(ଯଥା—ବୃଥାରେ ତାକୁ ମାଡ଼ମାର କୁଆଛୁଆ କରି ପକାଇଲ କାହିଁକି ?)

କୁଆଛୁଆ ଉଡ଼ାଇ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ବେତାଦି ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା— To strike a person repeatedly with cane or stick.
Kuāchhuā urdāi debā

କୁଆଛୁଆ ଉଡ଼ିଯିବା—ଦେ. ବ—ତୀବ୍ରଣ ପ୍ରହାର— A very severe thrashing.
Kuāchhuā urdijibā

କୁଆଛୁଆ କରିବା – ଦେ. କ୍ରି—କୁଆଛୁଆ ଉଡ଼ାଇ ଦେବା (ଦେଖ)
Kuāchhuā karibā Kuāchhuā urdāi debā (See)

କୁଆଜରି – ଦେ. ବ (ସଂ. କାକ + ଜଟୀ)—ବରଗଛ ଜାତୀୟ ବୃହତ୍ ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ; ପ୍ଲକ୍ଷ—A large tree; Ficus Infectoria (Haines); Waved-leaf fig tree.
Kuājari

ସଂ. ନାମ ପ୍ଲକ୍ଷ, ଜଟୀ, ପର୍କଟୀ, ପର୍କଟୀ, ଗୃରୁଦର୍ଶନା
ଇଂ. ଗଙ୍ଗରୟୁଭ୍ରି
ଡା. ପୋରଶରାକ
ମ ପିମ୍ପରୀ
ଗୁ. ପୀପର୍ଯ୍ୟ
ପାକୁଡ଼୍

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛରୁ ବରଗଛ ପରି ଓହୋଳ ପଡ଼େ; ଏହା ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ଶାଖା କୋମଳ ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର ଲୋମଯୁକ୍ତ; ପତ୍ରର ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ପତ୍ର ପରି ଲମ୍ବ ନାହିଁ; ଫଳ ମଟର ପରି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ପାଚିଲେ ଧଳା ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା କଷାୟରସ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ; ଏହା ବ୍ରଣ, ଯୋନିରୋଗ, ଦାହ, ପିତ୍ତ, କଫ, ରକ୍ତଦୋଷ, ଶୋଥ ଓ ରକ୍ତପିତ୍ତନାଶକ । ଏହାର ଫଳକୁ କୁଆମାନେ ଖାଆନ୍ତି ।]

ପାକୁଡ଼, ପାଖର, ପିଲଠନ

କୁଆଡ଼ – ଗ୍ରା. ବ. (ସଂ. କଂ ଓ ଅର୍ବ)—
Kuārda

୧ । କେଉଁ ଆଡ଼; କେଉଁ ଦିଗ— 1 Which side or direction.
କୋନଦିଗ, କୋଥା

କିସଓର, କହାଁ

୨ । ଅନିଶ୍ଚିତ ଦିଗ ବା ଦେଶ— 2. Uncertain side or country.

୩ । କେଉଁ ଅଞ୍ଚଳ ବା ଦେଶ— 3. Which country.

[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦର ୨ୟା ବିଭକ୍ତିରେ କୁଆଡ଼କୁ, ୫ମୀରେ କୁଆଡ଼ୁ, କୁଆଡ଼ରୁ, ୬ଷ୍ଠୀରେ କୁଆଡ଼ର, ୭ମୀରେ କୁଆଡ଼େ ପଦମାନ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।]

ଗ୍ରା. ବିଣ—କୁଆଡ଼କା (ଦେଖ)
Kuārdikā (See)

କୁଆଡ଼କା —ଗ୍ରା. ବିଣ – କୁଆଡ଼କା (ଦେଖ)
Kuārdakā Kuārdikā (See)

କୁଆଡ଼କାର—ଗ୍ରା. ବିଣ—କୁଆଡ଼କା (ଦେଖ)
Kuārdakāra Kuārdikā (See)

କୁଆଡ଼କା – ଗ୍ରା. ବିଣ—
Kuārdikā

୧ । କେଉଁଆଡ଼ର; କେଉଁ ଦିଗର— 1. Of what side.
କୋଥାକାର

କହାଁକା

୨ । କେଉଁ ଅଞ୍ଚଳର—2. Of what country.

୩ । କାହିଁଅଇଲା; ଅପରିଚିତ; ଅଜ୍ଞାତକୁଳଶୀଳ — 3. Strange; of unknown antecedents.

୪ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ—4. Wonderful.

୫ । ଅଶ୍ରୁତପୂର୍ବ—5. Unheard of.

କୁଆଡ଼କାର—ଗ୍ରା. ବିଣ—କୁଆଡ଼କା (ଦେଖ)
Kuārdikāra Kuārdikā (See)

କୁଆଡ଼କି—ଗ୍ରା. ଅ—୧ । କେଉଁ ଦିଗରୁ— 1. To which direction.
Kuārdiki

୨ । କେଉଁଠାରୁ—2. Where; to which place.

କୁଆଡ଼ୁ—ଦେ. ଅ—୧ । କେଉଁଆଡ଼ୁ; କେଉଁ ଦିଗରୁ— 1. From which side.
Kuārdu
କୋନଦିଗଥେକେ; କୁତ୍‌ଥେକେ

କହାଁସେ

୨ । କୌଣସି କାରଣରୁ— 2. For some reason or other.
(ଯଥା—କୁଆଡ଼ୁ କିମିତି ତାର ଅକୀର୍ତ୍ତି ହୋଇଗଲା ।)

୩ । (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ) କାହିଁକି, କିହେତୁରୁ ?— 3. (Interrogative) Why ?

୪ । କେଉଁଠାରୁ ?—4. Whence ?

କୁଆଡ଼େ—ଦେ. ଅ—୧ । କେଉଁ ଦିଗରେ— 1. In what direction.
Kuārde
କୋନଦିଗେ; କୋଥାୟ

କହାଁ

୨ । କେଉଁ ଦିଗକୁ— 2. To what direction; where.

୩ । (ଅନୁମାନାର୍ଥକ) କେଜାଣି; ମୁଁ ଅନୁମାନ କରୁଛି; ମୁଁ ଶୁଣୁଛି- 3. (Used in supposition) I hear; meseems; I trow.
(ଯଥା—ସେ କୁଆଡ଼େ ପୁରୀସହରକୁ ଆସିଥିଲେ ।)

୪ । (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ) କି—4. What; is it ?
(ଯଥା—ମୁଁ କୁଆଡ଼େ ଆପଣଙ୍କର ନିନ୍ଦା କରୁଥିଲି ?)

୫ । କାହିଁକି; କିହେତୁ—5. Why.

୬ । କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ—6. In what place.

୭ । କେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ—7. To what place.

କୁଆତରା—ଦେ. ବ. (ସଂ. କାବ୍ୟତାରା)—ପ୍ରଭାତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ରାତି ଏକ ପ୍ରହର ଥାଇ ଯେଉଁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଜ୍ୟୋତିଷ୍କ ପୂର୍ବଦିଗରେ ଉଦିତ ହୁଏ; ଶୁକ୍ରଗ୍ରହ (ଶୁକ୍ର ଭଲେ ଜୋଟି ଦେଖ)—The morning star; Venus.
Kuātarā

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ଥିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍ବଟ' ଦେଖିବେ ।

କୁଆତାରା—ଦେ. ବ—କୁଆତରା (ଦେଖ)—
Kuātārā Kuātarā (See)

କାଠସୋଡ଼-ଶୁକ୍ର-ଶିକଡ଼ା-ଶମ୍ବନ
ଭେଦ କୁଆତାରା ମଣ୍ଡଳେ ଗଗନ—ରଥାନାଥ, ନଉକେଶ୍ୱର ।

[ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ତାରା ବା ନକ୍ଷତ୍ର ନୁହେ; ଏହା ଗୋଟିଏ ଗ୍ରହ । କେତେକ ଦିନ ଭୋର ପୂର୍ବରୁ ପୂର୍ବଦିଗରେ ଓ କେତେକ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ପରେ ପଶ୍ଚିମଦିଗରେ ଦେଖାଯାଏ ।]

କୁଆପଥର—ଦେ. ବି. (ସଂ. କରକା ଓ ପ୍ରସ୍ତର)—ବର୍ଷୋପଳ; ମେଘରୁ ପଡ଼ିବା ଗୋଟାଳିଆ ବରଫ ବା ଘନୀଭୂତ ଜଳ—Hailstone.
Kuāpathara

ଆଲା ବଡ଼ ବଡ଼ କୁଆପଥର ଭଳେ ପଡ଼ି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କୁଆବାବୁରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—
Kuābāburi ୧ । ଗନ୍ଧତୁଳସୀଜାତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—
ଗୁୟାବାବଲା' 1. A small herbaceous plant.
ଗନ୍ଧବବୁଲ ୨ । ବିଟଖଦିର ଗଛ; ବକୁରଜାତୀୟ ବୃକ୍ଷ—
2. Acacia Farnesiana; Spongetree; Mimosa.

[ଦ୍ର—ଏହାର ସୁଗନ୍ଧ ହଳଦିଆ ଫୁଲରୁ ଏକପ୍ରକାର ସୁବାସ ଦ୍ରବ୍ୟ Cassie perfume ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।]

କୁଆବୁଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ହଟହଟା; ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ—
Kuābuā 1. Much troubled; afflicted.

ଫେରିଆସି ସଂସାରକୁ ହୁଏ କୁଆବୁଆ—ଜଦକିଶୋର. ନିର୍ଝରିଣୀ ।

୨ । ଆଶ୍ରୟହୀନ—2. Helpless; shelterless.

୩ । ଦୁଃଖଜର୍ଜରିତ; ଅତି ଦୁଃଖିତ—3. Aggrieved.

ସେ ମୋତେ କଦାଇଲେ କରୁଣ କୁଆବୁଆ—ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

୪ । ଅସ୍ଥିର—4. Unsettled; restless.

ଯାହା ସଙ୍ଗେ ସେତେ ପରିତ କରଇ
ତେବେକ ହୁଅଇ କୁଆବୁଆ ରେ—ସଙ୍ଗୀତ ।

କୁଆମଇତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କାକମଦ୍ଦ)—ବମ୍ବଜାତୀୟ ଲତା ଓ ତାହାର ଫଳବିଶେଷ—
Kuāmaitā
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—କାକ୍ଷାକ; ଆଖୁବିଷ; ଦେବଜାଲୀ କୁଁଦରି; ତେଲ୍‌କୁଁଚା
ମିଶ୍ର; କାନ୍ଦୁରିକିବେଲ
A kind of kitchen-fruit and its creeper; Tricosanthes Cucumerine; Cephalandra Indica (Kirtikar)

କୁଆମଇତା ଅବ ଫଳ ସେ ପୋଟଳ
ଶ୍ରାଦ୍ଧରେ ଏହା ନ ବାଢ଼ିବ ଋଷିବାଳ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅନୁଶାସନ ।

[ଦ୍ର—ଏ ଲତା ପୋଟଳଲତା ପରି । ମାତ୍ର ଅଣ୍ଡିରା ଭେଦରେ ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ଏହାର ଫଳ ପୋଟଳ ପରି ଏବଂ ଲୋକେ ଏହାକୁ ତରକାରି କରନ୍ତି । କେତେ ଜାତୀୟ କୁଆମଇତା ଭାଷା ପିତା ।]

କୁଆରପୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—କୁଆରପୁରିଆ (ଦେଖ)
Kuārapurdiā Kuārapuriā (See)

କୁଆରପୁରିଆ—ଦେ ବି—ଏକଜାତୀୟ ହଳଦୀ; ଦେଶୀ ହଳଦୀ; ଗଡ଼ଜାତର ଅନୁଗୁଳ, କନ୍ଦମାଳ ଓ କୁଆଁରପୁର ପ୍ରଭୃତି ଅଞ୍ଚଳରେ ଜନ୍ମିବା ହଳଦୀ—A kind of country turmeric.
Kuārapuriā
କୁଆଁରପୁରିଆ

[ଦ୍ର—ଏ ହଳଦୀ ପାଞ୍ଚ ବତ୍ସରରେ ଥରେ ଖେତରୁ ଖୋଳା ଯାଏ । ଏହାର ମୂଳ ଓ ପତ୍ର ଲମ୍ବା । ଏ ଖେତଲେ ମଇଁଷିଗୋବର ଖତ ଦିଆଯାଏ । ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

କୁଆର ପୂନିଆଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁମାର=କାର୍ତ୍ତିକେୟ+ପୂର୍ଣ୍ଣିମା)—
Kuāra pūniañ ଆଶ୍ୱିନମାସର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—The full moon of the month of Āswina in which children worship the rising full moon.

[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ କୁମାର କୁମାରୀମାନଙ୍କର ଉତ୍ସବ ଓ ଗୁନିପୂଜା ହୁଏ । ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ପୂଜା ହୋଇଥିବା ଭୋଗକୁ 'ଗୁନି' ବୋଲାଯାଏ । କୁମାର କୁମାରୀମାନେ ପରସ୍ପର ପାଟିକୁ 'ଗୁନି' ଦିଆ-ଦେଇ ହୋଇ 'ଗୁନି' ମିଶିତା ବସନ୍ତି ଏବଂ ପରସ୍ପର ନାମ ଧରି ନ ଡାକି 'ଗୁନି' ବୋଲି ଡକାଡକି ହୁଅନ୍ତି ।]

କୁଆଶା—ଦେ. ବି. (କୁ+ଆଶା)—ଦୁରାଶା; ଦୁରାକାଙ୍କ୍ଷା—
Kuāśā Vain hope.

ପ୍ରାଦେ. ଚ. (ମେଦିନୀପୁର) (ସଂ. କୁଜ୍ଝଟିକା; ଭୁଲ; ବଂ. କୋୟାଶା; ହି. କୁହାସା)—କୁହୁଡ଼—Fog; frost.

କୁଆଶାଗୁଣା—ଦେ. ବି. (ସହଚର; କାକ+ଶକୁନ)—ଦଗ୍ଧ ବା ପ୍ରୋଥିତ ନ ହେବା ଶବକୁ ବେଢ଼ିବା କୁଆ ଓ ଶାଗୁଣାଗଣ—
Kuāśāguṇā Crows and vultures coming to a carcass which has not been interred nor burnt.

କୁଆସାପ—ପ୍ରାଦେ. (ହିନ୍ଦୋଲ) ବି—ଦୁଧିଆ ବୋଡ଼ା (ଦେଖ)
Kuāsāpa Dudhiā bordā (See)

କୁଇ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ମେଦିନୀପୁର) ବି—୧ । ଦଧିଭାଣ୍ଡ—
Kui 1. The pot for curd.

୨ । କୋଇ; ବଣିଆମାନଙ୍କ ଧାତୁ ଆଉଟିବା ପାତ୍ର—
2. Goldsmith's crucible.

ଦେ. ବି—କନ୍ଧମାନଙ୍କ ମାତୃ ଭାଷା—
Kui; the mother-tongue of the Kandhas.

[ଦ୍ର—ଏ ଭାଷାର ଲିଖିତ ଆକାର ନ ଥିବାରୁ ଏହା ଇଂରାଜି ଓ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ସାହାଯ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷା କରାଯାଏ । ଓଡ଼ିଶାର କନ୍ଧମାନେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଶିକ୍ଷା କରୁଅଛନ୍ତି ।]

କୁଇଁ କୁଇଁ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—(ପୋଷା କୁକୁର ପ୍ରଭୁ ପଛରେ ଓ ଭୃତ୍ୟ ପ୍ରଭୁ ପଛରେ ଅବ୍ୟକ୍ତ ଧ୍ୱନି କରି ଗୋଡ଼ାଇଲା ପରି) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଦାସତ୍ୱ ସ୍ୱୀକାର କରିବା—To slavishly cringe before a person.
Kuiñ kuiñ heba

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଥ	ଉଥ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଥ	ଊ	ନ୍ଦ

କୁଇଁଚ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁଞ୍ଚ (ଦେଖ)
Kuiñch Kuñcha (See)

କୁଇନାଇନ୍—ବୈଦେ. (ଇଂ. କ୍ୱିନାଇନ୍) ବି—ବିଦେଶାଗତ ସିଙ୍କୋନା ଗଛ ବଲ୍କଳରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଜ୍ୱରନାଶକ ଏକପ୍ରକାର ଅତି ପିତା ଗନ୍ଧହୀନ ଧଳା ଗୁଣ୍ଡା—Quinine.
Kuināin
କୁଇନୀନ

କୁନୈନ ସିଙ୍କୋନା (ଦେଖ)
Siṅkonā (See)

କୁଇନିନ୍—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବି—କୁଇନାଇନ୍ (ଦେଖ)
Kuinin Kuināin (See)

କୁଇନ୍ତା—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. କୁନ୍ତୀ)—
Kuintā ପଣ୍ଡୁରାଜାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ କୁନ୍ତୀ; ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ମାତା—
Kuntī; the wife of Paṇḍu.

ଅଗସ୍ତି ବୋଇଲେ ଶୁଣ ଗୋ ଦେବ କୁଇନ୍ତେ
ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ମହାମନ୍ତ୍ର ଅଛି ଜବ ହସ୍ତେ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

କୁଇନ୍ଦ୍ରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ)—କୁତ୍ସିତ ଲିଙ୍ଗ; ଦୋଷଯୁକ୍ତ ପାପାତ୍ମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟ—An ugly or
କୁହନ୍ଦ୍ରୀ sinning male generative organ; male organ of a sinful person.

କୁଇଲ୍ ପେନ୍—ବୈଦେ. (ଇଂ. କ୍ୱିଲ୍=ପକ୍ଷୀଙ୍କ ପର+ପେନ୍=କଲମ)
Kuilpen ବି.—ମୟୂର ଓ ହଂସ ଆଦି ପକ୍ଷୀଙ୍କ ଠାରୁ ଝଡ଼ିବା ପରର
କୁଇଲ କଲମ; ପର କଲମ—Quill-pen.
परका कलम

ଷ୍ଟୀଲ ପେନ୍=ଲୁହା କଲମ
ଗିଡ୍‌ପେନ୍=କଲମ ବା ଶରକାଣ୍ଡ କଲମ } ବିପରୀତ

[ଦ୍ର—ମୟୂର, ହଂସ ଓ ଶାଗୁଣାଆଦି ପକ୍ଷୀଙ୍କ ପରର ଅଗପାଖ ପକ୍ଷଯୁକ୍ତ ଓ ମୂଳପାଖରେ ମନୁଷ୍ୟ ହାତର ନଖ ପରି ଟାଣୁଆ ଓ ପତଳା ପକ୍ଷ୍ମା ନଳ ଥାଏ । ସେହି ପକ୍ଷ୍ମା ନଳକୁ ସତ୍ପୂର୍ବକ ଛୁରି ବା କଲମଚରାଣ୍ଡରେ ଚେରଛେଇ କରି କାଟି ସେଥିରୁ ସରୁ ଜିଭ ବାହାର କରାଯାଏ ଓ ସେ ଜିଭର ଅଗକୁ ସମାନ୍ୟରେ ଚିରି ଦେଇ ତାକୁ ମୁନିଆଁ କରାଯାଏ । ସେହି ମୁନକୁ କାଳରେ ବୁଡ଼ାଇ ଲୋକେ ତହିଁଦ୍ୱାରା କାଗଜଆଦି ଉପରେ ଲେଖନ୍ତି । ଲେଖି ଲେଖି ସେ ମୁନ ଦନ୍ତୁଡ଼ା ହୋଇଗଲେ ପୁଣି କଲମଚରାଣ୍ଡରେ ସେ ମୁନକୁ ବନାଇ ଦେଲେ ତହିଁରେ ଲେଖାଯାଏ । ଲେଖକର ଲେଖିବା ରୀତି ଅନୁସାରେ ଏ ମୁନକୁ ସରୁ ବା ମୋଟ କରି ଢଞ୍ଚା ଯାଇପାରେ । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ପରର ନଖମୟ ଅଂଶକୁ ୧୦।୧୨ ଥର 'କଡ' କରାଯାଇ ପାରେ । କୁଆ ଆଦି କ୍ଷୁଦ୍ରତର ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ପରରେ ମଧ୍ୟ ସରୁଆ ନଳ ଥାଏ; ସେହି ପରରୁ ଖୁବ୍ ସରୁମୁନଯୁକ୍ତ କଲମ ହୁଏ ଓ ସେ ସରୁ କଲମରେ ନକ୍ସା ଆଦିରେ ଲେଖାଯିବା ସରୁ ଓ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅକ୍ଷର ଲେଖାଯାଏ । କଲମ ପରି ଜିଭ ଥିବା ଲୁହାପାତଆଦିକୁ ନିବ୍ ବା ଷ୍ଟୀଲ୍‌ପେନ୍ ବୋଲାଯାଏ; ନିବ୍ କୁଇଲ୍‌ପେନ୍ ଅପେକ୍ଷା ବେଶିଦିନ ସ୍ଥାୟୀ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଆପଣା ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ସରୁ ବା ମୋଟ କରାଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ ଓ ତାହା ଦନ୍ତୁଡ଼ା ହୋଇଗଲେ ତାହା ଦ୍ୱାରା ଆଉ ଲେଖା କାମ ଚଳି ପାରେ ନାହିଁ ।]

କୁଇଲେର୍ ଶାଗ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଏକ ପ୍ରକାର ଗଛ—
Kuiler śāg A kind of tree whose leaves are cooked and eaten.

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛର ପତ୍ର ପିଦୁଡ଼ିପତ୍ର ପରି ବଡ଼ ହୁଏ । ଏହାର କୋମଳ ପତ୍ରକୁ ଶାଗ ପରି ରାନ୍ଧି ଖାଆନ୍ତି ।]

କୁଉ—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ. ବିଶ.—(ସଂ. କିମ୍)—କେଉଁ—
Kuu What; which.
କୁଉ ଦେ. ଅ.—କୁଉ କୁଉ (ଦେଖ)
कुहुं; कुक Kuu Kuu (See)

ତା ଉପେ ବଟପି ଶାଖେ ପଞ୍ଚମ ଲଳିତ ।
ତାଳ ପିକ 'କୁଉ' ସ୍ୱନେ ଉମେ ବଶ୍ୟତତ । ଚନ୍ଦ୍ରକିଶୋର. ନିର୍ଝରିଣୀ ।

କୁଉଁକୁଉଁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । କେନେରା, ବେହେଲା ଆଦି
Kuuñ kuuñ ତାରଯୁକ୍ତ ବାଦ୍ୟର ଘର୍ଷଣଜନିତ ମଧୁର ଧାରାବାହିକ ଶବ୍ଦ—1. The sweet creaking sound produced by friction on the strings of stringed instruments.

୨ । ପୋଷା କୁକୁର ପ୍ରଭୁ ନିକଟରେ ସ୍ନେହ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ କରିବା କୁଁ କୁଁ ଶବ୍ଦ—2 The sound made by a dog in showing affectionate attachment to its master.

କୁଉକୁଉ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ସଂ. କୂ ଧାତୁ=ରାବ କରିବା);
Kuu Kuu ତୁଳ. ଇଂ. କୁ=ରାବ କରିବା)—କୋଇଲିର ଡାକ; କୁହୁ ରାବ—The call of the cuckoo.

କୁଉଠା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା.—କେଉଁଠା (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Kuuṭhā etc Keuñṭhā etc. (See)

କୁଁ—ଦେ. ଅ.—କୁଉଁ କୁଉଁ (ଦେଖ)
Kuñ Kuuñ kuuñ (See)

କୁଁଅଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବିଶ.—(ସଂ. କୋମଳ)—
Kuñal କୋମଳ; ନରମ—Soft.

କୁଁଆଁ—ଦେ. ବି.—କୁଆଁ (ଦେଖ)
Kuñāñ Kuāñ (See)

ଦେ. ଅ.—କୁଆଁ କୁଆଁ (ଦେଖ)
Kuāñ kuāñ (See)

କୁଁକୁଁ—ଦେ. ଅ.—କୁଉଁ କୁଉଁ (ଦେଖ)
Kuñ kuñ Kuuñ kuuñ (See)

କୁଁଚ୍ଚି—ପ୍ରାଦେ.(ମେଦିନୀପୁର)ବି. (ତୁଳ.ବ.କୁଁଚ୍ଚ; ହି କୁଚ୍ଚ;ସଂ.ନାମ
Kuñchki ବିଶେଷ)—କୋଡ଼ିଗାଡ—Hip-joint; the joint between the thigh and pelvis.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୂଳତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାସ୍ଥାନେ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବିନାଯୁକ୍ତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜନ୍ତେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭଅ' ଖୋଜନ୍ତେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଦ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

କୁକ୍ (ଧାତୁ)— ସଂ.—୧ । ନିର୍ଗତ ହେବା—
Kuk (root) 1. To come out.
୨ । ଗ୍ରହଣ କରିବା—2. To take; to accept.

କୁକରା— ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି. (ସଂ. କୁକ୍କୁଟ; ହି. କୁକ୍ରୁଡ଼)—
Kukrā କୁକୁଡ଼ା; କୁକ୍କୁଟ—Cock.

କୁକନ୍ଦା—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି—ବନ୍ୟତରୁବିଶେଷ—
Kukandā A kind of wild tree; Pancratium Verecundum (Haines).

କୁକର—ବୈଦେ. (ଇଂ. କୁକର୍) ବି—ଭାତ ଆଦି ରାନ୍ଧିବା ପାଇଁ
Kukar ଚୁଲି ଥିବା ବାକ୍ସବିଶେଷ; କଳଚୁଲି—
** କୁକର** A cooker; a movable stove.
कुकर

କୁକର— ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁ+କର)—ହାତକେଙ୍କା;
Kukara କେଙ୍କାହାତବିଶିଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—(a person)
(କୁକରା—ସ୍ତ୍ରୀ) Having a crooked hand.

କୁକର୍ମ— ସଂ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ; କୁ+କର୍ମ)—ପାପ; ପାପାଚରଣ;
Kukarma ଗର୍ହିତକାର୍ଯ୍ୟ—Sin; misdeed.

କୁକର୍ମବେଦି—ଦେ. ବି—କୁକୁରବେଦି (ଦେଖ)
Kukarmabedi Kukurabedi (See)

କୁକାଠିଆ— ଦେ. ବିଣ—୧ । କୁତ୍ସିତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Kukāṭhiā ୨ । ନୀଚ—2. Mean.
୩ । ଅସମ୍ମାନିତ—3. Dishonoured.
୪ । ଅମାନିଆଁ—4. Disobedient.

କୁକାପ— ଦେ. ବିଣ—କୁତ୍ସିତ (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—
Kukāpa Ugly.

କୁକି— ଦେ. ବି—୧ । ଆସାମଦେଶସ୍ଥ ପାର୍ବତ୍ୟଜାତିବିଶେଷ—
Kuki 1. A wild tribe of the Assam hills.
କୁକୀ ୨ । ଆସାମଦେଶସ୍ଥ ଉକ୍ତ ନାମଧାରୀ ଜାତିର ଭାଷା—
कुकी 2. The language spoken by the Kuki people of the Assam hills.

କୁକିଚିନ୍— ଦେ. ବି—କୁକି ୨. (ଦେଖ)
Kukichin Kuki 2. (See)

କୁକୁ— ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)— କୁକୁଡ଼ାର ଡାକ—
Kuku Crowing of a cock.

କୁକୁଟବ୍ରତ ସଂ. ବି. (ସଂ. କୁକ୍କୁଟବ୍ରତ)—ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳସପ୍ତମୀ ଦିନ
Kukuṭabrata ଶିବପାର୍ବତୀଙ୍କ ପୂଜା ଓ ଉପବାସରୂପ ବ୍ରତ—
A religious fast observed on the 7th day of the light fortnight of the month of Bhādra in which Śiba and Pārbati are worshipped.
[ଦ୍ର—ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ସନ୍ତାନଲାଭ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏ ବ୍ରତ କରନ୍ତି । ଏଥିରେ ମହାଦେବଙ୍କୁ ଆରାଧନା କରାଯାଏ; ଏଦିନ ମଧ୍ୟ ଲଳିତା ସପ୍ତମୀ ବ୍ରତ ହୁଏ ।]

କୁକୁର୍ଡ଼—ପ୍ରା. (ଉତ୍କଳ) ବି—କୁକୁର—
Kukurḍa Dog.

କୁକୁଡ଼ା— ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁକ୍କୁଟ)—ମୁରଗୀ; କୁକ୍କୁଟ—
Kukurḍā Fowl; cock.
କୁଁକଡ଼ା; କୁକଡ଼ା; ମୁରଗ [ଦ୍ର—ଦୁଇ ପ୍ରକାର କୁକୁଡ଼ା ଦେଖାଯାନ୍ତି,
मुर्गा ଯଥା—ଗୃହପାଳିତ କୁକୁଡ଼ା—Fowl; Gallus;
ତେ. କୋଡି ବନ୍ୟ = ବଣକୁକୁଡ଼ା —Gallus Ferrugineus or Phasianus Gallus;
ମ. କୋମ୍ବଡ଼ା ଅଣ୍ଡିରା କୁକୁଡ଼ାକୁ ଗଞ୍ଜା ବୋଲାଯାଏ ।]

କୁକୁଡ଼ାଅଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁକ୍କୁଟାଣ୍ଡ)—କୁକ୍କୁଟୀର ଡିମ—
Kukurḍāaṇḍā Hen's egg.
ମୁରଗେରଡିମ
मुर्गीकाअण्डा

କୁକୁଡ଼ାଅଣ୍ଡା ଭଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—(କୁକୁଡ଼ା ଡିମର ଖୋଳ ଭଳି) ଅତି
Kukurḍāaṇḍā bhaḷiā ପତଳା ଓ ଭଙ୍ଗପ୍ରବଣ—
Slender and fragile (like the shell of an egg).

କୁକୁଡ଼ାଜଟ—ଦେ. ବି—ଈଷତ୍ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଧାନ୍ୟବିଶେଷ—
Kukurḍājaṭa 1. A kind of paddy, slightly red.
୨ । ଅଣ୍ଡିରା କୁକୁଡ଼ାର ଶିଖା—
2. The crest of a cock.
୩ । ଈଶରଜଟା (ଦେଖ)
3. Īsarajaṭā (See)

କୁକୁଡ଼ାଡାକ ବେଳ—ଦେ. ବି—(ଯେତେବେଳେ କୁକୁଡ଼ା ପ୍ରଥମେ
Kukurḍāḍāka beḷa ରାବ କରନ୍ତି) ବର୍ତ୍ତିଭୋର; ରାତି ୪ଟା
ସମୟ— Cock-crow; early morning.

କୁକୁନ୍ଦର - ସଂ. ବି. (କୁ=ନିତମ୍ବଭୂମି+ସ୍ପନ୍ଦ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା
Kukundara +କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)—
୧ । ନିତମ୍ବର ଉପରସ୍ଥ କଟିହାଡ଼ର ଦୁଇ ପାଖରେ ଥିବା ଆବର୍ତ୍ତାକାର ଖାଲ ବା ଖାଲୁଆ ସ୍ଥାନଦ୍ୱୟ—
1. The cavities of the loins.
୨ । ପୋକଶୁଂଘା (ଦେଖ)
2. Pokaśumghā (See)

କୁକୁବଲୁଆ—ପ୍ରାଦେ.(ସମ୍ବଲପୁର) ବି.— ବଳିଆ କୁକୁର;କୁକୁର ଜାତୀୟ
Kukubaluā ବନ୍ୟ ହିଂସ୍ର ଜନ୍ତୁବିଶେଷ—
A species of wild dog.

କୁକୁମ—ପ୍ରା. ବି.(ସଂ. କୁଙ୍କୁମ)—କୁଙ୍କୁମ (ଦେଖ)
Kukuma Kuṅkuma (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଋ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ,

କୁକୁର—ସଂ. ବି. (କୁ=ମନ; କର୍କଶ + କୁର ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kukura
କୁକୁର
କୁକର, କୁତ୍ତା

୧ । ଶ୍ୱାନ; କୁକୁର—1. Dog.

[ଦ୍ର—ଅନେକ ଜାତିର କୁକୁର ଅଛନ୍ତି । ଏମାନେ ବଡ଼ ପ୍ରଭୁଭକ୍ତ । ଏମାନଙ୍କର ଅତି ଅଳ୍ପ ନିଦ୍ରା ହୁଏ । ଏମାନେ ପହରା ଦେବା, ଚୋର ଧରିବା, ଗାଡ଼ି ଟାଣିବା ଓ ଶୀକାର କରିବା ପ୍ରଭୃତି କାର୍ଯ୍ୟରେ ତାଲିମ୍ ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଘ୍ରାଣଶକ୍ତି ବଡ଼ ପ୍ରବଳ । ବିଷ୍ଠା ଖାଇବା ଏମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତି । ମାଈକୁକୁରକୁ କୁତ୍ତୀ କହନ୍ତି । ଏମାନେ ବର୍ଷକେ ଥରେ ୩।୪ଟି ଛୁଆ ପ୍ରସବ କରନ୍ତି । ଦେଶୀ, ବିଲୁଆ, କୋଳି ଆଦି କୁକୁର ଜାତିସ୍ଥ ।]

୨ । ଯଦୁ ବଂଶୀୟ ଅନ୍ଧକରାଜପୁତ୍ର—
2. Name of a prince of the Jādu race.

୩ । ଗ୍ରନ୍ଥିପର୍ଣ୍ଣୀ ଗୁଳ୍ମ; ଗଣ୍ଠିଅନା (ଦେଖ)
3. Ganthianā (See)

କୁକୁରଚିତା—ଦେ. ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Kukurachitā
କୁକୁରଚିତା
A small tree; Litsæa Pebifera.

[ଦ୍ର—ଏହା ଚିରଶ୍ୟାମଳ । ଏହାର ଫୁଲ ଶ୍ୱେତ ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଫୁଟେ । ମାଈ ଓ ଅଣ୍ଡିରା ଫୁଲର ଗଛ ପୃଥକ୍; ଏଥିର ପତ୍ରକୁ ବାଟି କୁକୁରର କ୍ଷତରେ ଲଗାଇଲେ ଉକ୍ତକ୍ଷତ ଶୁଖି ଯାଏ ।]

କୁକୁରଛାଲିଆ—ଦେ. ବି—କୁକ୍କୁରଛଦ (ଦେଖ)
Kukurachhāliā
Kukkurachchhada (See)

କୁକୁରଛେଲିଆ—ଦେ. ବି—କୁକ୍କୁରଛଦ (ଦେଖ)
Kukurachheliā
Kukkurachchhada (See)

କୁକୁରଜିଭୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁକୁରଜିହ୍ୱା; ଏହାର ପତ୍ର କୁକୁରଜିଭ ପରି ଦେଖା ଯିବାରୁ)—
Kukurajibhī
କୁକୁରଜିହ୍ୱା
କୁକ୍କୁରାଜିହ୍ୱା
ମ. କପଲୁନ
 କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
A small plant; Leea Staphylea; Leea Sambucina (Kirtikar).

[ଦ୍ର—ଏହା କ୍ଷୀରସମୁଦ୍ର ଗଛ ପରି । ଏହାର ଫୁଲ ଶ୍ୱେତ ଓ ବର୍ଷା କାଳରେ ଫୁଟେ ।]

କୁକୁରଝୁଣ୍ଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଶାକ ଲତାବିଶେଷ—
Kukurajhuntiā
A kind of creeping pot-herb.

[ଦ୍ର—ଲୋକେ ଏହାର ପତ୍ରକୁ ଶାଗ କରି ଖାଆନ୍ତି ।]

କୁକୁର ଧାଉଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁକୁର ଓ ଧାବନ)—
Kukura dhāurdi
କୁକୁର ଭଳି ଦଉଡ଼ିବା ପ୍ରକାରେ ଗତି—
Dog-trot.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ କୁକୁରମାନେ ଧୀରେ ଧୀରେ ନ ଚାଲି ଦଉଡ଼ିଲା ଭଳି ଚାଲନ୍ତି ।]

କୁକୁରନିଦ—ଦେ. ବି (ସଂ. କୁକୁରନିଦ୍ରା)—କୁକୁରର ନିଦ ଭଳି ଅତି ଚଞ୍ଚଳ ଭାଙ୍ଗିଯିବା ନିଦ—Easily disturbed or watchful sleep like that of the dog.
Kukuranida
କୁକୁରନିଦ୍ରା
କୁକ୍କୁରନିଦ୍ରା

କୁକୁରଫୁଲିଆ—ଦେ. ବି—ଘାଆର ଉପର ଶୁଖିଯିବା ପରେ ଭିତରର କ୍ଷତ ଭଲ ହୋଇ ନଥିବା ଯୋଗୁ ଘାଆଉପରେ ବାହାରିବା ଫୁଲା—The bursting afresh of a swollen sore after the surface is healed.
Kukuraphuliā

କୁକୁରବାଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—ବୁଲା କୁକୁରଙ୍କୁ ଲାଠିଦ୍ୱାରା ମାର ପକାଇବା—The killing of stray dogs by lathis.
Kukurabārdiā

ଦେ. ବିଣ—ବୁଲାକୁକୁରଙ୍କୁ ବାଡ଼େଇବା ପାଇଁ ଲାଠି ଧରିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—(a person) Armed with a lathi to kill stray dogs.

କୁକୁରବିଆଣ—ଦେ. ବି—କୁକୁରୀ ପରି ବର୍ଷକୁବର୍ଷ ଏକାଧିକ ଶିଶୁ ପ୍ରସବ କରିବା—The giving birth to more than one offspring annually like a bitch.
Kukurabiāna

କୁକୁରବିଆଣୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବର୍ଷକୁବର୍ଷ ଏକାଧିକ (ଯଥା ଯମଜ) ଶିଶୁ ପ୍ରସବ କରିବା (ସ୍ତ୍ରୀ)—(a woman) Who gives birth to more children than one (e. g. twins) almost every year.
Kukurabiāni

କୁକୁରବେଦି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁକର୍ମ+ବେଦି)—ବିବାହବେଦି ନିକଟରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବେଦି—A small earthern platform near the marriage altar (where the bridegroom is seated on a pestle-stone and painted with collyrium and vermilion by the mother and other female relatives of the bride.
Kukurabedi

[ଦ୍ର—ଏହା ଉପରେ ରଖା ଯାଇଥିବା ଖଣ୍ଡେ ଶିଳ ଉପରେ ପ୍ରଥମବରଣ ପରେ ଓ ହାତଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ ବର ବସନ୍ତି ଓ ଏ ବେଦିର ଚାରିପାଖରେ ଅଣଖୁଆ ଅଗରେ ତେଲକଜ୍ଜଳ ଗୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା ମସାଲ ଲାଗେ ଏବଂ ଶାଶୁ ଓ ଅନ୍ୟ ଆତ୍ମୀୟା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଆସି ବରକୁ ସିନ୍ଦୁର କଜ୍ଜଳରେ ବେଶ କରନ୍ତି ।]

କୁକୁରଭକ୍ତି—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ. କୁକୁର+ଭକ୍ତି)—କୁକୁରର ପ୍ରଭୁଭକ୍ତି (ଏହା ଚିର ପ୍ରସିଦ୍ଧ)—The proverbial devotion of the dog to its master.
Kukurabhakti

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ପୁସ୍ତକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଲୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଲୂଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

କୁକୁରଭୁକା—ସଂ. ବି—କୁକୁରର ରାବ—
Kukurabhukā The barking of a dog.
[ଦ୍—କୁକୁର ଓ ବିଲୁଆର ଧ୍ୱନିକୁ ଭୁକା, ବାଘର ଧ୍ୱନିକୁ ହଣ୍ଟାଳ, ସିଂହର ଧ୍ୱନିକୁ ଗର୍ଜନ ବୋଲାଯାଏ ।]

କୁକୁରମାଛି—ଦେ. ବି (ସଂ. କୁକୁର ଓ ମକ୍ଷିକା)—କୁକୁରଙ୍କୁ ଦଂଶନ କରିବା ଏକପ୍ରକାର ଡାଆଁଶ—ଚିମଡ଼ାମାଛି, ଡାଁଶ
Kukuramāchhi Gadfly.
ଡାଁସ, କୁକୁରମାଛି

କୁକୁରମୂତା—ପ୍ରାଦେ. (ଛତିଶଗଡ଼) ବି—ତୁଳସୀ (ଗୁଳ୍ମ) (ଦେଖ)—
Kukuramūtā Tulasī (plant) (See)
[ଦ୍—ସାଧାରଣତଃ ଦେଖାଯାଏ ଯେ କୁକୁରମାନେ ତୁଳସୀ ଆଦି କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୁଳ୍ମ ଦେଖିଲେ ତା ପାଖକୁ ଯାଇ ପଛ ଗୋଡ଼ ଗୋଟାଏ ଟେକିଦେଇ ସେ ଗଛ ଆଡ଼କୁ ମୂତ୍ର ଦିଅନ୍ତି । ସମ୍ଭବତଃ ଏହି କାରଣରୁ ଏହି ନାମ ।]

କୁକୁରୀଆ—ଦେ. ବିଣ.—କୁକୁରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Kukuriā Pertaining to a dog.
ଦେ. ବି.—୧ । କୁକୁର ପାଳିବା ବ୍ୟକ୍ତି—1. One who brings up or cares after dogs.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୁକ୍ରିୟାରତ ବ୍ୟକ୍ତି—2. (figurative) An evil doer; a wicked person; one given to evil ways.
୩ । ଲଙ୍ଗଳ ମୁଣ୍ଡାରେ କଣ୍ଟି ବସିବା ପାଇଁ କରାଯିବା ଛିଦ୍ର ବା କଣା—3. The hole made on the top of a plough-blade for fitting the hand-piece into it.

କୁକୁରିହାଡ଼—ଦେ. ବି.—ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Kukurihārda Name of a wild tree; Laciococca Comberi (Haines).

କୁକ୍କୁଟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କୁ=ପୃଥିବୀ+କୁଟ୍ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । କୁକୁଡ଼ା—1. Cock; fowl.
(ଯଥା—କୁକ୍କୁଟ ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ୧.ଗୃହକୁକ୍କୁଟ; ୨.ବନ୍ୟକୁକ୍କୁଟ)
(କୁକ୍କୁଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ତୃଣୋଳ୍କା; କୁଟା ଲୁଣ୍ଡା—
2. A firebrand made of grass.
୩ । ଅଗ୍ନିସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ—3. Sparks of fire.

କୁକ୍କୁଟକ—ସଂ. ବି.—(କୁକ୍କୁଟ+କ)—୧ । ନିଷାଦ ପିତା ଓ ଶୂଦ୍ରାମାତା ଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ସନ୍ତାନ—1. A son of a Nishāda male by a Śūdra woman.
୨ । ନୀଚ ଜାତିବିଶେଷ—2. A low caste.
୩ । (+ସ୍ୱାର୍ଥେ.କ) କୁକୁଡ଼ା—3. Cock; fowl.

କୁକ୍କୁଟବ୍ରତ—ସଂ. ବି.—କୁକୁଟବ୍ରତ (ଦେଖ)
Kukkuṭabrata Kukuṭabrata (See)

କୁକ୍କୁଟାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ଏଷ୍ଟ୍ରୀ ଉତ୍ତ; କୁକ୍କୁଟୀ+ଅଣ୍ଡ; ସମାସରେ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗାନ୍ତ ଭୁଲ. ଶ୍ଳଗପୁଷ୍ପ)—କୁକୁଡ଼ା ଡିମ୍ବ—
Kukkuṭāṇḍa ପ୍ରଥମ ଶବ୍ଦ ପୁଂଲିଙ୍ଗ ଆକାର ଧାରଣ କରିଅଛି;
The egg of a hen.

କୁକ୍କୁଟୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କୁକ୍କୁଟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ମାଈ କୁକୁଡ଼ା—
Kukkuṭī 1. Hen.
୨ । ଅନୃତାଚରଣ—
1. Hypocritical conduct; hypocrisy.
୩ । ବହୁଡ଼ୀ (ତୃଣ) (ଦେଖ)
3. Bahurdī (grass) (See)

କୁକ୍କୁଟୀବ୍ରତ—ସଂ. ବି.—କୁକୁଟବ୍ରତ (ଦେଖ)—
Kukkuṭībrata Kukuṭabrata (See)

କୁକ୍କୁଭ—ସଂ. ବି. (କୁକ୍+କୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଭ)—ବନ୍ୟ କୁକ୍କୁଟ—
Kukkubha A wild cock; Phasianus Gallus.

କୁକ୍କୁର—ସଂ.ବି. ପୁଂ.—(କୁକ୍+କୁର ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ.)
Kukkura —୧ । ଶ୍ୱାନ; କୁକୁର—Dog.
[ଦ୍—ଗୃଣକ୍ୟ ପଣ୍ଡିତ କକ୍କୁରର ଏହି ଛଅ ଗୋଟି ବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଣ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି ଅଛନ୍ତି—
ବହ୍ୱାଶୀ ସ୍ୱଳ୍ପସନ୍ତୁଷ୍ଟଃ ସୁନିଦ୍ରଃ ଶୀଘ୍ରଚେତନଃ,
ପ୍ରଭୁଭକ୍ତଶ୍ଚ ଶୂରଶ୍ଚ ଷଡ଼େତେ ଚ ଶୁନୋଗୁଣାଃ ।
ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶରେ କୁକୁର ଗୃହପାଳିତ ଓ ଗ୍ରାମ୍ୟ ପଶୁରୂପେ ପରିଚିତ । ନାନା ଜାତିର, ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର ଓ ନାନା ଆକାରର କୁକୁର ଅଛନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ନିଦ ଗାଢ଼ ନୁହେ । ଏମାନେ ଘର ଦ୍ୱାର ଜଗନ୍ତି, ଶିକାର କରନ୍ତି । କୁକୁରର ପ୍ରଭୁଭକ୍ତି ଚିରପ୍ରସିଦ୍ଧ; ଏମାନଙ୍କୁ ତାଲିମ କରି ଲୋକେ ଚୋର ଧରିବା, ପହରା ଦେବା ଆଦି କର୍ମରେ ଲଗାନ୍ତି, ଏମନ୍ତ କି ସମୟ ସମୟରେ ଏମାନଙ୍କୁ ଲୋକେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗାଡ଼ିରେ ଜୋତନ୍ତି ।]
୨ । ଯଦୁବଂଶୀୟ କ୍ଷତ୍ରୀୟଜାତିବିଶେଷ—
2. A class of Kshatriyas of the Jadu race.
୩ । ନୀଚ ସଙ୍କର ଜାତି ବ୍ୟକ୍ତି—3. A despicable man of a mixed caste(M. W.).
୪ । ଅନ୍ଧକରାଜପୁତ୍ର—
4. Name of a son of king Andhaka(M.W.)
୫ । ଉଦ୍ଭିଦ୍ ସୁଗନ୍ଧବିଶେଷ—
5. A vegetable perfume (M.W.)

କୁକ୍କୁରଚ୍ଛଦ—ସଂ. ବି.(କୁକ୍କୁର+ଛଦ୍ ଧାତୁ=ଆବୃତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବନ୍ୟତରୁବିଶେଷ; କୁକୁରଚୁଡ଼ା; କୁକୁରହଡ଼ା କୁକୁରଛଲିଆ—A plant growing wild;Pavetta Indica; Pavetta Tomentosa (Haines).
କୁକରୌଁଧା

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ମ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	●	ନ୍

[ଦ୍ର—ଏହା ଅଳ୍ପ ଜାତୀୟ ଗଛ, ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା, ଚତୁର୍ଦ୍ଦଳ ଓ ଈଷତ୍ ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ । ଫୁଲ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ହୋଇ ଫୁଟେ । ପତ୍ର କୋମଳ ଲୋମଶ; ପତ୍ର କଡ଼ା ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ; ଏହାର ମଞ୍ଜି ଲଣ୍ଡାବଗୁଳି ବା ଭୁଲସୀ ମଞ୍ଜିପରି; ମଞ୍ଜିକୁ ପାଣିରେ ବତୁରାଇଲେ ଫୁଲି ଯାଏ । ଏହା ଜ୍ୱରଘ୍ନ, କଫ ଓ ରକ୍ତଦୋଷନାଶକ । ଏହା ଆମରକ୍ତ, ସଂଗ୍ରହଣୀ, ଓ ରକ୍ତାତିସାରରେ ଉପକାରୀ ।]

କୁକ୍କୁରଚ୍ଛାଦ—ସଂ. ବି.—କୁକୁରଚ୍ଛଦ (ଦେଖ)
Kukkurachhāda Kukurachchhada (See)

କୁକ୍କୁରଦ୍ରୁ—ସଂ. ବି— ପୋକଶୁଂଘା (ଦେଖ)
Kukkuradru Pokaśumghā (See)

କୁକ୍କୁରଦ୍ରୁମ—ସଂ. ବି— ପୋକଶୁଂଘା (ଦେଖ)
Kukkuradruma Pokaśumghā (See)

କୁକ୍କୁରନିଦ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁକ୍କୁର+ନିଦ୍ରା)—
Kukkuranidra ଯାହାର କୁକ୍କୁରନିଦ୍ରା ଭଳି ଅଳ୍ପ ନିଦ୍ରା ହୁଏ—
(କୁକ୍କୁରନିଦ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) (a person) Habituated to be watchful while sleeping; waking at a slight sound.

[ଦ୍ର—କୁକ୍କୁରର ନିଦ ଏପରି ହାଲୁକା ଯେ ଟିକିଏ ଖଡ଼୍‌କିନି ଶବ୍ଦ ହେଲେ ସେ ଚେଇଁ ଉଠେ ।]

କୁକ୍କୁରନିଦ୍ରା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; କୁକ୍କୁର+ନିଦ୍ରା)—
Kukkuranidrā କୁକ୍କୁରର ନିଦ୍ରା ପରି ଅଳ୍ପ ନିଦ୍ରା—
Watchful sleep like that of a dog.

କୁକ୍ର—ଦେ. ବି—ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—A wild tree; Gelonium
Kukra Multiflorum (Haines).

[ଦ୍ର—ଏହା ସୁମ୍ବା, ଅନୁଗୁଳ, ନୀଳଗିରି ଓ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଅଞ୍ଚଳର ଜଙ୍ଗଲରେ ଜନ୍ମେ ।]

କୁକ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁକୁଡ଼ା—
Kukrā Cock; fowl.

କୁକ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁ+କ୍ରିୟା)—ଦୁଷ୍କର୍ମରତ; ପାପୀ—
Kukriya Wicked; sinful; profligate.
(କୁକ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୁକ୍ରିୟା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ+କ୍ରିୟା)—ଦୁଷ୍କର୍ମରତ; ପାପ—
Kukriyā A bad deed; sinful act; immoral act; wicked deed.

କୁକ୍ଷି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୁ ଧାତୁ=ନିର୍ଗତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱି)—
Kukshi ୧ । ଉଦର; ପେଟ—1. Belly; abdomen
୨ । ଭ୍ରୁଣାଶୟ; ଗର୍ଭ—2. Womb.
୩ । ଗୁମ୍ଫା—3. Cavity; cave.
୪ । ଅଭ୍ୟନ୍ତର; ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳ—4. Inside; interior.

କୋମଳତର ମୋହକ ବୃକ୍ଷକ୍ଷିତି ନିପ୍ରନ
ଅବି ବୃନ୍ଦିବେଳ ମୋ ଶ୍ରୁତରେ । ବିଦ୍ୟାସୁନ୍ଦର. ଜଗୋପବନ୍ଧୁ ଦ. ଗୀତ ।

୫ । ଉପତ୍ୟକା—5. Valley (M. W.)
୬ । ଉପସାଗର—6. Bay; gulf (M. W.)
୭ । ଖଡ୍ଗାଧାର; ଖଣ୍ଡାର ଖୋଲ—
7. Sheath of a sword (M. W.)

** କୁକ୍ଷିଗତ**—ସଂ. ବିଣ. (୨ୟା ତତ୍ ; କୁକ୍ଷି+ଗତ)—୧ । ଉଦରଗତ—
Kukshigata 1. Entered into the belly.
୨ । ଗର୍ଭସ୍ଥ—2. In the womb.
୩ । ଉଦରସ୍ଥ—3. Being in the belly.

କୁକ୍ଷିମ୍ଭରି—ସଂ. ବିଣ. (କୁକ୍ଷିଂ=ଉଦରକୁ+ଭୃ ଧାତୁ=ପୋଷିବା+
Kukshimbhari କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—୧ । ପେଟୁ; ଯେ ଆପଣା ଉଦର ପୂରଣ କରେ—1. Caring to fill one's own belly.
୨ । ଉଦରମ୍ଭର; ଔଦରିକ—
2. Voracious; gluttonous.

କୁକ୍ଷିଶୂଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; କୁକ୍ଷି+ଶୂଳ)—ପେଟମରା ରୋଗ—
Kuskhiśūla Colic.

କୁଘଟନ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କୁ+ଗଠନ)—ଅସୁନ୍ଦର; ଅଘଟଣ—
Kughaṭana Unsymmetrical; of indecent make or build.

ସ୍ୱଭାବେ ବିଶେ କୁଘଟନ. ବୃଦ୍ଧ ଋଷିକ ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

କୁଙ୍କ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ. (ବା କୁନ୍‌କ୍ ଧାତୁ)—ଗ୍ରହଣ କରିବା—
Kuṅk (root) To take; to accept.

କୁଙ୍କୁଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୁଞ୍ଚନ)—୧ । ମୋଡ଼ି ହୋଇଯିବା—
Kuṅkurḍibā 1. To be twisted.
କୁଁକଡ଼ାନ
ସିକୋଡ଼ନା
୨ । ସଙ୍କୁଚିତ ହେବା; ସାଂକୁଶିଯିବା—2. To shrivel up; to contract; to be contracted.
୩ । କୁଞ୍ଚୁକୁଞ୍ଚିଆ ହେବା—3. To curl up; to be curled; to become wrinkled.
୪ । ଲଇଁଯିବା—4. To be bent.

କୁଙ୍କୁମ— ସଂ. ବି. (କୁଙ୍କ୍ ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ମ. ଉମ୍)—
Kuṅkuma ୧ । କାଶ୍ମୀର ଦେଶଜ ଗୁଳ୍ମ ଓ ତହିଁର ଫୁଲର ସୁଗନ୍ଧ
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ :— କେଶର; ଜାଫ୍ରାନ୍—1. Saffron; Crocus
କାଶ୍ମୀର; ବାହ୍ଲିକ, Sativus (Plant and the pollen).
ଘୃଣୁଣ; ରୁଧିର [ଦ୍ର—ଏହା କାଶ୍ମୀର ଦେଶୀୟ ଶାକ
କୁନ୍‌କୁମ ଜାତୀୟ ଗୁଳ୍ମ ଓ ତହିଁର ଫୁଲର ସୁଗନ୍ଧ
କେଶର କେଶର । ଏଥିପାଇଁ ଏହାକୁ ଜାଫ୍ରାନ୍ କେଶର
ତେ କୁଙ୍କୁମପୁରୁ ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି । ଶରତ୍‌କାଳରେ ଫୁଲ ଫୁଟେ ।
ତା. ମୃଗୁଲିମାସ୍ ଫୁଲକୁ ଶୁଖାଇ ସ୍ତ୍ରୀ-କେଶରକୁ ପୃଥକ୍ କରି

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସତତ ୧ ଚଳିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଳିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଳିତ ବୌଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚଳିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚଳିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଉ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ଗଳ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବତ୍ ଦେଖିବେ ।

ଭିତ୍ତିଷ୍ଠ 'ସାଫ୍ରା ଜାଫ୍ରାନ୍' ନାମରେ ବିକ୍ରି କରାଯାଏ । ପୁଂ-କେଶରର ମୂଲ୍ୟ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଳ୍ପ । ଜାଫ୍ରାନ୍‌କୁ ଧନୀଲୋକେ ଚନ୍ଦନ ସଙ୍ଗେ ଘୋର ସୁବାସ ଜନ୍ୟେ ଦେହରେ ଲଗାନ୍ତି ଏବଂ ଏହା ଖେଚୁଡ଼ି ଓ ପଲଉରେ ପଡ଼ିଲେ ଅତି ଉତ୍ତମ ବାସେ ।]

୨ । ନାତିଦୀର୍ଘ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ - ଏବଂ ତାହାର ଗିଲଟୁଇଁ ପରି ଚେପଟା କଣ୍ଟାଳିଆ ଫଳ ଓ ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଗୋଲ ମଞ୍ଜି; ବିଲାତି ହଳଦୀ—

2. A tree with pods bearing seeds of a vermilion-red colour (used to colour clothes); Garcinia Indica; Garcinia Purpurea.

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ପଶ୍ଚିମ ଭାରତ, କଙ୍କଣ ଓ କାନେଡ଼ାର ପର୍ବତ-ମାନଙ୍କରେ ଜନ୍ମେ । ଗଛ ସରୁ ସରୁ ହୁଏ ଏବଂ ଏହାର ଶାଖା ତଳକୁ ଓହୋଳି ପଡ଼ିଥାଏ; ଛେଲି ଧୂସରବର୍ଣ୍ଣ ଓ କାଠ ଭିଷଣ ଥଲା । ଏହାର କଅଁଳ ପତ୍ର ନାଲିଆ ଓ ଫଳ ଶ୍ୱେତ ନାରଙ୍ଗ ପରି ଗୋଲ; ଏଥିର ମଞ୍ଜି ଫଳମଧ୍ୟରେ ନାଲିଆ ରସ ଭିତରେ ବୁଡ଼ି ରହିଥାଏ । ଏହି ମଞ୍ଜିକୁ ପାଣିରେ ଗୋଳି ଲୁଗା ରଙ୍ଗ କରନ୍ତି । ଗଛର ଫଳ, ମଞ୍ଜି ଓ ଛେଲି ଶ୍ୱାସ, ଓଠଫାଟ ଏବଂ ପୈତ୍ତିକ ରୋଗରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

କୁଙ୍କୁମରଙ୍ଗ—ଦେ. ବି.—ସିନ୍ଦୂରରଙ୍ଗ—
Kuṅkumaraṅga — Colour like vermilion.

କୁଚ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ପକ୍ଷୀ ପରି ରାବିବା—
Kuch (root) — 1. To utter a shrill cry like a bird; to chatter like a bird.

୨ । ବଙ୍କାହେବା; ଅବନତ ହେବା—2. To be bent.

୩ । ମିଶାଇବା—3. To mix.

୪ । ଯିବା—4. To go.

୫ । ପାଲିଶ୍ କରିବା—5. To polish.

୬ । ସଙ୍କୁଚିତ ହେବା—
6. To be contracted.

୭ । ସଂଯୁକ୍ତ କରିବା—7. To connect.

୮ । କମାଇବା—8. To lessen.

୯ । ବଙ୍କାଇବା; ନୁଆଁଇବା—9. To bend.

୧୦ । ବାଧାଦେବା—
10. To impede; to oppose.

୧୧ । ଅଙ୍କିତ କରିବା—
11 To delineate; to write.

କୁଚ୍‌କୁଚ୍ - ଦେ. ଅ.—ଟିକିଟିକି—
Kuchkuch — Small fragments or bits.
କୁଚ୍‌କୁଚ
କୁଚ୍‌କୁଚା

କୁଚ୍‌କୁଚା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—କୁଚୁକୁଚା ହୋଇ ଖୁବ ଛୋଟ ହୋଇ ଯାଇଥିବା—Shredded.

କୁଚକୁଚାଇବା—ଦେ କ୍ରି.—ଟିକି ଟିକି କରିବା—
Kuchkuchāiba — To mince; to reduce to shreds.

କୁଚ୍‌କୁଚାନ ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ତୁଳ. ହି. କର୍‌ନା=
କୁଚ୍‌କୁଚାନା କୁଞ୍ଚିତହେବା)—
୧ । କୁଞ୍ଚିତ କରିବା; କୁଞ୍ଚିବା—1. To curl.
୨ । ବାରମ୍ବାର ଅନୁରୋଧ କରିବା—
2. To importune.

କୁଚକୁଚିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କୁଞ୍ଚିତ)—୧ । କୁଞ୍ଚିତ—
Kuchkuchiā — 1. Curled; wrinkled.
କୁଚ୍‌କୁଚେ ୨ । ସଙ୍କୁଚିତ—2. Contracted.
ଛଲ୍ଲିଦାର

କୁଚ୍‌କୁଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଶ୍ୱେତ ମଶା—
Kuchkuṭi — A small mosquito.

କୁଚ୍‌ନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—
Kuchni — ୧ । ଯେ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଦୋକାନ୍ ବିକ୍ରି କରେ—
1. Retail seller.

୨ । ଯେ ଅତ୍ୟଧିକ ଲାଭରେ ପଣ୍ୟ ବିକେ—
2. A person who sells commodities at a great profit.

କୁଚ୍‌ପିତା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—
Kuchpitā — ଅତିଶୟ ପିତା; କୋଠିଆ ପରି ପିତା—
Very bitter.

କୁଚ୍‌ବିହାର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—
Kuchbihāra — ଉତ୍ତରବଙ୍ଗର ପାର୍ବତ୍ୟ ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—
Name of a feudatory hill-state to the north of Bengal.

[ଦ୍ର—ଏହା ଆସାମର ଉତ୍ତର ପୂର୍ବ ଓ ଭୂଟାନର ଦକ୍ଷିଣରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏ ରାଜ୍ୟର ରାଜାମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧି 'ଭୂପ' ଓ 'ମହାରାଜା' ଉପାଧି ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୀକୃତ ।]

କୁଚ—ସଂ. ବି. (କୁଚ୍ ଧାତୁ=ସଂକୁଚିତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kucha — ଯୁବତୀସ୍ତନ—
A young woman's breast; a pap; the bosom of a woman.

କୁଚକଳଶ—ସଂ. ବି. (ଉପମିତ; କୁଚ+କଳଶ)—
Kuchakalaśa — କଳଶ ପରି ବଡ଼ କୁଚ (ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଉପମା)—Well developed and big breast (compared to a water jar in poetical license).

କୁଚକୁମ୍ଭ—ସଂ. ବି. (ଉପମିତ; କୁଚ+କୁମ୍ଭ)—
Kuchakumbha — କୁଚକଳଶ (ଦେଖ)
Kuchakalaśa (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ । ଏ	ଦ୍ୱସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ପ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୡ । ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	●	ନ୍ତ

କୁଚକ୍ର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ+ଚକ୍ର)—
Kuchakra ପରର ଅନିଷ୍ଟ କରିବା ନିମନ୍ତେ କେତେ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଚାର; କୁପରାମର୍ଶ; ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—
Hatching plots for mischief or injuring other people; conspiracy; stratagem.

କୁଚକ୍ରୀ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (କୁଚକ୍ର+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ; ଇନ୍; ୧ମା.୧ବ)—
Kuchakrī ୧ । କୁପରାମର୍ଶଦାତା—
(କୁଚକ୍ରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Giving evil advice.
୨ । ଗୋପନରେ ପରର ଅମଙ୍ଗଳ ଯାଞ୍ଚିବା ବ୍ୟକ୍ତି; ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରକାରୀ—2. Plotting evil schemes of mischief; conspiring.

କୁଚତଟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଚ+ତଟ)—
Kuchatata ୧ । କୁଚର ପାର୍ଶ୍ୱଦେଶ; କୁଚର ଉପରଭାଗ ବା ଢାଲୁ ଅଂଶ—1. The slope of the female breast.

କୁଚତଟୀ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଚ+ତଟୀ)—କୁଚତଟ (ଦେଖ)
Kuchatati Kuchatata (See)

କୁଚନାଚାର୍ଯ୍ୟ——ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ତୈଲଙ୍ଗୀୟ
Kuchanāchārjya ସାରଣୀ ଗ୍ରନ୍ଥ ବା ପଞ୍ଜିକାକାର—
Name of a Telugu almanac-compiler.
[ଦ୍ର—ଏ ଶକ ୧୩ ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ ।]

କୁଚନ୍ଦନ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ+ଚନ୍ଦନ)—ରକ୍ତଚନ୍ଦନ—
Kuchandana Red sandal wood; Sappan or Logwood

କୁଚଫଳ—ସଂ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମଧା; କୁଚ+ଫଳ)—
Kuchaphala ୧ । ଡାଳମ୍—1. Pomegranate.
୨ । କଇଥ ଗଛ—
2. The tree Ferona Elephantum (M.W.)

କୁଚମୁଖ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଚ+ମୁଖ)—
Kuchamukha କୁଚାଗ୍ର; ସ୍ତନର ଉଣ୍ଡି—Nipple.

କୁଚର୍ଯ୍ୟା—ସଂ. ବି. (କୁ+ଚର୍ଯ୍ୟା)—
Kucharjyā ୧ । ମନ୍ଦ ଆଚରଣ—1. Bad conduct.
୨ । ଖଳତା—2. Wickedness.

କୁଚା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଖୁଞ୍ଚା (ଦେଖ)
Kunchā 1. Khuñchā (See)
୨ । ମୁଷ୍ଟ୍ୟାଘାତ—2. Fist-blow.
୩ । କୋଚା ବିକ୍ରି—3. Retail sale.

କୁଚାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୁଚ ଧାତୁ)—
Kuchāiba ଟୁକି ଟୁକି କରି କାଟିବା; କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡରେ କାଟିବା—
କୁଚକୁଚାନ To cut into little bits or pieces; to
କତରନା mince.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସଂ. କୁଚ ଧାତୁ)—
କୁଞ୍ଚିବା (ଦେଖ)
Kuñchibā (See)

କୁଚାଗ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଚ+ଅଗ୍ର)—
Kuchāgra ସ୍ତନ ବା ଦୁଧର ଉଣ୍ଡି—Nipple.

କୁଚାପେଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଘନ; ଘଞ୍ଚ—
Kuchāpelā Dense.

କୁଚାବୁରକୁଡ଼ା କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—
Kuchāburkurdā kariba ୧ । ଅଳ୍ପାଇସାରରେ ଲୁଚାଇବା—
1. To conceal (a thing).
୨ । ଲୁଚିବା—
2. To conceal one's self.
୩ । ଏଣେ ତେଣେ ଲୁଚାଇବା—
3. To conceal here and there.

କୁଚାଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁ+ଚଳନ)—
Kuchāl ୧ । ମନ୍ଦ ଆଚରଣ—
କୁଚାଲ 1. Bad conduct; evil ways; bad
କୁଚାଲ manners.
୨ । ବଦ୍‌ମାଇସୀ; ଦୁଷ୍ଟପଣ—2. Wickedness.

କୁଚି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କଳଚି (ଦେଖ)
Kuchi Kalachi (See)

କୁଚିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—କୋଚିଆ (ଦେଖ)
Kuchiā Kochiā (See)
ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି (ସଂ. କଞ୍ଚୁଳକ; ଭୁଲ. ବ. କେଞ୍ଚୁୟା)
କିଆ; କେଞ୍ଚୁଆ—Earthworm.

କୁଚିକା—ସଂ. ବି (କୁଚ ଧାତୁ=ସଙ୍କୁଚିତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇକ)—
Kuchika କୋଚିଆ—The eel; Unibranchepertura Cuchiyā.
[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଏ ଗୋରୁଙ୍କୁ କାମୁଡ଼ିଲେ ଗୋରୁ ମରିଯାଏ, କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟକୁ କାମୁଡ଼ିଲେ ମନୁଷ୍ୟର କିଛି ହୁଏ ନାହିଁ । (M. W.)]

କୁଚିତ—ସଂ. ବିଣ (କୁଚ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । କୁଞ୍ଚିତ—
Kuchita 1. Curled.
୨ । ସଙ୍କୁଚିତ—2. Contracted
୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର; ଅଳ୍ପ—3. Small; little.
ପ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. କୁତ୍ସିତ)—କୁତ୍ସିତ—Ugly.

କୁଚିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ପୂରାଇବା; ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—
Kuchibā To thrust; to cause to enter.

କୁଚିଲା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—କୋଚିଲା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Kuchilā (etc) Kochilā etc (See)
କୁଚିଲା
କୁଚିକା, କୁଚଳା

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୃଅ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧ୍' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

କୁଚୁକୁଚାଇବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—କୁଚ୍‌କୁଚାଇବା (ଦେଖ)—
Kuchukuchāibā Kuchkuchāibā (See)

କୁଚୁକୁଚିଆ—ଦେ. ବିଣ—କୁଚ୍‌କୁଚିଆ (ଦେଖ)—
Kuchukuchiā Kuchkuchiā (See)

କୁଚେଲକ—ସଂ. ବି (କୁ + ଚେଲ + କ)—କୋଚିଳା—
Kuchelaka Nux vomica.

କୁଚ୍ଛ—ଗ୍ରା. ବି.—କୁତ୍ସା (ଦେଖ)—
Kuchchha Kutsā (See)
ସଂ. ବି.—ଧଳା କଇଁ—White water-lily (M. W.)

କୁଚ୍ଛା—ଗ୍ରା. ବି—କୁତ୍ସା (ଦେଖ)—
Kuchchhā Kutsā (See)

କୁଚ୍ଛିତ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. କୁତ୍ସିତ)—୧ । କୁତ୍ସିତ—
Kuchchhita 1.Ugly.
କୁତ୍ସିତ ୨ । କୃପଣ—2. Miserly.
କୁଚ୍ଛିତ

କୁଚ୍ଛିତିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ—କୁଚ୍ଛିତ (ଦେଖ)—
Kuchchhitiā Kuchchhita (See)

କୁଚ୍ଛି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ (ସଂ. କୁତ୍ସିତ)—୧ । କୁତ୍ସିତ
Kuchchhi କର୍ମକାରୀ—1. Doing nasty acts.
୨ । କୃପଣ—2. Miserly.
ଗ୍ରା. ବି—କୁକ୍ଷି; ଉଦର; ପେଟ—Belly.

ନାରୁ ଭବପଦ୍ମ ଯାଏ କୁଚ୍ଛିଏ ଭାଲେ ଜଳ ହୁଏ—
ପ୍ରାଚୀ. ପୃଥ୍ୱୀଉମଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

କୁଚ୍ଛିତ—ଗ୍ରା. ବିଣ—କୁଚ୍ଛିତ (ଦେଖ)—
Kuchhita Kuchchhita (See)

କୁଚ୍ଛିତିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ—କୁଚ୍ଛିତ (ଦେଖ)—
Kuchhitiā Kuchchhita (See)

କୁଜ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ମଧୁର ଶବ୍ଦ କରିବା—
Kuj (root) To emit a sweet sound.

କୁଜ—ସଂ. ବି (କୁ=ପୃଥିବୀ+ଜନ୍ ଧାତୁ ଜନ୍ମିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ;—
Kuja ୧ । (ପୃଥିବୀରୁ ଜାତ) ମଙ୍ଗଳ ଗ୍ରହ—
1. The planet Mars.
୨ । (ପୃଥିବୀର ପୁତ୍ର) ନରକାସୁର—
2. The name of a demon.
୩ । ବୃକ୍ଷ—3. Tree; plant.

କୁଜ ଦେ. ବି (ସଂ. କୁବ୍ଜ)—୧ । କୁବ୍ଜ; ପଦାକୁ ବାହାରିଥିବା
କୁବଡ଼ ପୃଷ୍ଠଦେଶର ବକ୍ରତା ବା ବକ୍ରାଂଶ—1. Hunch; hump on the back.
୨ । ଉଚ୍ଚ ହୋଇ ଉଠିଥିବା ଗୋଲକ ବା ଆବୁ—
2. Protuberance.
(ଯଥା—ଫାର୍ସୀ ଗଳ୍ପରେ କୁଜ ବାହାରେ ।)
ଦେ. ବିଣ—କୁବ୍ଜପୃଷ୍ଠ; କୁଜା—Hump-backed.

ଭେଣ୍ଟ କୋଧ କରିଣ ସମ୍ମାର, କୁଜ କଲେ କନ୍ୟାଙ୍କ ଶରୀର ।
ବଳରାମ. ବିରଚିତ ରାମାୟଣ ।

କୁଜଙ୍ଗ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶା ମୋଗଲବନ୍ଦ କଟକ ଜିଲ୍ଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ
Kujaṅga ଜମିଦାରୀ ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—Name of a permanently settled estate on the sea-board of the district of Cuttack.

[ଦ୍ର—ଏହି ରାଜବଂଶ ଧୋବେଇଗଡ଼ ରାଜବଂଶରୁ ସମ୍ଭୂତ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ସେମାନେ କନକାରାଜାଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଜିଲ୍ଲାଦାରମାନଙ୍କୁ ବଶୀଭୂତ କରି ଏହି ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ଇଂରାଜ ଅମଳରେ ଏ ରାଜ୍ୟ ନିଲାମ ହେବାରୁ ବର୍ତ୍ତମାନର ମହାରାଜ ଏହାକୁ ଖରିଦ କଲେ ।]

କୁଜନ୍ତ୍ର—ଦେ. ବି (ସଂ. କୁଯନ୍ତ୍ର) ମନୁଷ୍ୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ଗୁଣୀ ବିଦ୍ୟା;
Kujantra ଅଭଗୁର—Charms employed against a person.
କୁଯନ୍ତ୍ର
କୁଜଂତ୍ର

କୁଜବାର—ସଂ. ବି (ଅଙ୍ଗାରକ; କୁଜ+ବାର)—
Kujabāra ମଙ୍ଗଳବାର—Tuesday.

କୁଜର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ନଈ କିନାରାରେ ଥିବା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ
Kujar ଉର୍ବର ପଟୁମାଟିର ଜମି—The best fertile land by the river-side with silt formations on it.

କୁଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କୁ=ପୃଥିବୀ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ;
Kujā ପୃଥିବୀରୁ ଜାତ ହୋଇଥିବାରୁ)—୧ । ରାମପତ୍ନୀ ସୀତା—
1. A name of Sītā; wife of Rāma.
୨ । କାତ୍ୟାୟନୀ; ଦୁର୍ଗା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Goddess Durgā;
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. (ତେ.) ବି—(ଭୁଲ. ବ. କୁଜା=ମାଟିଆ; ଫା ଓ ହି. କୂଜା=ମାଟିର ଛୋଟମୁହାଁ ହାଣ୍ଡି; ବଣା)—ସୋରେଇ; ସରୁ ଓ ଲମ୍ବା ମୁହଁଥିବା ଜଳପାତ୍ର—
A long and narrow-necked waterjug.
ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. କୁବ୍ଜ)—
କୁଜଡ଼ା; କୁଜା ୧ । କୁବ୍ଜ; ଉଚ୍ଚବକ୍ର; ଉପର ଆଡ଼କୁ ଗୋଲ
ଘରଟ୍ଟା; କୁବଡ଼ା ହୋଇ ବଙ୍କା—1. Crooked.
(କୁଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯାହାର ପିଠିରେ କୁଜ ବାହାରିଥାଏ; କୁବ୍ଜପୃଷ୍ଠ; କୁଜାପିଠିଆ—2. Hump-backed; hunch-backed.

କୁଜାତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ନୀଚବଂଶଜାତ—
Kujāta Of low birth; low-born
(କୁଜାତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବିଣ—ଦୁଷ୍ଟ; ବଜ୍ଜାତ; ଖେଚଡ଼ା—
କୁଜାତି Wicked.
କୁଜାତ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍ୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

କୁଜାତଫଳ—ଦେ. ବି – କୁଳାଙ୍ଗାର—
Kujātaphala The dreg or unworthy scion of a family.

କୁଜାତି—ସଂ. ବିଣ—(କର୍ମ୍ମଧାରୀ; =ମନ + କୁଜାତ=ଜନ୍ମ)—
Kujātī କୁଜାତ (ଦେଖ)—
Kujāta (See)

କୁଜାତିଆ—ଦେ. ବିଣ—କୁଜାତ (ଦେଖ)—
Kujātiā Kujāta (See)

କୁଜାଷ୍ଟମ—ସଂ. ବି. (କୁଜ + ଅଷ୍ଟମ)—(ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ)
Kujāshṭama ଜାତକରେ ଲଗ୍ନଠାରୁ ଅଷ୍ଟମ ସ୍ଥାନରେ ମଙ୍ଗଳ ଅବସ୍ଥାନ କରିବାରୁ ଘଟିବା ଅଶୁଭ ଯୋଗ —
(Astrology) An evil position of the planet Mars being in the eighth house from one's natal planet.

[ଦ୍ର—ଏହି ଯୋଗ ଜାତକର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଶୁଭଯୋଗର ଫଳକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦିଏ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

କୁଜି—ଦେ. ବିଣ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ଲାଗି ଉକ୍ତ ବସ୍ତୁର କ୍ଷୁଦ୍ରାବୟବ
Kuji ବସ୍ତୁକୁ ବୁଝାଏ)—ଶ୍ରେଷ୍ଠ; କ୍ଷୁଦ୍ରାବୟବବିଶିଷ୍ଟ—
କଚୀ; ପାତି Small; tiny; of small stature.

(ଯଥା—କୁଜି ହଂସ; କୁଜି କୁଆ; କୁଜି ଗେଣ୍ଡା ।)

କୁଜି ଅସରପା—ଦେ. ବି—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅସରପା—
Kuji asarapā A diminutive cockroach.

କାଣି ବରଡ଼ି କୁଜି ଅସରପା ଉପରେ ବସା । ଉଗ ।

କୁଜି କଉଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଜ + କପର୍ଦ୍ଦକ)—ଝିଙ୍କି କଉଡ଼ି; ଅତି
Kuji kaurdi ଶ୍ରେଷ୍ଠ କଉଡ଼ି—Small shell.

କୁଜି କାକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଜ + କାକ)—ସାଧାରଣ କୁଆ;
Kuji kāka ଶ୍ରେଷ୍ଠ କୁଆ—An ordinary crow; a small
କୁଇଆଁ; କଠକୁଇଆଁ crow.

ରବନ୍ତ କଳ୍ପ୍ୟକପର୍ଣ୍ଣ କୁଜି କାକ । ନଦକିଶୋର. ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।

କୁଜି କିମ୍ଭୀର—ଦେ. ବି—ଏକ ଜାତୀୟ ଛୋଟ କୁମ୍ଭୀର—
Kuji kimbhīra A species of crocodile.

[ଦ୍ର—ଏ ଜାତିର କୁମ୍ଭୀର ୪।୫ ହାତ ଲମ୍ବ ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନେ ଛେଳି ମେଣ୍ଢାଆଦି ଜୀବଙ୍କୁ ମାରି ଖାଆନ୍ତି; ମନୁଷ୍ୟ ଓ ଗୋରୁ ଆଦି ବଡ଼ ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କୁ ମାରନ୍ତି ନାହିଁ ।]

କୁଜି କୁଆ—ଦେ. ବି—କୁଜିକାକ (ଦେଖ)
Kuji kuā Kuji kāka (See)

କୁଜି ଗୁଣ୍ଡୁଚି—ଦେ. ବି—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗୁଣ୍ଡୁଚି ମୂଷା—
Kuji gunḍuchi Small squirrel.

କୁଜି ଗେଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ଏକ ଜାତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗେଣ୍ଡା; କୁଲିଗେଣ୍ଡା—
Kuji gendā A small species of snail.

କୁଜି ବେଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ଏକଜାତୀୟ ଉଚ୍ଚପିଠିଆ ମଧ୍ୟମାକୃତି ବେଙ୍ଗ—
Kuji beṅga A kind of medium-sized frog (with a hump on the back).

କୁଜି ରାଜହଂସ—ଦେ. ବି—କୁଜିହଂସ (ଦେଖ)
Kuji rājahaṁsa Kujihaṁsa (See)

କୁଜି ରାଜହଂସେ ଧାଇଁଥିଲେ ପଛେ ପଛେ ଗହନେ । ରାଧାନାଥ. ଭଗ୍ନ ।

କୁଜିସାରୁ—ଦେ. ବି—ଏକ ଜାତୀୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସାରୁ—A small species
Kujisāru of arum-root.

କୁଜିହଂସ—ଦେ. ବି—ଏକ ଜାତୀୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହଂସ; ପାତିହଂସ—
Kujihaṁsa A small speciess of drake.
ପାତିହାଁସ
ବତକ

କୁଜୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କୁବୁଜା (ଦେଖ)
Kujī Kabujā (See)
କୁଜଡ଼ାନୀ ରୂପରେ କେଳିତ ଉପରେ ପତାକା ଦିଆଇଲା ଯେ କୁଜୀର ।
କୁବଡ଼ୀ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।

ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—'କୁଜା'ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Kujā.

କୁଜୀ କେଉଁଣୀ ବୁଢ଼ା କୁଟେ ଠୁରୁ ଠୁରୁ । ଉଗ ।

କୁଜ୍ଜଟି—ସଂ. ବି. (କ=ଜଳ + ଉତ୍ = ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ + ଝଟ୍ ଧାତୁ=
Kujjhaṭi ମିଳିତ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—କୁଜ୍ଜଟିକା (ଦେଖ)
Kujjhaṭikā (See)

କୁଜ୍ଜଟିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କୁଜ୍ଜଟି + ସ୍ୱାର୍ଥରେ. କ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—କୁହୁଡ଼ି—
Kujjhaṭikā Fog; mist.

ସେ ଘୋର ଅନ୍ଧକାର ରେଖା ନାମ ବହୁଲ କୁଜ୍ଜଟିକା । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

କୁଜ୍ଜଟୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କୁଜ୍ଜଟି + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—କୁଜ୍ଜଟିକା (ଦେଖ)
Kujjhaṭī Kujjhaṭikā (See)

କୁଜ୍ଞାନ—ଦେ. ବି.—ଗାରଡ଼ି ବିଦ୍ୟା; ପରର ଅନିଷ୍ଟସାଧକ ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ର;
Kujñāna କୁଜନ୍ତ୍ର—Black magic.

କୁଜ୍ଞାନୀ—ଦେ. ବିଣ.—ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ପରର ଅନିଷ୍ଟସାଧକ—
Kujñānī Versed in black magic with a view to injure others.

କୁଝଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଜ୍ଜଟି)—କୁହୁଡ଼ି—
Kujhati Fog; mist.

ଏବେ ଗ୍ରହିଁବ ଯେବେ କୁଝଟିରେ । ଉଷ୍ଣ. ପ୍ରେମସ୍ୱାମୀଦାସ ।

କୁଝାଣିଘଣ୍ଟଛତୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଛତୁ—
Kujhāsiṅgha chhatu A kind of fungus.

କୁଞ୍ଚ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ବକ୍ରଗମନ କରିବା—
Kuñch (root) 1. To go in a curved manner.

୨ । ସଙ୍କୁଚିତ ହେବା—
2. To be curled; to be contracted.

କୁଞ୍ଚ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଞ୍ଚନ)—ସଙ୍କୋଚନ—
Kuñcha 1. Contracting; twisting.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସରତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଲୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଲୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଁଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ;'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ;'ଅଲବତ୍'ଦେଖିବେ।

କୋଁଚାନା, କୋଁଚଡ଼, କୋଁଛଡ଼, କୋଁଚା ଛଡ଼ା ୨ । ପରିଧାନ ବସ୍ତ୍ରର କୁଞ୍ଚିତ ଫେର ବା ଅଂଶ—2. The crimped folded or plaited part of the loin cloth.

୩ । ବସ୍ତ୍ରର କୁଞ୍ଚା ହୋଇଥିବା ଧଡ଼ି—
3. Crimped border of a cloth.

୪ । ଲୁଗା କୁଞ୍ଚିବାର ପ୍ରଣାଳୀ—4. The mode of ornamental folding of a cloth.

୫ । ଆଖି ଖୁଞ୍ଚି ହେବା ରୋଗ—
5. A disease of the eyes.

ଦେ. ବିଣ.— କୁଞ୍ଚିତ ହୋଇଥିବା (ବସ୍ତ୍ର) —
Ornamentally folded or plaited (cloth)

କୁଞ୍ଚକାନି – ଦେ. ବି.—ପରିଧାନ ବସ୍ତ୍ରର ଯେଉଁ ଅଂଶ କୁଞ୍ଚିତ ହୋଇ ଲାହି ପାଖେ ଖୋସା ହୋଇଥାଏ — The part (କଞ୍ଚକାନି—ବିପରୀତ) of the wearing cloth folded and tucked to the navel.

କୁଞ୍ଚକାନିରେ ବାନ୍ଧି ଅଣ୍ଟାରେ ଭଲ କରି ଖୋସି ଦେଇ ଅକାଶକୁ ପୁଣି ଗରିଅଡ଼କୁ ଅନାଇଲା ।

ଫକୀରମୋହନ. ଛମ.ଶଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

କୁଞ୍ଚକୁଞ୍ଚିଆ — ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କୁଞ୍ଚିତ)— କୁଞ୍ଚିତ; କୁଟିଳ—
Kuñchakuñchiā Curled (hair).
କୋଁକଡ଼ାନ ଛନ୍ତ୍ରଦାର

କୁଞ୍ଚଖଡ଼ିକା—ପ୍ରାଦେ. (ମୟୂରଭଞ୍ଜ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଧାନ—
Kuñchakhardikā A species of paddy.

କୁଞ୍ଚ ଖୋସିବା— ଦେ. କ୍ରି.—ଫେର ଖୋସିବା; ପିନ୍ଧି ଥିବା ଲୁଗାର ସାମନା ପାଖ କୁଞ୍ଚା ଅଂଶର ଯେଉଁ କାନ ତଳକୁ ଝୁଲୁ ଥାଏ ତାକୁ ଦୋଓଡ଼ି କରି ଲାହି ପାଖେ ଆଣି ଖୋସିବା—To tuck up the front curled part of the wearing cloth by doubling it at the navel.
Kuñcha khosibā
କୋଁଚଡ଼ନାରା

କୁଞ୍ଚ ଛଡ଼ି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଫେର ଛଡ଼ି ଦେବା; କୁଞ୍ଚକାନିର ଏକ ପାଖ ଲାହି ପାଖେ ଖୋସି ଅପର ପାଖ ତଳକୁ ଲମ୍ବାଇ ଦେବା—
Kuñcha chhārdi debā
କୋଁଚାଦୋଲାନ
To let down one end of the curled half of the wearing cloth.

କୁଞ୍ଚନ—ସଂ. ବି. (କୁଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ=ବକ୍ର ଗମନ କରିବା; ସଙ୍କୁଚିତ ହେବା +ଭାବ. ଅନ)—
Kuñchana

୧ । ସଙ୍କୋଚ କରଣ; ସଙ୍କୋଚନ—
1. Contraction; curling.

୨ । ବକ୍ରୀକରଣ—2. Curving; bending.

୩ । ଅନାଦର—3. Disregard.

୪ । ଧୂଳି ଆଦି ପଡ଼ିବା ଯୋଗୁଁ ହେବା ନେତ୍ରରୋଗବିଶେଷ; ଆଖି ବୁଜି ହୋଇ ଖୁଞ୍ଚି ହେବା—
4. Contracting of the eyelid and aching of the eye, due to the presence of particles of foreign matter.

କୁଞ୍ଚଫେର – ଦେ. ବି—ପରିଧାନ ବସ୍ତ୍ରର ଯେଉଁ ଅଂଶ ସାମନା ପାଖରେ ଲାହିଠାରୁ ତଳକୁ ଲମ୍ବି ଥାଏ—
Kuñchaphera
କୋଁଚଡ଼
The part of the wearing cloth hanging down from the navel.

କୁଞ୍ଚଲାଗି—ଦେ. ବି—ରାଜାମାନଙ୍କର ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧିବାରୂପ ଦୈନିକ ରାଜକୀୟ-
Kuñchalāgi The act of wearing cloth of Rajas (named as a daily ritual by Raja's servants).

କୁଞ୍ଚା – ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଞ୍ଚନ)—
Kuñchā
କୋଁଚାନ ସିମଟନା

୧ । କୁଞ୍ଚନ କ୍ରିୟା ବା ପ୍ରଣାଳୀ—
1. The mode of curling the wearing cloth into tiny folds.

୨ । ପରିଧାନ ବସ୍ତ୍ରର କୁଞ୍ଚିତ ଫେର ବା ଅଂଶ; କୁଞ୍ଚକାନି—
2. The crimped or folded part of the wearing cloth.

ଦେଉଁମାନେ କୁଞ୍ଚାକୁ ବସ୍ତ୍ରାଇ ତଳକୁ
ପକାଇ ଅଛେ ପାଦ ବେନିକ ଅଗରୁ । କୁଞ୍ଚଫିନ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୩ । (ସଂ. କୁଞ୍ଚ)— ଆଠ ମୁଠା ଶସ୍ୟ ପରିମାଣରେ ମାପ ପାଡ଼ି ବା ମାଣ—3. A measure of capacity of grains (measuring 8 handfuls).

୪ । (ଫା. କୁଜା=ବଣା) ମାଟିର ଠେକି ବା ଘଡ଼ି—
4. Small earthen pitcher.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) – ଶସ୍ୟର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାପପାଡ଼ିବିଶେଷ—
A unit of measure of corn.

କୋଁଚା ଦେ. ବିଣ—କୁଞ୍ଚ ହୋଇଥିବା (ବସ୍ତ୍ର)—
Curled or folded (cloth); frilled; folded into frills or ruffs.

କୁଞ୍ଚାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୁଞ୍ଚିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Kuñchāibā Causative form of Kuñchibā.
କୋଁଚାନ ସିମଟାନା
କୁଞ୍ଚାଇ ତରଙ୍ଗ ମାଳେ ଭଙ୍ଗର ବେଣୀ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

କୁଞ୍ଚାକୁଞ୍ଚି—ଦେ. ବି—ଲୁଗା କୁଞ୍ଚିବା କ୍ରିୟା—
Kuñchākuñchi The act of folding the wearing cloth into frills.
କୋଁଚାକୋଁଚି

ଦେ. ବିଣ—କୁଞ୍ଚା ହୋଇଥିବା ଲୁଗା—
Wearing cloth in folds or plaits.

କୁଞ୍ଚି—ସଂ. ବିଣ (କୁଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ=ସଙ୍କୁଚିତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—
Kuñchi
ଶସ୍ୟାଦିର ଆଠ ମୁଠା ପରିମାଣ—
A measure of 8 handfuls (of corn).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

ଦେ. ବ. (ଫା. କୂଜା)—

କୁଜା ୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାପପାତ୍ର ବା ମାଣ—

କୁଜା 1. A small measuring pot.

୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାଟି ଘଡ଼ି—

2. A small earthen pot.

କୁଁଜି ୩ । (ସଂ. କୁଞ୍ଚିକା)—କୋଲପର ଚାବି; ତାଲାକାଠି—

କୁଁଜି 3. Key of a padlock.

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ସମସ୍ୟା ସାଧନର ମନ୍ତ୍ର ବା ବୀଜ—

4. (figurative) Key to the solution of a problem.

ପ୍ରାଦେ.—୧ । (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ମହୁଲ ଆଦିର କୁଞ୍ଚିତ କଳି—

1. Wrinkled buds of Mahwa flower.

୨ । (ମେଦିନୀପୁର) ବି.—ଶିର (ଦେଖ)—

2. Śira (See)

କୁଞ୍ଚିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୁଞ୍ଚ ଧାତୁ=ବକ୍ର ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । କାଇଁଚ; ଗୁଞ୍ଜା—

Kuñchikā 1. A small red seed of a pod-bearing creeper.

୨ । କୋଲପ; ତାଲା—2. Padlock.

୩ । କୋଲପର କାଠି ବା ଚାବି; କଞ୍ଚି—

3. Key of a padlock.

କୁଞ୍ଚିକାଞ୍ଚି—ଦେ. ଅସମାପିକା କ୍ରି.—କୁଞ୍ଚେଇକାଞ୍ଚେଇ (ଦେଖ)

Kuñchikāñchi Kuñcheikāñchei (See)

କୁଞ୍ଚିକାଠି—ଦେ. ବି.—ଚାବିକାଠି; କୋଲପ ଫିଟାଇବା କଞ୍ଚି—

Kuñchikāṭhi Key of a padlock.

କୁଞ୍ଚିକାଟୀ

କୁଁଜୀ

କୁଞ୍ଚିକୁଞ୍ଚି—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. କୁଞ୍ଚିତ)—କୁଞ୍ଚିକୁଞ୍ଚିଆ (କେଶ)—

Kuñchikuñchi Curled (hair).

ଚୁଁଚରବାଳା; ଛଲ୍ଲିଦାର କୁଞ୍ଚିତ ଅଳକା କୁଞ୍ଚିକୁଞ୍ଚି କେଶ ମାଥେ—

ବଙ୍ଗୁ କେଶସମ୍ପୂରଣ ।

କୁଞ୍ଚିକୁଞ୍ଚିଆ - ଦେ. ବିଣ—କୁଞ୍ଚିକୁଞ୍ଚିଆ (ଦେଖ)

Kuñchikuñchiā Kuñchakuñchiā (See)

କୁଞ୍ଚିଖଡ଼ା — ଦେ. ବି.—ଲୌହନିର୍ମିତ ଅଙ୍କୁଶାକୃତି ଦଣ୍ଡବିଶେଷ—

Kuñchikhardā An iron hook.

କୁଞ୍ଚିଖଡ଼ା ହୋଇଅଛି ପବନର ଗୋଡ଼—ପ୍ରାଚୀ. ଦ୍ରୁମ୍ନକରୂପଣଗୀତା ।

କୁଞ୍ଚିତ—ସଂ. ବିଣ (କୁଞ୍ଚ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—

Kuñchita ୧ । ବକ୍ରୀକୃତ—1. Curved; bent.

୨ । ସଙ୍କୁଚିତ—2. Contracted; shrivelled up.

୩ । କୁଟିଳ; କୁଞ୍ଚିକୁଞ୍ଚିଆ—

3. Curled; crooked.

୪ । ଅନାଦୃତ—4. Disregarded.

୫ । କୁଞ୍ଚା ହୋଇଥିବା ଲୁଗା—

5. Folded or plaited (cloth).

କୁଞ୍ଚିତାଳ—ଦେ. ବି—୧ । କୋଲପର କଞ୍ଚି; ଚାବିକାଠି—

Kuñchitāla 1. Key of a padlock.

କୁଞ୍ଚିତାଳା କୁଞ୍ଚିତାଳ ବିଅ ହସ୍ତେ କବାଟ ଫେଡ଼ିବ—ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।

କୁଁଜୀକୁଲପ ୨ । ଚାବିକାଠି ଓ କୋଲପ—

2. Key and lock.

କୁଞ୍ଚି ଦିଆଯିବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ରାଜାଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ ଉତ୍ସବରେ ପ୍ରଥମେ ଶୁଭ-ସୂଚକ ନହବତ୍ ବାଜିବା—

Kuñchi diājibā The sounding of drums at the beginning of royal festivals.

କୁଞ୍ଚି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଦୁଆରେ ତାଲା ପକାଇବା—

Kuñchi debā To lock a door.

ଚାବିଦେଓୟା

ତାଲୀଦ୍‌ନା

କୁଞ୍ଚି ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୁଞ୍ଚି ଦେବା (ଦେଖ)

Kuñchipakāibā Kuñchi debā (See)

କୁଞ୍ଚିପଡ଼ିବା – ଦେ. କ୍ରି.—ଘରେ ତାଲା ବନ୍ଦ ଦେବା—

Kuñchi pardibā Locking of a door.

କୁଞ୍ଚିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. କୁଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ)—୧ । କୁଞ୍ଚିତ କରିବା—

Kuñchibā 1. To contract; to curl.

କୋଁଚା ୨ । ବସ୍ତ୍ରକୁ କୁଞ୍ଚି କରିବା—

ମୋଡ଼ନା; ଛଲ୍ଲାଡାଲନା 2. To fold the wearing cloth into plaits.

(କୁଞ୍ଚାଇବା—ଣିଜନ୍ତ)

କୁଞ୍ଚିମୁଦ—ଦେ. ବି.—ଘରର କବାଟ ବା ବାକ୍ସକୁ କୋଲପ ପକାଇ ବନ୍ଦ କରି ତହିଁରେ ଜତୁମୁଦ ଦେବା—

Kuñchimuda Sealing of a door or box after locking it up.

ପୂରାଣେ ଗମ୍ଭୀରରେ କୁଞ୍ଚିମୁଦ ଦେଇ—ଗୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

କୁଞ୍ଚି ମୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୋଲପ ଫିଟାଇବା ନିମନ୍ତେ ଚାବି ଘୁରାଇବା—1. To wind up the key in a padlock.

Kuñchi mordibā

ଚାବିଘୁରାନ.

ଚାବୀମାଡ଼ନା ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଭିତରେ ଭିତରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସୁଝାଇବା—

2. (figurative) To pull the wires from behind.

କୁଞ୍ଚୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୁଞ୍ଚ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—କୁଞ୍ଚି (ଦେଖ)

Kuñchī Kuñchi (See)

କୁଞ୍ଚୁକୁଞ୍ଚିଆ—ଦେ. ବିଣ.—କୁଞ୍ଚିକୁଞ୍ଚିଆ (ଦେଖ)

Kuñchukuñchiā Kuñchakuñchiā (See)

କୁଞ୍ଚେଇକାଞ୍ଚେଇ—ଦେ. ଅସମାପିକା କ୍ରି. (କ୍ରି. ବିଣରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—

Kuñcheikāñchei ଲୁଗାକୁ ସୁନ୍ଦରରୂପେ କୁଞ୍ଚିତ କରି; କୁଞ୍ଚିକାଞ୍ଚି—After curling or plaiting a cloth very artfully.

ସାଧାରଣ ସେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପରେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଏତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

କୁଞ୍ଜ—ସଂ. ବି. (କୁ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kuñja ୧ । ଲତାଗୃହ; ଘର ପରି ମାଡ଼ିଥିବା ଲତାମୟ ସ୍ଥାନ; କୁଞ୍ଜବନ; ନିକୁଞ୍ଜ – 1. A bower; grove; arbour.
୨ । ଲତା ଗୁଳ୍ମାଦି ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ଗୃହ—2. A house over-grown with creeping plants.
୩ । ପର୍ବତ ଗୁମ୍ଫା—3. Cave.
୪ । ବୃନ୍ଦାବନରେ ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣବିଗ୍ରହ ଥିବା ମନ୍ଦିର—4. (in Bṛundābana) The temples of different idols of Śrīkṛushṇa
୫ । ହାତୀ ଦାନ୍ତ—5. Ivory.
୬ । ଦନ୍ତହନୁ; ତଳପାଟି—6. The lower jaw.
୭ । ସୋଲା ଓ କାଗଜ ଇତ୍ୟାଦିରେ ନିର୍ମିତ କୃତ୍ରିମ ବୃକ୍ଷ—7. An artificial tree made of pith and coloured paper representing a bower.
ଦେ. ବି.—କୁଞ୍ଜବିହାରୀର ଡାକ ନାମ—Name for calling Kuñjabihārī.

କୁଞ୍ଜକୁକ୍ଷି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; କୁଞ୍ଜ+କୁକ୍ଷି)—କୁଞ୍ଜବନର ଅନ୍ତର୍ଦେଶ
Kuñjakukshi ବା ଭିତର—Interior of a grove.
କୋମଳତର ମୋହନ, କୁଞ୍ଜକୁକ୍ଷିରୁ ନିଃସ୍ୱନ,
ଅସି ଭୂମିଦେଶ ମୋ ଶ୍ରବଣରେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଜଗୋପବନ୍ଧୁ କ ଗୀତ ।

କୁଞ୍ଜକୁଟୀର—ସଂ. ବି—୧ । (ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ; କୁଞ୍ଜ+କୁଟୀର)—
Kuñjakuṭīra କୁଟୀର ପରି ମଧ୍ୟରେ ବିଳାସ ସ୍ଥାନ ଥିବା କୁଞ୍ଜ—1. Bower; grotto; arbour.
୨ । (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ) ଲତା ମାଡ଼ିଥିବା ବା କୁଟୀର—2. A hut over-grown with creepers.

କୁଞ୍ଜଗଳି—ଦେ. ବି.—ଉପରେ ଲତା ମାଡ଼ିଥିବା ଗଳିର ଗୋହିରି—
Kuñjagaḷi • An avenue over-grown with creepers across it.

କୁଞ୍ଜଗୃହ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କୁଞ୍ଜ+ଗୃହ)—ଲତା ମାଡ଼ିଥିବା
Kuñjagṛuha ଘର—A house over-grown with creepers.

କୁଞ୍ଜବନ—ସଂ. ବି. (ରୂପକ; କୁଞ୍ଜ+ବନ)—ଲତାଗୃହ—
Kuñjabana Grove; bower.

କୁଞ୍ଜବିହାରୀ—ସଂ. ବି (ଉପପଦ; କୁଞ୍ଜ+ବିହାରୀ)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ନାମ—
Kuñjabihārī • A name given to Śrīkṛushṇa
ଦେ. ବି— ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମ—A name given to males.

କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ପଟ୍ଟନାୟକ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଜନୈକ ଉତ୍କଳୀୟ ପ୍ରାଚୀନ
Kuñjabihārī Paṭṭanāyaka କବି—An ancient poet of Orissa.
[ଦ୍ର— କବି ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ଥିଲେ । 'କୁଞ୍ଜବିହାରୀ' ନାମକ କାବ୍ୟ ଏହାଙ୍କଦ୍ୱାରା ରଚିତ । ଏ ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଜୀବିତ ଥିଲେ । ତାରଣୀଚରଣ. ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ ।]

କୁଞ୍ଜଭଡ଼ୁଆ—ଦେ. ବି—କୁଞ୍ଜଭାଡ଼ୁଆ (ଦେଖ)—
Kuñjabhardua Kuñjabhārdua (See)

କୁଞ୍ଜଭାଡ଼ୁଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଅତି ନିର୍ଲଜ୍ଜ ବ୍ୟକ୍ତି (ଭାଡ଼ୁଆଠାରୁ ମଧ୍ୟ
Kuñjabhārdua ନିର୍ଲଜ୍ଜ)—1. A very shameless person (more shameless than a bawd).
୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରକାଶ୍ୟଭାବରେ ଜାର ନିକଟରେ ପରସ୍ତ୍ରୀ ଜୁଟାଇବା ବୃତ୍ତି ଅବଲମ୍ବନ କରିଥାଏ—2. A professional bawd.
୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଗୋଟିଏ ଗୃହ ବା କୁଞ୍ଜକୁ ସୁସଜ୍ଜିତ କରି ଜାରମାନଙ୍କ ସମ୍ଭୋଗାର୍ଥ ସେଥିରେ ଗୁଡ଼ିଏ ବେଶ୍ୟା ରଖାଇ ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତିଲବ୍ଧ ଅର୍ଥରେ ଜୀବିକାନିର୍ବାହ କରେ—3. The owner of a house of ill fame; a Bawd house-keeper; a brothel-keeper; a person who makes a living by maintaining a brothel.

କୁଞ୍ଜର—ସଂ. ବି. ସୁଂ. (କୁଞ୍ଜ=ହସ୍ତିଦନ୍ତ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ର)—
Kuñjara ୧ । ହସ୍ତୀ; ହାତୀ—1. Elephant.
(କୁଞ୍ଜରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କେଶ—2. Hair.
୩ । ଦେଶବିଶେଷ—3. Name of a country.
[ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରାଣିବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗିଲେ ଏହା 'ଶ୍ରେଷ୍ଠ' ଏହି ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରେ; (ଯଥା— ବୀରକୁଞ୍ଜର; ନରକୁଞ୍ଜର ।]

କୁଞ୍ଜରଗମନା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.(ବହୁବ୍ରୀହି; କୁଞ୍ଜର+ଗମନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Kuñjaragamanā ହାତୀର ଗତି ପରି ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ଗତି ଧୀର-ମନ୍ଥର; ଧୀରଗମନା– With footsteps like those of an elephant (applied to a young woman who walks slowly and majestically).

କୁଞ୍ଜରଗମନୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ— କୁଞ୍ଜରଗମନା (ଦେଖ)—
Kuñjaragamanī Kuñjaragamanā (See)

କୁଞ୍ଜରସିକ—ସଂ. ବି. ସୁଂ (୭ମୀ ତତ୍ପୁ; କୁଞ୍ଜ+ରସିକ)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—
Kuñjarasika An epithet of Śrīkṛushṇa.

କୁଞ୍ଜରସିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ରାଧିକା—A name applied to
Kuñjarasikā Rādhā for her amours with Kṛushṇa in the groves of Bṛundābana

କୁଞ୍ଜରାଶନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; କୁଞ୍ଜର+ଅଶନ=ଭୋଜନ)—
Kuñjarāśana ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛ—The sacred fig tree.

କୁଞ୍ଜରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କୁଞ୍ଜର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ହସ୍ତିନୀ; ମାଈ ହାତୀ;
Kuñjarī ହାତୁଣୀ—A female elephant.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇଯ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ତ

କୁଞ୍ଜଳ—ସଂ. ବି. (କୁ=କୁତ୍ସିତ+ଜଳ; ନିପାତନ)—କାଞ୍ଜି; କାଞ୍ଜି-ପାଣି—Sour rice-gruel.
Kuñjala

କୁଞ୍ଜଲତା—ସଂ. ବି. (କୁଞ୍ଜ+ଲତା)—୧ । କୁଞ୍ଜବନ ଉପରେ ମାଡ଼ିଥିବା ଲତା—1. A creeper growing over a grove.
Kuñjalatā

୨ । କୁଞ୍ଜ ଆକାରରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିବା ଲତା; ଲତା-ମଣ୍ଡପ—2. A creeper trailed into arches and groves.

୩ । ବର୍ଷଜୀବୀ ପୁଷ୍ପଲତାବିଶେଷ—
3. A flowering annual creeper; Quamoclit Pinnata.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ତରୁଲତା; ଏହାର ପତ୍ର କେଶ ପରି ଖରୁ ଏବଂ ଫୁଲ ନାଲି, ଶ୍ୱେତ ଓ ତେଜସ୍ୱୀ । ଏହା ବର୍ଷେ ମାତ୍ର ବଞ୍ଚେ ।]

୪ । ପୂର୍ବୋକ୍ତ କୁଞ୍ଜଲତାର ଫୁଲ ପରି ଫୁଲ, କିନ୍ତୁ ପାନ ଆକାରର ପତ୍ରଯୁକ୍ତ ପୁଷ୍ପଲତାବିଶେଷ—
4. A flowering creeper; Quamoclit Phoenicia.

କୁଟ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ବକ୍ର ଗମନ କରିବା—
Kuṭ (root) 1. To move tortuously.

୨ । ଶଠତା କରିବା—2. To cheat.

୩ । କୁଟିବା; ଢିଙ୍କି ଆଦିରେ ଛେଚିବା—
3. To pound.

୪ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରିବା—
4. To split or break to pieces (Apte).

୫ । ଅସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ କହିବା—
5. To speak indistinctly (Apte).

୬ । ଗରମ ହେବା; ପୋଡ଼ିବା—
6. To burn; to be warm (Apte).

୭ । ବକ୍ର ହେବା; ବଙ୍କେଇବା—
7. To become curved or crooked (M. W.)

୮ । ନଇଁବା—
8. To bend (M. W.)

କୁଟ୍‌କାଟ୍—ଦେ. ଅ.—କୁଟ୍‌କୁଟ୍ (ଦେଖ)
Kuṭkāṭ Kuṭkuṭ (See).

କୁଟ୍‌କାଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—୧ । ବିଶେଷ ପ୍ରହାର—
Kuṭkāṇḍ 1. Sound beating.
ମାରପୀଟ; ତୋଳପାଡ଼ ୨ । ଅତ୍ୟାଚାର; ଧୁମ୍‌କୁଟ୍—
मारपीट; धूमकधैया 2. Oppression.
୩ । ଘଟାଟକଟା—3. Row; great agitation.

କୁଟ୍‌କୁଟ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ମୂଳ. ସଂ. କୁଟ୍ ଧାତୁ=ଛେଦନେ)
Kuṭkuṭ —ମୂଷା ପ୍ରଭୃତି ଜୀବ କୌଣସି ଟାଣ ପଦାର୍ଥକୁ କାଟିଲେ
କଟ୍‌କଟ୍, କଟ୍‌ର୍‌କଟର ଯେଉଁ ଅନୁଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ ହୁଏ—
कुटरकुटर The sound produced by a mouse gnawing a hard substance.

କୁଟ୍‌କୁଟା—ଦେ. ବି—ଟୁକଟୁକ; ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ—(torn into) Shreds or fragments.
Kuṭkuṭā
ଟୁକରାଟୁକରା ଏଦ. ବିଣ—ଟୁକଟୁକ କରି ଚିରି ହୋଇଥିବା—
टुकड़े टुकड़े; चूरचूर Torn into shreds.

କୁଟ୍‌କୁଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟୁକଟୁକ କରି ଚିରିବା—
Kuṭkuṭāibā To tear into shreds or fragments.
ଟୁକରାଟୁକରାକରା
टुकड़े टुकड़े करना; चूरचूर करना

କୁଟ୍‌ନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଚମା—
Kuṭnā 1. A thick-woven basket for feeding cattle.

୨ । ଗୋରୁଭୁଣ୍ଡ—2. Manger.

୩ । ଭୁଣ୍ଡ—3. A crater

କୁଟ୍‌ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବନ୍ୟଛେଳି; ମୃଗଜାତୀୟ ଜନ୍ତୁ—
Kuṭrā A small species of deer

କୁଟ୍‌ରୁକୁଟ୍‌ରୁ—ଦେ. ଅ—କୁଟ୍‌କୁଟ୍ (ଦେଖ)
Kuṭrukuṭru Kuṭkuṭ (See)
[ଦ୍ର—କୁଟ୍‌କୁଟ୍ କୁଟ୍‌ରୁକୁଟ୍‌ରୁ ଧ୍ୱନି ଠାରୁ ଉଚ୍ଚତର ।]

କୁଟ—ସଂ. ବି. (କୁଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଦୁର୍ଗ—
Kuṭa 1. Fort; stronghold.

୨ । ବୃକ୍ଷ—2. Tree.

୩ । ଗୃହ—3. House.

୪ । ଘଟ; କଳସ; ମାଠିଆ—
4. Jug; waterpot; pitcher.

୫ । ପର୍ବତ—5. Mountain.

୬ । ପର୍ବତର ଶୃଙ୍ଗ—
6. Peak of a mountain.

୭ । ପଥରଭଙ୍ଗା ଛୋଟ ହାତୁଡ଼ି—
7. Small hammer or mallet for breaking stones.

କୁଟକ—ସଂ. ବି—କୁଟଙ୍କ (ଦେଖ)
Kuṭaka Kuṭaṅka (See)

କୁଟଙ୍କ—ସଂ. ବି. (କୁ+ଟଙ୍କ)—୧ । ଈଷ ନ ଥିବା ଲଙ୍ଗଳ—
Kuṭaṅka 1. A plough without a pole (Apte).

୨ । ଘରର ଛତ; ଚାଳ—
2. Roof; thatch (Apte).

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବିହୀନ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧ୍ୱ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

କୁଟଙ୍କକ—ସଂ. ବି. (କୁଟଙ୍କ+କ)—ଦହିଖୁଆର ଖୁଣ୍ଟ; ମନ୍ଥନ-ସ୍ତମ୍ଭ—The post round which the string of the milk-churner passes (Apte).
Kuṭaṅkaka

୨ । କୁଡ଼ିଆ; କୁଟୀର—
2. Hut; cottage (Apte).

କୁଟଜ—ସଂ. ବି. (କୁଟ=ଗିରିଶୃଙ୍ଗ+ଜନ୍ ଧାତୁ=ଜନ୍ମିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kuṭaja
୧ । ଗିରିମଲ୍ଲିକା; ଇନ୍ଦ୍ରଜବ; ପିଚାକୋରୁଆ—
1. A creeper; Wrightea Antidysenterica.
୨ । ଦ୍ରୋଣଙ୍କ ନାମ—2. A name of Droṇa.
୩ । ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଋଷି (କୁମ୍ଭରୁ ଜାତ ହୋଇଥିବାରୁ)—
3. A name of sage Agastya.
ସଂ. ବି—୧ । ପର୍ବତରୁ ଜାତ—
1. Produced from a mountain.
୨ । ବୃକ୍ଷରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—
2. Born of a tree.

କୁଟଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଟ୍ ଧାତୁ)—୧ । କୁଟିବା କ୍ରିୟା—
Kuṭaṇa
1. The act of pounding.
କୁଟନ ୨ । ମାଡ଼—
କୁଟନା; କୁଟାଇ
2. Beating.

କୁଟଣା—ଦେ. ବି. ସଂ. (ସଂ. କୁଟ୍ଟନ)—୧ । ଭଡ଼ୁଆ; ଯେ ପରପୁରୁଷକୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଯୋଗାଏ—1. A bawd; a procurer; a pander.
Kuṭaṇā
କୋଟନା
କୁଟନା ୨ । ବେଶ୍ୟାପତି; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପରପୁରୁଷ (କୁଟଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ନିକଟରେ ଜୁଟାଏ—2. A person who procures his wife for the enjoyment of other persons.

କୁଟଣିଆ—ଦେ. ବି. ସଂ.—କୁଟଣା (ଦେଖ)
Kuṭaṇiā
Kuṭaṇā (See)

କୁଟଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. କୁଟ୍ଟନୀ)—୧ । କୁଟୁଭୁଣୀ (ଦେଖ)
Kuṭaṇī
1. Kuṭutuṇī (See)
କୁଟନୀ ୨ । ବେଶ୍ୟା; ନଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—
କୁଟନୀ
2. Adulteress.
୩ । ଯେ ପର ପୁରୁଷ ନିକଟରେ ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ଆଣି ଯୁଟାଏ; ଦୂତୀ—3. A bawd; a procuress.
୪ । ଢିଙ୍କିର ଉଗ୍ରଣ୍ଡି; ଯେଉଁ ଗାତରେ ଢିଙ୍କିରେ କୁଟା ହେବା ପାଇଁ ବସ୍ତୁମାନ ଭରା ଯାଏ—4. The receiving hole in which things are put to be pounded by a husking jack.
୫ । ଢିଙ୍କିର ପୁଆ ବା ପାହାର—
5. The pestle of a Dhinki.

କୁଟତୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କୁଟୁଭୁଣୀ (ଦେଖ)
Kuṭatuṇī
Kuṭutuṇī (See)

କୁଟପ—ସଂ. ବି. (କୁଟ+ପା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । କୁଡ଼ବ; ଶସ୍ୟାଦିର ମାପବିଶେଷ—1. A measure of grain.
Kuṭapa
୨ । ଋଷି; ମୁନି—2. Sage; ascetic.
୩ । ଗୃହ ନିକଟସ୍ଥ ଉଦ୍ୟାନ—
3. Garden attached to a house (Apte).
୪ । ପଦ୍ମ—4. Lotus.

କୁଟର—ସଂ. ବି. (କୁଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)—କୁଠର; ଦହି ଖୁଆର ଖୁଣ୍ଟ—The post round which the string of the churning stick winds. (M. W.)
Kuṭara

କୁଟହାରିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦାସୀ—
Kuṭahārikā
A maid servant.
(କୁଟ୍ଟହାରିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

କୁଟା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. କୁଟ୍ଟିତ; ଏହା କୁଟ୍ଟିତ ବା ମର୍ଦ୍ଦିତ ତୃଣବିଶେଷ ଅଟେ)
Kuṭā
୧ । ଶୁଖିଲା ନଡ଼ା—1. Dry straw; stubble.
କୁଟା
ମୋ ଛୋଧ ଅଂଶେ ଜଳବେ ହୋଇ କୁଟା । କୃଷ୍ଣକିହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
ଫୁସ, ପୁଆଳ
୨ । ବେଙ୍ଗଳାରେ ମଳିତ ହୋଇଥିବା ଧାନର ଛଣ; ପାଳ—
2. Straw softened by the treading of bullocks over it in the act of thrashing.
୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର ନଡ଼ା ଖଣ୍ଡ—3. A bit of straw.
୪ । ତୃଣ—4 Grass.
ବୋଇବ ବା ଭୁମ୍ବେ ହୋଇଛ ବଡ ଶାଏ ।
ଖଇ ତ ପାଇଲ ମୁଁ କୁଟା ପରି ଜାସ୍ତେ । କୃଷ୍ଣକିହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୫ । (ସଂ. କୁଟ୍ଟ ଧାତୁ) କୁଟିବା କ୍ରିୟା—
5. The act of beating or pounding; pulverising.
୬ । ଢିଙ୍କିରେ ଧାନକୁ କୁଟି ତହିଁରୁ ଗୁଡ଼ିଲ ବାହାର କରିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା—6. The process of husking paddy.
୭ । ଧାନ କୁଟି ଗୁଡ଼ିଲ ବାହାର କଲେ କେତେ ଧାନରୁ କେତେ ଗୁଡ଼ିଲ ବାହାରିବ, କିମ୍ବା କେତେ ଧାନ କୁଟିବାକୁ ଦେଲେ କେତେ ଗୁଡ଼ିଲ ମିଳିବ ଏହା ଯେଉଁ ଗାଣିତିକ ପ୍ରଣାଳୀରୁ ଜଣାଯାଏ । (ଯଥା—ବାଇଶା କୁଟା, ପଚିଶା କୁଟା)—7. The arithmetical calculation by which the quantity of rice can be deducted from a given quantity of paddy given to be husked and turned into rice.

[ଦ୍ର—ପ୍ରଚଳିତରେ ଯେଉଁ ଲୋକ ପରିଶ୍ରମ କରି ଧାନକୁ ଭୁଞ୍ଜାଏ, ଶୁଖାଏ ଓ ଢିଙ୍କିରେ କୁଟେ ସେ ବାଇଶି ଗୌଣୀ ଧାନକୁ ଦଶ ଗଡ଼ଣୀ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧିବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଉ	ନ୍

ଉପୁନା ଗୁଡ଼ିଲ ଓ ପଚିଶି ଗଡ଼ୁଣୀ ଧାନରୁ ଦଶ ଗଡ଼ୁଣୀ ଅରୁଆ ଗୁଡ଼ିଲ ଅପେକ୍ଷା କିଛି ବେଶି ପରିମାଣରେ ଗୁଡ଼ିଲ ପାଏ । ତେଣୁ ବାଇଶା ଓ ପଚଶା କୁଟା ପ୍ରମାଣେ ତା ଠାରୁ ଗୁଡ଼ିଲ ନିଅଗଲେ ବଳବା ଗୁଡ଼ିଲରୁ ଓ ଧାନରୁ ବାହାରିଥିବା କୁଣ୍ଡାରୁ କୁଟ୍ଟୁଣୀର ପାରିଶ୍ରମିକ ଓ ଧାନ ଉଷାଇଁବାର ଖରଚ ମିଳିଯାଏ ।]

କୁଟାସ ୮ । ପ୍ରହାର; ମାଡ଼—8. Sound beating.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଆଠସେର ପରିମାଣ (ଗୁଡ଼ିଲ)—
A measure of 8 seers of rice.

[ଦ୍ର—ଏକଖଣ୍ଡି ବା ୨୦ ସେର ଧାନରୁ ଏକ କୁଟା ବା ୮ ସେର ଗୁଡ଼ିଲ ବାହାରେ ।]

ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କୁଟ୍ଟିତ)—୧ । କୁଟ୍ଟିତ—
1. Pounded; beaten.

ତୁଲସୀ ଶୋଷିଷ ଯେ ଅବା, କୁଟା ଡେଲୁକ ମୁଦାମୁଦା ।
ଜନବାସ. ବାର୍ତ୍ତାଭାଇକୁ ।

୨ । (କୁଟାପରି) କ୍ଷୀଣ; ଶୀର୍ଣ୍ଣ—2. Weak; emaciated.

ଦେଖୁ ଅଛ ତ ଅମ୍ଭେ ଭୁଲ ଭୁଲ ଲଟା
କରଣ ଦେଇଅଛୁଁ ଦେହଟିର କୁଟା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନପର୍ବ ।

କୁଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୁଟ୍ଟଧାତୁ ; କୁଟିବା କ୍ରିୟାର ପ୍ରଯୋଜକ
Kuṭāiba ରୂପ)—୧ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା କୁଟିବା କ୍ରିୟା କରାଇବା—
କୋଟାନ 1. To have the act of beating or pounding done by others; to have a thing
କୁଟବାନା pounded by others; to cause to be pounded or beaten.

୨ । ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ମାଡ଼ ମରାଇବା—2. To cause a person to be given a sound beating.

୩ । (ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ) ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଶରୀରର ବିଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗରେ ଚିତା କୁଟାଇବା—3 To have the body tattooed by another person.

କୁଟାଇଛ ତରୁକେ ମଣିକା ଗୁଡ଼ିଛନ୍ତି । ଭକ୍ତ. ସଂଗ୍ୟବତୀ ।

୪ । ଧାନରୁ ଗୁଡ଼ିଲ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ କୁଟିବା କର୍ମ ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା କରାଇବା—
4. To have paddy husked by others.

କୁଟାକଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—୧ । ଧାନ କୁଟିବା ଓ କାଣ୍ଡିବା କ୍ରିୟା—
Kuṭākaṇḍā 1. The act of pounding and husking
କୁଟନା ବାଟନା of paddy.
କୁଟନା ପିସନା ୨ । କୁଟିକାଣ୍ଡ; ବିଶେଷ ମାଡ଼—
2. Sound beating.
୩ । ଧୁମ୍‌କୁଟି; ଅତ୍ୟାଚାର—3. Oppression.

କୁଟାକାଠି—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ)—୧ । କୁଟା ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର ଘାସ
Kuṭākāṭhi ବା ଖଡ଼କୁଟା ଆଦିର ଖଣ୍ଡମାନ—
ଖଡ଼କୁଟା; ଖଡ଼କୁଟି 1. Bits of straw and twigs.
ଘାସପୁଂସ; ୨ । ଅଳଅ—2. Refuse.
କୁଡ଼ା କରକଟ; ଜରପତବାର

କୁଟାକୁଟା—ଦେ. ବିଣ—କୁଟ୍‌କୁଟା; ଟୁକଟୁକ ବା ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ ହୋଇ
Kuṭākuṭā ଚିରି ହୋଇଥିବା—Torn into small fragments or shreds.
ଟୁକରା ଟୁକୁରା
ଟୁକଡ଼ା ଟୁକଡ଼ା

କୁଟାକୁଟି—ଦେ. ବି—୧ । ଅନେକ ପଦାର୍ଥ କୁଟିବାର କର୍ମ—
Kuṭākuṭi 1. Act of pounding many things.

୨ । ଅନେକ ମାଡ଼ ଦେବା କର୍ମ—
2. Act of several beatings; thrashings.

କୁଟା କ୍ରୟବିକ୍ରୟ—ଦେ ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ବାଇଶା କୁଟା ବା
Kuṭā krayabikraya ପଚଶା କୁଟା ପ୍ରମାଣେ ଏତେ ଧାନରୁ ଏତେ ଗୁଡ଼ିଲ ହେବ ଏହା ଜାଣିବାର ଗାଣିତିକ ବିଧି (କୁଟା) ଓ ଏତେ ଗୁଡ଼ିରେ ଏତେ ପଦାର୍ଥର ମୂଲ୍ୟ କେତେ ହେବ ଏହା ଜାଣିବାର ଗାଣିତିକ ବିଧି (କ୍ରୟବିକ୍ରୟ)—
Two arithmetical methods of calculation for finding out the quantity of rice from a given quantity of paddy, as also of the value of any quantity of articles at a certain rate.

କୁଟାଖଣ୍ଡିକ ଦିଖଣ୍ଡି ନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Kuṭākhaṇḍika dikhaṇḍi na karibā କିଛି ସାମାନ୍ୟ କର୍ମ ମଧ୍ୟ ନ କରିବା—Not to do even a very little work.

କୁଟାଗଦା—ଦେ. ବି—କୁଟାର ସ୍ତୂପ—
Kuṭāgadā A heap of straw; straw-rick.
ଗଲ୍ଲା

କୁଟାଣିଆ—ଦେ. ବି—କୁଟଣା (ଦେଖ)
Kuṭāṇiā Kuṭaṇā (See)

କୁଟାତେନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—
Kuṭāten କୁଟ୍ଟୁଣୀ; ଧାନ କୁଟିବା ସ୍ତ୍ରୀ—
A woman who husks paddy into rice.

କୁଟାଳି—ସଂ. ବିଣ. (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) (ସଂ. କୁଟ୍ଟଧାତୁ)—
Kuṭāḷi ଯେ ଢିଙ୍କି ବା ହେମଦସ୍ତା ଦ୍ୱାରା ଧାନ ଆଦି କୁଟେ—
One who presses or pounds paddy etc by 'Dhinki' or pestle.

କୁଟାଣି କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଧାନ ଅମଳ ସମୟରେ
Kuṭāsi karibā ଧାନରୁ କୁଟାକୁ ପୃଥକ୍ କରିବା—
To separate straw from paddy grains during garnieringor threshing.

କୁଟି—ସଂ. ବିଣ. (କୁଟ ଧାତୁ+ଇ)—ବକ୍ର; ବଙ୍କା—
Kuṭi Bent; crooked.

ସଂ. ବି—୧ । କୁଟୀର—1. Cottage; hut.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୂଳତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଦେ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଟ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ବାଙ୍କ—2. A bend; a curve.

୩ । ଶରୀର—3. The body (Apte).

କୁଟିକମ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୂଟ ଓ କର୍ମ)—
Kuṭikama ବିବିଧ ଚିତ୍ର ଓ କାରୁକର୍ମ; କମକୁଟ—
Various artistic designs; ornamental work.
ଦେ. ବିଣ—ନାନାପ୍ରକାର କାରୁକର୍ମ ଓ ରଙ୍ଗଯୁକ୍ତ—
Variegated and having various designs.
ବରଅ ଶାମୁକହୁଁ ନ କୁଟିକମ ଦେହ ଛଡ଼ି ଗୋଟ ।
ଅଜସ୍ତବନ୍ତ କବିତା ।

କୁଟିଚର—ସଂ. ବି. (କୁଟି=ବକ୍ର + ଚର୍ ଧାତୁ=ଚାଲିବା + କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—
Kuṭichara ଶିଶୁମାର; ସୁସମ୍ମର; ସାମୁଦ୍ରିକ ଜୀବବିଶେଷ—
A porpoise (Apte); dolphin.

କୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୁଟ୍ ଧାତୁ)—
Kuṭibā ୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ହୁମାମ୍‌ଦସ୍ତା ବା ଢିଙ୍କିରେ ଛେଚିବା, ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ବା ଚୂନା କରିବା ବା ତହିଁରୁ ସାର ବାହାର କରିବା—To press or pound a thing with Dhinki or pestle; to husk.
କୁଟା
କୁଟନା
(ଯଥା—ଧାନ କୁଟିବା, ଚୁଡ଼ା କୁଟିବା, ସୁରୁକି କୁଟିବା, ଔଷଧ କୁଟିବା ଇତ୍ୟାଦି ।)
[ଦ୍ର—ଧାନକୁ କୁଟି ଚାଉଳ ବା ଚୁଡ଼ା କରାଯାଏ, ଇଟାକୁ କୁଟି ସୁରୁକି କରାଯାଏ, ଚାଉଳକୁ କୁଟି ଚୂନା କରାଯାଏ । କଥାରେ କେହି କେହି ଯଥାକ୍ରମେ ଧାନ, ଇଟା, ଚାଉଳ କୁଟିବା କହନ୍ତି ଓ କେହି କେହି ଯଥାକ୍ରମେ ଚାଉଳ ବା ଚୁଡ଼ା, ସୁରୁକି ଓ ଚୂନା କୁଟିବା କହନ୍ତି । ଫଳତଃ ଧାନକୁ କୁଟିଲେ ଚାଉଳ ହୁଏ ଓ ଚାଉଳକୁ କୁଟିଲେ ଚୂନା ହୁଏ; ଚୂନାକୁ କୁଟାଯାଏ ନାହିଁ ।]
୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନଙ୍କ ଶରୀରକୁ ସୂଚୀ ସାହାଯ୍ୟରେ ଫୋଡ଼ି ତହିଁରେ କଳା ରଙ୍ଗର ବିଚିତ୍ର ଚିତ୍ର ଫୁଟାଇବା; ଚିତା କୁଟିବା—
2. To paint the limbs (of females) by pricking and injecting colouring matter into it; to tattoo the body.
୩ । ଖୁବ୍ ପ୍ରହାର କରିବା; ମାଡ଼ ମାରିବା—
3. To give a sound beating.
ଅଙ୍ଗ ମୋର ବେଶି ଉଲୁସି ଉଠେ
ବଲାହାର କଲେ ଦିଥାଏ କୁଟେ—ଚିତ୍ର ।
୪ । ବିଶେଷ ଭାବରେ ବର୍ଷା କରିବା; ଦୁଲୁଦୁଲୁ କରି ବରଷିବା—4. To rain cats and dogs; to rain profusely.
(ଯଥା—ଆଜି ସକାଳୁ ମେଘଗୁଡ଼ାଏ କୁଟିଲାଣି ।)
୫ । ମୃଦଙ୍ଗ ଆଦି ବାଦ୍ୟରେ ଘନଘନ ହସ୍ତ ଦ୍ୱାରା ତାଳ ଦେବା—5. To clap the palms briskly on the covering of drums

କୁଟିର—ସଂ. ବି. (କୁଟ ଧାତୁ + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଇର)—
Kuṭira କୁଟୀର (ଦେଖ)
Kuṭīra (See)

କୁଟିଳ—ସଂ. ବିଣ. (କୁଟ = ବକ୍ରତା + ଳ)—
Kuṭila ୧ । ଅସରଳ; ବକ୍ର; ବଙ୍କା—
(ସରଳ—ବିପରୀତ) 1. Curved; crooked; bent;
(କୁଟିଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) tortuous.
(କୁଟିଳତା; କୌଟିଲ୍ୟ—ବି) ୨ । ଅସରଳସ୍ୱଭାବ; କପଟୀ—
2. Insincere; hypocritical; crooked by nature.
୩ । କ୍ରୂର—3. Heartless; cruel.
୪ । ଶଠ; ଧୂର୍ତ୍ତ—
4. Cheating; deceiving; deceitful.
୫ । ସମାଧା କରିବାକୁ କଷ୍ଟସାଧ—
5. Difficult of solution.
୬ । କୁଞ୍ଚିତ; କୁଞ୍ଚିତ—
6. Curled; curly.
୭ । କୃପଣ—7. Miserly; niggardly.
ସଂ. ବି—୧ । ତଗର ଗୁଳ୍ମ (ଦେଖ)
1. Tagara (plant) (See) (Apte).
୨ । ଟିଣ (ଧାତୁ)—2. Tin (metal) (Apte.)
ଦେ. ବି—କୁଟିଳତା; କୌଟିଲ୍ୟ—
State of being curled.
କୁଟିଳ ବେଶରେ ଅଛନ୍ତି । ଭୂପତି- ପ୍ରେମପୀୟୂଷ ।

[ଦ୍ର—ଭାଷାରେ ଓ ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟରେ ବିଶେଷ୍ୟ ଶବ୍ଦ ବିଶେଷଣ ଅର୍ଥରେ ଓ ବିଶେଷଣ ପଦ ବିଶେଷ୍ୟ ଅର୍ଥରେ ପ୍ରୟୋଗ ହେବାର ବହୁଳ ଉଦାହରଣ ଦେଖା ଯାଏ ।]

କୁଟିଳଗତି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ; କୁଟିଳ + ଗତି)—
Kuṭilagati ସିଧା ନ ହୋଇ ବକ୍ରଭାବରେ ଗମନ—
Crooked motion.
(ଯଥା— ସାପ, ବିଛା ଆଦିଙ୍କର ଗମନ) ।
ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀ.)—କୁଟିଳଗାମୀ—
Moving in a crooked manner.

କୁଟିଳଗାମୀ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (କୁଟିଳ + ଗମ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍, ୧ମା
Kuṭilagāmī ୧ବ.)—୧ । ଯେ ବକ୍ରଭାବରେ ଗତି କରେ—
(କୁଟିଳଗାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Going crookedly; tortuous.

କୁଟିଳତା—ସଂ. ବି (କୁଟିଳ + ଭାବେ. ତା)—
Kuṭilatā ୧ । ବକ୍ରତା—1. Curvature; crookedness.
୨ । ଶଠତା—2. Deceit; fraud

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଂ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ତ

୩ । ମନର ଅସରଳତା—3. Insincerity.

୪ । କପଟଗତି—4. Crooked policy.

୫ । କୁଞ୍ଚିତ ହେବା ଅବସ୍ଥା—
5. State of being curled.

କୁଟିଳତ୍ୱ—ସଂ. ବି. (କୁଟିଳ + ଭାବ. ତ୍ୱ)—କୁଟିଳତା (ଦେଖ)
Kuṭilatwa Kuṭilatā (See)

କୁଟିଳ ବନ୍ଧନୀ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ; କୁଟିଳା + ବନ୍ଧନୀ)—(ଗଣିତ)
Kuṭila bandhanī ଯେଉଁ ବନ୍ଧନୀ-ଚିହ୍ନ ବନ୍ଧନୀବରେ ଅଙ୍କିତ ହୁଏ; ଯଥା—{ }
The middle bracket.

କୁଟିଳରେଖା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ; କୁଟିଳା + ରେଖା)—(ଜ୍ୟାମିତି)
Kuṭilarekhā ଯେଉଁ ରେଖା ବଙ୍କା ହୋଇ ଟଣା ହୋଇଥାଏ—(ସରଳରେଖା—ବିପରୀତ) (ଯଥା—⌒○∽)
Curved line.

କୁଟିଳଲିପି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—କୁଟିଳାକ୍ଷର (ଦେଖ)
Kuṭilalipi Kuṭilākshara (See)

କୁଟିଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୁଟିଳ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । କୁଟିଳସ୍ୱଭାବା ସ୍ତ୍ରୀ—
Kuṭilā 1. An insincere woman.

୨ । ସରସ୍ୱତୀ ନଦୀ—2. The river of Saraswatī.

୩ । ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—3. Name of a perfume.

୪ । ଚନ୍ଦ୍ରସେଣାଙ୍କ ଭଗିନୀ; ରାଧାଙ୍କ ନଣନ୍ଦ—
4. The sister of the husband of Rādhā.

୫ । ଭଗର ଜାତୀୟ ପୁଷ୍ପବିଶେଷ—
5. A kind of flower.

ମାଧବୀ ମରୁଆ କୁଟିଳା କାମବାସିନୀ । ପ୍ରାଚୀ, ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

୬ । କୁଟିଳାକ୍ଷର (ଦେଖ)
6. Kuṭilākshara (See)

ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୁଟିଳ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—କୁଟିଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Kuṭila.

କୁଟିଳାକ୍ଷର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁଟିଳ + ଅକ୍ଷର)—
Kuṭilākshara ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପିର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓ ଦେବନାଗର ଲିପିର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ବର୍ଣ୍ଣଲିପିବିଶେଷ—A series of curved alphabets which were based on the Brāhmī alphabets and which preceded the introduction of Debanāgara script.

[ଦ୍ର—ଏ ଲିପି ଭାରତରେ ଅଷ୍ଟମ ଶତାବ୍ଦୀଠାରୁ ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

କୁଟିଳାଚରଣ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁଟିଳ + ଆଚରଣ)—ଅସରଳ
Kuṭilācharaṇa ବ୍ୟବହାର—Insincere or crooked conduct.

କୁଟିଳାଚାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁଟିଳାଚାର + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—କପଟାଚାରୀ—
Kuṭilāchārī (କୁଟିଳାଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Of crooked conduct.

କୁଟିଳାଶୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁଟିଳ + ଆଶୟ)—ଶଠବୁଦ୍ଧି (ବ୍ୟକ୍ତି)—Malevolent; evil minded.
Kuṭilāśaya (କୁଟିଳାଶୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୁଟିଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କୁଟିଳ)—୧ । କପଟୀ—
Kuṭiliā 1. Insincere; of crooked policy.

୨ । ଅତି ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଯୁକ୍ତ (ବାତକର୍ମ)—2. Very offensive (wind passed through the anus).

କୁଟିଳିକା—ସଂ. ବି. (କୁଟିଳ + କ + ଆ)—କମାରର ଭାଟି—
Kuṭilikā Blacksmith's forge (Apte).

କୁଟିହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—
Kuṭihebā. ୧ । ପୁନଃ ପୁନଃ ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିବା—
1. To determine or vow repeatedly.

କୀଣା କୁଟିଳ ପାଇ ଭୁକୁଟିକ କଖାଇ କୁଟି ହେଲେ ମାରଣ ଭାର ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ଢିଙ୍କି ପ୍ରଭୃତି ଭାରି ବସ୍ତୁଦ୍ୱାରା ଛେଚ ହୋଇଯିବା—
2. To be pounded with a Ḍhiṅki.

୩ । କୁଟିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟ—
3. The passive voice of the verb to pound.

କୁଟୀ—ସଂ. ବି. (କୁଟ୍ ଧାତୁ + ଇ)—୧ । ବାଙ୍କ—1. A curve.
Kuṭī

୨ । ଫୁଲତୋଡ଼ା—2. Nosegay.

୩ । ମୁରା ନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ—3. A kind of perfume.

୪ । ସୁରା—4. Spirituous liquor.

୫ । କୁଟୁଣୀ—5. A bawd (Apte).

୬ । କୁଡ଼ିଆ; କ୍ଷୁଦ୍ରଗୃହ; ପଲ୍ଲ (ଇଂ. କଟ୍; କଟ୍ଟେଜ୍)—
6. Cottage; cot; hut.

୭ । କ୍ଷୁଦ୍ର ବାସସ୍ଥାନ—7. Small house; a hovel.

୮ । ଅସ୍ଥାୟୀ ବାସଗୃହ—
8. Temporary house or shed.

ଦେ. ବି.—୧ । ଆଟୁ—
1. An earthen roof built inside a thatch.

୨ । ଭାଡ଼—2. A scaffolding.

କୁଟୀକା—ସଂ. ବି. (କୁଟୀ + କ + ଆ)—୧ । କୁଟୀର—
Kuṭikā 1. Hut; cottage.

୨ । ଛୋଟ ଘର—2. Small house. (Apte)

କୁଟୀଚର—ସଂ. ବି.—(କୁଟୀ + ଚର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ପୁତ୍ର ଉପରେ
Kuṭichara ସଂସାର ଚଳାଇବା ଭାର ଦେଇ ତପସ୍ୟାରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେବା ଏକ ଜାତୀୟ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ; ବାନପ୍ରସ୍ଥାଶ୍ରମୀ ବ୍ୟକ୍ତି—

ସାଧାରଣ ସ୍ଥଳେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉହାଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ୍ଣ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ୍ଣ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଜ୍ଜୁନ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଜ୍ଜୁନ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବତ୍ ଦେଖିବେ ।

A class of ascetics who entrust the care of the family to the son and devote themselves solely to religious penances and austerities. (Apte)

କୁଟୀବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଆଟୁ କରିବା; ଛାଡ଼ି ବାନ୍ଧିବା—
Kuṭibāndhibā 1. To set up a scaffolding or earthen roof inside a thatched house.
୨ । ଗୁପ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ଲୁଚିବା—2. To lay hidden in a covert.

କିଛି ଚାଉଳବାଲୀ ବାଳକ ସେ ଅଛି ବସି ଯେ,
ବାଳଣା ପ୍ରିୟା ଭୁ କୁଟି କରି କୁଟୀ ବାନ୍ଧି ଯେ । ରାଷ୍ଟ୍ର. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

କୁଟୀର—ସଂ. ବି. (କୁଟ୍ ଧାତୁ+ଈର)—୧ । କୁଟୀ ୬, ୭, ୮ (ଦେଖ)
Kuṭīra 1. Kuṭī 6, 7, 8 (See)
୨ । ସଙ୍ଗମ; ମୈଥୁନ—
2. Sexual intercourse (Apte).

କୁଟୀରକ—ସଂ. ବି.—(କୁଟୀର + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—କୁଟୀ ୬,୭, ୮ (ଦେଖ)
Kuṭīraka Kuṭī 6, 7, 8. (See)

କୁଟୀରଶିଳ୍ପ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଯେଉଁ ଶିଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟ
Kuṭīraśilpa କୁଟୀରରେ ଲୋକେ କରନ୍ତି । (ଯାହା ପାଇଁ କଳ କାରଖାନା ଦରକାର ହୁଏ ନାହିଁ)—Cottage-industry or art.
(ଯଥା—ଟୋକେଇବୁଣା, ଉଲ୍‌ବୁଣା, ସୂତାକାଟି ଇତ୍ୟାଦି)

କୁଟୁକାଣ୍ଡ—ଦେ. ବି.—କୁଟ୍‌କାଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Kuṭukāṇḍa Kuṭkāṇḍ (See)

କୁଟୁକୁଟା—ଦେ. ବି.—କୁଟକୁଟା (ଦେଖ)
Kuṭukuṭā Kuṭkuṭā (See)

କୁଟୁକୁଟିଆ—ଦେ. ବିଣ.—କୁଟ୍‌କୁଟିଆ (ଦେଖ)
Kuṭukuṭiā Kuṭkuṭiā (See)

କୁଟୁକୁଟୁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—କୁଟ୍ କୁଟ୍ (ଦେଖ)
Kuṭukuṭu Kuṭkuṭ (See)

କୁଟୁଙ୍ଗକ—ସଂ. ବି.—(କୁଟ୍ ଧାତୁ+ଉଙ୍ଗକ)—୧ । ଲତାଗୃହ—
Kuṭuṅgaka 1. Arbour formed by creeping plants.
୨ । ଗଛକୁ ବେଢ଼ିଥିବା ଲତା—
2. A creeper winding round a tree.
୩ । ଚାଳ; ଛାତ—3 Thatch; roof.
୪ । କୁଟୀର—4. Hut; cottage.
୫ । ଶସ୍ୟାଗାର; ଅମାର; କୋଠି—5. Granary (Apte).

କୁଟୁଣା—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. କୁଟୀ)—କୁଟଣା (ଦେଖ)
Kuṭuṇā Kuṭaṇā (See)
(କୁଟୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୁଟୁଣିଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ.—(ସଂ. କୁଟୀ)—କୁଟଣା (ଦେଖ)
Kuṭuṇiā Kuṭaṇā (See)
(କୁଟୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୁଟୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କୁଟଣୀ (ଦେଖ)
Kuṭuṇī Kuṭaṇī (See)

ସମସ୍ତ କୁଶଳ କହେ ତରୁଣ କୁଟୁଣୀ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ବନପର୍ବ ।

କୁଟୁଣୀ ପ୍ରତିମା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. କୁଟ୍ଟନୀ ପ୍ରତିମା)—ସୂତା ବା ଘୋଡ଼ା—
Kuṭuṇīpratimā ବାଳ ଦ୍ୱାରା କୌଶଳରେ ନଚାଇବା ପିତୁଳା; ଗୋପଲୀଳାର କ୍ରୀଡ଼ାପୁତ୍ତଳି—Doll made to dance by means of wire or horse-hair worked or pulled from behind; a wire-pulled doll.

କୁଟୁଣୀପ୍ରତିମା ପ୍ରାୟେ କରି ଅଜ ଅଣ୍ଟାକୁ କଲେ ନଚାଇପୁତ । ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

କୁଟୁଣୀଶାଳା—ଦେ. ବି. (କୁଟ୍ଟନ+ଶାଳା)—ଢିଙ୍କିଶାଳ—
Kuṭuṇīśālā A room where the Ḍhiṅki (husking contrivance) is set.

କୁଟୁତା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କୁରୁତା—
Kuṭutā A coat or shirt.

କୁଟୁତୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. କୁଟ ଧାତୁ; ସଂ. କୁଟତୁଣ୍ଡ)—
Kuṭutuṇī ୧ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଢିଙ୍କିଆଦିଦ୍ୱାରା କୌଣସି ପଦାର୍ଥ
କୁଟ୍‌ତୀ; ଭାନନୀ କୁଟେ—1. A woman who beats or
କୁଟ୍ତନହାରୀ pounds grains with the husking machine.
୨ । ଧାନ କୁଟିବା ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ଜୀବିକା—
2. A woman who lives on husking paddy and preparing rice therefrom.
[ଦ୍ର—ମଫସଲର ଅଧିକାଂଶ ଗରିବ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ପରଘରେ ଧାନ କୁଟି ସେଥିରୁ ଯାହା ମୂଲ ମିଳେ. କମ୍ବା ପଚିସାକୁଡ଼ି ପ୍ରମାଣେ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଧାନ କୁଟିବାକୁ ଆଣି ସେଥିରୁ ତାଙ୍କୁ ଦଶ ଗୌଣି ହିସାବରେ ଚାଉଳ ଦେଇ ବାକି ଯାହା ଚାଉଳ ଓ କୁଣ୍ଡା ଆଦି ବଳେ ତଦ୍ୱାରା ପୋଷି ହୁଅନ୍ତି ।]

କୁଟୁନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୁଟ ଧାତୁ+ଉନ+ଈ)—
Kuṭunī ୧ । କୁଟଣୀ (ଦେଖ)—1. Kuṭaṇī (See)
୨ । ଦୂତୀ; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ପରପୁରୁଷ ନିକଟରେ ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ଆଣି ଦେଇଥାଏ—
2. A panderess; a go-between.
୩ । ଢିଙ୍କିମୁଣ୍ଡା—
3. The receiving pot in which grains etc are placed for being pounded or husked by the Ḍhiṅki.
୪ । ଢିଙ୍କିର ପୁଅ; ହେମାମ୍ବଦସ୍ତାର ପୁଅ—
4. The pestle or pounding piston of a Ḍhiṅki or mortar.

କୁଟୁମ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୁଟୁମ୍ବ; ତୁଳ; ହି. କୁଟୁମ୍)—
Kuṭum କୁଟୁମ୍ବ (ଦେଖ)—Kuṭumba (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଉ	ନ୍

କୁଟୁମ୍ବାଟୁମ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ନିରର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସହଚର)—
Kuṭumbāṭum ଜ୍ଞାତିବନ୍ଧୁ; ପରିବାର ଓ ବନ୍ଧୁ—
Relatives and kinsmen.

କୁଟୁମ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଟୁମ୍ବ)—କୁଟୁମ୍ବ (ଦେଖ)
Kuṭuma Kaṭumba (See)

କୁଟୁମରଦିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ—ବହୁକୁଟୁମ୍ବୀ—
Kuṭumaradiā (person or family) Having a large number of members in the family.

କୁଟୁମରଦିଆ ଘର, ଛୁଆପିଲା ପଲେ—ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

କୁଟୁମୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୁଟୁମ୍ବୀ)—କୁଟୁମ୍ବୀ (ଦେଖ)
Kuṭumī Kuṭumbī (See)

କୁଟୁମୁଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—କପଟୀ (ବ୍ୟକ୍ତି); ଶଠ—
Kuṭumuṭiā Deceitful.

କୁଟୁମ୍ବ—ସଂ. ବି. (କୁଟୁମ୍ ଧାତୁ=ପୋଷିବା+କର୍ମ. ଅ)—
Kuṭumba ୧ । ଗୋତ୍ର; ବଂଶ—1. Race.
କୁଟୁମ ୨ । ସଗୋତ୍ର; ଜ୍ଞାତି—
रिस्तेदार; बिरादर; कुटुम 2. Kinsman; kindred; kin; agnate.
୩ । ଆତ୍ମୀୟ ସ୍ୱଜନ; ପରିବାର; ଏକତ୍ର ବାସ କରୁଥିବା ପୋଷ୍ୟବର୍ଗ—3. Family.

ହଳକ ମଗାମଣି; ସୁବଣ୍ଣରେଖା ପାର ହେଲେ କୁଟୁମ୍ବ ଦେଖାଦେଖି—ଚଉ ।

୪ । ରକ୍ତସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବା ବିବାହସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଆତ୍ମୀୟ—
4. Relation by marriage or blood.
୫ । ବଂଶଧର—5. Offspring; progeny.
୬ । ବାନ୍ଧବ—6. Relative.
୭ । ସମୂହ; ଦଳ—7. Group; collection.

କୁଟୁମ୍ବକ—ସଂ. ବି. (କୁଟୁମ୍+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—କୁଟୁମ୍ବ (ଦେଖ)
Kuṭumbaka Kuṭumba (See)

କୁଟୁମ୍ବକଲହ—ସଂ. ବି (୨ମୀ ତତ୍ ; କୁଟୁମ୍ବ+କଲହ)—ପାରିବାରିକ
Kuṭumbakalaha କଳହ; ଗୃହବିବାଦ—Internal quarrel; domestic dissension; family-feud.

କୁଟୁମ୍ବ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ପୋଷିବା; ଗ୍ରାସାଚ୍ଛାଦନ ଯୋଗାଇବା—
Kuṭumba (root) To maintain.

କୁଟୁମ୍ବପ୍ରୀତି—ସଂ. ବି. (୨ମୀ ତତ୍)—ଆତ୍ମୀୟମାନଙ୍କୁ ଉପକୃତ କରିବାର
Kuṭumbaprīti ବାସନା—Nepotism; favouritism to one's relations.

କୁଟୁମ୍ବି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କୁଟୁମ୍ବ)—ଜ୍ଞାତି ସମ୍ପର୍କଦ୍ୱାରା ସମ୍ପର୍କିତ—
Kuṭumbi Kindred; related by kinship.

କୁଟୁମ୍ବିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କୁଟୁମ୍ବ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇକ)—
Kuṭumbika. ୧ । ଗୃହସ୍ଥ; ଯାହାର ପୋଷ୍ୟବର୍ଗ ଥାଆନ୍ତି—
1. A householder.
୨ । ଗୃହର କର୍ତ୍ତା; ପରିବାରର ମୁଖ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A pater familias; the master of a family.
୩ । ବିବାହିତ ବ୍ୟକ୍ତି—
3. A married man.
୪ । ପରିବାର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଜନୈକ ବ୍ୟକ୍ତି—
4. A member of a family.
୫ । କୃଷକ; ଚାଷୀ—
5. A peasant (Apte).
୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—କୌଣସି ବିଷୟର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
6. One who takes care of anything (Apte).
ସଂ. ବିଣ. (କୁଟୁମ୍ବ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—ପାରିବାରିକ—
Relating to a family.

କୁଟୁମ୍ବିତା—ସଂ. ବି. (କୁଟୁମ୍ବିନ୍+ଭାବେ. ତା)—
Kuṭumbitā ୧ । କୁଟୁମ୍ବର ଉପଯୁକ୍ତ କର୍ମ—
1. Act befitting a kinsman.
୨ । ବନ୍ଧୁସମ୍ପର୍କ; ବନ୍ଧୁତା—6. Relationship.
୩ । ସଗୋତ୍ରତା—
3. Kinship; kindredship.

କୁଟୁମ୍ବିନୀ—ସଂ. ବି. (କୁଟୁମ୍ବିନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Kuṭumbinī ୧ । ଗୃହକର୍ତ୍ରୀ; ଗୃହିଣୀ—
1. Housewife; the mistress of a family.
୨ । (ସାଧାରଣ) ସ୍ତ୍ରୀ—
2. A woman (in general).
୩ । ବୃହତ୍ ପରିବାର—
3. A large family (Apte).

କୁଟୁମ୍ବୀ—ସଂ. ବିଣ. (କୁଟୁମ୍ବ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବଚନ)—
Kuṭumbī ୧ । ପାରିବାରିକ (ବ୍ୟକ୍ତି); ଗୃହୀ; ଘରୁଆ ବା ଘରକରଣା (ମନୁଷ୍ୟ)—1. (a man) With a family.

କୁଟୁମ୍ବୀ ଜନ ମନ ପରିବ ବିବସ ଛୁଏ ସନ୍ତପନ୍ତ ।
ଯଦୁବୃଷ୍ଣ. ଜଗମୋହନ ।

ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଗୃହସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତି—A householder.

କୁଟୁମ୍ବୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (କୁଟୁମ୍ବ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଈୟ)—
Kuṭumbīya ୧ । କୁଟୁମ୍ବ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Relating to a family.
୨ । ପରିବାର ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧଯୁକ୍ତ—
2. Related to a family.
୩ । ସଗୋତ୍ର—3. Agnatic.

କୁଟୁର କୁଟୁର—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Kuṭur kuṭur କୁଟୁରୁ କୁଟୁରୁ (ଦେଖ)
Kuṭuru kuṭuru (See)

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ଥିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୃତ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିନ୍' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

କୁଟୁରା—ଦେ. ବି—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର କାୟ ମୃଗବିଶେଷ—
Kuṭurā 1. A small deer; a kind of pigmy deer.

କୁଟୁରା ମେଷ ଛୁଆ ହେଲା ଯେ ଗୋରୁ ଦେଇ ସର୍ପ ।
ପୀତାମ୍ବର ନୃସିଂହସ୍ତବ ।

୨ । ହାଣ୍ଡିଚଞ୍ଚା (ଦେଖ)
2. Hāṇḍichañchhā (See)

କୁଟୁରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟିକି ଟିକି କରି ଚିରିବା ବା କାଟିବା—
Kuṭurāibā To cut into small pieces or shreds.

କୁଟୁରାକୁଟୁରି—ଦେ. ବି—ଟିକି ଟିକି କରି ଚିରିବା—
Kuṭurākuṭuri Tearing into small bits or shreds.

କୁଟୁରିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର—
Kuṭuriā Pigmy; diminutive.
ବେଁଟେ
बौना, कुटका

କୁଟୁରି— ଦେ. ବି—ହାଣ୍ଡିଚଞ୍ଚା (ଦେଖ)
Kuṭuri Hāṇḍichañchhā (See)

କୁଟୁରୁକୁଟୁରୁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Kuṭurukuṭuru ଚୁଟୁଆମୂଷା ଦାନ୍ତଦ୍ୱାରା ଟାଣ ପଦାର୍ଥକୁ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ
କୁଟ୍‌କୁଠ, କୁଟରକୁ କରି କାଟିବାର ଧ୍ୱନି—
कुटरकुटर Sound produced by a small mouse gnawing or nibbling a hard substance.

[ଦ୍ର— କଟରକଟର ଶବ୍ଦ କୁଟୁରୁକୁଟୁରୁ ଅପେକ୍ଷା ଗୁରୁତର ଶବ୍ଦ ।]

କୁଟୁରୁମୁଟୁରୁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—କୁଟୁରୁକୁଟୁରୁ (ଦେଖ)
Kuṭurumuṭuru Kuṭurukuṭuru (See)

କୁଟୁଲି—ଦେ. ବି (ସଂ. କୁଟ୍ଟ ଧାତୁ)—କାନକୁଟୁଳି ପୋକ—
Kuṭuli A kind of black insect with hard scaly wings (believed to bore into the human ear).

କୁଟୁଲିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. କୁଟିଳ)—କୁଟିଳିଆ (ଦେଖ)—
Kuṭuliā Kuṭiliā (See)

କୁଟେଇତୁଣୀ—ଦେ. ବି—କୁଟୁତୁଣୀ (ଦେଖ)—
Kuṭeituṇi Kuṭutuṇi (See)

କୁଟେଇତୁଣ୍ଡୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଗାଳି)—କଳହୁଡ଼ୀ—
Kuṭeituṇḍi Quarrelsome (woman).

କୁଟେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୁଟାଇବା (ଦେଖ)—
Kuṭeibā Kuṭāibā (See)

କୁଟେନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. କୁଟ୍ଟିନୀ)—୧ । କୁଟୁଣୀ; ଦୂତୀ—1. A panderess; a procuress; a female go-between.

୨ । ଓଲିଆ ବାନ୍ଧିବା ଦଉଡ଼ି—
2. Strings for tying round an Oliā.

୩ । ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ଢିଲୁଆ ମୁଦି ପରେ ପିନ୍ଧା ଯିବା ଅଙ୍ଗୁଆ—
3. A metal ring put on the fingers after putting on slack rings.

କୁଟ୍ଟକ—ସଂ ବି—(କୁଟ୍ଟ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ଯେ କୁଟେ—
Kuṭṭaka 1. A pounder; one who pounds.

୨ । ମାଛରଙ୍ଗାପକ୍ଷୀ—2. Kingfisher (Apte).

କୁଟ୍ଟଣୀ—ସଂ. ବି (କୁଟ୍ଟ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଢିଙ୍କି—
Kuṭṭaṇī Pounding or husking machine.

କୁଟ୍ଟଣୀଶାଳକ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଟ୍ଟଣୀ + ଶାଳକ)—ଢିଙ୍କିଶାଳ—
Kuṭṭaṇīśālaka A room where the husking machine is set up.

କୁଟ୍ଟନ—ସଂ. ବି (କୁଟ୍ଟ ଧାତୁ = କାଟିବା + ଭାବେ. ଅନ)—୧ । ଛେଦନ—
Kuṭṭana 1. Cutting; chopping.

୨ । କୁଟିବା—2. Pressing and pounding.

୩ । ସୋଧା; ଦୂଷଣ; ଗାଳିଦେବା—3. Abusing.

୪ । ନୃତ୍ୟର ମୁଦ୍ରାବିଶେଷ, ଯହିଁରେ ବୃଦ୍ଧଲୋକର ଦାନ୍ତକୁ-ଦାନ୍ତ ବାଜିଲା ପରି ଅଭିନୟ କରାଯାଏ (ହ.ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. A kind of acting whereby the actor personates a chattering old man.

(କୁଟ୍ଟନୀ, କୁଟ୍ଟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୫ । ଜାରପୁରୁଷ ନିକଟରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଯୋଗାଇବା ପୁରୁଷ; କୁଟୁଣା—5. A pander; procurer.

କୁଟ୍ଟନଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—୧ । କୁଟିବାର ମୁଷଳ ବା ଯାହାର; ଢିଙ୍କି-
Kuṭṭanadaṇḍa ପାହାର—1. A pounding pestle of a Ḍhiṅki.

୨ । ଖଲର ପୁଅ—2. Pestle of a mortar.

କୁଟ୍ଟନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୁଟ୍ଟ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ + ଈ)—୧ । ଦୂତୀ;
Kuṭṭanī କୁଟୁଣୀ—1. A procuress; bawd.

୨ । ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ—2. Adulteress.

୩ । କୁଟ୍ଟନଦଣ୍ଡ; କୁଟିବାର ପୁଅ; ଢିଙ୍କିପାହାର—
3. The pestle; the piston of a pounding machine or Ḍhiṅki.

କୁଟ୍ଟମିତ—ସଂ. କ—(କୁଟ୍ଟ ଧାତୁ + ଅମ୍ + ଇତ)—ନାୟିକାର ପ୍ରେମକୁ
Kuṭṭamita ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବା ରୂପ ନାୟିକାର ବାହ୍ୟ ଭଙ୍ଗି ବା ହାବଭାବ ବିଶେଷ (ନାୟିକାର ୨୮ ପ୍ରକାର ଭଙ୍ଗି ମଧ୍ୟରୁ ଏହା ଏକତମ)—Affected repulse of a lovers' endearments or caresses by a woman. (one of the 28 blandishments of a lady mentioned in the Hindu erotic books.)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ମ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଉ	ନ୍ଦ

[ଦ୍ର—ନାସ୍ୟକ ହର୍ଷପ୍ରକାଶପୂର୍ବକ ନାସ୍ୟିକାର ଅଧର କେଶ ସ୍ତନାଦି ଧାରଣ କରିବା ସମୟରେ ନାସ୍ୟିକାର ଶିରଃକମ୍ପନ ଓ ହସ୍ତସ୍ଖଳନାଦି ବାହ୍ୟଭଙ୍ଗୀ ବିଶେଷ—ସାହିତ୍ୟଦର୍ପଣ ।]

କୁଟ୍ଟାର—ସଂ. ବି. (କୁଟ୍ଟ ଧାତୁ+ଆର)—୧ । ପର୍ବତ—
Kuṭṭāra 1. A mountain.
୨ । ମୈଥୁନ—2. Sexual intercourse.
୩ । ଉର୍ଣ୍ଣାନିର୍ମିତ କମ୍ବଳ—3. Woollen blanket.
୪ । ଏକତା—4. Oneness (Apte).

କୁଟ୍ଟିତ—ସଂ. ବିଣ. (କୁଟ୍ଟ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଛେଦିତ—
Kuṭṭita 1. Chopped; cut.
୨ । ଟୁକୁଟୁକି କରାଯାଇଥିବା; ଖଣ୍ଡିତ—
2. Cut into small bits; minced.
୩ । କୁଟା ହୋଇଥିବା—3. Pounded; bruised.

କୁଟ୍ଟିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୁଟ୍ଟନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Kuṭṭinī କୁଟ୍ଟନୀ (ଦେଖ)
Kuṭṭanī (See)

କୁଟ୍ଟିନୀ ପ୍ରତିମା—ଦେ. ବି—କୁଟ୍ଟଣୀ ପ୍ରତିମା (ଦେଖ)
Kuṭṭinī pratimā Kuṭuṇī pratimā (See)
କୁଟ୍ଟିନୀ ପ୍ରତିମା ପର୍ବ କରି । ଦ୍ରେମ ନବରତ୍ନ ଜାନା ପରି ।
ଅଭିନବ୍ୟ. ବଦନ୍ତୁଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।

କୁଟ୍ଟିମ—ସଂ. ବି. (କୁଟ୍ଟ ଧାତୁ=କାଟିବା+କର୍ମ. ଇମ)—
Kuṭṭima ୧ । ରତ୍ନର ଖଣି—
1. A mine of gems; jewel-mine.
୨ । ସମତଳ କରା ଯାଇଥିବା ଭୂମି—
2. Levelled ground.
୩ । ମସୃଣ ଭୂମି; ଖସଡ଼ା ଜମି—
3. Slippery ground.
୪ । କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡ ବା ରତ୍ନ ଖଚିତ ଗୃହତଳ—
4. Pavement paved with small bits of stones or gems.
୫ । ପକ୍ୱାଘରର ତଳ; ତଟାଣ—
5. The floor of a building;pavement;paved floor.
୬ । ପ୍ରସ୍ତରାଦି ନିର୍ମିତ ବନ୍ଧ ବା କାନ୍ଥ—
6. A bank or wall made of stones, bricks etc.
୭ । ଭୂମି—7. Ground.
୮ । ପ୍ରାସାଦ ତିଆରି ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମୂଳଦୁଆ—
8. Groundwork prepared for the erection of a mansion.
୯ । ଡାଳମ୍ବ (ଗଛ ଓ ଫଳ)—
9. The Pomegranate (tree and fruit).
୧୦ । କୋଠା ଘର; ପ୍ରାସାଦ—10. Palace; building.
ଜର୍ଜରକଳସ୍ୱ ମଣିକୁଟ୍ଟିମେ ଚଢ଼ାଇ ପୁଣି ନିଃଶ୍ରେଣୀଟ୍ଟ କାଟ ପକାଇଲ ରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ରତ୍ନାକରଚମ୍ପୂ. ୪ ଶତ ।
୧୧ । କୁଟୀର—11. Cottage; hut.
ସଂ. ବିଣ—କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡ ବା ରତ୍ନାଦି ଦ୍ୱାରା ଖଚିତ—
Decorated with mosaic; paved or set with small stones.

କୁଟ୍ଟିର—ସଂ. ବି. (କୁଟ୍ଟ ଧାତୁ+ସଙ୍କ୍ଷାର୍ଥେ. ଇର)—
Kuṭṭira ୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ପର୍ବତ—
1. A small mountain (Apte).
୨ । ପାହାଡ଼—2. Hill.

କୁଟ୍ମଳ—ସଂ. ବିଣ. (କୁଟ୍ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ମଳ)—
Kuṭmala ଫୁଟିଥିବା (କଳି)—Opening (bud).
ବି—୧ । ଫୁଲର କଳି—1. Bud; blossom.
୨ । ଫୁଟି ଆସୁଥିବା କଳି—2. An opening bud.
୩ । ନରକବିଶେଷ—
3. Name of a part of hell (Apte).

କୁଟ୍ମଳିତ—ସଂ. ବିଣ. (କୁଟ୍ମଳ+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଇତ)—
Kuṭmalita ୧ । ଫୁଟିଥିବା—1. Blossomed; budded.
୨ । ଅର୍ଦ୍ଧ ମୁଦ୍ରିତ—2. Half-closed.
୩ । ଅର୍ଦ୍ଧ ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ—3. Half-opened.
୪ । ଈଷଦ୍ୱାସ୍ୟ ଯୁକ୍ତ—4. Smiling.
୫ । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ—5. Cheerful; gay.

କୁଟ୍ରା—ଦେ. ବି—କୁଟ୍ରୁରା (ଦେଖ)
Kuṭrā Kuṭurā (See)

କୁଟ୍ରାଇବା (ଦେହ)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ଟାଙ୍କୁରିତ ହେବା; (ଦେହର ରୋମ) ଟାଙ୍କୁରିବା; ଟାଙ୍କୁରି ଉଠିବା—
Kuṭrāibā To horripilate; (the hairs of the body) to bristle.

କୁଠ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଛେଦିବା; କାଟିବା—1. To cut.
Kuṭh (root) ୨ । ବେଷ୍ଟନ କରିବା—2. To surround.

କୁଠ—ସଂ. ବି. (କୁଠ୍ ଧାତୁ=ଛେଦିବା+କର୍ମ. ଅ)—ବୃକ୍ଷ; ଗଛ—
Kuṭha A tree.
କୁଷ୍ଠ ପ୍ରା ବି—କୁଷ୍ଠରୋଗ—Leprosy.
କୋଢ଼

କୁଠର—ସଂ. ବି—(କୁଠ୍ ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା+କର୍ମ. ଅର)—
Kuṭhara ୧ । ମନ୍ଥନଦଣ୍ଡ; ଦହିଖୁଆ—
1. The churning rod.
୨ । ବନ୍ଧନସ୍ତମ୍ଭ; ଖୁଣ୍ଟ—
2. A pillar or tying post.
୩ । ମନ୍ଥନସ୍ତମ୍ଭ—3. The pillar to which the churning rod is attached.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଠିକ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳନ୍ତି ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବିହୀନ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗୀ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ; 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

କୁଠା—ଗ୍ରା. ବି. (କମ୍+ସ୍ଥାନ)—କେଉଁ ସ୍ଥାନ ?—
Kuṭhā — Which place ?

କୁଠାଇଁ—ଗ୍ରା. ଅ—(ସଂ. କୁତ୍ରହି) କେଉଁଠାରେ ?—
Kuṭhāiñ — Where ?
କୋଥାୟ
कहाँ

କୁଠାକୁ—ସଂ. ବି. (କୁଠ୍ ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଆକୁ)—କାଠହଣା ଚଢ଼େଇ—A wood-pecker (bird).
Kuṭhāku
କୋଥାୟ, କୁଥାୟ — ଗ୍ରା. ଅ—କେଉଁଠାକୁ ? କେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ?—
कहाँतक — To what place ? whereto ?

କୁଠାଣ୍ଟକ—ସଂ. ବି. (କୁଠ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅଣ୍ଟକ)—କୁରାଢ଼ି—
Kuṭhāṇṭaka — Axe.

କୁଠାଣ୍ଟକା—ସଂ. ବି. (କୁଠ୍ ଧାତୁ+ଅଣ୍ଟକ+ଆ)—କୁଠାଣ୍ଟକ (ଦେଖ)
Kuṭhāṇṭakā — Kuṭhāṇṭaka (See)

କୁଠାର—ସଂ. ବି. (କୁଠ୍ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କରଣ. ଆର; ଯାହାଦ୍ୱାରା ଛେଦନ କରାଯାଏ)—
Kuṭhāra
୧ । କୁରାଢ଼ି; କାଠଛେଦିବା ହତିଆର—1. Axe.
୨ । କାଙ୍କ; ଏକପ୍ରକାର କୋଡ଼ି—
2. A sort of hoe or spade.
୩ । (+କର୍ମ. ଆର; ଯାହାକୁ ଛେଦନ କରାଯାଏ)—
ବୃକ୍ଷ; ଗଛ—3. A tree.

କୁଠାରକ—ସଂ. ବି. (କୁଠାର+କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥେ. କ)—
Kuṭhāraka — ଟାଙ୍ଗିଆ; ଛୋଟ କୁରାଢ଼ି—
A small axe; hatchet.

କୁଠାରପାଣି—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁଠାର+ପାଣି; ଶବରମାନେ ବଣରୁ କାଠ କାଟିବା ପାଇଁ ସର୍ବଦା କୁରାଢ଼ି ବା ଟାଙ୍ଗିଆ ଧରୁ ଥିବାରୁ ଏହି ନାମ)—
Kuṭhārapāṇi — ଶବର—A caste of woodmen.

କୁଠାରାଘାତ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଠାର+ଆଘାତ)—
Kuṭhārāghāta — ୧ । କୁରାଢ଼ିଦ୍ୱାରା ଚୋଟ—
1. A blow by an axe.
୨ । କୁରାଢ଼ୀଦ୍ୱାରା ହଣା—
2. Cutting by the axe.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସମୂଳେ ବିନାଶ—
3. (figurative) Radical destruction (as of a tree by the axe); great injury to a cause.
(ଯଥା—ମୋର ଭବିଷ୍ୟତ୍ ଆଶା ଉପରେ କୁଠାରାଘାତ ହେଲା ।)

କୁଠାରିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କୁଠାର+ଜୀବିକାର୍ଥେ. ଇକ)—
Kuṭhārika — କାଠୁରିଆ; ଶବର—
(କୁଠାରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) — Wood-cutter; woodman.

କୁଠାରିକା—ସଂ. ବି. (କୁଠାରକ+ଆ)—୧ । କୁଠାରକ (ଦେଖ)
Kuṭhārikā — 1. Kuṭhāraka (See)
୨ । ଶବରୁଣୀ—
2. A female of the woodman caste.

କୁଠାରୀ—ସଂ. ବି.—(କୁଠାର+ଈ)—କୁରାଢ଼ି—
Kuṭhārī — Axe.
ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋଷ୍ଠପାଳ)—୧ । କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷ; ଭଣ୍ଡାରରକ୍ଷକ—
1. Treasurer.
୨ । ଦେବତାଙ୍କର ଅଳଙ୍କାର ଓ ବସ୍ତ୍ରାଦିର ରକ୍ଷକ ସେବକ—
2. A temple-servant in charge of the ornaments and wardrobe of a deity.

କୁଠାରୁ—ସଂ. ବି.—୧ । (କୁଠ୍ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କର୍ମ. ଆରୁ)
Kuṭhāru —ଗଛ—1. Tree.
୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଆରୁ) ମାକଡ଼—2. Monkey.
୩ । (କୁଠାର+ନିର୍ମାତାର୍ଥେ. ଉ; ଯେ କୁଠାର ତିଆରି କରେ)—କମାର—3. Blacksmith.
୪ । ସାଞ୍ଜୁ ନିର୍ମାତା—4. Armourer.
ଗ୍ରା. ଅ. (ସଂ. କୁତଃ)—କେଉଁଠାରୁ ? କେଉଁ ସ୍ଥାନରୁ ?—
କୋଥାଥେକେ Wherefrom; from which place ? whence ?
कहाँसे

କୁଠାରେ—ଗ୍ରା. ଅ. (ସଂ. କୁତ୍ରହି)—କେଉଁଠାରେ ?—
Kuṭhāre — Where ?
କୋଥାୟ
कहाँ

କୁଠି—ଗ୍ରା. ଅ.—(ସଂ. କୁତ୍ରହି)—କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ?—
Kuṭhi — At what place ? where ?
କୋଥାୟ
कहाँ
ଗ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—କୋଠି (ଦେଖ)
Koṭhi (See)

କୁଠିଁ—ଗ୍ରା. ଅ. (ସଂ. କୁତ୍ରହି)—୧ । କେଉଁଠାରେ ?—
Kuṭhiñ — 1. Where ?
କୋଥାୟ ୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ସୁଦ୍ଧା—
कहाँ — 2. At any place whatever; anywhere.

କୁଠିଆ—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—୧ । କୋଠିଆ; ହଳିଆ—
Kuṭhiā — ଚାକର—
हरवाहा — 1. A plough-man-servant.
୨ । ସାନ ହଳୁଆ; ହଳିଆ ଛୋକରା—2. A plough-boy.

କୁଠିଁକି—ଗ୍ରା. ଅ—କେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ?—
Kuṭhiñki — To which place ? where ?
କୋଥାୟ
कहाँ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଭ	ନ୍ତ

କୁଠୁଁ—ବି.—କେଉଁ ସ୍ଥାନରୁ ?
Kuṭhuñ From which place ? whence ?
କୋଥାଥେକେ
कहाँसे

କୁଠୁଲି—ଗ୍ରା. ବି.—(ସଂ. ପ୍ରକୋଷ୍ଠ)—କୋଠରୀ—
Kuṭhuli Room; compartment.
କୁଠରୀ
कमरा

କୁଠେଇଁ—ଗ୍ରା. ଅ.—କେଉଁଠାରେ ?—
Kuṭheiñ Where ?
କୋଥାୟ
कहाँ

କୁଠେର—ସଂ. ବି.—(କୁଠ୍ ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଏର)—
Kuṭhera ୧ । ଅଗ୍ନି—1. Fire (Apte).
୨ । ତୁଳସୀ (ଗୁଳ୍ମ)—2. Holy Basil (plant).

କୁଠେରୁ—ସଂ. ବି. (କୁଠ୍ ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା+ସଞ୍ଜ୍ଞାର୍ଥେ.ଏରୁ)—
Kuṭheru ପଙ୍ଖା ବା ଚାମରଦ୍ୱାରା ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ପବନ—
Wind produced by a fan or chowri (Apte).

କୁଡ଼୍‌କି—ଗ୍ରା. ବି. (ତୁର୍କୀ. କୁର୍କୀ)—କୋରଖ; ରାଜକୀୟ ଆଦେଶରେ
Kurdki ସମ୍ପତ୍ତି ବିକ୍ରୟ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଅଟକ—
କ୍ରୋକ Attachment of property under a judicial
कुड़की; कुर्की or executive order.

କୁଡ଼୍‌କୁଡ଼୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଖୁଡ଼୍‌ଖୁଡ଼୍ ଶବ୍ଦ; ଫମ୍ପା
Kurdkurd ନଡ଼ିଆକୁମ୍ଭା ମଧ୍ୟରେ ଗୋଡ଼ି ପୁରାଇ ହଲାଇଲେ
ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ହୁଏ—Rattling sound produced
by shaking an empty cocoanut-shell
with some small pebbles in it.
(ଯଥା—କଡ଼କଡ଼ ଶବ୍ଦଠାରୁ କୁଡ଼୍‌କୁଡ଼୍ ମୀତତର ।)

କୁଡ଼ (ଧାତୁ)—ସଂ. (ତୁଳ. ସଂ. କ୍ରୀଡ଼ ଧାତୁ)—୧ । ଖେଳିବା—
Kurda (root) 1. To play.
୨ । ପିଲାପରି କାମ କରିବା—
2. To act as a child; to trifle.
୩ । ଏକତ୍ର କରିବା—3. To collect; to gather up.
୪ । ଗଦାଇବା—4. To heap up.

କୁଡ଼ଉ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ସଂ. କୁ+ରୋହିତ) ବି—ରୋହି ମାଛ—
Kurdau The Rohita fish.
[ଦ୍ର—ସମ୍ବଲପୁର ଚାମେଶ୍ୱର ମନ୍ଦିର ସଂଲଗ୍ନ ମହାନଦୀର ଗୋଟିଏ ଗଣ୍ଡରେ ଏ ମାଛ ଅଛନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କୁ ଲୋକେ ପବିତ୍ର ମନେ କରି ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ ଓ ପାଣିରେ ଖଇ ବିଛାଦେଲେ ଏ ମାଛମାନେ ପାଣି ଉପରକୁ ବାହାରି ତାହା ଖାଆନ୍ତି ଓ ଖେଳନ୍ତି ।]

କୁଡଉଲ—ଦେ. ବିଣ. (କୁ=କୁତ୍ସିତ+ଫା.ଉଲ୍)—କଦାକାର—
Kudaula Deformed; ugly.
(ସୁଡଉଲ—ବିପରୀତ)

କୁଡ଼କି—ଦେ. ବି—ପାତ୍ରବିଶେଷ (ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନଉତ୍କଳ)
Kurdaki —A kind of pot.

କୁଡ଼ଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (କୁଟ+ଅଙ୍ଗ)—କୁଞ୍ଜ—Bower; arbour.
Kurdanga ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ଗାଳି) (ସଂ. କୁଳାଙ୍ଗାର)—
(କୁଡ଼ଙ୍ଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କୁଳାଙ୍ଗାର; କୁଳର ନିନ୍ଦ୍ୟ ସନ୍ତାନ; କୁଳ ବାଡ଼ଙ୍ଗା;
କୁଳାଙ୍ଗାର ବାସୁରା—An unworthy member of a
सतयानाशी; कुढ़ङ्ग family; the black sheep in the family.

ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଅଯୋଗ୍ୟ—1. Unworthy.
୨ । ଦୁଷ୍ଟ; ବଗୁଲିଆ—2. Wicked.

କୁଡ଼ଙ୍ଗା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. କୁଳାଙ୍ଗାର)—
Kurdangā କୁଡ଼ଙ୍ଗ (ଦେଖ)
(କୁଡ଼ଙ୍ଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Kurdanga (See)
कुढ़ङ्गा

କୁଡ଼ପ—ସଂ. ବି. (କୁଡ଼ ଧାତୁ=ଏକତ୍ର କରିବା+ଅଧିକରଣ. ଅପ)—
Kurdapa ବାର ପୋସ ଶସ୍ୟର ପରିମାଣ—
A measure of 12 handfuls of grain.

କୁଡ଼ବ—ସଂ. ବି. (କୁଡ଼ ଧାତୁ+କରଣ. ଅବ)—କୁଡ଼ପ (ଦେଖ)
Kurdaba Kurdapa (See)
[ଦ୍ର—୪ କୁଡ଼ବ=୧ ପ୍ରସ୍ଥ ।]

କୁଡ଼ମା—ଦେ. ବି—କଡ଼ମା (ଦେଖ)
Kurdamā Kardamā (See)

କୁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୋଡ଼ା (ଦେଖ)
Kurdā Kordā (See)
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ସବାରି କାନ୍ଧେଇବା ଶୂଦ୍ର ଜାତି-
ବିଶେଷ—A Sūdra caste of palki-bearers.

କୁଡ଼ାରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. କୁଠାର)—କୁରାଢ଼ି—
Kurdāri Axe.

କୁଡ଼ାଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. କୁଠାର; ପ୍ରା. କୁଡ଼ାର)—କୁରାଢ଼ି—
Kurdāla Axe; hatchet.
କୁଡ଼ାଳି, କୁଡ଼ାଳ
कुड़ाल, कुल्हाडी

କୁଡ଼ାଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. କୁଠାର)—କୁରାଢ଼ି—
Kurdāla Axe.

କୁଡ଼ି—ସଂ. ବି—(କୁଡ଼ ଧାତୁ=ଏକତ୍ର କରିବା+ଅଧିକରଣ. ଇ)—
Kurdi ଶରୀର—The body.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ବାଲେଶ୍ୱର) ବି (ସଂ. କୁଟ୍ଟଧାତୁ=ଛେଦନ
କରିବା)—କୋଡ଼ି; ପାରୁଣ୍ଡା—Spade.

ସାଧାରଣ ସେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପରେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେଂସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଁଖ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

କୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. କୁଟୀ)—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୃହ; କୁଟୀର—
Kurdiā 1. Hut.
କୁଁଡ଼ିୟା, କୁଡ଼ୋ ଦକ୍ଷିଣରେ ଗଣ୍ଡେ ଋଷି କୁଡ଼ିଆରେ—
କୁଟିୟା, କୁରିୟା କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗପର୍ବ ।
୨ । ପର୍ଣ୍ଣଶାଳା; ପତ୍ରର କୁଡ଼ିଆ—2. Hovel; temporary shed made of twigs and leaves.
ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବି—କୁଡ଼ୁଆ (ଦେଖ)—
Kurduā (See)

କୁଡ଼ିକା—ସଂ.ବି (କୁଡ଼ ଧାତୁ = ଏକତ୍ର କରିବା + ଅଧିକରଣ.ଅ + କ + ଆ)
Kurdikā ୧ । କାଠ ବା ମାଟିର ଜଳପାତ୍ର—
1. Earthen or wooden water-pot (Apte).
୨ । ଗିନା—2. Cup; saucer.

କୁଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି; ଓ ସ୍ଥାନରେ ଡ଼ ଡ଼ଚାରଣ; ଭୁଲ.
Kurdibā ଗୋଡ଼ ସ୍ଥାନରେ ଗୁଡ଼; ଗ୍ରେର ସ୍ଥାନରେ ରୁ)—
କୋଡ଼ିବା (ଦେଖ)—Kordibā (See)

କୁଡ଼ୀ—ସଂ. ବି—(କୁଡ଼ ଧାତୁ = ଏକତ୍ର କରିବା + ଅଧିକରଣ. ଈ)—
Kurdī କୁଟୀ; କୁଟୀର—Hut.

କୁଡ଼ୁଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. କୁଡ଼କା)—୧ । ମହାପ୍ରସାଦ ଅନ୍ନବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି
Kurduā ପାକ କରିବାର ମାଟିପାତ୍ର ବା ହାଣ୍ଡି; ଅଭଡ଼ା-ହାଣ୍ଡି—
1. A red and high earthen pot for cooking rice and curry offerings used in the temples of Puri and Bhubaneswara.

ବନ୍ଧୁ ବଚନ ଏହା ଶୁଣି, ଅଭଡ଼ା କୁଡ଼ୁଆ ଅଣି—
ସମ୍ପଦାସ. ଦାର୍ଦ୍ଧଭାରତ ।

[ଦ୍ର— ମହାପ୍ରସାଦ ଅନ୍ନ, ଛଅଣ ଆଦି ରନ୍ଧାଯିବା ଓ ରଖାଯିବା ମାଟିର ପାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ସାଧାରଣତଃ କୁଡ଼ିଆ ବା କୁଡ଼ୁଆ ବୋଲାଯାଏ, ତନ୍ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ପାତ୍ରକୁ ହାଣ୍ଡି, ମଧ୍ୟଭଳ ପାତ୍ରକୁ କୁଡ଼ୁଆ ଓ ସାନପାତ୍ରକୁ ଓଳି ବା ବଡ଼ା ବୋଲାଯାଏ । ଅନ୍ନ କୁଡ଼ୁଆରେ ରନ୍ଧା ହୋଇ ବଡ଼ ହାଣ୍ଡିରେ ଅଳଡ଼ାଯାଏ । କୁଡ଼ୁଆରେ ଅନ୍ନ, ଛଅଣ, ଖିରି ଆଦି ରନ୍ଧା ଯାଏ । କୁଡ଼ୁଆ ମଧ୍ୟ ନାନାପ୍ରକାରର ଯଥା—ଅନ୍ନ ବା ଘୃତ କୁଡ଼ୁଆ, ଖିରି କୁଡ଼ୁଆ, ଛଅଣ ବା ଭୁଜଣିଆ କୁଡ଼ୁଆ, ଜାଗର କୁଡ଼ୁଆ, ଇମାର କୁଡ଼ୁଆ, ବସାଣ କୁଡ଼ୁଆ ଇତ୍ୟାଦି ।]
୨ । ପାତ୍ର—2. Pot.

କୁଡ଼ୁକା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି (ସଂ. କୁଡ଼କା = ଗିନା)—ଅଣକ;
Kurdukā ଡଙ୍କି—A wooden or metal spoon.

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଥାଳରେ ସୁନା କୁଡ଼ୁକାରେ ପରଶନ୍ତୁ ବେଗ ବେଗ—ଧର୍ମସ୍ତବ.

କୁଡ଼ୁକି—ଦେ. ବି—(ସଂ. କୁଡ଼କା)—୧ । ମାଟିର ଭୋଜନ ପାତ୍ର ବା
Kurduki ଭାଟିଆ; ମାଟିର ଖୁରି—1. Earthen cup.
୨ । ଛୋଟ ହାଣ୍ଡି; ରନ୍ଧନପାତ୍ର—
2. A small cooking pot made of earth.

ସୁନା କୁଡ଼ୁକିରେ ଛ ଖିରି ଖୋଇ ପାଏ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅନୁଶାସନ ।

କୁଡ଼ୁକି ଗିନା—ଦେ. ବି.—ମାଟିର ଖୁରି ବା ଗିନା—
Kurduki ginā An earthen cup.

କୁଡ଼ୁକୁଡ଼ୁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—କୁଡ଼ୁକୁଡ଼ (ଦେଖ)
Kurdukurdu Kurdkurd (See).

କୁଡ଼ୁଖ୍—ଦେ. ବି—ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାର ଭାଷାବିଶେଷ—
Kurdukh A dialect derived from the Dravidian language.

କୁଡ଼ୁମ—ପ୍ରାଦେ. (ଘୁମସର) ବି. (ସଂ. କୂର୍ମ)—କୁରୁମ (ଦେଖ)
Kurduma Kuruma (See)

କୁଡ଼ୁମାଲି—ଦେ. ବି.—କୁଡ଼ୁମି ଭାଷା; କୁରୁମୀମାନଙ୍କ ମାତୃଭାଷା—
Kurdumāli Language of the Kurumis.

କୁଡ଼ୁମି—ଦେ. ବି.—୧ । ସିଂହଭୂମ, ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତର କୃଷିଜୀବୀ
Kurdumi ଜାତିବିଶେଷ; କୁରୁମୀ ଜାତି—
1. The Kurumi caste of Singhbhoom, Sambalpur and the Orissa States.
୨ । କୁରୁମୀ ଜାତିଙ୍କ ମାତୃଭାଷା—
2. The mother tongue of the Kurumi people.

କୁଡ଼େଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଟଜ)—୧ । ପିଟାକୋରୁଆଁ (ଦେଖ)
Kurdei 1. Pitākoruāñ (See).
କୁଡ଼ିଚି
କୁରିୟା

କୁଡ଼େର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୁଠାର)—କୁରାଢ଼ି—
Kurder Axe.

କୁଡ଼ୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କୁଡ଼ଉ (ଦେଖ)
Kurdo Kurdau (See)

କୁଡ଼ୌ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କୁଡ଼ଉ (ଦେଖ)
Kurdau Kurdau (See)

କୁଡ଼ୌଲି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କୁ + ଫା. ଡଉଲ୍)—କଦାକାର—
Kudaula Deformed; ugly; clumsy.
କୁଟଂ
କୁଡ଼ଂଗ

କୁଡ଼୍ଡ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ପଟାମଇ; ଚାଷ ଜମିକୁ ସମତୁଲ କରିବା
Kudda ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମଇ—
A plank used for being drawn over a cultivated field to level it.

କୁଡ଼୍ମଳ—ସଂ. ବିଣ. (କୁଡ଼ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ମଳ)—କୁଟ୍ମଳ (ଦେଖ)
Kudmala Kutmala (See)

କୁଡ଼୍ମଳିତ—ସଂ. ବିଣ. (କୁଡ଼୍ମଳ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଇତ)—କୁଟ୍ମଳିତ (ଦେଖ)
Kudmalita Kutmalita (See).

କୁଡ଼୍ୟ—ସଂ. ବି. (କୁଡ଼ ଧାତୁ = ଗଦା କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଯ)—
Kudya ୧ । ଭିତ୍ତି; କାନ୍ଥ—1. Wall.

ଷ୍ଟଷ୍ଟକବ୍ରହ୍ମ ଗୃହେ ପଶି
ପାଦ ନୂପୁର ଉଦ୍ଧେ ଭୋଷି—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଚ୍ଛ	ଜ୍ଝ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଣ	ନ

୨ । ବ୍ୟଗ୍ରତା—2. Eagerness.

୩ । (+ଭାବ. ଯ)—କୌତୂହଳ—3. Curiosity.

୪ । ବିଲେପନ; ଲିପିବା—4. Anointing; smearing.

୫ । କାନ୍ଥ ଆଦି ପଲସ୍ତର କରିବା—
5. Plastering (of a wall).

କୁଡ୍ୟଚ୍ଛେଦୀ—ସଂ. ବି.—(କୁଡ୍ୟ+ଛିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.୧ବ; ସନ୍ଧି ଯୋଗେ ଛେ ସ୍ଥାନରେ ଚ୍ଛେ)—ସିନ୍ଧିଆଳ; ଚୋର—A house-breaker.
Kudyachchhedī

କୁଡ୍ୟଚ୍ଛେଦ୍ୟ—ସଂ. ବି.—(କୁଡ୍ୟ+ଛିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଯ)—
Kudyachchhedya ୧ । ଯେ ଗାତ ଖୋଳେ—
1. A digger.

୨ । (+କର୍ମ. ଯ) ସିନ୍ଧି ଗାତ—2. Pit or opening made in a wall (Apte).

୩ । କେନାଲ୍; ଜଳ ପ୍ରବାହାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନାଳ—
3. Canal; an artificial channel of water.

କୁଡ଼—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. କୁଷ୍ଠ)—କାଶ୍ମୀର ଦେଶଜ ଔଷଧି ଦ୍ରବ୍ୟ ବିଶେଷ; ସୋମରାଜ ବର୍ଗର ଦୀର୍ଘ ଶାକବିଶେଷ ଓ ତାହାର ଚେର—1. A medicinal plant and its root; Saussurea Lappas Compositae.
Kurdha
ସଂ. କାଶ୍ମୀରଜ; ବାପ୍ୟ; ବ୍ୟାଧି; ଅଗଦ; କୁଷ୍ଠ
କୁଡ; କୁଟ; ପାଚକ
କୁଟ; କୁଠ; କୁଷ୍ଟ; କୁଡ଼
ଇ. କୋସ୍ତମୁ
କାଶ୍ମୀର ନାମ.
ଗ୍ରେବ୍-ଇ-କୋଟ୍

[ଦ୍ର—ଏହା ଉଦର ଓ ନାଡ଼ି ରୋଗରେ ଉପକାରୀ । ଶାଲଆଦି ଉଣ୍ଣୀବସ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଏହାର ଚେରକୁ ରଖିଲେ ଶାଲ ବାସେ ଓ ଶାଲଆଦିରେ ପୋକ ଲାଗେ ନାହିଁ ।]

କଣ୍ଟକେହଣୀ କୁଡ଼ କାଫଡ଼ ଶୁଣ୍ଠୀ ମୁଥା ।
ପୀତାମ୍ବର. ନିଘଣ୍ଟୁରତ୍ନ ।

୨ । (ସଂ. କୂଟ; ପ୍ରା. କୁଡ଼)—ଗଦା; ରାଶି; ସ୍ତୂପ—
2. Heap.

କୁଡ଼, କୁରା, କୁରିୟା ପବନ ବନା ମାଣ୍ଡ କୁଡ଼ ବୃକ୍ଷ ପତ୍ର
ଖର ମଣ୍ଡା ଦେଗେ ଉପୁଡ଼ି ପଡ଼ୁଛନ୍ତି ।
କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

୩ । (ସଂ. କୁଷ୍ଠ) ଗଳିତ କୁଷ୍ଠରୋଗ—
3. Leprosy with sores.

୪ । କୁଷ୍ଠ ରୋଗ ଜନିତ ପଙ୍ଗୁତା—
4. Deprivation of limbs due to leprosy.

ଦେ. ବିଣ—କୋଢ଼ିଆ; ଗଳିତକୁଷ୍ଠରୋଗୀ—
Leper; suffering from leprous sores.

କୁଡ଼ଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଟଜ)—୧ । କୁଟଜ (ଦେଖ)
Kurdhai 1. Kuṭaja (See)

୨ । ପିତାକୋରୁଆଁ (ଦେଖ)
2. Pitākorua̅n̅ (See)

କୁଡ଼କୁଡ଼—ଦେ. ବି—୧ । ସ୍ତୂପୀକୃତ—
Kurdhakurdha 1. Gathered into heaps; heaped up.

ଅର୍ଜୁନ ବାଣ ବାଜି କୁଡ଼କୁଡ଼ ହୋଇ
ପଡ଼ିଲେ ଯୁଦ୍ଧ ଦାଣ୍ଡେ ମଡ଼ା ହେ ନୃପାଇଁ । କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

୨ । ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ସ୍ତୂପ; ଗଦା ଗଦା—
2. Innumerable heaps.

କୁଡ଼କୁଷ୍ଠ—ଦେ. ବି. (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର; ସଂ. କୁଷ୍ଠ)—
Kurdhakushṭha ଗଳିତ କୁଷ୍ଠ—Leprosy.

କୁଡ଼କେଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ସଂ. କୁଡ଼ ଧାତୁ+କେଳି)—
Kurdhakeli ବାଲି ଗଦା କରି ତହିଁରେ ଖେଳିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଖେଳ; ଧୂଳି ଖେଳ—A kind of children's sport consisting of making heaps of sand and playing with them.

କୁଡ଼ଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁ+ସଂ. ଡଗ ଧାତୁଜ ଡଙ୍ଗନ=ଗତି)—
Kudhaṅga ୧ । ମନ୍ଦ ରୀତି—1. Bad manner.
କୁଢଂ ୨ । ମନ୍ଦ ଆଚରଣ—2. Bad conduct.
କୁଢ଼ଂଗ ଦେ. ବିଣ—ମନ୍ଦ ଆଚରଣବିଶିଷ୍ଟ—
Of bad conduct or manner.

କୁଡ଼ଙ୍ଗ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ସଂ. କୁଳାଙ୍ଗାର)—
Kurdhaṅga କୁଡ଼ଙ୍ଗ (ଦେଖ)
(କୁଡ଼ଙ୍ଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Kurdaṅga (See)

କୁଡ଼ଙ୍ଗା—ଦେ. ବିଣ—କୁଡ଼ଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Kudhaṅgā Kudhaṅga (See)

କୁଡ଼ଙ୍ଗା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—କୁଡ଼ଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Kurdhaṅgā Kurdaṅga (See)

କୁଢ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଟଧାତୁ)—
Kurdhā ୧ । ଗଦା କରିବା—1. Act of heaping.
କୁଡ଼ା ୨ । ଗଦା—2. Heap.
ଇକଟ୍ଟା ବିଣ—ଗଦା ହୋଇଥିବା—Heaped up.

କୁଢ଼ାଇ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୁଟ ଧାତୁ)—୧ । ତଳେ ପଡ଼ିଥିବା
Kurdhāineba̅ ପଦାର୍ଥକୁ ଗୋଟେଇ ନେବା—1. To pick up
କୁଡ଼ିଏ ନଓୟା a thing from the ground.

୨ । ଏକତ୍ର ଗଦା କରିବା—
2. To gather into a heap.

କୁଢ଼ାଇ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୁଢ଼ାଇ ହେବା (ଦେଖ)
Kurdhāi pardiba̅ Kurdhāi heba̅ (See)

କୁଢ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୁଟ; ପ୍ରା. କୁଡ଼ୁ)—
Kurdhāiba̅ ୧ । ଗଦାକରିବା—
କୁଡ଼ାନ 1. To heap up.
ଢେରଲଗାନା, ଢାଲନା କାଠ କୁଢ଼ାଇ ଅଗ୍ନି ଲଗାଇ ଦହନ ଚାଲୁ କଲେ ।
ବଳରାମ. ବିଚକ୍ରରାମାୟଣ ।

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଆଙ୍କେତ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳେ 'ବଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗଳ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଏକତ୍ର କରିବା—
2. To collect into one place.
୩ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଅଜାଡ଼ିବା—
3. To pour a thing in profusion.
ଅଷ୍ଟକାର ମାଳିସ ପଥରେ କୁଡ଼ାଇ
ବସିଲେ ତବା ମାଡ଼ ଅତ ଚୋଟ ହୋଇ । କୃଷ୍ଣଜନ୍ମ. ମହାଭାରତ. ଅଦ ।

କୁଡ଼ାଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (କୁଡ଼ାଇବାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ)—
Kurdhāi heba ୧ । ଏକତ୍ର ହେବା—1. To be gathered
କୁଡ଼ିଏପଡ଼ା or collected at one place.
इकट्ठा होना ୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିବା—
2. To pour in at one place.
୩ । ଗଦା ହେବା; ସ୍ତୂପୀକୃତ ହେବା—
3. To turn into a heap; to be amassed

କୁଡ଼ାଏର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. କୁଠାର)—ବଡ଼ କୁରାଢ଼ି—
Kurdhāer Big axe.

କୁଡ଼ାରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୁଠାର; ଭୁଲ. ହି. କୁଲ୍ହାଡ଼ୀ)—
Kurdhāri କୁରାଢ଼ି—Axe.

କୁଡ଼ି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କୁଷ୍ଠ; ପ୍ରା. କୁଢ଼) —
Kurdhi ୧ । ଅଳସୁଆ; କୋଡ଼ିଆ; କର୍ମକୋଡ଼ି—
କୁଡ଼େ, କୁଡ଼ି 1. Idle; lazy; indolent.
काढ़ी, सुस्त ୨ । କୁଷ୍ଠ ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ—
2. Attacked with leprosy.
୩ । ହସ୍ତ ପଦାଦି ପଙ୍ଗୁ ହୋଇଥିବା; ପଙ୍ଗୁ; ବିକଳାଙ୍ଗ—
3. Destitute of limbs on account of leprosy; maimed; mutilated.
ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଷ୍ଠି)—୧ । କୁଷ୍ଠ ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. Leper.
୨ । ଅଳସୁଆ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Lazy fellow; loafer.

କୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—କୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Kurdhiā Kurdhi (See)

କୁଡ଼ିପଣ—ଦେ. ବି—ଆଳସ୍ୟ—Laziness; indolence.
Kurdhipaṇa
କୁଡ଼ୋମି
सुस्ती

କୁଡ଼ିବୋବାଳି—ଦେ. ବି—ପଙ୍ଗୁ ପରି ଏକ ସ୍ଥାନରେ ପଡ଼ିରହି କନ୍ଦନ
Kurdhibobāli କରିବା ବା ବୋବାଳି ଛାଡ଼ିବା—Lamentation like that of a helpless leper (unable to move).

କୁଢ଼େଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଟଜ)—୧ । କୁଟଜ (ଦେଖ)
Kurdhei 1. Kuṭaja (See).
୨ । ପିତାକୋରୁଆଁ (ଦେଖ)
2. Pitākoruāṅ (See).

କୁଢ଼େର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୁଠାର)—କୁରାଢ଼ି—
Kurdher Axe.

କୁଣ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ସାହାଯ୍ୟ କରିବା—
Kuṇ (root) 1. To aid.
୨ । ଶବ୍ଦ କରିବା—2. To sound.
୩ । ପରାମର୍ଶ ଦେବା—3. To advise.
୪ । କଥା କହିବା—
4. To converse; to speak.
୫ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା—5. To invite.
୬ । ନମସ୍କାର କରିବା—
6. To salute (Apte).

କୁଣ—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. କୋଣ)—୧ । କୋଣ—
Kuṇa 1. Angle; corner.
कोण ୨ । ଗୃହାଦିର ଗୁପ୍ତସ୍ଥାନ; ଗମ୍ଭୀର—
कोना 2. Recess (of a house).

କୁଣକ—ସଂ. ବି. (କୁଣ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ; ଭୁଲ. ଓ. କୁନ ପିଲା)—
Kuṇaka
୧ । ସଦ୍ୟୋଜାତ ଜନ୍ତୁ—
1. A young animal just born.
୨ । ନବଜାତ ଶିଶୁ—2. Infant; baby.

କୁଣଘର—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋଣ+ଗୃହ)—ଧାଡ଼ିର ବା ଚତୁଷ୍କର
Kuṇaghara ଏକପାଖରେ ଥିବା ଘର—A house in the
କୁଣୋଘର corner of a square or at one end of
कोनाका घर a row.

କୁଣନ—ସଂ. ବି. (କୁଣ୍=ଶବ୍ଦ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କର
Kuṇana ରବ ବା ଶବ୍ଦ—Sound produced by animals.
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର; ଭୁଲ. ବ. କୁଣୀ)—ଶାରୀରିକ ବେଦନା—
Bodily pain.

କୁଣନଖ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁନଖ)—କଣନଖା (ଦେଖ)
Kuṇanakha Kaṇanakhā (See)

କୁଣନଖା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁନଖ)—କଣନଖା (ଦେଖ)
Kuṇanakhā Kaṇanakhā (See)

କୁଣପ—ସଂ. ବିଣ. (କୁଣ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅପ)—ଶବ ପରି
Kuṇapa ଦୁର୍ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ—Smelling like a dead body; stinking.
ସଂ. ବି—୧ । ଶବ—1. Dead body; carcass; corpse.
୨ । ଦୁର୍ଗନ୍ଧ—2. Offensive smell; stench.
୩ । ବର୍ଚ୍ଛା—3. Spear.
୪ । ଶସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
4. A kind of instrument of offence,

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଋ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ	
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଉ	ନ୍ଦ	

କୁଣି—ସଂ. ବି. (କୁଣ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—
Kuṇi ୧ । ହାତକେମ୍ପା; କେମ୍ପା—
1, A cripple with a withered or crooked hand.
୨ । ଅଢ଼ାଆଙ୍ଗୁଳି; ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ଉଠିବା ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ରଣ—
2 A whitlow.
ଦେ. ବି. (ସଂ. କଣ)—ରଗଡ଼ା ମୁଗ ଆଦିର କଣା; କଣି—
Small particles of ground or husked grains.

କୁଣିଆଁ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କୋଣ)—୧ । ଏକ କୋଣରେ ଅବସ୍ଥିତ—
Kuṇiāñ 1. Situate in one corner.
୨ । (ଅନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ପରେ ଲାଗେ ଯଥା; ଚାରି-କୁଣିଆଁ)—କୋଣଯୁକ୍ତ—
2. Cornered; having (so many) corners.
୩ । ଗମନାଗମନ ପଥଠାରୁ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ—
3. Out of the way (place).

ମେହମାନ୍; ପାହୁନ; କୁନବା ବି. (ସଂ. କୁଣ ଧାତୁ=ନମସ୍କାର କରିବା; ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା; ଭୁଲ. ସଂ. କୁଟୁମ୍ବ; ପ୍ରା. କୁଡୁମ୍ବ)—
୧ । ଅଭ୍ୟାଗତ ବନ୍ଧୁ—1. A newcomer relative; a temporary guest.
ନେହୋଇବ କର୍ଣ୍ଣୋତ୍ପଳ ବନ୍ଧୁ ଥିଲେ; ସେ ବନେ ହୋଇ କୁଣିଆଁ ।
ରାଧାନାଥ: ପଯାତ ।
୨ । ବନ୍ଧୁ; ବାନ୍ଧବ—2. Relative.
୩ । ଦୂରାଗତ ବ୍ୟକ୍ତି; ଅତିଥି—3. A stranger; guest.
୪ । ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବନ୍ଧୁ—4. Invited relation.
୫ । ବନ୍ଧୁ ଘରକୁ ପଠାଯିବା ବେଳର ସଙ୍ଗରେ କିମ୍ବା ଶାଶୁ-ଘରକୁ ଯାଉଥିବା ଝିଅ ସଙ୍ଗରେ ପରିବାରର ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଯାଆନ୍ତି—5. Relative accompaning a girl to her father-in-law's house.

[ଦ୍ର—କୁଣିଆଁକୁ କାନ୍ଥଭରା ଲାଗିବା ନ୍ୟାୟ—ଘରକୁ କୌଣସି ଅଭ୍ୟାଗତ ବନ୍ଧୁ ଆସିଥିଲେ ଘରର ପଡନୋନ୍ମୁଖ କାନ୍ଥର ଭାର ବା ଚିନ୍ତା ତାଙ୍କୁ ଲାଗେ ନାହିଁ, ଏହା ସ୍ୱାଭାବିକ । ନବାଗତ ବା ସମ୍ପର୍କ-ରହିତ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ବିଷୟରେ ଅନଧିକାର ଚର୍ଚ୍ଚା କଲେ ଏ ନ୍ୟାୟ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ ।]

କୁଣିଆଁ ଚରଚା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅତିଥି ପରିଚର୍ଯ୍ୟା—1. Treating
Kuṇiāñ charachā of guests; honouring of guests; entertainment of guests.

କୁଣିଆଁ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୃହରେ ଅଭ୍ୟାଗତ ବନ୍ଧୁ ଆତିଥ୍ୟ ଗ୍ରହଣ
Kuṇiāñ pardibā କରିବା; ଗୃହରେ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—Arrival of guests in a man's house.
(ଯଥା—ଆଜି ଆମଘରେ କୁଣିଆଁ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ।)

କୁଣିଆଁ ପରି ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘରକୁ ଆସିଥିବା ଅଭ୍ୟାଗତ ବନ୍ଧୁପରି
Kuṇiāñ pari basibā କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ ନ କରିବା—
To sit idle without joining in any domestic duties, like a guest.

କୁଣିଆଁ-ଭୋଜନ—ଦେ. ବି. (ଭୁଲ. ଜୋଇଁ-ଭୋଜନ)—
Kuṇiāñ-bhojana ୧ । ଅଭ୍ୟାଗତ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ସସମ୍ମାନ ଭୋଜନ—1. Feast given to guests.
୨ । ସସମ୍ମାନ ଭୋଜନ ଓ ନାନା ଉପଢ଼ୌକନଯୁକ୍ତ ମାଗଣା ଭୋଜନ—2. Rich meal got gratis.

କୁଣିଆଁ ମଇତ୍ର—ଦେ. ବି. (ଏକ ଭାବାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—
Kuṇiāñ maitra ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ; ସଙ୍ଗାତମଇତ୍ର—
Relations and friends; relatives and guests.

କୁଣୁଆଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଣ ଧାତୁ=ନମସ୍କାର କରିବା; ନିମନ୍ତ୍ରଣ
Kuṇuāñ କରିବା)—କୁଣିଆଁ (ଦେଖ)
Kuṇiāñ (See)
ସକାଳ ମେଘ ମେଘ ନୁହେ
ସକାଳ କୁଣୁଆଁ କୁଣୁଆଁ ନୁହେ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

କୁଣୁନଖା—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. କୁନଖ)—କଣନଖା (ଦେଖ)
Kuṇunakhā Kaṇanakhā (See)

କୁଣୁହାଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଣ ଧାତୁ=ନମସ୍କାର କରିବା; ନିମନ୍ତ୍ରଣ
Kuṇuhāñ କରିବା)—କୁଣିଆଁ (ଦେଖ)
Kuṇiāñ (See)

କୁଣେଇଚାହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ନେତ୍ର କୋଣଦ୍ୱାରା ଦୃଷ୍ଟି କରିବା; ଅପାଙ୍ଗ-
Kuṇei chāhiñbā ଦୃଷ୍ଟି କରିବା—
ଆଡ଼େଚାଓଣା To cast sidelong glances.
कनखियोसेदेखना

କୁଣ୍ଟକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(କୁଣ୍ଠ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ସ୍ଥୂଳକାୟ—
Kuṇṭaka Fat; corpulent.
(କୁଣ୍ଟକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୁଣ୍ଟିଆ ଚୋପଦାର—ଦେ. ବି. (ବର୍ଣ୍ଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ଭାଟମାନଙ୍କ ଧରିବା
Kuṇṭiāchopadāra ଧାତୁମୟ ବାଡ଼ିବିଶେଷ—A rod of metal carried by heralds.

କୁଣ୍ଠ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । (ଦାଢ଼) ଦନ୍ତୁରା ହେବା—
Kuṇṭh (root) 1. To be blunted or dulled.
୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବା ପଙ୍ଗୁ ହେବା—
2. To be lame or mutilated.
୩ । ନିର୍ବୋଧ ହେବା—3. To be dull or stupid.
୪ । ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ ବା ଅଳସୁଆ ହେବା—4. To be idle.
୫ । ଢୁଗାଳିବା—5. To loosen.
୬ । ଅକ୍ଷମ ହେବା—6. To be unable.
୭ । ପଶ୍ଚାତ୍‌ପଦ ହେବା—7. To shrink; to hesitate.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ସ୍ୱରାରେ ସ୍ୱରିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ସାଧାରଣରେ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବିହୀନ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇଁ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଖୋଜିବେ; 'କଥୁଁ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଁଖା' ନ ଯାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

କୁଣ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ.—(କୁଣ୍ଠ ଧାତୁ=ଆଳସ୍ୟ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kuṇṭha ୧ । ଜଡ଼; ନିଷ୍ଚେଷ୍ଟ—
(କୁଣ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Dull; inert.
୨ । ଅଳସ—2. Idle; lazy; indolent.
୩ । ପଶ୍ଚାତ୍‌ପଦ; ସଙ୍କୋଚଯୁକ୍ତ—3. Hesitating.
୪ । ପ୍ରତିବନ୍ଧ—4. Impeded; prevented from action.
୫ । ଅକ୍ଷମ; ଅସମର୍ଥ—
5. Unable; incompetent; impotent.
୬ । ଥମ୍ବିଗ; ଦନ୍ତୁରି—6. Blunt; dulled.
୭ । କାତର—7. Enervated.
୮ । ନିର୍ବୋଧ—8. Foolish.
୯ । ମୂର୍ଖ—9. Stupid.
୧୦ । ଦୁର୍ବଳ—10. Weak; debilitated.
୧୧ । ଅକର୍ମଣ୍ୟ; ନିଷ୍କର୍ମା—11. Worthless; useless.
୧୨ । ଆବଦ୍ଧ—12. Bound down; confined.
୧୩ । କୃପଣ—13. Miserly; niggardly.

କୁଣ୍ଠତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(କୁଣ୍ଠ+ଭାବ. ତା)—୧ । କାତରତା—
Kuṇṭhatā 1. Enervation; distress.
୨ । କୃପଣତା—2. Niggardliness.
୩ । ପଶ୍ଚାତ୍ପଦତା—3. Hesitation
୪ । ଆଳସ୍ୟ; ଜଡ଼ତା—
4. Idleness; dullness; laziness.
୫ । ସଙ୍କୋଚ—5. Sensitiveness; scruples.
୬ । ମୂର୍ଖତା; ନିର୍ବୋଧତା—6. Stupidity.
୭ । ଦନ୍ତୁରିତା ହେବା—7. Bluntness.
୮ । ଦୁର୍ବଳତା—8. Debility.

କୁଣ୍ଠା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଣ୍ଠ ଧାତୁ; କୁଣ୍ଠତା)—ସଙ୍କୋଚ—
Kuṇṭhā Hesitation; scruples.
୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ ପଶ୍ଚାତ୍ପଦତା—
2. Reluctance to do a thing.
୩ । କୃପଣତା—3. Miserliness; niggardliness.

କୁଣ୍ଠିତ—ସଂ. ବିଣ.—(କୁଣ୍ଠ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଦନ୍ତୁରି ହୋଇଥିବା—1. Blunted; dulled.
(କୁଣ୍ଠିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଲଜ୍ଜିତ—2. Ashamed.
୩ । ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ—3. Hampered; impeded.
୪ । ସଙ୍କୋଚଯୁକ୍ତ; ଇତ୍ତତଃ—
4. Hesitating; scrupulous.
୫ । ବିକଳାଙ୍ଗ କରାଯାଇଥିବା—
5. Mutilated; maimed.
୬ । ଅପ୍ରତିଭ—6. Nonplussed; dulled.
୭ । ଅକ୍ଷମ; ଅସମର୍ଥ—7. Incompetent; impotent.
୮ । କାତର—8. Distressed.
୯ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଆବୃତ—
9. Enveloped; dulled.
୧୦ । ଅନିଚ୍ଛୁକ; ପଶ୍ଚାତ୍‌ପଦ—
10. Unwilling; reluctant.
୧୧ । ଧୃତ—11. Grasped; held.
୧୨ । ରୁଦ୍ଧ; ଅବରୁଦ୍ଧ—12. Choked; encircled.

ବଣ୍ଟେ କୁଣ୍ଠିତ ଅଶ୍ରୁମୁଖେ, ବୁଝିବା ସ୍ନେହ ଭଙ୍ଗ ଦୁଃଖେ—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଦେ. ବିଣ—ବ୍ୟସ୍ତକୁଣ୍ଠ; କୃପଣ—Miserly; niggardly.

କୁଣ୍ଡ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ. (କୁନ୍‌ଡ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଜାଳିବା—
Kuṇḍ (root) 2. To burn.
୨ । ଖାଇବା—2 To eat.
୩ । ଗଦା କରିବା—3. To heap up.
୪ । ବିକଳାଙ୍ଗ କରିବା—4. To maim; to mutilate.
୫ । ରକ୍ଷା କରିବା—5. To protect.
୬ । ଶୋଭା ପାଇବା—
6. To shine; to look beautiful.

କୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—(କୁଣ୍ଡ ଧାତୁ=ଦାହ କରିବା, ରକ୍ଷାକରିବା+କର୍ମ. ଅ)—
Kuṇḍa ୧ । ଜୀବତ୍‌ପତିକା ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭରୁ ଜାତ ପରପୁରୁଷ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପାଦିତ ପୁତ୍ର (ମନୁ ୩-୧୬୪୬)—1. A child born in adultery of a married woman during her husband's lifetime.
[ଦ୍ର—ବିଧବାଗର୍ଭଜାତ ଜାରଜ ସନ୍ତାନକୁ ଗୋଲକ ବୋଲାଯାଏ ।]
୨ । ଉମ୍ବେଇ—2. A fire-basin; brazier.
୩ । ନିଆଁ ରଖିବା ପାଇଁ ଭୂମିରେ କରାଯିବା ଗର୍ତ୍ତ—
3. A hole or pit made in the earth for keeping fire or live charcoal
୪ । ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡ—4. A fireplace.
୫ । ଜଳ ରଖିବାର ବଡ଼ମୁହାଁ ଆଧାର—
5. Wide-mouthed water-bowl; basin.
୬ । ନନ୍ଦିଆ; ଟବ୍; ଜାହାଜ—6. A tub.
୭ । ଗୋରୁ ଗାଈଙ୍କୁ ପିଆଇବା ପାଇଁ କୁଣ୍ଡାକୁଣ୍ଡିଆ ଗୋଳ ଡୋଡ଼ାଣି ବା ପାଣି ରଖିବାର ଆଧାର; ଗୋରୁ କୁଣ୍ଡ—
7. A feeding tub for cattle; manger.
୮ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳାଶୟ ବା ପୋଖରୀ—
8. Small tank.
(ଯଥା—ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ମୟଚକୁଣ୍ଡ ।)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇୟ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଉ	ନ୍ତ

୯ । ଜଳ ରଖିବାପାଇଁ ଭୂମିରେ କରାଯିବା ଗୋଲାକାର ଗାତ—
9. A round hole dug in the ground for storing water.

୧୦ । ଦେବଜଳାଶୟ—
10. A natural pool of water; a spring of water.

୧୧ । ଦେବତାଙ୍କ ନାମଯୁକ୍ତ ଜଳାଶୟ—
11. A tank consecrated to a Deity.

(ଯଥା—ଶ୍ୟାମକୁଣ୍ଡ, ରାଧାକୁଣ୍ଡ, ଗୌରୀକୁଣ୍ଡ, କେଦାର କୁଣ୍ଡ ଇତ୍ୟାଦି ।)

୧୨ । ଚୌବଚ୍ଚା; ପ୍ରସ୍ତର ବା ଇଷ୍ଟକାଦି ନିର୍ମିତ ଜଳାଧାର—
12. An artificial tank or reservoir of stone or brick masonry.

୧୩ । ଗର୍ତ୍ତ—13. Hole; pit.

୧୪ । ମାପିବା ପାତ୍ରବିଶେଷ—
14. A kind of measuring pot.

୧୫ । ଭିକ୍ଷୁକର ଭିକ୍ଷାପାତ୍ର—
15. Mendicant's bowl.

୧୬ । ଯଜ୍ଞକୁଣ୍ଡ; ଯେଉଁ କୁଣ୍ଡରେ ହୋମାଦି କରାଯାଏ—
16. A sacrificial fireplace.

ଦେ. ବି—କୁଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Kuṇḍha (See)

ଦଶଲୋକ କୁଣ୍ଡ ପାଇବା କୁଖୋଉମ
ତା ଶୁଣି ଓଠାଡ଼ରେ ଭ୍ରମ ବହୁ ଭମ—କୃଷ୍ଣସଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କୁଣ୍ଡକୀଟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଜାର; ଉପପତ୍ନୀରକ୍ଷକ—
Kuṇḍakīṭa 1. A keeper of concubine. (M. W.)

୨ । ଚାର୍ବାକ ମତାବଲମ୍ବୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ଚାର୍ବାକବଚନାନୁଗ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A follower of the Chārbāka doctrine.

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ମତରେ ସଂସାର ମଧ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେତେ ଦିନ ବଞ୍ଚି ରହିବ, ଖାଇ ପିଇ ମଜୁଜ କରି ଦିନ କଟାଇବ ।]

୩ । ନାସ୍ତିକ ବ୍ୟକ୍ତି—3. Atheist.

୪ । ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଗର୍ଭରୁ ନୀଚଜାତୀୟ ପୁରୁଷ ଔରସ ଜାତକ ସନ୍ତାନ; ପତିତା ବ୍ରାହ୍ମଣୀର ପୁତ୍ର—
4. The son of a Brāhmaṇī woman born in adultery with a man of inferior caste.

୫ । ଦାସୀ-କାମୁକ; ଦାସୀ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—
5. A male enamoured of a maid-servant.

କୁଣ୍ଡକୀଳ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ନୀଚ ହୀନ ବ୍ୟକ୍ତି—
Kuṇḍakīla Low or vile man (Apte).

କୁଣ୍ଡଗୋଳ—ସଂ. ବି. (କୁଣ୍ଡ + ଗୋଳ)—୧ । ଜାଉ—
Kuṇḍagola 1. Gruel (M. W.)

୨ । କୁଣ୍ଡ ସନ୍ତାନ ଓ ଗୋଳକ ସନ୍ତାନଦ୍ୱୟ; ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ ସଧବା ଓ ବିଧବାର ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନଗଣ—
2. A number or company of Kuṇḍa and Golaka class of sons.

୩ । କାଞ୍ଜି (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—
3. Sour boiled rice-water.

୪ । ବାସି ପଖାଳ—
4. Sour rice (M. W.).

କୁଣ୍ଡଗୋଳକ—ସଂ. ବି. (କୁଣ୍ଡ + ଗୋଳକ)—କୁଣ୍ଡଗୋଳ (ଦେଖ)
Kuṇḍagolaka Kuṇḍagola (See)

କୁଣ୍ଡରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ମାଟିର ବଡ଼ କୁଣ୍ଡ—
Kuṇḍarā Big earthen tub.

କୁଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି. (କୁଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ=ଶୋଭା ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅଳ)—
Kuṇḍala ୧ । କର୍ଣ୍ଣଭୂଷଣବିଶେଷ—
1. A kind of earring; eardrop.

୨ । ବଳୟ; କଙ୍କଣ; ଖଡ଼ୁ—2 A bracelet.

୩ । ଗୋଡ଼ର ବେଡ଼ି—
3. A chain for the legs; fetters.

୪ । ବଳୟାକୃତି ବନ୍ଧନୀ; ପାଶ; ଫାଶ—
4. Coil or circular snare; a noose.

୫ । ସମୂହ—
5. Collection; group; assemblage.

୬ । ଦଉଡ଼ିର ଗୋଟିଏ ଫାଶ ବା ମୋଡ଼ା—
6. Coil of a rope.

୭ । ଗୁଡ଼େଇ ହୋଇଥିବା ଚକ୍ରାକୃତି—
7. Circular shape; spiral shape.

୮ । ଗୋଲାକୃତି ଚିହ୍ନ—
8. A round or circular mark.

୯ । ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀର ଜାରଜ ପୁତ୍ର—
9. Illegitimate son of a married woman; son born out of wedlock.

ଦେ. ବି—ଚିଲିକାର ଏକପ୍ରକାର ଲୁଣିମାଛ—
A kind of sea-fish of the Chilka lake.

କୁଣ୍ଡଳଶିଙ୍ଗା—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ କୁଣ୍ଡଳ + ଶୃଙ୍ଗ)—ଯେଉଁ ଗୋରୁ
Kuṇḍalaśiṅghā ବା ମେଣ୍ଢାର ଶିଙ୍ଗ କୁଣ୍ଡଳ ପରି ଘୁରିଥାଏ—
Having spiral horns.

କୁଣ୍ଡଳିଆ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଯେ କାନରେ କୁଣ୍ଡଳ ପିନ୍ଧିଥାଏ—
Kuṇḍaliā 1. Wearing eardrops.

ବରଙ୍କୁ ଗୋପୀଙ୍କର ମକରକୁଣ୍ଡଳଥିଲେ—ବିଦ୍ୟାସୁନ୍ଦର. ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । କୁଣ୍ଡଳ ପରି ଚକ୍ରାକୃତି; ମୋଡ଼ିମୋଡ଼ିହୋଇ—
2. Spiral.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଠିକ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ବୌଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୃଥ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧ୍ଵ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବତ୍ ଦେଖିବେ ।

କୁଣ୍ଡଳିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୁଣ୍ଡଳ + ଇନ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Kuṇḍalinī ୧ । ସର୍ପିଣୀ; ମାଈସାପ—
1. A female serpent.
୨ । ଗୁଳୁଚଲତା —
2. A medicinal creeper; Menispermum Glabrum; Coccus Cordifolius.
୩ । ଜଲେବୀ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ (ଦେବେନ୍ଦ୍ର. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
3. A kind of spiral sweetmeat.
ସଂ. ବିଶ—କୁଣ୍ଡଳୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Kuṇḍalī.

କୁଣ୍ଡଳିଶିଙ୍ଘା— ଦେ. ବି—କୁଣ୍ଡଳଶିଙ୍ଘା (ଦେଖ)
Kuṇḍaliśiṅghā Kuṇḍalaśiṅghā (See)

କୁଣ୍ଡଳୀ—ସଂ. ବି. (କୁଣ୍ଡଳ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ)—
Kuṇḍalī ୧ । ସର୍ପ (ଏହା କୁଣ୍ଡଳାକୃତି ହୋଇ ଗୁଡ଼େଇ ଗୁଡ଼େଇ ହୋଇ ଶୁଏ)—1. Serpent (which coils itself into a circle while resting).
୨ । ମୟୂର (ଏହାର ଲାଞ୍ଜରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ବା ଚକ୍ରଚିହ୍ନ ଥିବାରୁ)—2. Peacock (having circular marks on its tail).
୩ । ଶିବ—3. God Śiba.
୪ । ବରୁଣ (ଏହାଙ୍କର ଅସ୍ତ୍ର ପାଶ)—
4. The sea-god of the Hindus (having a noose as his emblematic weapon).
୫ । ବାହୁଟିଆ; ଚିତ୍ରମୃଗ—5. Spotted deer (having white circular marks on the skin).
୬ । ବନ୍ୟଗୁଳୁବିଶେଷ (ହି. କାଷ୍ଠା ଗୁଡ଼ିକମାଇ; ବ. ତ୍ରିକଣ୍ଟକ-ଗଛ)—6. Azima Titracantha (Kirtikar).
୭ । ସୁନାରି ବଣିଆ—7. Goldsmith.

ବଲସ୍ ଏକ ପୃଥ୍ୱୀ ଦେବାଙ୍କ ପାଇଁ
କେଇଁ କୁଣ୍ଡଳୀ ନିର୍ମାଣ ଯେ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୮ । (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ଜନ୍ମକୁଣ୍ଡଳୀ; ମନୁଷ୍ୟର ଜାତକର ଗ୍ରହମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥିତିଜ୍ଞାପକ ଚକ୍ର—
8. (Astrology) A circular figure showing the respective positions of the planets in a person's horoscope.
୯ । ଗୁଳଞ୍ଚ; ଗୁଳୁଚଲତା—
9. Coccus Cordifolius (creeper).
୧୦ । ଶ୍ୱେତ କଞ୍ଚନ ବୃକ୍ଷ—10. The tree Bouhinia Variegata. (M.W.)
ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—୧ । କୁଣ୍ଡଳାକାରବିଶିଷ୍ଟ—
(କୁଣ୍ଡଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Circular; coiled.
୨ । ଯେ କୁଣ୍ଡଳ ପରିଧାନ କରିଥାଏ—
2. Wearing eardrops.
୩ । ଗୋଲ ହୋଇ ଗୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା; ମୋଡ଼ାମୋଡ଼ା—
3. Spiral; circular.
୪ । ସାପ ପରି ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇଥିବା—
4. Winding; coiled as a snake.
ଦେ. ବି—ଗୋରୁ ଛେଳିଆଦିଙ୍କ ଦାଉରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ କୋମଳ ଓ ନୂଆ ଗଛ ଚାରିପାଖରେ ଘେରି ଯାଇଥିବା ବତାର ଜାଲି; ଗୋରଡ଼ି—Gabion; a bottomless cylindrical basket protector put round slender and new plants to protect them from the ravages of cattle.

କୁଣ୍ଡଳୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଛୋଟ ବାଉଁଶିଆ—
Kuṇḍalī Small basket.

କୁଣ୍ଡଳୀକୃତ—ସଂ. ବିଶ. (କୁଣ୍ଡଳ + ଅଭୂତ ଭାବେ ବ୍ୱି + କୃ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—ସାପ ପରି ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇଥିବା—
Kuṇḍalīkṛuta Coiled; winding; spiral.

କୁଣ୍ଡା – ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୁଣ୍ଡ + ଆ)—ଦୁର୍ଗା—Goddess Durga.
Kuṇḍā ଦେ. ବି. (ସଂ. କଡ଼ଙ୍ଗର)—ଧାନରୁ ଚାଉଳ ବାହାର ଗଲା ପରେ ବାକି ରହିବା ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅଂଶ—The husks of the paddy (left after rice is extracted), used in feeding cattle, mixed with rice-water.
କୁଁଡ଼ା
ମୁଷୀ

[ଦ୍ର—କୁଣ୍ଡା ମିଶାଇ ଭୁଟ୍ଟିଭୁଣି ହେବା ନ୍ୟାୟ—ଥରେ କୁଟାଯାଇ ପରିଷ୍କୃତ ହୋଇଥିବା ଚାଉଳରେ ପୁଣି ଗୁଡ଼ାଏ କୁଣ୍ଡା ମିଶାଇ ପୁଣି ଉକ୍ତ କୁଣ୍ଡାମିଶା ଚାଉଳକୁ କୁଟି ପରିଷ୍କୃତ କରିବା ପାଇଁ ବୃଥା ପରିଶ୍ରମ କଲାପରି କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ଲୋକେ କୁଣ୍ଡା ମିଶାଇ କୁଟ୍ଟିଭୁଣି ହେବା ନ୍ୟାୟ କହନ୍ତି । ଧାନକୁ କୁଟିଲେ ସେଥିରୁ ଯେଉଁ ଗୋପା ବାହାରେ ତାକୁ ତଷ୍ଟ ବା ତୁଷ କହନ୍ତି । ତଷ୍ଟର ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶକୁ କୁଣ୍ଡା କହନ୍ତି । ତଷ୍ଟର କ୍ଷୁଦ୍ରକଣା ଫଳତଃ କୁଣ୍ଡା ଅଟେ ଓ ସେଥିରେ ଚାଉଳର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶମାନ ଥାଏ । ଏଥି ପାଇଁ କାଣ୍ଡିଆକୁଣ୍ଡାକୁ ବାଟ ଦୁଃଖୀରଙ୍କୀ ଲୋକେ ପିଠା କରନ୍ତି । ଦରକୁଟା ଧାନକୁ ପରିଷ୍କୃତ ଚାଉଳ ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ପୁଣି କାଣ୍ଡିଲେ ସେଥିରୁ ଯେଉଁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶମାନ ବାହାରେ ତାକୁ କାଣ୍ଡିଆ କୁଣ୍ଡା କହନ୍ତି । କୁଣ୍ଡା ତଷ୍ଟଠାରୁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ।]
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବଡ଼ମୁହାଁ ମାଠିଆ—
A wide-mouthed earthen pitcher.
ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—୧ । କୁଣ୍ଡା; ମୋଟା; ସ୍ଥୂଳାବୟବବିଶିଷ୍ଟ—
(କୁଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Stout; fat; corpulent.
ଭୁଁଡ଼େ ୨ । ପେଟୁଆ; ପେଟା; ସ୍ଥୂଳୋଦର—2. Pot-bellied.
ମୋଟା

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍ପ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ

କୁଣ୍ଡାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କଣ୍ଡୂୟନ)—
Kuṇḍāibā ୧ । ନଖରେ ଘଷିବା—
ଚୁଲକାନ 1. To scratch with the nails.
ଖୁଜଲାନା ୨ । ମସ୍ତକର କେଶକୁ ପାନିଆଦ୍ୱାରା ନିଜେ ବା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଚିରି ପରିଷ୍କାର କରିବା—
2. To comb the hair.
୩ । ନଖଦ୍ୱାରା ଘଷି ଦେହର ଗଲୁ ବା କଣ୍ଡୁକୁ ଶାନ୍ତ କରିବା—
3. To scratch for the purpose of relieving itching.

କୁଣ୍ଡାଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନଖଦ୍ୱାରା ନିଜ ଦେହର କଣ୍ଡୁ ନିବାରଣ
Kuṇḍāi hebā କରିବା—1. To scratch one's own
ଚୁଲକାନ body for alleviating itching.
ଚୁଲଚୁଲାନା ୨ । ଶରୀରରେ କଣ୍ଡୁବୋଧ ହେବା; ଦହ ଗଲୁ କରିବା—
2. To feel itching sensation in the body.
୩ । ମସ୍ତକର କେଶକୁ ନିଜେ ପାନିଆଦ୍ୱାରା କୁଣ୍ଡାଇବା—
3 To comb one's own hair.
୪ । କାମପ୍ରବୃତ୍ତିର ଉଦ୍ରେକ ଅନୁଭବ କରିବା—
4. To feel the sezual passion or lust.

କୁଣ୍ଡାଖାଇ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ଆଳ) ବି—ପକ୍ଷିବିଶେଷ—
Kuṇḍākhāi A kind of bird.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଘରବାଡ଼ିରେ ଥାଆନ୍ତି; ବର୍ଣ୍ଣ ଉଲ୍ଲ-ପାଣ୍ଡୁର, ଆକାରରେ ବଣି ଚଢ଼େଇ ପରି କିନ୍ତୁ ମୋଟା । ଏମାନଙ୍କ ଥଣ୍ଟ ବଣି ଥଣ୍ଟ ପରି ।]

କୁଣ୍ଡାଖିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କଡଙ୍ଗର + ଖାଦ ଧାତୁ)—
Kuṇḍākhiā (ପଶୁ) ଯେ କୁଣ୍ଡା ଖାଏ—
(cattle) Which are fed with husks of paddy.
ବ—କୁଣ୍ଡା ଖାଇବାର କ୍ରିୟା—
The eating of the husks.

କୁଣ୍ଡାଝଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କଣାରେ ବର୍ଷା—
Kuṇḍājhardā Rain by driblets or small particles
ଝିରଝିରବୃଷ୍ଟି (looking like sprinkling of part-
ଫୁଆର, ଖୁରଦା icles of husks); drizzle.
ଅଠ ଦୁମୁହାଣି ଖୋଳ ଅସରା, ବଡ଼ଶି ଲଫିଲଫି ବରଷଠା କୁଣ୍ଡାଝଡ଼ା, ଯେବେ ଯାଇଁ ବଷାର ହୁଏ ଫେଟପୁରା । କୃଷିବଚନ ।

କୁଣ୍ଡାଝରା—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି—କୁଣ୍ଡାଝଡ଼ା (ଦେଖ)
Kuṇḍājharā Kuṇḍājhardā (See)

କୁଣ୍ଡା ଝାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ମେଘ) ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କଣାରେ ବର୍ଷିବା—
Kuṇḍā jhārdibā To rain in dribbles; to drizzle.
ଝିରଝିରକରା
ଫୁଆରପଡ଼ନା

କୁଣ୍ଡାଦେଇ ପାଠପଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଅବଧାନକୁ ବା ଗୁରୁଙ୍କୁ) କିଛି
Kuṇḍādei pāṭhapardhibā ଦକ୍ଷିଣା ନ ଦେଇ (ଯଥା—
କୁଣ୍ଡା ଦକ୍ଷିଣା ଦେଇ) ତାଙ୍କଠାରୁ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା କରିବା; ମୂର୍ଖ ହେବା—
To study under a teacher without paying fees; to become a dunce.
[ଦ୍ର—ଗୁରୁଙ୍କୁ କୁଣ୍ଡାପରି ସ୍ୱଳ୍ପ ମୂଲ୍ୟର ବସ୍ତୁ ଦକ୍ଷିଣା ଦେଇ ପାଠ ପଢ଼ିଲେ ଗୁରୁ ଉକ୍ତ ପିଲାକୁ ମନ ଲଗାଇ ପାଠ ପଢ଼ାନ୍ତି ନାହିଁ; ଅତଏବ ଉକ୍ତ ପିଲା ମୂର୍ଖ ହେବା ସ୍ୱାଭାବିକ । କେହି ବ୍ୟକ୍ତିର ବିଦ୍ୟା-ବୁଦ୍ଧି ଦେଖା ନ ଗଲେ ଲୋକେ ତାକୁ କହନ୍ତି 'ତୁ କୁଣ୍ଡା ଦେଇ ପାଠ ପଢ଼ିଥିଲୁ କି ?']

କୁଣ୍ଡାପାଣି—ଦେ.ବି (ସଂ.କଡଙ୍ଗର+ପାନୀୟ)—ଗାଈ ଗୋରୁଙ୍କୁ ପିଆଇବା
Kuṇḍāpāṇi ନିମନ୍ତେ କୁଣ୍ଡା ସଙ୍ଗେ ମିଶ୍ରିତ ହୋଇଥିବା ପାଣି—
କୁଁଡ଼ାକୁଡ଼ିଚି Husks moistened with water for
ଭୁସୀପାନୀ feeding cattle.

କୁଣ୍ଡାପିଠା—ଦେ. ବି—(ସଂ କଡଙ୍ଗର+ପିଷ୍ଟକ)—କାଣ୍ଡିଆ ବା ସୂକ୍ଷ୍ମ କୁଣ୍ଡାକୁ
Kuṇḍāpithā ବାଟି ଯେଉଁ ପିଠା ତିଆରି କରାଯାଏ—Cake
prepared by pounding fine husks.

କୁଣ୍ଡାଭୁଷୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବିଣ—ଅତି ସ୍ଥୂଳକାୟ ଓ ଅସୁନ୍ଦର (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Kuṇḍābhushuṇḍā Very fat and ugly-looking
(କୁଣ୍ଡାଭୁଷୁଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (man)

କୁଣ୍ଡାମୁହାଁ—ଦେ. ବି—ଗୋରୁଙ୍କୁ କୁଣ୍ଡାପାଣି ଆଦି ଖାଦ୍ୟ ଦେବା କ୍ରିୟା—
Kuṇḍāmuhāṅ The act of feeding cattle with
Kuṇḍāpāṇi.
ଦେ. ବିଣ ପୁଂ—ଶୁଖିଲାମୁହାଁ; ଯାହା ମୁହଁ ସବୁବେଳେ ନୀରସ ଦେଖାଯାଏ, ଭାଲୁଣ୍ଡାମୁହାଁ—(a person) With a
(କୁଣ୍ଡାମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) scowling face.

କୁଣ୍ଡାଶୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କୁଣ୍ଡ + ଅଶ ଧାତୁ = ଖାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍;
Kuṇḍāśi ୧ମା. ୧ବ.)—
୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୁଣ୍ଡ ବା ଜାରଜ ସନ୍ତାନ ଦ୍ୱାରା ପୋଷି ହୁଏ—
1 A person who is maintained by his illegitimate son.
୨ । ଭୁଇଁଶା—2. Pander; pimp.
୩ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର—
3. Name of a son of Dhṛutarāshṭra

କୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଣ୍ଡ)—
Kuṇḍi ୧ । ଭାଙ୍ଗ ଓ ନାସ ଆଦି ଘୋଟିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତର-
କୁଁଡ଼ା ନିର୍ମିତ କ୍ଷୁଦ୍ର ପାତ୍ର—1. A small stone-
କୁଣ୍ଡୀ ware pot used to pound small things into powder or paste by stirring a rod in it.
୨ । ସ୍ନାନାର୍ଥ ପଥରନିର୍ମିତ କ୍ଷୁଦ୍ର କୁଣ୍ଡ—
2. A small bath-tub; wash-tub.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ବିପରୀତ ୨ ବା, ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ୍ଣ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ୍ଣ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗଳ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ

୩ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ମୋଟା ସ୍ତ୍ରୀ—
3. A curpulent woman.

୪ । ଲୁଣ ସ୍ୱଚ୍ଛବା ସମୟରେ ଲୁଣୀ ପାଣିକୁ ନିଗାଡ଼ି ରଖିବା ଗର୍ତ୍ତ-
4. A pit for pouring salt-saturated water for the purpose of the salt being deposited at the bottom.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁଣ୍ଡେଇ; କଣ୍ଡେଇ—A doll.

ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ଥୂଳକାୟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Corpulent (woman).

କୁଣ୍ଡିଆ—ଦେ. (ସଂ କଣ୍ଡୂ) ବି—୧ । କଣ୍ଡୁ ରୋଗ—
Kuṇḍiā 1. A disease in which an itching sensation is felt; scabies.
ଖୋସ ଖୁଜଲୀ

୨ । ଶୁଖିଲା କାଛୁ ରୋଗ—
2. Dry itches.

ଚୁଳକାନି ଚୁଲ, ଲତ

୩ । କଣ୍ଡୁୟନ—3. Scratching with the nails or fine pointed twig to allay itching.

୪ । ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡାଇବା କ୍ରିୟା—4. Combing of the hair.

୫ । କଣ୍ଡୁ; ଗଳୁ—5. Itching sensation.

କୁଣ୍ଡିଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କଣ୍ଡୂୟନ)—କୁଣ୍ଡାଇବା (ଦେଖ)
Kuṇḍiāibā Kuṇḍāibā (See)

ବେଶବାସ ଦେଲା କେଶ କୁଣ୍ଡିଆଇ । ଭକ୍ତ- ଭାବଚନ୍ଦ୍ରିକା ।

କୁଣ୍ଡିଆଣ—ଦେ. ବି—କୁଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)
Kuṇḍiāṇa Kuṇḍiā (See)

କୁଣ୍ଡିକା—ସଂ. ବି. (କୁଣ୍ଡ+ଷ୍ୱାର୍ଥେ. କ+ଆ)—
Kuṇḍikā ୧ । କୁମ୍ଭ; ମାଠିଆ—1. Pitcher.

୨ । କମଣ୍ଡଳୁ—
2. An ascetic's water-bowl.

କୁଣ୍ଡିକାଞ୍ଚି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମାଟି କୁଣ୍ଡେଇ—
Kuṇḍikāñchi An earthen doll.

କୁଣ୍ଡିନ—ସଂ ବି. (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ ବିଦର୍ଭର ରାଜଧାନୀ—
Kuṇḍina Name of the capital of the Bidarbha kingdom of ancient India.

କୁଣ୍ଡିର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କୁଣ୍ଡ ଧାତୁ+ଇର)—ମନୁଷ୍ୟ; ପୁରୁଷ—
Kuṇḍira Man.
(କୁଣ୍ଡିରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ପୁଂ—ବଳୁଆ—Strong (Apte).

କୁଣ୍ଡିବାର୍ଦ୍ଦି—ଦେ. ବି—ଭାଙ୍ଗ ଓ ନାସ ଘୋଟିବାର ସାଧନଦ୍ୱୟ; ଭାଙ୍ଗ-
Kuṇḍibārḍi ଘୋଟା କୁଣ୍ଡି ଓ ଠେଙ୍ଗେଣୀ—
କୁଡ଼ାଠେଙ୍ଗା କୁଡ଼ୀସାଁଟା A small pot and its long stout rod for pounding small articles into powder or paste.

କୁଣ୍ଡୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କୁଣ୍ଡ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Kuṇḍī ୧ । ଶିବ—1. God Śiba.

୨ । ଘୋଡ଼ା—2. Horse.

୩ । ଜାରଜ—3. Bastard.

ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ଥୂଳକାୟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Corpulent (woman).

କୁଣ୍ଡୀର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୁଣ୍ଡ+ଈର)—ବଳବାନ; ବଳୁଆ—
Kuṇḍīra Strong

କୁଣ୍ଡେଇ କାଣ୍ଡେଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗଳୁ ମାରିବାକୁ ପରସ୍ପର
Kuṇḍei kāṇḍei hebā ଦେହ ରକ୍ଷାରକ୍ଷି ହେବା—
1. Scratching one another's limbs (as is done by beasts) for allaying itching.

୨ । ମୁଣ୍ଡର କେଶକୁ କୁଣ୍ଡାକୁଣ୍ଡି କରି ସଜବାଜ ହେବା—
2. To fit up one's self by combing and arranging the hair.

କୁଣ୍ଡୋଇ—ଦେ. ବି—ହାଣ୍ଡି—Cooking pot.
Kuṇḍoi ଏହି କୁଣ୍ଡୋଇ ଗୋଟିକେ ଛଡ଼ ଯେ ଛାଡ଼ିଲେ ।
ସାରଳା. ମହାଭାରତ ଆଦି ।

କୁଣ୍ଡୋଦ୍ନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁଣ୍ଡ+ଉଧସ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Kuṇḍodhnī ୧ । କୁଣ୍ଡପରି ସ୍ତନବିଶିଷ୍ଟା; ଲମ୍ବୁଆଦୁଧୀ (ସ୍ତ୍ରୀ ବା ପଶୁ)—1. (woman) Having full breasts.

୨ । ବଡ଼ ପଛା ଥିବା (ଗାଈ)—
2. A pot-uddered milch cow.

କୁଣ୍ଢ—ଦେ. ବି—ବିସ୍ତାରିତ ବାହୁଦ୍ୱୟମଧ୍ୟସ୍ଥ ବୃତ୍ତାକାର ବ୍ୟବଧାନ; ବାହୁ-
Kuṇḍha ପାଶଦ୍ୱାରା ବେଷ୍ଟିତ ବୃତ୍ତ; ବୃତ୍ତାକାର ବାହୁଦ୍ୱୟର
ହାତର ବେଢ଼ ହାତକାଘେରା; ଗାଦ ବେଷ୍ଟନୀ; ଦୁଇବାହୁର ବେଢ଼; ଦୁଇ ହାତର ଅଗ୍ରଭାଗକୁ ପରସ୍ପର ସ୍ପର୍ଶ କରି ବାହୁଦ୍ୱୟକୁ ଚକ୍ରାକାର କଲେ ତହିଁଦ୍ୱାରା ବେଷ୍ଟିତ ବ୍ୟବଧାନ—
The circular space enclosed by the two arms by extending them and causing the finger ends to touch each other; the span of the two arms.

ସେ ଗଞ୍ଜର ଗଣ୍ଡିକ ଦଶଜଣ ବଳି
ନ ପାଇବ ଏକାବେଳେକେ କଲେ ଭଗ୍ନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ- ମହାଭାରତ ।

କୁଣ୍ଢ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୁଣ୍ଢାଇବା—
Kuṇḍha karibā To embrace tightly.

କୁଣ୍ଢ ନ ପାଇବା—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ (ଯଥା—ଗଛର
Kuṇḍha na pāibā ଗଣ୍ଡି; ଖମ୍ବ) ଏତେ ବେଶି ମୋଟା ହେବ ଯେ ତାକୁ କୁଣ୍ଢାଇଲେ ଦୁଇ ହାତର ଅଗ ପରସ୍ପରକୁ ସ୍ପର୍ଶ ନ କରିବ—
1. The state of a thing (e. g. the trunk of a tree; a pillar) being so large in girth that it cannot be entwined by the arms, so that the finger-ends may touch each other.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଙ	ନ୍

(ଯଥା—ଏ ଡାଳଗଛକୁ ମୋ କୁଣ୍ଢ ପାଉ ନାହିଁ ।)

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମନ ଗର୍ବ ବା ଆନନ୍ଦରେ ଅତ୍ୟଧିକ ବିଭୋର ହେବାରୁ ତା ମନର ଗତି କଳନା କରି ନ ହେବା; ଗର୍ବ ବା ଆନନ୍ଦରେ ସ୍ଫୀତ ହେବା—

2. The state of a person's mind being so elated with pride or joy that it cannot be fathomed by others; (one's mind) to be swollen with joy or pride.

(ଯଥା—ତାକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଧନ ଗୁଡ଼ିଏ ମିଳିଯିବାରୁ ତା ମନକୁ ଆଉ କୁଣ୍ଢ ପାଉ ନାହିଁ । ଏହିପରି ମଧ୍ୟ 'ତା ମନକୁ ଲଙ୍ଗଳ ଦଉଡ଼ି ପାଉ ନାହିଁ' ବାକ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।)

କୁଣ୍ଢା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଣ୍ଡ ଧାତୁ=ଗଦା କରିବା; ରକ୍ଷା କରିବା; ସଂ. କ୍ରୁଡ୍ଧ ଧାତୁ=ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା)—
Kuṇḍhā
କୋଳାକୁଳି ଗାଢ଼ ଆଲିଙ୍ଗନ—
ଗୋଦ Tight embrace; hugging.

ବିଣ. ପୁଂ—ମୋଟା ବା ସ୍ଥୂଳାବୟବବିଶିଷ୍ଟ; ଗଦ୍‌ଦଲ୍‌ଖାସୁ—
(କୁଣ୍ଢୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Corpulent (male); pot-bellied; do-nothing (sort of man).

କୁଣ୍ଢାଇ—ଦେ. ବି (ସଂ ଗୁଡ଼=ଖେଳିବା ପେଣ୍ଡୁ)—୧ । କଣ୍ଢାଇ; ପିଲାମାନଙ୍କର ଖେଳିବା ପିତୁଳା; ପ୍ରତିମା—
Kuṇḍhāi
ପୁତୁଳ 1. Infant's doll; puppet.
ଗୁଡ୍ଡା କାଠର କୁଣ୍ଢାଇଟିମାନଙ୍କୁ ନର୍ତ୍ତକ—ବୃଷ୍ଣିଦ୍ୱ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ଅତି ସୁନ୍ଦର କୁଣ୍ଢେଇ ପରି ମନୋହର ଶିଶୁ—
2. A charming tiny infant looking like a doll.

କୁଣ୍ଢାଇ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋରପୂର୍ବକ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା—
Kuṇḍhāi dharibā To embrace tightly.

କୁଣ୍ଢାଇ ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେଖିବା ମାତ୍ରକେ ହଠାତ୍ ଗାଢ଼ାଲିଙ୍ଗନ କରିବା—To embrace tightly in a paroxysm of delight at meeting a long-absent friend.
Kuṇḍhāi pakāibā

କୁଣ୍ଢାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୁଣ୍ଢିଆଇବା (ଦେଖ)
Kuṇḍhāibā Kuṇḍhiāibā (See)

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଧରିବା, ପକାଇବା କ୍ରିୟା ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

କୁଣ୍ଢାଇବିଭା—ଦେ. ବି—ଦୁଇ ଶିଶୁଙ୍କର ଦୁଇଟି କୁଣ୍ଢେଇଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କାଳ୍ପନିକ ବିବାହରୂପ ଶିଶୁକ୍ରୀଡ଼ାବିଶେଷ—
Kuṇḍhāibibhā
ପୁତୁଳବିବାହ A childish sport viz, going through an imaginary marriage ceremony, between 2 dolls owned by 2 children.

କୁଣ୍ଢାକୁଣ୍ଢି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—କୁଣ୍ଢିଆକୁଣ୍ଢେଇ (ଦେଖ)
Kuṇḍhākuṇḍhi Kuṇḍhiākuṇḍhei (See)

କୁଣ୍ଢାକୁଣ୍ଢି ଉଆଁସ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଭାଦ୍ର ଅମାବାସ୍ୟା; ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ସ୍ନାନପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଅମାବାସ୍ୟା (ଗଞ୍ଜାମରେ ଏଥିରେ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ପରସ୍ପରକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା ରୀତି ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି)—
Kuṇḍhākuṇḍhi uāñsa
The newmoon day of the month of Bhādra (in which friends embrace one another in Ganjam).

କୁଣ୍ଢି—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ଥୂଳକାୟା; ମୋଟୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Kuṇḍhi Corpulent (woman).

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ବାଉଁଶ ନିର୍ମିତ ଆଧାର; ଟୋକେଇ—
1. A bamboo basket.

୨ । ବୋଝ – 2. Load.

୩ । ଲୁଣିମାଟି ସଂଗ୍ରହ ହେବାପାଇଁ ଖୋଳାଯାଇଥିବା ଗର୍ତ୍ତ—
3. The hole where saline earth is stored for being manufactured into salt.

ଲୁଣମାଟି ସଂଗ୍ରହ ହୋଇ ଯେଉଁ ଗର୍ତ୍ତରେ ଜମା ହୁଏ
ସେ ଗର୍ତ୍ତର ନାମ କୁଣ୍ଢ—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କଣ୍ଢେଇ – Doll.

କୁଣ୍ଢିଆ—ଦେ. ବି—ଆଲିଙ୍ଗନ—
Kuṇḍhiā Embracing.

ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରେ—Embracing.

[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ; ଯଥା,—ପିଲାକୁଣ୍ଢିଆ ।]

କୁଣ୍ଢିଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. କ୍ରୁଡ୍ଧ ଧାତୁ)—ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବାହୁପାଶରେ ଆବଦ୍ଧ କରିବା—
Kuṇḍhiāibā
କୋଳାକୁଳି କରା To embrace.
କୌଳିମରନା; ଗୋଦମେଳନା କହିଲେ କୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନକୁ କୁଣ୍ଢିଅଇ—
ବୃଷ୍ଣିଦ୍ୱ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

କୁଣ୍ଢିଆକୁଣ୍ଢି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—କୁଣ୍ଢିଆ କୁଣ୍ଢେଇ (ଦେଖ)
Kuṇḍhiākuṇḍhi Kuṇḍhiā kuṇḍhei (See)

କୁଣ୍ଢିଆକୁଣ୍ଢି ଉଆଁସ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ)—କୁଣ୍ଢାକୁଣ୍ଢି ଉଆଁସ (ଦେଖ) .
Kuṇḍhiākuṇḍhi uāñsa Kuṇḍhākuṇḍhi uāñsa (See)

କୁଣ୍ଢିଆକୁଣ୍ଢେଇ—ଦେ. ବି—ପରସ୍ପର ଗାଢ଼ାଲିଙ୍ଗନ—
Kuṇḍhiākuṇḍhei Mutual embrace or hugging.
କୋଳାକୁଳି ବିଣ—ପରସ୍ପରକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିଥିବା—
Embracing each other.

କୁଣ୍ଢିକାଞ୍ଚି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁଣ୍ଢିକାଞ୍ଚି (ଦେଖ)
Kuṇḍhikāñchi Kuṇḍikāñchi (See)

କୁଣ୍ଢେଇ—ଦେ. ବି—କୁଣ୍ଢାଇ (ଦେଖ)
Kuṇḍhei Kuṇḍhāi (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇଁ' ଖୋଜନ୍ତେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅଁ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ୍ଗା' ଦେଖିବେ;'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ;'ଅଲବଡ଼ୁ'ଦେଖିବେ।

[ଦ୍ର—ଏହା ଟୋକେଇ ଓ ହାଣ୍ଡି ଶବ୍ଦ ପରେ ସହଚରରୂପେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ହାଣ୍ଡି କୁଣ୍ଡେଇ, ଟୋକେଇ କୁଣ୍ଡେଇ]

କୁଣ୍ଡେମୋଟ ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯାହାର ପରିଧି ବା ଗୋଲେଇର ଚାରି
Kundhemota ପାଖରେ ବାହା ବୁଲାଇଲେ ଦୁଇହାତର ଅଗ ପରସ୍ପରକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରେ—

1. Having the girth of the two arms.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଗର୍ବଫୀତ; ଗର୍ବୀ; ଅହଙ୍କାରଯୁକ୍ତ—

2 Swollen with pride; arrogant.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ହର୍ଷୋତ୍ଫୁଲ୍ଲ—3. Overjoyed.

(ଯଥା, ମନାକୁ ଦେଖିଲେ ମୋ ମନ କୁଣ୍ଡେ ମୋଟ ହୋଇଯାଏ ।)

କୁତ୍‌କୁତ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁତୁ=କୌତୁକ)—
Kutkut ୧ । ଦେହର ସନ୍ଧିସ୍ଥଳରେ ଅଙ୍ଗୁଳିଗୁଳନ —
କୁତୁକୁତୁ 1. Titillation; tickling.
ଗୁଦଗୁଦାହଟ ୨ । ଦେହର ସନ୍ଧିସ୍ଥଳରେ ଅଙ୍ଗୁଳିଗୁଳନଜନିତ ହର୍ଷ ବା ରୋମାଞ୍ଚ—

2. Sensation of tingling due to touching soft and sensitive parts of the limbs by finger-tips.

କୁତ୍‌କୁତ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୁତୁ; ସଂ.ରେ କୁତୁକୁତୁସୃଷ୍ଟ ଶବ୍ଦର
Kutkut karibā ବ୍ୟବହାର ଅଛି. ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)—
କୁତୁକୁତାନ ଦେହର ସନ୍ଧିସ୍ଥାନବିଶେଷରେ ଅଙ୍ଗୁଳି
ଗୁଦଗୁଦାନା ଗୁଳନ କରିବା; କୁତୁରୁ କୁତୁରୁ କରି ରୋମା ଓ ହାସ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା—

To tickle; to titillate; to tingle the sensitive part of another's body by softly touching it with finger-tips.

କୁତ୍‌କୁତାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୁତ୍‌କୁତ୍ କରିବା (ଦେଖ)
Kutkutāibā Kutkut karibā (See)

କୁତ୍‌କୁତା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟୁକ ଟୁକ କରି ଚିରି ଦେବା—
Kutkutā karibā To tear into shreds.

କୁତ୍‌କୁତି—ଦେ. ବି—୧ । ଦେହର ଯେଉଁ ସନ୍ଧିସ୍ଥଳରେ ଅଳ୍ପ ମାତ୍ର ଅଙ୍ଗୁଳି
Kutkuti ଗୁଳନ କରିବା ମାତ୍ରେ ହର୍ଷ ଓ ରୋମାଞ୍ଚ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ—1. Tender parts of the body prone to titillation at a slight fingering.

୨ । ଅଳ୍ପ ମାତ୍ରାରେ କୁତ୍‌କୁତ୍ କଲେ ଶୀଘ୍ର ବା ଅକ୍ଳେଶରେ ରୋମାଞ୍ଚିତ ବା ହୃଷ୍ଟ ହେବାର ପ୍ରବୃତ୍ତି—

2. Proneness to be excited by titillation (more easily than others).

କୁତ୍‌କୁତିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ସାମାନ୍ୟ କୁତ୍‌କୁତ୍‌ରେ
Kutkutiā ହସି ଉଠେ ଓ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ପଡ଼େ—
(କୁତ୍‌କୁତେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) (a male) Prone to be easily titillated or excited at a slight touch in the tender parts.

କୁତ୍‌କୁତୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁତୁ=କୌତୁକ)—
Kutkutu କୁତ୍‌କୁତ୍ (ଦେଖ)
Kutkut (See)

କୁତ୍‌କୁତେଇ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ସାମାନ୍ୟ କୁତ୍‌
Kutkutei କୁତାରେ ହର୍ଷମୟୀ ଓ ରୋମାଞ୍ଚିତା ହୋଇ ପଡ଼େ—

(woman) Prone to be easily titillated or cited at a slight touch in tender parts.

କୁତ—ଦେ. ବି. (ଭୁଲ. ସଂ. କୁଟ=ଗଦା; ସଂ. ଆକୁତ=ଆଶୟ)—
Kuta
କୃତ ୧ । ଫଳିଥିବା ଫଳ ବା ଫସଲ ସଂଗୃହୀତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ
କୃତ, କନକୃତ ତାହା ଗଣନା ବା ମାପ ନ କରି ତହିଁର ଆନୁମାନିକ ପରିମାଣ ନିରୂପଣ; ଗୁଡା (ଗଞ୍ଜାମ)—

1. Measurement or estimate of the quantity of a crop before it is harvested; appraisement of the produce.

୨ । ବୃକ୍ଷର ଫଳ ବା ନଇପୋଖରୀର ମାଛର ଆନୁମାନିକ ପରିମାଣ କିମ୍ବା ହାରାହାରି ମୂଲ୍ୟ ନିରୂପଣ—

2. Valuation of the standing crop or produce; rough appraisement of the standing crop in a field or fruit on a tree or of fish in a tank (before they are taken).

୩ । ପାତ୍ର ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ ପଦାର୍ଥର ଆନୁମାନିକ ପରିମାଣ ନିରୂପଣ—

3. Rough calculation of the contents of a receptacle.

କୁତ ଅମୀନ—ଦେ. ବି—ଜମିର ଫସଲ ଆଦି କୁତ କରିବା କର୍ମଚାରୀ—
Kuta amīna An appraiser.
କୃତଆମୀନ
ଅକବହ୍ୟା

କୁତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି— ଫଳ ବା ଶସ୍ୟ ବା ମାଛ ବା ପଦାର୍ଥର ଆନୁମାନିକ
Kuta karibā ପରିମାଣ ବା ମୂଲ୍ୟ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—
କୃତକରା To appraise; to make an appraisement.
କୃତନା

କୁତ ଦେବା—ଦେ.କ୍ରି— କୌଣସି ଜମି ବା ବୃକ୍ଷର ଫଳକୁ କୁତକରି ତାହା
Kuta deba ଭୋଗ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଇଜାରା ଦେବା—

To let out a land, tank or tree on farm by appraisement of its fruits or produce.

କୁତ ନେବା—ଦେ.କ୍ରି— କୌଣସି ଜମି ବା ଗଛକୁ କୁତପ୍ରଥା ଦ୍ୱାରା ଇଜାରା
Kuta neba ନେବା — To take lease of a land or tree under the system of appraisement.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଈ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

କୁତନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ+ତନ୍ତ୍ର)—
Kutantra ୧ । ଲୋକଙ୍କର ବିରକ୍ତିକର ଶାସନପ୍ରଣାଳୀ ବା ନୀତି-
1. A bad policy; impolitic measure; unpopular administration.
୨ । କୁପରାମର୍ଶ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—
2. Evil advice.
୩ । ଚକ୍ରାନ୍ତ; ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—3. Plot; conspiracy.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—କୁପରାମର୍ଶଦାତା (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—
(କୁତନ୍ତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) Giving evil advice.

କୁତନ୍ତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. (କୁ+ତନ୍ତ୍ରିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Kutantrī ୧ । ଚକ୍ରାନ୍ତକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. Conspirator.
୨ । କୁପରାମର୍ଶଦାତା ବ୍ୟକ୍ତି—2. Evil adviser.
୩ । କୁତ୍ସିତ ବୀଣା—3. A bad harp.

କୁତପ—ସଂ. ବି. (କୁ=ଈଷତ୍+ତପ୍ ଧାତୁ=ତାପ, ଦେବା+କର୍ମ.
Kutapa ଅ; ଏହି ସମୟରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ତାପ ମନ୍ଦୀଭୂତ ହୁଏ)—
୧ । ଦିବସର ୧୫ ଭାଗରୁ ୮ମ ଭାଗ ସମୟ; ବେଳ ଗଡ଼ିବା ସମୟ; ଦ୍ୱିପହରର ଠିକ୍ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳ—
1. The 8th part of the day (divided into 15 parts); time just past mid-day.
୨ । ଶ୍ରାଦ୍ଧ ସମୟ—2. The proper time for offering 'Pinda' to the manes in a Śrāddha.
୩ । ବାଦ୍ୟ—3. Drum; musical instrument.
୪ । ଛାଗଲୋମଜ କମ୍ବଳ—
4. Blanket made of goat-hair.
୫ । କୁଶ—5. The Kuśa grass.
୬ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—6. The sun.
୭ । ଅଗ୍ନି—7. Fire.
୮ । ଅତିଶୟ ଉତ୍ତାପ—8. Great heat.
୯ । ଅତିଥି—9. Guest.
୧୦ । ତୃଣବିଶେଷ—10. The Aus grass (Apte).
୧୧ । ଭାଗିନେୟ; ଭଣଜା—11. Sister's son.
୧୨ । ଦୌହିତ୍ର; କନ୍ୟାର ପୁତ୍ର; ନାତି—
12. Daughter's son.
୧୩ । ବଳଦ; ଷଣ୍ଢ—13. Ox; bull.
୧୪ । ବ୍ରାହ୍ମଣ—14. A Brāhmaṇa.
୧୫ । ଦ୍ୱିଜ—15. A person of the twice-born castes.
୧୬ । ଗୋରୁ—16 Cattle.
୧୭ । ମିତାକ୍ଷରା ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଶ୍ରାଦ୍ଧରେ ଆବଶ୍ୟକ ୮ଟି ଅଙ୍ଗ
(ଯଥା—ମଧ୍ୟାହ୍ନର ଠିକ୍ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦିବସର ଅଷ୍ଟମଭାଗ, ଗଣ୍ଡା ଶିଂଘର ପାତ୍ରୀ, ନେପାଳୀକମ୍ବଳ, ରୂପାବାସନ, କୁଶ, ତିଳ, ଗାଈ ଓ ଶ୍ରାଦ୍ଧପତ୍ରରେ ଭୋଜନ କରିବା ପାଇଁ ଦୌହିତ୍ର; ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
17. Eight things required for the performance of a Śrāddha according to the Mitākṣharā code.

କୁତଫର୍ଦ୍ଦ—ଦେ. ବି. (ଓ. କୁତ+ଆ. ଫର୍ଦ୍ଦ୍)—ଯେଉଁ କାଗଜରେ
Kutapharda କୁତ ଲାଗିଥିବା ଜମି ଓ କୁତ ହୋଇଥିବା ଶସ୍ୟର
କୁତେରଫର୍ଦ ପରିମାଣ ଓ କୁତ ନେବା ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ଆଦି ଲେଖାଯାଏ—
कतकाफरद A sheet containing a list and particulars of appraisement.

କୁତବ୍ ମିନାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଦିଲ୍ଲିରେ କୁତବୁଦ୍ଦିନ କରିଥିବା
Kutab minār ଅଉଚ ପକ୍କା ଜୟସ୍ତମ୍ଭ ବା କୀର୍ତ୍ତିସ୍ତମ୍ଭ—
The Kutab Minar obelisk at Delhi.
(ଦ୍ର—ଏହା ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୧୩ଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା)

କୁତବନ୍ଦି—ଦେ. ବି—ଜମିର ଫସଲ ଆଦି ପରିମାଣର ଅନୁମାନିକ ପରିମାଣ
Kutabandi ନିରୂପଣ କ୍ରିୟା—The act of appraisement
कुंतबन्दी of the crops etc.
कुतबन्दी ଦେ. ବିଣ.—କୁତ କରି ଯାଇଥିବା (ଜମି ଆଦି)—
Appraised (land).

କୁତବନ୍ଧା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—୧ । ଅନ୍ଦାଜ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ—
Kutabandhā 1. Estimated; appraised.
୨ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ—2. Ascertained.

କୁତରି—ପ୍ରାଦେ. ବି. (ଭଣ୍ଡିଆଣୀ)—କୁତ୍ତୀ; କୁକୁରୀ—
Kutari Bitch.

କୁତର୍କ—ସଂ. ବି. (କୁ+ତର୍କ)—୧ । ଅଯୌକ୍ତିକ ବାଦାନୁବାଦ—
Kutarka 1. Fallacious argument; unfair wrangling; foolish argument.
(କୁତର୍କୀ—ବିଣ. ପୁଂ)
୨ । ପରର ଅନିଷ୍ଟ ନିମନ୍ତେ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—
2. Conspiracy to injure another.

କୁତର୍ପ—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. କୁତର୍କ; କୁତନ୍ତ୍ର)—ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—
Kutarpa Conspiracy to injure another.
गुट्ट

କୁତର୍ପିଆ—ପ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. କୁତର୍କୀ; କୁତନ୍ତ୍ରୀ)—କୁତର୍ପୀ (ଦେଖ)
Kutarpiā Kutarpī (See)

କୁତର୍ପୀ—ପ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. କୁତର୍କୀ; କୁତନ୍ତ୍ରୀ)—୧ । ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରକାରୀ—
Kutarpī 1. Conspiring to injure others.
बन्दिश ୨ । ପରର ଅନିଷ୍ଟ ବିଚାର କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Hatching plots to injure others.

କୁତଳ—ସଂ. ବି—ସପ୍ତପାତାଳ (ଦେଖ)
Kutala Saptapātāla (See)

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପରେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ 'ବଥୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଥୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗୁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗୁଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଇ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଇ' ଦେଖିବେ ।

ଦେ. ବି—ଭୂତଳ—The surface of the earth.

ଭୂତଳେ ବାସ ଅଞ୍ଚଳେ ନ ଶୋଇବୁ ପଲଙ୍କ ବିଛା ଚଞ୍ଚଳେ ।

ଉଷ୍ଣ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

କୁତ ଲଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୁତ ଦେବା (ଦେଖ)
Kuta lagāibā Kuta debā (See)

କୁତ ଲାଗିବା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥ କୁତପ୍ରଥାଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପଟା ବା ଇଜାରା ଦିଆଯିବା—
Kuta lāgibā The letting out of a thing on lease by appraisement.
କୁଂଲାଗା
କୁତଲଗନା

କୁତସ୍ତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (କୁତଃ=କେଉଁ ସ୍ଥାନରୁ+ତ୍ୟ)—
Kutastya ୧ । କେଉଁ ସ୍ଥାନର ?—1. Of what place ?
୨ । କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥିତ ?—
2. Situate at what place ?
୩ । କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଜାତ ?—3. Born or produced at what place ?
୪ । କିପରି ଘଟିଥିବା ?—4. How happened ?
୫ । କିରୂପେ ଜାତ ?—5. How born or produced?
୬ । କେଉଁଠାରୁ ଆଗତ ?—6. Whence come ?
୭ । କେଉଁ ସ୍ଥାନରୁ ଆନୀତ ?—7. Whence brought ?

କୁତା—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ହି. କୁତ୍ତା; ସଂ. କୁକ୍କୁର; ଭୁଲ. ଲା. କାନିସ୍; ଫ୍ରେ. କାନିନ୍)—କୁକୁର—Dog.
Kutā
କୁତ୍ତା
କୁତ୍ତା
(କୁତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଳୁଅ ଜନ୍ମ ଯେବେ ଯାଅଇ ତାହାର
ବୃଥାଇ କୁତା ଅଛେ କୁତାର କୁମର ।

କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅନୁଶାସନ ।

କୁତାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୁତିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Kutāibā Causative of Kutibā (to appraise).

କୁତାଖାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କୋଡ଼ିଦ୍ୱାରା କରା ଯାଇଥିବା ଗର୍ତ୍ତ—Hole made by a spade.
Kutākhāl

କୁତାର ହାଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. କୁତାକା ହାଲ୍=କୁକୁରର ଅବସ୍ଥା; ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ଦଶା (ଯେପରି କୁକୁର ଶିକାର ପଛରେ ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଅତି ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଯାଏ ସେହିପରି ଅବସ୍ଥା)—
Kutāra hāl
କୁତ୍ତାରହାଲ
କୁତ୍ତାକାହାଲ
Condition of utter distress; straits; condition of being overpowered and fed up (like a dog after chasing its prey.)
(ଯଥା—ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମତେ କଷ୍ଟ ଦେଉଛି, ମୁଁ ପରେ ତାକୁ କୁତାର ହାଲ୍ କରିବି ଯେ ।)

କୁତି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—(ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ)—ଆଡ଼କୁ; ଦିଗକୁ—Towards; to the direction of.
Kuti
(ଯଥା—ଏ କୁତି, ସେ କୁତି ଇତ୍ୟାଦି)

କୁତିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୁତ କରିବା; ଫଳଆଦିର ଆନୁମାନିକ ପରିମାଣ ନିରୂପଣ କରିବା—To appraise.
Kutibā
କୁତ୍‌କରା
କୁତନା

କୁତୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ହି. କୁତ୍ତୀ)—ମାଈ କୁକୁର—
Kutī Bitch.
କୁତ୍ତୀ
କୁତ୍ତୀ

କୁତୀର୍ଥ—ସଂ. ବି—(କୁ=ମନ+ତୀର୍ଥ)—୧ । ମନ୍ଦ ବା ଅଯୋଗ୍ୟ ଗୁରୁ—1. Bad or unfit teacher.
୨ । ଅପରିଷ୍କୃତ ତୀର୍ଥ—
2. An unclean or filthy place of pilgrimage.
Kutīrtha

କୁତୁ—ସଂ. ବି.—୧ । କୌତୁକ—
Kutu 1. Sport.
୨ । କୁତ୍ କୁତ୍ ଧ୍ୱନି—2. A 'sound, 'kut kut'.
୩ । ତୈଳାଧାର; ତେଲକୁପା—
3. A vessel for keeping oil; oil-can.

କୁତୁକ—ସଂ. ବି. (କୁତୁ=କୁତ୍‌କୁତ୍ ଧ୍ୱନି+କୈ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kutuka
କୌତୂହଳ—1. Curiosity.
୨ । ଇଚ୍ଛା—2. Desire; inclination.
୩ । ଆନନ୍ଦ—3. Joy.
୪ । ଔତ୍ସୁକ୍ୟ—4. Eagerness; ardour.
ଦେ. ବି.—କୌତୁକ—Sport.

ସରଇ ବି ଶୋକ କୁସୁମ କୁତୁକେ ଫିଙ୍ଗି ମୋ ପରେ ଯେଉଁ ବାସରେ ।

ଉଷ୍ଣ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

କୁତୁକୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୁତୁକ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Kutukī ୧ । କୌତୁହଳଯୁକ୍ତ—1. Curious; inquisitive.
(କୁତୁକିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କୌତୁକୀ; ଆମୋଦପ୍ରିୟ—2. Sportive.

ବର କାଗଜ ତବ ବିଦ୍ୱେଷିନ୍ତ ସେମନ୍ତ କୁତୁକୀ । ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

କୁତୁକୁତା—ଦେ. ବି.—କୁତ୍‌କୁତ୍ କରିବା କର୍ମ—
Kutukutā Act of titillating.
କୁତକୁତାନା
ଗୁଦ୍‌ଗୁଦାହଟ

କୁତୁକୁତାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୁତ୍‌କୁତ୍ କରିବା (ଦେଖ)
Kutukutāibā Kutkut karibā (See)

କୁତୁକୁତା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୁତ୍‌କୁତା କରିବା (ଦେଖ)
Kutukutā karibā Kutkutā karibā (See)

କୁତୁକୁତି—ଦେ. ବି.—କୁତ୍‌କୁତି (ଦେଖ)
Kutukuti Kutkuti (See)

କୁତୁକୁତିଆ—ଦେ. ବି.—କୁତ୍‌କୁତ୍ ଜନିତ ହର୍ଷ—Joy due to excitement produced by titillation.
Kutukutiā

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍ସ	ଉଥ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ଛ	ଇଥ	ଢ	ନ୍

ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—ଯାହାକୁ ସାମାନ୍ୟରେ କୁତ୍‌କୁତ୍ କଲେ ସେ ହସି ପକାଏ—Easily excitable by titillation or slight tickling. (କୁତୁକୁତେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୁତୁକୁତୁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି.—କୁତ୍‌କୁତ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kutukutu (etc) Kutkut etc. (See)

କୁତୁପ—ସଂ. ବି.—(କୁତୁ + ଉପ)—୧ । ଚର୍ମନିର୍ମିତ ତୈଳପାତ୍ର ବା କୁପ୍ପା; ଚର୍ମନିର୍ମିତ କ୍ଷୁଦ୍ର ତୈଳାଧାର; ତେଲକୁପ୍ପି—
Kutupa 1. An oil-bottle of leather.
୨ । କୁତପ ୧ (ଦେଖ)
2. Kutapa 1 (See)

କୁତୁରାଇବା— ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୁତ୍‌କୁତ୍ କରିବା—
Kuturāibā 1. To titillate or tickle a person.
୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ହାତର ଆଙ୍ଗୁଠି ପୁରାଇ ଆଙ୍ଗୁଠି ଅଗକୁ ଇତସ୍ତତଃ ଚାଳିବା—2. To stir a thing slightly by thrusting the fingers into it.

କୁତୁରୁକୁତରୁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—କୁତ୍‌କୁତ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kuturukuturu (etc) Kutkut etc. (See)

କୁତୁରୁପୀ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁଷ୍ପ) ବିଣ—୧ । ଅତି କୃପଣ—
Kuturupī 1. Very miserly.
୨ । କୁତର୍ପୀ (ଦେଖ)
2. Kutarpī (See)

କୁତୁହାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୁତୁ=କୌତୁକ)—
Kutuhāibā ୧ । କୌତୁକ କରିବା—1. To do a thing in jest or sport.
୨ । ଥଟ୍ଟା କରିବା—2. To cut jokes.

କୁତୂ—ସଂ. ବି. (କୁ + ତନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଊ)—
Kutū ଚମଡ଼ାରେ ନିର୍ମିତ ତେଲକୁପ୍ପା—
A leathern oil-bottle. (M.W.)

କୁତୂହଳ—ସଂ. ବି. (କୁତଃ + ହଳ)—୧ । ଔତ୍ସୁକ୍ୟ—
Kutūhala 1. Eagerness; impetuosity.
୨ । ଇଚ୍ଛା—2. Desire; inclination.
୩ । ବିଳାସ; ଆନନ୍ଦ—3. Diversion; delight; pleasure.
୪ । ଇପ୍ସିତଫଳପ୍ରାପ୍ତିଜନିତ ଆନନ୍ଦ—
4. Gratification.
୫ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଓ ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ପାଦକ ବସ୍ତୁ—
5. A curiosity; a thing of beauty and wonder.
୬ । କୌଣସି ଅଜ୍ଞାତ ବିଷୟ ଜାଣିବାର ଆକାଂକ୍ଷା;କୌତୂହଳ—
6. Curiosity; inquisitiveness.
୭ । କ୍ରୀଡ଼ା—7. Play; sport; game.

ଶୁଣି କହେ ଦ୍ୱାରପାଳ, ନୋହେ ଏ ସଂଗ୍ରାମ କାଳ;
ଜଳକ୍ରୀଡ଼ା କୁତୂହଳ, କରେ ଭୂପାଳ । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

୮ । ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ବା ବିଷୟ କୌତୂହଳ ଉତ୍ପାଦନ କରେ—
8. What excites curiosity; anything interesting. (M. W.)

ବିଣ—୧ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ—1. Wonderful.
୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ; ଅତ୍ୟୁତ୍ତମ—2. Excellent; best.
୩ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ—3. Celebrated.
୪ । କୌତୁକପ୍ରଦ—4. Diverting.
୫ । ପ୍ରଶଂସିତ—5. Praised.

ଦେ. ବିଣ—କୌତୁକରତ—Engaged in sports.

ଆନନ୍ଦ ମନେ ପଶିକୂଳ, ଉଗ୍ରର ନାଦେ କୁତୂହଳ । କଳଗ୍ରାଥ. ରାଜଗତ ।

କୁତୂହଳୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୁତୂହଳ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଉତ୍ସୁକ—1. Eager; highly interested in anything.
Kutūhalī (କୁତୂହଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ତତ୍ତ୍ୱସନ୍ଧାନାର୍ଥ ଉତ୍ସୁକ—2. Inquisitive.
୩ । ଥଟ୍ଟିଲ—3. Jestful; jocular.
୪ । ବିଳାସୀ—4. Sportive; luxurious.
୫ । ଆନନ୍ଦ ଭୋଗ କରୁଥିବା—
5. Delighting; joyous.
୬ । କୌତୂହଳଯୁକ୍ତ—6. Curious.
୭ । ଅଧୀର—7. Impatient.

କୁତୂହାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୁତୁକ)—କୌତୁକ କରିବା—
Kutūhāibā To sport; to act sportively.

ଶ୍ରୋ ହରିଣ ମାଂସମାନ ଦେଲେକ ଭୋଜ
ପରଷନ୍ତ କୁତୂହାଇ ଯେତେ ଯେ ପାରେ ଭୁଜ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

କୁତୃଣ—ସଂ. ବି. (କୁ + ତୃଣ)—ତୃଣ ବିଶେଷ—
Kutṛuṇa Water house-leek; Pistia Stratiotes. (M. W.)

କୁତେଇ—ଦେ. ବି. (ଭୁଲ ସଂ. କୁତ୍ରହି = କେଉଁଠାରେହିଁ)—୧ । ସୀମା—
Kutei 1. Limit.
(ଯଥା—ମୋର ଆଜି ଆନନ୍ଦରେ କୁତେଇ ନାହିଁ ।)

କୁତେଇ କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—୧ । ଜିଦ୍ କରିବା—
Kutei karibā 1. To insist.
୨ । ଏକା ଜିଦ ଧରିବା—2. To be obstinate.

କୁତେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୁଟିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ (ଦେଖ)
Kuteibā Causative form of Kutibā (See)

କୁତ୍ତା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—କୁତା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kuttā (etc) Kutā etc. (See)
(କୁତ୍ତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୁତ୍ର—ସଂ. ଅ. (କିମ୍ + ସ୍ଥାନାଧିକରଣ ଅର୍ଥରେ ତ୍ର)—୧ । କେଉଁଠାରେ ?—
Kutra 1. Where ? At what place ?
୨ । କେଉଁ କେଉଁଠାରେ—
2. In some places; some where.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୂଳତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ଗଳା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବତ୍ ଦେଖିବେ ।

୩ । କୌଣସିଠାରେ ହେଲେ—.
3. In any place whatever; wherever.

କୁତ୍ରଚିତ୍—ସଂ. ଅ. (କୁତ୍ର + ଅନିଶ୍ଚୟାର୍ଥେ ଚିତ୍)—କୌଣସି ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ-
Kutrachit ସ୍ଥାନରେ—In any place whatever.

କୁତ୍ରତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (କୁତ୍ର + ଜାତ ଓ ସ୍ଥିତ ଅର୍ଥରେ ତ୍ୟ)—
Kutratya ୧ । କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଜାତ ?—
1. Belonging to which place ?
୨ । କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥିତ ?—
2. Situate in which place ?
୩ । କେଉଁ ସ୍ଥାନରୁ ଆଗତ ?—3. Hailing wherefrom ?

କୁତ୍ରମ—ପ୍ରା. ବିଣ ଓ ବି. (ସଂ. କୃତ୍ରିମ)—କୃତ୍ରିମ (ଦେଖ)
Kutrama Kutrima (See)

କୁତ୍ରମୀ—ପ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. କୃତ୍ରିମ)—କୃତ୍ରିମୀ (ଦେଖ)
Kutramī Kutrimī (See)

କୁତ୍ରାପି—ସଂ. ଅ. (କୁତ୍ର + ଅପି)—
Kutrāpi ୧ । କେଉଁଠାରେ ହେଲେ; କେଉଁଠାରେ ବି—
1. In any place whatever; anywhere.
୨ । କୌଣସି କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ—
2. In some places.
୩ । ଅଳ୍ପ ସ୍ଥାନରେ—3. In a few places.

କୁତ୍ରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅତି ସାନ ମାଛ; ଛିମି ମାଛ—
Kutri Small fish; fry of fish.

କୁତ୍ରିମ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କୃତ୍ରିମ)—
Kutrima ୧ । କୃତ୍ରିମ (ଦେଖ)
1. Kṛutrima (See)
୨ । (କଚରିଆ) ଜାଲ୍ (ଦସ୍ତାବିଜ୍)—
2. Forged (document).
୩ । (କଚରିଆ) ଗଢା ବା ମିଥ୍ୟା (ମକଦ୍ଦମା)—
3. Got up (case); fabricated.
୪ । (କଚରିଆ) ପ୍ରତାରକ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
4. Fraudulent (person); artful.
୫ । (କଚରିଆ) ଷଡଯନ୍ତ୍ରକାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
5. Conspiring (person).
ଦେ. ବି. (କଚରିଆ)—୧ । ପ୍ରତାରଣା; ଛଳ—
1. Fraud; artfulness.
୨ । ଷଡଯନ୍ତ୍ର—2. Conspiracy.
୩ । ଜାଲସୃଷ୍ଟି—3. Forgery.

କୁତ୍ରିମୀ—ଦେ. ବିଣ. (କଚରିଆ)—
Kutrimī ୧ । ପ୍ରତାରକ; ଛଳନା ପୂର୍ଣ୍ଣ—
1. Fraudulent; artful.
୨ । ଷଡଯନ୍ତ୍ରକାରୀ—2. Conspiring
୩ । ଜାଲ୍‌କଲ୍ଲବାଲ୍ଲ—
3. Forger; fabricating forged documents.
୪ । ଯେଉଁ ଲୋକ ମିଥ୍ୟା ମକଦ୍ଦମା ସର୍ଜନା କରେ—
4. (a person) Who gets up or fabricates false cases.

କୁତ୍ରେଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୁତ୍ର = କୌତୁକ)—
Kutreibā କୁତ୍ କୁତ୍ କରିବା (ଦେଖ)
Kut kut karibā (See

କୁତ୍ସ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ନିନ୍ଦା କରିବା—
Kutsa (root) 1. To blame; to revile.
୨ । ଅପବାଦ ଦେବା—2. To defame.

କୁତ୍ସନ—ସଂ. ବି. (କୁତ୍ସ ଧାତୁ = ନିନ୍ଦା କରିବା + ଭାବ. ଅନ)—
Kutsana ୧ । କୁତ୍ସା (ଦେଖ)
1. Kutsā (See)
୨ । ନିନ୍ଦିତ କର୍ମ. (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Blameworthy act.

କୁତ୍ସା—ସଂ. ବି. (କୁତ୍ସ ଧାତୁ = ନିନ୍ଦା କରିବା + ଭାବ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Kutsā ୧ । ନିନ୍ଦା—1. Blame; calumny.
୨ । ଦୋଷ ବର୍ଣ୍ଣନ; ଅପବାଦ—
2. Blasphemy; slander; scandal.
କୁତ୍ସା ପାଣ୍ଡବଙ୍କର ବୋଲିବାରୁ ତୁମ୍ଭେ
ତୁମ୍ଭର ଭେକ ହାନ କରିଥାଇଁ ଆମ୍ଭେ । କୃଷ୍ଣସଂହି. ମହାଭାରତ, ସ୍ତ୍ରୀ ।
୩ । ଘୃଣା—3. Contempt.
୪ । ଭର୍ତ୍ସନା; ଗାଳିମନ—4. Reproach; abuse.
୫ । କୁତ୍ସିତପଣ—5. Ugliness.
[ଦ୍ର—ଉଚ୍ଚାରଣ ଦୋଷରେ ଲୋକେ 'ସ୍ତ' କୁ 'ଚ୍ଛ' କହନ୍ତି ।]

କୁତ୍ସା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୁତ୍ସନ)—
Kutsā karibā ୧ । ନିନ୍ଦା କରିବା—1. To blame.
କୁତ୍ସାକରା ୨ । ଦୋଷାରୋପ କରିବା—
କୁତ୍ସାକରନା 2. To lay blame on.
କୁତ୍ସା କରେ ମୁଁ ଧାତାକୁ କାହିଁକି ସରଜ ତାକୁ; ତରସୁ ରଖିଲ ଜରଗରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଦ୍ଭବଗ୍ରନ୍ଥ. କ. ଗୀତ ।
୩ । ପରର ନିନ୍ଦାବାଦ କରିବା—
3. To speak ill of; to blaspheme; to calumniate.

କୁତ୍ସିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୁତ୍ସ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—
Kutsita ୧ । ନିନ୍ଦିତ; ମନ୍ଦ; ହୀନ—
(କୁତ୍ସିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Mean; low; bad; vile; nasty.
୨ । ଅବଜ୍ଞେୟ—
2. Fit to be treated with disregard.
୩ । ହେୟ; ଘୃଣ୍ୟ—
3. Despised; contemptible; hateful.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

୪ । ଦୋଷଯୁକ୍ତ; କଦର୍ଯ୍ୟ—
4. Wretched; nasty.
୫ । ମନରେ ଯାହା ଘୃଣା ଜନ୍ମାଏ—5. Disgusting.
୬ । କୁରୂପ; କଦାକାର—
6. Ugly; deformed; disfigured.
ସଂ. ବି. (+ଭାବ. ତ)—ଉର୍ତ୍ସନା—Abuse; reproach.
ଦେ. ବିଣ—କୃପଣ; ହୀନଦୃଷ୍ଟିଆ—Niggardly.
[ଦ୍ର—ଉଚ୍ଚାରଣ ଦୋଷରେ ଏ ଶବ୍ଦକୁ ଲୋକେ କୁତ୍ସିତ କହନ୍ତି ।]

କୁତ୍ସିତିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. କୁତ୍ସିତ)—କୁତ୍ସିତ (ଦେଖ)
Kutsitiā Kutsita (See)

କୁଥ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ପଚିବା; ସଢ଼ିବା—
Kutha (root) 1. To become putrid.
୨ । ଯୁକ୍ତ କରିବା—2. To join.
୩ । ଗନ୍ଧାଇବା—3. To stink.

କୁଥ—ସଂ. ବି. (କୁଥ୍ ଧାତୁ=ଯୁକ୍ତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kutha ୧ । ହସ୍ତି ପୃଷ୍ଠରେ ଆସ୍ତରଣାର୍ଥ ଚିତ୍ରକମ୍ବଳ; ହାତିଝୁଲ—
1. A picturesque blanket or tapestry-work for the back of the elephant.
୨ । ଗାଲିଚା—2. Carpet.
୩ । କୁଶତୃଣ—3. The Kuśa grass.
୪ । ରଙ୍ଗିନ୍ କମ୍ବଳ—
4. A coloured woollen blanket.
୫ । କୀଟ—5. Insect.
୬ । କନ୍ଥା; ଗୋଦଡ଼—
6. A mat made of rags sewn together.
୭ । ପ୍ରାତଃସ୍ନାୟୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ—
7. A Brāhmaṇa who habitually takes an early bath.
୮ । ଶାକ୍ୟମୁନିଙ୍କ ପୂର୍ବ ଅବତାରବିଶେଷ—
8. Śākyamuni in one of his former 34 births. (M. W.)

କୁଥମ—ସଂ. ବି—ସାମବେଦର ଶାଖାବିଶେଷ—
Kuthama Name of a branch of the Sāmabeda.
ଦେ. ବି—ଆବୁ; ଅର୍ବୁଦ—Gall; tumour.
କୁଥମର ସବୁଶରେ ନାଇଗଣ୍ଡ ଅନ୍ତ—ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କୁଥଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଝୁଲିମୁଣି; କୋଥଳ—
Kuthal 1. Wallet; pouch.
୨ । ଟଙ୍କାମୁଣା; ଥଳ—2. Money-bag.
୩ । ଖେଳିବା ତାସ୍‌ର କଳାପାନ ରଙ୍ଗ; ଇସ୍କାପାନ୍—
3. The black leaf-shaped pip of the playing cards; spade.

କୁଥଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁ+ସ୍ଥାଳୀ ?)—ଝୁଲିମୁଣି; କୋଥଳ—
Kuthali Wallet; pouch.

କୁଥା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କୁଣ୍ଠ ଧାତୁ=ଦନ୍ତହୀନ ହେବା)—ଦନ୍ତହୀନ—
Kuthā Blunted.
ରଦପାଳ କୁଥା ହୋଇଣ ଗଣ୍ଡା ଗଣ୍ଡା
ଛଡ଼ି ପଡ଼ି ଘାଳନ ହେଲେ ମସ୍ତମଣ୍ଡା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶ୍ରୀ ।

କୁଥୁଲି—ଗ୍ରା. ବି.—କୋଥଳ; ମୁଣି; ଝୁଲିମୁଣି—
Kuthuli Wallet; pouch.

କୁଥୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କୋଥଳ; ମୁଣି; ଝୁଲିମୁଣି—
Kuthūli Wallet; pouch.

କୁଦ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କର୍ଦ୍ଦ)—କୁଦ; ଢିବା; ମାଟିଢୁଦା—A mound of earth.
[ଦ୍ର—ସମ୍ବଲପୁରର ପୂର୍ବ ନାମ ଥିଲା—ଶ୍ରୀକୁଦ୍ ।]

କୁଦ୍‌ରତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—
Kudrat ୧ । ଐଶୀଶକ୍ତି; ମହିମା—
କୁଦରତ 1. Divine power; energy of God.
** କୁଦ୍‌ରତ** ୨ । ପ୍ରକୃତି—2. Habit; nature.
୩ । କ୍ଷମତା; ଶକ୍ତି—3. Power.
୪ । ବଳ; ବେଗ—4. Force; energy.
୫ । ପ୍ରଭୁତ୍ୱ—5. Mastery.
ଦେ. ଅ—କୁଦର୍ଥ (ଦେଖ)—Kudartha (See)

କୁଦ୍‌ରତି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ଐଶୀଶକ୍ତିର ପ୍ରକାଶ—
Kudratī Exhibition of extraordinary power.
କୁଦରତୀ
** କୁଦ୍‌ରତୀ**

କୁଦ୍‌ରଥ୍—ଦେ. ଅ—କୁଦର୍ଥ (ଦେଖ)
Kudrath Kudartha (See)

କୁଦ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ମିଛ କହିବା—
Kud (root) To tell a lie. (M. W.)

କୁଦ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କର୍ଦ୍ଦ)—୧ । ଢିପ; ଉଚ୍ଚ ଭୂମିଖଣ୍ଡ—
Kuda 1. Mound of earth.
ଢିବି ୨ । ବାଲିସ୍ତୂପ—
ଫୁଦକୀ; ଦମ୍‌ଦମା, ଦମକା; ମୈଁଡ଼ 2. Sand-hill; sand-dune.
ଦରବି ଦେଖି ଭସ୍ମ ବସ
ବାଲିଦ୍ୱରେ ବାଟ ଦେଖ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୩ । ପାହାଡ଼; ମୁଣ୍ଡିଆ—3. Hillock.
ସଲିଳିର କୁଦ ବନେ କଲେହ ଉହଣି—ପ୍ରାତା. ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।
୪ । ସମୂହ—4. Collection; heap.
୫ । ଉଚ୍ଚ ଗଦା—5. High heap; elevation.
ବାଚଳୀଚଟ ବାଲିକୁଦ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣବିଳାସ କବୋଦ—ରୂପର. ପ୍ରେମସୁଧାମୃତ ।
୬ । (ସଂ. କୁର୍ଦ୍ଦନ) ଡେଇଁବା; ଲମ୍ଫ—
6. Springing up; leap; jumping up.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଘାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣ୍ଣା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୨ । (ସଂ. କୁଚ୍ଛ; କକୁଦ୍) ଦେହରେ ବାହାରିବା ଚୂଳ; କୁଜ—7. A protuberance on the body; a hump on the body; hunch.

କୁଦର—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ନଦୀତୀରବର୍ତ୍ତୀ ଉର୍ବର ଭୂଭାଗ—
Kudara Fertile land on the bank of a river.

କୁଦର୍ଥ—ଗ୍ରା. ଅ. (ସଂ. କଦର୍ଥ; କଦା)—କଦାପି—
Kudartha Ever; in any case whatever; under any circumstance.

(ଯଥା—ମୁଁ କୁଦର୍ଥ ସେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବି ନାହିଁ ।)

କୁଦା—ଦେ. ବି—କୁଦ (ଦେଖ)
Kudā Kuda (See)

କୁଦାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୁଦିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Kudāibā Causative of Kudibā, to leap.
କୁଦାନ
କୁଦ୍‌ନା

କୁଦାକୁଦା—ଦେ.ଅ (ବହୁବଚନରେ ଦ୍ୱିତ୍ୱ)—୧ । ସ୍ତୂପୀକୃତ; ରାଶୀକୃତ
Kudākudā —1. Heaped up; huddled up.

୨ । ବହୁ ଗଦା; କୁଡ଼ିକୁଡ଼ି ହୋଇ—2. In heaps.

କୁଦାକୁଦା ହୋଇ ମରି ପଡ଼ିଲେ ହାଗ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୩ । ଦଳଦଳ ହୋଇ—
3. Gathered in flocks; packed together.

ଖୋଜ ଖୋଜ ପୁଞ୍ଜ ପୁଞ୍ଜ କୁଦାକୁଦା ହୋନ୍ତି । ପିତାମ୍ବର. ନୃସିଂହସ୍ତବ ।

କୁଦାକୁଦି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଲମ୍ଫଦେବା; ଡ଼ିଆଁଡ଼େଇଁ କରିବା—
Kudakudi karibā 1. To frisk or jump up.
କୁଦାକୁଦି କରା ୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଗୋଡ଼ତଳରେ ମାଡ଼ି ଚକଟି
ଉତ୍ତଲକୁଦ କରନା ଦେବା—2. To tread or press a thing by the heels.

୩ । ନାଚିବା—3. To dance.

କୁଦାମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୁର୍ଦ ଧାତୁ)—୧ । ନାଚିବା—
Kudāmāribā 1. To dance.
କୁଦାମାରା ୨ । ଡେଇଁବା; ଲମ୍ଫପ୍ରଦାନ କରିବା—
କୁଦାମାରନା 2. To jump high in the air; to frisk.

ରେଭେକାର ଶବ୍ଦେ ମଇଲେ ବେନ କୁଦା । ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

୩ । ଗୋଡ଼ ତଳଘାଦ୍ୱାରା ଚାପିବା; ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ଚକଟିବା—
3. To tread or press with the heels.

୪ । ଡେଇଁ କରି ଦଉଡ଼ି ପଳାଇବା—
4. To flee away by leaping; to bound away.

କୁଦାର—ସଂ. ବି. (କୁ=ପୃଥିବୀ+ଦୃ ଧାତୁ=ବିଦାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Kudāra ଅ)—୧ । କୁଦାଳ; କୋଦାଳ; କୋଡ଼ କାଙ୍କଆଦି ମାଟି କାଟିବା ଅସ୍ତ୍ର—1. A spade; an instrument for cutting earth.

୨ । କଞ୍ଚନ (ଗଛ)—2. Bouhinia Variegata. (tree).

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୁ+ଦାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ସ୍ତ୍ରୀ ଦୁଷ୍ଟା ବା ମନ୍ଦ—Having a bad wife.

କୁଦାରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୁଦାର) ଭୂମି କାଟିବା ଅସ୍ତ୍ର—
Kudāri An one-sided pickaxe.

[ଦ୍ର—ଏହା ଲୌହନିର୍ମିତ ଏକମୁହାଁ ଲମ୍ବ ଅସ୍ତ୍ର; ଗଇନ୍ତି ପରି । ଏହାର ମୁହଁ ମୁନିଆ; ଗଇନ୍ତିର ଦୁଇଟି ମୁହଁ, କିନ୍ତୁ କୁଦାରର ଗୋଟିଏ ମୁହଁ ସରୁଆ ଓ ମୁନିଆଁ ।]

କୁଦାଳ—ସଂ. ବି—(କୁ=ଭୂମି+ଦଳ ଧାତୁ=ବିଦାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Kudāla ଅ)—୧ । ଭୂମି କାଟିବା ଶସ୍ତ୍ର; କାଙ୍କ, କୋଦାଳ, କୋଡ଼ ଆଦି—1. A digging hoe; a spade.

୨ । କଞ୍ଚନ (ଗଛ)—2. Bouhinia Variegata (tree).

କୁଦାଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. କୁଦାରି—(ଦେଖ)—
Kudāli Kudāri (See)

କୁଦିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କକୁଦ୍)—୧ । ଢିପଥିବା (ସ୍ଥାନ)—
Kudiā 1. (A place) full of mounds or dunes.

୨ । ବଡ଼ ଚୂଳ ଥିବା (ବୃଷ, ଉଷ୍ଟ୍ରାଦି)—
2. (Camel or bull) with a big hump or hunch.

କୁଦିଆରି—ଦେ. ବିଣ—କୁଦିଆ (ଦେଖ)—
Kudiāri Kudiā (See)

କୁଦିକାଦିଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୋଡ଼ରେ ବହୁବାର କୁଦି କୌଣସି
Kudikādidebā ପଦାର୍ଥକୁ ମଳଦେବା—To crush a thing by repeatedly treading over it.

କୁଦିକାଦି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୁଦାକୁଦି କରିବା (ଦେଖ)—
Kudikādi hebā Kudākudi karibā (See)

କୁଦିନ—ସଂ. ବି—(କୁ=ମନ+ଦିନ=ଦିବସ)—୧ ଅଶୁଭ ଦିନ;
Kudina ଅମଙ୍ଗଳମୟ ଦିବସ; ମନ୍ଦ ଦିବସ—1. Unpropitious day; a day of misfortunes; an evil day; inauspicious day.

୨ । ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ; ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ ଦିବସ—2. A cloudy day.

୩ । କଷ୍ଟମୟ ଦିବସ; ଦୁର୍ଦ୍ଦିବସ—
3. A day of suffering.

୪ । ଯେଉଁ ଦିନଯାକ ମେଘ ବରଷୁ ଥାଏ—
4. A raining day. (M. W.)

କୁଦିବା—ଦେ.କ୍ରି—(ସଂ. ଗୁର୍ଦ, କୁର୍ଦ ଧାତୁ; ତା—କୁଦ୍=ଡେଇଁବା)—
Kudibā ୧ । କୁଦାମାରିବା; ଡେଇଁବା—
କୁଦା 1. To spring or jump up; to leap.
କୁଦ୍‌ନା କୁଦନ୍ତି କାଳନ୍ତି ଅଉ କରନ୍ତି କୁଦନ୍ତି ।

ସାରଳା ମହାଭାରତ. ମଧ୍ୟପର୍ବ ।

୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଗୋଡ଼ରେ ଦଳିବା—
2. To tread on a thing by the heels; to trample down.

କୁଦଇଲେ କରଙ୍କୁ ଯେ ବନର ବାଗ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଅଶ୍ୱପର୍ବ ।

୧	ଋ	ଌ	ୠ	ୡ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇଯ	ଉଅ	ଉ
୨	ୠ	ୡ	ୡ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଇଅ	ଉ	ନ୍ତ

୩ । ନାଚିବା—3. To dance.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଗୋଡ଼ରେ ପିନ୍ଧିବା—
To put on on the leg.
(ଯଥା—ଗୋଡ଼ରେ ପିନ୍ଧିବା ।)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ଦଉଡ଼ିବା—1. To run.

୨ । ଗାଳିଦେବା—2. To abuse.
(ଯଥା—ଭଣ୍ଡ କୁଦିବା ।)

କୁଦଜିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—ଦଉଡ଼ିବା—
Kudijibā To run.

କୁଦୃଶ୍ୟ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ+ଦୃଶ୍ୟ)—ଚକ୍ଷୁର ଅପ୍ରୀତିକର ଦୃଶ୍ୟ—
Kudṛuśya A revolting or disgusting spectacle.

କୁଦୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ+ଦୃଷ୍ଟି)—୧ । ଦୁର୍ବଳ ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି—
Kudṛushṭi 1. Weak eye-sight.

୨ । ବିଷଦୃଷ୍ଟି ; ବେଅନୁଗ୍ରହ ଦୃଷ୍ଟି—
2. Unfavourable look; evil eye.

୩ । ମନ୍ଦ ଲାଳସା ବା ଅତିଲାଷଯୁକ୍ତ ଦୃଷ୍ଟି—
3. Sinster look; avaricious glance.

୪ । ବେଦବିରୁଦ୍ଧ ମତ (ଯଥା—ସାଂଖ୍ୟ ମତ)—
4. Heterodox doctrine (Apte).

ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମନ୍ଦଚକ୍ଷୁଯୁକ୍ତ—Having bad eyes (M. W.)

କୁଦେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୁଦିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—Causative
Kudeibā of Kudibā; to tread or leap.

କୁଦେଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଗର୍ବ ଦେଖାଇ ହେବା -
Kudei hebā To act boastfully.

କୁଦେଇ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଗାଳି)—୧ । କଳହପ୍ରିୟା—
Kudeī 1. Quarrelsome (woman).

୨ । ଅସଚ୍ଚରିତ୍ରା; ନଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
2. Unchaste (woman).

କୁଦେଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୁଦାଳ)—
Kudel କୁଦାରି (ଦେଖ)
Kudāri (See)

କୁଦେଶ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ=ମନ+ଦେଶ)—ଅସୁବିଧାଜନକ
Kudeśa ଦେଶ; ଯେଉଁ ଦେଶରେ ଲୋକେ ଦୁଃଖରେ ଥାଆନ୍ତି; ଯେଉଁ ଦେଶରେ ସୁଜଳ, ସୁନଦୀ, ଧନାଢ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି, ବୈଦ୍ୟ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ଫଳବୃକ୍ଷ ନ ଥାନ୍ତି—A bad country; a country devoid of the ordinary amenities of life, eg. where there is no good water, nor river, nor rich man, physician, Brāhmaṇa nor fruit-tree.

କୁଦେହ—ସଂ. ବି—୧ । (କର୍ମଧାରୟ; କୁ+ଦେହ) ଅସୁନ୍ଦର ଶରୀର—
Kudeha 1. Ugly body.

୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) କୁବେର (ଦେଖ)
2. Kubera (See)

କୁଦୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୋଦ୍ରବ)—
Kudo କୋଦୁଅ; ମାଣ୍ଡିଆ ଜାତୀୟ ଶସ୍ୟବିଶେଷ—A sort of grain; Paspalum Scrobiculatum.

[ଦ୍ର—ସମ୍ବଲପୁରର ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମର ନାମ କୁଦୋପାଲି ।]

କୁଦ୍ୱାର—ସଂ. ବି. (କୁ+ଦ୍ୱାର)—ବାଡ଼ିଦୁଆର—
Kudwāra Back-door. (M. W.)

କୁଧର—ସଂ. ବି. (କୁ=ପର୍ବତ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ପର୍ବତ—
Kudhara Mountain,

କୁଧାକୁଧା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—କୁଦାକୁଦା (ଦେଖ)
Kudhā kudhā Kudākudā (See)

କୁଧାରା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ+ଧାରା)—୧ । ମନ୍ଦ ଆଚରଣ; ମନ୍ଦ
Kudhārā ପ୍ରକୃତି—1. Bad manners; bad habit.

୨ । ମନ୍ଦ ଉପାୟ ବା ପ୍ରଣାଳୀ—
2. A bad or clumsy method.

କୁଧୀ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁ=ମନ+ଧୀ=ବୁଦ୍ଧି)—୧ । ନିର୍ବୋଧ—
Kudhī 1. Foolish; stupid.

୨ । ଖଳ—2. Wicked.

କୁଧ୍ର—ସଂ. ବି. (କୁ=ପର୍ବତ+ଧୃ ଧାତୁ. କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କୁଧର (ଦେଖ)
Kudhra Kudhara (See)

କୁନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ସର୍ବନାମ (ଭୁଲ ବ. କୋନ)—କେଉଁ—
Kun What; which.

ବି. (ସଂ. କୋଣ)—କୋଣ—Angle.

କୁନଖ—ସଂ. ବି—କୁଣନଖା (ଦେଖ)
Kunakha Kuṇanakhā (See)
(କୁନଖା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ—କୁନଖୀ (ଦେଖ)
Kunakhī (See)

କୁନଖୀ—ସଂ. ବିଣ. (କୁନଖ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Kunakhī ୧ । କୁତ୍ସିତ ନଖବିଶିଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
1. (person) Having ugly nails.

୨ । ଯାହାର ନଖ ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇଥାଏ—
2. Having contracted nails.

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦିନ ଥାଇ ଯେବେ
କୁନଖୀ ହୋଇ ଜନ୍ମ ଲଭେ । ଚେତାଥ. ଭାଗବତ ।

୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ନଖମାନ ମରି ଯାଇଥାଏ; ମଳିନନଖ-ବିଶିଷ୍ଟ—3. A person having diseased or dead nails.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ସଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ନ୍ଦନଶୀ ବୃଥା ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ ଗ୍ରାମବାଗ
× × ×
ଗୃହଦାସ୍ତ, ବୃତ୍ତଦେଶୀ ଯେ ଅଧ ପକ
ପାପୀ ବୋଲନ୍ତି ଏ ଜାଣ ହେ ନରଶିଶ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

କୁନଟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କର୍ମଧାରୟ; କୁ+ନଟ)—୧ । କୁତ୍ସିତ ନର୍ତ୍ତକ—
Kunaṭa 1. A bad or ugly actor.
(କୁନଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମନଃଶିଳା—2. Red arsenic.
୩ । ଧାତୁରା ପୁଷ୍ପବିଶେଷ—3. A sort of Trumpet-flower.
୪ । ଏକପ୍ରକାର ଧନିଆ (ଗୁଲ୍ମ)—
4. Coriandrum Sativum. (M. W.)

କୁନା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କୀନ୍‌ହ; ହି. କୁନହ)—
Kunā ୧ । ଦ୍ୱେଷ; ଅଦଭୁତ—1. Grudge; spite.
କୁନା; ଶୀଷ ୨ । ଈର୍ଷା—2. Jealousy; envy.
କୁନହ ୩ । କ୍ରୋଧ—3 Anger.
୪ । ଅଭିମାନ; ମନୋମାଳିନ୍ୟ—
4. Sullenness due to displeasure.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୋଣ)—କୋଣ—Angle.

କୁନା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ଦ୍ୱେଷ
Kunā karibā ରଖିବା—1. To bear a grudge against
କୁନାକରା a person.
କୁନହ କରନା ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ରାଗ କରିବା—
2. To be angry with a person.
୩ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ) ଅଭିମାନ ପୋଷଣ କରିବା—
3. To be displeased with; to be sullen to (a person).

କୁନାଦିକା—ସଂ. ବିଶ.—(କୁ+ନାଦ+ଇକ+ଆ)—କ୍ଷୁଦ୍ର ନଦୀ—
Kunādikā Small river; rill.

କୁନାମ—ଦେ. ବି.—(କର୍ମଧା; କୁ+ନାମନ୍)—ବଦ୍‌ନାମ୍—
Kunāma Infamy; bad reputation; notoriety.
(ସୁନାମ—ବିପରୀତ)

କୁନାମା—ସଂ. ବିଶ.—(ବହୁବ୍ରୀହି; କୁ+ନାମନ୍; ୧ମା; ୧ବ.)—କୃପଣ—
Kunāmā Miserly; niggardly.
ବି.—କୃପଣ ବ୍ୟକ୍ତି—A miser.

କୁନାରୀ—ସଂ. ବି.—(କର୍ମଧା; କୁ+ନାରୀ)—୧ । ମନ୍ଦ ସ୍ତ୍ରୀ—
Kunārī A bad woman.
୨ । କୁଭାର୍ଯ୍ୟା; ଅସତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
2. A faithless wife; unchaste wife.

କୁନାସ—ସଂ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି; କୁ+ନାସା; ଯାହାର ନାକ ଦେଖିବାକୁ
Kunāsa ଅସୁନ୍ଦର)—ଓଷ୍ଠ; ଉଷ୍ଟ୍ର—Camel. (M. W.)

କୁନି—ଦେ. ବିଶ—(ସଂ. କୁଣକ=ଶିଶୁ ଜନ୍ତୁ; ତା. କୁନି. ପ୍ରା. କୁନ=
Kuni ଯେ ଚାଲି ନ ପାରେ; ଶିଶୁ)—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ସୁନ୍ଦର—
କଟି, କଟି 1. Tiny; pretty.
ନହ୍ରା, ଟିନି ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର—2. Small and pretty (used to dear little things).
୩ । ଛୋଟ ପିଲା—3. Nice and little (child).
ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.— ବାଳକାକୁ ଡାକିବା ଗେଲ୍ଲା ନାମ—
An endearing name for calling a girl.
ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି.—ବାଳକା—A small girl

କୁନିଆ—ଦେ. ବିଶ ଓ ବି—କୁନି (ଦେଖ)
Kuniā Kuni (See)

କୁନିକାନି କଥା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. କର୍ଣ୍ଣିକର୍ଣ୍ଣିକ)—
Kunikāni kathā ୧ । କାନରେ ଭୁନଭୁନ କରି କହିବା କଥା—
କାନାକାନି କଥା 1. Whisper.
କାନଫୁସୀ ବାତ ୨ । ଚୁଗୁଲି—2. Backbiting.
ଶକୁନି କୁନିକାନିକଥାକୁ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ହାନିଲାଭ ସେନ ଶୋଧ ମନେ ବହୁ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ.

କୁନିକୁନି—ଦେ ବିଶ.—ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ସୁନ୍ଦର (ବସ୍ତୁ ଓ ଜୀବ-
Kunikuni ରସ୍ତ) —Consisting of many small and pretty things or animals.

କୁନୀତି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ+ନୀତି)—୧ । ମନ୍ଦ ପ୍ରଣାଳୀ ବା ରୀତି—
Kunīti 1. Bad policy.
(ସୁନୀତି-ବିପରୀତ) ୨ । ଅନୀତି; ପାପ—2. Preverted or low morals; immorality; sin.
୩ । ମନ୍ଦ ଆଚରଣ—3. Perverse behaviour.

କୁନୁଆ – ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । କୁଣିଆଁ; ଗୃହକୁ ଆଗତ ବନ୍ଧୁ—
Kunuā 1. A relative who is a guest at the house
୨ । ଅତିଥି—2. Guest.

କୁନୁମୁନ—ଦେ. ବିଶ—(ପ୍ରିୟ ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ)—କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ସୁନ୍ଦର—
Kunumuni Pretty; little and charming (a term.
କଚି of fondness).
ନହ୍ରାସା

କୁନୁମୁନିଆ—ଦେ. ବିଶ.—କୁନୁମୁନ (ଦେଖ)
Kunumuniā Kunumuni (See)

କୁନ୍ତ – ସଂ.ବି.—(କୁ=କୁତ୍ସିତ+ଅନ୍ତ=ନାଶ;) ଯାହା ଯୋଗୁଁ ପ୍ରାଣୀର
Kunta ଅନ୍ତ କୁତ୍ସିତ ହୁଏ)—୧ । ପକ୍ଷଯୁକ୍ତ ଶର—
1. Winged arrow; barbed dart.
୨ । ଭେଣ୍ଟା—2. Lance; harpoon.
୩ । ମୁନିଆ ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ପ୍ରାସ ଅସ୍ତ୍ର—
3. A pointed instrument with a long handle to thrust into things.
ଭଙ୍ଗୀ ନେତ୍ର ଭରିତ, ବକ୍ର ଚାତ ବଳିତ, ଦେଲ ମରମେ ସୁକୁମାର ମାର ରେ ।
ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ।
୪ । ବରଶ୍ଚ—4. Spear.
୫ । ଶସ୍ୟବିଶେଷ—5. A kind of grain.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଈ	ଏ	ହସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଉପ୍ତ	ଉଥ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଢ	ନ

୬ । କାମକ୍ରୋଧାଦି ଶାରୀରିକ ରିପୁ—6. Passion.

୭ । କୀଟ—7. Insect.

୮ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବ—8. Small animal. (Apte)

୯ । କୁନ୍ତିଭୋଜ (ରାଜା) (ଦେଖ)

9. Kuntibhoja (king) (See)

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ବଡ଼ ମାଠିଆ—

A big pitcher or narrow-mouthed jar.

କୁନ୍ତପଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ଅଜ୍ଞାତବାସ କାଳରେ ବିରାଟ ରାଜାଙ୍କ ଆଶ୍ରୟରେ
Kuntapandā ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର ଛଦ୍ମ ନାମ—

A name assumed by Judhisṭhira during his stay incognito with the Birāṭa king.

କୁନ୍ତଳ—ସଂ. ବି. (କୁନ୍ତ=ଅସ୍ତ୍ର+ଲା ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—
Kuntala ୧ । ମସ୍ତକର କେଶ—

1. Hair of the head.

୨ । କେଶଗୁଚ୍ଛ; ବାଳର ଝୋଟି—2. A lock of hair.

୩ । ପାନପାତ୍ର—

3. A drinking cup; a glass.

୪ । ଲଙ୍ଗଳ—4. Plough.

୫ । ଯବ—5. Barley.

୬ । ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—6. A kind of perfume.

୭ । ଦେଶବିଶେଷ—7. Name of a country.

କୁନ୍ତଳେ କୁନ୍ତଳେ ଗମା ପଟ ଧଇଲେ । ଉଙ୍କ. ପ୍ରେମସ୍ୱାନଧ ।

କୁନ୍ତଳା—ସଂ. ବି. (ନାମ) (ସଂ. କୁନ୍ତଳ ଶବ୍ଦର ସଂ. ବହୁବଚନ ରୂପ-
Kuntalā କୁନ୍ତଳାଃ)—

ଦେଶବିଶେଷ ଓ ତହିଁର ଅଧିବାସୀ—

Name of a country and its inhabitants.

କୁନ୍ତଳିକା—ସଂ. ବି. (କୁନ୍ତଳ+କ+ଆ)—ଏକପ୍ରକାର ଛୁରି—
Kuntalikā A butter-knife. (Apte)

କୁନ୍ତି—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ନାମ)—
Kunti ୧ । କ୍ରଥ ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର; ରାଜାବିଶେଷ—

1. Name of a king, son of Kratha.

୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ; ନାମ)—କୁନ୍ତୀ (ଦେଖ)

2. Kuntī (See)

କୁନ୍ତିଭୋଜ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଜଣେ ଯାଦବ ରାଜା (ଏ କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ
Kuntibhoja ପୋଷିଆଁ କନ୍ୟା କରି ପାଳିଥିଲେ)—

Name of a Jādaba king, the adoptive father of Kuntī.

କୁନ୍ତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ନାମ) (କୁନ୍ତ=କୁନ୍ତିଭୋଜ ରାଜା+ଦେସ୍ୱାର୍ଥେ.
Kuntī ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—

୧ । କର୍ଣ୍ଣ, ଯୁଧିଷ୍ଠିର, ଭୀମ ଓ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ମାତା; କୁନ୍ତିଭୋଜ-ରାଜାଙ୍କ ପୋଷ୍ୟକନ୍ୟା; ପୃଥା; ପଣ୍ଡୁରାଜାଙ୍କ ପ୍ରଥମା ସ୍ତ୍ରୀ—

1. The adopted daughter of the king Kuntibhoja; the first wife of king Pandu mother of Karṇṇa, Judhisṭhira, Bhīma and Arjuna.

[ଦ୍ର—କୁନ୍ତୀ ବା ପୃଥା ଶୂରନାମକ ଯାଦବଙ୍କର କନ୍ୟା ଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କୁ କୁନ୍ତିଭୋଜ ରାଜା ପାଳିଥିଲେ । ଏ କୁମାରୀ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଔରସରେ ଏହାଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣ ବାଟେ 'କର୍ଣ୍ଣ'ଙ୍କୁ ଜନ୍ମ କରିଥିଲେ ଓ ପରେ ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ । ଏ ପଣ୍ଡୁଙ୍କର ପ୍ରଥମା ସ୍ତ୍ରୀ । ଅଭିଶାପ ଯୋଗୁଁ ସ୍ୱାମୀ ଏହାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସହବାସ ନ କରି ପାରିବାରୁ ଏ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଗୋଟିଏ ମାଳକୁ ଜପିବା ଦ୍ୱାରା ଧର୍ମ, ବାୟୁ ଓ ଇନ୍ଦ୍ର ଦେବତାଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ କରି ସେମାନଙ୍କ ଔରସରେ ଯଥାକ୍ରମେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର, ଭୀମ ଓ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଜନ୍ମ କରିଥିଲେ ।]

୨ । ସୁଗନ୍ଧ ଝୁଣାବିଶେଷ—

2. A fragrant resin.

୩ । ବ୍ରାହ୍ମଣପତ୍ନୀ—

3. The wife of a Brāhmaṇa.

୪ । ଦେଶବିଶେଷ ଓ ତହିଁର ଅଧିବାସୀ—

4. Name of a country and its inhabitants.

କୁନ୍ଥ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । କଷ୍ଟ ପାଇବା—
Kunth (root) 1. To suffer pain.

୨ । କୁନ୍ଥାଇବା—2. To strain; to exert.

୩ । ଲାଗି ରହିବା—3. To cling to.

୪ । ଆଘାତ କରିବା—4. To hurt.

୫ । କ୍ଲେଶ ଦେବା—5. To afflict.

୬ । ଗୁଡ଼େଇ ଦେବା; ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା—

6. To twine round; to embrace. (M. W.)

କୁନ୍ଥକାନ୍ଥ୍—ଦେ. ବିଣ—କୁନ୍ଥୁକୁନ୍ଥୁ (ଦେଖ)
Kunthkānth Kunthukunthu (See)

ଦେ. ବି—୧ । ବାରଂବାର କୁନ୍ଥାଣ—

1. Repeated straining.

୨ । ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ—

2. Expression of unwillingness.

୩ । ପଶ୍ଚାତ୍‌ପଦତା—3. Hesitancy.

କୁନ୍ଥକୁନ୍ଥ୍—ଦେ. ବିଣ—କୁନ୍ଥୁକୁନ୍ଥୁ (ଦେଖ)
Kunthkunth Kunthukunthu (See)

କୁନ୍ଥନ—ସଂ. ବି. (କୁନ୍ଥ ଧାତୁ=କ୍ଲେଶ ଦେବା+ଭାବ. ଅନ)—
Kunthana ୧ । କଠିନ ପରିଶ୍ରମ ବା କ୍ଲେଶଦାୟକ ରୋଗର କ୍ଲେଶ-ଦ୍ୟୋତନାର୍ଥ ନିଶ୍ୱାସକୁ କିଛି କ୍ଷଣ ଅଟକାଇ ପରେ ତ୍ୟାଗ-କରଣ; କେତେକ ସମୟ ନିଶ୍ୱାସ ଜୋରରେ ବନ୍ଦ କରି ପରେ ଛାଡ଼ି ଦେବା—1. Straining of the nerves to overcome a difficult work.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଥୁ' ନ ମିଳେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଁଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

୨ । କୁନ୍ଥାଣ; ଶୂଳାଦି ବା ବିଷ୍ଠାଭ-ମଳନିଃସାରଣ ଚେଷ୍ଟା ଯୋଗୁଁ କୁନ୍ଥାଇବା; ରୋଗ ବାଧାରେ ଉଁ ଉଁ କରିବା; ସ୍ତନନ—

2. Groaning hard; moaning or straining or hard-breathing while suffering from a painful disease or passing hard stools.

[ଦ୍ର—କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧ ହେଲେ ମଳକୁ ବହିର୍ଗତ କରାଇବା ପାଇଁ ଓ ପ୍ରସୂତା ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁକୁ ବହିର୍ଗତ କରାଇବା ପାଇଁ ଓ ଗ୍ରହଣୀ-ରୋଗୀ ମଳକୁ ନିଷ୍କାସନ କରିବା ପାଇଁ ଓ ରୋଗ ଆଦିର ପୀଡ଼ାକୁ ସହିବା ପାଇଁ ପ୍ରାଣୀ କେତେକ୍ଷଣ ଜୋରରେ ନିଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ କରି ପରେ ଉକ୍ତ ନିଶ୍ୱାସକୁ ଛାଡ଼ି ଦେବା ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ କୁନ୍ଥନ ବୋଲାଯାଏ ।]

କୁନ୍ଥା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁନ୍ଥନ)—କୁନ୍ଥନ—
Kunthā Groaning or straining.

କୋଁତ ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ—୧ । ଦନ୍ତହୀନ; (ଦାଢ଼;ଅସ୍ତ୍ର)—
କୁଁଥ 1. Blunted.

୨ । କୃପଣ—2. Miserly; niggardly.

୩ । ସର୍ବଦା ପୀଡ଼ିତ—

3. Invalid; constantly ailing.

କୁନ୍ଥାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୁନ୍ଥ ଧାତୁ)—୧ । କୁନ୍ଥନ କରିବା—
Kunthāibā 1. To moan; to groan or strain.

କୋଁତପାଡ଼ା; କୋଁଥାନ; କୋଁତାନ ୨ । କଠିନ ପରିଶ୍ରମସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟର
କୁଥନା; କାଁଖନା କ୍ଲେଶ ସହିବା ନିମନ୍ତେ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ନିଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ କରି ଛାଡ଼ିବା—

2. To stop breathing for some time and then eject the breath while performing a difficult task.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିବା—3. To show unwillingness to do some work or labour.

ଅରଜୁନ କୁନ୍ଥାଇ କୁନ୍ଥାଇ ମାର୍ଗଣ
ବିଦ୍ଧ ଚିତ୍ତ ବୁଲରେ କଲେ ଅପ୍ରୋଧନ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

୪ । ପ୍ରସବ ସମୟରେ ଶୂଳ ଖାଇବା—

4. To undergo the pangs of child birth.

୫ । ରୋଗର ବାହାନା କରି କୁନ୍ଥନର ଅଭିନୟ କରିବା—

5. To feign sickness by straining.

କୁନ୍ଥାକୁନ୍ଥି—ଦେ. ବି—(ସଂ. କୁନ୍ଥନ)
Kunthākunthi ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି କୁନ୍ଥନ; ବହୁବାର କୁନ୍ଥାଇବା କର୍ମ—
Repeated groaning or straining.

କୁନ୍ଥାଣ—ଦେ. ବି.(ସଂ. କୁନ୍ଥନ)—୧ । ପ୍ରସବ କରିବା ବା କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧ
Kunthāṇa ମଳ ନିଷ୍କାସନ କରିବା ଚେଷ୍ଟାରେ ଜୋରପୂର୍ବକ
କୋଁତାନି; କୋଁଥାନି ନିଶ୍ୱାସ ରୋଧ ଓ ତ୍ୟାଗ—1. Severe straining
କୁଥନା during pangs of child-birth or the passing stools by a person feeling costive.

୨ । ପ୍ରସବ ସମୟରେ ପ୍ରସୂତିଦ୍ୱାରା ଅନୁଭୂତ ଶୂଳ; ଗର୍ଭବେଦନା—

2. The straining pains of females while giving birth; pangs of the mother during delivery; labour-pain.

କୁନ୍ଥାହଗା—ଦେ. ବି. (ଏ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ରୋଗୀ ଝାଡ଼ାଫେରିଲା ବେଳେ
Kunthāhagā ବାରଂବାର କୁନ୍ଥାଇବାରୁ)—ଅତିସାର; ନାଲ-ରକ୍ତ ଝାଡ଼ା—Dysentery.
ପେଚିସ

କୁନ୍ଥାହଗୁରା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ନାଲରକ୍ତଝାଡ଼ାଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Kunthāhagurā 1. (person) Suffering from
(କୁନ୍ଥାହଗୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) dysentery.

୨ । କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧତା ଯୋଗୁଁ ହଗିଲା ବେଳେ କୁନ୍ଥାଇବା ଯାହାର ଅଭ୍ୟାସ —

2. Habituated to straining hard while easing (on account of constitutional constipation).

କୁନ୍ଥୁକୁନ୍ଥୁ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କୁନ୍ଥ ଧାତୁ)—
Kunthukunthu ୧ । ବାରମ୍ବାର ସାମାନ୍ୟ କୁନ୍ଥାଇ ଥିବା—
କୋଁତକୋଁତ; କୋଁଥକୋଁଥ; ଖୁଁତଖୁଁତ 1. Repeatedly straining.
ହିଚକିଚ ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବା; ନାରାଜ—

2. (figurative) Showing disinclination or unwillingness to do a certain act.

୪ । (ସଂ. କୁଣ୍ଠ ଧାତୁ) (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୁଣ୍ଠିତ; ପଶ୍ଚାତ୍‌ପଦ—

4. (figurative) Hesitating.

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମତା ଗୁଜାରୁଥିବା—

5. (figurative) Pleading incapacity to do any work.

କୁନ୍ଥେଇ କାନ୍ଥେଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୁନ୍ଥୁକୁନ୍ଥୁ (ଦେଖ)
Kunthei kānthei hebā Kunthukunthu (See)

କୁନ୍ଥେଇ କୁହୁରି ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—୧ । ମୁଖରେ ଅତି
Kunthei kuhuri hebā ବ୍ୟସ୍ତ ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିବା—
ହିଚକିଚାନା 1. To give vent to restlessness and pain.

୨ । କୁନ୍ଥୁ କୁନ୍ଥୁ (ଦେଖ)

2. Kunthu kunthu (See)

କୁନ୍ଥେଇବା—ଦେ. କ୍ରି.— କୁନ୍ଥାଇବା (ଦେଖ)
Kuntheibā Kunthāibā (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଊ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଦୀର୍ଘ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

କୁନ—ସଂ. ବି.—(କୁ=ଭୂମି+ଭିଦ୍ ଧାତୁ=ଓଦା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)
Kunda ୧ । ମଲ୍ଲି ଫୁଲଜାତୀୟ ଗୁଳ୍ମ ଓ ତହିଁର ଧଳା ଫୁଲ—
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ— 1. A flower-plant; Jasminum
ଉଚ୍ଚବନ୍ଧୁ, ଅଟ୍ଟହାସ, Pubescens, (with white flowers of
ଦଳକୋଷ, ମାଧ୍ୟ, slight odour).
ମକରନ୍ଦ, ଶ୍ୱେତପୁଷ୍ପ, [ଦ୍ର—ଏହା ଲତାଳଅ ଗୁଳ୍ମ, ଫୁଲର ଫଟି
ଶୁକ୍ଳପୁଷ୍ପ, ବନହାସ, ଯାଖୁଡ଼ା ଓ ଡେମ୍ଫ ଲମ୍ବ, ଏ ଯାଖୁଡ଼ାମାନ
ସଦାପୁଷ୍ପ, ମଲ୍ଲୀମୋଦ, ଡେମ୍ଫରେ ଏକ ପରସ୍ତ ହୋଇ ଲାଗିଥାଏ ।
ବରଟ, ମୁକ୍ତାପୁଷ୍ପ, ଏ ଫୁଲର ବାସନା ଅତି ମୃଦୁ, ଫୁଲ ଅଣ୍ଟିଳ
କୁଂଦ ଠାରୁ ଚୈତ୍ର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଫୁଟେ । ଜଳମାନେ
କୁନ୍ଦ ଶୁକ୍ଳ ବସ୍ତ୍ରରୁ କୁନ ଫୁଲ ଓ ଜଡ଼ ସଙ୍ଗେ ଉପମା
ଦେଅନ୍ତି, ଯଥା; 'ବିକସିତ ହୋଇ କୁନଦନ୍ତରେ'
ଭେ. ମୋହାଲାନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ; ହେଲନି ଯେ କୁନକଳିଦଶନା ଏସରି-
ଜରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କିଶୋରୀଚନ୍ଦ୍ର ର ଗୀତ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର
ଅନୁସାରେ ଏହା ଶୀତଳ, ମଧୁର, କଷା, ଈଷତ୍ ରେଚକ ଓ ପାଚକ;
ଏହା ପିତ୍ତ ଓ ରକ୍ତ ଦୁଷ୍ଟିରେ ଉପକାରୀ ।]
୨ । କୁବେରଙ୍କ ନବରତ୍ନ ମଧ୍ୟରୁ ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ ରତ୍ନବିଶେଷ—
2. Name of a white gem belonging to Kubera, the Hindu God of wealth.
୩ । ପୌରାଣିକ ପର୍ବତବିଶେଷ—
3. Name of a mythological mountain.
୪ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନାମବିଶେଷ—
4. A name of Bishṇu.
୫ । ନଅ ସଂଖ୍ୟା—5. The number nine.
୬ । ପଦ୍ମ—6. Lotus.
୭ । ସୁବାସିତ କରବୀ ଫୁଲବିଶେଷ—
7. A kind of fragrant oleander (flower).
୮ । କୁନାଯନ୍ତ୍ର; ବଢ଼େଇ ଓ କମାର ପ୍ରଭୃତି କାରିଗରଙ୍କର ଭ୍ରମି ଯନ୍ତ୍ର—8. A turner's lathe.

କୁଣ୍ଡେ ବସି ଗ୍ରାମ୍ୟ ଏ ଜନମ ଚୋର ଦେଖି ହେଲ ବଡ଼ ଖେଦ ।
ଦାଶରଥି. ସପ୍ତକାଣ୍ଡ ।

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଫରୁଆ, କଠାଳତୁଳ ଆଦି ଗୋଲାକାର ପଦାର୍ଥ କୁନ କରି ଗଢ଼ାଯାଏ ଓ ଲୁହା ଜନସ ପାଇପ ଓ ଚୁରି ଖୁରି ଆଦି ଦାଢ଼ କରାଯାଏ ।]
୯ । ଲୋବାନ୍—9. Olibanum (M. W.)
ଦେ. ବି—୧ । ଜଡ଼ିଡ଼ ଖେଳରେ ବାଜିମାରି ଜିତ ବାଜିବା ପଇସାର ଗଦା—1. A stake of money at the game of Cowries.
୨ । ସୁନାର ଅଳଙ୍କାର ଉପରେ ଗୁରିପାଖେ ଶୁଦ ଘଡଲା ସୁନା-ପାତଅ ଦେଇ ବହୁ ମୂଲ୍ୟ ରତ୍ନାଦି ବସାଇବା ପାଇଟ ବା ପ୍ରଣାଳୀ; କୁନନ ପାଇଟ—2. A mode of setting gems artistically on gold ornaments.
ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ନାମବିଶେଷ—
1. A name given to females.
ଦେ. ବିଣ—କୁନା ଯନ୍ତ୍ରରେ ଗୋଲ ହୋଇ ଗଢ଼ା ହୋଇଥିବା—(things) Turned out by a turner's lathe.

କୁନକର—ସଂ. ବି. (କୁନ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kundakara କୁନିବା ଯନ୍ତ୍ରରେ କାମ କରିବାରେ କାରିଗର—
A turner.

କୁନକାରକ—ସଂ. ବି. (କୁନ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Kundakāraka କୁନକର (ଦେଖ)
Kundakara (See)

କୁନଗର—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁନକର)— ୧ । କୁନକରିବା କାରିଗର—
Kundagara 1. A turner.
କୁନ୍ଦକୀ ୨ । କୁନନ କାମ କରିବା ବଣିଆ—2. A goldsmith
କୁନ୍ଦକାର adept in the art of setting precious stones on gold leaves.

କୁନ ଚତୁର୍ଥୀ—ସଂ. ବି—ବରଦା ଚତୁର୍ଥୀ; ମାଘ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଥୀ—
Kunda chaturthī The fourth day in the light half of the month of Māgha. (M. W.)

କୁନଦତି—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁନ+ଦନ୍ତ+ଇ) —
Kundadatī କୁନଦନ୍ତୀ (ଦେଖ)
(କୁନଦନ୍ତ—ସୁଂ) Kundadantī (See)

କୁନଦନ୍ତୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁନ+ଦନ୍ତ+ଇ)—
Kundadantī କୁନ-କଢ଼ ପରି ସରୁ ଓ ସୁନ୍ଦର ଦନ୍ତବିଶିଷ୍ଟା
(କୁନଦନ୍ତ—ସୁଂ) (ସ୍ତ୍ରୀ)—(a woman) Having teeth as beautiful as the bud of 'Kunda' flower.

କୁନଦଶନା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁନ+ଦଶନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Kundadaśanā କୁନଦନ୍ତୀ (ଦେଖ)
Kundadantī (See)

କୁନନ—ସଂ. ବି. (କୁନ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । କୁନିବା କାମ—
Kundana 1. Act of turning lathe.
୨ । କୁନାଯନ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପଦାର୍ଥ—
2. A thing turned out by the lathe.
କୁନ୍ଦନ ଦେ. ବି—୧ । କୁନ—1. A turders lathe.
କୁନ୍ଦନ ୨ । ଜଡ଼ିଡ଼ ଖେଳରେ ବାଜି ମାରି ଜିତ ବାଜିବା ପଇସାର ଗଦା—2. A stake of money at the game of Cowries.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପରେଦ ରଖା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ 'ବଥୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ ।

୩ । ସୁନା—3. Gold.

ଯେ କୁନ୍ଦନେ ଖଣ୍ଡେ ମଣି ନ ବସାଇ ଶାଣେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୪ । ସୁନାରେ ପଥର ଖଚିତ ହେବା କର୍ମ—
4. Setting gems on gold.

ଦେ. ବିଣ—କୁନ୍ଦରେ କସିଥିବା—
Turned out by the lathe.

ନାସା ଫୁଲିବାରେ ତଳେ ସ୍ତ୍ରୀବସା କୁନ୍ଦନ ନବାଡ଼ ଗୁଣା ।
ଉଷ୍ଟ. କୋଷ୍ଟକ୍ରନ୍ଥାଣ୍ଡ୍ରନ୍ଦ ।

କୁନ୍ଦନକାମ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁନ୍ଦନ)—ସୁନାର ଅଳଙ୍କାର ଉପରେ
Kundanakāma ବହୁମୂଲ୍ୟ ରତ୍ନାଦି ବସାଯିବା କାରିଗରି—
ଜଡ଼ାଉ Work of artistic setting of gems on gold.
କୁନ୍ଦନ [ଦ୍ର— ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ବଣିଆମାନଙ୍କର କୁନ୍ଦନକାମ ଭାରତ-ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।]

କୁନ୍ଦନ ପାଇଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁନ୍ଦନ)—କୁନ୍ଦନ କାମ (ଦେଖ)
Kundana pāiṭi Kundana kāma (See)

କୁନ୍ଦନ ସୁନା—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ବିଶୁଦ୍ଧ ସୁନାର ତାରକୁ
Kundana sunā ପାତଳା ପତ୍ର କରି ସେଥିରେ ଘସି ପାଉଁଶ ଓ
କୁନ୍ଦନ ତେନ୍ତୁଳି ରସ ଓ ମସଲାଦ୍ୱାରା ପୁଟ ଦେଇ ଉଷ୍ମରେ ୧୦୮ ଥର ବିଶୁଦ୍ଧ ଜଳରେ ଧୋଇଲେ ଯେଉଁ ସୁନା ହୁଏ—
Very pure gold prepared by burning very fine foil of gold and washing it well.

କୁନ୍ଦନ ସୁନା କଳେବର, ଝଲକ ଝିଳ ଗଳାମ୍ବର ।
ଭୂପତି. ପ୍ରେମସଙ୍ଗୀତ ।

କୁନ୍ଦପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି—କରବୀଫୁଲ—The fragraut Oleander;
Kundapushpa Nerium Odorum (M. W.)

କୁନ୍ଦଫରୁଆ—ଦେ. ବି—କୁନ୍ଦ ଯନ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଫରୁଆ—
Kundapharuā A wooden box turned out by the lathe.

ଦ୍ରବ୍ୟ କୁନ୍ଦଫରୁଆ ବାଳକ ବାଳିକା—ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ବନପର୍ବ ।

କୁନ୍ଦମ—ସଂ. ବି. (କୁଂ=ନିନ୍ଦନୀୟ ପ୍ରାଣୀ, ମୂଷିକାଦି+ଦମ୍ ଧାତୁ=ଦମନ
Kundama କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବିଡ଼ାଳ—A cat (Apte).

କୁନ୍ଦର—ସଂ. ବି. (କୁଂ=ପୃଥିବୀକୁ+ଦୃ ଧାତୁ=ବିଦାରଣ କରିବା+
Kundara କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ବରାହ ଅବତାରରେ ପୃଥିବୀକୁ ବିଦାରଣ କରିଥିବାରୁ)—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—
1. An epithet of Bishṇu.
୨ । ତୃଣବିଶେଷ—2. A kind of grass.

କୁନ୍ଦରଖଟି—ଦେ. ବି—୧ । କୁନ୍ଦୁରି (ଦେଖ)
Kundarakhaṭi 1. Kunduri (See)
୨ । କୁନ୍ଦୁରୁଖଟି (ଦେଖ)
2. Kundurukhaṭi (See)

କୁନ୍ଦରଦନା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁନ୍ଦ+ରଦନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Kundaradanā କୁନ୍ଦଦନ୍ତୀ (ଦେଖ)
Kundadantī (See)

କୁନ୍ଦରି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁନ୍ଦୁରି (ଦେଖ)
Kundari Kunduri (See)

କୁନ୍ଦରୁକୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୁନ୍ଦୁରୁକା)—
Kundaruku କୁନ୍ଦୁରି (ଦେଖ)
Kunduri (See)

କୁନ୍ଦରଖିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି. (ସଂ. କୁଡ୍ୟକନ୍ଦର) (ଏହା—
Kundarakhiā ପୁରୀର ଗୋଲା ଜାତିଙ୍କଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—
କାନ୍ଥକୁଣ୍ଡ—A niche in the wall.

କୁନ୍ଦା—ଦେ. ବିଣ—କୁନ୍ଦଯନ୍ତ୍ରରେ ପାଲିସ୍ କରା ଯାଇଥିବା; କୁନ୍ଦରେ ଗଢ଼ା
Kundā ହୋଇଥିବା—Turned on the lathe.

କୋଁଦା; କୁଁଦଯନ୍ତ୍ର ଦେ. ବି— ୧ । କୁନ୍ଦିବା ଯନ୍ତ୍ର; ଭ୍ରାମ୍ୟମାଣ ଗୋଲାକାର
କୁଁଦା ଯନ୍ତ୍ର; ଶାଣଚକ୍ର—1. Turners lathe.
୨ । ପ୍ରହାର; ମାଡ଼—2. Sound beating.
୩ । କୁନ୍ଦିବା—
3. The work of turning on the lathe.
୪ । କୁନ୍ଦନ—
4. Artistic mode of setting gems on gold.
୫ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ମୋଟ ଠେଙ୍ଗଣୀ—5. Cudgel.

ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ବନ୍ଧୁକର ମୂଳ କାଠ ନିର୍ମିତ ଅଂଶ—
The stock of a gun.

କୁନ୍ଦାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୁନ୍ଦିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Kundāibā Cansative of Kundibā.

କୁନ୍ଦାକୁନ୍ଦି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିଶେଷଭାବରେ ପ୍ରହାରଦ୍ୱାରା
Kundākundi karibā ଆଘାତ କରିବା; ବୁହେ ମାଡ଼ ଦେବା;
କୁଁଦାକୁଁଦିକରା ଠାଙ୍କେ ଛେଚିବା—
କୁଁଦୀକରନା To give a sound beating or cudgelling.
୨ । କୁନ୍ଦ ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଗୋଲି ଓ ପାଲିଶ କରିବା—
2. To finish a thing by turning it on the lathe; to turn a thing to its required shape on the lathe.

କୁନ୍ଦାରୁ—ଦେ. ବି. ସଂ. ବି. (ସଂ. କୁନ୍ଦକର)—କୁନ୍ଦଗର (ଦେଖ)
Kundāru Kundagara (See)

କୁନ୍ଦିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୁନ୍ଦ)—
Kundibā ୧ । କୁନ୍ଦରେ ବସାଇ ଗୋଲ ଓ ଚିକ୍କଣ କରିବା—
କୁଁଦା; କୋଁଦା 1. To turn and cut a thing to the
ଖରାଦନା; କୁଁଦନା required shape and polish by the lathe.

କାମ କୁନ୍ଦରେ କୁନ୍ଦିବ ବଧ—ପ୍ରାଚୀ. ରତ୍ନସ୍ୟମଣ୍ଡପ ।

୨ । ଠାଙ୍କେ ମାଡ଼ ଦେବା ଓ ପ୍ରହାର କରିବା—
2. To give a sound beating with a cudgel or the stock a gun.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଛ	ଇ	ଉ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଙ୍ଖ	ଯ	ସ	ଗ୍ଂ	ଇ	ଉ	ନ

୩ । ଠେଙ୍ଗାର ମୁଣ୍ଡିଦ୍ୱାରା ଛେଚିମାଡ଼ି ଦେବା—
3. To beat with the thicker end of a cudgel held upright.

୪ । ଠେଙ୍ଗାମୁଣ୍ଡିଦ୍ୱାରା ଛେଚିବା ଭଳିଆ ପ୍ରହାର କରିବା—
4. To beat hard as with the thick end of a cudgel or stock of gun.

କୁନ୍ଦଲି ରୋଗ—ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) ବି—ମୃଗୀରୋଗ; ମୂର୍ଚ୍ଛାରୋଗ—
Kundili roga — Epileptic fit.

କୁନ୍ଦୁ—ସଂ. ବି. (କୁ=ପୃଥିବୀ+ଦୁ ଧାତୁ=ବିଦାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—ମୂଷା—Rat (Apte).
Kundu

କୁନ୍ଦୁର—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁନ୍ଦୁରି (ଦେଖ)
Kundura — Kunduri (See)
ସଂ. ବି—ଲୋବାନ୍ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Olibanum.

କୁନ୍ଦୁରଖୁଟି—ଦେ. ବି—୧ । କୁନ୍ଦୁରି (ଦେଖ)
Kundurakhuṭi — 1. Kunduri (See)
୨ । କୁନ୍ଦୁରୁଖଟି (ଦେଖ)
2. Kundurukhaṭi (See)

କୁନ୍ଦୁରଖୋଟି—ଦେ. ବି—୧ । କୁନ୍ଦୁରି (ଦେଖ)
Kundurakhoṭi — 1. Kunduri (See)
୨ । କୁନ୍ଦୁରୁଖଟି (ଦେଖ)
2. Kundurukhaṭi (See)

କୁନ୍ଦୁରା—ଦେ. ବି—୧ । ଗୋଲ ପାତ୍ରବିଶେଷ—
Kundurā — 1. A kind of round pot or receptacle.
କୁଂଜଡ଼ା ୨ । ପରିବା ଉଚ୍ଚେତା—
2. Seller of vegetables; gaeen-groeer.
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର)—ପାଣିକଖାରୁ—
White pumpkin.
ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) (ସଂ. କୁନ୍ଦୁରୁକୀ)—
କୁନ୍ଦୁରି (ଦେଖ)
Kunduri (See)
କୁଁଦଲିୟା ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. କଦଳ)—
ଟଂଟୋଜ, ମଗଡ଼ାଲୁ ୧ । ଦୁଷ୍ଟ—1. Wicked.
୨ । କଳହୁଡ଼ା—2. Quarrelsome.

କୁନ୍ଦୁରି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୁନ୍ଦୁରୁକୀ)—
Kunduri — ଏକ ପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଫଳ ଓ ତାହାର ଲତା । ବିମ୍ବ,
କୁଁଦରୀ, କୁଁଦରକୀ — କୁଷ୍ମାଣ୍ଡାଦି ବର୍ଗର ଲତାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଲୁଆ ମଇଦା ଫଳ ।
କୁନ୍ଦରୁ — ଷଟ୍ଟୋଲ ଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ଲତା ଫଳବିଶେଷ; ମଟ-ମଟକା ଫଳ—A kitchen-fruit; Trichosanthes Cucumerina.
[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ଭଜା ଓ ତରକାରୀ କରି ଖାଆନ୍ତି ।]

କୁନ୍ଦୁରୁ—ଦେ. ବି—୧ । କୁନ୍ଦୁରି (ଦେଖ)
Kunduru — 1. Kunduri (See)
୨ । କୁନ୍ଦୁରୁଖଟି (ଦେଖ)
2. Kundurukhaṭi (See)

କୁନ୍ଦୁରୁକୀ—ସଂ. ବି. (କୁ=ଭୂମି+ଉନ୍ଦ୍=ଓଦା କରିବା+ଉକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—କୁନ୍ଦୁରି (ଦେଖ)
Kunduruki — Kunduri (See)

କୁନ୍ଦୁରୁକୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି—
Kunduruku — କୁନ୍ଦୁରି (ଦେଖ)
କୁଁଦରୀ — Kunduri (See)

କୁନ୍ଦୁରୁଖଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁନ୍ଦ; କୁନ୍ଦୁର; ଆ. କୁନ୍ଦ)—ଲୋବାନ୍; ଏକ ପ୍ରକାର ଧୂଣା; ସୁଗନ୍ଧ ଧୂଧ ଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—
Kundurukhaṭi
ସଂ. ଗନ୍ଧଗନ୍ଧ, ବନ୍ଧୁଗନ୍ଧ, ପାଳନ୍ଦ, ସୌରଗ୍ଧ୍ରଃ, ପାଳଂଗା, ଲୁବାରୁ, ଶ୍ରୀଖଣ୍ଡ, ସୁଗନ୍ଧ ବିଡ଼ାଳାକ୍ଷ, ଖପୁର, ନାଗ-ବଧୂ ପ୍ରିୟ, ଶଳ୍ଲକୀନିର୍ଯ୍ୟାସ
କୁଁଦୁରୁ — Frankincense; a substance emitting sweet smell when thrown ever live coal; Olibanum the resin of the tree Boswellia Thurifera.
[ଦ୍ର—ଏହା ସୁଗନ୍ଧ ଓ ହଳଦିଆ, ଏହାର ଗୁଳ୍ମ କଣ୍ଟାଳିଆ; ଏ ଗଛ ଆରବ ଆଦି ଦେଶର ମରୁମୟ ଓ ଗୋଡ଼ିଆ ଜମିରେ ଉଠେ ଓ ଉଚ୍ଚରେ ୨ ହାତ ବଢ଼େ । ଏହାର ଫଳ ଓ ବୀଜ କଡ଼ୁଆ; କଳକଡ଼ା (ଶ୍ରାବଣ) ମାସରେ ଏ ଗୁଳ୍ମରୁ ଅଠା ବାହାର କରି ଯାଏ । ଏହା ହକୀମ୍‌ମାନଙ୍କ ମତରେ ପୁଷ୍ଟିକର, ହୃଦ୍ୟ ଓ ରକ୍ତସ୍ରାବ-ରୋଧକ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ରୁଚିକର, ସ୍ୱେଦନାଶକ, ଚର୍ମର ଶ୍ରୀକର ଓ ଉଲୁଣି ଆଦି ଶୀତଳାଶକ ।
ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

କୁନ୍ଦୁରୁଖାଇ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—କାଣ୍ଠକୁରା (ଦେଖ)
Kundurukhāi — Kāṇthakurā (See)

କୁନ୍ଦୁରୁଖିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—କୁନ୍ଦୁରୁଖଟି (ଦେଖ)
Kundurukhiā — Kundurukhaṭi (See)

କୁନ୍ଦୁରୁଖୁଟି—ଦେ. ବି—କୁନ୍ଦୁରୁଖଟି (ଦେଖ)
Kundurukhuṭi — Kundurukhaṭi (See)

କୁନ୍ଦୁରୁଖୋଟି—ଦେ. ବି—କୁନ୍ଦୁରୁଖଟି (ଦେଖ)
Kundurukhoṭi — Kundurukhaṭi (See)

କୁନ୍ଧେନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ପ୍ରେତଯୋନିବିଶେଷ—
Kundhen — A kind of ghost.

କୁନ୍ନା—ଦେ. ବି—କୁନା (ଦେଖ)
Kunhā — Kunā (See)

କୁପ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ରାଗିବା; ରାଗ କରିବା—1. To be angry.
Kup (root) ୨ । କ୍ରୋଧଜର୍ଜର ହେବା—2. To be excited with rage.
୩ । ଚଢ଼ିବା—3. To be virulent.
୪ । (ରୋଗଆଦି ଦେହରେ) ପ୍ରବଳ ହେବା—
4. To gather strength (said of a disease).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମତେ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳନ୍ତି, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ପାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଥୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଚ୍ଚା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଞ୍ଚା' ଦେଖିବେ;'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ;'ଅଲବତ୍'ଦେଖିବେ ।

୫ । କଥା କହିବା—5. To speak (M. W.)

କୁପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ଓ ଫ୍ରେଞ୍ଚ୍)—କୁପି (ଦେଖ)
Kup — Kupi (See)

କୁପ୍ କୁପ୍—ଦେ. ଅ—ମୁହଁକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କରି ପାକୁ ପାକୁ କରିବା—
Kup kup — To open and shut the lips slightly; to pout the lips slightly.
ଦେ. ବିଣ—ମୁହଁକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କରି ପାକୁ ପାକୁ କରୁଥିବା—
Slightly opening and shutting the lips.

କୁପଥ—ସଂ. ବି. (କୁ+ପଥ)—୧ । ଅବାଟ; ଦୁର୍ଗମପଥ—
Kupatha — 1. A bad road.
(ସୁପଥ—ବିପରୀତ) ୨ । ନିନ୍ଦିତ କାର୍ଯ୍ୟ; ମନ୍ଦ କାର୍ଯ୍ୟ—
2. Evil ways.
୩ । ଅସଦାଚରଣ—3. Bad conduct.

କୁପଥଗାମୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୁପଥ+ଗମ୍+କର୍ତ୍ତୃ.ଇନ୍;୧ମା.୧ବ.)—
Kupathagāmi — ମନ୍ଦକର୍ମ କରୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି); ଅସଦାଚାରୀ—
(କୁପଥଗାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) — Treading evil ways; taken to wicked ways.

କୁପଥଦର୍ଶକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୁପଥ+ଦର୍ଶକ)—ଲୋକମାନଙ୍କୁ
Kupathadarśaka — ଅସତ୍ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(କୁପଥଦର୍ଶିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) — Leading people into evil ways.

କୁପଥି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁପଥ୍ୟ)—କୁପଥ୍ୟ (ଦେଖ)
Kupathi — Kupathya (See)

କୁପଥ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (କୁ+ପଥ୍ୟ)—୧ । ଅହିତକର; ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର;
Kupathya — ଅପଥ୍ୟ—1. Unwholesome; hurtful.
(ସୁପଥ୍ୟ—ବିପରୀତ) ୨ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ଅନୁପଯୋଗୀ (ଖାଦ୍ୟ)—
2. (food) Unsuitable for one's heatth.
ସଂ. ବି—ଅପଥ୍ୟ; ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ଖାଦ୍ୟ ବସ୍ତୁ—
Unwholesome diet.
ଦେ. ବି—ରୋଗୀର ଅପଥ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ—
Unwholesome food for an invalid.

କୁପଥ୍ୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପଥ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଖାଇବା—
Kupathya karibā — To violate dietary rules.

କୁପନ୍—ବୈଦେ. ବି..(ଇଂ. କୁପନ୍)—ମନିଅର୍ଡର୍ ଫାରମରେ ପ୍ରେରକ
Kupan — ପଡ଼ାଦି ଲେଖିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଥିବା ଅଂଶ—
କୁପନ୍ — Postal money-order-coupon.
କୁପନ୍

କୁପରାମର୍ଶ—ଦେ. ବି. (କୁ=କୁତ୍ସିତ+ପରାମର୍ଶ)—
Kuparāmarśa — ମନ୍ଦ ବା ଅସତ୍ ଉପଦେଶ—
Bad advice; evil counsel; machination.

କୁପା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁପକ)—କୁମ୍ଭା (ଦେଖ)
Kupā — Kumpā (See)

କୁପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୁପ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ)—
Kupāiba — ୧ । କୋପଯୁକ୍ତ କରାଇବା; ରଗାଇବା—
କୋପାନ — 1. To incense.
କୁଢ଼ାନା ୨ । ବିରକ୍ତ କରିବା—2. To tease; to bother.

କୁପାକେଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କୁଢ଼କେଲି (ଦେଖ)
Kupākeli — Kurdhakeli (See)

କୁପାଞ୍ଚ—ଦେ. ବି—ମନ୍ଦପାଞ୍ଚ; ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—
Kupāñcha — Conspiracy.
କୁଚାଲ
କୁଚାଲ

କୁପାତ୍ର—ସଂ. ବି. (କୁ+ପାତ୍ର)—
Kupātra — ୧ । ଦାନର ଅଯୋଗ୍ୟ ପାତ୍ର—
1. An unfit recipient.
୨ । ଅଯୋଗ୍ୟ ବର—
2. A worthless bridegroom.
୩ । ଅଯୋଗ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରୀ—
3. A worthless minister of a king.
୪ । ମନ୍ଦ ପାତ୍ର ବା ଆଧାର—4. Bad vessel.

କୁପି—ବୈଦେ. ବି—୧ । (ଇଂ. ଓ ଫ୍ରେଞ୍ଚ. କୁପେ) ରେଲଗାଡ଼ିର ଶ୍ରେଷ୍ଠ
Kupi — କାମରା; ଯେଉଁ ରେଲକୋଠରିରେ ଦୁଇ ଜଣ ମନୁଷ୍ୟ
କୁପି — ପାଇଁ ସ୍ଥାନ ଥାଏ—
କୁପେ 1. A very small two-seated compartment of a railway carriage.
୨ । (ଇଂ. କପ୍ସ୍) ଜଙ୍ଗଲର ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶ—
2. A small circumscribed part of a forest.
୩ । ଜଙ୍ଗଲରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଛ ଲଗାଇବାର ରୀତିବିଶେଷ—
3. A system of forest reservation.
ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁପ)—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠମୁହାଁ ତେଲଘଡ଼ି; କୁପି—
କୁପୀ 1. An earthen bottle for oil.
୨ । ତୈଳାଦିର ରକ୍ଷଣାର୍ଥ କ୍ଷୁଦ୍ର ଚର୍ମ୍ମ ପାତ୍ର—
2. Small oil-can made of leather.

କୁପିତ—ସଂ. ବିଣ. (କୁପ ଧାତୁ=ରାଗିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Kupita — ୧ । କ୍ରୁଦ୍ଧ; କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ—
1. Enraged; angry; incensed.
୨ । ବିରକ୍ତ—2. Provoked; vexed; offended.
୩ । (ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର) ଅନିୟମିତ ଆହାରବିହାରାଦି ହେତୁ ଦୂଷିତ ହୋଇ ବର୍ଦ୍ଧିତ (ଶରୀରସ୍ଥ ବାତ, ପିତ୍ତ ବା କଫ)—
3. Gone out of normal order and become virulent owing to irregular conduct of the patient (said of the three humours of the body).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

କୁପିତବାୟୁ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁପିତ + ବାୟୁ)—ବାୟୁରୋଗ; ପେଟ-ଫମ୍ପା—Aggravated flatulence; noxious accumulation of wind in the bowels.
Kupitabāyu

କୁପିତାନ୍ତକ—ସଂ. ବି. (କୁପିତ + ଅନ୍ତକ)—ଆସନ୍ନମୃତ୍ୟୁ—Imminent death (Wilson).
Kupitāntaka

କୁପିଦ—ସଂ. ବି—କୁବିଦ (ଦେଖ)
Kupida Kubida (See)

କୁପିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଗୁପ୍ ଧାତୁ=ଗୋପନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ନିପାତନ; ଗ=କ)—
Kupinī
୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାଛ ଧରିବା ଜାଲ—
1. A net for catching small fish. (M.W.)
୨ । ମାଛର ଖାଲୋଇ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
2. A wicker-work receptacle used by fishermen for keeping the fish caught.
ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କୁପିନ୍ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—କୈବର୍ତ୍ତ; ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀ-ବ୍ୟକ୍ତି—Fisherman.

କୁପିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସଂ. କୁପ୍ ଧାତୁ)—କୋପ କରିବା; ରାଗ କରିବା—To become angry.
Kupibā
କୁପା
କୁପନା

କୁପିମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. କୁପକ + ମୁଖ)—କୁମ୍ଭିମୁହାଁ (ଦେଖ)
Kupimuhāñ Kumpimuhāñ (See)
(କୁପିମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)
କୁପାମୁଖ, କୁଁପୋମୁଖ
ମୁହଁଫୁଲା

କୁପୁକୁପୁ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—କୁପ୍ କୁପ୍ (ଦେଖ)
Kupukupu Kup kup (See)

କୁପୁତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ କୁପୁତ୍ର; ତୁଳ. ହି. କପୂତ୍)—
Kuput
୧ । କୁପୁତ୍ର; କୁଳାଙ୍ଗାର—
1. An unworthy scion of a family.
୨ । ନିକମ୍ମା ମଞ୍ଜି—2. Worthless seed.

କୁପୁତ୍ର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କୁ + ପୁତ୍ର)—୧ । ପିତୃ-ମାତୃ-ଦ୍ରୋହୀ ପୁତ୍ର—
Kuputra 1. Disobedient son; a bad son.
୨ । କୁଳାଙ୍ଗାର ପୁତ୍ର—
2. An unworthy scion of a family.

କୁପୁରୁଷ—ସଂ. ବି. (କୁ + ପୁରୁଷ)—୧ । କଦାକାର ମନୁଷ୍ୟ—
Kupurusha 1. A man of ugly or forbidding appearance.
୨ । କାପୁରୁଷ (ଦେଖ)
2. Kāpurusha (See)

କୁପୂୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୁ=କୁତ୍ସିତ + ପୂୟ ଧାତୁ=ଭାଗ କରିବା; ଚଳିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ହୀନ; ନୀଚ—
Kupūya
(କୁପୂୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)
1. Low; mean.
୨ । କୁତ୍ସିତ—2. Ugly.
୩ । ଘୃଣ୍ୟ; ହେୟ—3. Despised; despicable.
୪ । ନିନ୍ଦିତ—4. Blameworthy.

କୁପେ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ଓ ଫ୍ରେଞ୍ଚ)—କୁପି ୧, ୨, ୩ (ଦେଖ)
Kupe Kupi 1, 2, 3 (See)

କୁପୋତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁପୁତ୍ (ଦେଖ)
Kupot Kuput (See)

କୁପୋଷ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୁ + ପୋଷ୍ୟ)—ଦୂର ସମ୍ପର୍କୀୟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଯାହାକୁ ପୋଷିବାକୁ ହୁଏ—
Kuposhya
Dependant on a person for support though distantly related.

କୁପ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଗୁପ୍ ଧାତୁ=ରକ୍ଷା କରିବା + କର୍ମ. ଯ; ଗ=କ; ନିପାତନ)—୧ । ନିକୃଷ୍ଟ ଧାତୁ—1. A bad metal.
Kupya
୨ । ସୁନା ରୁପା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଧାତୁ—
2. Any metal other than gold or silver.

କୁପ୍ୟଶାଳା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁପ୍ୟ + ଶାଳା)—
Kupyaśālā
୧ । ପିତ୍ତଳ କଂସାଆଦି ତିଆରି ହେବା କାରଖାନା—
1. A braziery.
୨ । କଂସାର ଦୋକାନ—2. A shot of brass-wares.

କୁଫଳ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ + ଫଳ)—ମନ୍ଦ ପରିଣାମ—
Kuphala Bad effect; evil consequence.

କୁବ—ସଂ. ବି—୧ । କଇଁ; କୁମୁଦ—1. Water-lily. (M. W.)
Kuba
୨ । ପଦ୍ମ—2. Lotus. (M.W.)

କୁବକ୍ତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କର୍ମଧା; କୁ + ବକ୍ତା)—୧ । ଅଯୋଗ୍ୟ ବକ୍ତା—
Kubaktā
1. Speaking badly.
୨ । ଯେ ମୁହଁରେ ମନ୍ଦ କଥା କହେ—2. Scurrilous.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—ବକ୍ତୃତା କରିବାରେ ଅଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—A bad speaker.

କୁବଚନ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ + ବଚନ=ବାକ୍ୟ)—
Kubachana
କୁବାକ୍ୟ (ଦେଖ)
Kubākya (See)

କୁବମ—ସଂ. ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun (M. W.)
Kubama

କୁବର—ସଂ. ବିଣ—କଷା—Astringent in flavour (M. W.)
Kubara
ସଂ. ବି—ତୁବର (ଦେଖ)
Tubara (See)
ଦେ. ବି—କୁବେର (ଦେଖ)
Kubera (See)

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ପୃଷ୍ଠାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଲୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ଲୁଥ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଖୋଜିବେ; 'ବଳ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

କୁବଳ—ସଂ. ବି. (କୁ=ପୃଥିବୀ+ବଳ ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—
Kubala ୧ । କୁମୁଦ; କଇଁ—1. Water-lily.
୨ । ମୁକ୍ତା—2. Pearl.
୩ । ଜଳ—3. Water.
୪ । ସର୍ପର ଗର୍ତ୍ତ—4. Belly of a serpent.
୫ । ବରକୋଳି (ଗଛ ଓ କୋଳି)—
5. The Jujube (tree and berry).
ଜାଳେ ହୋଇଥିଲା ଏତ କୁବଳ ପରସ୍ପରେ । ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।
୬ । ଡାଳିମ୍ବ—6. Pomegranate.
(କୁବଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅଳ୍ପ-ବଳଯୁକ୍ତ—
Of very little strength.

କୁବଳୟ—ସଂ. ବି. (କୁ+ବଳୟ; ପୃଥିବୀର ବଳୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଭୂଷଣସ୍ୱରୂପ)—
Kubalaya ୧ । ନୀଳକଇଁ; ନୀଳପଦ୍ମ—
1. The white lotus; blue water-lily.
୨ । କଇଁ—2. Water-lily.
୩ । ପୃଥିବୀ—3. The earth.
୪ । ସମୁଦ୍ର—4. The sea.
କୁବଳୟ ସଙ୍ଗ ପାଇବା ପାଇଁ
କେତେ ମାର୍ଗରେ ଗୋପୀମାନେ ଯାଇଁ । ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

କୁବଳୟଫଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ରୂପକ; କୁବଳୟ=ସମୁଦ୍ରର, ଫଳସ୍ୱରୂପ)—ମୁକ୍ତା—Pearl.
Kubalayaphala
କୁବଳୟ ଫଳ ମଣ୍ଡିତ ଶ୍ରବଣାସ୍ତେ—ଉଦ୍ଧ. ପ୍ରେମସୁଧାଳହ୍ରୀ ।

କୁବଳୟା—ସଂ. ବି. (ସଜ୍ଞା)—ଦକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ପର୍ବତବିଶେଷ (ଏହିଠାରେ
Kubalayā ଥାଇ ହନୁମାନ ଦେଖିଥିଲା ଯେ ରାବଣ ରଥରେ ବସାଇ ଜଣେ ରୋରୁଦ୍ୟମାନା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ନେଇ ଯାଉଥିଲା)—
The name of a mountain where Hanumāna saw Sītā being carried away by Rāvaṇa.
ଦେ. ବି. (କୁବଳୟାପୀଡ଼) —କଂସର ହସ୍ତୀ—
Name of Kaṁsa's elephant (slain by Śrīkṛushṇa).
[ଦ୍ର—ଏ ଗୋଟିଏ ଦୈତ୍ୟ, ହସ୍ତୀରୂପ ଧରି କଂସର ବାହନ ହୋଇଥିଲା, କଂସର ଆଦେଶରେ ଏ ରଙ୍ଗସଭାରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବାରୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଏହାର ଦାନ୍ତକୁ ଓପାଡ଼ି ଏହାକୁ ମାରି ପକାଇ ଥିଲେ ।]

କୁବଳୟାପୀଡ଼—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁବଳୟ+ଆପୀଡ଼=ଶିରୋ-
Kubalayāpīrda ଭୂଷଣ)—ଯେ ମୁଣ୍ଡରେ ନୀଳୋତ୍ପଳ ପରିଧାନ କରେ—Wearing a blue lily on the head.
ବି. (ସଜ୍ଞା)—କଂସାସୁରର ହସ୍ତୀରୂପୀ ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ; କୁବଳୟା ହସ୍ତୀ—
Nama of the elephant belonging to Kaṁsa.

କୁବଳୟାଶ୍ୱ—ସଂ. ବି—ରାଜା ଧୁନ୍ଧୁମାରଙ୍କର ନାମବିଶେଷ—
Kubalayāśwa A name of King Dhundumāra.

କୁବଳୟିତ—ସଂ. ବିଣ. (କୁବଳୟ=ପଦ୍ମ+ଫଳାଭାର୍ଥେ. ଇତ)—
Kubalayita କୁମୁଦଦ୍ୱାରା ମଣ୍ଡିତ ବା ଅଳଙ୍କୃତ—
Decorated with water-lilies.
ବାତାୟନ ହେଲା ଲଳନା-ଭେଦରେ କୁବଳୟିତ—ରାଧାନାଥ. ଉଷା ।

କୁବଳାଶ୍ୱ—ସଂ. ବି—ଇକ୍ଷ୍ୱାକୁ ବଂଶର ରାଜା; ଧୁନ୍ଧୁମାର ରାଜା—
Kubalāśwa A name of King Dhundumāra.
ଇକ୍ଷ୍ୱାକୁବଂଶେ କୁବଳାଶ୍ୱ ରାଜା ହେଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ।

କୁବାକ୍ୟ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ+ବାକ୍ୟ)—
Kubākya ୧ । ଅଶ୍ଳୀଳ କଥା—
1. Indecent or scurrilous words.
୨ । ଗାଳିମନ୍ଦ—2. Abusive words.
୩ । ରୂଢ଼ବାକ୍ୟ—3. Harsh words.

କୁବାଟ—ସଂ. ବି—କବାଟର ଗୋଟିଏ ପଟ—
Kubāṭa The fold a door. (Apte)
ଦେ. ବି—କୁପଥ (ଦେଖ)—
Kupatha (See)

କୁବାଦ—ସଂ. ବିଣ. (କୁ=ମନ୍ଦ+ବଦ୍ ଧାତୁ=କହିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kubāda ୧ । ନିନ୍ଦୁକ; ଦୋଷପ୍ରଦର୍ଶକ—
1. Censorious; datracting.
୨ । ନୀଚ; ହୀନ—2. Low; vile.
ସଂ. ବି. (+ଭାବ. ଅ)—ଦୁର୍ନାମ—Blame.
ଜଗତ୍ୟେ କୁବାଦ ମୋତେ ଦିଅନ୍ତି—ପ୍ରାଚୀ. ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମରତ୍ନ ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।

କୁବାସ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ+ବାସ)—
Kubāsa ୧ । ବାସର ଅଯୋଗ୍ୟ ଗୃହ—
1. A house unfit for inhabitation.
୨ । ଖରାପ ବାସନା—2. Bad odour.

କୁବାହୁଳ—ସଂ. ବି—ଉଷ୍ଟ୍ର—
Kubāhuḷa Camel.

କୁବି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର; ସମ୍ବଲପୁର ଓ ସିଂହଭୂମ) ବି—
Kubi କୋବି (ଦେଖ)—Kobi (See)

କୁବିଚାର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ+ବିଚାର)—ଅନ୍ୟାୟ ବିଚାର—
Kubichāra Unfair or wrong decision; perversion of justice.

କୁବୁଜ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କୁବ୍ଜ)—କୁଜା—
Kubuja Hump-backed.
ନପୁଂସକ ବାମନ କୁବୁଜ କଥିର
ଅନ୍ଧ ଛେଣ୍ଡା ସଙ୍ଗରୁ ଜନ୍ମିବ ବିସ୍ତର—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଜ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ଟ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଜ	ନ,

କୁବୁଜା—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—କୁବ୍ଜା; କୁଜା—
Kubujā Hump-backed (male).
କୁଁଜୋ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କୁବୁଜୀ; ମଥୁରାର ଜଣେ କୁଜା ଯୁବତୀ—
କୁବଡ଼ା Name of a young female humpbacked attendant of Kaṁsa.

[ଦ୍ର—ଏ କଂସର ବେଶକାରିଣୀ ଦାସୀ ଥିଲା । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ରଙ୍ଗ-ସଭାକୁ ଯିବା ସମୟରେ ଏ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବେଶ କରି ତାଙ୍କ ପ୍ରଣୟାର୍ଥିନୀ ହେବାରୁ ସେ ଏହା ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଣୟ କରି ଏହାକୁ ସୁରୂପ ଓ ଯୌବନ ଓ ଶେଷରେ ସଦ୍ଗତି ପ୍ରଦାନ କଲେ ।]

ଦେ. ବି—ଛୋଟ ଝାଞ୍ଜ—A pair of small cymbals.

କୁବୁଜୀ—ଦେ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—କୁଜା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Kubujī Hump-backed (female).
କୁଁଜୀ ଅନ୍ଧକୁ ଚକ୍ଷୁଦାନ ଦେଲେ
କୁବଡ଼ୀ କୁବୁଜାକୁ ସୁନ୍ଦର କଲେ—ରୂପଚ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଦେ. ବି—୧ । ଛୋଟ କଂସା ଝାଞ୍ଜ—
1. A pair of small cymbals.
୨ । କୁବୁଜା (ଦେଖ)
2. Kubujā (See).

କୁବୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ+ବୁଦ୍ଧି)—ମନ୍ଦବୁଦ୍ଧି—
Kubuddhi Perversed understanding; tendency to evil-ways.

ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ମନ୍ଦବୁଦ୍ଧିବିଶିଷ୍ଟ—
1. Of misdirected will or intellect.
୨ । ଖଳବୁଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ—2. Wickedly disposed.
୩ । ନିର୍ବୋଧ—3. Stupid.

କୁବେଣି—ସଂ. ବି. (କୁ=ମନ୍ଦ+ବେଣ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ ଅଧିକରଣ. ଇ)—
Kubeṇi
କୁବେଣୀ (ଦେଖ)
Kubeṇī (See)

କୁବେଣୀ—ସଂ. ବି. (କୁ+ବେଣୀ)—
Kubeṇī ୧ । ଖାଲୋଇ—1. A basket for holding fish caught; a fish-basket.
୨ । (କର୍ମଧା)—ଅସୁନ୍ଦରରୂପେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ବେଣୀ—
2. A badly braided tress of hair.
୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି) କୁତ୍ସିତବେଣୀବିଶିଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—
3. A woman with her hair badly braided.

କୁବେର—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁ=କୁତ୍ସିତ+ବେର=ଶରୀର)—
Kubera ୧ । କୁତ୍ସିତ-ଶରୀରବିଶିଷ୍ଟ; କୁରୂପ—
1. Ugly or deformed.
୨ । ଅଳସୁଆ—2. Idle.
ସଂ. ବି—୧ । ଯକ୍ଷରାଜ; ଧନାଧିପ; (ତିନି ଗୋଡ଼ ଓ ଆଠଟା ଦାନ୍ତ ହେତୁରୁ ଏହାଙ୍କ ଶରୀର କୁତ୍ସିତ)—
1. The (deformed) God of Riches. (having 3 legs and 8 teeth).

[ଦ୍ର—ଏ ବିଶ୍ରବାଙ୍କ ଔରସରେ ଇଡ଼ବିଡ଼ାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମିଥିଲେ । ଏ ରାବଣର ସାନ ଭାଇ । ଏ ଧନାଧିପତି, ଯକ୍ଷ ଓ କିନ୍ନରମାନଙ୍କର ରାଜା ଓ ଉତ୍ତର ଦିଗର ଅଧିପତି । ଏ ଶିବଙ୍କର ବନ୍ଧୁ, ଏହାଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ କୈଳାସ । ଏହାଙ୍କ ଶରୀର ଅତି କୁତ୍ସିତ । ଏହାଙ୍କର ୩ଟି ପାଦ ଓ ୮ ଗୋଟି ଦାନ୍ତ ଓ ଗୋଟିଏ ଆଖି ।]

୨ । ନନ୍ଦୀ ବୃକ୍ଷ—2. A kind of tree.
୩ । ଅର୍ହଦୁପାସକବିଶେଷ—
3. A kind of Jaina worshippers.
୪ । ଖୁରାସାନୀ ଜୁଆଣି (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
4. Henbane; Hyocyamus Niger.

ଦେ. ବି—୧ । ତେଲିଜାତି—
1. The Teli or oilman caste,

[ଦ୍ର—କେହି କେହି କହନ୍ତି ଅତି ସଞ୍ଚୟଶୀଳତା ହେତୁରୁ ଏମାନେ ଧନିକ, ତେଣୁ 'କୁବେର' ନାମଧାରୀ, ପୁଣି କେହି କେହି କହନ୍ତି କୁ ଅର୍ଥାତ୍ ତୈଳ ସଂସର୍ଗ ହେତୁରୁ ମଳିନ ବା କୁତ୍ସିତ ଶରୀର ଧାରଣ କରିଥିବାରୁ ଏମାନେ କୁବେର ବୋଲାନ୍ତି ।]

ଦେ. ବିଶ—୧ । କୃପଣ—1. Miserly.
୨ । ଖୁବ୍ ଧନୀକ—2. Very rich.

କୁବେରଦିକ୍—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ତତ୍ପୁ; କୁବେରାଧିଷ୍ଠିତ+ଦିକ୍)—
Kuberadik ଉତ୍ତରଦିଗ—The North.

କୁବେରପୁତ୍ର—ଦେ. ବି—ତେଲି ଜାତି—
Kuberaputra The oilman-caste.

କୁବେରାକ୍ଷୀ—ସଂ ବି—ପାଟଳଗଛ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
Kuberākshī Bignonia guaviolens (tree).

କୁବେରାଦ୍ରି—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ତତ୍ପୁ; କୁବେର+ଅଦ୍ରି)—ଏହା
Kuberādri କୁବେରଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ)—କୈଳାସ ପର୍ବତ—
The Kailāsa mountain.

କୁବେଳ—ସଂ. ବି. (କୁ=ପୃଥିବୀ+ବେଳ=ଚଞ୍ଚଳ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କୁବଳୟ; ପଦ୍ମ—Lotus.
କୁବେଳା ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁବେଳା)—ମନ୍ଦ ସମୟ—Bad time.

କୁବେଳା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା କୁ+ବେଳା)—୧ । ମନ୍ଦ ସମୟ—
Kubelā 1. Bad time.
୨ । ଅଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତ—
2. Inauspicious moment.

କୁବ୍ଜ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (କୁ=ଈଷତ୍+ଉଚ୍ଚ=ଋଜୁ ହେବା+ଭାବ. ଅ)—
Kubja ୧ । ଉପର ଆଡ଼କୁ ବଙ୍କାଇଥିବା; ଆଗୁଆ—
(କୁବ୍ଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Conuex.
(ନ୍ୟୁବ୍ଜ—ବିପରୀତ) ୨ । ଉନ୍ନତପୃଷ୍ଠ; କୁଜା—
2. Humpbacked; crooked (male).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଉକ୍ତା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ସଥାକ୍ରମେ ଚହୁଁର ବସଗତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିମା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣ୍ଟା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ବି.—୧ । ପିଠିର କୁଜ—1. Hump on the back.

୨ । ବକ୍ରପୃଷ୍ଠ ଖଡ୍ଗ—2. Curved sword.

କୁବ୍ଜକ—ସଂ. ବି. (କୁବ୍ଜ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଶିଙ୍ଗଡ଼ା (ଦେଖ)
Kubjaka Śingarḍā (See)

କୁବ୍ଜା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୁବ୍ଜ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—କୁଜା—
Kubjā Humpbacked (female).

ବି—ମଥୁରାର ସ୍ତ୍ରୀବିଶେଷ; କଂସ ରାଜାଙ୍କର ଜଣେ ବେଶକାରିଣୀ ଉତ୍ତମା; କୁବ୍ଜା—
A maid servant of King Kaṁsa's court whom Krushṇa blessed with his love.

କୁବ୍ଜିକା—ସଂ. ବି. (କୁବ୍ଜ + କ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Kubjikā ୧ । ଅଷ୍ଟମ ବର୍ଷୀୟା କୁମାରୀ; ଗୌରୀକନ୍ୟା—
1. An unmarried girl eight years of age.

୨ । ଦେବୀବିଶେଷ—2. A Goddess.

କୁବ୍ର—ସଂ. ବି.—୧ । ଅରଣ୍ୟ— 1. Forest.
Kubra ୨ । ହୋମଗର୍ତ୍ତ—2. Hole of sacrificial fire.

୩ । କୋଳ—3. Ear-ring.

୪ । ସୂତ୍ର—4. Thread.

୫ । ଶଗଡ଼—5. Cart (Apte).

କୁଭା—ସଂ. ବିଣ—ଏକତ୍ରୀଭୂତ; ରାଶୀକୃତ ବା ଗଦା ହୋଇଥିବା—
Kubhā Heaped together.

ସଂ. ବି. (କୁ=କୁତ୍ସିତ; ପୃଥ୍ୱୀ + ଭା=ଦୀପ୍ତି)—

୧ । କୁତ୍ସିତ ଦୀପ୍ତି—1. An ugly splendour.

୨ । ପୃଥ୍ୱୀର ଛାଇ—
2. The shadow of the earth.

୩ । ରାହୁ—3. The ascending node (counted as one of the planets in Hindu Astronomy) which falls upon the moon at eclipse.

୪ । କାବୁଲ ନଦୀ; ଏହା ସିନ୍ଧୁନଦୀର ଉପନଦୀବିଶେଷ—
4. A river falling into the Indus. (M.W.)

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—କୋବା (ଦେଖ)
Kobā (See)

କୁଭାଣ୍ଡକ—ଦେ. ବି.—ବନବିଶେଷ—Name of a forest.
Kubhāṇḍaka କୁଭାଣ୍ଡକ ବନେ ନେଇ ଥାନ୍ତି ସେ ରୁହାଇ ।
ସାରଳା-ମହାଭାରତ. ମଧ୍ୟ ।

କୁଭୃତ୍—ସଂ. ବି. (କୁ=ପୃଥ୍ୱୀ + ଭୃ ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—୧ । ରାଜା—1. King.
Kubhṛut

୨ । ପର୍ବତ— 2. Mountain.

କୁମ୍ଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ଭୁଲ. ହି. ସୀହ୍‌କୁମ୍ଭଡ଼)—
Kumṛdā ପାଣିକଖାରୁ—White gourd.

କୁମ୍ନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ସଂ. କୁପିନୀ=ଜାଲ) —ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ବାଉଁଶ ନିର୍ମିତ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Kumnā A contrivance made of bamboo to catch fish.

କୁମ୍ପଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କୁମ୍ଭିପଟୁଆ (ଦେଖ)
Kumpaṭiā Kumbhipaṭuā (See)

କୁମ୍ଭାଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁମ୍ଭାଟୁଆ ପକ୍ଷୀ—
Kumhāṭi A kind of bird.

କୁମତି—ସଂ. ବି.—(କର୍ମଧା; କୁ + ମତି) — ମନ୍ଦ ବୁଦ୍ଧି—
Kumati A weak or perverted mind.

ବିଣ—ମନ୍ଦବୁଦ୍ଧିବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି—
Of weak or perverted intellect.

କୁମଦ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଆମୋଦ)—ସୁଗନ୍ଧ; ମଧୁର ଗନ୍ଧ—
Kumada Mild sweet smell; fragrance.

ବିଣ.—ସୁବାସିତ—Fragrant.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—(ଚନ୍ଦ୍ର କିରଣରେ କୁମୁଦ ପରି) ପ୍ରସନ୍ନ; ହର୍ଷୋତ୍‌ଫୁଲ୍ଲ—
Delighted; elated with joy.

କୁମନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି.—(କର୍ମଧା; କୁ + ମନ୍ତ୍ର)—୧ । ମନ୍ଦ ପରାମର୍ଶ—
Kumantra 1. Bad or evil advice.

୨ । ପରର ଅନିଷ୍ଟସାଧନ ମନ୍ତ୍ର—
2. A charm used to injure others.

କୁମନ୍ତ୍ରଣା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ + ମନ୍ତ୍ରଣା)—୧ । ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—
Kumantraṇā 1. Intrigue.

୨ । ମନ୍ଦ ଉପଦେଶ—2. Evil advice.

କୁମନ୍ତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ + ମନ୍ତ୍ରୀ)—୧ । ଅଯୋଗ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରଣାଦାତା—
Kumantrī 1. A bad counsellor.

୨ । ମନ୍ଦ ପରାମର୍ଶଦାତା—2. One's evil genius.

୩ । ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରକାରୀ—3. An intriguer.

କୁମର—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁମାର)—୧ । ପୁତ୍ର—1. Son.
Kumara ୨ । ଯୁବରାଜ —2. The prince; the heir elect to the throne.
କୁମାର
କୁମର ୩ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ—3. God Kārttikeya.

୪ । ବାଳକ—4. Boy.

ସପତ ବରଷ କୁମର, ହସ୍ତେ ଉପାଡ଼ି ଗିରିବର । କବିରାଜ. ଭଗବତ ।

୫ । ହରିତାଳରେ କଇଥ ଅଠା ମିଶାଇ ଗଞ୍ଜପା ସାର ରଙ୍ଗ କରିବାର ହଳଦିଆ ରଙ୍ଗ—A yellow paint prepared by mixing yellow orpiment with the gum of raw wood apple.

କୁମା—ପ୍ରାଦେ. (ଫିହଭୁମ) ବି—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅସ୍ଥାୟୀ କୁଡ଼ିଆ ଘର—
Kumā A temporary hut.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ଟ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	●	ମ

କୁମା —ବୈଦେ. ବି. (ଫା. କମାସ୍)—ଗଞ୍ଜପା ଖେଳର ରଙ୍ଗବିଶେଷ—
Kumācha Name of a class of cards in the
କିମାସ Gañjapā-game.

କୁମାର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁ=କୁତ୍ସିତ; ଅଳ୍ପ+ମାର=ଜନ୍ମ; କମ୍ବା କୁମାର୍=କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kumāra (କୁମାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ପୁତ୍ର—1. Son.

(ଯଥା—ରାଜକୁମାର; ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାର ଇତ୍ୟାଦି ।)

୨ । ପଞ୍ଚମ ବର୍ଷୀୟ ବାଳକ—2. Boy of five years.

୩ । ଯୁବକ—3. Youth.

୪ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ—4. God Kārttikeya.

୫ । ଷ୍ଟକାଏତ; ରାଜପୁତ୍ର; ଯୁବରାଜ—
5. Prince; heir apparent.

୬ । ପାଞ୍ଚବର୍ଷରୁ କମ୍ ବୟସ୍କ ବାଳକ ଶିଶୁ—
6. A boy bellow five years of age.

୭ । ନିର୍ମଳ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ; ଖାଣ୍ଟି ସୁନା—7. Pure gold.

୮ । ନାଟକାଦିରେ ଯୁବରାଜଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ—8. Term used in addressing a prince in dramas.

୯ । ସିନ୍ଧୁନଦୀର ଗୋଟିଏ ନାମ—
9. A mame of the river Indus.

୧୦ । ସହିସ; ଅଶ୍ୱରକ—
10. A syce; a groom for a horse.

୧୧ । ଭାରତ ବର୍ଷର ନାମାନ୍ତର (ବାମନ ପୁରାଣ)—
11. A name of ancient India.

୧୨ । ମଙ୍ଗଳଗ୍ରହ (ନବଗ୍ରହ ସ୍ତୋତ୍ର)—
12. The planet Mars.

୧୩ । ଶୁକପକ୍ଷୀ—13. Parrot.

୧୪ । ତୀର୍ଥବିଶେଷ—14. Name of a shrine.

୧୫ । ପର୍ବତବିଶେଷ—15. Name of a mountain.

୧୬ । ବରୁଣ ଗଛ—16. A tree; Crateava Rox burghii.

୧୭ । ସନକ, ସନନ୍ଦ, ସନାତନ, ସନତ୍କୁମାର ଋଷି (ଏମାନେ ଶୈଶବରୁ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଥିବାରୁ)—17. Name of some bachelor sages.

୧୮ । ଅଶ୍ୱରକ ବୃକ୍ଷ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—18. Name of a tree.

ବୈ. ବି.—୧ । ଅବିବାହିତ ବାଳକ—
1. Unmarried boy; bachelor.

୨ । କୁମ୍ଭକାର—2. Potter.

କୁମାରକ—ସଂ. ବି. (କୁମାର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । କୁମାର; ଶିଶୁପୁତ୍ର—
Kumāraka 1. Child.

୨ । ବାଳକ—2. Boy.

୩ । ଆଖିର ପୁଅ—3. The pupil of the eye.

କୁମାର କୋଟିତୀର୍ଥ—ସଂ. ବି.—ହନୁମାନଙ୍କର ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
Kumārakoṭitīrtha Name of a place of Hindu-pilgrimage.

କୁମାର କୋଟୀ-ତୀର୍ଥେ ସ୍ନାନ କଲେ କୋଟି,
ଜନ୍ମ ଜଳଧିର ଜାଣ ସେହି ଜନ୍ମଟି । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କୁମାରପାଳ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । କୁମାରମାନଙ୍କ ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—
Kumārapāla 1. A person taking care of young boys.

୨ । ଶାଳିବାହନଙ୍କ ନାମ—
2. Name of king Śālibāhana.

କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣମୀ—କୁଆଁରପୁନିଆଁ (ଦେଖ)
Kumārapūrṇṇamī Kuāñrapūniañ (See)

କୁମାରବାହନ—ସଂ. ବି—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁମାର+ବାହନ)—କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କ
Kumārabāhana ବାହନ; ମୟୂର—Peacock.

କୁମାରବାହୀ—ସଂ. ବି. (କୁମାର+ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—
Kumārabāhī କୁମାରବାହନ (ଦେଖ)
Kumāra bāhana (See)

କୁମାରବ୍ରତ—ସଂ. ବି.—(ମ. ପ ଲୋ; କୁମାର ଅବସ୍ଥା ପାଳନ କରିବା
Kumārabrata ବ୍ରତ)—ଅବିବାହିତ ରହିବାରୂପ ବ୍ରତ—
A vow of celebacy.

କୁମାରଭୃତ୍ୟା—ସଂ. ବି.—(କୁମାର+ଭୃ ଧାତୁ=ପୋଷଣ କରିବା+
Kumārabhṛutyā ଭାବ. ଯ+ଆ)—୧ । ଶିଶୁ ବାଳକମାନଙ୍କର ଚର୍ଯ୍ୟା—1. Care of young boys.

୨ । ପ୍ରସୂତା ଓ ଗର୍ଭିଣୀମାନଙ୍କର ଚର୍ଯ୍ୟା—
2. Mid-wifery.

୩ । ବାଳଚିକିତ୍ସା—3. Treatment of infants.

କୁମାରୟୁ—ସଂ. ବି.—(କୁମାର+ୟୁ)—ଯୁବରାଜ; ଷ୍ଟକାଏତ—
Kumārayu Heir apparent; prince.

କୁମାରସମ୍ଭବ—ସଂ. ବି.—କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କ ଜନ୍ମବିଷୟକ କାଳିଦାସପ୍ରଣୀତ
Kumārasambhava ସଂସ୍କୃତ ମହାକାବ୍ୟ—Kālidāsa's Epic-poem in sanskrit dealing with the birth of God Kārttikeya.

କୁମାରିକା—ସଂ. ବି. (କୁମାର+କ+ଆ)—୧ । ଭାରତର ଦକ୍ଷିଣସ୍ଥ
Kumārikā ଅନ୍ତରୀପ—1. Cape Comorin.

୨ । କୁମାରୀ—2. A virgin.

୩ । ୧୦ଠାରୁ ଦ୍ୱାଦଶ ବର୍ଷୀୟା ବାଳିକା;୧୨ବର୍ଷର ବାଳିକା—
3. A girl from 10 to 12 years of age.

୪ । ଶିଶୁ କନ୍ୟା—4. Female child.

୫ । ଦୁର୍ଗା—5. Durgā.

୬ । ସୀତା—6. Sītā.

୭ । ବଡ଼ ଅଳାଇଚ—7. Large cardamum.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ କ୍ରମାନୁସାରେ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ଗଳା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବଟ୍ ଦେଖିବେ ।

୮ । ନବମଲ୍ଲିକା; ନିଆଳି ଫୁଲ —
8. A kind of jasmine.

କୁମାରିଲ୍ଲ ଭଟ୍ଟ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଜନୈକ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମ-ସଂସ୍କାରକ—
Kumārilla bhaṭṭa A Hindu religious reformer
[ଦ୍ର—ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟବାସୀ ଜନୈକ ମୈଥିଳ ବ୍ରାହ୍ମଣ; ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୭ମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ, ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ଦମନ ନିମନ୍ତେ ଏ ସ୍ୱୀୟ ପ୍ରତିଭା ବଳରେ ବହୁ ତର୍କ ବିତର୍କ କରି ବୈଦିକ ଧର୍ମର ଶ୍ରେଷ୍ଠତା ପ୍ରତିପାଦନ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ପୂର୍ବମୀମାଂସାର ଭାଷ୍ୟ ଏବଂ ବେଦାନ୍ତତତ୍ତ୍ୱସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ପ୍ରତିଭାର ପରିଚାୟକ ।]

କୁମାରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୁମାର+ଈ) —୧ । ଦୁର୍ଗା—
Kumārī 1. Goddess Durgā
୨ । ଅବିବାହିତା ବାଳିକା—2. Maiden; a miss.
୩ । ଝିଅ; କନ୍ୟା—3. Daughter.
୪ । ୧୦ଠାରୁ ୧୨ବର୍ଷୀୟା ବାଳିକା—
4. Girl between the ages of 10 and 12.
୫ । ଷୋଡ଼ଶବର୍ଷୀୟା ଯୁବତୀ—
5. A 16 years old girl.
୬ । ଦୃଢ଼ କୁମାରୀ; ଘିକୁଆର ଗୁଳ୍ମ—6. Indian Aloe.
୭ । ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—7. A sanskrit metre.
୮ । ରାଗିଣୀବିଶେଷ—8. A tune of Hindu-music.
୯ । ପଞ୍ଚପାଣ୍ଡବଙ୍କ ପୁତ୍ର ଭୀମସେନଙ୍କ ପତ୍ନୀ—
9. Name of the wife of king Bhīmasena.
୧୦ । ଭାରତବର୍ଷର ମଧ୍ୟଭାଗ—10. Central India.
୧୧ । ସୀତାଙ୍କର ନାମବିଶେଷ—11. A name of Sītā.
୧୨ । ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ନାମ—12. A name of Durgā.
୧୩ । ବଡ଼ ଅଳାଇଚ—13. Large cardamum.
୧୪ । କୁମ୍ଭାଣ୍ଡୁଆ ଲତା (ଦେଖ)
14. Kumbhāṭuā latā (See)
୧୫ । ଶ୍ୟାମା ପକ୍ଷୀ—15. A kind of bird; (Cittociucla maeura)
୧୬ । ଅପରାଜିତା—
16. A flowering creeper (Clitoris).
୧୭ । ନବମଲ୍ଲିକା—17. A sort of Jasmine.
୧୮ । କୁମାରୀକା ଅନ୍ତରୀପ—18. Cape Comorin.
ହିମାଦ୍ରିରୁ କୁମାରୀର ଡାଳ ବନଯାଏ । ରଘୁନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

କୁମାରୀ ପତ୍ର—ସଂ. ବି— ତୁଣ୍ଡପୋଡ଼ା (ଦେଖ)
Kumārī patra (ହରେକୃଷ୍ଣ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
Tuṇḍaporḍā (See)

କୁମାରୀପୁତ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; କୁମାରୀ+ପୁତ୍ର)—
Kumāriputra ଅବିବାହିତା କନ୍ୟା ଗର୍ଭଜାତ ପୁତ୍ର—
The son of a spinster; son of an unmarried woman.

କୁମାରୀପୂଜା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁମାରୀ+ପୂଜା)—
Kumāripūjā ଦଶଠାରୁ ବାର ବା ଷୋଳବର୍ଷୀୟା ଅବିବାହିତା ବାଳିକାକୁ ଦୁର୍ଗା କଳ୍ପନା କରି ତାକୁ ପୂଜା କରିବାର ତାନ୍ତ୍ରିକ ବିଧି—A ceremony performed by adoring an unmarried girl aged 10 to 16 as representing Goddess Durgā.

କୁମାରୀୟ ତୀର୍ଥ—ସଂ. ବି—ହନୁମାନଙ୍କର ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
Kumāriya tīrtha Name of a place of Hindu pilgrimage.
କୁମାରୀୟ ତୀର୍ଥରେ ସ୍ନାନ ପେଟ୍ଟ କରେ
କୁମାରଙ୍କ ସମ ସେ ହୁଏ ଏ ଲୋକରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କୁମାରୀଶ୍ୱଶୁର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Kumārī śwaśura ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ରମିତା ବାଳିକାର ଶ୍ୱଶୁର—
Father-in-law of a girl defiled before marriage.

କୁମୁଟି—ଦେ. ବି—୧ । ଉତ୍କଳର ଦକ୍ଷିଣଅଂଶବାସୀ ବ୍ୟବସାୟୀ ବୈଶ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ—1. A Baiśya, trading caste in the Southern portion of the Ordiā speaking tracts.
୨ । (ସଂ. କର୍ଣ୍ଣକୂଟ) ଶରଦ ହେତୁରୁ କାନମୁଣ୍ଡା ଓ ଗାଲ ଫୁଲିବା ରୋଗବିଶେଷ; କର୍ଣ୍ଣକୋଟ ରୋଗ—
2. A disease due to cold resulting in the painful swelling and accumulation of pus in the chins around and below the ears.

କୁମୁଟିଆ କାଉ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କୁମ୍ଭାଟୁଆ (ଦେଖ)
Kumuṭiā kāu Kumbhāṭuā (See)

କୁମୁଟି କାଉ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି —କୁମ୍ଭାଟୁଆ (ଦେଖ)
Kumuṭi kāu Kumbhāṭuā (See)

କୁମୁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ସଂ. କୁଷ୍ମାଣ୍ଡ; ପ୍ରା. କୁମ୍ଭଂଡ଼; ଭୁଇଂଡ଼; ଭୁଲ; ବଂ. ଶ୍ରୀ କୁମଡ଼ା)—ପାଣିକଖାରୁ—
Kumurḍā White gourd; pumpkin.

କୁମୁଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି. (ଭୁଲ; ବଂ. କୁମଡ଼ା)—
Kumuṇḍā ବୋଇତିକଖାରୁ (ଦେଖ)
Boitikakhāru (See)

କୁମୁଦ୍—ସଂ. ବିଣ. (କୁ+ମୁଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—୧ । ନିର୍ଦ୍ଦୟ—
Kumud 1. Unkind.
୨ । ପ୍ରତିକୂଳ—2 Unfriendly.
୩ । ଲୋଭୀ—3. Avaricious.
ସଂ. ବି—୧ । କୁମୁଦ; କଇଁ—1. White water-lily.
୨ । ରକ୍ତ ପଦ୍ମ—2. Red lotus.
୩ । ନୀଳ କଇଁ; କୈରବ—
3. Red water-lily.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୱ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ତ

ଦେ.ତଦ୍ଭ. ଓ ବିଣ—କୁମଦ୍ (ଦେଖ)
Kumad (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—କୁମେଦ୍ (ଦେଖ)
Kumed (See)

କୁମୁଦ୍‌ବତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୁମୁଦ୍+ସମୂହାର୍ଥେ. ବତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Kumudbatī ୧ । କୁମୁଦସମୂହ—
1. A collection of lotuses.
୨ । କୁମୁଦଲତା—2. The lotus plant.
୩ । କୁମୁଦ ବନ—
3. An assemblage of water-lilies.
୪ । କୁମୁଦ ନାଗର ଭଗ୍ନୀ ଓ କୁଶର ସ୍ତ୍ରୀ—
4. Name of a wife of king Kuśa.

କୁମୁଦ—ସଂ. ବି. (କୁ=ପୃଥିବୀ+ମୁଦ୍=ହୃଷ୍ଟ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kumuda ୧ । ଶ୍ୱେତକଇଁ—
1. White water-lily; Nymppea Lotus).
୨ । ନାଲିକଇଁ—2. The red water-lily.
୩ । ରକ୍ତପଦ୍ମ—3. Red lotus.
୪ । ରୌପ୍ୟ—4. Silver.
୫ । ନୈର୍ଋତ କୋଣର ହସ୍ତୀ—
5. The Elephant guarding the south east.
୬ । ବାନରବିଶେଷ (ରାମାୟଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ବାନର ଯୂଥପତି)—
6. A species of apes.
ବିକାଶେ କୁମୁଦ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସହକରେ—ଉଣ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୭ । ସର୍ପବିଶେଷ—7. A kind of serpent.
୮ । ନାଗବିଶେଷ—
8. Name of a mythological Nāga.
[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ଭଗ୍ନୀ କୁମୁଦବତୀକୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପୁଅ କୁଶ ବିବାହ କରିଥିଲେ ।]
୯ । ଗରୁଡ଼ ପୁତ୍ର—9. The son of Garurda.
୧୦ । କାର୍ତ୍ତିକମାସ—10. The month of Kārttika.
୧୧ । କର୍ପୂର—11. Camphor.
୧୨ । ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ—
12. The bright fort-night of month.
ଦେ. ବି—୧ । ଆନନ୍ଦ—1. Delight.
ବରତେ ରଙ୍ଗ କୁମୁଦ ବହୁ କୁମୁଦ—ଉଣ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । ବୃଥା ଆନନ୍ଦ—2. Vain delight.
ବରେକ ବାସ ପ୍ରକାଶି କୁମୁଦ କୁମୁଦ—ଉଣ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

କୁମୁଦକାନ୍ତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୁମୁଦବାନ୍ଧବ (ଦେଖ)
Kumudakānta Kumudubāndhaba (See)

କୁମୁଦନାଥ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୁମୁଦବାନ୍ଧବ (ଦେଖ)
Kumudanātha Kumudabāndhaba (See)

କୁମୁଦପତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୁମୁଦବାନ୍ଧବ (ଦେଖ)
Kumudapati Kumudabāndhaba (See)

କୁମୁଦପ୍ରିୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୁମୁଦବାନ୍ଧବ (ଦେଖ)
Kumudapriya Kumudabāndhaba (See)

କୁମୁଦବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୁମୁଦବାନ୍ଧବ (ଦେଖ)
Kumudabandhu Kumudabāndhaba (See)

କୁମୁଦବାନ୍ଧବ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—(ରାତିରେ କୁମୁଦ ଫୁଟେ ବୋଲି)—ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.
Kumudabāndhaba

କୁମୁଦସୁହୃଦ୍—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୁମୁଦବାନ୍ଧବ (ଦେଖ)
Kumudasuhṛud Kumudabāndaba (See)

କୁମୁଦହାସ୍ୟ—ଦେ. ବି—୧ । ପ୍ରଫୁଟିତ କଇଁ—
Kumudahāsya 1. Full bloom water-lily.
୨ । ଆନନ୍ଦ ହାସ୍ୟ—
2. Laughter due to delight.
ସାଚବାନ୍ଧବନା ଚଉଚ କୁମୁଦ ରସ—ଉଣ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

କୁମୁଦାକର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; କୁମୁଦ+ଆକର)—
Kumudākara କଇଁଫୁଲ-ପୂର୍ଣ୍ଣ ସରୋବର—
A tank full of water-lilies.

କୁମୁଦାନନ୍ଦ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁମୁଦ+ଆନନ୍ଦ)—
Kumudānanda କୁମୁଦବାନ୍ଧବ (ଦେଖ)
Kumudabāndhaba (See)

କୁମୁଦାବାସ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; କୁମୁଦ+ଆବାସ)—
Kumudābāsa କୁମୁଦାକର (ଦେଖ)
Kumudākara (See)

କୁମୁଦିକା—ସଂ. ବିଣ.(କୁମୁଦ+ଇକ)—କୁମୁଦରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ (ଜଳାଶୟ)—
Kumudika (tank) Full of water-lilies.

କୁମୁଦିକା—ସଂ. ବି—୧ । କଟଫଳ (ଦେଖ)
Kumudikā 1. Kataphala (See)
୨ । ସୁଗନ୍ଧ ବୀଜବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
2. Name of a plant with aromatic seeds.

କୁମୁଦିନୀ—ସଂ. ବି. (କୁମୁଦ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ଭୁଲ—ପଦ୍ମିନୀ)—
Kumudinī କୁମୁଦ୍‌ବତୀ (ଦେଖ)
Kumudbatī (See)

କୁମୁଦିନୀକାନ୍ତ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୁମୁଦକାନ୍ତ; ଚନ୍ଦ୍ର—
Kumudinīkānta The moon.

କୁମୁଦିନୀନାୟକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Kumudinīnāyaka କୁମୁଦିନୀକାନ୍ତ (ଦେଖ)
Kumudinīkānta (See)

କୁମୁଦୀ—ସଂ. ବି. (କୁମୁଦ+ଈ)—
Kumudī ୧ । ଗମ୍ଭାରି ଗଛ (ଦେଖ)
1. Gambhāri (tree) (See)

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ୍ଣ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ୍ଣ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ଗଳ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ

୨ । କଟଫଳ (ଦେଖ)
2. Kataphala (See)

କୁମୁନା—ଦେ. ବ—କୁମନା (ଦେଖ)
Kumunā — Kumanā (See)

କୁମେଟି—ଗ୍ରା. ବ—ଗ୍ରାମ କମିଟି—
Kumeṭi — A village association.

କୁମେଦ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଭୁର୍କ. କୁମ୍ମୈଦ୍)—
Kumed — ଲାଖ ପରି ନାଲି ବର୍ଣ୍ଣଯୁକ୍ତ (ଘୋଡ଼ା)—
କୁମେଦ — (horse) Of red colour like lac.
କୁମ୍ମୈତ; କୁମ୍ମୈଦ — [ଦ୍ର—ଏ ବର୍ଣ୍ଣର ଘୋଡ଼ା ଖୁବ ପରିଶ୍ରମୀ ଓ ଶୀଘ୍ରଗାମୀ ହୁଅନ୍ତି ।]

କୁମେଦାନି—ଦେ. ବ—ରାଜକର୍ମଚାରୀବିଶେଷ—
Kumedāni — A class of servants serving kings.

ଅଛନ୍ତି କୁମେଦାନି ସରଦାରହିଁ
ସମସ୍ତେ ସୁବେଦାର ଅଛନ୍ତି ଚହିଁ । ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।

କୁମେରୁ—ଦେ. ବ. (କୁ+ମେରୁ)—
Kumeru — (ଭୂଗୋଳ) ପୃଥିବୀର ଦକ୍ଷିଣ କେନ୍ଦ୍ର—
(ସୁମେରୁ—ବିପରୀତ) (geography) The south pole.

କୁମେରୁ ବୃତ୍ତ—ଦେ. ବ—(ଭୂଗୋଳ) ପୃଥିବୀର ଦକ୍ଷିଣ କେନ୍ଦ୍ରର
Kumeru brutta — ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ—
(ସୁମେରୁ ବୃତ୍ତ—ବିପରୀତ) (geography) The antarctic circle.

କୁମୋଦ—ଦେ. ବ—କୁମୁଦ ୧ (ଦେଖ)
Kumoda — Kumuda 1 (See)

କୁମୋଦକ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; କୁ=ପୃଥିବୀ+ମୁଦ୍ ଧାତୁ=ତୁଷ୍ଟି ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Kumodaka — ବିଷ୍ଣୁ—Name of Bishnu.

କୁମ୍ପ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (କୁନପ୍=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kumpa — ୧ । ବକ୍ର ହସ୍ତ; କେମ୍ପା—
(କୁମ୍ପା—ସ୍ତ୍ରୀ) — 1. Having curved hands; with
କୁଣ୍ଠୀ, କୁଶପେଷ୍ୟ — lame and bulging hands; with hands bent inwards at the elbow.
୨ । ବକ୍ର ପଦ—2. Lame (in leg); having feet bent inwards at the knee.

କୁମ୍ପଟିଆ—ଦେ. ବ—କୁମ୍ଭିପଟ୍ଟିଆ (ଦେଖ)
Kumpaṭiā — Kumbhipaṭiā (See)

କୁମ୍ପା—ଦେ. ବ. (ସଂ. କୁପ; କୁପୀ)—
Kumpā — ତରଳ ପଦାର୍ଥ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ସରୁମୁହାଁ ପାତ୍ରବିଶେଷ—
କୁପ୍ପା — A large oil-bottle of leather.
[ଦ୍ର—ଶ୍ରେଷ୍ଠ କୁମ୍ପାକୁ କୁମ୍ଭି ବୋଲାଯାଏ ।]

କୁମ୍ପାଟିଆ—ଦେ. ବ—କୁମ୍ଭିପଟ୍ଟିଆ (ଦେଖ)
Kumpāṭiā — Kumbhipaṭiā (See)

କୁମ୍ପାନି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. କମ୍ପାନି)—
Kumpāni (etc) — କମ୍ପାନି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kampāni etc. (See)

କୁମ୍ପାମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯାହାର ମୁହଁ ବା ପାଟି କୁମ୍ପା ମୁହଁ ପରି
Kumpāmuhāñ — ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ଗୋଜିଆ—
(କୁମ୍ପିମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) — (one) Whose mouth is narrow and small like the mouth of a bottle.

କୁମ୍ପାସ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. କମ୍ପାସ)—କମ୍ପାସ (ଦେଖ)
Kumpāsa — Kampāsa (See)

କୁମ୍ପି—ଦେ. ବ—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ କୁମ୍ପା—
Kumpi — 1. Small oil jar of leather; small
ଦ୍ରବ୍ୟା — leathern bottle.
୨ । ସରୁ ମୁହଁ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ତେଲ ଘଡ଼ି—
2. A small narrow necked oil-pot.
୩ । ଘଡ଼ି ବାଣ—3. A kind of fire-work.

କୁମ୍ପିମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—କୁମ୍ପାମୁହାଁ (ଦେଖ)
Kumpimuhāñ — Kumpāmuhāñ (See)
(କୁମ୍ପିମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୁମ୍ପୁନି—ଗ୍ରାମ୍ୟ. ବ. (ଇଂ. କମ୍ପାନି)—କମ୍ପାନି (ଦେଖ)
Kumpuni — Kampāni (See)

କଟକରୁ ନିଜେ କୁମ୍ପୁନି ପଠାଇନ ଦେନ ଅସିବ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

କୁମ୍ବର୍ଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ପାଣିକଖାରୁ—
Kumbardā — White pumpkin or gourd.

କୁମ୍ବା—ସଂ. ବ—୧ । ଯଜ୍ଞ ସ୍ଥାନରେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଦର୍ଶନ
Kumbā — ବାରଣାର୍ଥ ଯେଉଁ ନିବଡ଼ ବେଷ୍ଟନୀ ବା ବାଡ଼ ଦିଆ-
ଯାଇ ଥାଏ (ଅନ୍ୟ ନାମ ସୁଗହନା; ସୁଗହନା ବୃତ୍ତ)—
1. A thick fence put round a sacrificial alter to keep it concealed from the view of the untouchables.
୨ । ବହଳିଆ କାଞ୍ଚଳି—2 A thick petti-coat.

କୁମ୍ଭ୍ଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—କୁମ୍ବର୍ଡ଼ା (ଦେଖ)
Kumbhrdā — Kumbardā (See)

କୁମ୍ଭ—ସଂ. ବ. (କୁ=ଜଳ+ଉନଭ=ପୂରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kumbha — ୧ । ଘଟ; କଳସ; ମାଠିଆ—
1. A small water jar; pitcher.
୨ । କରିକୁମ୍ଭ; ହସ୍ତୀର ମସ୍ତକସ୍ଥିତ ପିଣ୍ଡାକାର ସ୍ଥାନ—
2. The rounded brow of an elephant; the frontal globe on the forehead of an elephant (2 on two sides).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇମ୍ପ	ଉଥ	ଉ	
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଙ୍ଗ	ନ୍

କେତେ ଦାନ୍ତ ସିପାଇଙ୍କର ଖଣ୍ଡାଗାଡ଼,
କଣ୍ଠେ ପାଇଣ ଦଣ୍ଡ ଦାଉଲେ ଭୁରକ—କୃଷ୍ଣଙ୍କ ହ· ମହାଭାରତ· ସ୍ତ୍ରୀ ।

୩ । ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—3. Name of a demon.

୪ । ଗୁଗ୍ଗୁଳ—4. A fragrant resin.

୫ । ଶସ୍ୟାଦିର ପରିମାଣବିଶେଷ; (ବାଲେଶ୍ୱରୀ ଦେଢ଼ ମହଣ; =୨୦ ଦ୍ରୋଣ)—
5. A measure about 64 seers.

୬ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ରାଶିବିଶେଷ; ଏକାଦଶ ରାଶି—
6. Acquarius; the eleventh sign of the zodiac.

୭ । ସୌରମାନ ଫାଲ୍ଗୁନମାସ—
7. The month of solar Fālguna.

୮ । (ଯୋଗ) କୁମ୍ଭକ; ନାକଦ୍ୱାରା ନିଶ୍ୱାସ ନେଇ ବନ୍ଦ କରି ରଖିବା କର୍ମ—
8. Act of suspending the breath for a time.

୯ । ବେଶ୍ୟାପୁତ୍ର—9. Whore-son.

୧୦ । ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅସ୍ଥି ସଞ୍ଚୟ କରିବା ପାତ୍ର—
10. An uru for preserving the bones of a dead person.

୧୧ । ବେଶ୍ୟାର ଉପପତି—
11. Harlot's paramour.

୧୨ । ହୃଦ୍ରୋଗବିଶେଷ—
12. A kind of heart-disease.

୧୩ । ସରସ୍ୱତୀ ଓ ଧନାଶ୍ରୀ ରାଗ ଯୋଗେ ଉତ୍ପନ୍ନ ରାଗିଣୀ—
13. A mixed air in music.

ଦେ. ବି—ବସ୍ତ୍ରର ଧଡ଼ିରେ ଘଟାକାରରେ କ୍ରମସୂକ୍ଷ୍ମଭାବରେ ସୂତାରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ—
Circular embroidery work below the border of a cloth.

କୁମ୍ଭରୁଷି—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ମୁନିବିଶେଷ—
Kumbharushi Name of a sage.

[ଦ୍ର—ଅଗସ୍ତିମୁନି ଏହାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଅଟନ୍ତି ।]

କୁମ୍ଭକ—ସଂ. ବି. (କୁମ୍ଭ+କ)—୧ । (ଯୋଗ) ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତଦ୍ୱାରା ଦୁଇ
Kumbhaka ନାସାପୁଟ ବନ୍ଦ କରି ବାମ ନାସାଦ୍ୱାରା ପେଟକୁ ନିଆଯାଇଥିବା ଶ୍ୱାସବାୟୁ ନିରୋଧନ; ପ୍ରାଣାୟାମରେ ବାୟୁ-ନିରୋଧ କ୍ରିୟା; ଦୁଇ ନାସାପୁଟ ବନ୍ଦ କରି ବାୟୁ-ସ୍ତମ୍ଭନରୂପ ଯୋଗାଙ୍ଗ—1. A religious practice (exercise in breathing) consisting in closing the nostril and mouth so as to retain the breath taken in for a considerable length of time.

[ଦ୍ର—ପୂରକଦ୍ୱାରା ବାମନାସାଫୁଡ଼ା ବାଟେ ପେଟକୁ ପବନ ନେବାକୁ ହୁଏ; କୁମ୍ଭକଦ୍ୱାରା ପବନକୁ ନିରୋଧ କରାଯାଏ ଓ ରେଚକ ଦ୍ୱାରା ଡାହାଣଫୁଡ଼ାରେ ପବନ ଛାଡ଼ିବାକୁ ହୁଏ ।]

୨ । ସ୍ତମ୍ଭର ମୂଳଦେଶ—2. Base of a column.

କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ନାମ) (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁମ୍ଭ ପରି କର୍ଣ୍ଣ ଯାହାର)—
Kumbhakarṇṇa ୧ । ରାବଣର ସାନ ଭାଇ (ଏହାକୁ ଶ୍ରୀରାମ ବଧ କରିଥିଲେ)—1. The brother of Rāvaṇa (who was killed by Rāma.)

[ଦ୍ର—ଏ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ପ୍ରାଣୀ, ଋଷି ଓ ଅଶ୍ୱମାନଙ୍କୁ ଖାଇଥିଲା ଓ ଦେବତାମାନେ ଏହାର ଉତ୍ପାତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୀତ ହୋଇଥିଲେ । ଏ ଇନ୍ଦ୍ର ଓ ଇନ୍ଦ୍ରହସ୍ତୀ ଐରାବତକୁ ନିର୍ଯ୍ୟାତନ କରି ଶାପ ପାଇଥିଲା । ଏ ଶାପରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା ପାଇଁ ତପସ୍ୟା କରି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ତୁଷ୍ଟ କଲା । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ବର ମାଗିବା ସମୟରେ ଦେବତାମାନଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନାକ୍ରମେ ସରସ୍ୱତୀ ଏହାର ଜିଭରେ ବସି କରିବାରୁ ଏହାର ଭୁଣ୍ଡ ଲେଉଟି ଗଲା ଓ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ 'ଇନ୍ଦ୍ରପଦ' ବର ମାଗିବାକୁ ଯାଇ ଏ 'ନିଦ୍ରାପଦ' ମାଗିଦେଲା । ଏ ୬ମାସ ନିଦ୍ରାଯାଇ ୧ ଦିନ ମାତ୍ର ଜାଗ୍ରତ ରହୁଥିଲା । ଲଙ୍କାକୁ ବାନରବଳ ଘେରିବା ସମୟରେ ଏହାର ନିଦ୍ରାକାଳ ନ ପୂରୁଣୁ ରାବଣ ବହୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଏହାକୁ ଉଠାଇଲା ଓ ଶେଷରେ ଏ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିହତ ହେଲା ।]

୨ । ଶିବ—2. Name of Śiba.

ଦେ. ବି—ଦକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ଗୋଟିଏ ନଗରର ନାମ—
Kombakonam; name of a town in Madras presidency.

କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣନିଦ୍ରା—ସଂ. ବି—କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣର ଘୋର ନିଦ୍ରାପରି ଦୀର୍ଘକାଳ ସ୍ଥାୟୀ
Kumbhakarṇṇanidrā ଗଭୀର ନିଦ୍ରା—A deep and protracted sleep like that of Kumbhakarṇṇa.

କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣି—ଦେ. ବି. (ପୂର୍ବେ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବାରୁ)—
Kumbhakarṇṇi ଏକପ୍ରକାର ସୂତା-ଶାଢ଼ୀ—
A kind of female's cloth originally manufactured at Kumbhakonam.

କୁମ୍ଭକାମଳା—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ପାଣ୍ଡୁରୋଗ—
Kumbhakāmalā A kind of bellious disease.

କୁମ୍ଭକାମୋଦୀ—ଦେ. ବି—ରାଗବିଶେଷ—A kind of metre.
Kumbhakāmodī

[ଦ୍ର—ଏହା ରାଗର ଉଦାହରଣ ଃ—

ବନାଶ ନାସା ଶ୍ରବଣ ସୂର୍ପଣଖା ପ୍ରବେଶ ଲଙ୍କାର ।
ବୃକ୍ଷ ପାଟଳରୁ ଫୁଲ ଝାଡ଼ି ଭଡ଼ି ଯାଉଛି ବି ଜାର ॥
ଉକ୍ତ· ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

କୁମ୍ଭକାର—ସଂ. ବି. (କୁମ୍ଭ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ମାଟିପାତ୍ର
Kumbhakāra ତିଆରି କରିବା ଜାତି; କୁମ୍ଭାର—1 Potter.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଙ୍ଖା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଖା' ଦେଖିବେ;'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ;'ଅଲ୍ବଟ'ଦେଖିବେ।

କୁମାର ୨ । ସଙ୍କରଜାତିବିଶେଷ—
କୁମ୍ଭାର 2. Name of a mixed caste.

କୁମ୍ଭକାରୀ / କୁମ୍ଭକାରିକା } ସ୍ତ୍ରୀ ୩ । ବିପ୍ରଔରସରେ ବୈଶ୍ୟା ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ—
3. A son born of a Baisya woman by a Brāhmaṇa male.

କୁମ୍ଭକାର କୀଟ—ସଂ. ବି— ମାଟିରେ ବସା ବାନ୍ଧି ରହୁଥିବା ଏକପ୍ରକାର
Kumbhakāra kīṭa ଭ୍ରମର (ଏହାର ବସା କୁମ୍ଭ-ଆକାରର)— କୁମ୍ଭାରକୀଟ (ଦେଖ)
A kind of wasp; clay wasp.

କୃପାନିଧି ଯାହାଠାରେ କୃପା କରେ
କୁମ୍ଭକାର କୀଟ ପ୍ରାୟେ ମାରି ଭାରେ । ଋଣକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

କୁମ୍ଭକାରିକା—ସଂ. ବି.ସ୍ତ୍ରୀ. (କୁମ୍ଭକାର + କ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । କୁମ୍ଭାରୁଣୀ—
Kumbhakārikā 1. A potter-woman.
୨ । କଜ୍ଜଳବିଶେଷ—2. A kind of collyrium.

କୁମ୍ଭକାରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୁମ୍ଭକାର + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)— କୁମ୍ଭକାରିକା (ଦେଖ)
Kumbhakārī Kumbhakārikā (See)

କୁମ୍ଭଘୋଣ—ସଂ. ବି. (ନାମ)— ଦକ୍ଷିଣାଭ୍ୟରେ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ନାମକ ନଗର—
Kumbhaghoṇa Kombakonam, name of a town in S. India.

କୁମ୍ଭଜ—ସଂ. ବି. (ନାମ) (କୁମ୍ଭ + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kumbhaja ୧ । (କୁମ୍ଭରୁ ଜାତ) ଅଗସ୍ତ୍ୟ; ଅଗସ୍ତି ମୁନି—
1. The sage Agasti (born of a water-jar).

[ଦ୍ର—ଉର୍ବଶୀଙ୍କୁ ଦେଖି କାମମୋହିତ ମିତ୍ରାବରୁଣଙ୍କ ବୀର୍ଯ୍ୟ ଗୋଟିଏ କୁମ୍ଭରେ ପତିତ ହୋଇଥିଲା । ସେଥିରୁ ଅଗସ୍ତ୍ୟଋଷି ଜାତ ହୋଇଥିଲେ ।]

୨ । ବଶିଷ୍ଠ—2. The sage Baśishṭha.
୩ । କୌରବ ଓ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ରଗୁରୁ ଦ୍ରୋଣାଚାର୍ଯ୍ୟ—
3. The preceptor Droṇa.

କୁମ୍ଭଜନ୍ମା—ସଂ. ବି. (ନାମ) (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁମ୍ଭ + ଜନ୍ମନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Kumbhajanmā କୁମ୍ଭଜ (ଦେଖ)
Kumbhaja (See)

କୁମ୍ଭଦାସୀ—ସଂ. ବି—ଦୂତୀ; କୁଟ୍ଟିଣୀ—
Kumbhadāsī A bawd; procuress.

କୁମ୍ଭଧର—ସଂ. ବି.—କୁମ୍ଭରାଶି (ଦେଖ)
Kumbhadhara Kumbharāśi (See)

କୁମ୍ଭ ଧରିବା – ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—
Kumbha dharibā ପିଲୋଇବା—To put forth new shoots.

କୁମ୍ଭମାସ—ସଂ. ବି.—ସୌରମାନ ଫାଲ୍‌ଗୁନ ମାସ—
Kumbhamāsa Month of solar Fālguna.

କୁମ୍ଭମେଳା—ଦେ. ବି.—ବାର ବର୍ଷରେ ଫାଲ୍‌ଗୁନ ମାସରେ ପ୍ରୟାଗ ଓ
Kumbhamelā ହରିଦ୍ୱାରରେ ହନୁମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ଗଙ୍ଗାସ୍ନାନ ମେଳା ହୁଏ—A bath which is taken by the Hindus in the Ganges at Prayāg (Allahabad) and Hardwar in the month of Fālguna once in 12 years.

[ଦ୍ର—ଏ ସମୟରେ ଚନ୍ଦ୍ରମାନ ମାଘମାସ ପୂରା ନ ଥାଏ ଓ ସୌର ମାନ କୁମ୍ଭମାସ ପଡ଼ିଥାଏ; ଏହା ତ୍ରିବେଣୀସଙ୍ଗମରେ ସ୍ନାନଯୋଗ]

କୁମ୍ଭଯୋନି—ସଂ ବି. (ନାମ)(ବହୁବ୍ରୀହି;କୁମ୍ଭ + ଯୋନି)—କୁମ୍ଭଜ(ଦେଖ)
Kumbhajoni Kumbhaja (See)

ସମୁଦ୍ରୁଳ କୁମ୍ଭଯୋନି ମୁନି ପ୍ରଣମ୍ୟିଲା
ସଙ୍ଗ ଶିଷ୍ୟେମଣି ଖଣ୍ଡ ଲେପାମୁଦ୍ରା । ରୂପେ । ରଘୁନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

କୁମ୍ଭରାଶି—ସଂ. ବି— ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଏକାଦଶ ରାଶି—
Kumbharāśi The sign of Acquarius.

କୁମ୍ଭଲଗ୍ନ—ସଂ. ବି. (କୁମ୍ଭ + ଲଗ୍ନ)—
Kumbhalagna କୁମ୍ଭ ରାଶି ଉଦୟ ହେବା ଦିବସର କାଳ—
The time of the day when the sign of Acquarius rises above the horizon.

କୁମ୍ଭଶାଳା – ସଂ. ବି. (କୁମ୍ଭ + ଶାଳା)—କୁମ୍ଭାରଶାଳ—
Kumbhaśālā Pottery; a potter's work-shop.

କୁମ୍ଭଶ୍ରବଣ—ସଂ. ବି—କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ (ଦେଖ)
Kumbhaśrabaṇa Kumbhakarṇṇa (See)

କୁମ୍ଭଶ୍ରୁତି—ସଂ. ବି—କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ (ଦେଖ)
Kumbhaśruti Kumbhakarṇṇa (See)

କୁମ୍ଭସନ୍ଧି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁମ୍ଭ + ସନ୍ଧି)—
Kumbhasandhi ଗଜକୁମ୍ଭ ଦ୍ୱୟର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ—
The hollow on the brow of an elephant between the two frontal globes.

କୁମ୍ଭସମ୍ଭବ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁମ୍ଭ + ସମ୍ଭବ)—
Kumbhasambhaba କୁମ୍ଭଜ (ଦେଖ)
Kumbhaja (See)

କୁମ୍ଭସୁତ—ସଂ. ବି—ଅଗସ୍ତ୍ୟ; ଅଗସ୍ତିମୁନି—
Kumbhasuta The sage agasti.

ବାରଥ କୁମ୍ଭ ଜଳ ଭାସେ କୁମ୍ଭ ସୁତର ସମ୍ଭବ ନ ହୁଏ ଅଲମ୍ବ ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

କୁମ୍ଭସ୍ଥଳ—ସଂ. ବି—ହାତୀର ମସ୍ତକସ୍ଥିତ କୁମ୍ଭାକୃତି ମାଂସଳ ସ୍ଥାନ; ବେକ—
Kumbhasthaḷa The fleshy portion on the head of an elephant.

ଗଜଙ୍କର କୁମ୍ଭସ୍ଥଳ ବେନିଖଣ୍ଡେ ଭୁଷ୍ଟ ।
ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ବନପର୍ବ ।

କୁମ୍ଭା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୁମ୍ଭ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Kumbhā Harlot; whore.

ଦେ. ବି—୧ । ଅପରିପକ୍ୱ ନାରିକେଳ; ପଇଡ଼ର ପୂର୍ବାବସ୍ଥାର ନଡ଼ିଆ—1. A raw cocoanut before it is drinkable.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ପ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍ଦ

୨ । କୁମ୍ଭାବାର୍ଡ଼ (ଦେଖ)
2. Kumbhabārḍi (See)

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ନାଲିଆ ପକ୍ଷୀ—
A kind of red bird.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଗଛରେ ବୋବାନ୍ତି ।]

କୁମ୍ଭାଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁମ୍ଭାଟୁଆ (ଦେଖ)
Kumbhāṭi Kumbhāṭuā (See)

କୁମ୍ଭାଟୁଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଲାଲ ରଙ୍ଗର କାକ ଓ କୋକିଳ ଜାତୀୟ ପକ୍ଷୀବିଶେଷ (ଦେହଯାକ ନାଲି, ମୁଣ୍ଡ କଳା ଲମ୍ବ ପ୍ରାୟ ଏକ ହାତ; ଗଛରେ ରହି ବୁଦା ମୂଳେ ବୁଲି ପୋକ ଜୋକ ଖାଏ)—
Kumbhāṭuā
ପାତକୋୟା
1. A kind of bird (making a repeated cooing sound) of red and black colour; the red-winged black bird; Agelaius phoeniceus.

ଡାଳ ବାଡ଼ଙ୍ଗାରେ ଲୁଚ କୁମ୍ଭାଟୁଆ ଘନ୍ଦସଇ ଡୁକ୍ଲ ଡୁକ୍ଲ ।
ନବକିଶୋର. ନଈଚିରଣୀ ।

କୁମାରଲତା ୨ । (ସଂ. କୁମାରୀ)—ଏକ ପ୍ରକାର କଣ୍ଟକଯୁକ୍ତ ବନ୍ୟ ଲତା, (ପତ୍ର ଏକୋତ୍ତର ଓ ୩।୪ ଶିରାବିଶିଷ୍ଟ; ଫୁଲ ଶ୍ୱେତ; କାର୍ତ୍ତିକବ୍ରତ ପାଳିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଏହି ଲତାର ଦାନ୍ତକାଠିରେ ଦାନ୍ତ ଘଷନ୍ତି ।)—1. A wild throny creeper; smilax Macrophylla. (its stem is used as tooth-brush by persons observing 'Habiswa' in the month of 'Kārttika'.)

କୁମ୍ଭାଧିପ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ)—୧ । ଘଟର ସ୍ୱାମୀ—
Kumbhādhipa 1. The owner of a pitcher.
୨ । ଶନିଗ୍ରହ—2. The planet Saturn.

କୁମ୍ଭାବାର୍ଡ଼—ଦେ. ବି—ଭୟଙ୍କର ମାରାତ୍ମକ ହଇଜା; ଚନ୍ଦ୍ରବାର୍ଡ଼—
Kumbhābārḍi Virvlent Asiatic Cholera.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ କୁମ୍ଭରୁ ପାଣି ଢାଳିଲା ପରି ଝାଡ଼ା ହୁଏ । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ସର୍ଦ୍ଦି ହୋଇ ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ ।]

କୁମ୍ଭାର—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁମ୍ଭକାର)—ମାଟି ପାତ୍ର ତିଆରି କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜାତି—Potter.
Kumbhāra
(କୁମ୍ଭାରୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
କୁମାର
कुम्हार

କୁମ୍ଭାର ବୋହୁ, ଝାଟିକ ନ ଗଲେ ମାଟିକ ଘାଟ—ପ୍ରବଚନ ।

କୁମ୍ଭାରଉହା—ଦେ. ବି—କୁମ୍ଭାରମାନେ ଯେଉଁ ସ୍ତୂପାକାର ଚୁଲିରେ ହାଣ୍ଡି ପୋଡ଼ନ୍ତି—A potter's oven; potter's kilu.
Kumbhāra uhā
କୁମାରେର ଉନୁନ୍
कुम्हार आँवा

କୁମ୍ଭାର ଚକ—ଦେ. ବି (ସଂ. କୁମ୍ଭକାର + ଚକ)—
Kumbhāra chaka ଯେଉଁ ଚକ ସାହାଯ୍ୟରେ କୁମ୍ଭାର ମାଟି ପାତ୍ରମାନ କରେ—Potter's wheel.
କୁମାରେର ଚାକା
कुम्हारका चाक

କୁମ୍ଭାରପୋକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁମ୍ଭକାର ଓ କୀଟ)—
Kumbhārapoka କୁମ୍ଭକାର କୀଟ (ଦେଖ)
କୁମରେପୋକା Kumbhakāra kīṭa (See)
कुम्हाइन कीड़ा; [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ଦୁଇଟି ପକ୍ଷୀ ଓ ୬ଟି ପାଦ ଅଛି ।
घिरनी ଦେହର ରଙ୍ଗ ହଳଦିଆ ଓ ମୟୂରକଣ୍ଠିଆ । ଏମାନେ ମାଟିରେ ଗୋଲାକାର ବସା ତିଆରି କରନ୍ତି ଓ ସେଥି ମଧ୍ୟରେ ଶାଗୁଆ ରଙ୍ଗର ଏକପ୍ରକାର ପୋକକୁ ଧରି ଆଣି ରଖି ସେହି ବସାର ମୁହଁକୁ ମାଟିଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦ କରି ଦିଅନ୍ତି । କେତେକ ଦିନ ପରେ ସେହି ବସା ମଧ୍ୟରୁ ତାହାପରି ଗୋଟିଏ ପୋକ ସେହି ବସାର ମୁହଁକୁ କାଟି ମେଲାକୁ ବାହାରି ଉଡ଼ିଯାଏ ।]

କୁମ୍ଭାରଶାଳ—ଦେ. ବି—କୁମ୍ଭଶାଳା (ଦେଖ)
Kumbhāraśāla Kumbhaśāla (See)
कुम्हारशाला

କୁମ୍ଭାରୁଆ—ଦେ. ବି—କୁମ୍ଭାଟୁଆ ୨ (ଦେଖ)
Kumbhāruā Kumbhāṭuā 2 (See)

ଅପମାର୍ଗ, କୁମ୍ଭାରୁଆ, ବରଓଳ, ଲମ୍ବ । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।

କୁମ୍ଭି—ଦେ. ବି—୧ । କ୍ଷେତକୁ ଜଳ ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ଢେଣ୍ଡା—1. A contrivance to left water to the field from tanks for irrigation.
Kumbhi
ସଂ. କୁମ୍ଭିକ; ପର୍ଯ୍ୟଟଦ୍ରୁମ
କୁମ୍ଭୀ
कुम्भी; काकम्ब; कुम्भ
୨ । ଜାମୁଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ତରୁ—2. A wild tree with white big flowers and big fruits; its fibrous bark is made into ropes and is used for wearing by a certain sect of anchorites; Carey Arborea.

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ଗଡ଼ଜାତର ଜଙ୍ଗଲରେ ଜନ୍ମେ । ପ୍ରତିବର୍ଷ ଗଛରୁ ପତ୍ର ଝଡ଼େ । ବସନ୍ତକାଳରେ ନୂଆପତ୍ର ଓ ଫୁଲ ହୁଏ । ଫୁଲ ଧଳା ଓ ବଡ଼; ଫଳ କୁମ୍ଭାକାର । ଏହି ହେତୁରୁ ନାମ କୁମ୍ଭୀ । ଏଥିର ବକଳରେ ମୋଟ ଦଉଡ଼ି ହୁଏ ଓ ଏହି ବଲ୍କଳକୁ ଛେଚି କୁମ୍ଭି-ପଟୁଆମାନେ ପିନ୍ଧନ୍ତି । ଏହାର ଫଳକୁ ଗୋରୁ ଓ ହରିଣମାନେ ଖାଆନ୍ତି । ଫଳ କଷା ଓ ପାଚିଲେ ଟିକିଏ ମିଠା ଲାଗେ । କୁମ୍ଭିପଟ ବା ବକଳର ଧୂଆଁ କିଆରରେ ଦେଲେ ସେହି ଧୂଆଁ ଗନ୍ଧରେ ହରିଣ, ବରାହ ଆଦି ଜନ୍ତୁ କିଆରକୁ ଆସି ଫସଲ ନଷ୍ଟ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।]

କୁମ୍ଭିକା—ସଂ. ବି. (କୁମ୍ଭିକ + ଆ)—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଘଟ; ଠେକ; ଘଡ଼ି—
Kumbhikā 1. A small water-pitcher.
୨ । ଶୈବାଳ—2. Moss.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଜଳକୁମ୍ଭୀ; ବାରପର୍ଣ୍ଣୀ; ଏକପ୍ରକାର ଦଳ; ବୋରଝାଞ୍ଜି—
3. A kind of acquatic plant.

୪ । ବେଶ୍ୟା—4. Harlot.

୫ । ନେତ୍ରରୋଗବିଶେଷ—
5. A disease of the eye.

କୁମ୍ଭିନରକ—ସଂ. ବି (କୁମ୍ଭିନ୍+ନରକ)—କୁମ୍ଭୀପାକ (ଦେଖ)
Kumbhinaraka Kumbhipāka (See)

କୁମ୍ଭିପଟ—ଦେ. ବି—କୁମ୍ଭୀଗଛର ବକଳ ବା ଛାଲ—
Kumbhipaṭa The bark of the Kumbhi-tree.

କୁମ୍ଭିପଟିଆ—ଦେ. ବି. (ଏମାନେ କୁମ୍ଭିପଟ ପିନ୍ଧୁ ଥିବାରୁ ଏହି ନାମ)—
Kumbhipaṭiā ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତରେ ଥିବା ଏକ ଜାତୀୟ ବୌଦ୍ଧ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ; ଅଲେଖ ଧର୍ମୀ (ଦେଖ)
A sect of sannyāsis found in Ordiśā Garjats; Alekha dharmī (See)

କୁମ୍ଭିପଟୁଆ—ଦେ. ବି—କୁମ୍ଭିପଟିଆ (ଦେଖ)
Kumbhipaṭuā Kumbhipaṭiā (See)

କୁମ୍ଭିପାଟିଆ—ଦେ. ବି—କୁମ୍ଭିପଟିଆ (ଦେଖ)
Kumbhipāṭiā Kumbhipaṭiā (See)

କୁମ୍ଭିପାଟୁଆ—ଦେ. ବି—କୁମ୍ଭିପଟିଆ (ଦେଖ)
Kumbhipāṭuā Kumbhipaṭiā (See)

କୁମ୍ଭିରୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସଂ. କୁମ୍ଭୀର)—କୁମ୍ଭୀର (ଦେଖ)
Kumbhirī Kumbhīra (See)

ଅଛ ଚହିଁ କୁମ୍ଭିରୀ. ଯେ ପୂର୍ବେ ଅପସରା, ତାହା ଜାଣି ଉପାୟ କର ।
ବିଶ୍ୱନାଥ—ବିଚକ୍ଷଣରାମାୟଣ ।

କୁମ୍ଭିଲ—ସଂ. ବି. (କୁମ୍ଭ+ଇଲ)—କୁମ୍ଭିଲକ (ଦେଖ)
Kumbhila Kumbhilaka See)

କୁମ୍ଭିଲକ—ସଂ. ବି. (କୁମ୍ଭ+ଇଲ+କ)—
Kumbhilaka ୧ । ଚୌର—1. Thief.

୨ । ଶ୍ଳୋକାର୍ଥ ଚୌର; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପର ରଚିତ ଛବ ବା ଶ୍ଳୋକାଂଶକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ଶ୍ଳୋକରଚନା କରେ—
2. A plagiarist.

୩ । ଶାଳକ—3. Wife's brother.

୪ । ଶାଳ (ଗଛ) (ଦେଖ)
4. Śālā (tree) (See)

୫ । ଶାଳ (ମାଛ) (ଦେଖ)
5. Śāla (fish) (See)

୬ । ଗର୍ଭକାଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନ ହେଉଣୁ ପ୍ରସୂତ ବାଳକ—
6. A child born before time.

କୁମ୍ଭୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କୁମ୍ଭ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Kumbhī ୧ । ହସ୍ତୀ—1. Elephant.

ବାଳ୍ଦ ଏମନ୍ତ ବୁଦ୍ଧ ପ୍ରକଟିତ ସ୍ୟନ୍ଦନ କୁମ୍ଭୀ ତରଙ୍ଗ—
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । କୁମ୍ଭୀର—2. Alligator; crocodile.

୩ । ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ—3. A kind of large fish.

୪ । କୁମ୍ଭୀର ପୋକ—4. A kind of wasp.

୫ । ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—5. Name of a demon.

୬ । (ସ୍ତ୍ରୀ) (କୁମ୍ଭ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ) କ୍ଷୁଦ୍ର କଳସୀ; ଘଡ଼ି—
6. A small water-jar.

୭ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ବେଶ୍ୟା—7. Whore; prostitute.

୮ । (କ୍ଲୀବ) ଗୁଗ୍ଗୁଳ—8. A fragrant resin.

୯ । କଟଫଳ; କାଫଡ଼ି ଓ ଏଥିର ଛାଲ—
9. Myrica Sapoda tree and its medical bark.

ବ୍ରାହ୍ମଣୀଅ ଯେ କୁମ୍ଭୀ ବାହାଡ଼ା ଅର୍ଥଲା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୧୦ । ଶସ୍ୟର ପରିମାଣବିଶେଷ—
10. Measure of grain.

୧୧ । ଚୁଲି—11. Oven.

୧୨ । ମାଟିହାଣ୍ଡି; ପାକସ୍ଥାଳୀ; ପାକହାଣ୍ଡି—
12. Cooking pot.

୧୩ । କୁମ୍ଭ ୨ (ଦେଖ)
13. Kumbhi. 2. (See)

୧୪ । ବୋରଝାଞ୍ଜି (ଦେଖ)
14. Borajhāñji (See)

୧୫ । ପୃଷ୍ଣିପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
15. Pṛushṇiparṇṇī (See)

କୁମ୍ଭୀକ—ସଂ. ବି. (କୁମ୍ଭୀ+କ)—୧ । ପୁନ୍ନାଗ (ଦେଖ)
Kumbhīka 1. Punnāga (See)

୨ । ନାଗକେଶର (ବୃକ୍ଷ) (ଦେଖ)
2. Nāgakeśara (tree) (See)

୩ । ପୁଂମୈଥୁନାର୍ଥ ନିଯୋଜିତ ବାଳକ—
3. A catamite.

କୁମ୍ଭୀକା—ସଂ. ବି. (କୁମ୍ଭକ+ଆ)—ଆଖିପତାଫୁଲା-ରୋଗ—
Kumbhikā Swelling of the eye-lids.

କୁମ୍ଭୀଧାନ୍ୟ—ସଂ. ବି—ମାଠିଆରେ ସଞ୍ଚିତ ଗୃହସ୍ଥର ଛଅ ଦିନ ଚଳିବା ଉପଯୋଗୀ ଧାନ୍ୟ ବା ଶସ୍ୟ—
Kumbhīdhānya Grain stored in jars sufficient for six days for a householder.

କୁମ୍ଭୀଧାନ୍ୟକ—ସଂ. ବି. (କୁମ୍ଭୀଧାନ୍ୟ+କ)—କୁମ୍ଭୀଧାନ୍ୟ ସଞ୍ଚୟକାରୀ ଗୃହସ୍ଥ—
Kumbhīdhānyaka A householder who stores paddy for six days.

କୁମ୍ଭୀନର୍କ—ଦେ. ବି—କୁମ୍ଭୀପାକ (ଦେଖ)
Kumbhīnarka Kumbhīpāka (See)

ଏ କଳିଯୁଗରେ କୁମ୍ଭୀନର୍କେ ପଡ଼ିଯିବେ—ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇପ୍ତ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ଌ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଜ୍ଞ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଭ	ନ

କୁମ୍ଭୀନସ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁମ୍ଭୀ=କ୍ଷୁଦ୍ର କଳସ ପରି+ନାସା ଯାହାର; ନାସା ସ୍ଥାନରେ ନସ ଆଦେଶ)—
Kumbhīnasa
ବିଷଧର ବୃହତ୍ ସର୍ପବିଶେଷ—
A kind of large venemous serpent.

କୁମ୍ଭୀନସୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ରାବଣର ଭଉଣୀ; ଲବଣ ରାକ୍ଷସର ମାତା—
Kumbhīnasī
A sister of Rābaṇa.

କୁମ୍ଭୀପାକ—ସଂ. ବି. (କୁମ୍ଭୀ=ହାଣ୍ଡୀ+ପାକ)—
Kumbhīpāka
୧ । ହାଣ୍ଡିରେ ରନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଖାଦ୍ୟ—
1. Food cooked in an earthen pot.
୨ । ନରକବିଶେଷ—
2. A particular part of the hell (of the Hindu books).
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ପାପୀମାନଙ୍କୁ ହାଣ୍ଡିରେ ପାକ କଲା ଭଳି ଅଗ୍ନିରେ ପାକ କରାଯାଏ ।]

କୁମ୍ଭୀର—ସଂ. ବି. (କୁମ୍ଭୀ=ମତ୍ସ୍ୟାଦି+ରା ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କିମ୍ଭୀର (ଦେଖ)
Kumbhīra
କିମ୍ଭୀର
Kimbhīra (See)
ମଗର
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ସରୀସୃପ, ଅଣ୍ଡଜ ଓ ଜଳଚର । ଏମାନଙ୍କର ଲାଞ୍ଜ କରତ ପରି ଦନ୍ତୁର ଓ ଦାଢ଼ୁଆ । ଏମାନେ ଜଳାଶୟକୂଳରେ ଶୁଖିଲାରେ ଗର୍ତ୍ତ କରି ରହନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ମଳଦ୍ୱାର ନାହିଁ ଓ ଏମାନେ ଯାହା ଖାଆନ୍ତି ତାହା ପାଟିବାଟେ ବାନ୍ତି କରନ୍ତି । ଏମାନେ ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାର; ଯଥା—୧. ଗୁହ୍ୟମୁହାଁ ବା ଗୋମୁହାଁ, ୨. ଥଣ୍ଡିଆ ବା ମାଛୁଆ, ୩. ଘଡ଼ିଅଳ ବା ଘଡ଼ିଆଳ ବା ଦାଢ଼ିଆଣୀ, ୪. କୁଞ୍ଜ, ଓ ୫. ଶଙ୍ଖୁଆ ।]

କୁମ୍ଭୀରକ—ସଂ. ବି. (କୁମ୍ଭୀର+ସ୍ୱାର୍ଥେ)—କିମ୍ଭୀର (ଦେଖ)
Kumbhīraka
Kimbhīra (See)

କୁମ୍ଭୀରଦୈତ୍ୟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କିମ୍ଭୀର)—ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—
Kumbhīradaitya
Name of a demon.
[ଦ୍ର—ପାଣ୍ଡବମାନେ ଜତୁଗୃହରୁ ପଳାଇ ସୁରନଦୀ ପାର ହେଲାବେଳେ ଭୀମସେନ ସେହି ନଦୀକୁ ଡେଇଁ ଏହି ରାକ୍ଷସର ଗର୍ତ୍ତକୁ ଚିରି ତାକୁ ବିନାଶ କରିଥିଲେ ।]

କୁମ୍ଭୀରାସନ—ସଂ. ବି—ରୁଦ୍ରଯାମଳୋକ୍ତ ଯୋଗାସନବିଶେଷ—
Kumbhīrāsana
A pose of sitting.

କୁମ୍ଭୀଲ—ସଂ. ବି. (କୁମ୍ଭୀ+ଲା ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kumbhīla
କିମ୍ଭୀର (ଦେଖ)—Kimbhīra (See)

କୁମ୍ଭୀଲକ—ସଂ. ବି—କିମ୍ଭୀର (ଦେଖ)
Kumbhīlaka
Kimbhīra (See)

କୁମ୍ଭେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ପିଲେଇବା (ଦେଖ)
Kumbheibā
Pileibā (See)

କୁମ୍ଭାଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁମ୍ଭାଟୁଆ (ଦେଖ)
Kumhāṭi
Kumbhāṭuā (See)

କୁମ୍ଭାର (ଇତ୍ୟାଦି)— ଦେ. ବି—କୁମ୍ଭାର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kumhāra (etc)
Kumbhāra etc (See)

କୁଯାତ୍ରା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ+ଯାତ୍ରା)—
Kujātrā
୧ । ଅମଙ୍ଗଳସୂଚକ ଯାତ୍ରା—
1. An inauspicious journey.
୨ । ଯେଉଁ ଯାତ୍ରାରେ ଅମଙ୍ଗଳ ଘଟେ—
2. A starting for a disastrous journey.

କୁର୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଶବ୍ଦ କରିବା—1. To sound.
Kur (root)
୨ । ଛେଦନ କରିବା—2. To cut.

କୁର୍‌କୁଚା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁଳୁକୁଞ୍ଚା (ଦେଖ)
Kurkuchā
Kulukuñchā (See)

କୁର୍‌କୁଟି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ; ହି. କୁର୍‌କୁଟ=ଟୁକୁରା—
Kurkuṭi
ଟୁକୁରା)—୧ । ଛୋଟ ମଶା—1. Small gnat.
୨ । ଗୁଣ୍ଡା—2. Powder.
୩ । ଟୁକଟୁକଖଣ୍ଡ ମାନ—
3. Small or tiny bits.

କୁର୍‌କୁଟି କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ଭୁଲ; ହି. କୁର୍‌କୁଟା
Kurkuṭi karibā
=ଛୋଟଟୁକଟୁକଖଣ୍ଡ)—ଟୁକଟୁକ କରି ଚୂନା କରିବା—To pound or bruise into powder.

କୁର୍‌କୁର—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟାନୁକାର) ଅ.—ମଧୁରଧ୍ୱନିଯୁକ୍ତ ହାସ୍ୟର ଶବ୍ଦ—
Kurkur
Sound of sweet loud laugh or giggling sound.
ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. କୁକ୍କୁର)—କୁକ୍କୁର—Dog.
ମାଳଡ଼ଙ୍କ ଘରେ କୁର୍‌କୁର୍ ପଶିଲେ ହୋମ କରନ୍ତେ ସ୍ୱାହା—କାହାଣୀଗୀତ ।

କୁର୍‌କୁରି—ଦେ. ବି—ଘୋଡ଼ାଙ୍କର ପେଟଫୁଲାରୂପ ମାରାତ୍ମକ ରୋଗ—
Kurkuri
Tympanites of horse.
କୁରକୁରୀ [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଘୋଡ଼ାର ଝାଡ଼ା ଓ ପ୍ରସ୍ରାବ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଘୋଡ଼ା ମରିଯାଏ ।]

କୁର୍‌ଚି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କୁର୍ସୀ)—ଖୁରୁଚି; ଚଉକି—
Kurchi
Chair.
କୁର୍ସୀ [ଦ୍ର—ଜଣେ ଲୋକ ବସି ପାରିବା ଭଳି ଗୋଡ଼ ବା ଖୁରା ଥିବା ଆସନ, ଯହିଁରେ ଆଉଜିବା ପାଇଁ ପିଠିଆଡ଼େ ବାଡ଼ ଥାଏ ଓ ହାତ ରଖିବା ପାଇଁ ବାହା ମଧ୍ୟ ଥାଏ ତାକୁ କୁରୁଚି ବା କୁର୍‌ସୀ ବୋଲାଯାଏ ।]

କୁର୍‌ଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଚାଷ ମାଟିକୁ ମଇ ଦେବା—
Kurrḍibā
To draw the levelling ladder over a ploughed field.

କୁର୍‌ତା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ପୁରୁଷଙ୍କ ପିନ୍ଧିବା ମୁଣ୍ଡଗଳା ଜାମା—
Kurtā
shirt.
କୁର୍ତ୍ତା
କୁରତା

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜନ୍ତୁ; 'ବୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୂଥ' ଦେଖିବେ; ବଥୁ ନ ପାଇଲେ 'ବଥୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

କୁରତି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ କୁରତା—
Kurti 1. Small coat.
କୁର୍ତୀ ୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କ ମୁଣ୍ଡଗଳା ଜାମା—
2. A small shirt for females.

କୁରନିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. କୋର୍‌ନିସ୍)—
Kurnis ୧ । ନଇଁପଡ଼ି ସଲାମ କରିବା—
କୁର୍ଣ୍ଣିସ 1. Low obeisance.
କାରନୀସ ୨ । ରାଜା ଆଦିଙ୍କୁ କରାଯିବା ସଲାମ—
2. A ceremonial salute made to the king and high officers.

କୁରବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—
Kurbā ୧ । (କେଶ) କୁଣ୍ଡାଇବା—
1. To comb (the hair).
୨ । (ଜିଭ) ଛେଲିବା—
2. To scrape off (layers of 'dirt from the tongue).
୩ । କୋରିବା; କୁରିବା—
3. To scrape off.

କୁରମା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୁଟୀର)—ଶ୍ରେଷ୍ଠ କୁଡ଼ିଆ-
Kurmā ଘର—Small cottage.

ଭୋର୍ କୁରମା ଫାଟେ ଭୁଟେ
ମୋର୍ କୁରମା ଗରଜ ଉଠେ—ଶିଶୁଗୀତ ।

କୁରଲିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—କୁର୍‌ଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Kurlibā Kurṛdibā (See)

କୁରସି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—କୁର୍‌ଚି (ଦେଖ)
Kursi Kurchi (See)
କ୍ରୁସୀ ପ୍ରାଦେ. ବି. (ଫ୍ରେଞ୍ଚ. କ୍ରୋଶେ)—ଭୁଲ୍ ବୁଣିବା ଛୁଞ୍ଚି—
କ୍ରୋସୀ Crochet.
ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. କୃଷି) କୃଷି—1. Agriculture.
୨ । ଫସଲ—2. Crop.

କୁରସିନାମା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. କୁରସି=ବଂଶ+ନାମେହ୍=ବିବରଣ; ଲିପି)—୧ । ବଂଶବୃକ୍ଷ; ବଂଶତାଲିକା—
Kursināmā 1. Geneology; family-tree; geneological tree.
କୁରସୀନାମା; ପୀଢ଼ୀ
୨ । ବଂଶାନୁଚରିତ—2. Family history.

କୁରହାଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଠାର; ପ୍ରା. କୁଡ଼ାର)—
Kurhāṛdi କାଠ ବା ଗଛ କାଟିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନିର୍ମିତ କାଠ-
କୁଡ଼ାଲ ବେଣ୍ଟଲଗା ଲୌହ ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
କୁଲ୍ହାଡ଼ୀ Axe; hatchet.

କୁର—ପ୍ରାଦେ (କଟକ) ବି—ଯେତେ ପରିମିତ କଟା ଧାନ କେଣ୍ଡା
Kura ହାତର ରେକାରେ ସମ୍ଭାଏ, ରେକା—
ଆଁଟିହା One handful of paddy-sheaves cut.

କୁରଙ୍କର—ସଂ. ବି. (କୁରଂ=ଅବ୍ୟକ୍ତ ଶବ୍ଦକୁ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kurankara ବଡ଼ିଆକାଙ୍କ; ସାରସ ପକ୍ଷୀ—
Indian crane (Apte).

କୁରଙ୍କୁର—ସଂ. ବି—କୁରଙ୍କର (ଦେଖ)
Kurankura Kurankara (See)

କୁରଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (କୁର୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଅଙ୍ଗ)—
Kuraṅga ୧ । ମୃଗ—1. Deer.
୨ । ଖୁରୁଙ୍ଗ—2. Small deer.
୩ । ଚିତ୍ରହରିଣ; ବାହୁଟିଆ—3. Spotted deer.
ଦେ. ବି—୧ । କୁତ୍ସିତ ସ୍ୱଭାବ—1. Bad conduct.

ବଗ୍ଗେକେ କୁରଙ୍ଗ ହେଲେ, ବଳୀ ଯେତେ ରକ୍ଷ ଥିଲେ ।
ଭଙ୍ଗ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ବଦ୍‌ରଙ୍ଗ—2. Bad colour.
୩ । ଲାଲ୍ ରଙ୍ଗ—3. Red colour.

ନୟନ କୁରଙ୍ଗ ଡୋର ସବ ପଞ୍ଚରେ
ନ କରନ୍ତୁ କୁରଙ୍ଗ କହୁଅଛ ବାରେ । ଭଙ୍ଗ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

କୁରଙ୍ଗକ—ସଂ. ବି. (କୁରଙ୍ଗ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—କୁରଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Kuraṅgaka Kuraṅga (See)

କୁରଙ୍ଗଦୃଶା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁରଙ୍ଗର ନୟନ ପରି ଚଞ୍ଚଳ
Kuraṅgadṛuśā ଏବଂ ମନୋହର ନୟନ ଯାହାର)—
ମୃଗନୟନା (ସ୍ତ୍ରୀ); ସୁନ୍ଦର ଚକ୍ଷୁଯୁକ୍ତା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
(a woman) With eyes like those of the deer (small and long).

କୁରଙ୍ଗନୟନା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—କୁରଙ୍ଗଦୃଶା (ଦେଖ)
Kuraṅganayanā Kuraṅgadṛuśā (See)
(କୁରଙ୍ଗ ନୟନ—ସୁଂ)

କୁରଙ୍ଗନୟନୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—କୁରଙ୍ଗଦୃଶା (ଦେଖ)
Kuraṅga nayanī Kuraṅgadṛuśā (See)
(କୁରଙ୍ଗନୟନ—ସୁଂ)

କୁରଙ୍ଗନାଭି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଏହା ମୃଗର ନାଭି ଦେଶରେ
Kuraṅganābhi ଜନ୍ମେ)—ମୃଗନାଭି; କସ୍ତୁରୀ—Musk.

କୁରଙ୍ଗମ—ସଂ. ବି. (କୁ+ରଙ୍ଗ+ମା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kuraṅgama କୁରଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Kuraṅga (See)

କୁରଙ୍ଗାକ୍ଷୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—କୁରଙ୍ଗଦୃଶା (ଦେଖ)
Kuraṅgākshī Kuraṅgadṛuśā (See)

କୁରଚିଲ୍ଲି—ସଂ. ବି—କଙ୍କଡ଼ା—A crab.
Kurachilla

କୁରଟ—ସଂ. ବି. (କୁ=କୁତ୍ସିତ+ରଟ୍ ଧାତୁ=କହିବା+କର୍ମ. ଅ)—
Kurata ମୋଚି—Shoe-maker.

କୁରଡ଼ୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବନ୍ୟ ଫଳବିଶେଷ—
Kurṛdu A wild fruit.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ପୃ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଂ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

କୁରଣ୍ଟ—ସଂ. ବି. (କୁର୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଣ୍ଟ)—
Kuraṇṭa ଅଅଁଳେଇ ଫୁଲର ଗୁଳ୍ମ (ଏଥିର ଫୁଲ ହଳଦିଆ ଓ ନାଲି)—
Yellow and red Amaranth; the Barleria Cristata.

[ଦ୍ର—୧ । ହଳଦିଆ ଫୁଲବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଳ୍ମ (ସଂ. କୁରଣ୍ଟକ);
୨ । ନୀଳ ଫୁଲବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଳ୍ମ (ସଂ. ବାଣା);
୩ । ନାଲି ଫୁଲବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଳ୍ମ (ସଂ. କୁରୁବକ) ।]

କୁରଣ୍ଟକ—ସଂ. ବି. (କୁର୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଣ୍ଟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ)—
Kuraṇṭaka କୁରଣ୍ଟ (ଦେଖ)
Kuraṇṭa (See)

କୁରଣ୍ଟିକା—ସଂ. ବି. (କୁରଣ୍ଟକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—କୁରଣ୍ଟ (ଦେଖ)
Kuraṇṭikā Kuraṇṭa (See)

କୁରଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (କୁ+ରମ୍ ଧାତୁ=କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଡ; ଏହା
Kuraṇḍa ମନୁଷ୍ୟର କାର୍ଯ୍ୟର କ୍ରୀଡ଼ା ନାଶ କରେ)—
୧ । ଅଣ୍ଡବୃଦ୍ଧି ରୋଗ; କୋଷବୃଦ୍ଧି—1. Enlargement of the scrotum; hydrocele; scrotal tumour.
୨ । ବିଶେଷ ବୃଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ ଅଣ୍ଡକୋଷ—
2. Very large testicle.

କୁରଣ୍ଡକ—ସଂ. ବି—କୁରଣ୍ଟ (ଦେଖ)
Kuraṇḍaka Kuraṇṭa (See)

କୁରଣ୍ଡୀ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (କୁରଣ୍ଡ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ.)—
Kuraṇḍī କୁରଣ୍ଡ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ; କୁରୁଣ୍ଡା—
Suffering from scrotal tumour; having a large scrotum.

କୁରତାରଥ୍—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବିଣ. (ସଂ. କୃତାର୍ଥ)—
Kuratārath କୃତାର୍ଥ (ଦେଖ)
Kṛutārtha (See)

କୁରତାର୍ଥ—ପ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. କୃତାର୍ଥ)—କୃତାର୍ଥ (ଦେଖ)
Kuratārtha Kṛutārtha (See)

କୁରତୃଣ—ସଂ. ବି—ନାଗଦଅଣା (ଦେଖ) (ହରେକୃଷ୍ଣ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)
Kuratṛuṇa Nāgadaaṇā (See)

କୁରବ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ+ରବ)—
Kuraba ୧ । ନିନ୍ଦାବାଦ—1. Blame.
୨ । କର୍କଶ ସ୍ୱର—2. Hard sound.
୩ । ଦୁର୍ନାମ; ଅପବାଦ—3. Scandal.
୪ । କୁରଣ୍ଟ (ଦେଖ)
4. Kuraṇṭa (See)
ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମନ୍ଦ ରବବିଶିଷ୍ଟ—
Having a hard or bad sound.

କୁରବକ—ସଂ. ବି—କୁରଣ୍ଟ (ଦେଖ)
Kurabaka Kuraṇṭa (See)
କୁରବକ ବେଷ୍ଟନ ସେ ମଣ୍ଡପର । ରଘୁନାଥ. ମେଘଦୂତ ।

କୁରବଳ—ଦେ. ବି—ବାଜ ପକ୍ଷୀ—
Kurabala Eagle.
[ଦ୍ର—ଏ ଅନ୍ୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପକ୍ଷୀ, କୁକୁଡ଼ା ଓ ସାପ ଆଦିକୁ ମାରି ଖାଏ ।]

କୁରର—ସଂ.ବି.ସୁଂ. (କୁର୍ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅର;ଯେ କରୁଣ
Kurara ଧ୍ୱନି ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ନଷ୍ଟ କରେ; କିମ୍ବା କୁର୍
(କୁରରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)—
୧ । ଏକପ୍ରକାର ଛଞ୍ଚାଣ ପକ୍ଷୀ; ଉତ୍କ୍ରୋଶ ପକ୍ଷୀ; କ୍ରୌଞ୍ଚ ପକ୍ଷୀ—
1. The Osprey (emitting a plaintive sound resembling lamentation).
କାଦମ୍ବ କେକାକ କୁରର କାରଣ୍ଡବ । ବୃଷ୍ଣସଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨ । ମେଣ୍ଢା—2. Ram.

କୁରରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୁରର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Kurarī ୧ । ମାଛଆ ଚିଲ—
କୋଡ଼ିଲ୍ 1. Fishing eagle; the Grey Kite.
କୁରରା [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ବୋବାଳି ଦୀର୍ଘ କ୍ରନ୍ଦନଧ୍ୱନି ପରି ଶୁଭେ ।]
୨ । କ୍ରୌଞ୍ଚ ପକ୍ଷୀ—2. The Osprey.
ଲୁଚ ଏକାକିନୀ କାହିଁ ଝୁରଇ କରୁଣେ
କୁରରୀ କି ଦୁଃଖେ ଭାଙ୍ଗା ଡାଳେ ସେ ଦୁଃଖିନୀ । ରଘୁନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।
୩ । ଭେଷ୍ଟେଇ ପକ୍ଷୀ (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. The Lapwing.
୪ । କପୋତୀ—4. She-dove.
କୁରରୀ ପ୍ରାସ୍ୱ ଚନ୍ଦ୍ରା ବପରି ବହ୍ନିଗ । ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସ୍ୱାନନ୍ଦ ।
୫ । ମେଣ୍ଢା—5. Ewe.

କୁରଳ—ସଂ. ବି. (କୁର୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଳ)—
Kurala ୧ । କୁରର ପକ୍ଷୀ; କ୍ରୌଞ୍ଚ ପକ୍ଷୀ—
1. The Osprey.
୨ । ଅଳକ; ଚୂର୍ଣ୍ଣକୁନ୍ତଳ; କପାଳ ଉପରେ ଝୁଲି ପଡ଼ିଥିବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବାଳ—
2. A curl; a lock of hair; ringlets of hair dropping down the forehead.
ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ପଟାମଇ—
A plank-ladder for levelling the ploughed field.

କୁରାଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୁଟଜ)—
Kurāi କୁଟଜ (ଦେଖ)
Kuṭaja (See)

କୁରାଇଶୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. କ୍ରୁଶୁନା)—
Kurāisuṇī ଗ୍ରାମଠାକୁରାଣୀ; ଗ୍ରାମଦେବତାବିଶେଷ—
A popular village Goddess.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୂଳତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ଗଳ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବତ୍ ଦେଖିବେ ।

କୁରାଏ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୁଟଜ)—
Kurāe . କୁଟଜ (ଦେଖ)
Kuṭaja (See)

କୁରାଢ଼—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—କୁରାଢ଼ି—
Kurārdha Axe.

କୁରାଢ଼ି—ଦେ. ବି—କୁରହାଡ଼ (ଦେଖ)
Kurārdhi Kurhārdi (See)
କୁଡ଼ାଲ୍
କୁହାରି

କୁରାଢ଼ିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଶିମ୍ବାଦି ବର୍ଗର ବନ୍ୟ ଲତାମୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶାକ-
Kurārdhiā ବିଶେଷ—1. Desmodium Triflorium;
କୋଦାଳିୟା probably Tephosia Purpuria (a herb).

[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ତ୍ରିପର୍ଣ୍ଣ, ଫୁଲ ଶ୍ୱେତ ଓ ନୀଳଆ ।]

୨ । କୁରାଢ଼ିଆ ଘାସ (ଦେଖ)
2. Kurārdhiā ghāsa (See)

କୁରାଢ଼ିଆ ଘାସ—ଦେ. ବି—ପଥର ସନ୍ଧିରେ ଜନ୍ମିବା ଏକପ୍ରକାର ଘାସ,
Kurārdhiā ghāsa (ଏହା ଗୁଡ଼ି ଆଡ଼କୁ ଶାଖା ବିସ୍ତାର କରେ)—
କୋଦାଳିୟା ଘାସ A kind of weed growing in the cracks of stones.

କୁରାଣ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କୁରାନ୍)—
Kurāṇa କୋରାନ୍; ମୁସଲମାନ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର—
କୁରାଣ The Quoran.
କାରାନ ଏଣେ ପଠଇଣି ତେଣେ ପଠାଣ
କାର୍ତ୍ତିକ କହିଲେ ପଢ଼ୁ କୁରଣ । କାର୍ତ୍ତିକ ଗୀତ ।

କୁରାଣ୍ଟ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ବଗଚରା ୨ (ଦେଖ)
Kurāṇṭa Bagacharā 2 (See)

କୁରାଣ୍ଟି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. କୁରଙ୍ଗ)—କ୍ଷୁଦ୍ରମୃଗବିଶେଷ; ଖୁରାଣ୍ଟି; କୁରଙ୍ଗ-
Kurāṇṭi The small species of spotted deer.

କୁରାଣ୍ଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଗୁରାଣ୍ଡିବା (ଦେଖ)
Kurāṇṭibā Gurāṇḍibā (See)

କୁରାଣ୍ଟିହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଗୁରାଣ୍ଡି ହେବା (ଦେଖ)
Kurāṇṭi hebā Gurāṇḍi hebā (See)

କୁରାନ୍—ବୈଦେ. ବି.—(ଆ.)—କୋରାନ୍—
Kurān The quoran.

[ଦ୍ର—ଏହା ଆରବୀ ଭାଷାର ଗ୍ରନ୍ଥ, ଏହା ମୁସଲ୍‌ମାନଙ୍କ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ । ମୁସଲ୍‌ମାନ୍‌ମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ଈଶ୍ୱର ଏ ଗ୍ରନ୍ଥଲିଖିତ ବାକ୍ୟ-ମାନଙ୍କୁ ଦୂତ ଜେବ୍ରାଏଲଙ୍କଦ୍ୱାରା ହଜରତ୍ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ନିକଟ କହି ପଠାଇଥିଲେ । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ୩୦ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ପ୍ରତି ଭାଗକୁ 'ପାରା' କହନ୍ତି । ପାରାମାନଙ୍କରେ ଥିବା ଉନ୍ନ ଶ୍ଳୋକକୁ 'ସୁରା' କହନ୍ତି । 'କୁରାନ୍' ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ମାନ୍ୟରେ ମୁସଲ୍‌ମାନ୍‌ମାନେ 'କୁରାନ୍ ସରିଫ' 'କୁରାନ୍ ମଜୀଦ୍' ବୋଲି ଡାକନ୍ତି ।]

କୁରାନୀ—ବୈଦେ. (ଆ)—(କୁରାନ୍‌ରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିଥିବା) ମୁସଲ୍‌ମାନ୍—
Kurānī A Muslim.

କୁରାଳ—ସଂ. ବି.—କଳା ଗୋଡ଼ଥିବା ଫିକା ନାଲିଆ ଘୋଡ଼ା—
Kurāḷa A light bay horse with black legs (Apte).

ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁମ୍ଭାଳ)—୧ । କୁମ୍ଭକାର—1. Potter.
୨ । ପକ୍ଷୀବିଶେଷ—2. A kind of bird.

କୁରାଳକୀଟ—ସଂ. ବି.—କୁମ୍ଭକାର କୀଟ (ଦେଖ)
Kurāḷakīṭa Kumbhakārakīṭa (See)

କୁରାଳକୀଟ କୀଟ ମାରେ, ନେଇ ସ୍ଥାପଇ ନିଜ ଘରେ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

କୁରାଳଚକ୍ର—ଦେ. ବି.—(ସଂ. କୁମ୍ଭାଳଚକ୍ର)—କୁମ୍ଭାର ଚକ—
Kurāḷachakrā A potter's wheel.

କହୁ ହେଲେ ଅନ୍ତରହିତ, କୁରାଳ ଚକ୍ର ପରସ୍ପରେ ଭ୍ରମିତ ଚିତ୍ତ ।
ଶଙ୍କରବ୍ରାହ୍ମଣ ।

କୁରାଳପଞ୍ଚମୀ—ଦେ. ବି—କୁମ୍ଭାରଙ୍କର ପର୍ବଦିନ, ପୌଷମାସର ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ
Kurāḷapañchamī ପଞ୍ଚମୀ—The 5th day of the bright fortnight of the month of Pausha which is a festival of the potters.

କୁରାଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁର୍ ଧାତୁ; ତୁଳ. ସଂ. କୋଳାହଳ; କଲ୍ଲୋଳ)—
Kurāḷi ହାସ୍ୟ ବା କ୍ରୋଧର ଗର୍ଜନ ଧ୍ୱନି—The roaring sound of loud laugh or anger.

ଅନେକ ଲୋକ ଚହିଁ ନିଜ
ଦେଇଣ କୁହାଟ କୁରାଳ । ଜନ୍ମଦାସ. ବାର୍ତ୍ତାଭାରତୀ ।

କୁରାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୁର୍ ଧାତୁ)—ହାସ୍ୟ ବା କ୍ରୋଧରେ
Kurāḷibā ଗର୍ଜିବା; କୁରୁଳିବା—
To roar with delight or rage.

କୁରାଳି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୁର୍ ଧାତୁ)—କୁରାଳିବା (ଦେଖ)
Kurāḷi hebā Kurāḷibā (See)

କୁରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର; ସମ୍ବଲପୁର; ତୁଳ. ହି. କୁରେଦ୍‌ନା)
Kuribā କ୍ରି—କୋରିବା—To scrape off.

କୁରୁ—ସଂ. ବି. (କୁର୍ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ; ଯେ ଅନ୍ୟ-
Kuru ରାଜାମାନଙ୍କ ବଳ ଛେଦନ କରିଥିଲେ)—
୧ । ହସ୍ତିନାର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜାବିଶେଷ—
1. An ancient king of Hastinā or Delhi.
୨ । ଭାରତର ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶୀୟ ରାଜନ୍ୟ—
2. A king descended from the Lunar race of India.
୩ । (କୃ ଧାତୁ+ଅଧିକରଣେ. ଉ)—ପ୍ରାଚୀନ ଆର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତର ଦେଶବିଶେଷ; ଆଧୁନିକ ଦିଲ୍ଲୀର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶ; ଉତ୍ତରକୁରୁଦେଶ; — 3. An ancient country in North India round the mordern Delhi.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଜ୍ଞ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ କୁରୁଦେଶ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ଥିଲା—ଉତ୍ତର-କୁରୁ—ହିମାଳୟର ଉତ୍ତରେ ଅବସ୍ଥିତ ତିବ୍ବତ ଓ ପାରସ୍ୟାଦି; ଦକ୍ଷିଣ-କୁରୁ—ହିମାଳୟର ଦକ୍ଷିଣରେ ଅବସ୍ଥିତ ପାଞ୍ଚାଳାଦି ।]

୪ । ପୁରୋହିତ—4. Priest.

୫ । ଭାତ; ଅନ୍ନ—5. Boiled rice.

କୁରୁଆଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁରୁବକ)— ଦାସକେରେଣ୍ଟା; ଏକପ୍ରକାର
Kuruāñ ଶାକ (ଏଥିର ଫୁଲ ହଳଦିଆ)—
Barleria Cristata.

କୁରୁକୁରୁ—ଦେ ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଅଳ୍ପ ଧ୍ୱନି କରି ହସିବାର ଶବ୍ଦ;
Kurukuru କୁରୁକୁରୁ—Sound of sweet giggling laughter.

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅଳ୍ପ ଧ୍ୱନିଯୁକ୍ତ ହାସ୍ୟ କରି—Giggling.

ଏମନ୍ତ ପାଞ୍ଚ ରାଜା ହସିଲା କୁରୁକୁରୁ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର—ସଂ. ବି. (କୁରୁ+କ୍ଷେତ୍ର)—୧ । କୌରବ ଓ ପାଣ୍ଡବ
Kurukshetra ମାନଙ୍କର ରଣଭୂମି (ଆଧୁନିକ ଦିଲ୍ଲିର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗସ୍ଥ ଭୂମି)—1. The famous battle-field near Delhi where the Mahābhārata battle was fought between the Pāṇḍabas and the Kaurabas.

୨ । ଆଧୁନିକ ଥାନେଶ୍ୱର; ହନୁମାନଙ୍କର ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
2. Thaneswar; a place of Hindu pilgrimage.

କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରେ ଚଇତ୍ର ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ
ଦିନ ସ୍ନାନ କଲେ ସେ ଦିବ୍ୟ ରଥେ ବସି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

[ଦ୍ର—କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ହନୁମାନଙ୍କର ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ତୀର୍ଥ । ଏହା ସରସ୍ୱତୀ ନଦୀର ବାମକୂଳରେ ଓ ଅମ୍ବାଲା ଏବଂ ଦିଲ୍ଲୀର ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ । ବୈଦିକଯୁଗରେ ଏଠାରେ ଋଷିମାନେ ଯଜ୍ଞ କରୁଥିଲେ । ଏଠାରେ ଥିବା ବ୍ରହ୍ମସର ନାମକ ଏକ ପୁଣ୍ୟ ସରୋବରରେ ସ୍ନାନ କରି ପରଶୁରାମ କ୍ଷତ୍ରିୟହତ୍ୟାଜନିତ ପାପରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶୀୟ ରାଜା କୁରୁ ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ସରୋବର ନିକଟରେ ତପସ୍ୟା କରିଥିଲେ । ଏଠାରେ ମହାଭାରତୋକ୍ତ କୁରୁପାଣ୍ଡବଯୁଦ୍ଧ ହେବାପରେ ଏଠାରେ ସ୍ଥାଣୁନାମକ ଏକ ଶିବଲିଙ୍ଗ ସ୍ଥାପିତ ହେଲା ଓ ଏଠାରେ ସ୍ଥାଣ୍ଵୀଶ୍ୱର (ଥାନେଶ୍ୱର) ନାମକ ନଗର ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାପିତ ହେଲା । ଏଠାରେ ପୁଷ୍ପଭୂତି ରାଜା ବର୍ଦ୍ଧନନାମରେ ଏକ ରାଜବଂଶ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲେ ଓ ଉକ୍ତ ରାଜବଂଶରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମହାରାଜ ହର୍ଷବର୍ଦ୍ଧନ ଜନ୍ମିଲେ । ଗ୍ରହଣ ଓ ପର୍ବଆଦି ପୁଣ୍ୟ ଦିବସରେ ଏଠାରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ମେଳା ଅବଶ୍ୟ ହେଉଅଛି । ହିନ୍ଦୀ ଶବ୍ଦସାଗର ।]

କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ବ୍ୟାପାର—ଦେ. ବି—୧ । କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ଯୁଦ୍ଧ ପରି ପୃଥିବୀ-
Kurukshetra byāpāra ବ୍ୟାପୀ ବିରାଟ ଯୁଦ୍ଧ—
ତୁମୁଳ ଝଗଡ଼ା 1. A tremendous fight; an armageddon.
ମହାଭାରତ

୨ । ଗଣ୍ଡଗୋଳ; ଘଣ୍ଟାଚକଟା; ଘୋର କଳକଳିଆ—
2. A great row; fierce agitation.

କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ଯୁଦ୍ଧ—ଦେ. ବି—ମହାଭାରତୋକ୍ତ କୌରବ ଓ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ
Kurukshetra juddha ମଧ୍ୟରେ ୧୮ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ମହାଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା—The great war depicted in the Mahābhārata between the Pāṇḍabas and the Kaurabas.

କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ଯୋଗ—ସଂ. ବି—କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରୀ ଯୋଗ (ଦେଖ)
Kurukshetra joga Kurukshetrī joga (See)

କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରୀ ଯୋଗ—ସଂ. ବି—ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଶୁଭ ଯୋଗବିଶେଷ;
Kurukshetrī joga ଯେଉଁ ଏକ ସୌରଦିନ ବା ୨୪ ଘଣ୍ଟା ମଧ୍ୟରେ ୩ଟି ତିଥି, ୩ଟି ନକ୍ଷତ୍ର ଓ ୩ଟି ଯୋଗ ଏକାଠେଇଁ ପଡ଼େ—A solar day in which 3 lunar days, 3 asterisms and 3 Jogas occur.

କୁରୁଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ବ. କୁଲଙ୍ଗା)—
Kuruṅgā କାନ୍ଥକୁରା (ଦେଖ)
Kānthakurā (See)

କୁରୁଚି—ସଂ. ବି. (କୁ+ରୁଚି)—ଅଶ୍ଳୀଳ ସ୍ପୃହା—Bad taste.
Kuruchi ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କୁର୍‌ସୀ)—କୁର୍ସି; ଖୁରୁଚି; ଚଉକି—
Chair.

କୁରୁଚିଲ୍ଲ—ସଂ. ବି—କୁରଚିଲ୍ଲ (ଦେଖ)
Kuruchilla Kurachilla (See)

କୁରୁଚୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବିଣ—କୁର୍ଚୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Kuruchuṇḍā Kurchuṇḍā (See)

କୁରୁଜାଙ୍ଗଳ—ସଂ. ବି—୧ । କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର (ଦେଖ)—
Kurujāṅgala 1. Kurukshetra (See).

କୁରୁଜାଙ୍ଗଳକୁ ଲଙ୍ଘିଲେ ଯିବାରେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

୨ । ପାଞ୍ଚାଳ ଦେଶର ପଶ୍ଚିମରେ ଅବସ୍ଥିତ ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶ-ବିଶେଷ—2. Name of an ancient country to the west of Pāñchāla.

ରଥେ ବର୍ଜିଲେ କେପାଣି, କୁରୁଜାଙ୍ଗଳ ଦେଶ ଜିଣି ।
ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କୁରୁଜାତ—ଦେ. ବି—କୁରୁଜାତକ (ଦେଖ)
Kurujāta Kurujātaka (See)

କୁରୁଜାତଦେହା, ଗୁରୁଜାତ ନିରେ ଉରୁ ଜାଗରୁକ ହେଲା ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ।

କୁରୁଜାତକ—ଦେ. ବି—ସୁନା ମୋହର; ମହଡ଼—
Kurujātaka Gold coin.

କୁରୁଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ହଳ ହୋଇଥିବା ବିଲର ବନ୍ଧୁର
Kururḍa ଶୁଖିଲା ମାଟିକୁ ଚଳାଇ ବିଲକୁ ସମତଳ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମଇ—A ladder for levelling a ploughed field.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପରିଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

କୁରୁଡଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଗଛ—
Kurudaṅga A kind of wild tree.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଫଳକୁ ଭୁଟ ଜଳାଶୟାଦିର ପାଣିରେ ପକାଇଲେ ତହିଁର ମାଛମାନେ ବଉଳ ଯାଇ ଭାସି ଉଠନ୍ତି ।]

କୁରୁଡ଼ା—ଦେ. ବି—କୋରଡ଼ା (ଦେଖ)
Kurur̤dā Korar̤dā (See)
ଭୂମିର ମଳ ବହୁଳତ ହେବା ପାଇଁ
କୁରୁଡ଼ା ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଭୂମିକୁ ପିଟିଲିଏଁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ- ଅନୁଶାସନ ।

କୁରୁଡ଼ି—ଦେ. ବି (ସଂ. କୋଳାହଳ)—ଆହ୍ଲାଦ ସହକାରେ ଉଚ୍ଚହାସ—
Kurur̤di Horse-laugh; loud laughter on account of delight.

କୁରୁଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ମଇ ଦେବା; ମଇ ଦେଇ ଚାଷ-ଜମିକୁ ସମାନ କରିବା—To level up a ploughed field by dragging a ladder over it.
Kurur̤dibā
ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କଳରବ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆହ୍ଲାଦରେ ହସିବା; ଅଟ୍ଟହାସ କରିବା—To laugh loudly in glee.
କୁରଳନା

କୁରୁଡ଼ୁ—ଦେ. ବି—ସ୍ୱବାସିତ ସୁନ୍ଦର ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Kurur̤du Gardenia Twiguda (Haines).
ଧନ୍ତୁକ

କୁରୁଣା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଦୁଧ-କୋରଣା—
Kuruṇā A thin piece of iron shaped like an oyster-shell used for scraping the pot in which milk has been boiled.

କୁରୁଣି—ଦେ. ବି—ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ବ୍ୟବହୃତ ପାତ୍ର-ବିଶେଷ (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—
Kuruṇi A pot used by anchorites.
କୁରୁଣୀ
ଡାଢ଼ୀ
ଭସ୍ମ ଗଡ଼ୁ ପବନ କାଖେଣ ବେଦ ପୋଥି
କୁରୁଣି ପିଠିପିଡ଼ା କରେଣ ଗଡ଼ୁପାଣି । ସାରଳା- ମହାଭାରତ ।

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—କୋରଣା; କଣ୍ଟାରୁ ଓ ନଡ଼ିଆ ଆଦି କୋରିବାର ହାତ-କୋରଣା—A hand-scraper for scraping the soft contents of cocoanut etc.

କୁରୁଣ୍ଟ—ସଂ. ବି—କୁରଣ୍ଟ (ଦେଖ)
Kuruṇṭa Kuraṇṭa (See)

କୁରୁଣ୍ଟକ—ସଂ. ବି—୧ । କୁରଣ୍ଟ (ଦେଖ)
Kuruṇṭaka 1. Kuraṇṭa (See)
୨ । କାଠପିତୁଳା; କାଠର କଣ୍ଢେଇ—
2. Wooden doll.

କୁରୁଣ୍ଟୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । କାଠର କଣ୍ଢେଇ—
Kuruṇṭī 1. Wooden doll.
୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣୀ—2. Wife of a Brāhmaṇa.
୩ । ଗୁରୁପତ୍ନୀ—3. Wife of one's preceptor.

କୁରୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁରଣ୍ଡ)—୧ । କୁରଣ୍ଡ; ଅଣ୍ଡବୃଦ୍ଧି ରୋଗ—
Kuruṇḍa 1. Hydrocele; scrotal tumour.
କୁରଁଦ
୨ । ବିଶେଷ ବୃଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ ଅଣ୍ଡ—
ଆଁଡ଼
2. Very large testicle.

କୁରୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—କୁରଣ୍ଡୀ (ଦେଖ)
Kuruṇḍā Kuraṇḍī (See)
କୁରଁଦିୟା; କୁରଁଦ୍ୟେ
ଆଁଡ଼ବାଲା

କୁରୁଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—କୁରଣ୍ଡୀ (ଦେଖ)
Kuruṇḍiā Kuraṇḍī (See)

କୁରୁତ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. ଓ ବିଣ. (ସଂ. କୃତ)—କୃତ (ଦେଖ)
Kuruta Kṛuta (See)
ଉତ୍ତରକୁରୁତେ (= ଉତ୍ତରକୃତେ) ନର ଉତ୍ତରକରୁ କାତର ।
ଭଞ୍ଜ. କୋଟ୍ରେହ୍ମାଣ୍ଡପୁରାଣ ।

କୁରୁତା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କୁରତା)—କୁର୍ତ୍ତା (ଦେଖ)
Kurutā Kurtā (See)

କୁରୁତି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କୁରତି)—କୁର୍ତ୍ତି (ଦେଖ)
Kuruti Kurti (See)

କୁରୁତାନ୍ତ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. କୃତାନ୍ତ)—ଯମ—
Kurutānta Jama; the God of death.
ତାହାକୁ ନେବା ପାଇଁ ବସିଛି କୁରୁତାନ୍ତ—ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

କୁରୁନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁର୍ଣ୍ଣି (ଦେଖ)
Kuruni Kurṇṇi (See)

କୁରୁପଣ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସଂ. କୃପଣ)—କୃପଣ (ଦେଖ)
Kurupaṇa Kṛupaṇa (See)
କୁରୁପଣ ଭାବେ ସହାୟ କରି ପାଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

କୁରୁପା—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. କୃପା)—କୃପା (ଦେଖ)
Kurupā Kṛupā (See)

କୁରୁପାଣ—ଦେ. ବି—ପ୍ରଳୟରହିତ ସ୍ଥାନ—A place which is free from flood or dissolution.
Kurupāṇa
କୁରୁପାଣ ଦେହେ ସମ୍ଭାନ୍ତ ଯାଇ
ଯେଉଁଠାରୁ ପାର୍ଥ ପ୍ରଳୟ ନାହିଁ—ପ୍ରାତୀ. ପରଭେଗୀତ ।
ଗ୍ରାମ୍ୟ (ପଦ୍ୟ)ବି.—କୃପାଣ (ଦେଖ)—Kṛupāṇa (See)

କୁରୁବକ—ସଂ. ବି.—କୁରଣ୍ଟ (ଦେଖ)
Kurubaka Kuraṇṭa (See)

କୁରୁବର୍ଷ—ସଂ. ବି. (କୁରୁ+ବର୍ଷ)—ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପାନ୍ତର୍ଗତ ଉତ୍ତରକୁରୁ ଦେଶ—The northernmost part of India known to the ancient Indians (said to be the original abode of the Aryans before they dispersed).
Kurubarsha

କୁରୁବଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; କୁରୁ+ବଳ)—୧ । ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ କୌରବ ପକ୍ଷୀୟ ସୈନ୍ୟରାଶି—
Kurubala 1. The army of the Kaurabas in the Kurukshetra war.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇଥ	ଉଥ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	·ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଭ	ନ୍ଦ

୨ । କୁରବଲ (ଦେଖ)

2. Kurabala (See)

କୁରୁବାନି—ବୈଦେ. ବି—କୁର୍ବାନ (ଦେଖ)

Kurubāni Kurbāni (See)

କୁରୁବିନ୍ଦ—ସଂ. ବି. (କୁରୁ=କୁରୁଦେଶ+ବିନ୍ଦ ଧାତୁ=ପାଇବା+କର୍ମ. ଅ; ଯାହା କୁରୁଦେଶରେ ମିଳେ)—

Kurubinda

୧ । ପଦ୍ମରାଗ ମଣି—1. Ruby.

୨ । ମୁଥା; ମୁସ୍ତା—2. Cyperus Rotundus.

୩ । ଫୁଲର କଢ଼—

3. The bud of a flower (M. W.)

୪ । ଦର୍ପଣ—4. Mirror (Apte).

୫ । ବରି—5. A kind of pulse.

୬ । କଳାଲୁଣ—6. Black salt.

୭ । ହିଙ୍ଗୁଳ—7. Cinnabar (M. W.).

୮ । ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—

8. Terminalia Catapha (plant). (M. W.).

କୁରୁବିଲ୍ୱ—ସଂ. ବି.—ପଦ୍ମରାଗମଣି—

Kurubilwa Ruby.

କୁରୁବିସ୍ତ—ସଂ. ବି—ସୁବର୍ଣ୍ଣର ଓଜନ ପରିମାଣବିଶେଷ; ଶହ ରତି ଓଜନ—

Kurubista A weight of gold (=700 grains troy).

କୁରୁବୃଦ୍ଧ—ସଂ. ବି. ସୁଂ(୭ମୀ ତତ୍; କୁରୁ+ବୃଦ୍ଧ)—ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ନାମାନ୍ତର

Kurubṛuddha —An epithet of Bhīshma.

କୁରୁବେଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ହ୍ରୀବେର)—ସୁଗନ୍ଧ ପୁଷ୍ପଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—

Kurubeli A flowering plant; Pavonia Odorata.

ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ବାଳ; ହ୍ରୀବେର ବର୍ହିଷ୍ଠ; ଉଦ୍ଦିତ୍ୟ; ବାଳକା; ବାଳା; ଗନ୍ଧବାଳା

ହେ କୁରୁବେଲ ନାଗେଶ୍ୱର, ତଥା ପୁଷ୍ପାଗ କଦମ୍ବକ; କେଶ ଏବଂ ଅମ୍ବୁବାଚକ ଶବ୍ଦମାନ କଲୋଥ. ଭଗବତ ।

ସୁଗନ୍ଧବାଳା

ଆ. ଆସାରୁନ୍

ତେ. ବାଣ୍ଟୀବେଣ୍ଟୁ; କୁରୁବେରୁ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ଜବାଦ ବର୍ଗର ବନ୍ୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସୁଗନ୍ଧ ଝୁପ, ପତ୍ର ଘନଲୋମଶ ଓ ସକୋଣ ଫୁଲ ଆରକ୍ତ, ବାର ମାସ ଫୁଟେ, ଫଳ ପଞ୍ଚକୋଷ, କିନ୍ତୁ ଗର୍ଭକୋଷର ଅଗ୍ର ଦଶ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ଏଥିର ମୂଳ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଏହା ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ରୁକ୍ଷ, ଅଗ୍ନିଦୀପକ ଓ ପାଚକ । ଏହା ହୃଦ୍ଧାସ, ଅରୁଚି, ବିସର୍ପ, ହୃଦ୍ରୋଗ, ଆମଦୋଷ ଓ ଅତିସାରନାଶକ ।]

କୁରୁବେଲ୍ଲି—ଦେ. ବି—କୁରୁବେଲ (ଦେଖ)

Kurubelli Kurubeli (See)

କୁରୁମ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୂର୍ମ)—

Kuruma

କାଛିମ

କଚ୍ଛପ

୧ । ବଡ଼ କଇଁଛ; କୂର୍ମ—1. A big tortoise.

[ଦ୍ର—ପୁରୀ ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ପୋଖରୀରେ ଅନେକ କୁରୁମ ଅଛନ୍ତି, ଖଇ ଉଖୁଡ଼ା ଓ ମୁଆଁ ପାଣିରେ ଫିଙ୍ଗିଲେ ଏମାନେ ଉଠି ତାହା ଖାଆନ୍ତି । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ମହାରାଜଙ୍କ ଅମଳରେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ବଡ଼ଦେଉଳକୁ ପଥର ବୋହି ବୋହି ସେମାନଙ୍କ ପିଠିରେ ବର୍ଣ୍ଣି ହୋଇଯିବାରୁ କୁରୁମ ପାଲଟି ଯାଇ ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ପୋଖରୀରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଛନ୍ତି । ଯମୁନା ନଦୀରେ, ମଥୁରା ଓ ବୃନ୍ଦାବନରେ ଅନେକ କୁରୁମ ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି ।]

୨ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଦ୍ୱିତୀୟ ଅବତାର (ମହାପ୍ରଳୟ କାଳରେ ବିଷ୍ଣୁ କୂର୍ମ ରୂପ ଧରି ପୃଥିବୀକୁ ପିଠିରେ ବହନ କରି ଉଦ୍ଧାର କରିଥିଲେ)—2. The second incarnation of Bishṇu in the shape of a tortoise bearing the earth on his back in the Great Deluge.

କୁରୁମ ଅବତାରେ ପୁଣି, ଚହ୍ଲେଇ ଆସ୍ଥା ରୂପ ସେନ ।

ପ୍ରାଚୀ. ନରୁଣ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

୩ । ବାସୁକିର ଆସନଭୂତ କଚ୍ଛପ—

3. The mythological tortoise on which the Bāsuki serpent is supported while supporting the universe on its hood.

ବାଦ୍ୟ ନାଦ ଶବ୍ଦରେ କୁରୁମ ଉଛୁଳ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

୪ । ଏକ ଜାତୀୟ ହାଲୁକା କାଠ (ଏଥିରେ ସବାର, ଆଲମାରି ଆଦି ତିଆରି ହୁଏ)—

4. A kind of light wood used for light furnitures; Odina Cardifolia.

ପ୍ରାଦେ. (ଘୁମୁସର) ବି—ଶୂଦ୍ର ଜାତିବିଶେଷ—

A class of Sūdras.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ପୂର୍ବେ ଘୁମୁସର ରାଜାଙ୍କ ସୈନ୍ୟ ଥିଲେ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ଧନୀ ଅଛନ୍ତି । ଏମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇକ କାମ କରନ୍ତି ।]

କୁରୁମା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁର୍ମା (ଦେଖ)

Kurumā Kurmā (See)

କୁରୁମି—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. କୃମି; ତୁଳ. ଫା. କିରମ୍)—

Kurumi

କ୍ରିମି

କିରମୋ

୧ । ବିଷ୍ଠା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଧଳା କ୍ଷୁଦ୍ର ପୋକ—

1. Intestinal worms; worms in the belly.

୨ । ପେଟରେ କୃମି ଜନ୍ମିବା ରୋଗ—

2. A disease in which round worms infest the abdomen and the intestines.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୃଷକ ଜାତିବିଶେଷ—

The Kurmi caste of agriculturists.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର, ସମ୍ବଲପୁର ଓ ବିହାର ଆଦି ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରନ୍ତି, ଏମାନେ କୃଷି କର୍ମରେ ବିଶେଷ ପରିଶ୍ରମ କରନ୍ତି ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଚିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଲୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଲୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ;'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ;'ଅଲବଟୁ'ଦେଖିବେ ।

କୁରୁମି ମିଠେଇ—ଦେ. ବ—କୃମିନାଶକ ମିଷ୍ଟ ଔଷଧ; ଶିଶୁମାନଙ୍କ ମୁଖ-ରୋଚକ ମୋଦକବିଶେଷ—
Kurumi mithei Sweetend lozenges containing medicine for intestinal worms.

କୁରୁର—ଦେ. ବ. (ସଂ. କୁରର)—ଛଞ୍ଚାଣ; ମାଛଆ ଚିଲ—
Kurura Hawk; Osprey.

କି ଅବା ଉଡ଼ିଲା କୁରୁର । ପ୍ରାଚୀ. ନର୍ତ୍ତମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

କୁରୁରାଜ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; କୁରୁ + ରାଜନ୍)—ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ—
Kururāja An epithet of Duryodhana.

କୁରୁରାୟ—ଦେ. ବ. (ସଂ. କୁରୁରାଜ)—କୁରୁରାଜ (ଦେଖ)
Kururāya Kururāja (See)

କୁରୁରୀ—ଦେ. ବ—କୁରରୀ (ଦେଖ)
Kururī Kurarī (See)

କୁରୁଳ—ସଂ. ବ—କୁରଳ ୨ (ଦେଖ)
Kurula Kurala 2 (See)

କୁରୁଳି—ଦେ. ବ. (ସଂ. କୁରଳ)—
Kurulī ୧ । କୁରଳ ୨ (ଦେଖ)
1. Kurala 2 (See)

କେ ବୋଇଲା ଏହାର କରୁଣ କୁରୁଳୀ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । (ସଂ. କୋଳାହଳ; କୁର ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା; କଳ୍ଲୋଳ)—ହାସ୍ୟଯୁକ୍ତ ଚିତ୍କାର—
2. A joyous loud laughter.

କେହି କହନ୍ତି କେହି ପାରନ୍ତି କୁରୁଳ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ବସ୍ତ୍ର ।

୩ । ହାସ୍ୟ ଓ ଚିତ୍କାର ଯୁକ୍ତ ଲମ୍ଫନ—
3. Leaping with joy while uttering sounds.

୪ । କୃଷିର ଉପକରଣବିଶେଷ; ମଇ—
4. A material of husbandry resembling a ladder.

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବ—ରାକଶି (ଦେଖ)
Rākaśi (See)

କୁରୁଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୁର୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା)—
Kurulibā ୧ । ଆନନ୍ଦରେ ହାସ୍ୟପୂର୍ବକ ଚିତ୍କାର କରିବା—
କୁରୁରା, କୁରୁରାନ 1. To laugh loudly in joy.
ଚିତକାରନା, କୁରଲନା, କୁଲେଲନା ୨ । ଆନନ୍ଦରେ ଚିତ୍କାରପୂର୍ବକ ଡେଇଁବା—2. To leap with joy while uttering loud sounds.

୩ । ଉଚ୍ଚ ଧ୍ୱନି କରିବା—
3. To make a loud sound.

୪ । କଳନାଦ କରିବା—
4. To make a buzzing sound.

ଲୁବ୍ଧ ମଧୁପ କୁଳୁଳନ୍ତି ବନପାଶେ । ସାରଳା, ମହାଭାରତ ।

୫ । ପାନିଆରେ କେଶକୁ କୁଣ୍ଡାଇବା ଓ ସାଉଁଳିବା—
5. To comb the hair.

କେଶ କୁରୁଳଇ ଧୀର ଧୀର କରି ବଣ୍ଟ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।

କୁରୁଳି ପାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୁରୁଳିବା ୧, ୨, ୩ (ଦେଖ)
Kurulī pāribā Kurulibā 1, 2, 3 (See)

କୁରୁଶ୍ରେଷ୍ଠ—ସଂ. ବ.—କୁରୁବଂଶର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ରାଜା; ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର—
Kurusreshtha Dhrutarāshtra, the king of the Kuru line.

କୁରୁସି—ବୈଦେ. ଓ ଦେ. ବ—କୁରଶି (ଦେଖ)
Kurusi Kurśi (See)

କୁରୁପ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (କୁ + ରୂପ)—କୁତ୍ସିତ ରୂପ—
Kurūpa Ugly appearance; ugliness.
(କୁରୂପା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—କୁତ୍ସିତ ରୂପଧାରୀ (ପୁରୁଷ)—
Ugly or deformed (man).

କୁରେମଞ୍ଜ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସଂ. କୁଟଜ)—
Kuremañj ଇନ୍ଦ୍ରଯବ (ଦେଖ)
Indrajaba (See)

କୁରୋଳି—ଦେ. ବ. (ସଂ. କୁର୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା)—
Kurolī ଉଚ୍ଚ ବିକଟ ଶବ୍ଦ ବା ହାସ୍ୟଧ୍ୱନି—
Loud and ferocious laughter; grinning sound of laughter.

ରେରେକାର ଶବଦେ ସେ ପାଡ଼ନ୍ତି କୁରୋଳ

ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

କୁର୍କୁଟ—ସଂ. ବ—୧ । କୁକ୍କୁଟ—
Kurkuṭa 1. Cock.
୨ । ଅଳଆ —2. Rubbish (Apte).

କୁର୍କୁର—ସଂ. ବ—କୁକୁର—
Kurkura Dog (Apte).

କୁର୍ଗ—ଦେ. ବ. (ସ୍ଥାନର ନାମ)—ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—
Kurga The territory of Coorg in South India.
[ଦ—ଏହା ମହୀଶୂରର ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହାର ରାଜଧାନୀ ମେକାରା ।]

କୁର୍ଚି—ବୈଦେ. ବ. (ଆ. କୁର୍‌ସୀ)—ଚଉକୀ; ଚେୟାର—
Kurchi Chair.
କୁର୍ସୀ
କୁରସୀ

କୁର୍ଚୁଣ୍ଡା—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ପିଲାଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ)—
Kurchunḍā ଚଗଲା; ବଗୁଲିଆ; ଯେ କାମଦାମ ନ କରି ସର୍ବଦା ଚାଁଗଳା ବୁଲେ—Wicked; wanton; restless
ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖ (boy).

କୁର୍ଦ୍ଦିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—କୁରୁଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Kurrdibā Kururdibā (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଉପ୍ତ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ନ,

କୁର୍ଦ୍ଦୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୁନ୍ଦୁରୁକ)—
Kurrdu — କୁନ୍ଦୁରି (ଦେଖ)
Kunduri (See)

କୁର୍ଣ୍ଣା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୋରଣା (ଦେଖ)
Kurṇṇā — Koraṇā (See)

କୁର୍ଣ୍ଣି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଦୁଧକୋରୁଅ; ଦୁଧ ଆଉଟା ହୋଇଥିବା ହାଣ୍ଡି ଦେହରେ ଲାଗିଥିବା ବୋଳ—
Kurṇṇi — A layer formed on the buttom and sides of the pot in which milk is boiled.

କୁର୍ଣ୍ଣିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—କୁରନିସ୍ (ଦେଖ)
Kurṇṇis — Kurnis (See)

କୁର୍ତ୍ତା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—କୁରତା (ଦେଖ)
Kurtā — Kurtā (See)

କୁର୍ତ୍ତି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—କୁରତି (ଦେଖ)
Kurti — Kurti (See)

କୁର୍ଦ (ଧାତୁ)—ସଂ—କୁଦିବା—
Kurda (root) — To leap.

କୁର୍ଦ୍ଦନ—ସଂ. ବି. (କୁର୍ଦ ଧାତୁ=କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Kurdana ୧ । କୁଦିବା; ଡେଇଁବା—1. Leaping.
୨ । ଆସ୍ଫାଳନ—2. Bragging.
୩ । କ୍ରୀଡ଼ା—3. Play; sport.

କୁର୍ନିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. କୋର୍ଣ୍ଣିସ୍)—
Kurnis — କୁରନିସ୍ (ଦେଖ)
Kurnis (See)

କୁର୍ପଣ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ. (ସଂ. କୃପଣ)—କୃପଣ (ଦେଖ)
Kurpaṇa — Kṛupaṇa (See)

କୁର୍ପର—ସଂ. ବି. (କୃତ୍ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+ଘଞ୍ଜାର୍ଥେ. ପର)—
Kurpara ୧ । କନୋଇ; କନ୍ଦୁଣି—1. Elbow.
୨ । ଜାନୁ; ଆଣ୍ଠୁ—2. Knee.

କୁର୍ପା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. କୃପା)—କୃପା (ଦେଖ)
Kurpā — Kṛupā (See)

କୁର୍ପାସ—ସଂ. ବି. (କୁର୍ପର=କନ୍ଦୁଣି+ଅସ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ; ଏହାର ହାତ କନ୍ଦୁଣି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲାଗି ଥିବାରୁ)
Kurpāsa — —କଞ୍ଚୁଳିକା; କାଞ୍ଚଳି; କାଞ୍ଚଳି; ଜାକେଟ୍—
A female jacket; a quilted jacket; cuirass; bodice.

କୁର୍ପାସକ—ସଂ. ବି. (କୁର୍ପାସ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ; ଏହାର ହାତ କନ୍ଦୁଣି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲାଗି ଥିବାରୁ)—
Kurpāsaka
୧ । କୁର୍ପାସ (ଦେଖ)
1. Kurpāsa (See)
୨ । କୁର୍ତ୍ତା; ଅଙ୍ଗରଖା—2. Coat.

କୁର୍ବାନ୍—ବୈଦେ. (ଆ) ବିଣ—
Kurbān — ୧ । ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବଳି ଦିଆଯିବା (ପଶୁ)—
କୋର୍ବାନ — 1. (animal) Sacrificed to God.
କୁରବାନ — ୨ । ବଳି ପାଇଁ ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ (ଜୀବ)—
2. (animal) Offered or promised to be offered as a sacrifice to God.

କୁର୍ବାନି—ବୈଦେ. (ଆ) ବି—
Kurbāni — ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗୋମେଷାଦି ବଳିଦାନ କ୍ରିୟା—
କୋର୍ବାନି — Sacrifice of animals as an offering to God.
କୁରବାନୀ
[ଦ୍ର—ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ବକ୍ରୀଦ୍ ପର୍ବରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗୋରୁ, ଛେଳି, ଓଟ ଓ ଦୁମ୍ବା କୁର୍ବାନି କରନ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ କୁକୁଡ଼ା ଓ ପଶୁଆଦି ମାନସିକ କରନ୍ତି ।]

କୁର୍ମା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁରମା (ଦେଖ)
Kurmā — Kurmā (See)
କୁର୍ମା ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ହଳଦି ଦିଆଯାଇ ନଥିବା ମାଂସ ତରକାରି—
Meat-curry prepared without turmeric-paste.

କୁର୍ମି—ଦେ. ଓ ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁରୁମି (ଦେଖ)
Kurmi — Kurumi (See)
ସ୍ତ୍ରୀ. ବି—କୃମି—Worms.

କୁର୍ଲିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—କୁରୁଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Kurlibā — Kururdibā (See)

କୁର୍ଲୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୁନ୍ଦୁରୁକ)—
Kurlu — କୁନ୍ଦୁରୁ (ଦେଖ)
Kunduru (See)

କୁର୍ସି—ବୈଦେ. ଓ ଦେ. ବି—କୁରସି (ଦେଖ)
Kursi — Kursi (See)

କୁର୍ସିନାମା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. କୁର୍ସିନାମାହ୍)—କୁରସିନାମା (ଦେଖ)
Kursināmā — Kursināmā (See)

କୁଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଏକତ୍ର ହେବା—
Kul (root) — 1. To be gathered.
୨ । ଗଦା କରିବା—2. To heap up.
୩ । ସଂଗ୍ରହ କରିବା—3. To collect.
୪ । ରକ୍ତ ସମ୍ପର୍କରେ ସମ୍ପୃକ୍ତ ହେବା—
4. To be related as kinsman.
୫ । ଗଣିବା—5. To count.
୬ । ଗତି କରିବା—6. To move.
୭ । ବିସ୍ତାର କରିବା—7. To spread.

କୁଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କମଳା ବା ଲେମ୍ବୁର କୋଳା—
Kul — A capsule inside the orange.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଥ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଢ଼' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳ୍ପ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ) (ତୁଳ ସଂ. କୁଲ=ସମୂହ)—
ସବାକ୍; ସମୁଦାୟ; ସମଗ୍ର—Whole; complete.

କୁଲ୍‌କୁଗ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁଲୁକୁଞ୍ଚା (ଦେଖ)
Kulkuchā — Kulukuñchā (See)

କୁଲ୍‌କୁଲ୍—ଦେ. ଅ—କୁଳୁକୁଳୁ (ଦେଖ)
Kulkul — Kulukulu (See)

କୁଲ୍‌କୁଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—କୁଳୁକୁଳୁ (ଦେଖ)
Kulkulā — Kulukulu (See

କୁଲ୍‌ଜିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସଂ. କୁଲ)—
Kuljibā — ଉଞ୍ଛବୃତ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଧାନ ଗୋଟାଇବା; କଆରରେ ଧାନ-
ଲୋଡ଼ନା କଟାଳଙ୍କଠାରୁ ଖସି ପଡ଼ିଥିବା ଶସ୍ୟାଦି ଗୋଟାଇବା—
To pick up grains left in the field by reapers.

କୁଲ୍‌ତା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସମ୍ବଲପୁରବାସୀ ଚାଷା ବା ଖଣ୍ଡାଏତ
Kultā — ଶ୍ରେଣୀର ଜାତିବିଶେଷ; କୁଲତା (ଦେଖ)
The Chasas or Khandaets of Sambalpur.

କୁଲତା ଅହଙ୍କାରୀ, ବାମନ ଉକାଣ୍ଡ । ସମ୍ବଲପୁର ପ୍ରବଚନ ।

କୁଲ୍‌ତେନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—
Kulten — କୁଲ୍‌ତା ଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ—
A woman of the Kultā caste.

କୁଲ୍‌ଥ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି(ସଂ. କୁଲତ)—କୁଲତ୍ଥ (ଦେଖ)
Kultha — Kulattha (See)

କୁଲ୍‌ପି—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ଆ)—କୁଲୁପି (ଦେଖ)
Kulpi — Kulupi (See)

କୁଲ୍‌ମୁଲାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଝାଉଁଳିବା—
Kulmulāibā — To wither.

କୁଲ୍‌ମୋଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ବହୁ ବସ୍ତୁର ଯୋଗଫଳ—
Kulmot — The sum total; grand total.
କୁଲ୍ଲେ
କୁଲଜାଡ଼; ଏକୁନ୍

କୁଲ୍‌ହବୁବାତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା) (କଚରିଆ ଭାଷା; କବଲାରେ
Kulhabubāt ବ୍ୟବହୃତ)—କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଥିବା କୌଣସି
କୁଲହବୁବାତ୍ ବ୍ୟକ୍ତିର ସମଗ୍ର ସ୍ୱତ୍ୱ ଓ ସ୍ୱାମିତ୍ୱ—The right, title and
କୁଲହବୁବାତ୍ interest of a person in a property.

କୁଲ୍‌ହାଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ସମସ୍ତ ବିବରଣ ବା ସମ୍ବାଦ; ସବୁ
Kulhāl — ସମାଚାର—All or every news.
ସବହାଲ
କୁଲହାଲ

କୁଲ—ସଂ. ବି. (କୁଲ୍ ଧାତୁ=ଏକତ୍ର ହେବା+ଅ; କିମ୍ବା କୁ=ପୃଥିବୀ
Kula +ଲ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
୧ । ବଂଶ; ପରିବାର—1. Family; lineage.
୨ । ଗୋଷ୍ଠୀ; ଗୋତ୍ର—2. Race.
୩ । ଜାତି; ପାଟକ—3. Caste; sect; clan; tribe; caste-guild.
୪ । ଦେଶ—4. Country.
୫ । ଜନପଦ—5. Village; collection of men.
୬ । ଶରୀର; ଦେହ—6. Body.
୭ । ବଂଶର ବାସଗୃହ—7. Family-seat.
୮ । ଗୃହ; ବାସ—8. A house; residence; abode.
୯ । ଜାତିବେହେରା—
9. Headman of a caste-guild.
୧୦ । ସମୂହ; ପଙ୍କ୍ତି; ପଲ; ଦଳ—
10. Collection; group; herd; flock; gang; lot.

କଳ୍ପ ସୌରଭ ପୁଷ୍ପକୁଳ । ପ୍ରାଚୀ, ରୂପଚ. ପ୍ରେମସଙ୍ଗୀତ ।

ଦେ. ବି—୧ । ଏକ ଜାତି ବା ପାଟକର ଜାତିଭାଇମାନେ—
1. Caste-men of a particular caste.
୨ । ଆଡ଼; ପକ୍ଷ; ପାଖ—2. Side; party.

ଯେତେ ସୈନ୍ୟ ପଡ଼ିବେ ଯେ ଉଭୟ କୁଳରେ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

୩ । କୁଳମଣିର ଡାକ ନାମ—
3. Name for calling 'Kulamani'.

କୁଲକ—ସଂ. ବି. (କୁଲ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ଏକ କର୍ତ୍ତା ଓ ଏକ
Kulaka କ୍ରିୟା ପଦଘଟିତ ଚତୁରଧିକ ଶ୍ଳୋକସମୁଦାୟ—
1. A number of 4 or more slokas forming one sentence; a collection of 4 or more slokas throughout which one grammatical construction runs.
୨ । ସତ୍‌କୁଳପ୍ରସୂତ ଶିଳ୍ପୀ—
2. An artisan of noble birth.
୩ । ବଳ୍ମୀକ; ହୁଙ୍କା—3. Ant-hill.
୪ । ଜାତି ବେହେରା—
4. Headman of a caste-guild.
୫ । ସମୂହ—5. Multitude; collection.
୬ । କୁଳଶ୍ରେଷ୍ଠ—6. The chief or renowned man of a family; a headman.
୭ । ପଟୋଳ ଲତା (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
7. The creeper of a cucurbitacious fruit.
୮ । କୋଚିଳା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—8. Nuxvomica.
୯ । କାକଉଦୁମ୍ବର; ମାକଡ଼ିକେନ୍ଦୁ ଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
9. Kendu (See)
୧୦ । ସଂସ୍କୃତରେ ଗଦ୍ୟରଚନା ପ୍ରଣାଳିବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
10. A prose style in Stanscrit.

ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସତ୍‌କୁଳପ୍ରସୂତ—Of high birth.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଦ୍ଧ	ନ୍ତ

କୁଳକଣ୍ଟକ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ—କୁଳକଳଙ୍କ (ଦେଖ)
Kulakaṇṭaka Kulakalaṅka (See)

କୁଳକନ୍ୟା—ସଂ. ବି—ଉଚ୍ଚକୁଳପ୍ରସୂତା କନ୍ୟା—
Kulakanyā A girl or bride of high caste.

କୁଳକନ୍ୟା ବ କାଳି? ଗାର୍ଥଗାଣିକ ଗୋଳ ? ଉଗ ।

କୁଳକର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; କୁଳ + କର୍ତ୍ତା)—
Kulakarttā ବଂଶର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା; ବଂଶର ଆଦିପୁରୁଷ—
The founder of a race or family.

କୁଳକର୍ମ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କୁଳାନୁଗତ କର୍ମ)—
Kulakarma ୧ । ବଂଶାନୁଗତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ; କୁଳାଚାର—
1. Family usage or custom or observance; the duties of one's own family.
୨ । କୁଳୀନ ବଂଶରେ କନ୍ୟାଦାନ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
2. Giving of a daughter in marriage to a high caste bridegroom.
୩ । କୁଳର ନିୟମାନୁସାରେ ପୁତ୍ରକନ୍ୟାମାନଙ୍କର ବିବାହ ଦେବା (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—3. Marriage of the boys and girls of a family according to the family tradition.

କୁଳକଳଙ୍କ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; କୁଳ + କଳଙ୍କ)—କୁଳର ସୁନାମ-
Kulakalaṅka ଲୋପଜନକ ଦୂଷିତ କର୍ମ; କୁଳନାମରେ ନିନ୍ଦା—
A family disgrace or dishonour.
ବିଣ—କୁଳସ୍ଥ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ହେତୁ କୁଳରେ କଳଙ୍କ ଲାଗେ; କୁଳାଙ୍ଗାର—One who is a stain or disgrace to one's family; one who is a thorn or trouble to the family.

କୁଳକଳଙ୍କା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. କୁଳକଳଙ୍କ)—୧ । କୁଳାଙ୍ଗାର—
Kulakalaṅkā 1. One who is a disgrace to one's family.
କୁଳକଳଙ୍କୀ } ସ୍ତ୍ରୀ
କୁଳକଳଙ୍କିନୀ }
୨ । ନିଜ ଆଚରଣ ଯୋଗୁଁ ଆପଣା କୁଳର ସୁନାମରେ କାଳି ଲଗାଇବା (ବ୍ୟକ୍ତି)
2. (person) Who by his conduct brings disgrace to his family.

କୁଳକାମିନୀ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; କୁଳ + କାମିନୀ)—
Kulakāminī ୧ । କୁଳବଧୂଅସ୍ତ୍ରୀ; ଗୃହିଣୀ—
1. A house-wife.
୨ । ସତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2. A chaste wife.
୩ । ଉଚ୍ଚକୁଳର ସ୍ତ୍ରୀ—
3. A lady belonging to a respectable family.

କୁଳକାଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Kulakāl ଫୁସ୍‌ଫାସ୍ (ଦେଖ)—Fusfās (See)

କୁଳକିନାରା—ଦେ. ବି.—୧ । ବଂଶର ମୂଳଭିତ୍ତି—
Kulakinārā 1. The foundation of a family.
୨ । କୂଳକିନାରା (ଦେଖ)
2. Kūlakinārā (See)

କୁଳକୁଟୁମ୍ବ—ଦେ. ବି. (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ବଂଶ ବା ପରିବାର—
Kulakuṭumba One's family.

କହିଲେ କୁଳକୁଟୁମ୍ବଙ୍କୁ ଲାଜ, ନ କହିଲେ କୁଳ ଭସିଯାଉଛି—ଉଗ ।

କୁଳକୁଣ୍ଡଳିନୀ—ସଂ. ବି. (କୁଳ=ଉପରୋକ୍ତ କୌଳିକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର
Kulakuṇḍalinī ଉପାସ୍ୟା + କୁଣ୍ଡଳିନୀ = ସର୍ପିଣୀ)—
ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ରପ୍ରସିଦ୍ଧ ମୂଳାଧାରସ୍ଥ ସର୍ପୀଭୂତା ଶକ୍ତିବିଶେଷ—
A Goddess said to exist in the body near the anus and worshipped during Tantric breath-exercises.

[ଦ୍ର—ଏ ଶକ୍ତି ସର୍ପ ପରି ମୂଳାଧାରର ଗୁରୁପାଖେ କୁଣ୍ଡଳାକୃତି ହୋଇ ସୁପ୍ତାବସ୍ଥାରେ ଥାଆନ୍ତି । ସାଧକ ବାୟୁସାଧନା ବା ପୂରକ, କୁମ୍ଭକ ଓ ରେଚକ ପ୍ରକ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ଶକ୍ତିଙ୍କୁ ଜାଗରିତ କରାଇ ପାରିଲେ ସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରେ ।]

କୁଳକ୍କ—ସଂ. ବି. (କୁ + ଲକ୍ଷ ଧାତୁ =ବ୍ୟାପି ରହିବା + ଘଞ୍ ଅ)—
Kulakka ୧ । ଝାଞ୍ଜ—1. Cymbal (Apte).
୨ । ତାଳ—
2. Beating time in music (Apte).

କୁଳକ୍ରିୟା—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ସମା; କୁଳ + କ୍ରିୟା) —କୁଳକର୍ମ (ଦେଖ)
Kulakriyā Kulakarma (See)

କୁଲକ୍ଷଣ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁ + ଲକ୍ଷଣ)—
Kulakshaṇa ମନ୍ଦ ଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ—Having bad signs; ominous.
(କୁଲକ୍ଷଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ସୁଲକ୍ଷଣ—ବିପରୀତ) ସଂ. ବି—୧ । ଅମଙ୍ଗଳସୂଚକ ଚିହ୍ନ—
1. Omen; bad symptom.
୨ । ବଦ୍‌ଗୁଣ; ମନ୍ଦ ଆଚରଣ—
2. Bad conduct.

କୁଲକ୍ଷଣା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମନ୍ଦ ଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତା (ସ୍ତ୍ରୀ); ଅଲକ୍ଷଣୀ—
Kulakshaṇā (woman) Of bad traits.

କୁଲଚ୍ଛନ ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. କୁଲକ୍ଷଣ)—କୁଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ (ପୁରୁଷ); ଅଲକ୍ଷଣା—
(person) Having bad traits.

କୁଲକ୍ଷଣୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. କୁଲକ୍ଷଣା)—
Kulakshaṇī ୧ । କୁଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତା (ସ୍ତ୍ରୀ); ଅଲକ୍ଷଣୀ—
କୁଲଚ୍ଛଣୀ 1. (woman) Having bad traits.
୨ । ଦୁରାଚାରିଣୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—
2. (woman) Of bad conduct.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ପ୍ରଶାଖୋଷରେ ନମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଥୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଳ୍ଳ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

କୁଳକ୍ଷୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଳ + କ୍ଷୟ)—
Kulakshaya ୧ । ବଂଶଲୋପ; ବଂଶନାଶ—
1. Decay or extinction of a family.
କୁଳକ୍ଷୟ ବେଳକୁ ଘୋଡ଼ାମୁହାଁ ପୁଅ ଜାତ—ଚଗ ।
୨ । ବଂଶମର୍ଯ୍ୟାଦାର ଲୋପ—
2. The loss of the prestige of a family.

କୁଳଗିରି—ସଂ. ବି. (କୁଳ+ଗିରି)—କୁଳପର୍ବତ (ଦେଖ)
Kulagiri Kulaparbata (See)

କୁଳଗୁଡ଼—ଦେ. ବି—କଣା ବା ମାଟିଆରେ ଥିବା ଦେଶୀ ଗୁଡ଼—
Kulagurda Country-molasses put in earthen jars.

କୁଳଗୁରୁ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଳ + ଗୁରୁ)—କୌଣସି ବଂଶର
Kulaguru ବଂଶାନୁଗତ ଗୁରୁ; କୁଳପୁରୋହିତ—
The family-priest or spiritual preceptor of a family.

କୁଳଗୌରବ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଳ+ଗୌରବ)—
Kulagauraba ୧ । ବଂଶର ସମ୍ମାନ—
1. The honour of a family.
୨ । କୁଳତିଳକ (ଦେଖ)
2. Kulatilaka (See)

କୁଳଗ୍ନ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ + ଲଗ୍ନ)—୧ । ଅଶୁଭକ୍ଷଣ; ଅଶୁଭମୁହୂର୍ତ୍ତ—
Kulagna 1. An inauspicious moment.
୨ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଅଶୁଭ ରାଶିମାନଙ୍କ ଯୁକ୍ତ ଲଗ୍ନ—
2. A combination of evil astrological signs.

କୁଳଘନ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସଂ. କୁଳଘ୍ନ) କୁଳଘ୍ନ (ଦେଖ)
Kulaghana Kulaghna (See)
ପାର୍ଥକୁଳେ ବାଦ କରଣ କୁଳଘନ
ନ ବୋଲିଅ ଅହେ ସଜନ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ଯୋଗ ।

କୁଳଘ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୁଳ + ହନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kulaghna କୁଳବୁଡ଼ା; ଯେ ବଂଶକୁ ନାଶ କରେ—
Ruining a family.

କୁଳଚ୍ୟୁତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୩ୟା ତତ୍ ବା ୫ମୀ ତତ୍)—
Kulachyuta କୁଳଭ୍ରଷ୍ଟ; ସମାଜଚ୍ୟୁତ—
(କୁଳଚ୍ୟୁତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Excommunicated.

କୁଳଛଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କୁଳଚ୍ୟୁତ)—
Kulachhardā ୧ । ଅନିୟା ଆଦ କରି ଯେ ଆପଣା କୁଳ ବା ବଂଶକୁ ତ୍ୟାଗ କରେ—
1. One who deserts his family by his evil acts.
୨ । ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇ ତାହାକୁ କୁଳ ବା ବଂଶରୁ ବାହାର କରି ଆଣେ—2. One who entices away or seduces people from the family with evil intention.
କୁଳଛଡ଼ା ବଣ୍ଡି ଧରି ଧୀରେ । ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

କୁଳଜ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(କୁଳ + ଜନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kulaja ୧ । ସତ୍‌କୁଳପ୍ରସୂତ; କୁଳୀନ—1. Born of a noble
(କୁଳଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) family; well-born.
୨ । କୌଳିକ—2. Ancestral; handed down from generation to generation in the family.

କୁଳଜନ—ସଂ. ବି. (କୁଳ + ଜନ)—ସତ୍‌କୁଳଜାତ ବ୍ୟକ୍ତି—
Kulajana A person of high birth.

କୁଳଜାତ—ସଂ. ବିଣ.—(୬ମୀ ତତ୍; କୁଳ + ଜାତ)—
Kulajāta କୁଳଜ (ଦେଖ)
Kulaja (See)

କୁଳଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୁଳ + ଜ୍ଞା. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବଂଶମାନଙ୍କର
Kulajña ପୂର୍ବ ଇତିବୃତ୍ତ ବିଶେଷଭାବରେ ଜାଣିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(a person) Acquainted with the history of families.
ବି.—ବୈତାଳିକ; ଭାଟ—A herald.

କୁଳଟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କୁଳ + ଅଟ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ନିଜ ଔରସ
Kulaṭa ପୁତ୍ର ଛଡ଼ା ଆପଣା ସ୍ତ୍ରୀଗର୍ଭଜାତ ଅନ୍ୟର ଔରସ ପୁତ୍ର; କ୍ଷେତ୍ରଜ ସନ୍ତାନ—1. Any son except one's own; a son born of one's wife though not of one's loins.
୨ । ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର—2. Adopted son.
ସଂ. ବି. ପୁଂ.—ବ୍ୟଭିଚାରୀ; ପରସ୍ତ୍ରୀପ୍ରେମିକ—Adulterous

କୁଳଟା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୁଳ + ଅଟ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ.
Kulaṭā ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ; ପରପୁରୁଷସଙ୍ଗମାର୍ଥ ଯେ କୁଳରୁ ବା ଗୃହରୁ ବାହାରି ଯାଏ) — ୧ । ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ; ନଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
1. Adulterous (woman).
୨ । ଅସତୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—2. Unchaste (woman); faithless (wife).
ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—୧ । ନଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—1. Adulteress.
୨ । ଅସତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2. An unchaste wife.

କୁଳଟାପତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଳଟା + ପତି)—ଭାରଦା;
Kulaṭāpati ବେଶ୍ୟାପତି—A cuckold; husband of a dissolute woman.

କୁଳତଃ—ସଂ. ଅ.—(କୁଳ + ତସ୍)—ଜନ୍ମତଃ; ଜାତିରେ—
Kulataḥ By birth; by caste.

କୁଳତନ୍ତୁ—ସଂ. ବି. ପୁଂ.—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୁଳ ରକ୍ଷା କରେ; କୁଳ ରକ୍ଷା
Kulatantu କରିବା ପାଇଁ ଯାହା ବଂଶରେ ତାହା ଛଡ଼ା ଆଉ କେହି ନ ଥାଏ—One who continues or perpetuates a family; the only survivor of a family.

କୁଳତିଥି—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷର ୪ର୍ଥୀ, ଅଷ୍ଟମୀ, ଦ୍ୱାଦଶୀ ବା
Kulatithi ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ତିଥି—(astrology) The 4th, 8th, 12th or 14th day of a lunar fortnight.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସ୍ପର୍ଶ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ପୃ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

କୁଳତିଳକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଳ + ତିଳକ)—
Kulatilaka ୧ । ବଂଶର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁରୁ—1. One who is
(କୁଳାଙ୍ଗାର—ବିପରୀତ) the glory of the family.
୨ । ବଂଶର ଅଳଙ୍କାର ସ୍ୱରୂପ ବ୍ୟକ୍ତି; ସୁପୁତ୍ର;
କୁଳମଣ୍ଡନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A person who
is an ornament to his family.
ସଂ. ବିଣ.—ବଂଶର ଉନ୍ନତି ବା ସୁନାମକାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Bringing glory and honours to the family.

କୁଳତ୍ଥ—ସଂ. ବି.—(କୁଳ=ସମୂହ + ସ୍ଥା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଏହାର ଛୁଇଁ
Kulattha ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ହୋଇ ଫଳିବାରୁ)—କୋଲଥ; ଖାଦ୍ୟ
ସଂ. ନାମ—କୁଳତ୍ଥ, କୁଳତ୍ଥିକା, ଶସ୍ୟବିଶେଷ—Chick-pea;
ତାମ୍ରବୀଜ, ଶ୍ୱେତବୀଜ, ସିତେତର, Dolichos Biflorus.
କାଳବୃତ୍ତ ଓ ତାମ୍ରବୃନ୍ତ [ଦ୍ର—ଏହା ଶିମ୍ବାଦି ବର୍ଗର ଶାକ,
କୁଳତି ,କୁଳଥକଳାୟ, କୁଳଥି ଏହା ଭୂମିରେ ମାଡ଼େ । ମାରସ ଜମିରେ
କୁରଥି, କୁଳଥୀ ଏ ଫସଲ ବୁଣାଯାଏ,ଏହି ଲତାର ଗଣ୍ଠି-
ତେ. ବୁଲ୍ଲାବୁଲୁ ମାନଙ୍କରେ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ତେପଟା
ମ. କୁଲୀଥ ଛୁଇଁ ଧରେ ଓ ଛୁଇଁରେ ତେପଟା
ଗୁ. କଳଥୀ ବୀଜମାନ ଥାଏ । ଏ ବୀଜମାନ ଇଟାଳିଆ,
ଆ. ହୁବୁଲକଲଚ୍ ପାଣ୍ଡୁରା ଓ କଳା ବର୍ଣ୍ଣର ହୁଏ । ଗରବ-
ଫା. ଚଲ୍ଲଚ୍, ମୁଖେହ୍ରଂଗୀ ମାନେ ଏହାକୁ ଯାଉ, ଅଟକାଳ ଓ
ଡାଲି କରି ଖାଆନ୍ତି । ଘୋଡ଼ା ଓ ଗୋରୁଙ୍କୁ
ମଧ୍ୟ ଏହା ସିଝାଇ ଖାଇବାକୁ ଦିଆଯାଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ
ଏହା କଟୁବିପାକ, କଷାୟ, ରକ୍ତପିତ୍ତକାରକ, ଲଘୁ, ବିଦାହୀ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ
ଓ ଘର୍ମରୋଧକ; ଏହା ଶ୍ୱାସ, କାସ, କଫ, ବାୟୁ, ହିକ୍କା, ଅଶ୍ମରୀ,
ଶୁକ୍ରଦୋଷ, ଦାହ, ଆନାହ, ପୀନସ, ମେଦୋରୋଗ, ଜ୍ୱର ଓ
କୃମିନାଶକ; ଏହା କୋଷ୍ଠରୋଧକ ।]

କୁଳତ୍ଥିକା—ସଂ. ବି.—୧ । କୁଳତ୍ଥ (ଦେଖ)
Kulathika 1. Kulattha (See)
୨ । କଜ୍ଜଳରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ନୀଳ ପ୍ରସ୍ତର—
2. Blue stone used as collyrium.
୩ । କୋଲଥ ପରି ଦାନାବିଶିଷ୍ଟ କସ୍ତୁରୀ—
(ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।)
3. Musk with big flat grains.

କୁଳଥ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ମେଦିନୀପୁର) ବି.—କୁଳତ୍ଥ (ଦେଖ)
Kulatha Kulattha (See)

କୁଳଥଳ—ଦେ. ବି. (ସହଜର) (ସଂ. କୂଳ + ସ୍ଥଳ)—କୂଳଥଳ;
Kulathala ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଓ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନମାନ—
Places far and near.

ଅନ୍ଧକାର ଦିନବଶେ, କୁଳଥଳ ନାହିଁ ଦିଶେ
ପକାଇଲ କଣ୍ଠ ମାଗୋ ଦୁଃଖସାଗରେ । ଭକ୍ତ. ରତ୍ନମାଳୀ ।

କୁଳଥି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ବଂ. କୁଲଥି)—
Kulathi କୁଳତ୍ଥ (ଦେଖ)
Kulattha (See)

କୁଳଦୀପ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । (କୁଳ + ଦୀପ=ଉଜ୍ଜ୍ୱଳକାରୀ)—
Kuladipa ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବଂଶର ଖ୍ୟାତି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରେ;
ଯେ ବଂଶରମୁଖ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରେ—1. A person who
is a glory to the family.
୨ । (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କୁଳ ବା ଗୃହରେ ଜଳିବା ଦୀପ)—
ଘରେ ଜଳିବା ପ୍ରଦୀପ—
2. Lamp burning in a house.
[ଦ୍ର—ଲୋକେ କହନ୍ତି ଯେ "ମୁଁ ଏ କୁଳଦୀପକୁ ଗୃହିଁ ହଲପ
କରୁଛି"; ଗୃହରେ ନିତ୍ୟ ଅଗ୍ନିଦେବତାଙ୍କର ଅଧିଷ୍ଠାନ ହୁଏ ବୋଲି
କୁଳଦୀପ ହିନ୍ଦୁର ଦୃଷ୍ଟିରେ ପୂତ ।]

କୁଳଦେବତା—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କୁଳର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ବା ଉପାସ୍ୟା
Kuladebata ଦେବତା)—୧ । ବଂଶରେ ପରମ୍ପରାକ୍ରମେ ପୂଜା
ପାଉଥିବା ଦେବ; ଇଷ୍ଟଦେବତା; କୁଳର ଆରାଧ୍ୟ ଦେବ—
1. The guardian Deity of a family.
[ଦ୍ର—ଶାକ୍ତମାନଙ୍କର ଦୁର୍ଗା, ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କର ବିଷ୍ଣୁ ଓ
ଶୈବମାନଙ୍କର ଶିବ କୁଳଦେବତା ଅଟନ୍ତି ।]
୨ । ଷୋଡ଼ଶ ମାତୃକା ମଧ୍ୟରୁ ମାତୃକାବିଶେଷ—
2. One of the 16 maternal Deities.

କୁଳଧନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଳ + ଧନ)—ବଂଶର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ
Kuladhana ସମ୍ପତ୍ତି—The most valued treasure
of a family.
ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବଂଶର ଗୌରବରକ୍ଷାହିଁ ଯାହାର ସମ୍ପତ୍ତି—
One whose wealth is the preservation of
the good name of a family.

କୁଳଧର—ସଂ. ବି. (କୁଳ+ଧୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ପୁତ୍ର; ପୁଅ—
Kuladhara Son.

କୁଳଧର୍ମ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଳ+ଧର୍ମ)—କୁଳକର୍ମ ୧ (ଦେଖ)
Kuladharma Kulakarma (See)

କୁଳଧ୍ୱଂସ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବଂଶଲୋପ—
Kuladhwamsa 1. The extinction or ruin of a
family.
୨ । ବଂଶର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲୋପ—2. Extinction of the
good name or prestige of a family.

କୁଳନକ୍ଷତ୍ର—ସଂ. ବି. (କୁଳ + ନକ୍ଷତ୍ର)—ଭରଣୀ, ରୋହିଣୀ, ପୁଷ୍ୟା,
Kulanakshatra ମଘା, ଉତ୍ତରଫାଲ୍ଗୁନୀ, ଚିତ୍ରା, ବିଶାଖା,
ଜ୍ୟେଷ୍ଠା, ପୂର୍ବାଷାଢ଼ା, ଶ୍ରବଣା ଓ ଉତ୍ତରଭାଦ୍ରପଦ ଏହି
ନକ୍ଷତ୍ର ସମୂହ—A name given to 11 groups
of asterisms.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ଥିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ; 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

କୁଳନନ୍ଦନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଳ + ନନ୍ଦ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—
Kulanandana ୧ । ଉତ୍ତମ କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ବଂଶର ମର୍ଯ୍ୟାଦା-ବର୍ଦ୍ଧକ ବ୍ୟକ୍ତି; ବଂଶର ପ୍ରତିଷ୍ଠାବର୍ଦ୍ଧନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. A person who increases the honour of a family by his conduct.
୨ । ବଂଶର ଗୌରବ—2. One who is an ornament or glory to the family.
ଭଣଜା କୁଳନନ୍ଦନ; ହଗି ଦେଲେ ସୁହୃଦ୍‌ନନ୍ଦନ । ଭଗ ।
୩ । ସତ୍‌କୁଳପ୍ରସୂତ ବ୍ୟକ୍ତି—3. High born person.
୪ । ବଂଶଧର—4. Offspring; one born of the family.
୫ । (ଭାବ + ଅନ) ବଂଶର ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ବୃଦ୍ଧି—
5. Increase of the prestige of a family.
ସଂ. ବିଣ—ବଂଶର ମର୍ଯ୍ୟାଦାବର୍ଦ୍ଧକ—
Increasing or augmenting the family prestige.

କୁଳ ନଷ୍ଟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୁକ୍ରିୟା ଦ୍ୱାରା କୁଳଧର୍ମ
Kula nashṭa karibā ଲୋପ କରିବା—
1. To spoil the good name & piety of the family by evil deeds.
୨ । କୁଳର ସର୍ବନାଶ ଘଟାଇବା—
2. To ruin a family.

କୁଳନାୟିକା—ସଂ. ବି. (କୁଳ + ନାୟିକା)—
Kulanāyikā ବାମମାର୍ଗ ବା ତାନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ କୌଳଧର୍ମ ଅନୁସାରେ ପଞ୍ଚମକାର ପୂଜାରେ ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବାର ବିଧି ଅଛି—
Women who have to be worshipped by Tantaric devotees following the Bāmamārga of worship.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ସଂଖ୍ୟାରେ ନଅ; ଯଥା—ନଟୀ, କାପାଳିକା, ବେଶ୍ୟା, ରଜକୀ, ନାପିତାଙ୍ଗନା, ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, ଶୂଦ୍ରକନ୍ୟା, ଗୋପାଳ-କନ୍ୟା ଓ ମାଳାକାରକନ୍ୟା; ଏଥିର ଶ୍ଳୋକ :—
ନଟୀ କାପାଳିକା ବେଶ୍ୟା ରଜକୀ ନାପିତାଙ୍ଗନା
ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଶୂଦ୍ରକନ୍ୟା ଚ ତଥା ଗୋପାଳକନ୍ୟକା
ମାଳାକାରସ୍ୟ କନ୍ୟା ଚ ନବ କନ୍ୟାଃ ପ୍ରକୀର୍ତ୍ତିତାଃ ॥]

କୁଳନାଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଳ + ନାଶ)—
Kulanāśa ୧ । କୁଳଧର୍ମର ଲୋପ—
1. Non-observance of the duties observed in a family.
୨ । କୁଳଲୋପ—2. Extinction of a family.
୩ । ଉଷ୍ଟ୍ର—3. Camel.
ବିଣ—୧ । ବଂଶ ଲୋପକାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
1. (person) Causing extinction of a family.
୨ । କୁଳତ୍ୟାଗୀ(ବ୍ୟକ୍ତି); ପତିତ—2. Apostate.

କୁଳନାଶନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଳ + ନାଶନ; ନାଶି ଧାତୁ +
Kulanāśana କରଣ. ଅନ)—କୁଳଧ୍ୱଂସକର—
Destructive of a family.

କୁଳପତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଳ + ପତି)—
Kulapati ୧ । ବଂଶର କର୍ତ୍ତା—
1. The head of a family.
୨ । ପୁରାକାଳରେ ଦଶ ହଜାର ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀଙ୍କୁ ଖାଦ୍ୟ ଓ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରି ନିଜ ପାଖରେ ରଖାଇବା ଋଷି—
2. An ancient sage who fed and taught ten thousand students.
[ଦ୍ର—ମୁନୀନାଂ ଦଶସାହସ୍ରଂ ଯୋଽନ୍ନଦାନାଦପୋଷଣାତ୍,
ଅଧ୍ୟାପୟତି ବିପ୍ରର୍ଷିରସୌ କୁଳପତିଃ ସ୍ମୃତଃ ।]

କୁଳପରମ୍ପରା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଳ + ପରମ୍ପରା)—
Kulaparamparā ବଂଶକ୍ରମ; କୁଳର ଅନୁକ୍ରମ; ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମରେ ଚାଲି ଆସୁଥିବା ବଂଶ—
Series of generations in a family.

କୁଳପର୍ବତ—ସଂ. ବି. (କୁଳ + ପର୍ବତ)—ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣ ମତରେ ଆଠ
Kulaparbata ଦିଗରେ ପୃଥିବୀକୁ ଟେକି ଧରିଥିବା ପର୍ବତ—
The eight mountains which are supposed to support the earth.
ଋକ୍ଷବାନ, ଶୁକ୍ତିମାନ ଯେ ପରିପାତ୍ର
ବିନ୍ଧ୍ୟ, ସହ୍ୟ, ମଳୟ, ମହେନ୍ଦ୍ର ସପତ୍ର ।
କୁଳପରବତ ତ ଅଟନ୍ତି ହେ ଗୁଏ
ଏହାଙ୍କୁ ଭଣା ଆଜି ପର୍ବତ ପରୁଏଁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଭୀଷ୍ମ ।
[ଦ୍ର—କାହା କାହା ମତରେ ଏମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଆଠ ଗୋଟି—ମହେନ୍ଦ୍ର, ମଳୟ, ସହ୍ୟ, ଶୁକ୍ତିମାନ, ଋକ୍ଷପର୍ବତ, ବିନ୍ଧ୍ୟ, ପାରିପାତ୍ର ଓ ହିମାଳୟ ।]

କୁଳପାଉଁଶ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କୁଳ + ପାଂସନ)—
Kulapāuṅśa କୁଳାଙ୍ଗାର (ଦେଖ)
Kulāṅgāra (See)
ଯାର ସକାଶୁଁ ପିତା ନାଶ; ଏମନ୍ତ ଯେ କୁଳପାଉଁଶ ।
ତାହାକୁ ଇନ୍ଦ୍ରପଦ ଦେଲୁ, ଆପଣେ ଆଗ ପ୍ରଣମିଲୁ—
ରୂପକ. ପ୍ରେମସଞ୍ଜୀବନୀ ।

କୁଳପାଂସନ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. ପୁଂ. (କୁଳ + ପନସ୍ ଧାତୁ = ନାଶ
Kulapāṁsana କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କୁଳାଙ୍ଗାର (ଦେଖ)
(କୁଳପାଂସନା—ସ୍ତ୍ରୀ) Kulāṅgāra (See)

କୁଳପାଂସୁ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. (ରୂପକ କର୍ମଧା; କୁଳ + ପାଂସୁ)—
Kulapāṁsu କୁଳାଙ୍ଗାର (ଦେଖ)
Kulāṅgāra (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ୟୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

କୁଳପାଂସୁକ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. ପୁଂ. (ରୂପକ କର୍ମ୍ମଧା; କୁଳ+ପାଂସୁକ)—
Kulapāṁsuka କୁଳାଙ୍ଗାର (ଦେଖ)
(କୁଳପାଂସୁକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Kulāṅgāra (See)

କୁଳପାଂସୁଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ରୂପକ କର୍ମ୍ମଧା; କୁଳ+ପାଂସୁଳ)—
Kulapāṁsula କୁଳାଙ୍ଗାର (ଦେଖ)
(କୁଳପାଂସୁଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) Kulāṅgāra (See)

କୁଳପାଳି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୁଳ+ପାଳି=ଯେ ପାଳନ କରେ)—
Kulapāli କୁଳପାଳିକା (ଦେଖ)
Kulapālikā (See)

ଉଦ୍ଭବଷ୍ଟ ଧନ କେଳକ ମୋହନ ଲୋଭ୍ରକ ଯା କୁଳପାଳି—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିଶୋଭନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦକମ୍ଭ. ଚ-ଗୀତ ।

କୁଳପାଳିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୁଳ+ପାଳ ଧାତୁ+ଅକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Kulapālikā ୧ । ସତ୍‌କୁଳପ୍ରସୂତା ସ୍ତ୍ରୀ—
1. A high-born woman.
୨ । ସତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2. A chaste woman
୩ । କୁଳସ୍ତ୍ରୀ; କୁଳବୁଆସୁଣୀ—3. A house-wife.

କୁଳପୁରୁଷ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । କୁଳପୁତ୍ର; ସତ୍‌କୁଳପ୍ରସୂତ ବ୍ୟକ୍ତି—
Kulapurusha 1. High-born person.
୨ । ପୂର୍ବପୁରୁଷ—2. Ancestor.

କୁଳପୁରୋହିତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଳ+ପୁରୋହିତ)—
Kulapurohita ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ କୌଣସି ବଂଶର ପୌରୋହିତ୍ୟ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—Family-priest.

କୁଳପୂର୍ବଗ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଳ+ପୂର୍ବଗ)—ବଂଶର
Kulapūrbaga ପୂର୍ବପୁରୁଷ; ପିତୃପିତାମହ—
(କୁଳପୂର୍ବଗା—ସ୍ତ୍ରୀ) One's ancestors.

କୁଳପ୍ରଦୀପ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି—କୁଳଦୀପ (ଦେଖ)
Kulapradīpa Kuladīpa (See)

କୁଳବତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କୁଳପାଳିକା (ଦେଖ)
Kulabatī Kulapālikā (See)

କୁଳବଧୂ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କୁଳପାଳିକା (ଦେଖ)
Kulabadhū Kulapālikā (See)

କୁଳବରତ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. କୁଳବ୍ରତ)—
Kulabarata କୁଳବ୍ରତ (ଦେଖ)
Kulabrata (See)

କ ଜାତ କ ଜାତଶୀଳ କ କୁଳବରତଫଳ
ଠଉର ପାଇଲା ମୋ ମନରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିଶୋଭନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦକମ୍ଭ. କ. ଗୀତ ।

କୁଳବରଧନ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସଂ. କୁଳ+ବର୍ଦ୍ଧନ)—
Kulabaradhana କୁଳବର୍ଦ୍ଧନ (ଦେଖ)
Kulabarddhana (See)

କୁରୁମାନଙ୍କର ଯେ କୁଳବରଧନ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

କୁଳବର୍ଦ୍ଧନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଳ+ବର୍ଦ୍ଧନ=ବୃଦ୍ଧି
Kulabarddhana କାରୀ) ବଂଶବୃଦ୍ଧିକାରକ—Causing advancement, promotion or increase of a family.
ବି.—ବଂଶବୃଦ୍ଧି—Increase of a family.

କୁଳ ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ହାଟୁଆ ଜାତିଙ୍କର ଜାତିଭାଇମାନଙ୍କର ଜାତି-
Kula basibā ଆଣ ସଭା ହେବା—A sitting of caste-men for considering social questions.

କୁଳବାନ୍—ସଂ. ବି. ପୁଂ—କୁଳଜ (ଦେଖ)
Kulabān Kulaja (See)

କୁଳବାର—ସଂ. ବି.—ସପ୍ତାହର ଶ୍ରେଷ୍ଠବାର (ଶୁକ୍ରବାର ବା ମଙ୍ଗଳବାର)
Kulabāra —The principal day of the week (i.e. Tues-day or Fri-day). (M. W.)

କୁଳବାଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—କୁଳପାଳିକା (ଦେଖ)
Kulabālā Kulapālikā (See)

କୁଳବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; କୁଳ+ବିଦ୍ୟା)—
Kulabidyā ୧ । ବଂଶରେ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଅନୁଶୀଳିତ ବିଦ୍ୟା—
1. Traditional knowledge; learning handed down from father to son.
୨ । ତ୍ରୟୀ ଆନ୍ୱୀକ୍ଷିକୀ ବିଦ୍ୟା ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
2. One of the 3 Ānwīkshikī lores.

କୁଳବିପ୍ର—ସଂ. ବି.—କୁଳପୁରୋହିତ (ଦେଖ)
Kulabipra Kulapurohita (See)

କୁଳବୁଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—୧ । ଯେ ଅକ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା ଆପଣାର କୁଳଧର୍ମ
Kulaburdā ନାଶ କରେ - 1. One who by his evil
କୁଳବୋରନ actions brings dishonour to his family.
(କୁଳବୁଡ଼େଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେ ଅକ୍ରିୟା କରାଇ ପରର କୁଳଧର୍ମ ନାଶ କରେ—2. One who makes other people forsake their family traditions.
୩ । ଯାହାଠାରୁ ବଂଶ ଲୋପ ହୁଏ; ଯାହାର ଅପତ୍ୟାଦି ହୁଏ ନାହିଁ—3. Issueless.

କୁଳ ବୁଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅନ୍ୟର ବଂଶ ଲୋପ ହେବାର
Kula burdāibā ଉପାୟ କରିବା—1. To cause extinction of another's family.
୨ । ଅନ୍ୟର ବଂଶମର୍ଯ୍ୟାଦା ଲୋପ କରାଇବା—
2. To ruin or dishonour another's family.

କୁଳ ବୁଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୁଳ ଧର୍ମ ନାଶ ହେବା; ଜାତି ଯିବା—
Kula burdibā 1. Excommunication from a caste
কুল বুড়জানা or family owing to bad conduct.
୨ । ବଂଶ ଲୋପ ହେବା—
2. The extinction of a family.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପରେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଭିତିର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ 'ବଥୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଥୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଆର୍ଗ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ମୋ ପୃଥ ବୃକ୍ଷ ପଶେ ମୋ କୁଳ ବୁଡ଼ୁଛି । ବୃକ୍ଷସଂହି. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।
କୁଳ ବୁଡ଼ାର ଦେଖ ଏ ଘାଟ, ଅଜା ଥାଉ ଥାଉ ମରଉ ନାଚ । ପ୍ରବଚନ ।

କୁଳବୁଡ଼େଇ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—କୁଳବୁଡ଼ାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Kulaburdei The feminine of 'Kulaburdā'

କୁଳବୃଦ୍ଧ—ସଂ. ବି. ପୁଂ.—(୭ମୀ ତତ୍; କୁଳ + ବୃଦ୍ଧ)—ବଂଶ ବା ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବାପେକ୍ଷା ବୁଢ଼ା ବ୍ୟକ୍ତି—
Kulabṛuddha The oldest member of the family.
(କୁଳବୃଦ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୁଳବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବି.—ବଂଶର ବୃଦ୍ଧି—
Kulabṛuddhi Increase of the members of a family.

କୁଳବ୍ରତ—ସଂ. ବି. (କୁଳ + ବ୍ରତ = ଆଚାର)—
Kulabrata ୧ । ବଂଶରେ ପରମ୍ପରାକ୍ରମେ ପାଳିତ ବ୍ରତ—
1. A family-vow.
୨ । କୁଳାଚାର—2. Family usage.
୩ । କୁଳମର୍ଯ୍ୟାଦା—
3. The honour or prestige of a family.

କୁଳଭର—ସଂ. ବି—ଚୋର—
Kulabhara Thief (Apte).

କୁଳଭଳ—ସଂ. ବି—କୁଳଭର (ଦେଖ)
Kulabhala Kulabhara (See)

କୁଳଭୃତ୍ୟା—ସଂ. ବି—ଗର୍ଭିଣୀଚର୍ଯ୍ୟା—
Kulabhṛutyā Nursing of a pregnant woman.

କୁଳମଣି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଳ + ମଣି)—
Kulamaṇi କୁଳତିଳକ (ଦେଖ)
Kulatilaka (See)
ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—
A name given to male.

କୁଳମର୍ଯ୍ୟାଦା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଳ + ମର୍ଯ୍ୟାଦା)—
Kulamarjyādā ୧ । କୁଳର ମହତ୍ତ୍ୱ—
1. The honour of a family; respectability.
୨ । ସତ୍‌କୁଳପ୍ରସୂତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ସମ୍ମାନ—
2. Respect shown to a man of high family.

କୁଳମାନ—ସଂ. ବି—କୁଳମର୍ଯ୍ୟାଦା (ଦେଖ)
Kulamāna Kulamarjyādā (See)

କୁଳମୁଚ୍ଛୁଲି—ଦେ. ବିଣ—କୁଳୁମୁଚ୍ଛୁଲି (ଦେଖ)
Kulamuchhuli Kulumuchhuli (See)

କୁଳମୂଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଳ + ମୂଳ)—
Kulamūla ୧ । କୁଳମର୍ଯ୍ୟାଦା (ଦେଖ)
1. Kulamarjyādā (See)
୨ । (ସହଚର) ବଂଶର ବଳକା ମାତ୍ର ଚିହ୍ନ—
2. Any trace or remnant of a family.

କୁଳଯୋଷିତ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କୁଳପାଳିକା (ଦେଖ)
Kulajoshita Kulapālikā (See)

କୁଳରୁଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାତି ବା ସମାଜରୁ ଚ୍ୟୁତ ହେବା—
Kularujibā To be excommunicated.
କୁଳଥେକେ ଯାଓଯା
কুলসে নিকলযানা

କୁଳଲୋପ—ସଂ. ବି—ବଂଶରେ କେହି ବଂଶଧର ନ ଜୀଇଁବା ଅବସ୍ଥା;
Kulalopa ବଂଶନାଶ—Extinction of a family.

କୁଳଶିଖ—ସଂ. ବିଣ—କୁଳଶ୍ରେଷ୍ଠ (ଦେଖ)
Kulaśikha Kulaśreshṭha (See)
ଏ ସକାଶୁ ହେ ପାଣ୍ଡବ କୁଳଶିଖ
ଯୁଦ୍ଧ କରି ମରିବା କଥା ବଡ଼ ସୁଖ । ବୃକ୍ଷସଂହି. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

କୁଳଶୀଳ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; କୁଳ + ଶୀଳ)—
Kulaśila ୧ । ବଂଶ ଓ ଆଚରଣ—
1. Family and conduct.
୨ । ସତ୍‌ବଂଶ ଓ ସଦାଚରଣ—
2. Noble family and good conduct.
ଦେ. ବିଣ—ସତ୍‌ବଂଶଜାତ ଓ ସଦାଚରଣକାରୀ—
Born of a noble family and of good conduct.
ତୁ ସେ ଧାର୍ମିକ ବିବେକ ଅଟୁ କୁଳଶୀଳ ।
ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

କୁଳଶ୍ରେଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. (୭ମୀ ତତ୍; କୁଳ + ଶ୍ରେଷ୍ଠ)—
Kulaśreshṭha ବଂଶର ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—
Head or chief (person) of a family; the most important (person) in the family.

କୁଳଶ୍ରେଷ୍ଠୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୁଳ + ଶ୍ରେଷ୍ଠିନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Kulaśreshṭhī ସତ୍‌କୁଳପ୍ରସୂତ—High-born.
ବି—ସତ୍‌କୁଳପ୍ରସୂତ ଶିଳ୍ପୀ—High-born artisan.

କୁଳସମ୍ଭବ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୫ମୀ ତତ୍; କୁଳ + ସମ୍ଭବ)—
Kulasambhaba ୧ । ସତ୍‌କୁଳପ୍ରସୂତ—1. High-born.
(କୁଳସମ୍ଭବା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ଅମୁକ) ବଂଶଜାତ—
2. Born of (such and such) a family.

କୁଳସନ୍ତତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଳ + ସନ୍ତତି)—
Kulasantati ୧ । ବଂଶଧର; ବଂଶର ପରପୁରୁଷ—
1. Descendant; posterity.
୨ । ବଂଶରକ୍ଷା—2. Continuation of lineage.

କୁଳସଭା—ଦେ. ବି—ହାଟୁଆ ଶୂଦ୍ର ମାନଙ୍କ ଜାତିଆଣ ସଭା
Kulasabhā A session of the caste-guild of the Hāṭuā śūdras.

କୁଳସେବକ—ସଂ. ବି—ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବା ଉତ୍ତମ ଭୃତ୍ୟ—
Kulasebaka An excellent servant.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ପ	ଉଥ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ଟ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଣ	ନ

କୁଲସ୍ତିରୀ—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. କୁଲସ୍ତ୍ରୀ)—କୁଳପାଳିକା (ଦେଖ)
Kulastirī Kulapālikā (See)

ଅଧରମ ହେତୁ କୁଳସ୍ତିରୀ ହୋଇ ଭ୍ରଷ୍ଟ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।

କୁଲସ୍ତ୍ରୀ—ସଂ. ବି—କୁଳପାଳିକା (ଦେଖ)
Kulastrī Kulapālikā (See)

କୁଲସ୍ଥାପନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଳ+ସ୍ଥାପନ)—ବଂଶରକ୍ଷା—
Kulasthāpanā The saving of a family from extinction.

ସତ୍ୟବତୀ ବ୍ୟାସ ଯେ ମୋହର ବଂଶରେ
ହେଉ କୁଳସ୍ଥାପନା କୁମ୍ଭମାନଙ୍କରେ । କୃଷ୍ଣସଂହି. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।

କୁଲସ୍ଥିତି—ସଂ. ବି.—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଳ+ସ୍ଥିତି)—
Kulasthiti ୧ । ବଂଶର ପୁରାତନତ୍ୱ—
1. Antiquity of a family.
୨ । ବଂଶର ବୃଦ୍ଧି—2. Increase of a family.
୩ । କୁଳଧର୍ମ; କୁଳାଚାର—3. Family status; family observances.

କୁଲହଣ୍ଡକ—ସଂ. ବି—ଜଳ ଭଉଁର—An eddy (Apte)
Kulahaṇḍaka

କୁଲା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କୁଳୀନ)—ଉତ୍କୃଷ୍ଟକୁଳସମ୍ଭୂତ; କୁଳୀନ—
Kulā Born of a respectable family.
(ଅକୁଲା—ବିପରୀତ)

କୁଲା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଲ୍ଲ; ଭୁଲ. ପା. କୁଲ୍ଲା)—୧ । ଶସ୍ୟାଦି ପାଛୁଡ଼ି
Kulā ଭୁଷ, ଧୂଳିଆଦି ବାହାର କରି ଦେବା ନିମିତ୍ତ ବାଉଁଶ ପାତିଆ-
କୁଳା ନିର୍ମିତ ହାତକାନ ପରି ଚଉଡ଼ା ପାତ୍ର; ସୂର୍ପ—1. A fan to
ସୁପ; ଡଗଡ଼ା; ଛାଜ winnow corn; winnowing fan.

କୁଲ ସମ ଯେ ଜିତ ଗେଣ୍ଡିଏ ଲମ୍ବାଇ
ନୂକୁଣୀ ବେଳଭଣ୍ଡେ ଦିଅଇ ଭୁଲାଇ । କୃଷ୍ଣସଂହି. ମହାଭାରତ ବନ ।

କୋଷା ୨ । କୋଷ୍ଠ; ଲେମ୍ବୁ ଆଦିର ଚିରୁଡ଼ା—
କୋଯା 2. A pod or seed-vessel of lemon.

କୁଲାଇ—ଦେ. ବି—କୁଲେଇ (ଦେଖ)
Kulāi Kulei (See)

କୁଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—ଅଣ୍ଟିବା; ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ
Kulāibā ହେବା; ପୋଷେଇବା—To suffice.

କୁଲାନ୍ ଅଟିଲା
ଗ୍ରହରେ ପୁଣି ମିଳେ ଯା ବଉଡ଼
କହିବାକୁ ଉଚିତ ନ କୁଲାଏ ମୁଡ଼ି । ଉକ.ରା. ଗୀତଲହରୀ ।

କୁଲାଏର ବୁଢ଼ୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ଠଗିନ୍
Kulāer burdhī ବୁଢ଼ିଆ)—ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଭୟଇବା ପାଇଁ
ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା କାଳ୍ପନିକ ରାକ୍ଷସୀ—
An imaginary hag described by women to frighten children into submission.

କୁଲାକୁଳ—ସଂ. ବିଣ. (କୁଳ+ଅକୁଳ)—୧ । ମିଶ୍ରବଂଶୀୟ;
Kulākula ଦୋନୋସଲ—1. Of mixed origin.
୨ । ସଙ୍କର—2. Hybrid; mongrel.

କୁଲାଙ୍କୁର—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଳ+ଅଙ୍କୁର)—ବଂଶଧର—
Kulāṅkura Scion or descendant of a family.

ଏକମାତ୍ର କୁଳାଙ୍କୁର ଏହି ବୁଝିଲେ । ଧ୍ୟାନାଥ. ମହାସାଗର ।

କୁଲାଙ୍ଗନା—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଳ+ଅଙ୍ଗନା)—
Kulāṅganā କୁଳପାଳିକା (ଦେଖ)
Kulapālikā (See)

କୁଲାଙ୍ଗାର—ସଂ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ, କୁଳ+ଅଙ୍ଗାର)—
Kulāṅgāra ୧ । କୁଳର ଅଯୋଗ୍ୟ ସନ୍ତାନ—
1. The dreg or unworthy scion of a family.
୨ । ଯାହା ଯୋଗୁଁ କୁଳରେ କଳଙ୍କ ଲାଗେ—
2. One who brings dishonour on his family.

ସଂ. ବିଣ—୧ । କୁଳର ମର୍ଯ୍ୟାଦାନାଶକ—
1. Bringing dishonour to the family.
୨ । ଅସଚ୍ଚରିତ୍ର—2. Immoral.

କୁଲାଚଳ—ସଂ. ବି. (କୁଳ+ଅଚଳ)—କୁଳପର୍ବତ (ଦେଖ)
Kulāchala Kulaparbata (See)

କୁଲାଚାର—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କୁଳ+ଆଚାର)—
Kulāchāra ବଂଶପ୍ରଚଳିତ ବିଶେଷ ବିଧି ବା ପ୍ରଥା—
A family custom; usage obtaining in a particular family.

କୁଲାଚାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁଳ+ଆଚାର୍ଯ୍ୟ)—
Kulāchārjya ୧ । କୁଳଗୁରୁ (ଦେଖ)
1. Kulaguru. (See)
୨ । ବଂଶଲତା ବା କୁଳିନାମା ସଂକଳୟିତା ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A geneologist.

କୁଲାଟ—ସଂ. ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ—
Kulāṭa A kind of small fish (M. W.)

କୁଲାଦ୍ରି—ସଂ. ବି—କୁଳପର୍ବତ (ଦେଖ)
Kulādri Kulaparbata (See)

କୁଲାନ୍ୱିତ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ—(କୁଳ+ଅନ୍ୱିତ)—କୁଳଜ (ଦେଖ)
Kulānwita Kulaja (See)
(କୁଳାନ୍ୱିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୁଲ୍ଲବା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଲ୍ଲ ଓ ବାତ)—୧ । ଭୁଷମିଶା ଶସ୍ୟାଦିରୁ
Kulābā ଭୁଷ ଉଡ଼ାଇବା ପାଇଁ କୁଲ୍ଲଦ୍ୱାରା ବିଞ୍ଚିବା—
କୁଲାବା ଆଁକୁଡ଼ି 1. The blowing of corn by blowing with the winnowing fan to blow away the chaff.

[ଦ୍ର—ବେଙ୍ଗଳା ପଡ଼ି ଅମଳ ହୋଇଥିବା ଭୁଷପୂର୍ଣ୍ଣ ଧାନକୁ କୁଲ୍ଲବା କରି ସେଥିରୁ ଭୁଷଯାକ ଉଡ଼ାଇ ଦିଅନ୍ତି ।]

୨ । ଦଣ୍ଡ ସ୍ୱରୂପ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଥଣ୍ଡା ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ତାକୁ କୁଲ୍ଲଦ୍ୱାରା ବିଞ୍ଚିବା—2. Fanning a man's

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇଛି । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେହି ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗୀ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

body with the winnowing fan after dipping his body in cold water in the wintry season (as a punishment formerly inflicted on criminals).

[ଦ୍ର—ଶୀତ ଦିନରେ ଅପରାଧୀକୁ ଥଣ୍ଡା ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ଆଣି ଉପରେ ଠିଆ କରାଇ କୁଲାଦ୍ୱାରା ତାକୁ ବଞ୍ଚା ଯାଉଥିଲା ଓ ତଦ୍ୱାରା ତା ଦେହ ହେମାଳ ହେବାରୁ ସେ ଭାରି କଷ୍ଟ ଭୋଗ କରୁଥିଲା ।]

ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କୁଲାବା=କବାଟର ଉପଣୀ)—

ଆଁକୁଡ଼ି କୁଲାବା ଅଣ୍ଟାସୂତା ଓ ହାରଆଦିର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ଯୋଡ଼ିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଧାତୁମୟ ଅଙ୍କୁଶ; ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ବଙ୍କା ଅଙ୍କୁଶ-ବିଶିଷ୍ଟ ଧାତୁଖଣ୍ଡ—A bit of thin metal inversely hooked at both ends and attached to one end of a waist chain or necklace to attach the opposite end to it while putting it on.

କୁଲ୍ଲବାଆ—ଦେ. ଓ ବୈଦେ. ବି—କୁଲ୍ଲବା (ଦେଖ)
Kulābāā — Kulābā (See)

କୁଲ୍ଲବାଆଁ—ଗ୍ରା. ଓ ବୈଦେ. ବି—କୁଲ୍ଲବା (ଦେଖ)
Kulābāāñ — Kulābā (See)

କୁଲ୍ଲବାଁ—ଗ୍ରା. ଓ ବୈଦେ. ବି—କୁଲ୍ଲବା (ଦେଖ)
Kulābāñ — Kulābā (See)

କୁଲାବାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଡେଙ୍କାର ବାଉଁଶଦଣ୍ଡ—
Kulābārḍi — The long pole of a water-baling contrivance.

କୁଲ୍ଲବୁଲ୍ଲ—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଚୋର ଗଲେ ଚୋରର ନାମ ଜାଣିବା ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ କୁଲ୍ଲକୁ କଇଁଚି ବା କଞ୍ଚାମୁନ ଉପରେ ରଖି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଯାହା ନାମ ଧରିଲାକ୍ଷଣି କୁଲାଟି ବୁଲିଯାଏ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଚୋର ବୋଲି ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ, ଏପରି ଭାବରେ ଯେ ଚୋର ଧରେ—One who performs the process of finding out the name of a thief by means of a winnowing fan revolving on a point of a nail or scissors.
Kulābulā

କୁଲ୍ଲ ବୁଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୋରର ନାମ ଜାଣିବା ସକାଶେ ଗୋଟିଏ କୁଲ୍ଲକୁ ମୁନିଆଁ ଜିନିସ ଉପରେ ରଖି ମନ୍ତ୍ରପାଠ କରି ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଲୋକଙ୍କଠାରେ ସନ୍ଦେହ ହୁଏ ଏପରି ସମସ୍ତଙ୍କ ନାମ ଡାକିବାକୁ ହୁଏ; ଯେଉଁ ଲୋକର ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ମାତ୍ରେ କୁଲାଟି ସେ ମୁନ ଉପରେ ଘୁରେ ସେ ଚୋର ବୋଲି ପ୍ରକାଶ ହୁଏ; ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ଅନୁଧାବନ କରିବା—To cause a winnowing fan to revolve on the point of a pointed article to find out the name of the actual thief, by uttering Mantras.
Kulā bulāibā

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନରେ ଗୋଟିଏ ଗିନାକୁ ଜଣେ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପଢ଼ି ଚଳାଉଥାଏ ଓ ଯେଉଁ ଲୋକଆଡ଼କୁ ଗିନା ଚଳେ ତାକୁ ଚୋର ବୋଲି ଧରାଯାଏ । ଏହାକୁ ବାଟୀ ହାଁକିନା କହନ୍ତି ।]

କୁଲାୟ—ସଂ. ବି—ଶରୀର—Body.
Kulāya — ଏଣୁ ସେ ଅନୁପଥ ଏହି, କୁଲାୟ ନାମ ଏ ବୋଲଇ— ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

କୁଲାୟ—ସଂ. ବି. (କୁଳ=ବଂଶ+ଆୟ ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧି ଧାଇବା+ଅ; ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ପକ୍ଷୀର କୁଳ ବୃଦ୍ଧି ପାଏ)—
Kulāya
୧ । ପକ୍ଷୀର ବସା; ନୀଡ଼—1 Bird's nest.
୨ । ଶରୀର—2. Body.
୩ । ସ୍ଥାନ—3. A place; spot.
୪ । ଜାଲ—4. Web; net; a woven texture.
୫ । ଆଧାର—5. Receptacle.
୬ । କୁକୁର ରହିବା କୋଠରି—
6. Kennel or resting place of a dog. (M. W.)

କୁଲାୟନିଲାୟ—ସଂ. ବି—ପକ୍ଷୀ ବସାରେ ବସି ଡିମ୍ବ ଉଷୁମାଇବା—
Kulāyanilāya — Hatching; brooding of a bird.

କୁଲାୟିକା—ସଂ. ବି. (କୁଲାୟ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Kulāyikā
୧ । ପଞ୍ଜୁରି—1. Bird-cage.
୨ । ଚଢ଼ିଆଖାନା—2. Aviary.

କୁଲାଳ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କୁ=ମୃତ୍ତିକା+ଲାଲ୍ ଧାତୁ=ଇଚ୍ଛା କରିବା +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kulāla
(କୁଲାଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । କୁମ୍ଭକାର; କୁମ୍ଭାର—1. Potter.
୨ । ବନ୍ୟକୁକ୍କୁଟ—2. Wild cock.
୩ । ପେଚା—3. Owl.

କୁଲାଳଚକ୍ର—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; କୁଲାଳ+ଚକ୍ର)—କୁମ୍ଭାର ହାଣ୍ଡି ଓ କଳସି ଆଦିକୁ ଯେଉଁ ଚକ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ସମ-ଗୋଲାକାର କରି ଗଢ଼େ—Potter's wheel.
Kulālachakra

ପରପୁରଞ୍ଜୟୀ ଶୂର ଅମର୍ଷର ଅର୍ଚ୍ଚି
କୁଳାଳ କୁଳାଳଚକ୍ର ପ୍ରାୟେ ସେ ସଂଗ୍ରାମେ—ରଘୁନାଥ. ମହାଭାରତ ।

କୁଲାଳିକା—ସଂ. ବି. (କୁଲାଳ+କ+ଆ)—ଚଢ଼ିଆଖାନା—
Kulālikā — Aviary.

କୁଲାଳୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । କଜ୍ଜଳାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ନୀଳ ପ୍ରସ୍ତରବିଶେଷ—
Kulālī — 1. A blue stone used as collyrium.
୨ । କୁମ୍ଭାରୁଣୀ—2. A potter woman.

କୁଲାହ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ପାଣ୍ଡୁରା ଘୋଡ଼ା—A horse of light brown colour. (Apte)
Kulāha

କୁଲାହକ—ସଂ. ବି—୧ । ଛିଟିପିଟି—
Kulāhaka — 1. Lizard (Apte).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୱ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ତ

୨ । ପୋକସୁଦ୍ଧା ଗୁଳ୍ମ—
2. The plant Celsia Coromandelina.

କୁଲାହଳ—ସଂ. ବି—କୁଲାହକ ୨ (ଦେଖ)
Kulāhala Kulāhaka 2. (See)

କୁଲି—ସଂ. ବି. (କୁଲ ଧାତୁ=ଏକତ୍ର କରିବା+କରଣେ. ଇ)—
Kuli ହସ୍ତ—Hand.

ଦେ. ବି—୧ । ଦେଶବିଶେଷ—
1. Name of a country.
କୁଳ ଦେଶର ରାଜା କୋକଲେଶ୍ୱର ଦୋଲ
ପଦର ଲକ୍ଷ ଯୋଦ୍ଧା ଦେଇଣ ଖାର ମିଳ—ସାରଳା, ଉଣ୍ଡୀପର୍ବଣ ।

କୁଲକୁଚା ୨ । (ସଂ. କବଳ) ପାଣି ପାଟିରେ ରଖି କୁଳୁକୁଳୁ କରିବା;
କୁଲ୍ଲା; କୁଲ୍ଲୀ କୁଳୁକୁଳୁଆ—
2. Gargling; rinsing of the mouth.

ଦେ. ବିଣ—ନିନ୍ଦୁକ—Blasphemous; slandering.

ପ୍ରାଦେ. (ଘୁମସର) ବି. (ସଂ. କୋଳ)—ବରକୋଳି—
The Jejube (berry).

କୁଲି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କୁଣିକ; ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ବ୍ୟବହୃତ)—କ୍ଷୁଦ୍ର;
Kuli ଶ୍ରେଷ୍ଠ—Small; little; diminutive.
(ଯଥା—କୁଲିବେଙ୍ଗ; କୁଲିଗେଣ୍ଡା ।)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ପୁଂ.—୧ । ତନ୍ତୁମାନଙ୍କର ଏକ ଶ୍ରେଣୀ—1. A caste of weavers in Sambalpur.

[ଦ୍ର—ତନ୍ତୁଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀ ଭୁଲିଆ ଓ କୋଷ୍ଟା ।]

୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ)—ସ୍ତ୍ରୀ; ନାରୀ—2. Woman.

୩ । ସ୍ତ୍ରୀ ମଜୁରିଦାର—3. A cooly woman; a female day-labourer.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଲୁହା ଜିନିଷ ଗଢ଼ିବା ମଜୁରି—
The wages for making iron articles.

ପ୍ରାଦେ. (ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ) ବି.—ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରେ ପ୍ରଚଳିତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପ୍ରକାରବିଶେଷ—A form of the Ordiā language spoken in the Central Province as reported in the Census report of 1921.

ବୈଦେ. ବି. (ଭୁକି)—୧ । ମଜୁରି ଲାଗିବା ଲୋକ—
କୁଲୀ 1. Acooly.
କୁଲ୍ଲୀ ୨ । ସାଧାରଣ ମୁଲିଆ—2. A day-labourer.

୩ । ମଜୁରିରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେବା ଚାକର—
3. A servant working for wages.

୪ । ଚୁକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ଦେଶାନ୍ତରରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାମପାଇଁ ମୁଲଲାଗି ପରିଶ୍ରମସାଧ୍ୟ ଗୁରୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଆଦି କରିବାକୁ ଯିବା ଲୋକ—4. Indentured labourer emigrating to a foreign country.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲାଣି । ଗଣନା-ଦ୍ୱାରା ଦେଖା ଯାଇଅଛି ଯେ ଭାରତର ୩୦ କୋଟି ଲୋକ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରାୟ ୧୭ ଲକ୍ଷ କଳକାରଖାନାମାନଙ୍କରେ କୁଲିଗିରି କରୁ ଅଛନ୍ତି । ଯଥା;—

ରେଲୱାଇରେ	୧ ଲକ୍ଷ	୧୦ ହଜାର
କୋଇଲାଖଣିରେ	୧ ,,	୮୦ ହଜାର
ଛୋଟକଳରେ	୨ ,,	୯୦ ହଜାର
ଲୁଗାକଳରେ	୩ ,,	୫୦ ହଜାର
ଗୃହାବାଗନାରେ	୭ ,,	୫୦ ହଜାର ।]

କୁଲିଆ—ଦେ. ବି.—୧ । କୁଲମଣିର ଡାକ ନାମ—
Kuliā 1. Name for calling 'Kulamani'.

୨ । କୁଲିଆ (ଦେଖ)
Kuliā (See)

ଦେ. ବିଣ.—(ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ) କୂଳବର୍ତ୍ତୀ; କୁଲସ୍ଥ—
Situated on the bank.
(ଯଥା—ନଈକୁଳିଆ ।)

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—ଯେଉଁ ଡଙ୍ଗାର ତଳ କୋଣଯୁକ୍ତ; ଏଗ୍ରବାଲା ଡଙ୍ଗା—A cutter.

କୁଲିଆ—ଦେ. ବି.—ମୁଲିଆ—
Kuliā A cooly or day labourer.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ସଂ. କ୍ରୋଷ୍ଟୃ)—କୁଲୁଆ; ଶୃଗାଳ—
Jackal.

କୁଲିଆକତରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଆଖିବୁଜାଳି ଖେଳ—A children's game; the Blind man's Buff.

କୁଲିଆକାତରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—କୁଲିଆକତରା (ଦେଖ)
Kuliākatarā Kuliākatarā (See)

କୁଲିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କୁଳ+ଇକ)—ସତ୍କୁଳପ୍ରସୂତ—
Kulika Of good family.

ସଂ. ବି.—୧ । ସଗୋତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି; ଜ୍ଞାତି—
1. Kinsman. (M. W.)

୨ । ହାଟୁଆଙ୍କ ଜାତିର ସରଦାର—
2. The chief or headman of a caste-guild. (M. W.)

୩ । ସଦ୍‌ବଂଶୀୟ ଶିଳ୍ପୀ—
3. Any artisan of eminent birth. (M. W.)

୪ । ଶିକାରୀ; ବାଣୁଆ—4. A hunter. (M. W.)

୫ । କଣ୍ଟକୀ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ; କୋକଲାକ୍ଷ; କୋଇଲେଖାଗୁଳ୍ମ—
5. A thorny plant; Ruellia Longifolia. (M. W.)

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୃତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଦୌର୍ଘ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ଗଳା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବତ୍ ଦେଖିବେ

୬ । କୁଲବାର; ମଙ୍ଗଳବାର ବା ଶୁକ୍ରବାର—
6. Tuesday or Friday.

୭ । ଅଷ୍ଟ ନାଗରାଜ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—7. One of the eight chiefs of the serpent race.

[ଦ୍ର—ଏହାର ମସ୍ତକୋପରି ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ର ଚିହ୍ନ ଓ ଏହାର ଦେହ ମାଟିଆ ବର୍ଣ୍ଣ ।]

କୁଲକପଟ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁଲି ଜାତୀୟ ତନ୍ତୁଙ୍କଦ୍ୱାରା
Kulikaptā ବୁଣା ମୋଟା ଖଦ—A kind of coarse cloth woven by the Kuli weavers in Sambalpur.

କୁଲି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପାଣିକୁ ପାଟିରେ ପୂରାଇ କୁଳୁକୁଳୁ କରିବା—
Kuli karibā 1. To wash the mouth by gargling.
କୁଲିକରା ୨ । ନିନ୍ଦା କରିବା—
କୁଲ୍ଲୀକରନା 2. To slander or blaspheme a person.

କୁଲିକା—ସଂ. ବି. (କୁଲ+ଇକ+ଆ)—ଜଳ ନିକଟରେ ଜନ୍ମିବା
Kulikā କୋଇଲିଖିଆ ଶାଗ (ଏହା ବିଶେଷ କଣ୍ଟାଯୁକ୍ତ; କର୍କଶପତ୍ର; ଫୁଲ ଈଷତ୍ ନୀଳ)—Hygrophila Spinosa; a thorny shrub growing near water.

କୁଲିକାମ—ଦେ. ବି—ନୀଚକାର୍ଯ୍ୟ—Menial work.
Kulikāma
କୁଲୀରକାଜ
କୁଲୀକା କାମ

କୁଲିକୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ଅ—ଛେଡାଛେଡା; ଛିଣ୍ଡିଛିଣ୍ଡି
Kulikuli ହୋଇ (ଲୁଗାଆଦି ଚିରିବା)—
(torn) Into shreds.
(ଯଥା—ସେ ଧୁତିଟା କୁଲିକୁଲି ଫାଡ଼ି ଦେଲା ।)

କୁଲିଗିରି—ବୈଦେ. ବି. (ତୁର୍କୀ. କୁଲି+ଫା. ଗିରି)—
Kuligiri ୧ । କୁଲିର କର୍ମ—
କୁଲିଗିରି 1. The work of a cooly or day labourer.
କୁଲୀଗିରି ୨ । ମଜୁରିଆରୂପେ ନିଯୁକ୍ତି—
2. Employment as a day labourer.

କୁଲିଗେଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ଏକ ଜାତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗେଣ୍ଡା—
Kuligenḍā A small snail.
ଗୁଗଲୀ
ଘୋଘା

କୁଲିଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (କୁଲ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇଙ୍ଗ)—୧ । ପକ୍ଷୀ—
Kuliṅga 1. Bird.
୨ । ଘରଚଟିଆ ପକ୍ଷୀ—2. Sparrow.
୩ । ମୂଷିକବିଶେଷ—3. A kind of mouse.
୪ । କକଡ଼ାଶୃଙ୍ଗୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
4. Kakardāsrungī (See)

କୁଲିଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଲଙ୍ଗ)—ପକ୍ଷୀବିଶେଷ; କପୋତ—
Kuliṅga Dove.

କୁଲଙ୍ଗ ପକ୍ଷୀ ପକ୍ଷୀ ମେଳେ
ବସି ଯେ ଥିଲା ବୃକ୍ଷଡାଳେ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

କୁଲିଚାଲାନି—ଦେ. ବି—ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କେନ୍ଦ୍ରକୁ କୁଲି ପଠାଇବା କର୍ମ—
Kulichālāṇi Sending up of indentured labourers to a depot.
କୁଲିଚାଲାନୀ
କୁଲୀ ରବାନା

କୁଲିଞ୍ଜନ—ସଂ. ବି—ମହାଉଷ୍ଣବର୍ଗ; ହରିଦ୍ରାଦି ବର୍ଗର ଶାକବିଶେଷ—
Kulinjana Alpina Galanga (plant).
(ଅପର ସଂ. ନାମ [ଦ୍ର—ଏଥିର ଡାଙ୍ଗରେ ଅନେକ ପତ୍ର ଧରେ ସୁଗନ୍ଧା) ଏବଂ ଡାଙ୍ଗ ମନୁଷ୍ୟ ଉଚ୍ଚରେ ବଢ଼େ; ଫୁଲ ଆରକ୍ତ ଓ ମଧ୍ୟଭାଗ; ଏ ଗଛ ଉଦ୍ୟାନରେ ଦେଖାଯାଏ – ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର । ଏହା ଉତ୍ତଗନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟ, କଫକାସନାଶକ, ସ୍ୱରକାରକ ଓ ରୁଚିକର; ଏହା ହୃଦୟ, କଣ୍ଠ ଓ ମୁଖଶୋଧକ । ସ୍ଥୂଳଗ୍ରନ୍ଥିବିଶିଷ୍ଟ କୁଲିଞ୍ଜନକୁ ମହାଉଷ୍ଣ କହନ୍ତି ।]

କୁଲିତା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୁଳତ୍ୟାଗ ?)—
Kulitā କୁଲଟା (ଦେଖ)
Kultā (See)

[ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି ଯେ ଏମାନେ କଟକ, ଅନୁଗୁଳ ଓ ମୋଗଲବନ୍ଦ ଆଡ଼ୁ ସମ୍ବଲପୁରକୁ ଯାଇଥିଲେ । ରେଡ଼ାଖୋଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଷ ଜାତି ଅଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ସମ୍ବଲପୁରରେ କୃଷକମାନଙ୍କର ନାମ କୁଲିତା । ଏମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ସମସ୍ତ ଭୋଟରଙ୍କ ସଂଖ୍ୟାର ⅓ ।]

କୁଲି ଧରା—ଦେ. ବି—କୁଲିଧରିବା କର୍ମ (ଦେଖ)
Kuli dharā The act of Kulidharibā (See)

କୁଲିଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୁଲି ସଂଗ୍ରହ କରିବା—
Kuli dharibā To recruit coolies for indentured-labour.
କୁଲିଧରା
କୁଲୀପକଡ଼ନା

କୁଲି ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୁଳୁକୁଳୁ କରି ସାରିବା ପରେ ମୁହଁରୁ ପାଣିକୁ
Kuli pakāibā ବାହାର କରିବା—To throw out the gargled water from the mouth.
କୁଲକୁଚା ଫେଲା
କୁଲ୍ଲୀ ଫେଁକନା

କୁଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିନ୍ଦା କରିବା—To blame; to traduce.
Kulibā

କୁଲିବେଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ବେଙ୍ଗ; ଛୁଆବେଙ୍ଗ—
Kulibeṅga Very small frogs.
ବେଙ୍ଗାଛି
ବେଂଗୁଚି

କୁଲିଶ—ସଂ. ବି. (କୁ+ରଶ୍ ଧାତୁ+ଅ)—୧ । କୁଲିଶ (ଦେଖ)
Kulisa 1. Kulisa (See)
୨ । କୁରାଢ଼ି; ଟାଙ୍ଗିଆ—2. Axe; hatchet. (M. W.)
୩ । ହୀରକ—3. A diamond. (M. W.)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଛ	ନ,	

୪ । ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—4. The plant Heliotropium Indicum. (M. W.)

କୁଳିଶାସନ—ସଂ. ବି—ଶାକ୍ୟ ମୁନି; ବୁଦ୍ଧଦେବ—An epithet of Sākyamuni or Buddha.
Kulisāsana

କୁଲିସରଦାର—ବୈଦେ. ବି. (ତୁର୍କୀ)—୧ । ବିଦେଶକୁ ପଠାଯିବା ନିମନ୍ତେ ବୁଲିବାର କୁଲି ସଂଗ୍ରହ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ମଫସଲରେ ବୁଲେ—1. A cooly recruiter.
Kulisaradāra
କୁଲୀକା ସରଦାର

୨ । କେତେ ଜଣ କୁଲିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦଳପତି—2. A headman of a gang of coolies.

କୁଲିହା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । କୁଲିଆ (ଦେଖ) 1. Kuliā (See)
Kulihā

୨ । ବୃହତ୍ତା; ଲଟାବେଏଁକୋଳି ଗୁଳ୍ମ—2. Solanum Indicum (plant).

କୁଲୀ—ସଂ. ବି—୧ । କଣ୍ଟେଇ କୋଳି ଗୁଳ୍ମ—Solanum Jacquini; the Prickly Night-shade. (M. W.)
Kulī

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୁଳ+ଇନ୍; ୧ମା ୧ବ.)—ଉଚ୍ଚବଂଶୀୟ—Belonging to a noble family. (M. W.)
(କୁଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୁଲୀନ—ସଂ. ବିଣ. (କୁଳ+ଇନ)—୧ । ଉଚ୍ଚଜାତିର (ଘୋଡ଼ା; ହାତୀ)—1. (horse or elephant) Of good breed.
Kulīna

୨ । ସତ୍‌କୁଳୋଦ୍ଭବ—2. Of a high or noble descent; respectable.

(କୁଳୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବିଣ—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବଙ୍ଗୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ କୁଳରେ ଜାତ—Belonging to certain noble families of Brāhmaṇas ennobled under orders of the ancient Rajas in Bengal and Orissa.

କୁଳୀନକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—କୁଳୀନ (ଦେଖ)—Kulīna (See)
Kulīnaka

ବି—ଏକପ୍ରକାର ଶିମ୍ବ—A kind of kidney bean.

କୁଳୀନତା—ସଂ. ବି. (କୁଳୀନ+ଭାବେ. ତା)—ସତ୍‌କୁଳରେ ଜନ୍ମିବାର ଅବସ୍ଥା—Respectability.
Kulīnatā

ଦେ. ବି—ରାଜା ବଲ୍ଲାଳ ସେନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବଙ୍ଗଦେଶରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଉଚ୍ଚବଂଶ ମର୍ଯ୍ୟାଦା; ବଙ୍ଗଦେଶୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୁଳୀନ ପ୍ରଥା—Kulīnism amongst the Brahmans of Bengal; the status of respectability due to being born of a family declared as noble by certain rules promulgated by Raja Ballāla Sena of Bengal.

[ଦ୍ର—ଏ ପ୍ରଥା ବଙ୍ଗ ଦେଶରେ କ୍ରମଶଃ କମୁଅଛି । ବିଳାକେତେ ସମାଜରେ ଏ ପ୍ରଥା ଯୋଗୁଁ ବିଶେଷ ବିଷମୟ ଫଳ ଘଟିଥିଲା; ଅନେକ କନ୍ୟା ଆଜୀବନ କୁମାରୀ ରହୁଥିଲେ ଓ ଅନେକ ବର ବହୁପତ୍ନୀ ବିବାହ କରୁଥିଲେ । କୁଳୀନ ବଂଶର କନ୍ୟାପିତା କୁଳୀନ ବର ହସ୍ତରେ କନ୍ୟାକୁ ଦାନ କରିବା ପାଇଁ ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ ହେଉଥିଲେ ।]

କୁଳୀର—ସଂ. ବି. (କୁଳ ଧାତୁ=ଚିତ୍କାର କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଈର)—Kulīra
୧ । କର୍କଟ; କଙ୍କଡ଼ା—1. Crab.

୨ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ କର୍କଟରାଶି—2. The 4th sign of the Zodiac; the sign of Cancer.

କୁଳୀରକ—ସଂ. ବି. (କୁଳୀର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—କୁଳୀର (ଦେଖ) Kulīra (See)
Kulīraka

କୁଳୀଶ—ସଂ. ବି. (କୁଳ=ପର୍ବତ+ଶୋ ଧାତୁ=ଦାରଣ କରିବା+କରଣ. ଅ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ଇନ୍ଦ୍ର ପର୍ବତମାନଙ୍କୁ ବିଦାରଣ କରିଥିଲେ; କିମ୍ବା କୁଳ=ହସ୍ତ+ଶୀ ଧାତୁ=ଶୋଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଶୋଇ ଥାଏ)—
Kulīsa
୧ । ବଜ୍ର—1. Thunder-bolt.

୨ । ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବଜ୍ରାସ୍ତ୍ର—2. The thunder-bolt of Indra.

୩ । କଳାବାଇଁଶି ମାଛ; ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ—3. A kind of fresh-water fish; Labeo Gonius; Labeo Calbasu; Pomotis.

[ଦ୍ର—ଏହା କଷାୟ, ମଧୁର ରସ, ହୃଦ୍ୟ, ଅଗ୍ନି ଓ ବଳବର୍ଦ୍ଧକ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ଲଘୁ ଓ ମଳସଂଗ୍ରାହକ; ଏହା ବାୟୁରୋଗ ଓ ଅରୁଚିରେ ଉପକାରୀ ।]

୪ । ଅଗ୍ରଭାଗ—4. The top; apex.

କୁଳୀଶଧର—ସଂ. ବି. ପୁଂ.—(ବହୁବ୍ରୀହି; କୁଳୀଶ+ଧର)—କୁଳୀଶପାଣି (ଦେଖ) Kulīsapāṇi (See)
Kulīsadhara

କୁଳୀଶନାୟକ—ସଂ. ବି.—ରତିବନ୍ଧବିଶେଷ—A particular pose during coition.
Kulīsanāyaka

କୁଳୀଶପାଣି—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁଳୀଶ+ପାଣି)—ଇନ୍ଦ୍ର—God Indra.
Kulīsapāṇi

କୁଲୁ—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି.—(ଆ. କୁଲ୍)—କୁଲ୍ (ଦେଖ) Kul (See)
Kulu

କୁଲୁଆଁ—ଦେ. ବି.—କୁଣିଆଁ (ଦେଖ) Kuniāñ (See)
Kuluāñ

କୁଲୁକ—ସଂ.ବି.—(କୁଲ୍ ଧାତୁ=ଏକତ୍ରିତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉକ)—ଜିଭ ଉପରେ ବସିଥିବା ଛଉଆ—The fur or foulness of the tongue (Apte).
Kuluka

କୁଲୁକୁଞ୍ଚା—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟର୍ଥକ; ଭୁଲ. ସଂ. କୁଲୁକ=ଜିଭ ଉପରେ ବସିଥିବା ଛଉଆ; ଭୁଲ. ସଂ. କବଳ; କଳ କୁଳ୍ କୁଚା ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା ଓ କଚ ଧାତୁ=ମାର୍ଜନ କରିବା)—
Kulukuñchā
କୁଲ୍ଲା, କୁଲ୍ଲୀ, ଗରାରା ୧ । ଭୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ପାଣି ପୂରେଇ ଏକଳ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଆ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଆ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳେ 'ବଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗୁଂ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ ।

ସେକଲ କରିବା କର୍ମ; କୁଳି କରିବା—1. Gargling; rinsing of the mouth.

୨ । କୁଳି କରା ଯାଇଥିବା ଜଳ—
2. Gargled water.

କୁଲୁକୁଲ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—କୁଲୁକୁଲୁ (ଦେଖ)
Kulukul — Kulukulu (See)

କୁଲୁକୁଲ୍ କରି ଚାହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ମନୋରମ୍ୟ ରୂପେ ଚାହିଁବା—
Kulukul kari chāhiñbā — To look at a thing gracefully.

[ଦ—ଏହି ଶବ୍ଦ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଚାହାଣି ସମ୍ବନ୍ଧେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

କୁଲୁକୁଲା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ)—ବି.—ଉର୍ଦ୍ଦନା; ଗାଳିମନ୍ଦ—
Kulukulā — Abuse; evil names.

କୁଲୁକୁଲା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.— ପାଣିରେ ଘାଉଁରି ଖାଇ ପହଁରିବା ଏକ ପ୍ରକାର ପୋକ; ପାଣିଭଅଁର ବା କେଉଟିଆ ପୋକ—A kind of aquatic insect.
Kulukulā

କୁଲୁକୁଲିଆ—ଦେ. ବିଣ.—(ସ୍ନେହସୂଚକ ପ୍ରୟୋଗ)—୧ । ଯେ (ଯେଉଁ ଶିଶୁ) କୁଲୁକୁଲୁ କରି ଚାହେଁ—1. (child) Who looks at a thing gracefully.
Kulukuliā — **କୁଲକୁଲିୟା**

୨ । ଖୁଜୁବୁଜିଆ; ଅସ୍ଥିର—2. Restless.

୩ । ଅସ୍ଥିର ଓ ସୁନ୍ଦର (ଶିଶୁ)—
3. Tiny and charming (child).

କୁଲୁକୁଲୁ—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ତୁଳ. ସଂ. କଳନାଦ)—୧ । ପାଟିରେ ଜଳ ପୂରାଇ ଏକଲ ସେକଲ କରିବା ଧ୍ୱନି—
Kulukulu — **କୁଳକୁଳ**
1. The sound of gargling.

କୁଲକୁଲ ୨ । ନଦୀ ପ୍ରବାହର ଧ୍ୱନି; କଳକଳ ଧ୍ୱନି—
2. Gurgling sound of water flowing over shallow pebbles.

କୁଲୁକୁଲୁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବା ଅଳ୍ପସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟରେ ଦେହ ଅସ୍ଥିର ହେବା; ଖଜ୍‌ବଜ୍; ଖୁଜୁବୁଜୁ—
Kulukulu — Moving one's body or limbs restlessly within a limited space.

ବାଥ କୁଲୁକୁଲୁ କଲ ଲେ ମା ! ଡାଆଣୀ ହାତରେ ବାଡ଼,
ଦୁଇ ହାତକୁ ଦେଇଁ ଲେ ମା ! ଦୁଇ ମୁଠା ଚୁଡ଼ । (ଶିଶୁଗୀତ)

କୁଲୁକୁଗୁଞ୍ଜା—ସଂ. ବି.— ମସାଲ; ନିଆଁଖୁଣ୍ଟା; ନିଆଁଦୁଲା—
Kulukkagunjā — Fire-brand. (Apte; M.W.)

କୁଲୁଙ୍ଗ—ସଂ. ବି.—(ତୁଳ. ଓ. ଖୁରୁଙ୍ଗ)—କୁରଙ୍ଗ; ମୃଗ—
Kuluṅga — Antelope. (M.W.)

କୁଲୁଚି—ଦେ. ବି.—(ତୁଳ. ସଂ. କଡ଼ଙ୍ଗର=କୁଣ୍ଡା; ସଂ. କଣ୍ଡନ)—
Kuluchi — ଗୋରୁଙ୍କୁ ପାଣି ବା ତୋଡ଼ାଣି ସଙ୍ଗେ ଗୋଳାଇ ଖାଇବାକୁ ଦେବାପାଇଁ ଦରକୁଟା ଧାନ; ଦରକୁଟା
କୁଡ଼ଚି **ଅଧୋଷା; ଖୁରକୁଣ୍ଡା** ଓ ଦରସିଝା ଧାନ—Partly pounded unhusked paddy (boiled or unboiled) for feeding cattle.

କୁଲୁଥ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ସଂ. କୁଲଥ)—କୋଲଥ—
Kuluthā — Chick-pea; a kind of grain.

କୁଲୁପ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—(ତୁଳ. ବ. କୁଲୁପ୍; ହି. କୁଲୁପ୍; ଆ. କୁଫଲ୍)—କୋଲପ—Padlock.
Kulupa

ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଦେଖିବ ଯେବେ ଫିଟାଅ କୁଲୁପ । ପ୍ରାଚୀ. ଚନ୍ଦ୍ରଲକ୍ଷ୍ମଣଗୀତା ।

[ଦ୍ର—ବାଲେଶ୍ୱର ଅଞ୍ଚଳରେ ଓକାରାଦ୍ୟ ଶବ୍ଦକୁ ଉକାରାଦ୍ୟ କରି ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି । ଯଥା—ଗୋଡ଼କୁ—ଗୁଡ଼; ଗୋରୁକୁ—ଗୁରୁ; କୋଲପକୁ—କୁଲୁପ; ଗୋଟାଏକୁ—ଗୁଟାଏ; ଗୋଲକୁ—ଗୁଲ ।]

କୁଲୁପାତ୍ର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଶୃଗାଳ; ଛଲୁଆ—
Kulupātra — Jackal.

କୁଲୁପି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କୁଲ୍‌ଫୀ)—
Kulupi — **କୁଲ୍ଫୀ, କୁଲ୍‌ଫି** **କୁଲଫୀ**
୧ । ଦୁଧ ଆଦିକୁ ବରଫ ସାହାଯ୍ୟରେ ଜମାଇ କରି ରଖିବା ଶୁଣ୍ଢ—1. The metal case or mould for ice-cream.

୨ । ଜମାଇ ଦୁଧ—2. Ice-cream.

କୁଲୁପି ବରଫ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କୁଲ୍ଫୀ+ବର୍ଫ୍)—
Kulpi barapha — **କୁଲ୍‌ଫି ବରଫ** **କୁଲ୍‌ଫୀ ବର୍ଫ**
ବରଫ ସାହାଯ୍ୟରେ ଜମାଟ କରାଯାଇ ଶୁଣ୍ଢରେ ରଖା ଯାଇଥିବା ଦୁଗ୍ଧ—Ice-cream preserved in a metal mould.

କୁଲୁବୁଡ଼ା—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ—କୁଳବୁଡ଼ା (ଦେଖ)
Kulubur̤dā — Kulaburdā (See)

କୁଲୁମି—ବୈ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଛିନ୍ଦଣ (ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଚିତ୍ରକରମାନେ ମୁକୁଟ ପ୍ରଭୃତିରେ କୁନନ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ।]
Kulumi — A kind of small chisel for doing fine gem-setting work.

କୁଲୁମୁଚ୍ଛୁଲି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ କୁଳ+ଉତ୍ସୁଳନ)—
Kulumuchhuli — **ଲବଲହକ**
୧ । ଅତି ଉଚ୍ଛନ୍ନ; ଅତ୍ୟଧିକ ଆଗ୍ରହାନ୍ୱିତ ଓ ବ୍ୟାକୁଳ—1. Excessively eager.

(ଯଥା—ସେ ମୋ ପାଖେ ଦୁଇ ଘଡ଼ି ନ ରହି କୁଲୁମୁଚ୍ଛୁଲି ହୋଇ ଗାଁଆଁକୁ ପଳେଇ ଗଲା ।)

୨ । ପ୍ରଚୁର; ଅତ୍ୟଧିକ—2. Excessive.

(ଯଥା—ଏ ପୋଖରୀରୁ କୁଲୁମୁଚ୍ଛୁଲି ମାଛ ମରୁ ଅଛନ୍ତି ।)

କୁଲୁହାଁ—ଦେ. ବି—କୁଣିଆଁ (ଦେଖ)
Kuluhāñ — Kuṇiāñ (See)

କୁଲେଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଲ୍ୟ)—
Kulei — **ପାତିକୁଲୋ** **ସୁପଲି, ଡଗଡ଼ୀ**
ଶ୍ରେଷ୍ଠକୁଲ୍ୟ; ମାଇକିନଆପିଲା ବା ଶିଶୁବାଳକାମାନେ ଧୂଳିଘର କରି ଖେଳିବାବେଳେ ବ୍ୟବହୃତ ସାନ କୁଲା—A small winnowing fan used as a plaything by girls.

ଆଣରେ ପିଲେ କୁଲେଇ, ମେଘ ଯାଇ ବୁଲେଇ । ଶିଶୁବଚନ ।

୧	ଋ	ଌ	ୠ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ମ	ଉଥ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ଣ୍ଣ	ଇଅ	ଜ	ନ୍ଦ

କୁଲେଚର—ସଂ. ବି—ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Kulechara A kind of plant (M. W.)

କୁଲେର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୁଲ୍ୟାଳ)—ଏକ ପ୍ରକାର ଜଳଜ ଶାକ (ଏହା ଜଳ ବା ଜୋଡ଼ କୁଳରେ ହୁଏ)—
Kuler A kind of aquatic pot-herb.

କୁଲେଶ୍ୱର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; କୁଳ+ଈଶ୍ୱର)—
Kuleśwara ୧ । ବଂଶ ବା ପରିବାରର କର୍ତ୍ତା—
(କୁଲେଶ୍ୱରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. The head of a family; paterfamilias.
୨ । ଶିବ; ମହାଦେବ—2. A name of Śiba.

କୁଲୋତ୍କଟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (କୁଳ+ଉତ୍କଟ)—ସତ୍କୁଳପ୍ରସୂତ—
Kulotkaṭa High born.
ବି—ଭଲ ଜାତିଆ ଘୋଡ଼ା—
A horse of a good breed.

କୁଲୋଦ୍ଗତ—ସଂ. ବିଶ. (୫ମୀ ବା ୭ମୀ ତତ୍ପୁ; କୁଳ+ଉଦ୍ଗତ)—
Kulodgata କୁଳଜ (ଦେଖ)
Kulaja (See)

କୁଲୋଦ୍ବହ—ସଂ. ବିଶ. (କୁଳ+ଉତ୍+ବହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kulodbaha କୁଳର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା—
The founder of a family.

କୁଲୋଦ୍ଭବ—ସଂ. ବିଶ. (୫ମୀ ବା ୭ମୀ ତତ୍ପୁ; କୁଳ+ଉଦ୍ଭବ)—
Kulodbhaba କୁଲୋଦ୍ଗତ (ଦେଖ)
Kulodgata (See)

କୁଲ୍ଫ—ସଂ. ବି. (କୁଳ ଧାତୁ+ଫ)—
Kulpha ୧ । ରୋଗ—1. Disease.
୨ । (ବୈଦ୍ୟକ) ବଳାଗଣ୍ଠି; ଗୁଳ୍ଫ—
2. Ankle. (M.W.)

କୁଲ୍ବକ—ସଂ. ବି. (କୁଳ ଧାତୁ+ବକ)—କୁଲ୍ଫକ (ଦେଖ)
Kulbaka Kuluka (See)

କୁଲ୍ମଳ—ସଂ. ବି. (କୁଳ ଧାତୁ+ମଳ)—୧ । ପାପ—
Kulmala 1. Sin.
୨ । ଶରର ମୂଳ କାଠି ସଙ୍ଗେ ଯୋଗ ହେବା ଅଂଶ—
2. The part of an arrow by which the head is attached to the shaft (Apte).

କୁଲ୍ମାଷ—ସଂ. ବି. (କୁଳ ଧାତୁ+ମାଷ)—
Kulmāsha ୧ । କାଞ୍ଜି—
1. Sour gruel or boiled-rice-water.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ମୂଳା ଓ କଖାରୁ ଆଦି ଫଳ ମଧ୍ୟ ପକାଯାଇ ସଡ଼ା ଯାଏ ।]
୨ । ବୁଟଭଜା; ସିଝାବୁଟ; ଘୁଂଘନାଦାନା—
2 Boiled or stewed gram.
୩ । ଅର୍ଦ୍ଧପକ୍ୱ ଯବ—
3. Half ripe barley. (M.W.)
୪ । ରାଜମାଷ—
4 A sort of Phaseolus (grain). (M.W.)

କୁଲ୍ୟ—ସଂ. ବି. (କୁଲ୍ ଧାତୁ=ରାଶି କରିବା+କର୍ମ. ଯ)—
Kulya ୧ । ଅସ୍ଥି; ହାଡ଼—1. Bone.
୨ । ମାଂସ—2 Flesh.
୩ । (+କରଣ. ଯ) ସୂର୍ପ; କୁଲା—2. Winnowing fan.
୪ । ଶବଦାହ ପରେ ସଂଗୃହୀତ ଅସ୍ଥି ରଖିବା ପାତ୍ର—
4. A receptacle for bones left from a burnt corpse. (M. W.)
ବିଶ. ପୁଂ. (କୁଳ+ଯ)—୧ । ସତ୍କୁଳପ୍ରସୂତ—
1. Born of a high family.
(କୁଲ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମାନନୀୟ— 2. Respectable.

କୁଲ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୁଲ୍ ଧାତୁ=ରାଶି କରିବା+ଯ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Kulyā ୧ । କୃତ୍ରିମ କ୍ଷୁଦ୍ର ନଦୀ—
1. Canal; artificial rivulet.
୨ । ଗଡ଼ଖାଇ; ପରିଖା—2. Ditch, moat; trench.
୩ । ପ୍ରବାହ—3. An artificial current.
୪ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଖାତ—4. A ditch or small tank.
୫ । ପୟଃପ୍ରଣାଳୀ—5. Drainage.
୬ । କୁଳସ୍ତ୍ରୀ; ଭଦ୍ରାସୁଣୀ; କୁଳବଧୂ—
6 A woman of respectable family.

କୁଲ୍ୟାଳି—ସଂ. ବି—ପାଣି କୁଳରେ ହେବା ଏକପ୍ରକାର ଶାଗ—
Kulyāli A kind of aquatic pot-herb.

କୁଲ୍ଲୁକ—ସଂ. ବି. (ନାମ)— ମନୁସଂହିତାର ବିଖ୍ୟାତ ଟୀକାକାର—
Kulluka Name of a celebrated commentator.
[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ଉପାଧି ଭଟ୍ଟ । ଏ ଗୌଡ଼ଦେଶରେ ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।]

କୁଲ୍ଲେ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ଅ. (ଭୁଲ ବ. କୁଲ୍ଲେ)—କୁଲ୍;
Kulle ସର୍ବସୁଦ୍ଧା—In all; total.

କୁଲ୍ହିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁଲିଆ (ଦେଖ)
Kulhiā Kuliā (See)

କୁଶ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କ୍ରୋଶ)—କ୍ରୋଶ; ଦୁଇ
Kuś ମାଇଲ୍ ଦୂରତ୍ୱ—A unit of distance; two miles.

କୁଶ୍ନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ହାଣ୍ଡିଆ ମଦ—
Kuśnā A sort of wine made from fermented boiled rice.

କୁଶନାଡ଼—ଦେ. ବି—କୁଶ ଗଛର ନାଡ଼ି ବା ଡାଙ୍ଗ—
Kuśanārda The stem of Kuśa grass.
କୁଶନାଡ଼ ଏଥି ଏକ ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ କରି—ମାଘପୁରାଣ ।

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଲୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଲଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଥୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଁଖ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ର' ଦେଖିବେ ।

କୁଶ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୁଲୀଶ)—କଳାବାଇଁଗି ମାଛ—
Kuśrā A sort of fresh-water fish.

କୁଶଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁଶଳ (ଦେଖ)
Kuśli Kuśali (See)

କୁଶ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା—
Kuś (root) 1. To embrace.
୨ । ବେଢ଼ିବା—2. To enfold.

କୁଶ—ସଂ.ବି. (କୁ=ପୃଥିବୀ+ଶୀ ଧାତୁ=ଶୟନ କରିବା + ଅଧିକରଣେ.ଅ; ଯାହାକୁ ପାଇ ପୃଥିବୀରେ ଶୟନ କରାଯାଏ —
Kuśa
ସଂ.—ଦର୍ଭ, ଯଜ୍ଞଭୂଷଣ, ସୂଚୀପତ୍ର
କୁଶ
କୁଶା
ତେ. ଦର୍ଭ

୧ । ଶ୍ରାଦ୍ଧତର୍ପଣାଦି ବୈଦିକ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ଏକପ୍ରକାର ତୃଣ—
1. A species of grass used in the performance of religious ceremonies. Eragrostis Cynosuroides; Poa Cynosuroides.

[ଦ୍ର—ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାର; ଯଥା—ଶ୍ୱେତ ଓ କୃଷ୍ଣ ।]

୨ । ପୁରାଣୋକ୍ତ ଦ୍ୱୀପବିଶେଷ; କୁଶଦ୍ୱୀପ—
2. One of the 7 islands making up the world (as described by the ancient Hindus).

୩ । ଲଙ୍ଗଳର ଈଷକୁ ଯୁଆଳ ସଙ୍ଗେ ବାନ୍ଧିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କୁଶଦଉଡ଼ି—
3. A rope of Kuśa grass to tie the beam or pole of a plough with the yoke.

୪ । ଜଳ—4. Water.

୧ ଓ ୪ ଅର୍ଥ—ବୁଡ଼ଣା କୁଶଅଗ୍ର କୁଶବିନ୍ଦୁରେ ସିନ୍ଧୁରେ ଯାହାକୁ ନୋହୁ.
ଭଙ୍ଗ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୫ । ଶ୍ରୀରାମଙ୍କର ବଡ଼ ପୁଅ—
5. Name of the elder of the twin sons of Rāmachandra.

[ଦ୍ର—ଏ ସୀତାଙ୍କ ଯମଜ ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଥମେ ଭୂମିଷ୍ଠ ହୋଇ ବାଲ୍ମୀକିଙ୍କ ତପୋବନରେ ବଢ଼ି ବାଲ୍ମୀକିଙ୍କଠାରୁ ଶିକ୍ଷା ପାଇଥିଲେ । ରାମ ଏହାଙ୍କୁ କୁଶାବତୀ ନଗରୀର ରାଜା କରି ଦେଇଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ପରେ ଏ ଅଯୋଧ୍ୟାକୁ ଫେରି ଆସିଥିଲେ ।]

ସଂ. ବିଣ—୧ । ମତ୍ତ—1. Maddened.
୨ । ହୀନ; ଖଳ—2. Wicked; vile; depraved.
୩ । ମାତାଲ—3. Intoxicated; inebriated.
୪ । ପାପିଷ୍ଠ—4. Sinful; depraved.

ପ୍ରା. ବିଣ—୧ । କୃଷ୍ଣର ଡାକ ନାମ—
1. Name for calling Krushṇa.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବ୍ରାହ୍ମଣ—2. A Brāhmaṇa.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କ୍ରୋଶ)—କ୍ରୋଶ; ଦୁଇ ମାଇଲ୍ ଦୂରତ୍ୱ—A distance of two miles.

କୁଶଗଣ୍ଠି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଶଗ୍ରନ୍ଥୀ)—
Kuśagaṇṭhi ୧ । କୁଶରେ ପକାଯିବା ଗଣ୍ଠି—
1. A knot made with the Kuśa grass.

[ଦ୍ର—ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ପଇତା ଅକସ୍ମାତ୍ ଛିଣ୍ଡି ଗଲେ ଛିଣ୍ଡା ପଇତାରେ କୁଶଗଣ୍ଠି ପକାଇ କେତେକ ସମୟ କେହି କେହି କାମ ଚଳାନ୍ତି ।]

୨ । ମୁଣ୍ଡଲା କେଶରୁ କେରାଏ ଧର ତହିଁରେ ପକାଯିବା ଛୁଦ୍ର ଗଣ୍ଠି—2. A knot made with a small lock of hair out of the whole dishevelled hair.

୩ । ବିବାହରେ ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ଦୁଇ ଡାହାଣ ହାତକୁ ଯୋଡ଼ିକରି ପକାଯିବା କୁଶର ଗ୍ରନ୍ଥି—3. The knot of Kuśa grass tied on the folded right hands of the couple during the nuptial rites; nuptial knot.

କୁଶଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ବିବାହ ସମ୍ପନ୍ନ ହେବା—
Kuśagaṇṭhi pardibā The tying of the nuptial knot; the performance of a marriage.
(ଯଥା—ଆଜିକୁ ୨ମାସ ହେଲା ସେ ଦୁହିଙ୍କର କୁଶଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିଲା ।)

କୁଶଜ—ସଂ. ବି. (କୁଶ=ଜଳ+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ପଦ୍ମ—
Kuśaja Lotus.

ସଜଡ଼ା ଶେଷ ବୋଇଲେ ନ ପାରଇଁ କହି ଲୁଆଇଁ ମୁଖକୁଜଜ ।
ଭଙ୍ଗ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

କୁଶଣ୍ଡିକା—ସଂ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ବିବାହକାଳୀନ ବୈଦିକ କ୍ରିୟାବିଶେଷ; ହୋମାଗ୍ନି ସଂସ୍କାର କ୍ରିୟା—The Vedic ceremony performed at a Brāhmaṇa's marriage; the consecration of the Homa fire.
Kuśaṇḍikā

କୁଶଦାହ—ସଂ. ବି. (କୁଶ+ଦାହ)—ଦୂରବିଦେଶରେ କିମ୍ବା ଅନିର୍ଦ୍ଦେଶ୍ୟ ମରଣ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶବ ପରିବର୍ତ୍ତରେ କଳ୍ପିତ କୁଶ-ନିର୍ମିତ ପ୍ରତିମାକୁ ଶ୍ମଶାନରେ ଚିତା ଲଗାଇ ପୋଡ଼ିବା—Burning an effigy of Kuśa grass in the absence of the body of a person dying in a distant country or supposed to be dead.
Kuśadāha

କୁଶଦ୍ୱୀପ—ସଂ. ବି—ପୁରାଣୋକ୍ତ ଦ୍ୱୀପବିଶେଷ; (ପୃଥିବୀର ସପ୍ତଦ୍ୱୀପ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ ଦ୍ୱୀପ; ଏହା ଗୃହପାଖରେ ଘୃତ-ସିନ୍ଧୁବେଷ୍ଟିତ)—Name of one of the seven large islands comprising the universe according to the Hindu mythology.
Kuśadwīpa

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଂ ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଭ	
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଭ	ନ୍	

କୁଶଧ୍ୱଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ନାମ)—ଜନକରାଜାଙ୍କ ସାନ ଭାଇ—
Kuśadhwaja The younger brother of king Janaka.

କୁଶନଗର—ସଂ. ବି. (ନାମ)—କୁଶୀ ୨ (ଦେଖ)
Kuśanagara Kuśi 2 (See)

କୁଶପ—ସଂ. ବି. (କୁଶ=ଜଳ+ପା ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ. ଅ)—
Kuśapa ଜଳପାନପାତ୍ର; ପାଣି ଗିଲାସ—
Goblet; a drinking glass.

କୁଶପାତ୍ରୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଶପାତ୍ର)—ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନରେ କୁଶ ଓ
Kuśapātri ଜଳାଦି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତମ୍ବାର ଲମ୍ବା ପାତ୍ର—
କୋଶୀ; କୁଶୀ A boat-shaped vessel made of copper to be used in religious ceremonies.

କୁଶବଟୁ—ସଂ. ବି. (କୁଶ+ବଟୁ)—୧ । କୁଶରେ ମୋଡ଼ା ହୋଇ
Kuśabaṭu ଦ୍ୱିଗୁଣ ହୋଇଥିବା କୁଣ୍ଡଳାକାର ମୁଦ୍ରିକା (ଏହା ଧର୍ମ-
କୁଶବେଠନ କ୍ରିୟା କରିବା ସମୟରେ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧନ୍ତି; କୁଶର ମୁଦ୍ରିକା—1. A ring made by turning Kuśa grass double and worn by the performer of religious ceremonies.

୨ । ଶ୍ରାଦ୍ଧାଦିରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବା ପିତୃରୂପେ କଳ୍ପିତ କୁଶର ମୋଡ଼ା—
2. A ring of Kuśa grass personating a Brāhmaṇa at a Śrāddha.

ଦେ. ବି. (ବର୍ଣ୍ଣିଆଶବ୍ଦ)—ତୃଣର କୁଶବଟୁ ପରି ସୁନାରୂପାରେ ତିଆରି ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
A kind of gold or silver ornament.

କୁଶବିଟାଳ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—କୁଶବିଟାଳି (ଦେଖ)
Kuśabiṭāla Kuśabiṭāli (See)

କୁଶବିଟାଳି—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ରଜସ୍ୱଳା ହୋଇ ଶାଶୁଘରକୁ ଯିବା
Kuśabiṭāli ପୂର୍ବରୁ ବିଧବା ହୋଇଥିବା ଶୂଦ୍ରକନ୍ୟା—
1. A Śūdra girl who is widowed before she visits her husband's house after attaining puberty.

୨ । ରଜୋବତୀ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ନାମମାତ୍ର ବିବାହିତା ଶୂଦ୍ର-
କନ୍ୟା—2. A girl who is given in nominal marriage before attaining puberty.

କୁଶବିଟାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—କୁଶବିଟାଳି (ଦେଖ)
Kuśabiṭāliā Kuśabiṭāli (See)

କୁଶ ବିଟାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅରଜସ୍କା ଶୂଦ୍ର କନ୍ୟାର ନାମମାତ୍ର ବିବାହବିଧି
Kuśa biṭāliba ସମ୍ପାଦନ କରିବା—To perform a nominal ceremony of marriage of an unmatured Śūdra girl.

[ଦ୍ର—ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ଅପ୍ରାପ୍ତରଜସ୍କା କନ୍ୟାଙ୍କୁ ବିବାହ ଦେବା ପ୍ରଥା ଅନୁକରଣରେ ଋତୁମତୀ ହେବା ପୂର୍ବରୁ କନ୍ୟାକୁ ଶୂଦ୍ରପିତା ବିବାହ ଦେବାର ପ୍ରଥା କେତେକ ଅଞ୍ଚଳରେ ଚଳୁଅଛି । ଏ କନ୍ୟାକୁ ସାହାଡ଼ା ଗଛ, ପଟେ କାଣ୍ଡ, ଧର୍ମଦେବତା ବା ମାତାମହସମ୍ପର୍କୀୟ ଅତି ବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ନାମମାତ୍ର ବିବାହ ଦେବାଦ୍ୱାରା ଶୂଦ୍ରମାନେ ବାଲ୍ୟବିବାହ ପ୍ରଥାକୁ ପାଳନ କରନ୍ତି ଓ ପରେ କନ୍ୟା ଋତୁମତୀ ହେଲେ ଉପଯୁକ୍ତ ବାସ୍ତବ ବର ସଙ୍ଗେ କୁଶବିଟାଳ କନ୍ୟାକୁ ବିବାହ ଦିଅନ୍ତି ।]

କୁଶବେଣ୍ଟି—ଦେ. ବି—୧ । କୁଶଗଣ୍ଠି (ଦେଖ)
Kuśabeṇṭi 1. Kuśagaṇṭhi (See)

୨ । କୁଶ ପରି କେଶ୍‌ଏ ମୁଣ୍ଡବାଳ—
2. A small lock of the hair of the head.

୩ । ଗାଧୋଇବା ପରେ ଶୁଖିବା ପାଇଁ ମୁକୁଳା ଥିବା ଲମ୍ବମାନ କେଶର ଅଗରେ ପକାଯିବା ଗଣ୍ଠି—
3. A small knot tied at the end of the hair while it is left hanging down after bath.

କାନ୍ତାରଭଜର ବନ୍ତଳପ୍ରାନ୍ତରେ ପକାଇଲେ କୁଶବେଣ୍ଟି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ।

କୁଶଭଦ୍ରା—ଦେ. ବି—ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର ନଦୀବିଶେଷ—Name of a river
Kuśabhadrā in the district of Puri.

[ଦ୍ର—ମହାନଦୀରୁ କଟକ ନରାଜଠାରେ ଯେଉଁ ଶାଖାନଦୀ ବାହାରିଅଛି, ସେହି କାଠଯୋଡ଼ୀ ନଦୀରୁ କଟକ ସହରର ଦକ୍ଷିଣରେ କୁଆଖାଇ ନାମରେ ଗୋଟିଏ ଶାଖା ବାହାରି ଅଛି; ଉକ୍ତ କୁଆଖାଇରୁ ବାଲିଅନ୍ତାଠାରେ କୁଶଭଦ୍ରା ନାମକ ଶାଖାନଦୀ ବାହାରି ଅଛି । କୁଶଭଦ୍ରା କିଛିଦୂର ଯାଇ ପ୍ରାଚୀ ଓ କୁଶଭଦ୍ରା ନାମରେ ବଙ୍ଗୋପସାଗରରେ ପଡ଼ିଅଛି । ଉଙ୍ଗାରପୁର ଓ ନିମାପଡ଼ା କୁଶଭଦ୍ରା କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ।]

କୁଶମ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମଦ୍ୟବିଶେଷ (ଏହାକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାତିର
Kuśama ଲୋକେ ପିଅନ୍ତି)—A kind of intoxicating drink.

କୁଶମସିଣା—ଦେ. ବି—କୁଶରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଆସନ—
Kuśamasiṇā A mat made of Kuśa grass.
କୁଶେର ମାଁଦୁର କୁଶମସିଣାରେ ଗୋଟିକେ ବସାଇଲେ ।
କୁଶକୀ ଚଟାଇ କୁଶସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

କୁଶମ୍ପ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କୁ ଓ ଶଙ୍କ ଧାତୁ; ଭୁଲ. ସଂ. ସଂକୁଚିତ)—
Kuśampa ଆଶଙ୍କିତ; ନାଗରୁ; ଚୁପ ଓ ଚୁପ୍ପୀଭୂତ—
Alarmed and silent.

(ଯଥା—ଏହା ଶୁଣି ସେ କୁଶମ୍ପ ହୋଇ ରହିଲେ ।)

କୁଶୟ—ସଂ. ବି. (କୁଶ=ଜଳ+ଯା ଧାତୁ+ଅ)—କୁଶପ (ଦେଖ)
Kuśaya Kuśapa (See)

କୁଶରେ ବିଟାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୁଶ ବିଟାଳିବା (ଦେଖ)
Kuśare biṭāliba Kuśa biṭāliba (See)

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଆଉଁଷା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ;'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ;'ଅଲବଟ୍ଟ'ଦେଖିବେ ।

କୁଶଳ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କୁ=କୁତ୍ସିତ+ଶେ ଧାତୁ=ନାଶ କରିବା+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; କିମ୍ବା କୁଶ+ଲା=ଗ୍ରହଣ କରିବା+ଅ)—
Kuśala
୧ । କଲ୍ୟାଣ; ମଙ୍ଗଳ—1. Welfare; prosperity; happiness.
୨ । ଉପଦ୍ରବ; ବା ଆପଦରୁ ମୁକ୍ତି—
2. Freedom from danger.
୩ । କୈପୁଣ୍ୟ—3. Skill.
୪ । ପୁଣ୍ୟ—4 Meritorious act.
୫ । ସାମର୍ଥ୍ୟ—5. Competence; proficiency; ability.
ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଉତ୍ତମ—1. Good.
(କୁଶଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ନିପୁଣ; ଦକ୍ଷ; ଚତୁର—3. Competent; adept; proficient; skilful.
୩ । ଶିକ୍ଷିତ—3. Educated; learned.
୪ । ଉଚିତ; ଉପଯୁକ୍ତ—4. Right; proper.
୫ । ସୁଖୀ; କଲ୍ୟାଣଯୁକ୍ତ—5 Prosperous; happy.
୬ । ନିରାପଦ—6. Free from danger.
ଦେ. ବି—କୋଶଳ (ଦେଖ)—Kośala (See)
କୁଶଳ କୁଶଳ ଦେଶ ପାଳନେ ସେହ । ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
ଦେ. ବିଣ—ପାଚିଲା—Ripe.
କୁଶଳ ରସାଳ ସମ ହେବାରୁ ତାଳକୁ । ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

କୁଶଳକାମ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—କୁଶଳକାମୀ (ଦେଖ)
Kuśalakāma Kuśalakāmī (See)
(କୁଶଳକାମା—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୁଶଳକାମୀ ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କୁଶଳ+କାମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ମଙ୍ଗଳ କାମନାକାରୀ—
Kuśalakāmī
(କୁଶଳକାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Wishing happiness; well-wishing.

କୁଶଳପୃଚ୍ଛା—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କୁଶଳ+ପୃଚ୍ଛା)—
Kuśalapruchchhā କୁଶଳପ୍ରଶ୍ନ (ଦେଖ)
Kuśalapraśna (See)

କୁଶଳପ୍ରଶ୍ନ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କୁଶଳ+ପ୍ରଶ୍ନ)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Kuśalapraśna ତାହାର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ମଙ୍ଗଳସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପ୍ରଶ୍ନ—
Enquiring as to the welfare, health etc. of a person (e. g. How do you do ?)
(ଯଥା— ଆପଣଙ୍କର ସବୁ କୁଶଳ ତ ?)

କୁଶଳବାର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କୁଶଳ+ବାର୍ତ୍ତା)—
Kuśalabārttā କୁଶଳସଂବାଦ (ଦେଖ)
Kuśalasambāda (See)

କୁଶଳବ—ସଂ. ବି. (କୁଶ+ଲବ; ଦ୍ୱିବଚନ)—ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଯାଆଁଳା
Kuśalaba ପୁଅ ଦୁହେଁ—The twin sons of Rāma.
(କୁଶୀଲବ—ଅନ୍ୟରୂପ)

କୁଶଳସଂବାଦ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କୁଶଳ+ସଂବାଦ)—୧ । ମଙ୍ଗଳ-
Kuśalasambāda ସମାଚାର; ଶୁଭ ଖବର—1 Good news.
୨ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟସମ୍ବନ୍ଧେ ସମ୍ବାଦ—
2. News of one's good health.

କୁଶଳି—ଦେ. ବି.— ମଧ୍ୟମାକୃତି ଡଙ୍ଗା; କୋଶଳି—
Kuśali A medium-sized country-boat.

କୁଶଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କୋଶଳି (ଦେଖ)
Kuśali Kośali (See)

କୁଶଳୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୁଶଳ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ସୁଖୀ
Kuśalī 1. Happy.
୨ । ସମୃଦ୍ଧିମନ୍ତ—
(କୁଶଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Prosperous.
୩ । ନିରୁପଦ୍ରବ; ନିରାପଦ—
3. Free from danger.

କୁଶା—ସଂ. ବି. (କୁଶ+ଆ)—୧ । ଘୋଡ଼ାର ଲଗାମ—
Kuśā 1. Horse's bridle.
୨ । କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ—2. A piece of wood.
୩ । ଦଉଡ଼ା—3. Rope.
୪ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଘୋଡ଼ାଇବାର ପଟା—
4. A plank for covering anything.
୫ । ଲଙ୍ଗଳଲୁହା—5. Plough-share. (M.W.)
୬ । କପାବଳଡ଼ା—6. A pod of cotton. (M. W.)
ଦେ. ବି.— କୃଷ୍ଣର ଅନାଦରାର୍ଥକ ଡାକନାମ—
Name for calling Krushna.
ପ୍ରାଦେ. (ଫିହଭୂମ) ବି.—ପଣସର ଖୋସା; ପଣସଫୁଟ—
The seed-pod inside the jackfruit.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଖୋସା; ଟସରପୋକଙ୍କ ଗୋଟି—
Silk-cocoons.

କୁଶାକର – ସଂ. ବି. (କୁଶ+ଆକର; ପ୍ରଥମେ ଭୂମିରେ କୁଶ ସ୍ଥାପନ
Kuśākara କରି ଯଜ୍ଞାଗ୍ନି ଲଗାଯିବାରୁ)—ଯଜ୍ଞାଗ୍ନି—
Sacrificial fire.

କୁଶାକ୍ଷ—ସଂ. ବି.—ମାକଡ଼ା—
Kuśāksha Monkey.

କୁଶାଗ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; କୁଶ+ଅଗ୍ର)—କୁଶର ମୁନିଆଁ ଅଗ—
Kuśāgra The sharp point of a blade of Kuśa grass.

କୁଶାଗ୍ରବୁଦ୍ଧି—ସଂ.ବିଣ ((ବହୁବ୍ରୀହି କୁଶାଗ୍ର+ବୁଦ୍ଧି)—ସୂକ୍ଷ୍ମବୁଦ୍ଧିବିଶିଷ୍ଟ—
Kuśāgrabudhhi Keen-witted; sharp.
ସଂ. ବି.—(ଉପମିତ କର୍ମଧା)—ସୂକ୍ଷ୍ମ ବୁଦ୍ଧି—
Sharp wit; clear insight.

କୁଶାଗ୍ରୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (କୁଶାଗ୍ର+ଈୟ)—୧ । ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ (ବୁଦ୍ଧି) —
Kuśāgrīya 1. Penetrating; sharp (intellect.)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

୨ । କୁଶାଗ୍ର ପରି ସୂକ୍ଷ୍ମ—2. As sharp as the point of a blade of Kuśa.

କୁଶାଙ୍କୁର—ସଂ. ବି. (କୁଶ + ଅଙ୍କୁର)—୧ । ଗଜୁରି ଥିବା କୁଶ—
Kuśāṅkura 1. Shoots of young Kuśa.
୨ । ଏକ ଗଛ କୁଶ—2. One blade of Kuśa.

କୁଶାଙ୍ଗୁରୀୟ—ସଂ. ବି. (କୁଶ + ଅଙ୍ଗୁରୀୟ)—କୁଶବଟୁ (ଦେଖ)
Kuśāṅgurīya Kuśabaṭu (See)

କୁଶାଙ୍ଗୁଳୀ—ସଂ. ବି.—(କୁଶ + ଅଙ୍ଗୁଳି)—କୁଶବଟୁ (ଦେଖ)
Kuśāṅgulī Kuśabaṭu (See)

କୁଶାବତୀ—ସଂ. ବି.—ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପୁଅ କୁଶର ରାଜଧାନୀ—Name of
Kuśābatī the capital of Kuśa, son of Rāma.

କୁଶାବହ—ଦେ. ବି.—ରାଜପୁତ ଜାତିବିଶେଷ—
Kuśābaha A caste of Rajput warriors.

ସ୍ୱଯୋଗ ପାଇଣ ଘଟୋର ସୈନିକେ,
କୁଶାବହଗଣେ କଲେ ବିନାଶ । ନିଦକଶୋର. କୃଷ୍ଣକୁମାରୀ ।

କୁଶାରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୃଷି; ଭୁଲ ହି. କୁଶିଆର୍)—
Kuśārī ୧ । ଏକପ୍ରକାର ଆଖୁ; କଳାର ଆଖୁ—
1. A species of sugarcane.
୨ । ମୃଦଙ୍ଗ ମୁହଁର ଦୁଇ ପାଖରେ ଛୁଆଣି ହୋଇଥିବା ଚମଡ଼ାକୁ ମୁହଁର ଉପର ସଙ୍ଗେ ସଂଲଗ୍ନ କରି ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଚମଦଉଡ଼ି—Thongs used to keep the pieces of hide attached to the ends of a drum.

କୁଶାସନ—ସଂ. ବି. (କୁଶ + ଆସନ; କୁ + ଶାସନ)—
Kuśāsana ୧ । କୁଶରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ପଟି—
1. A small mat of Kuśa grass to sit on.
୨ । ନିକୃଷ୍ଟ ଉପାୟ ଦ୍ୱାରା ରାଜ୍ୟଶାସନ—
2. Misgovernment

କୁଶିଆର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୃଷି; ଭୁଲ. ହି; କୁଶିଆର୍)—
Kuśiār
ଆଖୁ—Sugarcane.

କୁଶିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଟେରା
Kuśika Squint-eyed.
(କୁଶିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବି—୧ । ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ପିତାମହ ଓ ଗାଧିଙ୍କ ପିତା—
1. Name of Biswāmitra's grandfather.
୨ । ଲଙ୍ଗଳର ଲୁହା—2. Ploughshare.
୩ । ତେଲର କାଣ୍ଟି—3. Sediment of oil.
୪ । ବାହାଡ଼ା ଗଛ (ଦେଖ)
4. Bāhārḍā (tree)(See)
୫ । ସାଲ ଗଛ (ଦେଖ)
5. Sāla tree (See)

କୁଶିକା—ସଂ. ବି—ଗୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ଗଲେ ଭଙ୍ଗା ହାଡ଼କୁ ଯୋଡ଼ି ବାନ୍ଧିବା
Kuśikā ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠର ପଟା—
A piece of wood used as a splint for a broken leg. (M.W.)

କୁଶିକିଳା—ଦେ. ବି—ଶଗଡ଼ଟିର ସଙ୍ଗେ ଯୁଆଳିକୁ ଜୋଡ଼ିବା ପାଇଁ
Kuśikilā ବ୍ୟବହୃତ କାଠଖିଲ—
A wooden pin used to attach the centre of the yoke to the angular front-end of the beams of a cart.

କୁଶୀ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—୧ । ପୂର୍ବିଆ ଜିଲ୍ଲାରେ ପ୍ରବାହିତ ହିମାଳୟରୁ
Kuśī ବାହାରି ଗଙ୍ଗାରେ ପଡ଼ିଥିବା ନଦୀ—
1. Name of a tributary of the Ganges.
୨ । ବୁଦ୍ଧଦେବ ଦେହତ୍ୟାଗ କରିଥିବା ଗୋରଖପୁର ଜିଲ୍ଲାର ନଗରବିଶେଷ—
2. Name of a town in Gorakhpur where Buddha breathed his last.
(ଦ୍ର—ଏ ସ୍ଥାନର ଆଧୁନିକ ନାମ କସିୟା ।)
୨ । ବାଲ୍ମୀକି ଋଷି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Sage Bālmīki.

କୁଶୀଦ—ସଂ. ବି. (କୁଶ ଧାତୁ=ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା + ଈଦ)—
Kuśīda ୧ । କେତେ ମୂଳ ଧନ ଉପରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ
(କୁସୀଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) କେତେ ସୁଧ ହେବ ତାହା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାର ଗାଣିତିକ ପ୍ରଣାଳୀ—1. The arithmetical rule or method of calculating interest on a given capital.
୨ । ଋଣପ୍ରଦତ୍ତ ଧନର ସୁଧ ବା ବୃଦ୍ଧି—
2. Interest.
୩ । ଟଙ୍କାକୁ ସୁଧରେ ଲଗାଇବା—
3. Usury; investment of money on loan.
୪ । ରକ୍ତଚନ୍ଦନ—
4. Red species of Sandal-wood.
ବିଣ—ଯାହାର ସୁଧ ନେବା ଜୀବିକା ଅଟେ; ବୃଦ୍ଧିଜୀବୀ—
Usurer; one who lives on usury.

କୁଶୀଦକ—ସଂ. ବିଣ. (କୁଶୀଦ + କ)—
Kuśīdaka ଯେ ସୁଧ ପାଇଁ ଟଙ୍କା କରଜ ଦିଏ; ଯେ ଟଙ୍କା ଦେଇ ସୁଧ ନିଏ—A usurer.

କୁଶୀଦଗ୍ରାହୀ—ସଂ. ବିଣ. (କୁଶୀଦ + ଗ୍ରାହିନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Kuśīdagrāhī କୁଶୀଦକ (ଦେଖ)—
Kuśīdaka (See)

କୁଶୀଦଜୀବୀ—ସଂ. ବିଣ. (କୁଶୀଦ + ଜୀବ ଧାତୁ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Kuśīdajībī କୁଶୀଦକ (ଦେଖ)
Kuśīdaka (See)

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ତୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ୍ଣ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ୍ଣ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିରା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗୀ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ

କୁଶୀଦବ୍ୟବହାର—ସଂ. ବି—ଟଙ୍କାମହାଜନ କାରବାର—
Kuśīdabyabahāra Usury.

ପରଦାରରତ କୁଶୀଦବ୍ୟବହାର
କଲେ ସ୍ନାନ ତ୍ରିବ ବ୍ରାହ୍ମଣ ନରବର । କୃଷ୍ଣସଂହି. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

କୁଶୀଳ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁ+ଶୀଳ)—ମନ୍ଦ ଆଚରଣ-ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି—Ill behaved (person).
Kuśīla
(ସୁଶୀଳ—ବିପରୀତ)
(କୁଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୁଶୀଲବ—ସଂ. ବି. (କୁଶ+ଲବ; ନିପାତନ)—
Kuśīlaba ୧ । ଲବ ଓ କୁଶ; ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଯାଆଁଳା ପୁଅ ଦୁହେଁ -
1. The twin sons of Rāma (who first sang the Rāmāyaṇa composed by Balmiki at the court of Rāma.)
ପୁଂ—୨ । କବି—2. A bard; poet.
୩ । ନର୍ତ୍ତକ; ନଟ—3. An actor; dancer.
୪ । ସମ୍ବାଦ ପ୍ରଚାରକ—4. A news-monger.
୫ । ଗାୟକ—5. A singer.
୬ । ବାଲ୍ମୀକି ଋଷି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. Sage Bālmīki.

କୁଶୀସ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବୈଦେ. ବି. (ଫା. କୋଶିସ୍; ଭୁଲ. ହି. କୋଶିସ୍)—
Kuśīs
ଚେଷ୍ଟା; ପ୍ରଯତ୍ନ—Exertion.

କୁଶୁମ୍ଭ—ସଂ. ବି. (କୁଶ=ଜଳ+ଉମ୍ଭ)—
Kuśumbha ୧ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ ଜଳପାତ୍ର; କମଣ୍ଡଳୁ—
1. An ascetic's water-bowl.
୨ । ଜଳକୁମ୍ଭ—2. Water-jar.

କୁଶୁଳ—ଦେ. ବି—କୋଶଳ (ଦେଖ)
Kuśuli Kośali (See)

ଶାଙ୍କରକେଶ କୁଶୁଳସମାନ କଙ୍କାଳ—ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

କୁଶୂଳ—ସଂ. ବି—୧ । ଧାନକୋଠି; ଶସ୍ୟାଗାର; ଅମାର—
Kuśūla 1. Granary.
(କୁସୂଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଭଣ୍ଡାର—
2. Store-room; treasury.
୩ । ତୁଷାଗ୍ନି; ତଷୁର ନିଆଁ—
3. Fire made of chaff.
୪ । କଡେଇ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Frying pan.
୫ । ଦୁଃଖଦାୟକ ଶୂଳରୋଗ—5. Painful colic.
୬ । ଦ୍ରବ୍ୟ ସଞ୍ଚୟ କରିବା ଆଧାର—6. Cupboard.

କୁଶୂଳଧାନ୍ୟକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁଶୂଳରେ ଧାନ୍ୟ ଅଛି ଯାହାର)—ଯେଉଁ ଗୃହସ୍ଥ ତିନି ବର୍ଷର ଖାଦ୍ୟ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ଧାନ ସଞ୍ଚୟ କରି ସାଇଛିଥାଏ—
Kuśūladhānyaka
A householder who has in stock food-grains for three years.

କୁଶେର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁଶାରି (ଦେଖ)
Kuśer Kuśāri (See)

କୁଶେଶୟ—ସଂ. ବି. (କୁଶେ=କୁଶରେ=ଜଳରେ+ଶୀ ଧାତୁ=ଶୋଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kuśeśaya
୧ । ପଦ୍ମ—1. Lotus.
୨ । କଇଁ—2. Water-lily.
୩ । ସାରସପକ୍ଷୀ—2. Indian crane.
୪ । ମରାଳ; ହଂସ—4. Drake; swan.
୫ । କର୍ଣ୍ଣିକାର ବା କନିଅର ଗଛ—
5. A tree with yellow flowers and poisonous berries; Thevetia Nerifloria.
ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—ବ୍ରତାଦିର ନିୟମପାଳନ ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୁଶାସନରେ ଶୁଏ—One who sleeps on a mat of Kuśa grass as a penance while observing certain vows.

କୁଶୋଦକ—ସଂ. ବି. (ମ.ପ. ଲୋ; କୁଶଶ୍ଚ ଉଦକ)—ଦାନାଦି ସମୟରେ ବ୍ୟବହୃତ କୁଶସ୍ପୃଷ୍ଟ ମନ୍ତ୍ରପୂତ ଜଳ—Water consecrated by being touched with the Kuśa grass during religious rites.
Kuśodaka

କୁଷ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଛିଣ୍ଡାଇବା; ଚିରିବା—
Kush (root) 1. To tear.
୨ । ଟାଣିପକାଇବା—2. To pull or draw out.
୩ । ପରୀକ୍ଷା କରିବା—3. To test; to examine.
୪ । ଶୋଭାପାଇବା—4. To shine.
୫ । ଚିମୁଟିବା—5. To pinch (M. W.)

କୁଷଳ—ସଂ. ବି—କୁଶଳର ଅନ୍ୟରୂପ—A from of the word Kuśala (See). (M.W.)
Kushala

କୁଷାକୁ—ସଂ. ବି. (କୁଷ ଧାତୁ=ଶୋଭା ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଆକୁ)—
Kushāku ୧ । ଅଗ୍ନି—1. Fire.
୨ । ମାଙ୍କଡ଼—2. Monkey.
ବିଶ—୧ । କ୍ରୂର; ଦୁଷ୍ଟ—1. Vile; wicked.
୨ । ଘୃଣ୍ୟ—2. Detestable.
୩ । ଯାହା ପୋଡ଼ିପକାଏ—
3. Burning; scorching.

କୁଷିତ—ସଂ. ବି. (କୁଶ+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଇତ)—ଜଳ ମିଶ୍ରିତ—
Kushita Mixed with water. (Apte)

କୁଷିଦ—ସଂ. ବି—କୁଶୀଦ (ଦେଖ)
Kushida Kushīda (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ପେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

କୁଷୀଦ—ସଂ. ବି—ସୁଧରେ ଟଙ୍କା ଖଟାଇବା; ମହାଜନ—
Kushīda Usury.

ବିଣ—୧ । ଜଡ଼—1. Inert.
୨ । ନିର୍ମମ—2. Indifferent.
୩ । ବିରାଗୀ—3. Apathetic.

କୁଷୁମ୍ଭ—ସଂ. ବି. (ବୈଦିକ)—ବିଷାକ୍ତ ପୋକର ଦେହରେ ଥିବା
Kushumbha ବିଷ-ଥଳୀ—The venom-bag of an insect.

କୁଷ୍ଠା— ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଏକଶ୍ରେଣୀର ମଠା ବୁଣିବା ତନ୍ତୁ ଜାତି—
Kushṭā A class of silk-weavers in Sambalpur.

କୁଷ୍ଠ—ସଂ. ବି. (କୁଷ୍ ଧାତୁ=ଛିଣ୍ଡାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଠ; କୁ=କୁତ୍ସିତ+ସ୍ଥା
Kushṭha ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
କୁଷ୍ଠ ୧ । ଭୟାନକ ଚର୍ମ ଓ ମାଂସ ବ୍ୟାଧିବିଶେଷ—
ପାପରୋଗ; କାଢ଼ 1. Leprosy; lepra; Antony's Fire.
ଓ. କୋଢ଼

[ଦ୍ର—ଏହି ରୋଗ ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଅଠର ପ୍ରକାରା ଆଧୁନିକ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଗବେଷଣାଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର କରିଅଛନ୍ତି ଯେ ଏ ରୋଗର କୀଟାଣୁ ଦେହରେ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ସମୟରୁ ୨୦।୨୫।୩୦ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେହରେ ବଞ୍ଚିରହେ । ସୁସ୍ଥ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଏ କୀଟ କିଛି କରି ପାରେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟ ଉପଦଂଶ,ମାଲେରିଆ, କୃମି, ମଳବଦ୍ଧତା ଆଦି ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଦୁର୍ବଳ ହେଲେ ଏ କୀଟ ଦେହରେ ମାଡ଼ିଉଠେ । ଏ କୀଟ ଏକମାସରୁ ପଚିଶ ବର୍ଷ ଯାଏ ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ଲୁପ୍ତ ହୋଇ ରହେ । ଆଳସ୍ୟ, ପଖାଳ, ସଢ଼ାମାଛ ବା ଶୁଖୁଆ ଭୋଜନ, ବେଶ୍ୟାସହବାସ, ଅପରିଷ୍କୃତ ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ, ଅପରିଷ୍କୃତ ଗୃହରେ ବାସ, ବ୍ୟାୟାମର ଅଭାବଦ୍ୱାରା ଏ କୁଷ୍ଠକୀଟ ଶରୀରରେ ମାଡ଼ିଯାଇ କୁଷ୍ଠ ରୋଗ ଜନ୍ମାଏ । ଦୈନିକ ଅଶା ୧୨।୫।୨୯ ।

ପୂର୍ବେ ଏହା ଦୁରାରୋଗ୍ୟ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହେଉଥିଲା; କିନ୍ତୁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପଣ୍ଡିତମାନେ (Injection) ଇଞ୍ଜେକ୍ସନ୍‌ଦ୍ୱାରା ଏହା ଆରୋଗ୍ୟ କରିବାର ଦାବୀ କରୁଅଛନ୍ତି ।]

୨ । କୁଡ଼; ଔଷଧଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ; କାଶ୍ମୀରଜାତ ବୃକ୍ଷବିଶେଷର ଶଳ—
2. A medicinal bark; Saussurea Lappas; Costus Speciosus.

କୁଷ୍ଠଘ୍ନ—ସଂ. ବିଣ.—(କୁଷ୍ଠ+ହନ ଧାତୁ+ଅ)—କୁଷ୍ଠରୋଗନାଶକ
Kushṭhaghna (ଔଷଧ)—
(antidote) Curing leprosy.

କୁଷ୍ଠ ଫୁଟିବା—ଦେ. କ.—କୁଷ୍ଠରୋଗଜନିତ ବ୍ରଣମାନ ଘାଆ ହୋଇ
Kushṭha phuṭibā ଯିବା—The bursting out of the
କୁଠଫୁଟା sores of leprosy.
କୋଢ଼ ଫୁଟନା

କୁଷ୍ଠାରି—ସଂ. ବି. (ଅଶ୍ମ ତତ୍ତ୍ୱ; କୁଷ୍ଠ+ଅରି)—ଗନ୍ଧକ—
Kushṭhāri Sulpher.

କୁଷ୍ଠାଶ୍ରମ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଷ୍ଠୀ+ଆଶ୍ରମ)—
Kushṭhāśrama କୁଷ୍ଠ ରୋଗୀମାନଙ୍କ ଆଶ୍ରୟସ୍ଥାନ—
କୁଷ୍ଠାଶ୍ରମ Leper-assylum.
କୁଷ୍ଠାଶ୍ରମ

କୁଷ୍ଠି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର, ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କୋଷ୍ଠି (ଦେଶ)
Kushṭhi Koshṭhi (See)

କୁଷ୍ଠିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୁଷ୍ଠ+ଇତଜାତାର୍ଥେ. ଇତ)—
Kushṭhita କୁଷ୍ଠରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ—
Attacked with leprosy.

କୁଷ୍ଠୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୁଷ୍ଠ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Kushṭhī କୁଷ୍ଠରୋଗଗ୍ରସ୍ତ; କୋଢ଼ିଆ—Leprous; suffering
(କୁଷ୍ଠିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) from leprosy.

କୁଷ୍ମଳ—ସଂ. ବି. (କୁଷ ଧାତୁ)—
Kushmala ୧ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ମଳ)ପତ୍ର—1. Leaf.
୨ । (+ଭାବ. ମଳ) କର୍ତ୍ତନ—2. Cutting.

କୁଷ୍ମାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (କ=ପୃଥିବୀ+ଉଷ୍ମନ୍=ଉଷ୍ମ+ଅଣ୍ଡ)—
Kushmāṇḍa ୧ । ପାଣିକଖାରୁ—
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ— 1. Pumpkin gourd; Benincasa Cerifera.
କାଶୀଫଳ,
କର୍କାରୁ [ଦ୍ର—ଏହା ଧଳା ରଙ୍ଗର ପାଉଁସିଆ
ପ୍ରା. କୁମ୍ଭଣ୍ଡ ଲମ୍ବା ଫଳବିଶିଷ୍ଟ ଲତା; ଏଥିର ଫୁଲ
ଚାଳକୁମଡ଼ା, ଛାଁଚିକୁମଡ଼ା ହଳଦିଆ; ଏ ଫଳରେ ଔଷଧ, ମୁରବ୍ବା
କୁମ୍ହଡ଼ା, ପେଠା ବଡ଼ି ଓ ତରକାରୀ ହୁଏ ।]
ଗୁଡ଼କୁମଡ଼ା, ମିଠାକୁମଡ଼ା ୨ । ବୋଇଢକଖାରୁ—
ପୋଳା କୁମ୍ହଡ଼ା 2. Cucurbita Maxima; gourd.
୩ । ଶିବାନୁଚରବିଶେଷ—
3. A class of attendants of Śiba.
୪ । ମନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
4. A particular religious formula.
୫ । ଗର୍ଭିଣୀର ଗର୍ଭସ୍ଥଳୀ; ଜରାୟୁ—
5. Ovary; womb.
୬ । ମିଥ୍ୟାଗର୍ଭ; ମୂଢ଼ଗର୍ଭ—
6. A false conception; appearance of conception (e. g. swelling of the abdomen and breasts) without actual fructification in the womb).
୭ । ଭୂତଯୋନିବିଶେଷ—
7. A class of aerial spirts; imp.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପରେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

କୁଷ୍ମାଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (କୁଷ୍ମାଣ୍ଡ + ଖଣ୍ଡ)—
Kushmāṇḍa khaṇḍa ୧ । ପାଣିକଖାରୁରେ କନ୍ଦ ମିଶାଯାଇ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମସଲା ସାହାଯ୍ୟରେ ସିଦ୍ଧ ହୋଇଥିବା ଔଷଧ—
1. A preparation of pumpkin-gourd for medicinal purposes.
[ଦ୍ର—ଏହା ଶୂଳ ଉଦରରୋଗ ଓ ବାୟୁରୋଗରେ ଉପକାରୀ ।]
୨ । ପାଣିକଖାରୁର ମୋରବା—
2. A confectionery of pieces pumpkin-gourd boiled with sugar; preserved bits of pumpkin.

କୁଷ୍ମାଣ୍ଡା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୁଷ୍ମାଣ୍ଡ + ଆ)—ଦୁର୍ଗା—
Kushmāṇḍā Goddess Durgā.

କୁଷ୍ମାଣ୍ଡୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୁଷ୍ମାଣ୍ଡ + ଈ)—
Kushmāṇḍī କୁଷ୍ମାଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Kushmāṇḍā (See)

କୁସ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା—
Kus (root) 1. To embrace.
୨ । ଘେରିବା—2. To surround; to envelop.
୩ । ଦୀପ୍ତି ପାଇବା—3. To shine.

କୁସଂସର୍ଗ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ + ସଂସର୍ଗ)—ମନ୍ଦ ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ସହବାସ -
Kusaṁsarga Association with bad people,

କୁସଂସର୍ଗୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(କୁସଂସର୍ଗ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ଯେ ମନ୍ଦବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ସହବାସ କରେ—
Kusaṁsargī Associating with bad people.
(କୁସଂସର୍ଗିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୁସଂସ୍କାର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ + ସଂସ୍କାର)—୧ । ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ—
Kusaṁskāra 1. Superstition; prejudice.
୨ । ମିଥ୍ୟା ବା ଭ୍ରାନ୍ତ ଧାରଣା—
2. A false or wrong impression or notion.
୩ । ପ୍ରତିକୂଳ ମତ—3. Unfavourable opinion.

କୁସଂସ୍କାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୁସଂସ୍କାର + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ଭ୍ରାନ୍ତ ଧାରଣା ଯୁକ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Kusaṁskārī Superstitious; prejudicious.

କୁସଙ୍ଗ—ସଂ. ବି.—(କର୍ମଧା; କୁ + ସଙ୍ଗ)—ମନ୍ଦ ଲୋକ ସଙ୍ଗେ ସହବାସ—
Kusaṅga Bad company; association with bad people.
ଦେ. ବି.—କୁସଙ୍ଗୀ; ମନ୍ଦ ବା ଖଳ ସହଚର—
A bad or wicked companion.
କୁସଙ୍ଗରେ ସର୍ବନାଶ, କୁସଙ୍ଗରେ ସଙ୍ଗ ହେଲେ କାଠଘଣ୍ଟ ଲମ୍ବିବା । ଚଳ ।

କୁସଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ମନ୍ଦ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସହବାସ କରେ—
Kusaṅgī 1. One who mixes in bad company.
(କୁସଙ୍ଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମନ୍ଦ ସହଚର—
2. Bad or evil companion.

କୁସନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଗଦି; ତୁଳାପୂର୍ଣ୍ଣ ନରମ ବିଛଣା—
Kusan Cushion.
କୁସନ
ক্কুশান

କୁସନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ହାଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)
Kusanā Hāṇḍiā (See)

କୁସାଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବି.—ବାଉଁଶକଣ୍ଟା; କଣ୍ଟାବାଉଁଶର କଣ୍ଟା—
Kusāṅgī The prickly thorns of the
ବାଁଶକାଁଟା Bambusa Arundinacea.

କୁସିସ୍—ପ୍ରାଦେ.(ସମ୍ବଲପୁର) ବୈଦେ.(ଫା. କୋସିସ୍)ବି—ପ୍ରଯତ୍ନ; ଚେଷ୍ଟା; ଉଦ୍ୟୋଗ—Exertion; efforts.
Kusis

କୁସୁନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ହାଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)
Kusunā Hāṇḍiā (See)

କୁସୁମ—ସଂ. ବି. (କୁସ ଧାତୁ = ଦୀପ୍ତି ପାଇବା + ମଙ୍ଗାର୍ଥେ. ଉମ)—
Kusuma ୧ । ପୁଷ୍ପ—1. Flower (generally).
କୁସୁମ ପରଶରେ ପଟ ନିସ୍ତରେ,
କେଉଁ ବଡ଼ଲୋକର ନବସେ ଶିରେ ସେ—ଭଞ୍ଜ. ରସିକହାରାବଳୀ ।
୨ । ଫଳ—2. Fruit.
୩ । ସ୍ତ୍ରୀ ରଜଃ—3. Menses; menstrual discharge.
୪ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଋତୁସମୟ—4. The period of the appearance of the menstrual flow in females.
୫ । ଡିମ୍ବର ହଳଦିଆ ଅଂଶ ବା କେଶର—
5. The yolk or yellow part of an egg.
୬ । ଚକ୍ଷୁରୋଗବିଶେଷ—6. A disease of the eye in which yellow lines appear on the retina.

ସଂ. କୁସୁମ୍ଭ, କମଳୋତ୍ତର, ଦେଃ ବି—୧ । (ସଂ. କୁସୁମ୍ଭ) କୁସୁମ୍ଭ
ଗ୍ରାମ୍ୟକଙ୍କୁମ୍ଭ, ଅଗ୍ନିଶିଖ, ଫୁଲ; ଗେଣ୍ଡୁଫୁଲ—
ବସୁରଞ୍ଜନ 1. A yellow flower; Safflower;
କୁସୁମ Carthamus Tinctorius.

କୁସୁମ; କାସୁମ୍ବ [ଦ୍ର—ଏ ଗୁଳ୍ମ ଦୁଇ ତିନି ହାତ ଉଚ୍ଚରେ
ଦେ. ଅଗ୍ନିଶିଖା ବଢ଼େ, ଗୁଳ୍ମର କାଣ୍ଡ ଓ ଡାଳ କୋମଳ-
କଣ୍ଟକମୟ, ପତ୍ର ଲମ୍ବ ଓ ଦନ୍ତୁର; ଏଥିର ପାଖୁଡ଼ାର ମୂଳରେ ମଞ୍ଜିଥାଏ, ମଞ୍ଜିରୁ ତେଲ ବାହାରେ; ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ାରୁ ଏକପ୍ରକାର (କୁସୁମୀ) ରଙ୍ଗ ବାହାରେ, ସେହି ରଙ୍ଗରେ ପାଟଲୁଆ ରଙ୍ଗାଯାଏ । ଏହି ଫୁଲ ଚାରିପ୍ରକାର; ଯଥା—ମଣ୍ଡାକୁସୁମ, ଗେଣ୍ଡୁ, ମାଣିକଚୂନ ଓ ଚୂଲଣ ।]

ସଂ. ସୁକୋଶକ, କୋଷାମ୍ର, ୨ । (ସଂ. କୋଶାମ୍ର) ଏକଜାତୀୟ
ଲାକ୍ଷାବୃକ୍ଷ, ଘନସ୍କନ୍ଧ, କାଠଗଛ— 2. A kind of hard
କ୍ଷୁଦ୍ରାମ୍ର, କୃମିବୃକ୍ଷ timber used for preparing the
କୁସୁମ; କୋଶାମ; କେଓଡ଼ା axle of carts; the shell lac

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଣ,ଶ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ଟ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ତ

कुसुम; कौशाम; कासम; गनसम; गसम insects are laid on this tree; Schleicheria Trijuga.

ମ. କୋସୁମ, କୋହନ, କୋସିମ, ପେଡ଼ୁମନ
ଗୁ. କୋସୁମ, କୋରମ, କୋସ୍ମ, ଗୋସନ, କୋରମ, ଅସୁମର
ତା. ପାଙ୍ଗା, ପୁ, ପୁଲାଚ, ପୁଙ୍ଗା
ତେ. ପୋଷ୍ଟୁ, ପୁଷ୍ପକୁ, ପୁଷ୍ପି, ମାସ୍ପି

[ଦ୍ର—ଏହି ଗଛ ଗଠାଗଛ ପରି ମଧ୍ୟଭାରତ ଗଛ ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ,ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଓ ଗଡ଼ଜାତ ଜଙ୍ଗଲରେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ଫୁଲ ହଳଦିଆ, କାଠ ରକ୍ତଖଏର ବର୍ଣ୍ଣ । ମଞ୍ଜିରୁ ଖାଦ୍ୟୋପଯୋଗୀ ତେଲ ବାହାରେ । ଏହି ଗଛରେ ଲାଖାକୀଟ ଜନ୍ମନ୍ତି । ଶୀତକାଳରେ ଏହାର ପତ୍ର ଝଡ଼ିପଡ଼େ ଓ ବସନ୍ତକାଳରେ ନୂଆ ପତ୍ର କଅଁଳେ ଓ ଫୁଲ ଫୁଟେ । ଏ କାଠ ଖୁବ୍ ମଜବୁତ୍ ଥିବାରୁ ସଗଡ଼, ଲଙ୍ଗଳ ଓ ଘର ତିଆରି କାମରେ ଲାଗେ । ଏହାର ଫଳ ଖଟାମିଶା ମିଠା; ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହାର ଫଳ ଗୁରୁ, ପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ଦାହକାରକ । ଏଥିର ତୈଳରେ ବଥ ଓ ଚର୍ମରୋଗ ଭଲ ହୁଏ; ତୈଳ ରୋଚକ,ପାଚକ ଓ ବଳକାରକ । ପକ୍ୱଫଳ ଅଗ୍ନିଦୀପକ, ରୁଚିଜନକ, ଲଘୁ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ କଫ ଏବଂ ବାୟୁନାଶକ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ପୁଷ୍ପଜନ୍ମା) ବି—ଗଛର ଗଣ୍ଡିର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଅଂଶ—The middle part of the stem of a tree.

କୁସୁମକାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—କୁସୁମବାଣ (ଦେଖ)
Kusumakāṇḍa Kusumabāṇa (See)

କୁସୁମକୋଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କୁସୁମଯୁକ୍ତ କୋଦଣ୍ଡ)—
Kusumakodaṇḍa ୧ । ପୁଷ୍ପଧନୁ—1. A bow made of flowers.
୨ । କାମଦେବଙ୍କ ଧନୁ—
2. The bow of God Cupid.
କୁସୁମକୋଦଣ୍ଡ କାଣ୍ଡ କେତେ କରିଥିଲି ରୁଣ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବିଶୋଷ୍ଟ୍ରୁ ବ ଗୀତ ।

କୁସୁମକୋଳି—ଦେ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଗଛ—
Kusumakoḷi A kind of wild tree.
[ଦ୍ର—ଏହାର କୋଳି ଶିମ୍ବ ପରି । ଏହା ପାଚିଲେ ଖିଆଯାଏ ।]

କୁସୁମତୁମ୍ବ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁଷ୍ପ ଜନ୍ମା) ବି.—ବାଣବିଶେଷ; ଗଛର ଗଣ୍ଡିର
Kusumatumba କୁସୁମ ବା ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଅଂଶରେ ଗାତ କରାଯାଇ ବାରୁଦ ଖୁନ୍ଦାଯାଇ ଯେଉଁ ଭୁମ୍ବାଣ ତିଆରି ହୁଏ—A kind of firework.

କୁସୁମଧନୁ—ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧାରୟ; କୁସୁମ+ଧନୁ)—
Kusumadhanu ମଦନ ବା କାମଦେବ ଯେଉଁ କଳ୍ପିତ ଧନୁ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକାଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି କୁସୁମଶର ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି—The (imaginary) flowery bow of the Hindu God Cupid; bow made of flowers strung together.
ଦେ. ବି (ସଂ. କୁସୁମଧନୁଃ)—କାମଦେବ—God Cupid.

କୁସୁମଧନୁଃ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁସୁମ+ଧନୁସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Kusumadhanuḥ କାମଦେବ—The God Cupid; God of love (represented as using a flowery bow and arrow.
[ଦ୍ର—କାମଦେବ ଯେଉଁ ଧନୁ ଓ ଶର କାମୁକ ଓ କାମୁକୀଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି ତାହା ଫୁଲରେ ନିର୍ମିତ ଓ ତାହାଙ୍କର ଶର ଗୋଟି ପୁଷ୍ପର ଶର ଅଟେ ।]

କୁସୁମଧନ୍ୱା—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁସୁମ+ଧନୁସ୍+ବନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Kusumadhanwā କୁସୁମଧନୁଃ (ଦେଖ)
Kusumadhanuḥ (See)

କୁସୁମପୁର—ସଂ. ବି (ନାମ;କୁସୁମ+ପୁର; ପୁଷ୍ପପୂର୍ଣ୍ଣ ନଗର)—
Kusumapura ପୁରାତନ ପାଟଳୀପୁତ୍ର ନଗର (ଆଧୁନିକ ପାଟଣା ସହର)—The ancient town of Pāṭaliputra in the vicinity of modern Patna.

କୁସୁମବତୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (କୁସୁମ+ବତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଋତୁମତୀ—
Kusumabatī Menstruated.
କୁସୁମବତୀ ହୋଇ ଅବଳାଶୋଇ
ତଳପ ତେଜି ତଳେ ହୋଇଛି ଉଭା ସେ—ଉଚ୍ଛ. ସଙ୍ଗୀତ ।

କୁସୁମବାଣ—ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କୁସୁମ+ବାଣ)—
Kusumabāṇa ୧ । ପ୍ରେମିକପ୍ରେମିକାଙ୍କ ପ୍ରତି ନିକ୍ଷିପ୍ତ କାମଦେବଙ୍କ ପୁଷ୍ପଧନୁର୍ଗତ ଶର—
1. The (imaginary) flowery shafts or arrows of the God Cupid thrown at lovers.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) କାମଦେବ—
2. God Cupid.

କୁସୁମବାନ୍—ସଂ. ବିଣ (କୁସୁମ+ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Kusumabān କୁସୁମିତ (ଦେଖ)
(କୁସୁମବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Kusumita (See)

କୁସୁମସମୟ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁସୁମ+ସମୟ)—
Kusumasamaya ୧ । ଫୁଲ ଫୁଟିବାର ଋତୁ; ବସନ୍ତକାଳ—
1. The spring.
୨ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଋତୁକାଳ—
2. Menstrua. period of women.

କୁସୁମସ୍ତବକ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୁସୁମ+ସ୍ତବକ)—
Kusumastabaka ୧ । ଫୁଲଗୁଚ୍ଛ; ଫୁଲପେନ୍ଥା—
1. A bunch of flowers.
୨ । ଫୁଲର ତୋଡ଼ା—
2. A nosegay.
୩ । ସଂସ୍କୃତର ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
. Name of a Sanskrit metre (alternately rising and falling in cadence)

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ବୌଣ୍ଡ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଖୋଜିବେ; 'ଦଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦଧ୍ଦ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳ୍ପା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବତ୍ ଦେଖିବେ

କୁସୁମା—ଦେ. ବି—୧ । ଅଫିମ ଓ ଭାଙ୍ଗ ମିଶ୍ରିତ ପାନୀୟ—
Kusumā 1. A drink made of opium mixed with Canabis Sativa.

କୁସୁମ୍ଭା ୨ । ଦୁଗ୍ଧମିଶ୍ରିତ ଭାଙ୍ଗ; ବିଜୟାଯୁକ୍ତ ଦୁଗ୍ଧମିଶ୍ରିତ ପାନୀୟ—
2 An intoxicating drink made with milk and pestled leaves of Canabis Sativa or Indian Hemp.

ଦେ. ବିଣ—କୁସୁମଫୁଲର ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—
Saffron-coloured.

କୁସୁମାଞ୍ଜଳି—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କୁସୁମ + ଅଞ୍ଜଳି)—
Kusumāñjali ୧ । ଫୁଲର ଅଞ୍ଜୁଳା—
1. A handful of flowers.
୨ । ଉଦୟନାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ବେଦାନ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥ—
2. Name of a Hindu theological work by Udayanāchārjya.

କୁସୁମାବତୀ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଘୁମୁସର ଆଡ଼ୁ ଆସି ଖଣ୍ଡପଡ଼ାରେ କଣ୍ଟିଲୋ ନିକଟରେ ମହାନଦୀରେ ପଡ଼ୁଥିବା ଉପନଦୀ—A tributary of the Mahānadī river.
Kusumābatī

କୁସୁମାୟୁଧ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କୁସୁମ + ଆୟୁଧ)—
Kusumāyudha ୧ । କାମଦେବଙ୍କ ପୁଷ୍ପବାଣ—
1. The flowery bow of Cupid.
୨ । କାମଦେବ—2. The God of love; Cupid (holding the flowery bow and arrows).
ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ପୁଷ୍ପବାଣଧାରୀ—
Holding a flowery bow.

କୁସୁମା ରଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ନାଲି ଓ ହଳଦିଆ ମିଶ୍ରିତ ରଙ୍ଗ; କୁସୁମ ଫୁଲର ରଙ୍ଗ; ଉଦୟମାନ ବାଲସୂର୍ଯ୍ୟର ରଙ୍ଗ—
Kusumā raṅga Saffron-colour.

କୁସୁମାଳ—ସଂ. ବି—ଚୋର—Thief (Apte).
Kusumāla

କୁସୁମି—ଦେ. ବି. (ନାମ)—କୁସୁମାବତୀ (ଦେଖ)
Kusumi Kusumābatī (See)

କୁସୁମିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୁସୁମ + ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଇତ)—
Kusumita ଫୁଲ ଧରିଥିବା (ଗଛ); ପୁଷ୍ପିତ—In flower; (କୁସୁମିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) flowery; flowered; blossomed; in blossoms; blossoming.

କୁସୁମିତା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୁସୁମିତ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Kusumitā ୧ । କୁସୁମିତ (ଦେଖ)
1. Kusumita (See)
୨ । ଋତୁମତୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—2. Menstruated (female); (woman) in her menses.

କୁସୁମି ରଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—କୁସୁମା ରଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Kusumi raṅga Kusumā raṅga (See)

କୁସୁମୀରଂଗ

କୁସୁମୋତ୍ସବ—ଦେ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; କୁସୁମ+ଉତ୍ସବ)— ସ୍ତ୍ରୀର
Kusumotsaba ଋତୁକାଳ—Menses.

କୁସୁମୋତ୍ସବ ବିଚ୍ଛେଦ ଯୁଗୁ,
ଲାଗି ଭକାଇଲ ଲଗୁ ଲଗୁ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

କୁସୁମ୍ବକ—ସଂ. ବି— କୁସୁମ ୨ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
Kusumbaka Kusuma 2 (See)

କୁସୁମ୍ଭ—ସଂ. ବି. (କୁସ୍ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ ଉମ୍ଭ)—
Kusumbha ୧ । କୁସୁମଫୁଲ; ଗେଣ୍ଡୁଫୁଲ—1. Safflower.
୨ । ଯାଫ୍ରାନ୍‌କେଶର—2. Saffron.
୩ । କୁସୁମଫୁଲର ରଙ୍ଗ—3. Saffron colour.
୪ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—4. Gold.
୫ । ବାହ୍ୟ ସ୍ନେହ—5. Outward affection.
୬ । କମଣ୍ଡଳୁ—6. A water-pot with a circular handle over it; carried by ascetics.
୭ । ଅଗ୍ନିଶିଖା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—7. Flame of fire.

କୁସୁମ୍ଭା—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—କୁସୁମା (ଦେଖ)
Kusumbhā Kusumā (See)

ଜରଜ୍ଜରା କଣ୍ଠ କଣିଦା ପଡ଼ ।
କୁସୁମ୍ଭା ରଙ୍ଗେ ଯାଇ ଅଛି ଜଡ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ।

କୁସୁମ୍ମ—ସଂ. ବି.—କୁସୁମ (୨) (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
Kusumma Kusuma (2) (See)

କୁସୂ—ସଂ. ବି.—ଜିଆ; କେଞ୍ଚୁଆ—
Kusū Earthworm (Apte).

କୁସୂଳ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବି.—ଧାନକୋଠି; କୁଶୂଳ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kusūla (etc) Granary; Kuśūla etc. (See)
(କୁଶୂଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

କୁସୃତି—ସଂ. ବି.—(କୁ=କୁତ୍ସିତ + ସୃ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା + କ୍ତି ଭାବ. ଉ)—ଶଠତା; ଧୂର୍ତ୍ତତା—Fraud; deceit; deception; cheating.
Kusṛuti

କୁସ୍ତଗିରିକାମ—ଦେ. ବି.—(ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ବନ୍ଧୁକ, ତରବାରି, ଛୁରୀ, କଟାରୀ ଓ ଜମଦାଢ଼ ଆଦି ହତିଆରମାନଙ୍କର ବେଣ୍ଟରେ ବା ଉପରେ ସୁନା ଓ ରୂପାର ତାରଦ୍ୱାରା କରାଯିବା କାରୁକର୍ମ—Gold and silver filagree work wrought on the handles and blades of swords, daggers knives etc.
Kustagirikāma

କୁସ୍ତଗିର କାମ

କୁସ୍ତାକସ୍ତି—ଦେ. ବି—କୁସ୍ତାକୁସ୍ତି (ଦେଖ)
Kustākisti Kustākusti (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋ	ଢ଼	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଛ	ଢ	ନ

କୁସ୍ତାକୁସ୍ତି—ଦେ. ବି—ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହେବା ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧ—
Kustākusti Mutual wrestling or scuffling.
କୁସ୍ତାକୁସ୍ତୀ ବିଣ—୧ । ଅନୋଽନ୍ୟରେ ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିବା—
कुस्तमकुस्ता 1. Engaged in mutual wrestling.
୨ । କଳହରେ ଅନୋଽନ୍ୟରେ ଧସ୍ତାଧସ୍ତି—
2. Mutually scuffling in the course of a quarrel.

କୁସ୍ତି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧ—1. Wrestling.
Kusti ୨ । ଭୂମିରେ ଶରୀରଚାଳନରୂପକ ବ୍ୟାୟାମ; ଦଣ୍ଡ;
कुस्ती କସ୍‌ରତ୍—2 Gymnastics; physical exercises.

କୁସ୍ତିଆଖଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ଫା. କୁସ୍ତି + ସଂ. ଅଖବାଟ)—
Kustiākhardā ମଲ୍ଲବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବା କ୍ରୀଡ଼ାଭୂମି—
कुस्तीआखड़ा Place for wrestling exercises; gymnasium.

କୁସ୍ତିବାଜ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—କୁସ୍ତି ବା କସ୍‌ରତ୍ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି;
Kustibāj ପହଲ୍‌ୱାନ୍—Gymnast; wrestler.
कुस्तीगिर
कुस्तीबाज

କୁସ୍ତୁଭ— ସଂ. ବି. (କୁ=ପୃଥିବୀ+ସ୍ତୁଭ ଧାତୁ=ପୂଜା କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—
Kustubha ୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. An epithet of Bishṇu.
୨ । ସମୁଦ୍ର—2. The ocean.

କୁସ୍ତୁମ୍ବରୀ—ସଂ. ବି—ଧନିଆଁ ଗୁଲ୍ମ; ଧନ୍ୟାକ—
Kustumbarī Coriander.

କୁସ୍ତୁମ୍ବୁରୁ—ସଂ. ବି—ଧନିଆଁ ମଞ୍ଜି—
Kustumburu The seed of Coriander.

କୁସ୍ୱପ୍ନ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ + ସ୍ୱପ୍ନ)—ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ; ଅଶୁଭସୂଚକ ସ୍ୱପ୍ନ;
Kuswapna ବିକଟଦୃଶ୍ୟଯୁକ୍ତ ସ୍ୱପ୍ନ—Bad dream; nightmare; ominous dream.

କୁସ୍ୱଭାବ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୁ + ସ୍ୱଭାବ)—ମନ ପ୍ରକୃତି—
Kuswabhāba Evil or bad nature.
(କୁସ୍ୱଭାବା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମନପ୍ରକୃତିକ; ଦୁଷ୍ଟ—
Ill-natured; wicked; of perverted nature.

କୁହ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ବିସ୍ମୟ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା—
Kuha (root) 1. To excite wonder; to astonish.
୨ । ପ୍ରତାରଣା କରିବା—2. To deceive; to cheat.

କୁହ—ସଂ. ବି. (କୁହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । କୁବେର—
Kuha 1. The Hindu God of riches.
୨ । ଧୂର୍ତ୍ତବ୍ୟକ୍ତି; ଠକ—2. A cheat; rogue (Apte).
ଦେ. ଛି—କହିବା କ୍ରିୟାର ଅନୁଜ୍ଞା ମଧ୍ୟମ ପୁରୁଷ ଏକ ବଚନ ଓ ବହୁବଚନରେ (ତୁମ୍ଭେ ଓ ତୁମ୍ଭେମାନେ) ରୂପ—
The 2nd person singular and plural forms of the verb to speak in the imperative mood.
ସେ ସମ ବରତ କୁହ କରଣ ବନ୍ତାର ହେ । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

କୁହଁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କୂପ; କୂଅ—Well.
Kuhañ

କୁହକ—ସଂ. ବି. (କୁହ ଧାତୁ=ବିସ୍ମୟ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Kuhaka
୧ । ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ; ଭେଲକି—
1. Jugglery; magic; sorcery, delusion.
୨ । ପ୍ରତାରଣା; ଛଳ; ମାୟା—
2. Deception; trickery.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ—1. Juggler; magician.
୨ । ପ୍ରତାରକ—
2. Rogue; cheating; deceptive.

କୁହକା—ସଂ. ବି. (କୁହକ + ଆ)—ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ; ଭେଲକି—
Kuhakā Jugglery.

କୁହକାର—ସଂ. ବିଣ. (କୁହ + କାର)—ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ; ଯେ ଭେଲକି ଲଗାଏ—Conjuring
Kuhakāra

କୁହକୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୁହକ + ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Kuhakī ୧ । ମାୟାବୀ; ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ—
(କୁହକିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Juggler; adept in jugglery; sorcerer.
୨ । କପଟୀ—2. Hypocrite.
୩ । ପ୍ରତାରକ—3. Deceiving.
୪ । ପାଜି—4. Rogue; wicked.

କୁହଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁହୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Kuhardi Kuhurdi (See)

କୁହନ—ସଂ. ବି. (କୁହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । କାଚପାତ୍ର—
Kuhana 1. Glass vessel.
୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାଟିପାତ୍ର—
2. Small earthen vessel.
୩ । ମୂଷା—3. Mouse.
୪ । ସାପ—4. Snake (Apte).
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଈର୍ଷ୍ୟାନ୍ୱିତ—1. Envious.
୨ । କପଟାତ୍ମା—2. Hypocritical.

କୁହନା—ସଂ. ବି. (କୁହନ + ଆ)—
Kuhanā ୧ । କପଟ; ଛଳ; କପଟାତ୍ମା—1. Hypocrisy
ପରଣି ଦେବାର ବୋଧାକ ସୁନ୍ଦର ନ ରଖି ମନେ କୁହନା—
ବଳରାମ ଦାସ ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ବାହ୍ୟବେଷମପଣ; କପଟ ସାଧୁତା—
2. Assumed sanctity.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ରଖା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ସକାମ ଧର୍ମାଚରଣ—
3. Interested performance of religious austerities (Apte).

କୁହନିକା—ସଂ. ବି. (କୁହନ + କ + ଆ)—ଦମ୍ଭ; କପଟତାପୂର୍ଣ୍ଣ—
Kuhanikā Hypocrisy.

କୁହର—ସଂ. ବି. (କୁ=ପୃଥିବୀ + ହୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kuhara ୧ । ଗହ୍ୱର; ଗାତ—1. Cavity.
୨ । ଛିଦ୍ର; କଣା; ଗାତ—2. Hole; pit.
୩ । କର୍ଣ୍ଣ; କାନ—3 The ear.
୪ । ଗଳା—4. Throat.
୫ । ସଙ୍ଗମ; ମୈଥୁନ—5. Copulation.
୬ । ନୈକଟ୍ୟ—6. Proximity.
୭ । କଣ୍ଠସ୍ୱର—7. Gutteral sound.

କୁହରିତ—ସଂ. ବିଣ. (କୁହର + ଇତ)—ମୁଖରିତ; ଶବ୍ଦାୟମାନ—
Kuharita Resounding; reverberating; sounded; full of sound; vociferous.
ସଂ. ବି—୧ । ଶବ୍ଦ—1. Sound (generally).
୨ । କୋକିଳର ରବ—
2. The cooing of the Indian cuckoo.
୩ । ମୈଥୁନରତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଧ୍ୱନି—
3. Sound ejaculated during copulation.

କୁହରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୁହର)—
Kuharibā ୧ । ପିକ ପରି କୁହୁକୁହୁ ଶବ୍ଦ କରିବା—
କୁହରା 1. To coo like the cuckoo.
କୁହରନା ସହକାର କୁଞ୍ଜେ, ପିକବର ସଙ୍ଗେ, କୁହରଇ ପିକବଧୂ ।
ନନ୍ଦକିଶୋର. ନିର୍ଝରିଣୀ ।
୨ । (ସଂ. କୋହ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ କୋହ ସହିତ କାନ୍ଦିବା—
2. To lament or cry in a plaintive or continual voice.

କୁହରେଇ— ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ କୋହ ସହିତ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ
Kuharei (କାନ୍ଦିବା)—1. (to cry) Plaintively.
କୁହରକର ୨ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି (ପ୍ରହାର କରିବା)—
2. (to beat) In close succession; (to give strokes) promiscuously or profusely or soundly.

କୁହଲି—ସଂ. ବି—ପାନ ଖିଲି—
Kuhali The leaf of the Piper betel with small pieces of the Areca nut and Catechu and a little lime (M. W.)

କୁହସ୍ୱପ୍ନ—ସଂ. ବି—କୁକୁଡ଼ା—
Kuhaswapna Cock (Apte).

କୁହସ୍ୱର—ସଂ. ବି—କୁହସ୍ୱପ୍ନ (ଦେଖ)
Kuhaswara Kuhaswapna (See)
ସଂ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବରକୋଳଗଛ—
A kind of Zizyphus tree (M.W.)

କୁହା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଥ ଧାତୁ)—
Kuhā ୧ । କହିବା; କଥନ—1. Speaking.
କହନ, କହା ୨ । କଥା; ବାକ୍ୟ—2. Words; speech.
କହନୀ ୩ । ଆଜ୍ଞା; ଉପଦେଶ—3. Advice; order.
ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ, ଯଥା—
କୋହ } ସ୍ତ୍ରୀ. କଅଁଳ କୁହା)—କହିବା ବ୍ୟକ୍ତି—1. Speaking.
କୁହ } ୨ । କଥିତ—2. Spoken.
କୋହେ ଭାଙ୍ଗ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କୁହା । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

କୁହାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କହିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Kunāibā 1. The caustative form of 'Kahibā'.
କହାନ ୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି କଥା କହିବାର ଉପାୟ କରିବା—
କହବାନା 2. To make another speak or utter something.
୩ । ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଅଭିଳାଷ କଥା ଅବଗତ କରାଇବା ବା ଜଣାଇବା-
3. To send words through another.
ଚକ୍ରସେନ ହାତେ ତା ମୋତେ କୁହାଇଲେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।
୪ । ବୋଲାଇବା; (ଅମୁକ ନାମରେ) ଖ୍ୟାତହେବା—
4. To be called or styled.
ବଧାତାର ପ୍ରିୟା ହୋଇ ଯାବନୀ କୁହାଇ । ମାସପୁରଣ ।

କୁହାଁର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କୁହାର (ଦେଖ)
Kuhāñra Kuhāra (See)

କୁହାକୁହି—ଦେ. ବି—୧ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା; କଥୋପ-
Kuhākuhi କଥନ—1. Consultation; conver-
କହାବଲା sation; mutual talk.
କହାକହି ୨ । ପ୍ରାର୍ଥନା—3. Entreaty.
ଦେ. ବିଣ—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା—
Speaking to each other.
ଏହି ରୂପରେ ଦିନେ ହୋଇ କୁହାକୁହି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

କୁହାକୋହି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—କୁହାକୁହି (ଦେଖ)
Kuhākohi Kuhākuhi (See)
ସରଷ୍ଟରେ ପଶ୍ରବେ କୁହାକୋହି ହୋଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କୁହାଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍କାର)—୧ । ଉଚ୍ଚ ଡାକ; ପ୍ରହରୀମାନଙ୍କ
Kuhāṭa ଡାକ—1 A hallooing; halloo; loud call
ଚେଁଚାନି from a distance.
ପୁକ୍ରୀ, ଗୁହାଡ଼ ୨ । ଉଚ୍ଚ ଧ୍ୱନି—2. Loud call; high sound.
ଗଜକୁ ଚଢ଼ିଲା ଖେଳୁ ବଳିଷ୍ଠ କୁହାଟେ । ଭଥାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ଥ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ନ

୩ । କଥା; କିମ୍ବଦନ୍ତି—3. Saying; adage.
(ଯଥା—ପୁରୀର ଠାକୁରଜା ଲମ୍ବେ ରଜାରେ ମଉଡ଼ମଣି ବୋଲି କୁହାଟ ଅଛି ।)

କୁହାଟ ଛଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୁହାଟ ମାରିବା (ଦେଖ)
Kuhāṭa chhārdibā Kuhāṭa māribā (See)
ଅକାଶ ପାତାଳ ଛଡ଼ିଲେ କୁହାଟ । ରାଧାନାଥ· ଚଉକା ।

କୁହାଟ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୁହାଟ ମାରିବା (ଦେଖ)
Kuhāṭa debā Kuhāṭa māribā (See)

କୁହାଟମଲି—ଦେ. ବି—ଅନ୍ଧକାର ରାତିରେ ଖେଳାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ—Name of game played at night.
Kuhāṭamali

[ଦ୍ର—ଏହି ଖେଳରେ ବାଳକମାନେ ଦୁଇ ଦଳରେ ବିଭକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ଏକ ଦଳ ଲୁଚନ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟ ଦଳ ସେମାନଙ୍କୁ ଖୋଜି ବାହାର କରିବାରେ ଲାଗନ୍ତି । ଲୁଚି ଥିବା ଦଳ ମଧ୍ୟରୁ କାହାକୁ ନ ପାଇଲେ ଖୋଜୁଥିବା ଦଳ ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ଧାନ ପାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କୁହାଟ ମାରନ୍ତି । ଲୁଚିଥିବା ଦଳ ମଧ୍ୟରୁ କେହି କେହି ଅତି ସାବଧାନ ହୋଇ ଏପରି କୁହାଟ ଦେଇ ଚାଲି ଯାଆନ୍ତି ଯେ, ଖୋଜୁଥିବା ଦଳ ସହଜରେ ତାହାଙ୍କୁ ଧରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଯଦି ଦୈବାତ୍ ଲୁଚିଥିବା ଦଳ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ଜଣେ ଧରା ପଡ଼ି ଯାଏ ତେବେ ସେହି ଦଳ ହାରି ଯାଏ ଓ ଖୋଜୁଥିବା ଦଳର ଜିତ୍ ହୁଏ । ପୁଣି ଜିତିବାଦଳ ଲୁଚନ୍ତି ଓ ହାରିବାଦଳ ତାଙ୍କୁ ଖୋଜନ୍ତି ।]

କୁହାଟ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଉଚ୍ଚ ଡାକ ଦେବା—
Kuhāṭa māribā To halloo; to shout from a distance.
ଚେଁଚାନ ଜମ୍ବୁ ଗଙ୍ଗେଶ୍ୱର ବୋଲି କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ଉଚ୍ଚାସେ ମାରି କୁହାଟ ।
ପୁକ୍ଷୀମାରନା ରାଧାନାଥ· ପାଦଙ୍ଗ ।

କୁହାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଉଚ୍ଚ ଡାକ ଦେବା—
Kuhāṭibā 1. To halloo; to shout from a distance.
ଚେଁଚାନ ୨ । ପ୍ରହରୀମାନେ ଲୋକଙ୍କୁ ବା ପରସ୍ପରକୁ ଚେତାଇବା ପାଇଁ
ପୁକ୍ଷୀମାରନା; ଗୁହାଡ଼ନା ଦୂରରୁ ଉଚ୍ଚ ଡାକ ଦେବା; ଚିତ୍କାର କରିବା—
2. To make loud sounds (like sentinals in their rounds in the night-watch).

କୁହାବୁଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—
Kuhābulā କୁହାବୋଲା (ଦେଖ)
Kuhābolā (See)

କୁହାବୋଲା—ଦେ. କ୍ରି. (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—
Kuhābolā ୧ । ନାନାପ୍ରକାରେ କହିବା—
ବଳାକହା 1. Speaking; talking.
କହାବଦି ୨ । ଅନୁନୟ ବିନୟ—2. Solicitation; request.
କେବେ କେବେ ସାଆନ୍ତାଣୀ ବସି କୁହାବୋଲ କଲେ
ଗୁଣାଏ ଦୁଇ ଗୁଣା ଖାଏ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୩ । ସୁପାରିସ୍—3. Recommendation.

କୁହାଯିବା—ଦେ. କ୍ରି (କହିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ)—କଥିତ ହେବା—
Kuhājibā To be spoken; to be said.
କହାଯାଓୟା କହାଯାଇଥାଏ ସିନା,
କହାଜାନା କୁହାଇ କୁହାଇ ପୁଣି ବେଉଥିଲେ ଲୁହା ବି ହୋଇବ ସୁନା । ଚଗ ।
[ଦ୍ର—ସଂ. କଥ ଧାତୁରୁ ଓଡ଼ିଆ କହିବା କ୍ରିୟା ହୋଇଅଛି ଓ କହିବା କ୍ରିୟାରୁ, କୁହା, କୁହାଇବା, କୁହାବୋଲା, କୁହାଯିବା ଆଦି ଶବ୍ଦ ଭାଷାରେ ଚଳେ । କିନ୍ତୁ କେତେକ ଆଧୁନିକ ଭାଷାସଂସ୍କାରକ 'କୁହାଯାଏ' ସ୍ଥଳରେ 'କହାଯାଏ' ବ୍ୟବହାର କରି ଭାଷାର ଶୁଦ୍ଧତା ରକ୍ଷା କରିବା ପ୍ରୟାସ କରିବାର ଦେଖାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ 'କୁହା'ର ବହୁଳ ବ୍ୟବହାର ଅଛି ।

କୁହାର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—ଗାଈ ରଖିବା ସ୍ଥାନ; ଗୁହାଳ; ଗୋଠ—
Kuhāra Cattle-pen.

କୁହାଲିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କଥ ଧାତୁ)—ଯେ ବେଶି କଥା କହିପାରେ—
Kuhāliā Talkative.
ବତକ୍କଡ଼; କଥକ୍କଡ଼ କେହି ଜଣେ କୁହାଳିଆ ହାତ ହଲାଇ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ
କଥା ମେଲିଛି । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

କୁହି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—କୋଇ; ଧାତୁ ଆଉଟିବା ପାତ୍ରବିଶେଷ—
Kuhi An earthen crucible for melting metals.

କୁହିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ସଢ଼ିଯିବା—
Kuhibā To rot; to become rotten.

କୁହୁ—ସଂ. ବି. (କୁହ ଧାତୁ=ବିସ୍ମୟୋତ୍ପନ୍ନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୁ. ଉ)—
Kuhu ୧ । କୋକିଳ ଧ୍ୱନି—1. The cooing note of the Indian cuckoo.
୨ । ଅମାବାସ୍ୟା—2. The new-moon day.
୩ । ଶରୀରସ୍ଥ ପ୍ରଧାନ ଦଶନାଡ଼ୀ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
3. One of the ten chief veins of the body.

କୁହୁଁଚିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । କଜଳପାତି (ପକ୍ଷୀ) (ଦେଖ)
Kuhuñchiā 1. Kajalapāti (bird) (See)
୨ । କୋଚିଆ; ସର୍ପାକୃତି ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ—2. Eel.

କୁହୁଁଚିଆ ଉଷାରାଏତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଭୋର୍ ୩ଟା ବେଳ—
Kuhuñchiā ushārāet Time about 3 A. M.
[ଦ୍ର—ସେତେବେଳେ କୁହୁଁଚିଆ ବା କଜଳପାତି ରବ ହୁଅନ୍ତି ବୋଲି ଏହି ନାମ ।]

କୁହୁଁଚିଆ ଚୁରେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—
Kuhuñchiā churei କଜଳପାତି (ଚଢ଼େଇ) (ଦେଖ)
Kajalapāti (bird) (See)

କୁହୁକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁହକ)—୧ । ମାୟା; ଛଳ—
Kuhuka 1. Deception.
କୁହକ ୨ । ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ; ଭୋଜବିଦ୍ୟା; ଭୋଜବାଜୀ—
କୁହକ 2. Magic; sorcery; jugglery.

କୁହୁକଣ୍ଠ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୁହୁ+କଣ୍ଠ)—କୋକିଳ—
Kuhukaṇṭha ndian cuckoo,

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ସ୍ୱରାରେ ସ୍ୱରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

କୁହୁକମଣ୍ଡଳ ଚଢ଼େଇ—ଦେ. ବି—କାହାଣୀରେ କଥିତ ଏକ କାଳ୍ପନିକ
Kuhukamaṇḍala chaṛḍhei ଚଢ଼େଇ—A fabulous bird of the folk-tales of Orissa.

କୁହୁକ ଲଗାଇବା—ଦେ. ବି—(ଆଖିରେ) ଭେଲକି ଲଗାଇ ଦେବା;
Kuhuka lagāibā ମାୟା ଦ୍ୱାରା ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିରେ ଭ୍ରମ ଜନ୍ମାଇ
ଭେଳ୍କୀ ଲାଗାନ ଦେବା; ଗୃହିଁଜଳକା ବନାଇବା—
ଆଁଖଲଗାନା To fascinate the eyesight; to create visual delusion by jugglery; to make a fool of another.

କୁହୁକା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାର) ଅ—
Kuhukā କୋକିଳର କୁହୁ କୁହୁ ରବ—
The cooing of a cuckoo.

କୁହୁକାରି—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. କୁହକାର)—ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ—
Kuhukārī Magician.

ଯେସନେ କୁହୁକାରି ଜନ
କୁହୁକେ ମୋହେ ସବ ମନ । ପ୍ରାଚୀ. ଦଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

କୁହୁକିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. କୁହୁକୀ)—୧ । ଯେ ମାୟା ପ୍ରକାଶ କରେ;
Kuhukiā ମାୟାବୀ; ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଗୃହିଁଜଳକା ବନାଇଦିଏ—
କୁହକୀ 1. Practising deception on others.
୨ । ଯେ କୁହୁକ ଦେଖାଏ—2. Magician.
୩ । ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ; ବାଜୀଗର—3. Juggler.

କୁହୁକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୁହୁ; ଭୁଲ. ଇଂ. କୁ ଧାତୁ=ରବିବା)—
Kuhukibā ୧ । (କୋକିଳ ପରି) କୁହୁ କୁହୁ ଶବ୍ଦ କରିବା—
କୁହରା 1. To utter sound or notes (like that
କୁହକନା, କୁକନା of a cuckoo).
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
(କୁମ୍ଭାଟୁଆ ବା କୋଇଲି) କୁହୁକୁହୁ ରବ ଦେବା—
To coo (said of a cuckoo or Kumbhāṭuā)

କୁହୁକୀ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କୁହକୀ)—କୁହକୀ (ଦେଖ)
Kuhukī Kuhakī (See)

କୁହୁକୀୟା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ—କୁହୁକୀଆ (ଦେଖ)
Kuhukīyā Kuhukiā (See)

କୃଷ୍ଣ କୁହୁକୀୟା ସୁପ୍ରଣୟ ମୁଖ ସବନକାର ଦରଶନ ସୁଖୀ ।
ଅରିମନ୍ୟୁ. ବଦଗୁଚନ୍ଦ୍ରାନଣି ।

କୁହୁକୁଣୀ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. କୁହକିନୀ)—୧ । ମୁଗ୍ଧକାରିଣୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Kuhukuṇī 1. Fascinating (female).
୨ । ମାୟାବିନୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—2. Deceiving (woman).

କୁହୁକୁନୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—କୁହୁକୁଣୀ (ଦେଖ)
Kuhukunī Kuhukuṇī (See)

କୁହୁକୁହୁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—କୋକିଳର ଧ୍ୱନି—
Kuhukuhu The sound or note of the Indian cuckoo.

କଳା ପିକ ସେ ! କୁହୁକୁହୁ ରବେ ଡାକ ସେ ।। ପ୍ରାଚୀନ. ସଙ୍ଗୀତ ।

କୁହୁଚିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁହିଁଚିଆ (ଦେଖ)
Kuhuchiā Kuhuṅchiā (See)

କୁହୁଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁହେଡ଼ୀ)—
Kuhuṛḍi ୧ । କୁଜ୍ଝଟିକା—1. Fog; mist.
କୁୟାସା ୨ । ଶୁଆଁପରି ଏକପ୍ରକାର ଲଘୁ ଶସ୍ୟ (ଏହା ଧାନ-
କୁହରା ବଲରେ ମନକୁ ଉଠେ)—2. A kind of small grain.

କୁହୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—କୁହୁଡ଼ି ଯୁକ୍ତ—
Kuhuṛḍiā Foggy; misty.
କୁହାସଳ ଅକାରେ ପ୍ରକାଶ ହେଲା କୁହୁଡ଼ିଆ ବନ୍ଦ । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମଜରୂପଣଗୀତା ।

କୁହୁଡ଼ିପହଁରା—ଦେ. ବି—୧ । କୁହୁଡ଼ିରେ ପହଁରିବା ପରି ଅସାଧ୍ୟ ଓ
Kuhuṛḍipahaṅirā ଅସମ୍ଭବ କାର୍ଯ୍ୟର ଚେଷ୍ଟା—
ହବାମେ ତରନା 1. Trying to do a physically impossible thing (compared to trying to swim in the fog.
୨ । ଅବାସ୍ତବ ବିଷୟ ସାଧନ ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା—
2, 'Wild goose-chase'
ଦେ. ବିଣ—ଯେ ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନ ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରେ—
Engaged in a wild goose-chase; hoping to or aiming at accomplishing a physically impossibie thing.

କୁହୁଡ଼ି ପହଁରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୁହୁଡ଼ି ପହଁରିବା ପରି ଅନର୍ଥକ ଓ ଅସମ୍ଭବ
Kuhuṛḍi pahaṅiribā କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଯିବା—
ହବାମେ ତରନା To attempt at the doing of impossible things (like trying to swim in fog.).

କୁହୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଣ୍ଡଳ)—କବାଟର ଚଉକାଠରେ ଲାଗିଥିବା
Kuhuṇḍā ଲୁହାର ହୁକ (ଯହିଁରେ କବାଟର ଶିକୁଳିକୁ
କୁଣ୍ଡା; ସୁର୍ଣ୍ଣ ଲଗାଇ ଦେଲେ କବାଟ ବନ୍ଦ ହୁଏ)—
କୁଲାବା; କୁଣ୍ଡା Steple of a door-frame.

କୁହୁନିଶା—ସଂ. ବି—ଅମାବାସ୍ୟା ରାତ୍ରି—The dark night of the
Kuhuniśā new-moon.

କୁହୁରବ—ସଂ. ବି—୧ । କୋକିଳର ଧ୍ୱନି—
Kuhuraba 1. The cooing of a cuckoo.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) କୋକିଳ—2 The Indian cuckoo.

କୁହୁରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—
Kuhuribā ୧ । ବେଦନାସୂଚକ କୁଜନ ଧ୍ୱନି କରିବା—
1. The emit a straining sound while suffering pain (said of a man suffering from some disease).
(ଯଥା—ସେ ଜରେ କୁହୁରୁଛେ ।)
୨ । କୁହୁକୁହୁ ରବ କରିବା—2. To coo.

ବୃଦ୍ଧାଙ୍କର ଥଣ୍ଡ କୁହୁ କୁହୁରନ୍ତି ରଙ୍ଗେ
ଲକ୍ଷ୍ମୀପ୍ରିୟର ବାଣୀ ବହୁଯାଗି ବହୁଙ୍ଗେ —ପ୍ରାଚୀ. ଉତ୍ତରାଧ୍ୟ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇଷ୍ଟ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଭ	ନ୍ଦ

କୁହୁଳ—ସଂ. ବି. (କୁହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉଳ)—କାଳାପୂର୍ଣ୍ଣ ଗର୍ତ୍ତ—
Kuhula A pit filled with stakes.

କୁହୁଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁହେଳ)—ନିଆଁ ଲାଗି ଜଳିବା ପୂର୍ବରୁ
Kuhulā ଚୁଲିରେ ଖଞ୍ଜା ହେବା କାଠ ଆଦିରୁ ଧୂଆଁ ଉଠିବା—
1. Smoking of the fuel before being ablaze; smouldering.
୨ । ଚୁଲିରେ ନିଆଁ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ଦିଆ ଯିବା ନିଆଁ ଲୁଣ୍ଡା—
2. The imflammable twigs, straw etc. applied to the fuel for igniting it.
ହାଣ୍ଡିଶାଳ ଦୁଆରେ ସହିକୁହୁଳା ଥୋଇ ଦେଇଛ—
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସଳ୍ପ ।
ଦେ. ବିଣ—୧ । ପୋଡ଼ା; ପୋଡ଼ି ଯାଇଥିବା; ଦଗ୍ଧ (ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ)—
1. Burnt; overbaked (food).
୨ । କାଠ ଜଳିବା ପୂର୍ବରୁ ଧୂଆଁ ବାହାରୁଥିବା (ଚୁଲି)—
2. Smoking or smouldering (oven).

କୁହୁଲ୍ଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଧୂଆଁ—Smoke.
Kuhulla ବିଣ.—ଧୂମ୍ରମୟ (ସ୍ଥାନ)—Smoky (place).
(ଯଥା—କୁହୁଲ୍ଲ ଘର ।)

କୁହୁଳା ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁଲି ଜାଳିବା ନିମନ୍ତେ କୁଠାକାଠି ଆଦି
Kuhulā pakāibā ଦାହ୍ୟ ପଦାର୍ଥରେ ନିଆଁ ଲଗାଇବା—
ଉନନଧରାନ To set fire to inflammable things in
ସୁଲଗାନା the oven in order to ignite the fuel.

କୁହୁଳାମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ସୁଂ.—ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆ ଯିବା ଗାଳିବିଶେଷ;
Kuhulāmuhāñ ପୋଡ଼ାମୁହାଁ—A term of abuse
(କୁହୁଳାମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) applied to males; having a charred face.

କୁହୁଳା ଲଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୁହୁଳା ପକାଇବା (ଦେଖ)
Kuhulā lagāibā Kuhulā pakāibā (See)

କୁହୁଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୁହେଳ=ଅନ୍ଧକାର)—
Kuhulibā ୧ । ନିଆଁ ଜଳିବା ପୂର୍ବରୁ ଧୂଆଁ ହେବା—
ଧୁଆଁନ 1. To smoke or smoulder before
ଧୁଆଁନା ignition.
୨ । ଉଡରେ ଉଡରେ ନିଆଁ ଜଳିବା—
2. To smother; to undergo the process internal cumbustion.
୩ । ପୋଡ଼ିଯିବା—3. To be overbaked or burnt.
୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବାହାରେ ପ୍ରକାଶ ନ ପାଇ ଉଡରେ ବିଦ୍ୟମାନ ଥିବା—4. To be latent.
ଦୁଷ୍ଟତ କୁହୁଳି ଥାଏ ଅଲକ୍ଷିତେ—ଦ୍ୱାରାନାଥ. ବଗରଥବସ୍ତ୍ରୋଗ ।
୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆନ୍ତରିକ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହେବା—
5. To be angry at heart; to burn with rage.
(ଯଥା—ସେ ସ୍ୱଗରେ କୁହୁଳିଛି ।)

କୁହୁଳିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପୋଡ଼ିଯିବା—
Kuhulijibā 1. To be overbaked or over-burnt.
ପୁଡ଼େଇଓ୍ୱା ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଲଜ୍ଜା ବା ଈର୍ଷାରେ ମୁହଁ
ଧୁଲସନା ବିବର୍ଣ୍ଣ ହେବା; ଲଜ୍ଜାବନତ ହେବା—
2. To turn pale with a sense of shame or envy.

କୁହୁଳେଇ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚୁଲିରେ କୁହୁଳା ପକାଇବା—
Kuhulei debā 1. To start the preliminary
ପୁଡ଼େ ଦେଓ୍ୱା smouldering in an oven.
ଫୁଲସାନା ୨ । (ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି) ପୋଡ଼ି ଦେବା—
2. To over-bake a food which is being cooked.

କୁହେଡ଼ିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୁ=ପୃଥିବୀ+ହେଡ଼ ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ
Kuherḍikā କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
କୁହେଳିକା (ଦେଖ)
Kuhelikā (See)

କୁହେଡ଼ୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୁ=ପୃଥିବୀ+ହେଡ଼ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଈ)—
Kuherḍī କୁହେଳିକା (ଦେଖ)
Kuhelikā (See)

କୁହେଳି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୁ=ପୃଥିବୀ+ହେଡ଼ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ;
Kuheli ନିପାତନ)—କୁହେଳିକା (ଦେଖ)
Kuhelikā (See)

କୁହେଳିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୁ=ପୃଥିବୀ+ହେଡ଼ ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ
Kuhelikā କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
କୁୟାଶା ୧ । କୁହୁଡ଼ି; କୁଜ୍ଝଟିକା—1. Fog; mist,
କୁହରା ୨ । ମେଘ—2. Cloud.

କୁହ୍ନା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—କୁନା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kuhnā (etc) Kunā etc. (See)

କୁହ୍ୱ—ସଂ. ବି. (କୁହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ବ)—କୁହୁ (ଦେଖ)
Kuhwa Kuhu (See)

କୁହ୍ମାର—ଦେ. ବି—କୁମ୍ଭାର; କୁମ୍ଭକାର—
Kuhmāra A potter.
ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—କମାର—
A blacksmith.

କୁହ୍ରାଡ଼ି—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. କୁଠାର)—କୁରାଡ଼ି—
Kuhrāṛḍi An axe.

କୁହ୍ଲିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ, ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଶୃଗାଳ—
Kuhliā Jackal.

କୂ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ରବ କରିବା—
Kū (root) 1. To utter a sound.
୨ । ଆର୍ତ୍ତଧ୍ୱନି କରିବା—
2. To cry out in distress.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଶ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଠ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଣ୍ଠି' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଅ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣ୍ଟା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ

କୂଅ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୂପ)—ପାଣି ଜମିବାପାଇଁ ଭୂମିରେ ଖୋଳା ହେବା
Kūa — ଗର୍ତ୍ତ୍ତ ଗର୍ତ୍ତ—Well.
ପାତକୁୟା, କୂୟା — [ଦ୍ର—ବଡ଼ କୂଅକୁ ବାମ୍ପୀ (ହି. ଇନାର୍) ବୋଲାଯାଏ ।]
कुआँ

କୂଅଁ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି. (ସଂ. କୂପ)—କୂପ—
Kūañ — Well.

କୂଅ କଣ୍ଟା—ଦେ. ବି (ସଂ. କୂପ+କଣ୍ଟକ)—କୂଅ ବିରାଡ଼ି (ଦେଖ)
Kūa kanṭā — Kūa birārdi (See)

କୂଅକୁ ଡେଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କୂଅ ମଧ୍ୟକୁ ଲମ୍ଫ ଦେବା; କୂଅରେ ଝାମ୍ପ ଦେବା—
Kūaku deiñbā
କୁୟାମ୍ ପଡ଼ା — To spring into a well to commit suicide.
कुएँमे गिरना

କୂଅଦଉଡ଼ା—ଦେ. ବି.(ସଂ.କୂପ+ଦୋରକ; ଡୋରକ)—ମାଠିଆ, ଗଗ୍ ଆଦି ଦ୍ୱାରା କୂଅରୁ ପାଣି କାଢ଼ିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ରଜ୍ଜୁ—A rope by which water is drawn up from wells.
Kūadaurdā
उगहान

କୂଅଦଉଡ଼ି—ଦେ. ବି—କୂଅଦଉଡ଼ା (ଦେଖ)
Kūadaurdi — Kūadaurdā (See)

କୂଅନନ୍ଦ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୂପ+ନାନ୍ଦୀପଟ)—
Kūananda — କୂଅରେ ବସିବା ମାଟି ବା ପଥରର ଗୋଲାକାର ବଳୟ—Earth or stone rings for wells.
नाँद, नाँदा
जंगला

[ଦ୍ର—କୂଅର କାନ୍ଥିରେ ବସିବା ମାଟି ବା ପଥରର ବଳୟକୁ ନନ୍ଦ ବୋଲାଯାଏ । ସାଧାରଣ ନନ୍ଦ ଠାରୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ନନ୍ଦ ଯାହାକି କୂଅର ସବୁ ତଳେ ବସେ ତାକୁ 'ଗଳନନ୍ଦ' ବୋଲାଯାଏ । କୂଅର ଫନ୍ଦରେ ଭୂମି ଉପରେ ବସାଯିବା ଚଉଡ଼ା ଓ ଉଚ୍ଚ ନନ୍ଦକୁ 'ଘୋଡ଼ା ନନ୍ଦ' ବୋଲାଯାଏ । କୌଣସି କୌଣସି କୂଅର କାନ୍ଥକୁ ଦୃଢ଼ କରି ରଖିବା ପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ଚଉଡ଼ା ନନ୍ଦ ବସେ ଓ ତାହା ଉପରେ 'ଗଳନନ୍ଦ', ଏପରି ଦୋହରି ନନ୍ଦ ବସେ ।]

କୂଅଫନ୍ଦ—ଦେ. ବି—କୂଅର ଦାଢ଼ି ବା ଛଟ (ଭୁଲ. ଗଞ୍ଜାମ. ଚଡ଼ି)—
Kūaphanda — Edge of a well.
कुएँकाकिनारा

କୂଅବିରାଡ଼ି—ଦେ. ବି—କୂଅରେ ଖସି ପଡ଼ିଥିବା ଜାଲ ଆଦିକୁ ବାହାର କରିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଲୌହନିର୍ମିତ ଅଙ୍କୁଶ ପୁଞ୍ଜ—A cluster of barbed iron-hooks used for bringing out things fallen into a well.
Kūabirārdi
झगड़

କୂଅକୁଟା—ଦେ. ବିଣ—କଲବଲ; ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ—
Kūākuṭā — Troubled; harassed.

ଯାହାକି କୂଅକୁଟା କଲ
ଏଥି କିପାଇଁ ଉଦ୍ଭବଲ । ରୂପକ. ପ୍ରେମପିଣ୍ଡାମୃତ ।

କୂଅଁ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି. (ସଂ. କୂପ)—କୂପ (ଦେଖ)
Kūañ — Kūpa (See)

କୂକୁଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅପଣାର କନ୍ୟାକୁ ବିଧି ସହକାରେ ବିବାହ ଦିଏ—One who gives his daughter in marriage with due ceremony and suitable decorations. (M. W.)
Kūkuda

କୂଚ—ସଂ. ବି—କୁଚ (ଦେଖ)
Kūcha — Kucha (See)

କୂଚିକା—ସଂ. ବି—୧ । ପେନ୍ସିଲ୍—1. Pencil.
Kūchikā
୨ । ତୁଲି—2. Brush or hair-pencil.
୩ । କଞ୍ଚି; ଚାବିକାଠି—3. Key.

କୂଚୀ—ସଂ. ବି—କୁଚିକା (ଦେଖ)
Kūchī — Kuchikā (See)

କୂଜ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଅବ୍ୟକ୍ତ ଧ୍ୱନି କରିବା—
Kūja (root) — 1. To make any inarticulate sound.
୨ । କୁହୁ କୁହୁ ରାବ କରିବା—2. To coo; to warble.
୩ । ବଂଶୀ ଓ ଶିଂଘା ଆଦି ଫୁଙ୍କିବା—
3. To blow or breathe (a fluteor horn). M.W.)

କୂଜ—ସଂ. ବି. (କୂଜ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+ଭାବ ଅ)—
Kūja — କୂଜନ (ଦେଖ)
Kūjana (See)

କୂଜନ—ସଂ. ବି. (କୂଜ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Kūjana — ୧ । ଅବ୍ୟକ୍ତ ଧ୍ୱନି—1. Murmur.
୨ । ଶଗଡ଼ଚକର କେଁକେଁ ଶବ୍ଦ—
2. Creaking of the wheels of a vehicle
୩ । ପକ୍ଷୀର ଧ୍ୱନି ବା ରାବ—3. Chirping of birds.
୪ । କୋକିଳର କୁହୁକୁହୁ ରାବ—4 Cooing of the cuckoo.
୫ । ଗଡ଼ଗଡ଼ ଶବ୍ଦ—5. Rumbling; rattling sound.

କୂଜିତ—ସଂ. ବି. (କୂଜ ଧାତୁ+କର୍ମ ତ)—ପକ୍ଷୀଧ୍ୱନି; ଚଢ଼େଇଙ୍କ ଡାକ—Warbling of birds; notes of birds; chirping; cooing.
Kūjita

ସଂ. ବିଣ—୧ । ଶବ୍ଦିତ; ଶବ୍ଦାୟମାନ; ପକ୍ଷୀଧ୍ୱନିଦ୍ୱାରା ପୂରିତ—
1. Filled or resounding with the warbling of birds.

୨ । ଅବ୍ୟକ୍ତ ଧ୍ୱନିରୂପେ ଉଚ୍ଚାରିତ—
2. Uttered inarticulately.

କୂଜିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—(ପକ୍ଷୀ) ରାବିବା; ଶବ୍ଦ କରିବା—To chirp (said of birds).
Kūjibā

ବିହଗମିଥୁନେ କୂଜନ୍ତି ମଧ୍ୟେ ସେ ଘୁଣ୍ଟନ୍ତି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

କୂଟ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ନ ଦେବା; ଦେବାରୁ ବିରତ ହେବା—
Kūṭ (root) 1. To abstain from giving; not to give.

୨ । ଗାଳିଦେବା—2. To censure.

୩ । ପୋଡ଼ିବା—3 To burn.

୪ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା; ଡାକିବା—
4. To call; to invite.

୫ । ଗୋଳମାଳ କରିବା; ଗୋଳାମିଶା କରିବା—
5. To muddle; to confuse.

୬ । ହତାଶ ହେବା—6. To despair.

୭ । କଷ୍ଟ ପାଇବା; ବ୍ୟଥିତ ହେବା—
7. To be distressed; to suffer.

୮ । ପରାମର୍ଶ ଦେବା—8. To advise; to counsel.

୯ । ବକ୍ର ହେବା—9. To bend.

୧୦ । କଷ୍ଟ ଦେବା—10. To give pain.

କୂଟ—ସଂ. ବି. (କୂଟ୍ ଧାତୁ=ବକ୍ର ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—୧ । ପର୍ବତଶୃଙ୍ଗ—
Kūṭa 1. Mountain-peak; summit.

୨ । କପାଳର ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ଅସ୍ଥି—
2. Bone of the forehead.

୩ । କଳସ—3. Water-jar.

୪ । ଆବୁ; ଗୋବା—4. Projection; protuberance.

୫ । କୂଡ଼; ସମୂହ—5. Collection; heap; mass; multitude.

୬ । ନଗରଦ୍ୱାର—6. City-gate.

୭ । ଶସ୍ୟରାଶି—7. Heap of corn.

୮ । ମାୟା—8. Illusion.

୯ । କପଟ—9. Deception; fraud; trick.

୧୦ । ଲଙ୍ଗଳ କଣ୍ଟି—10. The handle-piece of a plough.

୧୧ । ହାତୁଡ଼ି; ମୁଗ୍ଦର—11. Hammer; mallet.

୧୨ । ଶିଂଘଭଙ୍ଗା ବଳଦ—
12. An ox with broken horns.

୧୩ । ମୃଗାଦି ଧରିବା ଯନ୍ତ୍ର; ଫାଶ; ଜନ୍ତୁ ଧରିବାର ଫାଶ—
13 A noose for catching games; a snare.

୧୪ । ଲଙ୍ଗଳଲୁହା—14. Plough-share.

୧୫ । ଢିପ—15. Prominence; mound.

୧୬ । ଗୃହ; ଆବାସ—16. House; dwelling; residence.

୧୭ । କ୍ଲିଷ୍ଟ ପ୍ରଶ୍ନ—17. Knotty question.

୧୮ । ଗୁପ୍ତ ଶସ୍ତ୍ର—18. Concealed weapon.

୧୯ । ବିଷମ ସମସ୍ୟା; କପଟପ୍ରଶ୍ନ—19. A puzzling question; a riddle; an ambiguous question.

୨୦ । ମିଥ୍ୟା—20. Falsehood; untruth.

୨୧ । ଲଙ୍ଗଳର ଅବୟବ—
21. The body of a plough. (M.W)

୨୨ । ମଣ୍ଡପ—22. A kind of open shed.

ସଂ. ବିଣ—୧ । ମିଥ୍ୟା—1. False.

୨ । କୃତ୍ରିମ; ଜାଲ—2. Forged; concocted; counterfeit.

୩ । ଛଳପୂର୍ଣ୍ଣ—3. Fraudulent; tricky.

୪ । ବିଷମ ସମସ୍ୟାପୂର୍ଣ୍ଣ—4. Puzzling; enigmatic.

୫ । କ୍ଲିଷ୍ଟ; କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ—5. Knotty; hard; difficult.

୬ । ଅନେକାର୍ଥବୋଧକ—6 Ambiguous; having more than one meaning.

୭ । ସ୍ଥିର; ଅଚଳ—7. Immovable; steadfast.

୮ । ଘୃଣିତ—8. Despised.

କୂଟକ—ସଂ. ବିଣ. (କୂଟ+କ)—ପ୍ରତାରଣାମୟ—Fraudulent; false.
Kūṭaka

ସଂ. ବି.—୧ । ପ୍ରତାରଣା; ଛଳ—1 Deceit; trick.

୨ । ଲଙ୍ଗଳଲୁହା—2. Plough-share.

୩ । ଢିପ—3. Prominence; elevation.

୪ । ବେଣୀ—4. Tress or braid of hair.

କୂଟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୂଟ)—୧ । କପଟ କରିବା—
Kūṭa karibā 1. To practise deception or fraud.

କୂଟକରା ୨ । ମାୟା କରିବା—
कूटकरना 2. To spread delusion.

କୂଟକର୍ମ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୂଟ+କର୍ମ)—୧ । ଜାଲ;
Kūṭakarma 1. Forgery.

୨ । ଧପାବାଜୀ—2. Cheating; trickery.

କୂଟକଳ୍ପନା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୂଟ+କଳ୍ପନା)—୧ । କ୍ଲିଷ୍ଟକଳ୍ପନା—
Kūṭakalpanā 1. A far-fetched imagination; forced imagery; a forced simile.

୨ । ପରର ଅନିଷ୍ଟକାମନା; ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—
2. A conspiracy.

କୂଟକାର—ସଂ. ବି.—୧ । ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷୀ—
Kūṭakāra 1. False witness; perjurer.

୨ । ପ୍ରତାରକ ବ୍ୟକ୍ତି—2 A cheat.

କୂଟକାରକ—ସଂ. ବି.—କୂଟକାର (ଦେଖ)
Kūṭakāraka Kūṭakāra (See)

କୂଟକାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(କୂଟ+କୃ ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Kūṭakārī କପଟଆଚରଣକାରୀ—Performer of crooked
(କୂଟକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) acts; follower of crooked policy.

କୂଟକୁଟିଆ—ଦେ. ବିଣ.—୧ । କୁଟିଳ; ଅସରଳ—
Kūṭakūṭiā 1. Of crooked nature.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସରଳ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଥୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗୀ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ; 'ଅଲବଟ' ଦେଖିବେ ।

କଡ଼ା ୨ । କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ—2. Difficult of solution.

କୂଟକ୍ରିୟା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୂଟ+କ୍ରିୟା)—କୂଟକର୍ମ (ଦେଖ)
Kūṭakriyā Kūṭakarma (See)

କୂଟଚକ୍ର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୂଟ + ଚକ୍ର)—୧ । ବିଷମ ସମସ୍ୟା—
Kūṭachakra 1. A knotty problem; dilemma.
୨ । ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—2. Conspiracy; machination; crooked policy.
୩ । ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ ବକ୍ରପଥ ବା ବ୍ୟୂହ—3. A labyrinth.

କୂଟଜ— ସଂ. ବି. (କୂଟ = ପର୍ବତଶୃଙ୍ଗ + ଜନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kūṭaja କୂଟଜ (ଦେଖ)—Kuṭaja (See)

କୂଟତର୍କ— ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୂଟ+ତର୍କ)—୧ । ଦୁର୍ବୋଧ ଯୁକ୍ତି—
Kūṭatarka 1. Hairsplitting arguments.
କୂଟକଚାଳା ୨ । ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ବିଚାରଯୋଗ୍ୟ ଆଲୋଚନା—
2. Farfetched reasoning.

କୂଟତାପସ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୂଟ + ତାପସ)— କପଟସନ୍ନ୍ୟାସୀ—
Kūṭatāpasa A pretended ascetic.

କୂଟତୁଲା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୂଟ + ତୁଲା)—ମିଛ ତରାଜୁ; ଯେଉଁ ତରାଜୁ
Kūṭatulā ଠିକ୍ ନୁହେ—A false pair of scales.

କୂଟନୀତି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୂଟ + ନୀତି)—ଦାଉଁପେଁଚ; ଅତିସନ୍ଧିଯୁକ୍ତ
Kūṭanīti ଆଚରଣ—Crooked policy.

କୂଟ ପାଞ୍ଚିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୂଟ)—୧ । ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରିବା—
Kūṭa pānchibā 1. To conspire.
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ତାହାର ଅନିଷ୍ଟକାମନା କରିବା—2. To think evil of a person behind his back.

କୂଟପାକଳ— ସଂ. ବି.—୧ । ପିତଜ୍ୱର—
Kūṭapākala 1. Bilious fever. (M.W.)
୨ । ହାତୀର ଜ୍ୱର—
2 Fever in an elephant. (M. W.)

କୂଟପାଳକ—ସଂ. ବି.—୧ । କୁମ୍ଭାର—
Kūṭapālaka Potter.
୨ । କୁମ୍ଭାର ଉହା—2. Potter's kiln.
୩ । ପିତ୍ତଜ୍ୱର (ହେ. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Bilious fever.

କୂଟପାଶ—ସଂ. ବି (ଏକାର୍ଥକ, କୂଟ + ପାଶ)—ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଆଦିଙ୍କୁ
Kūṭapāśa ଧରିବା ଜାଲ; ଫାଶ—Trap; snare.

କୂଟପ୍ରଶ୍ନ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୂଟ + ପ୍ରଶ୍ନ)—୧ । କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ସମସ୍ୟା;
Kūṭapraśna ବିଷମସମସ୍ୟା—1. A puzzle; a conundrum; a riddle; a knotty or intricate or ambiguous question.
୨ । ଅଦାଲତରେ ଅପର ପକ୍ଷଦ୍ୱାରା ସାକ୍ଷୀଙ୍କୁ କରାଯିବା ପ୍ରଶ୍ନ; ଜେରା—
2. Cross-examination.

କୂଟବନ୍ଧ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୂଟ + ବନ୍ଧ)—କୂଟପାଶ (ଦେଖ)
Kūṭabandha Kūṭapāśa (See)

କୂଟବୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; କୂଟ+ବୁଦ୍ଧି; କୂଟଯୁକ୍ତ ବୁଦ୍ଧି)—
Kūṭabuddhi କପଟ ବୁଦ୍ଧି; ପରର ଅନିଷ୍ଟ ନିମନ୍ତେ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରିବାର ବୁଦ୍ଧି—Crooked mentality.

କୂଟଭାଷୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୂଟ + ଭାଷ ଧାତୁ + ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—
Kūṭabhāshī ୧ । କପଟଭାଷୀ—
(କୂଟଭାଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1 Hypocrite in words.
୨ । ଅବୋଧ କଥା କହିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Speaking in riddles; equivocal in speech

କୂଟମାନ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୂଟ + ମାନ)—ମିଥ୍ୟା ବା ବେଠିକ୍ ବଟକରା
Kūṭamāna ବା ମାଣ—False weight or measure.

କୂଟମୁଦ୍ରା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୂଟ + ମୁଦ୍ରା)—ଜାଲ୍ ଟଙ୍କା—
Kūṭamudrā Counterfeit coin.

କୂଟଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୂଟ + ଯନ୍ତ୍ର)—୧ । ଫାଶ; ପଶୁ ଧରିବା
Kūṭajantra ଜାଲ—1. A snare.
୨ । ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—2. Conspiracy.

କୂଟଯୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୂଟ + ଯୁଦ୍ଧ)—ଅନ୍ୟାୟ ପ୍ରଣାଳୀରେ
Kūṭajuddha ଯୁଦ୍ଧ—
Treacherous or unfair warfare.

କୂଟଲେଖ—ସଂ. ବି(କର୍ମଧା,କୂଟ + ଲେଖ)—ଜାଲ୍ ଦଲିଲ୍—
Kūṭalekha A false or forged document.

କୂଟଶଃ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ (କୂଟ + ଶସ୍)—୧ । ଗଦାଗଦା ହୋଇ—
Kūṭaśaḥ 1. In heaps or multitudes.
୨ । ଦଳଦଳ ହୋଇ—2. In crowds.

କୂଟଶାଳ୍ମଳୀ—ସଂ. ବି—କଣ୍ଟାଯୁକ୍ତ ଶିମିଳଗଛ; ରୋହିତକ—
Kūṭaśālmalī A kind of thorny Silk-cotton tree; Andersonia Rohetaka (tree).

କୂଟଶାସନ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କର୍ମଧା; କୂଟ + ଶାସନ) —ଜାଲ୍ ସନନ୍ଦ—
Kūṭaśāsana (ମନୁ—୯।୨୩୨ ।) A forged grant or decree.

କୂଟସଂକ୍ରାନ୍ତି—ସଂ.ବି.ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଯେଉଁ ସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରି ପରେ
Kūṭasaṁkrānti ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅନ୍ୟ ରାଶିକୁ ସଞ୍ଚରଣ କରେ ଅର୍ଥାତ୍ ରାତି ଦ୍ୱିପ୍ରହର ପରେ ଅନ୍ୟ ମାସର ସଞ୍ଚାର ହୁଏ—
(astrology) A Saṁkrānti or movement of the sun from one zodiacal sign to another which takes place after midnight.

[ଦ୍ର—ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରେ ବ୍ୟତୀତେତୁ ଯଦାସଞ୍ଚରତେ ରବିଃ
ସା ଜ୍ଞେୟା କୂଟସଂକ୍ରାନ୍ତି ମୁନିଭିଃ ପରିକୀର୍ତ୍ତିତା—
ପ୍ରକୃତିବାଦ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ, ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍ଦ

କୂଟସାକ୍ଷ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; କୂଟ୍+ସାକ୍ଷ)—ମିଥ୍ୟା ଜବାନ୍‌ବନ୍ଦି—
Kūṭasākṣha Perjured or false evidence given in court; false testimony.

କୂଟସାକ୍ଷୀ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୂଟ+ସାକ୍ଷୀ)—ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷୀ—
Kūṭasākshī False witness.

କୂଟସ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. (କୂଟ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kūṭastha ୧ । ଏକ ଭାବଯୁକ୍ତ—1. Uniform.
୨ । ସନାତନ; ନିତ୍ୟ—
2. Eternal; existing from time immemorial.
୩ । ଶିଖରରେ ଅବସ୍ଥିତ—
3. Situate at the top.
୪ । ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ—4. Unchangeable.
ସଂ. ବି—ପରଂବ୍ରହ୍ମ—The Supreme Soul; the Universal or Super Soul.

କୂଟସ୍ଥ ଚୈତନ୍ୟ—ସଂ. ବି—ପରମାତ୍ମା—The Supreme Eternal
Kūṭastha chaitanya Soul pervading and underlying the Universe.

କୂଟସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୂଟ+ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ)—ଭେଲସୁନା; ମେଳସୁନା—
Kūṭaswarṇṇa Alloyed or counterfeit gold.

କୂଟାଗାର—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ତତ୍ପୁ; କୂଟରେ ଅବସ୍ଥିତ ଆଗାର)—ଘର ଉପରେ ଥିବା ଘର; ଚଉଶାଳା—
Kūṭāgāra Apartment at the top of a house.

କୂଟାର୍ଥ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; କୂଟ+ଅର୍ଥ)—କ୍ଲିଷ୍ଟାର୍ଥ; ଅବୋଧ ଅର୍ଥ—
Kūṭārtha An ambiguous meaning; far-fetched meaning.

କୂଟିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କୂଟ)—୧ । କୂଟପୂର୍ଣ୍ଣ—
Kūṭiā 1. Full of deceit; deceitful.
୨ । ମାୟାବୀ—2. Delusive.
ଉଦା: କୂଟିଆ ପ୍ରଭୁ ବୁଝି ନପାରେ—ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

କୂର୍ଦ୍ଦ (ଧାତୁ)—୧ । ଘାସ ଚରିବା—1. To graze.
Kūrda (root) ୨ । ଦୃଢ଼ ବା ଘନୀଭୂତ ହେବା—
2. To become firm or solid.
୩ । ମୋଟ ହେବା—
3. To become fat or thick.

କୂର୍ଦ୍ଧ—ସଂ. ବି—କୁର୍ଦ୍ଧ (ଦେଖ)
Kūrdha Kurdha (See)

କୂଦ୍ୟ—ସଂ. ବି—କୁଦ୍ୟ (ଦେଖ)
Kūdhya Kudya (See)

କୂଣ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । କହିବା; କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା—
Kuṇa (root) 1. To speak; to converse.
୨ । ସଙ୍କୁଚିତ ହେବା—
2. To contract; to shrink.
୩ । ମୁଦି ହେବା—2. To close.

କୂଣି—ସଂ. ବିଣ (କୂଣ ଧାତୁ+ଇ)—କେଁକ୍ଷା—
Kūṇi Having a crooked arm.
ଦେ. ବି—କୁଣି (ଦେଖ)
Kuṇi (See)

କୂଣିକା—ସଂ. ବି (କୂଣ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇକ+ଆ)—
Kūṇikā ୧ । ପଶୁର ଶୃଙ୍ଗ—
1. Horn of a beast.
୨ । ସିତାରର ଖିଲ—
2. The peg of a lute.

କୂଣିତ—ସଂ. ବିଣ. (କୂଣ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ମୁଦ୍ରିତ—
Kūṇita 1. Closed; shut.
୨ । ସଙ୍କୁଚିତ—2. Contracted.

କୂଦୀ—ସଂ. ବି—୧ । ଗୋଡ଼ର ବେଡ଼ି—
Kūdī 1. Fetters for the leg.
୨ । କାଠିର ଗୋଛା—2. A bunch of twigs.

କୂଦ୍ଦାଳ—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଶିଶୁଗଛ—The mountain-
Kuddāla ebony; Bouhimia Variegata.

କୂପ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଦୁର୍ବଳ ହେବା—
Kūpa (root) 1. To be weak.
୨ । ଦୁର୍ବଳ କରିବା - 2. To weaken.

କୂପ—ସଂ. ବି. (କୁ=ଈଷତ୍+ଅପ୍=ଜଳ+ଅ; ନିପାତନ)—
Kūpa ୧ । କୂଅ—1. Well.
୨ । ଜାହାଜ ବା ଡଙ୍ଗା ଖଟାଇବାର ଖୁଣ୍ଟି—
2. A post to which a ship or boat moored.
୩ । ଗହ୍ୱର; ଗର୍ତ୍ତ—3. Den; cavity; pit.
୪ । ମାସୁଲ—4. A mast.
୫ । ଚମଡ଼ର ମୁଣା; ତେଲକୁପା—
5. Leathern oil-vessel.
୬ । ଛିଦ୍ର—6. Hole.
୭ । ନଦୀଶଯ୍ୟାରେ ଥିବା ବୃକ୍ଷ ବା ପାହାଡ଼—
7. A tree or rock in bed of a river.

କୂପକ—ସଂ. ବି. (କୂପ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—
Kūpaka ୧ । କୂଅ—1. Well.
୨ । ଗର୍ତ୍ତ; ଗାତ—2. Hole; cavity.
୩ । ନିତମ୍ବର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ—
3. The spiral formation of the furs over the buttocks; the hollow below the loins.
ଏକ କୂପକ ଗହ୍ୱର ଯେ—ଉତ୍ତ. ରୋଷ୍ଟ୍ରୋପନିଷଦ ।
୪ । ମାସୁଲ—4. Mast.
୫ । ଜାହାଜ ଖଟାଇବାର ଖୁଣ୍ଟି—
5. A post for mooring a ship.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ୍ଣ' ନ ମିଳିଲେ 'କଷ୍ଣ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧ୍ଭ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣ୍ଣି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

୬ । ଚିତା—6. Funeral pyre.

୭ । ତୈଳପିଣ୍ଡା—7. A leathern oil-vessel.

୮ । ନଦୀ ଶଯ୍ୟାରେ ଥିବା ଗଛ ବା ପାହାଡ଼—

8. Tree or rock in the bed of a river.

୯ । ଡଙ୍ଗା—9. Boat.

୧୦ । ଡଙ୍ଗାରେ ପାରହେବା ପାଇଁ ମାସୁଲ—

10. Ferry-hire.

୧୧ । ଚିତା ଗର୍ତ୍ତ; ଗୁଇ ଗାଡ଼—

11. A hole dug under a funeral pile.

କୂପମଣ୍ଡୂକ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; କୂପ+ମଣ୍ଡୂକ)—
Kūpamaṇḍuka ୧ । କୂଅ ବେଙ୍ଗ—

1. A frog in the well.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିଜ ସୀମା ବହିର୍ଭୂତ ସଂସାରର ବିଷୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯାହାଙ୍କର ଅଭିଜ୍ଞତା ବା ଅନୁଭୂତି ହୋଇ ନ ଥାଏ—

2. A person who has against no worldly experience beyond his own groove.

କୂପଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—କୂଅରୁ ପାଣି ଉଠାଇବା ଯନ୍ତ୍ର; ଟେଣ୍ଡା—
Kūpajantra Water-wheel; a contrivance for lifting water from a well.

କୂପାଙ୍କ—ସଂ. ବି. (କୂପ+ଅଙ୍କ)—ରୋମାଞ୍ଚ—
Kūpāṅka Horripilation; bristling of the hairs of the body.

କୂପାଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (କୂପ+ଅଙ୍ଗ)—କୂପାଙ୍କ (ଦେଖ)
Kūpāṅga Kūpāṅka (See)

କୂପାର—ସଂ. ବି. (କୂପ+ଆର)—ସମୁଦ୍ର—
Kūpāra Ocean.

କୂପାରି—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ଗ୍ରାମବିଶେଷ—
Kūpāri The name of a village in the district of Balasore.

[ଦ୍ର—ଏହା ସୋରୋର ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ ବୌଦ୍ଧ କୀର୍ତ୍ତିର ଚିହ୍ନମାନ ଅଦ୍ୟାପି ରହିଅଛି ।]

କୂପୀ—ସଂ. ବି. (କୂପ+ଈ)—୧ । ବୋତଲ; କୁପି—
Kūpī 1. A small narrow-mouthed flask; bottle.

୨ । ନାଭି—1. Navel.

୩ । ସାନ କୂଅ—3. Small well.

କୂପୁଷ—ସଂ. ବି—ମୂତ୍ରାଶୟ—
Kūpusha The bladder.

କୂବର—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ.—
Kūbara ୧ । ସୁନ୍ଦର—1. Beautiful.
(କୂବରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କୁଜା—2. Hump-backed.

ସଂ. ବି—୧ । ଗାଡ଼ିର ଆଗ ଦଣ୍ଡା ବା ବମ୍—

1. Pole or frame of a carriage to which the yoke is fixed.

ସେ ବେଳ କୂବରେ ଶୋଭିତ
ପଞ୍ଚ ପ୍ରହରଣ ସଂଯୁତ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨ । କୁଜା ମନୁଷ୍ୟ—

2. A hump-backed person.

କୂବରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କୂବରର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Kūbarī Feminine of Kūbara.

ସଂ. ବି—୧ । ଗାଡ଼ିର ଆଗ ଦଣ୍ଡା ବା ବମ୍; ଝୁଗ—

1. Pole of a carriage.

୨ । ବସ୍ତ୍ର ବା କମ୍ବଳାଚ୍ଛାଦିତ ଗାଡ଼ି—

2. Carriage covered with blanket or cloth.

୩ । (କୂବର+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ବଳଦ ଗାଡ଼ି—

3. Carriage drawn by oxen.

କୂବାର—ସଂ. ବି. (କୂପ+ଆର)—ସମୁଦ୍ର—
Kūbāra Ocean.

କୂମ—ସଂ. ବି—୧ । ଜଳାଶୟ—
Kūma 1. Pond.

୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳାଶୟ; ଚୁଆ—2. A pool.

କୂର—ସଂ. ବି.—
Kūra ୧ । ଭାତ—1. Boiled rice.

୨ । ଖାଦ୍ୟ—2. Food (Apte).

କୂରୁମ—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. କୂର୍ମ)—କୂର୍ମ (ଦେଖ)
Kūruma Kūrma (See)

ମତ୍ସ୍ୟ ଯେ କୂରୁମ ବରାହ
ନୃସିଂହ ରୂପ ବଣ୍ଟ ଦେହ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

କୂର୍ଚ୍ଚ (ଧାତୁ)— ସଂ—ପ୍ରଶଂସା କରିବା—
Kūrchcha (root) To praise.

କୂର୍ଚ୍ଚ—ସଂ. ବି. (କୂର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ=ପ୍ରଶଂସା କରିବା+ଅ)—
Kūrchcha ୧ । କପଟ; ଛଳ—1. Deceit; hypocrisy.

୨ । ଆତ୍ମବଡ଼ମା; ବାଲଙ୍ଗି—2. Bragging.

୩ । ଗୋଣ୍ଡ; ଗୁଚ୍ଛ—3. Bundle; bunch.

୪ । ସୁଶ୍ରୁ; ଦାଢ଼ି—4. Beard.

୫ । କୁଶର ମୁଠାଏ—

5 A handful of Kuśa grass.

୬ । ଟିପ; ସଂଯୋଜିତ ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠି ଓ ମଝି ଆଙ୍ଗୁଠିର ଅଗ୍ରଦ୍ୱୟ—6. The tips of the thumb and middle finger brought into contract so as to pinch (Apte).

୭ । ତୁଳିକା—7. Brush.

୮ । ଦମ୍ଭ—8. Strength of mind; fortitude.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ୍ୟକ୍ଷର	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଉ	ନ

୯ । ଦୁଇ ଭ୍ରୂଲତାର ମଧ୍ୟସ୍ଥାନ—
9. The part between the eye-brows.

୧୦ । ମୟୂର ପୁଚ୍ଛ—
10. The tail-feather of a peacock.

୧୧ । ଭଣ୍ଡାର—11. Store-room.

୧୨ । ମୁଣ୍ଡ; ମସ୍ତକ—12. The head.

କୂର୍ଚ୍ଚକ—ସଂ. ବି. (କୂର୍ଚ୍ଚ+କ)—ଶସ୍ୟର ପରିମାଣବିଶେଷ—
Kūrchchaka 1. A bushel.

୨ । ତୁଳି—2. Painter's brush.

୩ । ଦାନ୍ତକାଠି—3. Tooth-brush.

କୂର୍ଚ୍ଚଶୀର୍ଷ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୂର୍ଚ୍ଚ=ଗୋଛ+ଶୀର୍ଷ)—ନାରିକେଳ-
Kūrchchaśirsha ବୃକ୍ଷ—Cocoanut tree.

କୂର୍ଚ୍ଚଶେଖର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି;କୂର୍ଚ୍ଚ+ଶେଖର)—ନାରିକେଳ ବୃକ୍ଷ—
Kūrchchaśekhara Cocoanut tree.

କୂର୍ଚ୍ଚିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୂର୍ଚ୍ଚ+ଇକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ତୁଳିକା—
Kūrchchikā 1. Small brush.

୨ । ଶଳାକା; ସରୁ ଲମ୍ବ କାଠି—2. A thin rod;twig.

୩ । କୁଞ୍ଚି; ଚାବିକାଠି—3. Key.

୪ । ଛୁଞ୍ଚି—4. Needle.

୫ । ଦୁଧର ବିକୃତିବିଶେଷ; ବସାଦହି—
5. Inspissated milk.

କୂର୍ଦ୍ଦ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଡେଇଁବା; କୁଦିବା—
Kūrdda (root) 1. To leap; to jump.

୨ । ଆନନ୍ଦରେ ନାଚିବା—2. To frolic; to frisk.

୩ । ଖେଳିବା—3. To play.

କୂର୍ଦ୍ଦନ—ସଂ. ବି. (କୂର୍ଦ୍ଦ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । କୁଦା; କୁଦିବା—
Kūrddana 1. Leaping; jumping.

୨ । କ୍ରୀଡ଼ା—2. Playing; sporting.

୩ । ନଗ୍ନକୁଦା—3. Gambolling; skipping.

କୂର୍ଦ୍ଦନା—ସଂ. ବି. (କୂର୍ଦ୍ଦନ+ଆ)—ଚୈତ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ କରାଯିବା
Kūrddanā ମଦନୋତ୍ସବ—A festival held in honour
(ଂକୂର୍ଦ୍ଦନା—ଅନ୍ୟରୂପ) of God Cupid on the full moon
of the month of Chaitra.

କୂର୍ପ—ସଂ. ବି.—ଦୁଇ ଭ୍ରୂଲତାର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ—
Kūrpa The space etween the eye-brows.

କୂର୍ପର—ସଂ. ବି.—କୁର୍ପର (ଦେଖ)
Kūrpara Kurpara (See)

କୂର୍ପାସ—ସଂ. ବି.—ନଡ଼ିଆର ଶସ—
Kūrpasa The inner part or kernel of a cocoanut.
(M.W)

କୂର୍ପାସ—ସଂ. ବି.—କୁର୍ପାସ (ଦେଖ)
Kūrpāsa Kurpāsa (See)

କୂର୍ପାସକ—ସଂ. ବି.—କୁର୍ପାସକ (ଦେଖ)
Kūrpāsaka Kurpāsaka (See)

କୂର୍ମ୍ମ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କୁ=ଈଷତ୍+ଉର୍ମ୍ମି=ବେଗ+ଅ; ବମ୍ବା କୁ=
Kūrma ଜଳ ପରି+ଉର୍ମ୍ମି=ବେଗ, ଯାହାର)—୧ । କଚ୍ଛପ—
(କୂର୍ମ୍ମୀ---ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Tortoise.

୨ । ହାତର ଆଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ଠାରବିଶେଷ—
2. A particular gesticulation with the fingers.

୩ । କୁରୁମ; ବଡ଼ କଇଁଚ—3. Big tortoise.

୪ । ଶରୀରର ବାହ୍ୟ ବାୟୁବିଶେଷ—4. One of the outer winds of the body.

୫ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଦ୍ୱିତୀୟ ଅବତାର—5. The second or tortoise incarnation of Bishṇu.

[ଦ୍ର—ଏହି ଅବତାରରେ ବିଷ୍ଣୁ ଆପଣା ପିଠିରେ ପୃଥିବୀକୁ ଟେକି ଧରିଥିଲେ ।]

୬ । ପୂଜା ସମୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ମୁଦ୍ରାବିଶେଷ—
6. A particular intertwining of the fingers during rituals.

କୂର୍ମ୍ମଦ୍ୱାଦଶୀ—ସଂ. ବି—ପୌଷ ଶୁକ୍ଳଦ୍ୱାଦଶୀ—The 12th day of
Kūrmadwādaśī the light lunar fortnight of Pausha.

କୂର୍ମ୍ମପୁରାଣ—ଅଷ୍ଟାଦଶ ପୁରାଣର ଏକତମ—
Kūrmapurāṇa One of the 18 Purāṇas.

କୂର୍ମ୍ମପୃଷ୍ଠ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୂର୍ମ୍ମ+ପୃଷ୍ଠ)—୧ । କଇଁଚର ପିଠି—
Kūrmapṛushṭha 1. The back of a tortoise.

୨ । (ଏହା କଇଁଚ ପିଠିପରି ଢାଳୁଥିବାରୁ) ପାଣିର ଢାଙ୍କୁଣୀ; ସରପୋଷ—2. The lid of a pot.

କୂର୍ମ୍ମପୃଷ୍ଠକ—ସଂ. ବି—କୂର୍ମ୍ମପୃଷ୍ଠ (ଦେଖ)
Kūrmapṛushṭhaka Kūrmapṛushṭha (See)

କୂର୍ମ୍ମରାଜ—ସଂ. ବି. (୨ମୀ ତତ୍; କୂର୍ମ୍ମ+ରାଜନ୍)—କୂର୍ମ୍ମାବତାର (ଦେଖ)
Kūrmarāja Kūrmābatāra (See)

କୂର୍ମ୍ମାବତାର—ସଂ. ବି. (କୂର୍ମ୍ମ+ଅବତାର)—
Kūrmābatāra ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଦ୍ୱିତୀୟ ବା କଚ୍ଛପ ଅବତାର—
The second or tortoise incarnation of Bishṇu.

[ଦ୍ର—ଏ ଅବତାରରେ ବିଷ୍ଣୁ ଆପଣା ପିଠିରେ ପୃଥିବୀକୁ ଟେକି ଧରିଥିଲେ ।]

କୂଳ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଆବରଣ କରିବା; ଘୋଡ଼ାଇବା—
Kūla (root) 1. To cover; to hide.

୨ । ବେଢ଼ିବା—2. To enclose.

୩ । ବାଧାଦେବା—3. To obstruct.

୪ । ପୋଡ଼ିଦେବା—4. To burn; to scorch.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅସର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେହେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

କୂଳ—ସଂ. ବି. (କୂଳ ଧାତୁ = ଆବରଣ କରିବା + ଅ)—
Kūla ୧ । ନଦ୍ୟାଦିର ତଟ; ତୀର—1. Shore; bank.
୨ । ଗଡ଼ାଣ; ଢାଲୁ—2. A slope.
୩ । ସ୍ତୂପ; ରାଶି—3. Colection; heap; mound.
୪ । ଦାଢ଼; ଧାର—4. Edge; skirt.
୫ । ସୀମା—5. Border; boundary.
୬ । ସମୀପ ସ୍ଥାନ; ଉପକଣ୍ଠ—
6. Contiguous place; precincts.
୭ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳାଶୟ—7. Pool; pond.
୮ । ସେନାର ପଛ ଭାଗ—8. The van of an army.

କୂଳକ—ସଂ. ବି. (କୂଳ + କ)—୧ । କୂଳ (ଦେଖ)
Kūlaka 1. Kūla (See)
୨ । ଉଇହୁଙ୍କା—2. Ant-hill.

କୂଳକିନାରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୂଳ + ଫା. କିନାରା; ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—
Kūlakinārā ୧ । ସୀମା—1. Bound; limit.
କୂଳକିନାରା ୨ । ନିଶ୍ଚୟତା—2. Ascertainment.
କୂଳକିନାରା ୩ । ନିଶ୍ଚିତ ଖବର; ଠିକଣା—
3. Certain news; head and tail; ins and outs.
୪ । ପତ୍ତା—4. Trace of any matter.

କୂଳଙ୍କଷ—ସଂ. ବିଣ. (କୂଳଂ + କଷ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kūlaṅkasha ଯାହା କୂଳ ବା କିନାରାକୁ ଖାଇଯାଏ—
(କୂଳଙ୍କଷା—ସ୍ତ୍ରୀ) Tearing away or corroding the bank.
ସଂ. ବି.—୧ । ସମୁଦ୍ର (ଯାହା କୂଳକୁ ଖାଇଯାଏ)—
1. The ocean; sea (which corrodes its shores).
୨ । ନଦୀର ସ୍ରୋତ—2. The current or stream of a river.

କୂଳଙ୍କଷା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କୂଳଙ୍କଷ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ନଦୀ—
Kūlaṅkashā A river (which corrodes its bank).

କୂଳଚର—ସଂ. ବିଣ—କୂଳେଚର (ଦେଖ)
Kūlachara Kūlechara (See)

କୂଳଥଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. କୂଳ + ଗ୍ରା. ଥଳ; ସହଚର)—
Kūlathala ୧ । ଜଳରାଶିର ତୀର ଓ ଗଭୀରତା—
1. Shore and depth of an expanse of water.
୨ । କୌଣସି ଆଶ୍ରୟ; ଆଶ୍ରୟ ପାଇଁ ସ୍ଥାନ—
2. Place of refuge or shelter.
ନ ପାଉ କୂଳଥଳ ବେଳ ।
ଜନ୍ମ ଲଭନ୍ତି ନାନା ଯୋନ—ଭାଗ. ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।
୩ । ନିଶ୍ଚୟତା—3. Definiteness.

କୂଳ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ମୀମାଂସାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—
Kūla pāibā 1. To arrive at a conclusion.
କୂଳପାଓସ୍ତା ୨ । ଥିର କରି ଜାଣିବା—
ଅଁତପାନା 2. To know for certain.
ଏ ବ କଥା ପୁଣି କହୁଛ କଣ୍ଟୁଳା ଭଳି ପାଉ ନାହିଁ କୂଳ ।
ଗ୍ରନ୍ଥନାଥ. ପାଣ୍ଡା ।
୩ । ପତ୍ତା ପାଇବା—3. To get any trace.

କୂଳବତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କୂଳ + ବତ୍ + ଈ)—ନଦୀ—
Kūlabati River.

କୂଳମୁଦ୍‌ବହ—ସଂ.ବିଣ (କୂଳଂ = କୂଳକୁ + ଉତ୍ + ବହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—
Kūlamudbaha ଯାହା କୂଳକୁ ଭାଙ୍ଗି ବୋହିନିଏ ବା ଅତଡ଼ା ଖସାଏ (ଯଥା—ଜଳସ୍ରୋତ)—
Tearing up or carrying away the bank.

କୂଳମୂଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. କୂଳ + ମୂଳ)—ବଂଶ ଓ ବଂଶର ଚିହ୍ନ—
Kūlamūla Any little trace of a family; a little remnant of a thing.
କୂଳମୂଳ

କୂଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ; କୂଳରେ ଜାତ—
Kūliā 1. Standing or growing on a bank.
୨ । କୂଳସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to the shore.
[ଦ୍ର— ଏ ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ନଈକୂଳିଆ, ପୋଖରୀକୂଳିଆ, ସମୁଦ୍ରକୂଳିଆ ।]

କୂଷ୍ମାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—କୁଷ୍ମାଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Kūṣmāṇḍa Kushmāṇḍa (See)

କୂଷ୍ମାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—କୁଷ୍ମାଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Kūshmāṇḍa Kushmāṇḍa (See)

କୂହନା—ସଂ. ବି—କପଟ; ଛଳ—
Kūhanā Hypocrisy (M. W.)

କୂହା—ସଂ. ବି—କୁହୁଡ଼ି—
Kūhā Fog; mist (Apte).

କୃ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । କରିବା—
Kṛu (root) 1. To do ; to perform.
୨ । ଆଦେଶ କରିବା—2. To order.
୩ । ଆଘାତ କରିବା—3. To hurt.
୪ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବା—4. To arrange.
୫ । ମାରି ପକାଇବା—5. To kill.
୬ । ନିର୍ମାଣ କରିବା—6. To make; to build.
୭ । ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—7. To prepare.
୮ । ସୃଷ୍ଟି କରିବା—8. To create.
୯ । ରଚନା କରିବା—9. To form; to compose.
୧୦ । ଘଟାଇବା—
10. To cause; to brin about.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିମାତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଉ	
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ନ୍	

୧୧ । ବଳାତ୍କାରରେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ହରଣ କରିବା—
11. To violate; to outrage.
୧୨ । ଆରମ୍ଭ କରିବା—12 To begin.
୧୩ । ବିଚାର କରିବା—13. To consider.
୧୪ । ବ୍ୟବହାର କରିବା—
14. To make use of; to employ.
୧୫ । ବିଭକ୍ତ କରିବା—15. To divide.
୧୬ । ପୂଜା କରିବା—16. To worship.
୧୭ । ସଙ୍କଳ୍ପ କରିବା—17. To resolve.
୧୮ । ସାହାଯ୍ୟ କରିବା—18. To help.
୧୯ । ଜାତ କରିବା—
19. To produce; to bring borth.
୨୦ । କହିବା; ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା—
20. To tell; to narrate; to describe.
୨୧ । (ଆଦେଶ) ପାଳିବା—
21. To obey; to carry out; to execute.
୨୨ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିବା—
22. To appoint; to entrust.
୨୩ । ରଖିବା; ସ୍ଥାପିବା—23. To place.
୨୪ । ଶବ୍ଦ କରିବା—24. To make a sound.
୨୫ । ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା—
25. To utter; to pronounce.

[ଦ୍ରୁ—ଏହି ଧାତୁ ଅନ୍ୟ ବିଶେଷ୍ୟ, ବିଶେଷଣ ଓ ଅବ୍ୟୟ ପଦମାନଙ୍କ ପରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ତତ୍ତତ୍ ପଦମାନଙ୍କ ଅର୍ଥ ଅନୁସାରେ ସଂସ୍କୃତରେ ଉକ୍ତ ନାନା ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରେ; ଯଥା—ନମସ୍+କୃ ଧାତୁ, ପୁରସ୍+କୃ ଧାତୁ, ଫଣ୍ଟ, ପୂଜାସ୍, ଦ୍ୱିଧା, ମୂର୍ଦ୍ଧ୍ନା, ହସ୍ତେ, ମନସି, ଶ୍ରମତ୍, ମଙ୍ଗଂ ଇତ୍ୟାଦି ।]

କୃକ—ସଂ. ବି—୧ । ଶିରଃ; ମୁଣ୍ଡ—1. The head.
Kṛuka ୨ । କଣ୍ଠ; ଗଳା; କଣ୍ଠନାଳୀ—
2 The throat; the larynx.
୩ । ନାଭି—3. Navel (M. W.).

କୃକବାକ—ଦେ. ବି. (କୃକବାକୁ)—କୁକୁଡ଼ା—
Kṛukabāka Cock.
କୃକବାକ ବାକ ଚଟେ।କ ଡାକ ଶୁଭଇ ସବୁଅଡ଼ରେ—
ଦୀନକୃଷ୍ଣ· ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

କୃକବାକୁ—ସଂ. ବି. (କୃକ=ଶିର+ବଚ୍=କହିବା+ଉ)—
Kṛukabāku ୧ । ମୟୂର—1. Peacock.
୨ । କୁକୁଡ଼ା—2. Cock.
୩ । ଏଣ୍ଡୁଅ—3. Chameleon.

କୃକଳା—ସଂ. ବି. (କୃକ+ଲା ଧାତୁ+ଅ+ଆ)—ପିପ୍ପଳି—
Kṛukalā Long pepper.

କୃକଳାସ—ସଂ. ବି. (କୃକ=ଶିରଃ; ଗ୍ରୀବା; କଣ୍ଠ+ଲସ ଧାତୁ=କ୍ରୀଡ଼ା
Kṛukalāsa କରିବା+ଅ; ଯେ ଶିର ଓ ଗ୍ରୀବାକୁ ନଗ୍ନ) —
୧ । ଏଣ୍ଡୁଅ—
1. Chameleon (Colotis versicolor).
୨ । ଛିପିଛିପି; ଚକ୍ରେଇ ନେଉଳ—2. Lizard.

କୃକାଟକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କୃକ=କଣ୍ଠ+ଅଟ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା
Kṛukāṭaka +ଅକ)—କୃକାଟିକା (ଦେଖ)
Kṛukāṭikā (See)

କୃକାଟିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୃକ=କଣ୍ଠ+ଅଟ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା
Kṛukāṭikā +ଅକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
୧ । ଗ୍ରୀବାର ପଛଆଡ଼ ଉନ୍ନତ ପ୍ରଦେଶ; ବେକଖଣ୍ଡା—
1. The back or nape of the neck.
କବିସଙ୍ଘର ଶସି ଡାହାର ଚୁମ୍ବିଛି କୃକାଟିକା—ଦୀନକୃଷ୍ଣ· ରସକଲ୍ଲୋଳ ।
୨ । ସ୍ତମ୍ଭର ଗ୍ରୀବାଭାଗ—
2. The neck of a column.

କୃଚ୍ଛ୍ର—ସଂ. ବି. (କୃଶ୍ ଧାତୁ=ଦୁର୍ବଳ ହେବା+କରଣ. ରଃ; ଯାହା ମନୁଷ୍ୟକୁ
Kṛuchchhra ଦୁର୍ବଳ କରେ)—
୧ । ଦୁଃଖ; କଷ୍ଟ—
1. Trouble; difficulty; distress; hardship.
୨ । କ୍ଲେଶ—2. Physical pain.
୩ । ଅପବାଦ—3. Danger; calamity.
୪ । କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ଉପବାସ; ବ୍ରତ; ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ—
4 Austerity; penance.
୫ । ପ୍ରାଜାପତ୍ୟ ବ୍ରତବିଶେଷ—
5. A sort of penance.
୬ । ପାପ—6. Sin.
୭ । ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର ରୋଗ—7. Strangury; ischury.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ପାପଯୁକ୍ତ—1. Sinful.
୨ । ଦୁଷ୍ଟ; ଖଳ—2. Wicked.
୩ । କଷ୍ଟଯୁକ୍ତ—3. Painful.
୪ । ମନ୍ଦ—4. Bad; miserable evil ;
୫ । କଷ୍ଟଜନକ—5. Causing pain.

କୃଚ୍ଛ୍ରଗତ—ସଂ. ବିଣ. (୨ୟା ତତ୍; କୃଚ୍ଛ୍ର+ଗତ)—
Kṛuchchhragata ୧ । କଷ୍ଟପ୍ରାପ୍ତ—1. Distressed.
୨ । କ୍ଲେଶ ଭୋଗ କରୁଥିବା—2. Suffering pain.
୩ । ବ୍ରତ ପାଳନ କରୁଥିବା—
3. Undergoing a penance.

କୃଚ୍ଛ୍ରପ୍ରାଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କର୍ମଧାରୟ; କୃଚ୍ଛ୍ର+ପ୍ରାଣ)—
Kṛuchchhraprāṇa ୧ । ଯାହାର ଜୀବନ ବିପନ୍ନ—
(କୃଚ୍ଛ୍ରପ୍ରାଣା+ସ୍ତ୍ରୀ) 1. One whose life is in danger.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ହଳନ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୀର୍ଘ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୂଥ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଖୋଜିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗଳ' ଖୋଜିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବତ୍ ଖୋଜିବେ

୨ । ଯେ ବହୁକଷ୍ଟରେ ନିଶ୍ୱାସ ମାରେ—
2. Breathing with difficulty.

କୃଚ୍ଛ୍ରଲବ୍ଧ—ସଂ. ବିଶ. (କୃଚ୍ଛ୍ର + ଲବ୍ଧ)—ଅତି କଷ୍ଟରେ ପ୍ରାପ୍ତ ବା ଅର୍ଜିତ—
Kṛuchchhralabdha Hard earned; achieved after great suffering or difficulty.

କୃଚ୍ଛ୍ରଲଭ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (କୃଚ୍ଛ୍ର + ଲଭ୍ୟ)—ଯାହା ଅତିକଷ୍ଟରେ ମିଳି ପାରେ—Requiring much
Kṛuchchhralabhya labour to be acquired.

କୃଚ୍ଛ୍ରସାଧ—ସଂ. ବିଶ. (କୃଚ୍ଛ୍ର + ସାଧ)—
Kṛuchchhrasādhya ୧ । ଯେଉଁ ରୋଗ ବହୁ କଷ୍ଟରେ ଆରୋଗ୍ୟ ହୁଏ—1. Curable with difficulty.
୨ । କଷ୍ଟରେ ପ୍ରାପ୍ୟ ବା ଯାହା ବହୁ କଷ୍ଟରେ କରାଯାଏ—
2. To be effected or accomplished with difficulty.

କୃଚ୍ଛ୍ରାତିକୃଚ୍ଛ୍ର—ସଂ. ବି—୩, ୯, ୧୨ ବା ୨୧ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଳ ଛଡ଼ା
Kṛuchchhrātikṛuchchhra ଆଉ କିଛି ନ ଖାଇ କରାଯିବା କଠୋର ବ୍ରତବିଶେଷ (ଗୌତମ ୨୫।୨୦; ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ ୩।୩୨୧)—Name of a penance consisting of living on water only for 3, 9, 12 or 21 days.

କୃଜର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଏକ ପ୍ରକାର ରଣତରୀ—
Kṛujara Cruiser.
जङ्गी जहाज

କୃତ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ. (ଭୁଲ. ଲାଟିନ୍—କର୍ତସ୍=କାଟିବା)—
Kṛut ୧ । କର୍ତ୍ତନ କରିବା—1. To cut.
୨ । ସୂତା କାଟିବା; ସୂତା ବଳିବା—
2. To spin; to twist threads.
୩ । ଘେରିବା; ବେଢ଼ିବା—
3. To encompass; to surround.
୪ । ବେଶ କରିବା—4. To attire.
୫ । ଟୁକା ଟୁକା କରି କାଟିବା—5. To cut into pieces.
୬ । ବିଭାଗ କରିବା—6. To divide.
୭ । ବିନାଶ କରିବା—7 To destroy.

କୃତ୍—ସଂ. ବିଶ. (କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ଏହା ଅନ୍ୟ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ
Kṛut ପରେ ଲାଗେ; ଯଥା—କର୍ମକୃତ୍, ଧର୍ମକୃତ୍)—
ଯେ ଅମୁକ କ୍ରିୟା କରେ—Doing.
ସଂ. ବି—୧ । ଧାତୁରୁ ଉତ୍ତର ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ କରିବା ପଦ—1. An affix used to form nouns from roots.
୨ । କୃତ୍ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ନିଷ୍ପନ୍ନ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ—2. A noun formed with the affix Kṛut (M. W.)

କୃତ୍ପ୍ରତ୍ୟୟ—ସଂ. ବି. (କୃତ୍=କୃଦନ୍ତ+ପ୍ରତ୍ୟୟ)—
Kṛutpratyaya ୧ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଧାତୁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଉତ୍ପନ୍ନ ବାକ୍ୟରେ ଯୁକ୍ତ ହେବା ପ୍ରତ୍ୟୟମାନ (ଯଥା—ଅନ, ଅ, ଣ୍ଡ, ତବ୍ୟ, ଅନୀୟ, ଯ, ତ, ତବତୁ, ଇନ୍)—
1. (grammar) A class of suffixes added to roots used in forming nouns, adjectives and participles.
[ଦ୍ର—ଶବ୍ଦରୁ ଉତ୍ତର ପ୍ରତ୍ୟୟମାନଙ୍କୁ ତଦ୍ଧିତ ପ୍ରତ୍ୟୟ ବୋଲାଯାଏ ।]

କୃତ—ସଂ. ବିଶ. (କୃ ଧାତୁ=କରିବା; ଛେଦନ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—
Kṛuta ୧ । ସୃଷ୍ଟ—1. Created.
୨ । ରଚିତ—2. Composed.
୩ । ପ୍ରସ୍ତୁତ; ନିର୍ମିତ—
3. Manufactured; prepared; made.
୪ । ସମ୍ପାଦିତ କରାଯାଇଥିବା—
4. Done; achieved; perform.
୫ । ଅର୍ଜିତ—5. Earned.
୬ । ବିହିତ—6. Accomplished.
୭ । ଉପଯୁକ୍ତ—7. Fit.
୮ । ହିଂସିତ—8. Avenged; injured.
ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. କୃତ୍)—କାରୀ; କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—Doing.

ଶ୍ରୁତିସ୍ମୃତି କୃତ କାଳାନଳ ପରଶୁରାମ ଚକ୍ର ଚକ୍ର କୃତ ହେ ।
ବଳରାମ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ସଂ. ବି—୧ । ସତ୍ୟଯୁଗ—1. The first of the four ages (of the Hindu mythology) when truth was reigning on earth; the age of righteousness.
୨ । କର୍ମ; କାର୍ଯ୍ୟ; ଅନୁଷ୍ଠାନ—
2. Work; deed; action.
୩ । ହିଂସା—3. Injury; mischief; malice.
୪ । ଫଳ—4. Consequence; result.
୫ । ନୈବେଦ୍ୟ—5. Offering.
୬ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—6. Aim; object.
୭ । ଯୁଦ୍ଧରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଧନାଦି—
7. Prize or booty gained in a battle.
୮ । ଚାରି ସଂଖ୍ୟା—8. The number 4.
୯ । ପଶା କାଠିର ଯେଉଁ ପାଖରେ ଚାରିଟି ବିନ୍ଦୁ ଥାଏ—
9. That face or side of dice having four points (Apte).
୧୦ । ସେବା—10. Service.
୧୧ । ଉପକାର—11. Benefit; service rendered.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ୍ଚ,ଷ	ଛ	ଇପ୍	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	●	ନ୍

୧୨ । ଖେଳରେ ବାନ୍ଧିବା ହୁଡ଼—
12. Stake at a game.

୧୩ । ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ—13. Magic; sorcery

କୃତକ—ସଂ. ବି—ପଶାକାଠିର ଯେଉଁ ପାଖରେ ଚାରିଟି ଚିହ୍ନ ଥାଏ—
Kṛutaka That face or side of a dice having four points.

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଛଳନାଯୁକ୍ତ—1. Feigned.
୨ । ମିଥ୍ୟା—2. False.
୩ । ନକଲି; ଭେଳ—3. Sham.
୪ । କଳ୍ପିତ—4. Designed.
୫ । ନିର୍ମିତ; ସୃଷ୍ଟ—5. Created.
୬ । ସମ୍ପାଦିତ—6. Done; made.
୭ । ଯାହା ସ୍ୱାଭାବିକ ନୁହେ; କୃତ୍ରିମ—
7. Artificial; false; sham, man-made.
୮ । ଆପଣାର ସନ୍ତାନରୂପେ ପୋଷା ହୋଇଥିବା, ପୋଷିଆଁ—
8. Adopted (child).

କୃତକପୁତ୍ର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କୃତକ + ପୁତ୍ର)—୧ । ପିତାମାତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତ୍ୟକ୍ତ ଓ ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ପାଳିତ ପୁତ୍ର—
Kṛutakaputra 1. A son privately abandoned by parents and reared up by another person.
୨ । ପୋଷ୍ୟ ପୁତ୍ର—2. Adopted son.

କୃତକର୍ତ୍ତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + କର୍ତ୍ତବ୍ୟ)—
Kṛutakarttabya ଯେ ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ ସମ୍ପାଦନ କରି
(କୃତକର୍ତ୍ତବ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅଛି—One who has done his duty.

କୃତକର୍ମା—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + କର୍ମନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Kṛutakarmā ୧ । ସଫଳ କାମ—1. Successful.
୨ । ଯେ ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟ ସମାଧା କରିଅଛି—
2. One who has done or accomplished his work.
୩ । ସଂସାରଭଙ୍ଗ ବା ଅନୁଭବୀ—3. Experienced.
୪ । ନିପୁଣ; ଚତୁର—4. Skilful.
ସଂ. ବି—୧ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀ—1 An ascetic.
୨ । ପରମାତ୍ମା—2. The Supreme spirit.

କୃତକାମ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି) — ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବା
Kṛutakāma କାମନା ସିଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି—One whose
(କୃତକାମା—ସ୍ତ୍ରୀ) desires are fulfilled,

କୃତକାରି—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୃତ + କୃ ଧାତୁ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Kṛutakārī କରାଯାଇଥିବା କର୍ମକୁ ପୁଣି ଥରେ କରିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(କୃତକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Doing again what has been done already.

କୃତକାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + କାର୍ଯ୍ୟ)—
Kṛutakārjya ୧ । ଆପଣା କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ କରିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(କୃତକାର୍ଯ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. (a person) Having accomplished his work or duty.
୨ । ସଫଳ ପରିଶ୍ରମ; ସଫଳକାମ—2. Successful.
୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ସହାୟତା ଲୋଡ଼ା ନ ଥାଏ—3. One who has no need of another person's aid. (M.W.)
ସଂ. ବି—ସାଧିତ କାର୍ଯ୍ୟ—
Attained or accomplished object.

କୃତକାଳ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ; ମିଆଦ—
Kṛutakāla Appointed time.
(କୃତକାଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—
୧ । ଯେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରିଅଛି—
1. One who has waited till the fixed time.
୨ । ଯେଉଁ ବିଷୟ ବା କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ କାଳ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇ ଅଛି—2. (matter) Fixed or settled as to the time.
୩ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କାଳ ପାଇଁ ଗଚ୍ଛିତ ବା ନ୍ୟସ୍ତ—
3. Deposited for a certain time (M. W.)

କୃତକୃତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କୃତକୃତ୍ୟ)—୧ । କୃତାର୍ଥ; ସନ୍ତୁଷ୍ଟ—
Kṛutakṛuta 1. Successful; satisfied.
ଶୁଣି ହୋଇଲେ କୃତକୃତ, ବଚନ ଗୋବିନ୍ଦ ବରତ ।
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୨ । ଚରିତାର୍ଥ—2. Having succeeded in or achieved one's work or mission.
୩ । କୃତକର୍ମା—3. Having got one's wishes.
୪ । ବିଦ୍ୱାନ୍—4. Accomplished; learned.

କୃତକୃତାର୍ଥ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. କୃତକୃତ୍ୟ —
Kṛutakṛutārtha କୃତକୃତ୍ୟ (ଦେଖ)
Kṛutakṛutya (See)

କୃତକୃତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ = ସମ୍ପାଦିତ + କୃତ୍ୟ = କାର୍ଯ୍ୟ)—୧ । କୃତାର୍ଥ—
Kṛutakṛutya
(କୃତକୃତ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Gratified; grateful.
୨ । କୃତକର୍ମା—2. Having accomplished his object.
୩ । କୃତକାର୍ଯ୍ୟ—3. Successful in a mission.
୪ । ବିଦ୍ୱାନ୍—4 Accomplished; learned.
୫ । କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧି ଯୋଗୁଁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ—
5. Fully satisfied; contented.
୬ । କୃତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—6. One who has done his duty.

ସାଧାରଣ ନିୟମରେ ଅପଇ ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପରେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

କୃତକୃତ୍ୟତା—ସଂ. ବି. (କୃତକୃତ୍ୟ + ଭାବ. ତା)—
Kṛutakṛutyatā ୧ । କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧି; କାମନା ହାସଲ୍—
1. Success.
୨ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ସମାଧାନ—2. The full discharge of one's duty.

କୃତକ୍ରୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ+କ୍ରୟ)—ଯେ କିଣିଅଛି; ଖରିଦଦାର୍—Purchaser.
Kṛutakraya
(କୃତକ୍ରୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୃତକ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—୧ । କୃତକୃତ୍ୟ (ଦେଖ)
Kṛutakriya 1. Kṛutakṛutya (See)
(କୃତକ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେ କୌଣସି ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ ସମ୍ପାଦନ କରି ଅଛି—2. One who has performed a religious ceremony.

କୃତକ୍ଷଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—୧ । ଯେ ଠିକ ବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହେ—1. One who waits for the right moment (M. W.)
Kṛutakshaṇa
(କୃତକ୍ଷଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଯେ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ଅଧୀର ହୋଇ ଅପେକ୍ଷା କରିଥାଏ—2. One who waits impatiently for a thing or person (M. W.)

କୃତଘନ—ସ୍ତ୍ରୀ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସଂ. କୃତଘ୍ନ)— କୃତଘ୍ନ (ଦେଖ)
Kṛutaghana Kṛutaghna (See)

ସ୍ଥିରତର ଉତ୍ପାତ୍ର ଅଳସ ଶୋଧନ,
ନ ସ୍ତ୍ରିକ ଶ୍ରୈରବ୍ରତ ଭ୍ରକାଷ କୃତଘନ । ବ୍ରହ୍ମସଂହି. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।

କୃତଘ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୃତ=ଉପକାର+ହନ୍ ଧାତୁ=ବିନାଶ କରିବା+ଅ)—୧ । ଯେ ଅନ୍ୟକୃତ ଉପକାରକୁ ସ୍ୱୀକାର କରେ ନାହିଁ; ବିମୁଖହୋଇ—
Kṛutaghna
(କୃତଘ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(କୃତଜ୍ଞ—ବିପରୀତ) 1. Ungrateful; thankless; ignoring the benifits rendered.
(କୃତଘ୍ନତା—ବି)
୨ । ଘାତକ—2. Murderer; assasin.
୩ । ପୂର୍ବକୃତ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଯେ ବିଫଳକରେ ବା ବିଗାଡ଼େ—3. Defeating or rendering vain all previous measures.

କୃତଚିହ୍ନ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ+ଚିହ୍ନ)—ଚିହ୍ନିତ; ମାର୍କା ମରା ଯାଇଥିବା—Marked.
Kṛutachinha

କୃତଚୂଡ଼—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେଉଁ ବାଳକର ଚୂଡ଼ାକର୍ମ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଅଛି—(a boy) On whom the ceremony of tonsure has been performed.
Kṛutachūrda

କୃତଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୃତ+ଜ୍ଞା ଧାତୁ=ଜାଣିବା+ଅ)—
Kṛutajña ୧ । ଯେ ଅନ୍ୟ କୃତ ଉପକାରକୁ ମନେ ରଖେ—
(କୃତଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Grateful; thankful.
(କୃତଘ୍ନ—ବିପରୀତ) ୨ । ଯେ ଉପକାରର ପ୍ରତ୍ୟୁପକାର କରିବାକୁ
(କୃତଜ୍ଞତା—ବି) ଚେଷ୍ଟା କରେ—2. Obliged.
୩ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ମନଯୋଗୀ—
3. Attentive to ones duties
ସଂ. ବି.—୧ । ମହାଦେବ; ଶିବ—1. God Śiba.
୨ । କୁକୁର—2. A dog (always grateful to the hand that feeds it.)

କୃତତୀର୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ତୀର୍ଥ ପର୍ଯ୍ୟଟନ କରିଅଛି—1. Having visited holy places.
Kṛutatīrtha
୨ । ବ୍ୟବସାୟୀ ଗୁରୁଙ୍କ ନିକଟରେ ଶିକ୍ଷାପ୍ରାପ୍ତ (ଶିଷ୍ୟ)—
2. (a student) Studying with a professional teacher.
ସଂ. ବି.—୧ । ପଥପ୍ରଦର୍ଶକ—1. A guide.
୨ । ଉପଦେଶକ—An adviser (M. W.)

କୃତଦାର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ+ଦାର+ଅ)—ବିବାହିତ—
Kṛutadāra Married.

କୃତଦାସ—ସଂ ବି. ପୁଂ. (କର୍ମଧା; କୃତ+ଦାସ)—ମୂଲିଆ; ଠିକାଗୁକର—
Kṛutadāsa A hired servant; a temporary hand.

କୃତଧୀ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ସୁବିବେଚକ—
Kṛutadhī 1. Considerate; prudent.
୨ । ବିଦ୍ୱାନ୍—2. Learned.
୩ । ବିଜ୍ଞ—3. Wise.
୪ । ଶିକ୍ଷିତ—4. Educated.

କୃତନ—ସଂ. ବି. (କୃତ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—କର୍ତ୍ତନ; କାଟିବା—
Kṛutana Cutting.

କୃତନିଶ୍ଚୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ+ନିଶ୍ଚୟ)—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଦୃଢ଼ସଙ୍କଳ୍ପ କରିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)
Kṛutanischaya
(କୃତନିଶ୍ଚୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଜ୍ଞ—1. Determined; whose resolution has been taken or mind made up resolved.
୨ । ନିଶ୍ଚିତ—2 Sure; certain (M W.)

କୃତନିଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୃତ+ନିଷ୍ଠା+ଅ)—ଅଧ୍ୟବସାୟୀ—
Kṛutanishṭha Persevering; devoted to a mission.
(କୃତନିଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୃତନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (କୃତ ଧାତୁ)—୧ । (+କର୍ମ ଅର୍ଥ) ଛାଲିକା; ଟୁକୁରା—
Kṛutantra 1, Section,
୨ । (+କରଣ. ଅର୍ଥ) ଲଙ୍ଗଳ—2 Plough.

କୃତପୁଣ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ+ପୁଣ୍ୟ)—ପୁଣ୍ୟବାନ—
Kṛutapuṇya One who has accomplished and
(କୃତପୁଣ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) performed virtuous or meritorious acts.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ	ଉଅ	ଉ	
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍	

କୃତପ୍ରତିଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ+ପ୍ରତିଜ୍ଞା)—
Kṛutapratijñā ୧ । କୃତନିଶ୍ଚୟ—
(କୃତପ୍ରତିଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Determined.

୨ । ଯେ ଆପଣାର ପ୍ରତିଜ୍ଞା ପାଳନ କରିଅଛି—
2. One who has carried out his promise or resolve.

କୃତବ— ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.— ଚାଲାଖି; ଛଳ —
Trick.

କୃତବର୍ମା—ସଂ. ବି. (ନାମ) (କୃତ+ବର୍ମନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—କୌରବ-
Kṛutabarmā ପକ୍ଷୀୟ ବୀର—One of the three surviving warriors in the Kurukshetra war.

[ଦ୍ର— ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ କୃତବର୍ମା, କୃପ ଓ ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା ଏହି ତିନି ଜଣ ହତ ହୋଇ ନ ଥିଲେ । ପରେ ସାତ୍ୟକୀ ଏହାଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିଥିଲେ ।]

କୃତବାପ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ+ବାପ=ମସ୍ତକମୁଣ୍ଡନ)
Kṛutabāpa ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ମସ୍ତକ ଓ ଶ୍ମଶ୍ରୁ ମୁଣ୍ଡନପୂର୍ବକ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ
(କୃତବାପା—ସ୍ତ୍ରୀ) କରିଅଛି—A penitent who has shaved his head and chin during penance.

କୃତବିଦ୍ୟ—. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ+ବିଦ୍ୟା)—
Kṛutabidya ୧ । ବିଦ୍ୱାନ୍—1. Learned, educated;
(କୃତବିଦ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) accomplished.

୨ । ଯେ ଶିକ୍ଷା ସମାପ୍ତ କରିଅଛି—2. One who has accomplished his studentship or completed his course of study.

କୃତବୀର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ+ବୀର୍ଯ୍ୟ)—ବଳୁଆ—
Kṛutabīrjya Strong.

ସଂ. ବି. (ନାମ) ପୁଂ—ସହସ୍ରାର୍ଜୁନ ବା କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟାର୍ଜୁନଙ୍କ ପିତା—
Father of Sahasrārjuna.

କୃତବୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ+ବୁଦ୍ଧି)—୧ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବା
Kṛutabuddhi ନିମନ୍ତେ ସ୍ଥିରପ୍ରତିଜ୍ଞ—1. Persevering in the discharge of his duties; one who is possessed of decision; unwavering.

୨ । ବିଦ୍ୱାନ୍; ଶିକ୍ଷିତ—2. Learned; educated.

୩ । ବିଜ୍ଞ—3. Wise.

କୃତବେତନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ+ବେତନ)—ଯେଉଁ
Kṛutabetana ଭୃତ୍ୟକୁ ଦରମା ବା ମୂଲରେ ରଖା ଯାଇଅଛି;
(କୃତବେତନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦରମାଖିଆ (ଚାକର)—Hired or paid (servant.)

କୃତବେଦୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୃତ+ବିଦ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ)—
Kṛutabedī କୃତଜ୍ଞ (ଦେଖ)
(କୃତବେଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Kṛutajña (See)

କୃତବେଶ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ+ବେଶ)—ଯେ ବେଶ
Kṛutabeśa ହୋଇ ସାରିଅଛି—One who has finished
(କୃତବେଶା—ସ୍ତ୍ରୀ) dress or toilet.

କୃତମତି—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ+ମତି)—ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଜ୍ଞ;
Kṛutamati ସ୍ଥିରପ୍ରତିଜ୍ଞ—Firm; resolute.

କୃତମାଳ—ଦେ. ବି.—୧ । ସୁନାରି (ଗଛ) (ଦେଖ)
Kṛutamāla 1. Sunāri (tree) (See)

ଦୃଷ୍ଟିକୃତ କୃଷ୍ଣମିତ କୃତମାଳେ କପୋତଦୂତରୁ କରି ।
ଭକ୍ତ. କୋଣ୍ଟଚନ୍ଦ୍ରାଣ୍ଡସ୍ତ୍ରଦସ୍ତ ।

୨ । ଚିତ୍ରମୃଗ—2. The spotted antelope (M.W.)

କୃତଯତ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ+ଯତ୍ନ)— କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ
Kṛutajatna କରିବାକୁ ଯେ ଚେଷ୍ଟା କରିଥାଏ—One who has put forth efforts to do a work.

କୃତଯୁଗ—ସଂ. ବି. (କୃତ+ଯୁଗ,—ସତ୍ୟଯୁଗ—The first of the
Kṛutajuga four ages of the creation according to the Hindu mythology; the age of truth and righteousness.

କୃତଲକ୍ଷଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ+ଲକ୍ଷଣ)—୧ । ନିଜକୃତ
Kṛutalakshaṇa କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ବିଖ୍ୟାତ—1. Known or
(କୃତଲକ୍ଷଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) celebrated for one's good qualities or achievements.

୨ । ଚିହ୍ନ ବା ଦାଗ ଦିଆ ଯାଇଥିବା—
2. Marked; branded.

୩ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—3. Excellent.

କୃତଶିର—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୃତ+ଶିରସ୍)—କବନ୍ଧ (ଦେଖ)
Kṛutaśira Kabandha (See)

ବଳାସ କୃଷ୍ଣସ ସଦୃଶ ବହୁ ଲସ୍ୟ କୃତଶିର ଏମନ୍ତେ ଯେ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

କୃତଶିଳ୍ପ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ+ଶିଳ୍ପ)—ଶିଳ୍ପକାର୍ଯ୍ୟରେ
Kṛutaśilpa ସିଦ୍ଧହସ୍ତ—Skilled in art.

କୃତଶୋଭ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି;କୃତ+ଶୋଭା)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ
Kṛutaśobha ଶୋଭନୀୟ—1. Splendid; beautiful.

୨ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—2. Brilliant.

କୃତଶୌଚ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ+ଶୌଚ)—ଯେ ଶୌଚ-
Kṛutaśaucha କର୍ମ କରି ଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି—Purified; free from bodily impurities; one who has washed himself of impurities.

କୃତଶ୍ରମ— ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ+ଶ୍ରମ)—
Kṛutaśrama ୧ । ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବିଶେଷ ପରିଶ୍ରମ
(କୃତଶ୍ରମା—ସ୍ତ୍ରୀ) କରିଅଛି—1. One who has devoted his energies and labours to the accomplishment of a work.

ସାଧାରଣ ସେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସପ୍ତମ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅଙ୍କର ଓ ମନା ଏବ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅଙ୍କର ଓ ମାନା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ସପ୍ତମ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ; 'ଅଲବଟ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ପରିଶ୍ରମୀ—2. Laborious; pains-taking.

କୃତସଂକଳ୍ପ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ସଂକଳ୍ପ)—
Kṛutasaṁkalpa ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଦୃଢ଼ ସଂକଳ୍ପ
(କୃତସଂକଳ୍ପା—ସ୍ତ୍ରୀ) କରିଅଛି— Resolved; determined.

କୃତସଂକେତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ସଂକେତ)—ଯେ
Kṛutasaṁketa ପୂର୍ବରୁ ସଂକେତ ସ୍ଥିର କରିଅଛି—One who
(କୃତସଂକେତା—ସ୍ତ୍ରୀ) has made an appointment.

କୃତସଂଜ୍ଞ——ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ସଂଜ୍ଞା)—୧ । ସଂଜ୍ଞା
Kṛutasaṁjña ବା ଚେତନାପ୍ରାପ୍ତ— 1. Restored to
(କୃତସଂଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) senses or consciousness.

୨ । ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନମତି—
2. Having presence of mind.

୩ । ନିଦରୁ ଉଠିଥିବା—3. Aroused; awakend.

୪ । ଯାହାକୁ କୌଣସି ସଂକେତ ବା ଚିହ୍ନ ଦିଆଯାଇ ଅଛି—
4. One to whom a sign has been given. (M. W.)

କୃତସପତ୍ନିକା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ସପତ୍ନୀ + କ + ଆ)—
Kṛutasapatnikā ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ୱାମୀ ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ବିବାହ କରିଅଛି—
(a woman) Whose husband has taken another wife; superseded (wife.)

କୃତସାପତ୍ନିକା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—
Kṛutasāpatnikā କୃତସପତ୍ନିକା (ଦେଖ)
Kṛutasapatnikā (See)

କୃତସାପତ୍ନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି)—
Kṛutasāpatnī କୃତସପତ୍ନିକା (ଦେଖ)
Kṛutasapatnikā (See)

କୃତହସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ହସ୍ତ)—
Kṛutahasta ୧ । ଶରକ୍ଷେପଣରେ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ—
(କୃତହସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Dexterous or adept in archery.
(କୃତହସ୍ତତା—ବି) ୨ । ନିପୁଣ; କ୍ଷିପ୍ରହସ୍ତ—
2. Expert; skilful.

୩ । ଚତୁର—3. Clever.

୪ । କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷ; ପାରଙ୍ଗମ—4. Competent.

୫ । ଧନୁର୍ବିଦ୍ୟାରେ ପାରଙ୍ଗମ—5. Versed in archery.

କୃତହସ୍ତକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୃତହସ୍ତ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—
Kṛutahastaka କୃତହସ୍ତ (ଦେଖ)
Kṛutahasta (See)

କୃତହା—ସଂ. ବିଣ. (କୃତ + ହନ ଧାତୁ + କ୍ୱିପ୍)—କୃତଘ୍ନ—
Kṛutahā Ungrateful.

କର୍ମଣ୍ୟଙ୍ଗ କୃତହା ପୁରୁଷ ପରସ୍ପରେ
ସେ ଅଛେ ହେଉ ହେ ଜାଣ ନରପରସ୍ପରେ । ବ୍ରହ୍ମସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

କୃତାକୃତ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ. କୃତ + ଅକୃତ)—
Kṛutākṛuta ୧ । କାର୍ଯ୍ୟାକାର୍ଯ୍ୟ; ଭଲ ଓ ମନ୍ଦ କର୍ମମାନ—
1. Actions good and bad.

୨ । ସମ୍ପନ୍ନ ଓ ଅସମ୍ପନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟମାନ—
2. Actions done and those not done.

ସଂ. ବିଣ—୧ । କରାଯାଇ ଥିବା ଓ କରାଯାଇ ନ ଥିବା—
1. Done and not done.

୨ । ସମ୍ପନ୍ନ ଓ ଅସମ୍ପନ୍ନ—
2. Completed and not completed.

୩ । ଅଂଶତଃ କୃତ କିନ୍ତୁ ଅସମାପ୍ତ—
3. Done in part but not completed. (M.W.)

କୃତାକୃତବିଚାର—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; କୃତାକୃତ + ବିଚାର)—ଭଲମନ୍ଦ
Kṛutākṛutabichāra ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଚାର—Discrimination between good and evil actions (i. e. as to what is to be done and what to be avoided).

କୃତାଗମ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ଆଗମ)—
Kṛutāgama ବେଦାଦି ଆଗମଶାସ୍ତ୍ରରେ କୃତବିଦ୍ୟ—
Accomplished in the Vedic ore.

କୃତାଞ୍ଜଳି—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ଅଞ୍ଜଳି)—
Kṛutāñjali ୧ । ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଦୁଇ ହାତର ଆଙ୍ଗୁଳାକୁ ଜୋଡ଼ିଥିବା; ହାତ ଜୋଡ଼ିଥିବା; ଯୋଡ଼ିହାତ—
1. With the hollowed palms joined together in an attitude of supplication, entreaty or begging; folding the palms in supplication.

୨ । ସମ୍ଭ୍ରମ ହାତ ଯୋଡ଼ି-ଠିଆ ହୋଇଥିବା—
2 Standing in a reverent or respectful posture (M. W.)

କୃତାଞ୍ଜଳିପୁଟ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି, କୃତ + ଅଞ୍ଜଳିପୁଟ) —
Kṛutāñjaliputa କୃତାଞ୍ଜଳି (ଦେଖ)
Kṛutāñjali (See)

କୃତାଞ୍ଜଳିପୁଟରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ହାତଯୋଡ଼—
Kṛutāñjaliputare With folded hands; beseechingly; in an imploring posture.
କୃତାଞ୍ଜଳି ପୁଟେ

କୃତାଞ୍ଜଳିପୁଟେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—କୃତାଞ୍ଜଳିପୁଟରେ (ଦେଖ)
Kṛutāñjalipute Kṛutāñjaliputare (See)

କୃତାତିଥ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ଆତିଥ୍ୟ)—
Kṛutātithya ୧ । ଯେ ଅତିଥିସତ୍କାର କରିଅଛି—
(କୃତାତିଥ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ 1. One who has practised hospitality.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଠ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଭସ୍ମ	ଉଥ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ଟ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଢ	ନ୍

୨ । ଯେ ଅନ୍ୟଠାରୁ ଅତିଥିସତ୍କାର ପାଇଅଛି—
2. One who has received hospitality; regaled.

କୃତାନୁକର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ଅନୁକର)—
Kṛutānukara ୧ । ଅନ୍ୟର ଅନୁକରଣକାରୀ—
1. Imitating another.
୨ । ବଶ; ବଶମ୍ବଦ —2. Subservient.

କୃତାନ୍ତ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ+ଅନ୍ତ=ଶେଷ; ନାଶ)—
Kṛutānta ୧ । ଅନ୍ତକ; ଯମ—1. Jama, the Hindu God or regent of death.
୨ । (ନ୍ୟାୟ) ପ୍ରମାଣିତ ପ୍ରତିଜ୍ଞା—
2 (logic) A proved dogma or doctrine.
୩ । ଦୈବ; ଭାଗ୍ୟ—
3. Fate; luck; fortune; destiny.
୪ । ଶନିଗ୍ରହ—4. Planet Saturn
୫ । ଶନିବାର—5. Saturday.
୬ । ମନ୍ଦ ବା ପାପଯୁକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ—
6. Sinful action.
୭ । ସିଦ୍ଧାନ୍ତ—7. Resolution; decision.
୮ । ଦ୍ୱିତୀୟ ନକ୍ଷତ୍ର; ଦ୍ୱିଜା—
8. The second lunar mansion.
ସଂ. ବିଣ—ସମାପ୍ତ କରିଥିବା—
Terminating; bringing to an end.

କୃତାନ୍ତକୃତ୍—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କୃତାନ୍ତ+କୃ ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍; ଯମର ଅର୍ଥାତ୍
Kṛutāntakṛut ମୃତ୍ୟୁର ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା)—ଭଗବାନ୍; ବିଷ୍ଣୁ—
God; Bishṇu

କୃତାନ୍ନ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୃତ + ଅନ୍ନ)—
Kṛutānna ୧ । ପକ୍ୱାନ୍ନ; ରନ୍ଧାଭାତ—
1. Cooked food; boiled rice.
୨ । ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଖାଦ୍ୟ—2. Digested food.
୩ । ବିଷ୍ଠା—3. Excrement

କୃତାପକାର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ଅପକାର)—
Kṛutāpakāra ୧ । ଯେ ଅନ୍ୟର ଅପକାର କରିଅଛି—
(କୃତାପକାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. One who has injured another.
୨ । ଯାହାର ଅପକାର ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି କରିଅଛି—
2. Injured by another.

କୃତାପରାଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ଅପରାଧ)—
Kṛutāparādha ଅପରାଧୀ; ଦୋଷୀ—Guilty; offending.
(କୃତାପରାଧା—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୃତାବଧାନ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ଅବଧାନ)—
Kṛutābadhāna ୧ । ଯେ ମନୋଯୋଗ ଦେଇଅଛି; ମନୋଯୋଗୀ—1. Attentive.
୨ । ସଯତ୍ନ; ଯତ୍ନବାନ୍—2. Careful.

କୃତାବଧି—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ+ଅବଧି)—ପୂର୍ବରୁ ସ୍ଥିରୀକୃତ—
Kṛutābadhi ୧ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ—
1. Fixed; appointed.
୨ । ସସୀମ; ସୀମାବଶିଷ୍ଟ—
2. Bounded; limited.

କୃତାଭିଷେକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ଅଭିଷେକ)—
Kṛutābhisheka ଯେଉଁ ରାଜାଙ୍କର ଅଭିଷେକ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଅଛି—
Crowned; inaugurated; installed.

କୃତାର୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ଅର୍ଥ=ପ୍ରୟୋଜନ) —
Kṛutārtha ୧ । ଚତୁର—1. Clever.
(କୃତାର୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କୃତକାର୍ଯ୍ୟ; ଚରିତାର୍ଥ—
2. Having gained one's object; successful.
୩ । କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧିଯୋଗୁଁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ—3. Satisfied; gratified at success; contented.

କୃତାର୍ଥଂମନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୃତାର୍ଥଂ + ମନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଯ)—
Kṛutārthammanya ଆପଣା କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି ବୋଲି
(କୃତାର୍ଥଂମନ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯେ ଆନନ୍ଦିତ ହୁଏ—
Feeling one's self gratified at one's success,

କୃତାର୍ଥମ୍ମନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—କୃତାର୍ଥଂମନ୍ୟ (ଦେଖ)
Kṛutārthammanya Kṛutārthammanya (See)
(କୃତାର୍ଥମ୍ମନ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୃତାଶ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ଆଶା)—
Kṛutāśa ଯେ କୌଣସି ବିଷୟରେ ଆଶା ବାନ୍ଧିଛି—
(କୃତାଶା—ସ୍ତ୍ରୀ) One who has formed hopes, hopeful.

କୃତାହ୍ନିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ + ଆହ୍ନିକ)—
Kṛutāhnika ଦୈନିକ ସନ୍ଧ୍ୟାବନ୍ଦନାଦି ସମାପନ କରିଥିବା(ବ୍ୟକ୍ତି)—
(a person) Who has already performed his daily religious rites.

କୃତି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୃ ଧାତୁ + କ୍ତିବ. ଇ)—
Kṛuti ୧ । କରଣ; କରିବା—
1. Doing; achievement.
ଗଢ଼ଲେ ସାଗର ସେତୁ କୃତି । ଭଗ୍ନ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । ରଚନା—
2. Performance; composition; construction.
୩ । କାର୍ଯ୍ୟ—3. Act; work.
୪ । ଯତ୍ନ—4. Effort; endeavour.
୫ । ଚେଷ୍ଟା—5. Care.

ସାଧାରଣ ଭେବେ ଅଠର ବୃଷ୍ଟାରେ ବୃତ୍ତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା'ବରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ପ୍ରଶ୍ନକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥା' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥା' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିନା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ

କୃତିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୃତ୍ୟା)—
Kṛutiā ଦାନବମାନଙ୍କ ହୋମରୁ ବାହାରିଥିବା ପୁରୁଷ—
A person said to have come out of the sacrificial fire of the demons.
ଯେ କର୍ମ ସିଦ୍ଧି ଅନ୍ତେ ବାହାର କୃତିଆ
ଦେଖାଇଲା ବସ୍ତାର କରିଣ ତା କାୟା । କୃଷ୍ଣଜନ୍ମ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କୃତିତା—ସଂ. ବି. (କୃତିନ୍+ଭାବ. ତା)—
Kṛutitā ୧ । କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧି—
1. Accomplishment of a work.
୨ । ଚାତୁରୀ; କୌଶଳ—2. Cleverness.
୩ । ସମ୍ୟକ୍‌ଜ୍ଞାନ—3. Expert wisdom.
୪ । ସିଦ୍ଧହସ୍ତତା—
4. Dexterity; ingenuity; skill

କୃତିତ୍ୱ—ସଂ. ବି. (କୃତିନ୍+ଭାବ. ତ୍ୱ)—କୃତିତା (ଦେଖ)
Kṛutitwa Kṛutitā (See)

କୃତିସାଧ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଅସ୍ମା ତତ୍; କୃତି+ସାଧ)—ଚେଷ୍ଟାଦ୍ୱାରା
Kṛutisādhya ସାଧିତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—Capable of being achieved with one's efforts; lying within one's power.

କୃତୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୃ ଧାତୁ+ଉନ୍ ବା କୃତ ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ପଣ୍ଡିତ—
(କୃତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Learned; accomplished.
୨ । ସମର୍ଥ—2. Competent.
୩ । ଧାର୍ମିକ; ପୁଣ୍ୟଶୀଳ—
3. Pious; virtuous.
୪ । ନ୍ୟାୟପର—4. Upright; righteous
୫ । ଚତୁର—5. Clever.
୬ । କୁଶଳ—
6. Dexterous; meritorious; skilful.
୭ । କୃତକାର୍ଯ୍ୟ; କୃତାର୍ଥ—
7. Successful; gratified at success.
୮ । କର୍ମକ୍ଷମ— 8. Capable of action.
୯ । ଭାଗ୍ୟବାନ୍—9. Fortunate; lucky.

କୃତେ—ସଂ. ଅ – ନିମନ୍ତେ—
Kṛute For; on account of.
ଦେ. ବି—ଦ୍ୱାରା; କର୍ତ୍ତୃକ—By; with.
ବରସ ଜୀବସତ୍ତମ କାଶରେ କୃତେ—ଭଟ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

କୃତୋଦକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ+ଉଦକ)—
Kṛutodaka ୧ । ଯେ ସ୍ନାନ କରିଅଛି—
(କୃତୋଦକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Having done the daily ablutions; bathed.
୨ । ଯେ ଜଳତର୍ପଣ ସାରିଅଛି—
2. Having done the offerings of water to the manes.

କୃତୋଦ୍ୱାହ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ+ଉଦ୍ୱାହ)—
Kṛutodbāha ବିବାହିତ—Married.

କୃତୋପକାର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ+ଉପକାର)—
Kṛutopakāra ୧ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଉପକୃତ; ଅନୁଗୃହୀତ—
1. Benefitted; favoured.
୨ । ଅନୁକୂଳ; ଅନୁଗ୍ରହକାରୀ; ଉପକାରୀ—
2. Favouring;friendly; one who has rendered some good turn to another.

କୃତୋପଭୋଗ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ+ଉପଭୋଗ)—
Kṛutopabhoga ଉପଭୁକ୍ତ; ଯାହାକୁ ଉପଭୋଗ କରାଯାଇଅଛି—
Enjoyed; used.

କୃତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (କୃତ ଧାତୁ=କର୍ତ୍ତନ କରିବା ଇତ୍ୟାଦି+କର୍ମ.ତ)—
Kṛutta ୧ । ଛିନ୍ନ; ଚିରା ଯାଇଥିବା—1. Torne.
୨ । କର୍ତ୍ତିତ; କଟା ଯାଇଥିବା—2. Cut.
୩ । ବିଭକ୍ତ—3. Divided.
୪ । ଇପ୍ସିତ; ଅଭିପ୍ରେତ—
4. Intended; desired.
୫ । ବେଷ୍ଟିତ—5. Surrounded.
୬ । ଅନ୍ୱେଷିତ—6. Sought after.

କୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(କୃତ ଧାତୁ+କର୍ମ..ତି)—
Kṛutti ୧ । ମୃଗାଦିର ଚର୍ମ; ଶ୍ଚଲ—1. Skin or hide of an antelope or other beast.
୨ । ଭୂର୍ଜପତ୍ର—
2. The bark of the birch tree used for paper.
୩ । କୃତ୍ତିକା (ଦେଖ)
3. Kṛuttikā (See)

କୃତ୍ତିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଛଅଟି ତାରକାଯୁକ୍ତ ନକ୍ଷତ୍ର; ହିନ୍ଦୁ ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରର ତୃତୀୟ ନକ୍ଷତ୍ର (ନକ୍ଷତ୍ର ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ)—
Kṛuttikā
1. The third of the twentyseven constellations of Hindu astronomy; the Pleiades, (See notes under Nakshatra).
୨ । ଅପ୍ସରୋବିଶେଷ—
2. The name of a heavenly nymph.
୩ । କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କୁ ସ୍ତନ୍ୟ ପିଆଇଥିବା ଛଅ ଜଣ ଋଷିପତ୍ନୀ—
3. The six women who are said to have suckled Kārttikeya.
୪ । ଶକଟ; ରଥ—
4. Vehicle; cart (M. W.)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୱ	ଅକାରାଦିବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର କା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ନ୍

କୃତ୍ତିକାତନୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କୃତ୍ତିକା + ତନୟ)—
Kṛuttikātanaya କାର୍ତ୍ତିକେୟ—God Kārttikeya.

[ଦ୍ର—କାର୍ତ୍ତିକେୟ ପ୍ରକୃତରେ କୃତ୍ତିକାମାନଙ୍କଠାରୁ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ନ ଥିଲେ । ଶିବଙ୍କ ରେତଃ ଶରବଣରେ ନିକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇ କୁମାର ରୂପ ଧାରଣ କରିବାରୁ କୃତ୍ତିକାମାନେ ତାଙ୍କୁ ସ୍ତନ୍ୟପାନ କରାଇ ଥିଲେ ।]

କୃତ୍ତିକାଭବ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୃତ୍ତିକା + ଭୂ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କାର୍ତ୍ତିକେୟ—God Kārttikeya.
Kṛuttikābhaba

କୃତ୍ତିକାସୁତ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୃତ୍ତିକା + ସୁତ —କାର୍ତ୍ତିକେୟ
Kṛuttikāsuta God Kārttikeya.

କୃତ୍ତିବାସ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ୍ତ = ବ୍ୟାଘ୍ରଚର୍ମ + ବାସ = ବସ୍ତ୍ର; ବ୍ୟାଘ୍ରଚର୍ମଧାରୀ)—ମହାଦେବ—
Kṛuttibāsa A name of Śiba.

ଦେ. ବି. (ନାମ)—୧ । ବଙ୍ଗ ଭାଷାରେ ପଦ୍ୟରାମାୟଣର ପ୍ରଣେତା—1. The author of a Bengali Rāmāyaṇa in verse.

୨ । ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
2 A name given to males.

କୃତ୍ନୁ—ସଂ. ବିଣ. (କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ୍ନୁ)—
Kṛutnu ୧ । କର୍ମଠ; କୁଶଳ; କର୍ମପଟୁ—1. Skilful.

୨ । ଚତୁର,—2. Clever.

୩ । ପାରଙ୍ଗମ—3. Capable; able.

ସଂ. ବି—ଶିଳ୍ପୀ; କାରୀଗର—
Machanic; artist.

କୃତ୍ୟ—ସଂ. ବି. (କୃ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—
Kṛutya ୧ । କାର୍ଯ୍ୟ—1. Act; work.

୨ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ—2. Duty.

୩ । ପ୍ରୟୋଜନ—3. Necessity.

୪ । କରଣୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ; ବ୍ୟବସାୟ—
4. Business; function.

୫ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ —5. Object; aim.

୬ । କାରଣ—6. Cause.

୭ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଧାତୁର ଉତ୍ତର ତବ୍ୟ, ଅନୀୟ ଓ ଯ ପ୍ରତ୍ୟୟ—7. (grammar) The potential passive participles; the suffixes of tabya, aniya and ja in Sanskrit.

ସଂ. ବିଣ—୧ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ; ଯାହା କରିବା ଉଚିତ—
1. What should be done.

୨ । ଉପଯୁକ୍ତ—2. Proper; fit.

୩ । କରଣୀୟ; ଯାହା କରାଯାଇ ପାରେ; ସାଧ୍ୟ—
3. Feasible; practicable.

୪ । ବିଶ୍ୱାସଘାତକ—4. Treacherous.

ଦେ. ବି—୧ । ସାମର୍ଥ୍ୟ—1. Capacity.

କୃତ୍ୟ ନ ଥିଲେ ବକେ ନିର୍ଜନ ଧନ । ଘନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୨ । ଅଧିକାର; ଗୃହ—2 Power; authority.

ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କି ବୋଇବି ମୋହର ନାହିଁ ଏ କୃତ୍ୟ ସେ
ଘନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୩ । କାଣ୍ଡ; ଛଳ; ଗୃହୁସ୍ତ—3. Trick; tactics.

୪ । ଗୋଳମାଳ—4. Ado.

୫ । ଜୀବନଧାରଣୋପାୟ—
5. Livelihood; living.

୬ । ସାଂସାରିକ କର୍ମମାନ—
6. Worldly affairs.

କୃତ୍ୟକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୃତ୍ୟ + କ + ଆ)—
Kṛutyakā ୧ । ଡାହାଣୀ—1. A witch.

୨ । କୁହୁକ ଜାଣୁଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ—
2. Enchantress.

କୃତ୍ୟ ଚଳିବା—ଦେ. ବି—ସାଂସାରିକ କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳିଯିବା—
Kṛutya chalibā The going on of worldly affairs.

(ଯଥା—ଯେନକେନ ପ୍ରକାରେ ମୋ କୃତ୍ୟ ଚଳୁଛି ।)

କୃତ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୃତ୍ୟ + ଆ)—
Kṛutyā ୧ । କ୍ରିୟା; କାର୍ଯ୍ୟ—1. Act; action

୨ । ସ୍ତମ୍ଭନ, ମାରଣ, ବଶୀକରଣ ଆଦି ଅଘଟଣକ ବ୍ୟାପାର; ପରର ଅନିଷ୍ଟ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତାନ୍ତ୍ରିକ ପ୍ରୟୋଗ—
2. Employment of black magical spells; charm employed for some malevolent purpose.

୩ । ଦେବତା—3. Presiding Deity; Goddess.

୪ । ଅଘଟଣାର୍ଥେ ଯେଉଁ ଦେବତାଙ୍କୁ ବଳି ଦିଆଯାଏ—
4. A female Deity to whom sacrifices are made while employing charms.

ଏହି ରୂପେ ଯେ କୃତ୍ୟା ଧରି ମହା ରୂପ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କୃତ୍ୟାପୁରୁଷ—ଦେ. ବି—ଅଘଟଣାର୍ଥେ ଯେଉଁ ଦେବଙ୍କୁ ବଳି ଆଦି ଦିଆଯାଏ—A Deity to whom sacrifices are made for employing charms.
Kṛutyāpurusha

ପୁଣି ମନ୍ତ୍ରେ ହୋମ କରି କୃତ୍ୟା ପୁରୁଷ
ନିଜ ନାମେ ଜାତ କଲେ ସେ ଋଷି ଋଷ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କୃତ୍ୟାସୁର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—
Kṛutyāsura A demon of that name.

ସେ କୃତ୍ୟାସୁର ପାଣ୍ଡ ବଂଶରେ ଅବତାର
ଭଗ୍ନଭଗ୍ନ ଲା ଯେଉଁରେ ସ୍ୱର୍ଗ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ପୁର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅସର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଭାଷା ହିସାବରେ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

କୃତ୍ରିମ—ସଂ. ବିଣ. (କୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ୍ରିମ)—
Kṛutrima ୧ । ଅପ୍ରାକୃତିକ; ମନୁଷ୍ୟଦ୍ୱାରା ରଚିତ—
1. Unnatural; artificial; man-made; manufactured.
୨ । କାଳ୍ପନିକ; କଳ୍ପିତ; ମନଗଢ଼ା—
2. Fabricated; fictitious.
୩ । ଅଯଥାର୍ଥ—3. Unreal; unsubstantial.
୪ । ପୋଷ୍ୟ (ସନ୍ତାନ); ଦତ୍ତକ (ପୁତ୍ର)—
4. Adopted (son).
୫ । ଭେଲ; ଅବିଶୁଦ୍ଧ—5. Not genuine.
୬ । ନକଲ—6. Imitated.
୭ । ବାହ୍ୟ—7. External; affected.
୮ । ଜାଲ; ଫରେବ—
8. Forged; got up; fabricated.
ଦେ. ବି—୧ । ଅନ୍ୟର ଅନିଷ୍ଟଚିନ୍ତା; ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—
1. Plans to injure others; plot.
୨ । ଜାଲ—2. Forgery.
୩ । ମିଥ୍ୟା ମକଦମା—
3. Got up or fabricated case.

କୃତ୍ରିମଧୂପ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୃତ୍ରିମ+ଧୂପ)—୧ । ଧୂପ—
Kṛutrimadhūpa 1. Incense.
୨ । ଗୁଗ୍ଗୁଳ—
2. Olibanum; benzoin.
୩ । ଲବଣବିଶେଷ—
3. A kind of salt; manufactured salt.

କୃତ୍ରିମପୁତ୍ର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୃତ୍ରିମ+ପୁତ୍ର)—ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର—
Kṛutrimaputra Adopted son.
[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରାନୁସାରେ ବାର ପ୍ରକାର ସନ୍ତାନ ମଧ୍ୟରୁ ଏ ଏକତମ । ଯେଉଁ ବୟସ୍କପ୍ରାପ୍ତ ପୁତ୍ରକୁ ପିତାମାତାଙ୍କର ବିନା ଅନୁମତିରେ ଅନ୍ୟ ଲୋକ ପୁଅ କରି ଯାଲେ ତାହାକୁ କୃତ୍ରିମପୁତ୍ର କହନ୍ତି ।]

କୃତ୍ରିମପୁତ୍ରକ—ସଂ. ବି. (କୃତ୍ରିମ+ପୁତ୍ରକ)—ପିତ୍ତୁଳା; କଣ୍ଢେଇ—
Kṛutrimaputraka Puppet; doll.

କୃତ୍ରିମବନ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୃତ୍ରିମ+ବନ)—କ୍ରୀଡ଼ାବନ; ଉଦ୍ୟାନ—
Kṛutrimabana Park; pleasure-garden.

କୃତ୍ରିମା—ପ୍ରା. ବିଣ—କୃତ୍ରିମୀ (ଦେଖ)
Kṛutrimā Kṛutrimī (See)

କୃତ୍ରିମାଞ୍ଜନ—ସଂ. ବି—ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ଚାରି ପ୍ରକାର ଅଞ୍ଜନ ମଧ୍ୟରୁ
Kṛutrimāñjana ଏକପ୍ରକାର ଅଞ୍ଜନ—One of the four kinds of collyrium prescribed in the Hindu medical books.

କୃତ୍ରିମୀ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ପରର ଅନିଷ୍ଟ ଚିନ୍ତା କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
Kṛutrimī 1. Habitually thinking evil of others.
୨ । ଯେ ଜାଲ୍ କରେ—2. Forgerer.
୩ । ଯେ ମିଥ୍ୟା ମକଦମା ସୃଷ୍ଟି କରେ—
3. One who fabricates false cases.

କୃତ୍ସ—ସଂ. ବି. (କୃତ୍ ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ସ)—
Kṛutsa ୧ । ଜଳ—1. Water.
୨ । ପାପ—2. Sin.
୩ । ସମୂହ—3. Multitude.

କୃତ୍ସ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (କୃତ୍ ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ସ୍ନ)—
Kṛutsna ୧ । ସମୁଦାୟ—
1. Whole; entire; complete.
୨ । ସକଳ—2. All.
ସଂ. ବି—୧ । ସମୁଦାୟ—1. The whole; all.
୨ । ପିଣ୍ଡ—2. Hip.
୩ । ଜଳ—3. Water.
୪ । କଡ଼; ପାର୍ଶ୍ୱ—4. Flank.
୫ । ପେଟ—5. The belly.

କୃତ୍ସ୍ନବିତ୍—ସଂ. ବିଣ. (କୃତ୍ସ୍ନ+ବିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ସର୍ବଜ୍ଞ—
Kṛutsnabit Omniscient; all-knowing.

କୃଦନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃତ୍+ଅନ୍ତ)—କୃତ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟାନ୍ତ
Kṛudanta (ଶବ୍ଦ)—(words) Terminating in one of the suffixes tabya, anīya and ja.
ସଂ. ବି—ଧାତୁରୁ ପ୍ରତ୍ୟୟଦ୍ୱାରା ନିଷ୍ପନ୍ନ ପଦ—
A derivative form of a root.

କୃଦନ୍ତପଦ—ସଂ. ବି—କୃତ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟାନ୍ତ ଶବ୍ଦ—
Kṛudantapada Words ending with one of the suffixes tabya, anīya and ja.

କୃଦନ୍ତପ୍ରକରଣ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; କୃଦନ୍ତ+ପ୍ରକରଣ)—କୃତ୍-
Kṛudantaprakaraṇa ପ୍ରତ୍ୟୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଲୋଚନା ହୋଇଥିବା ବ୍ୟାକରଣର ଅଂଶ—The part of the Sanskrit grammar dealing with the suffixes called Kṛut.

କୃଦର—ସଂ. ବି—୧ । ଭଣ୍ଡାରଘର—
Kṛudara 1. Store-room (M. W.)
୨ । ଅମାର—2. Granary.
୩ । ଗୃହ—3. House.

କୃନ୍ତନ—ସଂ. ବି. (କୃତ୍ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Kṛuntana ୧ । ଛେଦନ—1. Cutting.
୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ଛେଦକ—2. Cutter.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଉ	ନ୍ତ

୩ । ଭାହାଣହାତ ଆଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା ସିତାର ବଜାଇବା ସମୟରେ ବାମହାତ ମଝିଆଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା ତାରକୁ ଚପି ଧରି ଫେରି ଆଙ୍ଗୁଠିକୁ ଛଡ଼ିଦେବା କର୍ମ—

3. Repeated touching of the metal string of the guitar with the middle finger of the left hand while playng on it with the right hand.

କୃନ୍ତନିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୃନ୍ତନ + କ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Kṛuntanikā ୧ । ଛେଦନାସ୍ତ୍ର—
1. Cutting instrument.

୨ । ଛୋଟ କଟୁଆ; କତା—
2. A bill-hook; chopper.

କୃପ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଦୟା କରିବା—
Kṛup (root) 1. To have pity or mercy; to pity.

୨ । ଦୁର୍ବଳ ହେବା—1. To be weak.

୩ । ଦୁଃଖ କରିବା; ଶୋକ କରିବା—
3. To grieve; to lament.

୪ । ପାରଗ ହେବା—4. To be able.

କୃପ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ମହାଭାରତୋକ୍ତ ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମାଙ୍କର ମାମୁଁ—
Kṛupa (Mahābhārata) The maternal uncle of Aśwatthāmā.

[ଦ୍ର—ଏ ଶରଦ୍ୱତ ଋଷିଙ୍କ ଔରସରେ ଜାନପଦୀ ଅପ୍ସରା ଗର୍ଭରୁ ଜାତ । ଏ ଶରପ୍ରୟୋଗରେ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ ଥିଲେ ଓ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ଯୁଦ୍ଧରେ କୌରବ ପକ୍ଷରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ଏ ପାଣ୍ଡବ ଓ କୌରବ-ମାନଙ୍କୁ ଧନୁର୍ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ଭଉଣୀ କୃପୀ ଦ୍ରୋଣଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ନାହିଁ । ଏ ଓ ଏହାଙ୍କ ଜାଆଁଳା ଭଉଣୀ କୃପୀ ଜନ୍ମିବା ବେଳେ ଶରବୃଦ୍ଧାରେ ପଡ଼ିଥିବାରୁ ରାଜା ଶାନ୍ତନୁ ନିରାଶ୍ରୟ ଶିଶୁଦ୍ୱୟଙ୍କୁ ଦେଖି କୃପା ବହି ନିଜ ଘରକୁ ଘେନି ଗଲେ ଓ ସେଠାରେ ଲାଳନପାଳନ କରି ବଢ଼ାଇଲେ । ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ କୃପାଦ୍ୱାରା ବର୍ଦ୍ଧିତ ହେବାରୁ ଏହାଙ୍କ ନାମ କୃପ ଓ ଭଉଣୀଙ୍କ ନାମ କୃପୀ ହେଲା ।]

କୃପଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୃପ୍ ଧାତୁ = ପାରଗ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—
Kṛupaṇa ୧ । କାମୀ; ବ୍ୟୟକାତର—
(କୃପଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Miserly; niggardly; close-fisted, stingy.

କୃପଣତା } ବି.
କାର୍ପଣ୍ୟ }

୨ । ଲୁବ୍ଧ; ଲୋଭୀ—2. Avaricious.

୩ । ନିର୍ଧନ—3 Penurious; poor.

୪ । ଦୀନ—4. Pitiable; miserable; wretched.

୫ । ନିଷ୍ଠୁର—5 Cruel.

୬ । କାତର—6. Grieved; distressed.

୭ । ନିରୁପାୟ—7. Helpless.

୮ । ନୀଚ—8. Base; low; mean.

୯ । କୁଣ୍ଠିତ—9. Hesitating.

ସଂ. ବି—ବ୍ୟୟକୁଣ୍ଠିତ ବ୍ୟକ୍ତି—A miser.

କୃପଣତା—ସଂ. ବି—ବ୍ୟୟକୁଣ୍ଠା—
Kṛupaṇatā Miserliness; niggardliness.

କୃପଣସ୍ୱଭାବ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃପଣ + ସ୍ୱଭାବ)—
Kṛupaṇaswabhāba Parsimonious by habit.
(କୃପଣସ୍ୱଭାବା—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୃପା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୃପ୍ ଧାତୁ = ଦୟା କରିବା + ଭାବ ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Kṛupā ୧ । ଦୟା—1. Pity; mercy; kindness.

୨ । ଅନୁଗ୍ରହ—2. Grace; clemency; favour.

କୃପାକଟାକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କୃପା + କଟାକ୍ଷ)—
Kṛupākaṭāksha ୧ । ଦୟାପୂର୍ଣ୍ଣ ଈଷତ୍ ଦୃଷ୍ଟି—
1. A kind look; a glance of favour; a look with favour.

୨ । ଦୟା; ଅନୁଗ୍ରହ—2. Favour; kindness.

କୃପାଚାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—କୃପ (ଦେଖ)
Kṛupāchārjya Kṛupa (See)

କୃପାଡୋଳେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ—କରୁଣାପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ—
Kṛupāḍoḷe With a kind glance.

କୃଷ୍ଣର ରକ୍ଷଣୀସ୍ୱ ଅଟେ ସବୁକାଳେ
ମୋତେ କୃପା କର ହେ ଗ୍ରହଁ କୃପାଡୋଳେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ- ଶଲ୍ୟ ।

କୃପାଣ—ସଂ. ବି. (କୃପ୍ ଧାତୁ = ପାରଗ ହେବା + କରଣ. ଅନ)—
Kṛupāṇa ୧ । ଖଡ୍ଗ; ଖଣ୍ଡା—1. Sword.

୨ । ଛୋରି—2. Dagger.

୩ । ଛୁରି—3. Knife.

୪ । କଇଁଚି—4. Scissors.

ଦେ. ବି—ଶିଖମାନେ ଧାରଣ କରିବା ଖଡ୍ଗ; କିରପାନ୍—
The small sword or scimitar which every Sikh is enjoined to carry on his person.

କୃପାଣଦ୍ୱିତୀୟ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃପାଣ ଅଟେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଯାହାର)—ଅସି ଯାହାର ଏକମାତ୍ର ସଙ୍ଗୀ—
Kṛupāṇadwitiya (a person) Having the sword as his only companion; armed with a sword only.

କୃପାଣଦ୍ୱିତୀୟ ପୁଥୁ ରକ୍ଷିବଳ ଲେଇ । ରାଧାନାଥ- ମହାଯାତ୍ରା ।

କୃପାଣପାଣି—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃପାଣ + ପାଣି)—
Kṛupāṇapāṇi ହାତରେ ଖଣ୍ଡା ଧରିଥିବା; ଖଡ୍ଗହସ୍ତ—
With sword in hand; armed with a sword.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ସମ୍ମିଳିତ ହେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ସଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କଷ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଦ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଂଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

କୃପାଣିକା—ସଂ. ବି. (କୃପାଣ + କ + କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥେ. ଆ)—୧ । ଛୋଟଖଣ୍ଡା—
Kṛupāṇikā 1. Small sword; scimitar.
୨ । ଛୁରି—2. A knife.
୩ । ଛୋରା—3. A dagger.

କୃପାଦାନୀ—ଦେ. ବିଣ—ଦୟାଳୁ—Kind.
Kṛupādānī ଅରୁଣ ଓଷ୍ଠ ନେତ୍ର ବେନ
ରେଣାଗଣେ କୃପାଦାନୀ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

କୃପାଦୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କୃପା + ଦୃଷ୍ଟି)—
Kṛupādṛushṭi ଦୟାଦୃଷ୍ଟି; ଦୟାପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟି—A kind look; a look of kindness or favour.

କୃପାନିଧାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୃପା + ନିଧାନ)—
Kṛupānidhāna କୃପାନିଧି (ଦେଖ)
Kṛupānidhi (See)

କୃପାନିଧି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୃପା + ନିଧି)—
Kṛupānidhi (ଭଗବାନଙ୍କ ନାମ) ଦୟାସାଗର—
The All-merciful God.
ବିଣ—ଯାହାଙ୍କର ଅସୀମ ଦୟା—Merciful; clement.

କୃପାନ୍ୱିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୩ୟା ତତ୍; କୃପା + ଅନ୍ୱିତ)—ଦୟାଳୁ—
Kṛupānwita Merciful; kind.
(କୃପାନ୍ୱିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୃପାପାତ୍ର—ସଂ.ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୃପା + ପାତ୍ର)—ଦୟାର ଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
Kṛupāpātra Object of mercy or pity.
ଯେବେ କୃଷ୍ଣ ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ଅଟେ କୃପାପାତ୍ର ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କ ହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।

କୃପାବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୃପା + ବତ୍ ୧ମା. ୧ବ)—ଦୟାଳୁ;
Kṛupābān କରୁଣାମୟ—Kind; full of mercy; merciful.
(କୃପାବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୃପାଭିକାରୀ—ଦେ. ବିଣ —(ସଂ. କୃପା + ଭିକାକାରୀ)—ଅନ୍ୟର ଦୟା-
Kṛupābhikārī ପ୍ରାର୍ଥନାକାରୀ—Beseeching mercy at the hands of another.

କୃପାଭିକ୍ଷା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୃପା + ଭିକ୍ଷା)—ଅନୁଗ୍ରହପ୍ରାର୍ଥନା—
Kṛupābhikshā A prayer for being shown mercy; appeal for mercy.

କୃପାମୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୃପା + ମୟ)—କୃପାବାନ୍ (ଦେଖ)
Kṛupāmaya Kṛupābān (See)
(କୃପାମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୃପାମୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୃପାମୟ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—କୃପାମୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Kṛupāmayī Feminine of Kṛupāmaya.
ବି.— ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ନାମ—
A name of Goddess Durgā.

କୃପାଳୁ—ସଂ. ବିଣ (କୃପା + ଯୁକ୍ତ ଅର୍ଥରେ ଆଳୁ; ତୁଳ. ଦୟାଳୁ, ଚିନ୍ତାଳୁ,
Kṛupālu ଭୟାଳୁ)—କୃପାବାନ୍ (ଦେଖ)
(କୃପାଳୁତା—ବି) Kṛupābān (See)

କୃପାସାଗର—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୃପା + ସାଗର)—
Kṛupāsāgara କୃପାନିଧି (ଦେଖ)—Kṛupānidhi (See)

କୃପାସିଦ୍ଧା— ଦେ.ବି. (ନାମ) (ସଂ. କୃପାସିଦ୍ଧ;ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ କୃପାଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ)—
Kṛupāsidhhā ସିଦ୍ଧ କବି ବଳରାମ ଦାସ (ଓଡ଼ିଆ ରାମାୟଣ ଲେଖକ)—The famous poet Balarāma dāsa (the composer of Oria Rāmāyaṇa.)
ବହୁଲେ କାବ୍ୟ ଯେ କାଳିଦାସେ, ଭକ୍ତି ରଚନା ତେଜ ନରେଶେ,
କୃପାସିଦ୍ଧାଏ ଗୀତ ପ୍ରକାଶେ ଛଡ଼ିଲ ଚିନ୍ତା ଯେ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

କୃପାସିନ୍ଧୁ ଦାସ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଉତ୍କଳୀୟ କବିବିଶେଷ—
Kṛupāsindhu dāsa A famous Oria poet.
[ଦ୍ର—ଏ ଜାତିରେ କରଣ ଥିଲେ । ଉତ୍କଳର ରାଜା ବୀରକିଶୋର ଦେବଙ୍କ ସମୟରେ (୧୭୪୬--୧୭୭୬) ଏ ପୁରୀରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ବ୍ରଜବିହାର ଓ ବଳଭଦ୍ର ଭଜନାଆଦି ପାଞ୍ଚଖଣ୍ଡ ପୁସ୍ତକ ଏ ଲେଖିଥିଲେ । ତାରିଣୀଚରଣ. ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ ।]

କୃପାସିନ୍ଧୁ ମିଶ୍ର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଜଣେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ କୃତବିଦ୍ୟ-
Krupāsindhu miśra ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍ ଶିକ୍ଷକ—Name of a rising Oria author and educationist who died at a young age.
[ଦ୍ର—ଏ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଏମ୍. ଏ. ପାଶ୍ କରି ସଭ୍ୟବାଦରେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାଶଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଜାତୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଓ କର୍ମୀରୂପେ ଆଜୀବନ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଏ ଉତ୍କଳର ଇତିହାସ, କୋଣାର୍କ. ବାରବାଟି ନାମକ ଐତିହାସିକ ଗବେଷଣାପୂର୍ଣ୍ଣ ଓଡ଼ିଆଗ୍ରନ୍ଥମାନ ପ୍ରଣୟନ କରି ଅମର ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଏ ଜଣେ ତ୍ୟାଗୀ, ଦେଶପ୍ରାଣ, ଆଦର୍ଶଚରିତ୍ରର ଲୋକ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ଯୁବା-ବୟସରେ ୧୯୨୬ ସାଲରେ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବାଦ୍ୱାରା ଉତ୍କଳ ଗୋଟିଏ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳରତ୍ନ ହରାଇଅଛି ।]

କୃପୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ମହାଭାରତ) କୃପାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଜାଆଁଳା ଭଉଣୀ;
Kṛupī ଦ୍ରୋଣଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ—(Mahābhārata) The sister of Kṛupāchārajya and wife of Droṇa.
ଚହିଁରୁ ଜାତ ହେଲେ କୃପ କୃପୀ ଜାଣ । କୃଷ୍ଣଙ୍କ ହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

କୃପୀଟ—ସଂ. ବି. (କୃପ୍ ଧାତୁ + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଈଟ)—୧ । କାଠ—
Kṛupīṭa 1. Wood.
୨ । ଜାଳ—2. Fuel; firewood.
୩ । ଜଳ —3. Water.
୪ । ପେଟ; ଗର୍ଭ—4. Belly; womb.
୫ । ଜଙ୍ଗଲ—5. Forest (M.W.)

କୃପୀଟଯୋନି—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି;କୃପୀଟ = କାଠ + ଯୋନି = ଜନ୍ମସ୍ଥାନ)
Kṛupīṭajoni ଅଗ୍ନି;ନିଆଁ—Fire (literally wood-born).
ବାର ରେ ତ ପରି ଭର ବାର ସ୍ୱେଦ ନପାର,
କୃପୀଟଯୋନି ଏ ତଙ୍କରେ ଯେ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ଦ୍ୱିମାତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର	ଶ	ଚ	ଟ,ଷ	ତ	ପ	ଯ	ଓ	ଔ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଛ	ଠ,ଷ	ଥ	ଫ	ର	ଔ	ବ	ନ

କୃବିନ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. କୁରୁବିନ୍ଦ)—କୁରୁବିନ୍ଦ ୧ । (ଦେଖ)
Kṛubinda Kurubinda (See)

ପ୍ରବାଳ ନନ୍ଦାବର୍ତ୍ତ କୃବିନ ଉତ୍ତ ମୁଣ୍ଡି ।
ମହାଦେବ. ମାର୍କଣ୍ଡେୟପୁରାଣ ।

କୃ ବଲି—ଗ୍ରା. ବି.—କୁରୁବେଲି (ଦେଖ)
Kṛubeli Kurubeli (See)

କୃବେଲି ଗ୍ରମର ସହସ୍ରେ ପଡ଼େ
ଚନ୍ଦ୍ରଉଦଅ ଦାତ ଦାଳ ଝଡ଼େ । ପ୍ରାତୀ. ଉତ୍ସବମଙ୍ଗଳ ।

କୃବେଲ୍ଲୀ—ଦେ. ବି.—କୁରୁବେଲି (ଦେଖ)
Kṛubellī Kurubeli (See)

କୃବେଲ୍ଲୀ, ମଲ୍ଲୀ, ମାଧବୀ, ଜୁଇଅନା । ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ. ରସକଲୋଳ ।

କୃମି—ସଂ. ବି. (କ୍ରମ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—୧ । ପିଲାଙ୍କ ମଳଭାଣ୍ଡରେ ହେବା କ୍ଷୁଦ୍ର କୀଟ—
Kṛumi 1. Thread-worms in the intestines.
୨ । ଲମ୍ବା କ୍ଷୁଦ୍ର କୀଟ—2. Worm; maggot.
୩ । ପୋକ—3. Worm; insect.
୪ । ଲାକ୍ଷା—4. Lac.
୫ । ଉଇ; ପିମ୍ପୁଡ଼ି—5. Ants.
୬ । ଇସର ବା ରେସମ ପୋକ—6. Silk-worm.
୭ । ପେଟରେ କ୍ଷୁଦ୍ର କୀଟ ଜାତ ହେବା ରୋଗବିଶେଷ—
7. Worm in the intestines.
୮ । ଗଧ—8. Ass.
୯ । ବୁଢ଼ିଆଣି; ମାକଡ଼ସା—9. Spider.
୧୦ । (ନାମ) ରାବଣର ଭାଇ—
10. Name of a brother of Rāvaṇa.
ସଂ. ବିଣ—କୀଟପୂର୍ଣ୍ଣ—Full of maggots or worms.

କୃମିକ—ସଂ. ବି. (କୃମି+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—
Kṛumika ୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର କୀଟ—1. A small worm.
୨ । କମ୍ବୁକ; ଗୁଆ—2. Betelnut (M. W.)

କୃମିକର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି. (ପରନିପାତ; କର୍ଣ୍ଣ+କୃମି)—
Kṛumikarṇṇa ୧ । କାନରେ ପୋକ କାଟିବା ରୋଗ—
1. A disease of the ear; worms or lice in the ear.
୨ । କାନରେ ଜନ୍ମିବା ପୋକ—2. Worms or lice generated in the external ear.

କୃମିକୋଷ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୃମି+କୋଷ)—
Kṛumikosha ରେସମ ପୋକଙ୍କ ଗୋଟି—
The cocoon of a silk-worm.

କୃମିଘାତକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୃମି+ଘାତକ)—
Kṛumighātaka ଯାହାଦ୍ୱାରା କୃମି ନଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି (ଔଷଧ)—
Anthelmintic; vermifuge (medicine).

ସଂ. ବି—ବିଡ଼ଙ୍ଗ; ବାଇବିଡଙ୍ଗ (ଯହା ପେଟର କୃମି ରୋଗରେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ)—A shrub; Embelia Ribes.

କୃମିଘାତୀ—ସଂ. ବିଣ (କୃମି+ଘାତିନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—କୃମିଘାତକ (ଦେଖ)
Kṛumighātī Kṛumighātaka (See)

କୃମିଘ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (କୃମି+ହନ ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍)—
Kṛumighna କୃମିଘାତକ (ଦେଖ)
Kṛumighātaka (See)

କୃମିଘ୍ନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୃମିଘ୍ନ+ଈ)—
Kṛumighnī ହଳଦୀ—Turmeric.

କୃମିଜଗ୍ଧ—ସଂ. ବି. (୩ୟା ତତ୍; କୃମି+ଜଗ୍ଧ=ଭକ୍ଷିତ)—
Kṛumijagdha ଅଗୁରୁ ଚନ୍ଦନ—
Aloes wood; Agalochum.

କୃମିଣ—ସଂ. ବିଣ. (କୃମି+ଣ)—
Kṛumiṇa ୧ । କୃମିପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Maggoty.
୨ । କୃମିଯୁକ୍ତ—2. Having worms.

କୃମିଦନ୍ତକ—ସଂ. ବି. (କୃମି+ଦନ୍ତ+କ)—ଦାନ୍ତ ପୋକ କାଟିବା
Kṛumidantaka ରୋଗ; ଦାନ୍ତ ଖିଆ ରୋଗ—
Tooth-ache with decay of the teeth.

କୃମିନାଶକ—ସଂ. ବିଣ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୃମି+ନାଶକ)—
Kṛuminā'saka କୃମିଘାତକ (ଦେଖ)
Kṛumighātaka (See)

କୃମିପର୍ବତ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ରୋ. କୃମି+ପର୍ବତ; କୃମିନିର୍ମିତ ପର୍ବତ)—
Kṛumiparbata ଉଇ ଢୁଙ୍କା; ବଲ୍ମୀକ—Ant-hill.

କୃମିଫଳ—ସଂ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି; କୃମି ରହନ୍ତି ଫଳରେ ଯାହାର)
Kṛumiphala ଉଦୁମ୍ବର ଗଛ—The fig tree; Ficus Glomerata.

କୃମିବର୍ଦ୍ଧକ—ସଂ. ବିଣ. (କୃମି+ବର୍ଦ୍ଧକ)—
Kṛumibarddhaka ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ପେଟରେ କୃମି ବେଶି ହୁଅନ୍ତି—(food) Which increases worms in the belly.

କୃମିରାଗ—ସଂ. ବିଣ. (କୃମି+ରାଗ)—ଲାକ୍ଷାରଞ୍ଜିତ; ଲାଲ ରଙ୍ଗ କରା
Kṛumirāga ଯାଇଥିବା—Dyed red with lac (M.W.)

କୃମିଲ—ସଂ. ବି. (କୃମି+ଲ)—କୃମିଣ (ଦେଖ)
Kṛumila Kṛumiṇa (See)

କୃମିଳା—ସଂ. ବି. (ସ୍ତ୍ରୀ)—ବହୁପ୍ରସୂ ସ୍ତ୍ରୀ—
Kṛumilā A woman bearing many children (M.W)

କୃମିଳିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୃମିଳ+ଇକ+ଆ)—
Kṛumilikā ଲାକ୍ଷାରଞ୍ଜିତ ବସ୍ତ୍ର; ସାଲୁ କନା—
Linen cloth dyed crimson; carmine-coloured cloth.

ସାଧାରଣ ପଦ୍ଧତିରେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଯାହାକି ପରେଦ ଲିଖିତ କରାଯାଇଛି । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇଁ' ଖୋଜିବେ; 'ଝୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଝୁଅଁ' ଖୋଜିବେ; 'ବଖୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଖୁଁ' ଖୋଜିବେ; 'ଅଙ୍କୁଶ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କୁଶ' ଖୋଜିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଟ୍ଟ' ଖୋଜିବେ-

କୃମିଶୈଳ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; କୃମି+ଶୈଳ)—
Kṛumiśaila — କୃମିପର୍ବତ (ଦେଖ)
Kṛumiparbata (See)

କୃମିଳିକା—ସଂ. ବି—ଧଳା ଶିମ୍ବ—
Kṛumiḷikā — White species of kidney bean; Phaseolus Aconitifolius.

କୃଶ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଦୁର୍ବଳ ହେବା—
Kṛuśa (root) 1. To be weak or lean.
୨ । (ଚନ୍ଦ୍ର ପରି) କ୍ରମେ କ୍ଷୟ ହେବା—
2. To wane.
୩ । ଦୁର୍ବଳ କରିବା—
3. To emaciate; to weaken.
୪ । ସୂକ୍ଷ୍ମ ବା ସରୁଆ କରିଦେବା—
4. To reduce; to attenuate.
୫ । କମାଇବା—5. To lessen; to diminish.

କୃଶ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୃଶ୍ ଧାତୁ=ଦୁର୍ବଳ ହେବା+ଭାବ.ଡ ନିପାତନ)-
Kṛuśa (କୃଶା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । କ୍ଷୀଣ; ପତଳା—1. Thin; lean; emaciated.
୨ । ଦୁର୍ବଳ—2. Weak; feeble.
କୃଶତା, କାର୍ଶ୍ୟ } ବି. ୩ । ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—3. Incomplete.
୪ । ସରୁଆ—4. Slender.
୫ । ଦରିଦ୍ର—5. Poor.
୬ । ନଗଣ୍ୟ—6. Insignificant.
୭ । କ୍ଷୁଦ୍ର—7. Minute; small.
୮ । ଅଳ୍ପ—8. Little; meagre.
ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କ୍ରସ୍)—ଆଡ଼ବାଗରେ ଖଞ୍ଜା ହୋଇଥିବା ଦୁଇଗୋଟି ଫଳକ—A cross.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଯୀଶୁଙ୍କୁ କଣ୍ଟାରେ ବିନ୍ଧି କରି ହତ୍ୟା କରାଯାଇଥିଲା ।]

କୃଶକଟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃଶ+କଟୀ)—
Kṛuśakaṭī — କୃଶମଧ୍ୟ (ଦେଖ)
Kṛuśamadhya (See)

କୃଶଣ—ସଂ. ବି. (କୃଶ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ନାଡ଼ିସ୍ପନ୍ଦନ—
Kṛuśaṇa — Pulsation (M. W.)

କୃଶଭୃତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃଶ+ଭୃତ୍ୟ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଭୃତ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଅତି ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣରେ ଖାଇବାକୁ ଦିଏ—One who feeds his servants scantily (M. W.)
Kṛuśabhṛutya

କୃଶମଧ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃଶ+ମଧ୍ୟ)—ଯାହା ଦେହର ମଝି ଅଂଶ ସରୁ—Slender-waisted.
Kṛuśamadhya (କୃଶମଧ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୃଶର—ସଂ. ବି—ଖେଚୁଡ଼ି—
Kṛuśara — Rice boiled with pulse.
(କୃସର—ଅନ୍ୟରୂପ)

କୃଶରା—ସଂ. ବି—କୃଶର (ଦେଖ)
Kṛuśarā — Kṛuśara (See)

କୃଶଳା—ସଂ. ବି. (କୃଶ+ଳା ଧାତୁ+ଅ+ଆ)—ମସ୍ତକର କେଶ—
Kṛuśaḷā — The hair of the head.

କୃଶା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସଂ. କୃଶ)—
Kṛuśā ୧ । କ୍ଷୀଣ—1. Weak.
୨ । ବିନଷ୍ଟ; ଲୁପ୍ତ—2. Destroyed.
ଗିରିଧରଙ୍କ ଧ୍ୟାନ ଧରି ନ ହୋଇବ ଅତି କୃଶା ରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—କୃଶର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Kṛuśa.

କୃଶାକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃଶ+ଅକ୍ଷି)—ମାକଡ଼ସା—
Kṛuśāksha — Spider.

କୃଶାଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃଶ+ଅଙ୍ଗ)—କ୍ଷୀଣକାୟ—
Kṛuśāṅga (କୃଶାଙ୍ଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) — Lean; thin-bodied.
ତୃଷା ମୋହର ହର କୃଶାଙ୍ଗୀବର ରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
ସଂ. ବି—ଶିବ—God Śiba.

କୃଶାନୁ—ସଂ. ବି. (କୃଶ ଧାତୁ=ସୂକ୍ଷ୍ମ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଆନୁ)—
Kṛuśānu ୧ । ଅଗ୍ନି—1 Fire.
୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. A name of Bishṇu.
୩ । ଧଳାଚିତାଗୁଳ୍ମ—
3. Plumbago zeylanica (plant).

କୃଶାନୁରେତା—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, କୃଶାନୁ+ରେତସ୍; ଅଗ୍ନି ଯାହାଙ୍କ ରେତଃ ଅଟେ; କିମ୍ବା ଅଗ୍ନି ଯାହାଙ୍କର ରେତଃ ଧାରଣ କରିଥିଲେ)—ଶିବ; ମହାଦେବ—
Kṛuśānuretā — God Śiba.

କୃଶାଶ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ମୁନିବିଶେଷ; ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ଗୁରୁ—
Kṛuśāśwa — The name of a sage; preceptor of Biśwāmitra.
ଭାରତ ଭୂତ ନାମେ ଗୁରୁ ମହାତପା
ବଶିଷ୍ଠ, କୃଶାଶ୍ୱ ଶିଷ୍ୟ, ପରାଶର, ଭୃଗୁ—ରଘୁନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

କୃଶୋଦର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃଶ+ଉଦର)—କ୍ଷୀଣ-କଟୀଯୁକ୍ତ—Slender-waisted; thin-waisted.
Kṛuśodara (କୃଶୋଦରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୃଷ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ହଳ କରିବା; ଚାଷ କରିବା—
Kṛusha (root) 1. To plough; to cultivate
୨ । ଟାଣିବା; ଓଟାରିବା; ଟାଣିବା—
2. To draw; to drag; to pull.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ତୃତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	●	ନ୍

୩ । ଆପଣା ଆଡ଼କୁ ଟାଣିବା—
3. To attract.
୪ । ସେନା ଚାଳନ କରିବା—
4. To lead or conduct an army.
୫ । ଧନୁକୁ ଲୁଆଁଇବା—
5. To bend an arrow.
୬ । ପରାସ୍ତ କରିବା; ଜୟ କରିବା; ବଶୀଭୂତ କରିବା—
6. To subdue; to vanquish; to overpower.
୭ । କଷ୍ଟ ଦେବା—
7. To torture; to torment.
୮ । ନିଷ୍କାସନ କରିବା—
8. To draw out; to extract.
୯ । ପାଇବା—9 To obtain.

କୃଷ୍ଣ—ପ୍ରା. ବି. (ନାମ)—କୃଷ୍ଣର ଡାକ ନାମ—The name for calling Kṛushṇa.
Kṛushañ

କୃଷକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କୃଷ ଧାତୁ=ଚାଷ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Kṛushaka ୧ । ହଳୁଆ 1. Ploughman; tiller.
୨ । ଚାଷୀ; ଚାଷା—2. Cultivator; farmer.
୩ । ଲଙ୍ଗଳଲୁହା—3. Ploughshare.
୪ । ବଳଦ—4. Bullock; ox.
ସଂ. ବିଣ—୧ । କର୍ଷଣକାରୀ; ହଳୁଆ—
1. Cultivating; tilling.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଅନ୍ୟରୂପ କର୍ଷକ । ବ୍ୟାକରଣ ସୂତ୍ର ଅନୁସାରେ 'କର୍ଷକ' ଶବ୍ଦ ସିଦ୍ଧ ହେଲେହେଁ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ କୃଷକ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାରସିଦ୍ଧ ।]
୨ । ଆକର୍ଷଣକାରୀ—2. Drawing; attracting.

କୃଷାଣ—ସଂ. ବି. (କୃଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । କୃଷକ; ଚାଷା—
Kṛushāṇa 1. Cultivator; husbandman.
ଉଥନ୍ତ କୃଷାଣେ ଯେ ନାବନ୍ତ ଚଳେଗାଳ । ସାରଳା, ମହାଭାରତ, ଉଦ୍ୟୋଗ ।
୨ । (+ଭାବ. ଅନ) କର୍ଷଣ; ହଳ କରିବା—
2. Ploughing (M. W.)

କୃଷି—ସଂ. ବି. (କୃଷ ଧାତୁ=କର୍ଷଣ କରିବା+ଭାବ. ଇ)—
Kṛushi ୧ । ହଳ ବୁଲାଇବା କର୍ମ—1. Ploughing.
୨ । ଚାଷକର୍ମ—2. Cultivation; agriculture.
୩ । କୃଷିଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପାଦିତ ଫସଲ—3. Harvest (M. W.)
୪ । ପୃଥିବୀ—4. The earth. (M. W.)
ଦେ. ବି—କ୍ଷେତ୍ର; ଭୂମି—Field; cultivated field or holding.

କୃଷିକ—ସଂ. ବି. (କୃଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇକ)—କୃଷକ (ଦେଖ)
Kṛushika Kṛushaka (See)

କୃଷିକନ୍ଦ—ସଂ. ବି—କୃଷିଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ବସ୍ତୁ—
Kṛushikanda Agricultural produce.

କୃଷିକର୍ମ—ସଂ. ବି. (କୃଷି+କର୍ମ)—ଚାଷକାମ; ଚାଷବାସ—
Kṛushikarma Agricultural operation; husbandry.

କୃଷିଜାତ—ସଂ. ବିଣ. (ଣ୍ୟା ତତ୍; କୃଷି+ଜାତ)—ଚାଷ ହୋଇ
Kṛushijāta ଆମଦାନି କରାଯିବା; କୃଷିଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ (ଫସଲ, ଶସ୍ୟାଦି)—Produced by cultivation.

କୃଷିଜୀବୀ—ସଂ. ବି. (କୃଷି+ଜୀବିନ୍; ୧ମା.୧ବ.)—କୃଷି ଯାହାର ଜୀବିକା;
Kṛushijībī ଚାଷୀ; ଚାଷା—Husbandman; farmer.
ସଂ. ବିଣ—କୃଷି ଯାହାର ଜୀବିକା ଅଟେ—
Living on agriculture.

କୃଷିତନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବହୁବଚନ; କୃଷି+ତନ୍ତ୍ର)—କୃଷିଜାତ ଫଳ ସମୂହ—
Kṛushitantra The fruits of the field (M. W.)

କୃଷିନାମା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. କୃଷିନାମା)—ବୃଶବୃକ୍ଷ; ବଂଶଧରମାନଙ୍କର
Kṛushināmā ପିତୃପିତାମହକ୍ରମେ ଲିପିବଦ୍ଧ ଚିତ୍ର—
Geneology; geneological tree.

କୃଷିବାଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୃଷି+ବାଟିକା; ସହଚର)—
Kṛushibārḍi ୧ । ଚାଷ କାମ—1. Agriculture.
୨ । ବଇବାଡ଼ି; ବଇ—2. Agricultural holding.
୩ । ଫସଲ—3. Crop; harvest.

କୃଷିବୃତ୍ତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୃଷି+ବୃତ୍ତି; ସହଚର)—
Kṛushibṛutti କୃଷିବାଡ଼ି (ଦେଖ)
Kṛushibārḍi (See)
ସଂ. ବି—କୃଷିରୂପ ଜୀବିକା—
Agriculture as one's livelihood.
ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—କୃଷିଜୀବୀ (ଦେଖ)
Kṛushijībī (See)

କୃଷୀବଳ—ସଂ. ବି. (କୃଷି+ବଳ; ନିପାତନ)—
Kṛushibala କୃଷକ; ଚାଷା—
Husbandman; a cultivator of the soil.
କାହିଁ ଧାନ ଅମଳ କରଇ କୃଷୀବଳ
ଖଳାରେ ବେଙ୍ଗଳା ପକାଇ । ମଧୁସୂଦନ, ନବୀପ୍ରତ ।

କୃଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. (କୃଷ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Kṛushṭa ୧ । ଚାଷ କରାଯାଇଥିବା; କର୍ଷିତ—
1. Ploughed up; tilled; cultivated.
୨ । ଆକୃଷ୍ଟ—2. Drawn; attracted.
୩ । ଟାଣା ହୋଇଥିବା—3. Pulled; dragged.
ସଂ. ବି—ଚାଷ ହୋଇଥିବା ଜମି; ବଇ—
Cultivated ground.

କୃଷ୍ଟାଁ—ପ୍ରା. ବି. (ନାମ) (ସଂ. କୃଷ୍ଣ ଶବ୍ଦର ସାଧାରଣ ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ,—
Kṛushṭañ କୃଷ୍ଣ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକନାମ—
Name for calling Kṛushṇa.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ସ୍ୱରାରେ ସ୍ଥିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୀର୍ଘ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଅଭିଧାନରେ ଚାହିଁବା ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଠ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଷ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଜ୍ଜ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଜ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲ୍ବତ' ନ ପାଇଲେ ଅର୍ବ୍ବତ୍ ଦେଖିବେ

କୃଷ୍ଣପନ୍ନି—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ପୃଶ୍ନିପର୍ଣ୍ଣୀ)–ପୃଶ୍ନିପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
Krushṭaṅpanni Prusniparṇṇi (See)

କୃଷ୍ଟପଚ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (କୃଷ୍ଟ + ପଚ୍ୟ)—୧ । ଚାଷ ଜମିରେ ପାଚିବା (ଫସଲ୍)—1. (crop) Ripening in a ploughed field.
୨ । କ୍ଷେତରେ ବୁଣାଯାଇ ଆବାଦ କରାଯିବା (ଶସ୍ୟାଦି)—
2. (corn) Sown and ripened after ploughing.
୩ । କୃଷି କରାଯିବା (ଗୁଳ୍ମ); କୃଷିଜାତ—
3. (plants) Cultivated; raised by culture.

କୃଷ୍ଟପଚ୍ୟ ଫଳ—ସଂ. ବି—ଚାଷଦ୍ୱାରା ଆମଦାନୀ କରାଯାଇଥିବା ଫଳାଦି; ଫସଲ—Product of a harvest.
Krushṭapachya phala

କୃଷ୍ଟପାକ୍ୟ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବିଣ. (କୃଷ୍ଟ + ପାକ୍ୟ)—
Krustapākya (etc) କୃଷ୍ଟପଚ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Krushṭapachya etc (See)

କୃଷ୍ଟଫଳ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୃଷ୍ଟ + ଫଳ)—କୃଷିଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ଫସଲ—The product of a harvest.
Krushṭaphala

କୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବି. (କୃଷ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. କ୍ତି)—୧ । ହଳ କରିବା କର୍ମ—
Krushṭi 1. Ploughing.
୨ । ଆକର୍ଷଣ—2. Drawing; attracting.
୩ । ଫସଲ—3. Harvest.
୪ । ପଣ୍ଡିତ—4. Learned man.
୫ । ଗୁରୁ; ଶିକ୍ଷକ—5. Teacher.

କୃଷ୍ଟୋପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (କୃଷ୍ଟ + ଉପ୍ତ; କୃଷ୍ଟଭୂମିରେ ଉପ୍ତ)—ଚାଷ କରାଯିବା କ୍ଷେତରେ ବୁଣାଯାଇଥିବା—Sown on cultivated ground. (M.W.)
Krushṭopta

କୃଷ୍ଣ—ସଂ. ବି. (କୃଷ ଧାତୁ = କର୍ଷଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଣ ବା ନିପାତନ ବା କୃଷ୍ ଧାତୁ = ଜୟ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଣ)—
Krushṇa ୧ । ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ୍; ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu.
୨ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଅଷ୍ଟମ ଅବତାର; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—
2. The eighth incarnation of Bishṇu.

[ଦ୍ର—ଏ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଅଷ୍ଟମ ଅବତାର । ବସୁଦେବ ଓ ଦେବକୀଙ୍କର ନନ୍ଦନ, କଂସାଦି ଅସୁରମାନଙ୍କର ସଂହାରକ, ନନ୍ଦଯଶୋଦାଙ୍କର ପାଳିତ ପୁତ୍ର ଓ ଶ୍ରୀମତୀ ରାଧା ଓ ଗୋପୀମାନଙ୍କର ପ୍ରେମିକ ଓ ସହାୟକ । କୃଷ୍ଣ ଯଦୁବଂଶସମ୍ଭୂତ ଥିଲେ । ଏ ବସୁଦେବଙ୍କ ଔରସରେ କଂସର ଭଗିନୀ ଦେବକୀଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ଜନ୍ମ ଲଭିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ କଂସର ଭୟରେ ବସୁଦେବ ଏହାଙ୍କୁ ଅନ୍ତଃପୁରଶାଳରୁ ଲୁଚାଇ କରି ନେଇ ନନ୍ଦଯଶୋଦାଙ୍କ ଗୃହରେ ଛାଡ଼ିବାରୁ ସେମାନେ ଏହାଙ୍କୁ ପାଳି ବଢ଼ାଇଥିଲେ । ଏ ବାଲ୍ୟକାଳ ଗୋପପୁରରେ କଟାଇ ଷୋଳସହସ୍ର ଗୋପୀ ଓ ଗୋପବାଳକମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କ୍ରୀଡ଼ା ଓ ରାସରେ ମାତିଥିଲେ । ରାଧା ଏହାଙ୍କର ପ୍ରିୟତମା ଥିଲେ । ବାଲ୍ୟକାଳରେ କଂସପ୍ରେରିତ ଅନେକ ଅସୁରଙ୍କୁ ମାରି କୃଷ୍ଣ ଶେଷରେ କଂସଙ୍କୁ ବଧ କରିଥିଲେ । ଏ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ଓ ବିଶେଷତଃ ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କର ସଖା ଥିଲେ । ଏ ପରେ ଯାଇ ଦ୍ୱାରକାରେ ରାଜା ହୋଇ ରୁକ୍ମିଣୀ ଓ ସତ୍ୟଭାମା ଆଦି ମହିଷୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ସହାୟତା ଓ ପରାମର୍ଶରେ ପାଣ୍ଡବମାନେ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରରେ ଜୟୀ ହୋଇଥିଲେ । ଯଦୁକୁଳ ପ୍ରଭାସରେ ହଣାହଣି ହୋଇ ମରିବା ପରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଜାରାଶବର ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଭ୍ରମରେ ମୃଗ ବୋଲି ମଣି ଶରବିଦ୍ଧ କରିବାରୁ ଏ ଦେହ ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ପୁତ୍ରର ନାମ ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ (କାମଦେବଙ୍କର ନାମାନ୍ତର) ।]

୩ । ମହାଭାରତପ୍ରଣେତା କୃଷ୍ଣଦ୍ୱୈପାୟନ; ବ୍ୟାସଦେବ—
3. The sage Byāsa.
୪ । ଅର୍ଜ୍ଜୁନ—4. Arjuna; the third Pāṇḍaba brother.
୫ । କୃଷ୍ଣସାର ମୃଗ—5 The black antelope.
୬ । କୋକିଳ—6. Cuckoo.
୭ । ପାପ—7. Sin.
୮ । କାକ—8. Crow.
୯ । ମାସର କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ; ଅନ୍ଧାର ପକ୍ଷ—
9. The dark fort-night of the month.
୧୦ । ଗାଢ଼ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ—10. Dark blue colour.
୧୧ । କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦନ; ଅଗୁରୁ—
11. Aloes wood; Agallochium.
୧୨ । କଳା ରଙ୍ଗ—12. Black colour.
୧୩ । କଳିଯୁଗ—13. The fourth or the dark age of the Hindu mythology.
୧୪ । ଲୌହ—14. Iron.
୧୫ । ଅନ୍ଧକାର—15. Darkness.
୧୬ । ସୀସା—16. Lead.
୧୭ । ସୁରୁମା—17. Antimony.
୧୮ । କଜ୍ଜଳ—18. Collyrium.
୧୯ । ପରମାତ୍ମା—19. The Supreme Spirit.
୨୦ । ମରିଚ—20. Black pepper.
୨୧ । ଅଶୁଭ କର୍ମ—21. Inauspicious act.
୨୨ । ଆଖିର କଳାଡୋଳା—
22. The black part of the eye.
୨୩ । ଅଗ୍ନି—23. Fire.
୨୪ । ଶୂଦ୍ର—A Śūdra.

[ଦ୍ର—କୃଷ୍ଣ ଶବ୍ଦର ବହୁତ ଅର୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଧନ୍ୱନ୍ତରୀ:—
ବ୍ୟାସୋଽର୍ଜ୍ଜୁନାଗ୍ନି ହରି କୋକିଳ କାକ ଶୂଦ୍ର
ତାମିସ୍ରପକ୍ଷ କଚ ନୀଳ ଗୁଣେଷୁ କୃଷ୍ଣଃ ।
× × ×
କୃଷ୍ଣଂ ତୁ ଲୋହ ଦୁରିତଂ ମରିଚଞ୍ଚ କୃଷ୍ଣଃ ॥]

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଂ	ଃ	କ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଜ	ଝ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ର	ଲ୍ୟ	ଲ୍ଲ	ଶ	ଷ	ସ	ହ	ଳ	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ

ସଂ. ବିଣ.—୧ । କାଳଆ; କଳା—1. Black; dark.

୨ । ମନ୍ଦ; ଖଳ—2. Wicked; bad; evil.

୩ । ଗାଢ଼ ନୀଳ—3. Deep blue.

୪ । ଅନ୍ଧକାରମୟ—4. Dark coloured.

ଦେ. ବି. (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ)—ଅଫିମ—Opium.

କୃଷ୍ଣକ—ସଂ. ବି. (କୃଷ୍ଣ+କ)—କୃଷ୍ଣସାର ମୃଗର ଛାଲ—
Krushṇaka Hide of the black antelope.

କୃଷ୍ଣକଜଳ—ଦେ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର କଳାଧାନର ନାମ—
Krushṇakajala Name of a dark-coloured species of paddy.

କୃଷ୍ଣକନ୍ଦ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃଷ୍ଣ ଅଟେ କନ୍ଦ=ମୂଳ ଯାହାର)—
Krushṇakanda ରକ୍ତପଦ୍ମ—The red lotus.

କୃଷ୍ଣକର୍ମା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(ବହୁବ୍ରୀହି; କୃଷ୍ଣ+କର୍ମନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Krushṇakarmā ୧ । ପାପୀ—1. Sinful,

୨ । ମନ୍ଦକର୍ମକାରୀ—2. Doing bad deeds.

୩ । ଖଳ—3. Wicked.

କୃଷ୍ଣକଳି—ସଂ. ବି.—କୃଷ୍ଣକେଳି (ଦେଖ)
Krushṇakali Krushṇakeli (See)

କୃଷ୍ଣକାୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃଷ୍ଣ+କାୟ)—
Krushṇakāya ଯାହା ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣ କଳା—
(କୃଷ୍ଣକାୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Of dark or black complexion.

କୃଷ୍ଣକେଳି—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ; ସନ୍ଧ୍ୟାମଣି)—
Krushṇakeli ଏକଜାତୀୟ ଫୁଲ ଗଛ; ରଙ୍ଗଣୀ ଫୁଲଗଛ—
Mirabiles jalapa; Marvel of Peru.

[ଦ୍ର—ଧଳା, ନାଲି ଓ ହଳଦିଆ ଏହିପରି ତିନି ଜାତିର ଫୁଲ ଧରେ । ଫୁଲ ଈଷତ୍ ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ । ଫୁଲ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଫୁଟେ ।]

କୃଷ୍ଣଗଙ୍ଗା—ସଂ. ବି. (ନାମ)—କୃଷ୍ଣାନଦୀର ନାମବିଶେଷ—
Krushṇagangā Another name of the river Krushṇā.

କୃଷ୍ଣଗତି—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃଷ୍ଣ+ଗତି)—ଅଗ୍ନି—
Krushṇagati Fire.

କୃଷ୍ଣଗିରି—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଖଲ୍ଲିକୋଟର ଦକ୍ଷିଣ ପୂର୍ବରେ ଅବସ୍ଥିତ
Krushṇagiri ଖଲ୍ଲିକୋଟ ରାଜ୍ୟର ଉଚ୍ଚତମ ପର୍ବତ—
The highest mountain of Khallikota

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ (ଦେଖ)
Krushṇachandra Srikrushṇa (See)

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କର ନାମ—
Name given to males.

କୃଷ୍ଣଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦିର ଜଣେ ବିଖ୍ୟାତ ଓଡ଼ିଆ କବି—
Krushṇacharana Pāttanāyaka A famous Ordia poet of the 19th century.

[ଦ୍ର—ଏ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଧରାକୋଟ ଅଧିବାସୀ ଓ ଜାତିରେ କରଣ । ସେ ରାଜା କୃଷ୍ଣସିଂହଙ୍କ ସମକାଳୀନ ଓ ତାଙ୍କର ମଧ୍ୟ କର୍ମଚାରୀ ଥିଲେ । ବାଲ୍ମୀକିଙ୍କ ସଂସ୍କୃତ ରାମାୟଣକୁ ଏ ଓଡ଼ିଆରେ ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ । ରାଜକାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରି ଏ ୧୮୧୫ ସାଲରେ ରାମାୟଣ ରଚନା କଲେ । ପୁରାତନ କବି ବଳରାମ ଦାସଙ୍କ ରାମାୟଣ ପରେ ଏହାଙ୍କ ରଚିତ ରାମାୟଣର ଭାଷା ସରଳ, ମଧୁର, ବିଶୁଦ୍ଧ ଓ ଓଡ଼ିଶାରେ ସର୍ବତ୍ର ଆଦୃତ । ଏହା ଛଡ଼ା ସେ ଭାଗବତ, କଳ୍କି ପୁରାଣ ଓ ବାମନ ପୁରାଣ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆରେ ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବିରଚିତ ପୁସ୍ତକମାନ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଓ ଆନ୍ଧ୍ର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକରୂପେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥାଏ ।]

କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା—ସଂ. ବି—ନାଲି ଓ ହଳଦିଆ ଫୁଲବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଳ୍ମ—
Krushṇachūrdā A beautiful shrub (of two kinds with red and yellow flowers); the peacock flower; Poinciana Pulcherima.
Caesalpinia Pulcherinua

[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ପକ୍ଷାକାର, ନାଲି ଓ ହଳଦିଆ ଫୁଲ ଭେଦରେ ଗଛ ଦୁଇ ଜାତିର । ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଓ ବର୍ଷାକାଳରେ ଫୁଲ ଫୁଟେ; କେହି କେହି ନାଲି ଫୁଲବାଲା ଗଛକୁ କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା ଓ ହଳଦିଆ ଫୁଲବାଲା ଗଛକୁ ଗୁଞ୍ଜାଚୂଡ଼ା ନାମରେ ଡାକନ୍ତି ।]

ଦେ. ବି—ଏକ ଜାତୀୟ ଥୋପା ଥୋପା ହଳଦିଆ ଓ ନାଲି ଫୁଲବିଶିଷ୍ଟ ବଡ଼ ଗଛ—The Gold Mohur tree; Poincianr Regia.

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛର ଆଦିବାସ ମଡ଼ାଗାସ୍କର ଦ୍ୱୀପରେ, ମରିସସ୍ ଦ୍ୱୀପରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଆସିଥିଲା । ଏ ଗଛ ଶୀଘ୍ର ବଢ଼େ ଓ ଶାଖା ବିସ୍ତାର କରେ । ଫୁଲ ବଡ଼ ବଡ଼ ନାଲି ଓ ହଳଦିଆ । ବସନ୍ତ ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମରେ ଫୁଲ ଫୁଟେ । କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ାର ସାଦୃଶ୍ୟରେ କେହି କେହି ଏହାକୁ ଗୁଞ୍ଜାଚୂଡ଼ା ନାମରେ ଡାକନ୍ତି—ଯୋଗେନ୍ଦ୍ର ।]

କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ିକା—ସଂ. ବି. (କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା+ଇକ+ଆ)—କାଉଛଲଡ଼ି—
Krushṇachūrdikā Creeper Abrus Precatorius.

କୃଷ୍ଣ ଜନ୍ମାଷ୍ଟମୀ—ସଂ. ବି—କୃଷ୍ଣାଷ୍ଟମୀ (ଦେଖ)
Krushṇa janmāshṭamī Krushṇāshṭamī (See)

କୃଷ୍ଣ ଜୀରକ—ସଂ. ବି—କଳାଜୀରା—
Krushṇa jīraka Black cuminseed.

କୃଷ୍ଣଜୀରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୃଷ୍ଣଜୀରକ)—କଳାଜୀରା—
Krushṇajīrā Black cuminseed.

କୃଷ୍ଣଦେହ—ସଂ, ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—କୃଷ୍ଣକାୟ (ଦେଖ)
Krushṇadeha Krushṇakāya (See)

ସଂ. ବି—ଭ୍ରମର—Black bee.

କୃଷ୍ଣଦ୍ୱୀପ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଗଙ୍ଗାନଦୀ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଦ୍ୱୀପବିଶେଷ—
Krushṇadwipa Name of an island in the Ganges.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ସ୍ୱରାରେ ସ୍ଥିତ ୧ ଚଳିତ ଶବ୍ଦର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଳିତ ଶବ୍ଦର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଳିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଯୋଡ଼ିଲେ ସେହେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚଳିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଯୋଡ଼ିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଯୋଡ଼ିବେ; 'ବୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଷ୍' ଯୋଡ଼ିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଯୋଡ଼ିବେ; 'ଅର୍ଚ୍ଚନା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଚ୍ଚ' ଯୋଡ଼ିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍' ଯୋଡ଼ିବେ

[ଦ୍ର—ଏହିଠାରେ ପରାଶରଙ୍କ ଔରସରେ ସତ୍ୟବତୀ ବ୍ୟାସ-ଦେବଙ୍କୁ ଜନ୍ମ କରିଥିଲେ ।]

କୃଷ୍ଣଦ୍ୱୈପାୟନ—ସଂ. ବି. (କୃଷ୍ଣଦ୍ୱୀପ + ଅୟନ; ଏହାଙ୍କର ଶରୀରର ବର୍ଣ୍ଣ କଳା ଥିବାରୁ ଓ କୃଷ୍ଣଦ୍ୱୀପରେ ଜନ୍ମିଥିବାରୁ)—ବେଦବ୍ୟାସ—
Kṛushṇadwaipāyana Name of sage Byāsa.

କୃଷ୍ଣଧ୍ୱା—ସଂ. ବିଣ—କୃଷ୍ଣାର୍ଚ୍ଚିଃ (ଦେଖ)
Kṛushṇadhwā Kṛushṇārchchiḥ (See)

କୃଷ୍ଣନାମ—ସଂ. ବି—ଶ୍ରୀ ଭଗବାନଙ୍କ ନାମ—
Kṛushṇanāma The name of Śrīkṛushṇa.

କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (କୃଷ୍ଣ + ପକ୍ଷ)—ଅନ୍ଧାର ପକ୍ଷ—
Kṛushṇapaksha The dark fortnight of the month when the moon is on the wane.

କୃଷ୍ଣପର୍ଣ୍ଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ପୃଶ୍ନି-ପର୍ଣ୍ଣୀ)—ପୃଶ୍ନିପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
Kṛushṇaparṇi Pṛuśniparṇṇī (See)

କୃଷ୍ଣପ୍ରିୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୃଷ୍ଣ + ପ୍ରିୟା)—ରାଧିକା—
Kṛushṇapriyā Rādhikā.

ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ନାମ—
Name given to females.

କୃଷ୍ଣବକ୍ତ୍ରା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃଷ୍ଣ + ବକ୍ତ୍ର)—
Kṛushṇabaktrā ଯାହାର ମୁହଁ କଳା—Black-faced.
(କୃଷ୍ଣବକ୍ତ୍ର—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—ହନୁମାନ୍‌ଙ୍କଡ଼—
The black-faced monkey.

କୃଷ୍ଣବଦନ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି—କୃଷ୍ଣବକ୍ତ୍ର (ଦେଖ)
Kṛushṇabadana Kṛushṇabaktra (See)
(କୃଷ୍ଣବଦନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୃଷ୍ଣ + ବର୍ଣ୍ଣ)—କଳାରଙ୍ଗ—
Kṛushṇabarṇṇa The black colour.
(କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ବର୍ଣ୍ଣ କଳା—
Of black colour.

କୃଷ୍ଣବର୍ତ୍ତିମା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି—କୃଷ୍ଣବର୍ତ୍ମା (ଦେଖ)
Kṛushṇabartimā Kṛushṇabartmā (See)

କୃଷ୍ଣବର୍ତ୍ତିମା ପ୍ରାୟେ ଯାହା ଘଟ । ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ । ରସମଞ୍ଜରୀ ।

କୃଷ୍ଣବର୍ତ୍ମା—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃଷ୍ଣ + ବର୍ତ୍ମନ୍; ଅଗ୍ନି ଯେଉଁ ବାଟେ ଯାଆନ୍ତି ସେ ବାଟ ଘୋଡ଼ା ହୋଇ କଳା ପଡ଼ିଯିବାରୁ)—୧ । ଅଗ୍ନି—1. Fire.
୨ । ରାହୁ—2. A name of the ascending Node.
୩ । ଖଲାଚିତା ଗଛ—3. Plumbags Leylanica. (plant M. W.)
୪ । ଦୁରାତ୍ମାର ବ୍ୟକ୍ତି—4. A profligate
ସଂ. ବିଣ—ଦୁରାତ୍ମାର; ଦୁଷ୍ଟଚରିତ୍ର—
Oppressive; of evil ways; wicked.

କୃଷ୍ଣବିଷାଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୃଷ୍ଣସାରର ଶୃଙ୍ଗ—
Kṛushṇabishāṇa The horns of a black antelope.

କୃଷ୍ଣବେଣୀ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ନଦୀବିଶେଷ; କୃଷ୍ଣାନଦୀ—
Kṛushṇabeṇī The river Kṛushṇā.

କୃଷ୍ଣବେଣୀ ନଦୀ ତୀରେ ବାମପୁର ନଗର ।
ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଭୀଷ୍ମପର୍ବ ।

କୃଷ୍ଣଭକ୍ତି—ସଂ. ବି.—କୃଷ୍ଣଙ୍କଠାରେ ପ୍ରେମ—
Kṛushṇabhakti Devotion to Śrīkṛushṇa.
ଦେ. ବି. (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ) ଅଫିମ ଅଭ୍ୟାସ—
The habit of taking opium.

କୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ର—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ପ୍ରବୋଧଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟନାମକ ସଂସ୍କୃତ
Kṛushṇa misra ବ୍ୟାକରଣକାର (ଏ ଉତ୍କଳୀୟ ଥିଲେ)—
A sanskrit grammarian of Utkaḷa.

କୃଷ୍ଣମୁଖ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି—କୃଷ୍ଣବକ୍ତ୍ର (ଦେଖ)
Kṛushṇamukha Kṛushṇabaktra (See)

କୃଷ୍ଣମୁଦ୍ଗ—ସଂ. ବି.—କଳାମୁଗ (ଦେଖ)
Kṛushṇamudga Kaḷāmuga (See)

କୃଷ୍ଣମୁନି—ସଂ. ବି—ଜନ୍ମୁପତି ଯମରାଜାଙ୍କର ନାମବିଶେଷ—
Kṛushṇamuni An epithet of Jama the king of Death.

କୃଷ୍ଣମୃଗ—ସଂ. ବି.—କୃଷ୍ଣସାର (ଦେଖ)
Kṛushṇamṛuga Kṛushṇasāra (See)

କୃଷ୍ଣଯଜୁର୍ବେଦ—ସଂ. ବି.—ଯଜୁର୍ବେଦର ଅଂଶବିଶେଷ; ତୈତ୍ତିରୀୟ ଉପନିଷଦ—A part of the Jajurbeda.

କୃଷ୍ଣଯାମ—ସଂ. ବି.—କୃଷ୍ଣଗତି (ଦେଖ)
Kṛushṇajāma Kṛushṇagati (See)

କୃଷ୍ଣରକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ.(ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; କୃଷ୍ଣ + ରକ୍ତ)—କଳାମିଶା ଲାଲ ରଙ୍ଗର—
Kṛushṇarakta Of a dark red colour.

କୃଷ୍ଣରଥ—ସଂ. ବି.—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର କପିଧ୍ୱଜ ରଥ—
Kṛushṇaratha The chariot named Kapidhwaja.

କୃଷ୍ଣରଥ ପ୍ରାୟେ ଘୋଡ଼ା ପାଇଅଛି ଗୁଣ୍ଡି ତତ୍ରମୁଣ୍ଡି ଧୀରେ ।
ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ. ରସମଞ୍ଜରୀ ।

କୃଷ୍ଣରସ—ସଂ. ବି.—କୃଷ୍ଣଭକ୍ତି (ଦେଖ)
Kṛushṇarasa Kṛushṇabhakti (See)

କୃଷ୍ଣଳ—ସଂ. ବି. (କୃଷ୍ଣ + ଲ ଧାତୁ + ଅ)—ଗଞ୍ଜେଇ ଗଛ—
Kṛushṇaḷa The Ganja plant.

କୃଷ୍ଣଲବଣ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୃଷ୍ଣ = କଳା + ଲବଣ)—କଳାଲୁଣ; ବିଟଲୁଣ—Black salt.
Kṛushṇalabaṇa

କୃଷ୍ଣଲୀଳା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୃଷ୍ଣ + ଲୀଳା)—୧ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଅଷ୍ଟମ ଅବତାରରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପୃଥିବୀରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି କରିଥିବା ଲୀଳାଖେଳା (ଭଗବତରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ)—
Kṛushṇalīlā

୧	ଇ	ଋ	ଌ	ଋ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୟ	ଲ୍ଥ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ସ	ସ	ଗ୍ୟ	ଲ୍ଥ	ଳ	ନ୍ଦ

1. The acts done by Śrīkrushṇa the eighth incarnation of Bishṇu.

[ଦ୍ର—ଗୋପଲୀଳା—ଗୋପୀମାନଙ୍କସଙ୍ଗେ ପ୍ରେମ । ମଥୁରାଲୀଳା—କଂସାଦି ଅସୁର ବଧ । ଦ୍ୱାରକାଲୀଳା—ଦ୍ୱାରକାରେ ରାଜ୍ୟଶାସନ । ମହାଭାରତରେ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବନ୍ଧୁତା, କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ଯୁଦ୍ଧରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ସାରଥି ଓ ଶେଷରେ ଯଦୁବଂଶ ଧ୍ୱଂସ ପରେ ଜାରାଶବରର ବାଣ ଦ୍ୱାରା ମୃତ୍ୟୁ ।]

୨ । କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଲୀଳାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବୃତ୍ତାନ୍ତର ଅଭିନୟ ବା ନାଟକ—

2. Playing the incidents of the life of Krushṇa by parties of dancers.

କୃଷ୍ଣଲୀଳା ଅଖଡ଼ା—ଦେ. ବ.—ଯେଉଁ ନର୍ତ୍ତକଦଳ କୃଷ୍ଣଲୀଳା ଅଭିନୟ କରନ୍ତି—Dancing party playing episodes from Krushṇa's life.

Krushṇalīlā ākhardā

କୃଷ୍ଣଲୋହ—ସଂ. ବ—୧ । ଚୁମ୍ବକ ପଥର—

Krushṇaloha 1. The load-stone.

୨ । ଲୌହ—2. Iron.

କୃଷ୍ଣଶ—ସଂ. ବିଣ. (କୃଷ୍ଣ + ଶ) —ଅତିଶୟ କଳା—

Krushṇaśa Very black.

କୃଷ୍ଣଶାର—ସଂ. ବ—କୃଷ୍ଣସାର (ଦେଖ)

Krushṇaśāra Krushṇasāra (See)

କୃଷ୍ଣସର୍ପ—ସଂ. ବ—କାଳସର୍ପ; କାଳୟ ନାଗ—

Krushṇasarpa A black poisonous cobra; the black asp

କୃଷ୍ଣସର୍ଷପ—ସଂ. ବ. କର୍ମଧା; କୃଷ୍ଣ + ସର୍ଷପ)—କଳା ସୋରିଷ—

Krushṇasarshapa The black variety of mustard or rape seed.

କୃଷ୍ଣସାର—ସଂ. ବ. (କୃଷ୍ଣ + ସାର)—

Krushṇasāra ୧ । କଳା ବାହୁଟିଆ; କଳା ଲୋମଥିବା ହରିଣ-ବିଶେଷ—1. A black deer with whtie spots

ବାଳକ କୃଷ୍ଣସାରହେନ୍ତା ଅବଶେ ସେ । ଉଚ୍ଚ· ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ଚିତ୍ର ମୃଗ—

2. The spotted antelope.

୩ । ଶିଶୁ (ଗଛ)—

3. Dalbergia Sissoo (M. W.)

୪ । ଖଇର (ଗଛ)—4. Acacia catechu (M. W.)

ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଯାହା ପ୍ରଧାନତଃ କଳା—

1. Chiefly black.

୨ । ଧଳା ଓ କଳା—2· Black and white (M.W.)

୩ । କଳା ଚୋପିଚୋପିକଅ—

3 Spotted black (M. W.)

ଦେ. ବ—ଶିଂଶପା ବୃକ୍ଷ—

ତଣ୍ଡାମ୍ କୃଷ୍ଣସାର ତଳରେ ଲେଖେ । ଉଚ୍ଚ· ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

କୃଷ୍ଣସାରଙ୍ଗ—ସଂ. ବ. ପୁଂ—କୃଷ୍ଣସାର (ଦେଖ)

Krushṇasāraṅga Krushṇasāra (See)

(କୃଷ୍ଣସାରଙ୍ଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯାହା ଦେହରେ କଳା ଚୋପି-ଚୋପି ଦାଗ ଥାଏ—Spotted black (M. W.)

କୃଷ୍ଣସାରଥୀ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃଷ୍ଣସାରଥି ଯାହାଙ୍କର)—ଅର୍ଜୁନ—

Krushṇasārathi Arjuna.

କୃଷ୍ଣସିଂହ—ସଂ. ବ. (ନାମ)—ବିଖ୍ୟାତ ଓଡ଼ିଆ ମହାଭାରତ ପ୍ରଣେତା—

Krushṇasiṁgha The famous poet of the Ordiā Mahābhārata.

[ଦ୍ର—କୃଷ୍ଣସିଂହ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଧରାକୋଟ ରାଜ୍ୟର ରାଜା ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ ୧୭୨୯ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ୧୭୮୮ରେ ଘଟିଥିଲା । ତାଙ୍କ ପିତା ବଳଭଦ୍ର ସିଂହ ସ୍ୱୀୟ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭ୍ରାତା ରାଜା ରାଜେନ୍ଦ୍ର ସିଂହଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବିରୋଧୀ ହୋଇ ନୂଆଗଡ଼ ରାଜ୍ୟରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । କୃଷ୍ଣ ସିଂହଙ୍କ ବାଲ୍ୟକାଳ ନୂଆଗଡ଼ରେ କଟିଥିଲା । ରାଜେନ୍ଦ୍ରସିଂହ ନିଃସନ୍ତାନ ହୋଇ ମୃତ ହେବାରୁ କୃଷ୍ଣ ସିଂହ ୧୭୮୧ ସାଲରେ ଧରାକୋଟର ରାଜା ହୋଇ ସାତ ବର୍ଷ ମାତ୍ର ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ । ସେ ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ବିଦ୍ୟାପ୍ରିୟ ଅନୁରାଗୀ ଥିଲେ । ନୂଆଗଡ଼ରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଏ ସଂସ୍କୃତ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିଲେ । ଏକ ବର୍ଷ ମାତ୍ର ସ୍ୱାଧୀନ ଶାସନ କରି ବିଷୟ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ଉପରେ ରାଜ୍ୟଶାସନ ଭାର ନ୍ୟସ୍ତ କରି ସେ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ଲାଗିଲେ । ବେଦବ୍ୟାସଙ୍କର କୃତ ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତକୁ ସେ ସରଳ ଓଡ଼ିଆ ପଦ୍ୟରେ ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଓଡ଼ିଆ ମହାଭାରତର ଆଦ୍ୟପର୍ବ ୧୭୮୨ରେ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା ।]

କୃଷ୍ଣା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୃଷ୍ଣ + ଆ)—

Krushṇā ୧ । ଦ୍ରୌପଦୀ; ପାଣ୍ଡବପତ୍ନୀ (କାଳ ଥିବାରୁ)—

1. Draupadī the wife of the five Pāṇḍaba brothers (she was of dark complexion).

୨ । ଦକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ନଦୀବିଶେଷ—

2. The river Krushṇā in Madras.

[ଦ୍ର—ଏ ନଦୀ ପଶ୍ଚିମ ଘାଟ ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରି ହାଇଦରାବାଦ ରାଜ୍ୟର ଦକ୍ଷିଣ ବାଟେ ଯାଇ ମଛଲି ପଟ୍ଟମ ଓ ଇଲାମ ପଟ୍ଟଣା ମଧ୍ୟରେ ବଙ୍ଗୋପସାଗରରେ ପଡ଼ିଅଛି । ତୁଙ୍ଗଭଦ୍ରା ଓ ଭୀମା ନଦୀମାନ ଏହାର ଉପନଦୀ; ବେଜୱାଡ଼ାଠାରେ କଲିକତା ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ରେଲ ଲାଇନ ଏହାର ଉପର ଦେଇ ଯାଇଅଛି । ଏ ନଦୀ ହିନ୍ଦୁ-ମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ତୀର୍ଥ ।]

୩ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ଏକ ଜିଲ୍ଲା—

3. A district in Madras.

୪ । ପିପ୍ପଳୀ—4. Long pepper.

୫ । ଅଗ୍ନିଙ୍କର ସପ୍ତ ଜିହ୍ୱା ମଧ୍ୟରୁ ଏକ—

5. One of the seven tongues of fire.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅକ୍ଷର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦଶଟି ୧ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷରଟି ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେହିଭଳି ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗର୍ଭା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ଭା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲିବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

୫ । ବିଷାକ୍ତ କୀଟବିଶେଷ—
6. A kind of poisonous insects.
୬ । ଦ୍ରାକ୍ଷା ଫଳ—7. Grape.
୮ । ଦୁର୍ଗା—
8. An epithet of Durgā.

ସଂ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ. (କୃଷ୍ଣ + ଆ)—
୧ । ଗାଢ଼ ନୀଳ—1. Dark blue.
୨ । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
2. (female) Black; having dark complexion.

କୃଷ୍ଣାଗୁରୁ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୃଷ୍ଣ + ଅଗୁରୁ)—ଗୁଗ୍ଗୁଳ; ଅଗୁରୁ; ଚନ୍ଦନ; କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦନ—Aloes wood; eagle wood used as insense; The Agaelocheum.
Krushnāgurù

କୃଷ୍ଣାଜିନ—ସଂ. ବି. (କୃଷ୍ଣ + ଅଜିନ)—
Krushnājina ୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି) କୃଷ୍ଣସାର ମୃଗ; କଳା ଚାମୁଡ଼ିଆ; ବାଲି ହରିଣ—1. Black antelope.
୨ । (କର୍ମଧା) କୃଷ୍ଣସାର ମୃଗର ଚର୍ମ ବା ଛାଲ—
2. Hide of the black antelope.
[ଦ୍ର—ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବ୍ରତବେଳାରେ ଏଥିର ପଇତା ପକାଏ ।]

କୃଷ୍ଣାଞ୍ଜନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୃଷ୍ଣାଜିନ)—
Krushnānjana ୧ । କୃଷ୍ଣସାର ମୃଗର ଚର୍ମ—
1. Hide of the black antelope.
୨ । ବ୍ରତବେଳାରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପିନ୍ଧିବା କୃଷ୍ଣସାର ଚର୍ମ ନିର୍ମିତ ଯଜ୍ଞୋପବୀତ—
2. A long strip of the hide of black antelope put on by a Brāhmaṇa at his thread-ceremoy.

କୃଷ୍ଣାବାସ—ସଂ. ବି—ଅଶ୍ୱତ୍ଥଗଛ—
Krushnābāsa The holy fig tree.

କୃଷ୍ଣାବେଣୀ—ସଂ. ବି—କୃଷ୍ଣାନଦୀ—
Krushnābeṇi The river Krushṇā.

କୃଷ୍ଣାମିଷ—ସଂ. ବି—କୃଷ୍ଣାୟସ (ଦେଖ)
Krushnāmisha Krushṇāyasa (See)

କୃଷ୍ଣାୟସ—ସଂ. ବି.—୧ । ଲୌହ—1. Iron.
Krushṇāyasa ୨ । ଖଣିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଅବିଶୁଦ୍ଧ ଲୌହ—
2. Crude iron.

କୃଷ୍ଣାର୍ଚ୍ଚିଃ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; କୃଷ୍ଣ + ଅର୍ଚ୍ଚିସ୍, ୧ମା. ୧ବ.)—
Krushnārchchih ଅଗ୍ନି—Fire.

କୃଷ୍ଣାଷ୍ଟମୀ—ସଂ. ବି—୧ । (ମ. ପ. ଲୋ)—ଯେଉଁ ଅଷ୍ଟମୀ ଦିନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ; ଶ୍ରାବଣ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଅଷ୍ଟମୀ (ଏ ଦିନ ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କର ବ୍ରତ)—
Krushṇāshtamī
1 The 8th day of the dark fortnight of the month of Śrābaṇa.
୨ । (କର୍ମଧା) କୃଷ୍ଣପକ୍ଷର ଅଷ୍ଟମୀ ତିଥି—
2. The eighth day of the dark fortright.

କୃଷ୍ଣିକା—ସଂ. ବି. (କୃଷ୍ଣ + କ + ଆ)—କଳା ସୋରିଷ—
Krushṇikā The black mustard.

କୃଷ୍ଣିମା—ସଂ. ବି. (କୃଷ୍ଣ + ଭାବ. ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ—
Krushṇimā The black colour.
[ଦ୍ର—ଭୁଲ. ରକ୍ତିମା, ମଧୁରିମା, ଲଘିମା ।]

କୃଷ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୃଷ୍ଣ + ଈ)—ଅନ୍ଧାର ରାତି—
Krushṇī The dark night (Apte).

କୃଷ୍ଣୀକରଣ—ସଂ. ବି. (କୃଷ୍ଣ + ଅଭୂତତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ବି + କରଣ)—କଳା ବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ନ ଥିବା ବସ୍ତୁକୁ କଳା କରିବା—
Krushṇīkaraṇa Blackening.

କୃଷ୍ଣୋଦର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସର୍ପବିଶେଷ—
Krushṇodara A kind of snake.

କୃସର—ସଂ. ବି—କୃଶର (ଦେଖ)
Krusara Krusara (See)

କୃ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଇତସ୍ତତଃ ବୁଣିବା—
Krū (root) 1. To scatter; to strew; to throw about.
୨ । ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—2 To fill with.
୩ । ଘୋଡ଼ାଇବା—3. To cover.
୪ । ସ୍ଥିର କରିବା—4. To settle.
୫ । ଆଘାତ କରିବା—5. To hurt.
୬ । ହତ୍ୟା କରିବା—6. To kill.
୭ । ଜାଣିବା—7. To know.
୮ । ଜଣାଇବା—8. To inform.

କୃତ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା—
Krūta (root) 1. To utter; to recite.
୨ । ନାମୋଲ୍ଲେଖ କରିବା—
2. To mention; to name.
୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପୁନର୍ବାର କରିବା—
3. To do a thing again.
୪ । ଡାକିବା—4. To call.
୫ । ପ୍ରଶଂସା କରିବା—5. To praise.
୬ । କହିବା—6. To tell; to communicate,
୭ । ପୁନରାବୃତ୍ତି କରିବା—7. To repeat.

କୃପ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଯଥେଷ୍ଟ ହେବା—
Krūpa (root) 1. To be adequate; to suffice.
୨ । ଘଟାଇବା; ଜାତ କରିବା—
2. To produce; to cause; to effect.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଊ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

୩ । ସମ୍ପାଦନ କରିବା—3. To accomplish.
୪ । ଘଟିବା—4. To happen; to occur.
୫ । ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—5. To prepare.
୬ । ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା—6. To be prepared or ready.
୭ । ହିସ୍ସା ବା ଭାଗରେ ପଡ଼ିବା—
7. To fall to the share of.
୮ । କାଟିବା; ବିଭକ୍ତ କରିବା—
8. To cut; to divide.
୯ । ଉଦ୍ଭାବନ କରିବା—To invent.
୧୦ । କରିବା—10. To do; to perform.
୧୧ । ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା—11. To regulate.
୧୨ । ସ୍ଥିର କରିବା—12. To ascertain; to settle.
୧୩ । କଳ୍ପନା କରିବା—13. To imagine.
୧୪ । ରଚନା କରିବା—14. To compose.
୧୫ । ବିଶ୍ୱାସ କରିବା—15. To believe.
୧୬ । ଚିନ୍ତା କରିବା—16. To think.
୧୭ । ଅଳଙ୍କୃତ କରିବା—
17. To decorate; to deck.

କୃପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (କୃପ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—
Krūpta ୧ । କୃତ—1. Done; performed; made.
(କୃପ୍ତି—ବି) ୨ । ରଚିତ—2. Composed.
୩ । ପ୍ରସ୍ତୁତ—3. Prepared.
୪ । କଳ୍ପିତ—4. Imagined.
୫ । ଉଦ୍ଭାବିତ—5. Invented.
୬ । ସ୍ଥିରୀକୃତ—6. Settled; ascertained.
୭ । ନିୟମିତ; ନିୟନ୍ତ୍ରିତ—7. Regulated.
୮ । ଅଳଂକୃତ—8. Decked; decorated.
୯ । କର୍ତ୍ତିତ—9. Cut.

କୃପ୍ତକୀଲା—ସଂ. ବି. (ହିନ୍ଦୁ ଆଇନ୍)—
Krūptakīlā ସମ୍ପତ୍ତିରେ ସ୍ୱତ୍ୱ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିବାର ନିଦର୍ଶନ-ପତ୍ର—
(Hindu law) Title deed (Apte).

କେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ. (ସଂ. କିମ୍)—
Ke ୧ । କେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ? କିଏ ?—1. Who ?
କେ ତୁ ମୋହନ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
କେ ୨ । ଜଣେ କେହି—2. Any one; someone.
କୌନ ୩ । ଅନ୍ୟ ଜଣେ—3. Another.
୪ । ଜଣକ—4. The one.
୫ । ଅନ୍ୟ ଜଣକ—5. The other.
କେ କରେ ଲୋକ ପ୍ରାଣ ନାଶ
କେ କରେ ନଥି ଏହା ପ୍ରାସ । ବାଳକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।
ବିଣ—୧ । କେଉଁ—1. Some.
ସରସ୍ୱତୀ ଗଣେ ଉଚ୍ଚ କେ ମହ ପୁରୁଷ ।
୨ । କୌଣସି—2. Certain.
ଦେ. ଅ—୧ । (ଗଣିତ) ଗୁଣିତକ ଏକ—
କେ 1. (mathematics) Into one; multiplied by one.
କୌ
(ଯଥା—ଦଶକେ ଦଶପଣ—ଗଣିକାଆ ।)
୨ । ପ୍ରତ୍ୟେକରେ—2. In each.
ଘରକେ ଥରେ (ଶାଇବ).
ଗାଈକେ ସ୍ତନ (ଉହ୍ନ) ( ) ।
୩ । ପ୍ରକାରେ; ରୂପେ; ଅବସ୍ଥାରେ; ଅମୁକ ବିଷୟ ହେତୁରୁ—
3. In the manner of; in the state of.
(ଯଥା—ମୁଁ ତୋତେ କେତେକେ ଗୁଡ଼ୁଛି;
ଏତେକେ କିଅଣ ସବୁ କାମ ସବ ଯାଉଛି କି ?)
୪ । ରୁ; ପ୍ରତି; ପିଛ—4. To; for.
ଦ୍ୱାଗ ଗୋଟ ଗୋଟକେ ଦଶ ଆଠ ଶର
ଗଣି ଗଣି ବିଛଲେ ଦ୍ରୁପଦକୁମର । କୃଷ୍ଣସିହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ଅ—ପାଇଁ; ନିମନ୍ତେ—
କେଲିୟେ For; with the object of.
(ଯଥା—ସେ ପାଇକେ ଯାଇଛେ ।)

କେଆର୍—ବୈଦେ. ଇଂ. ବି. (ଇଂ. କେଆର୍)—ସମ୍ମାନ; ଖାତିର—
Keār Care; respect; regard.

କେଆର୍ ଅଫ୍—ବୈଦେ. (ଇଂ) ଅ—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ
Keār aph ବା ଆଶ୍ରୟରେ ରହୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
କେଆର ଅଫ Care of; living in the care of (so
ମାରଫତ and so).
[ଦ୍ର—ଏଥିର ଇଂରାଜୀ ସାଙ୍କେତିକ c/o. । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନିକଟରେ ଥିଲେ ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଲେଖାଯିବା ପତ୍ରାଦି ଉପରେ ଲେଖା ଯାଏ:—ଏ ପତ୍ର ଅମୁକ ପାଇବେ, କେଆର୍ ଅଫ୍—ଅମୁକ ।]

କେଇ—ପ୍ରା. ସର୍ବନାମ (ସଂ. କତି; କତିପୟ)—
Kei ୧ । କେହି; କେତେ; କେତେକ; କତିପୟ—
କତ 1. Some.
କିତନା ୨ । (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ) କେତେ ?—2. How many?
ପ୍ରା. ବି.—କକେଇର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ରୂପ—
Abbreviation of the word Kakei (uncle).
[ଦ୍ର—ନାମବାଚକ ଶବ୍ଦ ପରେ ଏହା 'କକେଇ' ଶବ୍ଦର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ରୂପରେ ଲାଗେ—ଯଥା, ରାଧାକେଇ=ରାଧା କକେଇ; ବିକଳ୍ପରେ 'କେଇ' ସ୍ଥାନରେ 'କ୍ଷେଇ' ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ ଯଥା ରାଧା'କ୍ଷେଇ]

କେଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ସ୍ୱରକେଇ ହୋଇ କାନ୍ଦିବା—
Kēibā To cry plaintively.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଢ଼ତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଆଙ୍ଗରେ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଁା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ ।

କେଇକେଇ—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ.—କେହି କେହି (ଦେଖ)
Keikei Kehikehi (See)

କେଇଟା—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ. ବିଣ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—୧ । କେତେଗୋଟା?—
Keiṭā 1. How many?
କତଟା ୨ । ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ—2. A few.
କିତନାଠା ୩ । କେତେକ—3. Some.
୪ । କେତେ ଘଣ୍ଟା (ସମୟ) ?—4. What o'clock ?
(ଯଥା—ବର୍ତ୍ତମାନ କେଇଟା ବାଜିଲାଣି ?)

କେଇଟି—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ. ବିଣ. (ଆଦରାର୍ଥକ ରୂପ)—
Keiṭi କେଇଟା (ଦେଖ)—Keiṭā (See)

କେଇଠି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ଅ.—୧ । କେଉଁଠାରେ ? କେଉଁଠି—
Keiṭhi 1. Where ?
୨ । କୌଣସିଠାରେ—2. Somewhere.

କେଇଲ୍‌ହର୍ଣ୍ଣ—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ)—ସଂସ୍କୃତ ଅଭିଧାନର ଜର୍ମନୀକ
Keilharṇṇ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଂକଳୟିତା—(ଏ ଜର୍ମାନ୍ ଥିଲେ)—
Keilhorn, a German editor of a dictionary of Sanskrit.

କେଉଁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. କିମ୍)—୧ । କି (ବସ୍ତୁ ବା ଜନ୍ତୁ) ? କିଏ
Keuñ (ବ୍ୟକ୍ତି) ?—1. Who ? (person); which ?
କୋନ, କେଉ (thing or animal).
କୋନ୍; କୌନ; ୨ । କୌଣସି—2. Some.

କେଉଁକଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. – ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ; କଉକଣ୍ଡା—
Keuñkandā A kind of plant.

କେଉଁ କେଉଁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ବହୁବଚନ)—୧ । କୌଣସି କୌଣସି
Keuñ keuñ (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁଗଣ) —
କେଉଁ କେଉଁ, କୋନ୍ କୋନ 1. Some (persons or things).
କୋଇ କୋଇ ୨ । କି କି (ବସ୍ତୁଗଣ) ? କେଉଁ କେଉଁ (ବ୍ୟକ୍ତି) ?—
2. Which and which ? who and who ?

କେଉଁଛାର—ଦେ. ସର୍ବନାମ—କୌଣସି ଛାର (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବିଷୟ ବା
Keuñchhāra ବସ୍ତୁ) ?—
କୋନଛାର Which insignificant (matter,
କୌନ thing or person) ?
(ଯଥା—କେଉଁ ଛାର ବ୍ୟକ୍ତି ମୋତେ ଗାଳି ଦେଲା ।)
ଦେ. ବିଣ—ଅତି ନଗଣ୍ୟ; ଅତି ତୁଚ୍ଛ—
Very insignificant.
ଦେ. ଅ—ତା କଥା ଅବା କଅଣ ବୋଲିବି ? ତା କଥା
କହିବା—Not to speak of (so and so);
what to speak of (so and so),
ଜର କେଉଁଛର ସେ ଏବେ ଶୁଣିଲେ ଭରତଶିବ ବିଭୀଷ ।
ରଘୁନାଥ. ପାଦଗ ।

କେଉଁଝର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—କେନ୍ଦୁଝର; ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତ-
Keuñjhara ବିଶେଷ—Keonjhar; a feudatory state of Orissa.
[ଦ୍ର—ଅତି ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଏହା ମୟୂରଭଞ୍ଜର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଥିଲା । ଦୁଇ ଶତାବ୍ଦିକ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଏ ରାଜ୍ୟର ପ୍ରଜାମାନେ ପାହାଡ଼ ଓ ଜଙ୍ଗଲ ପାର ହୋଇ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଯିବା ଆସିବା ଅସୁବିଧାଜନକ ଦେଖି ମୟୂରଭଞ୍ଜ ରାଜବଂଶରୁ ଜଣେ ରାଜପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଗୋଟାଇ ଆଣି ଆପଣାର ରାଜା କଲେ । ସେହିଦିନୁ କେନ୍ଦୁଝର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରାଜ୍ୟ ହେଲା ।
କୃପାସିନ୍ଧୁ. ଉତ୍କଳ ଇତିହାସ ।]

କେଉଁଟା—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ଆଦରାର୍ଥକ)—କେଉଁଟି (ଦେଖ)
Keuñṭā Keuñṭi (See)
କୋନଟା
କୌନଠା

କେଉଁଟି—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ଆଦରାର୍ଥକ)—କେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁଟି ?
Keuñṭi କେଉଁ ଗୋଟିକ ? କେଉଁ ଜଣକ ?—
କୋନଟି Which of many; which one.
କୌନଠା

କେଉଁଟି ତାରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପହରକଥା ତାରା; ପଶ୍ଚିମା-
Keuñṭi tārā କାଶରେ ରାତି ପହରକଠାରେ ବୁଡ଼ିବା ଜ୍ୟୋତିଷ୍କ (ଏହାହିଁ ଶୁକ୍ର ଅଟେ ।)—Evening Star.

କେଉଁଠଉଁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—କେଉଁ ସ୍ଥାନରୁ—
Keuñṭhauñ From which place ? whence ?

କେଉଁଠା—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. କିମ୍+ସ୍ଥାନ)—୧ । କେଉଁ ସ୍ଥାନ?—
Keuñṭhā 1. Which place ?
କୋନଜାୟଗା ୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନ—2. Any place.
କୌହସ୍ଥାନ ମାତ୍ରା ବହୁକେ କେଉଁଠା ଉତ୍ତଳ ଜୋହିବ ।
କୋନଜଗହ; କହାଁ ମହାଦେବ. ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣ ।
(ଯଥା—ଏହି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ୨ୟାରେ ରୁ, ୫ମୀରେ ରୁ; ୭ମ୍ଭୀରେ ର ଓ ୨ମୀରେ ରେ ଲାଗେ ।)
୩ । କେଉଁ ସ୍ଥାନର—3. Of which place.
(ଏହାର ବହୁବଚନ କେଉଁକେଉଁଠା, କେଉଁଠା-କେଉଁଠା ।

କେଉଁଠାଇଁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—୧ । କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ?—
Keuñṭhāiñ 1. Where ?
କୋଥାୟ ଗେରେ ଆଉ ଦୁଧ ଦନ୍ତ, ଗେରେ ବୋଇଲେ କେଉଁଠାଇଁ ।
କିସସ୍ଥାନମେ; କହାଁ ପ୍ରାଚୀ—ପୂର୍ଣ୍ଣଭଦ୍ରୋଦୟ ।
୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ—2. In some place.

କେଉଁଠାଏଁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ?—
Keuñṭhāeñ Where ?

କେଉଁଠାକୁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—କେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ?—
Keuñṭhāku To what place ?
କୋଥାୟ
କହାଁକୌ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱସନ୍ଧିବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ,

କେଉଁଠାର—ଦେ. ବିଣ—୧ । କେଉଁ ସ୍ଥାନର ?—
Keuñṭhāra 1. Of what place ? belonging to which place or locality ?
କୋଥାକାର
कहाँका ୨ । ଅଜ୍ଞାତ ସ୍ଥାନର—
2. Of an unknown place.

କେଉଁଠାରୁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—କେଉଁ ସ୍ଥାନରୁ ?—
Keuñṭhāru From what ? place whence ?
କୋଥାଥେକେ
कहाँसे

କେଉଁଠାରେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ—
Keuñṭhāre In what place ? where ?
କୋଥାୟ
कहाँ

କେଉଁଠି—ଦେ. ସର୍ବନାମ—କେଉଁଠାରେ (ଦେଖ)
Keuñṭhi Keuñṭhāre (See)

କେଉଁଠିକା—ଦେ. ବିଣ—କେଉଁଠିକାର (ଦେଖ)
Kuñṭhikā Kuñṭhikār (See)

କେଉଁଠିକାର—ଦେ. ବିଣ—କେଉଁ ସ୍ଥାନର ?—
Keuñṭhikāra Of what place ?
କୋଥାକାର
कहाँका

କେଉଁଠିକି—ଦେ. ସର୍ବନାମ—କେଉଁଠାକୁ (ଦେଖ)
Keuñṭhiki Keuñṭhāku (See)

କେଉଁଠିକୁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—କେଉଁଠାକୁ (ଦେଖ)
Keuñṭhiku Keuñṭhāku (See)

କେଉଁଠିର—ଦେ. ବିଣ—କେଉଁ ସ୍ଥାନର ?—
Keuñṭhira Of what place ?
କୋଥାକାର
कहाँक

କେଉଁଠିରୁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—କେଉଁ ସ୍ଥାନରୁ ?—
Keuñṭhiru From what place
କୋଥାଥେକେ
कहाँसे

କେଉଁଠିରେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ?—
Keuñṭhire In what place ?
କୋଥାୟ
कहाँ

କେଉଁଠୁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—କେଉଁ ସ୍ଥାନରୁ ?—
Keuñṭhu From which place ?
କୋଥାଥେକେ
कहाँसे

କେଉଁଠୁଁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—କେଉଁଠୁ (ଦେଖ)
Keuñṭhuñ Keuñṭhu (See)

କେଉଁଠେଇଁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. କିମ୍ + ସ୍ଥାନେ)—କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ?-
Keuñṭheiñ In what place ?
କୋଥାୟ
कहाँ

କେଉଁଠେଇଁକି—ଦେ. ସର୍ବନାମ—କେଉଁଠାକୁ (ଦେଖ)
Keuñṭheiñki Keuñṭhāku (See)

କେଉଁଣସି (ଇତ୍ୟାଦି)—କୌଣସି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Keuñṇasi etc. Kauṇasi etc. (See)

କେଉଁପରି—ଦେ. ବିଣ—କି ପ୍ରକାରର ? କିମ୍ଭୂତ ?—
Keuñpari Of what kind ?
କେମନକରେ ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—କି ପ୍ରକାରେ ?—
कैसा In what manner ? how ?

କେଉଁପରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—କେଉଁପରି (ଦେଖ)
Keuñparikā Keuñpari (See)

କେଉଁପିରି—ସ୍ତ୍ରୀ. (ଇତର) ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—କେଉଁପରି (ଦେଖ)
Keuñpiri Keuñpari (See)

କେଉଁପିରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ. (ଇତର) ସର୍ବନାମ. ବିଣ—କି ପ୍ରକାରର—
Keuñpirikā Of what kind.

କେଉକେଉକା—ଦେ. ବି—
Keukeukā କଉକଉଆ (ଦେଖ)
Kaukauā (See)

କେଉଟ—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. କୈବର୍ତ୍ତ; ପ୍ରା. କେବଟ)—
Keuṭa ମାଛ ଧରିବା, ଚୁଡ଼ା କୁଟିବା ଓ ଡଙ୍ଗା ବୋହିବା
(କେଉଟୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଶୂଦ୍ର ଜାତିବିଶେଷ—A class of fishermen and boatmen.
କେଓଟ
केवट, केउँट କେଉଟ ମାରେ-ମାଛ ଖାଏ ବିଚାରା—ପ୍ରବଚନ ।

କେଉଟଚମ୍ପା—ଦେ. ବି—ଧାନ୍ୟବିଶେଷ—
Keuṭachampā A variety of paddy.

କେଉଟପୋକ—ଦେ. ବି—ଜଳୀୟ ଷଟ୍‌ପଦ ଦୃଢ଼ପୃଷ୍ଠ କୀଟବିଶେଷ—
Keuṭapoka Water-bug.

କେଉଟମୁଥା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୈବର୍ତ୍ତ ମୁସ୍ତକ)—
Keuṭamuthā ୧ । ଏକ ପ୍ରକାର (ବଡ଼) ମୁଥା—
 କେଓଟ 1. A variety of roots of an aquatic grass.
नागरमोथा
[ଦ୍ର—ଏ ଗୁଳ୍ମ ପାଣିକୂଳରେ ହୁଏ, ଏ ଗୁଳ୍ମରୁ ଯେଉଁ ଦଣ୍ଡ ବାହାରେ ସେ ଦଣ୍ଡକୁ ଚିରି ଶୁଖାଇ ତହିଁରେ ମୁନୁରି ବୁଣାଯାଏ ।]
୨ । କେଶୁରର ମୂଳ—
2. Root of Kysoor; Scirpus Grossus.

କେଉଟି—ସ୍ତ୍ରୀଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଦୀର୍ଘ ଲତା—
Keuṭi A kind of creeper.
[ଦ୍ର—ଏଥିରୁ ଲଷତ୍ ନାଲି ରଙ୍ଗ ବାହାରେ ଓ ଏଥିରେ ଧଳା-ଧଳା ଛୋଟ ଫୁଲ ଫୁଟେ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଦୌଣସ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ପଥାନ୍ତରେ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବସସତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

କେଉଟିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଜଳରେ ଥିବା ପୋକବିଶେଷ; କେଉଟେ ପୋକ—1. A kind of aquatic insects; water-bug.
Keuṭiā
କେଉଟେ

କରିତ ୨ । ବିଷଧର ସର୍ପବିଶେଷ (ଏ ଶ୍ରେଣୀର ନାଗ ଓ ତମ୍ପଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ପଦ୍ମ ଚିହ୍ନ ଥାଏ)—
2. The black cobra (very venenous with circular black marks on the hood.)

ଦେ. ବିଣ— କେଉଟସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Pertaining the cast of Keuṭas.

କେଉଟିଆଚମ୍ପା—ଦେ. ବି—କେଉଟଚମ୍ପା (ଦେଖ)
Keuṭiāchampā Keuṭachampā (See)

କେଉଟିଆନାଗ—ଦେ. ବି—କେଉଟିଆ ୨ (ଦେଖ)
Keuṭiānāga Keuṭiā 2 (See)

କେଉଟୁଣୀପୋକ—ଦେ. ବି—୧ । ଦୀର୍ଘ ପଦବିଶିଷ୍ଟ ଝିଣ୍ଟିକା ଜାତୀୟ ଏକ ପ୍ରକାର ପୋକ—1. Name of an insect with long legs; one variety of locusts; Nepa.
Keuṭuṇipoka

୨ । କେଉଟପୋକ (ଦେଖ)
2. Keuṭapoka (See)

କେଉଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କେତକ; କେବଳ)—କଅ ଗଛ, ଫୁଲ ଓ ଅର୍କ—Screwpine flower and its essence.
Keurḍā
କେଓଡ଼ା
କେବଡ଼ା

କେଁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଶଗଡ଼ ଚକର ମଝି ଗାତରେ ଅଣ ବୁଲିବାର ଶବ୍ଦ—Creaking sound produced by the axle revolving inside the central hole of the cart-wheel.
Keñ
କେଁ
କିଁ

କେଁଏଁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—କେଁ (ଦେଖ)
Keñeñ Keñ (See)

କେଁଏଁକଟର—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—କେଁକଟର (ଦେଖ)
Keñeñkaṭara Keñkaṭara (See)

କେଁଏଁକାଁଆଁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—କେଁକାଁ (ଦେଖ)
Keñeñkāñāñ Keñkāñ (See)

କେଁଏଁକେଁଏଁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—କେଁକେଁ (ଦେଖ)
Keñeñkeñeñ Keñkeñ (See)

କେଁଏଁକେଁଏଁ କେଉଁ ମୁଁ କେତେ ବଖାଣିବ
ଏକା ପ୍ରଥାରେ ମୁଁ ଯୋଗୀ ହୋଇ ଫିରି—ଯୋଗୀଗୀତ ।

କେଁକଟ—ଗ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଏଣ୍ଡୁଅ—
Keñkaṭa Chameleon.

କେଁକଟର—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ବେଙ୍ଗ ବୋବାଇବାର ଧ୍ୱନି—
Keñkaṭara 1. The croaking sound of frogs.
କେଁକାଁ; କୋଁକାଁ
କିଁକିଁ; କରକର; ଟରଟର

୨ । କେଁକାଁ (ଦେଖ)—
2. Keñkāñ (See)

କେଁକାଁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । କେଁକେଁ (ଦେଖ)
Keñkāñ 1. Keñkeñ (See).
କୀଁକୀଁ

୨ । ବହୁତ ପକ୍ଷୀଙ୍କର ଏକତ୍ରିତ ହୋଇ କରିବା ରବ—
2. Chirpings of many birds.

କେଁକେଁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଚକ ରନ୍ଧ୍ରରେ ଅଣ ଘଷି ହେବା ପରି ଦୁଇ ମସୃଣ ବସ୍ତୁ ଘଷି ହେବାର, ବେଙ୍ଗ ଶବ୍ଦ କରିବାର, କାନ୍ଦିବାର, ବେହେଲା, କେନରା ଆଦି ବଜାଇବାର ବା ବଗ ଆଦି ପକ୍ଷୀ ବୋବାଇବାର ଧ୍ୱନି—Croaking or creaking or shrill sound (e. g. of frogs and friction of two smoth things); rattling sound.
Keñkeñ
କେଁକେଁ; କେଁଚକେଁଚ
କିଁକିଁ

କେଁକେଁୟାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—୧ । କେଁକେଁ ଶବ୍ଦ କରୁଥିବା—
Keñkeñyāñ 1. Creaking.
(କେଁକେଁୟାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସରୁଗଳା ବା ସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ—
କିଁକିଆନିବାଲା 2. Having a shrill voice; shrill-voiced.

କେଁକେଁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କେଁକେଁ ଶବ୍ଦ କରିବା—
Keñkeñ hebā 1. To make a creaking or croaking sound.
କିଁକିଆନା

୨ । ସାମାନ୍ୟ ଉଚ୍ଚ ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରରେ କାନ୍ଦିବା—
2. To cry with a slightly loud nasal sound.

କେଁଚ୍ଛୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଚ୍ଛପ)—କଚ୍ଛପ; କଇଛ—
Keñchhu Turtle; tortoise.
କେଁଚ୍ଛୁ
କଚ୍ଛୁଆ

କେଁଟା—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଏଣ୍ଡୁଅ—
Keñṭā Chameleon.

କେଁବ୍—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗଳା; ବେକ—
Keñb Neck.

କେଁଶ୍—ଗ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—କେଶ (ଦେଖ)
Keś Keśa (See).

କେକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କେକ୍)—ପିଠା—
Kek Cake.
କେକ୍
କେକ

କେକୟ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—୧ । ଉତ୍ତରଭାରତର ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶ ଓ ତଦ୍ଦେଶବାସୀ ଜାତି—1. Name of an ancient country and people of N. India.
Kekaya

୨ । ଭରତଜନନୀ କେକୟୀଙ୍କ ପିତା— 2. The father of Kekayī, the mother of Bharata.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଭ	ନ

କେକୟା—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ନାମ)—କେକୟୀ (ଦେଖ)
Kekayā Kekayī (See)

କେକୟୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ନାମ)—ଦଶରଥଙ୍କ ପତ୍ନୀ ଓ ଭରତ ଶତ୍ରୁଘ୍ନଙ୍କ ମାତା—The second wife of Daśaratha and mother of Bharata.
Kekayi

କେକର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କେ=ମସ୍ତକରେ+କୃ ଧାତୁ=କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ନେତ୍ରଦ୍ୱୟ ମସ୍ତକଆଡ଼କୁ ଚାଳନ କରେ)—ଟେରାଆଖିଆ—Squint-eyed.
Kekara

ସଂ. ବି—(ଯାହା ମସ୍ତକଆଡ଼କୁ ଗତି କରେ) ଟେରା ଆଖି—Squint eye.

କେକରାକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଟେରା—Squint-eyed.
Kekarāksha
(କେକରାକ୍ଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କେ କହୁ—ଦେ. ଅ—କିଏ କହି ପାରିବ ?; ଅକଥନୀୟ—Unspeakable.
Ke kahu
କେବଲୁକ ଭାର ମହିମା ଏ ସଂସାରେ
କୌନକହି କେ କହୁ ସହସ୍ରେ କଣ୍ଠରେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

କେକା—ସଂ. ବି. (କେ=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+କୈ=ଶବ୍ଦ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—ମୟୂର ଧ୍ୱନି—The cry of a peacock.
Kekā

କେକାବଳ—ସଂ. ବି. (କେକା+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ବଳ)—ମୟୂର—Peacock.
Kekābala

କେ କାହାକୁ କହିଲା ପ୍ରକାରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ; ଅପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ରୂପେ—Indirectly.
Ke kāhāku kahilā prakāre
ଏସନ ପ୍ରଗଳ କଲି କେ କାହାକୁ କହିଲା ପ୍ରକାରେ ।
ଉଷ୍ଣ. କୋଷ୍ଟକ୍ରାଣ୍ଡସୁନ୍ଦର ।

କେକିନୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ମୟୂରୀ—Pea-hen.
Kekinī
କେକା କେକିନୀଏ ସେ ଧ୍ୱନିକ ଛାଡ଼ିଲେ । ବୃଷ୍ଣିହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

କେକୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କେକା+ଇନ୍; ୨ମା. ୧ବ)—ମୟୂର—Peacock.
Kekī
(କେକିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କେଖୁପ୍—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ବେଖିରଦ୍)—ବେକୁବ୍—Foolish; stupid.
Kekhup

କେଙ୍କଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୃକଲାସ)—ଏଣ୍ଟୁଅ—Chameleon.
Keṅkarda

କେଙ୍ଗଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କେଣ୍ଟା (ଦେଖ)
Keṅgṭā Keṇṭā (See)

କେଙ୍ଗେରୁ—ବୈଦେ. ବି. (ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ ଦେଶଭାଷା)—
Keṅgeru
କାଙ୍ଗାରୁ Kangaroo; An Australian mammal
କଙ୍ଗାରୁ with a pouch under its belly.

କେଚ୍‌କେଚା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବିରକ୍ତି—Vexation.
Kechkechā
ବିଣ—୧ । ବିରକ୍ତ—1. Vexed.
୨ । ନଷ୍ଟ—2. Spoiled.

କେଚନ—ସଂ. ସର୍ବନାମ. ପୁଂ. (ବହୁବଚନ)—୧ । କେଉଁ ପୁରୁଷମାନେ—1. Which persons.
Kechana
(କସ୍ତନ୍—ଏକବଚନ ପୁଂ.)
(କାଚିତ୍—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । କେତେକ ପୁରୁଷ—2. Some persons.

କେଚିତ୍—ସଂ. ସର୍ବନାମ. (ବହୁବଚନ) ପୁଂ.—କେଉଁ କେଉଁ; କେତେକ—Some persons; a certain number of persons.
Kechit
(କସ୍ଚିତ୍—ଏକବଚନ ପୁଂ.)
(କାଓତ୍—ସ୍ତ୍ରୀ)

କେଚ୍ଛୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କଚ୍ଛପ)—କଚ୍ଛପ—Tortoise.
Kechhu

କେଚ୍ଛୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କଚ୍ଛପ)—କଚ୍ଛପ—Tortoise.
Kechho

କେଚ୍ଛୋ ଖୁପ୍‌ଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କଚ୍ଛପ+ଖର୍ପର)—କଚ୍ଛପ-ପୃଷ୍ଠର କଠିନ ଆବରଣ—Tortoise-shell.
Kechho khupli

କେଜାଣି—ଦେ. ଅ. (ସଂ. କେନ ଜ୍ଞାସ୍ୟତେ=କିଏ ଜାଣେ ?)—
Kejāṇi
କିଜାନୀ ୧ । ବି ନିମନ୍ତେ; କାହିଁକି ମୁଁ କହି ପାରିବି ନାହିଁ; ମତେ ଜଣା ନାହିଁ, ଅନ୍ୟ କେହି ଅବା ଜାଣୁଥିବ—
କୌନ ଜାନେ 1. Why knows why.
୨ । ଏହା ଅଜ୍ଞାତ ଅଟେ—2. It is unknowable.
ଗିବନ ଚୁଡ଼ ଯୁଆରଣେ
କେଜାଣି କେ ହାରେ କେ ଜିଣେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

କେଜାଣି କଦବା—ଦେ. ଅ. (ସହଚର)—କଦବା (ଦେଖ)
Kejāṇi kadabā Kadabā (See)

କେଜେବେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—କେଜାଣି (ଦେଖ)
Kejebe Kejāṇi (See)

କେଞ୍ଚ—ଦେ. ବି—(କେଞ୍ଚାରେ କେଞ୍ଚାହେବା ପରି ଅନୁଭୂତ କଷ୍ଟ)—ଅତି କଷ୍ଟ—Extreme pain.
Keñcha

କେଞ୍ଚଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ—କେଞ୍ଚଡ଼ି (ଦେଖ)
Keñchardā Keñchardi (See)

କେଞ୍ଚଡ଼ି—ଦେ. ବିଣ. (ଫା. କଚ୍ଚା)—
Keñchardi
କାଁଚା; ଇଚଡ଼ ୧ । କଷ୍ଟା; ଅପକ୍ୱ—1. Unripe; raw; immature.
କଚରା, ଖିଚ୍ଚା, କଚ୍ଚା ୨ । ଅକାଳପକ୍ୱ—2. Untimely ripened.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗନ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଅପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କ—
3. Minor; not mature in age.

ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଭର୍ତ୍ସନାତ୍ମକ)—ଅକାଳପକ୍ୱ (ଯୁବକ)—
(a young man) Who has ripened before his years.

ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଭର୍ତ୍ସନା ସୂଚକ)—
ଯେଉଁ ବାଳିକାକୁ କୃତ୍ରିମ ଉପାୟ ଓ ଔଷଧ-ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଋତୁକାଳର ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ ପୂର୍ବରୁ ଋତୁମତୀ କରାଇ ସ୍ୱାମୀ-ସହବାସ ଯୋଗ୍ୟା କରା ଯାଇ ଥାଏ—
(a girl) Who has been made to menstruate before the actual period of maturity, by application of artificial means, herbs etc.

କେଞ୍ଚା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁନ୍ତ)—୧ । ଚେଷ୍ଟା; ବରଶ୍ଚ—
Keñchā 1. A long spear or spike; lance.
କୋଁଚ ୨ । ଚେଷ୍ଟାଆଦି ମୁନିଆଁ ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା କେଞ୍ଚିବାର ଆଘାତ—
ଭାଲା 2. Wound caused by the thrust of a spear.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—କଷ୍ଟ; ପୀଡ଼ା—3. Pain.
୪ । ଦାରୁ; ବିପତ୍‌ପାତ—4. Accident.

କେଞ୍ଚାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କେଞ୍ଚିବାର ପ୍ରୟୋଜକରୂପ—
Keñchāibā The causative form of Keñchibā.
ଭୁଁକାନ; ଭୋଁକାନ
ମୋଁକାନା; କୋଁଚାନା

କେଞ୍ଚାଏ ନଲେ ମେଞ୍ଚାଏ—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—ଦୁଏତ କିଛି ନ ପାଇବା
Keñchāe naile meñchāe ନଚେତ୍ ବହୁତ ଗୁଡ଼ାଏ ପାଇବା —ଅବସ୍ଥା—Getting either nothing or much.

କେଞ୍ଚାକେଞ୍ଚି—ଦେ. ବି—ପରସ୍ପରକୁ କେଞ୍ଚିବା—
Keñchā keñchi Poking at one another.
ବିଣ—ପରସ୍ପରକୁ କେଞ୍ଚିଥିବା—Poking each other.

କେଞ୍ଚି ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର
Keñchi pakāibā ଅନିଷ୍ଟ କରି ନ ପାରିବା—
କୁଛନହିଁ କରଶକନା 1. Not to harm a person
୨ । କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେବା—2. To succeed.
୩ । ବାଞ୍ଛିତ ଫଳ ଦେଖାଇବା—
3. To show or produce the desired effect.
(ଯଥା—ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ପଞ୍ଚାଏ ଧୋବଧାଉଳିଆ ଶତ୍ରୁ ଲାଗିଛନ୍ତି, ସେ ମୋର କେଞ୍ଚି ପକାଇବେ ।)

କେଞ୍ଚିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୁଚ ଧାତୁ = ସ୍ପର୍ଶ କରିବା)—ମୁନିଆଁ ଲମ୍ବା
Keñchibā ପଦାର୍ଥରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଭୁଷିବା—
ଭୁଁକାନା To stab; to poke at; to pierce with a
କୋଁଚାନା pointed instrument (e. g. spear, harpoon or a pointed bamboo)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ହାଣିବା ବା ଆଘାତ କରିବା—To strike with a weapon.

କେଞ୍ଚୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଞ୍ଚୁକ)—କେଞ୍ଚୁଆ (ଦେଖ)
Keñchu Keñchuā (See)

କେଞ୍ଚୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଞ୍ଚୁଳକ; ପ୍ରା. କେଚୁଓ)—
Keñchuā ୧ । ଜଆ; ମଞ୍ଜୁଳତା; ଜଆନାଡ଼ି—
କେଁଚୁଆ; କେଁଚୋ 1. Earth-worm.
କୈଁଚୁଆ; କୈଁଚରା ମଞ୍ଜୁଳତା ବୋଇଲେଣ୍ଟ କେଞ୍ଚୁଆକୁ କହୁ । ପୀତାମ୍ବର· ନୃସିଂହପୁରଣ ।
୨ । କାରୁଣ୍ଟ; ପେଟରୁ ପଡ଼ିବା ବଡ଼ କୃମି—
2. Tape-worm or thread-worm.

କେଞ୍ଚୁଆଉଗାର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜଆଗଳା ମାଟି—
Keñchuāugār Earth brought out to the surface by earth-worms.

କେଞ୍ଚୁଆ ଭୁଡ଼୍‌ଭୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କେଞ୍ଚୁଆଉଗାର (ଦେଖ)
Keñchuā bhurdbhurdi Keñchuāugār (See)

କେଞ୍ଚୁଆ ମାଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଞ୍ଚୁଳକ + ମୃତ୍ତିକା)—
Keñchuā māṭi ଜଆ ଗାଳିଥିବା ମାଟି—
କୈଁଚୁଆକୀ ମିଟ୍ଟୀ Earth brought out to the surface of the earth by earth-worms.

କେଞ୍ଚୁଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ—କେଞ୍ଚଡ଼ି (ଦେଖ)
Keñchurdā Keñchardi (See)

କେଞ୍ଚୁଡ଼ି—ଦେ. ବିଣ—୧ । କେଞ୍ଚଡ଼ି (ଦେଖ)
Keñchurdi 1. Keñchardi (See)
କଚରୀ ୨ । ଅପରିଣତା (ବାଳିକା)—
2. Unmatured (girl).
ବି – ଅରଜସ୍ୱା ବାଳିକା—Unmenstruated girl.

କେଞ୍ଚୁଡ଼ି ପଚା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅକାଳପକ୍ୱ—
Keñchurdi pachā 1. Ripened before time.
ଏଁଚୋଡ଼େପାକା; ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ଅସାଧାରଣ-
ଇଚଡ଼େପାକା ରୂପେ ଧୂର୍ତ୍ତ ବା ଚାଲାକ (ବାଳକ)—
କୁପକା 2. Precocious (boy).
୩ । କେଞ୍ଚଡ଼ି (ଦେଖ)
3. Keñchardi (See).

କେଞ୍ଚୁଡ଼ି ପୋକ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ତେଲୁଣିପୋକ—
Keñchurdi poka A galley-worm.

କେଞ୍ଚେଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ—କେଞ୍ଚଡ଼ି (ଦେଖ)
Keñcherdā Keñchardi (See)

କେଞ୍ଚେଡ଼ି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ—କେଞ୍ଚୁଡ଼ି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Keñcherdi (etc) Keñchurdi etc (See)

କେଞ୍ଜେର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଅସଭ୍ୟ; ବର୍ବର—
Keñjer Uncivilised; barbarious.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଲୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ତ

କେଟିଆ—ଦେ. ବି—ଉରୁବିଶେଷ—
Ketiā Derris Uliginosa (Haine).

କେଟେରାଇଯିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଭଲରୂପେ ନ ସିଝିବାରୁ ଟାଣ ରହିଯିବା; କଇଥା ହେବା—
Keṭerāijibā To become hard-boiled.

କେଠି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ଅ—କେଉଁଠି ?—Where ?
Kethi

କେଡ଼ୁକେଡ଼େଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି-ଖାଇବା ପାଇଁ କୌଣସି ଫଳକୁ ଧରି ଦାନ୍ତରେ କୋରିବା-
Kerḍkerḍeibā To scrape fruits with one's teeth.

କଅଁଳ୍ ପାଇଲେ ମାକଡ଼ କେଡ଼ୁକେଡ଼େଇନ୍ । ସମ୍ବଲପୁରୀ. ଚଳ ।

କେଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ଭୁଲ. ହି. କେଡ଼ା=ଭୁଆଁ; ନବଯୁବକ)—୧ । ମୂର୍ଖ—1. Illiterate.
Kerḍā
୨ । ଅଜ୍ଞ—2. Ignorant.
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ହୋ. ଭାଷା)—ଅଣ୍ଡିରାମଇଁଷି—
Male buffalo.

କେଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ଭୁଲ. ଫା. କୈଦୀ)—ଦାଗୀ; କାରାମୁକ୍ତ ଲୋକ—A person set free from imprisonment; ex-convict.
Kerḍi

କେଡ଼ୁଟାଏ—ପ୍ରା. ସର୍ବନାମ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—୧ । କେତେ ବଡ଼ ?—
Kerḍuṭāe 1. How big ?.
କତବଡ଼ ଏକଟା ୨ । କି ଆକାରର ?—
कितनाबड़ा, केत्ताबड़ा 2. Of what size ?
୩ । (ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟସୂଚକ) ଖୁବ୍ ବଡ଼—3. Very big.

କେଡ଼ୁଟିଏ—ଦେ. ବିଣ. (ଆଦରାର୍ଥକ)—କେଡ଼ୁଟାଏ (ଦେଖ)
Kerḍutie Kerḍuṭāe (See)

କେଡ଼େ—ଦେ. ବିଣ. ଓ ବିଣର ବିଣ. (ସଂ. କିମ୍+ବୃହତ୍)—
Kerḍe ୧ । କେଉଁ ଆକାରର ?—
କତବଡ଼ 1. Of what size ?.
कितनाबड़ा ୨ । କେଡ଼େ ବଡ଼ ? କେତେ ଉଚ୍ଚ ?—
2. How big ? how high ?
୩ । କି ପରିମିତ ?—3. How much ?

କେଡ଼େକ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବିଣ. ଓ ବିଣର ବିଣ—
Kerḍeka କେଡ଼େ (ଦେଖ)—Kerḍe (See)

ବୃଷ୍ଣବଲ୍ଲଭ ପୋଏ ଗୋ କେଡ଼େକ ବଳସ୍ୱାର—ମହାଦେବ. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

କେଡ଼େଇ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—କୋରୁଆଁ (ଦେଖ)
Kerḍei Koruāñ (See)

କେଣକା—ଦେ. ବିଣ—କେଉଁ ସ୍ଥାନର ?—
Keṇakā Of what place ?
କୋଥାକାର
कहाँका

[ଦ୍ର—କେଣ ପଦ ସଙ୍ଗେ କା, କାର, ଇକ, ଇଲ୍ଲ, ଭ୍ର, ଏ ଆଦି ଲଗି ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ କାରକାର୍ଥ ପଦ ହୁଏ କିନ୍ତୁ 'କେଣ' ଶବ୍ଦର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ ।]

କେଣକାର—ଦେ. ବିଣ—କେଣକା (ଦେଖ)
Keṇakāra Keṇakā (See)

କେଣିକ—ଦେ. ଅ—୧ । କେଉଁ ଦିଗରୁ ?—
Keṇiki 1. To what direction
କୋଥାକେ ୨ । କେଉଁ ସ୍ଥାନରୁ ? କେଉଁଠାରୁ ?—
कहाँको 2. To what place ?

ପଳାଇ କେଣିକ ଗଲୁରେ ଜାଳକା ମୋର ଏହି ଦୁଃଖ ଦେଖି ରେ ।
ବଳରାମ. ବଳରାମାୟଣ ।

କେଣୁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । କେଉଁଠାରୁ ?—
Keṇu 1. From what place ? whence ?
କୋଥାଥେକେ ୨ । କେଉଁ ଦିଗରୁ ?—
कहाँसे 2. From what direction ?

କେଣେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । କେଉଁଠାରୁ ?—1. Whereto ?
Keṇe ୨ । କେଉଁଠାରେ ?—2. In what place ? where ?
କୋଥାୟ ୩ । ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ—
कहाँ 3. Anywhere else.

ଜାଳକେ କେଣେ ନ ଯିବ, ଭବେ ମଚ୍ଛିବ—ଉଷ୍ଣ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ଅ—କାହିଁକି ? (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—
Why ?

କେଣେଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଉଭେଇ ଯିବା—
Keṇejibā 1. To vanish; to disappear.
କୋଥାୟଯାଓୟା ମୋହନରୂପ ସଭ କେଣେ
कहाँजाना ଯେ ରୂପ ଅମୃତ କାରଣେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୨ । (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ) କେଉଁଠାରୁ ଯିବା ?—
2 (interrogative) To go where ?

କେଣ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୃକଲାସ; ଏଣ୍ଡୁଅ—
Keṇṭā Chameleon.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବ. (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—କେଉଁଟା—
Which of the things or persons.

କେଣ୍ଟିଆ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କେଉଟିଆ (ଦେଖ)
Keṇṭiā Keuṭiā (See)

କେଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କାଣ୍ଡ)—୧ । ଶସ୍ୟଗୁଚ୍ଛ—
Keṇḍā 1. Ear of corn.
ଶୀଷ ୨ । କାଠିରେ ଗୁନ୍ଥା ହୋଇଥିବା ପୁଷ୍ପଗୁଚ୍ଛ—
बाल; बालि 2. A nose-gay.
୩ । ବୃନ୍ତ ସହିତ ଲାଗିଥିବା ଫୁଲ—
3. A flower with its stem or stalk.

ଅମ୍ବ ବଉଳ କେଣ୍ଡା ଉହେ ଯେଉଁରୂପେ
ଝଡ଼ କେତେ ଉଡ଼େ ଜାଣ ସେହିରୂପେ—ବୃନ୍ଦାବିନ୍ଦ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

ସାଧାରଣ ଭେକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ଥିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଦୌର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜନ୍ତୁ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଖୋଜନ୍ତୁ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଳ୍ଲୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳ୍ଲା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବତ୍ ଦେଖିବେ

କେତ୍‌କେ—ଗ୍ରା. ଅ—କେତେକେ (ଦେଖ)
Ketke — Keteke (See)

କେତ୍‌କେତାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟୁକଟୁକ କରି କାଟିବା; କେତା-କେତା କରିବା—
Ketketāibā
ଟୁକିଟୁକିକରା — 1. To chop to tear into shr ·ls.
ଟୁକଡ଼ା ଟୁକଡ଼ା କରନା
୨ । ଓଟାର ବୁଲାଇବା (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—
2. To cause to whirl.

କେତ୍‌ନାଇଁକେତେ—ଦେ. ସର୍ବ—ଯଥେଷ୍ଟ; ପ୍ରଚୁର; ଅନେକ;
Ketnāiñkete — ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ—Too much; plenty.
କତକତ
କିତନା କିତନା

କେତ୍‌ନେକେତେ—ଦେ. ସର୍ବ—କେତ୍‌ନାଇଁକେତେ (ଦେଖ)
Ketnekete — Ketnāiñkete (See)

କେତ୍ରା—ପ୍ରାଦେ.(ସମ୍ବଲପୁର)ବି.(ସଂ. କୃକଲାସ)—ଏକପ୍ରକାର ଏଣ୍ଡୁଅ—
Ketrā — A kind of chameleon.

କେତକ—ସଂ. ବି. (କିତ୍ ଧାତୁ ଶିତ, କିତ ଧାତୁ=ବାସ କରାଇବା+
Ketaka — ଅକ)—କଅଁ ଗଛ ଓ ଫୁଲ—
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ— The Screwpine tree and its flower.
କେତକ

ବାଜା ବାଜ ତହିଁ କେତକ କେତକ ଛବ ସମ୍ବନ୍ଧ ସେ ଭଳ ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ—କେତେକ—Some.

ବାଜା ବାଜ ତହିଁ କେତକ କେତକ ଛବ ସମ୍ବନ୍ଧ ସେ ଭଳ ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।

କେତକୀ—ସଂ. ବି. (କେତକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ହଳଦିଆ କଅଁ
Ketakī — ଜାତୀୟ ଗଛ ଓ ତହିଁର ଫୁଲ—The yellow-
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକେତକୀ, flowered variety of Screw-
ଶିବଦ୍ୱିଷ୍ଟା, କନକପ୍ରସବା, pine tree and its flower;
ନୃପପ୍ରିୟା, କେତକ, ସୂଚିକା- Pandanus Odoratissimus;
ପୁଷ୍ପ, ଜମ୍ବୁକ, କିକରଚ୍ଛଦ, Pandanus Asiculatus.
ସିତକେତକୀ, ଧୂଳିପୁଷ୍ପିକା,
ସ୍ଥିରଗନ୍ଧା, ହ୍ରୀଳନ, ଜମ୍ବୁଳ,
ଗ୍ରୀଷ୍ମପୁଷ୍ପା, ବିଫଳା, ମେଧା,
ଇନ୍ଦୁ କଳିକା, ଦୀର୍ଘପତ୍ର, କଣ୍ଟକଦଳା ।
କେୟା
ସୁବରଣ କେତକୀ

ଦେ. ବି.—ସାନ କେତକୀପାଖୁଡ଼ା ଆକାରରେ ମସ୍ତକର ସୁନାର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ଏହା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ କପାଳ ଉପରେ କେଶରେ ସଂଯୁକ୍ତ କରାଯାଏ ଓ ତହିଁ ଅଗରେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପାନପତ୍ର ଆକାରର ପତ୍ର ଯୁକ୍ତ ଥାଏ—A kind of orrnament worn on the brow.

କେତକୀ ଖଇର—ଦେ. ବି. (ସଂ. କେତକୀ+ଖଦିର)—ଚୂନା କରି
Ketakī khaira — ପାଣିରେ ଗୋଳାଇ, ମସଲା ଦେଇ କେତକୀ
କେୟା ଖଏ — ପାଖୁଡ଼ା ମଧ୍ୟରେ ପୂରାଇ ଶୁଖା ଯାଇଥିବା ସୁବାସିତ ଖଇର—Catechu moulded and dried in the leaves of Screwpine flower.

କେତକୀଗୋରୀ—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. କେତକୀ+ଗୌରୀ)—ହଳଦିଆ ମିଶା
Ketakīgorī — ଗୌରବର୍ଣ୍ଣା (ସ୍ତ୍ରୀ)—A woman of yellowish white complexion.

କେତକୀଚମ୍ପା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କେତକୀ+ଚମ୍ପକ)—କନକଚମ୍ପା
Ketakīchampā — ଫୁଲ; ମୁଚୁକୁନ୍ଦ ଫୁଲ—Pterospermum
କନକଚାଁପା — Acerifolium (with long, fragrant,
କନକଚଂପା — yellow flowers.)

କେତନ—ସଂ. ବି. (କିତ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା+ଅଧିକରଣ. ଅନ)—
Ketana
୧ । ନିକେତନ; ଗୃହ—1. House; abode.
୨ । ଚିହ୍ନ—2. Sign; symbol; token.
୩ । ସ୍ଥାନ—3. Place.
୪ । ପତାକା; ଧ୍ୱଜା—4. Flag; banner.
୫ । ଦେହ—5. Body.
୬ । କାର୍ଯ୍ୟ—6. Act.
୭ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—7. Invitation.
୮ । ଆହ୍ୱାନ (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—8. Call.

କେତପା—ସଂ. ବି.—ପ୍ରଚ୍ଛଦ ପଟ; ଲୁଗାବିଶେଷ; ଓଢ଼ଣା—
Ktapā — An outer cloth.

କଳାକେତପା ଚନ୍ଦ୍ରତପ ମଧ୍ୟେ କ ରକତ କରି ନାଚ୍ଚକ ।
ଗୀତକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

କେତରା—ଦେ. ବି.—ବର୍ଷାଦିନରେ ଗୋଡ଼ର ତଳପା ଓ ଆଙ୍ଗୁଠି ସନ୍ଧିରେ
Ketarā — ହେବା ବାଲିଜନ୍ମା ରୋଗ—A kind of sore or
ପାନୀଲଗାନା — eruption on the soles and finger of the leg during the rains.

କେତା—ଦେ. ବି.—ଟିକି ଟିକି ଖଣ୍ଡ—
Ketā — Small piece; shred.
ଟୁକରା
ଟୁକଡ଼ା

କେତାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୃତଧାତୁ)—କେତ୍‌କେତାଇବା (ଦେଖ)
Ketāibā — Ketketāibā (See)

କେତାକେତା—ଦେ. ଅ.—ଟିକି ଟିକି; ଚିରୁଡ଼ା ଚିରୁଡ଼ା—
Ketāketā — Into shreds; tattered.
ଟୁକିଟୁକି
ଟୁକଡ଼ାଟୁକଡ଼ା

କେତାପ—ବୈଦେ. ବି.—(ଆ. କିତାବ୍)—ବହି; ପୁସ୍ତକ—
Ketāp — Book.
କେତାପ
କିତାବ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଙ୍ଗ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଙ	ନ୍

କେତାବ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ବହି; ପୁସ୍ତକ—
Ketāb Book.

କେତିବା—ଦେ. କ୍ରି.— କେତା କେତା କରିବା; ଟୁକ ଟୁକ କରିଦେବା—
Ketibā To chop piecemeal.
ଟୁକିଟୁକି କରା
ଟୁକଡ଼ା ଟୁକଡା କରନା

କେତୁ—ସଂ.ବି. (ଚିତ୍ ଧାତୁ = ବାସ କରିବା + ଉ)—୧ । ଅମଙ୍ଗଳଯୁକ୍ତ
Ketu ଗ୍ରହବିଶେଷ—1. The Dragon's tail; the Descending node.
[ଦ୍ର—ପୁରାଣ ମତରେ ଏ ରାକ୍ଷସର ମସ୍ତକ ରାହୁ ଓ ପୁଚ୍ଛ କେତୁ ଅଟେ ।]
୨ । ପତାକା—2. Flag; banner; standard.
୩ । ଚିହ୍ନ— 3. Mark; sign; token.
୪ । ଉତ୍ପାତ ଚିହ୍ନ—4. Ominous signs.
୫ । ଶତ୍ରୁ—5. Enemy.
୬ । ରୋଗ—6. Disease.
୭ । ଧୂମକେତୁ—7. Comet.
୮ । ଉଲ୍କା—8. Meteor.

କେତୁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗଣ୍ଡି ମୁଣ୍ଡ ଅଲଗା ଅଲଗା କରି ଦେବା—
Ketu karibā To separate the head from the trunk.
ଗଳକଟା ବନାନା
ଦୋଇଲେ କେତୁ କରନ୍ତ ଏ ଦେହରେ ନାହିଁ ।
ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

କେତୁମାନ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—କଳିଙ୍ଗ ରାଜା ଶ୍ରୁତାୟୁଙ୍କ ପୁତ୍ର; (ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଚେଦୀସୈନ୍ୟଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସେ ଘୋର ଯୁଦ୍ଧ କରିଥିଲେ)—
Ketumāna Name of the son of Śrutāyu, the king of Kaliṅga (mentioned to the Mahābhārata).

କେତୁ ମୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; କେତୁ + ମୁଣ୍ଡ)—ରାହୁ ଗ୍ରହ—
Ketu muṇḍa The Dragon's head.

କେତୁରଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—କେତ୍ରୁଙ୍ଗା (ଦେଖ)
Keturaṅgā Ketruṅgā (See)

କେତୁରୁଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—କେତ୍ରୁଙ୍ଗା (ଦେଖ)
Keturuṅgā Ketruṅgā (See)

କେତେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ. (ସଂ. କିମ)—
Kate ୧ । କି ପରିମାଣ ?—1. How much ?
କତ
କିତନା
କହ ବଗ୍ରର ସତେ ଯୁବତୀ ଖୁବ କେତେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଚୋଦ୍ଧରଣ୍ଣ. ଭ ବ୍ରତ ।
୨ । କି ସଂଖ୍ୟକ ?—2. How many ?
୩ । ଅତ୍ୟଳ୍ପ ପରିମିତ; ଅଳ୍ପ—3. Very little.
୪ । ଅତ୍ୟଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟକ—4. A few.
୫ । ଅତ୍ୟଧିକ ପରିମିତ—5. Too much.
ଦଃ ମାଃ ବାହୁଁ କେତେ କରନ୍ତ । ଅରିମନ୍ଥ. ବବସ୍ତ ଚିନ୍ତାମଣି ।
୬ । ଅତ୍ୟଧିକ ସଂଖ୍ୟକ; ଅନେକ—
6. Too many.
୭ । ଅଗଣିତ—7. Countless.
୮ । ଅପରିମିତ—8. Immeasurable.
ଦେ. ଅ—କି ଯାଏ ?—It matters little.
(ଯଥା—ସେ ଥିଲେ କେତେ ଗଲେ କେତେ !)
[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦଟି ଦିଗ, ଦେଶ, ସ୍ଥାନ, ଦୂରତ୍ୱ, ପରିମାଣ, ମୂଲ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି ଅର୍ଥରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

କେତେଆଡ଼—ଦେ. ଅ—ଅନେକ ସ୍ଥାନ—
Keteārda Many places.
କତଦିଗ
କିତନୀଓର

କେତେକ—ଦେ. ସର୍ବନାମ. (ସଂ. କିୟତ୍, କତ; ପ୍ରା. କେତ୍ତକ; ପରିମାଣ ଓ ସଂଖ୍ୟା ବାଚକ)—
Keteka
କତ, କତେକ ୧ । କେତେକ ମାତ୍ର—1. Some only.
କିତନା, କିତା ୨ । କି ପରିମିତ ?—2. How much ?

କେତେ କଡ଼ାରେ ଗଣ୍ଡାଏ—ଦେ. ବିଣ. (ଅନାଦର, ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ)—
Kete kardāre gaṇḍāe ଅତି ନଗଣ୍ୟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Very insignificant (person).
(ଯଥା—ସେତ୍ତିଟା କେତେ କଡ଼ାରେ ଗଣ୍ଡାଏ ।)

କେତେକ ମାତର— ଦେ. ବିଣ—ଅତିହେୟ; ନଗଣ୍ୟ—
Keteka mātara Very insignificant.
କତମାତ୍ର
କୁଛନହୀ
ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ଦେବତାଙ୍କୁ ଜିଣିବା ଯା ଶର
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ବ୍ରମରେ କେତେକ ମାତର ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କେତେ କଅଣ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—ଅନେକ; ବହୁ—
Kete kaāṇa Many; much.
କତକି
କିତନା କୟା

କେତେକର—ଦେ. ବିଣ—୧ । କେତେ ମୂଲ୍ୟର ?—
Ketekara 1. Of what value ?
କତକାର ୨ । କେତେକ ପରିମାଣର ?—
କିତନେକା 2. Of what quantity ?
୨ । ଅଳ୍ପ ପରିମାଣ ବା ମୂଲ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ—
2. Insignificant in value or number.
୩ । ଅତି ସାମାନ୍ୟ; ହେୟ—
3. Very insignificant.
କୁରୁଗଣେ ଅବା ଅଣ୍ଡ କେତେକର
କି କରି ପାରିବେ ସେ ଶାମ୍ବକର ଶର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ସାଧାରଣ ଯେକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଭୌଗୋଳିକ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ସଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଜୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଜୀ' ଦେଖିବେ;'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ;'ଅଲବତ୍'ଦେଖିବେ।

କେତେକେ—ଦେ. ଅ—୧ । ଅତି ସହଜରେ ନୁହେ—
Keteke 1. Not very easily.
କତତେ (ଯଥା—ମୁଁ ତାକୁ କେତେକେ ଛଡ଼ୁଛି ।)
କିତନେମେଁ ୨ । କେତେ ପରିମାଣରେ ?—
2. By how much ?

କେତେଗୁଡ଼ା—ଦେ. ସର୍ବନାମ. (ବହୁବଚନ; ଅନାଦରାର୍ଥ)—
Ketegurdā ; କେତେଗୁଡ଼ାଏ (ଦେଖ)
Ketegurdāe (See)

କେତେଗୁଡ଼ାଏ—ଦେ. ସର୍ବନାମ. (ଅନାଦରାର୍ଥ ବହୁବଚନ)—
Ketegurdāe ୧ । ଅନେକ—1. Many.
କତଗୁଳା,କତଗୁଳୋ, ୨ । କେତେକ ସଂଖ୍ୟ?—2. How many?
କତଗୁନି, କତଗୁଳି ୩ । କେତେ ପରିମିତ?—3. How much?
कितना

କେତେଗୁଡ଼ାକ—ଦେ. ସର୍ବନାମ. (ଅନାଦରାର୍ଥ ବହୁବଚନ)—
Ketegurdāka କେତେଗୁଡ଼ାଏ (ଦେଖ)
Ketegurdāe (See)

କେତେଗୁଡ଼ି—ଦେ. ସର୍ବନାମ. (ଆଦରାର୍ଥ ବହୁବଚନ)—
Ketegurdi କେତେଗୁଡ଼ାଏ (ଦେଖ)
Ketegurdāe (See)

କେତେଗୁଡ଼ିଏ—ଦେ. ସର୍ବନାମ. (ଆଦରାର୍ଥ ବହୁବଚନ)—
Ketegurdie କେତେଗୁଡ଼ାଏ (ଦେଖ)
Ketegurdāe (See)

କେତେଗୁଡ଼ିକ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—କେତେଗୁଡ଼ାଏ (ଦେଖ)
Ketegurdika Ketegurdāe (See)

କେତେଟା—ଦେ. ସର୍ବନାମ. (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—
Keteṭā ୧ । ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟକ—1. A few.
କତଟା ୨ । ସଂଖ୍ୟାରେ କେତେ ?—
कितनाठो 2. How many in number ?
୩ । କେହିକେହି—3. Some.

କେତେଟି—ଦେ. ସର୍ବନାମ. (ଆଦରାର୍ଥକ)—କେତେଟା (ଦେଖ)
Keteṭi Keteṭā (See)
କତଟି
कितनाठो

କେତେଦୂର—ଦେ. ଅଂ—୧ । କେତେ ବାଟ ? —
Ketedūra 1. What distance ?
କତଦୂର ୨ । ବହୁଦୂର—2. A long distance.
कितनीदूर କେତେ ଦୂରେ ତତ୍ର କେତେ ଦୂରେ ଭୂମୁଦଜ ।
ଉଷ୍ଟ. ରସିକଦାସକୃତ ।

କେତେନିକେତେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ—
Ketenikete Multitudinous.
कितनाकितना ବିଶର ବିଶ—ଅତ୍ୟନ୍ତ; ଖୁବ—Very; much.

କେତେପରି—ଦେ. ଅ—କେତେ ପ୍ରକାରେ; ବହୁତ ପ୍ରକାରେ—
Ketepari In various ways.
कितनेप्रकारसे

କେତେବେଳ—ଦେ. ବି—କେତେ ସମୟ ? କେଉଁ ସମୟ ?—
Ketebela What time ?
କତସମୟ
कब

କେତେ ମାତର—ପ୍ରା. ବିଶ ଓ କ୍ରି. ବିଶ—କେତେ ମାତ୍ର (ଦେଖ)
Kete mātara Kete mātra (See)
ବାମେ ଧନୁ ଧର ପ୍ରସବ ଭଳାର ଏ କେତେମାତର ।
ଉଷ୍ଟ. କୈତେଶ୍ୱରଦାସ ।

କେତେ ମାତ୍ର—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—କଦାପି—Ever; at any time;
Kete mātra on any consideration.
कितनामात्र ଦେ. ବିଶ— ଅତି ସାମାନ୍ୟ—
Very insignificant.

କେତେ ଶିଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବନାମ—ଅନେକ; ବହୁ—
Kete śilā Many.

କେତେହେଁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ —କେତେକ (ଦେଖ)
Keteheñ Keteka (See)
କେତେହେଁ ଜନ ବେଗେ ଧାଇ
କହିଲେ ରାଜା ଆଗେ ଯାଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

କେତେହେଁକ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ସର୍ବନାମ—କେତେକ (ଦେଖ)
Keteheñka Keteka (See)

କେତେହେଲେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—କଦାପି—Ever; at any time;
Ketehele on any consideration.
कभीभी

କେତୋଟା—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ଅନାଦରାର୍ଥ)—୧ । କେତେଗୋଟା ?—
Ketoṭā 1. How many ?
କତଟା ୨ । ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟକ (ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି)—
कितना 2. Some; a few.

କେତୋଟି—ଦେ. ସର୍ବନାମ. (ଆଦରାର୍ଥ)—କେତୋଟା (ଦେଖ)
Ketoṭā Ketoṭā (See)
କତଟି
कितना

କେତ୍ରୁଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତରେ ଜନ୍ମିବା
Ketṛungā କାଠଗଛବିଶେଷ—A timber tree; Gardenia Latifolia.

କେଦର—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—ଟେରା; କେକର—
Kedara Squint-eyed.
(କେଦରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

କେଦାର—ସଂ. ବି. (କେ=ଜଳରେ+ଦୃ ଧାତୁ=ବିଦାରଣ କରିବା+
Kedāra କର୍ମ. ଅ)—୧ । ଭୂମିର ବିଭାଗ; ବିଆଗ—
1. A plot of holding.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

୨ । ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର; ବଲ; କ୍ଷେତ—2. Cultivated field.

୩ । ଆଲବାଲ; ଗଛମୂଳରେ ପାଣି ଦେବାର ମଲା—
3. A basin of water raised round the root of a tree toirrigate it.

୪ । ପାଣି ମାଡ଼ିବା କ୍ଷେତ୍ର—4. Irrigated field.

୫ । କ୍ଷେତ୍ରର ବନ୍ଧ; ହୁଡ଼; ହୁଡ଼ା—
5. Ridge of a cultivated field.

୬ । (ନାମ) ଉତ୍ତର ଭାରତର ପାର୍ବତ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳବିଶେଷ—
6. Name of a mountainous country in North India.

୭ । (ନାମ) କେଦାର ନାଥ ଶୃଙ୍ଗରେ ଥିବା ମହାଦେବ—
7. Name of an idol representing Śiba.

୮ । ପର୍ବତ—8. Mountain.

୯ । (ନାମ) ହିମାଳୟ ପର୍ବତରେ ଥିବା ଉଚ୍ଚ ଶୃଙ୍ଗବିଶେଷ—
9. Name of a summit of the Himalayas.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଉଚ୍ଚତା ୨୪୦୦୦ ଫୁଟ ।]

ଦେ. ବି—୧ । ଓଡ଼ିଆ ରାଗବିଶେଷ—
1. Name of an Oria metre.

ବସନ୍ତ ବାସ ବରହ କେଦାରହିଁ ମେଳ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—2. A kind of ornament.

କେଦାର ନାଗବନ୍ଧ ଯେ ମଣ୍ଡିଣି ତା ବାନ୍ଧେ । ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

କେଦାରକୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—(ନାମ) ଭୁବନେଶ୍ୱର କେଦାରେଶ୍ୱରଙ୍କ
Kedāra kuṇḍa ନିକଟସ୍ଥ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱଚ୍ଛ ନିର୍ଝର କୁଣ୍ଡ—
Name of a spring-water reservoir near the temple of Kedāreśwara at Bhubaneśwara.

[ଦ୍ର ଏହାର ଜଳ ପାନ କରିବାଦ୍ୱାରା ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ରୋଗ ଦୂର ହୋଇଯାଏ ବୋଲି ବହୁକାଳରୁ ଲୋକ-ବିଶ୍ୱାସ ରହିଅଛି ।]

କେଦାର ଖଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ବଲର ହୁଡ଼—A dyke or ridge
Kedāra khaṇḍa raised round a field.

କେଦାର ଗୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ଏକ ଜାତୀୟ ସରୁ ଧାନ (ଏଥିର ଚାଉଳ
Kedāra guṇḍi ସୁବାସିତ)—The name of a class of fine paddy from which fragrant rice is obtained.

କେଦର ଗୌରୀ—ଦେ. ବି—୧ । (ନାମ) ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ବିରାଜିତ
Kedāra gauri କେଦାରେଶ୍ୱର ମହାଦେବ ଓ ତାଙ୍କର ଗୌରୀ-ଦେବୀ—1. Name of a Siba-linga and Pārbati in Bhubaneswar

୨ । କବିବର ରାଧାନାଥଙ୍କ ରଚିତ ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟ—
2. An Oria poem by poet Rādhānātha.

କେଦାର ଚକ୍ରକେଳି—ଦେ. ବି—ରାଗବିଶେଷ—
Kedāra chakrakeḷi A kind of metre.

[ଦ୍ର—ରାଗ ତଳେ ନୋଟ୍ (ଦେଖ)]

କେଦାର ନାଥ—ସଂ. ବି—୧ । କାଶ୍ମୀରର ଉତ୍ତରରେ ହିମାଳୟର
Kedāra nātha ଉଚ୍ଚ ଶୃଙ୍ଗବିଶେଷ (୨୪୦୦୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ ।)—
1. Name of a high peak of the Himalayas.

୨ । କେଦାର ନାଥ ଶୃଙ୍ଗରେ ଥିବା ଶିବଲିଙ୍ଗ—
2. Name of an idol of Śiba in the peak of Kedāranātha.

କେଦାରା—ବୈଦେ. ବି. (ଫ୍ରେଞ୍ଚ୍. ଫାଥେଉ୍ରା)—ଆରାମ ଚଉକି—
Kedārā Easy chair; arm chair.
केदारा
आरामकुरसी

କେଦାରେଶ୍ୱର—ସଂ. ବି.—୧ । କେଦାରନାଥ (ଦେଖ)
Kedāreśwara 1. Kedāranātha (See)

୨ । ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ବିରାଜିତ ଶିବଲିଙ୍ଗବିଶେଷ—
2. Name of a Śiba-linga at Bhubaneswar.

କେନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବ (ସଂ. କିମ୍)—କଅଣ ? କେଉଁ ?—
Ken Which ? what ?

କେନ୍ ଆଡ଼େ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଶ—କେଉଁ ଆଡ଼େ ?—
Ken ārde Where ? to which place ?
(ଯଥା—କେନ୍ ଆଡ଼େ ଯାଉଛେ ।)

କେନ୍‌କୁତି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବନାମ—୧ । କେଉଁ ଆଡ଼େ ?—
Ken kuti Where ?

୨ । କେଉଁ ଆଡ଼କୁ—2. Whereto ?

କେନ୍‌ଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବନାମ—୧ । କେଉଁଟା ?—
Ken ṭā 1. Which one ?

୨ । କଅଁଣ ?—2. Which ? what ?

କେନ୍‌ତା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ.—କେନ୍ତା (ଦେଖ)
Ken tā Kentā (See)

କେନ୍‌ଦି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ.—କେଉଁ ଆଡ଼େ ? କେଉଁ ଆଡ଼କୁ ?—
Ken di Where ? to which direction ?

କେନ୍‌ନିକେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ.—କେଣିକି ?—
Kennike Whereto ?

କେନ୍‌ନେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ.—କିପରି ?—
Ken ne How ? in what manner ?

କେନ୍‌ବିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାନ୍‌ଭାସ୍)—ଛୋଟ ନିମିତ ଏକ ପ୍ରକାର
Kenbis ସରୁବୁଣା ବହଳ ଲୁଗା—Canvas; a thickly
केनभिस woven stuff made of thin jute thread.
कानभेस

କେନ୍‌ଭିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କେନ୍‌ବିସ୍ (ଦେଖ)
Kenbhis Kenbis (See)

କେନ୍‌ଜେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ.—କେଉଁଠାରେ ? କାହିଁ ?—
Ken je Where ?

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିତୀୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ସେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ସଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥା' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥା' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଦିର୍ଘ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଳ୍ପ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

(ଯଥା—କେନ୍‌ଯେ ଅଛେ=କେଉଁଠାରେ ଅଛି ।)

କେନ୍‌ରକମ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ.—କିପରି ? କେଉଁପ୍ରକାରର—
Ken rakam — Of what kind ?

କେନ୍‌ସ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ.—କେଉଁଆଡ଼େ ?—
Ken sa — 1. Where ? whereto ?
୨ । କିପାଇଁ ?—2. What for ?

କେନ୍‌ସି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବନାମ—କୌଣସି—
Ken si — Any.

କେନ୍‌ସେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବନାମ.—କୌଣସି—
Ken se — Any.

କେନତୀ—ସଂ. ବି.—ରତିକ୍ରୀଡ଼ା—
Kenatī — Amorous sport of love (Apte).

କେନା—ଦେ. ବି. ୧ । (ସଂ. କନ୍ଥା)—୧ । ସରୁ ସରୁ ଫଡ଼ା—
Kenā — 1. Narrow and long shreds.
ଟୁକୁଡ଼ା କାଁଖୀ ୨ । (ସଂ. ସ୍କନ୍ଧ)—ଦୁଇଟି ଶାଖାର ସଙ୍ଗମସ୍ଥଳ; କନା—
2. A confluence or junction of two branches of a tree.
୩ । ବୃକ୍ଷରୁ ବାହାରି ଥିବା ଶାଖା—3. An offshoot from the stem or big branch of a tree.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଲତାଳିଆ ଶାଗବିଶେଷ; (ଏଥିର ପତ୍ର ଅଣ୍ଡାକାର)—A creeper with oval leaves used as a pot-herb.

କେନାକେନା—ଦେ. ଅ.—୧ । ଟୁକ ଟୁକ—
Kenākenā — 1. Broken into small pieces.
ଟୁକିଟୁକି ଟୁକଡ଼ା ଟୁକଡ଼ା ୨ । କେନା କେନା—
2. Torn into small shreds.
୩ । ବହୁ ଶାଖା ପ୍ରଶାଖାରେ ବାହାରିବା ପ୍ରକାରେ—
3. Branching into many forks.

କେନା କେନା କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ.—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କରି; ପୁଙ୍ଖାନୁପୁଙ୍ଖ ଭାବରେ—Throughly; minutely.

କେନା କେନା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ବିଭକ୍ତ କରିବା—1. To divide into small pieces.
ଟୁକିଟୁକି କରା ଟୁକଡ଼ାଟୁକଡ଼ାକରନା ୨ । ଟୁକଟୁକ କରି ଚିରି ପକାଇବା—
2. To tear into small shreds.

କେନାର—ସଂ. ବି.—୧ । ମସ୍ତକ—
Kenāra — 1. The head.
୨ । ଗାଲ—2. Cheek.
୩ । ମୁଣ୍ଡର ଖପୁରି—3. The skull.
୪ । ଗଣ୍ଠି—4. A joint.
୫ । କପାଳ—5. The brow.
୬ । ନରକବିଶେଷ—6. A part of hell.

କେନାଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାନାଲ୍)—କୃତ୍ରିମ ନଦୀ—
Kenāl — Canal.
କେନାଲ ନହର

କେନାଶାଗ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—
Kenāsāg — କନିଶିରି (ଦେଖ)
Kanisiri (See)

କେନାଶିଜୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବହୁଶାଖାଯୁକ୍ତ ଶିଜୁ—
Kenāsijhu — A kind of Euphorbia.

କେନିପାତ—ସଂ. ବି.—ମଙ୍ଗଧରା—
Kenipāta — Helm; rudder (Apte).

କେନେ—ପ୍ରାଦେ. ୧ । (ବାଲେଶ୍ୱର) ଅ—କାହିଁକି ?—
Kene — 1. Why ?
୨ । (ଗଡ଼ଜାତ) ଅ—କେଉଁଠାରେ ?—
2. Where ?

କେନେଆ—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ)—ପୂର୍ବ ଆଫ୍ରିକାରେ ବ୍ରିଟିଶ୍ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଉପକୂଳ ପ୍ରଦେଶ (ଜାଞ୍ଜିବାର୍ ସୁଲତାନଙ୍କୁ ଏଥିପାଇଁ ଇଂରାଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ କିଛି ଖଜଣା ଦିଅନ୍ତି । ଏହା ବିଲାତରେ ଗୋଟିଏ କାଉନ୍ ଜିଲ୍ଲେମ)—
Kenea; the coats-line of Zanzibar; an Arab estate in East Africa under the protection of Great Britain which is a crown colony.
[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ଅନେକ ପୁରୁଷରୁ ବହୁ ଭାରତୀୟ ଉପନିବେଶ କରିଅଛନ୍ତି ।]

କେନେନାଁ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ଅ—କାହିଁକି ନାଁ; ଯେହେତୁ—
Kenenāñ — It is why; wherefore.

କେନୋପନିଷତ୍—ସଂ. ବି. (କେନ+ଉପନିଷତ୍)—ବେଦାନ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥ-ବିଶେଷ—Name of work on Bedānta or Hindu philosophy.
[ଦ୍ର—ଏ ଉପନିଷଦରେ ସଂ. କେନ, (କାହାଦ୍ୱାରା ଏ ଚରାଚର ସୃଷ୍ଟି) ଶବ୍ଦ ଆରମ୍ଭରେ ଥିବାରୁ ଏହି ନାମ ।]

କେନୋପନିଷଦ—ସଂ. ବି—କେନୋପନିଷତ୍ (ଦେଖ)
Kenopanishada — Kenopanishat (See)

କେନ୍ତା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—
Kentā — ୧ । କି ପ୍ରକାରର ? କିମାକାର ?—1 Of what kind?
୨ । କଅଣ ?—2. What ?
୩ । କିପରି ?—3. How ?
ଦୃଗ । ମର୍ଦ ତୋ କେନ୍ତା କରିବି ତୋ—ସମ୍ବଲପୁରୀ ଗୀତ ।
ବି—କତା—The fibrous rind of cocoanut.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଈ	ଏ	ଦ୍ୱିମାତ୍ରବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଉପ୍ତ	ଉଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଜ	ନ,	

କେନ୍ତେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଣ—୧ । କେମନ୍ତେ ?—
Kente 1. How ? in what manner ?
୨ । କି ପ୍ରକାରେ ?—2. In what way ?
୩ । କେଉଁ ଉପାୟରେ ?—3. By what means ?

କେନ୍ଦ୍‌କେନ୍ଦା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଛେତା; କେନ୍ଦା—
Kendkendā Pale.
(ଯଥା—ସାହେବମାନଙ୍କ ଦେହ କେନ୍ଦ୍‌କେନ୍ଦା ଦେଖାଯାଏ ।)

କେନ୍ଦ୍ରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କେନ୍ଦ୍ରେଇବା (ଦେଖ)
Kendrāibā Kendreibā (See)

କେନ୍ଦ୍ରେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖେଳରେ ଜିତିବା ସକାଶେ
Kendreibā ଗୋଳାଇବା ବା ଧଣ୍ଡାବାଜି କରିବା; ଗେନ୍ଦରେଇବା—
1. To use unfair means in a game or play.
୨ । (ସଂ. କନ୍ଦଳ) ଯାଦୁ, କାଟୁ, ବୃଶ୍ଚିକ ଆଦି ପାଟ ପୂଜ-ପାଣି ଦେବା ଓ ଘାଆ ହେବା—2. To ulcerate (said of sores, ringworm or itches turning watery).

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ; ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ସଂ. କେନ୍ଦ୍ର)—
୧ । କୋଣ ଭାଙ୍ଗି ଗତି କରିବା—
1. To turn a corner while moving.
୨ । ବକ୍ରଗତି କରିବା—2. To take a zigzag course; to move in a round about course.

କେନ୍ଦ୍‌ଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—କେନ୍ଦ୍ରେଇବା ୨ (ଦେଖ)
Kendlibā Kendreibā 2 (See)

କେନ୍ଦ୍‌ଲେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କେନ୍ଦ୍ରେଇବା ୨ (ଦେଖ)
Kendleibā Kendreibā 2 (See)

କେନ୍ଦରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଣ୍ଡୋଳ)—୧ । ଉଚ୍ଚମଗା ଉଚ୍ଚଲୀପୃ
Kendarā ଯୋଗୀଙ୍କ ବୀଣା—1. A one-stringed fiddle
କେଁଦଡ଼ା (horse-hair-stringed instrument) used
କିଂଗରୀ by Jogi-beggars of Orissa.
୨ । ତଣ୍ଡାଳ ବୀଣା—2. A stringed instrument used by low caste people.

ଦେ. ବିଣ. (ଦେହର ଅଙ୍ଗ ଓ ଘାଆ ଆଦି ପାଣି ଲାଗିବା ହେତୁରୁ) ଫେତା—Pale

କେନ୍ଦ୍ରାଇବା—ଦେ. ଓ ପ୍ରାଦେ. କ୍ରି—କେନ୍ଦ୍ରେଇବା (ଦେଖ)
Kendrāibā Kendreibā (See)

କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କନ୍ଦରାପାଟୀ)—କଟକ ଜିଲ୍ଲାର
Kendrāpardā ଗୋଟିଏ ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍ ଓ ସହର—
Kendrapara; name of a subdivision and town in the district of Cuttack.
[ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି ଏହା କନ୍ଦର ନାମକ ଅସୁରର ରାଜ୍ୟ ଥିଲା; ତାକୁ ବିନାଶ କରି ବଳରାମ ତାହାର କନ୍ୟା ତୁଳସୀର ପାଣିଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏହିଠାରେ ଶ୍ରୀ ବଳଦେବଜୀଉଙ୍କର ମନ୍ଦିର ଅଛି; ଏହାକୁ ଅନ୍ୟ ନାମ ତୁଳସୀ କ୍ଷେତ୍ର ।]

କେନ୍ଦରି—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବିବର୍ଣ୍ଣ—1. Pale.
Kendari ୨ । ଘାଆ ବା ଦେହର କୌଣସି ଅଙ୍ଗ ବହୁକାଳ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ରଖିବା ଯୋଗୁଁ ଶେତା ପଡ଼ିଯିବା—
2. Become pale through long immersion in water.

କେନ୍ଦ୍ରିଆ—ଦେ. ବିଣ—କେନ୍ଦରି (ଦେଖ)
Kendariā Kendari (See)

କେନ୍ଦ୍ରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କେନ୍ଦ୍ରେଇବା ୨ (ଦେଖ)
Kendaribā Kendreibā 2 (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ସଂ. କେନ୍ଦ୍ର)—ଘୁରଘୁର ଗତି କରିବା; ଏକ ସ୍ଥାନରୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ବୁଲିବା—
To move in a zigzag course.

କେନ୍ଦଳ—ପ୍ରାଦେ. (ଖୋର୍ଦ୍ଧା) ବି—ଯୁଆଳରୁ ଝୁରିରେ ବାନ୍ଧିବା ପାଇଁ ଦୁଇ
Kendala ଦଣ୍ଡାର ଅଗରୁ ଯେଉଁ କାଠିରେ ଫୋଡ଼ି ଯୁଆଳମଝିରେ ସଂଲଗ୍ନ କରାଯାଏ—A wooden pin passing through the heads of the two poles joined together and tied to the yoke of a cart at the front.

କେନ୍ଦଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କନ୍ଦଳ)—ଯାଦୁ, କାଟୁ, ବୃଶ୍ଚିକ ଆଦି
Kendalibā ଶତମାନ ପାଟ ପୂଜ ପାଣି ଦେବା ଓ ଘାଆ ହେବା—
ରସା To ulcerate (said of sores, ringworm
ପିଚିମରନା and itches); to discharge water and pus; to suppurate.

କେନ୍ଦଲେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କେନ୍ଦଳିବା (ଦେଖ)
Kendaleibā Kendalibā (See)

କେନ୍ଦା—ପ୍ରାଦେ. ବିଣ—୧ । (ସମ୍ବଲପୁର)—ଛେତା; ବହୁକ୍ଷଣ ପାଣିରେ
Kendā ବୁଡ଼ିଲେ ଦେହ ଯେପରି ଦେଖାଯାଏ—1. Pale, discoloured.
୨ । (ବାଲେଶ୍ୱର)—ଯେଉଁ ପଖାଳଭାତ ଖଟା ହୋଇ ନାହିଁ; ସଦ୍ୟ (ପଖାଳ)—2. Fresh (moistened boiled rice); which has not yet become sour.
୩ । (ସମ୍ବଲପୁର) ପାଣ୍ଡୁର-ବର୍ଣ୍ଣ-ବିଶିଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି—
3. (a person) Of a pale or ashy colour.
ବାଇକାଇଅ, କେନ୍ଦା, ମଇଅ, ହୁଅରେ ନ ଆଉ ବାଲ୍
ଏ ଘର ଯେବେଙ୍କ ଘରତେ ନ ଥିବ ଗାଇଁ ଥିବ ଯେତେ ବାଲ୍ । ଭଗ ।

ଦେ. ବି.—୧ । କାନ୍ଦି (ଦେଖ)
1. Kāndi (See)
୨ । କନ୍ଦା (ଦେଖ)
2. Kandā (See)

କେନ୍ଦାପଖାଳ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—ଫଷଡ଼ା; ସଦ୍ୟ ପଖାଳ—
Kendāpakhāla Moistened boiled rice which has not yet become sour.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେହି ଏ ପୃଷ୍ଠାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁତ' ଖୋଜିବେ; 'ବଥୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଥୁ' ଖୋଜିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗଳ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ ।

କେନ୍ଦା ମାରିବା—ଦେ.ବି.—ଗେଡ଼ ଓ ହାତର ଅଙ୍ଗୁଠି ସନ୍ଧି ବାଲିଜନା ଖାଇବାରୁ ଛେଦା ପଡ଼ିଯିବା—The crevices of the limbs becoming itchy owing to long exposure to clay, water etc.
Kendā māribā

କେନ୍ଦାଳ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଗ୍ରାମ (ଏଥିରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ସାପ୍ତାହିକ ହାଟ ବସେ ।)—A large village in the district of Cuttack (where a large weekly fair is held.)
Kendāla

କେନ୍ଦାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ବହୁ କ୍ଷତବିଶିଷ୍ଟ—1. Much ulcerated.
Kendāliā
୨ । ରକ୍ତ ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ଘାଆ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ଓ ଛେଦା ପଡ଼ି ଯାଇଥିବା (ଶରୀରର ଅଙ୍ଗ ଆଦି)—Anaemic and full of sores (limbs).

କେନ୍ଦି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ (ସଂ. କିମ + ଦିଶ୍)—କେଉଁ ଆଡ଼କୁ ?—To which direction ?
Kendi
୨ । କେଉଁଠାକୁ ?—2. To which place ?
୩ । କେଉଁଠାରେ ?—3. Where ?

କେନ୍ଦିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କନ୍ଦିବା (ଦେଖ)—Kandibā (See)
Kendibā

କେନ୍ଦିରି—ଦେ. ବି.—କେନ୍ଦ୍ରି (ଦେଖ)
Kendiri Kendri (See)

କେନ୍ଦୁ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଇନ୍ଦୁକ; କେନ୍ଦୁକ)—ଲୁଆକେନ୍ଦୁ; ତମାଳ-ଜାତୀୟ ବଡ଼ ବୃକ୍ଷ—A tree; Diospyros Embreyopteris; Diospyros Melanoxylon; Diospyros Montana (Kirtikar).
Kendu
ସଂ. ନାମ—କେନ୍ଦୁକ; ଇନ୍ଦୁକ ଇନ୍ଦୁ, କାକେନ୍ଦୁ, କାଳସ୍କନ୍ଦ, ଶିଉସାର, ଅଭିମୁକ୍ତକ, ଇନ୍ଦ୍ରଲ, ନୀଳସାର, କାଳସାର, ଷ୍ଟୁର୍ଜକ ଓ. କେନ୍ଦୁ
ଗାବ, କେନ୍ଦୁ, ମାକଡ଼କେନ୍ଦ
କ୍ଟ୍ରୁ, କେନ୍ଦ, ତେନ୍ଦୁ ମାକଡ଼କେନ୍ଦ
ମ. ଟେଂଭୁର୍ଣୀ, ଅପନ
ତେ. ତମ୍ବିକ
ତା ତୁମ୍ବିକ
ଗୁ. ଟ୍ଟଂବର ବୋ
ଫା. ଅବନୁସ୍

[ଦ୍ର—ଗଛ ଶ୍ୟାମଳବର୍ଣ୍ଣ, ପତ୍ର ଚତୁଷ୍କ ଓ ମୋଟା; ଫଳ ୧ ଇଞ୍ଚ ଠାରୁ ଦେଢ଼ ଇଞ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାସବିଶିଷ୍ଟ, ଗୋଲାକାର; କଞ୍ଚା ଫଳରୁ ଏକ ପ୍ରକାର ଅଠା ବାହାରେ, ସେହି ଅଠାର କଷ ପାଣିରେ କେତୁଟିମାନେ ଜାଲକୁ କଷାନ୍ତି, ଡଙ୍ଗା-ପଟା ସନ୍ଧିରେ ଯୋଡ଼ ଲଗାନ୍ତି । ଚୂନ ଗୋଡ଼ ଅଠା ଧରିବା ସକାଶେ କେନ୍ଦୁ ଅଠା ଚୂନ ଗୋଡ଼ରେ ମିଶା ଯାଏ । ଫଳ ପାଚିଲେ ଦଳଦଆ ଦିଶେ ଓ ମିଠା ଲାଗେ । ଖରା ଦିନେ ଏହାର ଫଳ ପାଚେ । ଗଡ଼ଜାତରେ ଥିବା ଏହି ଜାତୀୟ ମାକଡ଼କେନ୍ଦୁ ଗଛର ମଞ୍ଜ ଘୋର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ, ତେଣୁ ଏହାର ମଞ୍ଜ ଅବଲୁସ୍ କାଠ ନାମରେ ପରିଚିତ ।]

୨ । ଅବଲୁସ୍ (ଗଛ ଓ କାଠ); ମାକଡ଼କେନ୍ଦୁ—2 Ebony; Diospyros Glutinosa.

କେନ୍ଦୁଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ଛୋଟ ବାଘ; ଚିତାବାଘ—1. A species of small tiger; leopard; Felis Pardus.
Kenduā
ତେନ୍ଦୁଆ; ତେନ୍ଦୁଆ
ଚିତାବାଘ
[ଦ୍ର—ଏହାର ଶରୀର ଧୂସରବର୍ଣ୍ଣ ଓ ତହିଁରେ କଳା-କଳା ଚିହ୍ନ ଥାଏ । ଏ ଉଚ୍ଚରେ ଦୁଇ ଫୁଟ ଓ ଲମ୍ବରେ ଚାରି ବା ପାଞ୍ଚ ଫୁଟ । ଏମାନେ ସାଧାରଣତଃ ଗାଈ, ଗୋରୁ, ମେଣ୍ଢା, ଛେଳି ଆଦିକୁ ମାରନ୍ତି; ଏମାନେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ମାରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।]
ନେକଡ଼ା
୨ । ଛୋଟ ବାଘ; ଗଧିଆ—
ଭେଡ଼ିୟା; ଲକଡ଼ବଗ୍ଘା 2. Wolf; Canis Palipes.
ଭୂମି ଉପରେ ପଡ଼ି ନିଦ୍ରା ଗଲେ କେନ୍ଦୁଆ ସେପରି ଅଳସ ସେହିପରି ଏକଧ୍ୟାନରେ ଚାହିଁଅଛ—ଫକୀରମୋହନ. ଛଅମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

କେନ୍ଦୁକ—ସଂ. ବି.—କେନ୍ଦୁ (ଦେଖ)
Kenduka Kendu (See)

କେନ୍ଦୁଝର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—କେଉଁଝର (ଦେଖ)
Kendujhara Keuñjhara (See)

କେନ୍ଦୁର୍ଦ୍ଦି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କନ୍ଦଳ)—ଏକଜାତୀୟ ଜଳଜ ପୁଷ୍ପଗୁଳ୍ମ; ପାଣିକେନ୍ଦୁଳ ଗଛ—A species of aquatic flowering plant.
Kendurdi
[ଦ୍ର—ଏହା ପାଣିରେ ଜନ୍ମେ, ପତ୍ର ଗୋଲ ଓ ମସୃଣ । ଏହାର ପତ୍ରରେ ଲହୁଣୀ ଲଗାଇ ପାଚିବା ବ୍ରଣ ଆଦିରେ ଦେଲେ ସେଥିରୁ ପୂଜ ନିଃଶେଷ ହୋଇ ବାହାର ଯାଇ ଘାଆ ଶୁଖିଯାଏ । ଏଥିର ମୂଳ ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

କେନ୍ଦୁବାର୍ଦ୍ଦି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗରୁଡ଼ଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଯଷ୍ଟି—Stick used by cowherds.
Kendubārdi

କେନ୍ଦୁବିଲ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରଣେତା କବି ଜୟଦେବଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ—The birth-place of Jayadeba, the poet of Gītagobinda.
Kendubilwa
[ଦ୍ର—ଏହା ପୂର୍ବବଙ୍ଗ ସୀମାରୁ ନ ଜିଲ୍ଲାର ଅଜୟା ନଦୀକୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମ । ପ୍ରତିବର୍ଷ ପୌଷ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାଠାରୁ ପନ୍ଦର ଦିନ ଏଠାରେ ମେଳା ହୁଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ କେତେକ ଓଡ଼ିଆ ଲେଖକ ଏହାକୁ ଓଡ଼ିଶାର ପୁରୀ ଜିଲାର କୋଠଦେଶ ଅଞ୍ଚଳର ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମ ବୋଲି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରୁଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏ କଥା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଃସନ୍ଦେହରୂପେ ମୀମାଂସିତ ହୋଇ ନାହିଁ । ଜୟଦେବ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]

କେନ୍ଦୁମୁଣ୍ଡିଛତୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଛତୁ—A kind of mushroom.
Kendumundichhatu

କେନ୍ଦୁରି—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—କୁତ୍ସିତା ବା ଅସୁନ୍ଦରୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—(woman) Ugly to look at.
Kenduri

କେନ୍ଦୁଲି—ଦେ. ବି—୧ । କେନ୍ଦୁର୍ଦ୍ଦି (ଦେଖ)
Kenduli 1. Kendurdi (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଷ,ଶ	ଜ୍ଞ	ଇଯ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

୨ । (ନାମ)—କେନ୍ଦୁବିଲ୍ୱ (ଦେଖ)
2. Kendubilwa (See)

କେନେରା—ଗ୍ରା. ବି.—କେନରା (ଦେଖ)
Kenderā Kendarā (See)

କେଏଁ କେଏଁ କେନେରା ମୁଁ କେଉଁ ବଜାଇବ—ଶିଶୁଗୀତ ।

କେନେରାଇବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—କେନ୍ଦ୍ରେଇବା (ଦେଖ)
Kenderāibā Kendreibā (See)

କେନେରାପଡ଼ା—ଗ୍ରା. ବି. (ନାମ)— କେନରାପଡ଼ା (ଦେଖ)
Kenderāpardā Kendarāpardā (See)

କେନେରିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—କେନ୍ଦ୍ରେଇବା (ଦେଖ)
Kenderibā Kendreibā (See)

କେନେଲାଇବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—କେନ୍ଦ୍ରେଇବା (ଦେଖ)
Kendelāibā Kendreibā 2 (See)

କେନେଲିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—କେନ୍ଦ୍ରେଇବା ୨ (ଦେଖ)
Kendelibā Kendreibā (See)

କେନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବି. (ଏ ଶବ୍ଦ ଗ୍ରୀକ୍ କେଣ୍ଡ୍ରସ୍ ଶବ୍ଦରୁ ସଂସ୍କୃତକୁ ଆସିଅଛି; M. W.)—
Kendra

୧ । ବୃତ୍ତର ଠିକ୍ ମଧ୍ୟବିନ୍ଦୁ; ଗୋଲ ବସ୍ତୁର ଠିକ୍ ମଧ୍ୟବିନ୍ଦୁ—
1. Centre of a circle; focus.

୨ । ପୃଥିବୀର ଉତ୍ତର ଓ ଦକ୍ଷିଣର ପ୍ରାନ୍ତବିନ୍ଦୁ—
2. North and south poles of the globe.

୩ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଜନ୍ମଲଗ୍ନର ଚତୁର୍ଥ, ସପ୍ତମ ବା ଦଶମ ସ୍ଥାନ—
3. (astrology) The distance of a planet from the first point of its orbit in the fourth, seventh or tenth degree (M.W.).

୪ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କଠାରୁ ଗ୍ରହାଦିର ଦୂରତ୍ୱ—
4. (astronomy) The distance of a planet or star from the sun.

୫ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ମନୁଷ୍ୟର ଜନ୍ମ ସମୟରେ ଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରାଦିଙ୍କର ଆପେକ୍ଷିକ ଅବସ୍ଥାନ—
5. (astrology) The relative positon or distance of planets at one's birth.

୬ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ମନୁଷ୍ୟର ଜନ୍ମଲଗ୍ନ—
6. (astrology) The planet which is in the ascendant at the time of a man's birth.

୭ । କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥଳ; କୌଣସି ବିଷୟ ବା ବସ୍ତୁ ସଂଗୃହୀତ ହେବାର ପ୍ରଧାନ ସ୍ଥାନ; ବାଣିଜ୍ୟ ଓ ବିଦ୍ୟାଚର୍ଚ୍ଚା ଆଦିର ପ୍ରଧାନ ସ୍ଥାନ—
7. Chief seat; emporium; central place.

୮ । କେନ୍ଦ୍ରର ସମୀକରଣ—
8 The eqation of the centre (M. W.).

କେନ୍ଦ୍ର—୧ । ଖେଳ ଜିତିବା ପାଇଁ କରାଯିବା ନାନାବିଧ କୂଟ ବା ଉପାୟ—
1. Unfair means used in a game; stratagem.

ଖେଳରେ ବସି କେଉଁ ଲଗାଇ ନାନା କେନ୍ଦ୍ର ।
ଖାରଳା- ମହାଭାରତ ।

୨ । କେନ୍ଦ୍ରି (ଦେଖ)
2. Kendri (See)

କେନ୍ଦ୍ରକ—ସଂ. ବି—ମହାକାଳ ଲତା—
Kendraka A plant;Colocasia Antiquorum (M.W).

କେନ୍ଦ୍ର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଜ୍ୟାମିତି) ବୃତ୍ତ ଅଙ୍କିତ କରିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ କେନ୍ଦ୍ର-ବିନ୍ଦୁ ନିରୂପଣ କରିବା—
Kendra karibā
କେନ୍ଦ୍ରକରା
କିନ୍ଦ୍ରକରନା
1. (geometry) To fix a point as the centre for drawing a circle.

୨ । କୌଣସି ବହୁବ୍ୟାପୀ କର୍ମ କରିବା ପାଇଁ କର୍ମୀରମ୍ଭ କରିବାର କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥଳ ନିରୂପଣ କରିବା—
2. To fix a place as the centre for doing some extensive work.

କେନ୍ଦ୍ରବର୍ତ୍ତୀ—ସଂ. ବିଣ. (କେନ୍ଦ୍ର+ବୃତ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.୧ବ)—
Kendrabartti ୧ । କେନ୍ଦ୍ରରେ ଅବସ୍ଥିତ—
(କେନ୍ଦ୍ରବର୍ତ୍ତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Central; situated in the central position.

୨ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଜନ୍ମ ଲଗ୍ନରେ ଅବସ୍ଥିତ (ଗ୍ରହ)—
2. (astronomy) (a planet) In the ascendant at the time of one's birth.

୩ । (ଗଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ଲଗ୍ନର ଚତୁର୍ଥ, ସପ୍ତମ ବା ଦଶମ ସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥିତ—
3 (astrology) Occupying the fourth, seventh or tenth position from one's natal planet.

କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. ସଂ. (କେନ୍ଦ୍ର+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ.)—
Kendrastha
(କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥା - ସ୍ତ୍ରୀ)
କେନ୍ଦ୍ରବର୍ତ୍ତୀ (ଦେଖ)
Kendrabartti (See)

କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି. (କେନ୍ଦ୍ର + ସ୍ଥାନ)—
Kendrasthāna ୧ । ମଧ୍ୟବିନ୍ଦୁ—1. Focus

୨ । (କୌଣସି ବିଷୟ, ବିଦ୍ୟା ବା ବାଣିଜ୍ୟାଦିର) ପ୍ରଧାନ ସ୍ଥାନ—
2. Mart; chief centre.

୩ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଲଗ୍ନର ୪ର୍ଥ, ୭ମ ବା ୧୦ମ ସ୍ଥାନ—
3. (astrology) The 4th, 7th or 10th place counted from one's natal planet.

କେନ୍ଦ୍ରା—ଦେ. ବି—କେନରା (ଦେଖ)
Kendrā Kendarā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷରି ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ସଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗନା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ ।

କେନ୍ଦ୍ରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କେନ୍‌ଦ୍ରେଇବା (ଦେଖ)
Kendrāibā Kendreibā (See)

କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ନାମ)—କେନ୍‌ଦ୍ରାପଡ଼ା (ଦେଖ)
Kendrāpardā Kendarāpardā (See)

କେନ୍ଦ୍ରାପସାରିଣୀ ଶକ୍ତି—ସଂ. ବି. (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—
Kendrāpasāriṇī śakti ଯେଉଁ ଶକ୍ତି ବଳରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଘୁରି କରି ଗତି କଲା ବେଳେ କେନ୍ଦ୍ରଠାରୁ ଦୂରରେ ରହେ—
(science) Centrifugal force.

କେନ୍ଦ୍ରାଭିକର୍ଷଣୀ ଶକ୍ତି—ସଂ. ବି. (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—
Kendrābhikarshaṇī śakti ୧ । ଯେଉଁ ଶକ୍ତି ବଳରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଘୁରିଲାବେଳେ ପୃଥିବୀର କେନ୍ଦ୍ର ବା ବୃତ୍ତର କେନ୍ଦ୍ର ଆଡ଼କୁ ଟାଣି ହୋଇ ଆସେ—
1. (science) Centripetal force.
୨ । ମାଧ୍ୟାକର୍ଷଣ—
2. The force of Gravitation

କେନ୍ଦ୍ରି—ଦେ. ବି—ଖେଳରେ ଅନ୍ୟାୟ ମତେ ଜିତିବା ଅଉପାୟରେ କରିଯିବା ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ବା କୌଶଳ—
Kendri Artifices or unfair means employed by persons eager to win a game.

କେନ୍ଦ୍ରି କେନ୍ଦ୍ରି ଯିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ବଙ୍କାଇ ବଙ୍କାଇ ବା ଘୁରି ଘୁରି ଗତି କରିବା—
Kendri kendri jibā To move on in a zigzag course.

କେନ୍ଦ୍ରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—କେନ୍‌ଦ୍ରେଇବା (ଦେଖ)
Kendribā Kendreibā (See)

କେନ୍ଦ୍ରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କେନ୍ଦ୍ର + ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—
Kendri କେନ୍ଦ୍ରବର୍ତ୍ତୀ (ଦେଖ)
(କେନ୍ଦ୍ରଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Kendrabartti (See)

କେନ୍ଦ୍ରୀଭୂତ—ସଂ. ବିଣ. (କେନ୍ଦ୍ର + ଅଭୂତ ଭାବେ ଚ୍ୱି + ଭୂ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଚାରିଆଡ଼ରୁ ଗୋଟାଇ ହୋଇ ଆସି ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଗଣୀଭୂତ—1. Concentrated; gathered into one centre.
୨ । ଯାହା ପୂର୍ବେ କେନ୍ଦ୍ର ନ ଥିଲା କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ କେନ୍ଦ୍ର ହୋଇଅଛି—2. Now turned into a centre.

କେନ୍ନିକେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. କିମ୍ ଓ ଦିଶ୍)—
Kennike ୧ । କେଉଁ ଦିଗକୁ ?—1. To what direction ?
୨ । କେଣିକି ? କେଉଁଠାକୁ ?—
2. Where to ? to what place ?

କେନ୍ନେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଣ—କାହିଁ ? କେଉଁଠାରେ ? କେଣେ ?—Where ?
Kenne

କେନ୍ମୁ ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଣ—କାହିଁ ? କେଣୁ ?—
Kenmu Whence ?

କେନ୍ସି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବ—୧ । କୌଣସି—
Kensi 1. Any.
୨ । କେଉଁ ?—2. Which ?

କେପ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଥରିବା; କମ୍ପିବା—
Kep (root) 1. To shake, to tremble.
୨ । ଯିବା—2. To go.

କେପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାପ୍)—୧ । କାପ; ଟୋପି—1. Cap.
Kep ୨ । ଟୋପିଦାର ବନ୍ଧୁକ ଫଏର୍ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଟୋପି—2. Percussion cap used for firing a gun.
 କ୍ୟାପ
କ୍ୟାପ
୩ । (ଇଂ. କେପ୍)—ଅନ୍ତରୀପ—3. Cape.

କେପସୁଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାପସୁଲ)—ବୋତଲର ଠିପି ଉପରେ ଜଡ଼ା ଯାଇଥିବା ଟୋପି—Capsule.
Kepsul
କ୍ୟାପସୁଲ
କ୍ୟାପସୁଲ

କେବ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ସେବା କରିବା—
Keb (root) To serve; to tend.

କେବଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଭୁଲ. ହି. ଭୁପଡ଼ ସଂ. ଭୁପାଠକ)
Kebrdā ବିଣ—୧ । ମୂର୍ଖ—1. Illiterate; dunce.
୨ । ଅଜ୍ଞ—2. Ignorant.

କେବ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—୧ । (ସଂ. କିମ୍ + ବେଳା) କେଉଁ ସମୟ ?
Keba କେ ବେଳେ ?—1. Which time ? what time ?
କବେ
କବ୍
୨ । ବହୁ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ କାଳ; ଦୂର ଅତୀତ—
2. Long time past.
୩ । ବହୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳ; ଦୂର ଭବିଷ୍ୟତ—
3. Distant future.

[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦରୁ ୨ୟା ବିଭକ୍ତିରେ କେବକୁ, ୫ମୀ ରେ କେବଠାରୁ, କେବଠାରୁ, କେବହୁଁ, କେବରୁ, ୬ଷ୍ଠୀରେ କେବକା, କେବକାର, କେବର ଓ ୭ମୀରେ କେବେ ଶବ୍ଦମାନ ହୁଏ ।]

କେବକା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କିମ୍)—୧ । କେଉଁ ସମୟର ?—
Kebakā 1. Belonging to or appertaining to what time ?
କବେକାର
କବକୀ
୨ । ବହୁକାଳପୂର୍ବର—2. Of a long time past.

କେବକାର ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କିମ୍)—କେବକା (ଦେଖ)
Kebakarā Kebakā (See)

କେବକୁ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. କିମ)—୧ । କେଉଁ ଭବିଷ୍ୟତ ସମୟରେ ?—
Kebaku 1 In what future time ?
କବେ କେବକୁ କରିବେ ସବୁ ଯୋଗାଡ଼ ସଙ୍ଗୋଳା । ପିତାମ୍ବର, ନୃସିଂହପୁରାଣ ।
କବକୀ, କବ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଷ୍ଟ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ସ୍ୱ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଜ	ନ୍

କେବଟ—ସଂ. ବି.—୧ । ଜଳ ଝରିବା ପାଇଁ ବାଲି ଜମା ମାଟିରେ ଖୋଳା ଯିବା କୂପ ବା ଗର୍ତ୍ତ; ଚୁଆ—A shallow pool or hole dug in the sand for accumulation of percolating water.
Kebaṭa

କେବଠଉଁ—ଦେ. ଅ.—କେବଠାରୁ (ଦେଖ)
Kebaṭhauñ Kebaṭhāru (See)

କେବଠାରୁ—ଦେ. ଅ.—୧ । କେଉଁ ସମୟରୁ ?—
Kebaṭhāru 1. From which time ?
କବେଥେକେ ୨ । ବହୁ କାଳ ପୂର୍ବରୁ—
କବସେ 2. Since a long time.

କେବଠୁଁ—ଦେ. ଅ.—କେବଠାରୁ (ଦେଖ)
Kebaṭhuñ Kebaṭhāru (See)

କେବଣ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ସର୍ବ (ସଂ. କିମ୍)—୧ । କେଉଁ (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବିଷୟ) ?—
Kebaṇa
କୋନ 1. Who ? which ? what ?
କାନ. କେବଣ ଉପରୁ ମୁହଁ ହୋଇ ଥିଲ ଯିବା । ମହାଭେଦ. ମାର୍କଣ୍ଡେୟପୁରାଣ ।
୨ । କେହି; କୌଣସି ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବିଷୟ)—2. Any (person or thing); some person or some thing.

କେବର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବି.—(କେ=ଜଳରେ+ବୃତ ଧାତୁ=ରହିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କୈବର୍ତ୍ତ; କେବଟ—Fisherman.
Kebartta

କେବରୁ—ଦେ. ଅ.—କେବଠାରୁ (ଦେଖ)
Kebaru Kebaṭhāru (See)

କେବଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. କେବ୍ଲ୍)—୧ । ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭରେ ସ୍ଥାପିତ ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ତାର—1. Cable; telegraphic wire laid on the bed of the sea.
Kebal
କେବଲ
କ'ବଲ ୨ । ସାଗର ପାରରେ ଅବସ୍ଥିତ ଦେଶରୁ ପ୍ରେରିତ ତାର-ଖବର—2. Cablegram.

କେବଲ—ସଂ. ବିଣ.—(କେବ୍ ଧାତୁ=ସେବା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଲ)—
Kebala ୧ । ଅଦ୍ୱିତୀୟ; ଏକ ମାତ୍ର—1. Single; sole.
୨ । ବିଶୁଦ୍ଧ; ଅମିଶ୍ରିତ—2. Unmixed, unalloyed; unadultereted; pure; uncompounded.
(କେବଳହ—ବି) ୩ । ଏକାକୀ—3. Alone; solitary.
୪ । ଅସାଧାରଣ—4. Uncommon; extraordinary.
୫ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—5. Complete; entire; whole.
୬ । ବିଶିଷ୍ଟ—6. Particular; peculiar.
୭ । ନିଶ୍ଚିତ—7. Certain; sure; absolute.
୮ । ସ୍ୱାର୍ଥପର—8. Selfish.
୯ । ଶୁଦ୍ଧ; ପବିତ୍ର—9. Genuine; sacred.
୧୦ । ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ—10. Supreme; highest.
୧୧ । କେବଳ ନିଜର ଅଧିକୃତ—
11. Exclusively one's own.
୧୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ପୃଥକ୍; ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର—
12. Isolated.
୧୩ । ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ପର୍କରହିତ—
13. Not connected with anything else.
୧୪ । ଈର୍ଷାପର—14. Envious (M. W)
ଦେ. ବି. ପୁଂ.— କେବଳାନନ୍ଦ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକନାମ—
A name for calling Kebalānanda.
ସଂ. ବି.—୧ । କେବଳୀ (ଦେଖ)
1. Kebalī (See)
୨ । ନର୍ତ୍ତକ; ନାଟୁଆ—2. Dancer (M. W.)
୩ । ବିନ୍ଦ ଭାଙ୍ଗିଲାବାଲା—3. A tumbler.
୪ । କେରଳ (ଦେଖ)—
4. Kerala (See)
ଅ.—୧ । ଏକମାତ୍ର—1. Solely.
୨ । ଏକାକୀ—2 Alone; singly.
୩ । କେବଳ—3. Only; purely; merely.
୪ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—
4. Entirely; wholly; absolutely.
୫ । ନିଶ୍ଚିତରୂପେ—5. Certainly; surely;

କେବଲଇ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. କେବଳଂ+ଇ)—କେବଳ (ଦେଖ)
Kebalai Kebala (See)

କେବଲକର୍ମ୍ମ—ସଂ. ବି.—୧ । ଯୋଗବିଶେଷ—
Kebalakarma 1. A sort of Jōga.
୨ । ବୁଦ୍ଧିସୁଦ୍ଧି କରାଯିବା କାର୍ଯ୍ୟ—
2. Act done with intellegence.

କେବଲଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି—ସର୍ବୋଚ୍ଚଜ୍ଞାନ; ଚରମଜ୍ଞାନ—
Kebalajñāna The highest possible knowledge.

କେବଲତଃ—ସଂ. ଅ. (କେବଳ+ତସ୍)—କେବଳ (ଦେଖ)
Kebalataḥ Kebala (See)

କେବଲଦ୍ରବ୍ୟ—ସଂ. ବି—ଗୋଲମରିଚ—
Kebaladrabya Black pepper.

କେବଲାନନ୍ଦ—ସଂ. ବି. (କେବଳ+ଆନନ୍ଦ)—
Kebalānanda ୧ । ଅମିଶ୍ରିତ ଆନନ୍ଦ—
1. Unmixed joy or delight.
୨ । ବିଶୁଦ୍ଧାନନ୍ଦ; ପରମାନନ୍ଦ—2. Pure joy; beatitude.
ଦେ. ବି. ପୁଂ.—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—
A name given to males.

କେବଲୀ—ସଂ. ବି. (କେବଳ+ଇ)—
Kebalī ୧ । ଆତ୍ମା ଓ ଦେହ ଏକ ଥିବା ବିଶ୍ୱାସକ ମତ ବା ବିଶ୍ୱାସ—

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୧/୦ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଶବ୍ଦର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜନ୍ତୁ; 'କୃଷ୍ଣ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ୍ଣ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ

1. The doctrine that spirit and matter are one and the same.

୨ । ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଦ୍ୟା—

2. Astronomical science.

୩ । ଧ୍ୟାନରତ ଯୋଗୀ—

3. A meditative ascetic (M. W.).

୪ । (କେବଳ ଜ୍ଞାନବିଶିଷ୍ଟ) ଅର୍ହତ୍—

4. A Jaina saint.

(କେବଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କେବଳ + ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ)—

୧ । ଏକାକୀ—1. Alone; single; solitary.

୧ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଆତ୍ମା ଓ ଦେହ ଏକ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରେ—2. Believing in the doctrine of absolute unity of spirit and matter.

୩ । ଏକମାତ୍ର—3. Sole; one; only (M. W.)

କେବହୁଁ—ଦେ. ଅ—କେବଠାରୁ (ଦେଖ)

Kebahuñ — Kebaṭhāru (See)

କେବା—ଦେ. ଅ. (ସଂ. କିମ୍ + ବା)—୧ । ଯିଏ ଅବା—

Kebā — 1. Whoever.

୨ । କେଉଁ ବସ୍ତୁ ଅବା—2. Whatever.

୩ । କିବା; କିମ୍ବା—3. Or.

ନ ଜାଣିଲେ ନିଜ ଭାବସ କେବା ଭାବ—ଭକ୍ତସଂହ, ମହାପ୍ରଭୁ. ବଚ ।

କେବିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଚିମୁଟିବା—

Kebibā — To pinch.

କେବୁକ—ସଂ. ବି—କଉକଉଆ (ଦେଖ)

Kebuka — Kaukauā (See)

କେବେ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. କଦା; କଦାପି)—

Kebe — ୧ । କଦା ? କେତେବେଳେ ? କେଉଁ ସମୟରେ ?—

କବେ — 1. When ?.

କ୍ୱ — ୨ । କୌଣସି ସମୟରେ—2. Ever; at any time.

ମୁଁ ଏହା କଲି ବୋଲି କେବେ ନ କହନ୍ତି—ଭକ୍ତସଂହ, ମହାପ୍ରଭୁ. ବଚ ।

୩ । ବହୁକାଳ ପରେ ବା ପୂର୍ବେ ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ—

3. In some remote and unfixed future or past.

କେବେଁ—ଦେ. ଅ—କେବେହେଲେ (ଦେଖ)

Kebeñ — Kebehele (See)

କେବେକେବେ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. କଦାକଦା)—କୌଣସି କୌଣସି ସମୟରେ—Occasionally; at times.

Kebekebe

କବେକବେ

କ୍ୱକ୍ୱ

କେବେହେଁ—ଦେ. ଅ—କେବେହେଲେ (ଦେଖ)

Kebehen — Kebehele (See)

ବିଷୟା ରସେ ସୁଦ୍ରବିତ
କେବେହେଁ ଜୋହେ ଶୁଦ୍ଧଚିତ—ଜନ୍ମୋତ୍ସ. ଭାଗବତ ।

କେବେହେଲେ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. କଦାକା)—

Kebehele — ୧ । କଦାପି—1 Ever.

କବେଓ — ୨ । କଦାକାଳେ, କେତେବେଳେ ହେଲେ—

କ୍ୱମୀ — 2. At any time whatever.

ଜଳାର୍ଥୀ ଶ୍ୱେତ, ମୃଗ, ବିଦ୍ରାବ କରି
କରିପଶୁ କେବେହେଲେ ଓଲ୍ଟାଇବେ ନଳେ—

ସ୍ୱପ୍ନାଳ୍ପ. ଦଶରଥବିଯୋଗ ।

୩ । ଯେ କୌଣସି କାରଣରୁ ବା ଅବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ—

3. On any consideration or account.

କେବ୍ଭେ—ଦେ. ଅ—କେବେହେଲେ (ଦେଖ)

Kebbhe — Kebehele (See)

କେବ୍ଭେଁ—ଦେ. ଅ—କେବେହେଲେ (ଦେଖ)

Kebbheñ — Kebehele (See)

କେଭଉ—ଦେ. ଅ—କେବଠାରୁ (ଦେଖ)

Kebhau — Kebaṭhāru (See)

କେଭଉଁ—ଦେ. ଅ—କେବଠାରୁ (ଦେଖ)

Kebhauñ — Kebaṭhāru (See)

କେଭହୁଁ—ଦେ. ଅ—କେବଠାରୁ (ଦେଖ)

Kebhahuñ — Kebaṭhāru (See)

କେଭେ—ଦେ. ଅ—କେବେହେଲେ (ଦେଖ)

Kebhe — Kebehele (See)

କେଭେଁ—ଦେ. ଅ—କେବେହେଲେ (ଦେଖ)

Kebheñ — Kebehele (See)

କେମତ—ପ୍ରା. ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—କେମନ୍ତ (ଦେଖ)

Kemat — Kemanta (See)

କେମତି—ପ୍ରା. ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—କେମନ୍ତ (ଦେଖ)

Kemati — Kemanta (See)

କେମତିକା—ପ୍ରା. ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—କେମନ୍ତ (ଦେଖ)

Kematikā — Kemanta (See)

କେମତିକିଆ—ପ୍ରା. ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—କେମନ୍ତ (ଦେଖ)

Kematikiā — Kemanta (See)

କେମତେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—କେମନ୍ତେ (ଦେଖ)

Kemate — Kemante (See)

କେମନ୍ତ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. କିମିତି)—

Kemant — ୧ । ଦେଖିବା ଦେଖି; କି ! କଅଣ !—

କେୟନ୍; କି — 1. (interjection) What ! let us see ?

କ୍ୟା — ୨ । (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ) ସତେ ?—

2. (interrogation) Is it so ?

କେମନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କିମିତି)—

Kemanta — ୧ । କିମିତି ? କେଉଁ ପ୍ରକାରର ?—

କେନନ — 1. Of what kind or sort ?

କ୍ୟୈସା — ମୁହଁ କେମନ୍ତ ହୋଇ ଛଁହେ ଯିବ ।

ପ୍ରାଣ. ଜଳଚରିତ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ଥ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଶ୍ୱ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଥ	ଭ	ନ୍ଦ

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—କି ପ୍ରକାରେ ? କିପରି ?—
How ? in what manner ?
ଯମ ଦଣ୍ଡରୁ ମୋ ଭଷା କେମନ୍ତ ହେବ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଜଗୋସ୍ୱରଙ୍କ୍ଷ. ଷ ଗୀତ ।

ଦେ. ଅ. (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ)—ସତେ ? ସତେକି ?
(interrogative) It is so ?

କେମନ୍ତ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ଓ କ୍ରି. ବିଣ—କେମନ୍ତ (ଦେଖ)
Kemanti Kemanta (See)
ଇନ୍ଦ୍ର ଗୋବେଳେ କୋପେ ବର୍ତ୍ତିବା କେମନ୍ତ ।
ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

କେମନ୍ତକା—ଗ୍ରା. ବିଣ—କେମନ୍ତ (ଦେଖ)
Kemantikā Kemanta (See)

କେମନ୍ତକିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ—କେମନ୍ତ (ଦେଖ)
Kemantikiā Kemanta (See)

କେମନ୍ତେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—କି ପ୍ରକାରେ ? କିପରି ?—
Kemante How ?
କେମନ ବୁଢ଼ର ମନ୍ତ୍ରଙ୍କେ ତରେ
କିସ୍ତା ସେ ଗୋଟେ ପାରବେ କେମନ୍ତେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

କେମିଷ୍ଟ୍ରି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କେମିଷ୍ଟ୍ରି)—ରସାୟନ ଶାସ୍ତ୍ର—
Kemishtri Chemistry.
କେମିଷ୍ଟ୍ରୀ
କେମିଷ୍ଟ୍ରି

କେମୁକ—ସଂ. ବି—କଉକଉଆ (ଦେଖ)
Kemuka Kaukauā (See)

କେମେତି—ଗ୍ରା. ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—କେମନ୍ତ (ଦେଖ)
Kemeti Kemanta (See)

କେମେତି କଦବା—ଗ୍ରା. ଅ—୧ । କେବେ କେବେ—
Kemeti kadabā 1. On certain occasions.
୨ । କ୍ୱଚିତ୍ ସମୟରେ; କଦାଚିତ୍—
2. Not very often; scarcely.

କେମ୍ପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାମ୍ପ୍)—
Kemp ଦାଳମମାନଙ୍କର ଅସ୍ଥାୟୀ ବାସସ୍ଥାନ; ଚମ୍ବୁ—
କ୍ୟାମ୍ପ Camp; temporary halting place of a
କମ୍ପୁ public officer; a touring officer's camp.

କେମ୍ପଖଟ—ଦେ. ବି. (ଇଂ. କାମ୍ପ୍ ଓ ସଂ. ଖଟ୍ୱା)—
Kempkhaṭa ଭଙ୍ଗାଖଟ; ଯେଉଁ ଖଟ ଭଙ୍ଗାଯାଇ ପୁଣି ଯୋଡ଼ା ହୋଇ ରଖାଯାଇ ପାରେ—
Camp bedstead.

କେମ୍ପା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. କୋଣି)—
Kempā ଯାହାର ହାତ ଗୋଡ଼ ବଙ୍କା; ବକ୍ରହସ୍ତ; ବକ୍ରପଦ—
କେମ୍ପୀ } ସ୍ତ୍ରୀ. Having arms or legs bent inward;
କେମ୍ପେଇ } having crampy or deformed hands;
କେମ୍ପୁଲି } (a person male or female) born with crippled limbs; hobbling.
ଅନ୍ଧ, ମୂକ, ଲେଣ୍ଡା ସେ କେମ୍ପା ସେହେତେ ଛନ୍ତି ।
ବୃକ୍ଷସଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

କେମ୍ପୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—କେମ୍ପାର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Kempī Feminine of Kempā.
କାଣୀ, କୁବୁଜ, ଲେଣ୍ଡୀ, କେମ୍ପୀ, ହୋଇଣ ଥିବ ସେ ସବୁପି ।
ରାମଦାସ. ଦାର୍ଦ୍ଧଭାରତ ।

କେମ୍ପୁଲି—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—କେମ୍ପୀ (ଦେଖ)
Kempulī Kempī (See)

କେମ୍ପେଇ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—କେମ୍ପୀ (ଦେଖ)
Kempeī Kempī (See)

କେମ୍ବିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାନ୍‌ଭାସ୍)—କାନ୍‌ଭାସ୍ (ଦେଖ)
Kembis Kānbhās (See)

କେମ୍ବୁକ—ସଂ. ବି.—୧ । କୋବି—
Kembuka 1. Cabbage (M. W.)
୨ । ଗୁବାକର ଭିତର ଅଂଶ—
2 The kernel of the Areca nut (M. W.)

କେମ୍ବ୍ରିଜ୍—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ)—କାମ୍ବ୍ରିଜ୍ (ଦେଖ)
Kembrij Kāmbrij (See)

କେୟୂର—ସଂ. ବି. (କେ=ମସ୍ତକରେ, କିନ୍ତୁ ଏଠାରେ ପ୍ରଗଣ୍ଡ କିମ୍ବା ଟେକରେ
Keyūra +ଯୁ ଧାତୁ=ଯୋଗ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉର)—
୧ । ବାହୁଭୂଷଣ; ତାଡ଼; ଅନନ୍ତ; ବାଜୁ—
1. Armlet; a bracelet for the upper arm.
୨ । ରତିବନ୍ଧବିଶେଷ—
2. A kind of coitus (M. W.)
୩ । ସମାଧିବିଶେଷ—3. Name of a pose during religious contemplation (M.W.)

କେୟୂରବନ୍ଧ—ସଂ. ବି.—୧ । କାମଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ରତିବନ୍ଧବିଶେଷ—
Keyūra bandha 1. A pose during copulation, described in the Kāmaśāstra of ancient India.
[ଦ୍ରୁ—ସ୍ତ୍ରୀ ଜଘେ ଚୈବ ସଂପୀଡ୍ୟ ଦୋର୍ଦ୍ୱୟାମାଲିଙ୍ଗ୍ୟ ସୁଜଙ୍ଘଂ, କାରୟେତ୍ ସ୍ଥାପନଂ କାମୀ ବନ୍ଧଃ କେୟୂରସଂଜ୍ଞକଃ ।]
୨ । ଶରୀରର ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ କେୟୂର ପିନ୍ଧାଯାଏ; ବାହୁ—
2. The arms.

କେୟୂରବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(କେୟୂର+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତୁ; ୧ମା.
Keyūrabān ୧ବ.)—ଯେ କେୟୂର ପିନ୍ଧି ଥାଏ—
(କେୟୂରବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Wearing an armlet.

କେୟୂରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କେୟୂର+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Keyūrī କେୟୂରବାନ୍ (ଦେଖ,
(କେୟୂରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Keyūrabān (See

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଶ୍ରୁଣ୍ଣାରେ ପ୍ରଚଳିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଚିହ୍ନଯୁକ୍ତ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ନଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଚିହ୍ନ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଲୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଲୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗୀ' ଦେଖିବେ;'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ;'ଅଲବଟୁ'ଦେଖିବେ।

କେର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—୧ । ସ୍ଫୁରଣୀ; ପାଟର କୋଣ—
Ker 1. The corners of the mouth.
୨ । ଅବୟବ ସନ୍ଧି (ଯଥା; କୋଡ଼ଗାଡ; ପିଚୁଳ)—
2. The meeting place of two limbs (e.g. hipjoint, the corners where glands are formed).

କେର୍‌କେଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—୧ । ଦାନ୍ତଦ୍ୱାରା କାଟିବା—
Kerkerḍibā 1. To cut with the teeth.
(କେଡ଼ୁକେଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କାମୁଡ଼ି ଖାଇବା—
2. To nibble.

କେର୍‌କେଣ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବ.—ଏଣ୍ଡୁଅ; ବୃକଲାସ—
Kerkenṭā Chameleon.

କେର୍ ଖାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—(ଝାଳ ହେତୁରୁ) କୋଡ଼ଗାଡରେ ଘାଆ ହେବା—Formation of sores on the hipjoints (on account of contant perspiration of the adjoining parts.)
Ker khāibā

କେର୍ ଧରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—ପିଚୁଳ ପଡ଼ିବା—
Ker dharibā Formation of glands; enlargement of glands on the hip-joint.

କେର୍‌ପା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—କେର୍ପା (ଦେଖ)
Ker pā Kerpā (See)
(କେର୍‌ପା—ସ୍ତ୍ରୀ)

କେର୍‌ପାଲ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଟାର୍‌ପଲିନ୍)—ଝୋଟ ଆଦିର ମୋଟା ସୂତାରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଓ ଉପରେ ତୈଳ ବୋଳା ହୋଇଥିବା ଆଚ୍ଛାଦନବସ୍ତ୍ର; ତୈଳ ମଡ଼ାହୋଇଥିବା ପାଇ—Canvas; tarpaulin.
Ker-pāl
କେରପାଲ
ତିରପାଜ
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ପାଣି ଭେଦ ପାରେ ନାହିଁ ।]

କେର୍‌ପାଲ—ବୈଦେ. ବ.—କେର୍‌ପାଲ୍ (ଦେଖ)
Ker pāla Ker pāl (See)

କେରକ—ସ୍ତ. ବ.— କେରଳ (ଦେଖ)—
Keraka Kerala (See) (M. W.)

କେରଣ୍ଟ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ଅ.—ଯୁଦ୍ଧ କାଳରେ ଏକ ପକ୍ଷ ଜଣେ ପଡ଼ି ଜଣେ ପରାସ୍ତ ହେଲେ ଏହା ମୁହଁରେ ସ୍ୱୀକାର କରିବା; (ଏହାର ଅର୍ଥ ମୁଁ ହାରିଲି)—Interjection used by a vanquished foe in admitting his defeat while pinned to the ground by the adversary.
Keranta

କେରଣ୍ଟ କହିଲେ ଧର୍ମଯୁଦ୍ଧ ଛାଡ଼ ଦେବା
ଏପରି ଧର୍ମେ ସମର କରନ୍ତେ କରିବା । ସାରଳା ମହାଭାରତ ।

[ଦ୍ର—ପରାଜିତ ଓ ଭୂପତିତ ଯୋଦ୍ଧା 'କେରଣ୍ଟ' ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲେ, ଜେତା ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଦେବ, ଏହା ଧର୍ମଯୁଦ୍ଧରେ ଗୋଟିଏ ଅଲଂଘ୍ୟ ନିୟମ ।]

ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବ.—୧ । ଯୁଦ୍ଧ ଓ ଖେଳରେ କରାଯିବା ପଣ; ବାଜି—Wager.

ଥରେ ଥରେ ଦୈତ୍ୟ ମାଲଯୁଦ୍ଧର ଏ ବାଟ ।
ବସି କେରଣ୍ଟରେ ମରଣ ଚୋଇତ ନକଟ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

୨ । ମାଲଯୁଦ୍ଧରେ ପରାଜୟ—
2. Defeat in a boxing match.

ଅମୂଳ ଦୋଇତ ଅଟେ। କେରଣ୍ଟ ମୋହର
ଧର୍ମଯୁଦ୍ଧେ ହାରିଲି ରେ ଛଡ଼ ମହାବୀର । ସାରଳା ମହାଭାରତ ।

କେରଣ୍ଟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—'କେରଣ୍ଟ' ସର୍ତ୍ତରେ ଦୁଇ ଜଣ ପରସ୍ପର ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିବା—
Keranta karibā To engage in a bout on condition that the winner will give up fight as soon as the loser pronounces 'Keranta'.

ଭୀମସେନ ବୋଲେ ରେ ଅମ୍ବରେଶ୍ୱର ଶ୍ରେଷ୍ଠ
ଧର୍ମଯୁଦ୍ଧ ତୋର ମୋର କରିବା କେରଣ୍ଟ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

କେରଣ୍ଡା—ଦେ. ବ—କରଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Kerandā Karandā (See)

କେରଫୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଶ—ଯେଉଁ ଲୋକ ଜୀବନକୁ ସୁଖସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟମୟ ଜୀବନ ବୋଲି ପ୍ରତୀତ କରେ—
Keraphulā (a person) Who takes life easily (i. e. thinks that life is not a serious affair.

କେରଳ—ସ୍ତ. ବ—୧ । ଭାରତର ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମ ଉପକୂଳସ୍ଥ ମାଲବାର ପ୍ରଦେଶ—1. The modern Malabar coast in the southwest of India.
Kerala
୨ । ଯାଯାବର ମ୍ଲେଚ୍ଛଜାତିବିଶେଷ; କେଳା—
2. A tribe of wandering nomads.
୩ । କ୍ଷତ୍ରିୟଜାତିବିଶେଷ—3. A class of Kshatriyas.
୪ । କେରଳ ଦେଶର ରାଜା—
4. A king of the Kerala country.
୫ । କେରଳ ଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
5. A man of the Kerala country.
୬ । ଅକ୍ରୀଡ଼ ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର ବିଶେଷ (ଏହାଙ୍କ ନାମରୁ କେରଳ ଦେଶର ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି—M. W.)
6. Name of a son of king Ākrirda.
ସ୍ତ. ବଣ—ମାଲବାର ଦେଶବାସୀ— Inhabiting the Kerala country or Malabar.

କେରଳୀ—ସ୍ତ. ବ—୧ । ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—1. Astronomical treatise dealing with a particular system of calculation.
Kerali

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ପ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଉ	ନ

୨ । କେରଳ ଦେଶ ପ୍ରଚଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗଣନା—
2. Astronomical system of Malabar.

୩ । ହୋରା; ପ୍ରାୟ ଏକଘଣ୍ଟା ସମୟ—
3. A period of about one hour.

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । କେରଳ ଦେଶୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ—
1. A woman belonging to the country of Malabar.

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ଦୀର୍ଘ କେଶପାଶ ଓ ଜୁଡ଼ା ବାନ୍ଧିବାର ମନୋହର ପ୍ରଣାଳୀ ବହୁକାଳରୁ ଭାରତପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅଟେ ।]

୨ । କେଳୁଣୀ—2. A woman of the Kelā caste.

କେରଳୀ ହାତରେ ଅଢ଼ା—ଦେ. ବି. ପ୍ରବଚନ (ସଂ. କେରଳୀ ହସ୍ତେ ଆଢ଼କଂ)—(ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ)
Keralī hātare ardhā
ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ପୃଥିବୀରେ ଜନ୍ମିବା ଶସ୍ୟାଦିର ପରିମାଣ ବେଶି କମି ହେବା ସୂଚକ 'ଆଢ଼କ' ଉକ୍ତ ବର୍ଷ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗଣନାକ୍ରମେ କେରଳୀ ହସ୍ତରେ ଥିବା—(Astrology) The measure of produce of the earth during the year being in the hands of the 'Kerali' woman (this indicates a good year of plentiful harvest and rainfall).

[ଦ୍ର-ଆଢ଼କର ଅର୍ଥ ଏକ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ପୃଥିବୀରେ ଜନ୍ମିବା ଶସ୍ୟାଦିର ପରିମାଣ; ଜ୍ୟୋତିଷ ଗଣନା ଅନୁସାରେ ଯେଉଁ ବର୍ଷ କେରଳୀ ହାତରେ ଆଢ଼କ ଥାଏ ସେ ବର୍ଷ ଭଲ ବର୍ଷା ହୁଏ ଓ ପୃଥିବୀରେ ଶସ୍ୟ ପ୍ରଚୁର ହୁଏ; ଏହାର ଜ୍ୟୋତିଷ ବଚନ—ଆଢ଼କଂ କେରଳୀ-ହସ୍ତେ ସୁଲଭଂ ଜାୟତେ ଧ୍ରୁବ ।]

କେରା—ଦେ. ବି—୧ । ସ୍ୱଳ୍ପ ପରିମିତ ଶସ୍ୟ, କେଶ ବା ତୃଣାଦିର ଗୁଚ୍ଛ—
Kerā 1. A small bunch or cluster of corn, grass etc; a small cluster; wisp.
ଗୁଚ୍ଛ; ପୁଲ୍ଲା; ମୁଣ୍ଡା [ଦ୍ର. ବହୁପରିମିତ ତୃଣାଦିର ଗୁଚ୍ଛକୁ ଗୋଛା ବା ବଡ଼ା ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । କେରା ବଙ୍ଗାଳୀ (ଦେଖ)
2. Kerā baṅgālī (See)

୩ । କେରା ବଙ୍ଗଳା (ଦେଖ)
3. Kerā baṅgalā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ବସ୍ତର)—କଦଳୀ—Plantain.

କେରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କେରା କେରା କରି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କରିବା—
Kerāibā To separate into small clusters (e. g. flowing hair).

କେରାକଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—କଦଳୀ ମଞ୍ଜା—
Kerākandā The kernel inside the trunk of the plantain tree.

କେରା କେରା—ଦେ. ଅ. (ଅନାଦରାର୍ଥ; ବହୁବଚନ)—ବହୁ କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୁଚ୍ଛରେ—Done or separated into small bunches or wisps.
Kerā kerā

ଲମ୍ବିତ ମୁକୁଳାର ଝରି, ଝୁଟ୍ଟି ପୁଷ୍ପ କେରାକେରା । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

କେରାଞ୍ଚ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କୋଚ୍=ଚାରି ଚକିଆ ପାଲକି ଗାଡ଼ି)—
Kerāñch
କେରାଞ୍ଚି
କିରାଞ୍ଚି
୧ । ବଳଦ ଟଣା ସ୍ପ୍ରିଙ୍ଗ୍ ଲଗା କାଠର ସବାରୀ-ଗାଡ଼ି; କେରେଞ୍ଚ ଗାଡ଼ି—
1. A bandy cart with wooden frame and iron springs.

କିରିଚ
କିର୍ଚ୍ଚ
୨ । ଘୋଡ଼ା ପାଇଁ ବଡ଼ ଚାବୁକ୍—
3. A long horse-whip.

୩ । (ପର୍ଶୁଗୀଜ୍-କ୍ରୀଜ୍) ଛୋଟ ସିଧା ତରବାରି—
3. Small straight sword.

କେରାଞ୍ଚ୍—ବୈଦେ. ବି. —କେରାଞ୍ଚ୍ (ଦେଖ)
Kerāñchi Kerāñch (See)

କେରାଟ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—କୋରଟ (ଦେଖ)
Kerāṭa Koraṭa (See)

କେରାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କରଣ୍ଡୀ; ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ ପ୍ରୋଷ୍ଠୀ)—
Kerāṇḍi
ପୁଁଟି; ପୁଠି
ପୁଠିଆ
କରଣ୍ଡି; ଏକପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର କାଣ୍ଡ ଥିବା ଚେପ୍ଟା ମାଛ—Barbus Chola; a small flat fish of the fry kind.

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର କାଣ୍ଡ ଇଷତ୍ ଲାଲ; ଏମାନେ ଚାରି ଆଙ୍ଗୁଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି । ଏହି ଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ମାଛଙ୍କୁ ଛେଲା-କେରାଣ୍ଡି (ବ. ସରଣାପୁଠି) କହନ୍ତି । ଛେଲାକେରାଣ୍ଡି ପ୍ରାୟ ବାର ଇଞ୍ଚ ବଢ଼େ । କେରାଣ୍ଡି ମାଛକୁ ଶୁଖାଇ ପିଠାଶୁଖିଆ ରନ୍ଧାଯାଏ । ଏହା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ମଧୁର ରସ, ଶୁକ୍ରଜନକ, କଫବାତନାଶକ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ମୁଖ ଓ କଣ୍ଠରୋଗନାଶକ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଚେଲୁଣିପୋକ—
Milliped; galley-worm.

କେରାଣ୍ଡି ଗୁଣ୍ଡି ଶେଉଳ ପାଇବା (ନ୍ୟାୟ)—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—
Kerāṇḍi gunthi śeula pāibā (ବନଶୀ କଣ୍ଟାରେ ସାନ କେରାଣ୍ଡି ମାଛ ଗୁଣ୍ଡି ବଡ଼ ମାଛଙ୍କୁ ଧରନ୍ତି—ଏହି ଲକ୍ଷଣାରୁ)—ସାମାନ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଦେଇ ବେଶି ପଦାର୍ଥ ପାଇବାକୁ ଆଶା କରିବା—A simile applied to a case where a man expects to get big return for a small outlay (like one using a fry as a bait and getting a large fish in return with the angling rod).

କେରାଧୁଁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—କଦଳୀ ଭଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Kerādhuṅrdā Kadalī bhaṇḍā (See)

ସାଧାରଣ ଭେକେ ଅପର ସ୍ୱରାରେ ସ୍ୱରିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ:ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପରେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତଦ୍ଭିନ୍ନ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଲୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଲୁଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

କେରାନା—ଦେ. ବି. (ବେପାରୀ ଓ ମହାଜନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ; ସଂ. Kerānā କ୍ରୟାଣ)—ଗୃହସ୍ଥର ନିତ୍ୟବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ଗୁଆ, ମସଲା, ଡାଲମା ଆଦି ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ—Merchandise of everyday use.

କେରାନି (ଇତ୍ୟାଦି) – ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—କିରାନି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Kerāni (etc) Kirāni etc (See)

କେରାଫ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବିଣ. (ଇଂ. କେଆର୍ ଅଫ୍)—କେଆର୍ ଅଫ୍ (ଦେଖ) Kerāph Keār aph (See)

କେରା ବଙ୍ଗଳା—ଦେ. ବି—ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଓଡ଼ିଶାରେ ସ୍ଥାୟୀ ଅଧିବାସୀ ବଙ୍ଗାଳୀଙ୍କଦ୍ୱାରା କଥିତ ଓ ବ୍ୟବହୃତ ବିକୃତ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା—Degenerated patois used by the Bengalees domiciled in Orissa for generations. Kerā baṅgalā

[କେରାବଙ୍ଗଳାର କେତେଗୋଟି ଉଦାହରଣ—

	ବଙ୍ଗଳାଭାଷା	କେରାବଙ୍ଗଳା	ଓଡ଼ିଆଭାଷା
	ଖେୟେ	ଖାଏ କେରେ	ଖାଇକରି
	ଯେୟେ	ଯାଏକେରେ	ଯାଇ କରି
	ଦେୟେ	ଦିଏକେରେ	ଦେଇ କରି
	ଏସେ	ଆସେକେରେ	ଆସି କରି
	ବେଗୁନ୍	ବାଇଗନ୍	ବାଇଗଣ
(ଅମି)	ଖାଚ୍ଛି	ଖାଆଚ୍ଛି	ଖାଉଛି
	ଯାଚ୍ଛି	ଯାଆଚ୍ଛି	ଯାଉଛି
	ଆମରା	ଆମରାନ୍	ଆମ୍ଭେମାନେ
	ଆମାଦେର	ଆମଦେର	ଆମର
	କହିୟା	କହେକେରେ	କହି କରି
	ଶୁନା	ଶୁ	ଛୁଆ
	ଖାଚ୍ଛିସ୍	ଖାଆଚ୍ଛି	ଖାଉଛୁ
	ତୋମାଦେର୍	ତୁମ୍ଦେର୍	ତୁମର
(ତୁମି)	ଗିୟାଛିଲେ	ଯାଏ ଯାୟା } ଛିଲେ	ଯାଇଥିଲ
	କାତଲା	ଭାଲୁଡ଼	ଭାଲୁଡ଼
	ଗିୟାଛିଲାମ	ଯାଏଛିଲୁ	ଯାଇଥିଲୁ
	କହିବ	କହିବ	କହିବ
	ଡଙ୍ଗି	ଡଙ୍ଗା	ଡଙ୍ଗା
	ପିଆର୍	ପିଦୁଡ଼ୁ	ପିଜୁଳି
	ପିଠେ	ପିଠା	ପିଠା
	ଡଙ୍ଗିସେୟାଓୟା	ଡଏଁସାଓୟା	ଡେଇଁଯିବା
	ମେୟେ	ମାଇଆ	ମାଇ
	ଜଙ୍ଗ୍ଲେସ୍‌କରେ	ଜଙ୍ଗିସାକେରେ } ପଥ୍ଥରକେରେ }	ପଥ୍ଥର
	ବଙ୍ଗଳାଭାଷା	କେରାବଙ୍ଗଳା	ଓଡ଼ିଆଭାଷା
	ଲୁଣ୍‌ପେୟେ	କେମ୍ପା	କେମ୍ପା
	ମାଂସ	ମାଉଁସ	ମାଉଁସ
	ଘଡ଼ା	ଗଗ୍ରା	ଗଗ୍ରା
	ଭୁମୀର	କମୀର	କମ୍ଭୀର
	ଘୁମ	ନିଁଦ	ନିଦ ।]

କେରାବଙ୍ଗାଳୀ—ଦେ. ବି. (ଅସଲ ବଙ୍ଗାଳୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ରୂପରେ ବ୍ୟବହୃତ)—ଓଡ଼ିଶାରେ ବହୁକାଳରୁ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ବାସ କରୁଥିବା ବଙ୍ଗାଳୀ— Kerābaṅgālī A term jocularly used by the Bengalees for those of the Bengalees domiciled for generations in Orissa.

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ବଙ୍ଗଳାଭାଷା, ଓଡ଼ିଆ ଓ ହିନ୍ଦୀ ଉଭୟ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବରୁ ବିକୃତ ହୋଇଅଛି । ବିଶେଷତଃ 'ଖାଇ, ଯାଇ, ଆସି' (ଯାହାକି ବଙ୍ଗଳାରେ ଖେୟେ, ଯେୟେ, ଏସେ ହୁଏ ଓ ଓଡ଼ିଆରେ 'ଖାଇକରି, ଯାଇକରି, ଆସିକରି' ହୁଏ ଓ ହିନ୍ଦୀରେ 'ଖାକର୍, ଯାକର୍ ଆକର୍' ହୁଏ) ସ୍ଥଳରେ ଏମାନେ 'ଖାଏକେରେ, ଯାଏକେରେ, ଆସେକେରେ'—ଏହିପରି ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବାରୁ ଏହି 'କେରେ' ବ୍ୟବହାର ଯୋଗୁଁ, ଅସଲ ବଙ୍ଗାଳୀମାନେ ଏମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟଙ୍ଗ ବା ପରିହାସରେ 'କେରା' ନାମରେ ଡାକନ୍ତି । ଏହି 'କେରା' ଶବ୍ଦର ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିମୂଳକ ଅର୍ଥ 'କେରେ' ବ୍ୟବହାର କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି । ପୂର୍ବେ ଯେଉଁ ବଙ୍ଗାଳୀମାନେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଉପନିବେଶ କରୁଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବଙ୍ଗଦେଶୀୟ ବଙ୍ଗାଳୀମାନଙ୍କ ସମ୍ଭବ କମି ଯିବାରୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ପ୍ରଭାବରୁ ଏମାନଙ୍କ ଭାଷା ବିକୃତ ହୋଇଗଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସଭ୍ୟତା ଓ ରେଲ୍ ପ୍ରଭାବରୁ ଏମାନେ କ୍ରମଶଃ ନିଜର ବଙ୍ଗୀୟ ଭ୍ରାତାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ପର୍କ ଘନିଷ୍ଠ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଅଛନ୍ତି ।]

କେରାବାଲ—ଦେ. ବି—କେଶର କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୁଚ୍ଛ— Kerābāla A small bunch of hair.

କେରାମତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କରାମତ୍)—କରାମତ୍ (ଦେଖ) Kerāmat Karāmat (See)

ହନୁରଙ୍କ କେରାମତ୍ ନେକନାମି ଦୁନିଆରେ ଜାହେର୍

ଫକୀରମୋହନ. ଛଅମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

କେରାୟା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କିରାୟା)—ଭଡ଼ା— Kerāyā Rent or hire for the use of a thing or house. **କିରାୟା**

କେରାୟା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କେରାୟା ନେବା (ଦେଖ) Kerāyā kariba Kerāyā neba (See)

କେରାୟାଦାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କିରାୟାଦାର୍)— ଭଡ଼ାଦାର୍; ଯେ ଭଡ଼ାରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ଘର ଆଦି ନେଇ ଥାଏ—A renter; a lessee; a tenant; one who takes a thing or hire. **କିରାୟାଦାର**

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଜ୍ଞ୍ୟ	ଇଅ	ଭ	ନ୍ଦ

କେରାୟାଦେବା—ଦେ.କ୍ରି.—କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଭଡ଼ାରେ ଲଗାଇବା; ଭଡ଼ାରେ ଶ୍ରୁଡ଼ି ଦେବା—To let out a thing on rent or hire.
Kerāyā debā
କେରାୟା ଦେଓୟା
किरायादेना

କେରାୟା ନେବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଭଡ଼ା ଦେବା ଜଦାବରେ ମାଲିକ ଠାରୁ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା—To take a thing on hire or rent from the owner.
Kerāyā nebā
କେରାୟା ଲଓୟା
किराया लेना

କେରାସିନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କେରୋସିନ୍)—ଖଣିଜ ତୈଳବିଶେଷ; କେରାସିନ ତେଲ—Kerosine; a mineral oil.
Kerāsin
କେରୋସିନ
मिट्टीकातेल

କେରାସିନି—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କେରାସିନ୍ (ଦେଖ)
Kerāsini Kerāsin (See)

କେରି—ଦେ. ବି. (ଆଦରାର୍ଥକ)—ଶ୍ରେଷ୍ଠ କେରା; କ୍ଷୁଦ୍ରଗୁଚ୍ଛ—
Keri Small cluster or bunch.

ମରଳ ପଛେ ଛୁଟ କେରି
ପବନେ ଉଡ଼େ ଫିରଫିରି । ରାମଦାସ ଦାର୍ଦ୍ଧଭାବକ୍ତି ।

କେରିକେରି—ଦେ. ଅ. (ଆଦରାର୍ଥ)—ବହୁ କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୁଚ୍ଛରେ—
Kerikeri In small clusters; in small bunches.

ଚଳାଇ ନାଉ ଯାଏ ଲମ୍ବଇ କେରି କେରି । ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣ ।

କେରିପେ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ଅ.—୧ । କରୂପେ ? କି ପ୍ରକାରେ ?—
Keripe 1 In what way ? how ?
କେମନେ ୨ । କେଉଁ ଉପାୟରେ ?—2. By what means ?
कैसा

କେରୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ପିତାକୋରୁଆଁ (ଦେଖ)
Keruā Pitākoruañ (See)

କେରୁଆଳ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. କରବାଳ=ଖଡ୍ଗ; ସଂ. କୃପୀଟପାଳ=ଅରତ୍ନ; ଏହା ଖଡ୍ଗାକୃତି ଥିବାରୁ)—୧ । ଡଙ୍ଗାର ଆହୁଲା—1. The oars for propelling a boat.
Keruāla
କେରୟାଳ, କେରାଳ, ଦାଁଡ଼ ୨ । ପଖା ଲାଗିଥିବା ଆହୁଲା—
पतवार, पतवाल 2. An oar with a fan-shaped end.

[ଦ୍ର—ସାନ ସାପୁଆ ଡଙ୍ଗାରେ ପଖଯୁକ୍ତ ଆହୁଲାକୁ 'କେରୁଆଳ' କହନ୍ତି । ଏହା ସାପୁଆ ଡଙ୍ଗାରେ ଆହୁଲା ଓ ମଙ୍ଗଧରା ଦୁଇ କାମ ଚଳାଏ ।]

୩ । ଡଙ୍ଗାର ମଙ୍ଗଧରା—3. Helm; rudder.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଘୋଡ଼ାର ଲଗାମ—
The reins of a horse.

କେରୁଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କେତୁଙ୍ଗା (ଦେଖ)
Kerungā Ketrungā (See)

କେରେଞ୍ଚ—ବୈଦେ. ବି—କେରାଞ୍ଚ୍ (ଦେଖ)
Kereñch Kerañch (See)

କେରେଞ୍ଚ ଗାଡ଼ି—ବୈଦେ. ବି—କେରାଞ୍ଚ୍ ୧ (ଦେଖ)
Kereñcha gārdi Kerañch 1 (See)

କେରେଞ୍ଚି—ବୈଦେ. ବି—କେରାଞ୍ଚ୍ ୧ (ଦେଖ)
Kereñchi Kerañch 1 (See)

କେରେଞ୍ଚିଗାଡ଼ି—ବୈଦେ. ବି.—କେରାଞ୍ଚ୍ ୧—(ଦେଖ)
Kereñchigārdi Kerañch 1. (See)

କେରେନ୍ଦା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—କରନ୍ଦା (ଦେଖ)
Kerendā Karandā (See)

କେରେପେ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ଅ.—କେରୂପେ (ଦେଖ)
Kerepe Keripe (See)

କେରେୟା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ—କେରାୟା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kereyā (etc) Kerāyā etc (See)

କେରୋସାଇନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କେରୋସିନ୍)—
Kerosāin
କେରାସିନ୍ (ଦେଖ)
Kerāsin (See)

କେରୋସିନ୍—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବି—କେରାସିନ୍ (ଦେଖ)
Kerosin Kerāsin (See)

କେର୍ପା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. କୁରୂପ)—
Kerpā
(କେର୍ପୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
କେଖାଗୋଡ଼ିଆ; ବକ୍ରପଦ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Hobbling; (person) having crooked legs.

କେଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା—
Kel (root) 1. To play; to sport.
୨ । କମ୍ପିବା; ଥରିବା—
2. To shake; to tremble (M. W.)
୩ । ଗତି କରିବା; ଯିବା—
3. To go; to move (M. W.)

କେଲ୍ଭା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଉଲୁଆ; ନିର୍ବୋଧ; ଓଟ୍ଟ—
Kelbhā Foolish; idiotic; stupid.

କେଲକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କେଲ ଧାତୁ=କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା+ଅକ)—
Kelaka ୧ । ନାଚୁଆ—1. Dancer.
(କେଲକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେ ବକ ଭଙ୍ଗେ—2. A tumbler.
୩ । ଯେ ଖଣ୍ଡା ଦାଢ଼ରେ ଚାଲେ ଓ ନାଚେ—
3. One who walks and dances on the edge of a sword (M. W.)

କେଲତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କେଲିକଳାବତୀ)—
Kelati ୧ । ରତି ଦେବୀ—1. Wife of Cupid.

କେଲତି ଜନମ ଜନମର ଗୁରୁ ବାଦ । ଉଷ୍ଣ. ଲବଣାବତୀ ।

୨ । ରତି କ୍ରୀଡ଼ା—
2. Amorous sports of love; coition.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଠିକ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବତ୍ ଦେଖିବେ ।

କେଲା—ସଂ. ବି. (କେଳ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ + ଆ)—ବିଳାସ—
Kelā Sport.

ଦେ. ବି. (ସଂ. କେରଳ; ସମ୍ଭବତଃ ଏମାନେ କେରଳ ବା ଦକ୍ଷିଣ ଦେଶ ଆଡ଼ୁ ଆସିଥିବାରୁ ଏହିନାମ; କିମ୍ବା ସଂ. କେଳକ, କେଳକ ୨ । ୩ ଦେଖ)—

କେଳୁଣୀ, କେଳୁଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ. ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଯାଯାବର ଜାତିବିଶେଷ (ଏମାନେ ଭିକ୍ଷୁକ ଓ ସାପଖେଳା ଦେଖାନ୍ତି ଓ ଧୁଡ଼ୁକ ବଜାଇ ଗୀତ ବୋଲି ଭିକ ମାଗନ୍ତି ଓ ନଳରେ ଚଢ଼େଇ ଧରନ୍ତି)—
A wandering tribe living on begging, jugglery, snake-charming and catching birds; the Indian gipsies.

[ଦ୍ର—କେଳାମାନେ ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ଜାତିରେ ବିଭକ୍ତ । ଯଥା— ସାପୁଆ ବା ନାଗେଶ୍ୱରିଆ, ଗଡ଼ୁଡ଼ିଆ, ସଭ୍ରଶିଆ ବା ମୁଣ୍ଡପୋଡ଼ା, ନଳୁଆ, ମାଟିଆ, ବାଜୀକରିଆ, ଅଇସ୍ତାଗଡ଼ୁଡ଼, ଗୁଡ଼ିଳିଆ କେଳା ।

କେଳୁଣୀମାନେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଦେହରେ ଚିତା ଲୁଟନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ କଥା ବଙ୍ଗଳା ଓ ଓଡ଼ିଆ ମିଶା, ଧୁଡ଼ୁକ ବଜାଇ କେଳାଏ ଗୀତ ବୋଲନ୍ତି ଓ କେଳୁଣୀଏ ନାଚନ୍ତି । ଏମାନେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଏକାଦିକ୍ରମେ ବେଶି ଦିନ ରହନ୍ତି ନାହିଁ; ତାଳପତ୍ରରେ ଛାଉଣି ବାନ୍ଧି ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ବସା କରି ରହନ୍ତି ।]

କେଳାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଣିଜନ୍ତ ଓ ଅଣିଜନ୍ତ)—
Kelāibā ୧ । ମାଛ ବା ପରିବା ପ୍ରଭୃତିକୁ ପରିଷ୍କୃତ ଓ କଟାକଟି କରି ରନ୍ଧନର ଉପଯୋଗୀ କରିବା—
1. To chop or cut vegetables, fish etc for cooking.

୨ । ମଲା ମୃଗଆଦିକୁ ରାନ୍ଧିବା ଉପଯୋଗୀ କରିବା ପାଇଁ ତା ଦେହରୁ ଚମଡ଼ା ବାହାର କରି ମାଂସକୁ କାଟିବା—
2. To skin and cut an animal killed and chop it into pieces of meat to be cooked.

ବୁହାଇ ସେ ମୃଗକୁ ଲୋକଙ୍କ ହାତରେ
ଅପଣେ ସୁଯୋଧନ ଆଇଣ ସାଥରେ
ବସାଘର ସମୀପେ ପକାଇ କେଳାଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତ କରିବା—3. To tease.

୪ । ପାଚିଲା କଦଳୀଆଦି ଫଳରୁ ଖୋସା ଛଡ଼ାଇବା—
4. To skin ripe fruits.

ପକ୍ୱ କଦଳୀ କେଳାଇ ବେ କରଇ ରତ
ତେମନ୍ତ ତାଳ ଦେଇ ରେତ ପକାଇଣ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଲଆରୁ ଧାନ ଖୋସାକୁ ଛଡ଼ାଇବା—
To clear away the husks out of fried rice.

କେଳାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ଏକାଖୋଟେକେ ହାଣି-
Kelāibā ଦେବା—1. To cut asunder by one stroke.

୨ । ଭଜା ଧାନରୁ ଖଇ ପୃଥକ୍ କରିବା ପାଇଁ ଚଲାଇବା—
2. To sift fried paddy with a sieve to separate it from husks.

କେଳା କୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଭ୍ରମଣକାରୀ କେଳାଙ୍କ ପତ୍ର-
Kelā kurdiā କୁଡ଼ିଆ ପରି କ୍ଷୁଦ୍ର ଅସ୍ଥାୟୀ ଘର—
Any wretched hovel like the temporary ones of palm leaf raised by the Kelās or gypsies.

କେଳାଣ୍ଟି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଗୋବରୀ ଚଢ଼େଇ ପରି ଏକପ୍ରକାର
Kelāṇṭi ପକ୍ଷୀ—A species of bird.

[ଦ୍ର—ଗୋବରୀ ଚଢ଼େଇ ପରି ଏହାର ପଛପଟରେ ନାଲିଆ ରୋମ ଏବଂ ମୁଣ୍ଡରେ କଳାଚୂଳ ଥାଏ । ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ କଳା ଓ ଏହାର ପେଟ ପାଖ ଧଳା; ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣ ପାଉଁଶିଆ ।]

କେଳାସ—ସଂ. ବି. (କେଳା = ବିଳାସ + ସଦ୍ ଧାତୁ = ଅବସ୍ଥିତି କରିବା
Kelāsa + ଅଧିକରଣ. ଅ)—୧ । ସ୍ଫଟିକ—
1. Crystal (Apte).

୨ । (ସ୍ଫଟିକ ପରି ସ୍ୱଚ୍ଛ ହୋଇଥିବାରୁ) କୈଳାସ ପର୍ବତ—
2. The Kailāsa mountain.

କେଳି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ଅ—ଡାବଲ ପୁଆ ଖେଳରେ ହାରିବା ପିଲା
Keli ଏକନିଶ୍ୱାସରେ ଦଉଡ଼ିବା ବେଳେ ରାହା ଧରି ବୋଲିବା ପଦ—A word uttered by a boy who has got defeated in the Dābalapuā game.

କେଳି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କେଳ ଧାତୁ = କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା + ଭାବ. ଇ)—
Keli ୧ । କ୍ରୀଡ଼ା—1. Play; gambling.

୨ । ବିଳାସ; କୌତୁକ—2. Sport; amusement; diversion.

୩ । ପରିହାସ—3. Jesting; joke; mirth.

୪ । କାମକ୍ରୀଡ଼ା; ପ୍ରେମକ୍ରୀଡ଼ା; ରତି—4. Cohabitation; coition; amorous sport.

୫ । ପୃଥିବୀ—5. The earth.

ଦେ. ବି—ଗୁଡ଼ିଳି, ବିରିଆଦି ବଟାଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ଘିଅପକ୍ୱ ବା ବାଷ୍ପପକ୍ୱ ଏକପ୍ରକାର ପିଠା—
A kind of cake boiled in ghee or steam and prepared from pounded rice and other grains.

କେଳିକ—ସଂ. ବି. (କେଳ + କ)—ଅଶୋକ ବୃକ୍ଷ (ଦେଖ)
Kelika Asoka tree (See)

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । କ୍ରୀଡ଼ାପ୍ରିୟ—
1. Sportive (M. W.)

(କେଳିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କ୍ରୀଡ଼ାରତ—2. Sporting (M. W.)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଐ	ଓ	ଔ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	କ	ଚ	ଟ,ତ	ପ	ଯ	ଶ	ଷ	ହ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ୟ	ଅବାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ			ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଛ	ଠ,ଥ	ଫ	ର	ଷ	ସ	ଳ

କେଲି କଉତୁକ—ଦେ. ବ—୧ । ପ୍ରେମ ପରିହାସ—
Keli kautuka 1. Amorous sport; dalliance.
୨ । ରତି ଜନିତ ଆନନ୍ଦ—2. Delight or joy of coition.

କେଲିକଦମ୍ବ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଶ୍ୱେତ କଦମ୍ବ)—୧ । ଲୁରୁମ ଓ କଦମ୍ବ ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷ—1. A species of wild timber-tree); Stephygyne Parvifolia; Nauclia Parvifolia.
Kelikadamba
ଜାତିସ୍ମୃ
ସଂ. ନାମ—ଧାତ୍ରୀ କଦମ୍ବ, ପ୍ରାବୃଷ୍ୟ, ସୁଲକ୍ଷ୍ମା, ଭୃଙ୍ଗକଣ୍ଟକ, ମେଘାଦ,ପ୍ରିୟକ,ଶୀଘ,ପ୍ରାବୃଷେଣ୍ୟ କଲମ୍ବକ, ଶ୍ୱେତକଦମ୍ବ ।
ମ. ଭୁମ୍ବିକଦମ୍ବ, କଳଂବ
ଗୁ. କଲମ
ତେ. ମୋଗୁଲୁକଡମ୍ବି
କେଲିକଦମ, ପେଟପୂରିଆ
କଦମ, ଝାଞ୍ଜି, ହଳ୍ଦୁ, ହାଣ୍ଡୁ
[ଦ୍ର—ଏହାର କାଠ ହଳଦିଆ; କେହି କେହି ଏହାକୁ ଲୁରୁମ ଗଛ କହନ୍ତି । ଏହାର ରସ ପ୍ଲୀହୋଦର ନାଶକ ।]
୨ । କଦମ୍ବଫୁଲ ପରି ଦେଖାଯିବା ଅତସବାଜିରବିଶେଷ—2. A fire-work resembling the flowers of the Kadamba tree when lighted.

କେଲିକଳା—ସଂ. ବ.—୧ । ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ବୀଣା—1. The lute of the Goddess Saraswati.
Kelikalā
୨ । କ୍ରୀଡ଼ାରୂପ ବିଦ୍ୟା—2. The art of sproting; sportive skill.
୩ । ରତିକଳା; ରତିବିଦ୍ୟା—3. The art of amorous dalliance.
୪ । କ୍ରୀଡ଼ାରେ ନିପୁଣତା—4. Sportive skill.
୫ । ରତିକ୍ରୀଡ଼ା—5. Coition.
୬ । କୌତୁକପୂର୍ଣ୍ଣ ବା ରସିକତାଯୁକ୍ତ ଉକ୍ତି—
6. Amorous or sportive accents or address (Wilson.)

କେଲିକିଳ—ସଂ. ବ. ପୁ.—(କେଳି=ବିଳାସ+କିଳ୍ ଧାତୁ=କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । (ନାଟକରେ) ନାୟକଙ୍କ ବୟସ୍ୟ; ବିଦୂଷକ—The confidential companion of the hero of a drama (like jester).
Kelikila
୨ । ଶିବଙ୍କ ଅନୁଚରବିଶେଷ—
2. Name of an attendant of Śiba.

କେଲିକିଳା—ସଂ. ବ. (କେଳି+କିଳ୍ ଧାତୁ+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ରତି ଦେବୀ; କନ୍ଦର୍ପ ପତ୍ନୀ—The wife of Cupid.
Kelikilā

କେଲିକିଳାବତୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ରତି ଦେବୀ—
Kelikilābatī The wife of Cupid (Apte).

କେଲିକୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବ.—ଉଷ୍ଟ୍ର; ଓଟ—
Kelikīrṇa Camel (M. W.)

କେଲିକୁଞ୍ଚିକା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (କେଳି+କୁଞ୍ଚିକା)—ଶାଳୀ—
Kelikuñchikā Wife's younger sister (M. W.)

କେଲିକୁସୁମ—ଦେ. ବ.—ନୀଳ ଓ ନାଲି ପାଖୁଡ଼ାଯୁକ୍ତ ସାନ କୁସୁମଫୁଲ; ମାଣିକଗୁଡ଼ କୁସୁମ; ମାଣିକ ମକଦଲ—
Kelikusuma
ବୃନ୍ଦାବନୀ ଗେଁଦା, ଚିନେର ଗେଁଦା
ମାଣିକମକଦଲ
A species of red and blue-petalled Safflower; French marigold; Tagetes Patula.

କେଲିକୋଶ—ସଂ. ବ.ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କେଳି+କୋଶ)—୧ । ନଟ—
Kelikośa 1. An actor.
୨ । ନାଟୁଆ—2. Dancer.

କେଲିଗୃହ—ସଂ. ବ.—(୬ଷ୍ଠୀ ବା ୪ର୍ଥୀ ତତ୍; କେଳି+ଗୃହ)—
Keligṛuha କେଳିପୁର (ଦେଖ)
Kelipura (See)

କେଲିପର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କେଳି=କ୍ରୀଡ଼ା+ପର)—
Kelipara ୧ । କାମକ୍ରୀଡ଼ାରତ—1. Amorous; sportive; wanton.
(କେଳିପରା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । କାମୁକ—2. Lascivious; lustful.

କେଲିପୁର—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ବା ୪ର୍ଥୀ ତତ୍)—୧ । ନାଟ୍ୟଶାଳା—
Kelipura 1. A theatre-house.
୨ । କ୍ରୀଡ଼ାଗାର—2. A play-house.
୩ । ଦମ୍ପତିଙ୍କ କାମକ୍ରୀଡ଼ାର ରଙ୍ଗଭୂମିରୂପ ଗୃହ—
3. A room where lovers enjoy amorous sports.

କେଲିବୃକ୍ଷ—ଦେ. ବ.—କେଳିକଦମ୍ବ (ଦେଖ)
Kelibṛuksha Kelikadamba (See)

କେଲିଶୟନ—ସଂ. ବ. (୪ର୍ଥୀ ତତ୍; କେଳି+ଶୟନ=ଶଯ୍ୟା)—
Kelisayana ପଲଙ୍କ—Sofa; couch.

କେଲିଶଯ୍ୟା—ସଂ. ବ. (୪ର୍ଥୀ ତତ୍; କେଳି+ଶଯ୍ୟା)—ପଲଙ୍କ—
Kelisajyā Sofa; couch.

କେଲିସଚିବ—ସଂ. ବ. (୭ମୀ ତତ୍; କେଳି+ସଚିବ)—୧ । କ୍ରୀଡ଼ାସଙ୍ଗୀ,
Kelisachiba ବିଦୂଷକ ପ୍ରଭୃତି ବୟସ୍ୟ—1. A boon-companion; confidential friend.
୨ । କ୍ରୀଡ଼ା କୌତୁକ ଆଦିର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—
2 Master of the revels.

କେଲୀ—ସଂ. ବ.—(କେଳି ଧାତୁ=କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା+ଈ)—
Kelī କେଳି (ଦେଖ)
Keli (See)

କେଲୀପିକ—ସଂ. ବ. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ)—କେଳି ବା କୌତୁକ ନିମନ୍ତେ
Kelipika ପୋଷାଯିବା କୋକିଳ—A cuckoo kept for pleasure.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ୱରାନ୍ତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅଛି ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅଛି ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବିଶିଷ୍ଟ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ସାଥି ସଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବିଶିଷ୍ଟ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଦ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଲା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

କେଲୀବନୀ—ସଂ. ବି.—(୪ର୍ଥୀ ତତ୍ତ; କେଳି + ବନୀ = ଉଦ୍ୟାନ)—
Kelibanī କ୍ରୀଡ଼ୋଦ୍ୟାନ—
A pleasure-garden; a pleasure-park.

କେଲୀଶୁକ—ସଂ. ବି. (୪ର୍ଥୀ ତତ୍ତ; କେଳି + ଶୁକ)—
Kelīśuka କୌତୁକ ପାଇଁ ପୋଷାଯିବା ଶୁଆ—
A parrot kept or pleasure

କେଲୁଆର—ଦେ. ବି. ← କେରୁଆଳ (ଦେଖ
Keluāra Keruāla (See)
ଜାତି କେଲୁଆର ଖର ନାବେ ଅଛି ବହି—ଗୀତବୃନ୍ଦ. ନାମରତ୍ନଗୀତା ।

କେଲୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । କେଳାଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ—
Keluṇī 1. A female of the Kelā class.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ନାଚ କରନ୍ତି, ମାଇପଙ୍କ ଦେହରେ ଚଢ଼ା ଛୁଟନ୍ତି, ଉକ ମାଗନ୍ତି ।]
୨ । (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ; ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିର୍ଲଜ୍ଜା ସ୍ତ୍ରୀ—
2. A shameless woman; immodest woman.
୩ । (ଗାଳି) ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ସର୍ବଦା ଅନ୍ତଃପୁରରେ ନ ରହି ଦାଣ୍ଡକୁ ବାହାରେ—
3. (a term of abuse) A woman who does not observe the Purdah system.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମାକର୍ଡ଼ି ୨ (ଦେଖ)
Mākarḍi 2 (See)

କେଲୁଣୀ—ଦେ. ବି.—କେଲୁଣୀ (ଦେଖ)
Keluṇī Keluṇī (See)

କେଲୁଣୀ ହାତରେ ଅଢ଼ା—ଦେ. ପ୍ରବଚନ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ('କେଲୁଣୀ
Keluṇī hātare arḍhā ହସ୍ତରେ ଅଢ଼ା'ର ଭାବରୁ ଗୃହୀତ)—
ଦାନଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତି ହାତରେ ପରଶିବାର ଭାର ରହିବା—
Said when a liberal-handed man is entrusted with the work of serving meal.

କେଲେଣ୍ଡର—ବୈଦେ. ବି—କାଲେଣ୍ଡର (ଦେଖ)
Kelendar Kālendar (See)

କେଲେଶ—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. କ୍ଲେଶ)—କ୍ଲେଶ; କଷ୍ଟ—
Kelesa Trouble; hardship.

କେଲେଶୀ—ପ୍ରା.ବିଶ.(ସଂ.କ୍ଲେଶୀ)—କ୍ଲେଶରୋଗୀ;ଯେ କଷ୍ଟ ପାଉଥାଏ—
Kelesī Suffering; afflicted.
ଜଳ ନଦୀ କରେ ସବା ଦୁଅର କେଲେଶୀ—ମାର୍କଣ୍ଡେୟପୁରାଣ ।

କେଶ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କେସ୍)—୧ । ମକଦମା—
Keś 1. Case; litigation.
କେସ୍ ୨ । ଫଉଜଦାରୀ ମକଦମା—
କେସ୍ 2. Criminal case.
୩ । ଡାକ୍ତରଙ୍କଦ୍ୱାରା ଚିକିତ୍ସିତ ରୋଗୀ ବା ରୋଗ—
3. A case under the treatment of a doctor.

କ୍ୟାସ୍ ୪ । (ଇଂ. କାଶ୍) ନଗଦ ଟଙ୍କା—4. Cash.
କେସ ୫ । (ଇଂ. କେସ୍) ବାକସ; ଆଲମାରି—
5. A case or almira.
(ଯଥା—ସୋକେଶ୍; ଗ୍ଲାସ୍‌କେଶ୍ ।)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) (ଇଂ. କ୍ଲାସ୍)—ଶ୍ରେଣୀ; ପ୍ରକାର—
Class; kind.
(ଯଥା—ଏଠାରେ ଅନେକ କେଶ୍‌ର ଲୋକ ଅଛନ୍ତି ।)

କେଶ୍‌ବାକସ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାଶ୍‌ବକ୍ସ୍)—ହାତ ବାକସ; ଯେଉଁ
Keśbākasa ବାକ୍ସରେ ନଗଦ ଚଳନ୍ତି ତହବିଲ ରଖାଯାଏ—
Cashbox.

କେଶମୋହରିର—ବୈଦେ—୧ । (ଇଂ. କାଶ୍ + ଫା. ମୁହରିର୍) —
Keśmoharira ୧ । ଯେଉଁ କର୍ମଚାରୀ ନିକଟରେ ବା ଜିମାରେ ମାଲିକଙ୍କ ତହବିଲ ରଖାଯାଏ—
1. A clerk in charge of the master's cash.
୨ । (ଇଂ. କେସ୍ + ଫା. ମୁହରିର୍) ଯେଉଁ କର୍ମଚାରୀ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ମକଦମା ଆଦି ବୁଝିବା ପାଇଁ ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ—
2. A clerk in charge of the litigation of a person or estate.

କେଶ—ସଂ. ବି. (କ = ମସ୍ତକ + ଈଶ୍ ଧାତୁ = ପ୍ରଭୁତ୍ୱ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; କିମ୍ବା କେ ମସ୍ତକରେ + ଶୀ ଧାତୁ = ଶୋଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବାଳ—Hair.
୨ । ମୁଣ୍ଡର ବାଳ—
2. The hair of the head.
୩ । (କ = ଜଳ + ଈଶ)—ବରୁଣ—
3. The God of the ocean.
୪ । ବିଷ୍ଣୁ—4. Bishṇu.
୫ । ଘୋଡ଼ା ବା ସିଂହର ବେକ ଉପରେ ଥିବା ବାଳ—
5. The mane of a horse or lion.
୬ । ଆଲୋକରଶ୍ମି; କିରଣ—
6. A ray or pencil of light.
୭ । ସୁଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ; ଭୂରୁବେଳ; ଦ୍ରୀବେର—
7. A kind of perfume (M. W.) Pavonia Odorata.
୯ । ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—9. Name of a demon.

କେଶକ—ସଂ. ବିଶ. ସୁଂ. (କେଶ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Keśaka ୧ । ଯେ ଭଲ ଜୁଡ଼ା ବାନ୍ଧିପାରେ; କେଶ ବାନ୍ଧିବା
(କେଶିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଷୟରେ ନିପୁଣ—
1. Skilful in dressing the hair.
୨ । ଯେ ବାଳ ବିଷୟରେ ଭାରି ସତର୍କ—
2. Bestowing care upon the hair. (M.W.)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍	ଉଅ	ଙ୍ଗ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଙ	ନ

କେଶକର୍ମ—ସଂ. ବି—(ମ.ଷ.ତତ୍ପୁ, କେଶ ବିନ୍ୟାସ କର୍ମ) ମୁଣ୍ଡ ଚୁଣ୍ଡାଇବା; ମସ୍ତକର କେଶକୁ ସଜାଡ଼ିବା—The dressing of the hair of the head.
Keśakarma

କେଶକର୍ଷଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କେଶ + କର୍ଷଣ)—ଚୁଟିଛିଙ୍କା—Pulling by the hair.
Keśakarshaṇa

କେଶକଳାପ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କେଶ + କଳାପ)—
Keśakalāpa
୧ । କେଶଗୁଚ୍ଛ (ଦେଖ)
1. Keśaguchchha (See)
୨ । ମୁଣ୍ଡେ ବାଳ; ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା କେଶରାଶି—
2. A head of hair (M. W.)

କେଶକୀଟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କେଶ + କୀଟ)—ଉକୁଣୀ—Louse.
Keśakīṭa

କେଶଗର୍ଭ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କେଶ + ଗର୍ଭ)—
Keśagarbha
୧ । ବାଳର ବେଣୀ—
1. A braid of hair.
୨ । ବରୁଣ ଦେବ—
2. A name of the Deity Baruṇa.

କେଶଗୁଚ୍ଛ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କେଶ + ଗୁଚ୍ଛ)—
Keśaguchchha
୧ । ବାଳର କେଶ—
1. A tuft of hair.
୨ । କେଶ ସମୂହ—
2. A mass of hair.

କେଶଗୃହୀତ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; କେଶ+ଗୃହୀତ)—
Keśagṛuhīta
ଯାହାର ଚୁଟି ଧରି ବା ଛିଙ୍କା ହୋଇଥାଏ—Pulled or siezed by the hair.

କେଶଗ୍ରହ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କେଶ + ଗ୍ରହ)—
Keśagraha
କେଶଗ୍ରହଣ (ଦେଖ)
Keśagrahaṇa (See)

କେଶଗ୍ରହଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କେଶ+ଗ୍ରହଣ)—
Keśagrahaṇa
(ଯୁଦ୍ଧ ବା ରତି କାଳରେ) ବଳାତ୍କାରରେ କେଶ ଧରିବା; ଚୁଟିଛିଙ୍କା—
Catching one by the tuft of hair; pulling the hair.

କେଶଘ୍ନ—ସଂ. ବି. (କେଶ + ହନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Keśaghna
ଚନ୍ଦା ହେବା ରୋଗ—
Morbid baldness.

କେଶଚଣ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (କେଶ + ବହୁଳାର୍ଥେ. ଚଣ)—
Keśachaṇa
୧ । ଯାହାର ଗୁଡ଼ିଏ ସୁନ୍ଦର କେଶ ଅଛି—
(କେଶଚଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Having fine hair (M W.)
୨ । ବାଳ ଯୋଗୁଁ ଯେ ସୁପରିଚିତ—
2. Known by his hair (M. W.)

କେଶଚ୍ଛିଦ୍—ସଂ. ବି. (କେଶ + ଛିଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Keśachchhid
ଭଣ୍ଡାର—A barber; hair-dresser.

କେଶଜାୟା—ସଂ. ବି—ରତି କାଳରେ ସ୍ତ୍ରୀ ବା ପୁରୁଷର କେଶ ଧାରଣ—Siezing (a male or female) by the hair during coition.
Keśajāyā

କେଶଜାହ୍ନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କେଶର ମୂଳ; ବାଳମୂଳ—The root of the hair.
Keśajāha

କେଶଟ—ସଂ. ବି. (କେଶ + ଅଟ ଧାତୁ = ବିଚରଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Keśaṭa
୧ । ଛେଳି—1. Goat.
୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. A name of Bishṇu.
୩ । ଓଡ଼ିଶ; ଖଟମାଙ୍କଡ—3. Bed-bug.
୪ । ଉକୁଣୀ—4. Louse.
୫ । ଭାଇ—5. Brother.
୬ । କନ୍ଦର୍ପର ଶୋଷଣ ନାମକ ବାଣ—
6. One of the five arrows of Cupid (which parches the life of the victim).
୭ । ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ ଫଣଫଣା; ଶ୍ୟୋନାକ—
7. Bignonia Indica (M. W.)

କେଶଦାମ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କେଶ + ଦାମ)—
Keśadāma
କେଶଗୁଚ୍ଛ (ଦେଖ)
Keśaguchchha (See)

କେଶଦୁଦୁରୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କେଶରାଜ)—
Keśadudurū
ସଂ. କେଶରାଜ, ଭୃଙ୍ଗରାଜ, ଭୂନ୍ତଳବର୍ଦ୍ଧନ, କେଶରଞ୍ଜନ ପିତୃପ୍ରିୟ, ଭୃଙ୍ଗ, ଅଙ୍ଗାରକ ଭୃଙ୍ଗାର, ମାର୍ଦ୍ଦବ
କେଶରିୟା, କେଶରାଜ, କେଶ୍ତେ, କେଶତିୟା, ଭୀମରାଜ,
ମକ୍ରରା, ମୋଗରିୟା, କୁକୁର ମାଂଗରା
ଫା. ଜମ୍ରରୁଦରୁ
ଆ. ଦଗ୍ରାଜ୍
ଡେ. ଗୁଣ୍ଡକଲଗରରେଟ୍ଟ, ଭୃଙ୍ଗରାଜ
ସୋମରାଜୀ ବର୍ଗର ~~ସଦୁ~~ କର୍କଶ ଲତାଳିଆ ଶାକବିଶେଷ—Eclipta Prostrata; Eclipta Alba (creeper); Wedela Calendulacea.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ ଶ୍ୱେତ ଓ ଧଳା, ପତ୍ର ଅଧମୁଣ୍ଡୀ; ବର୍ଷତମାମ୍ ଫୁଲ ଫୁଟେ; ଏହି ଗଛର ପତ୍ରକୁ ଛେଚିଲେ ଯେଉଁ କଳାରସ ବାହାରେ ସେ ରସରେ ଦେଶୀ କାଳୀ ହୁଏ । ଏହା କଟୁରସ, ଉଷ୍ଣ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ କେଶ ଓ ଚର୍ମର ଉପକାରକ, ରସାୟନ, ବଳକର ଓ ଦନ୍ତର ଦୃଢ଼ତା ସମ୍ପାଦକ; ଏହା କଫ, ବାତ, କିମି, ଶ୍ୱାସ, କାସ, ଶୋଥ, ଆମଦୋଷ, ପାଣ୍ଡୁ, କୁଷ୍ଠ, ନେତ୍ରରୋଗ ଓ ଶିରୋରୋଗରେ, ଉପକାରୀ ।]

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା ଦରକାର ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ପୃଷ୍ଠାରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପଶ୍ଚାତରେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ୍ଣ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ୍ଣ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଉ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

କେଶଧାରଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କେଶ + ଧାରଣ)—
Keśadhāraṇa ବାଳକୁ ନ କାଟି ବଢ଼ାଇବା; ବାଳ ଛଡ଼ିବା—
Keeping i. e. not cutting the hair; letting the hair grow long.

କେଶଦରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କେଶଦୁଦୁରୀ (ଦେଖ)
Keśandarā Kesadudurā (See)

କେଶପକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (କେଶ + ଗୁଚ୍ଛାର୍ଥେ ପକ୍ଷ)—୧ । କେଶଗୁଚ୍ଛ (ଦେଖ)
Keśapaksha 1. Keśaguchchha (See)
୨ । ଥାନମୁଦୁରୀ; କପାଳର ଦୁଇ ପାଖ—
2. The temples (M. W.)

କେଶପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି—ରକ୍ତାପମାର୍ଗ—The red variety of
Keśaparṇṇī Achyranthes Aspera plant.

କେଶପାଶ—ସଂ.ବି. (୬ଷ୍ଠୀତତ୍;କେଶ + ପାଶ)—୧ । କେଶଗୁଚ୍ଛ(ଦେଖ)
Keśapāśa 1. Keśaguchchha (See)
୨ । ସଜ୍ଜିତ କେଶ—2. Ornamented or dressed up hair.

କେଶ ପ୍ରସାଧନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କେଶ + ପ୍ରସାଧନ)—
Keśa prasādhana ମୁଣ୍ଡ ଭୁଣ୍ଡାଇବା କର୍ମ—
Combing of the hair.

କେଶ ପ୍ରସାଧନୀ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କେଶ + ପ୍ରସାଧନୀ)—ପାଳଅଁ -
Keśa prasādhanī A comb for the hair; hair-comb.

କେଶ ପ୍ରସାର—ସଂ. ବି—ବାଳ ସଫା କରିବା—
Keśa prasāra Cleaning the hair (M. W.)

କେଶବ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (କେଶ + ପ୍ରଶସ୍ତାର୍ଥେ ବ; ଯାହାଙ୍କର ପ୍ରଶସ୍ତ
Keśa [illegible] କେଶ ଅଛି)—ପ୍ରଶସ୍ତ କେଶବିଶିଷ୍ଟ—
Blessed with a profuse or fine bunch of hair on the head.
ସଂ. ବି. (କେଶିନ୍=ଅସୁରବିଶେଷ + ବା ଧାତୁ=ହିଂସା କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; କେଶୀ ଦୈତ୍ୟକୁ ବଧ କରି ଥିବାରୁ)—୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—1. Śrīkṛushṇa.
୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishṇu.
୩ । ପରମେଶ୍ୱର—3. God; The Supreme Being.
୪ । ମାର୍ଗଶିର ମାସ—4. The month of Mārgaśira (M. W.)
୫ । ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ; ମଣ୍ଡାଳୁସ୍ତମ—
5. Rottleria Tinctoria (M. W.)
୬ । (କେ=ଜଳରେ + ଶବ=ମୃତ୍ୟୁର)—ଜଳରେ ଭାସୁ ଥିବା ମୃତ୍ୟୁର—6. A dead body floating on water.
ଦେ. ବି. ପୁଂ—ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
A name given to males.

କେଶବ କୋଇଲି—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶାର ଭକ୍ତ କବି ବଳରାମ ଦାସଙ୍କ
Keśaba koili ଲିଖିତ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ବା ଗୀତବିଶେଷ—
An Oriya song, every couplet beginning with thirty four letters of the Oriya consonants by poet Jagannātha Dāsa.
[ଦ୍ର—ଏହା କୃଷ୍ଣ ମଥୁରାକୁ ଯିବାରୁ ଯଶୋଦାଙ୍କ କ୍ରନ୍ଦନ ବର୍ଣ୍ଣନା-ସୂଚକ ଗୀତ; ଯଶୋଦା କୋକିଳକୁ ଆପଣା ଦୁଃଖ ଜଣାଇ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମଥୁରାରେ କହିବା ସକାଶେ ଗୀତ ବୋଲୁଅଛନ୍ତି ।]

କେଶବଚନ୍ଦ୍ର ପଟ୍ଟନାୟକ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର
Keśabachandra paṭṭanāyaka ଶେଷ ଭାଗରେ ଗଞ୍ଜାମର ପାରଳା ରାଜ୍ୟରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିବା କରଣବଂଶୀୟ କବି—A famous poet of this name born of a Karaṇa family in the estate of Parlakhimidi in the district of Ganjam in the last quarter of the 18th century.
[ଦ୍ର—ଏ ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ଗୀତ—ନାଟ୍ୟମୟ ସାତକାଣ୍ଡ ରାମାୟଣ ରଚନା କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ରଚିତ ରାମାୟଣ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଗଞ୍ଜାମରେ ଅପମାନ ହୁଏ । ଭରତକାଣ୍ଡର ଶୋକାବହ ଘଟନାମାନ କବି ଏଥିରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ନାହାନ୍ତି । କବି କେଶବଚନ୍ଦ୍ର କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ସମସାମୟିକ ଥିଲେ । ୧୮୩୪ ସାଲରେ ଏ ରାମାୟଣ ରଚନା ଶେଷ କରିଥିଲେ ।]

କେଶବଚନ୍ଦ୍ର ସେନ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ବଙ୍ଗର ବିଖ୍ୟାତ ଧର୍ମ-
Keśabachandra sena ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ;ଏ ନବବିଧାନ ବ୍ରାହ୍ମ ସମାଜର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା—Name of a Bengalee religious reformer.
[ଦ୍ର—ଜନ୍ମ ୧୮୩୮, ମୃତ୍ୟୁ ୧୮୮୪ । ଏ ଜଣେ ଧର୍ମବୀର, ମିଶ୍ରଭାଷୀ ଓ ବକ୍ତା ଥିଲେ ।]

କେଶବ ଦାସ—ଦେ ବି. (ନାମ)— ଉତ୍କଳର ଜନୈକ ପ୍ରାଚୀନ କବି—
Keśaba dāsa A classical poet of Orissa.
[ଦ୍ର—ଏହି କବି (ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ଶହ ବର୍ଷ ତଳେ) ମହାଭାରତର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବୃତ୍ତାନ୍ତକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ସୁଚରିତ୍ରାରତ ନାମକ ଖଣ୍ଡିଏ ଗ୍ରନ୍ଥ କାବ୍ୟ ରଚନା କରିଅଛନ୍ତି—ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

କେଶବନ୍ଧ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କେଶ + ବନ୍ଧ)—ବାଳ ବାନ୍ଧିବାପାଇଁ
Keśabandha ବ୍ୟବହୃତ ଫିତା; ପାଟଫୁଲ—The hair-band.

କେଶବନ୍ଧନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କେଶ + ବନ୍ଧନ)—ବାଳରେ ଗଣ୍ଠି
Keśabandhana ପକାଇବା—Tying the hair into a knot.

କେଶବପନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କେଶ + ବପନ)—
Keśabapana ୧ । ବାଳ କାଟିବା—
1. The clipping of the hair.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଥ	ଭ	
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଭ	ନ୍	

୨ । ଖିଅର ହେବା—2. Shaving of the hair.

କେଶବ ଭାରତୀ—ବେ. ବ. (ନାମ)—ଚୈତନ୍ୟ ଦେବଙ୍କ ଦୀକ୍ଷାଗୁରୁ (କାଟୋୟାରେ ଏହାଙ୍କ ଅସ୍ଥାନ ଥିଲା)—
Keśaba bhāratī Name of the spiritual preceptor of Śrī Chaitanya.

କେଶବର୍ଦ୍ଧନ—ସଂ. ବ. (କେଶ+ବୃଧ୍ ଧାତୁ=ବଢ଼ିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Keśabarddhana ୧ । ବାଳ ବଢ଼ିବା—
1. The growth or increase of one's hair.
୨ । (କେଶ+ବୃଧ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ଯେଉଁ ଔଷଧ ବା ତୈଳଦ୍ୱାରା କେଶ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ—
2. A medicine or oil for the growth of the hair.
୩ । ବାଳବଢ଼ଣୀ ଲତା; ଶତାବରୀ ଲତା—
3. A creeper; Asparagus Racemosus.

କେଶବର୍ଦ୍ଧନୀ—ସଂ. ବ—ଅତିବଳା; ବଜ୍ରମୂଳୀ; ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Keśabarddhanī Sida Rhomboides (M. W.)

କେଶବାବାସ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କେଶବ+ଆବାସ)—
Keśabābāsa ୧ । ବୈକୁଣ୍ଠ—1. The abode of Bishṇu.
୨ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥବୃକ୍ଷ—
2 The Ficus Religiosa; the holy fig tree.
୩ । ବିଷ୍ଣୁମନ୍ଦିର—3. A temple of Bishṇu.

କେଶବାଳୟ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କେଶବ+ଆଳୟ)—
Keśabālaya କେଶବାବାସ (ଦେଖ)
Keśabābāsa (See)

କେଶବିନ୍ୟାସ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କେଶ+ବିନ୍ୟାସ)—
Keśabinyāsa ୧ । ମୁଣ୍ଡର ବାଳରୁ ସଜାଇ କରି ବାନ୍ଧିବା; ସୁନ୍ଦା ପକାଇବା—
1. Dressing of the hair of the head.
୨ । ଜୁଡ଼ା; ଖୋପା—2. Chignon
୩ । କେଶ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଗଣ୍ଠି—3. Coiffure.

କେଶବେଶ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କେଶ+ବେଶ)—
Keśabeśa ୧ । କେଶବିନ୍ୟାସ (ଦେଖ)
1. Keśabinyāsa (See).
୨ । କେଶଗୁଚ୍ଛ – 2. A tress of hair (M.W.)

କେଶବେଷ୍ଟ—ସଂ. ବ. (କେଶ+ବିଶ୍ ଧାତୁ+ତ)—ବାଳରୁ ବିଭାଗ
Keśabeshṭa କରି ସୁନ୍ଦା କାଢ଼ିବା; ଟେରି—The artistic parting of the hair of the head.

କେଶମାର୍ଜକ—ସଂ. ବ. (କେଶ+ମାର୍ଜକ)—ପାଳଅଁ—
Keśamārjaka Comb.

କେଶମାର୍ଜନ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କେଶ+ମାର୍ଜନ)—ବାଳ
Keśamārjana ଝୁଣ୍ଡାଇବା—Combing of the hair.

କେଶମାର୍ଜନୀ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କେଶ+ମାର୍ଜନୀ)—ପାଳଅଁ—
Keśamārjanī Hair-comb.

କେଶମୁଷ୍ଟି—ସଂ. ବ—ମହାଳଗଛ; ମହାନିମ୍ବ (ଦେଖ)
Keśamushṭi Mahānimba tree (See)

କେଶର—ସଂ. ବ. (କେ=ଜଳରେ+ଶୃ ଧାତୁ=ଶୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା+
Keśara କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; କେଶ+ର)—
(କେସର—ଅନ୍ୟରୂପ) ୧ । କିଞ୍ଜଲ୍କ; ଫୁଲର କେଶାକାର ସୂକ୍ଷ୍ମାଂଶ—
1. The filaments of a flower.
୨ । ଘୋଡ଼ା ଓ ସିଂହ ଆଦିଙ୍କର ବେକର ବାଳ—
2. The mane of a horse or lion.
୩ । ବକୁଳ; ବଉଳଫୁଲ ଓ ଗଛ—
3. A large tree bearing fragrent flowers; Mimusops Elengi.
୪ । ନାଗେଶ୍ୱର; ନାଗକେଶର—
4. Mesuafera (tree and its fragrant flower).
ମୁଚୁକୁନ, କଣ୍ଟା, କେଶର, ତମାଳ—ଦ୍ୱାଦଶାଥ, ଚଲିବା ।
୫ । ସୁନାଗ; ସୁଲଙ୍ଗ—
5. Mast wood; Alexandrian Laurel.
୬ । ପାଚିଲା ଆମ୍ବ ବା ତାଳ ଆଦିର ଚେର ବା ତନ୍ତୁ—
6. Fibre of a ripe mango or palm fruit (M. W.).
୭ । କୁସୁମ ଗୁଳ—7. Rottleria Tinctoria (M. W.)
୮ । ସୁନା—8. Gold. (M. W.)
ବେ. ବ—୧ । ପଦ୍ମବୀଜ; ପଦ୍ମଫୁଲର ଗେଣ୍ଡୁରୁ ବାହାରିବା ଛୋଟ ଓ କୋମଳ ଅଣ୍ଡାକାର ବୀଜ—
1. The seeds of lotus.
୨ । ଜାଫ୍ରାନ୍ କେଶର—2. Saffron.
୩ । କେଶୁର (ଦେଖ)
3. Keśura (See)
୪ । ଡିମ୍ବର ହଳଦିଆ ଅଂଶ—
4. The yolk of an egg.
୫ । (ଲା. କାଇସର୍) ଜର୍ମାନିର ଭୂତପୂର୍ବ ସମ୍ରାଟଙ୍କର ଉପାଧି—
5. The title of the ex-emperor of Germany.

କେଶରଚନା—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କେଶ+ରଚନା)—
Keśarachanā କେଶବିନ୍ୟାସ (ଦେଖ)
Keśabinyāsa (See)

କେଶରଞ୍ଜନ—ସଂ. ବ—୧ । କେଶଦୁଦୁରା (ଦେଖ)
Keśarañjana 1. Keśadudurā (See)

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ନଥିବ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖା ହେଉନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭ�ୂତ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଶିରୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଶିଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ବାଳକୁ ରଙ୍ଗାଇବା—
2. Colouring or dyeing of the hair.

କେଶରଞ୍ଜନୀ—ଦେ. ବି—ପାଣିଆଁ—Hair-comb.
Keśarañjanī

କେଶରଦା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କେଶରାଜ)—କେଶଦୁଦୁରା (ଦେଖ)
Keśaradā Keśadudurā (See)

କେଶରପାଣ୍ଡିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଆଳ) ବି—ବାଟଛାପୁଲି (ଦେଖ)
Keśarapāndiā Bātachhāpuli (See)

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୁଷ) ବି—ଚକ୍ରବାକ ପକ୍ଷୀ—
The Ruddy Goose.

କେଶରାଜ—ସଂ. ବି—୧ । କେଶଦୁଦୁରା (ଦେଖ)
Keśarāja 1. Keśadudurā (See)

୨ । କଜଳପାତ୍ର ପରି ଚୁଲଥିବା ପକ୍ଷିବିଶେଷ—
2. Hair-crested Drongo; Chibia Hottentotta.

[ଦ୍ର—ଏ ପକ୍ଷୀର ଚଞ୍ଚୁ ଦୀର୍ଘ ଓ ଅଗବଙ୍କା; ମୁଣ୍ଡର ପଛଆଡ଼ ଗୋଟା କେତେ ଲମ୍ବ କେଶ ଗୋଛ ହୋଇ ଉଠିଥାଏ; ଏ ଫଳ ଓ ଫୁଲ ମଧ୍ୟରୁ ବକଥଣ୍ଡାଦ୍ୱାରା ମଦ୍ୟ ଖାଇପାରେ । ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ।]

କେଶରି—ସଂ. ବି—ହନୁମାନ୍‌ଙ୍କ ପିତା—
Keśari Name of the father of Hanūmān.

କେଶରିକା—ସଂ. ବି. (କେଶର + ଇକ)—ବାସନ ମାଜିବା କନାପୁଡ଼ା; ମଳାମୁଡ଼ା—A clout for cleaning utensils and ornaments. (M. W.)
Keśarika

କେଶରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କେଶର + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । କେଶରବିଶିଷ୍ଟ—
Keśarī (କେଶରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Maned; having a mane.

ସଂ. ବି—୧ । ସିଂହ—1. Lion.
୨ । ରାଜା—2. King.
୩ । ସମ୍ରାଟ—3. Emperor.
୪ । ଅଶ୍ୱ—4. Horse.
୫ । ବାନର—5. Monkey.
୬ । ଓଡ଼ିଶାର ପୁରାତନ ରାଜବଂଶବିଶେଷ—
6. A family of ancient kings of Orissa.

[ଦ୍ର—କେଶରୀ ବଂଶୀୟ ରାଜାମାନେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୫୨୦ ରୁ ୧୦୪୨ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ । କେଶରୀବଂଶର ରାଜତ୍ୱ କାଳରେ 'କଳିଙ୍ଗ' ପରିବର୍ତ୍ତରେ 'ଉତ୍କଳ' ଏହି ନାମର ବେଶି ପ୍ରଚାର ହେଲା—ଭୁବନେଶ୍ୱର. ଉତ୍କଳଇତିହାସ ।]

୭ । ହନୁମାନର ଲୌକିକ ପିତା—
7. The reputed father of Hanūmān.

ହନୁମାନ ହୋଇଛି କେଶରୀଙ୍କ ଝେଟେ,
ଲାଳ କରି ଛାଡ଼ି ପକାଇଛି ଓଟେ । ବଳରାମ. ରାମାୟଣ ।

୮ । (ଶବ୍ଦର ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲେ) ଶ୍ରେଷ୍ଠ—
8. Chief; famous

୯ । ନାଗେଶ୍ୱର (ଦେଖ)
9. Nāgeśwara (See)

୧୦ । ହସ୍ତୀ—10. Elephant.

୧୧ । ମର୍କଟବିଶେଷ (ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଏକ ସେନାପତିର ନାମ)—
11. One of the monkey-lieutenants of Rāmachandra.

୧୨ । ପୁନ୍ନାଗ (ଦେଖ)
12. Punnāga (See).

ବକସିର ଗୋଇଛନ୍ତି କେଶରୀ (୯) କେଶରୀ (୧୨)
ଚଳସେ ଶାଖାରେ ଦେଖ କେଶରୀ (୫) କେସର
ବଦାର ଯାଇଛି ବର କେଶରୀ (୧) କେଶୁରୀ (୧୦)
ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଛି ମାନ କେଶରୀ (୪) କେଶରୀ (୩) ।
ଭକ୍ତ ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୧୩ । ଜଳଚର ପକ୍ଷୀବିଶେଷ—
13. Name of an aquatic bird (M. W.).

୧୪ । ରକ୍ତ ଶିଗ୍ରୁ; ନୀଳ ଶିଜନାଗଛ—
14. A variety of Moringa with red flowers (M. W.)

୧୫ । ଲେମ୍ବୁଗଛ—15. A citron tree (M. W.)

୧୬ । କୁସୁମ ଗୁଳ୍ମ—
16. A plant; Rottleria Tinctoria (M.W.)

କେଶହନ୍ତ୍ରୀ—ସଂ. ବି.—ଶମୀବୃକ୍ଷ—
Keśahantrī Spung tree; Rosepis Spicigera.

କେଶହସ୍ତ—ସଂ. ବି. (କେଶ + ଗୁଚ୍ଛାର୍ଥେ. ହସ୍ତ) —କେଶଗୁଚ୍ଛ (ଦେଖ)
Keśahasta Keśaguchchha (See)

କେଶହୀନ—ସଂ. ବିଣ.—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; କେଶ + ହୀନ.)—କେଶଶୂନ୍ୟ; ନିବାଳୁଆ; ଟାଙ୍ଗରା; ଶିଆଳଶିଆ—
Keśahīna Destitute of hair; bald.

କେଶା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କେଶରାଜ)—କେଶରାଜ ୨ (ଦେଖ)
Keśā Keśarāja 2 (See)

କେଶାକର୍ଷଣ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; କେଶ + ଆକର୍ଷଣ)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଚୁଟିକୁ ଝିଙ୍କିବା କର୍ମ, ଚୁଟିଝିଙ୍କା—
Keśākarshaṇa Pulling a person by the hair.

କେଶାକେଶି—ସଂ. କ୍ରି. ବି. (କେଶ + କେଶ + ଇ)—ପରସ୍ପର ଚୁଟି ଝିଙ୍କାଝିଙ୍କି; ପରସ୍ପର ଚୁଟି ଧରାଧରି ହୋଇ ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧ ହୁଏ—(literally hair to hair) Fighting by mutual pulling of the hair.
Keśākeśi

କେଶାନ୍ତ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; କେଶ + ଅନ୍ତ)—୧ । କେଶର ଅଗ୍ର—
Keśānta 1. The ends of the hair.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ, ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଉଥ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଣ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଥ	ଊ	ନ୍

୨ । ଶିଶୁର ଚୂଡ଼ାକରଣ ସଂସ୍କାର—2. The ceremony of the first clipping of the hair of a child; the ceremonial tonsure of a Hindu boy.

୩ । ଭାଲରେ କେଶ ଜନ୍ମିଥିବା ସ୍ଥାନର ସୀମାନ୍ତ; ବେଣି—3. The border of the hair on the forehead (M. W)

କେଶି—ଦେ. ବ—୧ । ଔଷଧ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ; ଭୂତକେଶୀ (ଦେଖ) Bhūtakeśī (See)

ସଂ. ବି. (ନାମ)—କେଶୀ ୨ (ଦେଖ) Keśī 2 (See)

କେଶିକ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ. (କେଶ+ଇକ)—
Keśika ଯାହାର ବେଶି ବାଳ ଥାଏ—
(କେଶିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Having fine or luxuriant hair (M.W.)

ନ—ବାଳବତୀ ଲତା; ଶତାବରୀ—
Asparagus Racemosus creeper (M. W.)

କେଶିନିସୂଦନ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କେଶିନ୍+ନିସୂଦନ=ବିନାଶକ)—
Keśinisūdana ୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ନାମ—
1. A name of Śrīkṛushṇa, the slayer of the demom Keśī.

୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. An epithet of Bishṇu.

କେଶିନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (କେଶିନ୍+ଈ)—
Keśinī କେଶୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Keśī.

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଦୁର୍ଗା—1. Goddess Durgā.

୨ । ଅପ୍ସରୋବିଶେଷ—2. Name of an Apsarā.

୩ । ରାବଣର ମାତା—
3. Name of the mother of Rābaṇa.

୪ । ଜଟାମାଂସୀ—
4. Nardostachis Jaṭāmāṁsī (plant).

କେଶିହା—ସଂ. ବି. (କେଶିନ୍+ହନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Keśihā କେଶିନିସୂଦନ (ଦେଖ)
Keśinisūdana (See)

କେଶୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କେଶ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Keśī ୧ । ବାଳୁଆ—1. Hairy.

୨ । ଯାହାର ବାଳ ସୁନ୍ଦର ଓ ଲମ୍ବ—
2. Having fine or long hair.

ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଲାଗେ, ଯଥା—ଘନକେଶୀ, ସଂ. କେଶିନ; କେଶା)—କେଶ ଯୁକ୍ତ—
(in compounds) Haired (as in long-haired)

ଗୁରୁ ଗୁମାଳର ତଳକ ବରଣୀ ଚନ୍ଦ୍ରବଦନ ଗୁରୁକେଶୀ ।
ପାଳକୃଷ୍ଣ. ଜଗମୋହନ ।

ସଂ. ବି—୧ । ମାଚକା; ଔଷଧ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
1. A kind of herbarious plant; Hibiscus Cannabinus.

୨ । କଂସର ମଲ୍ଲ; ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ; (ଏହାକୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବଧ କରିଥିଲେ)—2. The name of a demon slain by Śrīkṛushṇa.

୩ । ନଦୀବିଶେଷ—
3. The name of a river.

କେଶୀ ନଦୀ ତୀରେ ବସି ବସୁଦେବଙ୍କ ଦ୍ରୋଣ ।
ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଅଶ୍ୱ ।

୪ । ବିଷ୍ଣୁ—4. Bishṇu.

୫ । ସିଂହ—5. Lion.

୬ । ଘୋଡ଼ା—6. Horse.

କେଶୁର—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଶେରୁ; କଶେରୁକ; କଶେରୁ)—
Keśura ୧ । ମୁଥା ଜାତୀୟ ତୃଣ—
କେଶର 1. A kind of grass with bulbuous root and long stalk; Scirpus Kysoor;
ଡେ. ଇଷ୍ଟକୋଡ Cyperus Esculentis.
ମ କଚରୀ

୨ । କୈବର୍ତ୍ତ ମୁସ୍ତକ; କେଉଟ ମୁଥା—
2. Hexastachoia Roxb.

ମେଘ ବରଷିଲେ ଝରେ ଝରେ କେଶୁର ମାଇଲ ଗୋ—ଶିଶୁ ବୀତ ।

କେସନ—ଦେ. ଅ (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. କୀଦୃଶ)—
Kesana ୧ । କିପ୍ରକାରେ ?—
1. In what manner ?

୨ । କିପରି ?—2. How ?

କେସନେ—ଦେ. ଅ—କେସନ (ଦେଖ)—
Kasane Kesana (See)

କେସର—ସଂ. ବି (କେ=ଜଳରେ+ସୃ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କେଶର (ଦେଖ)—
Kesara Keśara (See)

କେସରୀ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି (କେସର+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍)—
Kesarī କେଶରୀ (ଦେଖ)—
Keśarī (See)

କେସୁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଶେଯରେ ପକାଇବା ଚାଦର; ବିଛଣା-ଚାଦର—Bed sheet.
Kesu

କେସେ—ଦେ. ସର୍ବ (ସଂ. କଃ ଏଷଃ)—କେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ? କିଏ ସେ ?—
Kese Who ? Who is he ?

କେହି ନଗର ସ୍ୱରୁ ଚୁରୁ । ଶିଖା ବ ବୃଷରୁ ସରୁପଦ
ହେଲ ଚୁରୁ ଗୁରୁସ୍ତ କେସେ । ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

କେହି—ଦେ. ଅ (ପ୍ରାଚୀନ) (ସଂ. କଂ. ଏହି; କୋହି)—କିପରି ?—
Kehi How ?
କେମନେ ସରବା ଜଳ ଜଳିବନ ମୋ ଚୁଲ-ଏ ତେହ କେହି ସହିବ ।
कैसा ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ସ୍ୱରାରେ ଦୃଢ଼ତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ସେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବିହୀନ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଷ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଣ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗଣ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ

ଏ କଥା କେହି ମୋର ଜିଜ୍ଞାସା ଉଦ୍ଧାରବ—ବୃଷ୍ଣିଜ୍ଞ ଦ. ମହାଭାରତ. ଅନ ।

କେଉଁ ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. କିମ୍, କୋହ୍ନ)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି—
କୀହି Someone; anyone.

ଦେ. ବିଣ—କୌଣସି (ବ୍ୟକ୍ତି)—Some (person).

କେହିଅବା—ଦେ. ସର୍ବନାମ—୧ । କେହି କେହି; କେହିକଦବା;
Kehiabā ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟକ (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. (Persons) Very few; if any.

୨ । ବୋଧହୁଏ କେହି ଜଣେ—2. At least some one.

କେହିଁ—ଦେ. ଅ—କେହି ୧ (ଦେଖ)—
Kehiñ Kehi 1. (See)

କେହିକଦବା—ଦେ. ସର୍ବନାମ—କେହି କେହି; ଖୁବ୍ କମ୍ ସଂଖ୍ୟକ
Kehikadabā (ବ୍ୟକ୍ତି)—Very few persons, if any.

କେହିକିମିତି—ଦେ. ସର୍ବନାମ—କେହିକଦବା (ଦେଖ)—
Kehikimiti Kehikadabā (See)

କେହିନାଁକେହି—ଦେ. ସର୍ବନାମ—କେହି ଜଣେ ହେଲେ ନିଶ୍ଚୟ—
Kehināñkehi Some one certainly; anyone.

କେହିବା—ଦେ. ସର୍ବନାମ—କେହିଅବା (ଦେଖ)—
Kehibā Kehiabā (See)

କେହୁ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ସର୍ବନାମ—(ସଂ. କୋହ୍ନ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି;
Kehu କେହି—Someone; anyone.

କେଉଁ ଧନମଦେ ମତ୍ତ କେହୁ, କେହୁ ଜନମଦେ—
କୀହ ବ୍ୟାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

କେହୁଣସି—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ସର୍ବନାମ (ସଂ. କୋହ୍ନ) ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି—
Kehuṇasi Anyone; someone.

କେଉଁ ଦେ. (ପଦ୍ୟ.) ବିଣ (ସଂ. କିଂହ୍ନ)—କୌଣସି; କିଛିହେଲେ—
କୀନସା Any; some.

କେହୁଣସି ସୁଖରୁ ନ କର ଅବଧାନ—ପ୍ରାଚୀ. ଉତ୍ତରକାଣ୍ଡ ।

କେହୁଣି—ଦେ. ସର୍ବ. ଓ ବିଣ—କେହୁଣସି (ଦେଖ)
Kehuṇi Kehuṇasi (See)

କେହୁଣିସି—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ ଓ ବିଣ—କେହୁଣସି (ଦେଖ)
Kehuṇisi Kehuṇasi (See)

କେହ୍ନେ—ଦେ (ପଦ୍ୟ) ଅ (ସଂ. କଦାପି; କେନ)—କିପରି ?—
Kehne How ?

ସୁତ କୋହ୍ନେ ହେଲେ ରହିବ ବଳ ଗୋହ—ମାର୍କଣ୍ଡେୟପୁରାଣ ।

କୈ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଶବ୍ଦ କରିବା—
Kai (root) To sound.

କୈ—ଦେ. ବି—କଇ (ଦେଖ)
Kai Kai (See)

କୈଂଶୁକ—ସଂ. ବି (କିଂଶୁକ+ଅ)—ପଳାଶ ଫୁଲ—
Kaiṁsuka Flower of the Butea Frondosa tree.

କୈଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି—କଇଁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kaiñ (etc) Kaiñ etc (See)

କୈଁକୈଁ—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—କଇଁକଇଁ (ଦେଖ)
Kaiñkaiñ Kaiñkaiñ (See)

କୈଁରିକଣ୍ଟିଆ—ଗ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କଇଁରିକଣ୍ଟିଆ (ଦେଖ)
Kaiñrikaṇtiā Kaiñrikaṇtiā (See)

କୈଁଶିକାକୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—କଇଁଚିକାକୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Kaiñsikākurḍi Kaiñchikākurḍi (See)

କୈକଇ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କୈକେୟୀ (ଦେଖ)
Kaikaī Kaikeyī (See)

କୈକୟ—ସଂ. ବି (କେକୟ+ଅ)—କେକୟ ଦେଶର ରାଜା—
Kaikaya The king of the Kekaya country.

କୈକୟୀ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. କୈକେୟୀ)—କୈକେୟୀ (ଦେଖ)
Kaikayā Kaikeyī (See)

କୈକୟୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କେକୟ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Kaikayī କୈକେୟୀ (ଦେଖ)
Kaikeyī (See)

କୈକସ—ସଂ. ବି (କିକସ+ଅ)—ରାକ୍ଷସ—
Kaikasa Demon.

କୈକିରାତ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—କାମୁକ ବ୍ୟକ୍ତି—
Kaikirāta An amorous person.

କୈକେୟ—ସଂ. ବି (କେକୟ+ଅ,—୧ । କେକୟ ଦେଶର ରାଜା—
Kaikeya 1. A king of the Kekaya country.

୨ । କୈକେୟୀଙ୍କର ପୁତ୍ର ଭରତ—
2. Bharata, the son of Kaikeyī.

ବଧୂ ଗର୍ଭଂ, ସାର କୈକେୟ ରକ୍ଷେ ଉରସେ—ରଘୁ. କୈକେୟୀଶବଲାସ ।

କୈକେୟୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କେକୟ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ; ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Kaikeyī ଦଶରଥପତ୍ନୀ ଓ ଭରତମାତା—
The mother of Bharata and a wife of Daśaratha.

[ଦ୍ର—ଏ ଦଶରଥଙ୍କର ମଧ୍ୟମା ଓ ପ୍ରିୟତମା ରାଣୀ ଥିଲେ; ଦୁଷ୍ଟା ଭୁଲା ମନ୍ଥରାର ପ୍ରରୋଚନାରେ ଦଶରଥଙ୍କୁ ଏକ ସତ୍ୟ କରାଇ, ରାମଙ୍କ ରାଜ୍ୟାଭିଷେକର ପୂର୍ବ ଦିନ ରାମଙ୍କୁ ଚଉଦ ବର୍ଷ କାଳ ବନକୁ ପଠାଇଥିଲେ ଏବଂ ଆପଣାର ପୁତ୍ର ଭରତଙ୍କୁ ରାଜା କରାଇଥିଲେ ।

କୈଞ୍ଚି—ଦେ. ବି—କଇଞ୍ଚି (ଦେଖ)
Kaiñchi Kaiñchi (See)

କୈଞ୍ଚିକାକୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—କଇଁଚିକାକୁଡ଼ି (ଦେଖ)—
Kaiñchikākurḍi Kaiñchikākurḍi (See)

କୈଟଭ—ସଂ ବି (କୀଟ+ଭୂ ଧାତୁ=ପ୍ରାପ୍ତି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ନିପାତନ) ଦୈତ୍ୟ ବିଶେଷ (ବିଷ୍ଣୁ ଏହାକୁ ବଧ କରିଥିଲେ)—A demon (killed by Bishṇu).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ନ୍ତ

କୈଟଭଜିତ୍—ସଂ. ବି (କୈଟଭ + ଜି ଧାତୁ = ଜୟ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ବିଷ୍ଣୁ—Bishṇu.
Kaiṭabhajit

[ଦ୍ର—ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣାନ୍ତର୍ଗତ ଚଣ୍ଡୀରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ଯେ ପୃଥିବୀର ମହାପ୍ରଳୟ କାଳରେ ବିଷ୍ଣୁ ଅନନ୍ତଶଯ୍ୟାରେ ଶୟନ କରିଥିବା ବେଳେ ତାଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣମୂଳରୁ ମଧୁ ଓ କୈଟଭ ନାମକ ଦୁଇଟି ଅସୁର ବାହାରି ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନାଭିକମଳୋଦ୍ଭୂତ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ବସିଲେ । ନିଦ୍ରାରୁ ଉଠି ବିଷ୍ଣୁ ତାଙ୍କୁ ବଧ କଲେ; ତାହା କରି ନ ଥିଲେ ବ୍ରହ୍ମା ନୂତନ ସୃଷ୍ଟି କରି ପାରି ନ ଥାନ୍ତେ ।]

କୈଟଭହା—ସଂ. ବି. (କୈଟଭ + ହନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—କୈଟଭଜିତ୍ (ଦେଖ)
Kaiṭabhahā — Kaiṭabhajit (See)

କୈଟଭାରି—ସଂ. ବି. (୭ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୈଟଭ + ଅରି)—କୈଟଭଜିତ୍ (ଦେଖ)
Kaiṭabhāri — Kaiṭabhajit (See)

କୈତକ—ସଂ. ବି. (କେତକ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—କେତକୀଫୁଲ—The yellow flower of Screwpine.
Kaitaka

ସଂ. ବିଣ—କେତକସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to the Screwpine.

କୈତବ—ସଂ. ବି. (କିତବ = ବଞ୍ଚକ + ତତ୍କର୍ମାର୍ଥେ. ଅ)—
Kaitaba

୧ । ମିଥ୍ୟା—1. Falsehood; lie.
୨ । ଛଳ; କପଟ—2. Fraud; deceit; craftiness.
୩ । ଠକାମି—3. Swindling; cheating.
୪ । ରତ୍ନବିଶେଷ; ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟ—
4. Lapis lazuli (gem).
୫ । ଦ୍ୟୂତକ୍ରୀଡ଼ା; ପଶାଖେଳ—5. Gambling.
୬ । ପଶାଖେଳରେ ରଖାଯିବା ବାଜି—
6. A wager in a gambling or dice-play.
୭ । ଧାତୁରା (ଦେଖ)
7. Dhāturā (See).
୮ । ଠକ—8. A cheat.
୯ । ଜୁଆରି—9. A gambler.

କୈତବକ—ସଂ. ବି (କୈତବ + କ)—ଜୁଆଖେଳ—Gambling.
Kaitabaka

କୈଥ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କପିତ)—କଇଥ (ଦେଖ)
Kaitha — Kaitha (See)

କୈଥା—ଦେ. ବିଣ—କଇଥା (ଦେଖ)
Kaithā — Kaithā (See

କୈଦ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)— ବୈଦେ.ବି ଓ ବିଣ (ଆ)—କଇଦ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kaid (etc) — Kaidi etc (See)

କୈଦ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—କଇଦ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kaidi (etc) — Kaidi etc (See)

କୈଫତ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଆ)—କଇଫତ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kaiphat (etc) — Kaiphat etc (See)

କୈଫିୟତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)— କଇଫତ୍ (ଦେଖ)
Kaiphiyat — Kaiphat (See)

ଏଚେମୁଡ଼ାଏ ଝଙ୍କା ଛଡ଼ ସକାଶେ ପାଣ୍ଡିଆ ଗାଳି ଖାଇ
ସେଇଁପରି କୈଫିୟତ ଦେଇଥିଲି, ସେଥିର ସାରମର୍ମ ଏହି—
ଫକୀରମୋହନ. ଛଅମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

କୈବର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବି. (କେବର୍ତ୍ତ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—କେଉଟ; ଧୀବର—A fisherman; a boatman.
Kaibartta

କୈବଲ୍ୟ—ସଂ. ବି. (କେବଳ + ଭାବେ. ଯ; ଦେହ ଏବଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ତ୍ୟାଗ କରି ଆତ୍ମାର କେବଳତ୍ୱ)—
Kaibalya

୧ । ଐକାନ୍ତିକତା—1. Soleness.
୨ । ଏକତା—2. Absoluteness; oneness.
୩ । ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦ; ଅଖଣ୍ଡାନନ୍ଦ—
3. Absolute bliss; beatitude.
୪ । ସଂସାର ମୁକ୍ତି; ମୋକ୍ଷ—
4. Emancipation of the soul from worldly bondage.

ଗାଥାରୁ ବୋଲନ୍ତି ମଞ୍ଚ ଯେବେ ଜାଣ ଭଲ
ସେ ଯେବେଟି ଏ ସଂସାରେ ଲଭଇ କୈବଲ୍ୟ—ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୂଜାଣ ।

୫ । ଦୁଃଖଜନକବୃତ୍ତିରୂପ ମୋକ୍ଷ—
5. Absolute indifferenece to physical sufferings and worldly concerns.
୬ । ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ସହିତ ମିଳନ; ପରମାତ୍ମାରେ ଜୀବାତ୍ମାର ବିଲୀନ—
6. Absolute identity of the human soul with the Universal Soul; the state of absorption in God; ('when God in man is one with man in God' Tennyson).

ଦେ. ବି.—(ମୋକ୍ଷପ୍ରାପ୍ତିର ପ୍ରଧାନସମୟ ବୋଲି) ଦେବତାଙ୍କର ପ୍ରସାଦ ବା ପାଦୁକ—The flower or other offerings brought down from a Deity and made over to the devotee for being partaken of.

କୈବ୍ରତ—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. କୈବର୍ତ୍ତ)—କୈବର୍ତ୍ତ (ଦେଖ)
Kaibrata — Kaibartta (See)

କୈମୁତିକ—ସଂ. ବି. (କିମ୍ + ଉତ = କିମୁତ + ଇକ)—ନ୍ୟାୟବିଶେଷ; ମୁହେଁ ମୁହେଁ ପ୍ରମାଣିତ ହେବା ଭଳି ନ୍ୟାୟ—A self-evident reasoning; axiomatic reasoning; a reasoning which requires no proof.
Kaimutika

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଭାରକୁ ଦୁର୍ବଳ ବ୍ୟକ୍ତି ବହନ କରି ପାରେ, ସେ ଭାରକୁ ସବଳ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେ ବହନ କରିବ, ଏଥିରେ ଆଉ

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପରେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଉ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଟ' ଦେଖିବେ ।

ସନ୍ଦେହ କଅଣ ? ଏଭଳି ନିଃସନ୍ଦେହ ଯୁକ୍ତି । ସଂ. 'କିମୁତ'ର ଅର୍ଥ— ଆଉକଣ ?, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ କଅଣ ? ଅର୍ଥାତ୍—'ଅତ୍ର ସନ୍ଦେହୋ ନାସ୍ତି ।']

କୈୟାଁ—ଦେ. ବି—କୟାଁ (ଦେଖ)
Kaiañ Kayañ (See)

କୈରବ—ସଂ.ବି. (ସଂ. କେ=ଜଳରେ+ରବ୍ ଧାତୁ+ଅ=କୈରବ= ହଂସ; କୈରବ+ଉପପ୍ରିୟାର୍ଥେ. ଅ)—
Kairaba
୧ । କୁମୁଦ; କଇଁ; ଶ୍ୱେତୋତ୍ପଳ—
1. White water-lily.
୨ । ବଞ୍ଚକ; ଶଠ; ଠକ—2. Swindler; cheat.
୩ । ଶତ୍ରୁ—3. Enemy.

କୈରବିଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୈରବ+ସମୂହାର୍ଥେ. ଇନ୍; ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Kairabiṇī
୧ । କୁମୁଦପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଳାଶୟ—
1. A place or tank full of water-lilies.
୨ । କୁମୁଦିନୀ; କୁମୁଦ ବନ—
2. An assemblage of white water-lilies.
୩ । କୁମୁଦ ଗଛ—3. A water-lily plant.

କୈରବୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୈରବ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Kairabī
ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା; କୌମୁଦୀ; ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ—
Moon-light.

[ଦ୍ର—ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଲାଗିଲେ କଇଁ ଫୁଲ ଫୁଟେ ବୋଲି କବି-ସମୟପ୍ରସିଦ୍ଧି ଅଛି । ବସ୍ତୁତଃ କଇଁ ଫୁଲ ରାତିରେ ଫୁଟେ ଓ ଦିନରେ ପ୍ରାୟ ମୁଦି ହୋଇ ଯାଏ ଏବଂ ଯଦି ଦିନରେ ଫୁଟେ ଓ ରାତିରେ ମୁଦି ଯାଏ ।]

କୈରାତ—ସଂ. ବିଣ. (କିରାତ+ଅ)—କିରାତସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Kairāta Relating to Kirātas.
ବି—୧ । କିରାତମାନଙ୍କ ରାଜା—
1. A king of the Kirātas.
୨ । (କିରାତ+ସମାନାର୍ଥେ. ଅ)—
ବ୍ୟାଧ ଭଳି ବଳବାନ୍ ମନୁଷ୍ୟ—
2. A strong man (as strong as a hunter.)
୩ । କିରାତଚନ୍ଦନ; ଚନ୍ଦନବିଶେଷ—
3. A kind of Sandal-wood.
୪ । ଭୂନିମ୍ବ; କିରାତତିକ୍ତ; ଚିରେଇତା ଗୁଳ୍ମ—
4. A bitter medicinal plant.

କୈରି—ଦେ. ବି—୧ । ଧାନ ଆଦି ରଖିବାର ବଡ଼ ଟୋକେଇ; କଇଡ଼—
Kairi 1. A big basket for storing grain.
୨ । ଧାନ ଆଦି ସାଇତି ରଖିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଳର ମରେଇ-
. A big receptacle for grain made of plaited straw.

କୈରିକଣ୍ଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କଇଁରିକଣ୍ଟିଆ (ଦେଖ)
Kairikaṇṭiā Kaiñrikaṇṭiā (See)

କୈଳ—ସଂ. ବି. (କେଳି+ସମୂହାର୍ଥେ. ଅ)—
Kaila
୧ । କେଳି ସମୂହ; କ୍ରୀଡ଼ା ସମୂହ—
1. Sports; games.
୨ । (+ଉତ୍କର୍ଷାର୍ଥେ. ଅ) ସୁଖ—2. Happiness.

କୈଳାସ—ସଂ. ବି. (କେଳି+ଅ=କୈଳ=କ୍ରୀଡ଼ା ସମୂହ; ସୁଖ+ଆସ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା+ଅଧିକରଣେ. ଅ)—
Kailāsa
ଶିବ ଓ କୁବେରଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ; ହିମାଳୟସ୍ଥ ଗିରିବିଶେଷ—
The Kailāsa mountain (one of the Himalayan mountains); the abode of Śiba and Kubera.

[ଦ୍ର—ଏହା ତିବ୍ବତ୍ ଦେଶର ପର୍ବତ, ହିମାଳୟର ଉତ୍ତରରେ ଅବସ୍ଥିତ । କୈଳାସର ପ୍ରଧାନ ଲାମାଙ୍କର ରାଜଧାନୀ ଦାରଚିନ କୈଳାସ ପର୍ବତଠାରୁ ୪୦ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଦାରଚିନ-ଲାମାଙ୍କର ଅନୁମତି ନ ନେଇ କେହି କୈଳାସ ପର୍ବତକୁ ଯାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଠାରେ ସକଳ ପଶୁ ଶ୍ୱେତକାୟ, ବେଳେ ବେଳେ ଏଠାରେ ରାତିରେ ଶୋଇଥିବା ଲୋକ ଉପରେ ବରଫ ପଡ଼ି ତାହାକୁ ଚାପି ଦିଏ । ଏ ପର୍ବତର ଆକୃତି ଦୋଳବେଦି ପରି । କୈଳାସ ପର୍ବତ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ନଦୀବେଷ୍ଟିତ । ନଦୀର ତୀରେ ତୀରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ପଥ ଅଛି । ଗୌରୀ କୁଣ୍ଡରୁ ଆକାଶଭେଦ କରି ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଦେଶକୁ ଯେଉଁ ତୁଷାରାବୃତ ଶୃଙ୍ଗ ଉଠିଛି ତାକୁ କୈଳାସ ଶିଖର କହନ୍ତି । ଏହାର ଆକାର ଶିବଲିଙ୍ଗ ସଦୃଶ । ଏଥିରେ ଶତ ଶତ ତୁଷାର-ମଣ୍ଡିତ ଶିବଲିଙ୍ଗ ସଦୃଶ ଶୃଙ୍ଗ ଅଛି । ଏ ଶୃଙ୍ଗମାନ କୈଳାସା-ନ୍ତର୍ଗତ ହେଲେହେଁ କୈଳାସର ସର୍ବୋତ୍ତମ ଶିଖରକୁ କୈଳାସ କୁହାଯାଏ । ଏ ପର୍ବତରେ ଅନେକ ଗୁମ୍ଫା ବୌଦ୍ଧ ମଠ ଅଛି । ଏଠାରେ ଥିବା ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟରେ ଶୁଭ୍ରପ୍ରସ୍ତର ନିର୍ମିତ ଶିବଲିଙ୍ଗ ଅଛନ୍ତି । ଲାମାମାନେ ସ୍ନାନାନ୍ତେ କୁଙ୍କୁମ, କେଶର ଦେଇ ମନ୍ତ୍ରପାଠ-ପୂର୍ବକ ଏହି ଲିଙ୍ଗମାନଙ୍କୁ ପୂଜା କରନ୍ତି ଓ ଏମାନଙ୍କ ଆରତି ବେଳେ ଶଙ୍ଖ, ବଂଶୀ ଓ ଡମରୁ ବାଜେ । ଶିବମନ୍ଦିରର ପାର୍ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତୀ ମନ୍ଦିରରେ ଚତୁର୍ଭୁଜା କାଳୀମୂର୍ତ୍ତି ଅଛନ୍ତି । ନିକଟରେ ମାନସହ୍ରଦ ।]

କୈଳାସଗଙ୍ଗା—ଦେ ବି. (ନାମ)—ହିମାଳୟସ୍ଥ ବାହାରିଥିବା ନଦୀର ତିବ୍ବତୀୟ ନାମ—
Kailāsagangā
The Tibbetan name of river Gogra.

[ଦ୍ର—ଏହି ନଦୀ ଭାରତରେ ସରଯୂ ବା ଘର୍ଘରା ବା ଘଗ୍ରା ନାମରେ ପରିଚିତ ।]

କୈଳାସନାଥ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; କୈଳାସ+ନାଥ)—
Kailāsanātha
କୈଳାସବାସୀ (ଦେଖ)
Kailāsabāsī (See)

କୈଳାସବାସୀ—ସଂ. ବି. (କୈଳାସ+ବସ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା+ କର୍ତ୍ତୃ.ଇନ୍;୧ମା. ୧ବ)—
Kailāsabāsī

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଲସ୍ଟ	ଭ୍ରଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	●	ନ

୧ । ଶିବ—1. Śiba.

୨ । କୁବେର—

2. Kubera, the God of riches.

କୈଶିକ—ସଂ. ବିଣ. (କେଶ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—୧ । କେଶସମ୍ବନ୍ଧୀୟ

Kaiśika —1. Pertaining to the hair; capillary.

୨ । କେଶ ପରି ସରୁ; କେଶତୁଲ୍ୟ—

2. Hair-like; fine as hair.

ସଂ. ବି. (କେଶ + ସମୂହାର୍ଥେ. ଇକ)— ୧ । କେଶସମୂହ—

1. A mass of hair.

୨ । ଆଦରସ—2. The sentiment of love.

୩ । କାମ—3. Lust.

କୈଶିକାକର୍ଷଣ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୈଶିକ+ଆକର୍ଷଣ)—(ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)–ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ କେଶ ତୁଲ୍ୟ ଛିଦ୍ରଦ୍ୱାରା ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମରୂପେ ଆକର୍ଷଣ କରିବା ଶକ୍ତି; ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥର ଯେଉଁ ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ସୂକ୍ଷ୍ମ ଛିଦ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ନଳରେ ଜଳାଦି ଉପରକୁ ଟାଣିହୋଇ ଯାଏ । (ଯଥା—ଦୀପର ଗର୍ତ୍ତରୁ ବଳତାର ଛିଦ୍ର ବାଟେ ଶିଖାକୁ ତେଲ ଟାଣି ଦେବା)

Kaiśikākarshaṇa

(science) Capillary attraction.

କୈଶିକାନାଡ଼ୀ—ଦେ. ବି. (ଦେହବିଜ୍ଞାନ ନପରିଭାଷା)—କେଶପରି ସରୁ ଶିରାପ୍ରଶିରା—Cappillary arteries.

Kaiśikā nāḍī

କୈଶୋର—ସଂ. ବି. (କିଶୋର + ଭାବେ. ଅ)—୧ ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥା—

Kaiśora 1. Boyhood.

୨ । ନବଯୌବନାବସ୍ଥା—2. Early youth.

[ଦ୍ର—୧୦ ବର୍ଷ ଠାରୁ ୧୫ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବସ୍ଥାକୁ କୈଶୋର ବୋଲାଯାଏ ।]

କୈଶ୍ୟ—ସଂ. ବି. (କେଶ + ସମୂହାର୍ଥେ. ଯ)—କେଶଗୁଚ୍ଛ—

Kaiśya A cluster or tuft of hair.

କୈସର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଲା. କାଇଜର୍)—କାଇଜର୍ (ଦେଖ)

Kaisar Kāijar (See)

କୈସର୍-ଇ-ହିନ୍ଦ୍—ବୈଦେ. (ଫା.)—ବି. ୧ । ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ ବା ଭାରତର ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଉପାଧି—1. Emperor of India.

Kaisar-i-hind

କୈସର-ଇ-ହିନ୍ଦ **କାଇଜର-ଇ-ହିନ୍ଦ୍** ୨ । ଭାରତ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ପଦକବିଶେଷ—

2. The Kaisar-i-hind medal awarded by the Emperor of India to persons who render meritorious public service in India.

କୈସରବାଗ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.=ସମ୍ରାଟଙ୍କ ବଗିଚା)—ଲକ୍ଷ୍ନୌରେ ଥିବା ଅଯୋଧ୍ୟାର ପୂର୍ବତନ ନବାବଙ୍କ ପ୍ରମୋଦୋଦ୍ୟାନର ନାମ (ଏଥିରେ ଚାରିଟି ପଥର ଫାଟକ ଅଛି; ଏହା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ନବାବ ଓ ବେଗମ୍‌ମାନଙ୍କ ସ୍ନାନାଗାର ଅତି ବିଚିତ୍ର)—

Kaisarbāg

କୈସରବାଗ **କାଇଜରବାଗ** Name of a pleasure-garden of the late Nawabs of Lucknow.

କୋ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବ (ସଂ. କିମ୍) କେଉଁ—

Ko What; which.

କୋ ବୈଦେ.(ଇଂ.) ବି. ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ—କେମ୍ପାନୀ ବା ବାଣିଜ୍ୟ-ସଂଘ—(ଯଥା. ବ୍ରଜଲାଲ୍ ଲାଭଜୀ ଆଣ୍ଡ୍ କୋ)—

An abbreviation for 'Company' (e. g. Vrajalal Lavji & Co.)

କୋଅପରେଟିଭ୍ ସୋସାଇଟି—ବୈଦେ. (ଇଂ)ବି.—ଗ୍ରାମର ଗରିବମାନଙ୍କୁ ମହାଜନମାନଙ୍କର ଅତ୍ୟଧିକ ସୁଧର ଦାଉରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଅନୁକୂଳ୍ୟ, ସୂଚନା ଓ ସାହାଯ୍ୟରେ ଗ୍ରାମର ବିଶିଷ୍ଟ ଲୋକମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ଋଣଦାନ ସମିତି—

Kcaparetibh sosaiti

କୋଅପରେଟିଭ ସୋସାଇଟି Co-operative society.

କୋଆଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—(ନଈମୁହାଁଣରୁ ଧରା ଯିବା)

Koārḍi ଏକ ପ୍ରକାର ଲୁଣି ମାଛ—A species of sea-fish caught at the mouths of rivers.

କୋଇ—ଦେ. ବି—ତୈଜସାବର୍ତ୍ତୀ; ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଦି ଧାତୁ ଆଉଟିବାର ମାଟିପାତ୍ର—

Koi An earthen pot for melting metal; melting pot; goldsmith's crucible.

ମୁଚି

କୁଠାଳି

କୋଇନ୍ତା—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. କୁନ୍ତୀ)—କୁନ୍ତୀ; ପାଣ୍ଡବ ମାତା—Kuntī; the mother of the Pāṇḍabas.

ମୁଁ ତ କୋଇନ୍ତା ଘରେ ଶୁତ
କରିବ ପଢ଼ି ଅଗ୍ନି ଦୂତ—ରୁପଚ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

Kointā

କୋଇନ୍ତୀ—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. କୁନ୍ତୀ)—

Kointī କୋଇନ୍ତା (ଦେଖ)—Kointā (See)

କୋଇଲା—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କୋଲ୍)—୧ । ଅଙ୍ଗାର—

Koilā 1. Charcoal.

କୟଲା ୨ । ଖନିଜାତ ପଥରକୋଇଲା—

କାୟଲା 2. Coal.

ବିଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କପିଳ) ପାଣ୍ଡୁର ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ; ପାଣ୍ଡୁରା; କପିଳ—

Of a pale or yellowish red or yellowish white colour; reddish brown; auburn.

କୋଇଲାଖଣି—ଦେ. ବି.—(ଇଂ. କୋଲ୍ + ସଂ. ଖନି)—ଯେଉଁ ଖଣିରୁ କୋଇଲା ବାହାରେ—

Koilākhaṇi Coal-mine; colliery.

କୟଲାର ଖନି

କୋୟଲେକୀ ଖାନ

କୋଇଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋକିଳ)—୧ । କୋକିଳ; ପିକ—

Koili 1. The Indian cuckoo; the sweet warbler of India; Koel; Endynamis Honorota.

କୋୟଲ

କୋୟକ

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅସର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ପର୍ଶ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରେ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ବଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଥ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଳ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଂ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବତ୍ ଦେଖିବେ ।

ଆମେରଶାଁଷ ୨ । ଆମ୍ବଟାଳୁଆ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଶସ—
ଗିରୀ; ଗୁଦା; କୋଇଲୀ 2. The kernel inside the mango-seed.

୩ । କୋକିଳକୁ ସମ୍ବୋଧନ କରି ରଚିତ ହୋଇଥିବା କରୁଣରସାତ୍ମକ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଚଉତିଶାବିଶେଷ (ଯଥା— କେଶବକୋଇଲ,କାନ୍ତକୋଇଲ, ବାରମାସୀକୋଇଲ) — 3. A class of Oria poems with 34 stanzas addressed to the cuckoo.

କୋଇଲଖା—ଦେ. ବ—କୋଇଲଖିଆ (ଦେଖ)
Koilikhā Koilikhiā (See)

କୋଇଲଖିଆ—ଦେ. ବ. (ସଂ. କୋକିଳାକ୍ଷ)—ପାଣିକୂଳରେ ଜନ୍ମିବା ବାସକାନ୍ଦ ବର୍ଗର ଶାକଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Koilikhiā

ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—କୋକିଳାକ୍ଷ; କୁଳକ; ଝିଣ୍ଟି; ଇକ୍ଷୁଗନ୍ଧା; କାକେକ୍ଷୁ; ଇକ୍ଷୁର; କ୍ଷୁରକ; ଉକ୍ଷୁ; କାଣ୍ଡେକ୍ଷୁ; ଶୃଗାଳୀ; ଶୃଙ୍ଗଳୀ; ଇକ୍ଷୁବାଳିକା; ଶୂରକ; ଶୃଗାଳ-ଘଣ୍ଟୀ; ବଜ୍ରାସ୍ଥି; ଶୃଙ୍ଗଳା; ବନକଣ୍ଟକ; ବଜ୍ର; ବଜ୍ରକଣ୍ଟକ; ନିକ୍ଷୁର, ଛତ୍ରକ; ଶୁକ୍ଳପୁଷ୍ପ, ଅଭିଚ୍ଛତ୍ର
କୁଳେଖାଡ଼ା; କୁଳେକାଁଟା; କୁଳିକା; କୋଳିକା, କଣ୍ଟି ଝାଣ୍ଟି; ~~ଝାଣ~~ଝାଁଟି; କୁଳିଆଖାଡ଼ା; କାଁଟାକୁଳିକା
ତାଲମୀଖନା; କୈଲଯା
ମ. କୋଳସା; ବଖରା
ତେ. ଗୋଲମିଡ଼ିଚେଟ୍ଟୁ; ଗୋଗ୍ଗ
ଶୁ. ଏଖରେ

Long-leaved Barleria; Hygrophila Spinosa; Ruellia Longifolia; a thorny plant growing in the bank of tanks etc.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ପେନ୍ଥାପେନ୍ଥା କଣ୍ଟା-ଥାଏ; ଫଳ କର୍କଶ; ଫୁଲ ଈଷତ୍ ରକ୍ତନୀଳ, ବଳୁ ଉଚ୍ଚର ଇଟାଳିଆ; ପତ୍ର କର୍କଶ; ଫୁଲ ଝଡ଼ିଗଲେ ବୀଜକୋଷରୁ ଜୀରା ପରି ମଞ୍ଜି ବାହାରେ; ଏ ମଞ୍ଜି ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ବୈଦ୍ୟକ ଅନୁସାରେ ଏ ମଞ୍ଜି ଗଣ୍ଠିବାତରେ ଉପକାରୀ । ଜାଲ୍ପା ମତରେ ଏହା ମୂତ୍ରକାରକ ଓ ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ରୋଗରେ ଉପକାରୀ । ଧଳା ଓ ନୀଳ ଫୁଲ ଭେଦରେ କୋଇଲଖିଆ ଦ୍ୱିବିଧ । ଏହା ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ; ଏହା ଆମବାତ, ଶୋଥ, ଅଶ୍ମରୀ, ତୃଷ୍ଣା, ଅରୁଚି ଓ ବାତରକ୍ତନାଶକ ।]

କୋଇଲପାଡ଼ା—ଦେ. ଈଶ—କୋଇଲପାରୁଡ଼ା (ଦେଖ)
Koilipārdā Koilipārurdā (See)

କୋଇଲପାଡ଼ୁରା—ଦେ. ବଣ—କୋଇଲପାରୁଡ଼ା (ଦେଖ)
Koilipārdurā Koilipārurdā (See)

କୋଇଲପାଣି—ଦେ. ବ—ବିବାହ ଦିନ ପାହାନ୍ତାରେ କନ୍ୟା ଯେଉଁ ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ ପାଣିରେ ସ୍ନାନ କରେ—The consecrated water with which the bride has a bath in the early morning of the day of marriage.
Koilipāni

କୋଇଲପାରଡ଼ା—ଦେ. ବଣ— କୋଇଲପାରୁଡ଼ା (ଦେଖ)
Koilipārardā Koilipārurdā (See)

କୋଇଲପାରୁଡ଼ା— ଦେ.ବଣ. (ଟାଳୁଆ ଉତ୍ତରର କୋଇଲ ବା ବୀଜଶସର ଅପୂର୍ଣ୍ଣତା ହେତୁରୁ)— ଯେଉଁ ଆମ୍ବ ଗଛରେ ଥାଇ ସୁଖା । ସେମେଣ୍ଟ ଯାଇ ବିବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥାଏ ଓ ଯାହା ଉପରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ କଳା ଚେପଟା ଚେକା ଦାଗମାନ ଥାଏ—A diseased mango fruit; young mango-fruit which withers and becomes pale while still attatched to its stalk on the tree.
Koilipārurdā
କୈଲ

କୋଇଲବାଇ—ଦେ. ବ. (ନାମ)—ଏକଜାତୀୟ ଧାନ—
Koilibāi A species of paddy.

କୋଇଲବୁଡ଼—ଦେ. ବ. (ସଂ. କୋକିଳ ଓ ବୁଡ୍ଡ ଧାତୁ)—
Koiliburda ବିବାହର ପୂର୍ବ ପାହାନ୍ତାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ବିବାହ ଦିବସର ପ୍ରଭୁଷରେ କନ୍ୟା କରିବା ସ୍ନାନ—
The early bath taken by a bride on her marriage day.

ଏଇସଗେ ଯେ କୋଇଲବୁଡ ପାଇ ପିନ୍ଧିବ । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

[ଦ୍ର—ବଡ଼ଭୋରରୁ ଟିକିଆ କୋଇଲ ଗାବନ୍ତି; ସେହି ସମୟରେ ଏ ସ୍ନାନ କରାଯିବାରୁ ବୋଧହୁଏ ଏପରି ନାମ ହୋଇଅଛି ।]

କୋଇଲ ବୈକୁଣ୍ଠ—ଦେ. ବ. (ନାମ)—ପୁରୀ ମନ୍ଦିରର ଉତ୍ତରଦ୍ୱାର ଆଡ଼ଲୁ ବାହାରବେଢ଼ା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଉଚ୍ଚ ଓ ବୃକ୍ଷଗୁଳ୍ମାଦିପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୁପ୍ତ ସ୍ଥାନ (ଏଠାରେ ନୂଆ-କଳେବର ସମୟରେ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଦେବବିଗ୍ରହମାନଙ୍କର ସମାଧି କରାଯାଏ)—Name of a place inside the compound of the Puri temple where the cast off images of the Deities are deposited.
Koili baikuntha

କୋଇଲସୂତା—ଦେ. ବ—ଏକପ୍ରକାର ଲମ୍ବ ସରୁ ଲତା—
Koilisūtā A kind of long slender creeper used as twine.

[ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରାୟ ଦଶ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବରେ ବଢ଼େ, ଏହା ଦେହରେ ଛଡ଼ାଛଡ଼ା ହୋଇ ଗଣ୍ଠି ଓ କ୍ଷୁଦ୍ରକ୍ଷୁଦ୍ର ପତ୍ର ଥାଏ ।]

କୋଇଲେଖା—ଦେ. ଅ—କୋଇଲଖିଆ (ଦେଖ)
Koilekhā Koilikhiā (See)

କୋଉ—ପ୍ରା. ସର୍ବନାମ ଓ ବଣ. (ସଂ. କ୍ୱ) —
Kou କେଉଁ (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପ୍ରାଣୀ) ?—Which ?
କୋନ (ଯଥା— ମୋତେ କୋଉ ବସ୍ତୁ ବା କଥା ଅପୂର୍ବ ?)
କନ ଅ—(ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ ବ୍ୟବହାର) କି !—
(Interogative use) What !

(ଯଥା—ସାଆନ୍ତ ମତେ କୋଉ ଦେଇ ନ ଥିଲେ ଯେ ଆଜି ତାଙ୍କର ଧନ ସରି ଗଲା ବୋଲି ସେ ମତେ କିଛି ନ ଦେଉଛନ୍ତି ବୋଲି ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କିନ୍ଦିବି !)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ୍ୟକ୍ଷର	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଛ	ଉପ୍ତ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ବ	ନ,

[ଦ୍ର—ନଞ୍ଜର୍ଥକ କ୍ରିୟା ପୂର୍ବରେ ଲାଗିଲେ ଏହା ଉକ୍ତ କ୍ରିୟାର ଆଧିକ୍ୟ ବୁଝାଏ; ଯଥା—ସେ ଝିଅ ସାଙ୍ଗେ ଭାରବେଭାର କୋଉ ଦେଇ ନାହିଁକି ? ଅର୍ଥାତ୍ ଖୁବ୍ ଦେଇଛି । ମୁଁ କୋଉ ସୁଖ କରି ନ ଥିଲି ଯେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଖୁବ୍ ସୁଖ କରିଥିଲି ।]

କୋଉଁ – ଗ୍ରା. ସର୍ବ—କୋଉ (ଦେଖ)
Kouñ Kou (See)
ବିଣ—କେଉଁ (ଦେଖ)—Keuñ (See)

କୋଉଣପ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. କୌଣପ)—କୌଣପ (ଦେଖ)
Kouṇapa Kauṇapa (See)
ହେ ବିପ୍ରଚିତ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ
ହେ ଗ୍ରନ୍ଥ କୋଉଣପପତି—ଜଗନ୍ନାଥ ଭଗବତ ।

କୋଉଣସି—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ—କୌଣସି (ଦେଖ)
Kouṇasi Kauṇasi (See)

କୋଉଣସିଲା—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ—କୌଣସିଲା (ଦେଖ)
Kouṇasilā Kauṇasilā (See)

କୋଉଣିସି—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ—କୌଣସିଲା (ଦେଖ)
Kouṇisi Kauṇasilā (See)

କୋଉଣିସିଲା—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ—କୌଣସିଲା (ଦେଖ)
Kouṇisilā Kauṇasilā (See)

କୋଏର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ଓ ବିଣ—କୋଡ଼ିଏ; ବିଂଶତି ସଂଖ୍ୟକ—An aggregate of twenty things.
Koer

କୋଂ—ବୈଦେ. ସାଙ୍କେତିକ (ଇଂ. କୋ)—କୋ (ଦେଖ)
Koṁ Ko (See)

କୋଂ [ଦ୍ର—ଏହା 'କୋ'ରେ ଅନୁସ୍ୱାର ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଲେଖା
କୋ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ 'କୋ' ବୋଲି ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ ।]

କୋକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କୋକ୍)—ଜାଳଣି କୋଇଲା—
Kok Fuel made from coal; coke.

କୋକ୍
କୋକ

କୋକ—ସଂ. ବି. (କୋ=ଜଳ+ଉକ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Koka ଅ)—୧ । ଚକ୍ରବାକ ପକ୍ଷୀ; ଚଲୁଆଚକୋଇ ପକ୍ଷୀ—
1. The Brahmani duck; the ruddy sheldrake or goose; Casarca Rutila.

[ଦ୍ର—ଏ ପକ୍ଷୀମାନେ ଶୀତକାଳରେ ଏ ଦେଶକୁ ଆସନ୍ତି, ପାଣିକୂଳରେ ଜୋଡ଼ା ଜୋଡ଼ା ହୋଇ ରହନ୍ତି । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲାରୁ ଚଲୁଆ ଚକୋଇ ମିଥୁନ ନଥାର ଉଭୟ ଉଭୟ ପାରକୁ ଉଡ଼ିଯାଆନ୍ତି । ରାତିଯାକ ବିଚ୍ଛେଦଦୁଃଖରେ ଚକୋଇ ବୋବାଉଥାଏ, ସକାଳ ହେଲାରୁ ଏମାନଙ୍କର ମିଳନ ହୁଏ ।]

୨ । ଭେକ; ବେଙ୍ଗ—2. Frog.

୩ । କୋକିଳ—3. Cuckoo.

୪ । ବନ୍ୟଖର୍ଜୁର ଗଛ—4. Wild date tree.

୫ । ଏଣ୍ଡୁଅ—5. Chameleon; wild lizard.

ନେକଡ଼େ ୬ । ଗଧିଆ; ବୃକ; ହେଷାବାଘ—
6. Hyena; the Indian wolf; Cannes Pallepis.

୭ । ବଳଆକୁକୁର—7. Wild dog.

୮ । ରତିଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରଣେତା ପଣ୍ଡିତବିଶେଷ; କୋକଦେବ—
8. Name of a sage, author of a treatise on copulation.

ଗ୍ରା. (ଶିଶୁବଚନ) ବି—କୋକବାୟା (ଦେଖ)
Kokabāyā (See)

କୋକଦେବ—ବି. (ନାମ)—ରତିଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରଣେତା ପଣ୍ଡିତବିଶେଷ;
Kokadeba (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Name of a Pandit who wrote a treatise on love and copulation.

କୋକନ୍—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କୋକେନ୍)—କୋକେନ୍ (ଦେଖ)
Kokan Koken (See)

କୋକନଦ—ସଂ. ବି. (କୋକ=ଚକ୍ରବାକ ପକ୍ଷୀ+ନଦ୍ ଧାତୁ, ଣିଜନ୍ତ
Kokanada ନଦ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରାଇବା=କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ପକ୍ଷୀକୁ ରବଯୁକ୍ତ କରାଏ; ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାକୁ ଫୁଟିବା ଦେଖି ଚକୋଇ ଭ୍ରମରେ ଚକୋର ପକ୍ଷୀ ବିଗ୍ରହ ରବ କରେ)—
୧ । ରକ୍ତ ପଦ୍ମ—1. Red-petalled lotus; Nymphea Lotus (red variety).

ଓ. ନାଲିକଇଁ, ରଙ୍ଗକଇଁ
ରକ୍ତପଦ୍ମ, ଲାଲ ଶାଲୁକ
ଲାଲ କମଳ
ମା. ତାବଡ଼େଂ କମଳ
ଗୁ. ରାତନା ଉଘେଡେଡେ
ତେ. ଏର୍‌କାଲ୍ଲବା
ତା. କରିଯାଁବିରେ

୨ । ରକ୍ତ କୁମୁଦ; ନାଲି କଇଁ—
2. Red water-lily; Nelumbium Speciosum (red variety).

[ଦ୍ର—ଏହା କୁମୁଦ ଜାତୀୟ; ପତ୍ର ଈଷତ୍ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ, ଭେମ୍ବ ଓ ଫୁଲ ନାଲି; ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, କଟୁତିକ୍ତମଧୁର, ରକ୍ତଦୋଷହର, ବୃଷ୍ୟ ଓ କଫବାତ-ପିତ୍ତନାଶକ, ରକ୍ତ ପଦ୍ମ ଓ ରକ୍ତ କୁମୁଦ ପୃଥକ ଜାତୀୟ, ରକ୍ତପଦ୍ମ ପଦ୍ମ ଜାତୀୟ, ରକ୍ତକୁମୁଦ କୁମୁଦ ଜାତୀୟ, କିନ୍ତୁ କୋକନଦ ସାଧାରଣତଃ ରକ୍ତକୁମୁଦ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

୩ । (ନାମ) କୋକନାଡ଼ା; ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶର ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା ଓ ତାଲୁକ ଓ ଜିଲ୍ଲାର ରାଜଧାନୀ (ଏ ଜିଲ୍ଲାର ଅନ୍ୟ ନାମ ଗୋଦାବରୀ ଜିଲ୍ଲା; ଏହା ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ବନ୍ଦର)—
3. Coconada or Godavari district; a subdivision and seaport town of that name.

କୋକଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବିଣ—ଏଣେତେଣେ ହେଉଥିବା; କିନ୍ତ
Kokandi କିନ୍ତ ବୁଲୁଥିବା—Moving here and there; moving from one place to another
(ଯଥା—ମୁଁ ତାକୁ ଖୋଜି ଖୋଜି କୋକଣ୍ଡି ହେଉଛି ।)

ଉଚ୍ଚାରଣ ସେବେ ଅପର ସ୍ୱରାରେ ସ୍ୱରିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ସମୟରେ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗଳା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍' ଦେଖିବେ ।

କୋକବଲିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହ—କୋଗୀ= ବଳିଆ ଭୁଭୁର)—ବଳିଆ ଭୁଭୁର—
Kokabaliā Wild dog.

କୋକବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; କୋକ + ବନ୍ଧୁ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Kokabandhu The sun.

[ଦ୍ର—ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟରେ କୋକଦମ୍ପତିର ମିଳନ ହୁଏ ବୋଲି ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ କୋକବନ୍ଧୁ କହନ୍ତି ।]

କୋକବାୟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋକ=ହେଟାବାଘ; ଭୁଲ. ପର୍ଟୁଗୀଜ୍; କୋକ ର ଏହି ଅର୍ଥ)—
Kokabāyā
ଭୁଜୁ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଭୟ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ବର୍ଣ୍ଣିତ କାଳ୍ପନିକ
କୋକୋ, ଭୟଙ୍କର ଜୀବ—Bugbear; scare; a name
ଅଲ୍ଲାକାହତ, applied to an imaginary scarecrow used
ଆଲାକୀ ମେଁସ to frighten infants to sleep.

[ଦ୍ର—ଅବୁଝା ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ରାତିରେ ଡରାଇ ଶୁଆଇ ପକାଇବା ପାଇଁ ମାଆମାନେ ଏହି ଭୟଦ୍ୟୋତକ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଫଳତଃ କୋକବାୟାକୁ ମାଆ କି ଶିଶୁ କେହି ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । କୌଣସି କିମ୍ଭୂତ କିମାକାର ଭୟଙ୍କର ଜୀବ, 'କୋକବାୟା' କାନ କାଟି ନେବ ବୋଲି ପିଲାଙ୍କୁ ଭୟ ଦେଖାନ୍ତି ।]

କୋକମିନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋକ)—କୋକବାୟା (ଦେଖ)
Kokaminā Kokabāyā (See)

କୋକରଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ—
Kokarardi 1. A kind of bird.
୨ । ହେଟାର ବୋବାଳ—
2. Howling of wolf.

କୋକରବା—ଦେ. ବି—ଚିଲିକାର ଏକ ପ୍ରକାର ମାଛ—
Kokarabā A class of sea-fish found in the Chilka lake.

କୋକଲି—ଦେ. ବି—ଏକଜାତୀୟ ଛୋଟ କାଉଳଗା ପତଳା ଲୁଣି
Kokali (ସାମୁଦ୍ରିକ) ମାଛ (ପୁରୀରେ ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ମିଳେ; ମଧ୍ୟର ପାଣିରେ ଏହି ଜାତୀୟ ମାଛର ନାମ ମାକେଲ)—A small seafish with scales; (caught near Puri; it is a speceis of Pickerel).

କୋକଲି ଶୁଖୁଆ—ଦେ. ବି—ଶୁଖା ହୋଇ ଖାଦ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ରଖାଯିବା
Kokali sukhuā କୋକଲି ମାଛ; ପିଠାଶୁଖୁଆ (ଏଥିରେ ଲୁଣ ଦିଆଯାଏ ନାହିଁ)—Dried small pickerel and other fry of the sea used for food.

କୋକଶାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (କୋକ=ମୁନିବିଶେଷଙ୍କ ଭୁଲ + ଶାସ୍ତ୍ର)—
Kokaśāstra ଶୃଙ୍ଗାରାତ୍ମକ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ; କାମଶାସ୍ତ୍ର—
A treatise on the art of love ascribed to a Pa ndit Panamed Koka.

କୋକଶିଆଳ—ଦେ. ବି—କୋକଶିଆଳି (ଦେଖ)
Kokaśiāla Kokasiāli (See)

କୋକଶିଆଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖିଖି ଶୃଗାଳ; ଏ ଖିଖି ଶବ୍ଦ କରୁଥିବାରୁ)—ବିଲୁଆ ଜାତୀୟ ଜୀବବିଶେଷ; କୋକି—
Kokaśiāli Fox; Vulpes Bengalensis.
ଖେଁକଶେୟାଳ
ଲୋମଡ଼ୀ [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଭୂଇଁରେ ଗାତ ଖୋଳି ରହନ୍ତି; ଏମାନଙ୍କର ମୁହଁ ଗୋଜିଆ; ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ି ବିଲୁଆ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ିଠାରୁ ଲମ୍ବ; ଏମାନେ ଖେଁଖେଁ, ଖୁଁଖୁଁ ବୋବାଳ କରନ୍ତି; ଏମାନଙ୍କ ଗାତରେ ଅନେକ ମୁହଁ ଥାଏ; ଗୋଟିଏ ମୁହଁରେ ଶତ୍ରୁ ଆକ୍ରମଣ କଲେ ଏମାନେ ଅନ୍ୟ କେଉଁ ମୁହଁ ବାଟରେ ପଳାଇ ଯାଆନ୍ତି ।]

କୋକାଳ—ଗ୍ରା. ବି—କେଉଁ କାଳ—
Kokāla Some day; some time.

(ଯଥା—କୋକାଳେ କୋ ଭବିଷ୍ୟତି—ଦେ. ଅଶୁଦ୍ଧ ସଂସ୍କୃତ ବଚନ ।)

କୋକାହ—ସଂ. ବି. (କୋକ + ଆ + ହନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kokāha ଧଳା ଘୋଡ଼ା—White horse.

କୋକି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖିଖି)—କୋକଶିଆଳ (ଦେଖ).
Koki Kokaśiāli (See)

କୋକିଗାତ—ସଂ. ବି. (ସଂ. ଖିଖି + ଗର୍ତ୍ତ)—
Kokigāta ପଡ଼ିଆରେ କୋକି ଖୋଳିଥିବା ଗାତ—
ଖେଁକଶେୟାଳର ଗର୍ତ୍ତ The hole of the fox.
ଲୋମଡ଼ୀକା ବିଲ

କୋକିମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯାହାର ମୁହଁ କୋକିମୁହଁ ପରି ସରୁ ବା
Kokimuhāñ ଗୋଜିଆ—(Male or female) Whose
(କୋକିମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) lipss are pointed.

କୋକିଳ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କୁକ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରହଣ କରିବା (ମନକୁ) +
Kokila ଘଞ୍ଜାର୍ଥେ ଇଲ; ଯେ ମନକୁ ମୋହିତ କରେ)—
(କୋକିଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ନିଆଁ ଖୁଣ୍ଟା; ଜ୍ୱଳା—1. Fire-brand.
କୋୟଲ୍; କୋଇଲ ୨ । କୋକିଲେକ୍ଷୁ (ଦେଖ)
କୋଇଲ 2. Kokilekshu (See)
୩ । (ଯେ କୁହୁକୁହୁ ରବଦ୍ୱାରା ଚିତ୍ତ ହରଣ କରେ)—
କୋଇଲି; ପିକ; ପୁଂସ୍କୋକିଳ—3. The koel or Indian cuckoo; Endynamis Honorata.

[ଦ୍ର—ଏହାର ରଙ୍ଗ କଳା ଓ ଆଖି ଈଷତ୍ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ; ଏହାର କୁହୁକୁହୁ ରବ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ରୁତିମଧୁର । ଏହାର କୁହୁକୁହୁ ରବ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଆମ୍ବ ବଉଳିବା ସମୟରେ ବା ବସନ୍ତ ସମୟରେ ଶୁଣାଯାଏ, ତେଣୁ ଏହାକୁ ଋତୁରସିକ ବା ବସନ୍ତଦୂତ ବୋଲାଯାଏ; ଏହାର ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ନାମ କାମଦୂତ ।

ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିଅଛନ୍ତି ଯେ ଅଣ୍ଡିରାକୋଇଲି କୁହୁକୁହୁ ରବ କରେ. ମାତ୍ର ମାଈ କୋଇଲିର ରବ ଦ୍ୱିବିଧ ପ୍ରକାର । ଭାରତର ପୁରାତନ କବିମାନେ ମଧ୍ୟ ଏ କଥା ଜାଣିଥିଲେ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଏ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

କୋକିଳ ବା କୋଇଲି ନିଜ ଡିମ୍ବକୁ ଫୁଟାଇବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ଡିମ୍ବ ଦେଇସାରି ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷୀର ବସାରେ ଆପଣାର ଡିମ୍ବକୁ ରଖିଦେଇ ଆସେ ଓ ସେ ପକ୍ଷୀ କୋକିଳ ଡିମ୍ବକୁ ଆପଣାର ଡିମ୍ବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରି ତାକୁ ଉଷୁମାଏ ଓ ଫୁଟାଏ ଏବଂ ସେ ଛୁଆକୁ ନିଜର ଛୁଆ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ ଆଧାର ଦେଇ ଯାଳେ । କୋଇଲିଛୁଆ ବଢ଼ିଯାଇ ଉଡ଼ି ପାରିଲାରୁ ସେ ଉଡ଼ି ଆପଣାର ମାଆ--କୋଇଲି ବସାକୁ ପଳାଇ ଆସେ । ଏଥିପାଇଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଗୋପପୁର ଛାଡ଼ି ମଥୁରା ଯିବା ସମୟରେ ଯଶୋଦା ଶୋକ କରିଥିଲେ "କାକପୁରେ ପିକପରି ବଢ଼ାଇଲି ଯତ୍ନକରି, ଏବେ ଆପଣା ଗୋହି ସୁମରି ହେଲୁ ବାହାରି ।" କୋଇଲିଛୁଆ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷୀଦ୍ୱାରା ଲାଳିତ ପାଳିତ ହେବାରୁ ତାକୁ ପରଭୃତ ବୋଲାଯାଏ । ଭାରତବାସୀଙ୍କର ଏ ବିଶ୍ୱାସ ଅତି ପୁରୁଣା । ଇଉରୋପୀୟ ପକ୍ଷିତତ୍ତ୍ୱବିତ୍‌ମାନଙ୍କର ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯେ ସନ୍ଦେହ ଥିଲା, ତାହା ଇଂଲଣ୍ଡବାସୀ ପକ୍ଷିତତ୍ତ୍ୱବିତ୍ ସାହେବ Mr. P. J. Bunyard ନିଜେ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରି ଦୂର କରିଅଛନ୍ତି ।

ଇଂଲଣ୍ଡର ସର୍‌ରେ (Surrey) କାଉଣ୍ଟି ଅନ୍ତର୍ଗତ କ୍ରଏଡେନ୍ (Croyden) ନଗରରେ ସାହେବଙ୍କ ବସା ପାଖରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଚଢ଼େଇ ବସାରୁ କୋଇଲିଠାରୁ କ୍ଷୁଦ୍ରତର ଉଆବ୍‌ଲର୍ (Warbler) ନାମକ ଗୋଟିଏ ଚଢ଼େଇ ପ୍ରତିଦିନ ବାହାରେ; ଅନେକ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାହେବ ଏହା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିଲେ । ବର୍ଷେ ସାହେବ ସେହି ଉଆବ୍‌ଲର୍ ବସା ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଗୋରି-ଛୁଆ କରି ଜଗି ବସିଲେ । ଉକ୍ତ ପକ୍ଷୀର ବସାରେ ସେହି ପକ୍ଷୀର ଦୁଇଟି ଡିମ୍ବ ଥିବା ସାହେବ ପ୍ରଥମେ ଦେଖିଥିଲେ । ପରେ ଦେଖିଲେ ଯେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଚଢ଼େଇ (କୋଇଲି) ସେ ବସାଠାକୁ ଉଡ଼ିଆସି, ବସାର କଡ଼ପାଖରେ ଝୁଙ୍କିପଡ଼ି ବସାରେ ମୁଣ୍ଡ ଗଳାଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ଦୁଇଥର ଉଠାଇଲା ଓ ଗୁଞ୍ଜିଲା । ବସାଠାକୁ ଉଡ଼ି ଗଲାବେଳେ କୋଇଲିର ଥଣ୍ଟରେ କିଛି ପଦାର୍ଥ ନ ଥିଲା । ଚଢ଼େଇବସାରେ ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜିଦେଇ କୋଇଲି ସେଠାରୁ ପୁଣି ବାହୁଡ଼ି ଉଡ଼ି ଅଇଲା । ବାହୁଡ଼ିଲାବେଳେ ସାହେବ ଦେଖିଲେ ଯେ କୋଇଲି ନିଜର ଥଣ୍ଟରେ ଉଆବ୍‌ଲର୍ ଚଢ଼େଇର ଗୋଟିଏ ଡିମ୍ବକୁ ଯାକି ଧରିଥାଏ । ଉଆବ୍‌ଲର୍ ଚଢ଼େଇର ଡିମ୍ବ କୋଇଲି ଡିମ୍ବଠାରୁ ସାନ । କୋଇଲି ଉଆବ୍‌ଲର୍ ଚଢ଼େଇର ବସାରୁ ଉଡ଼ି ଅଇଲା ପରେ ସାହେବ ସେ ଚଢ଼େଇର ବସାକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲେ ଯେ ପୂର୍ବେ ସେ ଚଢ଼େଇର ବସାରେ ଯେଉଁ ଦୁଇଟି ଡିମ୍ବ ଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ନାହିଁ ଓ ସେ ଡିମ୍ବ ସ୍ଥାନରେ କୋଇଲିର ଗୋଟିଏ ଡିମ୍ବ ଥୁଆ ହୋଇଅଛି । ତାହାର କିଛିଦିନ ପରେ ସେ ଚଢ଼େଇ ବସାରେ ଗୋଟିଏ କୋଇଲିଛୁଆ ଓ ଗୋଟିଏ ଉଆର୍‌ଲର୍‌ଛୁଆ ଥିବାର ଦେଖାଗଲା । ସାହେବ ମହୋଦୟ British Orinthological Club ନାମକ ପକ୍ଷିତତ୍ତ୍ୱ ଆଲୋଚନା ସଭାରେ ନିଜର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅନୁଭବ ଲିପିବଦ୍ଧକ ଗୋଟିଏ ପ୍ରବନ୍ଧ ପାଠ କରିଅଛନ୍ତି । ସାହେବ ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ଦେଖିଲେ ଯେ କୋଇଲି ଉକ୍ତ ଉଆବ୍‌ଲର୍ ପକ୍ଷୀର ବସାରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳେ ଉଆବ୍‌ଲର୍ ଦକ୍ଷିଣ ବସା ପାଖରୁ ଖଣ୍ଡେଦୂରରେ ଥାଇ କୋଇଲିର ଅନଧିକାର ପ୍ରବେଶ ବିରୋଧରେ ଆପତ୍ତିସୂଚକ ରବ କରୁଥାନ୍ତି ଓ ଏହି ଆପତ୍ତିସତ୍ତ୍ୱେ କୋଇଲି ତା କାମ ଫତେ କରି ଉଡ଼ି ଚାଲିଗଲା । ଅତଏବ ସାହେବ ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କଲେ ଯେ କୋଇଲି ଡିମ୍ବକୁ ଜନ୍ମ କରିସାରି ପୁଣି ଉକ୍ତ ଡିମ୍ବକୁ ଗିଳିଦିଏ ଏବଂ ଉଆବ୍‌ଲର୍ ବା ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷୀର ବସାକୁ ଯାଇ ସେ ବସାରେ ଗିଳିଥିବା ଡିମ୍ବକୁ ଉଗାରି ପକାଏ ଏବଂ ଉକ୍ତ ପକ୍ଷୀର ଗୋଟିଏ ଡିମ୍ବକୁ ସେଠାରୁ ଘେନିଆସେ । କୋଇଲି ବସା ଛାଡ଼ି ଯିବା ପରେ ଉକ୍ତ ଚଢ଼େଇ ଆପଣାର ବସାକୁ ଆସି ଦେଖେ ଯେ ପୂର୍ବେ ଥିବା ଦୁଇଟିଯାକ ଡିମ୍ବ ଅଛି; ଆପଣା ଡିମ୍ବ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ସେଠାରେ କୋଇଲିର ଡିମ୍ବଟିଏ ରଖା ଯାଇଅଛି ବୋଲି ସେ ବୁଝି ପାରେ ନାହିଁ; ଦୁଇଟିଯାକ ଡିମ୍ବକୁ ଆପଣାର ଡିମ୍ବବୋଲି ସ୍ଥିରକରି ଉଷୁମାଏ ଓ ଫୁଟାଇକରି ଛୁଆ ବାହାରକରେ । ଛୁଆ ବାହାରିଲା ପରେ ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ଛୁଆ କୋଇଲିଛୁଆ ବୋଲି ଠାଉରାଇ ନ ପାରି ଆପଣାର ଛୁଆପରି ତାକୁ ମଧ୍ୟ ଆଧାର ଦେଇ ବଢ଼ାଏ; କୋଇଲି ଛୁଆଟି ଉଡ଼ିପାରିଲେ ତାହାର ନିଜ ମାଆକୋଇଲି ଆସି ତାକୁ ନିଜ ବସାକୁ ଉଡ଼ାଇ ନେଇଯାଏ ଓ ଉଆବ୍‌ଲର୍ ପକ୍ଷୀ ଭଲୁଆ ହୋଇ ରହିଯାଏ । ଆମଦେଶରେ କୋଇଲି ଭୁଆଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ଛୁଆକୁ ଲାଳିତପାଳିତ କରାଏ କିନ୍ତୁ ବିଲାତରେ ଭୁଆ ନ ଥିବାରୁ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷୀଦ୍ୱାରା କୋଇଲି ଆପଣାର ଛୁଆକୁ ଲାଳିତପାଳିତ କରାଇନିଏ ।

କୋକିଳକଣ୍ଠ—ସଂ. ବି. (କୋକିଳ + କଣ୍ଠ)—ମଧୁର ଗଳାର ସ୍ୱର—
Kokilakaṇṭha Melodious voice or tone.
(କୋକିଳକଣ୍ଠୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଣ୍ଠ-ସ୍ୱର କୋକିଳସ୍ୱର ପରି ମଧୁର—(man) With a melodious voice.

କୋକିଳଭାଷିଣୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—ମଧୁର ସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—
Kokilabhāshiṇī (woman) With a melodious voice; sweet-toned.

କୋକିଳ ମଳଦ୍ୱାର ପରି କଣ୍ଠ—(ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ) କର୍କଶ ସ୍ୱରଯୁକ୍ତ କଣ୍ଠ; (ଯେଉଁ
Kokila maladwāra pari kaṇṭha ଗାୟକର ଗଳାର ସ୍ୱର କର୍କଶ ତାକୁ ଲୋକେ ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି କରି କହନ୍ତି ଯେ, ଏହାର କଣ୍ଠ କୋକିଳର ଗଳା ପରି ନ ହୋଇ ମଳଦ୍ୱାରର ସ୍ୱର ପରି ମଧୁର ଶୁଭୁଛି)—(an ironical expression used to singers whose voice is not melodious)--The voice like that of a koel's anus.

କୋକିଳରୁତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ତ୍ୱ; କୋକିଳ + ରୁତ)—କୋକିଳର
Kokilarūta କୁହୁରୁହୁ ରବ—The cooing of the koel.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇଛି । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ପୁସ୍ତକରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁତ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଢ଼ୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ

କୋକିଲସ୍ନାନ—ସଂ. ବି.—କୋଇଲିବୁଡ଼ (ଦେଖ)
Kokilasnāna Koiliburda (See)

କୋକିଲସ୍ନାହାନ—ପ୍ରା. ବି.—କୋଇଲିବୁଡ଼ (ଦେଖ)
Kokilasnāhāna Koiliburda (See)

ମୋଷିଅ ଭରତଙ୍କୁ କୋକିଲସ୍ନାହାନ,
କରେ ଅଜ ଗତ କରଅ ମଣନ । କୃଷ୍ଣକିଂ. ମହାଭାରତ. ବସନ୍ତ ।

କୋକିଲାକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (କୋକିଲ + ଅକ୍ଷି)—କୋଇଲିଖିଆ (ଦେଖ)
Kokilāksha Koilikhiā (See)

କୋକିଲାବାସ—ସଂ. ବି. (ଏଣ୍ଟି ତତ୍ତ୍ୱ; କୋକିଲ + ଆବାସ)—ଆମ୍ବଗଛ—
Kokilābāsa The mango-tree.

କୋକିଲେକ୍ଷୁ—ସଂ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର ଆଖୁ; କଜଳା ଆଖୁ—
Kokilekshu A species of sugar-cane.

କୋକିଲୋତ୍ସବ—ସଂ. ବି. (ଏଣ୍ଟି ତତ୍ତ୍ୱ; କୋକିଲ + ଉତ୍ସବ)—ଆମ୍ବଗଛ—
Kokilotsaba The mango-tree.

କୋକଶିଆଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖିଖି ଓ ଶୃଗାଳ)—କୋକଶିଆଳ (ଦେଖ)
Kokiśiāla Kokaśiāli (See)

କୋକଶିଆଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖିଖି ଓ ଶୃଗାଳ)—
Kokiśiāli କୋକଶିଆଳ (ଦେଖ)
Kokaśiāli (See)

କୋକୁଆ—ଦେ. ବି.—୧ । ଅଦୃଷ୍ଟ କାଳ୍ପନିକ ଭୟଜନକ ଜୀବବିଶେଷ, ଯାହା ଭୟରେ କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳର ସମସ୍ତ ଲୋକେ ଅସ୍ଥିର ହୁଅନ୍ତି—An imaginary frightful creature, the fear of which infests a whole people.
Kokuā

ଦ୍ୱାରକା ଭୁବନେ ହେଲ କୋକୁଆର ଭୟ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

୨ । ଭୟଙ୍କର କାଳ୍ପନିକ ଜୀବ—
2. A fierce imaginary being.

ଅତଏବେ ଶୁଣିଲ ସେ ଅଟଇ କୋକୁଆ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା) ବି—ନଡ଼ିଆପତ୍ରରେ ବୁଣା ଯାଇଥିବା ଏକପ୍ରକାର ମୁଣି—A bag made of cocoanut-leaves woven together.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ସାରୁ, କଦଳୀ, ଆଳୁ ଆଦି ପୁରାଇ ବାହୁଙ୍ଗୀର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଝୁଲାଇ ଭାରରୂପେ ବୁହାଯାଏ ।]

କୋକୁଆଭୟ—ଦେ. ବି—୧ । ଦେଶବ୍ୟାପୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାଣ-ଶଙ୍କାଜନକ ଭୟ—1. A fear of death infesting a whole country owing to some form of divine visitation.
Kokuābhaya

୨ । ମାରୀଭୟ; ହଇଜା—
2. Fear caused by the raging of cholera or plague in a place.

କୋକେଇ—ଦେ. ବି—ଶବକୁ ଶ୍ମଶାନକୁ ବୋହିନେବା ନିମନ୍ତେ ଭିଆର କରାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ନିଶୁଣି—
Kokei

ଅରଥୀ; ଟିକଟି A ladder-like contrivance to carry the dead body to the cremation-ground.

ନେବ ସେବେ ମୋତେ କୋକେଇରେ ବାଡ଼ି—ରାଧାନାଥ. ବରବାର ।

[ଦ୍ର—ବଡ଼ ବଡ଼ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡି ବାଉଁଶ ଉପରେ ଗୁରି ଖଣ୍ଡି ଛୋଟ ବାଉଁଶ ଅଡ଼ବାଗରେ ପାଲଦଉଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧି କୋକେଇ ଭିଆର କରନ୍ତି; ଏଥିରେ ବଡ଼ ସାନ ୬ ଖଣ୍ଡ ବାଉଁଶ ଲାଗିଥାଏ ।]

କୋକେନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. କୋକେନ୍)—ବିଦେଶରୁ ଆମଦାନୀ ହେବା ଧଳା ମାଦକ ଚୂର୍ଣ୍ଣଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—
Koken
Cocaine; an alkaloid derived from the ripe leaves of a South American tree, Arythroxion Coca.

[ଦ୍ର—ଡାକ୍ତରମାନେ ଶସ୍ତ୍ରଚିକିତ୍ସା କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଅସ୍ତ୍ରର କରାଯିବା ଅଂଶରେ କୋକେନ୍ ପ୍ରୟୋଗ କରିଦିଅନ୍ତି ଓ କୋକେନ୍ ଲଗା-ହେବା ସ୍ଥାନକୁ କାଟିଲେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ କାଟେ ନାହିଁ । ଏହାକୁ ଲୋକେ ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟରୂପେ ସେବନ କରନ୍ତି ଓ ପାନ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଏହାକୁ ଖାଇବାଷଣି ଜିଭ ମୋଟା ଜଣାଯାଏ । ସରକାର ଏହା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଭାରି କାଇଦା କରିଅଛନ୍ତି; ତଥାପି ଗୋପ୍ତ ଆମଦାନୀ ହୋଇ ଏହା ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟରୂପେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଚଳୁଅଛି । ଏ ଗଛ ପୂର୍ବେ ଦକ୍ଷିଣଆମେରିକାରେ ଥିଲା; ବର୍ତ୍ତମାନ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶକୁ ଆମଦାନୀ ହୋଇଅଛି । ଏ ଗଛର ପାଚିଲା ପତ୍ରକୁ ଛେଚି କଚୁରାଇଲେ ମଣ୍ଡ ପରି ଧଳା ଚୂନା ପାତ୍ରର ତଳେ ବସିଯାଏ । ଏ ଗଛକୁ ଆଣି ବର୍ତ୍ତମାନ ଲଙ୍କା, ଆସାମ ଓ ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ନୀଳଗିରି ପାର୍ବତ୍ୟଅଞ୍ଚଳରେ ଲୋକେ ଲଗାଇ କୃଷି କଲେଣି । ଏ ଗଛର ଶୁଖିଲା ପତ୍ର ଗୁଡ଼ା ଗଛର ପତ୍ର ପରି । ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକାର ପେରୁ ଓ ବଲିଭିଆର ଲୋକେ ଏହାର ପତ୍ରକୁ ଚୂନ ସଙ୍ଗେ ମିଶାଇ ଖାଆନ୍ତି; ଏହା ଖାଇଲେ ଶ୍ରାନ୍ତି ଦୂର ହୁଏ ଓ ମଧୁର ନିଶା ହୁଏ ।]

କୋକୋ—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବି—ଇଂ. କୋକାଓ; ଏ ଶବ୍ଦ ଦକ୍ଷିଣଆମେରିକା-
Koko ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷାରୁ ଆମତ)—ଏକପ୍ରକାର ମଞ୍ଜିର ଭଜା
କୋକୋ ଚୂନା—Cocoa.

କୋକୋ [ଦ୍ର—ଏ ଗଛ (Theobroma Cacao) ଦକ୍ଷିଣଆମେରିକାର ମେକ୍ସିକୋ ଦେଶରୁ ଅନ୍ୟ ଦେଶକୁ ଅଣାଯାଇ କୃଷି ହେଉଅଛି । ଏ ଗଛର ଫଳ ଭିତରେ ଥିବା ମଞ୍ଜିକୁ ଭାଜି ଓ ଚୂର ସେହି ଚୂନାକୁ ଫୁଟନ୍ତା ପାଣିରେ ପକାଇ ଛଣା ପାଣି ସଙ୍ଗେ ଦୁଧ ଓ ଚିନି ମିଶାଇ ଲୋକେ ଗୁଡ଼ା ପରି ପିଅନ୍ତି ଓ ଚୂନାରେ ଚକଲେଟ (Chocolate) ନାମକ ଶିଶୁଙ୍କ ପ୍ରିୟ ମିଠେଇ ତିଆରି ହୁଏ ।]

କୋଖା—ଦେ. ବି—ବେଣିମଞ୍ଜ (ଦେଖ)
Kokrā Benimañja (See)

କୋଖା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି.—ରାଶି (ଦେଖ)
Kokhā Rāsi (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍ପ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ପ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଙ	ନ୍

କୋଗାର୍ଡ଼ିପଟାଳି—ଦେ. ବ.—ପାଟଳି (ଦେଖ)
Kogārdipaṭāli Pāṭali (See)

କୋଙ୍କ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—କୋଙ୍କଣ (ଦେଖ)
Koṅka Koṅkaṇa (See)

କୋଙ୍କଡ଼ାଇ ଧରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) (ସଂ. କୁଞ୍ଚିତ)—
Koṅkarḍāi dharibā ହାତ ଆଙ୍ଗୁଠିକୁ ସଙ୍କୁଚିତ କରି ଆଙ୍କୁଶା ଭଳି କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଜାବୁଡ଼ି ଧରିବା ବା କାମୁଡ଼ି ଧରିବା; ଆଙ୍କୁଶେଇ ଧରିବା—To catch or hold a thing tightly with the hooked fingers.

କୋଙ୍କଡ଼ାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି. (ଭୁଲ. ବ. କୌଁକଡ଼ନ)—
Koṅkarḍāibā ୧ । କୁଞ୍ଚିକୁଞ୍ଚିଆ ହେବା—
1. To become curled or crisp.
୨ । ସାଙ୍କୁଶି ଯିବା; ସଙ୍କୁଚିତ ହେବା—
2. To contract; to shrink.

କୋଙ୍କଡ଼ି ଧରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—
Koṅkarḍi dharibā କୋଙ୍କଡ଼ାଇ ଧରିବା (ଦେଖ)
Koṅkarḍāi dharibā (See)

କୋଙ୍କଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି. (ସଂ କୁଞ୍ଚିତ)—
Koṅkarḍibā କୋଙ୍କଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Koṅkarḍāibā (See)

କୋଙ୍କଣ—ସଂ. ବି. (କୋମ୍+କଣ୍ ଧାତୁ=ଅଧିକରଣ. ଅ)—
Koṅkaṇa ୧ । ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ପଶ୍ଚିମ ଉପକୂଳସ୍ଥ ସହ୍ୟାଦ୍ରି ଓ ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଦେଶବିଶେଷ; ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଦେଶ—
1. The Koṅkaṇa; Marhatta country in Western India.
୨ । ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—2 A kind of weapon.

କୋଙ୍କଣା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୋଙ୍କଣ+ଆ) (ନାମ)—ରେଣୁକା; ଜମଦଗ୍ନିଙ୍କର ପତ୍ନୀ—
Koṅkaṇā Reṇukā; the wife of the sage Jamadagni.

କୋଙ୍କୁଡ଼ି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୋଙ୍କଡ଼ାଇ ଧରିବା (ଦେଖ)
Koṅkurḍi dharibā Koṅkarḍāi dharibā (See)

କୋଙ୍କୁଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୋଙ୍କଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Koṅkurḍibā Koṅkarḍāibā (See)

କୋଙ୍ଗଦ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଆଧୁନିକ ଗଞ୍ଜାମର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ (ଏହା ଦକ୍ଷିଣ ତୋଷଲରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା)—
Koṅgada The former name of the country now known as Gañjāma in the Madras presidency.

କୋଚ୍—୧ । ଦେ. ବ—କୁଚବିହାରର ଅଧିବାସୀ ଜାତି—
Koch 1. People of Coochbehar.
୨ । ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କୋଚ୍) ଚାରିଚକିଆ ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ି—
2. Carriage; coach.

କୋଚୁଆନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ସଂ. କୋଚ୍‌ମାନ୍)—ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ିର ଚାଳକ; କଚୁଆନ୍—Coachman.
Kochuān
କୋଚୋୟାନ
कोचवान

କୋଚୁଆନି—ଦେ. ବ—କୋଚୁଆନର କର୍ମ ବା ଚାକିରି—
Kochuāni The work or post of a coachman.

କୋଚ୍‌ବାକସ—ବୈଦେ. (ଇଂ.) ବି. (ଇଂ. କୋଚ୍‌ବକ୍ସ)—ଘୋଡ଼ା-ଗାଡ଼ିର ଆଗରେ ଯେଉଁ ଉଚ୍ଚ ଆସନ ଉପରେ କଚୁଆନ୍ ବସି ଗାଡ଼ି ହାଙ୍କାଏ—Coachbox.
Kochbākasa
କୋଚବାକ୍ସ
कोचबक्स

କୋଚମାନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କୋଚ୍‌ମାନ୍)—ବଗି ଚଳାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି; ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ିର ଚାଳକ—Coachman; driver of a coach.
Kochmān
କୋଚୋୟାନ
कोचवान

କୋଚ୍‌ମାନି—ଦେ. ବ—୧ । କୋଚ୍‌ମାନ୍‌ର କାର୍ଯ୍ୟ—
Kochmāni 1. Coachman's work.
କୋଚୋୟାନି ୨ । କୋଚମାନର ଚାକିରି—
कोचवान 2. Coachman's service or post.

କୋଚ୍‌ୱାନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. କୋଚ୍‌ମାନ୍)—
Kochwān କୋଚ୍‌ମାନ୍ (ଦେଖ)
Kochmān (See)

କୋଚ୍‌ୱାନି—ଦେ. ବ—କୋଚ୍‌ମାନି (ଦେଖ)
Kochwāni Kochmāni (See)

କୋଚ—ସଂ. ବି. (କୁଚ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଶୁଖିଯିବା—
Kocha 1. Becoming dry.
୨ । ଶୁଖିଯିବା ଅବସ୍ଥା—2. Aridity; dryness.
୩ । କେଉଟ ପିତା ଓ କଂସେଇ ମାତାଠାରୁ ଜାତ ଜାତିବିଶେଷ—
3. Name of a low hybrid caste.
୪ । ଲୁହାର ଖିଲ ବା କୀଳା—
4 Iron nail or peg.
୫ । ପାଣିସାରୁ (ହରିତାଳ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ) (ଦେଖ)
5. Pāṇisāru (See).
ସଂ. ବିଣ (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସଙ୍କୋଚକ; ଯାହା କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ସଙ୍କୁଚିତ କରେ—
Contracting; causing contraction.
ଦେ. ବ—କୁଚବିହାର ରାଜ୍ୟର ଲୋକ—
An inhabitant of Coochbehar.

କୋଚଟ—ଦେ. ବିଣ—୧ । କୃପଣ; କଞ୍ଜୁସ—1. Miserly.
Kochaṭa ୨ । ଚେମଡ଼ା—2. Infrangible; tenacious.
୩ । ଜିଗର୍‌ଦାର୍, ନାଛୋଡ଼ବନ୍ଦା—
3. Tenacious; importunate; pertinacious.
ଲୁହା କୋଚଟ (୨ୟ ଅର୍ଥ)କୁ କମାର କୋଚଟ (୩ୟ ଅର୍ଥ)—ଚଳ ।

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; ବଧୁ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିନା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗନା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ

୪ । (ସଂ. କଚର) ଅତି ମଳିନ ବା ମଇଳା—
4. Very dirty.

କୋଚଟି—ଦେ. ବିଣ—କୋଚଟ (ଦେଖ)
Kochaṭi — Kochaṭa (See)

କୋଚଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—କୋଚଟ (ଦେଖ)
Kochaṭiā — Kochaṭa (See)

କୋଚଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ କୋଗ୍ ବେପାର କରେ—
Kochaṇī — A female retail-seller.

କୋଚବିହାର—ଦେ. ନ. (ନାମ)—କୁଚ୍‌ବିହାର (ଦେଖ)
Kochabihāra — Kuchbihāra (See)

କୋଚସାରୁ—ଦେ. ବି—ପାଣିସାରୁ (ଦେଖ)
Kochasāru — Pāṇisāru (See)

କୋଚା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷୁଦ୍ର; ଫା. ଖୁଜରା=ଅଳ୍ପ)—
Kochā — ରେଜା ବିକ୍ରି; ବଡ଼ ମହାଜନଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ
ଖୁଚରାବିକ୍ରି, ପାଇକାରୀ ବେପାରୀମାନେ ବ୍ୟବସାୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ
ଫୁଟକରବିକ୍ରି ଅଳ୍ପ ପରିମିତ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ସରବରାହ କରି ଖାଉଟିଙ୍କୁ ଅଳ୍ପ ଲାଭରେ ବିକ୍ରି କରିବାର ରୀତି ବା ବ୍ୟବସାୟ; ଖୁଚୁରା ବିକ୍ରି କରିବାର ପ୍ରଣାଳୀ; ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣରେ ବିକ୍ରି କରିବା—Retail-sale.

ତହିଁରୁ କୋଚା ଚାଉଳ ମାଗିଲେ ଟିକେ ଟିକେ ।
ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

କୋଚାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୁଚାଇବା (ଦେଖ)
Kochāibā — Kuchāibā (See)

କୋଚା ବେପାର—ଦେ. ବି—କୋଚା (ଦେଖ)
Kochā bepāra — Kochā (See)

କୋଚା ବେପାରୀ—ଦେ. ବି. (ଫା. ଖୁଜରା + ସଂ. ବ୍ୟାପାର)—
Kochā bepārī — ଅତି ସାମାନ୍ୟ ମୂଳଧନବିଶିଷ୍ଟ ଦୈନିକ
ପାଇକାର ବ୍ୟବସାୟୀ; ଖୁଚୁରା ବେପାରୀ; ଯେ ପ୍ରତ୍ୟହ
ଫୁଟକରବେଚନେବାଲା, ଖୁଚରିଆ ମହାଜନଠାରୁ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଆଣି ତାହା ଖାଉଟିଙ୍କୁ ଅତି ସାମାନ୍ୟ ଲାଭରେ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କରି ବିକ୍ରୟ କରି ମୂଳ ପରିଶୋଧ କରିଦିଏ—
A retailer; petty trader with very small capital selling small quantities in retail.

କୋଚା ବେଭାର—ଦେ. ବି—କୋଚା (ଦେଖ)
Kochā bebhāra — Kochā (See)

କୋଚାବେଭାରୀ - ଦେ. ବି—କୋଚାବେପାରୀ—
Kochābebhārī — Kochābepārī.

କୋଚିଆ— ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଚିକ, ପୁଂ; କୁଚିକା. ସ୍ତ୍ରୀ)—
Kochiā — ସର୍ପାକୃତି ଜଳଚର କ୍ଷୁଦ୍ର ଜନ୍ତୁ—
କୁଚିୟା, କୁଁଚିୟା, କୁଚେ Unibrachapertura Cuchiya;
ଗୋଚ୍ଛୀ, ଗୋଚୀ Muraena; Apterygia Synbrache; small electric eel; Gymnotus.

[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ବାଉରି, କଣ୍ଡରା, ପାଣ ଆଦି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାତିର ଲୋକମାନେ ଖାଆନ୍ତି । ଏହା ଦେହରେ ମାଛ ଭଳି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପକ୍ଷୀ ଓ ଲାଞ୍ଜ ଥାଏ; ଏ ପଙ୍କ ଓ ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ରହେ । ଏହା ଦେହରେ ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଶକ୍ତି ଅଛି । ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ହଳଦିଆ ଓ ନାଲି ମିଶା ପାଣ୍ଡୁର । ରୁଗ୍ଣ ଓ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଶିଶୁ ଦେହରେ କୋଚିଆ ଆଣି ଗୁଡ଼ାଇ ଦେଲେ ଉପକାର ହେବାର ଦେଖାଯାଏ । କୋଚିଆ ଉଭୟଚର । ମାଛ ଅପେକ୍ଷା ଏ ଅଧିକ କାଳ ଶୁଖିଲା ଜାଗାରେ ବଞ୍ଚି ରହି ପାରେ । ଏହାକୁ ଧରି ପକାଇଲେ କ୍ଷଣକାଳ ଦେହ ଝିମିଝିମି ହୋଇ ଯାଏ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ଏହାର ଦଂଶନ ଗୋରୁ ପକ୍ଷରେ ମାରାତ୍ମକ କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ନିରାପଦ (M W.), କୋଚିଆରକ୍ତ ଗାଢ଼ ହରିତାଭ ଲାଲବର୍ଣ୍ଣ ।]

କୋଚିଆଖିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ଗାଳି) (ସଂ. କୁଚିକ ଖାଦକ)—
Kochiākhiā — ବାଉରୀ, କଣ୍ଡରା ଆଦି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଜାତି (ଯେଉଁମାନେ କୋଚିଆ ଖାଆନ୍ତି)—
The untouchable castes who eat Kochiā.

[ଦ୍ର—ଉଚ୍ଚ ଜାତୀୟ ହିନ୍ଦୁମାନେ ମାଛ ଖାଆନ୍ତି, କିନ୍ତୁ କୋଚିଆ ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ ।]

କୋଚିଆ ପରି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (କୋଚିଆକୁ ପାଣିରୁ ପଦାକୁ ବାହାର
Kochiāpari hebā — କରି ଆଣିଲେ ସେ ସାପ ପରି ମୋଡ଼ିଉଡ଼ି
କୁଁଚେରମତନ ହଓୟା ହୁଏ)—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ରୋଗ ବା ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ
ଗୋଚିକା ମାଫକ ହୋନା କୋଚିଆ ପରି ଗୁଡ଼େଇ ଭୁଡ଼େଇ ହେବା—
(figurative) To wriggle (like an eel).

କୋଚିଆରକତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଚିକ + ରକ୍ତ)—
Kochiārakata — କୋଚିଆ କାଟିଲେ ତା' ଦେହରୁ ଯେଉଁ ଗାଢ଼
କୁଁଚେରକ୍ତ ହଳଦିଆ ମିଶା ଲାଲ୍ ରକ୍ତ ବାହାରେ —
ଗୋଚୀକା ଲହୁ Deep yellow and red blood of eel.

[ଦ୍ର—ପ୍ରସ୍ରାବପୋଡ଼ା ବା ମୂତ୍ରଦୋଷ ଯୋଗୁଁ ପ୍ରସ୍ରାବ ଗାଢ଼ ହଳଦିଆ ହେଲେ ପରସ୍ରା କୋଚିଆରକ୍ତ ପରି ଦିଶୁଛି—ବୋଲି ଲୋକେ କହନ୍ତି ।]

କୋଚିନ୍—ଦେ. ବି. (ନାମ)—
Kochin — ୧ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ମାଲାବାର ଉପକୂଳସ୍ଥ ଦେଶ—
1. Cochin, a country in S. W. India.

[ଦ୍ର—ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ପଶ୍ଚିମ ବା ମାଲାବାର ଉପକୂଳରେ ମାଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶରେ ତ୍ରିବାଙ୍କୁଡ଼ ରାଜ୍ୟର ଉତ୍ତରରେ ହିନ୍ଦୁ ମହାରାଜାଙ୍କ ଶାସିତ ଗୋଟିଏ ହିନ୍ଦୁରାଜ୍ୟର ନାମ କୋଚିନ୍; ଏ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଭ	ନ୍

ରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀ ଏର୍ନାକୁଲମ୍; ଏହି କୋଚିନ୍ ରାଜ୍ୟଦ୍ୱାରା ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ବେଷ୍ଟିତ ୨ ବର୍ଗମାଇଲ ବ୍ୟାପୀ ଇଂରାଜ-ଶାସିତ ମାଲାବାର ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍ ବା ତାଲୁକର ନାମ କୋଚିନ୍ ଓ ଏହି ତାଲୁକର ଅନ୍ତର୍ଗତ କୋଚିନ୍ ନାମରେ ଗୋଟିଏ ବନ୍ଦର ଅଛି । ଶିବାଙ୍କୁଡ଼ର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମରେ ଚିଲିକା-ପରି ଗୋଟିଏ ସାମୁଦ୍ରିକ ହ୍ରଦ ଅଛି; ସେ ହ୍ରଦର ମୁହାଣରେ କୋଚିନ୍ ବନ୍ଦର ଅବସ୍ଥିତ ।]

୨ । ଶ୍ୟାମ ରାଜ୍ୟର ପୂର୍ବରେ ଓ ଚୀନ ଉପସାଗରର ପଶ୍ଚିମରେ ଅବସ୍ଥିତ ଫ୍ରାନ୍ସ ଅଧିକୃତ ଦେଶ; କୋଚିନ୍‌ଚାଇନା—
2. Cochin China; French Indo-china to the east of Siam.

କୋଚିଲା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—କୋଚିଲା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kochilā (etc) Kochilā etc (See)

କୋଚିଲା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଚେଲା)—ବନ୍ୟ ତରୁବିଶେଷ—
Kochilā Strychnus Nux-vomica (tree and seed).
ସଂ. ନାମ—କୃପୀଲୁ; କୁଲକ; କୁଚେଲା, କୁପାକ; କାକେନ୍ଦୁ; ବିଷତିନ୍ଦୁ; ବିଷଦ୍ରୁମ; କାରସ୍କର; କୁଞ୍ଚଲକ; କକ୍ଷାକ; ତିନ୍ଦୁକ; ଜଳଦ; ଦୀର୍ଘପତ୍ରକ; କାଳତିନ୍ଦୁକ; କାଳପୀଲୁକ; ମର୍କଟତିନ୍ଦୁକ; କାଳକୂଟକ
The Snakewood; Poison nut.

[ଦ୍ର—ଏହା କେନ୍ଦୁଜାତୀୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆରଣ୍ୟ ତରୁ, ଓଡ଼ିଶାର ପାହାଡ଼ିଆ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ପ୍ରଚୁର ଭାବରେ ଜନ୍ମେ । ପତ୍ର ଅଉମ୍ବୀ; ବସନ୍ତକାଳରେ ଫୁଲ ଫୁଟେ, ଫଳ ପାଚିଲେ ଲେମ୍ବୁପରି ଗୋଲ ଓ ହଳଦିଆ ହୁଏ । ଏଥିରେ ଏକାଧିକ ଗୋଲ ଓ ଚେପଟା ମଞ୍ଜି ଥାଏ । ଏହାର ଫଳ ଓ ପତ୍ର ଭାରି ତିକ୍ତ, ଏହା ଔଷଧରେ ଲାଗେ, ତେଣୁ ଭାରତରୁ ବିଦେଶକୁ ବହୁ ପରିମାଣରେ ରପ୍ତାନି ହୁଏ । ଏହାର ପତ୍ର ଏତେ ତିକ୍ତ ଯେ ଯଦି କୌଣସି ଗାଈ ଏହାର କଅଁଳିଆ ପତ୍ର ଖାଏ, ତାହାର ଦୁଧ ମଧ୍ୟ ତିକ୍ତ ଲାଗେ । ଏ ଗଛର ପବନ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଉପକାରୀ । ଏହାର ପାଚିଲା ଫଳକୁ ମାକଡ଼ ଓ କେତେକ ଚଢ଼େଇ ମଧ୍ୟ ଖାଆନ୍ତି । ଏହାର କାଠରେ ଖୁଣ୍ଟ ଆଦି ହୁଏ । ପାହାଡ଼ିଆ କଂକରମୟ ସ୍ଥାନରେ ଏଗଛ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଏହା ମଞ୍ଜିର ବ୍ୟବସାୟ ନିମନ୍ତେ ରାଜା ମହାରାଜା ଓ ଜମିଦାରମାନେ ବେପାରୀଙ୍କୁ ଗଛମାନ ଇଜାରା ଦିଅନ୍ତି; ଏହାର ବୀଜ ସଙ୍ଗେ ଗୁଡ଼ ମିଶାଇଲେ ପ୍ରାଣହାରକ ବିଷ ହୁଏ । ଲୋକେ କୋଚିଲା ଗୁଡ଼ ଖାଇ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରନ୍ତି । କୋଚିଲା-କାଠରେ ସହଜେ ପୋକ ଲାଗନ୍ତି ନାହିଁ, ଏଥିପାଇଁ ଲୋକେ ଏଥିରେ ଘରର ଖୁଣ୍ଟ କରନ୍ତି । ଏ କାଠ ଖୁବ୍ ଟାଣୁଆ ଓ ଚେମଡ଼ା-ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ବଳକର, ଧାରକ, ତିକ୍ତରସ, ଅଗ୍ନି ଓ ବାୟୁବର୍ଦ୍ଧକ, ଦେହକାରକ, କାମୋଦ୍ଦୀପକ, ବେଦନା-ନାଶକ ଓ ମୂତ୍ରପ୍ରବର୍ତ୍ତକ । ଏହା ଶୂଳ, ଏକାଙ୍ଗ ବାତ, ଶୁକ୍ରମେହ, ଅପସ୍ମାର, ଗ୍ରହଣୀ, ଅତିସାର, ଗୁଦଭ୍ରଂଶ, ମଦାତ୍ୟୟ, କମ୍ପ, ଲୁତା ଦଂଶନ ଜନିତ ଉନ୍ମାଦ, କଫ, ପିତ୍ତ, ଓ ରକ୍ତଦୁଷ୍ଟି ନାଶକ ।]

କୋଚିଲା ଖଡ଼—ଦେ. ବି—ବଳିତା ଖଡ଼ (ଦେଖ)
Kochilā khardi Balitā khardi (See)

କୋଚିଲାଖାଇ—ଦେ; ବି—ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତର ଏକ ଜାତୀୟ ବନ୍ୟ-ପକ୍ଷୀ—
Kochilākhāi Anthracoceros Coronatus; The Indian Hornbill; Toucan found in the Orissa jungles.
ଧନେଶ ପାଖୀ
ଧନେଶ

ଅତଳେ କୋଚିଲାଖାଇଙ୍କ ଗୁଡ଼ । ଗ୍ରାମ୍ୟଗୀତ. ନଜରକେଶ୍ୱର ।

[ଦ୍ର—ଏ ଲମ୍ବରେ ପ୍ରାୟ ଅଢ଼େଇହାତ ହୁଏ; ପକ୍ଷ ଧଳା ଓ କଳା; ଥଣ୍ଟର ଉପର ଫାଳକ ଚେପ୍ଟା ଓ ପୋଲା, ଏହା ଚାରିଆଙ୍ଗୁଳ ଠାରୁ ଆଠଆଙ୍ଗୁଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ଓ ବଙ୍କା । ଏ ପକ୍ଷୀ କୋଚିଲା ଫଳକୁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଖାଇଥିବାରୁ, ଏହାର ପେଟ ଚିରିଲେ ତହିଁରୁ କୋଚିଲା ମଞ୍ଜି ବାହାରେ । ଆମବାତ ରୋଗରେ କୋଚିଲାଖାଇ ଚଢ଼େଇର ମାଂସ, ପକ୍ଷୀ ଓ ହାଡ଼ସିଝା କ୍ୱାଥ ବିଶେଷ ଉପକାରୀ ।

ମାଈ କୋଚିଲାଖାଇ ଗଛ କୋରଡ଼ରେ ଡିମ୍ବ ଦିଏ ଓ ତାହା ମଧ୍ୟରେ ଅଣ୍ଡିରା ପକ୍ଷୀକୁ ଡିମ୍ବ ଉଷୁମାଇବା ପାଇଁ ରଖାଇ କୋରଡ଼ ମୁହଁ ମାଟିରେ ବନ୍ଦ କରିଦିଏ ଏବଂ ତହିଁରେ ଗୋଟିଏ କଣା ରଖି-ଥାଏ ଓ ସେହି କଣାବାଟେ ଖାଦ୍ୟ ଆଣି ଅଣ୍ଡିରା ପକ୍ଷୀକୁ ଦେଉଥାଏ । ଏ ଜାତୀୟ ଏକହାତ ଲମ୍ବର ପକ୍ଷୀକୁ ଭାଲିଆଖାଇ (Lophocerus Birostris) କହନ୍ତି ।]

କୋଚିଲାଗୁଡ଼—ଦେ. ବି—ଏକତ୍ର ବଟା ହୋଇଥିବା କୋଚିଲାମଞ୍ଜି ଓ ଗୁଡ଼—
Kochilāgurda Mixture of Nux-vomica seeds and molasses.

[ଦ୍ର— ଏହା ଅତି ଭୟଙ୍କର ପ୍ରାଣନାଶକ ବିଷ; ଓଡ଼ିଶାର ଅନେକ ଲୋକ ଏହା ଖାଇ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରନ୍ତି ।]

କୋଚିଲାପିତା—ଦେ. ବିଣ. (କୁଚେଲ + ତିକ୍ତ) —
Kochilāpitā Of very bitter taste like that of Nux-vomica leaves or seed.

କୋଚିଲା ମଲାଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—କୋଚିଲା ଗଛରେ ଜାତ ହୋଇଥିବା ପରାଙ୍ଗପୁଷ୍ପ ଉଦ୍‌ଭିଦ (ଏହା ଅନେକ ଔଷଧରେ ଲାଗେ)—A parasitic plant growing on the Nux vomica tree; Viscum Monoicum.
Kochilā malāṅga
କୁଚଲୋକାମଲାଙ୍ଗ

କୋରୁଆନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କୋର୍‌ମାନ୍)—କୋର୍‌ମାନ୍ (ଦେଖ)
Kochuān Kochman (See)

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପଢ଼ିବ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ; 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

କୋଚୁଆନି—ଦେ. ବି.—କୋଚ୍‌ମାନି (ଦେଖ)
Kochuāni Kochmāni (See)

କୋଚୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ— କୋଚଣୀ (ଦେଖ)
Kochuṇī Kochaṇī (See)

କୋଜାଗର—ସଂ. ବି. (ସଂ.କଃ=କିଏ+ଜାଗୃ ଧାତୁ=ଚେଇଁବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ.)—କୋଜାଗର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା (ଦେଖ)
Kojāgara Kojāgara Pūrṇṇimā (See)

କୋଜାଗର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋଜାଗର+ପୂର୍ଣ୍ଣିମା)—ଆଶ୍ୱିନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା; କୁଆଁରପୁନିଅଁ—The full-moon of the month of Āswina.
Kojāgara pūrṇṇimā

[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ରାତିରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଠାକୁରାଣୀ ଘରଘର ବୁଲି ଦେଖନ୍ତି ଓ ପଚାରନ୍ତି—"କୋଜାଗର୍ତ୍ତି"—କିଏ ଚେଇଁ ଅଛି ? ଯେ ଚେଇଁ ଥାଏ ତାହା ପ୍ରତି ପ୍ରସନ୍ନା ହୁଅନ୍ତି, ଯେ ଶୋଇ ଥାଏ ତାହାଠାରୁ ଛାଡ଼ି ଯାଆନ୍ତି ।
ଏ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ପୂଜା ହୋଇ ଥିବା ଚାନଭୋଗ ଖୁଆଖୋଇ ହୋଇ କୁମାରକୁମାରୀମାନେ ଆପଣା ଆପଣା ମଧ୍ୟରେ ଚାନ ତକାତକି ହୋଇ ମୈତ୍ରୀ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରନ୍ତି ।]

କୋଝୁର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ କଳିଙ୍ଗର ରାଜଧାନୀବିଶେଷ—
Kojhura Name of a capital of ancient Kaliṅga.

କୋଟ୍—ବୈଦେ. ବି.—୧ । (ଇଂ. କୋଟ୍)—ଯେଉଁ କୁର୍ତ୍ତାର ସାମନା ପାଖ ଉପରୁ ତଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖୋଲା ଥାଏ ଓ ଯାହାର ସାମନା ଧାଡ଼ିଏ ବୋତାମଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦ କରାଯାଏ—
କୋଟ 1. Coat.

କୋର୍ଟ— ୨ । (ଇଂ. କୋର୍ଟ)—କଚେରି; ବିଚାରାଳୟ—
କୋର୍ଟ 2. Court.

କୋଟ୍ ଅଫ ଓ୍ୱାର୍ଡ଼ସ୍—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ. କୋଟ୍ ଅଫ୍ ୱାର୍ଡ଼ସ୍= ନାବାଳଗମାନଙ୍କ କଚେରୀ)—ନାବାଳଗ,ପାଗଳ ଓ ନିଜ ସମ୍ପତ୍ତି ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଭୂସ୍ୱାମୀମାନଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତି ଗଚ୍ଛିତ ରେଖାଙ୍କର ଯେଉଁ ବିଭାଗଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୁଏ—
କୋଟ ଅଫ ୱାର୍ଡ଼ସ Court of wards.

କୋଟ୍ ଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍ଟର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କୋଟ୍‌ଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍ଟର୍)—ଫଉଜଦାରୀ ଅଦାଲତରେ ସରକାର ତରଫରୁ ମକଦ୍ଦମା ଚଳାଇବା ପୁଲିସ୍ କର୍ମଚାରୀ—
କୋର୍ଟଇନିସପିଟର Court Inspector.

କୋଟ୍ କାମିଜ୍—ବୈଦେ. ବି.—(ସହରର ଆଧୁନିକ ଅଙ୍ଗବସ୍ତ୍ରବିଶେଷ) (ଇଂ. କୋଟ୍+ଆ. କମିଜ୍)—ସାମନା ଖୋଲା କୁର୍ତ୍ତା ଓ ବେକ ପାଖେ ମେଳା ଥିବା କୁର୍ତ୍ତା—
କୋଟକମୀଜ Coat and shirt.
Kot kāmiji
କୋଟକାମୀଜ

କୋଟ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଇଂ. କୋଟ୍)—କୌଣସି ଉକ୍ତି ବା ଲିଖିତ ବିଷୟକୁ କଥାପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଉଦ୍ଧାର କରିବା—To quote any passage.
Kot karibā
କୋଟକରିବା
କୋଟକରନା

କୋଟ୍‌ଖାନା—ଦେ. ବି. (ଇଂ. କୋର୍ଟ+ଆ. ଖାନା)—ମୁଦେଇ ତରଫରୁ ଫଉଜଦାରୀ ମକଦ୍ଦମାମାନ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ପୁଲିସ୍ କର୍ମଚାରୀଙ୍କର ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍‌ଙ୍କ କଚେରୀସଂଲଗ୍ନ ଅଫିସ୍—The office of the police officer who prosecutes crown cases in a magistrate's court.
Kot khānā
କୋଟଖାନା
କୋର୍ଟଖାନା

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ଅଦାଲତକୁ ଆଣିତ ମକଦ୍ଦମା ସମ୍ପର୍କୀୟ ମାଲ୍ ସବୁ ଜମା ରଖା ଯାଏ । ବିଚାରାର୍ଥ ଆଣିତ କଏଦୀ ଓ ମୁଦ୍ଦାଲାମାନେ ଏହିଠାରେ ବନ୍ଦିଭାବେ ପୂର୍ବରୁ ରଖାଯାଇ ଥାଆନ୍ତି । ଏଠାରେ ଜାମିନ୍ ଦେବାକୁ ହୁକୁମ୍ ହୋଇଥିବା ଆସାମୀମାନଙ୍କଠାରୁ ଜାମିନ୍ ମୁଚ୍ଛଲକା ଆଦି ଲେଖାଇ ନିଆଯାଏ ।]

କୋଟ୍ ପତ୍‌ଲନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ସହରର; ଇଂ. କୋଟ୍ ଓ ପାଣ୍ଟାଲୁନ୍)—ଶରୀରର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଓ ଅଧୋଭାଗ ଆବରଣ କରିବାର ଆଧୁନିକ ପୋଷାକଦ୍ୱୟ—Coat and pants; pants and coat.
Kot patlan
କୋଟପ୍ୟାଣ୍ଟ
କୋଟପତଲୁନ

କୋଟ୍‌ପେଣ୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ସହରର; ଇଂ. କୋଟ୍ ଓ ପାଣ୍ଟସ୍)—
Kotpent
କୋଟପ୍ୟାଣ୍ଟ
କୋଟପତଲୁନ

କୋଟ୍‌ଫି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କୋର୍ଟ ଫି)—୧ । ବିଚାରପ୍ରାର୍ଥନା ନିମନ୍ତେ ଦିଆଯିବା ଦରଖାସ୍ତରେ ମରାଯିବା ଷ୍ଟାମ୍ପର ମୂଲ୍ୟ—
Kotphi
କୋଟ ଫି
କୋର୍ଟ ଫିସ, କୋଟଫିସ 1. Court-fees.
୨ । ଦରଖାସ୍ତରେ ମରାଯିବା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ମୂଲ୍ୟର ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରତିକୃତି ଦିଆ ଶ୍ଳେଷ କାଗଜ ବା ସ୍ଟାମ୍ପ ଷ୍ଟାମ୍ପ—
2. Court-fee stamp.

କୋଟ୍‌ଫି ଆଇନ୍—ଓଡ଼ିଦେ. ବି. (କୋର୍ଟଫି+ଆ. ଆଇନ୍)—କେଉଁ ବିଷୟକ ଦରଖାସ୍ତ ବା ପ୍ରାର୍ଥନାରେ କେତେ କୋର୍ଟଫିଆଇନ ଲାଗିବ ଏହାର କଟକଣା ବା ବିଧି—Law of court-fee stamp; the Court-fees Act.
Kotphi āin
କୋଟଫିଜକା ଆଇନ

କୋଟ୍‌ଫିସ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ. କୋର୍ଟଫିର ବହୁବଚନ କୋଟ୍‌ଫିସ୍)—କୋର୍ଟଫି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kotphis (etc) Kotphi etc (See)

କୋଟ୍‌ମାର୍ସାଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କୋର୍ଟମାର୍ସିଲ୍)—ସୈନ୍ୟ ବା ନୌବିଭାଗ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଅପରାଧମାନ ବିଚାର କରିବା ପାଇଁ ଗଠିତ ଅଦାଲତ—
Kotmārsāl Court-martial.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ପ	ଉଥ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଥ	ଚ	ନ୍ତ

କୋଟ୍ରା—ଦେ. ବ—୧ । ଗୁଡ଼ ଶାଖା ଓ ଦୁଇ ଶିଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ ଏକ ଜାତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ମୃଗ; କୁଟୁରା—1. A species of small deer; four-horned antilope.

Kotrā

[ଦ୍ର—ଏ ଜାତିର ମୃଗର ରଙ୍ଗ ଖଇରା; ଲୋମ ଟାଆଁସା, ପୁଚ୍ଛ ଶ୍ୱେତ ଓ ଆକାର ମଧ୍ୟ ଶ୍ୱେତ । ପୁଂଜାତିର ଦୁଇ ଶିଙ୍ଗରୁ ଦୁଇ ଗୋଟି ଲେଖାଏଁ ଶାଖା ହୁଏ । ଏହାର ମାଂସ ସୁସ୍ୱାଦୁ । ଶିଂଘ ଏକ ଫୁଟରୁ ବେଶି ହୁଏ ନାହିଁ; ଏହାର ଚର୍ମ ପାଣ୍ଡୁର; ମୃଗ ପରି ଏହା ଚର୍ମ ସଚ୍ଛ ନୁହେଁ; ଏହାର ଗତି ଖୁବ ଦ୍ରୁତ ଥିବାରୁ ଏ ସହଜରେ ଶିକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆହତ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ ।]

୨ । ଏକଜାତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ନିଶାଚର ଗ୍ରବକାରୀ ମୃଗ—

2. A species of deer barking in the night; barking deer.

କୋଟ୍ରି—ଦେ. ବ—୧ । କୋଟ୍ରା (ଦେଖ)

Kotri 1. Kotrā (See)

୨ । କୋଟରାକ୍ଷୀ (ଦେଖ)

2. Kotarākhī (See)

କୋଟ୍‌ସିପ୍—ବୈଦେ. (ଇଂ.) ବ. (ଇଂ. କୋର୍ଟ୍‌ଶିପ୍)—ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସମାଜରେ ବିବାହ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯୁବକଯୁବତୀ ବା ଭାବୀ ଦମ୍ପତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଣୟର ଆଦାନପ୍ରଦାନ—

କୋଟସିପ; ଚାହ

Kotsip

Courtship.

କୋଟ—ସଂ. ବ. (କୁଟ୍ ଧାତୁ=ବକ୍ର ହେବା+କର୍ମ. ଅ)—

Kota ୧ । ଦୁର୍ଗ—1. Fort

(ଯଥା—ଧରାକୋଟ, ପଶ୍ଚିମକୋଟ, ଫରିଦ୍‌କୋଟ ।)

୨ । କୁଡ଼ିଆ—2. A hut.

୩ । ଅଗମ୍ୟବନ—3 Dense jungle.

୪ । ଋଷିମୁନିଙ୍କର ନିଭୃତ ଆଶ୍ରମ; ଗୁମ୍ଫା—

4. Hermit's den or cell.

୫ । ଦାଢ଼ି—5. Beard.

୬ । (+ଭାବ. ଅ) କୌଟିଲ୍ୟ—6. Crookedness.

ଦେ. ବ. (ସଂ. କୁଟ=ପର୍ବତଶୃଙ୍ଗ) ଜଙ୍ଗଲ; ବଣ—

Forest.

କୋଟକ—ସଂ. ବଣ. (କୁଟ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—

Kotaka ୧ । ଯେ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ବକ୍ର କରେ—1. Curving.

୨ । ଯେ ନୁଆଁଏ—2. Bending.

ସଂ. ବ—୧ । ଘର ଛୁଆଣି କରିବାଲା; ସୁଆଁସିଆ (ବଂ. ଘରାମି)—

1. A thatcher of house.

୨ । କୁଡ଼ିଆ ତିଆରି କରିବାଲା—

2. A builder of cottage.

୩ । ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀ ପିତା ଓ କୁମ୍ଭାର ମାତା ଗର୍ଭଜାତ ମିଶ୍ରଜାତି-ବିଶେଷ—

3. A mixed caste born of a mason father and potter mother.

କୋଟଣା—ଦେ. ବ. ପୁଂ—କୁଟୁଣା (ଦେଖ)

Kotaṇā Kuṭuṇā (See)

କୋଟଣୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—କୁଟୁଣୀ (ଦେଖ)

Kotaṇī Kuṭuṇī (See)

କୋଟପାଳ—ସଂ. ବ. (କୋଟ+ପାଳ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଭୁଲ. କଟୁଆଳ)—କିଲ୍ଲାଦାର; ଦୁର୍ଗରକ୍ଷକ କର୍ମଚାରୀ—

Kotapāla The keeper of a fort.

କୋଟବୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୋଟ+ବ+ଈ)—

Kotabī ୧ । ଲଙ୍ଗଳା ସ୍ତ୍ରୀ—1. Naked woman.

୨ । ଦୁର୍ଗା—2. An epithet of Durgā.

୩ । ବାଣାସୁରର ମାତା—

3. The mother of Bāṇāsura.

କୋଟର—ସଂ. ବ. (କୋଟ=ବକ୍ରତା+ରା ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Kotara

୧ । ଗଛର କୋରଡ଼; ବୃକ୍ଷଦେହରେ ଥିବା ବିବର ବା ଗର୍ତ୍ତ—

1. Tree-hole; hollow of a tree.

୨ । ଗହ୍ୱର; ଗାତ—2. Hole; den; cavity.

୩ । କୋଠାର ଛତତଳେ କଡ଼ିମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା ଗହ୍ୱର; କଡ଼ିମୁଣ୍ଡ ଓ କାନ୍ଥ ମଝିରେ ଥିବା ଖୋଲ—

3. The hollow at the end of the timbers below the roof of a building.

୪ । ମୁନି, ଋଷି ଓ ବାବାଜୀଙ୍କ ରହିବାର ନିଭୃତ ଗୁମ୍ଫା—

4. Hermit's cell or cave.

କୋଟରଗତ—ସଂ. ବଣ. (୨ୟା ତତ୍; କୋଟର+ଗତ)—

Kotaragata ୧ । ଗାତଭିତରକୁ ପଶି ଯାଇଥିବା—

1. Enterd into a hole.

୨ । ଭିତରକୁ ପଶି ଯାଇଥିବା (ଚକ୍ଷୁ)—

2. Sunken in the socket (as the eye).

କୋଟରପ୍ରବିଷ୍ଟ—ସଂ. ବଣ—କୋଟରଗତ (ଦେଖ)

Kotaraprabishṭa Kotaragata (See)

କୋଟରା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୋଟର+ଆ)—

Kotarā ୧ । ବିବସ୍ତ୍ରା ବା ଲଙ୍ଗଳା ସ୍ତ୍ରୀ—

1. A stark-naked woman; a woman in her undress.

୨ । (ନାମ) ବାଣାସୁରର ମାତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

2. The name of the mother of demon Bāṇāsura.

କୋଟରାକ୍ଷ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୋଟର+ଅକ୍ଷି)—ଯାହାର ଆଖି କୋରଡ଼ ଭଳି ଭିତରକୁ ପଶି ଯାଇଅଛି—

A person having sunken eyes (appearing like tree-holes).

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ଥିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବଟ୍ ଦେଖିବେ ।

କୋଟରାଖୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୋଟରାକ୍ଷ+ଈ)—
Koṭarākhī — କୋଟରାକ୍ଷର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Koṭarāksha.
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦୁର୍ଗାଙ୍କର କୋଟରାକ୍ଷୀ ମୂର୍ତ୍ତିବିଶେଷ ।
An image of Goddess Durga with sunken eyes.

କୋଟରାବିଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୨ୟା ତତ୍; କୋଟର+ଆବିଷ୍ଟ)—
Koṭarābishṭa — କୋଟରଗତ (ଦେଖ)
Koṭaragata (See)

କୋଟରାହାଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରଗନ୍ନାବିଶେଷ—
Koṭarāhāṅga A purganna in the district of Puri.

କୋଟରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କୋଟବୀ (ଦେଖ)
Koṭarī Koṭabī (See)

କୋଟା—ଦେ. ବି—କେତେ ଧାନରୁ କେତେ ଚାଉଳ ବାହାରେ ଏହାର ହିସାବ କରିବାର ଗାଣିତିକ ବିଧି; ଲୁଟା—The arithmetical rule to deduce the quantity of rice from a given quantity of paddy.
Koṭā
କୋଟାଇ
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ସର୍ବନାମ. (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—କେଉଁଟା ?—
Which one ?
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କଟ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା)—
କୋଟା ଭିତରା; ଘୋଡ଼ଣା ଯୁକ୍ତ ଫରୁଆ—
A small wooden case.

କୋ'ଟି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ସର୍ବନାମ (ଆଦରାର୍ଥକ)—କେଉଁ ଗୋଟିକ?—
Ko'ṭi Which one ?

କୋଟି—ସଂ. ବି.—(ଲୁଟ ଧାତୁ=ବକ୍ର ହେବା; ଛେଦନ କରିବା+
Koṭi କର୍ତ୍ତୃ. ଇ.)—୧ । ମୁନିଆଁ ଅଗ—
1. The pointed end.
୨ । ଖଡ୍ଗାଦିର ଅଗ୍ରଭାଗ ବା ମୁନ—
2. The point of a sword.
୩ । ଖଡ୍ଗାଦିର ଦାଢ଼ ବା ଧାର—
3. The edge of a sword.
୪ । ଧନୁଷ୍କୋଟି; ଧନୁର ବକ୍ରାଗ୍ରଭାଗ—4. The curved extremity of a bow.
୫ । ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଶେଷ କୋଣ—5. Digits or horns of the crescent (moon).
୬ । ପରାକାଷ୍ଠା—6. Climax; hightst point; pitch.
୭ । (+ବ.ଇ) ଶହେ ଲକ୍ଷ—
7. Ten million in number.
୮ । ଜଟିଳ ସମସ୍ୟାର ବା ବିବାଦର ଦୁଇ ପକ୍ଷରୁ ଏକ ପକ୍ଷ—
8. Horns of a dilemma; one of the two sides or parties of a question or dispute.
୯ । ଉତ୍କର୍ଷ—9. Excellence.
୧୦ । ସମକୋଣୀ ତ୍ରିଭୁଜର ଭୂମି ଓ କର୍ଣ୍ଣ ରେଖା ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ରେଖା—10. The arm or perpendicular side of a rightangled triangle.
୧୧ । ପକ୍ଷାନ୍ତର; ଉପାୟାନ୍ତର—11. An alternative.
୧୨ । ଦ୍ୟୂତକ୍ରୀଡ଼ାରେ ବନ୍ଧାଯିବା ହୁଡ଼ ବା ବାଜି—
12. A wager.
୧୩ । ଅଙ୍ଗୀକାର—13. Promise.
୧୪ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା—14. Determination; resolution.
୧୫ । (ମନୁଷ୍ୟ ବା ପ୍ରାଣୀ ଆଦିଙ୍କ) ଶ୍ରେଣୀ—
15. A class (of animals or men).
୧୬ । ବିଭାଗ—15. Department.
୧୭ । ରାଜ୍ୟ—17. Kingdom.
୧୮ । (ଗଣିତ) ୯୦ ଡିଗ୍ରୀ ବା ସମକୋଣର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟାପକ ବୃତ୍ତାଂଶ ପୂରିବାକୁ ଯେଉଁ ବୃତ୍ତାଂଶ ବାକି ଥାଏ; ୯୦ ଡିଗ୍ରି ବ୍ୟାପୀ ଚାପର ଦୁଇ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ—
18. (mathematics) The complement of an arc of 90 degree.

[ଦ୍ର—ସମକୋଣକୁ ବ୍ୟାପିଥିବା ୯୦ ଡିଗ୍ରୀର ବୃତ୍ତାଂଶ କୋଟିଏ ବିନ୍ଦୁଦ୍ୱାରା ଦୁଇ ଭାଗରେ ବଡ଼ ସାନ ହୋଇ ବିଭକ୍ତ ହେଲେ ଉକ୍ତ ବୃତ୍ତାଂଶର ପ୍ରଥମ ଭାଗ ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗର କୋଟି ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ ପ୍ରଥମ ଭାଗର କୋଟି ଅଟେ ।]

୧୯ । ରାଶିଚକ୍ରର ତୃତୀୟ ଅଂଶ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
19. The third part of a zodiacal circle.
୨୦ । ସମକୋଣ ଉତ୍ପାଦନ କରିଥିବା ଲମ୍ବ—
20. The perpendicular which forms a right-angle on a base.
୨୧ । ଔଷଧ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
21. Medicago Esculenta (M. W.)
୨୨ । ପଣ୍ଡୁପକ୍ଷୀଙ୍କ ନଖର ବକ୍ର ଅଗ୍ରଭାଗ—
22. The curved end of claws (M. W.)

ଦେ. ବି.—୧ । ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟ ବା ଅବସ୍ଥାର ସମକକ୍ଷତା—
1. Equality in social position.
(ଯଥା—ମୋ ପୁଭୁରା ଆମ କୋଟିରେ ବିବାହ ନ କରିବାରୁ ମୁଁ ତା ବିବାହରେ ଯୋଗ ଦେଲି ନାହିଁ ।)
୨ । ସମ ଶ୍ରେଣୀ—2. Equal class.
(ଯଥା—ରଥେ ଆପଣେ ଆମ କୋଟିର ବ୍ରାହ୍ମଣ ।)
ସଂ. ବିଣ.—୧ । କୋଟିଏ ସଂଖ୍ୟକ; ଶହେ ଲକ୍ଷ—
1. Numbering ten millions
୨ । ଅସଂଖ୍ୟ—2. Countless; innumerable.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ପ	ଉଥ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଭ	ନ୍

କି ମୋହନ ଲୀଳା ଧର୍ କୋଟି କଳାକର ଶିରି ପୂରଛ ସେ ଶ୍ୟାମ ପୀରଛରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଦ୍ଭବମ୍ ।

କୋଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଶୂଦ୍ର ଜାତିବିଶେଷ—
Kotiā A caste of Śūdras in the district of Ganjam.

କୋଟିଆୟୁଷ—ଦେ. ବି.—କୋଟି ବର୍ଷ ପରମାୟୁ; ବହୁକାଳ ବଞ୍ଚିବା
Kotiāyusha (ଆଶୀର୍ବାଦସୂଚକ ବ୍ୟବହାର—ଯଥା; ତୋର କୋଟି ଆୟୁଷ ହେଉ = ତୁ ଦୀର୍ଘଜୀବୀ ହୋ)—
Longevity; lifetime extending over a long number of years.

କୋଟିଏ—ଦେ. ବି.—କୋଟି ସଂଖ୍ୟା—
Kotie The number 10 millions; crore.
ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଏକ କୋଟି ସଂଖ୍ୟକ—
1. Numbering one crore.
୨ । ବହୁତ; ଅସଂଖ୍ୟ—2. Countless; many.
ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅଳ୍ପ କଥାରୁ କୋଟିଏ ପକାଏ ଋଣ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

କୋଟିକମ—ଦେ. ବି.—କୁଟିକମ (ଦେଖ)
Kotikama Kuṭikama (See)

କୋଟିକେ ଗୋଟିଏ—ଦେ. ବିଣ.—ବହୁସଂଖ୍ୟକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ—
Kotike goṭie One in many; one out of many.
ଭବସାଗରେ ଦେହ ଧର୍, କୋଟିକେ ଗୋଟିଏ ବା ଉର୍ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

କୋଟିଜିତ୍—ସଂ. ବି. (କୋଟି + ଜି ଧାତୁ = ଜୟ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—(ଯେ କବିତ୍ୱରେ କୋଟିଏ କବିଙ୍କୁ ଜୟ କରିଥିଲେ) କାଳିଦାସଙ୍କ ନାମାନ୍ତର—
Kotijit An epithet of Kālidāsa.

କୋଟିଜ୍ୟା—ସଂ. ବି. (କୋଟି + ଜ୍ୟା)—(ତ୍ରିକୋଣମିତି ପରିଭାଷା)—
Kotijyā ସମକୋଣୀ ତ୍ରିଭୁଜରେ ଥିବା କୋଣର ଗଣନାବିଶେଷ; କୋସିନ୍—(trigonometry) The cosine of an angle in a right-angled triangle.

କୋଟିନିଧି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋଟି + ନିଧି)—ବହୁଧନ—
Kotinidhi Immense riches.
ସୁରତ ନୁହେ ଏହେ ମୂଳ
ଦର୍ଶନ କୋଟିନିଧି ଫଳ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

କୋଟ୍ଟ—ସଂ. ବି. (କୁଟ୍ଟ ଧାତୁ = ଛେଦନ କରିବା; ଭାଗ କରିବା + କର୍ମ. ଅ)—୧ । ଦୁର୍ଗ—1. Fort; castle.
୨ । ନଗର—2. Town.
୩ । ଗୃହ—3. House

କୋଟ୍ଟପାଳ—ସଂ. ବି—ଦୁର୍ଗରକ୍ଷକ; କଟୁଆଳ—A person in charge of a fort.
Koṭṭapāla

କୋଟ୍ଟବୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୋଟ୍ଟ + ବା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Koṭṭabī କୋଟବୀ (ଦେଖ)
Koṭabī (See)

କୋଟ୍ଟାର—ସଂ. ବି. (କୋଟ୍ଟ + ର୍ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + କରଣ. ଅ)—୧ । ପରିଖା ଓ ପ୍ରାଚୀରବେଷ୍ଟିତ ନଗର—
Koṭṭāra 1. A fortified town; a stronghold.
୨ । ପୋଖରୀର ପାବଚ୍ଛତ୍ରପୃ—
2. The flight of steps in a pond.
୩ । କୂପ—3. Well.
୪ । କାମୁକ ବ୍ୟକ୍ତି—4. A libertine.

କୋଠ—ସଂ. ବି. (କୁଠ୍ ଧାତୁ = ବେଷ୍ଟନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Koṭha ୧ । ଯାଦୁ—1. Ring-worm. (M. W.)
୨ । ବୃହତ୍ ମଣ୍ଡଳାକାର କୁଷ୍ଠରୋଗ—2. A kind of leprosy with large round spots; impetigo (M. W.)
୩ । ଗଳିତ କୁଷ୍ଠ—3. Leprosy with sores.
ଦେ. ବି. (ଭୁଲ ସଂ. କୁଟ = ସମୂହ, ଗଦା; କୋଷ୍ଠ = ଶସ୍ୟାଗାର, ଭଣ୍ଡାର)—୧ । ଇଜମାଲି ସମ୍ପତ୍ତି—
1. Joint property.
୨ । ଇଜମାଲି ପାଣ୍ଠି—2 Joint fund.
୩ । ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ଇଜମାଲି ଧନ ବା ସମ୍ପତ୍ତି—
3. Joint fund or property of all the villagers.
୪ । କୋଠ ଭଣ୍ଡାର (ଦେଖ)
4. Kotha bhaṇḍāra (See)
ତା ପଡ଼ି ତୋର କୋଠୁ ଦେଇ
ଅବର୍ମ୍ମ ଦାସ ତୁ କୋଲାଇ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
ଦେ. ବିଣ. (ଭୁଲ ସଂ. କୋଷ୍ଠ = ସ୍ୱକୀୟ = Own (M. W.) ଯାହାକୁ ବହୁ ଲୋକ ନିଜର ବୋଲି ଦାବୀ କରନ୍ତି)—
୧ । ବହୁସ୍ୱାମିକ; ଇଜମାଲି—
1. Joint; belonging to many.
୨ । ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ଅଧିକୃତ ବା ବ୍ୟବହୃତ—
2. Public; owned or used by the public.
ଇଜମାଲୀ ୩ । ବଣ୍ଟନର ଅଯୋଗ୍ୟ; ବଣ୍ଟନ ହୋଇ ନ ଥିବା—
3. Impartible; not partitioned.
୪ । ସ୍ୱୀୟ; ସ୍ୱକୀୟ—4. Belonging to one's self; one's own.
୫ । ରାଜା, ଜମିଦାର ବା ଦେବତାଙ୍କର ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଯୋଗାଇବା (ଗଡ଼ଜାତ) —5. (persons) Supplying articles for the consumption of a Raja or Zamindar or a Deity.
କୋଠ ଛେଡ଼ ଅମ୍ଭେ ଅଛୁଁ
ନିଯୋଗ ଦୁଧ ସର କଛୁଁ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୬ । ଅନେକ ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏକତ୍ର ବ୍ୟବହୃତ—
6. Simultaneously enjoyed or possessed by many persons.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ବିପରୀତ ଅପରାପର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଉ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଛା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

କୋଠକରଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଠାକୁରଙ୍କ ଭୋଗ ପ୍ରସ୍ତୁତର ତତ୍ତ୍ୱ ନେଉ-
Koṭhakaraṇa ଥିବା ରାଜକର୍ମଚାରୀ—1. An accountant of a temple.

୨ । ଶ୍ରମୁକରଣ—2. A personal clerk.

କୋଠକାଟ—ଗ୍ରା. ବି—କୋଠକାଠ (ଦେଖ)
Koṭhakāṭa Koṭhakāṭha (See)

କୋଠକାଠ—ଗ୍ରା. ବି—୧ । ଗ୍ରାମବାସୀ ସକଳ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଏକତ୍ର
Koṭhakāṭha ଅଧିକୃତ ସମ୍ପତ୍ତି—

1. The joint property of all the villagers in a village.

୨ । ଗ୍ରାମର ଇଜମାଲି ସମ୍ପତ୍ତିର ଆୟ ବା ଉତ୍ପାଦନ—

2. The income or out-turn of the joint property of all the villagers in a village.

କୋଠ ଖମାର—ଦେ. ବି—ଖମାର ଚାଷ; ଜମିଦାରଙ୍କ ନିଜ ହଳ ଓ
Koṭha khamāra ଚାକର ଦ୍ୱାରା ଚାଷ ହେଉଥିବା ଭୂମି; ନିଜଚାଷ; ନିଜଜୋତ—

The Zamindar's private lands; the khas farm-lands of a Zamindar.

କୋଠ ଖଳା—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ଖଳାରେ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ଇଜମାଲି
Koṭha khalā ଶସ୍ୟ ଅମଳ କରାଯାଏ—

1. The thrashing floor where paddy belonging to the villagers jointly is thrashed and garnered.

୨ । ଗ୍ରାମର ଯେଉଁ ଖଳାରେ ବହୁ ଲୋକେ ଆଣି ନିଜନିଜର ଧାନ କାଟି ଜମା କରନ୍ତି ଓ ପରେ ଅମଳ କରି ନିଜ ନିଜ ଘରକୁ ନିଅନ୍ତି—2. A threshing floor where many villagers stock their paddy sheaves for threshing.

କୋଠ ଘର—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ଘରେ ଅନେକ ପରିବାରଙ୍କର
Koṭha ghara ସ୍ୱାମିତ୍ୱ ଥାଏ—

1. The joint house of many families.

୨ । (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର) ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବା ଛାତ୍ରାବାସରେ ଯେଉଁ କୋଠିରୀରେ ସାଧାରଣତଃ ବହୁ ବାଳକ ସମବେତ ହୋଇ ପୁସ୍ତକ ଓ ସଂବାଦପତ୍ରାଦି ପାଠ ଓ ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି—

2. Common room of a school or hostel.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି—
ଗ୍ରାମ ମଧ୍ୟରେ ବା ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡରେ ଗ୍ରାମବାସୀ ସାଧାରଣଙ୍କ ବା ଅଭ୍ୟାଗତବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଓ ରାଜକର୍ମଚାରୀଙ୍କ ବ୍ୟବହାର ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ଘର—

House built either in the middle or at the end of a village for the use of the villagers in general or of strangers, officials and guests visiting the village.

କୋଠ ଚାଷ—ଦେ. ବି—କୋଠ ଖମାର (ଦେଖ)
Koṭha chāsha Koṭha khamāra (See)

କୋଠ ଦେଶ—ଦେ. ବି—ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଗନ୍ନା—
Koṭha deśa Name of a perganna in Puri district.

[ଦ୍ର— ଏହି କୋଠଦେଶ ପ୍ରଗନ୍ନାର ପ୍ରାଚୀନ ଜମିଦାର ରାଏଟ-ସିଂହ ବଂଶଙ୍କର ନିମାପଡ଼ା ଠାରେ ରାଜଧାନୀ ଥିଲା ଓ ଏହି ପ୍ରଗନ୍ନାରେ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଉଙ୍ଗାରପୁର ଗ୍ରାମ ଚୌଧୁରୀ ଜମିଦାର ବଂଶଙ୍କର ବାସ-ସ୍ଥାନ ଅଟେ ।]

କୋଠଧନ—ଦେ. ବି—୧ । ଇଜମାଲି ଧନ—
Koṭhadhana 1. Joint fund.

୨ । ଇଜମାଲି ମୂଳଧନ ବା ପାଣ୍ଠି—

2. Joint capital.

କୋଠପୁଅ—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମ କରିଥିବା ପିତା ଓ ପାଳକ
Koṭha pua ପିତା ଉଭୟଙ୍କର ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଅଧିକାରୀ ହୁଏ—

1. A son who inherits his natural father as well as his adoptive father.

୨ । (ଗାଳି) ଜାରଜ ସନ୍ତାନ—2. A bastard.

କୋଠଫଣ୍ଡ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋଷ୍ଠ+ଇଂ. ଫଣ୍ଡ)—
Koṭhaphaṇḍ ବହୁ ଲୋକଙ୍କର ସମ୍ମିଳିତ ପାଣ୍ଠି; ଇଜମାଲି ଧନ—
ଏଜମାଲି ଫଣ୍ଡ Common fund
ইজমালি ফন্ড

କୋଠ ଭଣ୍ଡାର—ଦେ. ବି—୧ । ନିଜର ଧନାଗାର—
Koṭha bhaṇḍāra 1. One's own treasury; one's
কোঠার own hoard.

୨ । ରାଜକୋଷ—2. Royal treasury.

ସତି ଅନୁରୋଧେ ଇନ୍ଦ୍ର ଦେଲେ କୋଠ ଭଣ୍ଡାରୁ ।
ରାଧାନାଥ. ଭଦ୍ରଭଗା ।

୩ । ସାଧାରଣ ଧନ ଗଚ୍ଛିତ ଥିବା ଧନାଗାର—

3. Public treasury.

୪ । ଯେଉଁ ଧନାଗାରରେ ଇଜମାଲି ଧନ ସଞ୍ଚିତ ଥାଏ—

4. A treasury where joint cash is deposited.

କୋଠ ଭୋଗ—ଦେ. ବି—ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରତିଦିନ ଭୋଗ
Koṭha bhoga ହେବା ନିମନ୍ତେ ଖଞ୍ଜାଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭୋଗ; ଏହା
(ଯଜମାନ ଭୋଗ—ବିପରୀତ) ଦେବତାଙ୍କ ଫଣ୍ଡରୁ ଦିଆଯାଏ—

The prescribed quantity of offerings made to a Deity out of its own funds (as opposed to the offerings made at the expense of pilgrims.)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ଶ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୱ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଙ	ନ୍ତ

କୋଠରାଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଯୁଗୁଜଙ୍ଗାର ପ୍ରଗନ୍ନାବିଶେଷ; କୋଟ-ରାଙ୍ଗ—A perganna in the district of Puri.
Kotharāṅga

କୋଠରାଙ୍ଗ ଯଜ୍ଞ ବଦନ ବଳନେ
ଖଳିଲା ବେଶରେ ଦସ୍ୟା ଦରପଣେ । ଭଥାନାଥ. ଜଳକେଳିଗୀତ ।

କୋଠରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋଷ୍ଠ)—୧ । ପ୍ରକୋଷ୍ଠ; ଗୃହର ବିଭାଗ—1. Room; compartment of a house; apartment.
Kothari
କୁଠରୀ; କୋଠରୀ
कमरा

୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶ—
2. Small compartments or cabins.

କ । କୋଠାରି (ଦେଖ)
3. Kothāri (See)

କୋଠ ଲୋକ—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ଦାସୀ ଗର୍ଭରେ ରାଜାଙ୍କ ଔରସରେ ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମିଥାଏ—1. A concubine of a Raja who has given birth to a child.
Kotha loka

୨ । ଅଧୀନସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A subservient person.

କ । ନିଜର ଭୃତ୍ୟ—3. Personal servant.

ନିଷ୍କାମରତି ଭାବୁ ଦେଇ
ତୋ କୋଠ ଲୋକ କରି ଜେଇ । ରୂପଚ. ପ୍ରେମସଙ୍ଗୀତ ।

କୋଠ ସମ୍ପତ୍ତି—ଦେ. ବି.—୧ । ଇଜମାଲି ସମ୍ପତ୍ତି; ବହୁସ୍ୱାମିକ ସମ୍ପତ୍ତି—1. Joint property; common property.
Kotha sampatti
ଏଜମାଲୀ ସମ୍ପତ୍ତି
इजमालिसंपत्ति

୨ । ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତି—
2. Public property.

କୋ'ଠା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ସର୍ବ—କେଉଁ ସ୍ଥାନ ?—What place ?.
Ko'thā

[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦରେ ଉତ୍ତ ଉତ୍ତ ବିଭକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ; ଯଥା—କୋ'ଠାରୁ, କୋ'ଠାରୁ, କୋ'ଠାରେ ଇତ୍ୟାଦି ।]

କୋଠା—ଦେ. (ସଂ. କୋଷ୍ଠକ)—
Kothā
କୋଠା
कोठा

୧ । ଅଟ୍ଟାଳିକା; ପକ୍କାଘର; ପଥର, ଇଟା ଓ ଚୂନ ଆଦିରେ ନିର୍ମିତ ଛତ ଥିବା ଘର—
1. Pucca building.

୨ । କଖରୁ; ପକ୍କାଘରର ପ୍ରକୋଷ୍ଠ—
2. Room or compartment of a pucca building.

କ । (ସଂ. କୋଷ୍ଠ) ଉଦର ମଧ୍ୟ; ପେଟ—
3. Abdomen.

୪ । ଚିତ୍ରିତ ହୋଇଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଚତୁଷ୍କୋଣ କ୍ଷେତ୍ର; ଘର—
4. Small squares drawn on paper or other substance.

୫ । ପଶା ଆଦିର ପାଲି—
5. The squares of chess or dice board.

୬ । ସ୍ଥାନ; ଜାଗା—6. Place.

ବ୍ୟାଘ୍ର ଛେଡ଼ ହୋଇ ଏକ କୋଠାରେ ଉଷିବେ—
ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।

୭ । ଘରର ତଳାଣ—7. Floor of a room.

ଲପା ଗୋଲ କରି କେହୁ କୋଠା ଗଢ଼ୁଛନ୍ତି—
ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।

କୋଠାକାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—କାଗଜ ଆଦିରେ ଚାରିକୋଣିଆ କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷେତ୍ର ଅଙ୍କନ କରିବା—To draw small squares on paper etc.
Kothākātibā
କୁଠରୀକାଟା
कोठाकाटना

କୋଠାଖଞ୍ଜା—ଦେ. ବି—ଗୃହର ଯେଉଁ ପ୍ରାଙ୍ଗଣର ଚାରି ପାଖରେ କୋଠାଘର ଥାଏ—A courtyard surrounded by pucca buildings.
Kothākhañjā

କୋଠାଗରମ—ଦେ. ବି—୧ । ଉଦର ଗରମ; ଉଦର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବାୟୁ ଆଦି ପ୍ରକୁପିତ ହେବା (ଯଥା—ମଥା ଶରଦଦ୍ୱାରା ମୁଣ୍ଡ ଥଣ୍ଡା ଓ ପରସ୍ରା ହଳଦିଆ ହେବାରୁ)—
Kothāgarama
କୋଠାଗରମ
कोठागर्म
1. The condition of the system where in a person feels cold in the upper parts (head etc) and hot in the lower parts (e. g. dysentery; burning sensation while passing urine)

୨ । ବହୁକାଳ ଅନାହାର କଲେ ପେଟ ଗରମ ହୋଇଯିବା—
2. A feeling of apparent heat in the abdomen due to long fasting.

କୋଠାତୋଳା—ଦେ. ବି—ଅଟ୍ଟାଳିକା ନିର୍ମାଣ—Building of pucca houses.
Kothātolā

କୋଠାବାଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସହରର; ସଂ. କୋଷ୍ଠ+ବାଟିକା)—
Kothābārdi
କୋଠାବାଡ଼ୀ
कोठाहवेली

୧ । ପକ୍କା କୋଠା ଆଦି ସମ୍ପତ୍ତି—
1. Palaces and buildings.

୨ । ଅନେକ ପକ୍କାଘର—
2. Extensive pucca structures.

କ । କୋଠା ଏବଂ ଭୂସମ୍ପତ୍ତି—3. Property in the shape of buildings and lands.

କୋଠା ବାଡ଼େଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶୀଘ୍ର କୋଠା ତିଆରି କରିବା—1. To cause buildings to be raised within a short time.
Kothā bārdeibā

୨ । କୋଠାର ଛତରେ ଚୂନଗୋଡ଼ି ଆଦି ପିଟିବା—
2. To press or lay concrete etc on the roof of a building.

କୋଠାରି—ଦେ ବି—୧ । (ସଂ. କୋଟରୀ) ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ରୂପାନ୍ତର—1. A form of Durgā.
Kothāri

୨ । (ସଂ. କୋଷ୍ଠରକ୍ଷକ) କୋଠଭଣ୍ଡାର ରକ୍ଷକ—

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭଥ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିକା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲନଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍' ଦେଖିବେ ।

ଭାଣ୍ଡାରୀ
କାଠାରୀ

2. The keeper of the privy purse; treasurer of a Raja's private treasury or purse; the trustee or treasurer of a man's own private treasury.

୩ । ଇଜମାଲି ଧନର ରକ୍ଷକ ବା ମାର୍‌ଫତ୍‌ଦାର୍—
3. The keeper or trustee of joint funds.

୪ । ଦେବତାଙ୍କ ଅଳଙ୍କାର ଓ ବସ୍ତ୍ରାଦି ରକ୍ଷକ ସେବକ—
4. The keeper of a Deity's ornaments and wardrobe.

କୋଠି—ଦେ. ବ (ସଂ. କୋଷ୍ଠ; କୋଷ୍ଠୀ)—୧ । ଶସ୍ୟାଗାର—
Koṭhi
କୁଠି
कोठी

1. Granary; store for grains.

ରସାଇ ଗୋଶାଳା ଖଳା ମଞ୍ଚ ଧାନକୋଠି ।
ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

୨ । ପକ୍ୱାଘର—2. Pucca buildings.

୩ । କୋଠରି; ବଖରି—
3. Room or compartment.

୪ । ବଙ୍ଗଳା ଘର—4. Thatched bungalow.

୫ । ରାଜକୀୟ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ—
5. The residence of a public officer.

୬ । କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଆଗାର—
6. Small compartments; cells.

୭ । ଡାକ ବଙ୍ଗଳା—7. Staging bungalow (be it roofed or thatched).

୮ । ବାଣିଜ୍ୟ କୋଠି; ବଣିକର କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ—
8. An office of a merchant.

୯ । ପଶା ଆଦି ଖେଳ ପାଲର ଘର—
9. Chess or dice-board.

୧୦ । କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ଚିହ୍ନିତ ଚତୁଷ୍କୋଣ କ୍ଷେତ୍ର—
10. Small square figures drawn on a smooth surface.

ପ୍ରତି କୋଠିରେ ଖଳା ଚଉଷଠିରେ ପ୍ରତିମାମାନ ନିବାଡ଼ ।
ଲିଷ୍ଟ. ଗୁବଶ୍ୱବଧୀ ।

୧୧ । (ଚିତା ବା ମୁରୁଜରେ ଚିତ୍ରିତ କରିବା) ମଣ୍ଡଳ; ମୁଣ୍ଡଳା—
11. Figures drawn on the ground with paint or coloured powders.

୧୨ । ମୁଣ୍ଡନ ବା ଖିଅର ହେବାଦ୍ୱାରା ରଚିତ କେଶଭଙ୍ଗି ବା କଳି—
12. Artistic figures and fringes made on the crown by shaving it.

୧୩ । ସାହେବମାନଙ୍କ ରହିବା ବଡ଼ଘର ବା ବାସଭବନ—
13. Quarters for Europeans; European-quarters.

ଦେଉଅଛ କେତେ କୋଠି ଉଡ଼ା ଛତ୍ର । ରାଧାନାଥ. ବରବାର ।

୧୪ । ଭୂମିରେ ଅଙ୍କିତ ଘର—
14. Figures drawn on the ground.

ଭୂମେ ଘଷାଖେଳ ଯାଇଁ ହେ କୋଠି କାଷ୍ଠ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କୋଠିଆ—ଦେ. ବ. ସୁଂ. (ସଂ. କୋଷ୍ଠ = ଶସ୍ୟାଗାର)—
Koṭhiā
(କୋଠିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
हलवाह

1. A farm-labourer; labourer engaged for looking after cultivation or agricultural operations.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଦୈନିକ ମୂଲ ପାଆନ୍ତି ଏବଂ ତାହାଛଡ଼ା କିଛି ଜମି ମଧ୍ୟ 'ହେତା' ରୂପେ ପାଆନ୍ତି ।]

୨ । ଗମାସ୍ତାଇ—2. A head-servant in charge of the nijchas lands of a Zamindar.

୩ । ଶସ୍ୟାଗାରର ରକ୍ଷକ ଚାକର—
3. A servant entrusted with the charge of looking after the grains in a granary (e.g. measuring the produce, measuring the paddy stored and given out).

କୋଠିଆ ହେତା—ଦେ. ବ—ଚାଷ କାମ କରିବା ନିମନ୍ତେ ନିଯୁକ୍ତ
Koṭhiā hetā
କୋଠିଆକୁ ଦୈନିକ ମୂଲ ବ୍ୟତୀତ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଜାଗିର—The service-land given to a Koṭhiā for cultivating it on his own account, over and above the daily wages he gets from the master.

କୋଠି କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭୂମି ବା କାନ୍ଥରେ ଚିତା ବା ମୁରୁଜ ଦ୍ୱାରା
Koṭhi kāṭibā
କୁଠି କାଟା
कोठी काटना

ମୁଣ୍ଡଳା ବା ଉଦ୍ଭିଦ୍ ଜ୍ୟାମିତିକ ଖେଳ ରଚନା କରିବା—1. To draw different geometrical figures on the ground or any other surface.

୨ । ପଶା ବା କଉଡ଼ି ବା ସତରଞ୍ଜ ଖେଳ ନିମନ୍ତେ ଘର ଅଙ୍କିତ କରିବା—
2. To draw squares for playing at chess etc.

୩ । ମୁଣ୍ଡକୁ ଖିଅର କରି କଳି ରଖିବା—
3. To make up artistic figures by shaving the crown of the head.

କୋଠି ଚଉକିଆ—ଦେ. ବ—କୋଠି ଚଉକିଦାର (ଦେଖ)
Koṭhi chaukiā
Koṭhi chaukidār (See)

କୋଠି ଚଉକିଦାର—ଦେ. ବ—ରାଜକୀୟ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ସାମୟିକ
Koṭhi chaukidār
କୁଠି ଚଉକିଦାର
कोठी कि चउकिदार

ଆଶ୍ରୟ ନିମନ୍ତେ ଅଭିପ୍ରେତ ବଙ୍ଗଳା-ରକ୍ଷକ ଚାକର—
The watchman or butler engaged to look after staging bungalows.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଋ	ଏ	ବିସର୍ଗବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇଫ	ଉଅ	ଚ୍ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଣ	ନ

କୋଠି ଫିଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧାନ ସଞ୍ଚୟକାରୀ ମହାଜନ ଧାନ ଛାଡ଼ି
Koṭhi phiṭāibā କରିବା ବା କରଜ ଦେବା ନିମନ୍ତେ
କୋଠିର ଦୁଆରର ଗୁଡ଼ ଖୋଲିବା—
To open the lock of the granary for selling or lending the stored up paddy.

କୋଠୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ସର୍ବନାମ—କୋଠୁଁ (ଦେଖ)
Koṭhu Koṭhuñ (See)

କୋଠୁଁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ସର୍ବନାମ—କେଉଁଠାରୁ ?—
Koṭhuñ Whence ? from what place ?

କୋଡ଼୍‌ରା—ଦେ. ବି—କୋରଡ଼ା (ଦେଖ)
Kor̤drā Korar̤dā (See)

କୋଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ରୋଡ଼)—୧ । ଉରୁଙ୍ଗ; କୋଳ; (ବସି କରି
Kor̤da ଦୁଇ ଗୋଡ଼କୁ ଭୂମିରେ ଲମ୍ବାଇଲେ) ପେଟ ତଳ ଆଣ୍ଠୁ
ଗୋଦ, କୋଳି, କୌରୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଥାନ—
1. The lap.
୨ । କୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ମାଟି ଦାଣିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟା—
2. The operation of cutting earth with spade; spading.
(ଯଥା—ସାରୁଜମି ଏ ମାସରେ ଦୁଇ କୋଡ଼ ପାଇଲାଣି ।)
ଦେ. ବି.—କୋଢ଼ (ଦେଖ)
Kor̤dha (See)

କୋଡ଼ ଅନ୍ଧାର ହେବା—ଦେ. ବି.—କୋଡ଼ ଖାଲି ହେବା (ଦେଖ)
Kor̤da andhāra hebā Kor̤da khāli hebā (See)

କୋଡ଼ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୋଳାଗ୍ରତ କରିବା; କୋଡ଼ରେ ଗ୍ରହଣ
Kor̤da karibā କରିବା—To take a child on one's
କୋଳକରା lap; to take one into the seat
ଗୋଦମେଲେନା, କୋଳିମେଲେନା formed by sitting upright and extending the two legs together.

କୋଡ଼କି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି.—ରାପା (ଦେଖ)
Kor̤daki Rāpā (See)

କୋଡ଼ ଖାଲି ହେବା—ଦେ. ବି.—୧ । ସ୍ତ୍ରୀର କୋଡ଼ ଶିଶୁଶୂନ୍ୟ
Kor̤da khāli hebā ହେବା; କୋଡ଼ପୋଛା ପିଲା ମରିଯିବା—
କୋଡ଼ମରା 1. A mother's lap becoming empty by the death of an infant; death of one's infant.
୨ । ସ୍ୱାମୀର କୋଡ଼ ସ୍ତ୍ରୀଶୂନ୍ୟ ହେବା; ଯୁବତୀ ସ୍ତ୍ରୀର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବା—2. A husband's lap becoming empty by the death of a young wife; death of one's young wife.
୩ । ସ୍ତ୍ରୀବିଚ୍ଛେଦରେ ସ୍ୱାମୀର ବା ସ୍ୱାମୀର ବିଚ୍ଛେଦରେ ସ୍ତ୍ରୀର ଏକାକୀ ଶୟନ କରିବା ଅବସ୍ଥା—3. The state of a husband or wife living alone without the partner being near by.

କୋଡ଼ଗାତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ରୋଡ଼ ଓ ଗର୍ତ୍ତ)—କୋଡ଼ ଓ ଜଙ୍ଘ ମଧ୍ୟରେ
Kor̤dagāta ଥିବା ସନ୍ଧି; ଜଙ୍ଘ ଓ ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ
କୁଁଚକି ସନ୍ଧିସ୍ଥଳ—Groin; the part of body or
କୁଚକି; ଜଙ୍ଘକା ଜୋଡ଼ cavity between the thighs and the private organ; hip-joint.

କୋଡ଼ଙ୍ଗ—ଦେ. ବିଣ.—କୁଡ଼ଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Kor̤daṅga Kur̤daṅga (See)

କୋଡ଼ଜାଦୁ—ଦେ.ବି. (ସଂ. କ୍ରୋଡ଼+ଦଦ୍ରୁ)—କୋଡ଼ଗାତରେ ହେବା
Kor̤dajādu ଦୁରାରୋଗ୍ୟ କଷ୍ଟପ୍ରଦ ଦଦ୍ରୁ ରୋଗ— Ringworm
କୁଁଚକିଦାଦ appearing on the hip-joint.
ଜଙ୍ଘକା ଜୋଡ଼ପର ଦାଦ

କୋଡ଼ ତୁଚ୍ଛା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୋଡ଼ ଖାଲି ହେବା (ଦେଖ)
Kor̤da tuchchhā hebā Kor̤da khāli hebā (See)

କୋଡ଼ପାହି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. କ୍ରୋଡ଼+ପାର୍ଶ୍ୱ)—ପ୍ରଜା ଅଧୀନ ଯୋତ;
Kor̤dapāhi ସିକ୍ରମୀ ସ୍ୱତ୍ୱ—An under royat's holding;
ପେଟାଓ; କୋରପା a sikmi holding under a royat.
କୋର୍ଫା; କୋଲାଇତ

କୋଡ଼ପାହି ପ୍ରଜା—ଦେ. ବି.—ପ୍ରଜାର ଅଧୀନ ପ୍ରଜା; ସିକ୍ରମ ରୟତ—
Kor̤dapāhi prajā Under-tenant; sikmi royat.
ପେଟାଓପ୍ରଜା; କୋରପାପ୍ରଜା
କୋର୍ଫାରୟତ; ଶିକ୍ରମୀ କାସ୍ତକାର

କୋଡ଼ପୋଛା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେଉଁ ଶିଶୁ ମାତାର ସର୍ବଶେଷ ଶିଶୁ—
Kor̤dapochhā 1. The last child of a mother.
କୋଳର ଛେଳେ ୨ । ଯେଉଁ ଶିଶୁ ଅବଧି ମାତୃକୋଡ଼ର ଆଶ୍ରୟ
କୋଳର ବାଛା ଛାଡ଼ି ନାହିଁ; ଦୁଗ୍ଧପୋଷ୍ୟ (ଶିଶୁ)—
ଗୋଦକା ବଚ୍ଚା 1 An infant who has not yet been weaned.

କୋଡ଼ମାଇ—ଦେ. ବି—କୋଡ଼ମେଇ; ଚିରା ବେତ ବା ବାଉଁଶରେ ବୁଣା
Kor̤damāi ହୋଇଥିବା ଧାନ ଆଦି ଶସ୍ୟ ସାଇତିବା ନିମନ୍ତେ
ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାତ୍ର; ଡୋଲି—A large basket of wicker work (woven with bamboo or cane split up) to store grain.

କୋଡ଼ମାକଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ରୋଗାଦି ହେତୁରୁ ବିକୃତ ହୋଇ-
Kor̤damākar̤diā ଥିବା (ଫଳ)—1. (fruit) Deformed
ରୋଗା owing to some disease.
୨ । ହଳକରି କଲାବେଳେ କମା ବନ୍ଧୁ କୋଡ଼ିଆଦି ଦ୍ୱାରା କାଟିଲା ବେଳେ ଗୋଟାଏ ପାଖ ବେଶି ଓ ଗୋଟାଏ ପାଖ କମି ହୋଇ ଦିଶାଯାଇଥିବା (ବନ୍ଧ ବା ହଳ)—
2. Irregularly cut (ridge of a field).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଦେ ପାରି ସଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଥ' ଖୋଜିବେ; 'ବଥୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଥୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଜ୍ଜ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଜ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

୩ । ଖୋଳିବା ବେଳେ ଗୋଟିଏ କଡ଼ ଜୋରଡ଼ ହୋଇଥିବା (ଗାତ ବା ଖଣ୍ଡି)—3. (a pit) Which has been hollowed more on one side.

କୋଡ଼ମାକୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—କୋଡ଼ମାକଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Kordamākurdiā Kordamākardiā (See)

କୋଡ଼ମାଙ୍କଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—କୋଡ଼ମାକଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Kordamāṅkardiā Kordamākardiā (See)

କୋଡ଼ମାଙ୍କୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—କୋଡ଼ମାକଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Kordamāṅkurdiā Kordamākardiā (See)

କୋଡ଼ମାଡ଼—ଦେ. ବି—୧ । କୁଟ୍‌କାଣ୍ଡ; ବିଶେଷ ରୂପେ ପ୍ରହାର ବା ଅତ୍ୟାଗ୍ରହ—1. Severe oppression; sound thrashing; thoroughly turning up and down a thing.
Kordamārda
ଧଡ଼କ; ହାଲା

୨ । ବିଶେଷ ଆନ୍ଦୋଳନ; ଘଣ୍ଟାତକଟା—
2 A great agitation.

କୋଡ଼ମେଇ—ଦେ. ବି—କୋଡ଼ମାଇ (ଦେଖ)
Kordamei Kordamāi (See)

କୋଡ଼ମ୍ବେଇ—ଗ୍ରା. ବି—କୋଡ଼ମାଇ (ଦେଖ)
Kordambei Kordamāi (See)

କୋଡ଼ର—ଦେ. ବିଣ—ଦୁଗ୍ଧପୋଷ୍ୟ; ଅଳ୍ପ ଶିଶୁ (ବାଳକ); ଯେ ମାତାର କୋଡ଼ ଅବଧି ଛାଡ଼ି ନାହିଁ—
Kordara
କୋଳେର ଗୋଦ୍‌କା
Tender-aged (infant); which has not yet been weaned.

(ଯଥା—ମୁଁ କୋଡ଼ର ପିଲାକୁ ଛାଡ଼ି ଯାଇ ପାରୁ ନାହିଁ ।)

କୋଡ଼ରା—ଦେ. ବି—କୋରଡ଼ା (ଦେଖ)
Kordarā Korardā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ଉଡ଼ିଆ) ବି—ଅଣ୍ଡିରା ମୃଗ—Male-deer.

କୋଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଟ=ସୂତ୍ର; ରଜ୍ଜୁ)—୧ । ଚାବୁକ; ଛଟ—
Kordā
1. Whip; scourge.

କୋଡ଼ା; କଡ଼ା ୨ । ଛଟେଣୀ; ନାଲ୍‌ପଟା; ପାଞ୍ଚଣ ଅଗରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଛଟେଣୀ—
2. A cat-o'-nine-tails.

୩ । କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରକୁ କୋଡ଼ରେ ହାଣିବା—
3. The operation of spading a field.

୪ । ମାଡ଼—4. Beating.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. କୋଟର)—
୧ । ବୃକ୍ଷର କୋଟର—1. Hollow of a tree.
୨ । (ସଂ. କୋଲ); ଅନାର୍ଯ୍ୟ କୋଲ ଜାତି—
2. The Kohla-tribe.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ମାଟି ଖୋଳିବା ଆଦି କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ।]

କୋଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୋଡ଼ିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Kordāibā 1. The causative form of Kordibā.

କେଦଳାନ ୨ । ଯୋଖିବା—2. To join to.

କୋଡ଼ାନା
ବ୍ୟାକ ସିନ୍ଦୂର ଝୀକା ଯେ ସୁନ୍ଦର ଦିଶଇ
ମଦନ ରଜନ ହୋଇ ଭୁଷ୍ଟମନ ମାଣିକ୍ୟ ଖିଲ ବ କୋଡ଼ଇ ।
ଭଣ. ସ୍ୱରଭ୍ରାପରଣସ୍ୱ

୩ । ବିନ୍ୟାସ କରିବା—3. To arrange; to set.

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) କ୍ରି—ଖୋଳାଇବା—To cause to be dug.

କୋଡ଼ାକୋଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ—କୋଡ଼ିହଣା ହେଲା ଭଳି ଦେଖାଯିବା
Kordākordā (ଧଳା ମେଘ); ବାଇଗଣକୋଡ଼ା (ମେଘ);
କୁଡ଼ାଳେ ମେଘ
ଫୁଲାଫୁଲା ଉଣାଭୁଲା ଭଳି ଦେଖାଯିବା (ମେଘ)—
କୁଦାଳେ ମେଘ
Looking like clods of earth thrown up by a spade in a field (said of white cirrus cloud; called also the mackerel or cirro-stratus cloud).

(ଯଥା—ମେଘ କୋଡ଼ାକୋଡ଼ା କଲାଣି ।)

[ଦ୍ର—ଏପରି ମେଘ ଦେଖା ଗଲେ ଶୀଘ୍ର ବର୍ଷା ହେବାର ଆଶା ନ ଥାଏ ବୋଲି ଚାଷାମାନେ କହନ୍ତି ।]

କୋଡ଼ାକୋଡ଼ି—ଦେ. ଅ—୧ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ମାଡ଼ମରାମରି;
Kordākordi ପିଟାପିଟି; ଛେଚାଛେଚି—1. Mutual assault; affray; striking one another.

ପୁଣ ଧରନ୍ତି ପୁଣ ଛଡ଼, ଭୁଅନ୍ତି ମୁଣ୍ଡ କୋଡ଼ କୋଡ଼ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨ । କୋଡ଼ରେ ଉତ୍ତମରୂପେ ଲେଉଟପାଉଟ କରି ମାଟି ଖୋଳିବା କର୍ମ—2. Throughly turning up earth with a spade.

କୋଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଦାଳ; କୁଦାର)—
Kordi ୧ । ମାଟି ହାଣିବାର ନଖାକାର ଶସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
କୁଦାଳି
1. Mattock; hoe; spade with a small handle.
କୋଦାଳୀ

କୋଡ଼ି ବାଳ ସାବଳେ ତାହାକୁ ଖୋଳିଲେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅନୁଶାସନ ।

କୁଡ଼ି ୨ । (ସଂ. କୋଟି; ଭୁଲ. ଇଂ. ସ୍କୋର୍)—
କୋଡ଼ି କୋଡ଼ିଏ ସଂଖ୍ୟାର ସମାହାର—
2. A score; an aggregate of twenty.

କୁଡ଼ୀ ୩ । (ସଂ. କୁଣ୍ଡୀ)—କୋଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
କୋଡ଼ୀ 3. Kordhiā (See)

କୋଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଣ୍ଡୀ)—କୋଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Kordiā Kordhiā (See)

ଦେ. ବିଣ—କୋଡ଼ିଏ ଲେଖାଏଁ ପୁଞ୍ଜ ବା ସ୍ତୂପରେ ସଜ୍ଜୀକୃତ—
Arranged in rows or groups of twenty each.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ଥ	ଇଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଉ	ନ

କୋଡ଼ିଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୋଳକୁ ଆଣିବା; ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା—
Kordiāibā To embrace, to bring into one's lap.
কোলেকরা
কোলমেলেনা

ଗୁରୁପୂଜା, ଉପସ୍ଥା, ଦେବପୂଜା, ଯାଗ,
ଅଘୋର ଅନ୍ଧ ଯେ ସୁକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରାଙ୍ଗ
ମଧ୍ୟରେ ରହିଅଛି ଅବ୍ଦେ ନରସାର
ତାହା ଆଣଇ ସେ କୋଡ଼କୁ କୋଡ଼ିଆଇ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅନୁଶାସନ ।

କୋଡ଼ିଏ—ଦେ. ବି—୧ । ଏକ କୋଡ଼ି—
Kordie 1. One score.
কুড়ি
বিস, কোড়ী

୨ । ବିଂଶତି ସଂଖ୍ୟା—
2. The number twenty.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ବିଂଶତି ସଂଖ୍ୟକ—
1. Numbering twenty.

୨ । କୋଡ଼ି ପଶାରେ ଯେତେ ମାଟି ଉଠିବ—
2. A spadeful (earth).

କୋଡ଼ି କଚାଡ଼ି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅତିଶୟ ବିରକ୍ତ ଓ ଶୋକଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ମୁଣ୍ଡ ଭୂଇଁରେ ବାଡ଼େଇବା ଓ ଅଙ୍ଗାଦି ଛଟପଟି ହେବା—
Kordi kachārdi hebā
মথাকোড়া
সিরধুন্না
To strike one's head and limbs in utter grief or lamentation; to bewail.

କୋଡ଼ିଦାନ୍ତିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ପୁରୁଷଙ୍କ ପ୍ରତି ଗାଳ)—
Kordidāntiā
কোড়দান্তেঁ
কোড়দান্তোঁ
ସ୍ତ୍ରୀ.
ଯାହାର ଦାନ୍ତ ଗୁଡ଼ିକ କୋଡ଼ି ପରି ବଡ଼ ବଡ଼, ଅସଂଲଗ୍ନ ଓ ଅସୁନ୍ଦର—
(males) Whose teeth are large like mattocks and are unconnected and ugly-looking.

କୋଡ଼ି ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୋଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Kordi pakāibā Kordibā (See)

କୋଡ଼ି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଶିଶୁ ବଚନ)—
Kordi pardibā ୧ । ଗଣନା କରୁ କରୁ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ 'କୋଡ଼ିଏ' ଗଣତି ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
1. (used by children) The counting being stopped at the 20th number.

୨ । ବିପଦ ପଡ଼ିବା—
2. The happening of a calamity.

କୋଡ଼ିପଷା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଦାଳ+ପାର୍ଶ୍ୱ; ପୃଷ୍ଠ)—
Kordipashā ୧ । କୋଡ଼ିର ବିସ୍ତୃତ ଫଳକ—
কুদালেরপাষি
1. The body of a spade.

୨ । କୋଡ଼ିର ମୂଳପାଖ—
2. The root of a spade.

୩ । କୋଡ଼ିର ବେଣ୍ଟ ଲାଗିବା କଣା—
3. The eye of a spade.

କୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୁଟ୍ଟ ଧାତୁ=କାଟିବା; ହାଣିବା; ତୁଳ= ତା. କୋଲ୍=ହତ୍ୟା କରିବା)—
Kordibā
কুড়া
কোড়না, গোড়না
୧ । କୋଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ମାଟି ହାଣିବା—
1. To cut clods of earth with the spade.

ନଦୀ ଉଟ ଭୂମି କୋଡ଼ିରେ କୋଡ଼ି ଦେଇ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ମୁଣ୍ଡକୁ ଭୂଇଁରେ ପିଟିବା ବା ବାଡ଼େଇବା—
2 To strike the head on the ground.

କହନ୍ତି କୁମାରମାନେ ଭୂମେ ମୁଣ୍ଡ କୋଡ଼ି । ବଳ୍ପ କେଶବ ପୁରାଣ ।

୩ । ବିଶେଷ ମାଡ଼ ଦେବା; ପ୍ରହାର କରିବା; ଛେଚିବା—
3. To give a sound beating or cudgelling.

ରଥେ ରଥି ବେକ ଗୋଡ଼କୁ ଏକାଠାରେ
ବାନ୍ଧି ଦିଅ ସେ ବଧା କୋଡ଼ିଲେ ପିଠିରେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବସ୍ତ୍ର ।

୪ । ବିଶେଷ ଭାବରେ ବର୍ଷା କରିବା—
4. To rain cats and dogs.

(ଯଥା—ଅଜ ଶକାଳୁ ମେଘ ଗୁଡ଼ାଏ କୋଡ଼ିଲାଣି ।)

୫ । କୌଣସି ଏକ ବସ୍ତୁକୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଉପରେ ବାଡ଼େଇବା; ଆଘାତ କରିବା—5. To strike against.

ଦୁଷ୍ଟରୁ ଚୁଡ଼ିମାନଙ୍କୁ ପାଷାଣରେ କୋଡ଼ି । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଶଲ୍ୟ ।

କୋଡ଼ି ବେଣ୍ଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଦାଳ+ବନ୍ତ)—
Kordi benta
কোদালের বাঁট
কুদালীকী বেঁট
(ଯାହାକୁ ଧରି ମାଟି ହାଣନ୍ତି)—
The handle of a spade.

[ଦ୍ର—କୋଡ଼ିର ମୁଠାର ଛିଦ୍ର (ପଷା) ଯେବେ ଉପରମୁହାଁ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ କୋଡ଼ିବେଣ୍ଟ ଉପରକୁ ଉଠିଯାଏ । କୋଡ଼ିର ଏ ଅବସ୍ଥାକୁ 'ସଗା' କହନ୍ତି, ତଳମୁହାଁ ହୋଇଥିଲେ; କୋଡ଼ିର ବେଣ୍ଟ ତଳକୁ ପଡ଼ିଯାଏ—ଏ ଅବସ୍ଥାକୁ 'ଭୁଲା' କହନ୍ତି ।]

କୋଡ଼ି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୋଡ଼ିଦ୍ୱାରା ମାଟିରୁ ଘାସ ଆଦି ମାଟିକୁ ସମତୁଲ କରିବା—To scrape grass etc from the surface and level a place.
কোদালমারা
কুদালী মারনা

କୋଡ଼ିହଣା—ଦେ. ବି.—କୋଡ଼ିଦ୍ୱାରା ମାଟି ହାଣିବା କାର୍ଯ୍ୟ—
Kordihanā The act of cutting the earth with a spade.
কোদালহানা
কুদালীগোড়না
[ଦ୍ର—ଏହା ବିଶେଷ ଶ୍ରମସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଥିବାରୁ ଲୋକେ କହନ୍ତି—'କୋଡ଼ିହଣା ଠାରୁ ମିହନ୍ତ ନାହିଁ' ।]

କୋଡ଼ିହାଣିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୋଡ଼ିରେ ମାଟି ହାଣିବା—
Kordihānibā 1. To cut earth with a spade.
কোদলান
[ଦ୍ର—କୋଡ଼ିହାଣିବା=କୋଡ଼ିରେ ମାଟି ହାଣିବା;

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବର୍ତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ; 'ଅଲବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ ।

ଖାଙ୍ଗନା କୋବା ବାଡ଼େଇବା = କୋବାରେ ଶ୍ରୁତିଶବ୍ଦ ବାଡ଼େଇବା; ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧିବା = ମୁଣ୍ଡର ବାଳକୁ ବାନ୍ଧିବା; ଏଗୁଡ଼ିକ ଭାଷାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଅଟେ ।]

କୋଡ଼ିହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୋଡ଼ି କଚାଡ଼ି ହେବା (ଦେଖ)
Kor<u>d</u>i heba Kor<u>d</u>i kach<u>a</u>r<u>d</u>i heba (See)

ଶୁଣି କରି କୋଡ଼ି ହୋଇଛ, କେଶବାସ ଅସମ୍ଭାଳ ହୋଇ ବାଳୀ.
କବିସମ୍ରାଟ୍‌ଙ୍କ ଧାଇଁ ଲ । ପ୍ରାଚୀ. ରତ୍ନସିଂହାସନ ।

କୋଡ଼େଇବା କାଖେଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସହଚର)—ଶିଶୁକୁ ସ୍ନେହରେ
Kor<u>d</u>eiba kākheiba ଲାଳନପାଳନ କରି ବଢ଼ାଇବା—
କୋଳେକାঁଖେ କରା To bring up an infant with
କୋଲିଯାନା କଖିଯାନା affection.

କୋଢ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଷ୍ଠ; ପ୍ରା. କୁଡ଼୍ଢ)—୧ । ଗଳିତ କୁଷ୍ଠରୋଗ—
Kor<u>dh</u>a 1. Leprosy.
କୁଠ; କୁଡ଼ ୨ । କୁଷ୍ଠରୋଗର ଘାଆ—
କୋଢ଼ 2. Sores due to leprosy.

[ଦ୍ର—କୋଢ଼ ବା କୁଷ୍ଠରୋଗ ରକ୍ତ ଓ ଚର୍ମସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ମହାବ୍ୟାଧି-ରୂପେ ପରିଗଣିତ । ଏହା ସଂକ୍ରାମକ ଓ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମିକ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର-ଅନୁସାରେ କୋଢ଼ ୧୮ ପ୍ରକାର ମଧ୍ୟରୁ କପାଳ, ଉଦୁମ୍ବର, ମଣ୍ଡଳ, ସିଧ୍ମ, କାକଣକ, ପୁଣ୍ଡରୀକ ଓ ଋଷିଜିହ୍ୱ ନାମକ ୬ ପ୍ରକାର କୋଢ଼କୁ ଅସାଧ୍ୟ ମହାକୁଷ୍ଠ କହନ୍ତି । ଏକକୁଷ୍ଠ, ଗଳିତଚର୍ମ, ଚର୍ମଦଳ, ବିଚର୍ଚ୍ଚିକା, ବିପାଦିକା, ପାମା, କଚ୍ଛୁ, ଦଦ୍ରୁ, ବିସ୍ଫୋଟ, କିଟିମ ଓ ଅଲସକ ନାମରେ ୧୧ ପ୍ରକାର କୋଢ଼କୁ କ୍ଷୁଦ୍ରକୁଷ୍ଠ କହନ୍ତି । ଏ ୧୧ ପ୍ରକାର ସାଧ୍ୟ ରୋଗ । କୋଢ଼ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଚମଡ଼ା ମୋଟ ଓ ସ୍ପର୍ଶାନୁଭୂତିହୀନ ହୋଇ ଦେହରେ ନାଲି, ଧଳା ଓ କଳା ମନ୍ଦା-ମନ୍ଦା ଛଡ଼ ହୁଏ ଓ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଦେହ ଫୁଲି ଯାଏ । ଗଳିତ କୁଷ୍ଠରେ ହାତଗୋଡ଼ର ଅଙ୍ଗୁଠିମାନ ଓ କାନ ନାକରେ ଘାଆ ହୋଇ ସେମାନ ଛିଣ୍ଡି ପଡ଼େ । କୁଷ୍ଠରୋଗୀକୁ ଲୋକେ ଘୃଣା କରନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଡାକ୍ତରମାନେ ଇନ୍‌ଜେକ୍ସନ୍ ଓ ଔଷଧଦ୍ୱାରା ଏ ରୋଗର ବୀଜାଣୁକୁ ଦେହରୁ ନଷ୍ଟ କରି ଏ ରୋଗକୁ ଆରୋଗ୍ୟ କରିବାର ଦେଖା ଯାଉଅଛି ।]

କୋଢ଼ ଫୁଟିଯିବା—ଦେ. ବି.—ଗଳିତ କୁଷ୍ଠ ରୋଗ ଶରୀରରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ
Kor<u>dh</u>a phuṭijiba ହୋଇ ଯିବା—Body becoming full
କୁଠଫୁଟା of sores and eruptions of
କୋଢ଼ଚୁନା, କୋଢ଼ ଟପକନା leprosy.

କୋଢ଼ି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କୁଷ୍ଠୀ)—କୋଢ଼ିଆ (ଦେଖ)
Kor<u>dh</u>i Kor<u>dh</u>ia (See)

କୋଢ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କୁଷ୍ଠୀ)—୧ । ଗଳିତକୁଷ୍ଠରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ—
Kor<u>dh</u>ia 1. Leprous.
କୁଡ଼େ, କୁଡ଼ୀ ୨ । ଗଳିତ କୁଷ୍ଠ ଯୋଗୁଁ ପଙ୍ଗୁ—
କୋଢ଼ୀ 2. Crippled by leprosy.

୩ । ସୁସ୍ତି; ଅଳସୁଆ; କର୍ମକୋଢ଼ୀ—
3. Idle; indolent; lazy.

ଦେ. ବି.—୧ । କୁଷ୍ଠରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. A leper.

୨ । ଯେ କୌଣସି କାମ ନ କରି ସବୁବେଳେ ବସି ରହେ—
2. An idler; loafer.

କୋଢ଼ିଆ ବାବୁ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କୁଷ୍ଠୀ)—କୋଢ଼ିଆ (ଦେଖ)
Kor<u>dh</u>ia bābu Kor<u>dh</u>ia (See)

କୋଢ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତୁର) ବି.—ଭୁଟିରା ମୃଗ—
Kodhri Barking deer.

କୋଣ—ସଂ. ବି. (କୁଣ୍ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + ଅଧିକରଣେ. ଅ)—
Kona ୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଦୁଇ ପାଖର ଯୋଡ଼ ସ୍ଥାନ—
1. Corner.

ପଡ ନଗ କୋଣ କଣକୁ ରସବତୀ ମଣି ପଣକୁ;
ସାଧାରଣେଇର ଗୁଣକୁ ବରନ ପାରିବେ ନାହିଁ ଇଣିଲା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । (ଜ୍ୟାମିତି) ଦୁଇ ଅସମାନ୍ତର ରେଖା ମିଳିତ ହେବାର ବିନ୍ଦୁ—2. (Geometry) Angle.

[ଦ୍ର—ଦୁଇଟି ଅସମାନ୍ତର ରେଖା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରୁ ଏକଦିଗକୁ ଗତି କରୁ କରୁ ଯେଉଁଠାରେ ମିଳିତ ହୁଅନ୍ତି ସେହି ଅବନତିକୁ କୋଣ ବୋଲାଯାଏ । ଜ୍ୟାମିତିକ ଭାଷାରେ ଦୁଇ ରେଖାର ବିପରୀତ ବିନ୍ଦୁ ଦ୍ୱୟରେ ଓ ମିଳନ ବିନ୍ଦୁରେ ତିନୋଟି ଅକ୍ଷର ଦେଇ ଉକ୍ତ ତିନି ଅକ୍ଷର ଦ୍ୱାରା କୋଣ ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଏ, ଯଥା – ∠କ ଖ ଗ । ଏଠାରେ ଖ ଅକ୍ଷରଠାରେ କୋଣ ଅବସ୍ଥିତ । ଦୁଇଟି ଅସମାନ୍ତର ରେଖା ମିଳିଗଲା ପରେ ସେ ଦୁହିଙ୍କୁ ବିପରୀତ ଦିଗକୁ ବଢ଼ାଇଲେ ମିଳନ ବିନ୍ଦୁର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ସର୍ବସୁଦ୍ଧା ଚାରୋଟି ସମକୋଣ ବା ୪ × ୯୦ = ୩୬୦ ଡିଗ୍ରୀ ହୁଏ । କୋଣମାନ ତିନି ପ୍ରକାର । ଗୋଟିଏ ରେଖା ଅନ୍ୟ ରେଖାକୁ ସିଧା ଲମ୍ବଭାବରେ କାଟିଲେ କେନ୍ଦ୍ର ସ୍ଥଳରେ ଚାରୋଟି ସମକୋଣ ହୁଏ; ଯଥା +; ରେଖା ଦ୍ୱୟ ପରସ୍ପରକୁ ତେରଛେଇ କରି କାଟିଲେ ଯୋଡ଼ିଏ ବିପରୀତ ଦିଗରେ ସୂକ୍ଷ୍ମକୋଣ ହୁଏ ଓ ଦୁଇଟି ବିପରୀତ ଦିଗରେ ସ୍ଥୂଳ କୋଣ ହୁଏ । ସୂକ୍ଷ୍ମକୋଣ ସମକୋଣଠାରୁ କ୍ଷୁଦ୍ର; ସ୍ଥୂଳକୋଣ ସମକୋଣଠାରୁ ବଡ଼ । ସମକୋଣର ପରିମାଣ ୯୦ ଡିଗ୍ରୀ ।]

୩ । ଜଗତରେ ଚାରି କୋଣ (ପୂର୍ବ, ପଶ୍ଚିମ, ଉତ୍ତର, ଦକ୍ଷିଣ)ର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଦିଗ; ବିଦିଗ—
3. The intermediate points of the compass.

[ଦ୍ର—କୋଣ ବା ବିଦିଗ ଚାରୋଟି; ଯଥା—୧. ପୂର୍ବଦିଗ ଓ ଦକ୍ଷିଣଦିଗର ମଧ୍ୟରେ ଅଗ୍ନିକୋଣ; ୨. ଦକ୍ଷିଣ ଓ ପଶ୍ଚିମ ମଧ୍ୟରେ ନୈର୍ଋତ କୋଣ; ୩. ପଶ୍ଚିମ ଓ ଉତ୍ତର ମଧ୍ୟରେ ବାୟୁ କୋଣ; ୪. ଉତ୍ତର ଓ ପୂର୍ବ ମଧ୍ୟରେ ଈଶାନ କୋଣ ।]

୪ । (+ କରଣେ. ଅ) ଅସ୍ତ୍ରର ଧାର—
4. The edge of a weapon or instrument.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

୫ । ବାଡ଼ି; ଲଗୁଡ଼—
5. Stick; cudgel; club.
୬ । ବାଇଦ ବଜାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠି—
6. A drum-stick.
୭ । ବୀଣା, ବେହେଲା ଆଦି ବଜାଇବାର ଦଣ୍ଡ ବା ଛଡ଼ି; କମାଣି—7. Fiddle-stick.
୮ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ମଙ୍ଗଳ ଗ୍ରହ—
8. The planet Mars.
୯ । ଶନିଗ୍ରହ—9. The planet Saturn
୧୦ । ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ଢୋଲ; ଖଞ୍ଜଣୀ—
10. A sort of musical instrument; drum.

କୋଣକାଣ୍ଡ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋଣ + ଓ. କାଣ୍ଡ)—ମଝିଡ଼ଘରେ
Koṇakāṇḍa ଚାଳର କୋଣରେ ଥିବା କାଠ ବା ବାଉଁଶର
କୋନାଚ କାଣ୍ଡ—A large bamboo or wooden
କୋନଖିଲା pole laid at the corner of the thatch of a square-thatched house; corner-plate of a thatch.

କୋଣକୁଣ—ସଂ. ବି. (କୋଣ + କୁଣ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Koṇakuṇa ୧ । ଶରପୋକ; ଓଡ଼ଶ—1. A bug.
୨ । ଉକୁଣି; କେଶକୀଟ—2. Louse.

କୋଣଦଣ୍ଡ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋଣ ଓ ଦଣ୍ଡ)—ଘରର କୋଣ
Koṇadaṇḍa ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କରି କୋଣର ଦୁଇପାଖର କାନ୍ଥରେ
କୋନଦଣ୍ଡ ହାତ ଦେଇ ସାଧନ କରାଯିବା ଦଣ୍ଡ ବା କସରତ୍—
An athletic exercise done by facing the corner of a room and touching the walls on the two sides.

କୋଣପ—ସଂ. ବି—କୌଣପ (ଦେଖ)
Koṇapa Kauṇapa (See)

କୋଣସି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ସର୍ବ—କୌଣସି (ଦେଖ)
Koṇasi Kauṇasi (See)

କୋଣାର୍କ—ପ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. କୋଣାର୍କ)—
Koṇāarka କୋଣାର୍କ (ଦେଖ)—Koṇārka (See)

ମହାଉତ୍ସବ ଭୋର କୋଣାର୍କ ତୀର୍ଥେ
ଶ୍ରୀପୁରୁଷୋତ୍ତମ ପୂର୍ବଦିଗ ଯେ ଯୁକତେ—ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

କୋଣାକୋଣି—ସଂ. ଅ. (କୋଣ + କୋଣ + ଇ)—
Koṇākoṇi ୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଏକ କୋଣରୁ ଅନ୍ୟ କୋଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—
1. From angle to angle.
୨ । କଣବାଗରେ—2. Cornerwise.
୩ । କର୍ଣ୍ଣବାଗରେ—3. Diagonally.

କୋଣାଘାତ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; କୋଣାଂ + ଆଘାତ) —ବହୁବାଦ୍ୟର
Koṇāghāta ଏକତ୍ର ବାଦନ—Simultaneous sounding of countless musical instruments; striking of drums and many other musical instruments.

[ଦ୍ର—ଏକ ଲକ୍ଷ ଢକ୍କା ଓ ଦଶ ସହସ୍ର ଭେରୀ ଏକସ୍ଥାନରେ ଏକ ସମୟରେ ବାଜିଲେ ତାହାକୁ କୋଣାଘାତ ବୋଲାଯାଏ ।]

କୋଣାରକ—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. କୋଣାର୍କ)—
Koṇāraka କୋଣାର୍କ (ଦେଖ)
Koṇārka (See)

କୋଣାର୍କ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ହିନ୍ଦୁ ତୀର୍ଥବିଶେଷ (ଏହା ପୁରୀଜିଲ୍ଲାରେ ପୁରୀ-
Koṇārka ସହରର ଉତ୍ତରପୂର୍ବଦିଗରେ ସମୁଦ୍ରକୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ)—
A place of Hindu-pilgrimage (situated to the northeast of Puri town).

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବକାଳରେ ମହର୍ଷି ମୈତ୍ରେୟ ନିଜର ତପସ୍ୟାବଳରେ ଏ କ୍ଷେତ୍ରର ଉତ୍କର୍ଷ ବିଧାନ କରିଥିବାରୁ, ଏହାର ନାମ ମୈତ୍ରେୟବନ ଥିଲା । ତତ୍ପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟନାରାୟଣଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମାନୁସାରେ ଏହା ରବିକ୍ଷେତ୍ର, ଅର୍କକ୍ଷେତ୍ର ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ନାମ ସ୍ଥାନ ଧାରଣ କଲା । କୋଣାର୍କର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ ରାମଚଣ୍ଡୀ କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିରର ଦକ୍ଷିଣ-ପଶ୍ଚିମ କୋଣରେ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ମନୋହର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଥିଲେ । ମନ୍ଦିର ଭାଙ୍ଗିଯିବାରୁ ଦେବୀ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହୋଇ ବର୍ତ୍ତମାନ 'ଲିଆଶିଆ'ନଦୀମୁହାଁଣ ନିକଟରେ ଅଛନ୍ତି । ମଦନମୋହନ. ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ ।]

ଲାଙ୍ଗୁଳା ନରସିଂହ ଦେବଙ୍କ ରାଜତ୍ୱର ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଷ ଅର୍ଥାତ୍ ୧୨୨୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଏହି ମନ୍ଦିରନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ୧୬ ବର୍ଷରେ ଅର୍ଥାତ୍ ୧୨୪୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଶେଷ ହୋଇଥିଲା । ଏଥିରେ ବାରଶହ ଶିଳ୍ପୀ ଷୋଳ ବର୍ଷ କାଳ ଲାଗିଥିଲେ । ମନ୍ଦିର-ନିର୍ମାଣରେ ଉତ୍କଳର ବାର ବର୍ଷର ରାଜସ୍ୱ ଅନ୍ୟୂନ ଚାରିଶି କୋଟି ଟଙ୍କା ବ୍ୟୟ କରାଯାଇଥିବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ । ସମଗ୍ର ଭାରତରେ ଏହା ଉଚ୍ଚତମ ମନ୍ଦିର ଥିଲା । ଏଠା ବଡ଼ଦେଉଳର ଉଚ୍ଚତା ୨୩୦ ଫୁଟ ଏବଂ ମୁଖଶାଳା ୧୫୦ ଫୁଟ ଥିଲା । ମନ୍ଦିରର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ମନୋମୁଗ୍ଧକର । କୃପାସିନ୍ଧୁ. ଉତ୍କଳ ଇତିହାସ ।]

କୋଣି—ସଂ. ବିଣ. (କୁଣ୍ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—କୁଣି;
Koṇi କେମ୍ପା; ଯାହାର ହାତ ବଙ୍କା—
କୁଣା; ଲୁଣା Having a crooked hand; crooked-armed.
ଲୁଣା

କୋଣିଆଁ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କୋଣୀ)—କୋଣଯୁକ୍ତ—
Koṇiāṅ Angular
କୋଣା; କୁନୋ; କୋଣୁଆ [ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ପରେ
କୋନିଆଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ତିନିକୋଣିଆଁ, ଆଠକୋଣିଆଁ ।]

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ରୂଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ରୁଥ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ଗଳ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ

କୋଣିଆଇଁ ଗ୍ରହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପାଙ୍ଗଦୃଷ୍ଟି କରିବା; ବାଙ୍କଗ୍ରହାଣି
Koṇiāiñ chāhiñbā କରିବା—To cast a sidelong
ଆଡ଼େ ଚାଓଣା glance; to ogle.
कनखियोंसे देखना

କୋଣିଆଇଁ ଗ୍ରହିଁବାରେ ଅଶ୍ଳୀଳତା—ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

କୋଣିଆଁଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ କୋଣବାଗେ ରଖିବା—
Koṇiāñiñbā 1. To put a thing cornerwise.
୨ । କୋଣିଆଁଇଁ ଗ୍ରହିଁବା; ଆଖିକୋଣଦ୍ୱାରା ଗ୍ରହିଁବା; କଣେଇ କରି ଗ୍ରହିଁବା—
2. To cast a sidelong glace; to ogle.

ବର୍ଷ୍ୟାପ୍ରଭଙ୍ଗୀ କୋଣିଆଁଇ ଅନାଇ ସେ ଭଙ୍ଗୀ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଭଙ୍ଗି ଦେଇ—ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । କୋଣଆଡ଼କୁ ଗତି କରିବା—
3. To move towards an angle or corner.

କୋଣୀ—ସଂ. ବିଣ. (କୋଣ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—କୋଣବିଶିଷ୍ଟ—
Koṇī Angular.
(ଯଥା—ସମକୋଣୀ ତ୍ରିଭୁଜ)
ସଂ. ବି—କୋବା (ଦେଖ)—Kobā (See)

କୋଣେଇଁ ଗ୍ରହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି—କୋଣିଆଇଁ ଗ୍ରହିଁବା (ଦେଖ)
Koṇeiñ chāhiñbā Koṇiāiñ chāhiñbā (See)

କୋଣେଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି—କୋଣିଆଁଇଁବା (ଦେଖ)
Koṇeiñbā Koṇiāñiñbā (See)

କୋଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. (ସଂ. କୁଣ୍ଡ)—ମାଟିରେ ତିଆରି ଘଡ଼ି—
Koṇḍi A small pot made of earth.

କୋତ—ଦେ. ବି. (ସଂ.କୁତ୍)—୧ । ଚର୍ମାଦି ନିର୍ମିତ ବଡ଼ ତୈଳପାତ୍ର—
Kota 1. Narrow-mouthed big leathern jar for
ପିପା oil, ghee etc.
पीपा ୨ । ବଡ଼ ମାଠିଆ—2. Large water-jug with a narrow mouth.

କୋତକା—ବୈଦେ. ବି. (ଭୁର୍କୀ. କୁତକା=ମୋଟା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଠେଙ୍ଗା)—
Kotakā ଘୋଟିବାର ଠେଙ୍ଗା—A thick stick for
କୋଁତକା pounding anything.
कुतका

କୋତପେଟିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁ. (ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଗାଳିବିଶେଷ)—
Kotapeṭiā ବଡ଼ପେଟୁଆ; ଯାହାର ପେଟ କୋତ ପରି
କୋତପେଟୀ } ସ୍ତ୍ରୀ. ବଡ଼—(a term of abuse applied
କୋତପେଟେଇ } to males) Large-bellied.

କୋତରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଚର)—ମଇଳା; ମଳ—
Kotarā Dirt.
(କୋତରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଅପରିଷ୍କୃତ; ମଇଳାଯୁକ୍ତ—
କୋତରା 1. Dirty; nasty; foul.
गन्दा ୨ । କୋତଟିଆ; ମଳିନ—2. Soiled.
୩ । ଜୀର୍ଣ୍ଣ—3. Worn out.

କୋତରା ଗୁଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୃଷ୍ଣିତରର+ଗୁଡ଼, ସଂ. କଚର+
Kotarā gurḍa ଗୁଡ଼)—କଳାବର୍ଣ୍ଣର ଅପରିଷ୍କୃତ ଗୁଡ଼—
କୋତରା Black molasses.

କୋତରି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—କେରାଣ୍ଡି ମାଛ—
Kotari A species of small fish.

କୋତିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୃତ୍ ଧାତୁ)—କରତିବା; କାଟିବା—
Kotibā To cut, as by a saw.
करातेचेरा ରତିପତି ସେ ଏବେ ବକୋତି କୋତି ହେ—ଉଷ୍ଣ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
आरेसेचीरना

କୋଥ—ସଂ. ବିଣ. (କୁଥ ଧାତୁ+ଅ)—୧ । ଦୁଃଖକ୍ଲିଷ୍ଟ—
Kotha 1. Afflicted with pain.
୨ । ମଥିତ—2. Churned.
ସଂ. ବି—୧ । ମଥନ—1. Churning.
୨ । ଚକ୍ଷୁରୋଗବିଶେଷ; ଆଖିର କୋଣ ଫୁଲି ଘାଆ ହୋଇଯିବା ରୋଗ—2. An eye-disease; inflammation and ulceration of the angles of the eye-lids.
୩ । ପଗୁଘା—3. Gangrene.
୪ । ପଚିଯିବା; ସଢ଼ିଯିବା—4. Putrefaction.
୫ । ଘାଆ—5. Sore.
୬ । ଘାଆ ହୋଇଯିବା—6. Ulceration.

କୋଥମା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ—କୋଦା; ସ୍ଥୂଳଦେହ—
Kothamā Fat; corpulent.
(କୋଥମୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୋଥମିରି—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ; ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ତେ. କୋଥମିଲ୍;
Kothamiri କୋରମିର; ଭୁଲ. ଧନିଆଁର ସଂସ୍କୃତ ନାମ କୁନଟୀ,
ଧନିୟାଶାକ ବିଭୁନ୍ନକ)—ଧନିଆଁ (ଶାକଗୁଳ)—
कोथमीर Coriander (plant).

[ଦ୍ର—କଞ୍ଚା ଧନିଆଁପତ୍ରକୁ କୋଥମିର କହନ୍ତି ଓ ଏହି ପତ୍ରରେ ଖଟା ମିଶାଇ ରାନ୍ଧିଲେ କୋଥମିର ଚଟ୍ଟଣି ହୁଏ ଓ ଏ ପତ୍ରରେ ତିଅଣ ଓ ଆମ୍ବିଲ ବଘାରିଲେ ତାହା ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

କୋଥମେରି—ପ୍ରାଦେ. ବି—କୋଥମିରି (ଦେଖ)
Kothameri Kothamiri (See)

କୋଥଲ—ପ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ସ୍ଥୂଳକାୟ)—୧ । ପେଟୁଆ—
Kothala 1. Pot-bellied.
(କୋଥଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କୋଦା; ମୋଟା—2. Fat-bodied.
୩ । ବହୁତ; ବେଶି; ଗାଢ଼—3. Excessive.

କୋଥଲ ଧୂଆଁ ଦେଇ ଅଛନ୍ତି ଭାବଭଳେ । ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣ ।

କୋଥଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁ+ସ୍ଥଳୀ ବା ସ୍ଥାଳୀ)—
Kothali ୧ । ମୋଟ କନାର ଥଳି—
कुथली 1. A bag of coarse cloth; wallet.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

କୋଥଲି ୨ । ଭଲକ ଓ ପୂଜାର ଉପାଦାନ ରଖିବାର ମୁଣି—
2. A wallet for containing the articles used during daily worship.

କୋଥଲ—ଦେ. ବ—କୋଥଳ (ଦେଖ)
Kothali Kothaḷi (See)

କୋଥା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—କୋଦା; ସ୍ଥୂଳଦେହ—
Kothā Fat; corpulent.
(କୋଥୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୋଥାଳ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—କୋଥା (ଦେଖ)
Kothāḷa Kothā (See)
(କୋଥାଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୋଥାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—କୋଥା (ଦେଖ)
Kothāḷiā Kothā (See)
(କୋଥାଳେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୋଥି କୋହର ହେବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିକଳ ହୋଇ କାନ୍ଦିବା-
Kothi kohari hebā To weep very bitterly with gasps.

କୋଥିମିରି—ଦେ. ବ—କୋଥମିରି (ଦେଖ)
Kothimiri Kothamiri (See)

କୋଥିଳି—ଗ୍ରା. ବ—କୋଥଳ (ଦେଖ)
Kothiḷi Kothaḷi (See)

କୋଥି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୋଥି କୋହର ହେବା (ଦେଖ)
Kothi hebā Kothi kohari hebā (See)

କୋଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (କୁଦ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଣ୍ଡ; ନିପାତନ)—୧ । ଧନୁ—1. A bow.
୨ । ଧନୁରାଶି—2 A zodiac sign of Sagitarius or archer in Hindu-astronomy.
୩ । (ଧନୁ କାକୃତି ଥିବାରୁ) ଭ୍ରୂ; ଭୂଲତା—
3. Eye-brow (shaped like a bow).
ଦେ. ବ—୧ । ଧନୁ ପରି ନତ ଶରୀର—1. The body of a person bent at both ends like a bow.
୨ । ଓଡ଼ିଆ ବେହେରାମାନଙ୍କର ସବାରିଭାକବିଶେଷ; ସବାରି-କାନ୍ଧିଆ ଜଣେ ଗଉଡ଼ର କାନ୍ଧ ଅନ୍ୟ ଗଉଡ଼ମାନଙ୍କର କାନ୍ଧ ଅପେକ୍ଷା ଉଚ୍ଚ ଥିଲେ, ଡେଙ୍ଗା ଲୋକ ଗେଡ଼ା ଗଉଡ଼ଙ୍କ କାନ୍ଧ ସଙ୍ଗେ କାନ୍ଧ ମିଶାଇ କାନ୍ଧେଇବା ନିମନ୍ତେ ଧନୁ ପରି ନଇଁଯିବା ଅବସ୍ଥା—
2. A term used by the palki-bearers to denote the condition of a tall man becoming bent like a bow to bring his shoulder to a level with the other short-statured bearers.

କୋଦଣ୍ଡକର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୋଦଣ୍ଡ+କର)—
Kodaṇḍakara କୋଦଣ୍ଡଧର (ଦେଖ)
Kodaṇḍadhara (See)

କୋଦଣ୍ଡ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଓଡ଼ିଆ ବେହେରାଙ୍କ ସବାରି ଭାକ—
Kodaṇḍa karibā ଏକା ସଙ୍ଗେ କାନ୍ଧେଇଥିବା ଗେଡ଼ା ବେହେରାଙ୍କ କାନ୍ଧ ସଙ୍ଗେ କାନ୍ଧ ମିଳାଇବାକୁ ଡେଙ୍ଗା ବେହେରା ଧନୁ ପରି ନଇଁଯିବା—To bend one's self like a bow in order to bring his shoulder to a line with the less tall co-palki-bearers.

କୋଦଣ୍ଡଧର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୋଦଣ୍ଡ+ଧୃ ଧାତୁ=ଧରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଧନୁର୍ଦ୍ଧର—
Kodaṇḍadhara Holding or carrying a bow in the arms; armed with a bow.
ସଂ. ବ—ଶ୍ରୀରାମ—Śrirāma.
କୋଦଣ୍ଡଧର କାନ୍ତା ହସର ଚୂଲିକ୍ତ ବଳଗିରି । ବଶ୍ରୀନାଥ. ବଚନ୍ଦ୍ରରାମାସ୍ମଣ ।
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଠାରେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହୁଏ; କାରଣ ରାମାବତାରରେ ଶ୍ରୀରାମ ସର୍ବଦା ଧନୁଶର ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ ।]

କୋଦଣ୍ଡଧାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୋଦଣ୍ଡ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—
Kodaṇḍadhārī କୋଦଣ୍ଡଧର (ଦେଖ)
Kodaṇḍadhara (See)

କୋଦଣ୍ଡରାମା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଗୃହଶାଳୀରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଦଣ୍ଡବିଶେଷ; ମଡ଼ୁଆଶାଙ୍କୁଳ—
Kodaṇḍarāmā A kind of punishment inflicted on students in a village-school.

କୋଦମା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ. [ସଂ. କୁଦାଳ; କୋଡ଼ି ପରି ଚଉଡ଼ା ଥିବାରୁ ?]—୧ । ସ୍ଥୂଳକାୟ; ମୋଟା—
Kodamā 1. Fat-bodied.
(କୋଦମୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ପେଟୁଆ; ଥାଲୁଆ—2. Pot-bellied.

କୋଦମାସିଂହ—ଦେ. ବ—କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କର ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—
Kodamāsiṁha A family-title of the Kshatriyas.

କୋଦା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—କୋଦମା (ଦେଖ)
Kodā Kodamā (See)
(କୋଦେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—କୋଦୁଅ (ଦେଖ)
Kodua (See)

କୋଦାର—ସଂ. ବ—ଶସ୍ୟବିଶେଷ—
Kodāra A kind of grain.

କୋଦାଳ—ଦେ. ବ. (ସଂ. କୁଦାଳ; ଭୁଲ—ତା. କୋଦଳ)—
Kodāḷa ୧ । କୋଡ଼ି—1. Spade.
କୋଦାଳ ଦିଣଜଣ ଭୁଲେ କୋଦାଳ ଦେଲେ । ପ୍ରାଚୀ. ପରଡେଗୀତା ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଥୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିନା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ର' ଦେଖିବେ ।

କୁଦାଳ ୨ । ଲମ୍ବ ବେଣ୍ଟ ଲାଗିଥିବା ଚଉଡ଼ାମୁହା କାଙ୍କ; ଫାଉଣ୍ଡା—
2. A spade with a long handle.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ସାତ ଆଠ ହାତ ଉଚ୍ଚ ଏକ ପ୍ରକାର
ଉଦ୍‌ଲ୍ କାଠ ଗଛ—Sterculia Villos (Haines).

[ଦ୍ର—ଏହାର ବକଳକୁ ପରସ୍ତ ପରସ୍ତ କରି ଛଡ଼ାଇଲେ ତହିଁରୁ ଲଇ ହୁଏ ।]

କୋଦାଲି—ଦେ. ବି—କୋଦାଳ ୧. ୨ (ଦେଖ)
Kodāli Kodāla 1 and 2 (See)

କୋଦାଲିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ— କୋଦମା (ଦେଖ)
Kodāliā Kodamā (See)
(କୋଦାଲେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୋଦୁଅ—ଦେ.ବି.(ସଂ. କୋଦ୍ରବ, କୋରଦୂଷକ)—ଓଡ଼ିଶାର ଧାନ ବିଲରେ
Kodua ମନକୁ ଜନ୍ମିବା ଏକପ୍ରକାର ବଣ୍ୟତୃଣ—A grain growing wild in paddy-fields in Orissa and cultivated in Behar;
କୋଦୋ, କୋଦାଧାନ Paspalum Scrobiculatum; Punctured
କୋଦ୍ରୋ, କୋଦ୍ରୁ Paspalum (grain).
ସ. ହ୍ରସ୍ୱକ
ଗୁ. କୋଦରୋ
ତେ. ଆଲୁବାଲୁ
ଆ. କୋଦ୍ରୁ
ତା. ହାରକଂ

[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ମସ୍ତ୍ୟାକାର ଓ ବିଷାକ୍ତ; ଏହାର ଫଳରୁ ଧଳା ଧଳା ଗୋଲ ଦାନାଦାର ଗୁଡ଼ିଲ ବାହାରେ । ଗରିବମାନେ ଏହାକୁ ସିଦ୍ଧ କରି ଖାଆନ୍ତି । ବିହାରର ନିକୃଷ୍ଟ ଜମିରେ ଏହାର ଚାଷ କରାଯାଏ । ଗଛ ୧½ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚରେ ବଢ଼େ । ଏହା ବାତ-ଜନକ, ସଂଗ୍ରାହୀ, ଶୀତଳ ଓ ପିତ୍ତକଫନାଶକ ।]

କୋଦ୍ରବ—ସଂ. ବି.—କୋଦୁଅ (ଦେଖ)
Kodraba Kodua (See)

କୋଧମା—ପ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ.— କୋଦମା (ଦେଖ)
Kodhamā Kodamā (See)
(କୋଧମୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୋଧା—ପ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ—କୋଦମା (ଦେଖ)
Kodhā Kodamā (See)
(କୋଧୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୋଧାଲିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—କୋଦମା (ଦେଖ)
Kodhāliā Kodamā (See)
(କୋଧାଲେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୋନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ସର୍ବନାମ—କୌଣସି—
Kon Any; some; certain.

କୋନାଳକ ସଂ. ବି.—ଜଳଚର ପକ୍ଷିବିଶେଷ—
Konālaka A kind of aquatic bird (M. W.)

କୋନ ଲକା—ସଂ. ବି.—କୋନାଳକ (ଦେଖ)
Konālakā Konālaka (See)

କୋନି—ପ୍ରାଦେ. (ଭତ୍ରୀ ଭାଷା) ସର୍ବନାମ—କୌଣସି—
Konī Certain; some; any.

କୋନ୍ତି—ପ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)ବି.(ସଂ. କୌନ୍ତେୟ)—କୁନ୍ତୀପୁତ୍ର; ଅର୍ଜୁନ-
Konti Arjuna, the son of Kunti.

ଗୁରୁ ଲକ୍ଷ ବସ୍ତ ଭାବୁ ଗଣନ୍ତି;
ଏହି ଜଗରେ ଶୁଣ କହୁ କୋନ୍ତି । ପ୍ରାଚୀ. ପରବେଗୀତା ।

କୋନ୍ଧଣା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଣପୁର) ବି.—ଗୁଡ଼ିଲ ବା ମୁଢ଼ିଆଦି ରଖିବା
Kondhaṇā ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବଡ଼ ବଡ଼ ଘୁମ—Big earthen jars (wide at the middle) for stroring rice etc.

କୋପ୍‌ତା—ବୈଦେ. ବି.—କୋପ୍ତା (ଦେଖ)
Koptā Koptā (See)

କୋପ—ସଂ. ଧା. (କୁପ ଧାତୁ=ରାଗ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
Kopa ୧ । କ୍ରୋଧ; ରାଗ—1. Anger; wrath.
୨ । ଅସନ୍ତୋଷ—2. Discontent.
୩ । ଭୟାନକ ତେଜ; ପ୍ରକୋପ—3. Fury.
୪ । ଶରୀରସ୍ଥ କଫ, ବାତ ବା ପିତ୍ତର ଆଧିକ୍ୟ ବା ଉତ୍ପତ୍ତିଭାବ ଧାରଣ—4. Morbid irritation or disorder of the humours of the body.

କୋପଜ୍ୱଳିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଣ୍ୟନ୍ତ ଭାବ; କୋପ+ଜ୍ୱଳିତ)—ରାଗରେ
Kopajwalita ଜଳୁଥିବା; ଅତ୍ୟନ୍ତ ରାଗିଥିବା—
Inflamed with anger.

କୋପତା—ବୈଦେ. ବି.—କୋପ୍ତା (ଦେଖ)
Kopatā Koptā (See)

କୋପନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୁପ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ରାଗୁଆ;
Kopana ରାଗୀ; ଯେ ଅଳ୍ପକେ ରାଗି ଯାଏ—
(କୋପନା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Irascible; surly.
୨ । କ୍ରୁଦ୍ଧ—2. Passionate; angry; wrathful; furious.
୩ । ଯାହା ଶରୀରସ୍ଥ ବାତପିତ୍ତ ଓ କଫକୁ କୁପିତ କରାଏ—
3. Causing morbid irritation or disorder of the humours of the body.

ସଂ. ବି.—୧ । ରଗାଇବା—1. Irritating.
୨ । ରାଗିଯିବା—2. Becoming angry.

କୋପନକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୋପନ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)— ରାଗୀ; କ୍ରୁଦ୍ଧ—
Kopanaka Angry.

ସଂ. ବି.—ସୁଗନ୍ଧିବିଶେଷ—A kind of perfume.

କୋପନସ୍ୱଭାବ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି. କୋପନ+ସ୍ୱଭାବ)—
Kopanaswabhāba କ୍ରୋଧଯୁକ୍ତ; ଯେ ସହଜରେ ରାଗି ଯାଏ—
(କୋପନସ୍ୱଭାବା—ସ୍ତ୍ରୀ) Of irritable temper; of wrathful nature.

ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ରାଗୁଆ ପ୍ରକୃତି—
Wrathful temper; angry disposition.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଊ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଚ୍ଛ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ	ଇଅ	ଚ	ନ

କୋପପଦ—ସଂ. ବି.—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; କୋପ+ପଦ)—
Kopapada ୧ । କ୍ରୋଧର କାରଣ—1. Cause of anger.
୨ । କପଟ କ୍ରୋଧ—2. Pretended anger.

କୋପବଶ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କୋପ+ବଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kopabaśa ୧ । କୋପାକୁଳ; କ୍ରୋଧାଧୀନ—
(କୋପବଶା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Overwhelmed with anger.
୨ । କୋପନ-ସ୍ୱଭାବ—
2. Of wrathful disposition.

କୋପବେଗ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୋପ+ବେଗ)—କ୍ରୋଧର ଦ୍ରୁତ
Kopabega ବା ତେଜ—Fury of anger; rage; paroxysm of passion.

କୋପଭବନ—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ଘରେ ମନୁଷ୍ୟ ରାଗିଗଲେ ରୁଷିକରି
Kopabhabana ଯାଇ ପଶେ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A room to which a person withdraws when he becomes angry or sullen.

କୋପଭର—ସଂ. ବିଣ—(କୋପ+ ଭୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କ୍ରୁଦ୍ଧ;
Kopabhara କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ—Angry; wrathful.

ଯଦୁଁ କାଟିଲେ ରାମଶର, ଦେଖି ଲକ୍ଷ୍ମଣ କୋପଭର—
ଦଣ୍ଡିନାଥ. ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।

କୋପମନା—ଦେ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; କୋପ+ମନସ୍)—କ୍ରୁଦ୍ଧ;
Kopamanā ରାଗାନ୍ୱିତ—Angry; wrathful.

ମୋହ ଶରଣେ ପ୍ରଭୁ ମୁହ କୋପମନା—କୃଷ୍ଣଙ୍କ ହ. ମହାଭାରତ. ଅଦ ।

କୋପୟିଷ୍ଣୁ—ସଂ. ବିଣ (କୁପ ଧାତୁ+ଣିଚ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଇଷ୍ଣୁ)—
Kopayishṇu ରଗେଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା; କୋପକାରକ—
Intending to irritate.

କୋପର—ଦେ (ପ୍ରାଚୀନପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ଖର୍ପର; କପାଳ; ଭୁଲ.
Koparā ଖପର)—୧ । ଥାଳପରି ବେଣ୍ଟଲଗା ଚଟକା
କାପର ଧାତୁପାତ୍ର—A shallow metal plate with a long handle attached to it to enable it to be lifted with ease.
୨ । ମନୁଷ୍ୟର ଖପୁରି ଆକୃତିର ପାତ୍ର—
2. A skull-like earthen vessel.

ଅଶି ଅଇବତ ଚେବ ସୁବର୍ଣ୍ଣ କୋପର,
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଝପରୁଖା ଚେବ ଅଇତ୍ରତେ ଖୁରା । ସାରଳା ମହାଭାରତ. ଅଦ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ପିତ୍ତଳ ବା ଅନ୍ୟ ଧାତୁର ଥାଳପରି ଚଟକା ପାତ୍ର; ଏହାର ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଅଣକବେଣ୍ଟ ପରି ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ବେଣ୍ଟ ଲାଗିଥାଏ; ସେ ବେଣ୍ଟକୁ ଧରି ଏହାକୁ ସହଜରେ ଭୂମିରୁ ଟେକାଯାଇ ପାରେ; ତୁଳସୀଦାସଙ୍କ ରାମାୟଣରେ 'କୋପର' ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି ।]

କୋପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୋପିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Kopāibā The causative form of Kopibā.
କୋପାନ
କୁପାନୀ

କୋପାକୁଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୋପ+ଆକୁଳ)—
Kopākula କୋପାବିଷ୍ଟ (ଦେଖ)
(କୋପାକୁଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) Kopābishṭa (See)

କୋପାନଳ—ଦେ. ବି (ରୂପକ କର୍ମଧା; କୋପ+ଅନଳ, କୋପ
Kopānala ହିଁ ଅନଳ)—Fire of anger.
ଗ୍ରା (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବିଣ.—ରାଗାନ୍ୱିତ; କ୍ରୁଦ୍ଧ—
Angry; furious.

ଉସ୍ପେ ଭଙ୍ଗିଲେ ହସ୍ତିବଳ, ଦେଖି ଅସୁର କୋପାନଳ—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

କୋପାନ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୋପ+ଅନ୍ଧ)—ରାଗଦ୍ୱାରା
Kopāndha ଅଜ୍ଞାନ; କ୍ରୋଧରେ ଅନ୍ଧ—Blinded by anger.
(କୋପାନ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୋପାବିଷ୍ଟ—ସଂ.ବିଣ. ପୁଂ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୋପ+ଆବିଷ୍ଟ)—କ୍ରୁଦ୍ଧ—
Kopābishṭa Enraged.
(କୋପାବିଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୋପି (ଧାତୁ)—ସଂ. (କୁପ୍ ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତ ଆକାର)—କ୍ରୁଦ୍ଧକରିବା—
Kopi (root) To irritate; to inflame.

କୋପିତ—ସଂ.ବିଣ (କୁପ୍ ଧାତୁ; ଣିଜନ୍ତ=କୋପି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Kopitā ୧ । ରାଗି ଯାଇଥିବା; କ୍ରୋଧିତ; ଯାହାକୁ କେହି ରଗାଇ ଅଛି—1. Irritated; enraged.
୨ । କ୍ରୋଧମୟ—2. Angry; passionate.

ସେହିକାଳେ ନୃପଙ୍କ କ୍ରୋଧିତ ବଚନ
ସାଗର ଧ୍ୱନିକ ମଣିଲ ଶୁଣି କାନ—କୃଷ୍ଣଙ୍କ ହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।

କୋପିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—କ୍ରୁଦ୍ଧହେବା; କ୍ରୋଧ ପ୍ରକାଶ କରିବା—
Kopibā To become angry.
କୁପା ବୋଲୁଁ କୋପି ଚଳିବାକ, ବୋଇଲ ଏମନ୍ତ ବାକ ।
କୁପନା, କାପନା ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

କୋପୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୋପ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Kopī ୧ । କୋପନ ସ୍ୱଭାବଯୁକ୍ତ—
(କୋପିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Passionate; wrathful; irritable.
୨ । ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ରଗାଏ—
2. Irritating (M. W.)
ସଂ. ବି—ଜଳଚର ପକ୍ଷିବିଶେଷ—
A water-pigeon.

କୋପ୍ତ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. କୋଫ୍ତ)—
Kopt ଲୁହା ଜିନିଷ ଉପରେ ସୁନା ରୁପାର କାରୁକର୍ମ—
କୋପ୍ତ Workmanship of gold and silver on iron.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେହି ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଥୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଥୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳ୍ପ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ

କୋପ୍ତା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. କୋଫ୍ତା)—
Koptā — ଛୁଟିଛୁଟି କୁଟା ହୋଇଥିବା ମାଂସର କବାବ୍—
Roasted mince-meat.

[ଦ୍ର—ଏହା ଗୋଟାଳ ବା ଜାମୁକୋଳ ପରି ଗୋଲ ହୋଇ ଥାଏ । ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ଅଦା, ମସଲା ଓ ଶସ୍ୟର ଇଡୁଆପୁର ଦିଆଯାଇଥାଏ ।]

କୋପ୍ତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁରଣ୍ଡ)—ଏକ ପ୍ରକାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପକ୍ଷୀ—
Kopti — A kind of small bird.

[ଦ୍ର—'ମାଣ ପୁରଲା ଭଟ୍‌ରେ ପୁଡା'—ଏମାନଙ୍କ କଣ୍ଠସ୍ୱରରୁ ଏହିପରି ଧ୍ୱନି ଶୁଣାଯାଏ ।]

କୋବଲ—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କାବୁଲ)—ସ୍ୱୀକାର—
Kobala — Admission.

କୋବଲତ୍—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି—କବୁଲତ (ଦେଖ)
Kobalat — Kabulata (See)

କୋବଲ୍ଲ—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି—କବାଲ୍ଲ (ଦେଖ)
Koballa — Kabālā (See)

କୋବଲେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କବୁଲେଇବା (ଦେଖ)
Kobaleibā — Kabuleibā (See)

କୋବା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. କୋବା; ଭୁଲ. ସଂ. ନାମ—କୋଣୀ—
Kobā — ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)—
କୋବା — ୧ । କୋଠା ଛାତରେ ଗୋଡ଼ ପିଟିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ
ଥାପୀ, କୋବା — କାଠନିର୍ମିତ ପିଟଣା—

1. A small wooden rammer used by masons to ram the concrete on a roof or floor.

୨ । ଖୋବା; ଭୂମିରେ ପୋତାଯିବା କାଠର ମୁନିଆଁ ଦଣ୍ଡ—

2. Pointed stakes for driving into the earth to serve as posts.

୩ । ପିଟା; ପ୍ରହାର; କୋବିବା—

3. Cudgelling; beating.

ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ସର୍ବନାମ. (ସଂ. କୋବା)—
ଏ କିଏ ? କିଏ ବା ?—Who (is this person)?
ବେଭରେ ମୁଁ ବୋଲ ଚଳି ନ ପାରନ୍ତି ପୁଛି କୋବା କୋବା ଭାବେ ।
ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।

ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—କାଳକଣ୍ଠ ପକ୍ଷୀର ଶବ୍ଦ—
The sound of the bird 'Kālakaṇṭha'.
କୋବା କୋବା କାଳକଣ୍ଠଙ୍କ ରବ । ଅଭିମନ୍ୟୁ ।ବିବରଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।

କୋବାକୋବି—ଗ୍ରା. ବି.—୧ । ଗୋଟାକେତେ ମାଡ଼; ଛୁଟାଛୁଟି—
Kobākobi — 1. A sound thrashing.

୨ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ପିଟାପିଟି—

3. Mutual beating.

କୋବା ପିଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୋବା ବାଡ଼େଇବା (ଦେଖ)
Kobā pitibā — Kobā bārdeibā (See)

କୋବା ବାଡ଼େଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୋବାରେ ଗୋଡ଼ ଆଦିକୁ ପିଟିବା—
Kobā bārdeibā — To ram a surface with rammer.

କୋବି—ବୈଦେ. ବି. (ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍-କୋବେ; ଭୁଲ, ଇଂ. କାବେଜ୍)—
Kobi — ଶୀତକାଳରେ ଜନ୍ମିବା ସର୍ପପାଦ ବର୍ଗର
କୋପି; କପି — ବିଦେଶୀୟ ଶାକଗୁଳ୍ମ—
କୋବୀ, ଗୋବୀ — Cabbage; Brassica Oleracea.

[ଦ୍ର—ଏ ଦେଶରେ ଏହାର ବିସ୍ତୃତ ଚାଷ ହେଉଅଛି; ଏହା ପ୍ରଧାନତଃ ତିନି ଶ୍ରେଣୀର; ଯଥା—(୧) ଫୁଲକୋବି (cauliflower); ଏହାର ଫୁଲ ଫୁଲଗୋଡ଼ା ପରି ହୁଏ, (୨) ବନ୍ଧାକୋବି (cabbage); ଏହାର ପତ୍ର ପରସ୍ପର ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇ ଗୋଲ ପରି ଟାଣୁଆ ହୁଏ, (୩) ଓଲ ବା ଓଲ୍‌କୋବି (knol-kohl); ଏହାର ମୂଳ ଓଲୁଅ ଭଳି ଭୂମି ଉପରେ ବାହାରେ । ବର୍ଣ୍ଣ, ଆକାର ଓ ପରିପୁଷ୍ଟି ହେବାର ସମୟ ଭେଦରେ ଏ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶ୍ରେଣୀର ଅନେକ ନାମ ଅଛି ।]

କୋବିଦ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କୁ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍;
Kobida — କୋ=ବେଦ; କୋ+ବିଦ୍ ଧାତୁ=ଜାଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ;
ଯେ ବେଦ ଜାଣନ୍ତି)—

୧ । ପଣ୍ଡିତ—

1. Philosopher; learned man.

୨ । ଜ୍ଞାନୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Wise man.

ସଂ. ବି—୧ । ନିପୁଣ—1. Expert; skilled.

୨ । ଦକ୍ଷ—2. Dexterous; clever.

୩ । ବିଜ୍ଞ; ଅନୁଭବୀ—3. Experienced.

୪ । ବିଦ୍ୱାନ୍—4. Learned.

କୋବିଦାର—ସଂ. ବି. (କୋ=ପୃଥିବୀ+ବି+ଦୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—
Kobidāra — ବଡ଼ କଞ୍ଚନ ଗଛ—
Bauhinia Veriegata (tree).

କୋବେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୋବିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Kobeibā — 1. The causative form of Kobibā.

୨ । କୋବିବା (ଦେଖ)

2. Kobibā (See)

କୋବେର—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ତେଲି—Oil-man.
Kobera — ଗ୍ରା. ବି—କୁବେର—Kubera; the God of Wealth.

କୋମଳ—ସଂ.ବିଣ. (କୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ମଲ ବା କମ୍ ଧାତୁ=ଇଚ୍ଛା କରିବା
Komala +କର୍ମ. ଅଲ)—୧ । କଅଁଳିଆ; ମୃଦୁ; ନରମ;
(କୋମଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) — ଅକଠିଣ—1. Soft.

କୋମଳତା } ବି.
କୋମଳତ୍ୱ } ୨ । ସୁକୁମାର—

2. Tender; gentle; delicate.

୩ । ମଧୁର; ମିଷ୍ଟ—3. Sweet.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିମାତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଜ୍ଞ	ଯ	ସ	ଏ	ଇଅ	ଓ	ନ

୪ । ଲଳିତ; ହୃଦୟଗ୍ରାହୀ—
4. Pleasant; soothing; charming; agreeable.
୫ । ସୁନ୍ଦର—5. Handsome; beautiful.
୬ । ଦୟାର୍ଦ୍ର—6. Kind hearted.
୭ । (ସଙ୍ଗୀତ) ଧୀମା; ଅଳ୍ପ ସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ (ଶବ୍ଦ)—
7. (Music) Low or soft (tone).

[ଦ୍ର—ସଙ୍ଗୀତରେ ସ୍ୱର ତିନି ଶ୍ରେଣୀର ଯଥା—ଶୁଦ୍ଧ, ତୀବ୍ର ଓ କୋମଳ । ଷଡ଼ଜ ଓ ପଞ୍ଚମ ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ୱର; ଅନ୍ୟ ୫ ସ୍ୱର,ଋଷଭ,ଗାନ୍ଧାର, ମଧ୍ୟମ, ଧୈବତ ଓ ନିଷାଦ କୋମଳ ଓ ତୀବ୍ର ଦୁଇପ୍ରକାର ହୁଅନ୍ତି । ଯେଉଁ ସ୍ୱର ଧୀମା ଓ ଆପଣା ସ୍ଥାନରୁ କିଛି ନୀଚ ତାକୁ କୋମଳ କୁହାଯାଏ । ହ. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ସଂ. ବି—୧ । ଜଳ—1. Water.
୨ । କାଦୁଅ—2. Clay.
୩ । ମାଟି—3. Earth.

କୋମଳକ—ସଂ. ବି (କୋମଳ + କ)—ପଦ୍ମଡେଙ୍ଗର ସରୁ ତନ୍ତୁ—
Komalaka Fibres of the stalk of lotus.

କୋମଳ ବଚନ—ସଂ. ବି—ମଧୁର କଥା—
Komala bachana Sweet words.

କୋମଳବଚନା } ସ୍ତ୍ରୀ
କୋମଳବଚନୀ } ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; କୋମଳ + ବଚନ; ଯାହାର) କଅଁଳକୁହା; ମଧୁର-ଭାଷୀ—Speaking soft or sweet words.

କୋମଳବଲ୍କଳା—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; କୋମଳ + ବଲ୍କଳ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Komalabalkala ଲବଳୀ; ନାଅରକୋଳ ଗଛ—A tree with acid berries Cicco Disticha.

କୋମଳମତି—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୋମଳ + ମତି)—
Komalamati ସୁକୁମାରମତି—Having delicate sense of understanding.

କୋମଳ ହୃଦୟ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କୋମଳ + ହୃଦୟ)—
Komala hrudaya ଦୟାର୍ଦ୍ର ହୃଦୟ—Tender heart.
(କୋମଳହୃଦୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଦୟାର୍ଦ୍ର—Tender-hearted.

କୋମଳାଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୋମଳ + ଅଙ୍ଗ)—
Komalanga ଯାହାର ଅଙ୍ଗ ଅତି କୋମଳ ବା ସୁକୁମାର—
(କୋମଳାଙ୍ଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Of very delicate limbs.

କୋମ୍ପାନି—ପ୍ରା. ବୈଦେ ବି. (ଇଂ. କମ୍ପାନି)—କୋମ୍ପାନି (ଦେଖ)
Kompani Kompani (See)

କୋମ୍ପାନି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କମ୍ପାନି)—୧ । ବାଣିଜ୍ୟ ନିମନ୍ତେ
Kompani ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମୂଳଧନରେ ଗଠିତ ବଣିକ-
କୁମ୍ପାନି ସମ୍ପ୍ରଦାୟ; (ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ କୋଂ)—
କମ୍ପାନି 1. A company formed for the purpose of trade. (abbreviated into Co.)

୨ । ଇଂରାଜବଣିକମାନେ ବାଣିଜ୍ୟକରିବା ପାଇଁ ଭାରତବର୍ଷକୁ ପ୍ରଥମେ ୧୬୦୦ ସାଲରେ ଆସିବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ବଣିକ-ସଙ୍ଘ ଗଠନ କରିଥିଲେ; ଇଷ୍ଟ ଇଣ୍ଡିଆ କମ୍ପାନି—
2. East India Company.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଏହି କୋମ୍ପାନି ଭାରତର ରାଜ୍ୟଶାସନଭାର ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ୧୮୫୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ସିପାହୀବିଦ୍ରୋହ ହେବାରୁ ଭାରତ-ସମ୍ରାଜ୍ଞୀ ଓ ବିଲାତ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟ୍ ଭାରତର ଶାସନଭାର ଗ୍ରହଣ କଲେ; ଏଥିପାଇଁ ପୂର୍ବେ ଇଂରାଜ ରାଜତ୍ୱକୁ ଲୋକେ କୋମ୍ପାନି ଅମଳ ବୋଲି କହୁଥିଲେ ।]

କୋମ୍ପାନି କାଗଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କମ୍ପାନି + ଫା. କାଗଜ୍)—
Kompāni kāgaja ଇଂରାଜ ସରକାର ଭାରତର ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ
କୁମ୍ପାନି କାଗଜ ଟଙ୍କା କରଜ ନେଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଲେଖି
କମ୍ପନୀ କାଗଜ ଦେଇଥିବା ହାଣ୍ଡ୍‌ନୋଟ୍ ବା ତମସୁକ; ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କର ଲେଖିଦିଆ ପ୍ରତିସଂଗ୍ର ନୋଟ୍—
Government security bonds; Government promissory notes.

କୋମ୍ପାନି ବାହାଦୁର—ବୈଦେ.ବି. (ଇଂ. କୋମ୍ପାନି + ଫା. ବହାଦୁର)—
Kompāni bāhādur ଇଷ୍ଟ୍ ଇଣ୍ଡିଆ କମ୍ପାନି—
କୁମ୍ପାନି ବାହାଦୁର East India Company.
କମ୍ପନୀ ବାହାଦୁର

କୋମ୍ପାସ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. କମ୍ପାସ୍)—କୁମ୍ପାସ୍ (ଦେଖ)
Kompāsa Kumpās (See)

କୋୟଞ୍ଚା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଲୁହାଖଡ଼ିକା; ପିଠାଖଡ଼ିକା—
Koyañchā A flat iron ladle to turn cakes on the frying pan.

କୋୟର—ଦେ. ବି. (ସଂ. କିଂକର)—ଚାକର; ଭୃତ୍ୟ; ଦାସ—
Koyara Servant; slave.

ସେବକର ପାଦେ କୋୟର ପର ମୁହଁ । କୃଷ୍ଣଦାସ ହ. ମହାଭାରତ. ଅଶ୍ୱ ।

କୋଯଷ୍ଟି—ସଂ. ବି. (କ = ଜଳ + ଯଷ୍ଟି = ଯଂଷ୍ଟି)—
Kojashṭi କୋଯଷ୍ଟିକ (ଦେଖ)
Kojashṭika (See)

କୋଯଷ୍ଟିକ—ସଂ. ବି. (କ = ଜଳ + ଯଷ୍ଟି + କ)—ଉତ୍ତର ପକ୍ଷୀ;
Kojashṭika ଟିଟିଭ; ଟିଟିଆଁ ଚଢ଼େଇ; ଟେଟେଇଁ ଚଢ଼େଇ—
The lapwing (bird); partridge.

[ଦ୍ର—ଏପକ୍ଷୀ ଜଳମୟ ସ୍ଥାନରେ ଥାଡ଼ି ଥାଡ଼ିହୋଇ ବସିବାର ଦେଖାଯାଏ—ଏହା ଦୁଇ ଜାତିର, ପାର୍ବତୀୟ ଓ କଳା; ଏ ଟିଟି ଶବ୍ଦ କରେ; ଭୁଲ. ଇଂ. ପାର୍ଟ୍ରିଜ୍; Gray and black partridge.]

କୋୟା—ପ୍ରାଦେ. (ବିଶାଖାପାଟଣା)—କଣ୍ଡା; ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ—
Koyā A race of aborigines.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ବିଶାଖାପାଟଣାର ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରନ୍ତି ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ସ୍ୱରାରେ ଉଚ୍ଚ ୧ ଉଚ୍ଚାରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଉଚ୍ଚାରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଉଚ୍ଚାରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଉଚ୍ଚାରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୁଶ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କୁଶ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଟ' ଦେଖିବେ ।

କୋରବାନି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ମୁସଲମାନ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ବକ୍ରୀଦ୍ ସମୟରେ ଦିଆଯିବା ପଶୁବଳି—Animal sacrifice
Korbāni (ଭୁରବାନି—ଅନ୍ୟରୂପ) done at the time of Bakrid according the Mahommedan scripture.

କୋରଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଟୋକେଇ—
Korli A basket.

କୋର—ସଂ. ବି. (ଭୂର ଧାତୁ + ଅ, ବା ଭୁଲ ଧାତୁ + ଅ)—
Kora ୧ । ଚଳନଶକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଗଣ୍ଠି; ଦେହର ଗଣ୍ଠି—
1. A movable joint of the body.
୨ । କଢ଼ି; କୋରକ—2. Bud.
ଦେ. ବି—ମୋଟ ସୂତାରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବାରେ ଫିତା—
(ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଖଟ ବୁଣାଯାଏ ।)
Tape.
ପ୍ରା. (ଇତର) ବି (ସଂ. କ୍ରୋଡ଼)—୧ । କୋଡ଼; କୋଳ—
1. Lap.
[ଦ୍ର—ଶୂଦ୍ର ଲୋକେ କୋଡ଼ ବା କୋଳ ସ୍ଥାନରେ କୋର ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି; ଭୁଲ. ବାଡ଼ି ଆଦି ସ୍ଥାନରେ ବାର, ଗୁଡ଼ଲ ସ୍ଥାନରେ ଗୁଡ଼ର ଇତ୍ୟାଦି ।]
୨ । ନଡ଼ିଆ କୋରା—
2. Scraped kernel of cocoanut.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୁରଭା)—୧ । କପଟ; ଛଳ—
1. Art; artifice; fraud.
୨ । କୋଡ଼ିଏ ସଂଖ୍ୟା; କୋଡ଼ି—
2. A unit of twenty.

କୋରକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଭୂର୍କ୍)—କୋରଖ (ଦେଖ)
Korak Korakha (See)

କୋରକ—ସଂ. ବି. (ଭୂର ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Koraka ୧ । ଫୁଟି ନ ଥିବା ଫୁଲ; ମୁକୁଳ; କଢ଼ି—
1. Unblown flower; bud.
୨ । ମୃଣାଳ—2. The stalk of lotus.
୩ । ମୃଣାଳର ଅଂଶୁ—
3. The fibres of the stalk of lotus.
୪ । ଫୁଲର ଅଫୁଟା ଅବସ୍ଥା—
4. The unblown state of a flower.
୫ । କକ୍ଷୋଳ ବା କାକୋଲା ନାମକ ଔଷଧଗୁଳ—
5. A medicinal plant.
୬ । ସୁଗନ୍ଧିବିଶେଷ; ଗୋଲାପ—
6. A kind of perfume.

କୋରକିତ—ସଂ. ବିଣ. (କୋରକ + ଫଳାଳ ଅର୍ଥରେ. ଇତ)—
Korakita ୧ । କଢ଼ି ଧରିଥିବା—1. Budded
୨ । କଢ଼ି ପରି ଆକୃତି କରାଯାଇଥିବା—
2. Made up into the shape of a bud.
୩ । କଢ଼ିରେ ଆବୃତ—
3. Covered with buds (M. W.)

କୋରଖ—ବୈଦେ. (ତୁର୍କୀ. ଭୂର୍କ୍) ବି. (କଚରିଆ ଭାଷା)—
Korakha ରାଜକୀୟ ଆଦେଶରେ ବିକ୍ରି ହେବା ନିମନ୍ତେ ସମ୍ପତ୍ତି
ଫ୍ରୋକ ଅଟକ ବା ଜବତ କରାଯିବା—Attachment of
ତୁର୍କ property under orders of a public anthority.

କୋରଖ ଇସ୍ତିହାର—ବୈଦେ. ବି. (ତୁର୍କୀ. ଭୂର୍କ୍ + ଅ + ଇସ୍ତିହାର୍)
Korakha istihāra (କଚରିଆଭାଷା)—ସମ୍ପତ୍ତି ଅଟକ
ଫ୍ରୋକଇସ୍ତିହାର ରଖାଯିବାର ସାଧାରଣ ବିଜ୍ଞାପନ—
ତୁର୍କନାମା Proclamation of attachment.

କୋରଖଦାର୍—ବୈଦେ. ବି (ତୁର୍କୀ. ଭୂର୍କ୍ + ଫା. ଦାର୍)—ସମ୍ପତ୍ତି
Korakhadār କୋରଖ କରିବା ପାଇଁ ଅଧିକାର ପାଇଥିବା
ରାଜକର୍ମଚାରୀ—A distrainer.

କୋରଖନାମା—ବୈଦେ. ବି. (ତୁ. ଭୂର୍କ୍ + ଫା. ନାମାହ୍)—
Korakhanāmā କୋରଖପରୱାନା (ଦେଖ)
Korakhaparawānā (See)

କୋରଖପରୱାନା—ବୈଦେ. ବି. (ତୁ. ଭୂର୍କ୍ + ଆ. ପରୱାନା)
Korakhaparawānā (କଚରିଆଭାଷା)—ନିଲାମ ନିମନ୍ତେ
ଫ୍ରୋକପରୱାନା ସମ୍ପତ୍ତି ଅଟକ ରଖାଯିବାର ରାଜକୀୟ
ତୁର୍କପରୱାନା ଆଜ୍ଞାପତ୍ରିକା—Writ of attachment.

କୋରଖି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—
Korakhi (etc) କୋରଖ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
ଫ୍ରୋକ Korakha etc (See)
ତୁର୍କୀ ବିଣ—୧ । କୋରଖ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Relating to attachment.
୨ । କୋରଖ କରାଯାଇଥିବା—2. Attached.
(ଯଥା—କୋରଖି ମାଲ୍ ।)

କୋରଗାତ—ପ୍ରା. (ଇତର) ବି.—କୋଡ଼ଗାତ (ଦେଖ)
Koragāta Kordagāta (See)

କୋରଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲି କାଠଗଛ—
Koraṅga Pongamia Glabra (timber tree).

କୋରଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ମେଦିନୀପୁରର ଅଧିବାସୀ
Koraṅgā ଶୂଦ୍ରଜାତିବିଶେଷ—
A class of Sūdras in Midnapur.

କୋରଙ୍ଗୀ—ସଂ ବି—ସୁଗନ୍ଧିଲା; ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଳେଇଚ; ଗୁଳଗୁଳ—
Koraṅgi Elettoria cardamomum.

କୋରଜାଦୁ—ପ୍ରା (ଇତର) ବି—କୋଡ଼ଜାଦୁ (ଦେଖ)
Korajādu Kordajādu (See)

କୋରଟ୍—ପ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କୋର୍ଟ୍)—କୋର୍ଟ୍ (ଦେଖ)
Korat Kort (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂଚାଶବ୍ଦ	ଶ	ଚ	ଶ୍ଚ	ଛ	ଜ୍ଞ	ଜ୍ଞ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅବାନ୍ତରବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ଟ	ସ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	●	ନ୍ଦ

କୋରଟ—ଦେ. ବ—ତାଳବାଦ୍ୟଙ୍କାର ପିଠିପାଖରୁ ଚର୍ମ ହୋଇ
Korata ବାହାରିବା ଚଉଣିଆ ଲଇ (ଏଥିରେ ଚିକ୍କ ବାଉଁଶିଆ ଆଦ ମସୃମଣ ହୁଏ)—Strips of thin and flat glossy fibres extracted from the back of the stalks of the branches of the palm tree.

କୋରଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚେମଡ଼ା—
Koratiā 1. Tenacious; infrangible.
ଚିମଡ଼ା ୨ । ଟାଣୁଆ—2. Hard.
ଚୀମଡ଼

କୋରଡ଼—ଦେ. ବ. (ସଂ. କୋଟର)—
Korarda ୧ । ବୃକ୍ଷ କୋଟର; ବୃକ୍ଷର ଗଣ୍ଡି ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଗର୍ତ୍ତ—
କୋଟର;ଖୋଡ଼ଲ 1. The hollow in the trunk of a tree.
ଖୋଖଲା

ସେ ବନ୍ଧରେ କୋରଡ଼ କରି ଶୁଥାଇବ
ବହୁଥିଲା ବହୁତକାଳ ନରସମ୍ବେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଶାନ୍ତି ।

୨ । ଗୁମ୍ଫା—2. Cave.
୩ । ଗାତ—3. Hole.

କ୍ରୋର; କ୍ରୋଡ଼ ୪ । (ସଂ. କୋଟି) ଏକକୋଟି ସଂଖ୍ୟା—
କରୋଡ଼ 4. Ten millions; a crore.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—କୁରୁଡ଼ (ଦେଖ)
Kururda (See)

ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କୋଟର)—
୧ । ଗାଡ଼ୁଆ—1. Looking like holes; hollowed.
୨ । ଉଚ୍ଚରକୁ ପଶି ଯାଇଥିବା—
2. Sunken.

କୋରଡ଼ପତି—ପ୍ରା. ବ. (ସଂ. କୋଟିପତି=କୋଟି ମୁଦ୍ରାର ସ୍ୱାମୀ)—
Korardapati ଅତୁଳ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟର ଅଧିକାରୀ—Millionaire
କ୍ରୋଡ଼ପତି
କରୋଡ଼ପତି

କୋରଡ଼ା—ଦେ. ବ—କୋଡ଼ା ୧ ଓ ୨ (ଦେଖ)
Korardā Korda 1 and 2 (See)

ଘୋଡ଼ାମାନେ ସିପାହୀମାନଙ୍କ ଘୋରଡ଼ା
ପାଇ ପର ଘୋଡ଼ା ମଧ୍ୟରେ ହେଲେ ଛିଡ଼ା ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସ୍ତ୍ରୀ ।

କୋରଡ଼ି—ଦେ. ବିଣ—କୋରଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Korardi Korardiā (See)

ଦେ. ବ—ଘୋରଡ଼ି; ବତାରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ବୁଣ୍ଡଲି—
A circular moveable fencing of split bamboos.

କୋରଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କୋଟର)—
Korardiā କୋଟର ପରି ଗହ୍ୱରିଆ—
Hollow like a cave.

କୋରଣା—ଦେ. ବ. (ସଂ. କୁନ୍ତ୍ରିକା ?)
Koranā ୧ । ନଡ଼ିଆ ବା ପାଣିକଖାରୁ ଶାଦର ଶସ୍ୟକୁ
କୁରନୀ, କୁରଣୀ କୋରିବାର ଯନ୍ତ୍ର—
ଗୋଦା, ଛାଟୀ, କରୋନୀ 1. Toothed iron-instrument for scraping the soft parts of cocoanut and other fruits; a scratcher; a scraper.

୨ । ଦୁଧହାଣ୍ଡିରୁ ଦୁଧକୋରୁଅ କୋରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି ଲୌହନିର୍ମିତ ପାତ୍ରିଆ—
2. A bit of iron-leaf for scraping the hard layers from the milk-pot.

କୋରଣୀ—ଦେ. ବ—କୋରଣା (ଦେଖ)
Koranī Koranā (See)

କୋରଣ୍ଡ—ସଂ. ବ—କୋଷ ବୃଦ୍ଧି ରୋଗବିଶେଷ; ଏକଶିରା—
Koranda Hydrocele; scrotal tumour.

କୋରଦିନ—ଦେ. ବ—ଦୁଇ ଥର ଭଙ୍ଗା ହୋଇ ବଳା ଯାଇଥିବା ସୂତା,
Koradina ଯହିଁରେ ମାଛଧରା ଜାଲ ବୁଣାଯାଏ—
A doubly twisted string used in weaving fishing nets.

କୋରଦୂଷ—ସଂ. ବ—କୋଦୁଅ (ଦେଖ)
Koradūsha Kodua (See)

କୋରଧ—ପ୍ରା. ବ. (ସଂ. କ୍ରୋଧ)—କ୍ରୋଧ (ଦେଖ)
Koradha Krodha (See)
କୋଧ

କୋରଧୀ—ପ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. କ୍ରୋଧୀ)—
Koradhi କ୍ରୋଧୀ; କୋପନ ସ୍ୱଭାବ—
Of fiery temper.

କୋରନା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବ—କୋରଣା (ଦେଖ)
Koranā Koranā (See)

କୋରମ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. କ୍ୱୋରମ୍)—
Koram କୌଣସି ସଭାର ଅଧିବେଶନରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନିମ୍ନତମ ସଂଖ୍ୟକ
କୋରମ ସଭ୍ୟଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତି (ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନିମ୍ନତମ
କାରମ ସଂଖ୍ୟକ ସଭ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ ନ ହେଲେ ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ସଭାର ବୈଠକ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ଓ ଅଧିବେଶନକୁ ସ୍ଥଗିତ ରଖିବାକୁ ହେବ, ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ୟ ତାରିଖକୁ ସ୍ଥଗିତ ଦେବାକୁ ହେବ)—
Quorum at a meeting.

କୋରମା—ବୈଦେ. ବ. (ଆ)—କୁର୍ମା (ଦେଖ)
Koramā Kurmā (See)

କୋରମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବ—କୋରମୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Koramundā Korāmundā (See)

କୋରମେଇ—ପ୍ରା. (ଉତ୍କଳ) ବ—କୋଡ଼ମାଇ (ଦେଖ)
Koramei Kordamai (See)

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଶବ୍ଦର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ସ୍ଥିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ପ୍ରାୟଶଃ ପ୍ରଥମ ଭାଗ ହରାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ନମ୍ବର ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବିହୀନ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥା' ନ ମିଳିଲେ 'ବଥା' ଖୋଜିବେ; 'ବଖୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବକ୍ଷ' ଦେଖିବେ; 'ଅଶ୍ରୁ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶ୍ରୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲିନ୍ଦ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ନ୍ଦ୍ ଦେଖିବେ ।

କୋରଲ
Koralla
—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଖିଷଜମିକୁ ସମତୁଲ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହଳେ ଯୋଡ଼ାଅଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଟଣା ଯିବା କଣ୍ଟି ଲାଗିଥିବା ସମକୋଣୀ ପଟା—
Wedge-shaped ladder drawn by buffaloes for being drawn over ploughed fields to make them level.

କୋରସ୍
Koras
କୋରସ
କୋରସ
—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କୋରସ୍)—
ଗାଳ୍ପ ଆଦିରେ ଗାୟକ ଗୀତ ବୋଲିବା ପରେ ପାଳଅ-ମାନେ ଯେଉଁ ଗାଳ ଧରନ୍ତି—Chorus.

କୋରା
Korā
—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୃତ୍ ଧାତୁ)—
୧ । ଚୋରଣା ଦ୍ୱାରା ଭଙ୍ଗା ହୋଇ ବାହାର କରା ଯାଇଥିବା ନଡ଼ିଆ ଆଦିର ଶସର ସୁଦ୍ରସୁଦ୍ର ଅଂଶ—
1. Small scrapings or shavings of the kernels of cocoanut and other soft fruits.
୨ । ଗୁଡ଼ ବା ଚିନିରେ ପାଗ ହୋଇ ନଡ଼ିଆକୋରାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—
2. Sweetmeat prepared with cocoanut-shavings boiled with sugar.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବିଆଳ ଧାନ—
Early paddy.

ଦେ. ବିଣ—୧ । କୋରା ହୋଇଥିବା—1. Scraped.
୨ । କୋରା ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—
2. Fit to be scraped.

କୋରା
କୋରା
ଅ । ନୂଆ (ଲୁଗା); ବୁଣା ହେବା ପରେ ଧୁଲେଇ କରା ଯାଇ ନଥିବା (ଲୁଗା)—3. Unbleached (ଧୁଲେଇ—ବିପରୀତ) (cloth); new (cloth)

କୋରାଇବା
Korāibā
କୋରାନ, ଚାଁଚାନ
ଖରାଖାନା
—ଦେ. କ୍ରି—କୋରିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—The causative form of Koribā.

କୋରାକୋରି
Korākori
—ଦେ. ବି—ମଳବଦ୍ଧ ପାଙ୍କ ବା ନଡ଼ିଆ ଆଦିକୁ ଭ୍ରମ-ରୂପେ କୋରିବା କର୍ମ—The act of scraping.

କୋରାଣ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)
Korān (etc)
—ବୈଦେ. ଇ. (ଆ)—କୋରାନ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Korān etc (See)

କୋରାନ୍
Korān
—ବୈଦେ. ବି (ଆ. କୋରଆନ୍) କୁରାନ୍ (ଦେଖ)
Kurān (See)

କୋରାନ୍ ଶରିଫ୍
Korān sarifā
—ବୈଦେ. ଇ. ବି (ଆ)—କୁରାନ୍ (ଦେଖ)
Kurān (See)

କୋରାମୁଣ୍ଡା
Korāmundā
—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଗୋଟାକାଠକୁ ଫାଳଫାଳ କରି ଚିରିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବଡ଼ ଠେକାବା ମୁଗୁର—
A big wooden hammer used in splitting up a log of wood.

କୋରାହେବା
Korāhebā
—ଦେ. କ୍ରି—କୋରିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ—
The passive use of Koribā.

କୋରି
Kori
—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି. (ମାତ ଜାତିଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରଣଦୋଷ ଜନିତ ଲ ସ୍ଥାନରେ ର ଉଚ୍ଚାରଣ)—କୋଲି (ଦେଖ)—Koli (See)

କୋରିତ
Korita
—ସଂ. ବି. (ରୁଲ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧ । କୋରକିତ; କଢ଼ି ଧରିଥିବା—1. Budded; sprouted.
୨ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରାଯାଇଥିବା; ଚୂରା ଯାଇଥିବା—
2. Pounded; powdered; ground. (Apte)

କୋରିବା
Koribā
କୋରା
ଚାଁଚା
କୁରେଦନା;
ଖରୋଚନା
କରୋଦନା
—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. କୃତ୍ ଧାତୁ)—୧ । ନଡ଼ିଆ ପ୍ରଭୃତିକୁ କୋରଣାରେ ଘଷିବା—1. To grate; to scratch or scrape the soft kernels of cocoanut and other fruits.
୨ । ଦୁଧ ହାଣ୍ଡିରେ ବସିଥିବା ଦୁଧର କୋରୁଅକୁ ଘଷିବା—
2. To scrape off the layers from a pot in which milk has been boiled.
୩ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବସ୍ତୁକୁ ଘଷିବା—
3. To scrape the inner part of a thing.
ଅଲଷିରେ କୋରିମୂଳ ।—ଗୋପୀନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।

ପ୍ରାଦେ—୧ । (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ଜୋରରେ ପିଟିବା—
1. To beat with force; to hammer.
ପ୍ରାଦେ ୨ । (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡକୁ ପାନିଆଁ ଦ୍ୱାରା ଚୁଣ୍ଡାଇବା—
2 To comb the hair.
ଘରେ ନାହିଁ ବେଦ୍ରୀ, ମୁଣ୍ଡ କୋରୁଛେ ବେଦ୍ରୀ—ଚଗ ।

କୋରିହେବା
Koriheba
—ଦେ. ବି—୧ । ପେଟଉଡ଼ର କାମୁଡ଼ କାମୁଡ଼ି ହୋଇ ପତଳା ଝାଡ଼ା ହେବା—1. Passing of loose stools following griping sensation in the abdomen.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ହୃଦୟ ବା ମନ) ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଲିଷ୍ଟ ହେବା—2. (figurative) (mind) To be much distressed.

କୋରୁ
Koru
—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତୁର) ବି.—କୋରୁଅ (ଦେଖ)
Korua (See)

କୋରୁଅ
Korua
ଚଢ଼ୁ, କରୋନି
—ଦେ. ବି—୧ । ନଡ଼ିଆରେ ତମ୍ବା ଲଣ୍ଡିକୁ ନିଆଁରେ ବସାଇ ଘିଅ ମାରିବା ପରେ ଯେଉଁ ନରମା ମଣ୍ଡ ପାତ୍ର ଭିତରେ ବା ଚଡ଼ା; ଚାଁଚି, ଚାଁଛି; ତଳେ ବସିଯାଏ—1. The soft sediments left in the bottom of the pot in which cocoanut-juice or butter is boiled to produce ghee.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଅସଂଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଉ		
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଙ	ନ୍	

୨ । ଆଉଟା ହୋଇଥିବା ଦୁଧଦାଣ୍ଡିତଳେ ଦୁଧର ଯେଉଁ ଗାଢ଼ ଅଂଶ ବା ସ୍ତର ଲାଗି ରହେ ।

କୋରୁଆଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଟଜ)—ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Koruān A species of wild plant; Holarrhena Antidysenterica; Wrightia Antidysenterica.

ସଂ. ନାମ—କୁଟଜ, ବତ୍ସକ, ଗିରିମଲ୍ଲିକା, ବରଭକ୍ତ, ପାଣ୍ଡୁର, କୁଟକ, କଟୁକ, କୌଟିଜା, ଭକ୍ତକ, ରକ୍ତନାଶକ, ବୃଷକ, କୁଟଜ, କାହ୍ନ, କାଳଙ୍ଗ, ପ୍ରାକୃଷ୍ଣ, ଯକଫଳ, ଶକ୍ତି, ଶକ୍ରାଣ୍ଡ, ପ୍ରାକୃଷ୍ଣ, ମହାଗନ୍ଧ, ଇନ୍ଦ୍ର, କୌଟି, କୁଡ଼ିଚି

ଉଡ଼ିଆ, ଉଡ଼ା

ମ. କରେସ୍ପ, କୁଡ଼ା

ତେ. ଆଙ୍କୁଡ଼ ଚେଟ୍ଟୁ, ଆଗିଶ ଚେଟ୍ଟୁ

ଆ. ଇବାକ

[ଦ୍ର—ଏହା ଭଗବାନ ବର୍ଗର ଏକ ଜଙ୍ଗଲୀ ଲତାଳିଆ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୁଳ୍ମ, ଏହାର ପତ୍ର ଲମ୍ବ ଓ ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ । ଏଥିର ଫୁଲ ଧଳା, ହଳଦିଆ, ଲାଲ ଓ କାଳି ଭେଦରେ ଏ ଗଛ ଚାରି ପ୍ରକାର । ଧଳା ଫୁଲ କୋରୁଆଁର ବୀଜ ମିଠା ଇନ୍ଦ୍ରଜବ ଓ ନେଳ ଫୁଲ କୋରୁଆଁର ବୀଜ କଡ଼ୁଆ ଇନ୍ଦ୍ରଯବ । ବର୍ଷାଋତୁରେ ଏ ଗଛ ଫୁଲ ଧରେ । ଏ ଗଛ ଆମଦୋଷ, କୁଷ୍ଠ, ଅର୍ଶ, ଅତିସାର, ପିତ୍ତ, ରକ୍ତଦୋଷ ଓ ଗ୍ରହଣୀ ରୋଗର ମହୌଷଧ । ଏ ଗଛ ୪ ପ୍ରକାର, ୧ । ଭୂଇଁ କୋରୁଆଁ ; ୨ ପିତାକୋରୁଆଁ ; ୩ ଦୁଧିଆ ବା ଶ୍ୱେତ କୋରୁଆଁ ଓ ୪ ତେଲକୋରୁଆଁ । ବର୍ଷକେ ଥରେ ଏ ଗଛ ପତ୍ରଝଡ଼ା ଦିଏ, ତେଲକୋରୁଆଁ ଗଛର ଡାଳକୁ ଚାଛିଲେ ତେଲ ବାହାରେ ଓ ଏଥିର ଡାଳରୁ ବାଡ଼ି, କୋଡ଼ି ଓ ଝୁଲାଡ଼ି ବେଣ୍ଟ ହୁଏ । ବର୍ଣ୍ଣରେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଅନେକ କୋରୁଆଁ ଗଛ ଉଠେ । ଭୂଇଁ-କୋରୁଆଁ ବସନ୍ତକାଳରେ ଫୁଲ ଧରେ ।

କୋରୁଣୀ—ଦେ. ବି.—କୋରଣା (ଦେଖ)
Koruṇi Koraṇā (See)

କୋରେଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଟଜ)—କୋରୁଆଁ (ଦେଖ)
Korei Koruān (See)

କୋରେଇଗାଡ଼—ଗ୍ରା. ବି. (ସବାର ବେହେରାଙ୍କ ଡାକରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Koreigarda ସବାର ଯାଉଥିବା ବାଟରେ ଗୋଡ଼ତଳେ କୌଣସି ଗାତ ଥିଲେ ଆଗଗଡ଼ୁଡ଼ ପଛଗଡ଼ୁଡ଼କୁ ସାବଧାନ କରି ଡାକ ଦିଅନ୍ତି—'କୋରେଇ ଗାଡ଼, ବୁଲେଇ ଗାଡ଼'—ଅର୍ଥାତ୍ ବାଟରେ ଗୋଟିଏ ଗାତ ଅଛି, ବୁଲାଇ ଦିଅ ଗୋଡ଼ ପକାଇବ—ସାବଧାନ ! A singsong term used by palki-bearers to warn the back-side bearers of a hole being met on the road.

କୋରେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୋରାଇବା (ଦେଖ)
Koreiba Korāiba (See)

କୋରେଇ ଲତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଟଜ)—କୋରୁଆଁ (ଦେଖ)
Korei latā Koruān (See)

କୋରୋଡ଼—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. କୋଟି)—ଏକକୋଟି ସଂଖ୍ୟା—
Korori One crore; ten million.
କ୍ରୋଡ଼
ବ୍ରାହ

କୋର୍ଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କୋଟ୍ ୨ (ଦେଖ)
Kort Kot 2 (See)

କୋର୍ଟ୍ ଇନ୍ସପେକ୍ଟର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—
Kortinspektar କୋଟ୍ଇନ୍ସପେକ୍ଟର୍ (ଦେଖ)
Kotinspektar (See)

କୋର୍ଟ୍ ଫି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କୋଟ୍ଫି (ଦେଖ)
Kortphi Kotphi (See)

କୋର୍ଟ୍ ଫି ଆଇନ୍—ବୈଦେ. ବି—କୋଟ୍ଫି ଆଇନ୍ (ଦେଖ)
Kortphi āin Kotphi āin (See)

କୋର୍ଟ୍ ଫିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କୋଟ୍ଫି (ଦେଖ)
Kortphis Kotphi (See)

କୋର୍ଟ୍ ସିପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କୋଟ୍ସିପ୍ (ଦେଖ)
Kortsip Kotsip (See)

କୋର୍ଧ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. କ୍ରୋଧ)—କ୍ରୋଧ (ଦେଖ)
Kordha Krodha (See)

କୋର୍ଧୀ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—କ୍ରୋଧୀ (ଦେଖ)
Kordhi Krodhi (See)

କୋର୍ମା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—କୁର୍ମା (ଦେଖ)
Kormā Kurmā (See)

କୋଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୋଲ)—୧ । କୋଲଜାତି;
Kol କୋଲ ୧ (ଦେଖ)
1. Kola 1 (See)
୨ । (ସଂ. କୋଷ)—(ତିନ୍ତୁଳ ଆଦିର) କୋଷ—
2. The seed-capsule of tamarind and other fruits.

କୋଲ୍ ଖାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ଆଡ଼ଷ୍ଟ ହେବା—
Kol khaiba 1. To be contracted.
୨ । (ହାତ ଗୋଡ଼) ଝିମିଝିମି ହେବା—
2. (hands and legs) To have a tingling sensation.

କୋଲ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁଲିଟା (ଦେଖ)
Koltā Kulitā (See)

କୋଲ୍ପି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—କୁଲ୍ପି (ଦେଖ)
Kolpi Kulpi (See)

କୋଲ୍ଫି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—କୁଲ୍ପି (ଦେଖ)
Kolphi Kulpi (See)

କୋଳ—ସଂ. ବି. (କୁଳ + ଅ ବା କୁଳ ଧାତୁ = ଏକତ୍ର କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । କୋଳ; ଉତ୍ସଙ୍ଗ; ଉପବେଶନ କଲାବେଳେ ଦୁଇ ଜଂଘର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସ୍ଥାନ—1. Lap.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମଧ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ବର୍ଣ୍ଣାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ସଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ଦଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ଦଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଜୁନ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଜ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର— ଛେକା ପକାଇ ବା ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବାଇ ବସିବା ଲୋକ ବା ଅଣେଇ ହୋଇ ଶୋଇବା ଲୋକ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ଶିଶୁକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କଲେ ଆଲିଙ୍ଗିତ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେଉଁ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଦୁଇ ଜଂଘ ଓ ଶ୍ରୋଣି ଓ ପ୍ରସାରିତ ବାହୁ-ଦ୍ୱୟ ଦ୍ୱାରା ବେଷ୍ଟିତ ବ୍ୟବଧାନକୁ କୋଳ ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । ସ୍ତନ—2 The breast.

୩ । ଶୂକର; ଘୁଷୁର—3. Hog; pig.

୪ । ବରାହ—4. Boar.

୫ । ଶନିଗ୍ରହ—5. The planet Saturn.

୬ । (+ଅଧିକରଣ. ଅ)—ଭେଳା—6. A raft.

ଜଳରେ ନଦୀ କୋଳ ଅବଲମ୍ବନେ । ଗୋଲକ. ଭଜ୍ରେଖା ।

୭ । ଆଲିଙ୍ଗନ—7. Embrace.

୮ । ନୀଚ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
(ଦ୍ର— କୋଳ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।)
8. A person of a low or degraded tribe.

୯ । ବରକୋଳି—9. Jujube berries.

୧୦ । ଅସଭ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି; ବର୍ବର—10. A barbarian.

୧୧ । ଜାହାଜ ଲାଗିବାର ବନ୍ଦର—
11. A seaport; harbour.

୧୨ । ବର୍ତ୍ତୁଳପଦାର୍ଥର ନ୍ୟୁବ୍ଜ ବା ଖାଲୁଆ ପାଖ—
12. The concave side of any thing.

୧୩ । ନଦୀର କୂଳ ବା ତଟ—13. Bank.

ବୃଦ୍ଧ ହେଲେ ଲୋକମାନେ ଲୋକନ କରନ୍ତେ
କୋଳ ଅବଲମ୍ବ କରି ପଥିକେ ଚଲନ୍ତେ । ଉଡ଼ି· ଲକ୍ଷ୍ମୀକ୍ରମ ।

୧୪ । ଏକତୋଳା ଓଜନ—
14. The weight of one tola.

୧୫ । ଗୋଲମରିଚ—15. Black pepper.

୧୬ । ପାଣ୍ଡ୍ୟ ଓ କେରଳରାଜ୍ୟ ନିକଟସ୍ଥ ପ୍ରାଚୀନ ରାଜ୍ୟ-ବିଶେଷ; ପ୍ରାଚୀନ କଳିଙ୍ଗଦେଶ—16. The ancient country of Kalinga.

୧୭ । ଚିତ୍ରକ; ଧଳାଚିତା—
17. Plumbago Zeylanica (plant).

୧୮ । ଶୀତଳଚିନି—18. Cubeb.

୧୯ । ଚବ୍ୟ; ଚଇଚାଠ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
19. A herbarious plant; Piper Chaba.

୨୦ । ପୁରୁବଂଶୀୟ ଆକ୍ରୀଡ଼ ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
20. Name of the son of king Ākrīḍa.

୨୧ । ରାସ୍ତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—21. Road.

ଦେ. ବି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧ । ମଧ୍ୟ; ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳ—
1. Inside; interior.

ଚିତ୍ରକରଦ୍ୱୟଜାତ ଚୋଟେ ଓ ଶ୍ୟାମଳ ଭାଲ
ଲୋକ ଛେ ରବିମୂଳାର ଗରେ । ବିଶ୍ୱମୂର୍ତ୍ତି ବିଶୋଷକମ୍ । ।

୨ । ବଂଶ—2. Family.

ଯାଉଣ ଧରଣୀ ମଣ୍ଡଳେ, ଜନ୍ମିଯା ଅସୁରଙ୍କ କୋଳେ—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

କୋଲ—ଦେ. ବି (ସଂ. କୋଲ)—୧ । ମଧ୍ୟଭାରତରେ ବାସ କରୁଥିବା
Kola ଆଦିମ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତି—1. The Kohls; an aboriginal tribe inhabiting Central India.
କୋଲ
କୋଲ

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଚଟ୍ଟଳା ଶୂନ୍ୟ କୋଳେ କୋଳେ କରନ୍ତି ସ୍ପର୍ଶ ଅଙ୍ଗସ୍ୱ—
ରାଧାନାଥ. ପାଦଗୀ ।

[ଦ୍ର—ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ ପୁରାଣରେ ଲେଟପୁରୁଷ ଓ ଜୀବର ସ୍ତ୍ରୀଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିକୁ କୋଳ ନାମରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରା ଯାଇଅଛି । ସ୍କନ୍ଦପୁରାଣରେ କୋଳକୁ ମ୍ଳେଚ୍ଛ ଜାତି ବୋଲା ଯାଇଅଛି । ପଦ୍ମପୁରାଣରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ କୋଳ ଆଦି ଜାତିମାନେ ସଗରରାଜାଙ୍କ ଭୟରେ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ଶରଣ ପଶିବାରୁ ସେ ସେମାନଙ୍କ ଶିରୋମୁଣ୍ଡନ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ସଂସ୍କାରଭ୍ରଷ୍ଟ କଲେ । ଛତ୍ରିଶଗଡ଼ପୁର, ଉତ୍ତର ଗଡ଼ଜାତ ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବାସ କରୁଥିବା 'କୋଲ'ମାନେ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଏମାନଙ୍କ ଭାଷା ଦ୍ରାବିଡ଼ୀୟ ଶାଖାରୁ ଆଗତ ।]

୨ । କାତର; ଅତିଶୟ ଥଣ୍ଡା—2. Bitter cold.

କୋଲ ଅନ୍ଧାର—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—କୋଡ଼ ଅନ୍ଧାର (ଦେଖ)—
Kola andhāra Korda andhāra (See)

କୋଲକ—ସଂ. ବି (କୁଲ ଧାତୁ + ଅକ)—୧ । କଙ୍କୋଳ (ଦେଖ)—
Kolaka 1. Kaṅkola (See)

୨ । ଆଖରୋଟ (ଦେଖ)—
2. Ākharoṭa (See)

୩ । ଗୋଲମରିଚ—3. Black pepper.

୪ । ଶୀତଳଚିନି—4. Cubeb.

କୋଲକନ୍ଦ—ସଂ. ବି—ବାରାହୀକନ୍ଦ; ଭୂଇଁକଖାରୁ—
Kolakanda A medicinal bulbuous root.

କୋଲକରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. କୋଡ଼)—ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା—
Kola karibā To embrace.

କୋଳେକରା ବୃଦ୍ଧୀ ଗୋବିନ୍ଦ କୋଳ କରି,
କାଳିକରା ଗୋଳକ ବେଳ ଭୁଜ ଧରି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

କୋଲକୁଣ—ସଂ. ବି—ଓଡ଼ିଶ—
Kolakuṇa Bed-bug.

କୋଲ ଖାଲି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୋଡ଼ ଖାଲି ହେବା (ଦେଖ)
Kola khāli hebā Korda khāli hebā (See)

କୋଲଗିରି—ସଂ. ବି—କୋଳାଚଳ (ଦେଖ)
Kolagiri Kolāchala (See)

କୋଲ ତୁଚ୍ଛା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୋଡ଼ ଖାଲି ହେବା (ଦେଖ)
Kola tuchchhā hebā Korda khāli hebā (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଇଅ	ଉ	ନ୍

କୋଲଥ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଲତ୍ଥ)—
Kolatha ଋବ ଶସ୍ୟବିଶେଷ କୁଲତ୍ଥ (ଦେଖ)
ସଂ. ନାମ—କୁଲତ୍ଥ, ତାମ୍ରବୀଜ, ଦୃକ୍‌ପ୍ରସାଦ
A grain obtained from a creeper; Dolichos Biflorus; Horse-gram.
କୁଣ୍ଡିକଳାଇ, କୁଣ୍ଡି କଳାୟ, କୁଳଥ କଳାୟ
ବଡ଼ ମାଡ଼ ଦେଶି କୋଲଥ ଦେପା—ଉଗ ।
କୁଳଥୀ, କୁଳଥ, କୁଳଥୋ
ଦେ. ବୁଲ୍ଲାବଲ୍ଲୁ

କୋଲଥ ଅଟକାଳି—ଦେ. ବି—କୋଲଥ ଚୂନାରେ ଉଥାଇ ଜାଉ—
Kolatha atakāli A gruel made by boiling pounded Kolatha in water.

କୋଲଥିଆ—ଦେ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ଶରପୁଙ୍ଖ ୨ (ଦେଖ)
Kolathiā Śarapuṅkha 2 (See)
ଦେ. ବିଣ—୧ । କୋଲଥ ପରି ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—
1. Having the colour of Kolatha.
୨ । ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ; ମୋଟାବୁଦ୍ଧିଆ—
2. Unintelligent; stupid; dull.
୩ । ଅପ୍ରବୀଣ; ଅଚତୁର—
3. Unskilful.

କୋଲଥିଆ ତମ୍ପ—ଦେ. ବି—କୋଲଥ ପରି ମାଟିଆ ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ ତମ୍ପ ସାପ—A tampa snake of reddish brown colour.
Kolathiā tampa

କୋଲଥିଆ ନାଗ—ଦେ. ବି — କୋଲଥ ପରି ମାଟିଆ ରଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ ନାଗ ସାପ—A Nāga cobra of reddish brown colour.
Kolathiā nāga
ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବ କୋଲଥିଆ ନାଗ ବୁଲୁଥିଲା ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

କୋଲଥିଆ ବୈର—ପ୍ରାଦେ. (ଓଡ଼ିଆ) ବି—ଲତାବିଶେଷ—
Kolathiā baer A creeper.

କୋଲପ—ବୈଦେ. ବି (ଆ. କୁଲ୍‌ଫ୍; କୁଲ୍ଫା) —୧ । ତାଲା—
Kolapa 1. Padlock; lock
କୁଲୁପ ଦରଖା ବନ୍ଦ ନକରି କୋଲପ ପକେ ।
କୁଲଫ ଫକୀରମୋହନ. ଛମଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୨ । ଅଳଙ୍କାରର ଗୁନ ବା ଖିଲି—
2. The contrivance by which an ornament is closed or fastened after being put on.

କୋଲପ କାଠି—ଦେ. ବି—ଗୁନ କାଠି—
Kolapa kāṭhi Key

କୋଲପ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୋଲପ ପକାଇବା (ଦେଖ)
Kolapa debā Kolapa pakāibā (See)

କୋଲପ ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୃହ ଦ୍ୱାରା ଘର ବା ବାକ୍ସ ଆଦି ବନ୍ଦ କରିବା—To lock up (a house or box).
Kolapa pakāibā

କୋଲ ପଶିବା—ଦେ.ବି. – କୋଲ ମାରିବା (ଦେଖ)
Kola paśibā Kola māribā (See)

କୋଲପି—ଦେ. ବି—ଅନ୍ଧ ପୋଟଳି—
Kolapi A bandage put over the eyes.
ଭଲସ୍ ନୟନରେ କୋଲପି ଲଗାଇ
ଅପେ ଅପେ ହେଇ ବଣା । ଉଦାସ. ଗୀତଲହରୀ ।

କୋଲପୁଚ୍ଛ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କୋଲ = ଶୂକର + ପୁଚ୍ଛ)—
Kolapuchchha ୧ । ବଗ—1. Heron.
୨ । ବଢ଼ିଆକାଙ୍କ—
2. Numidean crane.

କୋଲପୋଛା—ଦେ. ବିଣ—କୋଡ଼ପୋଛା (ଦେଖ)
Kolapochhā Kordapochhā (See)

କୋଲବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି—ଗଜପିପ୍ପଳୀ (ଦେଖ)
Kolaballī Gajapippalī (See)

କୋଲ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୀତ ଯୋଗୁଁ ହସ୍ତପଦାଦି ଅବଶ ହୋଇଯିବା—
Kola māribā Limbs becoming benumbed on account of severe cold.

କୋଲମ୍ବକ—ସଂ.ବି. (କୁଲ ଧାତୁ = ଏକତ୍ର କରିବା + କର୍ମ.ଅମ୍ + କ)—
Kolambaka ତମ୍ବୀ ଉନ୍ନ ବୀଣାର ସମୁଦାୟ ଅଂଶ—The body of a lute (Apte).

କୋଲହଳ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ପୁରାଣୋକ୍ତ ପର୍ବତବିଶେଷ—
Kolahala A mythological mountain.
କୋଲହଳ ବୋଲିଏ ଯେଉଁ ପରବତ
କାମଶରେ ହୋଇ ସେ ଅତି ଆସକତ । କୃଷ୍ଣଜନ୍ମ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

କୋଳା—ସଂ. ବି. (କୁଲ୍ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ଆ)—
Kolā ୧ । ବରକୋଳି (ଗଛ ଓ କୋଳି)—Jujube (tree and berry).
୨ । ପିପ୍ପଳି—2. Long pepper.

କୋଷା ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋଷ)—୧ । କମଳାଲେମ୍ବୁ ଆଦି ଫଳ
କୋଆ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା କୋଷ—1. Carpels of fruits (e. g. orange).
୨ । ପଣସ ଆଦିର ଫୁଟି—
2. Seed-vessel; seed-pod of jack fruit.

କୋଲ୍—ଦେ. ବି.—କୋଳା (ଦେଖ)
Kolā Kolā (See)

କୋଳାଇବା—ଦେ.କ୍ରି. (ସଂ. କୋଲ)—କୋଳାଗ୍ରତ କରିବା; ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା; କୋଳ ମଧ୍ୟକୁ ନେବା—To embrace; to take into one's lap.
Kolāibā
କୋଳେଇବା
କୋଳିଆବା, କୋଳିଆଇବା

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଶବ୍ଦର ପ୍ରଥମରେ ସ୍ଥିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇଛି । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେହେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜନ୍ତୁ; 'ବୃଥା' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥା' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗିକ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

କୋଲାକୋଳ—ଦେ. ବିଣ. ଓ ବିଣ.—କୋଳାକୋଳ (ଦେଖ)
Kolākola Kolākoli (See)

ନବବସ୍ତ୍ର ସଙ୍ଗମ ମେଳ, ହୋଇ ହେବାରୁ କୋଳାକୋଳ ।
ଭଟ୍ଟ. ବୋଷ୍ଟ୍ରୋଗ୍ରାମ୍ଭନ୍ତ ।

କୋଳାକୋଳ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. କୋଡ଼)—ପରସ୍ପର ଆଲିଙ୍ଗନ—
Kolākoli Mutual embrace,

କୋଳାକୁଳି ଦେ. ବିଣ.—ପରସ୍ପର ଆଲିଙ୍ଗିତ ହୋଇଥିବା—
Locked in each other's embrace.

ବାନ୍ଧ ଗଙ୍ଗା ଛତ ଲଭେ କୋଳାକୋଳ ଛାଡ଼ାଇ । ଭଟ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

କୋଳାଗ୍ରତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.— କୋଳାଇବା (ଦେଖ)
Kolāgrata karibā Kolāibā (See)

ଦେଖି ମୋତେ ସ୍ନେହ ଶିକ୍ଷିତ
କେବେ କରନ୍ତେ କୋଳାଗ୍ରତ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

କୋଳାଚଳ—ସଂ. ବି.—ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ମଳୟ ପର୍ବତ ସ୍ଥଳସ୍ଥ ପର୍ବତ
Kolāchala ବିଶେଷ—Name of a mountain in South India.

କୋଳାଞ୍ଚ—ସଂ ବି.—ଭାରତର ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶବିଶେଷ—
Kolāncha A name of a country in ancient India.

[ଦ୍ର—ଉତ୍କଳର ଅନେକ ସ୍ଥାନରୁ ମିଳୁଥିବା ତାମ୍ରପଟ୍ଟମାନଙ୍କରେ 'କୋଳାଞ୍ଚ'ରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଆସି ଓଡ଼ିଶାରେ ବସତି କରିଥିବାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ।]

କୋଳାହଳ—ସଂ. ବି. (କୋଳ=ରାଶି, ଏକୀଭାବ+ଆ+ହଳ ଧାତୁ= ଭେଦ କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ଉଚ୍ଚ କଳକଳ ଶବ୍ଦ—1. Loud confused sound; uproar.
Kolāhala
୨ । ଗୋଳମାଳ—2. Confused noise or sound.
୩ । ଗୋଳଚହଳ; ଘୋଘା—
3 Great noise; clamour.
୪ । ଗୋଳ; ନଙ୍ଗା—4. Riot.
୫ । ପୌରାଣିକ ପର୍ବତବିଶେଷ—
5. Name of a mythological mountain.

ଦେ. ବି.—ବହୁଲୋକଙ୍କ କ୍ରନ୍ଦନଜନିତ ରୋଳ—
A noise rising from the loud wailing of many persons.

କୋଳି—ସଂ. ବି. (କୁଳ ଧାତୁ=ଏକତ୍ର ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—ବର-
Koli କୋଳ; ବଦରୀ—The Jujube (tree and berry.)

ଦେ. ବି.—(ଯେ କୌଣସି) କ୍ଷୁଦ୍ର ଫଳ—Plums; berries.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଫଳ ମାନ ଗୋଲ ଓ ବିସ୍ତାରରେ ଏକ ଇଞ୍ଚଠାରୁ ଛୋଟ ସେମାନଙ୍କୁ କୋଳ ବୋଲାଯାଏ; ଯଥା—କଣ୍ଟେଇକୋଳ, ଲେଖନ କୋଳ । କୋଳମାନ ଗଛରେ ଥେଣ୍ଟା ଥେଣ୍ଟା ହୋଇ ଫଳେ । ବରକୋଳର ଫଳ କୋଳ ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ କୋଳ ବୋଲାଯାଏ ଓ ବରଗଛର ଫଳ କୋଳ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ବରଫଳ ବୋଲାଯାଏ; ଉମ୍ବିର ଫଳକୁ ମଧ୍ୟ ଫଳ ବୋଲାଯାଏ ।]

କୋଲିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ଶୃଗାଳ; ବିଲୁଆ—
Koliā 1. Jackal.

ଆଖମାଡ଼ାକଳ ୨ । ଦେ. ବି.—ଆଖୁ ଘଣା—
କାଣ୍ଡ 2. Sugarcane mill.

କୋଲିଆମ୍ବିଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ.—ସାମାନ୍ୟ ଖଟା (ପଖାଳ)—
Koliāmbili A bit sour (soaked rice.)

କୋଲିମଇ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଏକପ୍ରକାର ମଇଗଛ (ଏହାର
Kolimai କାଠର ଖୋଲରେ ଭୁଷ୍ମ ଯନ୍ତ୍ର ଭଳି ହୁଏ)—
A kind of wild tree.

କୋଲିହା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଓ ଦେ. ବି.—କୋଲିଆ (ଦେଖ)
Koliha Koliā (See)

କୋଲୀ—ସଂ. ବି.୧(କୋଳ+ଈ)—ବରକୋଳ, ବଦରୀ—
Kolī The Jujube (plant and berry).

କୋଲୁଆ—ଦେ. ବି.—କେରୁଆଳ (ଦେଖ)
Koluā Keruāla (See)

କୋଲୁଆର—ଦେ. ବି.—କେରୁଆଳ (ଦେଖ)
Koluāra Keruāla (See)

କୋଲୁବର୍ତ୍ତିନୀ—ଦେ.ବି. (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ କଳିଙ୍ଗର ଏକ ରାଜଧାନୀ—
Kolubarttini A capital of the ancient kingdom of Kalinga.

କୋଲେରିୟ—ଦେ. ବିଣ.—ଭାରତୀୟ ଦ୍ରାବିଡ଼-ଭାଷାର ଏକ ଶାଖା—
Koleriya The Colerian dialect of the Dravidian language.

କୋଲ୍ୟା—ସଂ ବି.—ପିପ୍ପଳୀ—
Kolyā Long pepper.

କୋଶ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବି—କୋଷ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kosa (etc.) Kosha etc (See)

ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋଶ)—ଆଠ ହଜାର ହାତ ପରିମାଣ—
A distance of 8000 cubits.

[ଦ୍ର—ଆଜି କାଲି ସାଧାରଣତଃ ଇଂରେଜ ଦୁଇ ମାଇଲ୍‌ରେ ଏକ କୋଶ ବୋଲି ଧରାଯାଏ । ଇଂରେଜ ଦୁଇ ମାଇଲ୍=୧୭୨୦ ଗଜ × ୨ × ୨=୭୦୪୦ ହାତ । ତେଣୁ ଏକକୋଶକୁ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ମାଇଲ୍ କହିବା ସଙ୍ଗତ । ଆଗେ ଏ ଦେଶରେ ରାଜଦାଣ୍ଡ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଦୂରତ୍ୱଜ୍ଞାପକ କୌଣସି ଚିହ୍ନ ନ ଥିଲା, ପଥିକମାନେ ଗୋଟିଏ ଗଛର ଡାଳ ଭାଙ୍ଗି ହାତରେ ଧରି ବାଟ ଚାଲୁଥିଲେ, ଯେଉଁଠାରେ ସେ ଡାଳର ଥଡ଼ ଝାଉଁଳି ପଡ଼ୁଥିଲା, ସେଠାରେ ଏକ କୋଶ ହେଲା ବୋଲି ଜଣା ଯାଉଥିଲା, ଏହିଭଳି କୋଶକୁ 'ଡାଳଭଙ୍ଗା' କୋଶ କହନ୍ତି । ଡାଳଭଙ୍ଗା କୋଶକୁ ପ୍ରାୟ ଇଂରେଜ ଭଳି ମାଇଲ୍ ।]

କୋଶକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋଶ)—ଏକ କୋଶ ପରିମିତ ପଥ—
Kosaka A distance of two miles only.

କୋଶକ ଗଲେ ପୋଷକ ପାଇବ—ଓଗ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଜ	ନ୍

କୋଶଳ—ସଂ. ବି. (ନାମ) (କୁଶ ଧାତୁ=ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ.
Kośala ଅଳ)—୧ । ଅଯୋଧ୍ୟା ଓ କାଶୀର ଉତ୍ତରସ୍ଥ ସମସ୍ତ ଦେଶ; ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—
1. Name of a kingdom of ancient India.

[ଦ୍ର—ରାମଜନନୀ କୌଶଲ୍ୟା ଏହି ଦେଶର ରାଜାଙ୍କ କନ୍ୟା ଥିଲେ । ଏ ରାଜ୍ୟ ଉତ୍ତରକୋଶଳ ଓ ଦକ୍ଷିଣକୋଶଳ ଏହିପରି ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ଥିଲା । ସରଯୂ ବା ଘଘରା ନଦୀର ଉତ୍ତରସ୍ଥ ପ୍ରଦେଶକୁ ଉତ୍ତରକୋଶଳ ଓ ଉକ୍ତ ନଦୀର ଦକ୍ଷିଣସ୍ଥ ରାଜ୍ୟକୁ ଦକ୍ଷିଣକୋଶଳ ବୋଲି କୁହା ଯାଉଥିଲା । କାଶୀ ଓ ଅଯୋଧ୍ୟା ନେଇ ଉତ୍ତରକୋଶଳ ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମ୍ବଲପୁର, କଳାହାଣ୍ଡି, ବସ୍ତର ଓ ରାୟପୁର ପ୍ରଭୃତି ନେଇ ଦକ୍ଷିଣକୋଶଳ ଗଠିତ ହୋଇଥିଲା—କୃପାସିନ୍ଧୁ. ଉତ୍କଳ ଇତିହାସ ।]

୨ । କୋଶଳାଶାଗ—2. A kitchen-herb or Śāga.

୩ । କୋଶଳ ଦେଶବାସୀ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଜାତି—
3. A clan of Kshatriyas inhabiting the Kośala country.

୪ । ଅଯୋଧ୍ୟା ନଗର (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. The city of Oudh.

୫ । ସଙ୍ଗୀତର ରାଗବିଶେଷ—
5. Name of a musical tune.

କୋଶଳା—ସଂ. ବି. (କୋଶଳ+ଆ)—୧ । ଅଯୋଧ୍ୟା—
Kośalā 1. A name of Ajodhyā.

୨ । ଏକପ୍ରକାର ଖାଦ୍ୟ ଶାଗ—
2. A kind of kitchen herb.

କୋଶିଳାଶାକ [ଦ୍ର—ଏହା ବର୍ଷାୟୁ ଶାକ । ଏଥିର ଡେଙ୍ଗ ମାଂସଳ ଓ ଭୁଚକର । ଏହା ପ୍ରଧାନତଃ ଦୁଇ ଜାତିର । ୧. ଲଟାକୋଶଳା—ଭୂମିରେ ଲଟାଏ, ଅଗ କାଟି ନେଲେ ପୁଣି କଅଁଳେ । ୨. ଡେଙ୍ଗାକୋଶଳା—ଖଡ଼ା ପରି ବଡ଼ ଗଛ, ଏହାକୁ ଓପାଡ଼ି ନେଇ ରାନ୍ଧିବାକୁ ହୁଏ । ଧଳା ଓ କାଳି ଭେଦରେ ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ଏ ଶାଗରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କଢ଼ି, କଦଳୀ ଟିକିଟିକି କରି କାଟି ମିଶାଇ ଭାଜିଲେ ତାହା ଉପାଦେୟ ଖାଦ୍ୟ ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ ଓଡ଼ିଆରେ ଗୋଟିଏ ସଂସ୍କୃତ ମିଶା ଉଭୟ ଶ୍ଳୋକ ଅଛି— "କୋଶଳା ବଡ଼ିସଂଯୁକ୍ତଂ କ୍ଷୁଦ୍ର କଦଳୀମିଶ୍ରିତଂ, ହେଙ୍ଗୁ ପାଣି ସମାୟୁକ୍ତଂ ଅନ୍ନଂ ମନ୍ଦମକାୟୁତେ । ଏହାର ମଞ୍ଜି କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ଗାଢ଼ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ।]
ଭୁଆ; ଲାଲଶାଗ; ମରସା

କୋଶଳାକିଆରି—କୋଶଳା ଶାଗର ଫସଲ କରିବାପାଇଁ କୋଶଳାମଞ୍ଜି
Kośalākiāri ବୁଣାଯାଇ କରାଯାଇଥିବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କିଆରି ବା ଶେଡ଼—Small rectangular beds for the Kośalā pot-herb.

କୋଶଳାପଟାଳି—ଦେ. ବି—କୋଶଳାକିଆରି (ଦେଖ)
Kośalāpaṭāli Kośalākiāri (See)

କୋଶଳି—ଦେ. ବି—ଏକାଧିକ କାଠପଟାଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ମଧ୍ୟମାକାର ଡଙ୍ଗା;
Kośali ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପଟିତନ ଡଙ୍ଗା—A medium-sized country-boat overlaid with planks.

[ଦ୍ର—ଖଣ୍ଡେ କାଠରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଡଙ୍ଗାର ନାମ କାଠୁଆ ବା ଡୁଙ୍ଗି; ଏକାଧିକ ପଟାରେ ତିଆରି ଓ ଉପରେ ପଟା ବିଛାହୋଇଥିବା ବଡ଼ ଆକାରର ଡଙ୍ଗାର ନାମ ପଟିତନ; ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆକାରର ଡଙ୍ଗା କୋଶଳି ।]

କୋଶଳିକ—ସଂ. ବି. (କୋଶ=ଧନ+ଲା ଧାତୁ. ଗ୍ରହଣ କରିବା+
Kośalika ଭାବାର୍ଥେ. ଇକ)—ଉତ୍କୋଚ; ଲାଞ୍ଚ—Bribe.

କୋଶାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (କୋଷ+ଅଣ୍ଡ)—ଅଣ୍ଡକୋଷ—
Kośānda Testicle.

କୋଶାଗାର—ସଂ. ବି—କୋଷାଗାର (ଦେଖ)
Kośāgāra Koshāgāra (See)

କୋଶାତକ—ସଂ. ବି—୧ । କୋଷାତକ (ଦେଖ)
Kośātaka 1. Koshātaka (See)

୨ । ଯଜୁର୍ବେଦର କଠନାମକ ଶାଖା—
2. Name of a branch or section of the Jajurbeda.

କୋଶାତକୀ—ସଂ. ବି—କୋଷାତକୀ (ଦେଖ)
Kośātakī Koshātakī (See)

କୋଶାମ୍ର—ସଂ. ବି—କୁସୁମ ୨. (ଦେଖ)
Kośāmra Kusuma 2. (See)

କୋଶିଆ—ଦେ. ବିଣ. ୧ । (ସଂ. କ୍ରୋଶ; ଅନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ
Kośiā ପରେ ଲାଗେ)—ଏତେ କୋଶବ୍ୟାପୀ—
1. Occupying (so many) kroses.
(ଯଥା—ସାତକୋଶିଆ ଗଣ ।)

୨ । କୋଷିଆ (ଦେଖ)—Koshiā (See)

କୋଷ—ସଂ. ବି. (କୁଷ ଧାତୁ=ନିର୍ଗତ ହେବା; ଧାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Kosha ଅ)—୧ । ବସ୍ତ୍ର ଆଦି ରଖିବାର ବାକ୍ସ ବା ଆଧାର—
1. Box; trunk or drawer for keeping clothes etc.

୨ । କୁଡ଼ୁଳି; କଢ଼—2. Bud.
ନବୋରଜକୋଷନିଭ ଭୋ କୁଚ କସ ଅଙ୍ଗିବ କଣ୍ଠୀରବମଧ୍ୟା ଗ୍ରେନ ।
କବିବୁର୍ଯ୍ୟ. ବଶୋସ୍ତଚମ୍ପୁ. ନ ଗାତ ।

୩ । ଜଳପାତ୍ର; ଜଳାଧାର—
3. A vessel for holding water; water-pot.

୪ । ପାତ୍ର; ଆଧାର—4. Receptacle; vessel.

୫ । ଜଳକୁଣ୍ଡ; ବାଲଟି—5. Bucket.

୬ । (+ଅଧିକରଣ. ଅ)—ଖଣ୍ଡାର ଖାପ; ଖୋଳ—
6. A sheath; scabbard.

୭ । ସଞ୍ଚିତ ପଦାର୍ଥ—7. Store.

୮ । ଧନ; ସଞ୍ଚିତ ଧନ—8. Treasure; hoard.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠରେ ଦୃଢ଼ତ ୧ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ଚଢ଼ିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଖୋଜିବେ; 'ଦଧି' ନ ମିଳିଲେ 'ଦଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଅଙ୍ଗୁଳି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗୀ' ଖୋଜିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବହ' ଖୋଜିବେ

୯ । ଡିମ୍ବ; ଅଣ୍ଡା—9. Egg.

କୋଷ ନ ପାଲଟି ଯେଉଁ କମଠ—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବେଣୀସଂହାରମ୍ ।

୧୦ । ସୁନା ବା ରୁପା—10. Gold or silver.

୧୧ । ଜରାୟୁ—11. Womb; uterus.

୧୨ । ଫଳର ଟାକୁଆ—
12. The stone inside some fruits.

୧୩ । ଅଣ୍ଡ; ଗୋଟିପୋତ—13. Testicle; scrotum.

୧୪ । ପେଣ୍ଡ; ଗୋଲକ—14. Ball; globe.

୧୫ । ଶବ୍ଦକୋଷ; ଅଭିଧାନ—
15. Dictionary; lexicon.

୧୬ । ସଂଗ୍ରହ—16. Collection; compilation.

୧୭ । ଫଳର ଖୋଳ ବା ଚୋପା—
17. Rind; shell or skin of a fruit.

୧୮ । ପଣସର ଫୁଟି; କୋଷ—
18. Seed-vessel of jackfruit; capsule.

୧୯ । ଲିଙ୍ଗ—19. Penis (M. W.)

୨୦ । (+ଅପାଦାନ. ଅ) ଯୋନି—20. Vulva.

୨୧ । ମାଂସପେଶୀ—21. Muscle.

୨୨ । ଜାଇଫଳ—22. Nutmeg.

୨୩ । (+କରଣ.ଅ) ବହିର୍ବରଣ—
23. Shell; outer cover.

୨୪ । ରେଶମ ପୋକର ଖୋସା ବା ଗୋଟି—
24. Cocoon of silk or other insect.

୨୫ । ନଡ଼ିଆ, ଗୁଆ ଆଦିର ଚୋପା—
25. The rind of cocoanut and other fruits.

୨୬ । ଆଖି ମଧ୍ୟର ପିଣ୍ଡୁଳା; ଚକ୍ଷୁଗୋଲକ—
26. Eye-ball.

୨୭ । (ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର) ଆତ୍ମାକୁ ଆବରଣକରି ରଖିଥିବା ଖୋଳ—
27. (philosophy) One of the fine vestures which enshrines the soul.

୨୮ । ତର୍ପଣାଦି କରିବାର ପାତ୍ରୀ—28. The boat-shaped copper-vessel for offering water to the manes.

୨୯ । ଘୋଡ଼ଣି; ସରପୋଷ—29 Covering; lid.

୩୦ । ଗଦା; ରାଶି—30. Heap; mass.

୩୧ । (+କର୍ମ. ଅ) ଶପଥ—31. Oath.

୩୨ । ପୋଷ; ପାତ୍ରାକୃତିରେ ସଙ୍କୁଚିତ ହସ୍ତତଳ—
32. The palm of the hand hollowed into the shape of a receptacle.

କୋଷକ—ସଂ. ବି (କୋଷ+କ)—୧ । ଡିମ୍ବ—
Koshaka 1. Egg.

୨ । ଅଣ୍ଡକୋଷ—2 Testicle.

କୋଷକାବ୍ୟ—ସଂ. ନ— ପଦ୍ୟାକାରରେ ରଚିତ ଅଭିଧାନ—(ଯଥା—ଭୂପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜଙ୍କ ଗୀତାଭିଧାନ)—Lexicon composed in verse.
Koshakābya

କୋଷକାର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (କୋଷ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Koshakāra ୧ । ଅଭିଧାନକାର; ଅଭିଧାନଗ୍ରନ୍ଥର ସଂକଳୟିତା—
1. A lexicographer.

୨ । ଖଣ୍ଡାର ଖାପ ତିଆରି କରିବାଲା—
2. A maker of scabbards.

୩ । ଗୋଟି ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ରେଶମ ପୋକ—
3. Silk-worm while living inside the cocoon.

୪ । ପ୍ରଜାପତିର ପୂର୍ବାବସ୍ଥା—4. Chrysalis.

୫ । ଇକ୍ଷୁ; ଆଖୁ—5. Sugar-cane.

କୋଷକାରକ—ସଂ. ବି (କୋଷ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Koshakāraka କୋଷକାର (ଦେଖ)
Koshakāra (See)

କୋଷକାରୀ—ସଂ. ବିଣ (କୋଷ+କୃ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Koshakārī ଖୋସା ବା ଗୋଟି ତିଆରିକରି ତହିଁ ଭିତରେ ରହୁଥିବା ପୋକ—(insect) Which prepares a cocoon to live in.

ଯେସନେ କୀଟ କୋଷକାରୀ
କୀଟକେ କୋଷା ଏକ କରି । ଭୂପତି-ପ୍ରେମସଞ୍ଚାମୃତ ।

କୋଷକ୍ଷୟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୋଷ+କ୍ଷୟ)—
Koshakshaya ବ୍ୟୟାଧିକ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ସଞ୍ଚିତ ଧନର କମିଯିବା ଅବସ୍ଥା—Dimunation of one's hoard by expenditure.

କୋଷଗୃହ—ସଂ. ବି (ଅଭେଦେ ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୋଷ+ଗୃହ)—
Koshagṛuha ୧ । ଧନାଗାର—1. Treasury.

୨ । ଭଣ୍ଡାରଘର—2. Store-room.

କୋଷଗ୍ରହଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୋଷ+ଗ୍ରହଣ)—ମାଣ୍ଡ ଧରିବା; ମାଣ୍ଡ ଧରି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା—Undergoing an ordeal; taking of an oath by ordeal.
Koshagrahaṇa

କୋଷଚଞ୍ଚୁ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧାରୟ; କୋଷ+ଚଞ୍ଚୁ)—
Koshachañchu ସାରସପକ୍ଷୀ—Indian crane

କୋଷନାୟକ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୋଷ+ନାୟକ)—
Koshanāyaka ୧ । ଖଜାଞ୍ଚି; କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷ—
1. A treasurer.

୨ । କୁବେର—2. An epithet of Kubera.

କୋଷପାନ—ସଂ. ବି—ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ପରୀକ୍ଷାନିମିତ୍ତ ବିଷପାନ—A kind of ordeal for testing an accused in ancient times.
Koshapāna

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ୍ୟକ୍ଷର	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଜ	ଝ	ଢ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଇଥ	ଢ	ନ,	

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଏକଦିନ ଉପବାସ କରିବା ପରେ ପରୀକ୍ଷା ସମୟରେ ଜଣ କେତେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ତିନି ପୋଷ ଜଳ ପିଇଥିଲା — ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

କୋଷପାଳ—ସଂ. ବି (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; କୋଷ+ପାଳ ଧାତୁ+
Koshapāla କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କୋଷନାୟକ (ଦେଖ)—
Koshanāyaka (See)

କୋଷପେଟକ—ସଂ. ବି (ଅଭେଦେ ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୋଷ+ପେଟକ)—
Koshapeṭaka ଧନ ଭଣ୍ଡାରିବାର ସିନ୍ଦୁକ ବା ପେଡ଼ି—
Coffer; treasure-chest.

କୋଷଫଳ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ. କୋଷବିଶିଷ୍ଟ ଫଳ)—୧ । ଜାଇଫଳ—
Koshaphala 1. Nutmeg.

୨ । ସୁଗନ୍ଧବିଶେଷ—2. A kind of perfume.

୩ । ବହୁବୀଜବିଶିଷ୍ଟ ଫଳ (ଯଥା—ଜଣ୍ଡି, ତରଡ଼ା, ପୋଟଳ, କାକୁଡ଼ି, କଖାରୁ, ଲାଉ) ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର—
3. Fruits which contain many seeds.

କୋଷବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୋଷ+ବୃଦ୍ଧି)—୧ । ସଞ୍ଚିତ ଧନର
Koshabṛuddhi ବୃଦ୍ଧି—1. Increase of treasure.

୨ । ଅଣ୍ଡକୋଷ ବା ବୃଷଣର ସ୍ଫୀତି; ଅଣ୍ଡବୃଦ୍ଧି ରୋଗ—
2. Enlargement of hydrocele or scrotum.

[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗ ତିନି ପ୍ରକାର; ୧ । ଜଳବୃଦ୍ଧି — 1. Hydrocele. ୨ । ମାଂସବୃଦ୍ଧି—2. Scrotal tumour. ୩ । ଅନ୍ତ୍ରବୃଦ୍ଧିରୋଗ—3. Hernia.

୧ । ଜଳବୃଦ୍ଧି ବା ଏକଶିରା ରୋଗ—ଏ ରୋଗରେ କୋଷ-ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଡିମ୍ବ ବା ଗୋଟିଘରରେ ଜଳୀୟ ରସ ଜମିଯାଏ ଓ କୋଷର ଆବରଣ ଚର୍ମ ପତଳା ଥାଏ ।

୨ । ମାଂସବୃଦ୍ଧି ବା ବୃଷଣ—ଏ ଉଭୟରେ କୋଷସ୍ଥ ମାଂସପେଶୀ ବୃଦ୍ଧିପାଇ ଚମଡ଼ା ତଳେ ମାଂସ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ ଅଥଚ ଗୋଟିଘର ବଢ଼ି ନ ଥାଏ ।

୩ । ଅନ୍ତ୍ରବୃଦ୍ଧି ବା ଅନ୍ତ୍ରକୋଷ—ଏ ଉଭୟରେ ପେଟର ଅନ୍ତ୍ର ବା ନାଡ଼ୀ କୋଷ ମଧ୍ୟକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ବାୟୁପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ କୋଷକୁ ଫୁଲାଇ ଦିଏ ।]

କୋଷଶାୟିକା—ସଂ. ବି. (କୋଷ+ଶୀ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ+
Koshaśāyikā ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ, ଯାହାର ଫଳ କୋଷ ଭିତରେ ଶୁଏ ବା ରହେ)—୧ । ଯେଉଁ ଛୁରି ମେଣ୍ଢା ହୁଏ ଓ ବନ୍ଦ ହୁଏ; ଖିଲିକାଛି—1. Clasp-knife.

୨ । ଖୋଳରେ ଥିବା ଛୁରି—
2. A knife kept inside a sheath.

କୋଷଶୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୋଷ+ଶୁଦ୍ଧି) ମାଣ୍ଡ, ଧର୍ମ ଅଭିଯୁକ୍ତ
Koshaśuddhi ବ୍ୟକ୍ତିର ଅପରାଧ ବା ଅଭିଯୋଗରୁ ମୁକ୍ତି—
Acquittal of an accused by undergoing an ordeal.

କୋଷସଂସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୋଷ+ସଂସ୍ଥାନ)—ଶରୀରସ୍ଥ
Koshasaṁsthāna ମାଂସପେଶୀର ଗୋଛା—
A tissue of muscles.

କୋଷସ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. (କୋଷ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Koshastha ୧ । କୋଷ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା—
1. Lying in or enclosed within a shell or outer covering.

୨ । ଯେଉଁ ଜୀବମାନେ ଖୋଳ ଭିତରେ ଥାଆନ୍ତି (ଯଥା—ଶଙ୍ଖ, ଗେଣ୍ଡା, ସାମୁକା)—
2. (animals) Having a shell or crust; crustacean.

କୋଷହୀନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୩ୟା ତତ୍; କୋଷ+ହୀନ; ଯାହାର କିଛି
Koshahīna ସଞ୍ଚିତ ଧନ ନାହିଁ)—ଅତି ଗରିବ—Very poor.

କୋଷା—ଦେ. ବି (ସଂ. କୋଷ)—ଖୋଷା; ରେସମ ବା ପୋକ ଆଦିଙ୍କ
Koshā ଗୋଟି—Silk-cocoon.

ରେସମେ କୀଟ କୋଷକାରୀ
କୀଟେ କୋଷା ଏକ କରି—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପୀୟୂଷ ।

କୋଷାକୁଶୀ—ସ୍ଥାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ସଂ. କୋଷ; ବଙ୍ଗଳାରୁ
Koshākushī ଅନୁକୂଳ)—ପୂଜା ଉପଶାଦିରେ ଜଳ ଢାଳିବା ନିମିତ୍ତ ତମ୍ବାନିର୍ମିତ ନାବାକାର ପାତ୍ର; ପାଣି—
A boat-shaped water-vessel made of copper for offering oblations to the manes or deities.

କୋଷାତକ—ସଂ. ବି. (କୋଷ+ଅତ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+
Koshātaka କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—

୧ । ଜଣ୍ଡି ଫଳ ଓ ଲତା—
1. Luffa Acutangula (fruit and creeper).

୨ । କେଶ; ବାଳ—2. Hair.

କୋଷାତକୀ—ସଂ. ବି. (କୋଷାତକ+ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Koshātakī

୧ । ବଣିକ—1. Trader; merchant.

୨ । ବାଣିଜ୍ୟ—2. Business; trade.

୩ । ବଡ଼ବାନଳ—3. Submarine fire.

୪ । (କୋଷାତକ+ଈ) ଜଣ୍ଡି (ଫଳ ଓ ଲତା)—
4. Luffa Acutangula (fruit and creeper).

୫ । ତରଡ଼ା (ଫଳ ଓ ଲତା)—
5. Luffa Pentandra (fruit and creeper).

୬ । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—6. A moon-lit night. (M. W.)

୭ । ପଟୋଳ (ଫଳ ଓ ଲତା)—
7. Tricosanthes Dioeca (fruit or creeper).

କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୋଷ+ଅଧ୍ୟକ୍ଷ)—
Koshādhyaksha ୧ । ଧନାଗାରରକ୍ଷକ; ଖଜାଞ୍ଚି—
1. Treasurer; cashier.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ଥିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଶବ୍ଦର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ସଥାକ୍ରମେ ଚହୁଁରି ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗନା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗୀ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବିନ୍ଦ' ଦେଖିବେ ।

୨ । କୁବେର—2. A name of Kubera.

କୋଷାମ୍ର—ସଂ. ବି. (କୋଷ + ଆମ୍ର)—କୁସୁମ ୨ (ଦେଖ)
Koshāmra Kusuma 2 (See)

କୋଷିଆ—ଦେ. ବିଣ—କୁରୁଣ୍ଡା; ଯାହାର କୋଷ ସ୍ଫୀତ ହୋଇଥାଏ; କୋଷବୃଦ୍ଧି ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ—
Koshiā Having a large scrotum or hydrocele.

କୋଷିକା—ସଂ. ବି. (କୋଷ + କ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ପାନପାତ୍ର—
Koshikā A drinking vessel.

କୋଷୀ—ସଂ. ବି. (କୋଷ + ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଆମ୍ବଗଛ—
Koshī 1. Mango-tree (Apte).

୨ । କର୍ଣ୍ଣରୋଗବିଶେଷ—2. A disease of the ear.

୩ । (+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ) ଯୋତା; ପାଦୁକା (ପ୍ରଭୃତିବାଦ)—
3. Shoes; sandals.

କୋଷ୍ଟ୍‌କେନାଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଓଡ଼ିଶାର ସମୁଦ୍ରକୂଳେକୂଳେ ଖୋଳା ଯାଇଥିବା ଗୋଟିଏ ନାଳ—The Coast-canal of Orissa.
Koshṭkenāl

[ଦ୍ର—ଏହି କେନାଲ୍ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ତାଳଦଣ୍ଡା ଠାରୁ କଲିକତା ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗେଣ୍ଡାଖାଲି ଯାଏ ପଡ଼ିଅଛି, ଓଡ଼ିଶାରେ ରେଲ ହୋଇ ନ ଥିବା ବେଳେ ଏହି କେନାଲ୍‌ରେ କଟକଠାରୁ କଲିକତା ଅଡ଼ିକି ନୌବାଣିଜ୍ୟ ଚଳୁ ଥିଲା, ଏହି କେନାଲ୍‌ଦ୍ୱାରା କୃଷିର ବିଶେଷ ଉପକାର ହୁଏ ନାହିଁ ।]

କୋଷ୍ଟ—ପ୍ରା. ବି.—(ସଂ. କୁଷ୍ଠ)—୧ । କୁଷ୍ଠରୋଗ—
Koshṭa 1. Leprosy.

୨ । (ସଂ. କୋଷ୍ଠ) —ଉଦରମଧ୍ୟସ୍ଥ ମଳଭାଣ୍ଡ—
2. Intestines.

କୋଷ୍ଠା—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. କୋଷ୍ଠ)—କୋଷ୍ଠା (ଦେଖ)
Koshṭā Koshṭhā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୋଷ)—ତସର ଖୋଷାରୁ ସୂତା ବାହାର କରି ମଠା ବୁଣିବା ତନ୍ତୀ ଜାତି । (ଏମାନେ ସାଧାରଣ ତନ୍ତୀଙ୍କ ପରି ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ନୁହନ୍ତି)—A class of touchable weavers of coarse silk cloth of Sambalpur.

କୋଷ୍ଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—
Koshṭi

କୋଷ୍ଠା (ଦେଖ)
Koshṭā (See)

ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. କୋଷ୍ଠ)—କୋଷ୍ଠା (ଦେଖ)
Koshṭhā (See)

କୋଷ୍ଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କୋଷ୍ଠା (ଦେଖ)
Koshṭiā Koshṭā (See)

କୋଷ୍ଟ୍ରୁକବର୍ତ୍ତିନୀ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ କଳିଙ୍ଗର ଏକ ପ୍ରଦେଶ—
Koshṭrukabarttinī A province of ancient Kalinga.

କୋଷ୍ଠ—ସଂ. ବି. (କୁଷ୍ = ନିର୍ଗତ ହେବା + ଅପାଦାନ. ଥ)—
Koshṭha ୧ । ଧନାଗାର—1. Treasury.

୨ । ଶସ୍ୟାଗାର; କୋଠି—2 Granary.

୩ । ଦୁର୍ଗ—3. Fort; fortress.

୪ । ଗୃହର ମଧ୍ୟ—4. The interior of a house.

୫ । ଗମ୍ଭୀରଘର; ଅନ୍ତଃପୁର—5. Inner apartment.

୬ । ପ୍ରକୋଷ୍ଠ; କୋଠରୀ—
6. Room or compartment of a house.

୭ । ଅନ୍ତ୍ରକୁଣ୍ଡଳୀ—7. Viscera

୮ । ଉଦରମଧ୍ୟ; ପେଟ; ଗର୍ଭ; କୋଠା—
8. Abdomen; stomach.

୯ । ଖୋଲପା—9. Shell of any thing.

୧୦ । ଉଦରମଧ୍ୟସ୍ଥ ମଳଭାଣ୍ଡ—10 Intestines.

୧୧ । ଚାରିପାଖରେ ଘେରିଥିବା କାନ୍ଥ; ପରିଚ୍ଛଦ; ଛଡ଼ିଦିବାଲି—
11. A surrounding wall; compound wall.

୧୨ । ମଳ; ବିଷ୍ଠା—12. Fæces; ordure.

୧୩ । ଭିତ୍ତୋକ୍ତ ଶରୀରାଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ ଷଟ୍‌ଚକ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ନାଭି ପାଖରେ ଥିବା ଚକ୍ର; ମଣିପୁରଚକ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
13. One of the six imaginary circles inside the body which is supposed to lie near the navel.

ଦେ. ବି. (ସଂ. କୁଷ୍ଠ)—କୁଷ୍ଠରୋଗ—Leprosy.

କୋଷ୍ଠକ—ସଂ. ବି. (କୋଷ୍ଠ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—
Koshṭhaka ୧ । ଧାନକୋଠି; ଅମ୍ବାର; ଶସ୍ୟାଗାର—
1. Granary.

୨ । ପାଚିର; ପରିଚ୍ଛଦ—
2. Compound wall; a surrounding wall.

୩ । ଗୋମେଷାଦି ପାଣି ପିଇବା ପାଇଁ ନିର୍ମିତ ଇଟାର କୁଣ୍ଡ—
3. A brick-trough for watering cattle.

୪ । କାଗଜ ଆଦି ଉପରେ ଅଙ୍କିତ ବହୁତ ଘର ଥିବା ଛେଡ଼; ସାରଣୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. A drawing drawn on paper etc containing many enclosed spaces or figures.

୫ । ଲେଖାରେ ବ୍ୟବହୃତ ବନ୍ଧନୀ ଚିହ୍ନ—
5. The signs of brackets.

କୋଷ୍ଠକାଠିନ୍ୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୋଷ୍ଠ + କାଠିନ୍ୟ)—ଝାଡ଼ା କବଜ ହେବା; ଝାଡ଼ା ସଫା ନ ହେବା—
Koshṭhakāṭhinya Constipation.

କୋଷ୍ଠକୌଟିଲ୍ୟ—ସଂ. ବି—କୋଷ୍ଠକାଠିନ୍ୟ (ଦେଖ)
Koshṭhakauṭilya Koshṭhakāṭhinya (See)

କୋଷ୍ଠତରଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋଷ୍ଠତରଳ)—ପତଳା ଝାଡ଼ା ହେବା; ପତଳାଦସ୍ତ—
Koshṭhataraḷa Passing of liquid stools.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

କୋଷ୍ଠତାରଲ୍ୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୋଷ୍ଠ + ତାରଲ୍ୟ)—
Koshṭhatāralya କୋଷ୍ଠତରଳ (ଦେଖ)
Koshṭhataraḷa (See)

କୋଷ୍ଠପରିଷ୍କାର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—କୋଷ୍ଠଶୁଦ୍ଧି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Koshṭhaparishkāra (etc) Koshṭhaśuddhi etc (See)

କୋଷ୍ଠପାଳ—ସଂ. ବି. (କୋଷ୍ଠ + ପାଳ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଭୁଲ. ଇଂ. କନ୍‌ଷ୍ଟେବଲ୍)—
Koshṭhapāḷa
କୋଟାଳ ୧ । କଟୁଆଳ; ଦୁର୍ଗରକ୍ଷକ—
कोतवाल 1. Warder of a fort.
୨ । କନ୍‌ଷ୍ଟେବଲ୍; ପହରାବାଲା; ଜଗୁଆଳ—
2. A guard; watch-man; constable.
୩ । ଧନାଗାରର ରକ୍ଷକ—
3. Treasurer; treasury-guard.
୪ । ଭଣ୍ଡାର ରକ୍ଷକ—
4. Store-keeper; steward.

କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ—ଯାହାର କୋଷ୍ଠଶୁଦ୍ଧି ହୋଇନାହିଁ—
Koshṭhabaddha Costive; having no evacuation of bowels.
(କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧତା—ବି)

କୋଷ୍ଠଭେଦ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୋଷ୍ଠ + ଶୁଦ୍ଧି)—
Koshṭhabheda
କୋଷ୍ଠଶୁଦ୍ଧି (ଦେଖ)—
Koshṭhaśuddhi (See)
ସଂ. ବି— ଝାଡ଼ା ବନ୍ଦ ହେବା; କୋଷ୍ଠକାଠିନ୍ୟ (ହ.ଶବ୍ଦସାଗର)—
— Constipation; costiveness.

କୋଷ୍ଠଶୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କୋଷ୍ଠ + ଶୁଦ୍ଧି)—ସଫା ଝାଡ଼ା ହେବା;
Koshṭhaśuddhi ଅକ୍ଳେଶରେ ଉଦରସ୍ଥ ମଳର ନିର୍ଗମନ; ମଳଭାଣ୍ଡ ପରିଷ୍କାର ହେବା ଅବସ୍ଥା—Regular motions; free evacuation of the bowels; clearance of the stomach.

କୋଷ୍ଠଶୁଦ୍ଧି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି— ବାହ୍ୟ ଉପାୟ (ଯଥା—ପିଚକାରି, ସନ୍ନାଗୁଣ୍ଡା ଆଦି) କିମ୍ବା ଔଷଧ-ସେବନ (ଜୁଲାପ) ଦ୍ୱାରା ଝାଡ଼ା ସଫା ବା ମଳ ନିର୍ଗମନ କରାଇବା—To cause evacuation of the bowels by internal (taking medicine) or by external means (enema etc).

କୋଷ୍ଠସାଫ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—କୋଷ୍ଠଶୁଦ୍ଧି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Koshṭhasāph (etc) Koshṭhaśuddhi etc (See)

କୋଷ୍ଠା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋଷ୍ଠୀ)—
Koshṭhā ୧ । ଜନ୍ମକାଳର ଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରାଦିଙ୍କ ଅବସ୍ଥିତିଜ୍ଞାପକ ଚିତ୍ର—1. The drawing of a zodiacal figure showing the position or disposition of various planets at the time of a person's birth.
୨ । ଜାତକ; ଜନ୍ମପତ୍ରିକା—2. Horoscope.
୩ । ଛପଣା; ଜନ୍ମପତ୍ରିକାରୁ ଉଦ୍ଧୃତ କେତେକ ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ଅଂଶ—
3. A memo or extract from the horoscope; necessary extracts from the horoscope (for the purpose of calculating roughly if the presiding planets of the bride and the bride-groom elect agree)

[ଦ୍ର—କୌଣସି ବରକନ୍ୟାପ୍ରସ୍ତାବ କରାଗଲେ ଉଭୟଙ୍କ ଜାତକରୁ ସବିଶେଷ ଗଣନା କରାଯିବା ପୂର୍ବରୁ ମୋଟାମୋଟି କେତେକ ଗଣନା କରିବା ପାଇଁ ଜାତକରୁ କୋଷ୍ଠା ଛପି ନିଆଯାଏ ।]

କୋଷ୍ଠାଗାର—ସଂ. ବି. (କୋଷ୍ଠ + ଆଗାର = ଘର)—୧ । ଧନାଗାର—
Koshṭhāgāra 1. Treasury.
୨ । ଭଣ୍ଡାର—2. A store; store-room.
୩ । କୋଠୀ; ଶସ୍ୟାଗାର—3. Granary.

କୋଷ୍ଠାଗାରିକ—ସଂ. ବି.—୧ । ଖଜାଞ୍ଚି—
Koshṭhāgārika 1. A treasurer.
୨ । ଭଣ୍ଡାରଘରିଆ—2. A store-keeper.
୩ । ଖୋଳ ମଧ୍ୟରେ ରହିବା ଜନ୍ତୁ (କେଣ୍ଡା, ଶାମୁକା, କଇଁ);—
. Animal living inside shells.

କୋଷ୍ଠାଗ୍ନି—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ତତ୍; କୋଷ୍ଠସ୍ଥ ଅଗ୍ନି)— ଜଠରାଗ୍ନି;
Koshṭhāgni ଶରୀରାଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ ଖାଦ୍ୟଜୀର୍ଣ୍ଣକାରୀଶକ୍ତି—
The digestive fire; gastric juice.

[ଦ୍ର—ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ମତରେ ଗୋଟିଏ ଅନ୍ତର୍ଦେହିକ ଉପାୟରେ ଖାଦ୍ୟବସ୍ତୁମାନ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରକ୍ତ ଓ ମଳାଦିରେ ପରିଣତ ହୁଏ ।]

କୋଷ୍ଠି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. କୁଷ୍ଠ)—୧ । କୁଷ୍ଠରୋଗ—
Koshṭhi 1. Leprosy.
ସାକାର ଶାବେ ଗୋ, କରିଲେ ହୋଏ କୋଷ୍ଠି । ମହାଦେବ. ମାର୍କଣ୍ଡେୟପୁରାଣ ।
ପ୍ରା. ବି (ସଂ. କୋଷ୍ଠୀ)—କୋଷ୍ଠା (ଦେଖ)
Koshṭhā (See)
ପ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. କୁଷ୍ଠୀ)—କୋଢ଼ି; କୁଷ୍ଠରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Leprous.

କୋଷ୍ଠିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କୋଷ୍ଠା (ଦେଖ)
Koshṭhiā Koshṭā (See)
ପ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. କୁଷ୍ଠୀ)—କୁଷ୍ଠରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)
Leprous.

କୋଷ୍ଠିକା—ସଂ. ବି. (କୋଷ୍ଠ + ଇକ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ.)—
Koshṭhikā ୧ । କୋଷ୍ଠା (ଦେଖ)
1. Koshṭhā (See)
୨ । ପଶାପାଲ—2. Dice-board.

ସାଧାରଣ ରୋକେ ଅସର ପୃଷ୍ଠାରେ ସତର ୧ ଚଳିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଳିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଝିରେ ପ୍ରବେଶ କରା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଳିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ପୃଷ୍ଠାରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଖାଲି ସଥାକ୍ରମେ ଚଳିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚଳିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୟ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବଟ୍ ଦେଖିବେ ।

କୋଷ୍ଠୀ—ସଂ. ବି. (କୋଷ୍ଠ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ପଶାପାଲି—
Koshṭhī 1. Dice-board.

୨ । କୋଷ୍ଠା (ଦେଖ)
Koshṭhā (See)

ଭାଷା ଦେଖି ଜଣେ ପାଣ୍ଡିତ ବୁଝିଲେ ।
କୋଷ୍ଠୀ (୧) ଦ୍ୱାଦଶ ଗ୍ରହଲକ୍ଷଣ ବୁଝିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅନ୍ତ ।

ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. କୁଷ୍ଠୀ)—କୁଷ୍ଠରୋଗଗ୍ରସ୍ତ; କୋଢ଼ିଆ—
Leprous; attacked with leprosy.

କୋଷ୍ଠୀ ଉଦ୍ଧାର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଦିଜ ଯାଇ ଥିବା ଜନ୍ମପତ୍ରିକାର
Koshṭhī uddhāra karibā ଲଗ୍ନାଦି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରି ନୂତନ ଜନ୍ମ-
ପତ୍ରିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—To find out (by astrological calculation from available data) the relative positions of the planets at one's nativity in a case where the original horoscope is missing.

କୋଷ୍ଠୀ କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଜ୍ୟୋତିଷ-ଗଣନାର୍ଥ ଭୂମିରେ ବା କାଗଜ
Koshṭhī kāṭibā ଆଦି ଉପରେ ଜନ୍ମପତ୍ରିକାର ରାଶିଚକ୍ରକୁ
କୋଷ୍ଠୀକାଟନା କୋଷ୍ଠୀକାଟା ଲେଖିବା—To draw the figure of one's natal signs on the ground or on paper.

କୋଷ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ—(କୁ = ଈଷତ୍ + ଉଷ୍ଣ; କୁ ସ୍ଥାନରେ କା ଆଦେଶ)-
Koshṇa ଅଳ୍ପ ଉଷ୍ଣ; ସାମାନ୍ୟରେ ଉଷୁମ; ନଖରୁଷୁମ—
(କଦୁଷ୍ଣ; କଦୋଷ୍ଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) Lukewarm; moderately
(କୋଷ୍ଣତା—ବି) or slightly warm; tepid.

କୋଷ୍ଣତା—ସଂ. ବି. (କୋଷ୍ଣ + ଭାବ. ତା)—ସାମାନ୍ୟ ଉଷ୍ଣତା—
Koshṇatā Lukewarmness; tepidness.

କୋଷର୍—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତୁର) ବି—ଖେଉଳ ମାଛ—
Kosar A kind of fish.

କୋଷରା—ଗ୍ରା. ବି. (ଆ. କସ୍ରୁ)—କସ୍ରୁ (ଦେଖ)
Kosara Kasur (See)

ବିଣ—ଅପକ୍ୱ (ଫଳ); ଯାହା ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପକ୍ୱ ହୋଇନାହିଁ—
Not fully ripe; unmatured.

(ଯଥା—କୋସରା ନଡ଼ିଆ ।)

କୋସିସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—କୁଶୀସ୍ (ଦେଖ)
Kosis Kusis (See)

କୋହ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋଧ; ପ୍ରା. କୋହ)—
Koha ୧ । କୋପ; କ୍ରୋଧ—
କୋଧ 1 Anger; fit of anger.
କୋହ ଜାଣିଲି ଜାଣିଯିବେ ଭକ୍ତସେ ତୋ କୋହେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ବିକଳ କାନ୍ଦଣା—
2. Wailing; sobbing; lamentation.

୩ । ଶୋକ; ଗଭୀର ଦୁଃଖ—3. Grief; anguish
ଘଡ଼ିକେ ତାକୁ ମଲିବୁ ଚଢ଼ିଦେବା ଗଡ଼ିବି ସଙ୍ଗ କୋହ ।
ଦ୍ରୋଣପର୍ବ. ସମରତରଙ୍ଗ ।

୪ । ତେଜ; (ଅଗ୍ନି) ଆଦିର ଆଧିକ୍ୟ—
4. Excess; fury (of heat).
ପୁଣି ପୋଡ଼ି ଯାଇଥାଏ ସେ ଅଗ୍ନି କୋହେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

କୋହ ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୋହ ଉପୁଜିବା (ଦେଖ)
Koha uṭhibā Koha upujibā (See)

କୋହ ଉପୁଜିବା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ରୋଧ + ଉପଜାତ)—
Koha upujibā ୧ । କ୍ରୋଧ ଜାତ ହେବା—
1. Rising of a feeling of anger.

୨ । ଶୋକ ଜାତ ହେବା—
2. The state of being afflicted with grief.

କୋହ ବହିବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିବା; ରାଗାନ୍ୱିତ ହେବା—
Koha bahibā To be angry.
କ୍ରୋଧବହା ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଅଛି ଯା ତାଙ୍କ ସ୍ନେହ
ଅସ୍ତ୍ରଘେନ ଘଡ଼ି ମାରବେ ବହି କୋହ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କୋହମୋହ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ—
Kohamoha Much discontented.

କୋହରା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. କ୍ରୋଧ; ଭୁଲ; ହି. କ୍ରୁଦ୍ଧନ୍ = କ୍ରୋଧ-
Koharā କଲ୍ଲବାଲା)—୧ । କ୍ରୋଧନସ୍ୱଭାବ—
(କୋହରା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Of an angry nature.

୨ । ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟପ୍ରକୃତିକ—
2. Of a discontented nature.

୩ । ଯେ କୋହରେଇ ହୋଇ କାନ୍ଦେ—3. Wailing.

ଗ୍ରା. ବି—କୋହରେଇହୋଇ କାନ୍ଦିବା; ବିଳାପ; କାନ୍ଦ-
ବିଳାପ; କରାହ ବୋବାଳି—Bewailing; loud lamentation.

କୋହରିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. କ୍ରୋଧ)—କୋହରା (ଦେଖ)
Koharia Koharā (See)
(କୋହରିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୋହରିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ସଂ. କ୍ରୋଧ; ଭୁଲ. ହି. କ୍ରୁଦ୍ଧନା; କୋହାନା =
Koharibā ରାଗିବା, ରୁଷିବା)—ଅସନ୍ତୋଷରେ ବିକଳ ହୋଇ
ଫୁଂପାଇୟାକାଁଦା କାନ୍ଦିବା; କନାକଟା କରିବା; ଶକେଇ ହେବା;
କହରିବା ଘୁମୁର କରି କାନ୍ଦିବା—To complain bewailingly; to lament loudly and long.

କୋହରେଇବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ସଂ. କ୍ରୋଧ; କ୍ରୁଦ୍ଧର; ହିନ୍ଦି. କ୍ରୁଦ୍ଧରାମ =
Kohareibā ବିଳାପ)—ବହୁଷଣ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିକଳ ହୋଇ ବା
ବିନାଇୟାକାଁଦା ଶକେଇ କାନ୍ଦିବା; କଇଁ କଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦିବା—
କରାହନା To send forth repeated wails.

କୋହଳ—ସଂ. ବିଣ—(କୁ + ହଳ ଧାତୁ + ଅ)—ଅସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ କଥା
Kohala କହୁଥିବା—Speaking indistinctly.

ଓଡ. ବିଣ (ସଂ. କୋମଳ; ଶିଥିଳ, ପ୍ରା. ଶିଢ଼ିଲ)—
ଢିଲା ୧ । ନରମ—1. Soft.
ଢୀଳା କୋହଳ ଚାଉଳେ ଦୋଣ୍ଡିଲ ବଣ୍ଡ—ଚଗ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଷ,ଶ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଇଥ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ଟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଭ	ନ୍ଦ

୨ । ଢିଲା—2. Slack; loose.

୩ । ଶିଥିଳ—3. Lax.

କୋହଲ—ସଂ. ବି (କୁ+ହଲ୍ ଧାତୁ—ଆକର୍ଷଣ କରିବା+ଅ)—
Kohala ୧ । ମଦ୍ୟବିଶେଷ; ଯବରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ; ସୁରାସାର—
1. Alcohol; barly-wine.

[ଦ୍ର—ଏହି ସଂସ୍କୃତ 'କୋହଲକୁ' ଆରବୀ 'କୋହଲ୍ ବା ଆଲ୍‌କୋହଲ୍' ଓ ଆରବୀରୁ ଇଂରାଜୀରେ ଆଲ୍‌କୋହଲ୍ ଶବ୍ଦ ଚଳି ଅଛି ।]

୨ । କୋମଳ ଆଘାତରେ ବାଜିବା ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—
2. A kind of drum which is slightly struck.

୩ । ନାଟକୋଦ୍ଭବ ରଚନାଯିତାବିଶେଷ—3. A class of dramatic authors; authors of light dramas.

୪ । (ନାମ) ନାଟକର ପ୍ରଥମ ଆବିଷ୍କର୍ତ୍ତା—
4. Name of the first author of drama.

କୋହଲା— ଦେ. ବିଣ (ସଂ. କୋମଳ)—କୋହଲ (ଦେଖ)—
Kohalā Kohala (See)

କୋହଲିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. କୋମଳ)—କୋହଲ (ଦେଖ)—
Kohaliā Kohala (See)

କୋହ ହେବା—ଗ୍ରା. କ—କୋହ ଭୁଞ୍ଜିବା (ଦେଖ)—
Koha hebā Kohaupujibā (See)

ଗ୍ରା. କ୍ରି—କ୍ରୋଧରେ ଅରୁଚି ପ୍ରକାଶ କରିବା—
To give vent to the feeling of anger.

କୋହି—ଦେ. ବି—କୋଇ (ଦେଖ)—
Kohi Koi (See)

କୋହୋରା—ଗ୍ରା. ବିଣ ଓ ବି. ସଂ (ସଂ. କୋହ)—କୋହରା (ଦେଖ)—
Kohorā Kohara (See)
(କୋହୋରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୋହୋରିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ସଂ—କୋହରିଆ (ଦେଖ)—
Kohoriā Kohariā (See)
(କୋହୋରେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କୋହୋରିବା— ଗ୍ରା. କ୍ରି —କୋହରିବା (ଦେଖ)—
Kohoribā Kohariba (See)

କୋହୋରେଇବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—କୋହରେଇବା (ଦେଖ)—
Kohoreibā Kohareibā (See)

କୋହୋଳ—ଗ୍ରା. ବିଣ—କୋହଲ (ଦେଖ)—
Kohola Kohala (See)

କୋହୋଳା—ଗ୍ରା ବିଣ—କୋହଳା (ଦେଖ)—
Kohola Kohalā (See)

କୋହୋଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. କୁହେଳ, କୁଳ. ହି. କୋହ୍ରା—
Kohola କୁହୁଡ଼)—ଅଳ୍ପକେ ଶୀତ କରୁଥିବା ଏବଂ ମେଘ ଓ କୁହୁଡ଼ି
କୁୟାସା ଘୋଟିବା ପାଗ—Chilly weather.

କୋହରା ଦେ. ବିଣ—କୁହୁଡ଼ିଯୁକ୍ତ (ପାଗ)—
କୋହରେଦାର Foggy; misty (weather).

କୋହୋଲିଆ—ଦେ. ବିଣ—କୋହଳ (ଦେଖ)
Koholiā Kohala (See)

କୋହ୍ଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋଳ)—
Kohla ଛୋଟନାଗପୁର ଓ ମଧ୍ୟ ଭାରତରେ ବାସ କରୁଥିବା ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ—The Kols; a Non-aryan tribe of Central India.

କୋହ୍ଲାନ୍—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ସିଂହଭୂମପ୍ରଦେଶର କୋହ୍ଲ-ପ୍ରଧାନ
Kolhān ଅଞ୍ଚଳ—The Kolhan, a tract of country in the district of Singhbhoom which is chiefly inhabited by the Kols.

କୋହ୍ଲିଆ—ଗ୍ରା. (ଢଟକ) ବି.—କୋଲିଆ; ଆଖୁ ପେଡ଼ିବା କଳ—
Kohliā A machine for pressing sugarcane.
ଆଖମାଡ଼ା ଗୁଡ଼ି
କୋହ୍ଲୁ

କୌ—ଗ୍ରା. ବି—କଉ (ଦେଖ)
Kau Kau (See)
ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ. ବିଣ—କେଉଁ ?—Which ? what ?

କୌଁ—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ—କେଉଁ ?—
Kaun Which ? what ?
କୌଁ କୌଶଳା ସେ କ, କର୍ ଜଣିବା । ଅରିମନ୍ଥ. ବଦରୀଚରିତ୍ରାମଣି ।

କୌକୃତ୍ୟ—ସଂ. ବି. (କୁକୃତ୍ୟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—
Kaukrutya ୧ । ମନ୍ଦ କର୍ମ—1. Evil doing.

୨ । ଖଳତା—2. Wickedness.

୩ । ଅନୁତାପ—3. Repentance.

କୌକୌଆ—ଗ୍ରା. ବି—କଉକଉଆ (ଦେଖ)
Kaukauā Kaukauā (See)

କୌକ୍କୁଟ—ସଂ. ବିଣ. (କୁକ୍କୁଟ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—କୁକ୍କୁଟସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Kaukkuta Relating to a cock.

କୌକ୍କୁଟିକ—ସଂ. ବି. ସଂ. (କୁକ୍କୁଟ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—
Kaukkutika ୧ । କୁକୁଡ଼ା ପାଳିବା ଯାହାର ବ୍ୟବସାୟ—
1. A poulterer.

୨ । ଯେଉଁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ପୋକଜୋକଙ୍କୁ ଗୋଡ଼ରେ ମାଡ଼ି ପକାଇବା ଭୟରେ ସବୁବେଳେ ତଳକୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଚାଲେ-
2. A mendicant who always walks by fixing his eyes on the ground lest he tread on any worm.

୩ । ମିଥ୍ୟାଚାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A hypocrite.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷରରୁ ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ପରେ ପରେ ରଖା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ 'ବର୍ଖୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବର୍ଷୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ଲା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲ୍ଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

କୌଶେୟ—ସଂ. ବିଣ. (କୁଶି + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଏୟ)—
Kauksheya — ପେଟ ନିକଟରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା—
Tied near the belly.

ସଂ. ବି—୧ । ଖଡ୍ଗ; ତରବାରି—
1. A sword; scimitar.
୨ । କୁଶିରୁ ଝୁଲା ଖଡ୍ଗ—
2. A sword hung from the sides.

କୌଶେୟକ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି. (କୁଶି + ଏୟ + କ)—
Kauksheyaka — କୌଶେୟ (ଦେଖ)
Kauksheya (See)

କୌଚ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇ. କୌଚ୍)—
Kauch — ଗଦିଲଗା ସଉଜନ୍ ଖଟ—Couch.
କାଉଚ
कौच

କୌଚ୍ଛସ—ପ୍ରା. ବି. (ସ ସ୍ଥାନରେ ଛ ଉଚ୍ଚାରଣ; ସଂ. କୌତ୍ସ)—
Kauchchhasa — କୌତ୍ସସ (ଦେଖ)
Kautsasa (See)

କୌଟ—ସଂ.ବିଣ. ପୁଂ.(କୂଟ = କପଟ ବା କୋଟ = ଗୃହ + ସ୍ୱାର୍ଥେ.ଅ)—
Kauṭa — ୧ । ଯେଉଁ କାରିଗର ଆପଣା ଘରେ ରହି କାମ
(କୌଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କରେ—1. (artisan) Working in his own house; independent (artisan).
୨ । ଗାର୍ହସ୍ଥ—2. Domestic; home-bred.
୩ । ଠକ; ପ୍ରତାରକ—3. Fraudulent.
୪ । ଜାଲ ବା ଫାଶ ଦ୍ୱାରା ଧରା ଯାଇଥିବା—
4. Snared (animal)
୫ । ଗ୍ରାମ୍ୟ—5. Rural.
୬ । ମିଥ୍ୟାସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
6. Giving false evidence.
ସଂ. ବି—କୂଟଜ ବା ବିଣମଞ୍ଜୀ; କୋରୁଆଁ (ଦେଖ)
Koruāṅ (See)

କୌଟକିକ—ସଂ. ବି. (କୂଟକ = ଫାଶ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—
Kauṭakika — ୧ । ଫାଶରେ ଚଢ଼େଇ ଆଦି ଧରିବା ଯାହାର ଜୀବିକା-
1. A person who catches animals with snares.
୨ । କଂସେଇ—2. Butcher.
୩ । ପଶୁମାଂସବିକ୍ରେତା—3. Seller of meat.

କୌଟଜ—ସଂ. ବି. (କୂଟଜ + ସ୍ୱାର୍ଥେ, ଅ)—
Kauṭaja — କୂଟଜ (ଦେଖ)
Kuṭaja (See)

କୌଟତକ୍ଷ—ସଂ.ବି. (କୌଟ = ଗ୍ରାମ୍ୟ, ଗ୍ରାମସ୍ଥିତ + ତକ୍ଷନ୍ = ବଢ଼େଇ)—
Kauṭataksha — ଯେଉଁ ବଢ଼େଇ ପର ଘରେ ମଜୁରି ନ ଲାଗି ଆପଣା ଘରେ ବସି କାମ କରି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରେ—
A carpenter having his workshop at home.

କୌଟସାକ୍ଷୀ—ସଂ. ବି. (କୌଟ + ସାକ୍ଷିନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Kauṭasākshi — ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷୀ—False witness.

କୌଟସାକ୍ଷ୍ୟ—ସଂ. ବି. (କୌଟ + ସାକ୍ଷ୍ୟ)—ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷ୍ୟ—
Kauṭasākshya — False testimony; perjury.

କୌଟା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. କଟ୍ ଧାତୁ = ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା, ବଙ୍ଗଳାରୁ ଗୃହୀତ)— ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଡବା; କରଣ୍ଡି; ସମ୍ପୁଟକ—
Kauṭā — A small metal case or box with a lid.
କୌଟା
ডব্বা

କୌଟିକ—ସଂ. ବିଣ. (କୂଟ = ପାଶ + ସମ୍ପାଦନାର୍ଥେ. ଇକ)—
Kauṭika — ୧ । ପ୍ରତାରକ—1. Fraudulent.
୨ । କୂଟକାରୀ ବ୍ୟାଧ, ଯେଉଁ ବ୍ୟାଧ ଫାଶ ବସାଇ ଜନ୍ତୁ ଧରେ—
2. A hunter who uses snares.
୩ । ମାଂସବିକ୍ରେତା—3. Seller of meat
୪ । କଂସେଇ—4. Butcher.

କୌଟିଲ୍ୟ—ସଂ. ବି (କୁଟିଳ + ଭାବ. ଯ)—
Kauṭilya — ୧ । କୁଟିଳତା—1. Crookedness.
୨ । ନିଷ୍ଠୁରତା—2. Cruelty.
୩ । ଅସରଳତା—Want of frankness; insincerity.
ସଂ. ବି(ନାମ)—ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରଣେତା ଚାଣକ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ—
A name of Chāṇakya, the author of the Arthaśāstra (Economics).

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ କ୍ରୋଧାନଳରେ ନନ୍ଦ ରାଜବଂଶ ଧ୍ୱଂସପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ଏହାଙ୍କ ଚକ୍ରାନ୍ତରେ ଦାସୀପୁତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ ନନ୍ଦ ସିଂହାସନରେ ଅଧିରୂଢ଼ ହୋଇଥିଲେ । କୁଟିଳତାର ମୂଳ ବୋଲି ଲୋକରେ ଏ 'କୌଟିଲ୍ୟ' ନାମରେ ପରିଚିତ ।]

କୌଟୁମ୍ବ—ସଂ. ବିଣ (କୁଟୁମ୍ବ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—କୁଟୁମ୍ବସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Kauṭumba — Relating to the family.

କୌଟୁମ୍ବିକ—ସଂ. ବିଣ (କୁଟୁମ୍ବ + ଇକ)—କୁଟୁମ୍ବ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Kauṭumbika — Relating to the family.
(କୌଟୁମ୍ବିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଗୃହକର୍ତ୍ତା—
Pater familias; the master of a house.

କୌଠା—ପ୍ରା. ବି—କେଉଁ ସ୍ଥାନ ?—
Kauṭhā — Which place ?
କୋଥା [ଦ୍ର—ଏଥିରୁ ୨ୟାରେ କୌଠାରୁ, ୫ମୀରେ କୌଠାରୁ,
कहाँ ୬ଷ୍ଠୀରେ କୌଠାର; ୭ମୀରେ କୌଠାରେ ପଦମାନ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସ୍ତବ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

କୌଠି—ଗ୍ରା. ଅ—୧ । କେଉଁ ସ୍ଥାନ ?—1. Which place ?
Kauthi ୨ । କେଉଁଠି ? କେଉଁଠାରେ ? କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ?—
कोथाय 2. Where ?
कहाँ
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୨ୟା ବିଭକ୍ତିରେ କୌଠିକି, କୌଠିକୁ ହୁଏ ।]

କୌଡ଼ି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି—କଉଡ଼ି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kaurdi (etc) Kaurdi etc (See)

କୌଡ଼ିଆ (ଇତ୍ୟାଦି)—କଉଡ଼ିଆ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kaurdiā (etc) Kaurdiā etc (See)

କୌଡ଼ିଆବେଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ଏକଜାତୀୟ ବଡ଼ ବେଙ୍ଗ (ଏମାନଙ୍କ
Kaurdiābenga ପିଠିଯାକ କଉଡ଼ି ଭଳି ଗେବମାନ ବାହାରିଥାଏ—
कोलाबेङ्ग A species of big frogs (having numerous protuberances on the back

କୌଣପ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (କୁଣପ + ଭୋଜନାର୍ଥେ. ଅ; ବା କୁଣପା = ରାକ୍ଷସୀବିଶେଷ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ) ଅସୁର; ରାକ୍ଷସ—Demon.
Kaunapa

କୌଣସି—ଦେ. ସର୍ବ (ସଂ. କିମ୍; ପ୍ରା. କିବଣ)—୧ । କେହିଜଣେ—
Kaunasi 1. Some one.
कोन ୨ । କିଛି ବସ୍ତୁ—
कौनसा 2. Something.

କୌଣସି କୌଣସି—ଦେ. ସର୍ବନାମ (କୌଣସିର ବହୁବଚନ)—
Kaunasi kaunasi ୧ । କେହି କେହି ବ୍ୟକ୍ତି; ଜଣେ ଜଣେ
कोनकोन ଲୋକ—1. (Plural) Some people.
कौनकौन ୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନମାନ—2. Certain places; some places.
୩ । କୌଣସି ବସ୍ତୁମାନ—3. Some things.

କୌଣସିଲା—ଦେ. ସର୍ବନାମ – କୌଣସି (ଦେଖ)
Kaunasilā Kaunasi (See)

କୌଣିସିଲା—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ—କୌଣସି (ଦେଖ)
Kaunisilā Kaunasi (See)

କୌଣ୍ୟ—ସଂ. ବି. (କୋଣି + ଯ)—
Kaunya ୧ । ହାତ କେଣ୍ଟା ହେବା ଅବସ୍ଥା—
1. Distortion of the arm; the state of having a crooked arm.
୨ । ବାତ ଯୋଗୁଁ ହାତର ଅଚଳ ଅବସ୍ଥା—
2. Paralysis of the hands

କୌତସ୍କୁତ—ସଂ. ବିଣ. (ସଂ. କୁତଃ = କେଉଁଠାରୁ + କୁତଃ = କେଉଁଠାରୁ + ଭବାର୍ଥେ. ଅ)—କେଉଁ କେଉଁ
Kautaskuta ସ୍ଥାନରେ ଜାତ; କୌଣସି କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଉତ୍ପନ୍ନ—
Produced or available or made in certain places.

କୌତୁକ—ସଂ. ବି. (କୁତୁକ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—୧ ଇଚ୍ଛା—
Kautuka 1. Desire; wish.
୨ । କୁତୂହଳ; କୌଣସି ଅଜ୍ଞାତ ବିଷୟ ଜାଣିବାର ଇଚ୍ଛା—
2. Curiosity.
୩ । ଅଧୀରତା; ଔତ୍ସୁକ୍ୟ—
3. Eagerness; impatience.
୪ । ହସ୍ତସୂତ୍ର; ହାତଗଣ୍ଠିରେ ବନ୍ଧାଯିବା ସୂତା; ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ଦୂବ ସହିତ ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ହାତରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଅଉଅଡ଼ି ସୂତା—4. The marriage-thread worn round the right wrist by the bride-groom and round the left arm of the bride for seven days.
୫ । ଔତ୍ସୁକ୍ୟ ବା ବିସ୍ମୟ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ବିଷୟ—
5 Anything producing curiosity and wonder.
୬ । ଉତ୍ସବ—6. Festivity; gaiety.
୭ । ବନ୍ଧୁର ଅଭିବାଦନ—7. Friendly greeting.
୮ । ଥଟ୍ଟା; ପରିହାସ—8. Jest; fun; joke.
୯ । ତାମସା—9. Show; sport; exhibition.
୧୦ । ବିବାହାଦି ମଙ୍ଗଳ ଉତ୍ସବ—
10. Auspicious social festivity.
୧୧ । ଆନନ୍ଦ—
11 Delight; joy; pleasure; mirth.
୧୨ । ମଜା; ସୁଖ—12. Happiness.
୧୩ । ଆମୋଦପ୍ରମୋଦ—
13. Amusement; sport; pastime.
୧୪ । ଭୋଗକାଳ—
14 The period of possession or enjoyment.
୧୫ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ—15. Wonder.
ଦେ. ବିଣ—୧ । କୌତୁକକାରୀ—1. Sportive.
୨ । କୌତୁକପ୍ରଦ—2. Delightful.

କୌତୁକ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥଟ୍ଟା କରିବା; ପରିହାସ କରିବା—
Kautuka karibā To jest; to make fun.
कौतुककरना
कौतुककरना

କୌତୁକକ୍ରିୟା—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଯେଉଁ କ୍ରିୟାରେ କୌତୁକସୂତ୍ର
Kautukakriyā ବନ୍ଧାଯାଏ)—ବିବାହ କର୍ମ—
Marriage ceremony (M. W.)

କୌତୁକ ଗୃହ—ସଂ.ବି—୧ । ଯେଉଁ ଘରେ ମଜା ମଜଲିସ୍ କରାଯାଏ—
Kautukagruha 1. Pleasure-house.
୨ । ଯେଉଁ କୋଠରିରେ ବିବାହ କର୍ମ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ—
2. A room where a marriage ceremony takes place (M.W.)

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; ବିଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବିନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ଗଳ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

କୌତୁକ ତୋରଣ—ସଂ. ବି—ବିବାହାଦି ଉତ୍ସବରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ପାଟିକି—
Kautuka torana Triumphal arch erected on festive occasions.

କୌତୁକପ୍ରଦ—ସଂ. ବିଣ. (କୌତୁକ + ପ୍ର + ଦା. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kautukaprada ଆନନ୍ଦପ୍ରଦ; ଆହ୍ଲାଦକର—Delightful.

କୌତୁକ ଲଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଥଟ୍ଟା କରିବା—
Kautuka lagāibā 1. To make a fun.
କୌତୁକଲଗାନା ୨ । ପର ମନରେ ଆହ୍ଲାଦ ଆମୋଦ ସୃଷ୍ଟି କରିବା—
କୌତୁକଲଗାନା 2. To create amusement.

କୌତୁକିଆ—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଆହ୍ଲାଦକର; ନୟନାନନ୍ଦକର—
Kautukiā 1 Fanciful to look at; delightful.
୨ । କୌତୁକ କରିବାବାଲା; ବିନୋଦନଶୀଳ—
2. Sportive; frolicsome.

କୌତୁକିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୌତୁକ + ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଇତ)—ଯାହା
Kautukita ମନରେ କୁତୂହଳ ଜନ୍ମି ଥାଏ—
(କୌତୁକିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Eager; eagerly interested inquisitive.

କୌତୁକୀ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ. (କୌତୁକ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍ ୧ମା.
Kautukī ୧ବ)—୧ । ଉତ୍ସୁକ; କୌତୂହଳୀ—
(କୌତୁକିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1 Curious; eager.
୨ । ଆନନ୍ଦିତ; ଆନନ୍ଦମୟ—2. Gay; joyful.
୩ । ପରିହାସକର—3. Sportive; funny.
୪ । ଥଟ୍ଟିଲ—4. Jestful; jocose.

କୌତୂହଳ—ସଂ. ବି. (କୁତୂହଳ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । କୁତୂହଳ;
Kautūhala ଔତ୍ସୁକ୍ୟ—1. Curiosity; eagerness.
୨ । ଅଭିଳାଷ—2. Wish.
୩ । ଉତ୍ସବ—3. Festival.
୪ । ଅସାଧାରଣ ଘଟଣା—
4 Any unusual phenomenon (M. W)

କୌତୂହଳୀ—ସଂ.ବିଣ. (କୌତୂହଳ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍)—ଉତ୍ସୁକ -
Kautūhalī Eager; curious; inquisitive.

ପାଇବେ କୌତୂହଳୀ ଜାଣି ବିଭବସ୍ତ,
ବହିଲେ ସମ୍ବୋଧି ଚହିଁ । ରଘୁନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

କୌତ୍ସ—ସଂ. ବି.—(ସଂ. କୁତ୍ସ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ବରତନ୍ତୁଙ୍କ
Kautsa ଶିଷ୍ୟ ମୁନିବିଶେଷ—1. A sage, the disciple of the sage Baratantu.
[ଦ୍ର—ଗୁରୁଙ୍କୁ ଦକ୍ଷିଣା ଦେବାପାଇଁ ଏ ଧନ ମାଗିବାକୁ ରଘୁଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ ।]
୨ । କୁତ୍ସ ଋଷିଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ସାମଗାନ—
2. A hymn composed by sage Kutsa.

କୌତ୍ସସ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୌତ୍ସ)—୧ । କୌତ୍ସ ମୁନିଙ୍କ ଗୋତ୍ର ସମ୍ଭୂତ
Kautsasa ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣ—1. A Brāhmaṇa descended from the clan of sage Kautsa.

କୌତ୍ସ ସମ୍ଭବ ବସ୍ତୁ କାନ୍ତାରୁ ଗୋରତ୍ନ
ଏସବୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟାକୁ ମୂଢ ଅବଧାନ କେଉଁ । ଗୋପୀନାଥଦାସ. ଭ. ସା ୧୮୪ ।

୨ । କୌତ୍ସ ମୁନି—2. Sage Kautsa.

କୌଥୁମ—ସଂ. ବି (କୌଥୁମୀ + ଅ)—କୌଥୁମୀଶାଖାଧ୍ୟାୟୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ—
Kauthuma Brāhmaṇa reading the Kauthumī śākhā.

କୌଥୁମୀ—ସଂ. ବି (କୁଥୁମ + ଅ + ଈ)—
Kauthumī କୁଥୁମଋଷିପ୍ରଣୀତ ସାମବେଦର ଶାଖାବିଶେଷ—
A section of the Sāma Beda preached by sage Kuthuma.

କୌଦାଳିକ—ସଂ. ବି—ମିଶ୍ରଜାତିବିଶେଷ—
Kaudālika A mixed caste (son of a fisherman by a woman of the washerman caste).
[ଦ୍ର—ଧୀବର ପିତା ଓ ରଜକୀ ମାତାଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତି ।]

କୌନ୍—ପ୍ରାଦେ (ଉଡ଼ି) ସର୍ବନାମ—୧ । କିଏ—
Kaun 1. Who.
୨ । କଅଣ—2 What.

କୌନଖ୍ୟ—ସଂ. ବି (କୁନଖ + ଭାବ. ଯ)—
Kaunakhya ୧ । ନଖ ଖରାପ ବା ଅସୁନ୍ଦର ହେବା ଅବସ୍ଥା—
Ugliness of nails.
୨ । କଣନଖା ରୋଗ ହେବା ଅବସ୍ଥା—
2. The condition of a person having a sore in the corners of the nails.
୩ । (+ ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଯ)—କଣନଖା ରୋଗ—
3. A disease of the finger-nails.

କୌନ୍ତିକ—ସଂ. ବି (କୁନ୍ତ = ପ୍ରାସ ଅସ୍ତି + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ଇକ)—
Kauntika କୁନ୍ତ ବା ବର୍ଚ୍ଛାଧାରଣକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
A spear-man; a lancer.

କୌନ୍ତେୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (କୁନ୍ତୀ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଏୟ)—
Kaunteya ୧ । କୁନ୍ତୀଙ୍କ ପୁତ୍ର (ଯୁଧିଷ୍ଠିର, ଭୀମ ଓ ଅର୍ଜୁନ)—
1. The three elder Pāṇḍaba-brothers; sons of Kuntī.
୨ । ଅର୍ଜୁନବୃକ୍ଷ—
2. Terminalia Arjuna (tree).

କୌପ୍ନି—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. କୌପୀନ)—କୌପୀନ (ଦେଖ)
Kaupni Kaupina (See)
କପନୀ
କାପୀନ, କପନୀ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

କୌପ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କୂପ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—କୂପସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Kaupa Relating to a well.
(କୌପୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
ସଂ. ବି.—କୂପୋଦକ; କୂଅର ପାଣି—Well-water.

କୌପିନି—ପ୍ରା. ବି (ସଂ. କୌପୀନ)—କୌପୀନ (ଦେଖ)
Kaupini Kaupīna (See)

କୌପୀନ—ସଂ. ବି (କୂପ+ପ୍ରବେଶଯୋଗ୍ୟାର୍ଥରେ. ଖନ; ଅର୍ଥାତ୍ ଏହାକୁ ପିନ୍ଧି କୂଅ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ମନୁଷ୍ୟ ଯୋଗ୍ୟ ହୁଏ)—୧ । ମେଖଳାବଦ୍ଧ ପରିଧେୟ ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡ; କଉପୀନ; ବସନ; କଉପଟ୍ଟ—
A long strip of cloth tucked over the private parts and attached at both ends to a string round the waist.
[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ବାବାଜମାନେ ଓ ଗରିବଲୋକମାନେ ପିନ୍ଧନ୍ତି ।]
୨ । ଭଗ ଗୁହ୍ୟ ଓ ଲିଙ୍ଗାଦି ଶରୀରର ଗୁପ୍ତ ସ୍ଥାନ—
2. Pudenda; privities (M. W.)
୩ । ଅନ୍ୟାୟକର୍ମ—3. Wrong; improper act.
୪ । ପାପ—4. Sin.
୫ । କନ୍ଥା—5. Rag.

କୌପୁନି—ଦେ. ବି (ସଂ. କୌପୀନ)—କୌପୀନ (ଦେଖ)
Kaupuni Kaupīna (See)

କୌପୋଦକୀ—ସଂ. ବି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଗଦାର ନାମ; କୌମୋଦକୀ—
Kaupodakī The name of Śrīkṛushṇa's
(କୌପାଦକୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) mace (M. W.)

କୌବେର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କୁବେର + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—
Kaubera କୁବେରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
(କୌବେରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Belonging or appertaining to Kubera, the God of wealth.

କୌବେରୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (କୌବେର + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—କୌବେର ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ - Feminine of Kaubera.
ସଂ. ବି (କୁବେର + ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । କୁବେରରକ୍ଷିତ ଦିଗ; ଉତ୍ତରଦିଗ—1. The North; the quarter presided over by Kubera.
୨ । କୁବେରଙ୍କ ଶକ୍ତି; ମାତୃକାବିଶେଷ—
2. The energy of Kubera personified.
୩ । କୁଡ଼ ଗଛ—3. The plant Costus Speciosus or Arabicus M. W).

କୌବ୍ଜ—ସଂ. ବି (କୁବ୍ଜ + ଅ)—୧ । କୁବାପଣ—
Kaubja 1. Hump-backedness.
୨ । କୌଟିଲ୍ୟ—2. Crookedness.

କୌମାର—ସଂ. ବି—(କୁମାର + ଭାବ. ଅ)—୧ । ବାଳକର ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବସ୍ଥା—1. Boyhood upto five years.
୨ । (ତନ୍ତ୍ର ମତରେ) ବାଳକାଙ୍କର ୧୬ ବର୍ଷ ବୟସ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବସ୍ଥା - 2. Maidenhood upto the age of 16 years.
୩ । ବାଲ୍ୟକାଳ; ଯୌବନର ପୂର୍ବ ଅବସ୍ଥା—
3. Boyhood.
୪ । ବାଳକ ବାଳକାଙ୍କର ଅବିବାହିତ ଅବସ୍ଥା—
4. State of being unmarried; virginity.

କୁମାର ଜୋହିଲେ ଲେଖାଅଛି ମୋର ଲଲାଟେ ତର କୌମାର—
ଗୁଣାକର. ଯସାତ ।

୫ । (+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—କୁମାର; କାର୍ତ୍ତିକେୟ—
5. Kārttikeya.
ସଂ. ବିଣ—୨ । କାର୍ତ୍ତିକେୟସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Relating to Kārttikeya.
(କୌମାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । କୁମାରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ଯୌବନର ପୂର୍ବ ଅବସ୍ଥାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
2. Juvenile; youthful.
୩ । କୁମାରୀସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—3. Maidenly.
୪ । କୋମଳ; ସୁକୁମାର—
4. Soft; tender (M. W.)
୫ । ଅବିବାହିତା କନ୍ୟାର ଗର୍ଭଜାତ ପୁତ୍ର—
5. The son of a Maiden (M. W)
୬ । ପର୍ବତବିଶେଷ—
6. Name of a mountain (M. W.)

କୌମାରତନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି (କୌମାର + ତନ୍ତ୍ର)—ଶିଶୁଚର୍ଯ୍ୟାବିଷୟକ
Kaumāratantra ବୈଦ୍ୟକ ଗ୍ରନ୍ଥର ଅଂଶ—The section of a medical work treating of rearing and education of children (M. W.)

କୌମାରବନ୍ଧକୀ—ସଂ.ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କୁମାର+ବନ୍ଧକ + ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—ବେଶ୍ୟା—
Kaumārabandhakī Harlot.

କୌମାରବ୍ରତ—ସଂ. ବି (କୌମାର + ବ୍ରତ)—ଚିରକାଳ ଅବିବାହିତ
Kaumārabrata ରହିବାର ନିୟମପାଳନ; ଚିରକୌମାର୍ଯ୍ୟ—
Vow of celebacy or virginity.

କୌମାରଭୃତ୍ୟ—ସଂ. ବି (କୁମାରଭୃତ୍ୟ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—ବାଳକ ବା
Kaumārabhṛutya ଶିଶୁଚର୍ଯ୍ୟା—The rearing of children.

କୌମାରହର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କୌମାର + ହୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kaumārahara ୧ । ପିଲାଳନ୍ୟାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
1. Marrying a girl-wife.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମଧ୍ୟରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୃଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଥୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗୀ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

୨ । କୁମାରୀ ଭ୍ରମଣକାରୀ—
2. Deflouring; devirginating (M. W.)

କୌମାରିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କୁମାରୀ + ଉତ୍ପାଦନାର୍ଥେ. ଇକ)—
Kaumārika ୧ । ଯେ କେବଳ ଝିଅ ଜନ୍ମ କରେ—
(କୌମାରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Father of girls.
୨ । ଯେ କେବଳ ଝିଅଙ୍କୁ ବା କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ଦେଖିପାରେ; ଝିଅସୁଆଗିଆ—2. Liking girls or daughters (M. W.)

କୌମାରିକେୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (କୁମାରିକା + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଏୟ)—
Kaumārikeya ଅବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀଠାରୁ ଜାତ ସନ୍ତାନ; କାମାନ
(କୌମାରିକେୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସନ୍ତାନ—Son born of an unmarried woman.

କୌମାରୀ—ସଂ.ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (କୌମାର + ସ୍ତ୍ରୀ.ଈ)—କୌମାରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Kaumārī Feminine of Kaumāra.
ସଂ. ବି—୧ । କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କ ଶକ୍ତି; ମାତୃକାବିଶେଷ—
1. The energy of Kārttikeya personified.
୨ । ବାରାହୀକନ; ଭୁଇଁକଖାରୁ—
2. A bulbuous root.
୩ । ରାଗିଣୀବିଶେଷ—3. Name of a musical air.

କୌମାରୀପୂର୍ଣ୍ଣିମା—ସଂ. ବି—କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣିମା—
Kaumāripūrṇṇimā The full-moon of the month of Āswina.

କୌମାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି (କୁମାର + ଭାବ. ଯ)—କୁମାରାବସ୍ଥା; ଅବିବାହିତାବସ୍ଥା—Childhood; virginity; single blessedness.
Kaumārjya

କୌମାର୍ଯ୍ୟ-ବ୍ରତ—ସଂ. ବି—କୌମାରବ୍ରତ (ଦେଖ)—
Kaumārjyabrata Kaumārabrata (See)

କୌମୁଦ—ସଂ. ବି (କୁମୁଦ + ବିକଶାର୍ଥେ. ଅ)—କାର୍ତ୍ତିକମାସ—
Kaumuda The month of Kārttika.

କୌମୁଦୀ—ସଂ.ବି (କୁମୁଦ = ଶୁକ୍ଳ ପଦ୍ମ; କଇଁ + ବିକଶାର୍ଥେ. ଅ + ଈ)—
Kaumudī ୧ । ଚନ୍ଦ୍ରିକା; ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା; ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ—1. Moonlight; moon-beam by the influence of which the lily is said to open.
[ଦ୍ର—ରାତିରେ କୁମୁଦ ବା କଇଁଫୁଲ ଫୁଟେ; ଏଥିପାଇଁ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ କୁମୁଦବନ୍ଧୁ ବୋଲାଯାଏ ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣକୁ କୌମୁଦୀ ବୋଲାଯାଏ ।]
୨ । କାର୍ତ୍ତିକପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ କୃତ ରାସୋତ୍ସବ—
2. A festival done on the full-moon day of the month of Kārttika.
୩ । କାର୍ତ୍ତିକପୂର୍ଣ୍ଣିମା—
3. The full-moon of the month of Kārttika.
୪ । ଆଶ୍ୱିନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ବା କୁମାର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—
4. The full-moon of the month of Āswina.
୫ । (ଗ୍ରନ୍ଥ ନାମ ଶେଷରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲେ, ଯଥା— ତର୍କକୌମୁଦୀ; ବ୍ୟାକରଣ କୌମୁଦୀ; ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କୌମୁଦୀ) ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ପରି ଆନନ୍ଦପ୍ରଦ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—
5. A treatise throwing light on a certain subject.
୬ । (ପ୍ରାୟ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗର ବିଶେଷଣରୂପେ ସମାସରେ ବ୍ୟବହୃତ ଯଥା—ନେତ୍ରକୌମୁଦୀ) ଆନନ୍ଦଦାୟିନୀ—
6. Delightful.
୭ । ଉତ୍ସବ—7. Festival (in general) (M.W).
୮ । କଇଁଫୁଲ—
8. Water-lily; Nymphea Esculenta (M.W.)
୯ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧାଡ଼ିରେ ଚବିଶ ଅକ୍ଷର ଥିବା ଦୁଇ ଧାଡ଼ିର ଛନ୍ଦ—
9. A sanskrit metre of two lines containing 24 syllables each (M. W.)

କୌମୁଦୀ ତରୁ—ସଂ. ବି—ଦୀପରୁଖା; ପିଲସଜ—
Kaumudī taru The stick of a lamp. (M. W.)

କୌମୁଦୀପତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କୌମୁଦୀ = ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା + ପତି)—
Kaumudīpati ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.

କୌମୁଦୀବୃକ୍ଷ—ସଂ. ବି—ଦୀପରୁଖା; ପିଲସଜ—
Kaumudībṛuksha Lamp-stand.

କୌମୁଦୀ ମହୋତ୍ସବ—ସଂ. ବି—ଆଶ୍ୱିନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାଦିନ ପୁରୀରେ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ
Kaumudī mahotsaba ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ପୁଷ୍ପମାଳା ଓ ଚନ୍ଦନ କର୍ପୂରାଦିଦ୍ୱାରା ଅର୍ଚ୍ଚନା କରି ରାତିରେ ପିଷ୍ଟକ ଓ ନାରିକେଳାଦି ଦ୍ରବ୍ୟ ସମର୍ପଣ କରିବା ଯାତ୍ରା—
ମଦନମୋହନ. ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ—
A festival done on the full-moon of the month of Āswina.

କୌମୋଦକୀ—ସଂ. ବି. (କୁମୋଦକ + ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ
Kaumodakī ଗଦା—The mace of Bishṇu.
[ଦ୍ର—ଏହା ବରୁଣ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଦେଇଥିଲେ ।]

କୌମୋଦୀ—ସଂ. ବି. (କୁମୋଦ + ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଗଦା—
Kaumodī The mace of Bishṇu.

କୌମ୍ଭ—ସଂ. ବିଣ. (କୁମ୍ଭ + ଅ)—କୁମ୍ଭ ବା ଘଟରେ ରକ୍ଷିତ—
Kaumbha Put into a pot.
(କୌମ୍ଭ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

କୌରବ—ସଂ. ବିଣ. (କୁରୁ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ)—
Kauraba ୧ । କୁରୁବଂଶୀୟ—
1. Belonging to the family of the Kurus.
୨ । କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ଦଳ—
2. The party of Durjyodhana in the great war of Mahābhārata

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧିବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଉପ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଉଅ	ଉ	ନ

ସଂ. ବ—କୁରୁମାନଙ୍କ ରାଜା—
A king of the Kurus.

କୌରବୀ—ସଂ. ବ—ମେଥି—Fenugreek; Frigonella Fænum Græcum (M. W.)
Kaurabī

କୌରବେୟ—ସଂ. ବିଣ. (କୁରୁ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଏୟ)—କୁରୁବଂଶୀୟ; କୁରୁକୁଳଜାତ—
Kaurabeya
Belonging to the Kuru race.

କୌରବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (କୁରୁ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଯ)—କୌରବ (ଦେଖ)
Kaurabya Kauraba (See)

କୌର୍ମ୍ମ—ସଂ. ବିଣ. (କୂର୍ମ୍ମ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—
Kaurma ୧ । କୂର୍ମ୍ମ ବା କଚ୍ଛପସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Relating to a tortoise.
୨ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ କୂର୍ମ୍ମାବତାରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
2. Relating to the Tortoise Incarnation of Bishṇu.
(ଯଥା—କୌର୍ମ୍ମପୁରାଣ ।)
ସଂ. ବ—୧ । କଳ୍ପବିଶେଷର ନାମ—
1. Name of a Kalpa or Aeon of time.
୨ । କୂର୍ମ୍ମାସନ—
2. A particular mode of being seated.

କୌଳ—ସଂ. ବିଣ. (କୁଳ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—
Kaula ୧ । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଆଚାର ରତ—
1. Tantric; addicted or devoted to the observances laid down in the Tantras.
୨ । ବଂଶ ବା କୁଳସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
2. Relating to a family.
୩ । କୌଳିକ; କୁଳକ୍ରମାଗତ—3. Ancestral.
୪ । ସତ୍‌କୁଳଜାତ—4. High-born.
ସଂ. ବ—୧ । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଆଚାରବିଶେଷ; ବାମାଚାର—
1. Rituals prescribed in the Tantras; the doctrine and practices of the lefthand Śāktas (M. W.)
[ଦ୍ର—ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ, ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପଶୁ ଏହି ତ୍ରିବିଧସ୍ୱ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ରବ୍ୟତ୍ରୀବାଜାତ ତାହାଙ୍କୁ କୌଳ ବୋଲାଯାଏ ।]
୨ । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବାମମାର୍ଗାଚାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A worshipper of Śakti according to the lefthand ritual (M. W.)

କୌଳଟିନେୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କୁଳଟା+ଇନ୍+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଏୟ)—
Kaulaṭineya
(କୌଳଟିନେୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । କୁଳଟାପୁତ୍ର; ଅସତୀପୁତ୍ର—
1. Whore son; son of an adulteress.
୨ । ଜାରଜ—2. Bastard.
୩ । ଭିକ୍ଷା କରୁଥିବା ସ୍ତ୍ରୀର ପୁତ୍ର—
3. Son of a beggar woman (M. W.)

କୌଳଟେୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କୁଳଟା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଏୟ)—
Kaulateya
(କୌଳଟେୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କୌଳଟିନେୟ (ଦେଖ)
Kaulaṭineya (See)

କୌଳଟେର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କୁଳଟା+ଏର)—
Kaulaṭera
(କୌଳଟେରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କୌଳଟିନେୟ (ଦେଖ)
Kaulaṭineya (See)

କୌଳବ—ସଂ. ବ—(ଜ୍ୟୋତିଷ)—ବବାଦି ଏକାଦଶ କରଣ ମଧ୍ୟରୁ ତୃତୀୟ କରଣ—(Astrology) Name of th third astronomical period.
KAulaba

କୌଳାଳକ—ସଂ. ବିଣ. (କୁଳାଳ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅକ)—
Kaulālaka ୧ । କୁମ୍ଭାରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Relating to a potter.
୨ । କୁମ୍ଭାରନିର୍ମ୍ମିତ—2. Made by a potter.
ବ—କୁମ୍ଭାର ଭାଣ୍ଡର ମାଟି ପାତ୍ର—
Earthen ware; porcelain.

କୌଳିକ—ସଂ. ବିଣ. (କୁଳ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—
Kaulika ୧ । କୁଳପରମ୍ପରା-ଗତ; ବଂଶାନୁଗତ—
1. Customary in a family from generation to generation.
୨ । ପିତୃପିତାମହିକ—2. Ancestral; heriditary.
୩ । କୁଳଧର୍ମ୍ମ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ—
3. Promulgating a family-custom or rite.
ସଂ. ବ—୧ । ତନ୍ତ୍ରୀ—1 Weaver
୨ । ବାମାଚାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଶକ୍ତି ଉପାସକବିଶେଷ—
2. A follower of the Tantric Bāmāchāra. system of worship.
୩ । ଧାର୍ମ୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତି; ଧର୍ମ୍ମବିଶ୍ୱାସହୀନ ବ୍ୟକ୍ତି—
3. A heretic.

କୌଳିକୀ—ସଂ. ବି.—(ଯୋଗ) ଏକ ପ୍ରକାର ବହିଃ ଶୋଧନ—
Kaulikī (Jōga) A kind of external purification.

କୌଳୀନ—ସଂ. ବି. (କୁଳ+ସଜାତ ଅର୍ଥରେ. ଇନ; ବଂବା କୁଳୀନ + ଭାବ. ଅ)—
Kaulīna
୧ । ଲୋକାପବାଦ—1. Scandal; bad name.
୨ । ପଶୁ ଯୁଦ୍ଧ—2. A combat of animals.
୩ । କୁକୁଡ଼ା ଯୁଦ୍ଧ—3. Cock-fighting.
୪ । ଗୁହ୍ୟ ଦେଶ—4. Anus
୫ । ଭିକ୍ଷୁକାର ପୁତ୍ର—
5. Son of a beggar woman.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଶବ୍ଦର ଓ ମାନାନ୍ୟବ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଶବ୍ଦର ଓ ସ୍ଥାନ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ ଅଥବା ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ସ୍ଥାନୀୟ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ସଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବସିଯାଇ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ସ୍ଥାନୀୟ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭଥ' ଖୋଜିବେ; 'ବଥୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଥୂ' ଖୋଜିବେ; 'ଅର୍ଜୁନ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଜ୍ଜୁନ' ଖୋଜିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଖୋଜିବେ ।

୬ । କୁଳୀନତା—6. High birth.

୭ । ଯୋନି—7 Pudenda.

୮ । ଯୁଦ୍ଧ—8. War, battle.

୯ । ବାମାଚାରମତରେ ଶକ୍ତି ଉପାସକ—

9. A follower of the left-hand **Śākta** ritual.

୧୦ । ଜନଶ୍ରୁତି—10 Rumour.

ସଂ. ବିଶ—ପ୍ରଧାନ ଓ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବଂଶଜାତ—

Born of a wellknown and respectable family.

କୌଲୀନା—ସଂ. ବି. (କୌଲୀନ + ଆ)—

Kaulīnā ୧ । ପରିବାରର ଗୁପ୍ତ କଥା—

1. Family scandal (M. W.)

୨ । ଅନୁଚିତ କର୍ମ—2 Improper act (M. W.)

୩ । ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଆଦିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଲଢ଼େଇ—

3. Combat of animals, birds or snakes. (M. W.)

୪ । ଦେହର ଗୁପ୍ତାଂଶ—

4. Pudenda; privities (M. W.)

କୌଲୀନ୍ୟ—ସଂ. ବି. (କୁଳୀନ + ଭାବ. ଯ)—

Kaulīnya ୧ । କୁଳୀନତା; ଉଚ୍ଚ ବଂଶରୁ ଜାତ ହେବା ଅବସ୍ଥା—

1. High birth; nobility.

୨ । ପାରିବାରିକ ସମ୍ମାନ—2. Family honour.

୩ । ପାରିବାରିକ ଦୁର୍ନାମ—3. Family scandal.

୪ । ବଙ୍ଗ ଦେଶରେ ରାଜା ବଲ୍ଲାଳସେନଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବଙ୍ଗ-ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଅନୁସାରେ ଉଚ୍ଚ ବଂଶର କ୍ରମପରିଚ୍ଛିତ—

4. Orders of nobility instituted by King Ballālasena of Bengal.

କୌଲୀନ୍ୟ ପ୍ରଥା—ସଂ. ବି—ବଙ୍ଗ ଦେଶରେ ରାଜା ବଲ୍ଲାଳସେନଙ୍କ

Kaulīnya prathā ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଉଚ୍ଚବଂଶ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ ପ୍ରଥା—

Kulinism in Bengal marriage system as governed by caste-rules obtaining in Bengal since the time of King Ballālasena.

[ଦ୍ର— ଏହି ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ କୁଳୀନମାନେ ଆପଣାଠାରୁ ବଂଶ-ମର୍ଯ୍ୟାଦାରେ ନୀଚତର କୁଳରୁ ବର ବା କନ୍ୟା ଆଣୁ ନ ଥିଲେ । ଏଥିର ଫଳରେ କୁଳୀନମାନଙ୍କ ବଂଶରେ ବରପାତ୍ରର ଅଭାବ ହେବାରୁ ଏକ ଏକ କୁଳୀନ ବର ୧୦।୫୦ କୁଳୀନା କନ୍ୟାଙ୍କୁ ନାମ ମାତ୍ର ବିବାହ କରୁଥିଲେ । କ୍ରମଶଃ ବଙ୍ଗସମାଜରୁ ଏ ପ୍ରଥା କମିଯାଇ ଅଛି ।]

କୌଶ—ସଂ. ବିଶ. (କୁଶ + ଅ)—

Kauśa ୧ । କୁଶ ନିର୍ମିତ—1. Made of Kuśa grass.

୨ । (କୁଶ + ଅ)— ରେଶମ ନିର୍ମିତ—2. Silken.

କୌଶଳ—ସଂ. ବି. (କୁଶଳ + ଅ)—୧ । ମଙ୍ଗଳ—

Kauśala 1. Wellbeing; welfare.

୨ । ସମ୍ପଦ—2. Prosperity.

୩ । ନୈପୁଣ୍ୟ; ଦକ୍ଷତା—3. Skill; art.

୪ । ଚତୁରତା—4. Cleverness; tact.

୫ । ସୁଖ—5. Happiness.

୬ । କାର୍ଯ୍ୟସାଧନର ଉପାୟ; ଫନ୍ଦ—

6. Means; expedients.

୭ । କୋଶଳ ଦେଶ—

7. The country of Kośala.

୮ । ସୌଭାଗ୍ୟ—8. Good fortune.

କୌଶଳ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚତୁରତା ଖେଳିବା—

Kauśala karibā 1. To play a trick.

कौशल करना ୨ । ଉପାୟ କରିବା; ଫନ୍ଦ କରିବା—

2 To undertake a means.

କୌଶଳକ୍ରମେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ.—୧ । ଛଳନାକ୍ରମେ—

auśala krame 1. On some pretence.

कौशलक्रमे ୨ । ଚତୁରତାଦ୍ୱାରା—

2. By a contrivance; tactfully.

୩ । ନୈପୁଣ୍ୟ ସହକାରେ—3. Skilfully.

କୌଶଳିକ—ସଂ. ବି. (କୌଶଳ + ଇକ)— ଲାଞ୍ଚ; ଉତ୍କୋଚ—

Kauśalikā Bribe.

କୌଶଳିକା—ସଂ. ବି. (କୌଶଳ + କ + ଆ)—୧ । ଭେଟ—

Kauśalikā 1. A present; offering.

୨ । କୁଶଳ ପ୍ରଶ୍ନ—2. A friendly enquiry after one's health.

୩ । ଅଭିବାଦନ—3. Greeting; salutation.

କୌଶଳୀ—ସଂ. ବି. (କୌଶଳ + ଇ)— କୌଶଳିକା (ଦେଖ)

Kauśalī Kauśalikā (See)

(କୌଶଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବି. ବିଶ. ସଂ.—୧ । ଚତୁର—

1. Clever.

୨ । ଦକ୍ଷ—2. Skilful.

ଅଗ୍ନି ସମ୍ବଳନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କୌଶଳୀ । ସ୍ୱଧାନାଥ. ଚଳିବା ।

୩ । ଫନ୍ଦବାଜ—3. Tactful; strategic.

କୌଶଳେୟ—ସଂ. ବି. ସଂ. (କୌଶଳ୍ୟା + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଏୟ)—

Kauśaleya କୌଶଳ୍ୟା-ପୁତ୍ର; ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର—

Śrī Rāma; the son of Kauśalyā.

କୌଶଲ୍ୟ—ସଂ. ବି. (କୁଶଳ + ଯ)—୧ । ପଟ୍ଟ ମଣ୍ଡପବିଶେଷ—

Kauśalya 1. A kind of pavilion.

୨ । ଚତୁରତା; ଦକ୍ଷତା—3. Cleverness; skilfulness.

୩ । ସମ୍ପଦ—3. Prosperity.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ତ

୪ । ମଙ୍ଗଳ—4. Well being.

୫ । ଅଭିଜ୍ଞତା—5. Experience.

କୌଶଲ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୋଶଳ+ଯ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । କୋଶଳ Kauśalyā ନରପତିଙ୍କ କନ୍ୟା; ଦଶରଥଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ପତ୍ନୀ ଓ (କୌସଲ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଶ୍ରୀରାମଙ୍କର ମାତା—

1. Śrī Rāma's mother.

୨ । ପୁରୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଜନମେଜୟଙ୍କ ମାତା—

2. The mother of janamejaya.

୩ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ମାତା—

3. The mother of Dhṛutarāshṭra.

୪ । ପଣ୍ଡୁଙ୍କ ମାତା—4. The mother of Pandu.

କୌଶଲ୍ୟାୟନି—ସଂ.ବି.ପୁଂ.(କୌଶଲ୍ୟା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଆୟନି)—ରାମ— Kauśalyāyani A name of Rāma. ((କୌଶଲ୍ୟେୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

କୌଶିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କୁଶିକ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । କୁଶିକ-Kauśika ମୁନିଙ୍କ ପୁତ୍ର ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର—

1. Sage Biswāmitra.

୨ । ପେଚକ—2. Owl.

୩ । ଇନ୍ଦ୍ର—3. Indra.

୪ । ଯେ ଗୁପ୍ତଧନର ସଂବାଦ ଜାଣେ—

4 A person who knows hidden treasures.

୫ । ନେଉଳ—5. Ichneumon.

୬ । ଗୁଗ୍ଗୁଳ—6. Frankinsense; Bdellium.

୭ । (କୋଶ+ଇକ)—ସାପୁଡ଼ିଆ; ସାପୁଆ କେଳା—

7. Snake-charmer.

୮ । ଅଭିଧାନକାର—8. Lexicographer.

୯ । କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷ—9. Treasurer.

୧୦ । ଶୃଙ୍ଗାର ରସ—

10. Sentiment of love.

୧୧ । ଜନୈକ ତପସ୍ୱୀ—11. Name of a Sage.

[ଦ୍ର—ଏ ଋଷି ପିତାମାତାଙ୍କର ବିନା ଅନୁମତିରେ ତପସ୍ୟାର୍ଥ ଗୃହ-ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ବଗ ତାଙ୍କ ଦେହରେ ମଳତ୍ୟାଗ କଲା । ଏ ବଗ ଉପରେ କୋପଦୃଷ୍ଟି କରିବାରୁ ବଗଟି ଭସ୍ମୀଭୂତ ହୋଇଗଲା । ଏହା ଦେଖି ଋଷି ଆପଣାର କ୍ଷମତା ବିଷୟରେ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କଲେ । ଏକଦା ଏ ଉଷା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଗୃହରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଗୃହିଣୀ ଉଷା ଦେବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେବା ବେଳେ ଗୃହ ସ୍ୱାମୀ କ୍ଳାନ୍ତ ଶ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଘରେ ପହଞ୍ଚିବାରୁ ଗୃହିଣୀ ପ୍ରଥମେ ସ୍ୱାମୀଚର୍ଚ୍ଚାରେ ଲାଗିଲା । କୌଶିକ ତାହା ଉପରେ ରାଗିବାରୁ ଗୃହିଣୀ କହିଲେ "ଆପଣ ମୋ ଉପରେ ରାଗ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ, ମୁଁ ସ୍ୱାମୀ ସେବାରେ ନିଯୁକ୍ତ ଥିଲି; ମୋତେ ବଗ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଆପଣ ଧର୍ମର ଯଥାର୍ଥ ମର୍ମ ଅବଧି ବୁଝି ନାହାନ୍ତି । ମିଥିଳାର ଧର୍ମବ୍ୟାଧଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କଠାରୁ ଧର୍ମଶିକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ।" କୌଶିକ ଗୃହିଣୀଙ୍କଠାରୁ ଏହା ଶୁଣି ବିସ୍ମିତ ହେଲେ ଓ ଧର୍ମବ୍ୟାଧଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ ଧର୍ମଶିକ୍ଷା କଲେ । ବ୍ୟାଧ ଆପଣାର ପିତାମାତାଙ୍କ ସେବା କରି ଧାର୍ମିକ ହୋଇଥିବାର ଏ ଅବଗତ ହୋଇ ତାଙ୍କ ଉପଦେଶ ଅନୁସାରେ ଘରକୁ ଫେରି ଯାଇ ପିତାମାତାଙ୍କ ସେବାରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ । ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର]

ସଂ. ବିଣ. (କୋଶ+ଇକ)—ରେସମୀ—Silken.

ବେ. ବି.—ଶରବିଶେଷ—A kind of arrow.

ତା ଦେଖି କୌଶିକ ଶର ବନ୍ଧନ୍ତି ବିଶ୍ୱାଶ । ସାରଳା: ମହାଭାରତ. ମଧ୍ୟ ।

କୌଶିକଫଳ—ସଂ. ବି.—ନଡ଼ିଆ—

Kauśika phala Cocoanut.

କୌଶିକା—ସଂ. ବି. (କୌଶିକ+ଆ)—ପାନପାତ୍ର—

Kauśikā Drinking vessel.

କୌଶିକାତ୍ମଜ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଇନ୍ଦ୍ରପୁତ୍ର)—ଅର୍ଜୁନ—

Kauśikātmaja An epithet of Arjuna.

କୌଶିକାୟୁଧ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ—

Kauśikāyudha Rain-bow.

କୌଶିକା ରାତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ପେଚକର ଅରାତି)—କୁଆ—

Kauśikā rāti Crow.

କୌଶିକାରି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) କୁଆ—

Kauśikār Crow.

କୌଶିକୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କୌଶିକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠା Kauśikī ଭଗିନୀ, ସତ୍ୟବତୀ—1. The elder sister of Biswāmitra.

୨ । ବିହାରର ନଦୀବିଶେଷ—

2. A river in Biha .

[ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି ଯେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଭଗିନୀ କୌଶିକୀ ଏ ନଦୀରୂପ ଧାରଣ କରିଅଛନ୍ତି । ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ।]

୩ । (ପାର୍ବତୀଙ୍କ ଶରୀର-କୋଷରୁ ବାହାରି ଥିବାରୁ) ଦୁର୍ଗା—

3. A name of Durgā.

୪ । ନାଟ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ରଚନାବିଶେଷ (ଯାହାର ଅର୍ଥ ଓ ସନ୍ଦର୍ଭ ସହଜବୋଧ)—4. An easy style of dramatic composition.

କୌଶିମ୍ବ—ସଂ. ବି—ଶୁକ (ଦେଖ) (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—

Kauśimba Śuka (See)

କୌଶୀଲବ—ସଂ. ବି (କୁଶୀଲବ+ଅ) ନଟର ବୃତ୍ତି—

Kauśīlaba The profession of an actor or dancer.

କୌଶୁଲୀ—ପ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କୌଶଲ୍ୟା; ରାମଙ୍କର ମାତା—

Kauśulī Kauśalyā, the mother of Rāma.

କୌଶୁଲ୍ୟା—ପ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. କୌଶଲ୍ୟା)—କୌଶଲ୍ୟା (ଦେଖ)—

Kauśulyā Kauśalyā (See)

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେହି ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ୍ୟ ସଥାକ୍ରମେ ଚତୁର୍ଥ ବିସର୍ଗ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଖୋଜିବେ; 'ଅଙ୍ଗୁ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଣ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଣ୍ଣ' ଦେଖିବେ

କୌଶେୟ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବିଣ—କୌଶେୟ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Kausheya (etc.) Kausheya etc (See)

କୌଶିକୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କୌଶିକୀ (ଦେଖ)—
Kaushikī Kausikī (See)

କୌଷେୟ—ସଂ. ବିଣ (କୋଷ=ରେସମର ଗୋଟି + ଏୟ)—
Kausheya ୧ । ରେସମୀ—1. Silken; made of silk.
୨ । କୁଶଙ୍କ ବଂଶୋଦ୍ଭବ—
2. Descended from Kuśa.
ସଂ. ବି—୧ । ରେସମ—1. Silk
୨ । ମାଇପେ ଅଣ୍ଟା ତଳକୁ ପିନ୍ଧିବା ରେସମ ଘାଗରା—
2. A lower silk garment for women.
୩ । କୁଶଙ୍କର ବଂଶଧର—3. Descendant of Kuśa.

କୌଷେୟକ—ସଂ. ବି(କୌଷେୟ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—କୌଷେୟ (ଦେଖ)—
Kausheyaka Kausheya (See)

କୌଷେୟବସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—ପାଟ ଖଣ୍ଡା—
Kausheyabastra Silk cloth.

କୌଷଲ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ନାମ) କୌଶଲ୍ୟା (ଦେଖ)—
Kausalyā Kauśalyā (See)

କୌସୀଦ—ସଂ. ବିଣ (କୁସୀଦ + ଅ)—ଋଣସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Kausīda Relating to a lone.

କୌସୀଦ୍ୟ—ସଂ. ବି—୧ । ଆଳସ୍ୟ—
Kausīdya 1. Sloth; indolence.
୨ । ଟଙ୍କା ସୁଧରେ ଲଗାଇବା—2. Usury.

କୌସୁମ—ସଂ. ବିଣ. (କୁସୁମ + ଅ)—କୁସୁମସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Kausuma Flowery; floral.
ସଂ. ବି—କୁସୁମାଞ୍ଜନ—Ashes of brass used as a collyrium.

କୌସୁମ୍ଭ—ସଂ. ବିଣ (କୁସୁମ୍ଭ + ଅ)— କୁସୁମ୍ଭରଙ୍ଗରଞ୍ଜିତ—
Kausumbha Coloured yellow with the petals of sapflower.
ସଂ. ବି—୧ । ବନ୍ୟକୁସୁମ ଫୁଲ—1. Wild sapflower.
୨ । କୁସୁମ୍ଭରଙ୍ଗରଞ୍ଜିତ ବସ୍ତୁ—
2 Anything dyed with sapflower.

କୌସୃତିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଠକ—1. A knave.
Kausṛutika ୨ । ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ—2. A juggler.

କୌସ୍ତୁଭ—ସଂ. ବି. (କୁ ସ୍ତୁଭ=ସମୁଦ୍ର; ବିଷ୍ଣୁ + ଅ; ସମୁଦ୍ରରୁ ପ୍ରାପ୍ତ; କ୍ଷୀରସମୁଦ୍ର ମନ୍ଥନ କାଳରେ ସମୁଦ୍ରରୁ ବାହାରି ଥିବାରୁ)—୧ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ହୃଦୟର ଭୂଷଣ ମଣି—
Kaustubha 1. A gem worn suspended on the breast by Bishṇu.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆ ନରସିଂହପୁରାଣରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ ଜଣେ ରାଜା କଠୋର ତପସ୍ୟା କରି ନିଜର ହାତ, ଗୋଡ଼ ଇତ୍ୟାଦି ସକଳ ଅବୟବ ହରାଇଥିଲେ । କେବଳ ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡଟି ବାକି ଥିଲା । ସେହି ରାଜାଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନା ଅନୁସାରେ ବିଷ୍ଣୁ ସେ ମୁଣ୍ଡକୁ ମଣିରୂପରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରି ନିଜର ହୃଦ୍‌ଦେଶରେ ଧାରଣ କଲେ ।

କୌସ୍ତୁଭମଣି ହୋଇ ଛନ୍ଦେ ମୋର ଲମ୍ବୁ । ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

୨ । ଅଙ୍ଗୁଳିମୁଦ୍ରାବିଶେଷ—
2. A manner of joining the fingers (M.W.)
୩ । ସୋରିଷ ତେଲ—3. A kind of oil derived from mustard (M. W.)

କୌସ୍ତୁଭ ମଣି—ସଂ. ବି – କୌସ୍ତୁଭ (ଦେଖ)
Kaustubha maṇi Kaustubha (See)

କୌସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (କୁସ୍ତ୍ରୀ + ଅ)—ମନ୍ଦ ସ୍ତ୍ରୀ ହେବାର ଅବସ୍ଥା—
Kaustra The state of being a bad wife (M.W.)

କ୍ୱଣ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । (ଅଳଙ୍କାରାଦି) କିଣି କିଣି ଶବ୍ଦ କରିବା—
Kwaṇ (root) 1. To jingle; to tinkle.
୨ । ଗୁଣ୍ ଗୁଣ୍ ଶବ୍ଦ କରିବା—2. To warble; to hum.
୩ । ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା—3. To produce a sound with a musical instrument.

କ୍ୱଣ—ସଂ. ବି. (କ୍ୱଣ୍ ଧାତୁ + ଅ)—କ୍ୱଣନ ୧, ୨ (ଦେଖ)
Kwaṇa Kwaṇana 1, 2 (See)

କ୍ୱଣନ—ସଂ. ବି. (କ୍ୱଣ୍ ଧାତୁ + ଅନ)—୧ । ଶବ୍ଦ—1. Sound.
Kwaṇana ୨ । ଝଣ ଝଣ ଶବ୍ଦ—
2. Jingling sound; twang.
୩ । ଛୋଟ ମାଟିହାଣ୍ଡି—3. A small earthen pot.
୪ । ବାଦ୍ୟଧ୍ୱନି—4. The sound or tone of any musical instrument.
୫ । ଛୋଟ ମୃତ୍‌ପାତ୍ର—5. Small earthen pot.

କ୍ୱଣିତ—ସଂ. ବି. (କ୍ୱଣ୍ ଧାତୁ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. ତ)—
Kwaṇita କ୍ୱଣନ ୧ ଓ ୨ (ଦେଖ)
Kwaṇana 1 and 2 (See)
ସଂ. ବିଣ—ଶବ୍ଦାୟମାନ—Sounded.

କ୍ୱତ୍ୟ—ସଂ. ଅ. (କ୍ୱ + ତ୍ୟ; ଭୁଲ—ଅହତ୍ୟ)—କେଉଁ ସ୍ଥାନର ?—
Kwaty Of what place ?

କ୍ୱଥ୍ (ଧାତୁ) —ସଂ—୧ । ସିଝାଇବା—1. To boil; to decoct.
Kwath (root) ୨ । ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରିବା—2. To digest.

କ୍ୱଥ—ସଂ. ବି. (କ୍ୱଥ୍ ଧାତୁ + ଅ)—କ୍ୱାଥ (ଦେଖ)
Kwatha Kwātha (See)

କ୍ୱଥନ—ସଂ. ବି. (କ୍ୱଥ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—ସିଝାଇବା—
Kwathana Boiling; decocting.

କ୍ୱଥିକ—ସଂ. ବି. (କ୍ୱଥ୍ ଧାତୁ + ଇକ)—ଦୁଧରେ ସିଝାପାଚନ—
Kwathika A decoction made with mlik.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଣ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୟ	ଚ୍ଛ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	●	ନ

କ୍ୱଥିତ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ୱଥ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ସିଦ୍ଧ; ସିଝା ଯାଇଥିବା—
Kwathita Boiled; decocted; stewed.
ସଂ. ବି—ମଧୁ ସହିତ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ୍ୟବିଶେଷ—
A spirituous liquor prepared with honey.

କ୍ୱାଚିତ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କ୍ୱଚିତ୍+କ)—ଅକସ୍ମାତ୍ ବା କ୍ୱଚିତ୍ ଦେଖାଯିବା—Found or met with occasionally or somewhere.
Kwāchitka
(କ୍ୱାଚିତ୍ଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କ୍ୱାଟର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କ୍ୱାର୍ଟର୍)—୧। ଚାରି ଗୋଟି ମାସର ସମାହାର—1. Quarter.
Kwāṭar
କାର୍ଟର
୨। (ଇ. କ୍ୱାର୍ଟର୍ସ୍)—ଭୃତ୍ୟ ଓ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ବସାଘର—2. Quarters of servants and officers.
କୁଆର୍ଟର

କ୍ୱାଟର୍ଲି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଇଂ. କ୍ୱାର୍ଟର୍ଲି)—ତ୍ରୈମାସିକ—
Kwāṭarli Quarterly.

କ୍ୱାଟର୍ସ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ବାସଗୃହ; ଖଣ୍ଡା—
Kwāṭars Quarters

କ୍ୱାଣ—ସଂ. ବି. (କ୍ୱଣ୍ ଧାତୁ+ଅ)—୧। ଶବ୍ଦ—1. Sound.
Kwāṇa
୨। ଝଣ ଝଣ ଶବ୍ଦ—2. Jingling sound.
୩। ବାଦ୍ୟଧ୍ୱନି—3. Sound of a musical instrument.

କ୍ୱାଥ—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ) (କ୍ୱଥ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Kwātha ଧୀର ନିଆଁରେ ସିଝାଯାଇଥିବା ଜଳ; ଜଳସିଦ୍ଧ ପାନୀୟ; ଯାଚନ—A decoction.
[ଦ୍ର—ଯେତେଗୁଡ଼ିଏ ଦ୍ରବ୍ୟର ଯାଚନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ହେବ ସେ ସମସ୍ତର ମିଳିତ ପରିମାଣ ଦୁଇ ତୋଳାରୁ ଅଧିକ ହେବ ନାହିଁ । ଏହି ଦୁଇ ତୋଳା ଦ୍ରବ୍ୟ ୩୨ ତୋଳା ଜଳରେ ସିଦ୍ଧ କରି ଚତୁର୍ଥାଂଶ (ଆଠ ତୋଳା) ଅବଶିଷ୍ଟ ଥିବ, ଓଲାଇ ଛାଣିବ—ଏହାକୁ କ୍ୱାଥ ବୋଲାଯାଏ ।]

କ୍ୟାଁ—ଗ୍ରା. ଅ—କିଆଁ; କାହିଁକି—
Kyāṅ Why; for what reason.
ଆହେ ମଙ୍ଗଳକେ ! ପୁଅମାନଙ୍କୁ କ୍ୟାଁ ପାଖ ପୂରିଅ ନାହିଁ—
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ ।

କ୍ୟାଟାଲଗ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କାଟାଲଗ୍ (ଦେଖ)
Kyāṭālag Kāṭālag (See)
କ୍ୟାଟାଲଗ
କ୍ୟାଟେଲଗ

କ୍ୟାଲେଣ୍ଡର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କାଲେଣ୍ଡର୍ (ଦେଖ)
Kyāleṇdar Kāleṇdar (See)
କ୍ୟାଲେଣ୍ଡର
କ୍ୟାଲେଣ୍ଡର

କ୍ରକଚ—ସଂ. ବି (କ୍ର=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+କର୍=ଶବ୍ଦ କରିବା+ଅ)—
Krakacha ୧। କରପତ୍ର; କରତ—1. A saw.
୨। କେତକ (ବୃକ୍ଷ) (ଦେଖ)
2. Ketaka (tree) (See)
୩। ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ସାଧନ—
3. An observance said of in Jōga.
୪। ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
4. Name of a musical instrument.

କ୍ରକଚଚ୍ଛଦ—ସଂ. ବି. (କ୍ରକଚ+ଛଦ)—କେତକୀ ଫୁଲ ଓ ଗଛ—
Krakachachchhada The screwpine (flower and tree) Pandanus Odoratissimus.

କ୍ରକଚପତ୍ର—ସଂ. ବି—ସାଗୁଆନ ଗଛ—
Krakachapatra The teak tree.

କ୍ରକଚପାଦ—ସଂ. ବି—ଛିଟିପିଟି—
Krakachapāda A lizard.

କ୍ରକଚପୃଷ୍ଠୀ—ସଂ. ବି - ପିଠିରେ କରତ ପରି କଣ୍ଟା ଥିବା ମାଛବିଶେଷ; କଉ—Cojus Cobojus (fish) with numerous small spines in the back).
Krakachapṛushṭhī

କ୍ରକଚିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କ୍ରକଚ+ଇକ)—କରତୀ—
Krakachika A sawyer (M. W.)

କ୍ରକର—ସଂ. ବି—୧। ଗୃହକରବିଶେଷ—
Krakara 1. A kind of partridge; Ardea Virgo.
୨। କରତ—2. A saw.
୩। କଣ୍ଟାର (ହରେଣୁପ୍ରଭୃତି ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
3. Capparis Aphylla.
୪। ଗରିବ ଲୋକ—4. A poor man.
୫। ରୋଗବିଶେଷ—5. A disease.

କ୍ରଞ୍ଚ—ଦେ. ବି—କ୍ରଞ୍ଚି (ଦେଖ)
Krañcha Krañchi (See)

କ୍ରଞ୍ଚି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ରୌଞ୍ଚ)—କ୍ରୌଞ୍ଚଦ୍ୱୀପ—
Krañchi An island of that name.
କ୍ରଞ୍ଚଦ୍ୱୀପରୁ ଗଙ୍ଗସାଗର ଯୁଗ ଗୁରୁ—ମାର୍କଣ୍ଡେୟପୁରାଣ ।

କ୍ରତୁ—ସଂ. ବି. (କୃ ଧାତୁ=କରିବା+ଅତୁ)—
Kratu ୧। ଯାଗ; ଯଜ୍ଞ—
1. A vedic sacrifice or offering; sacrificial rite.
୨। ପୂଜା—2. Worship.
୩। ଇନ୍ଦ୍ରିୟ—3. Organ of sense
୪। ବିଷ୍ଣୁ—4. Bishṇu.
୫। ଦଶ ଶ୍ରେଣୀ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ବିଶ୍ୱେଦେବା ବା ପ୍ରଜାପତି—
5. Name of a class of the ten Biswedebās or progenitors of mankind.
୬। ସପ୍ତର୍ଷିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
6. One of the seven sages.

ସାଧାରଣ ଯୋଗେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଭାବା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌର୍ଘ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ହ୍ରସ୍ୱ ବିସର୍ଗ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ଧା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବଟ୍ ଦେଖିବେ ।

୭ । ସପ୍ତର୍ଷିମଣ୍ଡଳର ନକ୍ଷତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
(ନକ୍ଷତ୍ର ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ)
7. One of the stars of the constellation Great Bear.

୮ । ଧୀଶକ୍ତି; ବୁଦ୍ଧି – 8. Intelligence.

୯ । ଭଗବତ ପ୍ରେରଣା —9. Inspiration.

୧୦ । ଶକ୍ତି; ସାମର୍ଥ୍ୟ —10. Power; ability.

୧୧ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—11. Plan; design; purpose.

୧୨ । ସଂକଳ୍ପ—12. Determination; resolution.

୧୩ । ପରାମର୍ଶ—13. Consultation.

କ୍ରତୁଦ୍ୱିଟ୍—ସଂ. ବି. (କ୍ରତୁ=ଯାଗ+ଦ୍ୱିଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Kratudwiṭ
୧ । ରାକ୍ଷସ—1. Demon.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଯାଗଭୂମିକୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ଯାଗରେ ବାଧା ଜନ୍ମାଉଥିବାରୁ ଏହି ନାମ ।]
୨ । ଇନ୍ଦ୍ର—2. Indra.
[ଦ୍ର—ଏକଶତ ଯାଗ କଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଇନ୍ଦ୍ରପଦ ପାଏ ବୋଲି ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ନାମ ଶତକ୍ରତୁ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଅନେକ ଯାଗ କରୁଥାଏ ତାହାର ଏକଶତ ସଂଖ୍ୟକ ଯାଗ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ସେ ଇନ୍ଦ୍ରପଦ ପାଇବ, ଏହି ଆଶଙ୍କାରେ ଇନ୍ଦ୍ର ଅସୁରମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକ ଉପାୟରେ ସେ ଲୋକର ଯଜ୍ଞ ଭଣ୍ଡୋର କରି-ଦିଅନ୍ତି, ତେଣୁ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ନାମ କ୍ରତୁଦ୍ୱିଟ୍ ।]

କ୍ରତୁଧ୍ୱଂସୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ରତୁ+ଧ୍ୱଂସିନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Kratudhwamsi (ଏ ଦକ୍ଷଯଜ୍ଞକୁ ଧ୍ୱଂସ କରିଥିବାରୁ)—ଶିବ; ମହାଦେବ—God Śiba.

କ୍ରତୁ ପୁରୁଷ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ମ. ପ. ତତ୍ପୁ; କ୍ରତୁଦ୍ୱାରା ଆବାହନ
Kratu purusha କରାଯିବା ପୁରୁଷ)—ବିଷ୍ଣୁ—
A name of Bishṇu.

କ୍ରତୁଭୁକ୍—ସଂ. ବି. (କ୍ରତୁ+ଭୁଜ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Kratubhuk (ଯଜ୍ଞରେ ଆହୁତି ଦିଆଯିବା ଦ୍ରବ୍ୟ ଦେବତାମାନେ ଭକ୍ଷଣ କରୁଥିବାରୁ)—ଦେବତା—A Deity.

କ୍ରତୁଭୁଜ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ରତୁଭୁକ୍)—କ୍ରତୁଭୁକ୍ (ଦେଖ)
Kratubhuja Kratubhuk (See)

କ୍ରତୁଭୁଜସରିତ୍—ଦେ. ବି—ଦେବନଦୀ; ଗଙ୍ଗା—
Kratubhujasarita The Ganges.
* କ୍ରତୁଭୁକ ସରିତ ସେ ଇନ୍ଦ୍ରଲୋକ । ଘାଳକୃଷ୍ଣ. ଉସକଲୋଳ ।

କ୍ରଥ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଛେଦନ କରିବା—1. To cut.
Krath (root) ୨ । ବିନାଶ କରିବା—2. To destroy.
୩ । ମାରିପକାଇବା—3 To kill.
୪ । ଆନନ୍ଦୋତ୍ସୁକ ହେବା—4. To rejoice; to revel.

କ୍ରଥକେଶିକ—ସଂ. ବି. (କ୍ରଥ୍ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କେଶ+
Krathakeśika ଇକ)—ଭାରତର ଦକ୍ଷିଣପଶ୍ଚିମସ୍ଥ ବିଦର୍ଭ ଦେଶ; ଆଧୁନିକ ବେରାର ଅଞ୍ଚଳ—The ancient name of the country of Berar.
[ଦ୍ର—ଦମୟନ୍ତୀ ଏହି ଦେଶ ରାଜାଙ୍କ କନ୍ୟା ଥିଲେ ବୋଲି ଏହାଙ୍କ ନାମ ବୈଦର୍ଭୀ; ସମ୍ଭବତଃ ପୂର୍ବେ ଏ ଦେଶବାସୀମାନେ ଲଣ୍ଡା ହୋଇଥିଲେ ବୋଲି ଏ ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି ।]

କ୍ରଥନ—ସଂ. ବି. (କ୍ରଥ୍ ଧାତୁ=ମାରଣ; ଛେଦନ+ଅନ)—
Krathana ୧ । ମାରଣ—1. Killing.
୨ । ଛେଦନ—2. Cutting; chopping.

କ୍ରଥନକ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—୧ । ପଞ୍ଚତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଉଷ୍ଟ୍ରର ନାମ—
Krathanaka 1. Name of a camel in the sanscrit fable of Pañchatantra.
୨ । କୃଷ୍ଣାଗୁରୁ—2. A black sort of Agallochum.

କ୍ରନ୍ଦ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । କାନ୍ଦିବା —1. To cry.
Krand (root) ୨ । ବିଳାପ କରିବା; ରଡ଼ିବା; କାନ୍ଦୁଣିବା—
2. To bewail; to lament; to mourn; to weep.
୩ । ଉଚ୍ଚୈଃ ସ୍ୱରରେ ଚିତ୍କାର କରିବା—
3. To cry out; to exclaim; to haloo.
୪ । (ଘୋଡ଼ା) ହ୍ରେଷାରବ କରିବା—4 To neigh.
୫ । ଗର୍ଜନ କରିବା; ରଡ଼ି ଶୁଡ଼ିବା—
5. To yell; to howl; to roar.
୬ । କଟ କଟ ହେବା—6. To creat.

କ୍ରନ୍ଦନ—ସଂ. ବି. (କ୍ରନ୍ଦ୍ ଧାତୁ=କାନ୍ଦିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Krandana ୧ । କାନ୍ଦଣା; ରୋଦନ—
1. Weeping; crying; lamenting.
୨ । ଆହ୍ୱାନ—2. Calling.
୩ । ବିରାଡ଼ି—3. A cat.
୪ । ପରସ୍ପର ବଳ କସିବାପାଇଁ ଡାକାଡାକି; ଆସ୍ଫାଳନ—
4. Challenging; mutual daring; defiance.

କ୍ରନ୍ଦିତ—ସଂ. ବି. (କ୍ରନ୍ଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତ)—କ୍ରନ୍ଦନ; କାନ୍ଦିବା—
Krandita Crying.
ସଂ. ବିଶ—୧ । କାନ୍ଦୁଥିବା—1. Crying.
୨ । ଡାକୁଥିବା—2. Calling.

କ୍ରପ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବିଳାପ କରିବା—
Krap (root) 1. To lament; to mourn.
୨ । ଦୟା ବହିବା; ସମବେଦନା ପ୍ରକାଶ କରିବା—
2. To pity; to compassionate.
୩ । ଯିବା—3. To go.
୪ । ବାସନା କରିବା—4. To long for; to desire.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ପ	ଉଥ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଥ	ଢ	ନ୍ତ

କ୍ରବ୍ୟ—ସଂ. ବି. (କ୍ରୁଶ୍ ଧାତୁ = ଛେଦନ କରିବା + ଯ)—
Krabya ୧ । ମାଂସ—1. Flesh.
୨ । କଞ୍ଚା ମାଂସ—2 Raw meat; carrion.

କ୍ରବ୍ୟଘାତନ—ସଂ. ବି. (କ୍ରବ୍ୟାର୍ଥ ଘାତନ ହୁଏ ଯାହାର)—ମୃଗ—
Krabyaghātana Deer.

କ୍ରବ୍ୟଭୁକ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କ୍ରବ୍ୟ + ଭୁଜ ଧାତୁ + କ୍ୱିପ୍. ୧ମା.୧ବ)—
Krabyabhuk ମାଂସାଶୀ—Carnivorous.
ସଂ.ବି—୧ । ରାକ୍ଷସ—1. Demon (who eats raw flesh).
୨ । ମାଂସାଶୀ ଜନ୍ତୁ—2. Carnivorous animal.

କ୍ରବ୍ୟାଦ୍—ସଂ.ବିଣ ଓ ବି.ପୁଂ. (କ୍ରବ୍ୟ = ମାଂସ + ଅଦ୍ ଧାତୁ = ଖାଇବା
Krabyād + କ୍ୱିପ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—କ୍ରବ୍ୟଭୁକ୍ (ଦେଖ)
Krabyabhuk (See)

କ୍ରବ୍ୟାଦ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି. (କ୍ରବ୍ୟ = ମାଂସ + ଅଦ୍ ଧାତୁ + ଅ)—
Krabyāda ୧ । କ୍ରବ୍ୟଭୁକ୍ (ଦେଖ)
1. Krabyabhuk (See)
ବେଧ କ୍ରବ୍ୟାଦେଗ ଶ୍ରୀରାମ ସଦେଶ ପାଇଣ ସ୍ୱଦେଶ ଜନ ।
ଉଣ୍ଣ. ବିଦେଶ୍ମଶବଳାସ ।
୨ । ଅଗ୍ନିଦେବ—2. Fire-god.

କ୍ରମ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଭ୍ରମଣ କରିବା—1. To walk.
Krama (root) ୨ । ଚାଲିବା—2. To step; to go.
୩ । ନିକଟକୁ ଯିବା—3. To go to; to approach.
୪ । ପାରହେବା—4. To go across; to cross over.
୫ । ଡେଇଁବା—5. To leap; to jump.
୬ । ଚଢ଼ିବା—6. To go up; to ascend;to chimb.
୭ । ଦଖଲ କରିବା; ଅଧିକାର କରିବା—
7. To occupy; to take possession.
୮ । ପହଞ୍ଚିବା—9. To reach upto.
୯ । ବଳିବା—9. To surpass; to excel.
୧୦ । ସମ୍ପାଦନ କରିବା; କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବା—
10. To accomplish; to fulfil.
୧୧ । ସଙ୍ଗମ କରିବା—11. To cohabit.
୧୨ । ଚେଷ୍ଟା କରିବା—
12. To strive after; to make effort for.

କ୍ରମ—ସଂ.ବି.—(କ୍ରମ୍ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + ଅ) – ୧ । ପାଦକ୍ଷେପ—
Krama 1. Step; pace.
୨ । ଧାରାବାହିକତା; ପର୍ଯ୍ୟାୟ; ଅନୁକ୍ରମ—
2. Order; succession; degree; grade; series.
୩ । ଗତି—3. Motion; course; going.
୪ । ପ୍ରକାର; ରୀତି—4. Mode; manner.
ତତ୍ପରତ୍ୱ ବଳ ବସ୍ତୁ ହେଉ, ଭଣ୍ଡଳ କ୍ରମ ଲା କେବଳ ନ ଲେ ।
କବିସମ୍ରାଟ୍. କବିତା ।
୫ । ରୀତି; ନିୟମ; ପଦ୍ଧତି—5 Method; rule.
ସାରୁ ମଣିମନଙ୍କୁ ମିଳିଲ ସେହି କ୍ରମ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିଗୋସ୍ୱାମୀ ଷ ଗୀତ ।
୬ । କରଣ; କରିବା—6. Doing; performance.
୭ । ଘଟଣା—7. Happening.
ଯେତେ ସ୍ୱଗୋତ୍ର ଦ୍ରୋହ ନ ଥାନ୍ତା ନାଥ ହେ
କିପାଇ ହୁଅନ୍ତା ଏ କ୍ରମ ହେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।
୮ । ରଚନା ପ୍ରଣାଳୀ—8. Arrangement in composition.
୯ । ଅବିଚ୍ଛେଦ—
9. Uninterrupted progress; series.
୧୦ । ଆରମ୍ଭ—10. Commencement.
୧୧ । ବଳ; ପରାକ୍ରମ; ବିକ୍ରମ—
11. Power; might; strength.
୧୨ । ବୈଦିକ ବିଧି—12. Sacred vedic precept.
୧୩ । ଚେଷ୍ଟା—13. Striving.
୧୪ । ଉଦ୍ୟମ; ଉଦ୍‌ଯୋଗ; ଯୋଗାଡ଼—
14. Preparation.
୧୫ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନାମ—15. A name of Bishnu.
୧୬ । ଆକ୍ରମଣ ପୂର୍ବରୁ ଛକି ବସିବା—16. A position taken by an animal before making a spring.
ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. କର୍ମ)—୧ । କାର୍ଯ୍ୟ—1. Act.
୨ । ଅଦୃଷ୍ଟ; ଭାଗ୍ୟ—2. Luck; fortune.
ଯେ ଯାହା କର୍ମ ଦେଇ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ନାନା ଫଳ । ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହସ୍ତୁତି ।

କ୍ରମକ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ରମ୍ ଧାତୁ + ଅକ)—୧ । ନିୟମିତ; ଧାରାବାହିକ—
Kramaka 1. Methodical; orderly.
୨ । ଗତି କରୁଥିବା—2. Going; proceeding.
ସଂ. ବି. ପୁଂ.—ଯେଉଁ ଛାତ୍ର ଧାରାବାହିକ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରେ—
A student who goes through a regular course of studies.

କ୍ରମଜ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଗ୍ରହର କ୍ରମିକ ବକ୍ର ଗମନ—
Kramajyā The gradual curving motion or declention of a planet.

କ୍ରମଣ—ସଂ. ବି. (କ୍ରମ୍ ଧାତୁ + ଅନ)—୧ । ପାଦକ୍ଷେପ—
Kramana 1. Walking; pacing; stepping.
୨ । ଚରଣ—2. Legs; feet.
୩ । ଘୋଡ଼ା—3. A horse (M. W.)

କ୍ରମତଃ—ସଂ. ଅ.—କ୍ରମଶଃ (ଦେଖ)
Kramatah Kramaśah (See)

କ୍ରମଦୀପିକା—ଦେ. ବି.—ବୈଷ୍ଣବ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—
Kramadīpikā Name of a Baishnaba treatise.
ସ୍ମରଦା ଚଳକ ଚକ୍ରେ, କ୍ରମଦୀପିକାକ୍ରମ ଅଦ୍ୟକ୍ରେ ।
ପ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପୂର୍ବତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

କ୍ରମନିମ୍ନ—ସଂ. ବିଣ.—(କ୍ରମ + ନିମ୍ନ)—ଗଡ଼ାଣିଆ—
Kramanimna Sloping; of a gradual descent.
(କ୍ରମନିମ୍ନତା—ବି)

କ୍ରମନିମ୍ନତା—ସଂ. ବି. (କ୍ରମନିମ୍ନ + ଭାବ. ତା)—ଗଡ଼ାଣି—
Kramanimnatā Gradual descent.

କ୍ରମ ପାଠ—ସଂ.ବି.—ପୁସ୍ତକର ମୂଳରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଧାରାବାହିକ ପଠନ-
Krama pāṭha Serial reading of a text.

କ୍ରମବିକାଶ—ସଂ. ବି.—(କ୍ରମ + ବିକାଶ)—କ୍ରମୋନ୍ନତି—
Kramabikāśa Gradual development.

କ୍ରମଭଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; କ୍ରମ+ଭଙ୍ଗ)—୧ । ନିୟମ ଭଙ୍ଗ—
Kramabhaṅga 1. An interruption in a methodical arrangement.
୨ । ଅନିୟମ—2. Irregularity.

କ୍ରମଶ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—(ସଂ. କ୍ରମଶଃ)—କ୍ରମେ କ୍ରମେ—
Kramaśa By degrees; by and by.

କ୍ରମଶଃ—ସଂ. ଅ. (କ୍ରମ + ଶଃ)—୧ । କ୍ରମେ କ୍ରମେ—
Kramaśaḥ 1. By and by.
୨ । ଅନୁକ୍ରମେ; ପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ରମେ—2. In due order or succession; seriatim.
୩ । ଧୀରେ ଧୀରେ—3. By degrees.
୪ । ଶନୈଃ ଶନୈଃ; ହାଉଲେ ହାଉଲେ—4. Slowly.
୫ । ଗୋଟି ଗୋଟି କରି—5. Item by item.
ଦେ. ଅ - କୌଣସି ରଚନା ବା ବିଷୟ ଏକ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଶେଷ ନ ହେଲେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ବାକି ବିଷୟ ରହିଲା, ଏ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଏ ବିଷୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା ନାହିଁ—ଏହି ଅର୍ଥ ବୁଝାଇବା ପାଇଁ ଲେଖକ ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରବନ୍ଧ ଶେଷରେ 'କ୍ରମଶଃ' ଲେଖନ୍ତି—
A term 'to be continued' meaning to be continued in a future essay or issue (applied in cases of incomplete essays or subjects).

କ୍ରମଶରେ—ଗ୍ରା. ଅ—କ୍ରମଶଃ (ଦେଖ)
Kramaśare Kramaśaḥ (See)
କରମ କରୁଥିଲେ କ୍ରମଶରେ କାର୍ଯ୍ୟ
ଅବଶ୍ୟ ତ ହୁଅଇ ସୁଖଷ୍ଟି ରଚନା । କୃଷ୍ଣଙ୍କ ମହାଭାରତ. ବନ ।

କ୍ରମଶେ—ଗ୍ରା. ଅ. (ସଂ. କ୍ରମଶଃ)—କ୍ରମଶଃ; କ୍ରମେ କ୍ରମେ—
Kramaśe Gradually.
ବିଧ୍ୱଂସନ ତମସ କ୍ରମଶେ, ବିକଚ୍ଛିନ ଇନ୍ଦ ହୋଇ ଥାଏ ।
ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

କ୍ରମାଗତ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ରମ + ଆଗତ)—
Kramāgata ୧ । କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଆଗତ—
1. Come in order or due succession.
୨ । ଅବିଚ୍ଛେଦରେ ଆଗତ; ପରମ୍ପରାକ୍ରମେ ଆଗତ—
2. Successive; uninterrupted.
୩ । ପୈତୃକ—3. Heriditary.
୪ । ପିତୃପିତାମହକ୍ରମେ ପ୍ରାପ୍ତ—
4. Inherited lineally.

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ପୁନଃ ପୁନଃ—
1. Continually.
୨ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି—
2. Repeatedly; over and over.
୩ । ସର୍ବଦା—3. Constantly.

କ୍ରମାନୁଯାୟୀ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ରମ + ଅନୁଯାୟୀ)—
Kramānuyāyī ଧାରାବାହିକ—
Following a method; methodical.

କ୍ରମାନୁସାର—ସଂ. ବି—୧ । ଧାରାବାହିକତା—
Kramānusāra 1. Regular order.
୧ । ଧାରାବାହିକ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—
2. Due arrangement.

କ୍ରମାନୁସାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କ୍ରମ + ଅନୁସାରୀ)—ଧାରାବାହିକ—
Kramānusārī Following a method; methodical.
(କ୍ରମାନୁସାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କ୍ରମାନୁସାରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ରମେ—
Kramānusāre In order of succession.

କ୍ରମାନ୍ୱୟ—ସଂ. ବି. (କ୍ରମ + ଅନ୍ୱୟ)—
Kramānwaya ପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ରମ; ଧାରାବାହିକରୂପେ; ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ହେବା—
Regular order of a series.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ପୂର୍ବ ପୁରୁଷଙ୍କଠାରୁ ଧାରାବାହିକରୂପେ ଗତ ଆସୁଥିବା—
1. Coming from one's ancestors in regular succession.
୨ । ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ରୂପେ ସିଂହାସନ ପ୍ରାପ୍ତ—
2. One who has ascended the throne by inheritance.

କ୍ରମାନ୍ୱୟରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ନିୟମିତରୂପେ; ପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ରମେ; ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ—
Kramānwayare In serial order.

କ୍ରମାୟାତ—ସଂ. ବିଣ—କ୍ରମାଗତ (ଦେଖ)
Kramāyāta Kramāgata (See)

କ୍ରମିକ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ରମ + ଇକ)—
Kramika ୧ । ଧାରାବାହିକ—
1. Gradual; serial.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦ୍ୱିସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

୨ । କ୍ରମାଗତ (ଦେଖ)
2. Kramāgata (See)

କ୍ରମୁ—ସଂ. ବି. (କ୍ରମ+ଉ)—
Kramu ୧ । ଗୁବାକ ବା ଗୁଆ ଗଛ—
1. The betelnut tree.
୨ । ଗୁଆ—2. Betelnut; Areca nut; Areca Fanfel or Catechu.

କ୍ରମୁକ—ସଂ. ବି. (କ୍ରମ+ଉକ)—
Kramuka ୧ । କ୍ରମୁ (ଦେଖ)
1. Kramu (See)
୨ । ତୁଁତ ଗଛ; ତ୍ରୁଣ୍ଡଦାରୁ—
2. The Mulberry tree; Morus Indica. (M.W.)
୩ । ଭଦ୍ର ମୁସ୍ତକ; ନାଗର ମୁଥା—
3. Cyperus Rotundus.
୪ । ପଟ୍ଟିକା ଲୋଧ୍ରବୃକ୍ଷ—
4. The red variety of Lodhra tree.
୫ । କପାଗଛର ଫଳ; କପାଚକଡ଼ା—
5. The fruit of the cotton tree (M. W.)

କ୍ରମେ—ଦେ. ଅ (ସଂ. କ୍ରମଶଃ)—କ୍ରମଶଃ (ଦେଖ)
Krame Kramaśaḥ (See)

କ୍ରମେଲ—ସଂ. ବି. (କ୍ରମ+ଏଲ; ଭୁଲ; ଇଂ. କାମେଲ୍)—ଉଷ୍ଟ୍ର; ଓଟ—
Kramela Camel.

କ୍ରମେଲକ—ସଂ. ବି. (କ୍ରମ+ଏଲ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଉଷ୍ଟ୍ର; ଓଟ—
Kramelaka Camel.

କ୍ରମୋଢ଼ା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (କ୍ରମ+ଉଢ଼ା)—ବଡ଼ ଭଉଣୀମାନଙ୍କ ବିବାହ ପରେ ବିବାହିତା (ସାନ ଭଉଣୀ)—
Kramordhā Married in order i. e. not before an elder sister.

କ୍ରମୋଦ୍ବେଗ—ସଂ. ବି—ବଳଦ—
Kramodbega An ox (M. W.)

କ୍ରମୋନ୍ନତି—ସଂ. ବି. (କ୍ରମ+ଉନ୍ନତି)—
Krambnnati Gradual development.
(କ୍ରମୋନ୍ନତ—ବିଣ)

କ୍ରମ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ରମ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ଚିକିତ୍ସିତ ହେବା ଯୋଗ୍ୟ—
Kramya To be treated or attended medically.

କ୍ରୟ—ସଂ. ବି. (କ୍ରୀ ଧାତୁ=କିଣିବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । କିଣିବା—
Kraya 1. Purchasing; buying.
(ବିକ୍ରୟ—ବିପରୀତ) ୨ । କିଣା ମୂଲ୍ୟ; କିରସମନ—
(କ୍ରୀତ—ବିଣ) 2. Purchase price (M. W.)

କ୍ରୟଣ—ସଂ. ବି. (କ୍ରୀ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—କିଣିବା କାର୍ଯ୍ୟ—
Krayaṇa Buying; purchasing.

କ୍ରୟଣକ—ସଂ. ବି—କିଣା ହେବା ଯୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁ; ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ—
Krayaṇaka Any purchasable object; ware.

କ୍ରୟବିକ୍ରୟ—ସଂ. ବି. (ବିପରୀତ ସହଚର; କ୍ରୟ+ବିକ୍ରୟ)—
Krayabikraya ୧ । କିଣିବା ବିକ୍ରି—
1. Purchase and sale.
୨ । ବାଣିଜ୍ୟ; ବ୍ୟବସାୟ—
2. Business; trade.
ଦେ. ବି. (ଗଣିତ)—କ୍ରୟ ବିକ୍ରୟାଦିସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଧାରା—
(arithmetic) Method of solving questions regarding sale and purchase.

କ୍ରୟବିକ୍ରୟିକ—ସଂ. ବି—ବ୍ୟବସାୟୀ; ବଣିକ—
Krayabikrayika Trader; merchant.

କ୍ରୟଭୋଗ—ଦେ. ବି. (କଚରିଆ ଭାଷା)—ସମ୍ପତ୍ତି କିରିଥିବା ହେତୁ ଭୋଗକରଣ—
Krayabhoga Enjoyment of property by virtue of having purchased it from the vender.
[ଦ୍—ଏ ଶବ୍ଦ କବାଲାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଯଥା—ଏ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ତୁମ୍ଭେ ମୁସ୍ତରୀ କ୍ରୟଭୋଗେ ଦଖଲକାର ହେବ ।]

କ୍ରୟଭୋଗେ—ଦେ. ଅ. (କଚରିଆ ଭାଷା)—କବାଲାରେ ବାୟା (ବିକ୍ରେତା) ମୁସ୍ତରି (କ୍ରେତା)ଙ୍କୁ ଲେଖିଦିଏ ଯେ ଆପଣ ବିକ୍ରୟ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ 'କ୍ରୟଭୋଗେ' ଦଖଲ କରିବେ, ଅର୍ଥାତ୍ 'କିଣିବା ହେତୁ ଭୋଗ କରିବା-ଦ୍ୱାରା' ଦଖଲ କରିବେ—A term used in sale-deeds of lands—'By enjoying the property by virtue of purchase'.

କ୍ରୟିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କ୍ରୀ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇକ)—
Krayika କ୍ରେତା; ଯେ କିଣେ—
(କ୍ରୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Purchasing; buying.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । କିଣିବା ଲୋକ; ଖରିଦଦାରୁ—
1. Purchaser; buyer.
୨ । ବେପାରୀ; ବଣିକ—
2. Trader; merchant.

କ୍ରୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—କ୍ରେତା; ଯେ କିଣେ—
Krayī Buying; purchasing.
(କ୍ରିୟିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କ୍ରଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ରୀ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Krajya ୧ । କିଣିବା ଯୋଗ୍ୟ—
1. Fit to be purchased.
୨ । ଲୋକେ କିଣିବା ପାଇଁ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ହାଟରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ—
2. Exhibited for sale in the market.

ସାଧାରଣ ଉଚ୍ଚାରଣ ଅପର ସ୍ୱରାରେ ଲୁପ୍ତ ୧ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ର। ଏବଂ ୨ ଅକ୍ଷରବିଶିଷ୍ଟ ଓ ମାତ୍ରା ଶବ୍ଦରେ ପ୍ରଭେଦ ଉଚ୍ଚାରଣ ଦିଆଯାଇଛି। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଅକ୍ଷର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଲଘୁ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଅକ୍ଷର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୃଷ୍ଣ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ୍ଣ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଜୁନ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଜ୍ଜ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଭ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ଭ୍ୟ' ଦେଖିବେ।

କ୍ରଶ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କ୍ରସ୍)—
Kraś ୧। ସ୍ଥୂଳ ଚିହ୍ନ ଯାହା ଯୋଡ଼ା ଯାଇଥିବା କାଠ—
କ୍ରସ 1. A cross.
କ୍ରୁସ [ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ରୋମ୍‌ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ ଏହା ଅପରାଧୀମାନଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା। ଏଥିର ଗୋଟିଏ ବାହୁକୁ ଭୂମିରେ ପୋତି ସେଥିର ଲମ୍ବ କାଠରେ ମନୁଷ୍ୟର ମୁଣ୍ଡ ଓ ଲାହୁଠାରେ କଣ୍ଟା ବାଡ଼େଇ ଆଡ଼କାଠରେ ମନୁଷ୍ୟର ଦୁଇ ହାତକୁ ମେଲାଇ ଦୁଇ ହାତରେ କଣ୍ଟା ମାରି ମନୁଷ୍ୟକୁ ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ରଖି ମାରି ପକାଉଥିଲେ। ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କୁ ଏହି କ୍ରଶ୍‌ରେ ହତ୍ୟା କରାଯାଇଥିଲା। କ୍ରଶ୍ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କର ପବିତ୍ର ଧର୍ମ-ଚିହ୍ନ। ଏହା ଯୀଶୁଙ୍କର ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଜୀବନ ଦାନ କରିଥିବାର ନିଦର୍ଶନ।]
କ୍ରସ ୨। ମକଦମାରେ ଅପର ପକ୍ଷର ଓକିଲଙ୍କଦ୍ୱାରା
କ୍ରାସ ସାକ୍ଷୀର ଜେରା—
2. Cross-examination.

କ୍ରଶ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଇଂ. କ୍ରସ୍)— ଜେରା କରିବା—
Kraś karibā To cross-examine.
କ୍ରସ୍ କରା
କ୍ରାସ କରନା

କ୍ରଶ୍ ସେକ୍ସନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କ୍ରସ୍ + ସେକ୍ସନ୍)—
Kraś seksan କୌଣସି କୋଠାର ତଳଚିତ୍ରର ପ୍ଲାନ୍‌ରେ ଆଡ଼
କ୍ରସସେକ୍ସନ ଭାଗରେ ଗୋଟିଏ ଶାର ଟାଣି ସେହି ଗାର
କ୍ରାସସେକ୍ସନ ପାଖରେ କାଟି ଦେଲେ କୋଠାଟି ଉପର ଦେଖା-ଯିବ, ନକ୍ସାରେ ତହିଁର ଯେଉଁ ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରାଯାଇ-ଥାଏ—Cross-section of the plan of a map.

କ୍ରଶିତ—ସଂ. ବିଣ. (କୃଶ ଧାତୁ ; ଶୀର୍=କ୍ରଶି ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—
Kraśita ଶୀର୍ଣ୍ଣ—Emaciated; made thin.

କ୍ରଶିମା—ସଂ. ବି. (କୃଶ ଧାତୁ + ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ; ଭୁଲ—ଦ୍ରଢ଼ିମା, ମ୍ରଦିମା)—କୃଶତା; କାର୍ଶ୍ୟ—
Kraśimā Leanness; imaciation.

କ୍ରଶିଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. (କୃଶ + ଅତ୍ୟନ୍ତାର୍ଥେ. ଇଷ୍ଠ)—
Kraśishṭha • କୃଶତମ; ଅତ୍ୟନ୍ତ କୃଶ—
Very lean; thinnest.

କ୍ରଶୀୟାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କୃଶ + ଅପେକ୍ଷାର୍ଥେ ଈୟସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Kraśiyān ଅପେକ୍ଷାକୃତ କୃଶ—Thinner; very thin.
(କ୍ରଶୀୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କ୍ରାକଚିକ—ସଂ. ବି. (କ୍ରକଚ + ଇକ)—କରତୀ—
Krākachika A sawyer.

କ୍ରାଥ—ସଂ. ବି. (କ୍ରଥ୍ ଧାତୁ + ଅ)—ହତ୍ୟା; ମାରଣ—
Krātha Murder; killing.

କ୍ରାନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ରମ୍ ଧାତୁ + ତ)—୧। (+କର୍ମ.ତ) ପଦଦଳିତ—
Krānta 1. Trodden.
୨। (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ଅତିକ୍ରାନ୍ତ—2. Passed over.
୩। ନିଷ୍କ୍ରାନ୍ତ—3. Gone.
ସଂ ବି. ୧। (+ ଭାବ. ତ)—ପଦକ୍ଷେପ; ପାନ୍ଥଣ୍ଡ—
1. Foot-step.
୨। ଗମନ—2. Going.
୩। (+ କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ଅଶ୍ୱ—3. Horse.
୪। ଅତିକ୍ରମଣ—4. Passing.
୫। (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର କୌଣସି ଗ୍ରହକୁ ସଂକ୍ରମଣ—
5. The conjunction of the moon with a planet.
ଦେ. ବି—ଏକ କଡ଼ାର ତିନି ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ—
One third of a kaurdi money.
[ଦ୍ର—ତିନି କ୍ରାନ୍ତିରେ ଏକ କଡ଼ା ହୁଏ।]

କ୍ରାନ୍ତି—ସଂ. ବି. (କ୍ରମ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ତି)—୧। ଅତିକ୍ରମଣ—
Krānti 1. Stepping over; passing over.
୨। ଆକ୍ରମଣ—2. Attack.
୩। ପାନ୍ଥଣ୍ଡ; ପଦକ୍ଷେପ—3. Step.
୪। ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଅୟନବୃତ୍ତର ବାଙ୍କ—
4. Ecliptic declention.
୫। ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଅୟନ ବୃତ୍ତ—5. The ecliptic.
୬। ଗତି; ଗମନ—6. Motion; going.
୭। ଗ୍ରହର ଅୟନ ରେଖା—
7. Declention of a planet.
୮। (ଭୂଗୋଳ ପରିଭାଷା) ଆକାଶରେ ବିଷୁବବୃତ୍ତଠାରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦୂରରେ କ୍ରମବକ୍ର କଳ୍ପିତ ବୃତ୍ତର ଉତ୍ତର ଓ ଦକ୍ଷିଣରେ ଅୟନକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିଥିବା ଅନ୍ତର—
8. (geography) Ecliptic; the tropics.
[ଦ୍ର—ଉତ୍ତର ଦିଗର କଳ୍ପିତସୀମାନ୍ତ ବୃତ୍ତକୁ କର୍କଟକ୍ରାନ୍ତି Tropic of Cancer ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରେ କଳ୍ପିତ ସୀମାନ୍ତ ବୃତ୍ତକୁ ମକର କ୍ରାନ୍ତି Tropic of Capricorn କହନ୍ତି।]
ଦେ. ବି—କ୍ରାନ୍ତି; ଏକ କଡ଼ାର ତିନିଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ—
One third of a bit of Kaurdi.

କ୍ରାନ୍ତିକକ୍ଷ—ସଂ. ବି—କ୍ରାନ୍ତିବୃତ୍ତ (ଦେଖ)
Krāntikaksha Krāntibṛutta (See)

କ୍ରାନ୍ତିପାତ—ସଂ. ବି. (କ୍ରାନ୍ତି + ପାତ)—(ଗଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷ)—
Krāntipāta ଆକାଶରେ ବିଷୁବବୃତ୍ତ ଓ କ୍ରାନ୍ତିବୃତ୍ତମାନଙ୍କର ପରସ୍ପର ମିଳନ ବା ସଂକ୍ରମଣ—(astronomy) The intersection of the ecliptic and the equinoctial circles.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଈଷତ୍ ସ୍ପୃଷ୍ଟ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ୍ଚ	ଜ	ଜ୍ଝ	ଡ଼	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ଓ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଡ଼ଅ	ଣ	ନ

କ୍ରାନ୍ତିବଳୟ—ସଂ. ବି. (ଭୂଗୋଳ)—କ୍ରାନ୍ତିବୃତ୍ତ (ଦେଖ)
Krāntibalaya Krāntibṛutta (See)

କ୍ରାନ୍ତିବୃତ୍ତ—ସଂ. ବି. (ଭୂଗୋଳ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଗତି ଯୋଗୁଁ ପୃଥିବୀ-ଗୋଲକର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ କଳ୍ପିତ ଡମ୍ବାକାର ବୃତ୍ତ—
Krāntibṛutta 1. The ecliptic.
୨ । କର୍କଟ କ୍ରାନ୍ତି ଓ ମକର କ୍ରାନ୍ତି ମଧ୍ୟରେ କଳ୍ପିତ ଭୂଭାଗ; ଗ୍ରୀଷ୍ମପ୍ରଧାନ-ମଣ୍ଡଳ—2. The tropics; the tropical zone.

କ୍ରାନ୍ତିମଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି. (ଭୂଗୋଳ)—କ୍ରାନ୍ତିବୃତ୍ତ (ଦେଖ)
Krāntimaṇḍala (geography) Krāntibṛutta (See)

କ୍ରାନ୍ତୁ—ସଂ. ବି (କ୍ରମ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତୁ)—ପକ୍ଷୀ—
Krāntu Bird (Apte).

କ୍ରାମିକ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କ୍ରମିକ)—କ୍ରମିକ (ଦେଖ)
Krāmika Kramika (See)

କ୍ରାୟକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କ୍ରୀ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Krāyaka ୧ । ଖରିଦଦାର; କ୍ରେତା—1. Purchaser.
(କ୍ରାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବେପାରୀ; ବଣିକ—
2. Trader; merchant.

କ୍ରାୟିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କ୍ରୀ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇକ)—
Krāyika କ୍ରାୟକ (ଦେଖ)
(କ୍ରାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Krāyaka (See)

କ୍ରିତନ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. କୀର୍ତ୍ତନରୁ ଅପଭ୍ରଂଶ)—
Kritana (etc) କୀର୍ତ୍ତନ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kīrtana etc. (See)

କ୍ରିମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଲଂ. କ୍ରୀମ୍)—
Krim ଦୁଧ ସର; ଦୁଧ ସର ଭଳି ପଦାର୍ଥ—
Cream.
(ଯଥା—ଆଇସ୍ କ୍ରିମ୍ ।)

କ୍ରିମି—ସଂ. ବି. (କ୍ରମ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—
Krimi କୃମି (ଦେଖ)
Kṛumi (See)

କ୍ରିୟ—ସଂ. ବି—ମେଷ ରାଶି—
Kriya The zodiacal sign Aries.

କ୍ରିୟମାଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କୃ ଧାତୁ + ଶାନଚ୍)—
Kriyamāṇa ଯାହା କରା ହେଉ ଅଛି—
(କ୍ରିୟମାଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) Which is being done.

କ୍ରିୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କୃ ଧାତୁ + ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Kriyā ୧ । (+ ଭାବ. ଅ)—କରଣ; କରିବା—
1. Doing; acting.
୨ । (+ କର୍ମ. ଅ)— କାର୍ଯ୍ୟ—
2. An cat; action.
୩ । ସମ୍ପାଦନ—
3. Performance; accomplishment.
୪ । ବୈଦିକ କର୍ମ—
4. Vedic ceremony or rite.
୫ । ବୈଦିକ ଆଚାର—
5. Conduct enjoined by the Bedas.
୬ । ସତ୍କାର୍ଯ୍ୟ; ପୁଣ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ—
6. Pious act; meritorious work
୭ । ପରିଶ୍ରମ—7. Labour.
୮ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଧାତୁର ଅର୍ଥ—
8. (grammar) The meaning of a root.
୯ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଧାତୁର ଅର୍ଥ ବାଚକ ପଦ—
9. (grammar) Verb; a word expressing the meaning of a root.

[ଦ୍ର—ବ୍ୟାକରଣରେ ଧାତୁର ଅର୍ଥକୁ କ୍ରିୟା କହନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତ-ଭାଷାର ଦା, କୃ, ପଠ୍ ପ୍ରଭୃତିକୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଦେ, କର୍ ଓ ପଢ଼୍ ରୂପରେ ଧାତୁ ବୋଲି ପରିଚୟ କରାଯାଏ । କାଳ, ବଚନ, ପୁରୁଷ ଓ ବାଚ୍ୟ ଭେଦରେ ଓଡ଼ିଆରେ କ୍ରିୟାର ଆକୃତି ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୁଏ । ଧାତୁରେ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଭେଦ ଅନୁସାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୋଗ ହୋଇ କ୍ରିୟାର ରୂପ ହୁଏ । କ୍ରିୟାର କାଳ ପ୍ରଧାନତଃ ତିନି ଗୋଟି—ବର୍ତ୍ତମାନ, ଭୂତ ବା ଅତୀତ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ୍ । କର୍ତ୍ତାର ଯେଉଁ ବଚନ, ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ହୋଇ ଥାଏ କ୍ରିୟାର ସେହି ବଚନ ଓ ସେହି ପୁରୁଷ ହୁଏ । ତେଣୁ ଏକ ବଚନ ଓ ବହୁବଚନ ଭେଦରେ ଏବଂ ପ୍ରଥମ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଓ ତୃତୀୟ ପୁରୁଷ ଭେଦରେ କ୍ରିୟା-ରୂପର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଲିଙ୍ଗଭେଦରେ କ୍ରିୟାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ସକର୍ମକ ଓ ଅକର୍ମକ ଭେଦରେ ଧାତୁ ଯେପରି ଦ୍ୱିବିଧ କ୍ରିୟା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଦ୍ୱିବିଧ । 'ରାମ ଭାତ ଖାଇଅଛି'—ଏ ବାକ୍ୟରେ ଖାଇଅଛି ସକର୍ମକ କ୍ରିୟା, 'ରାମ ଶୋଇବ'—ଏ ବାକ୍ୟରେ 'ଶୋଇବ' ଅକର୍ମକ କ୍ରିୟା । ଏ ବାକ୍ୟରେ କର୍ମ ନାହିଁ; ତେଣୁ 'ଶୋଇବ' ଅକର୍ମକ ଅଟେ । କୌଣସି କ୍ରିୟାର କରାଇବା ଅର୍ଥ-ବୋଧକ ରୂପକୁ ଣିଜନ୍ତ ବା ପ୍ରେରଣାର୍ଥକ କ୍ରିୟା କହନ୍ତି । 'ମା ପୁଅକୁ ଚନ୍ଦ୍ର ଦେଖାଉ ଅଛନ୍ତି'—ଏ ବାକ୍ୟରେ 'ଦେଖାଉଅଛନ୍ତି' ଣିଜନ୍ତ କ୍ରିୟା । 'ଅକର୍ମକ' କ୍ରିୟାକୁ ଣିଜନ୍ତ କଲେ ତାହା ସକର୍ମକ ହୋଇ ଯାଏ ଓ 'ସକର୍ମକ' କ୍ରିୟାକୁ ଣିଜନ୍ତ କଲେ ତାହା ଦ୍ୱିକର୍ମକ ହୋଇ ଯାଏ । ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଉଦାହରଣରେ 'ଦେଖାଯାଉଅଛି' ସକର୍ମକ ଦେଖିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ଆକୃତି, 'ପୁଅ' ଓ 'ଚନ୍ଦ୍ର' ତାହାର ଦୁଇଟି କର୍ମ । 'ମା ପୁଅକୁ ଶୁଆଉଅଛନ୍ତି' ଏ ବାକ୍ୟରେ ଅକର୍ମକ 'ଶୋଇବା' କ୍ରିୟା ଣିଜନ୍ତରେ ସକର୍ମକ ହୋଇଅଛି । 'ପୁଅକୁ' ତାହାର କର୍ମ ।

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ସ୍ୱରାରେ ମଧ୍ୟ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଟୁ' ଦେଖିବେ ।

କେତେକ ସକର୍ମକ କ୍ରିୟା ଅଣୀଜନ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ ଦୁଇଟି କର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି ଥାଏ । ଯଥା—'ଗୁରୁ ଶିଷ୍ୟକୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲେ' ଏଠାରେ ପଚାରିବା କ୍ରିୟା ଦ୍ୱିକର୍ମକ ।

ଅସମାପିକା ଓ ସମାପିକା ଭେଦରେ ମଧ୍ୟ କ୍ରିୟା ଦ୍ୱିବିଧ । ଯେଉଁ କ୍ରିୟାର ପ୍ରୟୋଗରେ ବାକ୍ୟ ସମାପ୍ତ ହୋଇ ଯାଏ ତାହା ସମାପିକା, ଯଥା ରାମ ଶୋଇଲେ । ମାତ୍ର ଯେଉଁ କ୍ରିୟାର ପ୍ରୟୋଗରେ ବାକ୍ୟ ସମାପ୍ତ ନ ହୋଇ ସମାପ୍ତି ନିମିତ୍ତ ଅନ୍ୟ କ୍ରିୟାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରେ ତାହା ଅସମାପିକା କ୍ରିୟା ଯଥା—ରାମ ଭାତ ଖାଇ ଶୋଇଲେ, ଏଠାରେ 'ଖାଇ' ଅସମାପିକା କ୍ରିୟା ।

ଓଡ଼ିଆରେ କ୍ରିୟାର ବାଚ୍ୟ ଦୁଇଗୋଟି—(୧) କର୍ତ୍ତୃବାଚ୍ୟ ଓ (୨) କର୍ମବାଚ୍ୟ । ଓଡ଼ିଆରେ ଭାବବାଚ୍ୟ ନାହିଁ । କର୍ତ୍ତୃବାଚ୍ୟରେ କର୍ତ୍ତାଠାରେ ପ୍ରଥମା ବିଭକ୍ତି ଓ କର୍ମରେ ଦ୍ୱିତୀୟା ବିଭକ୍ତି ହୁଏ ଏବଂ କ୍ରିୟା କର୍ତ୍ତାକୁ ଅନୁସରଣ କରେ ମାତ୍ର କର୍ମବାଚ୍ୟରେ କର୍ତ୍ତାଠାରେ ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତି ଓ କର୍ମରେ ପ୍ରଥମା ବିଭକ୍ତି ହୁଏ ଏବଂ କ୍ରିୟା କର୍ମକୁ ଅନୁସରଣ କରେ । 'ଧୋବା କାଠ ଚିରୁଅଛି, ଏହା କର୍ତ୍ତୃବାଚ୍ୟର ବାକ୍ୟ, 'ଧୋବାଦ୍ୱାରା କାଠ ଚିରାହେଉଅଛି', ଏହା କର୍ମବାଚ୍ୟର ବାକ୍ୟ ।

ବାକ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ କର୍ତ୍ତା, କର୍ମ, କରଣ, ସମ୍ପ୍ରଦାନ, ଅପାଦାନ ଓ ଅଧିକରଣ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାରକ କ୍ରିୟା ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୱିତ ହୁଏ । କ୍ରିୟା-ସଙ୍ଗେ ସମ୍ବନ୍ଧ ବା ଅନ୍ୱୟ ଥିବାରୁ ଏ ଗୁଡ଼ିକ କାରକ ନାମରେ ଅଭିହିତ ହୁଅନ୍ତି ।

ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ମୂଳ କ୍ରିୟାର ସଂଖ୍ୟା ସ୍ୱଳ୍ପ ଥିବାରୁ କ୍ରିୟାବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ ଓ ବିଶେଷଣ ସଙ୍ଗେ କରିବା ଓ ହେବା କ୍ରିୟା ଯୋଗ କରି କ୍ରିୟା ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଏ । ସଂସ୍କୃତରେ 'ସ ତଂ ଶାସ୍ତି'— ଓଡ଼ିଆରେ 'ଶାସ୍' ଧାତୁର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରୂପର ପ୍ରୟୋଗ ନ ଥିବାରୁ କ୍ରିୟା-ବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ 'ଶାସନ' ସଙ୍ଗେ 'କରୁଅଛନ୍ତି' କ୍ରିୟା ଯୋଗ କରାଯାଇ 'ସେ ତାଙ୍କୁ ଶାସନ କରୁଅଛନ୍ତି, ଏହିପରି ବାକ୍ୟ ହେଲା । ସେହିପରି 'ବର୍ଷାସୁ ଗୃହମିଦମନଶ୍ୟତ୍' ଓଡ଼ିଆରେ 'ନଶ୍' ଧାତୁର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରୂପର ପ୍ରୟୋଗ ନ ଥିବାରୁ କ୍ରିୟାବାଚକ ବିଶେଷଣ 'ନଷ୍ଟ' ସଙ୍ଗେ 'ହୋଇଅଛି' କ୍ରିୟା ଯୁକ୍ତ ହୋଇ 'ବର୍ଷାଦିନେ ଏ ଘର ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଅଛି, ଏହିପରି ବାକ୍ୟ ହେଲା ।]

୧୦ । (ବ୍ୟାକରଣ) କ୍ରିୟାବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ—
10. (grammar) Noun of action; verbal noun.

୧୧ । ଗତି—11. Motion.

୧୨ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନାର୍ଥ ଚେଷ୍ଟା—
12. Efforts for attaining an end.

୧୩ । ବେଦବିହିତ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ; ହୋମ ଆଦି—
13. Rites or ceremonies enjoined by the Bedas.

୧୪ । (ବୈଦ୍ୟକ) ପ୍ରତିକାର; ଉପଶମ; ଚିକିତ୍ସା—
14. Remedying; medical treatment; curing.
(ଯଥା—ଶୀତ କ୍ରିୟା)

୧୫ । ଫଳ—14. Effect.

୧୬ । ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତକର୍ମ—16. Expiation.

୧୭ । ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି କ୍ରିୟା; ଶ୍ରାଦ୍ଧକ୍ରିୟା—
17. Funeral rites.

ବାପଙ୍କର କ୍ରିୟା କର୍ମକୁ ସେ ପାସୋରିଲେ,
ଦୈବ୍ୟ ଯେନ ସମ୍ପଦ ଆଣି ବାହାରିଲେ । କୃଷ୍ଣକିଙ୍କର. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୧୮ । ଶ୍ରାଦ୍ଧ ତର୍ପଣାଦି—18. Offering of oblation to the manes of deceased ancestors.

୧୯ । ସାମ, ଦାନ, ଦଣ୍ଡ, ଭେଦ ଆଦି ରାଜ୍ୟରକ୍ଷାର ଉପାୟ ପ୍ରୟୋଗ—19. The following of the means for maintaining a kingdom

୨୦ । ଉପାୟ—20. Means; expedients.

୨୧ । ପୂଜା—21. Worship

୨୨ । ଯନ୍ତ୍ର; ହାତିଆର—
22. Instrument; implement.

୨୩ । ଅଭ୍ୟାସ—23. Habit.

୨୪ । ଶିକ୍ଷା—24. Training; education.

୨୫ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟକର୍ମ—25. Duty.

୨୬ । ଶିକ୍ଷାଦାନ; ଅଧ୍ୟାପନା—
26. Teaching; instruction.

୨୭ । (ସ୍ମୃତି) ଧର୍ମାଧିକରଣରେ ସାକ୍ଷ୍ୟ ବା ମାଣ୍ଡୁ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ବିଚାର—27. (Hindu-law) Judicial investigation (by witnesses or ordeal.)

କ୍ରିୟାକର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ. ୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; କ୍ରିୟା+କର୍ତ୍ତା)—କ୍ରିୟା
Kriyākarttā କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି; ଯେ କ୍ରିୟା ସମ୍ପାଦନ କରେ—
1. Doer; agent; performer of an act.

୨ । (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; କ୍ରିୟା ଓ କର୍ତ୍ତା)—କାର୍ଯ୍ୟ ଓ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଲୋକ—2. Deeds and doer.

କ୍ରିୟାକର୍ମ—ସଂ. ବି. (ସହଚର; କ୍ରିୟା+କର୍ମ)—ପୁଣ୍ୟକାର୍ଯ୍ୟ ଓ
Kriyākarma ବୈଦିକ କର୍ମର ସମ୍ପାଦନ—
Performance of religious and other rites.

କ୍ରିୟାକଳାପ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; କ୍ରିୟା+କଳାପ)—
Kriyākalāpa ୧ । କ୍ରିୟାସମୂହ—
1. Series of acts.

୨ । ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ବେଦବିହିତ-ଅନୁଷ୍ଠାନ ସକଳ—
2. The whole body of ceremonies or rituals enjoined in the Hindu-śāstras.

କ୍ରିୟାକାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—କ୍ରିୟାକଳାପ (ଦେଖ)
Kriyākāṇḍa Kriyākalāpa (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂଚକାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ଛ	ଉସ୍ମ	ଉଷ୍ମ	ଖ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅଦନ୍ତ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ଚ	ଉଷ୍ମ	ଓ	ଜ

କ୍ରିୟାକାର୍ଯ୍ୟ—ଦେ. ବ—ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି କ୍ରିୟା—
Kriyākārjya The funeral ceremonies or rites.

କ୍ରିୟାଦ୍ୱେଷୀ—ସଂ. ବ.—(ସ୍ମୃତି) ଯେଉଁ ସାକ୍ଷୀ ସ୍ୱପକ୍ଷର ସ୍ୱାର୍ଥ ବିରୁଦ୍ଧରେ
Kriyādweshī ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦିଏ-(Hindu law) A witness whose evidence is prejudical to the party which cites him.

କ୍ରିୟାନିର୍ଦ୍ଦେଶ—ସଂ. ବ.—(ସ୍ମୃତି) ପ୍ରମାଣ—
Kriyānirddesa (Hindu law) Evidence.

କ୍ରିୟାନ୍ୱିତ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; କ୍ରିୟା + ଅନ୍ୱିତ)—
Kriyānwita ୧ । ବେଦ ଓ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ କର୍ମକାରୀ—
1. Practising retualistic observances.
୨ । (ବ୍ୟାକରଣ) କ୍ରିୟା ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପର୍କଯୁକ୍ତ (ବାକ୍ୟ)—
2. (grammar) (a word) Governing or connected with a verb.

କ୍ରିୟାପଟୁ—ସଂ. ବିଣ. (୭ମୀ ତତ୍; କ୍ରିୟା + ପଟୁ)—ପ୍ରବୀଣ—
Kriyāpaṭu Expert; skilful.

କ୍ରିୟାପଥ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ରିୟା + ପଥ)—ଚିକିତ୍ସା—
Kriyāpatha Medical treatment.

କ୍ରିୟାପଦ—ସଂ. ବ. (କ୍ରିୟା + ପଦ)—(ବ୍ୟାକରଣ) ଧାତ୍ୱର୍ଥ ପଦ
Kriyāpada (ଯଥା—କରିବା, ଯିବା, ଆସିବା)—
(grammar) A verb.

କ୍ରିୟାପର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ରିୟା ଅଟେ ପର ବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ
Kriyāpara ଯାହାର)—୧ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟପରାୟଣ; କର୍ତ୍ତବ୍ୟନିଷ୍ଠ—
(କ୍ରିୟାପରା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Dutiful.
୨ । ବୈଦିକ କର୍ମାନୁଷ୍ଠାନରେ ରତ—
2. Engaged in the performance of Vedic duties.

କ୍ରିୟାପାଦ—ସଂ. ବ.—(ସ୍ମୃତି) ବାଦୀ ଦାଏର କରିବା ମକଦମାର
Kriyāpāda ତୃତୀୟ ପାଦ; ଦାବୀ ପ୍ରମାଣାର୍ଥ ଉପସ୍ଥାପିତ ପ୍ରମାଣ—
(Hindu law) The third step in litigation; evidence adduced in support of a claim.

କ୍ରିୟାବନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କ୍ରିୟାବତ୍)—ବେଦବିହିତ ଆଚାର
Kriyābanta ବା ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନରେ ରତ—
Engaged in or devoted to the performance of Vedic rites or ceremonies.

କ୍ରିୟାବାଚକ—ସଂ. ବିଣ.—(ବ୍ୟାକରଣ) ଯାହା କୌଣସି କ୍ରିୟାକୁ
Kriyābāchaka ବୁଝାଏ; କ୍ରିୟା ପ୍ରକାଶକ ବା କ୍ରିୟା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ-
Verbal; denoting a verb; singnifying an action.

କ୍ରିୟାବାଚକ ବିଶେଷଣ—ସଂ. ବ.—(ବ୍ୟାକରଣ) ଯେଉଁ ବିଶେଷଣ-
Kriyābāchaka biseshaṇa ପଦଦ୍ୱାରା କୌଣସି କ୍ରିୟାର
ଅର୍ଥ ସୂଚିତ ହୁଏ ଏବଂ ଯାହା ସଙ୍ଗେ 'ହେବା' ଅର୍ଥ-
ବୋଧକ କ୍ରିୟା ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୋଇ କ୍ରିୟା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ (ଯଥା-
ପୂଜିତ, ଅନୁରକ୍ତ, ଗୃହୀତମାନ)—Verbal adjective;
(e. g. worshipped, devoted, taken etc).

କ୍ରିୟାବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ—ସଂ. ବ —(ବ୍ୟାକରଣ) ଯେଉଁ ବିଶେଷ୍ୟପଦ-
Kriyābāchaka biseshya ଦ୍ୱାରା କୌଣସି କ୍ରିୟା ବୁଝାଯାଏ
ଏବଂ ବେଳେବେଳେ ଯାହା ସଙ୍ଗେ 'କରିବା' ଅର୍ଥବୋଧକ
କ୍ରିୟା ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ନୂତନ କ୍ରିୟା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ (ଯଥା—
ଗମନ, କରଣ, ଛେଦନ, କରିବା, ଶୋଇବା, ଦେବା
ଇତ୍ୟାଦି)—(grammar)Verbal nouns; (e. g. going; doing; cutting).

କ୍ରିୟାବାଚୀ—ସଂ. ବିଣ. (ବ୍ୟାକରଣ)—କ୍ରିୟାବାଚକ (ଦେଖ)
Kriyābāchī (grammar) Kriyābāchaka (See)

କ୍ରିୟାବାଦୀ—ସଂ. ବ. (କ୍ରିୟା + ବାଦିନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)
Kriyābādī (ସ୍ମୃତି) ମକଦମାରେ ବାଦୀ; ମୁଦେଇ—
(Hindu law) Plaintiff; complainant.

କ୍ରିୟାବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କ୍ରିୟା + ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Kriyābān ୧ । ଯେ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବିଧି ବା ଆଚାର ଅନୁସାରେ
(କ୍ରିୟାବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଚଳେ—
1. Practising rites or conduct enjoined in the Sāstras or the Bedas.
୨ । କୌଣସି କର୍ମରେ ଲାଗିଥିବା—
2. Engaged in any work.
୩ । କୌଣସି କର୍ମ କରିବାରେ ନିପୁଣ—
3. Versed in the practice of some act.

କ୍ରିୟାବିଶେଷଣ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ରିୟା + ବିଶେଷଣ) —
Kriyābiseshaṇa ୧ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଯେଉଁ ପଦଦ୍ୱାରା
କ୍ରିୟାର ଗୁଣ ବା ଅବସ୍ଥାଦି ଜଣାପଡ଼େ (ଯଥା—ଧୀରେ,
ଚଞ୍ଚଳ, ଝଟ୍, ମିଛିମିଛି, ବେଶିପରିମାଣରେ)—
1. Adverb.
[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ ପରେ 'ରେ' ଓ ବିଶେଷଣରେ ବିଭକ୍ତି ଲାଗି ବେଳେବେଳେ କ୍ରିୟାବିଶେଷଣ ହୁଏ । ସେ ଯତ୍ନରେ ଲେଖିଅଛି, କଷ୍ଟରେ ଶୋଇଅଛି । ଏଠାରେ 'ଯତ୍ନରେ' ଓ 'କଷ୍ଟରେ' କ୍ରିୟାବିଶେଷଣ । 'ଧୀରେ ଚାଲ', 'ମନେ ମନେ ହସିଲା' ଏଠାରେ 'ଧୀରେ' ଓ 'ମନେ ମନେ' କ୍ରିୟାବିଶେଷଣ ।]

କ୍ରିୟାଶକ୍ତି—ସଂ. ବ. (୭ମୀ ତତ୍; କ୍ରିୟା + ଶକ୍ତି)—କର୍ମ କରିବାରେ
Kriyāśakti ସାମର୍ଥ୍ୟ ବା ଫୁର୍ତ୍ତି—
The energy of action; activity.

କ୍ରିୟାସମଭିହାର—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ରିୟା + ସମଭିହାର)—କୌଣସି
Kriyāsamabhihāra କ୍ରିୟାର ପୁନଃ ପୁନଃ କରଣ—
Repetition of an act

ସାଧାରଣ ରୂପେ ଅପର ସ୍ୱରାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଶବ୍ଦର ଶେଷ ମାତ୍ରା ଛାଡ଼ାରେ ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ ଭାଷା ଅଭିଧାନ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବିହୀନ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇଁ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଝି' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଝିଁ' ଖୋଜିବେ; 'ବଇଁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଇ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଥୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଥ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଟ୍' ଦେଖିବେ

କ୍ରିୟାସମାପ୍ତି—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; କ୍ରିୟା+ସମାପ୍ତି)—କୌଣସି
Kriyāsamāpti (କ୍ରିୟାର ଶେଷ ହେବା—
The accomplishment of an act.
[ଉ—କ୍ରିୟାର ସମାପ୍ତି, ଯଥା—ମୁଁ ଭାତ ଖାଇଲି; ଅକ୍ରିୟାସମାପ୍ତି ଯଥା—ମୁଁ ଭାତ ଖାଉଁ ଖାଉଁ (ଉଠି ଆସିଲି)]

କ୍ରୀ (ଖାଉ)—ସଂ. (ଭୁଜ; ପା. ଖରଦ୍)—୧ । କିଣିବା—
Krī (root) 1. To purchase; to buy.
୨ । ବିନିମୟ କରିବା; ବଦଳାଇବା—
2. To barter; to exchange.
୩ । ଜିତିବା—3. To win.
୪ । ବଶ କରିବା—
4. To bring under control; to subjugate

କ୍ରୀଡ଼ୁ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଖେଳିବା—1. To play.
Krīrd (root) ୨ । ଥଟ୍ଟା କରିବା—
2. To jest; to joke.

କ୍ରୀଡ଼ା—ସଂ. ବ. (କ୍ରୀଡ଼୍ ଧାତୁ=ଖେଳିବା+ଭାବ. ଅ)—
Krīrda ୧ । ଖେଳିବା—1. Act of playing
୨ । ଖେଳ—2. Play; sport
୩ । ମଜ୍ଜା—3. Pleasure.
୪ । (+କରଣ. ଅ)—ଖେଳନା ବସ୍ତୁ—
4. Play-thing.
୫ । ଥଟ୍ଟା—5. Jest; joke

କ୍ରୀଡ଼କ—ସଂ. ବ. (କ୍ରୀଡ଼୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Krīrdaka ୧ । ଖେଳାଳି; ଖେଳୁଆଡ଼—1. A player.
(କ୍ରୀଡ଼କା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଦ୍ୱାରୀ; ଦରୁଆନ—
2, A porter; door-keeper

କ୍ରୀଡ଼ନ—ସଂ. ବ. (କ୍ରୀଡ଼୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଖେଳିବା—
Kairdana 1. Playing.
୨ । ଖେଳ—Play; sport.
୩ । (+କରଣ ଅନ) ଖେଳିବାର ଉପକରଣ—
3. Sporting meterials.

କ୍ରୀଡ଼ନକ—ସଂ.ବ. (କ୍ରୀଡ଼୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ+ଅକ)—କ୍ରୀଡ଼ାବସ୍ତୁ;
Krīrdanaka ଖେଳନା—A toy.
ରେ ବାସୁ କ୍ରୀଡ଼ନକ ମୁଁହୁଁ ତୋହର । ମଧୁସୂଦନ-କବିତା ।

କ୍ରୀଡ଼ନୀୟ—ସଂ. ବ. (କ୍ରୀଡ଼୍ ଧାତୁ+ଅନୀୟ)—କ୍ରୀଡ଼ନକ (ଦେଖ)
Krīrdanīya Krīrdanaka (See)

କ୍ରୀଡ଼ୟକ—ସଂ. ବ. (କ୍ରୀଡ଼୍ ଧାତୁ. ଣିଚ୍+ଅକ)—କ୍ରୀଡ଼ନକ (ଦେଖ)
Krīrdayaka Krīrdanaka (See)

କ୍ରୀଡ଼ା—ସଂ. ବ. (କ୍ରୀଡ଼୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଖେଳ—
Krīrdā 1. Play; sports; games.
୨ । ତମାସା; ତାମସା; ଆମୋଦପ୍ରମୋଦ—
2. Amusements; pastimes.
୩ । ଖେଳିବା—3. Act of playing.
ବାସ୍ତବ କ୍ରୀଡ଼ା ବଦଳିଠି ପଲ୍ଲବଙ୍କ । ଶାରଳା. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।
୪ । ଥଟ୍ଟା; ପରିହାସ—4. Jesting; joke.
୫ । ଅବଜ୍ଞା—5. Slight; disregard.
୬ । ଖେଳନା—6. Play-thing.
୭ । ଖେଳର ସରଞ୍ଜାମ—7. Playing meterials.
୮ । ମଲ୍ଲକ୍ରୀଡ଼ା; କସରତ୍—
8. Gymnastics; feats of strength.
୯ । ଜଳକେଳି—9. Sports in water.

କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କ୍ରୀଡ଼୍ ଧାତୁ)—ଖେଳିବା—
Krīrdā karibā To play.
ক্রীড়াকরা
क्रीड़ा करना

କ୍ରୀଡ଼ାକଳା—ସଂ. ବ. (ରୂପକ; କ୍ରୀଡ଼ା+କଳା)—ଖେଳିବାର ନିୟମାବଳୀ; ବିଦ୍ୟାରୂପେ ସାଧିତ କ୍ରୀଡ଼ା—
Krīrdākalā The art of play; gymnastics.

କ୍ରୀଡ଼ାକାନନ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ରୀଡ଼ା+କାନନ)—କ୍ରୀଡ଼ୋଦ୍ୟାନ
Krīrdākānana —Pleasure-garden.

କ୍ରୀଡ଼ାକୁଶଳ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍; କ୍ରୀଡ଼ା+କୁଶଳ)—
Krīrdākusala ୧ । କ୍ରୀଡ଼ାର ନିୟମାଦି ଜାଣିଥିବା—
1. Well versed in the rules of a game.
୨ । ଖେଳିବା ବିଷୟରେ ପଟୁ—2. Well-versed or proficient in the art of play; expert (player).

କ୍ରୀଡ଼ାକୂଟ—ସଂ. ବ.—କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—
Krīrdākūta The sportive purpose.

କ୍ରୀଡ଼ାକୌତୁକ—ସଂ. ବ. (କ୍ରୀଡ଼ା+କୌତୁକ)—୧ । ଖେଳ; ପରିହାସ—
Krīrdā kautuka 1. Pastime; sport.
୨ । ନାନା ପ୍ରକାର କ୍ରୀଡ଼ା ବା ତାମସା—
2. Sports; various amusements.
୩ । ବୃଥା କୌତୂହଳ—3. Wanton curiosity.
୪ । କ୍ରୀଡ଼ାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଆମୋଦ—4. Amusement or pleasure derived from sports.
୫ । ରତିକ୍ରୀଡ଼ା—5. Sexual intercourse.
୬ । ଖେଳିବା ନିମନ୍ତେ ଆଗ୍ରହ—
6. Amusement for amusement's sake.
୭ । ବୃଥା କୌତୁକ—7. Wanton amusement.

କ୍ରୀଡ଼ାକ୍ରମ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ରୀଡ଼ା+କ୍ରମ)—ପରମ୍ପରାକ୍ରମେ
Krīrdākrama କ୍ରୀଡ଼ାର ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ଅଙ୍ଗ; କେଉଁ ଖେଳ ପରେ କେଉଁ ଖେଳ ହେବ ତାହାର ପଦ୍ଧତି—A programme of sports; a series of sports; different successive stages in a series of sports.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍	ଉଷ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଌ	ୠ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଉ	ନ୍

କ୍ରୀଡ଼ାକ୍ରମେ—ବେ. କ୍ରି. ବିଶ.—ଅବଲୀଳାକ୍ରମେ; ଅତି ସହଜରେ—
Krīrdākrame Easily (doing a thing).

କ୍ରୀଡ଼ାକ୍ଷେତ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ରୀଡ଼ା+କ୍ଷେତ୍ର)—
Krīrdākshetra ୧ । ଖେଳପଡ଼ିଆ—A play-ground.
୨ । ରଙ୍ଗଭୂମି—2. A stage; theatre of action.
୩ । ମଲ୍ଲଭୂମି—3. Arena; wrestling ground.

କ୍ରୀଡ଼ାଗାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ରୀଡ଼ା+ଆଗାର)—୧ । ଖେଳଘର; ଯେଉଁ ଘରେ ଲୋକେ ଖେଳନ୍ତି; ଅଖଡ଼ା—
Krīrdāgāra Gymnasium.
୨ । ପିଲାମାନେ ଧୂଳିରେ ଖେଳିବା ବେଳେ ଯେଉଁ ଘର କରନ୍ତି; ଧୂଳିଘର—2. Doll-house.

କ୍ରୀଡ଼ାଗୃହ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ରୀଡ଼ା+ଗୃହ)—
Krīrdāgṛuha କ୍ରୀଡ଼ାଗାରି (ଦେଖ)
Krīrdāgāra (See)

କ୍ରୀଡ଼ାଚଟୁ—ସଂ. ବି.—ବାଦୁଡ଼ି—
Krīrdāchaṭu Bat.

କ୍ରୀଡ଼ାନାରୀ—ସଂ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ମ. ପ. ଲୋ. କ୍ରୀଡ଼ା+ନାରୀ)—ବେଶ୍ୟା—
Krīrdānārī Prostitute; harlot.

କ୍ରୀଡ଼ାନିରତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (୭ମୀ ତତ୍; କ୍ରୀଡ଼ା+ନିରତ)—
Krīrdānirata ୧ । କ୍ରୀଡ଼ାରେ ସର୍ବଦା ରତ—
(କ୍ରୀଡ଼ାନିରତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Addicted to sports; gamesome; playful.
୨ । ଖେଳରେ ଲାଗିଥିବା; ଖେଳୁଥିବା—
2 Engaged in sports.

କ୍ରୀଡ଼ାପର୍ବତ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ. କ୍ରୀଡ଼ାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ପର୍ବତ)—
Krīrdāparbata ୧ । ଯେଉଁ ପର୍ବତରେ ସୁଖଭୋଗାର୍ଥ ବିହାର କରାଯାଏ—1. A mountain where a person roves for pleasure.
୨ । ବିହାରାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ କୃତ୍ରିମ ପର୍ବତ—
2. An artificial hill constructed to be used as a resort for pleasure.

କ୍ରୀଡ଼ାପୁତ୍ତଳି—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ. କ୍ରୀଡ଼ା+ପୁତ୍ତଳି)—
Krīrdāputtali ୧ । ଖେଳ କଣ୍ଢେଇ—1 Dolls.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପରକୃତିରେ ଚାଳିତ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. (figurative) A person guided by the a dvice of another; a puppet.
(ଯଥା—ରାଜା ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ହସ୍ତର କ୍ରୀଡ଼ାପୁତ୍ତଳି ହୋଇଅଛନ୍ତି ।)

କ୍ରୀଡ଼ାପୁତ୍ତଳିକା—ସଂ. ବି. (କ୍ରୀଡ଼ା+ପୁତ୍ତଳିକା)—
Krīrdāputtalikā କ୍ରୀଡ଼ାପୁତ୍ତଳି (ଦେଖ)
Krīrdāputtali (See)

କ୍ରୀଡ଼ାପୁତ୍ତଳୀ—ସଂ. ବି. (କ୍ରୀଡ଼ା+ପୁତ୍ତଳୀ)—
Krīrdāputtalī କ୍ରୀଡ଼ାପୁତ୍ତଳି (ଦେଖ)
Krīrdāputtali (See)

କ୍ରୀଡ଼ାବସର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ରୀଡ଼ା+ଅବସର)—
Krīrdābasara ୧ । କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଶ୍ରମାଦିକୁ ଛାଡ଼ିଥିବା ଅବସର; ଖେଳଛୁଟି—1 Leisure; holiday; time allowed for recreation after strenuous work.
୨ । କ୍ରୀଡ଼ା ମଧ୍ୟରେ ଘଟିବା ବିଶ୍ରାମ—
2. Interval in the midst of sports.
୩ । କ୍ରୀଡ଼ାର ଶେଷ—3 The finish of a game.

କ୍ରୀଡ଼ାବାନ୍—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (କ୍ରୀଡ଼ା+ବତ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—
Krīrdābān କ୍ରୀଡ଼ାନିରତ (ଦେଖ)
(କ୍ରୀଡ଼ାବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Krīrdānirata (See)

କ୍ରୀଡ଼ାବିତ୍—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (କ୍ରୀଡ଼ା+ବିଦ୍ ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—
Krīrdābit କ୍ରୀଡ଼ାକୁଶଳ (ଦେଖ)
Krīrdākuśala (See)

କ୍ରୀଡ଼ାବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ରୂପକ; କ୍ରୀଡ଼ା+ବିଦ୍ୟା)—
Krīrdābidyā କ୍ରୀଡ଼ାକଳା (ଦେଖ)
Krīrdākalā (See)

କ୍ରୀଡ଼ାବିଶାରଦ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍; କ୍ରୀଡ଼ା+ବିଶାରଦ)—
Krīrdābiśārada କ୍ରୀଡ଼ାକୁଶଳ (ଦେଖ)
(କ୍ରୀଡ଼ାବିଶାରଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) Krīrdākuśala (See)

କ୍ରୀଡ଼ାବେଶ୍ମ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ରୀଡ଼ା+ବେଶ୍ମ)—
Krīrdābeśma କ୍ରୀଡ଼ାଗାର (ଦେଖ)
Krīrdāgāra (See)

କ୍ରୀଡ଼ାଭୂମି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ରୀଡ଼ା+ଭୂମି)—କ୍ରୀଡ଼ାକ୍ଷେତ୍ର (ଦେଖ)
Krīrdābhūmi Krīrdākshetra (See)

କ୍ରୀଡ଼ାମନ୍ଦିର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ରୀଡ଼ା+ମନ୍ଦିର)—
Krīrdāmandira କ୍ରୀଡ଼ାଗାର (ଦେଖ)
Krīrdāgāra (See)

କ୍ରୀଡ଼ାମୟୂର—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ. କ୍ରୀଡ଼ା+ମୟୂର)—
Krīrdāmayūra ୧ । ଖେଳିବା ନିମନ୍ତେ ନିର୍ମିତ ମୟୂରର ମୂର୍ତ୍ତି—
1. A toy-peacock.
୨ । କୌତୁକାର୍ଥ ପାଳିତ ମୟୂର—
2. A peacock kept for pleasure.

[ଦ୍ର—ଏହିପରି କ୍ରୀଡ଼ାମୃଗ, କ୍ରୀଡ଼ାଶୁକ ଆଦି ଶବ୍ଦ ହୁଏ ।]

କ୍ରୀଡ଼ାମୃଗ—ବେ. ବି—ପୋଷାଜୀବ—
Krīrdāmṛuga Tame or domesticated creature.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅଞ୍ଚଳ ଓ ମାନା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅଞ୍ଚଳ ଓ ମାନା ଭାଷାରେ ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଯାହା ଅଞ୍ଚଳରେ ଚିହ୍ନିତ ବିଶେଷ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଥ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଉ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଣ୍ଣ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣ୍ଣ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ସଂ. ବ—୧ । ଖେଳିବା ପାଇଁ ନିର୍ମିତ ମୃଗ ମୂର୍ତ୍ତି—
1. A toy-deer.
୨ । କୌତୁକାର୍ଥ ପାଳିତ ମୃଗ—
2. A deer kept for pleasure.

କ୍ରୀଡ଼ାରତ—ସଂ. ବିଣ. (୭ମୀ ତତ୍; କ୍ରୀଡ଼ା+ରତ)—
Krīḍāratā କ୍ରୀଡ଼ା ନିରତ (ଦେଖ)
Krīḍānirata (See)

କ୍ରୀଡ଼ାରତ୍ନ—ସଂ. ବ. (୭ମୀ ତତ୍; କ୍ରୀଡ଼ା ମଧ୍ୟରେ ରତ୍ନ ବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ)—
Krīḍāratna ଋତୁକ୍ରୀଡ଼ା—Copulation.

କ୍ରୀଡ଼ାରାମ—ସଂ. ବ. (ମ. ପ. ଲୋ. କ୍ରୀଡ଼ା+ଆରାମ)—
Krīḍārāma କ୍ରୀଡ଼ୋଦ୍ୟାନ (ଦେଖ)
Krīḍodyāna (See)

କ୍ରୀଡ଼ାଶୈଳ—ସଂ. ବ—ଯେଉଁ ପର୍ବତରେ ସୁଖଭୋଗାର୍ଥ ବିହାର କରି-
Krīḍāśaila ଯାଏ—A mountain where a person roves for pleasure.

କ୍ରୀଡ଼ିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସଂ. କ୍ରୀଡ୍ ଧାତୁ)—ଖେଳିବା—
Krīḍibā To play.

ମାଳ ମାଳ ହୋଇ ଖେଳ ଦେହେ ପାଇ
ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ କ୍ରୀଡ଼ୁଥାନ୍ତି । ରାଧାନାଥ. ସମାଧି ।

କ୍ରୀଡ଼ୋଦ୍ଦେଶ—ସଂ. ବ. (୭ମୀ ତତ୍; କ୍ରୀଡ଼ା+ଉଦ୍ଦେଶ)—
Krīḍoddeśa ଖେଳସ୍ଥାନ; ଖେଳପଡ଼ିଆ—Play-ground.

କ୍ରୀଡ଼ୋଦ୍ୟାନ—ସଂ. ବ. (ମ. ପ. ଲୋ; କ୍ରୀଡ଼ା+ଉଦ୍ୟାନ)—
Krīḍodyāna ମନୋରଞ୍ଜନ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବା ସଜ୍ଜିତ ଉପବନ; ଖୁସ୍‌ବାଗାନ୍—
Pleasure-garden; park.

କ୍ରୀତ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ରୀ ଧାତୁ=କିଣିବା+କର୍ମ. ତ)—
Krīta ୧ । କିଣା ଯାଇଥିବା—
1. Purchased.
୨ । ବଶୀଭୂତ—
9. Brought under control.

କ୍ରୀତକ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ରୀତ+କ)—
Krītaka ଖରିଦଦ୍ୱାରା ପ୍ରାପ୍ତ—
Got by purchase.
ସଂ. ବ—କ୍ରୀତ ପୁତ୍ର—
A son affiliated to a person by purchase from his father.

କ୍ରୀତଦାସ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (କର୍ମଧା; କ୍ରୀତ+ଦାସ)—
Krītadāsa କିଣାଜନ; ଗୋଲାମ—
(କ୍ରୀତଦାସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) A slave; a servant purchased by his master as a chattel.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ କ୍ରୀତଦାସ ପ୍ରଥା ବିଶେଷ ଭାବରେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । ଲୋକେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପଶୁ ଭଳି ଧରି ନେଇ ରାଜା ଓ ବଡ଼ଲୋକ ମାନଙ୍କୁ ବିକି ଦେଉଥିଲେ । ସେହି କିଣା ଲୋକମାନେ ତାଙ୍କର ଖରିଦ୍‌ଦାରଙ୍କର ଚାକର ହୋଇ ରହୁଥିଲେ । ଆଜିକାଲି ହାଟରେ ବଜାରରେ ଗୋରୁ ଛେଳି ଯେପରି ଖରିଦ୍‌ବିକ୍ରି ହେଉଛନ୍ତି, ପୂର୍ବରେ ଧରି ହେଉଥିବା ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଏହିପରି ବିକ୍ରି ଖରିଦ ହେଉଥିଲେ । ମନୁଷ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ଅର୍ଥାଭାବରେ ପଡ଼ି ଆପଣାକୁ ଓ ଆପଣାର ସ୍ତ୍ରୀ, ପୁତ୍ର, କନ୍ୟାଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବିକି ଦେଉଥିଲେ । ଉକ୍ତ କ୍ରୀତଦାସ-ଠାରେ କିଣିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାମିତ୍ୱ ପ୍ରବର୍ତ୍ତୁଥିଲା । ଏ ପ୍ରଥା ହିନ୍ଦୁ, ମୁସଲମାନ୍ ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତାର ବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏ ପ୍ରଥା କ୍ରମଶଃ ଲୋପ ପାଉଅଛି । ସୁନ୍ଦରୀ ଯୁବତୀମାନଙ୍କୁ ଖରିଦ୍‌ଦାର ସ୍ତ୍ରୀ ରୂପେ ରଖୁଥିଲେ । ବଡ଼ଲୋକମାନେ ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ଖାସୁ (ମୁଷ୍କଚ୍ଛେଦନ) କରି ଆପଣାର ଅନ୍ତଃପୁରରେ ପ୍ରହରୀରୂପେ ରଖୁଥିଲେ । ଦାସଦାସୀଙ୍କ-ଠାରୁ ଜନ୍ମିବା ପିଲା ମଧ୍ୟ ପିତାମାତାଙ୍କ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ସମ୍ପତ୍ତିରୂପେ ଗଣ୍ୟ ହେଉଥିଲେ । ଏ କଦର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଥା ଉଠାଇବା ବିଷୟରେ ଇଂରେଜ ଜାତି ବିଶେଷ ଚେଷ୍ଟା କରି ଆଫ୍ରିକା, ଆମେରିକା ବ୍ରହ୍ମଦେଶ ଓ ନେପାଳରୁ ଏ ପ୍ରଥା ଉଠାଇ ଅଛନ୍ତି । ଅଦ୍ୟାପି ଭାରତର ଦେଶୀୟ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଓ ବିଶେଷତଃ ଗଡ଼ଜାତର ରାଜପରିବାର-ମାନଙ୍କରୁ ଏ ପ୍ରଥା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଉନ୍ମୂଳିତ ହୋଇ ନାହିଁ ।]

କ୍ରୀତପୁତ୍ର—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (କର୍ମଧା; କ୍ରୀତ+ପୁତ୍ର)—
Krītaputra ପିଲାର ବାପ ମାଆଙ୍କୁ କିଛି ଧନ ଦେଇ ଆଣି ଶିଶୁ-
(କ୍ରୀତପୁତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କାଳରୁ ଆପଣାର ପୁଅ ପରି ପାଳିଥିବା ପୁତ୍ର—
An adopted son brought up from childhood by the adopter after paying some consideration to his parents.

[ଦ୍ର—ଏ ଶ୍ରେଣୀର ପୁତ୍ର ହିନ୍ଦୁସ୍ମୃତିବର୍ଣ୍ଣିତ ବାର ଶ୍ରେଣୀର ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ ।]

କ୍ରୀତପୁତ୍ରକ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (କ୍ରୀତପୁତ୍ର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—
Krītaputraka କ୍ରୀତପୁତ୍ର (ଦେଖ)
(କ୍ରୀତପୁତ୍ରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Krītaputra (See)

କ୍ରୀତାନୁଶୟ—ସଂ. ବ.—(ହିନ୍ଦୁ ସ୍ମୃତି) କିଣିଥିବା ପଦାର୍ଥକୁ କେତେକ
Krītānuśaya ଆଇନ୍‌ସଙ୍ଗତ କାରଣରୁ ବିକ୍ରେତାଙ୍କୁ ଫେରାଇ ଦେବା; ଆଇନସଙ୍ଗତ କାରଣରୁ କ୍ରୟକୁ ରଦ୍ କରିବା—
(Hindu law) The recision of a sale; the return of a purchased article to the seller on account of some legal flaw; the legal nullification of a sale-transaction.

କ୍ରୁଜର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. କ୍ରୁଜର୍)—
Krujar ଏକ ପ୍ରକାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯୁଦ୍ଧଜାହାଜ; ଯେଉଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯୁଦ୍ଧ-
କ୍ରୁଜର ଜାହାଜ ଶତ୍ରୁପକ୍ଷୀୟ ଜାହାଜ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଦୌଣସି
କ୍ରୁଜର୍ ସ୍ଥାନରେ ଅଛି କି ନାହିଁ ଏହା ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ସମୁଦ୍ରରେ ଘୁରି ବୁଲୁଥାଏ—A cruiser.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଊ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍ପ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ନ୍ତ

କ୍ରୁଞ୍ଚ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବଙ୍କ କରିବା—
Kruñch (root) 1. To bend; to make croocked.
୨ । ବଙ୍କ ହେବା—
2. To become crooked.
୩ । କମିଯିବା—3. To shrink.
୪ । କମାଇବା—4 To lessen.
୫ । ନିକଟକୁ ଗମନ କରିବା—
5. To approach; to go up to.

କ୍ରୁଞ୍ଚ—ସଂ. ବି. (କ୍ରୁଞ୍ଚ ଧାତୁ=ବଙ୍କ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଏହା ଶରୀରର
Kruñcha ଆକାର ବଙ୍କା ଥିବାରୁ)—୧ । କାଣ୍ଡିବଗ—
1. Heron.
୨ । ହଂସ—2. A swan.

କ୍ରୁଡ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ବୁଡ଼ିଯିବା—1. To sink; to dive.
Krurda (root) ୨ । ଘନ ହେବା—
2. To become thick; to coagulate.

କ୍ରୁଥ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ହତ୍ୟା କରିବା—
Krutha (root) To murder; to kill.

କ୍ରୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କ୍ରୁଧ ଧାତୁ=ରାଗିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—କ୍ରୁପିତ;
Kruddha ରୁଷ୍ଟ; ରାଗଯୁକ୍ତ; ରାଗାନ୍ୱିତ—
(କ୍ରୁଦ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) Enraged; angry.
ସଂ. ବି. (କ୍ରୁଧ ଧାତୁ+ଭାବ. ତ)—କ୍ରୋଧ; ରାଗ—
Anger; rage.

କ୍ରୁଧ (ଧାତୁ)—ସଂ.—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ରାଗିବା—
Krudha (root) To be angry (with a person).

କ୍ରୁନ୍ତ (ଧାତୁ)—ସଂ. ୧ । ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା—
Kruntha (root) To embrace.
୨ । କଷ୍ଟ ବୋଧ କରିବା—
2. To be distressed; to suffer pain.

କ୍ରୁଶ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । କାନ୍ଦିବା—
Krusa (root) 1. To cry.
୨ । ଚିତ୍କାର କରି କାନ୍ଦିବା—
2. To lament; to bewail.
୩ । ଚିତ୍କାର କରିବା—3. To cry out.

କ୍ରୁଷି—ପ୍ରା. ବି.—କୃଷି (ଦେଖ)
Krushi Krushi (See)
[ଦ୍ର—'ଋ' ଅକ୍ଷରର ଉଚ୍ଚାରଣ ଓଡ଼ିଆରେ 'ରୁ' ପରି ହେବାରୁ, ଅଶିକ୍ଷିତ ଲୋକେ ଲେଖାରେ 'ଋ' ସ୍ଥାନରେ ରୁ ଓ ରୁ ସ୍ଥାନରେ ଋ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

କ୍ରୁଷ୍ଟଂ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୃଷ୍ଣର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—କୃଷ୍ଣ—
Krushtañ Krushna

କ୍ରୁସ—ବୈଦେ. (ଇଂ) ବି. (ଇଂ. କ୍ରସ୍; ଲା. କ୍ରୁସ୍)—କ୍ରସ୍ ୧ (ଦେଖ)
Krusa Kras 1. (See)

କ୍ରୂର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କ୍ରୁଡ୍ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ର;
Kaūra କ୍ରୁଡ୍ ସ୍ଥାନରେ କ୍ରୂ ଆଦେଶ)—୧ । ନିଷ୍ଠୁର; ନୃଶଂସ—
(କ୍ରୂରା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Cruel; harsh.
୨ । ଖଳ; ଦୁଷ୍ଟ—2. Wicked.
୩ । କଠୋରହୃଦୟ; ନିର୍ଦ୍ଦୟ—
3. Unkind; unfeeling; hard-hearted.
୪ । କର୍ଣ୍ଣକଟୁ—4. Harsh.
୫ । ଅନିଷ୍ଟକାରକ—5. Mischievous.
୬ । ଭୀଷଣ—6. Fierce; terrible; horrible.
୭ । କଞ୍ଚା—7. Raw.
୮ । ଅଶୁଭ—8. Inauspicious; portentious.
୯ । କଠିନ; ଟାଣୁଆ—9 Hard; solid.
ସଂ. ବି.—୧ । ଭାତ—1. Boiled rice.
୨ । ଶ୍ୱାଣ—2. Hawk.
୩ । ବଗ—3. Pond-heron.
୪ । ଶନିଗ୍ରହ—4. Saturn.
୫ । ରାହୁ—5. The ascending node.
୬ । କ୍ଷତ—6. Wound.
୭ । ହତ୍ୟା—7. Slaughter.
୮ । ନିଷ୍ଠୁର କର୍ମ—8. Horrible or cruel act.

କ୍ରୂରକର୍ମା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ରୂର+କର୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Krūrakarmā ୧ । ନିଷ୍ଠୁର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—
1. Doing deeds of cruelty.
କ୍ରୂରକର୍ମା ହୋଇ ଜଗତେ ହେବ ବଖ୍ୟାତ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କ ମହାଭାରତ ବନ ।
୨ । ସ୍ୱଭାବତଃ ନିର୍ଦ୍ଦୟ—
2. Unrelenting; cruel by nature.

କ୍ରୂରକୋଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧ ହୁଏ—
Krūrakoshtha Having costive bowels; suffering from systematic constipation.

କ୍ରୂରଗନ୍ଧ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ରୂର+ଗନ୍ଧ)—ଗନ୍ଧକ—
Krūragandha Sulpher.

କ୍ରୂରତା—ସଂ. ବି. (କ୍ରୂର+ଭାବ. ତା)—୧ । ନିଷ୍ଠୁରତା—
Krūratā 1. Cruelty.
୨ । ନିର୍ଦ୍ଦୟତା—2. Unkindness.
୩ । କଠୋରତା—3. Harshness.

କ୍ରୂରଦୃକ୍—ସଂ. ବି. (କ୍ରୂର+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Krūradṛuk ୧ । ମଙ୍ଗଳଗ୍ରହ—
1. The planet Mars (Apte).
୨ । ଶନିଗ୍ରହ—2. The planet Saturn.
[ଦ୍ର—ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ମଙ୍ଗଳ ଓ ଶନି ଗ୍ରହର ଦଶା ମନ୍ଦ ଅଟେ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଚଳ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ସାର୍ଥ ସଥାକ୍ରମେ ଭିନ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗଣା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବତ୍ ଦେଖିବେ

କ୍ରୂରରାବୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କ୍ରୂର+ରାବ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Krūrarābi ଯେ କଠୋର ଶବ୍ଦ କରେ—
(କ୍ରୂରରାବିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Making a harsh sound.
ସଂ. ବି.—କୁଆ—Crow.

କ୍ରୂରଲୋଚନ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ରୂର+ଲୋଚନ)—
Krūralochana କ୍ରୂରଦୃକ୍ (ଦେଖ)
(କ୍ରୂରଲୋଚନା—ସ୍ତ୍ରୀ) Krūradṛuk (See)

କ୍ରେଣି—ସଂ. ବି. (କ୍ରୀ ଧାତୁ+ଭାବ. ଣି) – କିଣିବା; କ୍ରୟ—
Kreṇi Buying; purchasing.

କ୍ରେଣୀ—ସଂ. ବି. (କ୍ରୀ ଧାତୁ+ଣି+ଈ)—କ୍ରେଣି (ଦେଖ)
Kreṇī Kreṇi (See)

କ୍ରେତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ରୀ ଧାତୁ=କିଣିବା+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—
Kretabya କ୍ରେୟ; କିଣିବାର ଯୋଗ୍ୟ—Fit to be purchased; worth buying; purchasable.

କ୍ରେତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କ୍ରୀ ଧାତୁ=କିଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା ୧ବ.)—ଖରିଦ୍‌ଦାର; ମୁସ୍ତଗ୍ନ—
(କ୍ରେତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Buyer; purchaser.

କ୍ରେୟ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ରୀ ଧାତୁ=କିଣିବା+କର୍ମ. ଯ)—
Kreya ୧ । ଖରିଦ୍ କରାଯିବାର ଯୋଗ୍ୟ—
1. Purchasable.
୨ । ଯାହା ଖରିଦ କରିବାକୁ ମିଳେ—
2. Available for purchase.
୩ । ଶସ୍ତା—3. Cheap; not dear; available for a low price.

କ୍ରୋକ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—କୋରଖ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Krok (etc) Korakha etc (See)

କ୍ରୌଞ୍ଚ—ସଂ. ବି. (କ୍ରୁଞ୍ଚ ଧାତୁ+ଅ)—କ୍ରୌଞ୍ଚ ପର୍ବତ (ଦେଖ)
Krouñcha Krauñcha parbata (See)

କ୍ରୋଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋଟର; କ୍ରୋଡ଼)—କୋଟର (ଦେଖ)
Krota Kotara (See)

କ୍ରୋଟନ୍—ବୈଦେ.ବି. (ଇଂ)—(ଏହା ଆମ ଦେଶର ସିଝୁ ଜାତୀୟ ଗୁଳ୍ମ)-
Krotan ନାନାବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଆକାରର ବିଚିତ୍ର ପତ୍ରଯୁକ୍ତ ଗୁଳ୍ମ—
କ୍ରୋଟନ Croton.

କ୍ରୋଟନ [ଦ୍ର—ନାନା ଜାତିର ନାନା ବର୍ଣ୍ଣ ପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ କ୍ରୋଟନ୍ ଗଛ ଅଛି । ବଡ଼ ଲୋକେ ସଉକରେ ଏ ଗଛମାନଙ୍କୁ ବଗିଚାରେ ଲଗାନ୍ତି । ଏହାର ଡାଳ ପୋତିଲେ ସେହି ଡାଳରୁ ଗଛ ହୁଏ । ଏ ଗଛର ମୂଳରେ ପାଣିଜମି ଜମେଇଲେ ଗଛ ମରିଯାଏ । ଏଥିରେ ଶ୍ୱେତ ଶ୍ୱେତ ଫୁଲକେଣ୍ଡା ଧରେ; କିନ୍ତୁ ଫଳ ଫଳେ ନାହିଁ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟପ୍ରଧାନ ମାଲକ୍କା ଆଦି ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜରେ ଏ ଗଛ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ହୁଏ । ଏହି ଗଛମାନ ସେହି ସବୁ ଅଞ୍ଚଳରୁ ପୂର୍ବେ ଏ ଦେଶକୁ ଆମଦାନୀ ହୋଇଥିଲା ।]

କ୍ରୋଡ଼—ସଂ. ବି. (କ୍ରୁଡ଼ ଧାତୁ=ଘନ ହେବା+ଘଞ୍ଜାର୍ଥେ. ଅ)—
Krorda ୧ । ଉତ୍ସଙ୍ଗ; କୋଳ; ଦୁଇ ଜଙ୍ଘର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ; ଅଙ୍କ—1. The lap.
୨ । ଶ୍ରୋତ୍ର; ବକ୍ଷସ୍ଥଳ—2. The chest; breast; bosom.
୩ । କୋରଡ଼; ବୃକ୍ଷକୋଟର—
3. The hollow of a tree.
ବକ୍ଷଲେ କ୍ରୋଡ଼େ ଲୁଚଲେ ବଳିଚରେ
ନ ମୁଞ୍ଚଲେ କଥା ଉଷ୍ଣ ଛୁଟ । ଉଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୪ । ଶନିଗ୍ରହ—4. Saturn (planet)
୫ । ଘୁଷୁର—5. Hog; pig.
୬ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ମଧ୍ୟଭାଗ—
6. The middle part of any thing.
୭ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳ —
7. Interior or inside of any thing.
୮ । ଘୋଡ଼ାର ଶ୍ରୋତ୍ର—
8. The breast of a horse. (Apté).
୯ । ଗୁହା—9. Cavity.
୧୦ । ଗର୍ତ୍ତ—10. A hole; den; pit.

 କ୍ରୋଡ଼ ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. କୋଟି)—୧୦୦ ଲକ୍ଷ; ଏକ କୋଟି—
କରୋଡ Ten millions.

କ୍ରୋଡ଼ପତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୋଟିପତି)—ଯାହା ପାଖରେ ଏକ କୋଟି
Krordapati ଟଙ୍କା ଅଛି; କୋଟିପତି; ଅତୁଳ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟର ଅଧିକାରୀ;
କ୍ରୋଡ଼ପତି ଗଚ୍ଛିତ ବହୁଧନର ସ୍ୱାମୀ—Millionaire.
କରୋଡ଼ପତି
ଜଣେ ଶୁଣି ବିଳାପ କରି କହିଥିଲା, ମୋତିଶୀଳ ତୁଚ୍ଛା ବୋଲେ ବକ କ୍ରୋଡ଼ପତି ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

କ୍ରୋଡ଼ପତ୍ର—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କ୍ରୋଡ଼ ବା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପତ୍ର;
Krordapatra କ୍ରୋଡ଼+ପତ୍ର—୧ । ଅତିରିକ୍ତ ପତ୍ରିକା; ଖବର-
କ୍ରୋଡ଼ପତ୍ର କାଗଜରେ ଦିଆଯିବା ଅଧିକା ବିଷୟ ଲେଖାଥିବା
ତିତିମ୍ମା ପୃଷ୍ଠା; କୌଣସି ପତ୍ରିକାରେ ସାଧାରଣ ବିଷୟ ଛଡ଼ା ଅଧିକା ବିଷୟ ଥାଇ ଉକ୍ତ ପତ୍ରିକା ସଙ୍ଗେ ଯୋଗ କରାଯାଇଥିବା ଅଧିକା ପତ୍ର – 1. A supplement to a newspaper.
୨ । (ଭୁଲ. ଇଂ. କୋଡିସିଲ୍) ପ୍ରଥମେ ସମ୍ପାଦିତ ହୋଇଥିବା ଉଇଲ୍‌ର ସଂଶୋଧନ-ପତ୍ର—
2. Codicil to a will.
୩ । ପୁସ୍ତକର ଶେଷରେ ବା ଗ୍ରନ୍ଥ ସମାପ୍ତ ହେବା ପରେ ପୁସ୍ତକଗତ ବିଷୟ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ବନ୍ଧିଥିବା ଅଧିକା ବିଷୟ ଲେଖା ହୋଇ ଯୋଗ କରାଯିବା ପୃଷ୍ଠାମାନ—
3. Appendix; addendum to a book.
୪ । କୌଣସି ଲେଖାର କଡ଼ରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ବିଷୟ—
4. Marginal writing.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ପ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	●	ନ୍ଦ

୫ । କୌଣସି ପତ୍ର ଲେଖା ସରିବା ପରେ ପୁନଶ୍ଚ ଶେଷରେ ଯାହା ଲେଖି ଯୋଗ କରାଯାଏ—
5 Postscript to a letter.

କ୍ରୋଡ଼ପାଦ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ରୋଡ଼ + ପାଦ)—କଚ୍ଛପ—
Krordapāda Tortoise.

କ୍ରୋଡ଼ସ୍ଥ—ସଂ.ବିଣ. (କ୍ରୋଡ଼ + ସ୍ଥା ଧାତୁ+ଅ)—୧ । କୋଡ଼ରେ ଥିବା—
Krordastha 1. In the lap.

୨ । କୋଡ଼ର; ଅବଧି ମାତୃକୋଳ ଛାଡ଼ି ନ ଥିବା (ଶିଶୁ)—
2. Still carried in the mother's arms; very young (infant).

୩ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଭିତରେ ଥିବା—
3. Situated inside a thing (Apte).

କ୍ରୋଡ଼ା—ସଂ. ବି—କ୍ରୋଡ଼ (ଦେଖ)
Krorda Krorda (See)

କ୍ରୋଡ଼ାଙ୍କ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ରୋଡ଼+ଅଙ୍କ)—
Krordānka କ୍ରୋଡ଼ପାଦ (ଦେଖ)
Krordapāda (See)

କ୍ରୋଡ଼ାଙ୍ଘ୍ରି—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ରୋଡ଼ + ଅଙ୍ଘ୍ରି)—
Krordānghri କ୍ରୋଡ଼ପାଦ (ଦେଖ)
Krordapāda (See)

କ୍ରୋଡ଼ୀକରଣ—ସଂ. ବି. (କ୍ରୋଡ଼+ଅଭୂତ ଭାବେ ଚ୍ୱି. (ଈ) + କରଣ)—
Krordīkaraṇa
କୋଳ କରିବା; ଭୁଣ୍ଡାଇବା; ଆଲିଙ୍ଗନ—
Embracing; clasping to the bosom.

କ୍ରୋଡ଼ୀମୁଖ—ସଂ. ବି. (କ୍ରୋଡ଼ + ଅଭୂତ ଭାବେ ଚ୍ୱି (ଈ)+ମୁଖ)—
Krordīmukha ଗଣ୍ଡା; ଗଣ୍ଡାର—Rhinoceros.

କ୍ରୋଧ—ସଂ. ବି. (କ୍ରୁଧ ଧାତୁ=ରାଗ ହେବା + ଭାବ. ଅ)—
Krodha ୧ । ରୋଷ; କୋପ; ରାଗ—
1. Anger; rage; wrath; evil temper.

ଗର୍ବରୁ ବ୍ୟଭ ହେଲେ ଅତି କ୍ରୋଧ ବହୁ ।
କୃଷ୍ଣସଂହି. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

୨ । ଦ୍ୱେଷ—2. Malice; envy.

୩ । ରାଗ ବା ଦୁଃଖ ହେତୁରୁ ମନରେ ଜାତ ହେବା ବିଶେଷ ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ—
3. Passion; fit of rage or anger.

୪ । (ଅଳଙ୍କାର) ରୌଦ୍ର ରସ ଉଦ୍ରେକକାରୀ ମନୋଭାବ—
4. (rhetoric) The feeling which gives rise to the Raudra (or Fierce) sentiment.

ବେ. ବିଣ—୧ । କ୍ରୁଦ୍ଧ—1. Angry.

୨ । ଶୋକାନ୍ୱିତ—2. Grieved.

ବେ. ବି—୧ । କୋହ; ପ୍ରକାଶିତ ବିରକ୍ତି—
1. Extreme grief which is given outward expression.

୨ । ଶୋକର ଆବେଗ—
2. Fit or paroxysm of grief.

କ୍ରୋଧ କରି ସଭ୍ୟତା କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କୁ
ପୁଣି ଜଳେ କର ଅମ୍ବାଳିକା ଭବନକୁ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କ୍ରୋଧ ଉଠିବା—ବେ. ବି—କ୍ରୋଧ ଉପୁଜିବା (ଦେଖ)
Krodha uṭhibā Krodha upujibā (See)
କ୍ରୋଧଉଠା

କ୍ରୋଧ ଉପୁଜିବା—ବେ. କ୍ରି—୧ । ଶୋକର ଦଶା ଉଠିବା—
Krodha upujibā 1. A fit of grief.

୨ । କ୍ରୋଧର ଦଶା ଉଠିବା—
2 A fit of anger.

କ୍ରୋଧ କରିବା—ବେ. କ୍ରି—୧ । ରାଗିବା—
Krodha karibā 1. To be angry.

୨ । ଶୋକ କରିବା—2. To grieve.

କ୍ରୋଧକଷାୟ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; କ୍ରୋଧ + କଷାୟ)—
Krodhakashāya କ୍ରୋଧକଷାୟିତ (ଦେଖ)
Krodhakashāyita (See)

କ୍ରୋଧକଷାୟିତ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; କ୍ରୋଧ + କଷାୟିତ)—
Krodhakashāyita ରାଗରେ ନାଲି ପଡ଼ିଥିବା; ରାଗ ଯୋଗୁଁ ନାଲି ହୋଇଥିବା (ମୁହଁ ବା ଆଖି)—
(face or eyes) Tinged red owing to a fit of anger.

କ୍ରୋଧଜ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ରୋଧ + ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Krodhaja କ୍ରୋଧରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—
Springing from wrath; due to anger.

କ୍ରୋଧଜର୍ଜର—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; କ୍ରୋଧ + ଜର୍ଜର)—
Krodhajarjara କ୍ରୋଧଜର୍ଜରିତ (ଦେଖ)
Krodhajarjarita (See)

କ୍ରୋଧଜର୍ଜରିତ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; କ୍ରୋଧ+ଜର୍ଜରିତ)—
Krodhajarjarita ରାଗରେ ଜଳୁଥିବା; କ୍ରୋଧପୂର୍ଣ୍ଣ—
Inflamed with anger; burning with rage.

କ୍ରୋଧନ—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ. (କ୍ରୁଧ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—
Krodhana ୧ । ଚିଡ଼ା; ଚିଡ଼ିଲା; କ୍ରୋଧୀ; ରାଗୀ—
(କ୍ରୋଧନା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Wrathful; angry.

ଅଟନ୍ତି ସେହି ଋଷି ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ରୋଧନ ।
ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

୨ । ସହସା ଯାହାର କ୍ରୋଧ ଜନ୍ମେ; ବଦ୍‌ରାଗୀ—
2. Passionate; evil-tempered.

୩ । କ୍ରୋଧ ସ୍ୱଭାବ ଯୁକ୍ତ—
3. Given to sudden fits of anger; ill-tempered.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୂଳତଃ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅବଧ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

୪ । ଦ୍ୱେଷଯୁକ୍ତ—4 Malicious.

ସଂ. ବି. (କ୍ରୁଧ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—

୧ । ମହାଦେବଙ୍କ ଅନୁଚର ଉଗ୍ରପ୍ରକୃତିକ ଭୈରବବିଶେଷ—
1. Name of a class of ferocious attendants of Mahādeba.

୨ । କୌଶିକଙ୍କର ଜଣେ ପୁତ୍ର—
2. Name of a son of Kauśika.

୩ । ରାଗିବା—3. Being angy.

୪ । ରାଗ—4. Anger (M.W.)

କ୍ରୋଧନା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (କ୍ରୋଧନ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—କ୍ରୋଧନର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Krodhanā Feminine of Krodhana

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚଣ୍ଡପ୍ରକୃତି ସ୍ତ୍ରୀ—Vixen; a passionate woman.

କ୍ରୋଧନିବୃତ୍ତି— ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ରୋଧ + ନିବୃତ୍ତି)—
Krodhanibṛutti ରାଗ ଥଣ୍ଡା ହେବା—Subsidence of passionate rage; the abatement of passion.

କ୍ରୋଧନୀୟ—ସଂ. ବିଣ (କ୍ରୁଧ ଧାତୁ + ଅନୀୟ)—ଯାହା କ୍ରୋଧ ଜନ୍ମାଏ—
Krodhanīya Provocative (M W.)

ସଂ. ବି—ଅନିଷ୍ଟ; କ୍ଷତି—Injury (Apte).

କ୍ରୋଧପୂର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍; କ୍ରୋଧ + ପୂର୍ଣ୍ଣ)—ରାଗରେ ଭରା—
Krodhapūrṇṇa Full of anger; angry (word).

କ୍ରୋଧପ୍ରକୃତି—ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କ୍ରୋଧଯୁକ୍ତ ପ୍ରକୃତି)—
Krodhaprakṛuti ରାଗିବା ଖୋଇ—Passionate or wrathful nature.

ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେ ସ୍ୱଭାବତଃ ରାଗୀ; ଚଡ଼ା; ଚଡ଼ାଲ୍—Wrathful; passionate; ill-tempered.

କ୍ରୋଧବହ୍ନି—ସଂ. ବି (ରୂପକ କର୍ମଧା; କ୍ରୋଧ + ବହ୍ନି)—
Krodhabahni ନିଆଁ ପରି ଜଳି ଉଠୁଥିବା ରାଗ; ଭୟଙ୍କର ରାଗ—Ferocious rage; fit of temper.

କ୍ରୋଧଭର—ସଂ. ବିଣ (କ୍ରୋଧ + ଭୃ ଧାତୁ = ପୋଷଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ—Enraged.
Krodhabhara
(କ୍ରୋଧଭରା—ସ୍ତ୍ରୀ). ଏଥିଅନ୍ତେ ନକୁଳ ହୋଇ କ୍ରୋଧଭର

ବୋଲିଲେ ଶୁଣ ହେ ମୋ କଥା ନରବର—କୃଷ୍ଣସଂହି. ମହାଭାରତ. ବନ,

କ୍ରୋଧମୟ—ସଂ. ବିଣ—(କ୍ରୋଧ + ଆଧିକ୍ୟାର୍ଥେ ମୟ)—କ୍ରୋଧଭରା (ବାକ୍ୟ)—Full of anger; angry (word).
Krodhamaya
(କ୍ରୋଧମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କ୍ରୋଧମିଶ୍ର—ସଂ. (୩ୟା ତତ୍; କ୍ରୋଧ + ମିଶ୍ର = ମିଶ୍ରିତ)—କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ—Enraged.
Krodhamiśra

ରାବଣର ଅଙ୍ଗରେ ଅଶୀଏ ଶରଘ୍ନ,
ତଙ୍କର ଚରିତ୍ରଦେଖି କରି କ୍ରୋଧମିଶ୍ର । କୃଷ୍ଣସଂହି. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କ୍ରୋଧମୁଖ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କ୍ରୋଧ + ମୁଖ)—କ୍ରୋଧଜର୍ଜରିତ
Krodhamukha ମୁଖ—Face become fiery with anger; face inflamed with anger.

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହା ମୁହଁ କ୍ରୋଧରେ ଜଳି
(କ୍ରୋଧମୁଖୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଉଠୁଛି—With a face which has become fiery with anger.

କ୍ରୋଧରଞ୍ଜିତ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; କ୍ରୋଧ + ରଞ୍ଜିତ)—
Krodharañjita କ୍ରୋଧ କଷାୟିତ (ଦେଖ)
Krodhakashāyita (See)

କ୍ରୋଧରେ ଜଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କ୍ରୋଧ + ଜ୍ୱଳ ଧାତୁ)—ଅତିଶୟ
Krodhare jalibā କ୍ରୁଦ୍ଧ ହେବା—
କ୍ରୋଧେ **ଜ୍ୱଳା** To burn iwth rage
କ୍ରୋଧମେଜ୍ୱଳନା

ତା ଶୁଣି କରହାରୁ କ୍ରୋଧରେ ଜଳିଲା । କୃଷ୍ଣସଂହି. ମହାଭାରତ, ଅନ୍ତ ।

କ୍ରୋଧଶାନ୍ତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ରୋଧ + ଶାନ୍ତି)—
Krodhaśānti କ୍ରୋଧନିବୃତ୍ତି (ଦେଖ)
Krodhanibṛutti (See)

କ୍ରୋଧସ୍ଥାନୀ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କ୍ରୋଧ ଓ ସ୍ଥାନ)—କ୍ରୋଧଯୁକ୍ତ; ରାଗାନ୍ୱିତ—
Krodhasthānī Enraged; angry.

ଅର୍ଜୁନ କାଣ୍ଡହିତ ଅଶ୍ୱତ୍ଥମା ଦେଖି,
ହେବାଇ ଦେଖି ଦ୍ରୁତ କରି କ୍ରୋଧସ୍ଥାନୀ । କୃଷ୍ଣସଂହି. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।

କ୍ରୋଧହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. କ୍ରୁଦ୍ଧ)—୧ । କ୍ରୁଦ୍ଧ ହେବା;
Krodhahebā ରାଗାନ୍ୱିତ ହେବା—To become angry.
କ୍ରୋଧହେବା ୨ । ଶୋକାନ୍ୱିତ ହେବା—2. To be grieved.
କ୍ରୋଧହୋଇ ଦେ. ବି.—ମନରେ କ୍ରୋଧ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା—
Being angry; becoming angry.

କ୍ରୋଧାଗ୍ନି—ସଂ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମଧା; କ୍ରୋଧ + ଅଗ୍ନି)—ନିଆଁ ପରି ଜଳି
Krodhāgni ଉଠିବା ରାଗ; ଭୟଙ୍କର ରାଗ—
Furious fit of anger.

କ୍ରୋଧାନ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୩ୟା ତତ୍; କ୍ରୋଧ + ଅନ୍ଧ)—
Krodhāndha କ୍ରୋଧଯୋଗୁ ବାହ୍ୟଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ—
(କ୍ରୋଧାନ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) Blind with a fit of rage.

କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; କ୍ରୋଧ + ଅନ୍ୱିତ)—କ୍ରୁଦ୍ଧିତ; ରାଗୀ,
Krodhānwita ରାଗାନ୍ୱିତ—Angry; furious.

କ୍ରୋଧାଳୁ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ରୋଧ + ଅତିଶୟ ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ ଆଳୁ; ଭୁଲ.
Krodhāḷu ନିଦ୍ରାଳୁ, ଭୟାଳୁ)—କ୍ରୋଧନ (ଦେଖ)
Krodhana (See)

କ୍ରୋଧୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କ୍ରୋଧ + ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ.)—ରାଗୀ;
Krodhī କ୍ରୋଧନ ସ୍ୱଭାବ—Passionate; ill-tempered,
(କ୍ରୋଧିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)— evil-tempered.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ପ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

ଜୋଧୀ ଉଦ୍ଭା ହୋଇଲେ ଜଗତ ବଇଷ୍ଣ.
ହୋଇଣ ନାଶ କରେ ଅଳପକେ ଶିବ । କୃଷ୍ଣସଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

କ୍ରୋଧୋଦ୍ଗମ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ରୋଧ + ଉଦ୍ଗମ) କ୍ରୋଧ ଉଠିବା
Krodhodgama — Fit of rage or anger.

କ୍ରୋଧୋଦ୍ରେକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ରୋଧ + ଉଦ୍ରେକ)—
Krodhodreka — କ୍ରୋଧୋଦ୍ଗମ (ଦେଖ)
Krodhodgama (See)

କ୍ରୋଧୋପଶମ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ରୋଧ + ଉପଶମ)—
Krodhopaśama — କ୍ରୋଧନିବୃତ୍ତି (ଦେଖ)
Krodhanibṛutti (See)

କ୍ରୋଧୋପଶମନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ରୋଧ + ଉପଶମନ)—
Krodhopaśamana — କ୍ରୋଧନିବୃତ୍ତି (ଦେଖ)
Krodhanibṛutti (See)

କ୍ରୋର୍—ଦେ. ବି (ସଂ. କୋଟିର ଅପଭ୍ରଂଶ ହି. କରୋଡ଼୍ ଓ ବଂ. କ୍ରୋର୍ ଶବ୍ଦର ଅନୁକରଣରେ ଇଂରାଜୀରେ କ୍ରୋର୍ ଶବ୍ଦ ଚଳିଅଛି)—
Kror — ଏକ କୋଟି—Ten millions.
ଦେ. ବିଣ—ଏକକୋଟିସଂଖ୍ୟକ—Numbering ten millions.

କ୍ରୋର୍ପତି—ଦେ. ବିଣ—ଅତୁଳ ସମ୍ପତ୍ତି ଧନର ଅଧିକାରୀ; ଯେ କୋରଡ଼େ ଟଙ୍କା ନଗଦ ଗଣି ଦେଇ ପାରେ—
କ୍ରୋରପତି — Millionaire; a master of millions.
କରୋଡ଼ପତି

କ୍ରୋର—ସଂ. ବି (କ୍ରୁର + ଅ)—କ୍ରୁରର ପକ୍ଷୀ; ଚିଲ; ବାଜ—
Krora — The fishing eagle; Osprey (bird).

କ୍ରୋଶ—ସଂ. ବି (କ୍ରୁଶ୍ ଧାତୁ = ଡାକିବା, ଆହ୍ୱାନ କରିବା)—
Krośa
୧ । (+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଅ) କୋଶ; ଦୁଇ ମାଇଲ୍; ଆଠ ହଜାର ହାତ (ଦୁଇ ମାଇଲରୁ କିଛି ବେଶି)—
1. A distance about of two miles; one Kroś.
୨ । (+ ଭାବ. ଅ)—କ୍ରନ୍ଦନ—
2. Crying; weeping; lamentation.
୩ । (+ ଭାବ. ଅ)—ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଆହ୍ୱାନ—
3. Loud call; halloo

କ୍ରୋଷ୍ଟା—ସଂ. ବି. ପୁଂ (କ୍ରୁଶ୍ ଧାତୁ = ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଗାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଉ. ୧ମା. ୧ବ)—ଶୃଗାଳ; ଜିଲୁଆ—
(କ୍ରୋଷ୍ଟ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
Kroshṭā — Jackal.

କ୍ରୋଷ୍ଟାଶ୍ରୁ—ବି—କାନକୋଳି (ଦେଖ) (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)
Kroshṭāśru — Kānakoḷi (See)

କ୍ରୋଷ୍ଟୁ—ଦେ. ବି (ସଂ. କ୍ରୋଷ୍ଟୃ)—ଜିଲୁଆ—
Kroshṭhu — Jackal.

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଂଷ୍ଟ୍ର ବିଷାଣେ କ୍ରୋଷ୍ଟୁ, କ୍ରୋଷ୍ଟ ଯେ—ଉଣ୍ଡ. କୋଷ୍ଟ୍ରୁହ୍ଲାଣସ୍ୱରୂପ ।

କ୍ରୌଞ୍ଚ——ସଂ. ବି (କ୍ରୁଞ୍ଚ ଧାତୁ = ବକ୍ରଗତି କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Krauñcha
କୋଁଚବକ; କୋଁଚବଗ
୧ । ଏକଜାତୀୟ ବକପକ୍ଷୀ; ବଗ; ବଗଲା—
1. The Pond-heron; curlew.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଧଳା; ଏମାନଙ୍କ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ; ଏମାନେ ଡଗଡଗ ଚାଲି ପାରନ୍ତି; ଛୋଟ ମାଛ ଓ ପୋକଜୋକ ଧରି ଖାଆନ୍ତି । ଏହି ବଗମାନେ ଧାନକ୍ଷେତ ଓ ପୋଖରୀ କୂଳରେ ଚରନ୍ତି । ଗଛ ଉପରେ ବଗମାନେ କାଠି କୁଟାରେ ବସା ବାନ୍ଧନ୍ତି ଓ ବର୍ଷାଦିନେ ଛୁଆ କରନ୍ତି; ବର୍ଷାଦିନେ ଆକାଶରେ ମେଘ ଉଠାଇଲାବେଳେ ଆକାଶରେ ଉଡ଼ୁଥିବା ବକପଂକ୍ତି ମେଘ ଦେହରେ ଅତି ମନୋହର ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି ।]
୨ । ଦ୍ୱୀପବିଶେଷ (ପୁରାଣ ମତରେ ଏହା ସପ୍ତଦ୍ୱୀପା ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟରେ ଚତୁର୍ଥ ଦ୍ୱୀପ)—
2. One of the seven legendary islands comprising the earth.
୩ । ପୌରାଣିକ ପର୍ବତବିଶେଷ—
3. Name of a legendary mountain.
[ଦ୍ର—ଏ ପର୍ବତ ହିମାଳୟଙ୍କ ପୌତ୍ର; କାର୍ତ୍ତିକ ଓ ପରଶୁରାମ ଏ ପର୍ବତକୁ ବିଦ୍ଧ କରିଥିଲେ ।]
୪ । ଅସୁରବିଶେଷ; ବକାସୁର—
4. Name of a demon killed by Śrīkṛushṇa.
୫ । ଭାଣ୍ଡୁକ, କୁରର—5. An Osprey(bird)(M.W.)
୬ । ମୟଦାନବର ପୁତ୍ର (ଏହାକୁ କ୍ରୌଞ୍ଚ ଦ୍ୱୀପରେ ସ୍କନ୍ଦ ଭଗବାନ ବଧ କରିଥିଲେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. Name of a son of demon Maya.

କ୍ରୌଞ୍ଚଦାରକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଏ କ୍ରୌଞ୍ଚ ପର୍ବତକୁ ବିଦ୍ଧ କରିଥିବାରୁ)—କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କର ନାମ—
Krauñchadāraka — A name of Kārttikeya.

କ୍ରୌଞ୍ଚଦାରଣ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—କ୍ରୌଞ୍ଚଦାରକ (ଦେଖ)
Krauñchadāraṇa — Krauñchadāraka (See)

କ୍ରୌଞ୍ଚପଦା—ସଂ. ବି. (କ୍ରୌଞ୍ଚ + ପଦ + ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Krauñchapadā — ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—Name of a Sanskrit metre.

କ୍ରୌଞ୍ଚମିଥୁନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ରୌଞ୍ଚ + ମିଥୁନ)—
Krauñcha mithuna — ବଗଲାବଗଲା; ବଗୁଲାବଗୁଲି; ବଗ ପକ୍ଷୀଙ୍କ ଯୋଡ଼ା—A pair (male and female) of Pond-herons.
[ଦ୍ର—ବାଲ୍ମୀକି ବନରେ ବୁଲୁଥିବା ବେଳେ ଜଣେ ବ୍ୟାଧ କ୍ରୌଞ୍ଚମିଥୁନ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିକୁ ମାରି ଦେବାରୁ ବାଲ୍ମୀକି ଦୁଃଖ ଓ ଭାବର ଆବେଗରେ ଗାଇଲେ—
ମା ନିଷାଦ ପ୍ରତିଷ୍ଠାଂ ତ୍ୱମଗମଃ ଶାଶ୍ୱତୀ ସମା
ଯତ୍ କ୍ରୌଞ୍ଚମିଥୁନାଦେକମବଧୀଃ କାମମୋହିତଂ ।

ସଂସ୍କୃତରେ ଅପର ପ୍ରଣାଳୀରେ ସ୍ୱରିତ ୧ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବଟ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଟ' ଦେଖିବେ; ବଟୁ ନ ପାଇଲେ 'ବଟୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଯ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଜ୍ଜ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ ।

ଏହାହିଁ ସଂସ୍କୃତର ଆଦ୍ୟ ଶ୍ଳୋକ ହେଲା—ଏହା ରାମାୟଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ।]

କ୍ରୌଞ୍ଚରନ୍ଧ୍ର—ସଂ. ବି.—ହିମାଳୟ ପର୍ବତରେ ଥିବା ରନ୍ଧ୍ରବିଶେଷ—
Kraunchrandhra Name of a hole in the Himalayas.

[ଦ୍ର—ଏହି ପଥଦେଇ ପକ୍ଷୀମାନେ ଉତ୍ତର ଅଞ୍ଚଳକୁ ଯାଆନ୍ତି ଏ ରନ୍ଧ୍ର ପରଶୁରାମଙ୍କ କୀର୍ତ୍ତି ଓ ଏହା ଗୋଟିଏ ଟନେଲ୍ ବା ସୁଡ଼ଙ୍ଗପଥ ।

କ୍ରୌଞ୍ଚରିପୁ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—କ୍ରୌଞ୍ଚଦାରକ (ଦେଖ)
Kraunchripu Kraunchadāraka See)

କ୍ରୌଞ୍ଚସଦନ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—କ୍ରୌଞ୍ଚଦାରକ (ଦେଖ)
Kraunchasūdana Kraunchadāraka (See)

କ୍ରୌଞ୍ଚସ୍ୱର—ସଂ. ବି.—୧ । କ୍ରୌଞ୍ଚପକ୍ଷୀର ସ୍ୱର—
Kraunchaswara 1. The sound of a heron.
୨ । ମଧୁର କରୁଣ ସ୍ୱର—
2. Sweet plaintive voice.

କୃପାଲୋକ ଲୋଚନେ ଦେଇ ଲୋଚନ
କହନ୍ତି କ୍ରୌଞ୍ଚସ୍ୱରେ ଗୃହ୍ୟ ବଚନ ।
ସାଳବନ୍ଧ ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

କ୍ରୌଞ୍ଚାରତି—ସଂ.ବି.ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି ବା ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ରୌଞ୍ଚ + ଅରତି)—
Kraunchārāti କ୍ରୌଞ୍ଚଦାରକ (ଦେଖ)
Kraunchadāraka (See)

କ୍ରୌଞ୍ଚାରି—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି ବା ଷଷ୍ଠୀତତ୍; କ୍ରୌଞ୍ଚ + ଅରି)—
Kraunchāri କ୍ରୌଞ୍ଚଦାରକ (ଦେଖ)
Kraunchadāraka (See)

କ୍ରୌର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି. (କ୍ରୂର + ଭାବ ଯ)—
Kraurjya ୧ । କ୍ରୂରତା—1. Cruelty.
୨ । ଭୟଙ୍କରତ୍ୱ—2. Frightfulness; terribleness.

କ୍ରୌଶଶତିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କ୍ରୋଶଶତ + ଇକ)—
Krausasatika ୧ । ଯେଉଁ ସନ୍ୟାସୀ ଶହେ କୋଶ ପର୍ଯ୍ୟଟନ କରିଅଛନ୍ତି—1. A mendicant who has travelled two hundred miles.
୨ । ଯେଉଁ ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ଶିକ୍ଷା ପାଇବାକୁ ଶହେ କୋଶ ଦୂରରୁ ମଧ୍ୟ ଶିଷ୍ୟମାନେ ଆସନ୍ତି—
2. A preceptor to whom students from even two hundred miles come for instruction.

କ୍ଲାନ୍ତି—ସଂ. ବି. (କ୍ଲମ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. କ୍ତି)—ଅବସାଦ; ପରିଶ୍ରମଜନିତ କ୍ଲାନ୍ତି—Fatigue.
Klānti

କ୍ଲାନ୍ତିକର—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଲାନ୍ତି + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Klāntikara ଅବସାଦକ; ଯାହା ସମ୍ପାଦନ କଲେ ଶରୀରକୁ ବିଶେଷ ବାଧା ହୁଏ—Wearisome; fatiguing.

କ୍ଲାନ୍ତିଜନକ—ସଂ.ବିଣ.(କ୍ଲାନ୍ତି + ଜନ ଧାତୁ ଣିଜ୍. ଜନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ.ଅକ)-
Klāntijanaka କ୍ଲାନ୍ତିକର (ଦେଖ)
Klāntikara (See)

କ୍ଲାସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. କ୍ଲାସ୍)—୧ । ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶ୍ରେଣୀ—
Klās 1. Class of a school.
କ୍ଲାସ
କିଲାସ ୨ । ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗ ଅନୁସାରେ ଏକ ଶ୍ରେଣୀ—
2. Class or grade according to classification.

କ୍ଲାସ୍ ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଛାତ୍ର) ବାର୍ଷିକ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ
Klās uthibā ଉଚ୍ଚତର ଶ୍ରେଣୀକୁ ଉନ୍ନୀତ ହେବା—To be
କ୍ଲାସଉଠା promoted to a higher class (said of
କ୍ଲାସଉଠା a student).

କ୍ଲାସ୍‌ଟିଚର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—କ୍ଲାସ୍‌ମାଷ୍ଟର୍ (ଦେଖ)—
Klāstichar Klāsmashṭar (See)

କ୍ଲାସ୍‌ମାଷ୍ଟର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ବିଦ୍ୟାଳୟର କୌଣସି ଶ୍ରେଣୀର
Klāsmāshṭar ପ୍ରଧାନ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟମାନ ପଢ଼ାଇବା ପାଇଁ
କ୍ଲାସମାଷ୍ଟର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ଶିକ୍ଷକ—Class-teacher.
କ୍ଲାସକାମାଷ୍ଟର

କ୍ଲାସ୍ପ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ସ୍ନାନାଦିର ପ୍ରଭେଦର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ଯୋଡ଼ିବା
Klāsp ଲାଗି ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର ଅଙ୍କୁଡ଼ି ବା ଲୁଲିବା—
କ୍ଲାସ୍ପ Clasp.
କ୍ଲାସ୍ପ

କ୍ଲିଦ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଓଦା ହେବା—
Klida (root) 1. To become wet.
୨ । ଝାଳେଇବା—2. To perspire.
୩ ଓଦା କରିବା—3. To moisten.

କ୍ଲିନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ (କ୍ଲିଦ ଧାତୁ = ଓଦା ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Klinna ୧ । ଆର୍ଦ୍ର; ଓଦା—1. Wet; moistened.
(କ୍ଲିନ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଘର୍ମାକ୍ତ; କ୍ଲେଦଯୁକ୍ତ—2. Sweatened.
(କ୍ଲିନ୍ନତା—ବି) ୩ । ପାଣି ବୋହୁଥିବା (ଆଖି)—
3. Running (eye).
୪ । ଦୟାର୍ଦ୍ର—4. Softened with pity.

କ୍ଲିନ୍ନାକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଲିନ୍ନ + ଅକ୍ଷି)—ଯାହା ଆଖିରୁ
Klinnāksha ସବୁବେଳେ ପାଣି ବୋହୁଥାଏ—Blear eyed;
(କ୍ଲିନ୍ନାକ୍ଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) having the eyes always watering.

କ୍ଲିଶ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ପୀଡ଼ା ଦେବା—
Klisa (root) To distress; to give pain.

କ୍ଲିଶିତ—ସଂ. ବିଣ (କ୍ଲିଶ ଧାତୁ = ପୀଡ଼ା ଦେବା + ଣିତ + ତ)—
Klisita ୧ । ବିରକ୍ତ—1. Vexed; perplexed.
୨ । କଷ୍ଟପ୍ରାପ୍ତ—2. Distressed.
୩ । ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ—3. Tormented.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଭ	ନ୍

କ୍ଲିଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ (କ୍ଲିଶ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧ । କ୍ଲାନ୍ତ—
Klishṭa 1. Wearied.
(କ୍ଲିଷ୍ଟତା - ବ) ୨ । କ୍ଲେଶ ବା କଷ୍ଟପ୍ରାପ୍ତ—2. Afflicted.
୩ । କଠିନ; ଦୁର୍ବୋଧ—
3. Difficult to understand.
୪ । ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ—4. Tormented.

କ୍ଲିଷ୍ଟକଳ୍ପନା—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା; କ୍ଲିଷ୍ଟ + କଳ୍ପନା)—ଯେଉଁ ଉପମା
Klishṭakalpanā ବୁଝିବା ନିମନ୍ତେ କଳ୍ପନାଶକ୍ତିକୁ ଅତିଶୟ ଭାବରେ ଟଣାଓଟରା କରାଯାଏ—Strained or forced imagery.

କ୍ଲିଷ୍ଟତା—ସଂ. ବ (କ୍ଲିଷ୍ଟ + ଭାବ. ତା)—ଦୁର୍ବୋଧତା—
Klishṭatā The state of being difficult to understand.

କ୍ଲିଷ୍ଟତାଦୋଷ—ସଂ. ବ—ରଚନାରେ ଶବ୍ଦଦୋଷବିଶେଷ—
Klishṭatādosha A fault in composition.
[ଦ୍ର—ବହୁ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗରେ ଯେଉଁଠାରେ ଅତ୍ୟଳ୍ପ ମାତ୍ର ଅର୍ଥ ବୋଧ ହୁଏ, ସେହିଠାରେ କ୍ଲିଷ୍ଟତା ଦୋଷ ହୁଏ ।]

କ୍ଲିଷ୍ଟାର୍ଥ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା; କ୍ଲିଷ୍ଟ + ଅର୍ଥ)—୧ । ଦୁର୍ବୋଧ ଅର୍ଥ—
Klishṭārtha 1. Difficult meaning.
୨ । ଟାଣି ଓଟାରି କରାଯିବା ଅର୍ଥ—
2. Strained or forced meaning.
ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ଅର୍ଥ ଦୁର୍ବୋଧ—
Of difficult meaning.

କ୍ଲୀଁ—ଦେ. ବ—ଅଣାକାର ମତାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କର ତିନିଗୋଟି ବୀଜମନ୍ତ୍ର
Klīṁ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ; କାମବୀଜ, ମହେଶ୍ୱର, ଭଗବାନ୍, ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ ଓ ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କର ବୀଜମନ୍ତ୍ର—A mystic sound uttered by the followers of the Anākāra persuation.

କ୍ଲୀବ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—କୁଣ୍ଠିତ ହେବା—
Klīb (root) To hesitate.

କ୍ଲୀବ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଲୀବ୍ ଧାତୁ = କୁଣ୍ଠିତ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Klība ୧ । ନପୁଂସକ—1. Neuter.
କ୍ଲୀବତା } ବ. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀସଙ୍ଗମଶକ୍ତିରହିତ—
କ୍ଲୀବତ୍ୱ } 2. Destitute of sexual virility; impotent.
୩ । ଅକ୍ଷମ—3. Incapable.
୪ । ଖାସୁ କରାଯାଇ ଥିବା—
4. Castrated; emasculated.
୫ । ବଳହୀନ; ବିକ୍ରମହୀନ; ଶକ୍ତିହୀନ—
5. Powerless; destitute of power.
୬ । ଭୀରୁ—6. Coward; timid.
୭ । ବ୍ୟର୍ଥ; ନିଷ୍ଫଳ—7. Vain; fruitless.
୮ । ନିର୍ବୋଧ; ଓଟ୍ଟୁ—8. Stupid.
୯ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଲିଙ୍ଗବିଶେଷ; ଯେଉଁ ଲିଙ୍ଗଦ୍ୱାରା ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁମାନ ପରିଚିତ ହୁଅନ୍ତି—
9. (grammar) Neuter (in gender).
ସଂ. ବ—୧ । ନପୁଂସକ ବ୍ୟକ୍ତି; ଅଣପୁରୁଷା ଲୋକ—
1. An eunoch (either born or castrated).
୨ । ଖାସୀ; ଖାସୀଜନ୍ତୁ—
(ଯଥା—ଘୋଡ଼ା, ଛେଳି, କୁକୁଡ଼ା ।)
2. Castrated or emasculated male animal. (e. g. horse, goat, cock); capon.

କ୍ଲୀବଲିଙ୍ଗ—ସଂ. ବ. (କ୍ଲୀବ + ଲିଙ୍ଗ)—(ବ୍ୟାକରଣ) ଯାହା ପୁଂ—
Klībalinga ବାଚକ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ବାଚକ ଶବ୍ଦ ନୁହେ ତାହାର ଲିଙ୍ଗ—
(Grammar) Neuter gender.
[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତରେ ଲିଙ୍ଗଭେଦ ବିଶେଷ ଗୋଳମାଳିଆ; ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଆରେ ସାଧାରଣ ନିୟମ ଏହି ଯେ—ପୁରୁଷ ଜାତୀୟ ଜୀବ ବୁଝାଇଲେ ପୁଂଲିଙ୍ଗ, ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତୀୟ ଜୀବ ବୁଝାଇଲେ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନିର୍ଜୀବ ବସ୍ତୁବାଚକ ଶବ୍ଦ କ୍ଲୀବଲିଙ୍ଗ ଅଟେ ।]

କ୍ଲୁ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଗତି କରିବା—
Klu (root) To move.

କ୍ଲୁକ୍ନୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—କାଲ୍‌ଚୁଆ (ଦେଖ)
Klukni Kālchuā (See)

କ୍ଲୃପ୍ତଲିଖନ—ଦେ. ବ. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ବକ୍ତାର ବକ୍ତବ୍ୟକୁ
Klṛuptalikhana ଅଳ୍ପକେ ଲେଖି ପ୍ରକାଶ କରିବାର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ—Shorthand.

କ୍ଲେଦ—ସଂ. ବ. (କ୍ଲିଦ ଧାତୁ = ଓଦା କରିବା + ଭାବ. ଅ)—
Kleda ୧ । ଆର୍ଦ୍ରତା—1. Wetness; moisture.
(କ୍ଲିନ୍ନ—ବିଣ) ୨ । ମଇଳା—2. Dirt; foul matter.
୩ । ମଇଳା ପାଣି—3. Dirty or fetid water.
୪ । ଦେହରୁ ନିର୍ଗତ ମଇଳା ରସ—
(ଯଥା—ଝାଳ, ଶ୍ଳେଷ, ପୂଜ ।)
4. Moisture emitted from the body (as sweat, spittle, pus).

କ୍ଲେଦକ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଲିଦ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Kledaka ଆର୍ଦ୍ରକାରୀ; ଯାହା ଓଦା କରେ—
Moistening; wetting.
ସଂ. ବ—୧ । କଫ—1. Phlegm
୨ । ଶରୀର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ପାଚକାଗ୍ନିବିଶେଷ; ଜଠରାଗ୍ନିବିଶେଷ—
2. One of the digestive fires of the system.

କ୍ଲେଦନ—ସଂ. ବ. (କ୍ଲିଦ ଧାତୁ + ଣିଚ + ଭାବ. ଅନ)—
Kledana ୧ । ଓଦା କରିବା; ବିଚୁରାଇବା—
1. Moistening.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସତତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓଁ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ପ୍ରକାଶକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଥୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଥା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

୨ । କଫ—2. Phlegm.

୩ । ଘାଣ ଝରିବା—3 Oozing.

କ୍ଲେଦୁ—ସଂ. ବି. (କ୍ଲିଦ ଧାତୁ=ଓଦା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Kledu
୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1. The moon.
୨ । ସନ୍ନିପାତ—2. Morbid combination of the three humours of the body.

କ୍ଲେଶ—ସଂ. ବି. (କ୍ଲିଶ ଧାତୁ=କଷ୍ଟ ଦେବା+ଭାବ. ଅ)—
Klesa
୧ । କଷ୍ଟ; ଦୁଃଖ; ପୀଡ଼ା—1. Trouble; pain; difficulty; distress; straits; hardship (both bodily and mental).
୨ । ଶାରୀରିକ ଦୁଃଖ ବା ପୀଡ଼ା—
2. Bodily pain or suffering.
୩ । ମାନସିକ ଦୁଃଖ—3. Mental suffering.
୪ । ସାଂସାରିକ କଷ୍ଟ—4. Worldly trouble.
[ଦ୍ର—ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ମନୁଷ୍ୟ ସଂସାରରେ ପାଞ୍ଚଟି କ୍ଲେଶ ଭୋଗ କରେ. ଯଥା—
(୧) ମାୟା ବା ଅବିଦ୍ୟା—1. Ignorance; illusion.
(୨) ଅହଂକାର,ଅସ୍ମିତା—2 Arrogance; pride; egotism.
(୩) କ୍ରୋଧ, ରାଗ—3. Anger.
(୪) ଈର୍ଷା, ଦ୍ୱେଷ—4 Malice.
(୫) ମରଣଭୟ—5. Apprehension of death.]
୫ । ଯନ୍ତ୍ରଣା—5. Pangs.
୬ । ପ୍ରସବବେଦନା—6. Throes or pangs of child-birth.
୭ । ଅଭିନିବେଶ—7. Attention.

କ୍ଲେଶକ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଲିଶ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ପୀଡ଼ାଦାୟକ—
Klesaka Troublesome; afflicting.

କ୍ଲେଶକର—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଲେଶ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Klesakara ପୀଡ଼ାଦାୟକ; ଯାହା ପୀଡ଼ା ଦିଏ—
Afflicting; giving pain.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଦୁର୍ବୋଧ; ବୁଝିବାକୁ କଷ୍ଟକର—
1. Incomprehensible; difficult to understand.

କ୍ଲେଶଦାୟକ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଲେଶ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Klesadāyaka କ୍ଲେଶକର (ଦେଖ)
Klesakara (See)

କ୍ଲେଶଭାଷା—ଦେ. ବି—ଦୁଃଖର କାହାଣୀ; ନିଜେ ଅନୁଭବ କରିଥିବା
Klesabhāshā କ୍ଲେଶର ବର୍ଣ୍ଣନା—Sad story; the story of one's woes.
ବୋଲେ ସ୍ୱପ୍ନୀବେ ରମ କ୍ଲେଶଭାଷା ।
ରାମ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

କ୍ଲେଶିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କ୍ଲେଶ+ପ୍ରାପ୍ତାର୍ଥେ ଇତ)—
Klesita କ୍ଲେଶ ପ୍ରାପ୍ତ—Troubled; distressed; pained; afflicted.
(କ୍ଲେଶିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

କ୍ଲେଶୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କ୍ଲେଶ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Klesī
୧ । କ୍ଲେଶିତ (ଦେଖ)
1. Klesita (See)
(କ୍ଲେଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ
୨ । କ୍ଲେଶଦାୟକ (ଦେଖ)
2. Kleśadāyaka (See)

କ୍ଲୈବ୍ୟ—ସଂ. ବି. (କ୍ଲୀବ+ଭାବାର୍ଥେ. ଯ)—
Klaibya
୧ । ନପୁଂସକତ୍ୱ
1. Impotence; sexual debility.
୨ । ସ୍ତ୍ରୀରୁତା—
2. Timidity; cowardice; unmanliness.
୩ । ଶକ୍ତିହୀନତା—3. Incapacity.
୪ । ନିର୍ବୋଧତା; ଓଲମାପଣିଆଁ—
4. Stupidity

କ୍ଲୋମ—ସଂ. ବି. (କ୍ଲୁ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+ସଙ୍କ୍ଷାର୍ଥେ. ମନ୍)—
Kloma
୧ । ଶରୀରସ୍ଥ ବାୟୁର ଆଧାର; ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍; ଫୁଟୀ; ଫୁଟା—
1. Lungs.
୨ । ମୂତ୍ରାଶୟ; ମୂତ୍ରଫୁଡ଼ା—2. Bladder.

କ୍ଲୋରୋଡାଇନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—
Klorodain ଝାଡ଼ା ବନ୍ଦ କରିବାର ଡାକ୍ତରି ଔଷଧବିଶେଷ—
କ୍ଲୋରୋଡାଇନ୍ Chlorodine.
ক্লোরোডাইন

କ୍ଲୋରୋଫର୍ମ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଅସ୍ତ୍ରଚିକିତ୍ସା ପାଇଁ ରୋଗୀକୁ
Kloropharm ଶୁଆଇ ଅଚେତା କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ତରଳ-
କ୍ଲୋରୋଫର୍ମ ସାରବିଶେଷ—Chloroform.
ক্লোরোফর্ম

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଃ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଋ	ଉଅ	ଚ୍ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ସ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଛ	ନ

କ୍ଷ

[ଦ୍ର—କ୍ଷ ଅକ୍ଷର 'କ + ଷ' ରୂପ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର, କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଏହା 'ଖ୍ୟ' ରୂପେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ ଓ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ କବିମାନେ 'ଚ୍ଛ' ସ୍ଥାନରେ 'କ୍ଷ' ବସାଇବାର ଦେଖାଯାଏ, (ଯଥା—ଚ୍ଛନ୍ଦଲେ ସ୍ଥାନରେ କ୍ଷନ୍ଦଲେ) । ଆମ୍ଭେମାନେ ଉଚ୍ଚାରଣରେ 'କ୍ଷ' ସ୍ଥାନରେ 'ଖ' ବା 'ଚ୍ଛ' କରିଥାଉଁ । (ଯଥା—'କ୍ଷୌର ସ୍ଥାନରେ ଖିଅର ବା ଚ୍ଛଅର; 'କ୍ଷୀର' ସ୍ଥାନରେ 'ଖୀର') । ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ଶିଖିଲା ବେଳେ 'ଅ' ଠାରୁ 'ହ' ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିଖି ସାରି 'ହ' ପରେ 'କ୍ଷ' ଅକ୍ଷର ଶିଖୁଁ । ଚତୁଷ୍ପାଠୀମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ 'ହ' ଅକ୍ଷରାନ୍ତ ପଦ ପରେ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ କବିମାନେ 'କ୍ଷ' ଅକ୍ଷରାନ୍ତ ପଦ ବସାଇ ଅଛନ୍ତି । କେତେକ ଅଧ୍ୟାନକାର 'କ୍ଷ' ଅକ୍ଷରାନ୍ତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ 'ହ' ପରେ ଓ କେତେକ 'କ' ଅକ୍ଷର ପରେ ରଖି ଅଛନ୍ତି । 'କ୍ଷ' କ ଅକ୍ଷରର ଗୋଟିଏ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର (କ + ଷ) ଥିବାରୁ ଏହା ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ 'କ' ଅକ୍ଷର ପରେ ଦିଆଗଲା ।]

କ୍ଷଉଣି—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଅକ୍ଷୌହିଣୀ)—
Kshauṇi — ଅକ୍ଷୌହିଣୀ (ଦେଖ)
Akshauhiṇī (See)

କ୍ଷଉଦିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତଡ଼ିବା; ଘଉଡ଼ିବା—
Kshaudibā — 1. To drive away.
୨ । ଅନ୍ତର କରିବା; ଭୁଲି ଯିବା—
2. To forget.
ପାପୀ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନକୁ ଦେଇ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଛି
କ୍ଷଉଦ ଦିଅ ତାକୁ ମନରୁ ଭୁଲିଛ । ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

କ୍ଷଉରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କ୍ଷୌର)—ଖିଅର କରିବା—
Kshauribā — To shave.

କ୍ଷଏ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. କ୍ଷୟ)—କ୍ଷୟ—
Kshae — Loss; waste.
ଚହିଁଲେ ବହଳ ନୁହଇ କ୍ଷଏ—ପ୍ରାଚୀ. ପରବେଗୀତା ।

କ୍ଷକ୍ଷନ୍ଦ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛନ୍ଦ)—(ପୁରାତନ କବିମାନଙ୍କ ରଚିତ ଚତୁଷ୍ପାଠୀ ମାନଙ୍କର ଶେଷ ପଦର ଆଦ୍ୟରେ 'କ୍ଷ' ଅକ୍ଷର ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଏ ଶବ୍ଦକୁ କବିମାନେ 'ଛନ୍ଦ' ଶବ୍ଦ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ)—ଛନ୍ଦ—
Kshakshanda — A poem meant for recitation.
କ୍ଷକ୍ଷନ୍ଦେ ଭଣିଲେ ଦନାଇ ଦାସ ।

କ୍ଷଣ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଆଘାତ କରିବା; ହିଂସା କରିବା—
Kshaṇa (root) — 1. To hurt; to injure; to wound.
୨ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ଭାଙ୍ଗିବା—
2. To break into pieces.

କ୍ଷଣ—ସଂ. ବି (କ୍ଷଣ ଧାତୁ—ଆଘାତ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଦୁଃଖକୁ ଆଘାତ କରେ.)—୧ । ୫୦ କଳା ବା ୧୦ ପଳ ସମୟ; ପ୍ରାୟ ୪ ମିନିଟ୍‌ବ୍ୟାପୀ ସମୟ—
Kshaṇa — 1. A period of time corresponding roughly to four minutes.
୨ । ଏକ ସେକଣ୍ଡର $\frac{4}{5}$ ସମୟ—
2. A measure of time; $\frac{4}{5}$ of a second.
୩ । ମୁହୂର୍ତ୍ତକାଳ—
3. A moment; instant.
୪ । କେନ୍ଦ୍ର—4. Centre
୫ । ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ—5. Middle.
୬ । ଅବସର; ଅବକାଶ—6. Leisure.
୭ । ଆନନ୍ଦ—7. Joy; delight.
୮ । ପର୍ବ; ଉତ୍ସବ; ଆମୋଦ—
8. Festival; amusements.
୯ । ଶୁଭମୁହୂର୍ତ୍ତ—
9. An auspicious moment.
୧୦ । ସୁଯୋଗ—
10. Opportunity; oportune moment.
୧୧ । ବ୍ୟାପାର—11. Function; event.
୧୨ । ପରାଧୀନତା—
12. Dependence; servitude.
୧୩ । ମାରଣ—13. Killing.

କ୍ଷଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନଦୀନଦର ଆରପାରିର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ଡଙ୍ଗାକୁ ପହଞ୍ଚାଇବା ପାଇଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖି ଏ-ପାରିରୁ ଡଙ୍ଗାକୁ ମଝିନଈ ଆଡ଼କୁ ବାହୁବା ବା ଛାଡ଼ିଦେବା; ଅନ୍ୟ ପାରିରେ ଥିବା ଦୂରସ୍ଥ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖି ଡଙ୍ଗାକୁ ଏକ ପାରିରୁ ଛାଡ଼ି ଦେବା; ଡଙ୍ଗା ମେଲିବା—
Kshaṇa karibā — 1. To push a boat into a river from such a point on the bank, that it will (inspite of the current carrying the boat down to some distance) touch a fixed point on the opposite bank
୨ । ଡଙ୍ଗାକୁ ମଝିନଈକୁ ମେଲି ଦେବା—
2. To push a boat into mid-stream.

[ଦ୍ର—ସୁଅ ବୋହୁଥିବା ବା ବଢ଼ିଥିବା ନଦୀକୁ ପାର ହେବା ସମୟରେ ଆରପାରିର ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ଡଙ୍ଗା ଲାଗିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖି ଡଙ୍ଗାକୁ ନାଉରିମାନେ ଏ ପାରିର କୂଳେକୂଳେ ସ୍ରୋତର ବିପରୀତ ଦିଗକୁ ଟାଣି ଟାଣି ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନକୁ ଛାଡ଼ାଇ ଆଣିବା ପରେ ସେଠାରୁ ଡଙ୍ଗାକୁ ମଝିନଈକୁ ପେଲି ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ବାଉଁ ଓ ଅଦୁଲି ମାରି ମାରି ଡଙ୍ଗା ସ୍ରୋତର ବେଗରେ ତଳକୁ ଖସି

ସାଧାରଣ ଭେଦେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ୬ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ୭ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ସଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଖୋଜିବେ; 'ଅର୍ଜୁନ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଜ୍ଜୁନ' ଖୋଜିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଖୋଜିବେ ।

ଯାଉଥାଏ, ଏଣେ ଆରପାର ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଉଥାଏ ଓ ଅବଶେଷରେ ଆରପାରର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ଯାଇ ଲାଗେ । ନଈର ସୁଅ ଯେତିକି ପ୍ରବଳ ହୁଏ, ଡଙ୍ଗାକୁ ଏପାରରେ ସେତିକି ବେଶି ଉଜାଣି ଉଠାଇ ନେବାକୁ ହୁଏ । ଆରପାରର କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନର ଠିକ୍ ବିପରୀତ ସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥିତ ଏପାରର ବିନ୍ଦୁରୁ ଡଙ୍ଗାକୁ ଛାଡ଼ି କଲେ ସୁଅର ବେଗ ଯୋଗୁଁ ଡଙ୍ଗା ସେପାରର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ଲାଗି ପାରିବ ନାହିଁ । ଏପାରରେ କେଉଁ ବିନ୍ଦୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଜାଣି ନେଲେ ଡଙ୍ଗା ଯାଇ ଆରପାରର ଅଭିପ୍ରେତ ସ୍ଥାନରେ ଲାଗିବ ଏହା ନାଉରିମାନେ ଆପଣାର ଅଭିଜ୍ଞତାବଳରେ ଜାଣି ପାରନ୍ତି । ଡଙ୍ଗାକୁ ସେହି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଠାଇ ନେଇ ସେହି ସ୍ଥାନରୁ ଡଙ୍ଗାକୁ ଆରପାରର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିନ୍ଦୁ ଅଭିମୁଖରେ ଛାଡ଼ି କରି ଦିଅନ୍ତି ।]

କ୍ଷଣକାଳ—ସଂ. ବି (କ୍ଷଣ + କାଳ)—ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟ; ମୁହୂର୍ତ୍ତମାତ୍ର; କିଛି ସମୟ—
Kshaṇakāla An instant; a moment.

କ୍ଷଣକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—୧ । ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ; କ୍ଷଣକାଳ ମଧ୍ୟରେ; ଅତି ଅଳ୍ପକାଳ ମଧ୍ୟରେ—
Kshaṇake 1. In a moment; in no time.
୨ । ଏହିକ୍ଷଣି; ବର୍ତ୍ତମାନ—
2. Immediately; just now.

କ୍ଷଣକ୍ଷଣ—ଦେ. ବିଶ (ସଂ. କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ)—ନିରନ୍ତର; ଅବିରାମ; ମୁହୁର୍ମୁହୁଃ ଘଟୁଥିବା—
 କ୍ଷଣେକ୍ଷଣେ Incessant; repeated.

କ୍ଷଣାତ୍ତ ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—ଅନୁକ୍ଷଣ; ପ୍ରତିକ୍ଷଣ; ମୁହୁର୍ମୁହୁଃ; କ୍ଷଣକୁକ୍ଷଣ; ଅବିରତ—
At every moment; instantly; incessantly.
ଦେ. ବି— ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତ—Every moment.
ବେଙ୍ଗ କହେ ବେଙ୍ଗୁଲୀ ସେ । ବୁଲଅ କ୍ଷଣକ୍ଷଣକେ ଅନ—ଚର୍ଯ୍ୟ ।

କ୍ଷଣଜନ୍ମା—ସଂ. ବିଶ (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷଣ + ଜନ୍ମନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)
Khaṇajanmā ୧ । ଶୁଭମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଜାତ—
1. Born in an auspicious moment.
୨ । କୀର୍ତ୍ତିଶାଳୀ; ପ୍ରସିଦ୍ଧ—
2. Famous; celebrated.
୩ । ଅତି ଭାଗ୍ୟବାନ୍—3 Very fortunate.
୪ । କୃତୀ—4. Born with excellent parts; accomplished; talented.

କ୍ଷଣଜୀବି—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (କ୍ଷଣ + ଜୀବ ଧାତୁ + ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Kshaṇajībī ଯେ ଅତି ଅଳ୍ପ କାଳ ବଞ୍ଚି ରହେ—
(କ୍ଷଣଜୀବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Ephemeral; short-lived.

କ୍ଷଣତୁ—ସଂ. ବି (କ୍ଷଣ ଧାତୁ=ଆଘାତ କରିବା + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ ଅତୁ)—
Kshaṇatu ଘାଆ; କ୍ଷତ—Wound; sore.

କ୍ଷଣଦ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (କ୍ଷଣ + ଦା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଗଣକ—
Kshaṇada 1. Astrologer.
୨ । (ଯାହା ଆନନ୍ଦ ଦିଏ) ଜଳ—
2. Water (which gives amusement).
୩ । (କ୍ଷଣଦା + ଅ) ଅନ୍ଧାରକଣା ରୋଗ—
3. Night-blindness.

କ୍ଷଣଦା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କ୍ଷଣଦ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । (ଯାହା ଅବସର ଦିଏ)
Kshaṇadā ରାତ୍ରି—1. Night (which gives leisure.)
ବୋଲିଲେ କ୍ଷଣଦା ସେ କ୍ଷଣ ପ୍ରାପ୍ତେ ଗଣ୍ଡ—ଭଣ୍ଡ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । ହଳଦୀ—2. Turmeric (which is used extensively in festivals in India in the shape of paste).
୩ । ବ୍ୟାପାରଶୂନ୍ୟତା—3. Want of occupation.

କ୍ଷଣଦାକ୍ଷୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷଣଦା + କ୍ଷୟ)—ରାତ୍ରିଶେଷ; ପ୍ରଭାତ—Termination of the
Kshaṇadākshaya night; early morning.

କ୍ଷଣଦ୍ୟୁତି—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷଣ + ଦ୍ୟୁତି)—କ୍ଷଣପ୍ରଭା (ଦେଖ)—
Kshaṇadyuti Kshaṇaprabhā (See)

କ୍ଷଣଧ୍ୱଂସୀ—ସଂ.ବିଶ.(କ୍ଷଣ + ଧ୍ୱଂସିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)— କ୍ଷଣଭଙ୍ଗୁର (ଦେଖ)-
Kshaṇadhwaṁsī Kshaṇabhaṅgura (See)
(କ୍ଷଣଧ୍ୱଂସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କ୍ଷଣନ—ସଂ. ବି (କ୍ଷଣ ଧାତୁ=ଆଘାତ କରିବା + ଭାବ. ଅନ)—
Kshaṇana ଆଘାତ କରିବା—Hurting; wounding.

କ୍ଷଣପତି—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷଣ + ପତି)—ଚନ୍ଦ୍ର—
Kshaṇapati The moon.

କ୍ଷଣପ୍ରକାଶ—ସଂ.ବି.(ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷଣ + ପ୍ରକାଶ)—କ୍ଷଣପ୍ରଭା (ଦେଖ)—
Kshaṇaprakāśa Kshaṇaprabhā (See)

କ୍ଷଣପ୍ରଭା—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷଣ + ପ୍ରଭା; ଯାହାର ପ୍ରଭା କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ)—
Kshaṇaprabhā ବିଦ୍ୟୁତ; ବିଜୁଳି—Lightning.

କ୍ଷଣବିଧ୍ୱଂସୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (କ୍ଷଣ + ବିଧ୍ୱଂସିନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Kshaṇabidhwaṁsī କ୍ଷଣଭଙ୍ଗୁର (ଦେଖ)—
(କ୍ଷଣବିଧ୍ୱଂସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Kshaṇabhaṅgura (See)

କ୍ଷଣଭଙ୍ଗୁର—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (କ୍ଷଣ + ଭଙ୍ଗୁର)—ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟରେ
Kshaṇabhaṅgura ଯାହା ବିନାଶପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ବା ନଷ୍ଟ ହୋଇ-
(କ୍ଷଣଭଙ୍ଗୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯାଏ Perishing in a moment;
(କ୍ଷଣଭଙ୍ଗୁରତା—ବି) perishable in a short time; frail; ephemeral.

କ୍ଷଣମାତ୍ର—ଦେ. ଅ (ସଂ. କ୍ଷଣମାତ୍ରଂ)—ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟ ପାଇଁ—
Kshaṇamātra For one moment.

କ୍ଷଣରାମୀ—ସଂ. ବି (କ୍ଷଣ + ରମ ଧାତୁ + ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ; ଏମାନଙ୍କର
Kshaṇarāmī ରମଣ କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ)—ପାରାବତ—Pigeon.

୧	ଇ	ଋ	ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଶ	ନ

କ୍ଷଣରୁଚି—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି, କ୍ଷଣ + ରୁଚିସ୍; ୧ମା. ୧ବ.) କ୍ଷଣପ୍ରଭା; ବିଦ୍ୟୁତ୍; ବିଜୁଳି—Lightning.
Kshaṇaruchi

ବରଜନ କ୍ଷଣରୁଚି ଉଚ୍ଚରେ—କବିମୂର୍ଖ. କଣୋଷ୍ଠଚକ୍ର. ୦ ଗୀତ ।

କ୍ଷଣଶ୍ୱାସ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷଣ + ଶ୍ୱାସ; ଏ କ୍ଷଣମାତ୍ର ପାଣି ଉପରକୁ ମୁହଁ ଉଠାଇ ନିଶ୍ୱାସ ମାରେ ଓ ପୁଣି ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିଯାଏ) ଶୁଶୁମାର—Porpoise.
Kshaṇaśwāsa

କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କ୍ଷଣ + ସ୍ଥାୟିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଅଳ୍ପକାଳ-ସ୍ଥାୟୀ; ଅସ୍ଥାୟୀ—Short-lived; momentary; transient; brief.
Kshaṇasthāyī (କ୍ଷଣସ୍ଥାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କ୍ଷଣି—ଦେ. ଅ (ସଂ. କ୍ଷଣଂ; କ୍ଷଣାତ୍)—ମାତ୍ରକେ—Just after; immediately after.
Kshaṇi

ଏହିରୂପେ ବୋଲିବା କ୍ଷଣି ନରପତି—ବୃଷ୍ଣିଦ୍ୱ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

କ୍ଷଣିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କ୍ଷଣ + ଇକ)—କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ (ଦେଖ)—Kshaṇasthāyī (See)
Kshaṇika (କ୍ଷଣିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

କ୍ଷଣିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କ୍ଷଣିକ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ) ବିଦ୍ୟୁତ୍; ବିଜୁଳି—Lightning.
Kshaṇikā

ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—କ୍ଷଣିକର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Kshaṇika.

କ୍ଷଣିନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (କ୍ଷଣ + ଇନ୍ + ଈ)—କ୍ଷଣୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Kshaṇī.
Kshaṇinī

ସଂ. ବି—ରାତ୍ରି—Night.

କ୍ଷଣୀ—ସଂ. ବିଣ (କ୍ଷଣ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—କ୍ଷଣିକ—Momentary.
Kshaṇī

କ୍ଷଣେ—ଦେ. ବି—(ସଂ. କ୍ଷଣଂ)—ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ; ନିହମାତ୍ର; କ୍ଷଣମାତ୍ର—One moment only.
Kshaṇe

କ୍ଷଣେକ ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ନିମନ୍ତେ—For one moment.
କ୍ଷଣମାତ୍ର

କ୍ଷଣେକ—ଦେ. ବି ଓ କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. କ୍ଷଣଂ + ଏକ)— କ୍ଷଣେ (ଦେଖ)—Kshaṇe (See)
Kshaṇeka

କ୍ଷଣେକ୍ଷଣେ—ଦେ. ଅ—କ୍ଷଣକ୍ଷଣ (ଦେଖ)—Kshaṇakshaṇa (See)
Kshaṇekshaṇe

ପଣ୍ଡିତ ବହୁଙ୍ଗ ଯଥା ଭବେ କ୍ଷଣେକ୍ଷଣେ—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

କ୍ଷତ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷଣ ଧାତୁ = ଆଘାତ କରିବା + କ୍ତ. ତ)—
Kshata
୧ । ଆଘାତ—1. Hurt.
୨ । ଗୁମ୍ଫୁଡ଼ା ଦାଗ—2. Scratch
୩ । ବ୍ରଣ; ଘାଆ—3. Wound; sore
୪ । ଗୁମ୍ଫୁଡ଼ିବା—4. Scratching.
୫ । ବିଦାରଣ—5. Tearing.
୬ । ଆଘାତ ବା ଘାଆର ଦାଗ—6 Scar.
୭ । ବିପଦ—7. Danger; peril.
୮ । କଟାଘାଆ -8. Cut wound.

ସଂ. ବିଣ - ୧ । ଆଘାତପ୍ରାପ୍ତ—1. Hurt; injured.
(କ୍ଷତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଆହତ—2. Wounded.
୩ । ଆଘାତ ଦ୍ୱାରା ଚିହ୍ନଯୁକ୍ତ—4. Having a scar; scarred.
୪ । ବିଦାରିତ—4. Torn.
୫ । କ୍ଷୟିତ—5. Diminished.
୬ । ଖଣ୍ଡିତ—6. Interrupted.

କ୍ଷତଚିହ୍ନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷତ + ଚିହ୍ନ)—ଖଣ୍ଡିଆ ଦାଗ; ଆଘାତର ଦାଗ—Scar; mark of a wound; cicatrice.
Kshatachihna

କ୍ଷତଜ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷତ + ଜନ ଧାତୁ + ଅ)—୧ । ରୁଧିର; ରକ୍ତ—Blood.
Kshataja

ବହୁବାର କ୍ଷତଜଙ୍କ ଲାଭ ହୋଇ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ ପୂଜ—2. Pus.

ସଂ. ବିଣ—ଆଘାତରୁ ଜାତ—Due to wounds; resulting from wounds.

କ୍ଷତବିକ୍ଷତ—ସଂ. ବିଣ (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; କ୍ଷତ + ବିକ୍ଷତ) —
Kshatabikshata ୧ । ଦେହଯାକ ରକତବୁହା; ଖଣ୍ଡିଆଖାଚୁରା—2. Full of bleeding wounds and scratches.
୨ । ଶସ୍ତ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ—2. Mangled.
୩ । କ୍ଷତପୂର୍ଣ୍ଣ—3. Covered with cuts and wounds.

କ୍ଷତବୃତ୍ତି—ସଂ.ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷତ + ବୃତ୍ତି) – ଜୀବିକାହୀନ;ବେକାର-Unemployed; one who has lost his means of living; being without the means of support.
Kshatabṛutti

କ୍ଷତବ୍ରଣ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ସମା. କ୍ଷତଜନିତ ବ୍ରଣ)—
Kshatabraṇa ୧ । ଘାଆ ଆଦିର ଦାଗ—1. Cicatrice.
୨ । ଆଘାତଜନିତ ଘାଆ—2. Sore produced by an injury.

କ୍ଷତବ୍ରତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷତ ହୋଇଅଛି ବ୍ରତ ଯାହାର)—ବ୍ରତ ଭଙ୍ଗ କରିଥିବା (ଛାତ୍ର ବା ବ୍ୟକ୍ତି)—
Kshatabrata (ଛାତ୍ର ବା ବ୍ୟକ୍ତି) (a student or person) Who has violated his vows or religious engagements.
(କ୍ଷତବ୍ରତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

କ୍ଷତଯୋନି—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବହୁବ୍ରୀହି) ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷସହବାସ କରିଅଛି—
Kshatajoni (a woman) Who is no longer a virgin; (a woman) who has had sexual intercourse.
(ଅକ୍ଷତଯୋନି - ବିପରୀତ)

୨ । ବଳପୂର୍ବକ ସଙ୍ଗମ କରାଯାଇଥିବା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
2. Violated (woman); ravished (woman).

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପୃଷ୍ଠର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଷ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଣ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ୍ଧ' ଦେଖିବେ

କ୍ଷତହର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କ୍ଷତ+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଏହା ଘାଆର ଔଷଧ)—ଗୁଗୁଳ—Aloes wood.
Kshatahara

କ୍ଷତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ— ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ପୁରୁଷ ସହବାସ କରିଥିବା କନ୍ୟା—
Kshatā A girl who has had sexual intercourse before marriage.

କ୍ଷତାରି—ସଂ. ବିଣ —୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି, କ୍ଷତ ହୋଇଅଛି ଅରି ଯାହାର)—ଜୟୀ—Victorious.
Kshatāri
୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷତ+ଅରି)—ଘାଆ ଆରୋଗ୍ୟକାରୀ (ଔଷଧ)—Curing wounds.

କ୍ଷତି—ସଂ. ବି (କ୍ଷଣ ଧାତୁ+ଭାବ. କ)—
Kshati
୧ । ଲୋକ୍‌ସାନ୍; ହାନି—
1. Injury; damage; detriment.
୨ । କାଟିବା; କଟା—2. Cutting.
୩ । କ୍ଷୟ—3. Decay.
୪ । ବିନାଶ—4. Destruction; loss.
୫ । ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରାଘାତ ଚିହ୍ନ; କ୍ଷତଚିହ୍ନ—
5. Scar; cicatrice.
୬ । ଘାଆ; କ୍ଷତ—6. Wound.
୭ । ଆଘାତ—7. Hurt; stroke.
୮ । ଅଭାବ—8. Want.
୯ । ଦୋଷ—9. Defect; fault.
୧୦ । ଭୁଲ୍; ଭ୍ରମ—10. Mistake (M. W.)

କ୍ଷତିକର—ସଂ. ବିଣ (କ୍ଷତି+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kshatikara
ଯାହାଦ୍ୱାରା କ୍ଷତି ଘଟେ—
Bringing about loss or damage; damaging.

କ୍ଷତିଜନକ—ସଂ. ବିଣ (କ୍ଷତି+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Kshatijanaka
କ୍ଷତିକର (ଦେଖ)
Kshatikara (See)

କ୍ଷତିପୂରଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷତି+ପୂରଣ)—
Kshatipūraṇa ୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ହୋଇଥିବା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର କ୍ଷତିର ପରିକଳ୍ପିତ ମୂଲ୍ୟ ପ୍ରଥମ ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦାନ—1. Payment of damages.
୨ । ଲୋକ୍‌ସାନ୍ ଭରଣା କରାଯିବା—
2. Restoration of the loss committed by another.

କ୍ଷତିବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱସମାସାର୍ଥକ ସହଚର; କ୍ଷତି+ବୃଦ୍ଧି)—
Kshatibṛuddhi ୧ । ଲାଭାଲାଭ; ହାନି ଓ ଲାଭ—
1 Profit and loss.
୨ । ହାନି ବା ଲାଭ—2. Profit or loss.

କ୍ଷତୋଦର—ସଂ. ବି (କ୍ଷତ+ଉଦର)—
Kshatodara ୧ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଋତୁସ୍ରାବ—
1. The menstrual flux.
୨ । ନାଲିରକ୍ତ ଝାଡ଼ା—2. Dysentery.

କ୍ଷତ୍ତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ (କ୍ଷଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ, ୧ମା. ୧ବ)—
Kshattā (କ୍ଷତ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଯେଉଁ କାରିଗର କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ କାଟେ ବା ଖୋଦେଇ କାମ କରେ—
1. A carver; a cutter.
୨ । କ୍ଷତ୍ରିୟା ବା ବୈଶ୍ୟା ଗର୍ଭରେ ଶୂଦ୍ରର ଔରସ ସନ୍ତାନ; ଉଗ୍ର କ୍ଷତ୍ରିୟ—
2. Child born of a Kshatriya or Baisya woman by a Sūdra man.
୩ । ସାରଥି—3. Charioteer; coachman.
୪ । ଦ୍ୱାରପାଳ—4. Door-keeper; porter.
୫ । ବିଧାତା—5. Creator.
୬ । ଯେ ରଥରେ ଥାଇ ଯୁଦ୍ଧ କରେ—
6. A warrior who fights while in the chariot.
୭ । ଦାସୀପୁତ୍ର—7. Son by a concubine; son of a female slave.
୮ । କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷ—8 Treasurer.
୯ । ମତ୍ସ୍ୟ—Fish.
୧୦ । ବିଦୁର; ପଣ୍ଡୁଙ୍କ ସାନ ସାବତ୍ର ଭାଇ—
10. A name of Bidura, the younger step-brother of Pandu.
[ଦ୍ର—ଏ ବ୍ୟାସଙ୍କ ଦାସୀ ଆଡ଼ର ପୁତ୍ର ଥିଲେ ।)

କ୍ଷତ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(କ୍ଷତ+ତ୍ରୈ ଧାତୁ+ଅ; ଯେ କ୍ଷତରୁ ବା ଆପଦରୁ ତ୍ରାଣ କରେ)—୧ । କ୍ଷତ୍ରିୟ ଜାତି—
Kshattra (କ୍ଷତ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. A Kshatriya or warrior by caste.
୨ । ଶରୀର—2. Body.
୩ । ପରାକ୍ରମ; ବଳ; ଶକ୍ତି; କ୍ଷମତା—
3. Power; dominion; might.
୪ । ଶାସନତନ୍ତ୍ର; ଶାସକ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ—
4. Government; governing body. (M. W.)
୫ । ଧନ—5. Wealth. (M. W.)
୬ । ଜଳ - 6 Water.

କ୍ଷତ୍ରପ—ସଂ. ବି (କ୍ଷତ୍ର+ପା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—ପ୍ରାଦେଶିକ ଶାସନକର୍ତ୍ତା
Kshattrapa A Governor (M. W.)
[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ପୁରାତନ ଶିଳାଲିପି ଓ ମୁଦ୍ରା ଉପରେ ଦେଖା-ଯାଏ; ଭୁଲ ଏହି ଅର୍ଥରେ ଇଂ. ସାଟ୍ରାପ୍; ଫା. ସାତ୍ରାପ୍]

କ୍ଷତ୍ତ୍ରବନ୍ଧୁ—ସଂ.ବି. (କ୍ଷତ୍ତ୍ର+ବନ୍ଧୁ; ଭୁଲ ବ୍ରାହ୍ମବନ୍ଧୁ=ନିକୃଷ୍ଟ ବ୍ରାହ୍ମଣ)—
Kshattrabandhu (କ୍ଷତ୍ରିୟ ବେଶଧାରୀ) ଘୃଣିତ କ୍ଷତ୍ରିୟ—
1. A dispised Kshatriya.
୨ । ନାମରେ କ୍ଷତ୍ରିୟ କିନ୍ତୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନୁହେ—
2. A nominal Kshatriya.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଉ	ନ୍ଦ

କ୍ଷତ୍ରିୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (କ୍ଷତ୍ର+ଇୟ)—
Kshattriya ହନୁମାନଙ୍କର ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ; ଯୋଦ୍ଧାଜାତି;ଖଣ୍ଡାଏତ—
The second or warrior caste among the Hindus.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ବାହୁରୁ ଜନ୍ମ ଲଭିଥିଲେ । ଏମାନେ ଦ୍ୱିଜାତି; ପଇତା ପକାନ୍ତି । ହନୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ଏମାନେ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାତି । ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ଓ ବିପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉଦ୍ଧାର କରିବା ଏ ଜାତିର ପ୍ରଧାନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଥିଲା । କ୍ଷତ୍ରିୟମାନେ ରାଜା ହେଉଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ଅଧିକାଂଶ ରାଜା ରାଜପୁତାନାର କ୍ଷତ୍ରିୟବଂଶସମ୍ଭୂତ ।]

କ୍ଷତ୍ର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କ୍ଷତ+ତ୍ରୈ ଧାତୁ+ଅ)—କ୍ଷତ୍ତ୍ର (ଦେଖ)
Kshatra Kshattra (See)
(କ୍ଷତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

କ୍ଷତ୍ରଧର୍ମ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀତତ୍ପୁ;କ୍ଷତ୍ର+ଧର୍ମ) ୧ । ସାହସ—1. Bravery.
Kshatradharma ୨ । ଯୁଦ୍ଧରେ ସାହସ—2. Military heroism.
୩ । କ୍ଷତ୍ରିୟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ—
3. Duties of a Kshatriya.

କ୍ଷତ୍ରବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି—କ୍ଷତ୍ତ୍ରବନ୍ଧୁ (ଦେଖ)
Kshatrabandhu Kshattrabandhu (See)

କ୍ଷତ୍ରାନ୍ତକ—ସଂ.ବି.ପୁଂ (କ୍ଷତ୍ର+ଅନ୍ତକ)—ପରଶୁରାମଙ୍କର ନାମ ବିଶେଷ—
Kshatrāntaka An epithet of Paraśurāma.

କ୍ଷତ୍ରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷତ୍ରୀୟ)—୧ । କ୍ଷତ୍ରିୟ—
Kshatri 1. Kshatriya by caste.
ଛତ୍ରୀ ଦ୍ରୋଣଙ୍କରେ ରକ୍ଷିତ କ୍ଷତ୍ରୀ ଯେତେ ଛତ୍ର, କୃଷ୍ଣସଂହିତା ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨ । (ସଂ. ଛତ୍ରୀ ହ୍ର. ଛାତ୍ରୀ)—ଛାତ୍ରୀ (ଦେଖ)
2. Kshatri (See)
ଦେ. ବିଣ—ସାହସୀ—Brave; courageous.

କ୍ଷତ୍ରିପଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷତ୍ରିୟ+ଓ. ପଣ)—କ୍ଷତ୍ରିୟତ୍ୱ, ବୀରତ୍ୱ—
Kshatripaṇa Bravery; heroism.
ଦେଖି ତାହାର କ୍ଷତ୍ରିପଣ, କରୁ ସଙ୍ଗତେ ଘୋର ରଣ । ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।

କ୍ଷତ୍ରିୟ—ସଂ. ବି. ପୁ. (କ୍ଷତ୍ର+ଇୟ)—କ୍ଷତ୍ତ୍ରିୟ (ଦେଖ)
Kshatriya Kshattriya (See)
କ୍ଷତ୍ରିୟାଣୀ, କ୍ଷତ୍ରିୟା
କ୍ଷତ୍ରିୟୀ, କ୍ଷତ୍ରିୟାଣୀ, } ସ୍ତ୍ରୀ
କ୍ଷତ୍ରିୟିକା

କ୍ଷତ୍ରିୟଘ୍ନ—ସଂ ବି. (କ୍ଷତ୍ରିୟ+ହନଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍)—ପରଶୁରାମଙ୍କ ନାମ—
Kshatriyaghna An epithet of Paraśurāma.

କ୍ଷତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କ୍ଷତ୍ର+ଈ)—୧ । କ୍ଷତ୍ରିୟ ସ୍ତ୍ରୀ—
Kshatrī 1. A woman of Kshatriya-caste.
୨ । ଜଳ—2 Water.
୩ । ଦେହ—3. Body.
ସଂ. ବି. ପୁ.—(କ୍ଷତ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.) କ୍ଷତ୍ରିୟ—
A man of the military order.
ବ୍ରହ୍ମ କ୍ଷତ୍ରୀ ବୈଶ୍ୟ ଶୂଦ୍ର ଗୋପାଳ ଯେ ପାଞ୍ଚ । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।

କ୍ଷଦ (ଧାତୁ) ସଂ.—୧ । ମାର ପକାଇବା—
Kshada (root) 1. To kill.
୨ । ଖାଇବା—2. To eat.
୩ । ଘୋଡ଼ାଇବା—3. To cover.
୪ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରିବା; ବିଭାଗ କରିବା—
4. To dissect; to divide, to carve.
୫ । ବଣ୍ଟନ କରିବା—5. To distribute.

କ୍ଷଦଣ୍ଡୋତ୍ପଳ—ସଂ. ବି.—ଦଣ୍ଡିପୋଏଲା (ଦେଖ)
Kshadaṇḍotpala Daṇḍipoelā (See)

କ୍ଷନ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—କ୍ଷଣ ଧାତୁ (ଦେଖ)
Kshan (root) Kshaṇa root (See)

କ୍ଷନ୍ତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଷମ ଧାତୁ=କ୍ଷମା କରିବା+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—
Kshantabya କ୍ଷମାଯୋଗ୍ୟ—Deserving pardon; pardonable

କ୍ଷନ୍ତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କ୍ଷମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ ୧ମା. ୧ବ)—
Kshantā ୧ । କ୍ଷମାଶୀଳ—1. Forbearing.
(କ୍ଷନ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଧୀର—2. Patient.
୩ । ସହନଶୀଳ—3. Enduring.
୪ । ବିନୀତ—4. Submissive.

କ୍ଷନ୍ଦଣିବନ୍ଧଣି—ସ୍ତ୍ରୀ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ.—(ସଂ. ଛନ୍ଦ ଓ ବନ୍ଧ)
Kshandaṇibandhaṇi ଛନ୍ଦଣିମନ୍ଦଣି; ପରସ୍ପର ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦ—
Intertwined with one another.
କୋଇଲ ଲେ ! କ୍ଷନ୍ଦଣିବନ୍ଧଣି ଭୃଜଦଣ୍ଡ,
କ୍ଷମା କର ମୋର ଦୋଷ ବୋଲେ ମାରବନ୍ଧ ଯେ କୋଇଲ ।
କୋଇଲ ଚରିତ୍ର ।

କ୍ଷନ୍ଦଣିମନ୍ଦଣି—ସ୍ତ୍ରୀ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ.—କ୍ଷନ୍ଦଣିବନ୍ଧଣି (ଦେଖ)
Kshandaṇimandaṇi Kshandaṇibandhaṇi (See)

କ୍ଷନ୍ଦିବା—ସ୍ତ୍ରୀ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସଂ. ଛନ୍ଦ୍ ଧାତୁ)—ଗୀତ ବା ପଦ୍ୟ ରଚନା
Kshandibā କରିବା—To compose a song.
କ୍ଷନ୍ଦଲେ ବଳରାମ ଦାସ ।
କମଳଲୋଚନ ଚରିତ୍ର ।

କ୍ଷପ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଫୋପାଡ଼ିବା—
Kshapa (root) 1. To throw; to cast.
୨ । ଉପବାସ କରିବା—2. To fast; to be abstinent.
୩ । ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବା—3. To do penance.
୪ । (କାଳ) ଯାପନ କରିବା; ଖେପଣ କରିବା—
4. To pass (time).

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠରେ ଦୂରର ୧ ଚଳିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଳିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଳିତ ଦୋଳିକି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଅଭିଧାନରେ ଚାହିଁବ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚଳିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଷ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭଷ' ଖୋଜିବେ; 'ବର୍ଷ' ନ ମିଳିଲେ 'ବରଷ' ଖୋଜିବେ; 'ଅନ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅନ୍ଧା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବତ୍ ଦେଖିବେ

୫ । ବିନାଶ କରିବା—5. To destroy.

୬ । ତଡ଼ିବା—6. To expel.

୭ । କମାଇବା—7. To diminish.

କ୍ଷପଣ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । (କ୍ଷପ ଧାତୁ = ଉପବାସ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—
Kshapaṇa କ୍ଷପଣକ (ଦେଖ)
(କ୍ଷପଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Kshapaṇaka (See)

୨ । କ୍ଷେପଣ—2. Throwing

୩ । ଶିବ—3. God Śiba

କ୍ଷପଣକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କ୍ଷପ ଧାତୁ = ଉପବାସ କରିବା + ଅନ + କ)—
Kshapaṇaka ୧ । ଜୈନ ବା ବୌଦ୍ଧ ତପସ୍ୱୀ; ବୌଦ୍ଧଭିକ୍ଷୁ—
(କ୍ଷପଣକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. A Buddhist or Jaina mendicant.

[ଦ୍ର— କ୍ଷପଣକମାନେ ନଗ୍ନ ରହୁଥିଲେ ।]

୨ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Shameless man.

୩ । ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ସଭାପଣ୍ଡିତ (ନବରତ୍ନ) ଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ୱିତୀୟ—3. Name of the second of the nine gems (sabhā-paṇḍits) of the court of Rājā Bikramāditya

[ଦ୍ର— କାଳିଦାସ ଏହାଙ୍କର ସମସାମୟିକ ଓ ନବରତ୍ନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟତମ ଥିଲେ । ସମ୍ଭବତଃ ଏ ସିଦ୍ଧସେନ ନାମକ ବୌଦ୍ଧ ଜ୍ୟୋତିଷୀ ଥିଲେ । M. W.]

କ୍ଷପଣୀ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷପ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନ + ଈ)—୧ । ଅହୁଲା—
Kshapaṇī 1. Oar.

୨ । ଜାଲ—2. Net.

କ୍ଷପା—ସଂ. ବି. (କ୍ଷପ ଧାତୁ + କର୍ମ ଅ + ଆ)—୧ । ରାତି—
Kshapā 1. Night.

୨ । ହଳଦୀ—2. Turmeric.

୩ । ଦିବାରାତ୍ରି ବ୍ୟାପୀ ୨୪ ଘଣ୍ଟା—
3. A period of 24 hours comprising a day and night (M. W.)

କ୍ଷପାକର—ସଂ. ବି. (କ୍ଷପା + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—
Kshapākara 1. Moon.

୨ । କର୍ପୂର—2. Camphor.

କ୍ଷପାଘନ—ସଂ. ବି. (ଉପମିତ; କ୍ଷପା ପରି ଘନ)—୧ । କଳାମେଘ—
Kshapāghana 1. Dark cloud.

୨ । ରାତିରେ ଉଠିବା ମେଘ—2. Nocturnal clouds.

କ୍ଷପାଟ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷପା + ଅଟ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ନିଶାଚର; ରାକ୍ଷସ—
Kshapāṭa Demon; goblin.

କ୍ଷପାନାଥ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷପା = ରାତି + ନାଥ)—
Kshapānātha କ୍ଷପାକର (ଦେଖ)—
Kshapākara (See)

କ୍ଷପାନ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୭ମୀତତ୍, କ୍ଷପା + ଅନ୍ଧ) ଅନ୍ଧାରକଣା—
Kshapāndha Night-blind.
(କ୍ଷପାନ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(କ୍ଷପାନ୍ଧ୍ୟ—ବି)

କ୍ଷପାନ୍ଧ୍ୟ—ସଂ. ବି (କ୍ଷପାନ୍ଧ + ଭାବ. ଯ)—ଅନ୍ଧାରକଣା ରୋଗ—
Kshapāndhya Night-blindness.
(କ୍ଷପାନ୍ଧ—ବିଣ)

କ୍ଷପାବୃତ୍ତି—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଷପା + ବୃତ ଧାତୁ + କ)—
Kshapābṛutti ଯେ ରାତିରେ ଖାଦ୍ୟ ଖୋଜିବାକୁ ବାହାରେ—
Going out for food in the night (M. W.)

କ୍ଷପିତ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଷପଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧ । ଯାପିତ; ଅତିବାହିତ—
Kshapita 1. Past; passed; spent.

୨ । ଦଗ୍ଧ—2. Burnt.

୩ । ବିନାଶିତ—3. Destroyed; ruined.

କ୍ଷବ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୁ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—୧ । ଛିଙ୍କ—1. Sneeze.
Kshaba ୨ । କାସ—2. Cough.

୩ । ଶରଦ ହେତୁ କଣ୍ଠର ଗଳୁ ଓ ଦରଜ—
3. Itching and pain in the throat due to cold.

୪ । ଗଳାଦରଜ ରୋଗ—4 Sore throat.

୫ । ଶରଦ—5. Cold; catarrh.

୬ । ରାଇ ସୋରିଷ—6. Black mustard; Sinapis Dichotoma (M. W.)

କ୍ଷବକ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୁ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ଅପାମାର୍ଗ (ଗୁଳ୍ମ)—
Kshabaka 1. The plant Achynanthes Aspera.

୨ । ରାଇ ସୋରିଷ—2. Black mustard.

୩ । ଶାକ ବିଶେଷ—3. A kind of potherb.

କ୍ଷବଥୁ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୁ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅଥୁ)—କ୍ଷବ (ଦେଖ)
Kshabathu Kshaba (See)

କ୍ଷବିକା—ସଂ. ବି. (କ୍ଷବକ + ଆ)—୧ । ଧାନ୍ୟ ବିଶେଷ—
Kshabikā 1. A kind of paddy.

୨ । ନାରୀ; ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ—2. A woman.

୩ । କଣ୍ଟକୀ ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—
3. A kind of Solanum (plant).

କ୍ଷମ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । କ୍ଷମା କରିବା; ଦୋଷ ମାର୍ଜନା କରିବା—
Kshama (root) 1. To forgive, to pardon.

୨ । ଦୋଷ ସହିବା—
2. To be indulgent; to forbear.

୩ । ସହ୍ୟ କରିବା—3. To suffer; to endure.

୪ । ବାଧା ଦେବା—
4. To oppose; to resist; to hinder.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଣ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ୟ	ଲ୍ଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅବାସ୍ତବ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଲଅ	●	ନ୍ଦ

୫ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବା—
5 To be able to do anything.

କ୍ଷମ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କ୍ଷମ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ସହିଷ୍ଣୁ—
Kshama 1. Patient; enduring.
(କ୍ଷମା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସମର୍ଥ—2. Competent; able; capable.
୩ । ଯଥେଷ୍ଟ—3. Adequate.
୪ । ନିପୁଣ—4. Expert; skilful.
୫ । ଉପଯୁକ୍ତ; ଯୋଗ୍ୟ—5. Fit; appropriate; suitable.
୬ । ସହନୀୟ—6. Bearable.
୭ । ଅନୁକୂଳ— 7. Favourable.
୮ । ଯାହା ବାଧା ଦିଏ—8. Resisting.
ସଂ. ବି—୧ । ଯୋଗ୍ୟତା; ସାମର୍ଥ୍ୟ—1 Ability.
୨ । ଉପଯୋଗିତା— 2. Fitness.
୩ । କ୍ଷମତା—3. Prowess.
୪ । ଔଚିତ୍ୟ—4. Propriety.
୫ । ଚଟକପକ୍ଷୀବିଶେଷ—
5. A kind of sparrow (M. W.)
୬ । ଶିବ—6. God Siba.

କ୍ଷମଣୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଷମ ଧାତୁ + କର୍ମ ଅନୀୟ)—
Kshamaṇīya ୧ । କ୍ଷମାର ଯୋଗ୍ୟ—1. Pardonable.
୨ । ସହିବାର ଯୋଗ୍ୟ—
2. To be patiently borne; to be suffered.

କ୍ଷମତା—ସଂ. ବି. (କ୍ଷମ + ଭାବ. ତା)—୧ । ଯୋଗ୍ୟତା—
Kshamatā 1. Ability; fitness.
୨ । ଶକ୍ତି—2. Power; strength.
୩ । ସାମର୍ଥ୍ୟ—3. Capability.
୪ । ଧୈର୍ଯ୍ୟ; ସହିଷ୍ଣୁତା—4. Patience.
୫ । ଅଧିକାର; ଭାର—5. Authority.

କ୍ଷମତାତିରିକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (୫ମୀ ତତ୍, କ୍ଷମତା + ଅତିରିକ୍ତ)—
Kshamatātirikta ୧ । କ୍ଷମତା ବା ଶକ୍ତିର ବହିର୍ଭୂତ—
1. Beyond one's power or ability.
୨ । ନ୍ୟସ୍ତ ଅଧିକାରର ନିୟମ ବା ସୀମାରୁ ବଳି କରାଯାଇ ଥିବା—2. Done beyond the terms of the vested authority; unauthorised.

କ୍ଷମତାତୀତ—ସଂ. ବିଣ. (୫ମୀ ତତ୍, କ୍ଷମତା + ଅତୀତ)—
Kshamatātīta କ୍ଷମତାତିରିକ୍ତ (ଦେଖ)
Kshamatātirikta (See)

କ୍ଷମତାପତ୍ର—ଦେ. ବି. (କ୍ଷମତା + ପତ୍ର)—ମାଲିକଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି ସ୍ୱରୂପ କୌଣସି ବୈଷୟିକ କାର୍ଯ୍ୟର ଭାର ଅନ୍ୟ-ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ କରିବାର ନିଦର୍ଶନପତ୍ର—
Kshamatāpatra Power of attorney or authority.
କ୍ଷମତାପତ୍ର **ମାଖତାରନାମା**

କ୍ଷମତାପନ୍ନ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଶକ୍ତିଶାଳୀ—1. Able; powerful.
Kshamatāpanna ୨ । ମାଲିକ ଯେଉଁ କର୍ମସ୍ଥାନରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଇବାକୁ ଅଧିକାର ଦେଇ ଥାଆନ୍ତି; ଭାରପ୍ରାପ୍ତ (ପ୍ରତିନିଧି)—2. Authorised (agent).
୩ । ସାଂସାରିକ ସଚ୍ଛଳତାଯୁକ୍ତ; ବିଭବଶାଳୀ—
3. Well-to-do.
କ୍ଷମତାପ୍ରାପ୍ତ—ଦେ. ବିଣ. (କ୍ଷମତା + ପ୍ରାପ୍ତ)—
Kshamatāprāpta କ୍ଷମତାପନ୍ନ (ଦେଖ)
Kshamatāpanna (See)

କ୍ଷମତାବହିର୍ଭୂତ—ସଂ. ବିଣ. (୫ମୀ ତତ୍; କ୍ଷମତା + ବହିର୍ଭୂତ)—
Kshamatābahirbhūta କ୍ଷମତାତୀତ (ଦେଖ)
Kshamatātīta (See)

କ୍ଷମତାହୀନ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଷମତା + ହୀନ)—ଶକ୍ତିହୀନ; ଅକ୍ଷମ—
Kshamatāhīna Powerless.

କ୍ଷମନ୍ତା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. କ୍ଷମତାର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Kshamantā (etc) କ୍ଷମତା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kshamatā etc (See)

କ୍ଷମା—ସଂ. ବି. (କ୍ଷମ ଧାତୁ = ସହିବା + ଭାବ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Kshamā ୧ । ଦୋଷସହନ—1. Forbearance.
୨ । ଦୋଷମାର୍ଜନା—2. Forgiveness.
୩ । ଧୈର୍ଯ୍ୟ; ସହିଷ୍ଣୁତା—3. Patience.
୪ । ଦୁଃଖଶାନ୍ତି; ଦୁଃଖର ଉପଶମ ବା ନିବୃତ୍ତି—
4. Diminution of suffering; assuagement; abatement; alleviation.
୫ । ପୃଥିବୀ—5. The earth
କ୍ଷମା ଗୁଣେ ତାହାକୁ ଜଣା ହେବ କ୍ଷମା ।
କୃଷ୍ଣସିହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।
୬ । ଦକ୍ଷ କନ୍ୟା ଓ ପୁଲହଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—
6. Name of the wife of sage Pulaha and daughter of Daksha.
୭ । ଖଇର ବୃକ୍ଷ—7. Acacia Catechu (tree).
୮ । ଏକ ସଂଖ୍ୟା—
8. The number one (M. W.)
୯ । ଦୁର୍ଗା—9. Goddess Durgā (M. W.)

କ୍ଷମା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦୋଷ ମାର୍ଜନା କରିବା—
Kshamā karibā 1. To forgive; to pardon.
କ୍ଷମାକରା ୨ । ମାଫ୍ ଦେବା; ଅବ୍ୟାହତି ଦେବା-2. To exempt.
କ୍ଷମାକରଣ

କ୍ଷମା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ଷମା କରିବା (ଦେଖ)
Kshamā debā Kshamā karibā (See)
କ୍ଷମାଦେଓୟା
ମୁଆଫ ଦେବା

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପୂର୍ବର ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବିଶିଷ୍ଟ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ତ୍ୱ ର ବସଦ୍ଧ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇଁ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଅଁ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

କ୍ଷମାନିଧି—ସଂ. ବିଣ (କ୍ଷମା+ନି+ଧା ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ — Kshamānidhi କ୍ଷମାଶୀଳ—Forgiving.

ତୁ କ୍ଷମାନିଧି ପୀତବାସ—ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

କ୍ଷମାନ୍ୱିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷମା+ଅନ୍ୱିତ)— Kshamānwita ୧ । ଯେ ଅପରାଧୀକୁ କ୍ଷମା କରନ୍ତି— (କ୍ଷମାନ୍ୱିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. One who grants pardon; forgiving.

୨ । ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳ—2. Patient.

କ୍ଷମାପଣ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷମ ଧାତୁ ଣିଚ୍ କ୍ଷମାପ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)— Kshamāpana କ୍ଷମାପ୍ରାର୍ଥନା— The begging of pardon. (M. W.)

କ୍ଷମାପାରାବାର—ସଂ. ବିଣ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷମା+ପାରାବାର; ଭଗବାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ)— Kshamāpārābāra ସମସ୍ତ ପାପ ମାର୍ଜନାକାରୀ— All-forgiving (God).

କ୍ଷମାପ୍ରାର୍ଥନା—ସଂ. ବି. (୪ର୍ଥୀ ବା ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷମା+ପ୍ରାର୍ଥନା)— Kshamāprārthanā ଅପରାଧ ସ୍ୱୀକାର ପୂର୍ବକ ଅପରାଧ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ ଅପରାଧ ମାର୍ଜନା ନିମନ୍ତେ ନିବେଦନ— Prayer for pardon.

କ୍ଷମାପ୍ରାର୍ଥୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କ୍ଷମା+ପ୍ରାର୍ଥିନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)— Kshamāprārthī ଯେ ନିଜକୃତ ଦୋଷ ପାଇଁ କ୍ଷମାପ୍ରାର୍ଥନା କରେ— Asking forgiveness for one's fault.

କ୍ଷମାବନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କ୍ଷମାବତ୍)— Kshamābanta କ୍ଷମାନ୍ୱିତ (ଦେଖ) Kshamānwita (See)

କାଶ୍ୟପ ଋଷି କ୍ଷମାବନ୍ତଙ୍କ ଚରିତ
କହୁଛନ୍ତି ଯାହା ତା କରିବା ବିଖ୍ୟାତ । କୃଷ୍ଣଦ୍ୱୈପ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

କ୍ଷମାବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କ୍ଷମା+ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ.)— Kshamābān ଯେ ଅପରାଧୀକୁ କ୍ଷମା କରନ୍ତି— (କ୍ଷମାବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) One who grants pardon; forgiving.

କ୍ଷମାଭିକାରୀ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. କ୍ଷମାଭିକାରୀ)— Kshamābhikārī କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି— (କ୍ଷମାଭିକାରିଣୀ – ସ୍ତ୍ରୀ) Supplicating pardon or forgiveness.

କ୍ଷମାଭିକ୍ଷା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ମା ୪ର୍ଥୀ ତତ୍, କ୍ଷମା+ଭିକ୍ଷା)— Kshamābhikshā କ୍ଷମାପ୍ରାର୍ଥନା (ଦେଖ) Kshamāprārthanā (See)

କ୍ଷମାଭିକ୍ଷୁ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୪ର୍ଥୀ ତତ୍; ତତ୍ମା ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷମା+ ଭିକ୍ଷୁ)—କ୍ଷମାପ୍ରାର୍ଥୀ (ଦେଖ) Kshamābhikshu (କ୍ଷମାଭିକ୍ଷୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Kshamāprārthī (See)

କ୍ଷମାଭୁକ୍—ସଂ. ବି. (କ୍ଷମା=ପୃଥିବୀ+ଭୁଜ ଧାତୁ=ଭୋଗ କରିବା+ କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ରାଜା—King. Kshamābhuk

କ୍ଷମାଭୁଜ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷମା+ଭୁଜ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ରାଜା— Kshamābhuja King.

କ୍ଷମା-ମଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀତତ୍; କ୍ଷମା+ମଣ୍ଡଳ)—ପୃଥିବୀ; ଭୂମଣ୍ଡଳ— Kshamā-mandala The earth.

କେବଳ ଶିଳ ହିତ ଅନଳ, ସନ୍ତାପକୁ ଏ କ୍ଷମାମଣ୍ଡଳ
ମଣ୍ଡନମାଳକରେ ଏ ସେନ ନୂତନ ହିତ ଯେ । ଗୀତକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

କ୍ଷମାଯୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଷଷ୍ଠୀତତ୍; କ୍ଷମା+ଯୁକ୍ତ)—ଯେ ଅପରାଧୀକୁ Kshamājukta କ୍ଷମା କରନ୍ତି—One who grants (କ୍ଷମାଯୁକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) pardon; forgiving.

କ୍ଷମାର୍ଣ୍ଣବ—ସଂ. ବିଣ (ଷଷ୍ଠୀତତ୍; କ୍ଷମା+ଅର୍ଣ୍ଣବ)— Kshamārṇṇaba କ୍ଷମାପାରାବାର (ଦେଖ)— Kshamāpārābāra (See)

କ୍ଷମାଶୀଳ—ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷମା+ଶୀଳ)—କ୍ଷମାଯୁକ୍ତ (ଦେଖ)— Kshamāsīla Kshamājukta (See) (କ୍ଷମାଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ)

କ୍ଷମାସାଗର—ସଂ. ବିଣ—କ୍ଷମାପାରାବାର (ଦେଖ)— Kshamāsāgara Kshamāpārābāra (See)

କ୍ଷମାସାଗର ପୀତବାସ, କ୍ଷମିଲେ ବଳରାମ ଦାସ ।
କମଳଲୋଚନ ଚରିତଶା ।

କ୍ଷମିତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କ୍ଷମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ ୧ମା. ୧ବ)— Kshamitā କ୍ଷମୀ (ଦେଖ)— (କ୍ଷମିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Kshamī (See)

କ୍ଷମିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. କ୍ଷମ ଧାତୁ)—୧ । ଦୋଷ ମାର୍ଜନା କରିବା; Kshamibā କ୍ଷମା କରିବା—1. To forgive; to grant pardon.

କ୍ଷମା

କ୍ଷମିଲା କ୍ଷମିବୁ ସ୍ୱକୁଳେ ତୋର ଅଧମ ଜନକେ—
ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି, ବିଦ୍ୟାବିନୋଦ ।

୨ । (ଗୀତ) ଭଣିବା; ରଚନା କରିବା—
2. To compose (a song).

କ୍ଷମୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କ୍ଷମା+ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । କ୍ଷମାଶୀଳ— Kshamī 1. Forgiving. (କ୍ଷମିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସହିଷ୍ଣୁ—2. Patient.

୩ । ଯୋଗ୍ୟ; କର୍ମଠ—3. Capable.

କ୍ଷମେ—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. କ୍ଷେମ)—ଆନନ୍ଦରେ— Kshame With delight.

କ୍ଷମେ ଭଣେ ଅରୁମଲ୍ୟ ସାମନ୍ତସିଂହାର—ଅରୁମଲ୍ୟ ବିଦ୍ୟସୁନ୍ଦରୀ ।

କ୍ଷମ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କ୍ଷମ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—କ୍ଷମାଯୋଗ୍ୟ— Kshamya Pardonable. (କ୍ଷମ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

କ୍ଷୟ—ସଂ. ବି (କ୍ଷି ଧାତୁ=କ୍ଷୀଣ ହେବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । କମିଯିବା; Kshaya କ୍ଷୀଣତା; ହ୍ରାସ—1. Diminuation; decrease; decline.

(ଯଥା—ଆୟୁଃକ୍ଷୟ; ପାପକ୍ଷୟ; ଚନ୍ଦ୍ରକ୍ଷୟ ।)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସଂଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ	ଚ	ଟ,ତ	ପ	ଦନ୍ତ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

୨ । (ମୂଲ୍ୟ) କମିଯିବା—2. Fall (in price).

୩ । ନାଶ; ଧ୍ୱଂସ—3. Decay; destruction.

୪ । ଅନ୍ତ—4. The end; termination

୫ । ରୋଗବିଶେଷ; ଯକ୍ଷ୍ମାରୋଗ—
5. Phthisis; consumption; pulmonalis.

୬ । ବର୍ଷବିଶେଷ—6. Name of a year.

୭ । ଚନ୍ଦ୍ରକଳାର ହ୍ରାସ—
7. Waning of the moon's digits; wane.

୮ । ଆବାସ; ଗୃହ—8. Abode; house; residence.

୯ । ୩୦ ଦିନରୁ କମ୍ ମାସବିଶେଷ—
9. Short month (less than thirty days).

୧୦ । ବ୍ୟୟ—10. Expenditure.

୧୧ । ଅପଚୟ—11. Waste.

୧୨ । ପ୍ରଳୟ—12. Universal dissolution.

୧୩ । ଲୋପ—13. Loss; annihilation.

୧୪ । ରୋଗ—14. Disease; sickness.

୧୫ । (ଗଣିତ) ବିୟୁକ୍ତ ଚିହ୍ନ—
15. (mathematics) The minus sign.

୧୬ । ବଂଶ—16. Family; race.

୧୭ । ଯମପୁର— 17. The abode of Death.

୧୮ । ଘୋରିହୋଇ କମିଯିବା—18. Wearing away.

୧୯ । ବାର୍ହସ୍ପତ୍ୟ ୬୦ ବର୍ଷର ଶେଷ ବର୍ଷ—
19. Name of the last year in the 60 years' cycle of the planet Jupiter.

କ୍ଷୟଂକର—ସଂ. ବିଣ (କ୍ଷୟଂ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯାହା କ୍ଷୟ ଘଟାଏ—1. Wasting; decreasing.
Kshayamkara
(କ୍ଷୟଂକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବିନାଶକ—2. Destroying.

କ୍ଷୟକର—ସଂ. ବିଣ (କ୍ଷୟ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କ୍ଷୟଂକର (ଦେଖ)—
Kshayakara Kshayamkara (See)

କ୍ଷୟକାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ (କ୍ଷୟ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଣିନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Kshayakārī ବିନାଶକ—Causing decline;
(କ୍ଷୟକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) destroying.

କ୍ଷୟକାଳ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷୟ + କାଳ). ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରଳୟ—
Kshayakāla The Universal dissolution.

କ୍ଷୟକାସ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; କ୍ଷୟଯୁକ୍ତ କାସ)—ଯକ୍ଷ୍ମାରୋଗଜନିତ
Kshayakāsa କାସ—Phthisical cough; consumption; tuberculosis; consumptive cough.

[ଦ୍ର—ଏହି ରୋଗରେ ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ କାସ ହୁଏ ଏବଂ କାସିଲା ବେଳେ କଫ ସହିତ ରକ୍ତ ପଡ଼େ । ଗୋରୁମାନଙ୍କର ଏହି ରୋଗକୁ ମଧ୍ୟ କ୍ଷୟକାସ କହନ୍ତି ।]

କ୍ଷୟକାସୀ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (କ୍ଷୟକାସ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)
Kshayakāsī ଯକ୍ଷ୍ମାରୋଗୀ—Suffering from consump-
(କ୍ଷୟକାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) tive cough.

କ୍ଷୟକୃତ୍—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଷୟ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Kshayakṛut କ୍ଷୟକାରୀ (ଦେଖ)
Kshayakārī (See)

କ୍ଷୟଣ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷି ଧାତୁ + ଭାବ ଅନ)—୧ । ବିନାଶକରଣ—
Kshayaṇa 1. Destroying.

୨ । କ୍ଷୟକରଣ—2. Diminishing.

୩ । ନିଶ୍ଚଳ ଜଳାଧାର—
3. A place with calm water.

୪ । ଉପସାଗର—4. Bay.

୫ । ଭିତ ଆଡ଼େ ସ୍ଥଳବେଷ୍ଟିତ ପୋତାଶ୍ରୟ—
5. Harbour.

୬ । ନିବାସ; ଗୃହ—6. Abode; habitation.

କ୍ଷୟତିଥି—ସଂ. ବି.—କ୍ଷୟାତିଥି (ଦେଖ)
Kshayatithi Kshayātithi (See)

କ୍ଷୟଥୁ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୟ + ଭାବ. ଥୁ; ଭୁଲ ବେଥୁ)—୧ । ଯକ୍ଷ୍ମାରୋଗ—
Kshayathu 1. Consumption.

୨ । କ୍ଷବଥୁ (ଦେଖ)
2. Kshabathu (See).

କ୍ଷୟପକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କ୍ଷୟଯୁକ୍ତ ପକ୍ଷ)—ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କଳା ହ୍ରାସ
Kshayapaksha ହେବାର ପକ୍ଷ; କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ—The dark fortnight of the month when the moon is on the wane.

କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷୟ + ପ୍ରାପ୍ତ)—କ୍ଷୟିତ (ଦେଖ)
Kshayaprāpta Kshayita (See)

କ୍ଷୟବାୟୁ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କ୍ଷୟକାରୀ ବାୟୁ)—ପ୍ରଳୟ କାଳରେ
Kshayabāyu ବହୁବା ସର୍ବନାଶୀ ପବନ—The destructive wind blowing during the Universal destruction.

କ୍ଷୟାତିଥି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷୟତିଥି)—ଜ୍ୟୋତିଷ) ସୌରମାନ ମାସ
Kshayātithi ସଙ୍ଗେ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ମାସର ଗଣନାର ସାମ୍ୟ ରକ୍ଷା କରିବା ସକାଶେ ଯେଉଁ ତିଥି ତହିଁର ପୂର୍ବ ତିଥି ସଙ୍ଗେ ଏକ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଗଣନା କରାଯାଏ—
(astronomy) A lunar day which is excluded from successive computation of tithis for the adjustment of the lunar and the solar calendars.

[ଦ୍ର—ସୂର୍ଯ୍ୟ ଠିକ୍ ୨୪ ଘଣ୍ଟାରେ ପୃଥିବୀକୁ ଥରେ ବୁଲି ଆସନ୍ତି । ଚନ୍ଦ୍ର ଥରେ ପୃଥିବୀକୁ ବୁଲିବାକୁ ୨୯ ଘଣ୍ଟା ୫୨ ମିନିଟ୍ ଲାଗେ । ୧ ସୌରମାସ—୩୦ ସାଢ଼େ ଦିନ ଓ ୧ ଚାନ୍ଦ୍ର ମାସ—

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଠର ପ୍ରସ୍ତାରେ ଦୁଇଟି ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ତୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳନ୍ତି, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚଢ଼ିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବର୍ତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

୨୯.୫୧୨ ଦିନ ବା ସୌର ଦିବସ=୩୦ ତିଥି । ସୌର ମାସଠାରୁ ଚନ୍ଦ୍ର ମାସ .୪୮୮ ଦିନ ବା ୧୧ ଘଣ୍ଟା ୧୩ ମିନିଟ୍ କମ୍ । ଚନ୍ଦ୍ର ତିଥି ଓ ସୌର ଦିନମଧ୍ୟରେ ଏହି ପାର୍ଥକ୍ୟକୁ ମିଳାଇବା ପାଇଁ ୬୨ ଦିନ ଅନ୍ତରରେ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୟାତିଥି ଗଣନା କରାଯାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋଟିଏ ତିଥି ଛାଡ଼ି ଦିଆଯାଏ । ଏହି କଟାଯିବା ବା ଗଣନା କରା ନ ଯିବା ତିଥିକୁ କ୍ଷୟାତିଥି ବୋଲାଯାଏ । ଆଜି ତୃତୀୟା ହେଲା, କାଲି ଦିନ-ହିସାବରେ ତୃତୀୟା ତିଥି ହୁଅନ୍ତା; କିନ୍ତୁ ତୃତୀୟାକୁ କ୍ଷୟାତିଥି କଲେ କାଲି ତୃତୀୟା ନ ହୋଇ ଚତୁର୍ଥୀ ହେବ । ପ୍ରତି ବାଆଷଠି ଦିନରେ ଗୋଟିଏ ତିଥି ଗଣା ନ ଯାଇ ଛାଡ଼ାଯିବାରୁ ତିଥିସଂଖ୍ୟା ଓ ଦିନ-ସଂଖ୍ୟାମଧ୍ୟରେ ସମତା ରକ୍ଷା କରାଯାଏ । (ଯୋଗେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର. ଆମାଦେର ଜ୍ୟୋତିଷ ଓ ଜ୍ୟୋତିଷୀ) ।]

କ୍ଷୟାହ—ସଂ. ବି (କ୍ଷୟ+ଅହନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Kshayāha — କ୍ଷୟାତିଥି (ଦେଖ) Kshayātithi (See)

କ୍ଷୟିତ—ସଂ. ବିଣ (କ୍ଷୟ+ଯୁକ୍ତାର୍ଥ. ଇତ)—
Kshayita
୧ । କ୍ଷୀଣତାପ୍ରାପ୍ତ—1. Worne out; weakened.
୨ । ହ୍ରାସପ୍ରାପ୍ତ—2. Diminished.
୩ । ବିନାଶପ୍ରାପ୍ତ—3. Destroyed.

କ୍ଷୟିଷ୍ଣୁ—ସଂ. ବିଣ (କ୍ଷୟ+ଶୀଳାର୍ଥେ. ଇଷ୍ଣୁ; ଧାତୁ. ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ)—
Kshayishṇu — କ୍ଷୟଶୀଳ—Perishable; fragile.

କ୍ଷୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କ୍ଷୟ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Kshayi
(କ୍ଷୟିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । କ୍ଷୟ ହେଉଥିବା—1. Declining; perishing; waning.
୨ । କ୍ଷୟଶୀଳ—2. Fragile; perishable.
୩ । କ୍ଷୟରୋଗୀ—3. Consumptive.
ସଂ. ବି—ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.

କ୍ଷଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (କ୍ଷି ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Kshajya — ବିନଷ୍ଟ ହେବା ଯୋଗ୍ୟ—That can be destroyed.

କ୍ଷର (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । (ଜଳ ଆଦି) ବୋହିଯିବା—
Kshara (root) 1. To flow; to stream.
୨ । ଢାଳିବା—2 To pour out.
୩ । ସ୍ରବିବା; ଝରିବା—
3. To ooze; to trickle down.
୪ । କ୍ଷୟ ହେବା—
4. To perish; to wane; to diminish.
୫ । ନିଷ୍ଫଳ ହେବା—5. To have no effect.
୬ । ତରଳିବା—6. To melt away.

କ୍ଷର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କ୍ଷର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kshara
(କ୍ଷରା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ତରଳ ବୋହି ଯାଉଥିବା—1. Melting away.
୨ । ଚଳନ୍ତି; ଗତିଶୀଳ—2. Movable.
୩ । ବିନାଶଶୀଳ—3. Perishable.
ସଂ. ବି—୧ । ମେଘ—1. Cloud.
୨ । ଜଳ—2. Water.
୩ । ଦେହ—3. Body.
୪ । ଅଜ୍ଞାନ; ମୂର୍ଖତା—4. Ignorance.
୫ । ପରମେଶ୍ୱର—
5. The Supreme Being.
୬ । କାରଣ ଓ ଫଳ—6. Cause and effect.
୭ । ନିଃସ୍ୟନ୍ଦନ—7. Oozing; distillation.
ସ୍ତ୍ରୀ (ପଦ୍ୟ) ବି—ଅକ୍ଷର—Letter.
ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇଲା ବେନି ଝର—ଯଶୋବନ୍ତ ପ୍ରେମଭକ୍ତିଚନ୍ଦ୍ରିକା ।

କ୍ଷରଜ—ସଂ. ବିଣ (କ୍ଷର+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ନିଃସ୍ୟନ୍ଦିତ—
Ksharaja Distilled.

କ୍ଷରଣ—ସଂ. ବି (କ୍ଷର ଧାତୁ=ସ୍ରବିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Ksharaṇa
୧ । (ପାଣି) ବୋହିବା—1; Flowing (of water.)
୨ । ସ୍ରବିବା; ଝରିବା—2. Oozing; leaking.
୩ । ନିଃସ୍ୟନ୍ଦନ; ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ ଜମିବା—
3. Distillation.
୪ । ଥପଥପ ହୋଇ ବୋହିବା—
4. Leaking; flowing by drops; trickling.
୫ । ଝାଳବୋହିବା; ଝାଳେଇବା—
5. Perspiration.
୬ । ତରଳିଯିବା—
6. Melting; liquefaction.
୭ । ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ ବିନ୍ଦୁହୋଇ ଛଡ଼ିବା—
7. Splashing; spattering (M. W.)

କ୍ଷରିତ—ସଂ. ବିଣ (କ୍ଷର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇତ)—
Ksharita
୧ । ସ୍ରବିତ; ବୋହୁଥିବା—1. Flowing.
୨ । ତରଳ ଯାଇଥିବା—
2. Molten; liquefied.
୩ । ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିବା; ଝରୁଥିବା—
3. Oozing out; leaking; trickling; dropping.
୪ । ନିଃସ୍ୟନ୍ଦିତ—4. Distilled.

କ୍ଷରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. କ୍ଷର ଧାତୁ)—
Ksharibā
ଅପକ୍ଷନା, ଅପେକ୍ଷା
୧ । କ୍ଷରିତ ହେବା; ଝରିବା; ଟୋପାଟୋପା ହୋଇ ପଡ଼ିବା—1, To ooze; to leak; to flow.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ବିସର୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଶୁଦ୍ଧାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଛ	ଇସ୍	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଛ	ନ୍

ଗାଢ ପରମ ଧର୍ମ ବରେ
ସେ ଧର୍ମ ଫଳ ଶରେ ବଢେ—ପ୍ରାଚୀ. ଜଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

୨ । (କ୍ଷର ଧାତୁ ଣିଚ) ସ୍ରବାଇବା—
2. To cause to flow.

ଝରିବ ସଙ୍ଗ ଶସ୍ୟ ମୁହଁ
କ୍ଷାର ଜୀବନ ଯେଣେ ଉହ । ଜଗଲ୍ଲ. ଅ. ଭାଗବତ ।

କ୍ଷାଳ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଧୋଇବା—1. To wash.
Kshāla (root) ୨ । ଧୋଇଧାଇ ସଫା କରିବା—
2. To wash off.
୩ । ପରିଷ୍କାର କରିବା—3. To cleanse.
୪ । ପୋଛିବା—4. To wipe away.
୫ । କ୍ଷର (ଧାତୁ) (ଦେଖ)
5. Kshara (root) See (M. W.)

କ୍ଷାତ୍ର—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଷତ୍ର+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—କ୍ଷତ୍ରିୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Kshāttra Pertaining to Kshatriya.
ସଂ. ବି—କ୍ଷତ୍ରିୟ ଧର୍ମ—The duties of a Kshatriya.

କ୍ଷାତ୍ର—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି—କ୍ଷାତ୍ତ୍ର (ଦେଖ)
Kshātra Kshāttra (See)

କ୍ଷାତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କ୍ଷତ୍ର+ଈ)—କ୍ଷତ୍ରିୟ ଔରସରେ ଅନ୍ୟଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀର ଗର୍ଭଜାତ ପୁତ୍ର; ଦୋଗଲା—A son of a Kshatriya male by a woman of some other caste.
Kshātri

କ୍ଷାନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (କ୍ଷମ ଧାତୁ=ସହିବା+ତ)—
Kshānta ୧ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ନିବୃତ୍ତ—
(କ୍ଷାନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Having desisted or ceased from; discontinued.
୨ । (+କର୍ମ. ତ) କ୍ଷମାପ୍ରାପ୍ତ—
2. Forgiven; pardoned.
୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ) କ୍ଷମାଶୀଳ; ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳ—
3. Patient; forgiving.
୪ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ସହନଶୀଳ; ସହିଷ୍ଣୁ—
4. Forbearing.
୫ । (+କର୍ମ. ତ) ସହ୍ୟ କରାଯାଇ ଥିବା—
5. Borne; endured.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଶିବଙ୍କ ନାମ—A name of Śiva.

କ୍ଷାନ୍ତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କ୍ଷାନ୍ତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ପୃଥିବୀ—
Kshānta The earth.

କ୍ଷାନ୍ତି—ସଂ. ବି. (କ୍ଷମ ଧାତୁ+ଭାବ. କ୍ତି)—୧ । କ୍ଷମା—
Kshānti 1. Forgiveness.
୨ । ସହିଷ୍ଣୁତା; ଧୈର୍ଯ୍ୟ—2. Patience; forbearance.
୩ । ନିବୃତ୍ତି—3. Cessation.
୪ । ମୁନିଜନୋଚିତ ବିଷୟନିବୃତ୍ତି—
4. The state of saintly abstraction (M. W.)

କ୍ଷାନ୍ତୁ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଷମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୁ)—କ୍ଷମାଶୀଳ—
Kshāntu Forbearing.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—ପିତା—Father.

କ୍ଷାମ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଷୈ ଧାତୁ=କ୍ଷୀଣ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ, ନିପାତନ)—
Kshāma ୧ । କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ—1. Diminished; wasted.
କ୍ଷାମତା } ବି. ୨ । ସରୁ; କ୍ଷୀଣ—
କ୍ଷାମତ୍ୱ } 2. Delicate; lean; slender; slim.
୩ । ଦୁର୍ବଳ—3. Enfeebled; weak; infirm; debilitated.
୪ । ଶୁଷ୍କ—4. Dry; dried up.
୫ । ରୁକ୍ଷ—5. Harsh; rough.
୬ । (ତାପଯୋଗୁଁ) ପୋଡ଼ିଯାଇ ଥିବା; ଦଗ୍ଧ—
6. Scorched; singed.
୭ । ପୋଡ଼ି ଅଙ୍ଗାର ବା ଛାଇଁଶ ହୋଇଥିବା—
7. Charred; burnt to ashes.
୮ । କ୍ଷୀଣ (ସ୍ୱର)—8. Slight (voice).
୯ । କ୍ଷୀଣତା ପ୍ରାପ୍ତ—9. Weakened; emaciated; reduced.
ସଂ. ବି.—୧ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ନାମ (ସହସ୍ର ନାମ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ ନାମ)—
1. A name of Bishṇu.
୨ । ବିନାଶ—2. Destruction.

କ୍ଷାର—ସଂ. ବି. (କ୍ଷର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଲୁଣ; ଖାରଆ ବା ଲବଣ ରସ—1 Salt; alkali.
Kshāra
୨ । ରସ—2 Juice.
୩ । ଛାଇଁଶ; ଖାର—3. Ashes.
୪ । ବୃକ୍ଷର ପତ୍ରାଦିର ପୋଡ଼ା ଛାଇଁଶରୁ ଉଦ୍ଭବ ଯବଖାର—
4. Potash.
୫ । କାଚ—5. Glass.
୬ । ଫାଣିଅ ଗୁଡ଼—6. Molasses; treacle.
୭ । ସୋହାଗା; ଟାଙ୍କଣା—7. Borax.
୮ । କଳା ଲୁଣ—8. Black salt.
୯ । ସାଜିମାଟି; ଲୁଣିମାଟି; ଖାରମାଟି—
9. Natron; asline soil; alkiline soil.
୧୦ । ଖଣ୍ଡ; ମିଶ୍ରି—10. Sugar-candy.
୧୧ । ଧୂର୍ତ୍ତବିଦ୍ୟା—11. A rogue.
୧୨ । ଜଳ—12. Water.
୧୩ । ସୋଡ଼ା—13. Soda.
୧୪ । ଅରକ—14. Essence; (M. W.)
ସଂ. ବିଣ.—୧ । ଲୁଣିଆ—1. Saline.
୨ । ଧୋହି ଆସିଥିବା—2. Flowing.
୩ । ଝରୁଥିବା—3. Oozing.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଶବ୍ଦର ପୂର୍ବାଂଶରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଶବ୍ଦର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଶବ୍ଦର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେହେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ୍ଣ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ୍ଣ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଜ୍ଜନ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଜ୍ଜୁନ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

୪ । ଖାରଆ—4. Alkaline.

୫ । ତିକ୍ତା—5. Pungent (M. W.)

୬ । କଡ଼ୁଆ (ସ୍ୱାଦ)—Acrid. (M. W.)

୭ । ରଗଦାର୍; କଷ୍ଟିକ୍; ଯାହା ଦେହରେ ଜଳା ମାଡ଼ିଲା ପରି ଲାଗେ—7. Caustic; biting. (M. W.)

୮ । ଯାହା ଦେହକୁ ଘାଆ କରେ—
8. Corrosive. (M.W.)

୯ । ନିଃସ୍ୟନ୍ଦନ ପ୍ରଣାଳରେ ପାଉଁସ ହୋଇଥିବା—
9. Converted to alkali or ashes by distillation. (M. W.)

୧୦ । ଅସହ୍ୟ; ରୁକ୍ଷ (ପବନ)—
10. Sharp; keen (wind).

କ୍ଷାରକ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷାର + କ)—୧ । ଲୁଣ; କ୍ଷାର—
Kshāraka 1. Alkali, salt.

୨ । ପକ୍ଷି ପଞ୍ଜର—2. Bird-cage.

୩ । ଧୋବା—3. Washerman.

୪ । ଫୁଲ ବା କଢ଼ିର ଥୋପା—
4. A cluster or multitude of buds or flowers.

୫ । ରସ—5 Juice; essence.

୬ । ଖାଲୋଇ—6. A basket for keeping fish. (M. W.)

୭ । ଚଢ଼େଇ ଧରିବା ଜାଲ; ଫାସ—
7. A net for catching birds. (M. W.)

କ୍ଷାରକର୍ଦ୍ଦମ—ସଂ. ବି.—୧ । ଲୁଣିଆ କାଦୁଅ—
Kshārakarddama 1. Saline mud.

୨ । ନରକବିଶେଷ—2. Name of a hell.

କ୍ଷାରକର୍ମ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷାର+କର୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଫୁଲିଥିବା ମାଂସକୁ କଷ୍ଟିକ୍ ବା ଲୁଣ ଆଦି ଦେଇ ଜୋରିବା—Applying caustic alkali (Lapis infernalis) to proud flesh etc. (M. W.)

୨ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଲୁଣ ଆଦି ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ଚିକିତ୍ସା—
2 Applying acrid remedies in general. (M. W.)

କ୍ଷାରଣ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷର ଧାତୁ ଣିଚ୍ କ୍ଷାର ଧାତୁ + ଅନ)—
Kshāraṇa ୧ । ଅଭିଯୋଗ—1. Accusation.

୨ । ପରସ୍ତ୍ରୀହରଣ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମିଥ୍ୟା ଅଭିଯୋଗ—
2. False accusation of adultery.

୩ । ଯାଣିକୁ ବାଷ୍ପ କରି ବଳସଙ୍ଗରେ ପୁଣି ଥଣ୍ଡା କରିବା; ଚୁଆଇବା—3. Distillation.

୪ । ଘାଉଁସ କରିବା; କ୍ଷାର ରୂପେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା—
4. Converting to alkali; reducing to ashes.

କ୍ଷାରତନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ତତ୍ପୁ. କ୍ଷାର + ତନ୍ତ୍ର)—
Kshāratantra (ବୈଦ୍ୟକ) କ୍ଷାର ଆଦି ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ମାଂସକୁ ପୋଡ଼ି ଦେବା—
The method of cauterisation. (M.W.)

କ୍ଷାରତ୍ରୟ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ତତ୍; କ୍ଷାର + ତ୍ରୟ)—
Kshāratraya (ବୈଦ୍ୟକ) ଟାଙ୍କଣା, ସୋରା ଓ ଯବକ୍ଷାର—
Natron, saltpetre and borax.

କ୍ଷାରତ୍ରିତୟ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ତତ୍)—କ୍ଷାରତ୍ରୟ (ଦେଖ)
Kshāratritaya Kshāratraya (See)

କ୍ଷାରଭୂମି—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ତତ୍ପୁ; କ୍ଷାରଯୁକ୍ତ ଭୂମି)—
Kshārabhūmi ୧ । କ୍ଷାର ମାଟି; ଲୁଣି ମାଟି—
1. Reh-soil; saline soil; calcine soil.

୨ । ସାଜିମାଟି—2. Natron.

କ୍ଷାରମଧ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷାର + ମଧ୍ୟ)—
Kshāramadhya ଅପାମାର୍ଗ ଗୁଳ୍ମ—
Achyranthes Aspera. (M.W.)

କ୍ଷାରମୃତ୍ତିକା—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ତତ୍ପୁ)—କ୍ଷାରଭୂମି (ଦେଖ)
Kshāramṛuttikā Kshārabhūmi (See)

କ୍ଷାରରସ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; କ୍ଷାର+ରସ)—ଲୁଣିଆ ସ୍ୱାଦ—
Kshārarasa Saline taste or flavour.

କ୍ଷାରସମୁଦ୍ର—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ତତ୍ପୁ)—ଲବଣ ସମୁଦ୍ର—
Kshārasamudra The salt-sea.

କ୍ଷାରସୂତ୍ର—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ତତ୍ପୁ; କ୍ଷାରଲିପ୍ତ ସୂତ୍ର)—
Kshārasūtra (ବୈଦ୍ୟକ) କ୍ଷାର ବୋଳା ଯାଇଥିବା ସୂତା (ଯାହାକୁ ଅର୍ଶ ଓ ଭଗନ୍ଦର ରୋଗର ମାଂସବଳରେ ବାନ୍ଧିଲେ ତାହା ଛିଣ୍ଡି ପଡ଼େ)—
Caustic thread applied to fistula etc.

କ୍ଷାରିକା—ସଂ. ବି—କ୍ଷୁଧା—
Kshārikā Hunger (Apte).

କ୍ଷାରିତ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଷର ଧାତୁ ଣିଚ୍=କ୍ଷାର ଧାତୁ+ତ)—
Kshārita ୧ । କ୍ଷାରରୁ ଛଣା ହୋଇଥିବା; କ୍ଷାରରୁ ନିଃସ୍ୟନ୍ଦିତ—
1. Distilled from alkaline substance.

୨ । ପରସ୍ତ୍ରୀଗମନ ଅଭିଯୋଗରେ ମିଥ୍ୟାରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ—
2. Falsely accussed of adultery.

କ୍ଷାଳ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷଳ ଧାତୁ=ଧୋଇବା+ଭାବ. ଅ)—
Kshāla ୧ । ଧୋଇବା; ଧୁଆଳିବା—
1. Act of washing.

୨ । ଶୋଧନ କରିବା—
2. Purifying; rectifying.

୩ । ପରିଷ୍କାର କରିବା—3. Cleansing.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଶ	ନ୍ତ

୪ । ପୋଛିବା—4. Wiping away.

୫ । ଦୋଷାଦିରୁ ଆପଣାକୁ ମୁକ୍ତ କରିବା—
5. Clearing one's self from false imputations; exculpating one's self; self-vindication.

କ୍ଷାଳନ—ସଂ. ବି (କ୍ଷଳ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—କ୍ଷାଳ (ଦେଖ)
Kshālana — Kshāla (See)

କ୍ଷାଳିତ—ସଂ. ବିଣ (କ୍ଷଳ ଧାତୁ, ଣିଚ୍ କ୍ଷାଳ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—
Kshālita
୧ । ଧୌତ—
1. Thoroughly washed.

୨ । ପରିଷ୍କୃତ—2. Cleansed.

୩ । ଶୋଧିତ—3. Purified; refined.

୪ । ପୋଛି ଦୋଇଥିବା—4. Wiped away.

୫ । ଦୋଷରୁ ବା ଅପବାଦରୁ ମୁକ୍ତ—5. Exculpated.

କ୍ଷି (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । କ୍ଷୟ ପାଇବା—
Kshi (root) 1. To decay; to wane.

୨ । କ୍ଷୟ କରିବା—2. To waste.

୩ । ଶାସନ କରିବା—
3. To rule; to govern.

୪ । ବିନାଶ କରିବା—4 To destroy.

୫ । କମାଇ ଦେବା—5. To diminish.

୬ । ହତ୍ୟା କରିବା—6. To kill.

୭ । ହିଂସା କରିବା—
7. To injure; to hurt.

୮ । (ସମୟ) କଟାଇବା—
8. To spend or pass (time).

୯ । ବ୍ୟୟ କରିବା—9. To expend.

୧୦ । ବାସ କରିବା—
10. To inhabit; to dwell.

୧୧ । ରହିବା—11. To remain.

୧୨ । ଗତି କରିବା—12. To move; to go.

୧୩ । ବଞ୍ଚିବା—13. To live.

କ୍ଷିଅ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—କ୍ଷିଅ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kshia (etc) — Khia etc (See)

କ୍ଷିଅର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—କ୍ଷିଅର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kshiara (etc) — Khiara etc (See)

କ୍ଷିଣ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ହିଂସା କରିବା—
Khiṇa 1. To hurt; to kill.

୨ । ଅନିଷ୍ଟ କରିବା—2 To injure.

କ୍ଷିଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ (କ୍ଷିଣ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—ଆହତ—
Kshiṇṇa Hurt; injured.

କ୍ଷିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କ୍ଷି ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—
Kshita
୧ । କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ—1. Decayed; diminished.

(କ୍ଷିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବିନଷ୍ଟ—2. Destroyed.

୩ । ଦୁର୍ବଳୀକୃତ—3. Weakened.

୪ । ଦୁଃଖୀ—4. Poor; miserable.

କ୍ଷିତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କ୍ଷିତ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ —ପୃଥିବୀ—
Kshitā The earth.

କ୍ଷିତି—ସଂ. ବି (କ୍ଷି ଧାତୁ = ବାସ କରିବା + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ତି)—
Kshiti ୧ । ପୃଥିବୀ—1. The earth.
[ଦ୍ର—ଏହା ସୃଷ୍ଟିର ଉପାଦାନ ପଞ୍ଚମହାଭୂତରୁ ଏକତମ ।]

୨ । ଭୂମି—2. Land.
କ୍ଷିତିରେ ଆସ କ୍ଷିତିରେ ଅଶ ଦୋଳେ ଏ ଗୃହ ଲକ୍ଷେ—ଉଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶ ବଳାସ ।

୩ । ଘର; ବାସସ୍ଥାନ—
3. Residence; abode; house.

୫ । ପ୍ରଳୟକାଳ—
5. The time of destruction of the world; Dissolution of the creation.

୬ । କ୍ଷୟ—6. Decay; wane.

ପ୍ରା. ବି (ସଂ. କ୍ଷତି)— କ୍ଷତି; ଲୋକ୍‌ସାନ୍—
Loss; injury; damage.

କ୍ଷିତିକଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷିତି + କଣ)—ଧୂଳିକଣା—
Kshitikaṇa Dust.

କ୍ଷିତିକମ୍ପ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷିତି + କମ୍ପ)—ଭୂମିକମ୍ପ—
Kshitikampa Earth-quake.

କ୍ଷିତିକ୍ଷିତ୍—ସଂ. ବି. (କ୍ଷିତି + କ୍ଷି ଧାତୁ + କ୍ୱିପ୍)—ରାଜା—
Kshitikshit King.

କ୍ଷିତିଚକ୍ରବାଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷିତି + ଚକ୍ରବାଳ)—ଜଗତ୍; ଭୂମଣ୍ଡଳ—The earth.
କ୍ଷିତିଚକ୍ରବାଳ ମହାଭୂତ ନିବାରଣ ହେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳୋତ୍କଳମ୍, କ୍ଷ-ଗୀତ ।

କ୍ଷିତିଜ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷିତି + ଜନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kshitija ୧ । ବୃକ୍ଷ; ଉଦ୍ଭିଦ—1 Tree.

୨ । ମହୀଲତା; ଜଳୁକ—2 Earthworm.

୩ । ମଙ୍ଗଳଗ୍ରହ—3. The planet Mars.

୪ । ଦିଗନ୍ତ; ଦିଙ୍ମଣ୍ଡଳ; ଦିଗ୍ବଳୟ—4. Horizon.

୫ । (ଦିଷ୍ଟୁଙ୍କଦ୍ୱାରା ହତ) ନରକାସୁର—
5. Name of a demon.

କ୍ଷିତିଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କ୍ଷିତିଜ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—(ପୃଥିବୀରୁ ଜାତ)
Kshitijā ସୀତା—Sītā (supposed to be born of the Earth).

କ୍ଷିତିତଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷିତି + ତଳ,—ଭୂମିର ଉପରିଭାଗ—
Kshititala Surface of the earth.

କ୍ଷିତିଧର—ସଂ. ବି. (କ୍ଷିତି + ଧ ଧାତୁ—ଧାରଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Kshitidhara ୧ । ରାଜା—1. King.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ଥିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ଅପରାପର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥା' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଆଗଖା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ପର୍ବତ—2. Mountain.

୩ । ବାସୁକୀ—3. The mythological serpent Bāsukī (supposed to hold up the earth).

କ୍ଷିତିନାଥ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; କ୍ଷିତି + ନାଥ)—ରାଜା; ମହୀପତି—
Kshitināth King; ruler of the earth.

କ୍ଷିତିପ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷିତି + ପା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)— ରାଜା; ମହୀପତି—
Kshitipa King; ruler of the earth.

କ୍ଷିତିପତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; କ୍ଷିତି + ପତି)— କ୍ଷିତିନାଥ (ଦେଖ)
Kshitipati Kshitināth (See)

କ୍ଷିତିପୁତ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; କ୍ଷିତି + ପୁତ୍ର)—୧ । ମଙ୍ଗଳଗ୍ରହ—
Kshitiputra 1. The planet Mars.

୨ । ନରକାସୁର—2. Name of a demon.

କ୍ଷିତିବଂଶ—ଦେ. ବିଣ—ଓଡ଼ିଆ ନାସୃକ (ଗଣକ) ମାନଙ୍କର ଏକ ଶ୍ରେଣୀ; ମାଟିବଂଶ ଅବଧାନ—
Kshitibamsa A class of astrologers of Orissa.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାର ନାସୃକମାନେ ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ; କ୍ଷିତିବଂଶ ଓ ଖଡ଼ିବଂଶ ।]

କ୍ଷିତିବର୍ଦ୍ଧନ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷିତି + ବର୍ଦ୍ଧନ)— ଶବ; ମୃତଦେହ—
Kshitibarddhana Corpse; dead body.

କ୍ଷିତିବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; କ୍ଷିତି + ବୃତ୍ତି)— ଧୈର୍ଯ୍ୟ; ସହନଶୀଳତା—Patience.
Kshitibṛutti

କ୍ଷିତିଭୁକ୍—ସଂ. ବି. (କ୍ଷିତି + ଭୁଜ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍. ୧ମା. ୧ବ)—
Kshitibhuk କ୍ଷିତିନାଥ (ଦେଖ)
Kshitināth (See)

କ୍ଷିତିଭୃତ୍—ସଂ. ବି. (କ୍ଷିତି + ଭୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Kshitibhṛut କ୍ଷିତିଧର (ଦେଖ)
Kshitidhara (See)

କ୍ଷିତିମଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; କ୍ଷିତି + ମଣ୍ଡଳ)—ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀ; ଭୂମଣ୍ଡଳ—
Kshitimaṇḍala The globe; the whole earth.

କ୍ଷିତିରକ୍ଷୀ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; କ୍ଷିତି + ରକ୍ଷିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Kshitirakshī ରାଜା; ମହୀପତି—
King; ruler of the earth.

କ୍ଷିତିରୁହ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷିତି + ରୁହ ଧାତୁ=ଉଠିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kshitiruha ବୃକ୍ଷ—Tree; vegetation; plants.

କ୍ଷିତୀଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; କ୍ଷିତି + ଈଶ)—
Kshitīśa କ୍ଷିତୀଶ୍ୱର (ଦେଖ)—Kshitīśwara (See)

କ୍ଷିତୀଶ୍ୱର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; କ୍ଷିତି + ଈଶ୍ୱର)—ପୃଥିବୀପତି; ରାଜା—
Kshitīśwara King; ruler of the earth.

କ୍ଷିଦ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଅବ୍ୟକ୍ତ ଶବ୍ଦ କରିବା—
Kshid (root) To emit indistinct sound.

କ୍ଷିଦ୍ର—ସଂ. ବି. (କ୍ଷିଦ୍ ଧାତୁ + ର)—୧ । ରୋଗ—1. Disease.
Kshidra

୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.

୩ । ଶୃଙ୍ଗ—3. Horn (Apte).

ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. କ୍ଷୁଦ୍ର)—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର; ଅତି ଶ୍ରେଷ୍ଠ—
1. Very small; insignificant.

୨ । ନୀଚ ବୁଦ୍ଧିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବା କଳ୍ପିତ (ବାକ୍ୟ ବା କର୍ମ)—
2. (words or acts) Resulting from a mean mentality.

କ୍ଷିଦ୍ରକଥା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷୁଦ୍ର)—୧ । ଗୃହଛିଦ୍ର—
Kshidrakathā 1. Scandals of a family.

୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବା ନୀଚମନରୁ ସମ୍ଭୂତ କଥା—
2. Words produced from a mean mind.

୩ । ଶ୍ରେଷ୍ଠନଜରିଆ ବା ଖଣ୍ଡିଗଣିଆ କଥା—
3. Higgling and haggling; mean matters.

କ୍ଷିପ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଫିଙ୍ଗିବା—
Kshipa (root). 1. To throw; to discharge

୨ । ପକାଇବା—2. To cast.

୩ । ଉପରେ ରଖିବା—3. To place or put upon.

୪ । ହତ୍ୟା କରିବା—4. To kill; to slay.

୫ । ଉପାଜଟ୍ କରିବା—5. To deposit.

୬ । ସଂଲଗ୍ନ କରିବା—6. To fix; to attach.

୭ । ବିନାଶ କରିବା—7. To destroy.

୮ । ହରଣ କରିବା—8. To take away.

୯ । ନାମଞ୍ଜୁର କରିବା—9. To reject.

୧୦ । ଅପମାନ କରିବା—10. To insult.

୧୧ । ଗାଳିଦେବା—11. To rebuke; to abuse.

୧୨ । ଢାଳିବା—12. To pour out.

୧୩ । ଚାରି ଆଡ଼େ ବିସ୍ତାରିବା—
13. To strew; to diffuse.

୧୪ । ଆଘାତ କରିବା—14. To strike.

କ୍ଷିପ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷିପ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—
Kshipa ୧ । ଫୋପାଡ଼ିବା; ପକାଇବା; ଫିଙ୍ଗା—
1. Throwing.

୨ । ଆଘାତ କରିବା—
2. Hitting; striking.

୩ । ଅପମାନ ଦେବା—3. Insulting.

କ୍ଷିପ, ଖୁଥୁ ଦେ. ବି. (ସଂ. ଷ୍ଠିବ ଧାତୁ)—
ଖୁଙ୍କ ଘାନପିକ; ଛେପ; ଶ୍ଳେଷ; ଥୁକ—Spittle.

କ୍ଷିପକ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷିପ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Kshipaka ୧ । ଧାନୁଷ୍କ—1. An archer

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଲ୍ୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	●	ନ୍

୨ । ଯୋଦ୍ଧା—2. Warrior.

କ୍ଷିପଣି—ସଂ. ବି. (କ୍ଷିପ ଧାତୁ—ଫିଙ୍ଗିବା+କର୍ମ. ଅନ+ଇ)—
Kshipaṇi ୧ । ଗୁଳି; ଗୋଲା—1. A missile.
୨ । ଟେକା; ବାଣ ଆଦି ଯନ୍ତ୍ର—
2. A projectile.
୩ । ଆନ୍ଧୁଲା—3. Oar.
୪ । ଜାଲ—4. A net.
୫ । ଅସ୍ତ୍ର—5 A weapon.

କ୍ଷିପଣୀ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷିପ ଧାତୁ—ଫିଙ୍ଗିବା+କର୍ମ. ଅନ+ ଈ)—
Kshipaṇī କ୍ଷିପଣି (ଦେଖ)
Kshipaṇi (See)

କ୍ଷିପଣୁ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷିପ ଧାତୁ+ସଙ୍କ୍ଷାର୍ଥେ. ଅଣୁ)—
Kshipaṇu ୧ । ଧାନୁଷ୍କ—1. An archer.
୨ । ଅସ୍ତ୍ର—2. Weapon.
୩ । ପବନ—3. Air.

କ୍ଷିପଣ୍ୟୁ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଷିପ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଣ୍ୟୁ)—
Kshipaṇyu ୧ । ମଧୁର ସୁବାସଯୁକ୍ତ—
1. Sweet-smelling; fragrant.
୨ । ଚାରି ଆଡ଼େ ବିଖ୍ୟାତ ଥିବା—2. Diffusing.
ସଂ. ବି—୧ । ଦେହ—1. The body.
୨ । ବସନ୍ତ କାଳ—2. The spring season.
୩ । ସୁଗନ୍ଧ—3. Fragrance; sweet smell.

କ୍ଷିପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କ୍ଷିପ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Khipta ୧ । ନିକ୍ଷିପ୍ତ—1. Cast; thrown.
(କ୍ଷିପ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଇତସ୍ତତଃ ବିଖ୍ୟାତ ଯାଇଥିବା—
2. Strewn; scattered.
୩ । ପ୍ରେରିତ—
3. Sent; discharged; transmitted.
୪ । ପରିତ୍ୟକ୍ତ—4. Abandoned.
୫ । ହତ—5. Killed.
୬ । ଅନାଦୃତ; ଅବମାନିତ—6. Disregarded.
୭ । ନିନ୍ଦିତ—7. Blamed.
୮ । ସ୍ଥାପିତ—8. Placed
୯ । ବାଉଳ—9. Gone mad; distracted.
୧୦ । ଅନ୍ୟାଶକ୍ତ—10. Addicted or attached to another person or thing.
୧୧ । ଉତ୍ତୋଳିତ—11. Lifted up.
ସଂ. ବି—ବାଣାଦିର ଆଘାତଜନିତ କ୍ଷତ—
Wound caused by missiles.

କ୍ଷିପ୍ତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା—
Kshipta karibā To lift up.

ହସ୍ତ ଅର୍ଗଳ କ୍ଷିପ୍ତ କର । ପ୍ରାଚୀ. ପୃଥ୍ୱୀଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

କ୍ଷିପ୍ତ କୁକ୍କୁର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କ୍ଷିପ୍ତ+କୁକ୍କୁର)—ବାୟୁ କୁକ୍କୁର—
Kshipta kukkura Rabid dog; mad dog.

କ୍ଷିପ୍ତଚିତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷିପ୍ତ+ଚିତ୍ତ)—
Kshiptachitta ଅମନୋଯୋଗୀ—Absent-minded; inattentive.

କ୍ଷିପ୍ତଦେହ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷିପ୍ତ+ଦେହ)—
Kshiptadeha ଲମ୍ବ ହୋଇ ଶୋଇଥିବା—
(କ୍ଷିପ୍ତଦେହା—ସ୍ତ୍ରୀ) Lying prostrate; lying down.

କ୍ଷିପ୍ତନିବାସ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ତତ୍ପୁ; କ୍ଷିପ୍ତ+ନିବାସ; କ୍ଷିପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ
Kshiptanibāsa ଆଶ୍ରୟ ପାଇଁ ଅଭିପ୍ରେତ ନିବାସ)—
ବାଉଳ ଆଶ୍ରମ; ପାଗଲଖାନା—
Lunatic assylum; mad-house.

କ୍ଷିପ୍ତବତ୍—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (କ୍ଷିପ୍ତ+ବତ୍)—ବାଉଳ ପରି—
Kshiptabat Like one gone mad.

କ୍ଷିପ୍ତଶ୍ୱାନ—ସଂ. ବି—ବାୟୁ କୁକୁର—
Kshiptaswāna Mad dog; rabid dog.

କ୍ଷିପ୍ତା—ସଂ. ବି. (କ୍ଷିପ୍ତ+ଆ)—ରାତି—
Kshiptā Night.

କ୍ଷିପ୍ତାଶ୍ରମ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷିପ୍ତ+ଆଶ୍ରମ)—
Kshiptāsrama କ୍ଷିପ୍ତନିବାସ (ଦେଖ)
Kshiptanibāsa (See)

କ୍ଷିପ୍ନୁ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଷିପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ନୁ)—
Kshipnu ୧ । କ୍ଷେପଣଶୀଳ—
1. Throwing; ejecting.
୨ । ହତ୍ୟାକାରୀ—2. Killing.

କ୍ଷିପ୍ର—ସଂ. ବି. (କ୍ଷିପ ଧାତୁ+ର)—
Kshipra ୧ । ତ୍ୱରିତ; ଦ୍ରୁତ—
1. Quick; speedy.
୨ । ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ; ଯାହା ଟାଣି ଦେଲେ ନଇଁ ଯାଏ ଓ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ପୁଣି ପୂର୍ବ ଆକାର ଧାରଣ କରେ—
2. Elastic.
୩ । ମୁହୂର୍ତ୍ତର ପନ୍ଦର ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ—
3. One-fifteenth of a Muhūrtta of time.
୪ । ବୁଢ଼ାଆଙ୍ଗୁଠି ଓ ବଡ଼ି ଆଙ୍ଗୁଠିର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ କରତଳର ଅଂଶ—4. The part of the palm between the forefinger and the thumb.
ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ.—ଅତିଶୀଘ୍ର—
Very quickly; speedily.

କ୍ଷିପ୍ରକାରିତା—ସଂ. ବି. (କ୍ଷିପ୍ର+କୃ ଧାତୁ+ଣିଚ୍+ତା)—
Kshiprakāritā କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ ଫୁର୍ତ୍ତିହାତ; ଲଘୁହସ୍ତତା; ଓସ୍ତାଦ ହାତ—
Promptness; nimbleness.

ସାଧାରଣ ସେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଫୁଟର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା — 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗନା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗନା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବତ୍ ଦେଖିବେ

କ୍ଷିପ୍ରକାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କ୍ଷିପ୍ର + କୃ ଧାତୁ + ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Kshiprakārī କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯାହାର ସିଦ୍ଧହସ୍ତତା ବା
(କ୍ଷିପ୍ରକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଫୁର୍ତ୍ତି ଦେଖାଯାଏ; ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଅତିଶୀଘ୍ର କରିପାରେ; ଗୃଲ୍ଲଖ୍ —Prompt; quick in action; nimble; quick-handed.

କ୍ଷିପ୍ରହସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷିପ୍ର + ହସ୍ତ)—
Kshiprahasta ଫୁର୍ତ୍ତିରେ କାମ କରିବାରେ—
(କ୍ଷିପ୍ରହସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Swift-handed.
(କ୍ଷିପ୍ରହସ୍ତତା—ବି)

ସଂ. ବି—୧ । ଅଗ୍ନି—1. Fire.

୨ । ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—2. Name of a demon.

କ୍ଷିପ୍ରହୋମ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କ୍ଷିପ୍ର + ହୋମ)—ସାୟଂକାଳ ଓ
Kshiprahoma ପ୍ରାତଃକାଳରେ କରଣୀୟ ହୋମ (ଏହା ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଓ ଜଲଦି କରାଯାଏ, ହୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Oblation to fire perfomed in the morning and evening.

କ୍ଷିବ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଛେପ ପକାଇବା—
Kshiba (root) To spit

କ୍ଷିୟା—ସଂ. ବି. (କ୍ଷି ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ + ଆ)—୧ । ବିନାଶ—
Kshiyā 1. Destruction.

୨ । ସଦାଚାରବିରୁଦ୍ଧ କର୍ମ; ବେଆଦବି—
2. Impropriety of behaviour; offence against established customs or etiquette.

କ୍ଷିର—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷୀର)—୧ । ଦୁଧ; ଦୁଗ୍ଧ—1. Milk.
Kshira

୨ । ସ୍ତନ୍ୟ—2. Mother's milk.

୩ । ଆଉଟା ହୋଇ ଗାଢ଼ା ହୋଇ ଥିବା ଦୁଗ୍ଧ—
3. Thickened milk; condensed milk.

୪ । ଗଛର ରସ ବା ନିର୍ଯ୍ୟାସ—
4. Juice from trees.

୫ । ଏକ ଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ଗଛ—5. A kind of timber-tree growing in the jungles.

କ୍ଷିରକାଙ୍କଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷୀରକଙ୍କୋଳ)—
Kshirakāṅkalā କ୍ଷୀରକାଙ୍କୋଲା (ଦେଖ)
Kshīrakāṅkolā (See)

କ୍ଷିରକାଙ୍କୁଲ—ଦେ. ବି (ସଂ. କ୍ଷୀରକଙ୍କୋଳ)—
Kshirakāṅkulā କ୍ଷୀରକାଙ୍କୋଲା (ଦେଖ)
Kshīrakāṅkolā (See)

କ୍ଷିରକାଙ୍କୋଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷୀରକଙ୍କୋଳ)—
Kshirakāṅkoḷi କ୍ଷୀରକାଙ୍କୋଲା (ଦେଖ)
Kshīrakāṅkolā (See)

କ୍ଷିରକୋଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷୀରୀ)—୧ । ଏକଜାତୀୟ କାଠଗଛ—
Kshirakoḷi 1. Mimusops Hexandra (tree).

କ୍ଷୀରନୀ [ଦ୍ର—ବଡ଼ଲ ଜାତୀୟ କୋଳିଗଛ । ଏହାର ପତ୍ର ଚକା,
ଖୀରନୀ ଫୁଲ ଶ୍ୱେତ, ପତ୍ର ଅପାଣ୍ଡୁର, ଫଳ ଏକ ଇଞ୍ଚ ଲମ୍ବ ଓ ଲମ୍ବ-କୋଳପରି । ଫଳ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ମଞ୍ଜି ଥାଏ । ଏହାର କୋଳି ପାଚିଲେ ଲୋକେ ଖାଆନ୍ତି; ଏହାର କାଠ ଖୁବ ଟାଣୁଆ ଓ ପାଲିଶ୍ ହୁଏ ।]

୨ । ଏକ ଜାତୀୟ କଣ୍ଟା ବୁଦାଳିଆ ଗୁଳ୍ମ—
2. A kind of thorny plant with juicy berries found in the jungle in small groves.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ପତ୍ର ଶ୍ୱେତ, ଗୋଲ ଓ ମୋଟା, ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା, ଖୁବ ପାଖୁଡ଼ିଆ ଓ ସୁବାସ । ଏଥିରେ ଏକ ଜାତୀୟ କୋଳି ଧରେ ଓ ସେ କୋଳି ପାଚିଲେ ନାଲି ହୁଏ ଏବଂ ସେଥିରୁ ଦୁଧ ଭଳିଆ ମିଠା ରସ ବାହାରେ, ତାକୁ ଖାଆନ୍ତି ।]

୩ । ଆଉ ଜାତିଏ ଲମ୍ବଟାଳିଆ କଣ୍ଟାକା ଗୁଳ୍ମ । ଭୂଇଁରେ ମାଡ଼େ । କୋଳି ପାଚିଲେ କାଳିଆ ଦିଶେ । ଏହାକୁ ମଧ୍ୟ ଖାଆନ୍ତି - 3. A kind of thorny bush.

କ୍ଷିରପୁଲି—ଦେ. ବି—୧ । ଏକ ଜାତୀୟ ପିଠା (ଏଥିରେ ଗାଢ଼ିଆ ପୂର
Kshirapuḷi ଦିଆ ଯାଇଥାଏ)—
କ୍ଷୀରପୁଲି 1. A cake which is sandwiched with condensed milk.

୨ । କ୍ଷିରପୁଳି (ଦେଖ)—2. Kshiripuḷi (See).

କ୍ଷିରମହନ—ଗ୍ରା. ବି—କ୍ଷିରମୋହନ (ଦେଖ)
Kshiramahana Kshiramohana (See)

କ୍ଷିରମୋହନ—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ରସଗୋଲା—
Kshiramohana A sort of sweetmeat.
କ୍ଷୀରମୋହନ
ଖୀରମୋହନ

କ୍ଷିରସମୁଦ୍ର—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷୁଦ୍ରରଜହା)—ସିଂହପଡ଼ି ଭଳି ମୋଟ
Kshirasamudra ଜନ୍ମ ମସୃଣ ଓ ଗୋଲ ପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଳ୍ମ—
ବେଡ଼େଚିତା; ରାଙ୍ଗଚିତା; A plant with thick green leaves
ଢୋଲସମୁଦ୍ର; ରାଂଚିତା and stems; Pedilanthus Tythy-
ସମୁଦ୍ରକ maloides; Leea Macrophylla
ମ. ଦଣ୍ଡା (Haines).

[ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ ଆରକ୍ତ । ଏଥିର ଡାଳ ଭାଙ୍ଗିଦେଲେ ଧଳା କ୍ଷିର ବାହାରେ; ଏଥିରେ କଣ୍ଟା ନାହିଁ । ଏହାର ଡାଙ୍ଗ ସିଧା, ନେଳ, ଗୋଲ ଓ ମସୃଣ । ଏ ଗଛ ଅଢ଼େଇ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ । ଲୋକେ ଏ ଗଛକୁ ବାଡ଼ରେ ପୋତନ୍ତି । ଏହାର ଡାଳ ବା ଡାଙ୍ଗରୁ ଗୋଟିଏ ଗେଡ଼ା ନଳ ଧରି ବାହାରେ । ଏହାର ପତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଲୁଚ୍ଚୁରଜଭ ପରି ଦିଶେ । ବାୟୁ ବଳୁଥିବା ସମୁଦ୍ରକୂଳେ ଗଞ୍ଜାମରେ ଏହାର ଛେଲିକୁ ବାଟି ବୋଳନ୍ତି ।]

କ୍ଷିରସିଜୁ—ଦେ. ବି.—ସିଜୁଜାତୀୟ ଶ୍ୱେତ ଗଛ—
Kshirasijhu Euphorbia Tirucalli (tree).
ଲକ୍ଷାସିଜ
ଖୀରାସିଜ

୧	ଈ	ଉ	ଋ	ୠ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଇ	ଊ	ଌ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

[ଦ୍ର— ଏ ଗଛ ଉଚ୍ଚରେ ଦଶ ବାର ହାତ ବଢ଼େ । ଏହାର ପତ୍ର ଅତିଶୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଡାଳଗୁଡ଼ିକ ଆଙ୍ଗୁଠି ପରି ଗୋଲ । ଏଥିରେ ଆଦୌ କଣ୍ଟା ନାହିଁ, ଏହା ବାଡ଼ରେ ଉଠେ । ଏହାକୁ କେହି କେହି ଖଡ଼ିସିଜୁ ବା ଲଙ୍କାସିଜୁ କହନ୍ତି । ଏହାର ଡାଳ ଆଣି, ଉକୁମ କରି ଚପୁଡ଼ି ସେ ରସରେ ପୋଡ଼ାମାଟି ଘୋର ଗାଲପାଟିଧରାରେ ଲେପ ଦିଅନ୍ତି । କଞ୍ଚା ପତ୍ର ଭାଙ୍ଗି ଦେଲେ ତହିଁରୁ ଦୁଧ ପରି ରସ ବାହାରେ ।]

କ୍ଷିରା— ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ଖିରା; ସଂ. କ୍ଷୀରିକା) — ଖିରା; କାକୁଡ଼ି —Cucumber.
Kshirā

କ୍ଷିରାବଜିଆ ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ସୁନା ଅଳଂକାରରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବା ଏକପ୍ରକାର ଚକତ୍ତି—A circular bit of gold plate used in making gold ornaments.
Kshirābajiā

କ୍ଷିରି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. କ୍ଷୀର)—ଦୁଧରେ ଗୁଡ଼ଲ ଓ ଚିନି ଦିଆଯାଇ ଉଆଇ କରା ଯାଇଥିବା ପାୟସ—A gruel made of rice boiled with milk and sweetened.
Kshiri

କ୍ଷିରିକୋଳି—ଦେ. ବି.— କ୍ଷିରକୋଳି (ଦେଖ)—
Kshirikoli Kshirakoli (See)

କ୍ଷିରିଖେଚୁଡ଼ି - ଦେ. ବି. (ସହଚର; ସଂ. କ୍ଷୀର+ଚୂର୍ଣ୍ଣ)-କ୍ଷିରି ଓ ଖେଚୁଡ଼ି-
Kshirikhechārdi Milk-gruel and spiced yellow rice offered to Deities and guests.

[ଦ୍ର—ଦେବତାଙ୍କଠାରେ ଦୁଧରେ ଗୁଡ଼ଲ ସିଝାଇ କ୍ଷିରି ଓ ଗୁଡ଼ଲ ଓ ମୁଗରେ ହଳଦୀ, ଘିଅ, ନଡ଼ିଆ, ମସଲା ଓ ଚିସମିସ୍ ଦେଇ ସିଝାଇ ଖେଚୁଡ଼ି ତିଆରି ହୋଇ ଭୋଗ ଲାଗେ ।]

କ୍ଷିରିପିଠା—ଦେ. ବି.—୧ । ଉତ୍ସବାଦିରେ ଅଭ୍ୟାଗତ ଅତିଥିମାନଙ୍କୁ ଭୋଜନାର୍ଥ ଦିଆ ଯିବା କ୍ଷିରି ଓ ପିଠା ଓଡ଼ିଶାରେ ଗୃହସ୍ଥର ଜାତିଭୋଜନରେ ଭାତ ଡାଲି ଇତ୍ୟାଦି ଖାଇ ସାରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦୁଧରେ ଅରୁଣା ହୋଇ ସିଝି ହୋଇଥିବା ଗୁଡ଼ଲଚୂନା ବା କ୍ଷିରି ଓ ଗୁଡ଼ରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଘୃତପକ୍ୱ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ବା ପିଠା ଦିଆଯାଏ)—
1. Sweet cake and gruel served at the end of meals in caste-dinners in Orissa.

୨ । ବିବାହାଦି ଶୁଭାନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କରେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଦିଆ ଯିବା ଭୋଜନ (ଏଥିରେ କ୍ଷିରି ଓ ପିଠା ପ୍ରଧାନ ଉଲ୍ଲେଖ ଯୋଗ୍ୟ ଉପକରଣ ଥିବାରୁ)—2. Caste-dinner or dinner given to relations and friends.

୩ । ପାରିବାରିକ ମଙ୍ଗଳୋତ୍ସବ—
3. Social festivities.

କ୍ଷିରିପୁଲି—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—କ୍ଷିରି ଓ ବରମିଶା ଗୁଡ଼ଲବଟାରେ ତିଆରି ହୋଇ ଥିବା ଓ ମିଠା ଦିଆଯାଇ ନ ଥିବା ଏକ ଜାତୀୟ ପିଠା—1. Gruel and unsweetened cake.
Kshiripuli

[ଦ୍ର—ଏହା ମୃତାହନିୟାର ବାଟୋଜନରେ ଛାଡ଼ି ଓ ଲୁଣ୍ଟୁମଙ୍କୁ ଅନ୍ନଭୋଜନ ଶେଷରେ ଦିଆଯାଏ ।]

ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବି.— ବିବାହ ଉତ୍ସବରେ ପୁଅ ବିଭା ହେବାରୁ କନ୍ୟାଘରକୁ ଗଲା ପରେ ପୁତ୍ରର ଜନନୀ ଆତ୍ମୀୟସ୍ୱଜନରମଣୀମାନଙ୍କୁ ଓ ପ୍ରତିବେଶିନୀମାନଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଦେବା ଭୋଜୀ—
Feast given to female relations and neighbours by the mother of the bridegroom after the marriage procession starts from the bride's house.

କ୍ଷିରିସା—ଦେ. ବି (ସଂ. କ୍ଷୀରଶସ୍ୟ)—ଗୁଡ଼ଲ ଓ ନଡ଼ିଆଦୋଧିର ରସ ଓ ଗୁଡ଼ ଦେଇ ତିଆରି ହେବା ପତଳା ଅଟକାଳ କ୍ଷୀରସା (ଏହା କ୍ଷିରି ଠାରୁ ପତଳା ବା ପଣିଆଁ)—A thin gruel made of rice boiled in milk and sweetened.
Kshirisā

କ୍ଷିରିସାପାଣି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. କ୍ଷୀରଶସ୍ୟ ଓ ପାନୀୟ)—କ୍ଷିରିସା (ଦେଖ)
Kshirisāpāni Kshirisā (See)

କ୍ଷିରିସାହାଣ—ଦେ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ମାଛ; ଖୁରସାଣିଆମାଛ—
Kshirisāhāna A sort of fish.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ କଳାବାଇଁସି ପରି ବିନ୍ଦୁ ଚେପ୍ପା ।]

କ୍ଷିରିସାହାଣି—ଦେ ବି.—କ୍ଷିରିସାହାଣ (ଦେଖ)
Kshirisāhāni Kshirisāhāna (See)

କ୍ଷିରୋଦ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. କ୍ଷୀରୋଦ)=କ୍ଷୀରସମୁଦ୍ର ପରି ଧଳା କ୍ଷିରୋଦ; ଧଳା ପାଟଲୁଗା—White silk cloth.
Kshiroda

କ୍ଷିରଭୂଷାଢ୍ୟକ କ୍ଷିରୋଦଶାଟକ ମାନଲ ମାଳଶାଶେଷରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ।

କ୍ଷିରୋଦର—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. କ୍ଷିରୋଦ)—କ୍ଷିରୋଦ୍ର (ଦେଖ)
Kshirodara Kshirodra (See)

କ୍ଷିରୋଦରି—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. କ୍ଷିରୋଦ)—କ୍ଷିରୋଦ୍ର (ଦେଖ)
Kshirodari Kshirodra (See)

କ୍ଷିରୋଦ୍ର—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷିରୋଦ; ଏହା କ୍ଷିରୋଦ ବା କ୍ଷୀରସାଗର ପରି ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ ଥିବାରୁ)—ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ ପଟ୍ଟବସ୍ତ୍ର—
White silk-cloth for wearing.
Kshirodra

କ୍ଷିରୋଦ୍ରି—ଦେ. ବି—କ୍ଷିରୋଦ୍ର (ଦେଖ)
Kshirodri Kshirodra (See)

କ୍ଷୀ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ହିଂସା କରିବା—
Kshī (root) 1. To hurt; to injure.
୨ । ହତ୍ୟା କରିବା—2. To kill.

କ୍ଷୀଜ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଧ୍ୱନି କରିବା—
Kshija (root) To sound indistinctly.

କ୍ଷୀଜନ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୀଜ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ଫୋଲା ନଳ ବା ବାଉଁଶ ଆଦିରେ ପବନ ପଶିବା ଯୋଗୁଁ ତହିଁରୁ ବାହାରିବା ସ୍ୱର—The whistling sound due to air passing the rough hollow reeds.
Kshijana

ସାଧାରଣ [illegible] ଅନ୍ତର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ୱରର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ [illegible] ଏବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ [illegible] ଖୋଜିବେ; 'କଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଥ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗନ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣ୍ଣ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ ।

କ୍ଷୀଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କ୍ଷି ଧାତୁ = କ୍ଷୟ ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଡ)—
Kshīna
(କ୍ଷୀଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)

୧ । ଦୁର୍ବଳ—1. Feeble; weak.
୨ । ଶୁଷ୍କ—2. Dry; parched.
୩ । ସୂକ୍ଷ୍ମ—3 Thin; lean.
୪ । କୃଶ—4. Emaciated.
୫ । କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ—5. Waned.
୬ । ଜୀର୍ଣ୍ଣ—
6 Decayed; wasted; worne; dilapidated.
୭ । କ୍ଷୟିତ; କମିଯାଇଥିବା—7. Diminished.
୮ । ବ୍ୟୟିତ—8. Expended.
୯ । ଭଗ୍ନ—9. Broken.
୧୦ । ବିନାଶପ୍ରାପ୍ତ—10 Destroyed.
୧୧ । ମୃତ—11. Dead.
୧୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର—12. Small, little.
୧୩ । ଅକ୍ଷମ—13. Powerless.

କ୍ଷୀଣକଟି—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷୀଣ + କଟି)—ଅଣ୍ଟାସରୁଆ
Kshīṇakati
(କ୍ଷୀଣକଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ବ୍ୟକ୍ତି)—Slender-waisted.
[ଦ୍ର—ଏହା ମନୋହାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଲକ୍ଷଣ । କ୍ଷୀଣକଟୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ସବୁ ଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ଆଦରଣୀୟା ହୁଅନ୍ତି ।]

କ୍ଷୀଣଚନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କ୍ଷୀଣ + ଚନ୍ଦ୍ର)—
Kshīṇachandra
୧ । କୃଷ୍ଣପକ୍ଷରେ କ୍ଷୟ ପାଉଥିବା ଚନ୍ଦ୍ର—
1. The moon on the wane; waning moon.
୨ । ସାତ କିମ୍ବା ତହିଁରୁ କମ୍ କଳାଯୁକ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ର—
2. The moon with 7 or less digits.
[ଦ୍ର—କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଅଷ୍ଟମୀଠାରୁ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଅଷ୍ଟମୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ କ୍ଷୀଣଚନ୍ଦ୍ର କହନ୍ତି—ହ. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

କ୍ଷୀଣଜୀବୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷୀଣ + ଜୀବ ଧାତୁ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Kshīṇajībi
(କ୍ଷୀଣଜୀବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଟୁକୁଜୀବନଅଁ; ଜିଜୀବା; ଦୁର୍ବଳ—
1. Frail; weak.
୨ । ଅତି ସୁକୁମାରଅ—
2. Very delicate of constitution.
୩ । ଅଳ୍ପାୟୁ; କ୍ଷଣକାଳଜୀବୀ—
3. Short-lived; ephemeral.

କ୍ଷୀଣତା—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୀଣ + ଭାବ. ତା)—
Kshīṇatā
୧ । ଦୁର୍ବଳତା—1. Feebleness; weakness.
୨ । ଶୁଷ୍କତା—2. Dryness.
୩ । ସୂକ୍ଷ୍ମତା—3. Thinness; leanness.
୪ । କୃଶତା—4. Emaciation.
୫ । ଜୀର୍ଣ୍ଣତା—5. Decay; waste.

କ୍ଷୀଣଧନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷୀଣ + ଧନ)—ଯାହାର ଧନ କ୍ଷୟ ପାଇଅଛି—Impoverished.
Kshīṇadhana
(କ୍ଷୀଣଧନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

କ୍ଷୀଣପାପ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷୀଣ + ପାପ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପାପର ଫଳ ଭୋଗ କରି ସାରିବା ଯୋଗୁ ତାହାର ପାପ କ୍ଷୟ ପାଇଅଛି—One who is purified after having undergone the punishment or consequence of his sins.
Kshīṇapāpa
(କ୍ଷୀଣପାପା—ସ୍ତ୍ରୀ)

କ୍ଷୀଣପୁଣ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି. କ୍ଷୀଣ + ପୁଣ୍ୟ)—
Kshīṇapuṇya
(କ୍ଷୀଣପୁଣ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଯାହାର ପୁଣ୍ୟ କ୍ଷୟ ହୋଇଅଛି—
1. Whose virtue has been exhausted.
୨ । ଏ ଜନ୍ମରେ ଯାହାର ପୂର୍ବାର୍ଜିତ ପୁଣ୍ୟର ଫଳଭୋଗ ସରିଅଛି—2. One who has already enjoyed fully to exhaustion the fruits of his meritorius acts of a previous birth.

କ୍ଷୀଣବଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷୀଣ + ବଳ)—
Kshīṇabala
(କ୍ଷୀଣବଳା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟର ବଳ କମି ଯାଇଅଛି—
1. Weakened in strength.
୨ । ଯେଉଁ ରୋଗର ଉଗ୍ରତା କମି ଯାଇଅଛି—
2. Subsided (disease).

କ୍ଷୀଣବାସୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କ୍ଷୀଣ + ବାସ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Kshīṇabāsi
(କ୍ଷୀଣବାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଘରେ ବାସ କରୁଥିବା—
Living in a dilapidated house
ବ—କପୋତ; ପାରାବତ—Dove; pigeon.

କ୍ଷୀଣବୃତ୍ତି—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷୀଣ + ବୃତ୍ତି)—
Kshīṇabṛutti
ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବିକା ନାହିଁ; ବେକାର—
Unemployed; out of employment; deprived of the source of living.

କ୍ଷୀଣମଝା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. କ୍ଷୀଣମଧ୍ୟା)—
Kshīṇamajhā
କ୍ଷୀଣକଟି (ଦେଖ)
Kshīṇakati (See)

ତନୁ ନନ୍ଦଇ ନବୀନ ଦୁର୍ବାଦଳ
କ୍ଷୀଣମଝା ସୁକୋମଳ ବକ୍ଷସ୍ଥଳ
ସୁନ୍ଦରୀ ନାସିକା ନନ୍ଦେ ତିଳଫୁଲ ।
ବଳରାମ. ଚରିତ୍ରସମାପ୍ତ ।

କ୍ଷୀଣମଧ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷୀଣ + ମଧ୍ୟ)—
Kshīṇamadhya
(କ୍ଷୀଣମଧ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)
କ୍ଷୀଣକଟି (ଦେଖ)
Kshīṇakati (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ଦ୍ୱସନ୍ଧ୍ୟକ୍ଷର	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇଯ	ଉଅ	ଚ୍ଚ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଚ	ନ୍

କ୍ଷୀଣଶକ୍ତି—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷୀଣ + ଶକ୍ତି)—
Kshīṇaśakti

୧ । ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟର ବଳ କମି ଯାଇଅଛି—
1. Weakened in strength.

୨ । ଯେଉଁ ରୋଗର ଉଗ୍ରତା କମି ଯାଇଅଛି—
2. Subsided (disease).

କ୍ଷୀଣୀ ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. କ୍ଷୀଣା)—କ୍ଷୀଣ—
Kshīṇī Weakened.

ବ୍ୟାକୁଳରେ ହୋଇ କ୍ଷୀଣୀ
ବକ୍ଷରେ ଭୁଷେ ପକ୍ଷିଣୀ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

କ୍ଷୀବ (ଧାତୁ)— ସଂ.—ମତ୍ତହେବା—
Kshiba (root) To be mad.

କ୍ଷୀବ— ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଷୀବ ଧାତୁ=ମତ୍ତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kshiba ମତ୍ତ—Frantic; mad.

କ୍ଷୀୟମାଣ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଷି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଶାନଚ୍)—
Kshīyamāṇa ୧ । କ୍ଷୟ ପାଉଥିବା—
1. In a decaying condition.

୨ । ହ୍ରାସ ପାଉଥିବା—2. On the wane.

୩ । କୀର୍ଣ୍ଣ ହେଉଥିବା—
3. Wasting away.

କ୍ଷୀର—ସଂ. ବି. (ଘସ୍=ଭୋଜନ କରିବା + କର୍ମ. ଇର. ଜଳପାନ; ଜନ୍ମ
Kshīra କ୍ଷି ଧାତୁ=କ୍ଷୟ ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇର)—

୧ । ଦୁଗ୍ଧ; ଦୁଧ—1. Milk.

୨ । ଜଳ—2. Water.

୩ । ନିର୍ଯ୍ୟାସ; ଗଛର ରସ, ବୃକ୍ଷାଦିର ଦୁଗ୍ଧବତ ନିର୍ଯ୍ୟାସ—
3. Juice; gum from trees.

୪ । ସରଳ ବୃକ୍ଷର ନିର୍ଯ୍ୟାସ; ଝୁଣା—
4. Resin.

ଦେ. ବି—ଅଟ୍ଟା ହୋଇ ଗାଢ଼ କରାଯାଇଥିବା ଦୁଧ; ଚାବଡ଼ି—
ক্ষীর Condensed and sweetened
खीर milk.

କ୍ଷୀରକ—ସଂ. ବି—କ୍ଷୀର (ଦେଖ)
Kshīraka Kshīrā (See)

କ୍ଷୀରକକ୍କୋଳ—ସଂ. ବି—କ୍ଷୀରକାଙ୍କୋଲ (ଦେଖ)
Kshīrakakkola Kshīrakāṅkolā (See)

କ୍ଷୀରକକ୍କୋଳକ—ସଂ. ବି—କ୍ଷୀରକାଙ୍କୋଲା (ଦେଖ)
Khīrakakkolaka Kshīrakāṅkolā (See)

କ୍ଷୀରକଞ୍ଚୁକୀ—ସଂ. ବି—ଶଶକନ୍ଦ (ଦେଖ) (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)
Kshīrakañchukī Śaśakanda (See)

କ୍ଷୀରକଣ୍ଠ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷୀର + କଣ୍ଠ)—
Kshīrakaṇṭha ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ ଶିଶୁ; ଦୁଗ୍ଧପୋଷ୍ୟ ବା ସ୍ତନବୟସ୍କ ଶିଶୁ—
A child not yet weaned; a child still living on the mother's milk.

ବୋଲେ କ୍ଷୀରକଣ୍ଠ ମାର ବେଣ୍ଟ ଯଶ ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

କ୍ଷୀରକଣ୍ଠକ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୀରକଣ୍ଠ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—କ୍ଷୀରକଣ୍ଠ (ଦେଖ)
Kshīrakaṇṭhaka Kshīrakaṇṭha (See)

କ୍ଷୀରକାକୋଳୀ—ସଂ. ବି—କ୍ଷୀରକାଙ୍କୋଲ (ଦେଖ)
Khīrakākolī Kshīrakāṅkolā (See)

କ୍ଷୀରକାଙ୍କଲ ଦେ. ବି—କ୍ଷୀରକାଙ୍କୋଲା (ଦେଖ)
Kshīrakāṅkalā Kshīrakāṅkolā (See)

କ୍ଷୀରକାଙ୍କେଲ—ଦେ. ବି—କ୍ଷୀରକାଙ୍କୋଲ (ଦେଖ)
Kshīrakāṅkelā Kshīrakāṅkolā (See)

କ୍ଷୀରକାଙ୍କୋଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷୀରକକ୍କୋଳ)—
Kshīrakāṅkolā ହିମାଳୟଜାତ ଏକ ପ୍ରକାର ବୃକ୍ଷର ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ— ବିଯୁଃସ୍ଥା, ଅନେକ ପ୍ରସ୍ତ ଖୋଷାଥିବା ଚେର—
କ୍ଷୀରକକ୍କୋଳ, କ୍ଷୀରବଲ୍ଲିକା; A Himalayan tree with its
କ୍ଷୀରିଣୀ, କ୍ଷୀରୀ, କ୍ଷୀରଶୁକ୍ଳା, root having several layers
ପୟସ୍ୱିନୀ, କ୍ଷୀରକାକୋଳୀ of rinds like onion (used
ক্ষীরকাঁকলা, ক্ষীরকাকোলী in madicine) Coculus
दुधकाकोलि Indicus.

[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ପାଣିରେ ପକାଇ ସିଝାଇଲେ ପାଣି ଦୁଧ ଭଳି ଧଳା ହୋଇଯାଏ । ଏହା ଗର୍ଭିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଚିକିତ୍ସାରେ ବେଶି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅଷ୍ଟବର୍ଗର ଅନ୍ତର୍ଗତ; ଏହି କନ୍ଦ ଶତମୂଳୀର ନ୍ୟାୟ । ବାଟଲେ ଏହା ଉଚ୍ଚରୁ ଦୁଧପରି ଅଠା ବାହାରେ । ଏହାର ଗନ୍ଧ ଅତି ମନୋହର । ଏହା ଆକୃତିରେ ଓ ଗୁଣରେ କାକୋଲା ପରି, କିନ୍ତୁ କାକୋଲା କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଏହା ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣ । ଏହା ମଧୁରରସ, ଶୀତଳ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ଗୁରୁପାକ, ପୁଷ୍ଟିକର, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ, କଫଜନକ, ବାତପିତ୍ତନାଶକ । ଜ୍ୱର, ଦାହ, ରକ୍ତପିତ୍ତ, କ୍ଷୟ ଓ ବାୟୁ ରୋଗରେ ଏହା ବିଶେଷ ଉପକାରୀ । କ୍ଷୀରକାକୋଲା ଅଭାବରେ ଶତମୂଳୀ ବା ଅଶ୍ୱଗନ୍ଧାମୂଳ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ । ଏହା ସେବନ କରିବାଦ୍ୱାରା ପ୍ରସୁତିମାନଙ୍କର ସ୍ତନ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ପାଏ ।

କ୍ଷୀରକୋଳ ଦେ. ବି—କ୍ଷିରକୋଳ (ଦେଖ)
Kshīrakoli Kshirakoli (See)

କ୍ଷୀରଖଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—କନ୍ଦମିଶା ଦୁଧ; ସଶର୍କରି ପୟଃ—
Kshīrakhaṇḍa Milk seasoned with sugar.

[ଦ୍ର—ଏହା ଅତି ଉପାଦେୟ ବୋଲି ସର୍ବଜନବାଦୀ । ଏଥିପାଇଁ କବି ଭଗବାନଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି କହିଅଛନ୍ତି—

କାଳଦାସକବିତା ନବ ବୟଃ
ମାହିଷଂ ଦଧି ସଶର୍କରଂ ପୟଃ ।
ଏଣମାଂସମବଳା ସୁକୋମଳା
ସମ୍ଭବନ୍ତୁ ମମ ଜନ୍ମଜନ୍ମନି ।]

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ପୁସ୍ତକରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ୍ଣ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ୍ଣ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧ୍ୟ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗଳା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ-ବ' ଦେଖିବେ

କ୍ଷୀରଖର୍ଜୁର—ସଂ. ବ—ପିଣ୍ଡଖର୍ଜୁର (ଦେଖ)
Kshīra kharjūra Piṇḍa kharjūra (See)

କ୍ଷୀରଖାର ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କ୍ଷୀର + କ୍ଷାର + ଖାଦ ଧାତୁ)—
Kshīrakhāra khāibā ୧ । ଦୁଧ ଓ ଲୁଣ ଏକତ୍ର ଖାଇବା—
1. To take milk and salt together.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ଅସ୍ୱାଦୁ ଜିନିଷ ଭକ୍ଷଣ କରିବା—
2. To take any thing unpalatable.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ପରସ୍ପର ବିରୋଧୀ ଦୁଇ ବସ୍ତୁକୁ ମିଶାଇ ଭୋଜନ କରିବା ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଅହିତକର ଥିବାରୁ) (ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ବସ୍ତୁଦ୍ୱୟ ଏକତ୍ର ସେବନ କରିବା
3. (figurative) To take two contrary articles of food together.

[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରମତରେ କ୍ଷୀର ଓ କ୍ଷାର ଏକତ୍ର ମିଶିଲେ ବିଷ ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ କ୍ଷୀର ଓ କ୍ଷାର ଏକତ୍ର ସେବନ କରିବା ନିଷିଦ୍ଧ ।]

କ୍ଷୀରଚୋର—ଦେ. ବ. ଓ ବଣ. (ସଂ. କ୍ଷୀର + ଚୌର)—
Kshīrachora କ୍ଷୀରଚୋରା (ଦେଖ)
Kshīrachorā (See)

କ୍ଷୀରଚୋରା—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. କ୍ଷୀର + ଚୌର)—
Kshīrachorā ୧ । ଯେ କ୍ଷୀର ଚୋରି କରନ୍ତି—
1. Stealing milk.

[ଦ୍ର—ଗୋପପୁରରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପିଲାଦିନେ ଭାରି ଦୁରନ୍ତ ଥିଲେ । ଗୋପୀମାନେ ଦୁଧ ଅଉଟି କିମ୍ବା ଦହି ମୋହିଁବା ଛେନା ବସାଇ ଦୁଧ-ଛେନା, ଦୁଧ, ସର, ଲହୁଣୀ ଆଦି ଆପଣାର ଶିକାରେ ରଖି, ଯେଉଁ କାମଧନ୍ଦାରେ ଘରୁ ବାହାରି ଗଲାରୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ (କୌତୁକ କରିବାକୁ ବା ତାଙ୍କୁ ଭୋକ ହେବାରୁ) ଗୋପୀମାନଙ୍କ ଅଜ୍ଞାତରେ ତାଙ୍କ ଘରେ ପଶି ତାହା ସବୁ ଚୋରି କରି ଯେନ ପଳାଇ ଯାଉଥିଲେ ବା ଖାଇ ଯାଉଥିଲେ ଓ ଗୋପୀମାନେ ତାଙ୍କୁ ସହଜରେ ଧରି ପାରୁ ନ ଥିଲେ । ଯେବେ ଅକସ୍ମାତ୍ କୌଣସି କୌଣସି ଗୋପୀଙ୍କ ହାତରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଧରା ପଡୁଥିଲେ, ତେବେ ସେ ନାନା ମାୟା ରଚନା କରି ନୂତନ ଲଗାଉଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଗୋପୀମାନେ କ୍ଷୀରଚୋରା ବୋଲି ଛଗୁଲାଉ ଥିଲେ ।]

ଦେ. ବ—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ନାମାନ୍ତର—
A name given to Śrīkṛushṇa.

କ୍ଷୀରଚୋରା ଗୋପୀନାଥ—ଦେ. ବ—ବାଲେଶ୍ୱର ନିକଟସ୍ଥ ରେମୁଣାରେ ବିରଚିତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣବିଗ୍ରହ—
Kshīrachorā gopīnātha
The image of Śrīkṛushṇa set up and worshipped at Remuṇā (a village in the district of Balasore).

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କଠାରେ ପ୍ରତିଦିନ ବାରଟି ପାତ୍ରରେ କ୍ଷୀର ବା ଘନଆଉଟା ଦୁଧ ଭୋଗହୁଏ । ଭକ୍ତ ମାଧବେନ୍ଦ୍ରପୁରୀଙ୍କ ପାଇଁ ଏ ଦେବତା ନିଜେ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୀରପାତ୍ର ଚୋରି କରିଥିବାରୁ ସେହି ଦିନୁ ତାଙ୍କର ଏ ନାମ ହୋଇଅଛି ।]

କ୍ଷୀରଜ—ସଂ. ବ. (କ୍ଷୀର + ଜନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବସାଦହି—
Kshīraja 1 Coagulated or curdled milk.
୨ । (କ୍ଷୀର ସାଗରରୁ ବାହାରି ଥିବାରୁ) ଚନ୍ଦ୍ର—
2. The moon.
୩ । ଶଙ୍ଖ—3. Conch.
ସଂ. ବିଣ- ଦୁଗ୍ଧରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—Produced from milk.

କ୍ଷୀରଦଳ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷୀର + ଦଳ; ଏହାର ପତ୍ରରୁ କ୍ଷୀର
Kshīradala ବାହାରିବାରୁ) ଅରଖ ଗୁଳୁ—
The Swallow-wort (plant).

କ୍ଷୀରଦାତ୍ରୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (କ୍ଷୀର + ଦାତ୍ରୀ)—
Kshīradātrī ଦୁହାଁଳୀ; ଦୁଧ ଦେଉଥିବା (ଗାଈ)—
(cow) Yielding milk.

କ୍ଷୀରଦ୍ରୁମ—ସଂ. ବ. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କ୍ଷୀରପ୍ରଦ ଦ୍ରୁମ)—ଅଶ୍ୱତ୍ଥବୃକ୍ଷ—
Kshīradruma The Religious fig tree.

କ୍ଷୀରଧାତ୍ରୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଶିଶୁକୁ ସ୍ତନ୍ୟପାନ କରାଉଥିବା ଧାଇ—
Kshīradhātrī Wet nurse.

କ୍ଷୀରଧେନୁ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କ୍ଷୀରଦାତ୍ରୀ ଧେନୁ)—
Kshīradhenu ୧ । ଦୁହାଁଳୀ ଗାଈ—1. Milch cow.
୨ । ପୁରାଣ ଅନୁସାରେ ଦାନାର୍ଥ କଳ୍ପିତ ଗାଈ—
2. A gift representing a cow given as a gift to a Brāhmaṇa.

କ୍ଷୀରନିଧି—ସଂ. ବ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷୀର + ନିଧି)—
Kshīranidhi ୧ । ସମୁଦ୍ର—1. The sea.
୨ । କ୍ଷୀରବ୍ଧି; କ୍ଷୀରସାଗର—
2. The mythological ocean of milk.

କ୍ଷୀରନୀର—ସଂ. ବ. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; କ୍ଷୀର + ନୀର)—୧ । ପାଣି ଓ ଦୁଧ—
Kshīranīra 1. Milk and water.
୨ । (ମ. ପ. ଲୋ. କ୍ଷୀରବତ୍ ନୀର) ଦୁଧିଆପାଣି; ଦୁଧ ପରି ଧଳା ପାଣି—2. Milk-white water.
୩ । ଦୃଢ଼ ଆଲିଙ୍ଗନ (କ୍ଷୀର ସଙ୍ଗେ ନୀର ମିଶିଲା ପରି ଯହିଁରେ ପ୍ରେମିକପ୍ରେମିକା ମିଶିଯାଆନ୍ତି)—
3. Fast embrace; hugging embrace.

କ୍ଷୀରପ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (କ୍ଷୀର + ପା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kshīrapa ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ ଶିଶୁ—A suckling.
(କ୍ଷୀରପା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ—
Sucking mother's milk.

କ୍ଷୀରପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବ. (କ୍ଷୀର + ପର୍ଣ୍ଣ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ଅରଖଗୁଳୁ—
Kshīraparṇṇī The Swallow-wort (plant).

କ୍ଷୀରପଲାଣ୍ଡୁ—ସଂ. ବ. (ମ. ପ. ଲୋ; କ୍ଷୀରବର୍ଣ୍ଣ ପଲାଣ୍ଡୁ)—ଧଳା ପିଆଜ
Kshīrapalāṇḍu (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—White onion.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

କ୍ଷୀରପାକ—ସଂ.ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ତାହାର ଆଠ-
Kshīrapāka ଗୁଣ ଦୁଧ ଓ ପୁଣି ଦୁଧର ଚାରିଗୁଣ ପାଣି ଏକତ୍ର କରି, ସିଦ୍ଧ କରିବା ପରେ ତହିର ଅଦଶିଷ୍ଟାଂଶ—
A medicinal preparation made by boiling any ingredent with 8 times its weight of milk and water 4 times the weight of milk.
ସଂ. ବିଣ.—ଦୁଧରେ ପାକ କରି ଯାଇଥିବା—
Boiled with milk.

କ୍ଷୀରପାଣ—ସଂ. ବି.—ଉଶିନର ଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
Kshīrapāṇa Inhabitants of Usinara country.
୨ । କ୍ଷୀରପାନ (ଦେଖ)
2. Kshīrapāna (See) (Apte.)

କ୍ଷୀରପାଣି—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେଉଁ ପାତ୍ରରୁ ଦୁଧ ପିଆଯାଏ—
Kshīrapāṇi A vessel for drinking milk (Apte).

କ୍ଷୀରପାନ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷୀର+ପାନ)—ଦୁଧ ପିଇବା—
Kshīrapāna Drinking of milk.

କ୍ଷୀରପୁଲି—ଦେ. ବି.—କ୍ଷିରପୁଳି (ଦେଖ)
Kshīrapuḷi Kshirapuḷi (See)

କ୍ଷୀରବନ୍ତ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. କ୍ଷୀରବତ୍)—କ୍ଷୀରବତୀ—
Kshīrabanta (cow) Yielding milk.
ଗାଈମାନେ ହୋଇଣ ଯେବେ କ୍ଷୀରବନ୍ତ । କୃଷ୍ଣଙ୍କ ହ. ମହାଭାରତ, ବନ୍ଦ । ।

କ୍ଷୀରବଲ୍ଲିକା—ସଂ. ବି.—କ୍ଷିରକୋଳି (ଦେଖ)
Kshīraballikā Kshirakoḷi (See)

କ୍ଷୀରବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି.—କ୍ଷୀରବିଦାରୀ (ଦେଖ)
Kshīraballī Kshīrabidārī (See)

କ୍ଷୀରବାରିଧି—ସଂ.ବି.(ମ.ପ.ଲୋ;କ୍ଷୀରପୂର୍ଣ୍ଣ ବାରିଧି)—କ୍ଷୀରସାଗର (ଦେଖ)
Kshīrabāridhi Kshīrasagāra (See)

କ୍ଷୀରବିକୃତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷୀର+ବିକୃତି)—ଦଧିଦହି—
Kshīrabikṛuti Curdled milk.

କ୍ଷୀରବିଦାରୀ—ସଂ. ବି.—ଭୂଇଁକଖାରୁ ପରି ଏକପ୍ରକାର ଔଷଧ-ମୂଳ
Kshīrabidārī (ଯହିଁରୁ ଦୁଧ ପରି ରସ ବାହାରେ)—A kind
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—କ୍ଷୀରକନ୍ଦ, of succulent medicinal root.
ପୟୋଲତା, କ୍ଷୀରବଲ୍ଲୀ, [ଦ୍ର—ଏହା ଶୂଳ ଓ ପ୍ରମେହ ରୋଗରେ
ଇକ୍ଷୁଗନ୍ଧା, ପୟଃକନ୍ଦା ଉପକାରୀ ।]

କ୍ଷୀରବୃକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; କ୍ଷୀରସ୍ରାବୀ ବୃକ୍ଷ)—୧ । ବରଗଛ—
Kshīrabṛuksha 1 Banian tree.
୨ । ଉଦୁମ୍ବର (ଦେଖ)
2. Udumbara (See)
୩ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥ—3. Ficus Religosa (tree).
୪ । ମହୁଲ ଗଛ (ଦେଖ)
4. Mahula (tree). (See)
୫ । କ୍ଷିରକୋଳି ୧ (ଦେଖ)
5. Kshirakoḷi 1 (See)

କ୍ଷୀର ଭୂଇଁକଖାରୁ—ଦେ. ବି.—୧ । କ୍ଷୀରବିଦାରୀ (ଦେଖ)
Kshīra bhūiṅkakhāru 1. Kshīrabidārī (See)
୨ । କ୍ଷୀରକାଙ୍କୋଳା (ଦେଖ)
2. Kshīrakāṅkolā (See)

କ୍ଷୀରଶର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷୀର+ଶର)—ଦୁଧର ଶର—
Kshīraśara Cream of milk.

କ୍ଷୀରଶସ୍ୟା—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୀର+ଶସ୍ୟ+ଆ)—କ୍ଷିରସା (ଦେଖ)
Kshīraśasyā Kshirisā (See)

କ୍ଷୀରଶୁକ୍ଳ—ସଂ. ବିଣ. (ମ.ପ.ଲୋ; କ୍ଷୀରବତ୍ ଶୁକ୍ଳ)—ଦୁଗ୍ଧ ପରି ଧଳା—
Kshīraśukla Milk-white; white as milk.

କ୍ଷୀରଶୁକ୍ଳା—ସଂ. ବି.—କ୍ଷିରକୋଳି (ଦେଖ)
Kshīraśuklā Kshirakoḷi (See)

କ୍ଷୀରସମୁଦ୍ର—ସଂ. ବି.—୧ । କ୍ଷୀରସାଗର (ଦେଖ)
Kshīrasamudra 1. Kshīrasāgara (See)
୨ । କ୍ଷିରସମୁଦ୍ର (ଦେଖ)
2. Kshirasamudra (See)

କ୍ଷୀରସାଗର—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୀର+ସାଗର)—
Kshīrasāgara ୧ । ପୁରାଣୋକ୍ତ ଦୁଗ୍ଧସାଗର—
1. The ocean of milk described in the Hindu Purāṇas.

[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ହିନ୍ଦୁମାନେ ପୃଥିବୀର ସମୁଦ୍ରକୁ ସାତଟି ବୋଲି ଗଣନା କରୁଥିଲେ—(୧) ଲବଣ, (୨) ଇକ୍ଷୁ, (୩) ଦଧି, (୪) ଦୁଗ୍ଧ, (୫) ମଧୁ, (୬) ମଦିରା ଓ (୭) ଘୃତ । ଏହି ସାତଟି ସାଗରରେ ସାତପ୍ରକାର ପଦାର୍ଥ ଜଳରୂପେ ଥିଲା । ପୁରାଣରେ ଅଛି ଯେ ଦୁଗ୍ଧସମୁଦ୍ର ଭିତରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନ ବୈକୁଣ୍ଠ ଅବସ୍ଥିତ । ମନ୍ଦରଗିରିକୁ ମନ୍ଥନଦଣ୍ଡ ଓ ବାସୁକୀକୁ ମନ୍ଥନରଜ୍ଜୁ କରି ଏକ ପାଖରେ ଅସୁର ଓ ଏକ ପାଖରେ ଦେବତାମାନେ ସେ ଦଉଡ଼ିକୁ ଧରି କ୍ଷୀରସମୁଦ୍ରକୁ ମନ୍ଥନ କରିବାରୁ ଏଥିରୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଚନ୍ଦ୍ର, କୌସ୍ତୁଭମଣି, ଉଚ୍ଚୈଃଶ୍ରବା ଅଶ୍ୱ, ଐରାବତ ହସ୍ତୀ, ଅମୃତ, ଶତଦଳ ପଦ୍ମ, ପାରିଜାତଫୁଲ ଓ କାଳକୂଟ ବିଷ ବାହାରିଥିଲା ।

ଆଧୁନିକ ପଣ୍ଡିତମାନେ ବହୁ ବିଦ୍ୟାବୁଦ୍ଧି ଓ ଗବେଷଣା ଦ୍ୱାରା ଏ କ୍ଷୀରସମୁଦ୍ରାଦିର ଅବସ୍ଥିତି ନିଶ୍ଚୟ କରିବାର ଚେଷ୍ଟାରେ ଅଛନ୍ତି । କେହି କେହି ଏହାକୁ ଆଟ୍‌ଲାଣ୍ଟିକ୍ ମହାସାଗର ଏବଂ ଉତ୍ତରଧ୍ରୁବ ଇଂଲଣ୍ଡକୁ କ୍ଷୀରସମୁଦ୍ରମଧ୍ୟସ୍ଥ ଶ୍ୱେତଦ୍ୱୀପ ବୋଲି କଳ୍ପନା କରୁଅଛନ୍ତି ।]

କ୍ଷୀରସାଗରକନ୍ୟକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷୀରସାଗର+
Kshīrasāgarakanyakā କନ୍ୟକା)—ଲକ୍ଷ୍ମୀ—
Goddess Lakshmi.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣ୍ଡ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳ୍ପ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

କ୍ଷୀରସାର—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷୀର+ସାର)—ଲହୁଣୀ—
Kshīrasāra Butter.

କ୍ଷୀରସ୍ୱାମୀ—ସଂ. ବି (ନାମ)—ଅମରକୋଷର ଟୀକାକାରବିଶେଷ—
Kshīraswāmī Name of a commentator of the 'Amarakosha'.

କ୍ଷୀରହିଣ୍ଡୀର—ସଂ.ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷୀର+ହିଣ୍ଡୀର)—ଦୁଧର ଫେଣ—
Kshīrahiṇḍīra Foam of milk.

କ୍ଷୀରା—ସଂ. ବି.—କ୍ଷୀରକାଙ୍କୋଳା (ଦେଖ)
Kshīrā Kshīrakāṅkolā (See)

କ୍ଷୀରା ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷୀରକ; କ୍ଷୀରିକା)—ଧଳା କାକୁଡ଼ି—
ଖୀରା White cucumber.

[ଦ୍ର—କ୍ଷୀରାମଧ୍ୟରେ ଲମ୍ବ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ତ୍ରିକୋଣାକାର ଫାଙ୍କ ଥାଏ । ଏଥିପାଇଁ ତୁଳସୀଦାସ ତାଙ୍କ ଚୌପାଇରେ କପଟୀମାନଙ୍କୁ କ୍ଷୀରା ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରି ଅଛନ୍ତି—
'କ୍ଷୀରା ଯେସେ ମିଲନ୍ ହୋ, ଉପର୍ ଫାଙ୍କେ ଭୀନ୍' ।

କ୍ଷୀରାଦ—ସଂ. ବି. ପୁଂ.—(କ୍ଷୀର+ଅଦ ଧାତୁ=ଖାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kshīrāda ସ୍ତନ୍ୟ ପାନ କରୁଥିବା ଶିଶୁ—
Suckling child.

କ୍ଷୀରାବ୍ଧି (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ ବି.(ମ.ପ. ଲୋ; କ୍ଷୀରପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବ୍ଧି)—
Kshīrābdhi (etc.) କ୍ଷୀରସାଗର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ksīrasāgara etc. (See)

କ୍ଷୀରାବ୍ଧିଜ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୀରାବ୍ଧି+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ସମୁଦ୍ରମନ୍ଥନରୁ
Kshīrābdhija ଜନ୍ମି ଥିବାରୁ)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—
1. The moon.
୨ । ଅମୃତ—2. Nectar.
୩ । ଅନନ୍ତ; ବାସୁକୀ—3. The great serpent of Hindu mythology.
୪ । ମୁକ୍ତା; ମୋତି—4. Pearl.

କ୍ଷୀରାବ୍ଧିଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଲକ୍ଷ୍ମୀ—
Kshīrābdhijā Goddess Lakshmī.

କ୍ଷୀରାବ୍ଧିତନୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷୀରାବ୍ଧି+ତନୟା)—
Kshīrābdhitanayā ଲକ୍ଷ୍ମୀ—Goddess Lakshmī.

କ୍ଷୀରାବ୍ଧିଶାୟୀ—ସଂ. ବୁ. (କ୍ଷୀରାବ୍ଧି+ଶାୟିନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର
Kshīrābdhiśāyī ନାମବିଶେଷ—
A name of Bishṇu.

[ଦ୍ର—କ୍ଷୀରସାଗରସ୍ଥ ବୈକୁଣ୍ଠରେ ବାସ କରନ୍ତି ବୋଲି ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଏହି ନାମ । ପୁରାଣରେ ଅଛି ଯେ ମହାପ୍ରଳୟ କାଳରେ ବିଷ୍ଣୁ ବାସୁକୀ ନାଗର କୁଣ୍ଡଳୀକୃତ ଦେହରେ ଶଯ୍ୟା ରଚନା କରି ଶୋଇ ପ୍ରଳୟାର୍ଣ୍ଣବ (କ୍ଷୀରସାଗର)ରେ ଭାସୁଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ନାଭିକମଳରୁ ନାଡ଼ି ବାହାର ହେଲାଓ ସେଥିରେ ପଦ୍ମଟିଏ ଫୁଟିଲା । ସେହି କମଳରୁ ବ୍ରହ୍ମା ଜାତ ହୋଇ ପୁନର୍ବାର ପୃଥିବୀ ସୃଷ୍ଟି କଲେ ।]

କ୍ଷୀରାହ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷୀର+ଆହ୍ୱା+ଅ)—ଦେବଦାରୁ ଗଛ—
Kshīrāhwa The Pine tree.

କ୍ଷୀରି—ସଂ. ବି—ଶଶକନ୍ଦ (ଦେଖ)—ହରେଲୁଣ୍ଠ. (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)
Kshīri Śaśakanda (See)

କ୍ଷୀରିକ—ବି.—କ୍ଷୀରକୋଳି ୧ (ଦେଖ)
Kshīrika Kshirakoli 1. (See)

ଭଲଅ ଅର୍ଥଳା ବେଲ କ୍ଷୀରିକ କଦମ୍ବ । କୃଷ୍ଣଜିନ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

କ୍ଷୀରିକା—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୀର+କ+ଆ)—୧ । କ୍ଷୀରି (ଦେଖ)
Kshīrikā 1. Kshiri (See)
୨ । ପିଣ୍ଡଖର୍ଜୂର (ଦେଖ)—
2. Piṇḍakharjūra (See)
୩ । ବଂଶଲୋଚନ (ଦେଖ)—
3. Baṁsalochana (See)
୪ । କ୍ଷୀରା (ଦେଖ)—
4 Kshīrā (See)

କ୍ଷୀରିଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(କ୍ଷୀରିନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Kshīriṇī ୧ । କ୍ଷୀରକାଙ୍କୋଳା (ଦେଖ)
1. Kshīrakāṅkolā (See)
୨ । କ୍ଷୀରକୋଳି ୧ (ଦେଖ)
2. Kshirakoli 1 (See)
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—କ୍ଷୀରୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of kshīrī.

କ୍ଷୀରୀ—ସଂ. ବିଣ.—(କ୍ଷୀର+ଇନ; ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଦୁଧ ଭଳି କ୍ଷୀର
Kshīrī ଯୁକ୍ତ (ଗଛ)—1. (tree) Exuding milky
(କ୍ଷୀରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) juice.
୨ । ଦୁଧ ପରି ଧଳା—2. Milk-white; milky.
ସଂ.ବି—୧ । ଏକଜାତୀୟ ଗୁଳ୍ମ (ଏହା ସିଜୁଜାତୀୟ ବର୍ଷାୟୁ ଅକର୍ମଣ୍ୟ ଶାକବିଶେଷ; ଘାସ ମଧ୍ୟରେ ଜନ୍ମେ; ଗଛ ସିଧା; ଡେଙ୍ଗ ଓ ପତ୍ର ଭାଙ୍ଗିଲେ ଦୁଧ ପରି କ୍ଷୀର ବାହାରେ; ଏହାର ପତ୍ର ଖର-ଲୋମଶ; ତେଣୁ ଦେହରେ ଲାଗିଲେ ଗଳ୍ପ କରେ । ପତ୍ରରେ ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ଶିରାମାନ ଦେଖାଯାଏ; ଏହା ଦୁଇ ଜାତୀୟ—
କ । ବଡ଼ କ୍ଷୀରୀ—
ଖ । ସାନକ୍ଷୀରୀ—ଲଟାଳଆ ଗୁଳ୍ମ; ପତ୍ର ସାନସାନ ଓ ଶିରାଳ—
1. Euphorbia Prulifera.
୨ । ବରଗଛ—2. The Banian tree
୩ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥ—The Religious fig tree.
୪ । ଆକନ୍ଦ ଗଛ; ଅରଖ ଗଛ—4. The Mudar plant; Calotropis Gigantea.
୫ । ଉମ୍ବିରି ଗଛ—5. The fig tree.
୬ । ପତ୍ରସିଜୁ ଗଛ—
6. Emphorbia Nivullia.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

୭ । କ୍ଷୀର ବାହାରିବା ଗଛ—
7. A tree exuding milky juice.

୮ । ଛତାଉରି (ଦେଖ) (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
8. Chhatāuri (See)

ଦେ. ବ—(ସଂ. କ୍ଷୀରିକା)—କ୍ଷୀର; ଦୁଧ ଓ ଗୁଡ଼ଲରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମିଠାଦିଆ ପାଣିଆ ଖାଦ୍ୟ—A gruel made of rice boiled in milk and sweetened.

କ୍ଷୀରନୀ
ଖୀର

ଭୁଣ୍ଡିଲେ ଭୀମ ନାଗମାନଙ୍କ ଦେବା କ୍ଷୀର—
କୃଷ୍ଣସଂହି. ମହାଭାରତ ଆଦି ।

କ୍ଷୀରେୟୀ—ସଂ. ବ (କ୍ଷୀର + ଏୟୃ + ଈ)—ଦୁଧ, ଚିନି ଓ ଗୁଡ଼ଲରେ ସିଦ୍ଧ ପିଣ୍ଡ—An oblation of rice and sugar boiled with milk.
Kshīreyī

କ୍ଷୀରୋଦ ଇତ୍ୟାଦି)—(ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷୀର ଅଟେ ଉଦକ ଯହିଁର; ଉଦକ ସ୍ଥାନରେ ସମାସରେ ଉଦ ଆଦେଶ)—
Kshīroda (etc)
କ୍ଷୀରସାଗର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Kshīrasāgara etc (See)

କ୍ଷୀରୋଦଧି—ସଂ. ବ (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କ୍ଷୀରପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଦଧି)—
Kshīrodadhi
କ୍ଷୀରସାଗର (ଦେଖ)—
Kshīrasāgara (See)

କ୍ଷୀରୋଦନ—ସଂ.ବ (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କ୍ଷୀରମିଶ୍ରିତ ଉଦନ)—ଦୁଧ ସଙ୍ଗେ ସିଝା ହୋଇଥିବା ଗୁଡ଼ଲ ଆଦିର କ୍ଷୀର—Rice boiled with milk.
Kshīrodana

କ୍ଷୀରୋଦନ୍ୱତ୍—ସଂ.ବ—(ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କ୍ଷୀର+ଉଦନ୍ୱତ୍=ସମୁଦ୍ର)—
Kshīrodanwat
କ୍ଷୀରସମୁଦ୍ର
The ocean of milk(M. W).

କ୍ଷୀରୋର୍ମି—ସଂ. ବ(ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କ୍ଷୀର + ଊର୍ମି)–କ୍ଷୀରସାଗର (ଦେଖ)—
Kshīrormi
Kshīrasāgara (See)

କ୍ଷୁ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଶବ୍ଦ କରିବା—
Kshu (root)
The make a sound.

କ୍ଷୁଜ୍ଜନିକା—ସଂ. ବ (କ୍ଷୁତ୍ + ଜନ ଧାତୁ ଣିଚ + ଅକ + ଆ; ଯାହା କ୍ଷୁଧା ବା ଛିଙ୍କ ଜନ୍ମାଏ)—ରାଇସୋରିଷ–The black mustard.
Kshujjanikā

କ୍ଷୁଣୀ – ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (କ୍ଷୁ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଣୀ)—ପୃଥିବୀ—
Kshuṇī
The earth.

[ଦ୍ର– ପୃଥିବୀର ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯିବା ଚିରକାଳ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ପୃଥିବୀ ଶୂନ୍ୟରେ ଘୂରୁଥିବାରୁ ଏ ଶବ୍ଦ ଜାତ ହୁଏ । କେହି କେହି କହନ୍ତି ଯେ ଦୁଇ କାନକୁ ଆଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦ କଲେ ଏ ଶବ୍ଦ ମନୁଷ୍ୟର ଗୋଡ଼ ଓ ଦେହ ବାଟେ ପୃଥିବୀରୁ ଗୃହୀତ ହୋଇ ଶୁଣା ପଡ଼େ ।]

କ୍ଷୁଣ୍ଣ—ସଂ. ବଣ. (କ୍ଷୁଦ ଧାତୁ=ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା + କର୍ମ. କ)—
Kshuṇṇa
(କ୍ଷୁଣ୍ଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିବା; ଚୂର୍ଣ୍ଣୀକୃତ—
1. Powdered; pounded pulverised.

୨ । ଦୁଃଖିତ; ବେଦନାପ୍ରାପ୍ତ—
2. Distressed; mentally agitated,

୩ । ନିରାଶାଜର୍ଜରିତ; ନିରସ୍ତ; କ୍ଷୁବ୍ଧ—
3. Disappointed; chagrinned.

୪ । ଅଭ୍ୟସ୍ତ—4 Habituated.

୫ । ଲଙ୍ଘିତ ହୋଇଥିବା (ବ୍ରତ)—
5. Violated (vow).

୬ । ଆହତ; ଖଣ୍ଡିଆ ହୋଇଥିବା; କ୍ଷତବିକ୍ଷତ—
6. Wounded; bruised.

୭ । ଆଲୋଡ଼ିତ; ଘଣ୍ଟା ହୋଇଥିବା—
7. Agitated; thoroughly stirred.

୮ । ଅଭ୍ୟସ୍ତ—8. Exercised.

୯ । ପରାଜିତ—9. Defeated.

୧୦ । ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବିଜ୍ଞ କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟକୁ ପଢ଼ାଇବାକୁ ଅସମର୍ଥ—
10. Versed in sacred lore but unable to teach it.

କ୍ଷୁଣ୍ଣକ—ସଂ. ବ. (କ୍ଷୁଣ୍ଣ + କ)— ମନୁଷ୍ୟ ମଲାବେଳେ ବଜାଯିବା ନାଗରା—
Kshuṇṇaka A kind of drum beaten at a funeral.

କ୍ଷୁଣ୍ଣମନା—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷୁଣ୍ଣ + ମନସ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Kshuṇṇamanā
୧ । ଅତି ଦୁଃଖିତ—
1. Mentally distressed.

୨ । ଅନୁତାପଜର୍ଜରିତ—2. Penitent.

୩ । ମନ ମରି ଯାଇଥିବା; ନିରାଶ ହୋଇଥିବା—
3. Disappointed.

କ୍ଷୁତ୍—ସଂ. ବ—୧ । (କ୍ଷୁ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+ସଙ୍କାର୍ଥେ. କ୍ୱିପ୍= ଯୁଧ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—କ୍ଷୁଧା; ଭୋକ—1. Hunger.
Kshut

୨ । (କ୍ଷୁ ଧାତୁ + ଶବ୍ଦ କରିବା + ଭାବ. କ୍ୱିପ୍)—ଛିଙ୍କ—
2. Sneeze; sneezing.

କ୍ଷୁତ୍‌କ୍ଷାମ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ.(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷୁଧ୍ + କ୍ଷାମ)—କ୍ଷୁଧାତୁର; ଅତି ଭୋକଲା; କ୍ଷୁଧାରେ କ୍ଷୀଣ; ଭୋକରେ ଯାହାର ହଂସା ଉଡ଼ି ଯାଉଥାଏ ବା କରଡ଼ି ଜଳୁଥାଏ—
Kshutkshāma
Weakened or debilitated by hunger;
(କ୍ଷୁତ୍‌କ୍ଷାମା – ସ୍ତ୍ରୀ)
hunger-struck; very hungry.

କ୍ଷୁତ୍‌କ୍ଷାମକଣ୍ଠ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷୁତ୍‌କ୍ଷାମ + କଣ୍ଠ)—
Kshutkshāmakaṇṭha
(କ୍ଷୁତ୍‌କ୍ଷାମକଣ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ)
କ୍ଷୁଧାରେ ଯାହାର କଣ୍ଠ କ୍ଷୀଣ ହୋଇଅଛି ଯାହାର ଭୋକରେ ହଂସା ଉଡ଼ି ଯାଉଅଛି—Whose throat has been weakened by hunger; with throat-parched with hunger

କ୍ଷୁତ୍‌ପିପାସା—ସଂ. ବ. (ସହଚର; କ୍ଷୁଧ୍=ଭୋକ + ପିପାସା=ଶୋଷ)—
Kshutpipāsā
ଭୋକ ଓ ଶୋଷ—Hunger and thirst; craving for food and drink.

ସାଧାରଣ-ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳନ୍ତି, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସର୍ବାଗ୍ରେ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷରକୁ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଇ' ଦେଖିବେ; 'ବଥୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଉ' ଦେଖିବେ; 'ଅଟୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଟା' ଦେଖିବେ;'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ;'ଅଲବଟୁ'ଦେଖିବେ।

କ୍ଷୁତ୍‌ପିପାସୁ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଷୁତ୍‌ପିପାସା + ଉ)—ଯାହାକୁ ଭୋକ ଓ ଶୋଷ
Kshutpipāsu କରୁଥାଏ; ଯେ ଭୋକେଇ ଥାଏ ଓ ଶୋଷେଇ ଥାଏ—Both hungry and thirsty at the same time.

କ୍ଷୁତ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୁ ଧାତୁ + ଭାବ. କ୍ତ୍ + ଅ)—
Kshuta ୧ । ଛିଙ୍କ—1. Sneezeng.
(ଶୁଭା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)ରାଇସୋରିଷ—2. Black mustard.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ଛିଙ୍କି ଅଛି—One who has sneezed.

କ୍ଷୁତା—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୁ ଧାତୁ + କ୍ତ୍ + ଆ)—ଛିଙ୍କ—
Kshutā Sneezing.
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (କ୍ଷୁତ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—କ୍ଷୁତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Kshut.

କ୍ଷୁତାଭିଜନକ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୁତ + ଅଭିଜନକ)—ରାଇସୋରିଷ—
Kshutābhijanaka Black mustard.

କ୍ଷୁତି—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୁ ଧାତୁ + ଭାବ. କ୍ତି)—ଛିଙ୍କ—
Kshuti Sneezing.

କ୍ଷୁତ୍‌ତୃଷ୍ଣା—ସଂ. ବି. (ସମାହାର; କ୍ଷୁଧ୍ + ତୃଷ୍ଣା)—ଭୋକ ଓ ଶୋଷ—
Kshuttṛushṇā Hunger and thirst.

କ୍ଷୁତ୍‌ତୃଷ୍ଣୁ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଷୁଧ୍ + ତୃଷ୍ଣା + ଉ)—ଯାହାକୁ ଭୋକ ଓ ଶୋଷ
Kshuttṛushṇu କରୁଥାଏ; ଯେ ଭୋକେଇ ଥାଏ ଓ ଶୋଷେଇ ଥାଏ—Both hungry and thirsty at the same time.

କ୍ଷୁଦ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଗୋଡ଼ରେ ଦଳିବା, ଭୁଦିବା—
Kshud (root) 1 To tread; to trample; to crush under foot.
୨ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—2. To pound; to pulverise.
୩ । ଅସ୍ଥିର ହେବା; ଆଲୋଡ଼ିତ ହେବା; ଘାଣ୍ଟି ହେବା—
3. To be agitated or perturbed.
୪ । ଗତି କରିବା—4. To move.
୫ । ବାଟିବା—5. To bruise.
୬ । ଛେଚିବା—6. To crush.

କ୍ଷୁଦ୍‌ବାଧା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବା ମ. ପ. ଲୋ; କ୍ଷୁଧ୍ + ବାଧା)—
Kshudbādhā ଶୁଧାଜନିତ ଗ୍ଲାନି—Lassitude due to hunger; the lashes of hunger.

କ୍ଷୁଦ୍‌ବୋଧ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କ୍ଷୁଧ୍ + ବୋଧ)-ଭୋକ କରିବା-
Kshudbodha Craving or feeling of hunger.

କ୍ଷୁଦ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୁଦ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅ,ଭୁଲ. ଓ. ଷ୍ଟ୍ରୁଦ)—ଅଟା;ମଇଦା;
Kshuda ଶସ୍ୟଚୂର୍ଣ୍ଣ—Flour; meal.

କ୍ଷୁଦ୍ର—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଷୁଦ ଧାତୁ = ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ର)—
Kshudra ୧ । ସାନ; ଛୋଟ—1. Small; tiny; minute.
(କ୍ଷୁଦ୍ରା—ବି) ୨ । ନୀଚ—2. Low; mean; vile; base.
୩ । ଅଳ୍ପ—3. Little.
୪ । ଅପ୍ରଶସ୍ତ—4 Narrow.
୫ । ଅକିଞ୍ଚନ; ଗରିବ—5. Poor.
୬ । କ୍ରୂର—6. Cruel; hard-hearted.
୭ । ଅଳ୍ପ ବୟସ୍କ—7. Young.
୮ । କୃପଣ—8. Niggardly; miserly.
୯ । ଅକିଞ୍ଚିତ୍‌କର; ସାମାନ୍ୟ—9 Slight; trifling.
୧୦ । ନଗଣ୍ୟ; ତୁଚ୍ଛ—10. Insignificant.
୧୧ । ଅନୁଦାର (ମନ)—11. Illiberal; without liberality of mind.
ସଂ. ବି—୧ । ଖୁଦ; ତଣ୍ଡୁଳକଣା—1. Particle of rice.
୨ । ମହୁମାଛି—2 Bee.
୩ । କ୍ଷୁଦ୍ରକ ମହୁମାଛି—3. Tiny bee.

କ୍ଷୁଦ୍ରକମ୍ବୁ—ସଂ. ବି. (କର୍ମ ଧା; କ୍ଷୁଦ୍ର + କମ୍ବୁ)—୧ । ଶାମୁକା—
Kshudrakambu 1. Oyster-shell.
୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠଶଙ୍ଖ—2. A small conch-shell.

କ୍ଷୁଦ୍ରଚନ୍ଦନ—ସଂ. ବି—ରକ୍ତଚନ୍ଦନ—
Kshudrachandana Red Sandal-wood.

କ୍ଷୁଦ୍ରଜନ୍ତୁ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କ୍ଷୁଦ୍ର + ଜନ୍ତୁ)—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠପ୍ରାଣୀ—
Kshudrajantu 1 Small animal; tiny creature.
୨ । ପୋକଲୋକ—2. Insects.
ଦେ. ବି—ତୁଚ୍ଛ ବା ଅକିଞ୍ଚନ ବ୍ୟକ୍ତି; ନଗଣ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି; ଯାହାର ଜୀବନରେ କିଛି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ—Insignificant person (used when a man makes himself humble in the eyes of his hearers), humble creature; insignificant being.

କ୍ଷୁଦ୍ରଜୀବ—ସଂ. ଓ ଦେ. ବି—କ୍ଷୁଦ୍ରଜନ୍ତୁ (ଦେଖ)
Kshudrajība Kshudrajantu (See)

କ୍ଷୁଦ୍ରତଣ୍ଡୁଳ—ସଂ. ବି—ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଚାଉଳ—
Kshudratanḍula A grain of rice.

କ୍ଷୁଦ୍ରଦଂଶିକା—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୁଦ୍ର + ଦଂଶ + କ + ଆ)—
Kshudradaṁsikā ଛୋଟ ଭାଉଁଶ—Small gadfly.

କ୍ଷୁଦ୍ରଦୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ, କ୍ଷୁଦ୍ର + ଦୃଷ୍ଟି)—
Kshudradṛuhṭi ୧ । ମାନସିକ ନୀଚତା—
1. Meanness; pusillanimity.
୨ । ଛୋଟନଜର; କୃପଣତା—
2. Niggardliness; miserliness.
୩ । ଅନୁଦାରତା—3. Narrowness of view.
ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ନୀଚମନା—
1. Mean; low-minded.
୨ । ଛୋଟନଜରିଆ; ଖଣ୍ଡିଗଣିଆ; କୃପଣ—
2. Miserly; niggardly; close-fisted.
୩ । ଅନୁଦାର—3. Narrow in mind; bigoted.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଵ	ନ୍ଦ

କ୍ଷୁଦ୍ରପତି—ସଂ. ବି—କୁବେର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Kshudrapati The Hindu God of Wealth.

କ୍ଷୁଦ୍ରପତ୍ରା—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷୁଦ୍ର + ପତ୍ର + ଆ)—
Kshudrapatrā ଅମ୍ଳଲୋଣିକା; ଆମ୍ଳିଳଚ ଶାଗ—
A kind of potherb; Wood Sorrel.

କ୍ଷୁଦ୍ରପତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷୁଦ୍ର + ପତ୍ର + ଇ)—ବଚ—
Kshudrapatrī Achorus Calumus.

କ୍ଷୁଦ୍ରପ୍ରାଣ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ; କ୍ଷୁଦ୍ର + ପ୍ରାଣ)—
Kshudraprāṇa କ୍ଷୁଲ୍ଲଜୀବନ; କ୍ଷୀଣଜୀବନ—
Frail life; delicate frame.

ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ନିର୍ଜୀବା; କ୍ଷୀଣଜୀବୀ—
(କ୍ଷୁଦ୍ରପ୍ରାଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Delicate; frail; weak.
୨ । ଦରିଦ୍ର—2. Poor.
୩ । କୃପଣ—3. Niggardly.
୪ । କ୍ରୂର—4. Cruel.

କ୍ଷୁଦ୍ରପ୍ରାଣୀ—ସଂ. ବି—କ୍ଷୁଦ୍ରଜନ୍ତୁ (ଦେଖ)
Kshudraprāṇī Kshudrajantu (See)

କ୍ଷୁଦ୍ରବୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କ୍ଷୁଦ୍ର + ବୁଦ୍ଧି)—୧ । ନୀଚ ବୁଦ୍ଧି—
Kshudrabuddhi 1. Narrow view.
୨ । ନମ୍ରଣ୍ୟ ବା ଅଳ୍ପଜ୍ଞାନ ମତ—2. Humble view; humble way of thinking (said of one's own opinions expressed before superiors).

ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ନୀଚମନା—
1. Low-minded; mean.
୨ । ଯାହାର ବିଚାରଶକ୍ତି ସାମାନ୍ୟ—
2. Of small intelligence.

କ୍ଷୁଦ୍ରମ—ସଂ. ବି—ଧାତୁ ଆଦି ତୌଲିବା ପାଇଁ ୨ ମସାର ବଟକରା; ଛଦାମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Kshudrama A small standard weight to weigh metal.

କ୍ଷୁଦ୍ରମୁସ୍ତା—ସଂ. ବି—କସେରୁ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
Kshudramustā Kaseru (See)

କ୍ଷୁଦ୍ରରସ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କ୍ଷୁଦ୍ର ସଂଗୃହୀତ ରସ)—ମହୁ—
Kshudrarasa Honey.

କ୍ଷୁଦ୍ରରୋଗ—ସଂ. ବି.—ସାମାନ୍ୟ ରୋଗ—
Kshudraroga Minor disease.

[ଦ୍ର—ସୁଶ୍ରୁତରେ କୁଣ୍ଡିଆ, କଣକଣା, କାଠବରୁଣ ଆଦି ୪୪ ପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ରରୋଗ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।]

କ୍ଷୁଦ୍ରଳ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଷୁଦ୍ର+ଳ; ତୁଳ. ବହୁଳ)—କ୍ଷୁଦ୍ର (ଜନ୍ତୁ ଓ ରୋଗ)—Small or minor (animal or disease.)

କ୍ଷୁଦ୍ରସୁବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି—୧ । ନିକୃଷ୍ଟ ସୁନା—
Kshudrasubarṇṇa 1. Low or bad gold.
୨ । ପିତ୍ତଳ—2. Brass.

କ୍ଷୁଦ୍ରା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (କ୍ଷୁଦ୍ର+ଆ)—କ୍ଷୁଦ୍ରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Kshudrā Feminine of Kshudra.

ସଂ. ବି.—୧ । ବେଶ୍ୟା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. Harlot.
୨ । ନିକୃଷ୍ଟ ମହୁମାଛି—2. A tiny species of bee.
୩ । କଳହୁଡ଼ୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
3. A quarrelsome woman. (M. W.)
୪ । ଘୃଣ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀ—4. A despicable woman. (M.W)
୫ । ଅଙ୍ଗହୀନା ସ୍ତ୍ରୀ—5. A maimed or crippled woman. (M. W)
୬ । ନର୍ତ୍କୀ—6. A dancing girl. (M. W.)
୭ । ଆମ୍ଳିଳଚ ଶାଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. Wood Sorrel (potherb).
୮ । ଜଟାମାଂସୀ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
8. Jaṭāmāṁsī (See).
୯ । ଗବେଧୁକା; ଗଉଗଡ଼ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
9. Gabedhukā (See)
୧୦ । କଣ୍ଟକାରୀ; ଅଙ୍କରାଣ୍ଡ—10. Solanum Jacquini.
୧୧ । କୁନ୍ଦାଣ; ହିକ୍କା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
11. Straining; hiccup.

କ୍ଷୁଦ୍ରାମ୍ର—ସଂ. ବି—କୋଶାମ୍ର; କୁସୁମ (ଗଛ) ୧ (ଦେଖ)
Kshudrāmra Kusuma (tree) 1. (See)

କ୍ଷୁଦ୍ରାଶୟ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ.—(ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷୁଦ୍ର + ଆଶୟ)—ନୀଚମନା; ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣମନା; ନୀଚପ୍ରବୃତ୍ତିକ—Low-minded; narrow-minded; mean.
(କ୍ଷୁଦ୍ରାଶୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

କ୍ଷୁଦ୍ରିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କ୍ଷୁଦ୍ର + କ + ଆ)—୧ । ଛୋଟ ଡାଉଁଶ—
Kshudrikā 1. Small gad-fly.
୨ । ଘୁଙ୍ଗୁର; ଘଣ୍ଟି; ଘାଗୁଡ଼ି—
2. Small tinkling bells for ornaments.

କ୍ଷୁଦ୍ରେକ୍ଷୁ—ସଂ. ବି.—କାଣ୍ଡସର (ଦେଖ) (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)
Kshudrekshu Kāṇḍasara (See).

କ୍ଷୁଧ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଭୋକାଇବା—
Kshudh (root) To feel hungry

କ୍ଷୁଧ୍—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୁଧ୍ ଧାତୁ=ଭୋକାଇବା + କ୍ତ୍ରି. କ୍ତ୍ରିପ୍)—
Kshudh କ୍ଷୁଧା (ଦେଖ)
Kshudhā (See)

କ୍ଷୁଧା—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୁଧ ଧାତୁ=ଭୋକାଇବା + କ୍ତ୍ରିପ. ଆ)—
Kshudhā ୧ । ଭୋଜନ ଇଚ୍ଛା; ଭୋକ; ବୁଭୁକ୍ଷା—
1. Hunger; appetite.

ସାଧାରଣ ଭେଦେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୂଳତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ କୋଷକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚଳିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଖୋଜିବେ; 'ଦଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦଧି' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବତ୍ ଦେଖିବେ ।

୨ । ଲାଳସା—
2. Hankering after a thing; craving.

କ୍ଷୁଧାକୁଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷୁଧା+ଆକୁଳ)—ଭୋକିଲା;
Kshudhākula ବୁଭୁକ୍ଷିତ; କ୍ଷୁଧାଜର୍ଜରିତ; ପେଟବଳିଆ—
(କ୍ଷୁଧାକୁଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) Oppressed or distressed with hunger or appetite; lashed by hunger; hungry; famished.

କ୍ଷୁଧାକୁଳିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷୁଧା+ଆକୁଳିତ)—
Kshudhākulita କ୍ଷୁଧାକୁଳ (ଦେଖ)
(କ୍ଷୁଧାକୁଳିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Kshudhākula (See)

କ୍ଷୁଧାକ୍ଷାମ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷୁଧା+କ୍ଷାମ)—କ୍ଷୁଧା ଯୋଗୁଁ
Kshudhākshāma କ୍ଷୀଣ—Emaciated by hunger;
(କ୍ଷୁଧାକ୍ଷାମା—ସ୍ତ୍ରୀ) famished.

କ୍ଷୁଧାତୁର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷୁଧା+ଆତୁର)—
Kshudhātura କ୍ଷୁଧାକୁଳ (ଦେଖ)
(କ୍ଷୁଧାତୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ) Kshudhākula (See)

କ୍ଷୁଧାବର୍ଦ୍ଧକ—ସଂ. ବିଣ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷୁଧା+ବର୍ଦ୍ଧକ)—ଯେଉଁ ଔଷଧ
Kshudhābarddhaka ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା କ୍ଷୁଧା ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ—
Appetizing (medicine); which creates or whets the appetite.

କ୍ଷୁଧାବିଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷୁଧା+ଆବିଷ୍ଟ)—
Kshudhābishṭa କ୍ଷୁଧାକୁଳ (ଦେଖ)
(କ୍ଷୁଧାବିଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Kshudhākula (See)

କ୍ଷୁଧାବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷୁଧା+ବୃଦ୍ଧି)—ବେଶି ଭୋକ
Kshudhābṛuddhi କରିବା—The state of one's appetite being whetted.

କ୍ଷୁଧାଶାନ୍ତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷୁଧା+ଶାନ୍ତି)—ଭୋଜନାଦିଦ୍ୱାରା
Kshudhāśānti ଭୋକର ଉପଶମନ—Satiety; satisfaction of hunger; appeasement of hunger.

କ୍ଷୁଧିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କ୍ଷୁଧା+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଇତ)—
Kshudhita ବୁଭୁକ୍ଷିତ; ଅତି ଭୋକିଲା—
(କ୍ଷୁଧିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Famished; hungry.

କ୍ଷୁନ୍ନିବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷୁଧ୍+ନିବୃତ୍ତି)—
Kshunnibṛutti କ୍ଷୁଧାର ଉପଶମ; କ୍ଷୁଧାଶାନ୍ତି—Satiety; satisfaction of the craving for food; apprasement of hunger.

କ୍ଷୁପ—ସଂ. ବି (କ୍ଷୁ ଧାତୁ+ପ)—୧ । ବୁଦା; ଝୁମ୍ପଡ଼ି ଗଛ—
Kshupa 1. Bush; bushy plant; shrub.

୨ । ବୁଦାଥିବା ପର୍ବତ—
2. Mountain overgrown with bushes.

୩ । କ୍ଷତ୍ରିୟବିଶେଷ—
3. A group of Kshatriyas.

୪ । (ନାମ) ସତ୍ୟଭାମାଙ୍କଠାରୁ ଜାତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପୁତ୍ର—
4. A son of Śrīkṛushṇa.

୫ । (ନାମ) ଇକ୍ଷ୍ୱାକୁଙ୍କ ପିତା—
5. Name of the father of Ikshwāku.

କ୍ଷୁବ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କ୍ଷୁଭ୍ ଧାତୁ=ଚଞ୍ଚଳ ହେବା+କର୍ମ. ତ)—
Kshubdha ୧ । କ୍ଷୋଭପ୍ରାପ୍ତ—1. Stimulated.
(କ୍ଷୁବ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ ୨ । ବିଚଳିତ; ଘଣ୍ଟା ହୋଇଥିବା—
(କ୍ଷୁବ୍ଧତା—ବି) 2. Agitated; disturbed.

୩ । ଅତି ଭୀତ; ସନ୍ତ୍ରସିତ—3. Frightened; affrighted.

୪ । କ୍ରୁଦ୍ଧ—4. Enraged.

୫ । ଦୁଃଖିତ—5. Distressed; disappointed.

୬ । ଯାହାର ମନ ଘାଣ୍ଟି ହେଉଥାଏ; ବ୍ୟାକୁଳିତ; ଅଧୀର—
6. Excited; perturbed.

୭ । ରାଜ୍ୟରୁ ବା ସିଂହାସନରୁ ବହିଷ୍କୃତ; ଚ୍ୟୁତ—
7. Expelled from the kingdom or throne.

ସଂ. ବି. ୧ । ଦହିମୁହାଁଦଣ୍ଡ; ଦହିଖୁଆ—
1. Churning rod.

୨ । ରତିବିଶେଷ—2. A particular mode of coition

କ୍ଷୁଭ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । କ୍ଷୁବ୍ଧ ବା ଆଲୋଡ଼ିତ ହେବା—
Kshubha (root) 1. To be agitated.

୨ । ଥରିବା—2 To be unsteady; to shake; to tremble.

୩ । ଝଣ୍ଟିପଡ଼ିବା—3. To stumble.

୪ । ଚଞ୍ଚଳ ହେବା; ଅସ୍ଥିର ହେବା—4. To be restless.

କ୍ଷୁଭିତ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଷୁଭ ଧାତୁ=ଚଞ୍ଚଳ ହେବା+କର୍ମ. ତ)—
Kshubhita କ୍ଷୁବ୍ଧ (ଦେଖ) . Kshubdha (See)

କ୍ଷୁମା— ସଂ. ବି. (କ୍ଷୁ ଧାତୁ+ମ+ଆ)—୧ । ତିଷିପଟ—
Kshumā 1. Flax; linseed; hemp.

୨ । ନୀଳ ଗଛ—2 Indigo plant.

୩ । ଶରବିଶେଷ—(ଯାହା କ୍ଷୀଣ)—
4. Name of an arrow. (M. W.)

କ୍ଷୁର(ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଛେଦନ କରିବା—1. To cut.
Kshura (root) ୨ । ଖୁମ୍ପିଡ଼ିବା—2. To scratch.

୩ । ଗାର ବା ସିଆର କାଟିବା—3. To draw lines or furrows.

୪ । ଖୋଳିବା—4. To dig.

କ୍ଷୁର—ସଂ. ବି (କ୍ଷୁର ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କରଣ. ଅ)—
Kshura ୧ । ଭଣ୍ଡାରିର ଖିଅର କରିବାର ଶସ୍ତ୍ର; ଖୁର—
1. Razor.

୨ । ଗୋରୁ ଓ ଘୋଡ଼ା ଆଦିଙ୍କ ଖୁର—
2. Hoofs of beasts.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଙ୍ଖ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	●	ନ୍ଦ

୩ । ଶରର ମୂଳରେ ଥିବା ଖୁରପରି ଦାଢ଼ିଆ ଅଂଶ—
3. Razor-like barb of an arrow.

୪ । ଖଟଆଦିର ଖୁରି—4. Bed-posts; the posts on which beds, chairs and the furniture stand.

୫ । ଶର—5. Arrow.

କ୍ଷୁରକ୍ରିୟା—ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କ୍ଷୁରକର୍ମକ କ୍ରିୟା)—ଖିଅର—
Kshurakriyā Shaving.

କ୍ଷୁରଧାନ—ସଂ. ବି (କ୍ଷୁର + ଧା ଧାତୁ + ଅନ)—ଖୁର ରହିବା ଖୋଳ—
Kshuradhāna Razor-case. (M. W.)

କ୍ଷୁରଧାର—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷୁର + ଧାର)—ଖୁରର ଦାଢ଼—
Kshuradhāra Keen edge of a razor.

ଦେ. ବି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ମନେ ମନେ ପରର ଅନିଷ୍ଟ ଚିନ୍ତା—
Mental thoughts for injuring others.

ଦେ. ବିଣ—ଖୁର ପରି ଦାଢ଼ିଆ—
Sharp like a razor.

ଉଦାହରଣ କ୍ଷୁରଧାର, ମୁଖେ ଲଗି ମଧୁର—ସଙ୍ଗୀତ ।

କ୍ଷୁରଧାରୁଆ—ଦେ. ବିଣ—ଖୁରର ଧାର ପରି ଦାଢ଼ିଆ—
Kshuradhārua Keen-edged like a razor; as sharp as a razor.

କ୍ଷୁରପତ୍ର—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷୁର ପରି ଦାଢ଼ିଆ ପତ୍ର ଯାହାର)—ଶରକାଣ୍ଡ ତୃଣ—Saccharum Sara (reed).(M.W.)

କ୍ଷୁରପ୍ର—ସଂ. ବି (କ୍ଷୁର + ପୃ ଧାତୁ + ଅ)—
Kshurapra ୧ । ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି ବାଣଫଳବିଶେଷ—
1. A sharp-edged crescent-shaped arrow-head.

୨ । ଖୁରୁପି—2. A grass-scraper.

୩ । ଦାଢ଼ିଆ ଛୁରି—3. A sharp knife.

୪ । ଦାଢ଼ିଆ ବାଣ—4. Sharp-edged arrow.

ସଂ. ବିଣ—ଖୁର ପରି ଦାଢ଼ିଆ—
Sharp-edged like a razor. (M. W.)

କ୍ଷୁରଭାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷୁର + ଭାଣ୍ଡ)—
Kshurabhāṇḍa ଖୁର ରହିବା ଖୋଳ—
Razor-case.

କ୍ଷୁରିକା—ସଂ. ବି (କ୍ଷୁର + କ + କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥେ. ଆ)—
Kshurikā ୧ । ସାନ ଛୁରି—1. A small knife.

୨ । ଖେଡ଼ି—2. A dagger.

କ୍ଷୁରୀ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୁର + କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥେ. ଈ)—
Kshurī ୧ । ଛୁରୀ—1. Knife.

୨ । ଖେଡ଼ି—2. Dagger.

(କ୍ଷୁରଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । (କ୍ଷୁର + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଭଣ୍ଡାପା—
3. Barber.

୪ । ଖୁରଯୁକ୍ତ ପଶୁ—4. Hoofed animal.

କ୍ଷୁଲ୍ଲ—ସଂ. ବିଣ (କ୍ଷୁଦ୍ର ଶବ୍ଦର ପ୍ରାକୃତ ରୂପ; ସଂସ୍କୃତରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Kshulla ୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର; ଛୋଟ—1. Little; small. (M.W.)

୨ । କନିଷ୍ଠ; ବୟସରେ ସାନ—2. Younger.

୩ । ନିକୃଷ୍ଟ—3. Inferior

କ୍ଷୁଲ୍ଲକ—ସଂ. ବିଣ (କ୍ଷୁଲ୍ଲ + କ)—କ୍ଷୁଲ୍ଲ (ଦେଖ)
Kshullaka Kshulla (See)

ସଂ. ବି—ଛୋଟ ଶାମୁକା—A small sea-shell.

କ୍ଷୁଲ୍ଲତାତ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (କର୍ମଧା. କ୍ଷୁଲ୍ଲ + ତାତ; ଭୁଲ. ବ. ଖୁଲ୍ୟତାତ)—
Kshullatāta କକେଇ; ଖୁଡ଼ୁତା—
Younger paternal uncle; father's younger brother.

କ୍ଷେଣି—ଗ୍ରା. ଅ (ସଂ. କ୍ଷଣ; ଏହି, ସେହି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ; ଏହିକ୍ଷେଣି, ସେହିକ୍ଷେଣି)—(ଏହି ବା ସେହି) କ୍ଷଣରେ—
Ksheṇi At (this or that) moment.

ଖୁନି
ମି

କ୍ଷେଣି ଦେବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି (ସଂ. କ୍ଷଣ)—କ୍ଷଣ କରିବା (ଦେଖ)
Ksheṇi debā Kshaṇa karibā (See)

ଯିମିତି ଘର ପାହିଲା ନାରସ୍ୱର ନାଥ କ୍ଷେଣିଦେଲେ—ଫକୀରମୋହନ. ଲକ୍ଷ୍ମୀନ୍ଦ୍ର ।

କ୍ଷେଣିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—କ୍ଷଣ କରିବା (ଦେଖ)
Ksheṇiba Kshaṇa karibā (See)

କ୍ଷେତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷେତ୍ର)—
Ksheta ୧ । ଶସ୍ୟାଦି ଉତ୍ପାଦନ କରିବା ସକାଶେ କର୍ଷିତ ଭୂମିଖଣ୍ଡ; ବିଲ—
କ୍ଷେତ, ଖେତୀ 1. Field for raising crops.

୨ । କୃଷି—2. Agriculture.

୩ । ଫସଲ—3. Crop.

(ଯଥା—ଏ ବର୍ଷ କ୍ଷେତ ଭଲ ହୋଇ ନାହିଁ ।)

୪ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବିଶେଷତଃ ଘୋଡ଼ା, ଗୋରୁ ଆଦି ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବାର ସ୍ଥାନ—
4. Place or country where different breeds of horse or cattle grow.

(ଯଥା—ଏ ଜିଲ୍ଲା ଭଲ କ୍ଷେତର ଘୋଡ଼ା ।)

କ୍ଷେତ ଉଜାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗୋରୁ, ଛେଳି ଆଦି କ୍ଷେତରେ ଥିବା ଫସଲକୁ ଖାଇ ଓ ମାଡ଼ି ନଷ୍ଟ କରିବା—
 କ୍ଷେତ ଉଜଡ଼ାନ 1. To damage the standing crop (by
ଖେତ ଉଜାଡ଼ିବା cattle eating or treading.)

୨ । କ୍ଷେତରେ ହୋଇଥିବା ଫସଲକୁ ଆବାଦ କରି ନ ପାରି ବା ନ କାଟି ନଷ୍ଟ କରିଦେବା; ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟରେ ପାଚିଲା ଫସଲକୁ କାଟି ନ ଆଣିବାରୁ ତାହାକୁ କ୍ଷେତରେ ଝଡ଼ିପଡ଼ିବାକୁ ବା ନଷ୍ଟ ହେବାକୁ ଦେବା—

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

2. To allow a ripened crop to be wasted in the field without taking proper steps to harvest it in due time.

କ୍ଷେତ ଉଜୁଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗୋରୁ ଆଦି ଖାଇବା ଯୋଗୁଁ ଫସଲର କ୍ଷତି—
Ksheta ujurdibā
କ୍ଷେତ ଉଜଡ଼େ ଯାଓଣ୍ଟା
ଖେତୀ ଉଜଡ଼ନା
1. Damage of crops by cattle.

୨ । ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟରେ ପାଚିଲା ଫସଲକୁ ନ କାଟିବା ଯୋଗୁଁ ଫସଲ ଲୋକ୍‌ସାନ୍ ହେବା—
2. Waste of the crop of a field for neglecting to harvest it in due season.

କ୍ଷେତ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଗୋରୁ ଛେଳି ଆଦି) ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରବେଶ କରି ତହିଁରେ ହୋଇଥିବା ଫସଲକୁ ଖାଇ ନଷ୍ଟ କରିବା—
Ksheta khāibā
କ୍ଷେତଖାଓଣ୍ଟା
ଖେତଖାନା
(cattle) To damage or eat the standing crop in a field.

କ୍ଷେତ ପାଚିବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ଷେତରେ ହୋଇଥିବା ଫସଲ ପକ୍ୱ ହେବା—
Ksheta pāchibā
Ripening of a crop in a field.

କ୍ଷେତବାଡ଼ି—ଦେ. ବି (ସହଚର)—କୃଷିବାସ; କୃଷି—
Kshetabārdi
ଖେତୀବାରୀ
Agriculture.

କ୍ଷେତି—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. କ୍ଷତିର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Ksheti
କ୍ଷତି; ଲୋକ୍‌ସାନ୍; ଭୁଟ—
Injury; loss; damage.

କ୍ଷେତିଖେସରା—ଗ୍ରା. ବି. (ସହଚର; ସଂ. କ୍ଷତି+ଆ. ଖିସାରା)—
Kshetikhesarā
୧ । ସର୍ବ ପ୍ରକାରର କ୍ଷତି—
1. All kinds of damages or loss sustained.

୨ । ଘଟିଥିବା କ୍ଷତିର ପୂରଣାର୍ଥ ପ୍ରଦତ୍ତ ଧନ—
2. Amount of compensation or damage to make good the loss sustained.

କ୍ଷେତିଖେସାରା—ଗ୍ରା. ବି—କ୍ଷେତିଖେସରା (ଦେଖ)—
Kshetikhesārā
Kshetikhesarā (See)

କ୍ଷେତ୍ର—ସଂ ବି. (କ୍ଷି ଧାତୁ=ବାସ କରିବା; ବସିବା+କରଣ. ଷ୍ଟ; ଯାହା ଯୋଗୁ ମନୁଷ୍ୟ ବସେ)—
Kshetra
୧ । କଆରି; ଖଳ; ଖେତ—
1. A field of crops.

୨ । ଭୂମି—2. Land; soil.

୩ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ—
3. External organ of action; sense-organ.

୪ । ମନ—
4. Internal organ of action; mind.

୫ । କର୍ମଭୂମି—5. One's proper field of action; sphere of action.

୬ । ଜନ୍ମଭୂମି—6. Birth-place or origin.

୭ । ଦେହ; ଶରୀର—7. Human body.

୮ । ଭାର୍ଯ୍ୟା; କଳତ୍ର—8. A wife.

ତୋହର କ୍ଷେତ୍ରେ ମୁଁ ସମ୍ଭୂତ
ହୋଇବ ଦେବକୁଳ ସୁତ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୯ । ସ୍ଥାନ; ଅଞ୍ଚଳ—9. Place; locality.

୧୦ । ସିଦ୍ଧ ବା ପୁଣ୍ୟମୟ ସ୍ଥାନ; ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ; ଧାମ—
10. A holy place; a centre of pilgrimage.

[ଦ୍ର—ଭାରତରେ ଅନେକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ର ଅଛି । ଯଥା—ଗୟା, କାଶୀ, ପ୍ରୟାଗ, ମଥୁରା, ବୃନ୍ଦାବନ, ପୁରୀ, ଭୁବନେଶ୍ୱର, କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର, ରାମେଶ୍ୱର, ଗଙ୍ଗାସାଗର ଇତ୍ୟାଦି; ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ କାଶୀ, ପୁରୀ, ବଦ୍ରୀନାଥ ଓ ରାମନାଥ ଏହି ଚାରିଟି ପ୍ରଧାନ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଏହି ଚାରିଧାମରେ ବୁଲି ଆସେ ବା ଏଥିରୁ ଯେ କୌଣସି ତୀର୍ଥରେ ମୃତ୍ୟୁ ଲାଭ କରେ ସେ ମହା ପୁଣ୍ୟବାନ୍ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହୁଏ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ କ୍ଷେତ୍ର ଅଛି । ଯଥା— ପୁରୀ—ବିଷ୍ଣୁ ବା ଶଙ୍ଖକ୍ଷେତ୍ର; ଭୁବନେଶ୍ୱର—ଶିବକ୍ଷେତ୍ର; କୋଣାର୍କ—ଅର୍କକ୍ଷେତ୍ର; ଯାଜପୁର—ବିରଜାକ୍ଷେତ୍ର, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା—ତୁଳସୀକ୍ଷେତ୍ର ।]

୧୧ । (ଜ୍ୟାମିତି) ଆକାରବିଶିଷ୍ଟ ରେଖାବେଷ୍ଟିତ ସ୍ଥାନ—
11. (geometry) A figure; a space enclosed by lines drawn over a surface.

-ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ର; ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ର; ପୁରୀ—
Puri, the seat of Lord Jagannātha.

କ୍ଷେତ୍ର ଅଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୂମିରେ କିମ୍ବା କାଗଜରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୀମା ଓ ଅବୟବବିଶିଷ୍ଟ ରେଖାକୃତ ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରିବା—To draw a figure.
Kshetra ankibā
କ୍ଷେତ୍ରଆଁକିବା
ଖେତ୍ରଆଁକିନା

କ୍ଷେତ୍ର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସିଦ୍ଧଭୂମି ବା ତୀର୍ଥକୁ ଦର୍ଶନ କରିବା—
Kshetra karibā
To visit or go over a prescribed place of pilgrimage.

କ୍ଷେତ୍ରଗଣିତ—ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କ୍ଷେତ୍ରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଗଣିତ)—
Kshetraganita
ଜ୍ୟାମିତି; କ୍ଷେତ୍ରତତ୍ତ୍ୱ—Geometry.

କ୍ଷେତ୍ରଜ—ସଂ. ବିଣ (କ୍ଷେତ୍ର+ଜନ ଧାତୁ=ଜନ୍ମିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kshetraja
୧ । କ୍ଷେତ୍ରରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—
1. Produced from a field.

୨ । କୃଷିଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ—
2. Produced by agriculture.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

ବ—୧ । ଅକ୍ଷମ ବା ମୃତ ବା ଅନୁପସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ତ୍ରୀର ଗର୍ଭରେ ନିର୍ବାଚିତ ପରପୁରୁଷର ଔରସରେ ଜନ୍ମିତ ସନ୍ତାନ—

1. A son born from a woman by a specially selected person other than her married husband who is impotent, dead or absent.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱାମୀ ମୃତ କିମ୍ବା ଜରୁଦିଷ୍ଟ କିମ୍ବା କ୍ଲୀବ ହେଲେ ଅନ୍ୟ ନିର୍ବାଚିତ ବ୍ୟକ୍ତି (ଯଥା ଦେବର) ଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀଠାରେ କ୍ଷେତ୍ରଜ ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମାଇ କୁଳ ରକ୍ଷା କରିବାର ବିଧି ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । ଏହି ପ୍ରଥାକୁ ନିୟୋଗ ପ୍ରଥା ବୋଲି କୁହା ଯାଉଥିଲା । ଜନ୍ମିତ ପୁତ୍ର ବିଦ୍ୟମାନ୍ ଥିବା ସ୍ଥଳରେ କ୍ଷେତ୍ରଜ ସନ୍ତାନ ପିତୃଧନର ଅଧିକାରୀ ହେଉ ନ ଥିଲା । ଉପରୋକ୍ତ ରୀତିରେ ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କଦ୍ୱାରା କୁରୁବଂଶର ରକ୍ଷା ହୋଇଥିଲା । ସ୍ମୃତିନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦ୍ୱାଦଶ ପ୍ରକାର ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଏ କ୍ଷେତ୍ରଜପୁତ୍ର ଏକତମ ।]

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଜାରଜ ସନ୍ତାନ—

2. Illegitimate child of a person.

[ଦ୍ର—ପୁରାଣ ଯୁଗରେ ଭାରତରେ ଅବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ, ପରସ୍ତ୍ରୀ, ଅପ୍ସରା, ଋଷିପତ୍ନୀ ଆଦିଙ୍କୁ ପରପୁରୁଷମାନେ ଓ ଦେବତାମାନେ କଳେ ବଳେ କୌଶଳେ ହରଣ କରି ନେବା ପରେ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ପୁତ୍ର-କନ୍ୟା ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବାର ଉଦାହରଣ ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣମାନଙ୍କରେ ବିରଳ ନୁହେ ।]

କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କ୍ଷେତ୍ର + ଜ୍ଞା ଧାତୁ=ଜାଣିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kshetrajña ୧ । ଜୀବାତ୍ମା, ଆତ୍ମା—1. The human soul.

୨ । କାମୁକ ବା ଲମ୍ପଟ ବ୍ୟକ୍ତି—

2. An adulterer; a libertine.

୩ । ମହାଦେବଙ୍କ ରୂପବିଶେଷ—

3. A form of Śiba.

୪ । ସାକ୍ଷୀ—4. Witness.

୫ । ଭଗବାନ୍—5. God.

କ୍ଷେତ୍ରତତ୍ତ୍ୱ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷେତ୍ର + ତତ୍ତ୍ୱ)—(ଆଧୁନିକ
Kshetratattwa ବ୍ୟବହାର)—ଜ୍ୟାମିତି; ଯେଉଁ ବିଜ୍ଞାନଦ୍ୱାରା ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ ହୁଏ—

Geometry.

କ୍ଷେତ୍ରପତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷେତ୍ର + ପତି)—୧ । ବିଆଖର
Kshetrapati ମାଲିକ—1. The owner of a field.

୨ । କ୍ଷେତ୍ରଜ ସନ୍ତାନର ନାମମାତ୍ର ପିତା—

2. The nominal father of an illegitimate son.

୩ । ଭାଗ ବା ସଞ୍ଜାରେ ପ୍ରଜାକୁ ଦିଆଯାଇଥିବା ଜମିର ମାଲିକ—

3. The landlord of a land let out on produce-rent; a person who owns the field fructified by the labour and seeds of another.

୪ । ତୀର୍ଥର ପ୍ରଧାନ ଦେବତା—4. The presiding, chief or main Deity of a holy centre.

କ୍ଷେତ୍ରପରିକ୍ରମା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷେତ୍ର + ପରିକ୍ରମା)—
Kshetraparikramā ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ପୁଣ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ଥିବା ବିଭିନ୍ନ ସିଦ୍ଧସ୍ଥାନମାନଙ୍କ ପରିଦର୍ଶନ ଓ ପରିଭ୍ରମଣ—

A pilgrim's circumambulation of all the points of sanctity in a holy centre.

କ୍ଷେତ୍ରପରିମାଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷେତ୍ର + ପରିମାଣ)—
Kshetraparimāṇa ୧ । କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରର କ୍ଷେତ୍ରଫଳ—

1 Area of a field.

୨ । କୌଣସି ଭୂଖଣ୍ଡର ମାପ କରି ତହିଁର ପରିମାଣ ନିର୍ଣ୍ଣୟ—

2. Ascertainment of the area of a field.

୩ । କ୍ଷେତ୍ରାଦିର ପରିମାଣ ନିର୍ଣ୍ଣୟାତ୍ମକ ବିଜ୍ଞାନ—

3. Mensuration.

୪ । ବ୍ୟାବହାରିକ ଜ୍ୟାମିତି—

4. Practical geometry.

[ଦ୍ର—ଗ୍ରୀକ୍‌ମାନେ କ୍ଷେତ୍ରତତ୍ତ୍ୱ ଓ କ୍ଷେତ୍ରପରିମାଣ ଶାସ୍ତ୍ରର ଆବିଷ୍କର୍ତ୍ତା ବୋଲି ପୂର୍ବେ ସଭ୍ୟଜଗତ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଭାରତବର୍ଷରେ ଖ୍ରୀ: ପୂର୍ବ ତ୍ରୟୋଦଶ ଶତାବ୍ଦିର କିଛି ପୂର୍ବେ ବା ପରେ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଜ୍ୟୋତିଷ ସୂତ୍ରାକାରରେ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା । ସେହି କାଳର 'କ୍ଷେତ୍ର ବ୍ୟବହାର' ବିଷୟକ 'ସୂତ୍ରଗ୍ରନ୍ଥ' ମିଳିଅଛି । କଳ୍ପସୂତ୍ରର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଶୁଲ୍ୱସୂତ୍ର ଦେଖି ପୂର୍ବର ବିଶ୍ୱାସ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇଅଛି । ବୈଦିକ ଯଜ୍ଞାନୁଷ୍ଠାନରେ ନାନାବିଧ ଯଜ୍ଞକୁଣ୍ଡ ଓ ଯଜ୍ଞବେଦୀ ନିର୍ମାଣ କରିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । ତୈତ୍ତିରୀୟ ସଂହିତାରେ ବିଭିନ୍ନାକାର ଯଜ୍ଞବେଦୀର ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଛି । ବୌଧାୟନ ଓ ଆପସ୍ତମ୍ବଙ୍କ ଶୁଲ୍ୱସୂତ୍ରରେ, କାତ୍ୟାୟନଙ୍କ ଶୁଲ୍ୱପରିଶିଷ୍ଟରେ ଏବଂ ମନୁ ଓ ମୈତ୍ରାୟଣୀଙ୍କ ଶୁଲ୍ୱସୂତ୍ରରେ ବିଭିନ୍ନ ଯଜ୍ଞବେଦୀ ଓ କୁଣ୍ଡର ପ୍ରମାଣ ଓ ନିର୍ମାଣ ସୂତ୍ରାକାରରେ ଲେଖାଅଛି । ବିଭିନ୍ନାକାର ବେଦୀ ଓ କୁଣ୍ଡର କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ଓ ଅଙ୍ଗସମୂହର ପରସ୍ପରର ଅନୁପାତ ମଧ୍ୟରେ ସମତା ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା ହେଉଥିଲା । ଯଜ୍ଞାନୁଷ୍ଠାନ ଓ ଯଜ୍ଞକର୍ମ ନିର୍ବାହ ପାଇଁ ହିନ୍ଦୁମାନେ କ୍ଷେତ୍ରତତ୍ତ୍ୱ ଓ କ୍ଷେତ୍ରପରିମିତି ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ । ଅତଏବ ଭାରତରେ ଏ ଦୁଇ ଶାସ୍ତ୍ରର ଉଦ୍ଭବ ବୈଦିକକାଳରେ ହୋଇଥିଲା । ଡାକ୍ତର ଥିବ୍ ସାହେବ ଶୁଲ୍ୱସୂତ୍ର ପ୍ରତି ସଭ୍ୟ ଜଗତର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରି ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଏ କଳଙ୍କ ମୋଚନ କରିଅଛନ୍ତି—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ଆମାଦେର ଜ୍ୟୋତିଷୀ ପୃ: ୪୩-୪୪ ।]

କ୍ଷେତ୍ରପରିମିତି—ସଂ. ବି—କ୍ଷେତ୍ରପରିମାଣ (ଦେଖ)
Kshetraparimiti Kshetraparimāṇa (See)

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗଳ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଡ଼' ଦେଖିବେ

କ୍ଷେତ୍ରପର୍ପଟ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷେତ୍ର + ପର୍ପଟ)—
Kshetraparpaṭa ଘରପୋଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Gharapordiā (See)

କ୍ଷେତ୍ରପର୍ପଟୀ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷେତ୍ର + ପର୍ପଟୀ)—
Kshetraparpaṭī ଘରପୋଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Gharapordiā (See)

କ୍ଷେତ୍ରପାଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ କ୍ଷେତ୍ର + ପାଳ)—
Kshetrapāla ୧ । କିଆରୀର ଜଗୁଆଳ—
1. A person who watches the crops of a field.
୨ । ତୀର୍ଥକ୍ଷେତ୍ରର ସୀମାକୁ ଯେଉଁ ଦେବତା ଜଗିଥାଆନ୍ତି (ଯଥା—ପୁରୀର କ୍ଷେତ୍ରସ୍ୱାମୀ ଜଗନ୍ନାଥ, କିମ୍ବା କ୍ଷେତ୍ରପାଳ ବାଲିଲୋକନାଥ; ଭୁବନେଶ୍ୱରର କ୍ଷେତ୍ରସ୍ୱାମୀ ଲିଙ୍ଗରାଜ କିମ୍ବା କ୍ଷେତ୍ରପାଳ ଅନନ୍ତବାସୁଦେବ)—
2. The Deity who is considered to keep watch over a holy centre and who protects the place from danger; the guardian Deity of a place of pilgrimage.
ଅହେ କ୍ଷେତ୍ରପାଳ ନିଶ୍ଚୁଳ ଭୁଷର ଉଷିଲ ବାହିଁ ସମ୍ବର—
ରାଧାନାଥ. ପାଦଙ୍ଗ ।
୩ । ମନୁଷ୍ୟଶରୀରର ପୁରାଣୋକ୍ତ ରକ୍ଷକ ଦେବତାବିଶେଷ (ଏମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ୪୯)—
3. The fortynine Deities guarding the different limbs of the human body (described in the Hindu Purāṇas).

କ୍ଷେତ୍ରଫଳ—ସଂ. ବି.—କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦୈର୍ଘ୍ୟ ଓ ପ୍ରସ୍ଥର ବର୍ଗଫଳ—
Kshetrapha la Area of a field.

କ୍ଷେତ୍ରବଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; କ୍ଷେତ୍ର + ବଜ୍ଞାନ)—
Kshetrabajñāna କ୍ଷେତ୍ରତତ୍ତ୍ୱ (ଦେଖ)
Kshetratattwa (See)

କ୍ଷେତ୍ରବିତ୍—ସଂ. ବି. (କ୍ଷେତ୍ର + ବିଦ୍ ଧାତୁ = ଜାଣିବା + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Kshetrabit କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ (ଦେଖ)
Kshetrajña (See)

କ୍ଷେତ୍ରବ୍ୟବହାର—ସଂ. ବି. (କ୍ଷେତ୍ର + ବ୍ୟବହାର) —
Kshetrabyabahāra କ୍ଷେତ୍ରପରିମାଣ (ଦେଖ)
Kshetraparimāṇa (See)

କ୍ଷେତ୍ରମାହାତ୍ମ୍ୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷେତ୍ର + ମାହାତ୍ମ୍ୟ)—୧ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
Kshetramāhātmya ପୁଣ୍ୟଭୂମିକୁ ଦର୍ଶନ କରି ପରିକ୍ରମା କଲେ ଯାତ୍ରୀ ଯେଉଁ ଫଳ ଲାଭ କରେ ଏହା ଯେଉଁ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇ ଥାଏ—1. A book dealing with the fruits to be attained by a pilgrim visiting a holy centre and circumambulating it.
୨ । ତୀର୍ଥସ୍ଥାନର ମୁକ୍ତି ଦାନ କରିବାର କ୍ଷମତା—
2. The spiritual emancipation to be conferred on a pilgrim visiting a holy centre.

କ୍ଷେତ୍ରସ୍ୱାମୀ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷେତ୍ର + ସ୍ୱାମୀ)—
Kshetraswāmi କ୍ଷେତ୍ରପତି (ଦେଖ)
Kshetrapati (See)

କ୍ଷେତ୍ରା—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. କ୍ଷେତ୍ରଜ = ଜାରଜ ?)—(ଗାଳିବିଶେଷ—
Kshetrā A term of rebuke.)
୧ । ଛିଡ଼ିଗ; ବାସୁଗ; ବାରବୁଲା—1. Homeless and wandering; a vagabond; vagrant.
[ଦ୍ର—ଏଥିର ଲକ୍ଷଣ—"ଭୋଜନଂ ଯତ୍ରକୁତ୍ରାପି, ଶୟନଂ ହଟ୍ଟମଣ୍ଡପେ, ମରଣଂ ଗୋମତୀ ତୀରେ".।]
୨ । ଶ୍ରୀହୀନ; ଜୀର୍ଣ୍ଣ—
2 Wasted; damaged; worne out.

କ୍ଷେତ୍ରାଜୀବ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷେତ୍ର + ଆଜୀବ)—କୃଷକ; ଚାଷା—
Kshetrājība A cultivator or husbandman by profession.

କ୍ଷେତ୍ରାଧିପ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷେତ୍ର + ଅଧିପ)—୧ । କ୍ଷେତ୍ର ବା
Kshetrādhīpa ଜମିର ମାଲିକ—1. Owner of a field.
୨ । କ୍ଷେତ୍ରଜ ସନ୍ତାନର ମାତାଙ୍କ ବିବାହିତ ସ୍ୱାମୀ—
2 Reputed father of an illegitimate child.
୩ । ତୀର୍ଥର ପ୍ରଧାନ ବା ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବତା—
3. The presiding Deity of a holy centre.
୪ । (ହିନ୍ଦୁ ଜ୍ୟୋତିଷ) ମେଷାଦି ଦ୍ୱାଦଶ ରାଶିଙ୍କର ନାମାଧିପତି ଗ୍ରହଗଣ—4. (Hindu astrology) The respective planets having influence over the twelve solar mansions.
୫ । ଅପଦେବତାଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାରରୁ ଗ୍ରାମ ବା ନଗରକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଗ୍ରାମ ବା ନଗରର ଉତ୍ତର ପୂର୍ବରେ ସ୍ଥାପିତ ନଗ୍ନ ଦେବତାମୂର୍ତ୍ତି; (ଏହା ତ୍ରିନେତ୍ର; ଦୁଇ, ଚାରି, ଛଅ ବା ଆଠ ଭୁଜବିଶିଷ୍ଟ; ଘଣ୍ଟା, କପାଳ, ଖଡ୍ଗ, ଖେଟକ, ନାଗପାଶ, ଧନୁ ଓ ସାପୃକଧାରୀରୂପେ ଚିତ୍ରିତ)—5. Naked image of Deities placed at the N. E. of a village or a town in order to protect it from evil spirits or goblins.

କ୍ଷେତ୍ରାଧିପତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷେତ୍ର + ଅଧିପତି)—
Kshetrādhipati କ୍ଷେତ୍ରାଧିପ (ଦେଖ)
Kshetrādhipa (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇଯ୍ୟ	ଉଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଜ୍ଞ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ	ନ୍

କ୍ଷେତ୍ରାମଳକୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କ୍ଷେତ୍ର + ଆମଳକୀ)—
Kshetrāmalakī ଭୂଇଁଅଁଳା ଗୁଳ୍ମ; ବାଡ଼ିଅଁଳା; ବଜ୍ରମୂଳୀ—
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ— A medicinal plant; Sida Cordifolia.
ବାଟ୍ୟାଳିକା; ବଳା;
ବାଟ୍ୟା [ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ସୁଷ୍କୁଲ୍ଲେମଶ; ପତ୍ରର ମୂଳ ପାନ
ବେଡ଼େଳା ପତ୍ର, ଫୁଲ ହଳଦିଆ; ପାଚିଲା ଫଳ ଫାଟି ଦଶଖଣ୍ଡ
ଖରୈଟୀ; ବରିୟାରା ହୋଇଯାଏ । ଏହା ଚାରି ଜାତିର, ଯଥା—
୧ । (ସଂ. ଅତିବଳା) ନାଲିଭୂଇଁଅଁଳା—
1. Sida Rhombifolia; Indan Mallow.
୨ । (ସଂ. ମହାବଳା) ଧଳା ଭୂଇଁଅଁଳା—
2 Sida Rhomboidia.
୩ । (ସଂ. ନାଗବଳା) ପାଉଁଶିଆ ଫୁଲବିଶିଷ୍ଟ—
3. Sida Spinosa.
୪ । (ସଂ. ବଳା) ହଳଦିଆ ଫୁଲବିଶିଷ୍ଟ—
4. Sida Cordifolia.]

କ୍ଷେତ୍ରି—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. କ୍ଷତ୍ରିୟ)—୧ । କ୍ଷତ୍ରିୟ—
Kshetri 1. A Kshattriya.
ଖେତ୍ରୀ ଦେବତା ଭୂଦେ ବରଦାତା
ଖତ୍ରୀ କ୍ଷେତ୍ରୀ ମୁଖେ ବଚନ କର୍ତ୍ତା । ପ୍ରାଚୀ ନିର୍ଗୁଣ ମହାତ୍ମ୍ୟ ।
୨ । ଯୋଦ୍ଧା; ବୀର ପୁରୁଷ—
2. A hero; a brave man.

କ୍ଷେତ୍ରିୟ—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. କ୍ଷତ୍ରିୟର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ—କ୍ଷେତ୍ରି (ଦେଖ)
Kshetriya Kshetri (See)

କ୍ଷେତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କ୍ଷେତ୍ର + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Kshetrī ୧ । କ୍ଷେତ୍ରଜ ସନ୍ତାନର ମାତାଙ୍କ ବିବାହିତ ସ୍ୱାମୀ ବା ଭର୍ତ୍ତା—1. The reputed father of an illegitimate child.
୨ । କ୍ଷେତର ମାଲିକ; ଭୂସ୍ୱାମୀ—2. Owner of a field.
୩ । ସ୍ୱାମୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Husband.

କ୍ଷେପ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷିପ ଧାତୁ)—୧ । ଜାଲ ପକାଇବାର ଥର—
Kshepa 1. One cast or throw of the net.
ଖେପ ୨ । ବାଣିଜ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଯିବା ଆସିବାର ଥର—
ଖେପ 2. A time or turn of coming or going for trade; a trip for trade.
କମଳାପ୍ରସାଦ ଗୋଲପ, ମାନ୍ଦ୍ରାଜ, କଲମ୍ବୋ, ରେଙ୍ଗୁନ କ୍ଷେପ କରେ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
୩ । ଦୁଇଗୋଡ଼ ଏକାଠି ଉଠାଇ ଲମ୍ଫପ୍ରଦାନ କରିବା—
3. A spring with the two legs raised up in the air.
୪ । ଗୋଡ଼ଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚକୁ ଉଠାଇ କରାଯିବା ପାଦକ୍ଷେପ—
4. A high or long stride.
୫ । ଥର—4. Time; turn.
୬ । ଗାଡ଼ିଆଦିର ଯିବାର ଏକ ଥର; ଭ୍ରମଣର ଏକଥର—
6. A trip of a journey.

ସଂ. ବି. (କ୍ଷିପ ଧାତୁ=ଫିଙ୍ଗିବା + ଭାବ. ଅ)—୧ । ନିକ୍ଷେପ—
1. A throw; a cast.
୨ । ଅପସାରଣ—2. Act of removing.
୩ । ପରିତ୍ୟାଗ—3. Abandonment.
୪ । ପ୍ରେରଣ—4. Act of sending.
୫ । ନିନ୍ଦା—5. Blame.
୬ । ଗର୍ବ—6. Pride.
୭ । ଲେପନ—7. Anointing; besmearing.
୮ । ବିଳମ୍ବ—8. Delay.
୯ । ଲଙ୍ଘନ—9. Overflowing; overtopping.
୧୦ । ଫୁଲ ତୋଡ଼ା—10. Nosegay.
୧୧ । ଆହୁଲାର ଆଘାତ—11. Stroke of an oar.
୧୨ । (ଗଣିତ) ଯୋଗ କରାଯିବା ସଂଖ୍ୟା—
12. (arithmetic) Addendum; additional number.
୧୩ । (+ କର୍ମ. ଅ)—ଶର—13. Arrow.

କ୍ଷେପକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କ୍ଷିପ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Kshepaka ୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟନାକାରୀ—1. Abusive.
(କ୍ଷେପିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କ୍ଷେପଣକର୍ତ୍ତା—2. Throwing; casting;
୩ । ବିନାଶକ—3. Destroying. (M.W.)

ସଂ. ବି—୧ । ଗ୍ରନ୍ଥରେ ପରେ ଯୋଗ କରାଯାଇଥିବା ପ୍ରକ୍ଷିପ୍ତ ଅଂଶ—
1. A spurious or interpolated passage.
୨ । (ଗଣିତ) ପରେ ଯୋଗ କରାଯିବା ସଂଖ୍ୟା—
2. An additive quantity.
୪ । ମଙ୍ଗଧରା ବ୍ୟକ୍ତି—3. Pilot; helmsman. (M.W.)

କ୍ଷେପଣ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷିପ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—୧ । ନିକ୍ଷେପ—
Kshepaṇa 1. Throwing.
୨ । ପ୍ରେରଣ—2. Act of sending; ejaculatig. ejection.
୩ । କାଳ ଅତିକ୍ରମଣ; କାଳ କାଟିବା—
3. Passing of time.
୪ । ଛିଟକଣି—4. A sling; boomerang.
୫ । ଛାଡ଼ିଦେବା—5. Letting fly (M. W.)
୬ । ଛାଡ଼ିଯିବା—6. Omitting (M. W.)

କ୍ଷେପଣୀ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷିପ ଧାତୁ + କର୍ମ ଅନ + ଇ)—୧ । ଆହୁଲା—
Kshepaṇī 1. Oar.
୨ । ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ (ଯାହା ଶତ୍ରୁ ଉପରକୁ ଫିଙ୍ଗାଯାଏ)—
2. A battle-weapon thrown at an enemy.
କ୍ଷେପିଣ ଉଷ୍ଣ ବନ୍ଦ ବଶ ସର୍ପ ତୈଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ୱରର ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଥ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିନା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

କ୍ଷେପଣିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କ୍ଷେପଣ = ଆହୁଲା + ଇକ)—
Kshepaṇika ମଝିଆ; କେଉଟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Oarsman; boatman.

କ୍ଷେପଣିକା—ସଂ. ବି. (କ୍ଷିପ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନ + ଇକ + ଆ)—
Kshepaṇikā କ୍ଷେପଣି (ଦେଖ)—
Kshepaṇi (See)

କ୍ଷେପଣୀ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷିପ ଧାତୁ + କର୍ମ ଅନ + ଈ)—
Kshepaṇī କ୍ଷେପଣି (ଦେଖ)
Kshepaṇi (See)

ଭାଲେ ଭାଲେ ପଡ଼ି ଗୋ ବଷେ କ୍ଷେପଣୀ (୧)
ଉଠର ଗମ୍ଭୀରେ ଇସ୍ତ୍ରୀଗଣ ଧ୍ୱନି । ପ୍ରଥାଳାଥ. ଚଉବା ।

କ୍ଷେପଣୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଷିପ ଧାତୁ + କର୍ମ ଅନୀୟ)—
Kshepaṇīya ଫିଙ୍ଗିବାର ଯୋଗ୍ୟ—
Fit to be thrown or hurled down.

ସଂ. ବି—୧ । ଖଣ୍ଡା—1. A sword.
୨ । ଛିଟକଣି—2. A sling.

କ୍ଷେପା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷେପଣିକା)—
Kshepā ୧ । ଫିଙ୍ଗାଜାଲ; ଭଉଁରୀ ଜାଲ—
ଝେପଳା 1. A casting net.

୨ । ନଡ଼ିଆ ଗଛ ଆଦିରେ ଚଢ଼ିବା ସମୟରେ ଚଢ଼ାଳର ଗୋଡ଼ଦ୍ୱୟକୁ ଛନ୍ଦ ଅଟକାଇ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଦଉଡ଼ି ବା ଫାଶ—
2. The noose used by those who climb on straight-trunked trees to keep the legs tightly twisted to the trunk.

୩ । ଖୁଣ୍ଟୁଣି; ଉଚ୍ଚ ଆମ୍ବଗଛରୁ ଆମ୍ବ ପାରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଲମ୍ବୀର ଅଗରେ ଲାଗିଥିବା ଝୋଗେଇ ଆକାରର ଜାଲ ବା ଝୁଣ୍ଟି—
3. A net-work basket attached to a large bamboo-pole to have the mango, plucked from a high tree, deposited inside the net.

[ଦ୍ର—ଖୁଣ୍ଟୁଣିରେ ଆମ୍ବ ତୋଳିଲେ ଆମ୍ବଟି ତୋଳା ହେଲା ପରେ ତଳେ ନ ପଡ଼ି ସେହି ଥଳ ଉପରେ ରହିଯାଏ ।]

୪ । ଡେଇଁବା; ଲମ୍ବିବା—
4. Springing up; jumping high in the air.

୫ । ଘୋଡ଼ା, ଗାଈ ଇତ୍ୟାଦି ଚରିବା ସମୟରେ ଦୂରକୁ ପଳାଇ ନ ଯିବେ ବୋଲି ସେମାନଙ୍କ ଦୁଇ ଆଗଗୋଡ଼ ଛନ୍ଦା ହୋଇଥିବା ଦଉଡ଼ି—
5. A string for tying the fore legs of a horse or cattle while let out to graze, so that it may not run away.

୬ । ଘୋଡ଼ା ବା ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ଚାରିଡ଼ାକ ଦଉଡ଼ି—
6. Running on all fours; gallop.

୭ । ନିକ୍ଷେପ—7. A cast; a throw (as of a fishing net).

୮ । ଥରେ ଗୁଡ଼ିଏ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ନେଇ ବିଦେଶକୁ ଯାଇ ତାହା ନଗଦ ବିକି କରି ଦେଇ ଫେରି ଆସିବା—
8. A trading trip for selling commodities in cash by going to a distant country with a consignment.

୯ । ବଢ଼ିଲାନଦୀରେ ଭାସି ଯାଉଥିବା କାଠଖଣ୍ଡମାନ ଧରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଲମ୍ବରଜ୍ଜୁ ଲାଗିଥିବା ଅଙ୍କୁଶ—
9. A hook or harpoon attached to a long rope for throwing into a flooded river to catch and bring logs of wood etc flowing down the river.

୧୦ । ଉହୁଙ୍କା—
10. High leap; surging up.

କ୍ଷେପି—ଦେ. ବି—କ୍ଷେପା (ଦେଖ)—
Kshepi Kshepā (See)

କ୍ଷେପିଜାଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷେପ)—ଭଉଁରୀ ଜାଲ—
Kshepijāla A circular casting net.
ଝେପଳା ଜାଲ

କ୍ଷେପି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୂଳଧନ ନ ଥିବା ଛୋଟ ଛୋଟ ବେପାରୀ
Kshepi debā ମାନେ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଖରିଦ କରି ନେଇ ବିଦେଶକୁ ଯାଇ ତାକୁ ବିକି କରି ଫେରି ଆସିଲେ, ଯେତେ ଥର ବା କ୍ଷେପ ବାଣିଜ୍ୟ କରିବେ ସେତେ ଥର ପାଇଁ ଟଙ୍କା ମୁଣ୍ଡେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୁଧ ଦେବେ ଏହି କାରାରେ ବେପାରୀଙ୍କୁ ଟଙ୍କା କରଜ ଦେବା—
To advance capital to petty traders on condition that they will pay the stipulated interest to the capitalist for every trip they make to carry on the trade.

କ୍ଷେପି ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେପ ବେପାର ପାଇଁ ସୁଧ ଦେବା
Kshepi nebā କାରାରେ ମୂଳଧନ ଟଙ୍କା କରଜ ନେବା—
To take on loan capital for carrying on small trading trips on condition of paying the fixed rate of interest for every trip.

କ୍ଷେପିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କ୍ଷିପ ଧାତୁ)—
Kshepibā ୧ । କ୍ଷେପଣ କରିବା; ନିକ୍ଷେପ କରିବା; ଫିଙ୍ଗିବା;
ଝେପା ଫୋପାଡ଼ିବା—1. To throw; to hurl
ଖେପନା down; to ejaculate.

କ୍ଷେପିଲେ କୁସୁମ ଅବଳ କେଶେ—ପ୍ରଧାନାଥ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଭ	ନ୍

୨ । ଡଆଁମାରିବା; ଲମ୍ଫାମାରିବା—
2. To jump or spring up.
ପାଦ ଅଗ୍ରେ ଯେ ଗ୍ରଲଇ କ୍ଷେପିଣ—ପ୍ରାକୀ. ପରକେଗୀତା ।
୩ । ଡଆଁମାରି ଅଦ୍ଧକ୍ରମ କରିବା—
3. To pass or cover a distance by jumping over it or by making big jumps.
ଏହା ଶୁଣି ହନୂ ଆକାଶେ କ୍ଷେପିଗଲେ—କୃଷ୍ଣକିଂ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୪ । ନଡ଼ିଆ ଗଛ ଆଦିରେ ଖେପା ସାହାଯ୍ୟରେ ଚଢ଼ିବା—
4. To climb straight trees with the help of a noose attached to the two legs.
୫ । ଖଣ୍ଡା ଶି ଦ୍ୱାରା ଉଚ୍ଚ ଆମ୍ବଗଛରୁ ଆମ୍ବ ପାରିବା –
5. To pluck mangoes from a high tree with the help of a net basket attached to a long pole.
୬ । ଅତି ଜୋରରେ ଦଉଡ଼ିବା—
6. To run very swiftly on all fours.
୭ । ଉଦରରୁ ଖାଦ୍ୟାଦି ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର ନିକ୍ଷେପ କରିବା—
7. To eat voraciously and quickly every thing placed before one.
୮ । ଶୂନ୍ୟରୁ ଉଡ଼ିଯିବା; ଆକାଶରୁ, ଶୂନ୍ୟରୁ ବା ଉପରରୁ ଲମ୍ଫ ଦେବା ବା ଉଠିବା—
8. To rise up in the air; to surge up.

କ୍ଷେପିମା—ସଂ. ବି (କ୍ଷିପ୍ର + ଭାବାର୍ଥେ. ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ; ଭୁଲ. ଦ୍ରାଘିମା, ଲଘିମା, ଗରିମା)—ପ୍ରବଳ ବେଗ—
Kshepimā
Great velocity; speed.

କ୍ଷେପିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅତି ଦ୍ରୁତଗତି ଦ୍ୱାରା ବା ଲମ୍ଫ ଦ୍ୱାରା ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ବା କୌଣସି ଦୂରତ୍ୱକୁ ଅଦ୍ଧକ୍ରମ କରିବା—
Kshepijibā
To cover a distance by big jumps.
ଅଙ୍ଗଦ ବୀର ପ୍ରଣାମ କରି ଆକାଶେ କ୍ଷେପି ଗଲେ
ଜଗତ ସ୍ଥାନ ତାର ଅସ୍ଥାନ ସମ୍ମୁଖରେ ବସିଲେ—ଦଶରଥ. ବଚନସମାପ୍ତ ।

କ୍ଷେପି ଲଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ଷେପି ଦେବା (ଦେଖ)
Kshepi lagāibā
Kshepi debā (See)

କ୍ଷେପିଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ (କ୍ଷିପ୍ର + ଅତିଶୟାର୍ଥେ. ଇଷ୍ଠ; ଭୁଲ. ଗରିଷ୍ଠ, ଲଘିଷ୍ଠ)—ଅତି ଦ୍ରୁତ—
Kshepishṭa
Very speedy or quick.

କ୍ଷେପୀୟାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କ୍ଷିପ୍ର + ଇୟସ୍ ୧ମା. ୧ବ; ଭୁଲ. ଗରୀୟସ୍; ଲଘୀୟସ)—ଅତି ଦ୍ରୁତ—
Kshepīyān
(କ୍ଷେପୀୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
Very quick.

କ୍ଷେପ୍ତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କ୍ଷିପ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ. ୧ମା. ୧ବ)—
Kshepta
(କ୍ଷେପ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଯେ ଫିଙ୍ଗେ—
1. Throwing; casting.
୨ । ପ୍ରେରଣକାରୀ—2. Sending.

କ୍ଷେମ—ସଂ. ବି (କ୍ଷି ଧାତୁ = ସୁଖରେ ଓ ଶାନ୍ତିରେ ବାସ କରିବା + ଭାବ. ମନ୍ = କ୍ଷେମନ, ୧ମା. ୧ବ)—
Kshema
୧ । କଲ୍ୟାଣ; ମଙ୍ଗଳ; ଶୁଭ—
1. Welfare; weal; well-being.
୨ । ସୁଖ—2. Happiness.
୩ । ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ—3. Ease; comfort.
୪ । ଲବ୍ଧ ବସ୍ତୁର ରକ୍ଷା—
4. Preservation of a thing in one's possession.
୫ । ଶାନ୍ତି—5. Peace; tranquility.
୬ । ମୁକ୍ତି—6. Salvation.
୭ । ଅନନ୍ତ ସୁଖ—7. Eternal happiness.
୮ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଶୁଭସୂଚକ ତାରାବିଶେଷ—
8. (astrology) An auspicious star.
୯ । ମୂଳଦୁଆ—9. Foundation
୧୦ । ବାସସ୍ଥାନ—10. Residence.
୧୧ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ନକ୍ଷତ୍ର—11. Asterism
୧୨ । ନିରାପଦତା—12. Safety; security.
୧୩ । ରକ୍ଷଣ—13. Protection.
୧୪ । ଅର୍ଜିତ ବସ୍ତୁର ରକ୍ଷଣ—
14. Keeping what is acquired.
୧୫ । ମୁକ୍ତି; ମୋକ୍ଷ—
15. Beatitude; salvation.
୧୬ । ସୁଗନ୍ଧିବିଶେଷ—
16. A kind of perfume.
୧୭ । ବିଶ୍ରାମ—17. Rest. (M.W.)
୧୮ । ସମୃଦ୍ଧି—18. Prosperity. (M W.)
୧୯ । (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ଜନ୍ମ ନକ୍ଷତ୍ରଠାରୁ ୪ର୍ଥ ନକ୍ଷତ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
19. (astrology) The fourth star counted from one's natal star.
୨୦ । (ପୁରାଣ) ଶାନ୍ତିଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ଧର୍ମଙ୍କ ପୁତ୍ର—
20. (mythology) Son of Dharma by his wife Śānti.

କ୍ଷେମକ—ସଂ. ବି—୧ । ଚୌର ନାମକ ସୁଗନ୍ଧ—
Kshemaka
1. A medicinal scent.
୨ । ପ୍ଲକ୍ଷଦ୍ୱୀପର ବର୍ଷ ବା ଦେଶବିଶେଷ—
2. Name of a part or division of the mythological Plaksha island.
୩ । କ୍ଷେମକବର୍ଷର ରାଜା—
3. Name of a king ruling the above division.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଭାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ଧା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ; 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

୪ । ନାଗବିଶେଷ—4. Name of a Nāga.

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଶୁଭଙ୍କର; ମଙ୍ଗଳଦାୟକ; ମଙ୍ଗଳକର—
1. Conferring happiness; auspicious; propitious.

୨ । ନିରାପଦ—2. Safe. (M.W.)

୩ । ସମୃଦ୍ଧ—3. Prosperous.

୪ । ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟଯୁକ୍ତ—
4. Comfortable; at ease.

କ୍ଷେମକର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କ୍ଷେମ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kshemakara ୧ । ଶୁଭକର; ମଙ୍ଗଳଦାୟକ—
(କ୍ଷେମକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Auspicious.

୨ । ଶାନ୍ତିଜନକ—2. Conferring peace.

କ୍ଷେମକାର—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଷେମ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kshemakāra କ୍ଷେମକର (ଦେଖ)
Kshemakara (See)

କ୍ଷେମକୃତ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଷେମ + କୃ ଧାତୁ + କ୍ତ)—କ୍ଷେମକର (ଦେଖ)
Kshemakṛut Kshemakara (See)

କ୍ଷେମଙ୍କର—ସଂ. ବିଣ. (ସଂ. କ୍ଷେମଂ = ମଙ୍ଗଳକୁ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ.
Kshemaṅkara ଅ)—ମଙ୍ଗଳବିଧାୟକ—Beneficient.

କ୍ଷେମଙ୍କରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କ୍ଷେମଙ୍କର + ଈ)—୧ । (ମଙ୍ଗଳଦାତ୍ରୀ)
Kshemaṅkarī ଦୁର୍ଗା—1. Goddess Durgā.

୨ । ଶଙ୍ଖଚିଲ—2. The Brāhmani kite; Haliastus Indus; Coromandel Eagle; Falco Ponticerianus.

[ଦ୍ର—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଅନୁକୂଳ କରି ଯାହା କରିବା ସମୟରେ ଏହାକୁ ଦେଖିଲେ, ସେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯଶ ମିଳେ ବୋଲି ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି ।]

କ୍ଷେମଟା—ଦେ. ବି.—ଖେମଟା (ଦେଖ)
Kshemaṭā Khemaṭā (See)

କ୍ଷେମଟା ବାଦ୍ୟ କରିଡାଲ,
ଆନନ୍ଦେ ନାଚନ୍ତି ଗୁଞ୍ଜଳୀ । ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।

କ୍ଷେମା—ସଂ. ବି. (କ୍ଷେମ + ଆ)—୧ । ଦୁର୍ଗା; ବାଚ୍ୟାସ୍ତ୍ରୀ—
Kshemā 1. Goddess Durgā.

୨ । ଅପ୍ସରୀବିଶେଷ—
2. Name of a heavenly nymph.

ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. କ୍ଷମା ଶବ୍ଦର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—୧ । କ୍ଷମା—
1. Pardon; forgiveness.

୨ । ନିବୃତ୍ତି; ଉପଶମ—2. Cessation; alleviation.

କ୍ଷେମାର୍ହ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କ୍ଷେମ + ଅର୍ହ ଧାତୁ = ଯୋଗ୍ୟ ହେବା + ଅ)
Kshemārha —ମଙ୍ଗଳାର୍ହ—Deserving prosperity.
(କ୍ଷେମାର୍ହା—ସ୍ତ୍ରୀ)

କ୍ଷେମାସ୍ପଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଏଷ୍ଟୀ ତତ୍; କ୍ଷେମ + ଆସ୍ପଦ)—
Kshemāspada କ୍ଷେମାର୍ହ (ଦେଖ)
(କ୍ଷେମାସ୍ପଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) Kshemārha (See)

କ୍ଷେମୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କ୍ଷେମ + ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ନିରାପଦ—
Kshemī 1. Safe; secure.
(କ୍ଷେମିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସୁଖୀ—2. Happy.

୩ । ଶାନ୍ତି ଭୋଗ କରୁଥିବା—3. Enjoying peace.

କ୍ଷେମ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଷେମ + ଯ)—୧ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର—
Kshemya 1. Healthy; salubrious.

୨ । ଭାଗ୍ୟବାନ୍—2. Lucky; fortunate.

୩ । ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟଯୁକ୍ତ—3 Comfortable; at ease.

୪ । ଶାନ୍ତିଦାୟକ—
4. Giving peace and tranquility.

୫ । ଶୁଭକର—5. Auspicious.

୬ । ସମୃଦ୍ଧ—6. Prosperous.

ସଂ. ବି.—ଶିବ – Lord Śiba.

କ୍ଷୈ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । କ୍ଷୟ ପାଇବା—
Kshai (root) 1. To wane; to waste away.

୨ । ବିନଷ୍ଟ ହେବା—2. To decay.

୩ । ପୋଡ଼ିଯିବା; ନିଆଁ ଲାଗିବା—
3. To burn; to catch fire.

୪ । ପୋଡ଼ିଦେବା—4. To singe.

କ୍ଷୈଣ୍ୟ—ସଂ.ବି. (କ୍ଷୀଣ + ଭାବ. ଯ)—୧ । କ୍ଷୀଣତା—
Kshainya 1. Leanness; slenderness.

୨ । ବିନାଶ—2. Destruction.

କ୍ଷୈତ୍ର—ସଂ. ବି. (କ୍ଷେତ୍ର + ସମୂହ ବା ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । କ୍ଷେତ୍ରସମୂହ—
Kshaitra 1. A multitude of fields.

୨ । କ୍ଷେତ୍ର—2. A field.

୩ । ସ୍ଥାବର ସମ୍ପତ୍ତି—
3. Landed property. (M.W.)

କ୍ଷୈପ୍ର—ସଂ. ବି. (କ୍ଷିପ୍ର + ଭାବ. ଅ)—କ୍ଷିପ୍ରତା—
Kshaipra Quickness.

ସଂ. ବିଣ.—(ବ୍ୟାକରଣ) ଦୁଇଟି ସ୍ୱରର ଏକତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣଜନିତ ସନ୍ଧିପରିବର୍ତ୍ତନ (ପରିବର୍ତ୍ତନ)—(grammar) (a kind of sandhi) Produced by changing the first two concurrent vowels to its semi-vowel (M. W.)

ଖୋଡ଼—ସଂ. ବି.—ଆଲାନ; ହାତୀ ବାନ୍ଧିବା ଖୁମ୍ବ—
Khorda The post to which an elephant is tied. (M. W.)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	-ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

ଖୋଣ—ସଂ. ବିଣ.—ଅଚଳ—
Kshoṇa Immovable. (M. W.)
ସଂ. ବି.—ବୀଣାବିଶେଷ—
A kind of lute. (M. W.)

ଖୋଣି—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୁ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+ଣି) ୧ । ପୃଥିବୀ—
Kshoṇi 1. The earth.
୨ । ଏକ ସଂଖ୍ୟା—2. The number one.

ଖୋଣୀ—ସଂ. ବି.—୧ । ବହୁଲୋକ—
Kshoṇī 1. A multitude of men; people. (M.W)
୨ । ପୃଥିବୀ—2. The earth.

ଖୋତ୍ତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ.—(କ୍ଷୁଦ୍ ଧାତୁ=ଚୂନା କରିବା+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—
Kshottabya ଚୂନା ବା ଦଳା ହେବା ଯୋଗ୍ୟ—
To be mashed or pounded.

ଖୋତ୍ତା—ସଂ. ବି.—(କ୍ଷୁଦ୍ ଧାତୁ=ଚୂନା କରିବା+କରଣ. ତୃ; ୧ମା ୧ବ)—ହେମାମ୍ଦସ୍ତାର ମୁଷ; ମୁଷଳ—Pestle; an implement for grinding.

ଖୋଦ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୁଦ୍ ଧାତୁ=ଚୂନାକରିବା+ଅ)—
Kshoda ୧ । (+ଭାବ.ଅ) ଚୂରିବା—1. Pounding; crushing into pieces; grinding.
୨ । ଘେସିବା—2. Reducing into powder.
ବାରଣ ବାରଣ ଲଣ ବଗେ ସେଇଁ ଲବ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଖୋଦ କରି ଅଗ୍ରରେ ପକାଇ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୩ । (+କର୍ମ.ଅ)ଗୁଣ୍ଡା;ଚୂନା—3. Powder;flour; meal.
୪ । ଶସ୍ୟକଣ; କଣି; ଖୁଦ—4. Broken bits of rice after it is husked out from paddy.
୫ । (+ଅଧିକରଣ. ଅ) ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାର ପାତ୍ର; ହେମାମ୍ଦସ୍ତା—
5. Pounding pot; mortar.
୬ । କାଠ ଓ ପଥର ଆଦିର କାରିଗର କାମ ବା ମୂର୍ତ୍ତିଆଦି-ଖୋଦେଇ କାମ—
6. Engraving; carving on wood and stone.
୭ । ଶିଳ—7. A stone or slab on which anything is ground. (M. W.)
୮ । ଟୋପା—8 Drop. (M. W.)
୯ । ଖଣ୍ଡ; ମୁଣ୍ଡା—9 Lump; piece. (M W.)
୧୦ । ଗୁଣନ—10. Multiplication. (M. W.)

ଖୋଦକାର—ସଂ. ବି. (ଖୋଦ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kshodakāra ଖୋଦେଇ କାମ କରିବା କାରିଗର—
Engraver or carver.

ଖୋଦିତ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଷୁଦ୍ ଧାତୁ+ଣିଚ୍+କର୍ମ. ତ)—
Kshodita ୧ । ଚୂର୍ଣ୍ଣିତ—1. Pounded; powdered; ground.
୨ । କାଠ ବା ପଥରରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା—
4. Carved or engraved.

ସଂ. ବି. (+ଭାବ. ତ)— ଚୂନା; ଅଟା—
Powder; flour; meal.

ଖୋଦିଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଷୁଦ୍+ଅତିଶୟାର୍ଥେ. ଇଷ୍ଠ)—କ୍ଷୁଦ୍ରତମ—
Kshodishṭa Smallest.

ଖୋଦୀୟାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କ୍ଷୁଦ୍+ଅତିଶୟାର୍ଥେ ଇୟସ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Kshodīyān କ୍ଷୁଦ୍ରତର—Very small.
(ଖୋଦୀୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଖୋଦ୍ୟ—ସଂ.ବିଣ. (କ୍ଷୁଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ.ଯ)—ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରାଯିବା ଯୋଗ୍ୟ—
Kshodya To be pounded.

ଖୋଭ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୁଭ୍ ଧାତୁ=ଚଞ୍ଚଳ ହେବା+ଭାବ. ଅ)—
Kshobha ୧ । ବାଧା—1. Distress.
(କ୍ଷୁଭ୍; ଖୋଭତ—ବିଣ) ୨ । ଘର୍ଷଣ—2. Brushing; rubbing.
୩ । ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନତା; ଚିତ୍ତଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ—
3. Excitement; emotion.
୪ । ଆଘାତ—4. Hurt.
୫ । ଶାନ୍ତିଭଙ୍ଗ—5. Disturbance; perturbation.
୬ । ଅବ୍‌ଶୋଷ; ମନ ଖାଲି ହେବା; ମନସ୍ତାପ—
6. Disappointment; regret.
୭ । ବିଲୋଡ଼ନ; ଆନ୍ଦୋଳନ—7. Agitation.
୮ । ଧକ୍‌ଚକ—8. Jerking.
ଯଥେ ରଥଖୋଭ୍ ଭେଟିବାରୁ ଜନ ଖୁଅରେ ଖୁଅ ପ୍ରସ୍ୱାର ।
ରାଧାନାଥ. ଭଜଣୀ ।
୯ । କମ୍ପନ—9. Shaking; vibration.
୧୦ । (ନାଟକ) ଚିତ୍ତବିକାର ବା ଭର୍ତ୍ସନାଜନିତ ମନୋଦୁଃଖ—
10 (Drama) Emotion caused by hars he speeches or reproaches. (M.W.)

ଖୋଭକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କ୍ଷୁଭ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Kshobhaka ୧ । ଆନ୍ଦୋଳନକାରୀ—
(ଖୋଭକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Causing agitation or disturbance.
୨ । କମ୍ପନକାରୀ—2. Shaking.

ଖୋଭଣ—ସଂ. ବି (କ୍ଷୁଭ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Kshobhaṇa ୧ । ମନରେ ଖୋଭ ଜାତ କରିବା—
1. Causing emotion.
୨ । ଆନ୍ଦୋଳନ—
2. Agitating; disturbing.
୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ଶିବ—
3. A name of Śiba. (M. W.)
୪ । ବିଷ୍ଣୁ—4. A name of Bishṇu. (M.W.)
୫ । କାମଦେବଙ୍କ ପଞ୍ଚ ଶର ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
5. One of the 5 arrows of God Cupid.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୋଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେହେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥା' ଦେଖିବେ; ବନ୍ଧୁ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

କ୍ଷୋଭଯୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (କ୍ଷୁଭ୍ ଭାବ; କ୍ଷୋଭ+ଯୁକ୍ତ)—
Kshobhajukta
କ୍ଷୋଭିତ (ଦେଖ)
Kshobhita (See)

କ୍ଷୋଭଶୂନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (କ୍ଷୋଭ+ଶୂନ୍ୟ)—
Kshobhaśūnya.
୧ । କ୍ଷୋଭ ବା ଦୁଃଖରହିତ—
1. Free from agitation.
୨ । ନିଶ୍ଚିନ୍ତ; ଶାନ୍ତ—2. Calm.

କ୍ଷୋଭିତ—ସଂ. ବିଣ (କ୍ଷୋଭ+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଇତ)—
Kshobhita
୧ । ସଞ୍ଚାଳିତ—1. Moved; disturbed.
୨ । କ୍ଷୁବ୍ଧ—2. Agitated.
୩ । ମନସ୍ତାପଯୁକ୍ତ—3. Excited; perturbed.
୪ । ଦୁଃଖିତ—4. Full of regret.
୫ । ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ; ଚିନ୍ତାଯୁକ୍ତ—5. Anxious.

କ୍ଷୋମ—ସଂ. ବି (କ୍ଷୁ ଧାତୁ+ମନ୍)—
Kshoma
୧ । ଘର ଉପରେ ଥିବା ଘର; ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳା—
1. A room at the top of a house.
୨ । ବୁଣା ରେଶମ; ପାଟ—2. Woven silk.
ସଂ. ବିଣ—କ୍ଷୌମ (ଦେଖ)
Kshauma (See)

କ୍ଷୌଣି (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବି (କ୍ଷୁ ଧାତୁ+ଣି)—କ୍ଷୌଣୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kshauṇi (etc)
Kshauṇī etc (See)

କ୍ଷୌଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (କ୍ଷୁ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+ଣୀ)—ପୃଥିବୀ—
Kshauṇī
The earth; the globe.
ଗୁରୁଙ୍କ ଅଗେ ମିଥ୍ୟା କହୁଦେବାଖଣି
ଗଣିଲି ଭାଙ୍କ ରଥ କ୍ଷୌଣୀରେ ସେଖଣି—ଭୀଷ୍ମପର୍ବ ହି. ମହାଭାରତ: ଦ୍ରୋଣ ।

କ୍ଷୌଣୀ ପ୍ରାଚୀର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କର୍ମ୍ମ ବହୁବ୍ରୀହି; କ୍ଷୌଣୀ+
Kshauṇī prāchīra
ପ୍ରାଚୀର; ଯାହା ପୃଥିବୀର ପ୍ରାଚୀର ବା ପୃଥିବୀ ଯାହାର ପ୍ରାଚୀର)—ସମୁଦ୍ର—
The ocean (which is like the compound-wall of the earth or of which the earth is the compound-wall).

କ୍ଷୌଣୀବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ମ. ପ. ତତ୍ପୁ; କ୍ଷୌଣୀ+ବିଦ୍ୟା;
Kshauṇībidyā
କ୍ଷୌଣୀସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଦ୍ୟା)—ଭୂବିଦ୍ୟା; ଭୂବିଜ୍ଞାନ—Geology.

କ୍ଷୌଣୀଭୃତ୍—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୌଣୀ+ଭୃ ଧାତୁ=ପାଳିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Kshauṇībhṛu
ରାଜା—King.

କ୍ଷୌଦ୍ର—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୁଦ୍ରା=ମହୁମାଛି+ଅ)
Kshaudra
୧ । ମହୁ; ମଧୁ—1. Honey.
୨ । ଜଳ—2. Water.
୩ । ଚମ୍ପା ଫୁଲ ଓ ଗଛ—
3. The Michelia Champaka (tree and flower).
୪ । (ପିଙ୍ଗଳବର୍ଣ୍ଣ) ଜଙ୍ଗଲି ମହୁମାଛି କରିଥିବା ଫଳାମହୁ—
4. Brown honey made by tiny bees.
୫ । (କ୍ଷୁଦ୍ର+ଅ) ଦ୍ରାକ୍ଷାଫଳ—5. Grape.
୬ । (କ୍ଷୁଦ୍ର+ଭାବାର୍ଥେ. ଅ) କ୍ଷୁଦ୍ରତା—
6. Smallness; minuteness. (M. W.).
ସଂ. ବିଣ—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର (ମାଛି) ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Pertaining to flies.
୨ । କ୍ଷୁଦ୍ରା (ମହୁମାଛି) ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
2. Pertaining to bees.

କ୍ଷୌଦ୍ରେୟ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୁଦ୍ରା=ମହୁମାଛି+ଜାତାର୍ଥେ. ଏୟ)—
Kshaudreya
ମହଣ—Wax.

କ୍ଷୌମ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୁମା+ଅ)—୧ । ପଟ୍ଟବସ୍ତ୍ର—
Kshauma
1. Silken cloth.
୨ । ଚିଣପଟ ନିର୍ମିତ ଲୁଗା—
2. Hempen cloth; gunny.
୩ । (କ୍ଷୁ ଧାତୁ+ମ+ଅ) ଅଟ୍ଟାଳିକା; କୋଠା; ପ୍ରାସାଦ—
3. Pucca building; mansion.
୪ । ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳା—
4. An airy room at the top of a house. (M.W.).
୫ । କୋଠାର ପଛ ଭାଗ—
5. The back of an edifice. (M. W.)
ସଂ. ବିଣ—୧ । ପାଟନିର୍ମିତ—1. Silken.
୨ । ଚିଣପଟ ନିର୍ମିତ—
2. Hempen; made of linen.
୩ । ଚିଣପଟ ମଞ୍ଜିରୁ ଜାତ (ତୈଳ)—
3. (oil) Prepared from linseed.

କ୍ଷୌର—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୁର ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
Kshaura
୧ । ମସ୍ତକ ମୁଣ୍ଡନ; ହଜାମତ୍; ଖିଅର; ଛଅର—
1. Shaving.
୨ । କେଶ, ଶ୍ମଶ୍ରୁ, ନଖାଦିର କର୍ତ୍ତନ—
2. Shaving and pairing (of nails).
୩ । ଚିଣପଟ ସୂତାର ନୁଆଲୁଗା—
3 A linen cloth. (M. W).
ସଂ. ବିଣ—କ୍ଷୁରଦ୍ୱାରା ସମ୍ପାଦିତ—
Performed with a razor. (M. W.)

କ୍ଷୌରକର୍ମ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୌର+କର୍ମ)—ମସ୍ତକ ମୁଣ୍ଡନ, ଶ୍ମଶ୍ରୁଛେଦନ
Kshaurakarma
ଓ ନଖଛେଦନ—Shaving of the crown and beard and pairing of nails.

କ୍ଷୌରକାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୌର+କାର୍ଯ୍ୟ)—କ୍ଷୌରକର୍ମ (ଦେଖ)
Kshaurakārjya
Kshaurakarma (See)

କ୍ଷୌରିକ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୌର+ବ୍ୟବସାୟୀ ଅର୍ଥରେ. ଇକ)—
Kshaurika
ଭଣ୍ଡାରି—Barber.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଊ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ୱ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଜ	ନ୍ତ

କ୍ଷୌରୀ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷୌର + ଈ) ୧ । - ଖୁର—1. Razor.
Kshauri ୨ । ଲିଣପଟର ସୂତା—2. Linen (M. W.).

କ୍ଷ୍ଣୁ (ଧାତୁ)—ସଂ—ପଜାଇବା—
Kshṇu (root) To sharpen; to whet.

କ୍ଷ୍ଣୁତ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଷ୍ଣୁ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—ପଜା ଯାଇଥିବା—
Kshṇuta Sharpened; whetted.

କ୍ଷ୍ଣୋତ୍ର—ସଂ.ବି. (କ୍ଷ୍ଣୁ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—(ବୈଦିକ)—ସାହାଣ ପଥର—
Kshṇotra (vedic) Whetstone (M. W.)

କ୍ଷ୍ୱିଡ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଗୁଣୁଗୁଣୁ ଶବ୍ଦ କରିବା—
Kshwirda (root) 1. To hum.
୨ । ଗର୍ଜନ କରିବା—2. To roar; to growl.
୩ । ମର୍ମର ଶବ୍ଦ କରିବା; ଅବ୍ୟକ୍ତ ରବ କରିବା—
3. To murmur.
୪ । ସିଟ୍ଟି ମାରିବା—4. To whistle.
୫ । ଫଁ ଫଁ ହେବା—5. To hiss.
୬ । ଘଡ଼ଘଡ଼ ଶବ୍ଦ କରିବା—
6. To rattle (M. W.).
୭ । ଓଦା ହେବା; ସନ୍ତାଇବା—
7. To be wet (M. W.)
୮ । (ବୃକ୍ଷାଦି ଦେହରୁ) ରସ ବୁହାଇବା—
8. To exude; to emit sap (M. W.)
୯ । ଚିକ୍କଣିଆଁ ବା ତେଲିଆ ହେବା—
9. To be unctuous (M. W.)

କ୍ଷ୍ୱିଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଷ୍ୱିଡ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kshwinna ୧ । ଗୁଣୁଗୁଣୁ ଶବ୍ଦ କରୁଥିବା—
1. Sounding inarticulately; humming.
୨ । କୋମଳ—2. Soft.
୩ । ଚିକ୍କଣିଆ—3. Oily; unctuous.

କ୍ଷ୍ୱେଡ୍ ସଂ. ବି. (କ୍ଷ୍ୱିଡ୍ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + ଅ)—
Kshwerda ୧ । ସିଂହନାଦ—
1. Roar (like that of a lion).
୨ । ଧ୍ୱନି—2. Sound; noise.
୩ । ବିଷ—3. Poison.
୪ । ଗରଳ—4. Venom.
୫ । ଓଦା କରିବା—5. Moistening.
୬ । ପରିତ୍ୟାଗ—6. Abandonment.
୭ । ଅସ୍ପଷ୍ଟଧ୍ୱନି—7. Inarticulate sound.
୮ । କର୍ଣ୍ଣରୋଗବିଶେଷ; କାନଗଇ ଟାଣ ହେବା ଯୋଗୁ କାନରେ ଭଁ ଭଁ ଶବ୍ଦ ଅନୁଭୂତି—
8. A disease of the ear; buzzing in the ear due to hardening of the wax.
୯ । ଲଉଘି (ଲତା ଓ ଫଳ)—
9. Luffa Acutangula (creeper and fruit).
୧୦ । ରାଇ ଅରଣ୍ଡ ଗଛର ଫଳ—
10. The fruit of the red swallow-wort.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ନିଷ୍ଠୁର—1. Cruel.
୨ । କୁତ୍ସିତ—2 Dirty; nasty.
୩ । ବକ୍ର; କୁଟିଳ—3. Crooked; curved.
୪ । ଖଳ; ଦୁଷ୍ଟ—4. Wicked; depraved.

କ୍ଷ୍ୱେଡ଼ନ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷ୍ୱିଡ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—ଫଁ ଫଁ ଶବ୍ଦ—
Kshwerdana Hissing sound.

କ୍ଷ୍ୱେଡ଼ିତ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଷ୍ୱିଡ୍ ଧାତୁ + ଇତ)—
Kshwerdita ୧ । ସିଂହ ନାଦ—
1. Loud roar (of a lion).
୨ । ମର୍ମର ଧ୍ୱନି—2. Murmur.
୩ । ଯୁଦ୍ଧ ନାଦ—3. A war-cry.
୪ । ଗର୍ଜନ—4. Growling.

କ୍ଷ୍ୱେଲ (ଧାତୁ)—ସଂ. (ଭୂଳ. ଓ ଖେଳିବା)—
Kshwela (root) ୧ । ଲମ୍ବିବା—
1. To leap; to jump.
୨ । ଖେଳିବା—2 To play.
୩ । ଗତି କରିବା—3. To move.
୪ । ଥରିବା; କମ୍ପିବା—
4. To shake; to tremble.

କ୍ଷ୍ୱେଲ—ସଂ. ବି—କ୍ଷ୍ୱେଡ଼ (ଦେଖ)
Kshwela Kshwerda (See)

କ୍ଷ୍ୱେଲନ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷ୍ୱେଲ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—
Kshwelana ୧ । କ୍ରୀଡ଼ା—1. Sport.
୨ । ଖେଳ—2. Play.
୩ । ଥଟ୍ଟା—3 Jest; joke.

କ୍ଷ୍ୱେଲା—ସଂ. ବି. (କ୍ଷ୍ୱେଲ ଧାତୁ + ଭାବ. ଆ)—
Kshwelā କ୍ଷ୍ୱେଲନ (ଦେଖ)
Kshwelana (See)

କ୍ଷ୍ୱେଲିକା—ସଂ. ବି. (କ୍ଷ୍ୱେଲ + କ + ଆ)—
Kshwelikā କ୍ଷ୍ୱେଲନ (ଦେଖ)
Kshwelana (See)

କ୍ଷ୍ୱେଲୀ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷ୍ୱେଲ + ଈ)—
Kshwelī କ୍ଷ୍ୱେଲନ (ଦେଖ).
Kshwelana (See).

କ୍ଷ୍ୱେଲ୍ୟ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷ୍ୱେଲ ଧାତୁ + ଭାବ. ଯ)—
Kshwelya କ୍ଷ୍ୱେଲନ (ଦେଖ)
Kshwelana (See)

ସାଧାରଣ ଭେକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ପୃଷ୍ଠାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ

କ୍ଷ୍ମା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (କ୍ଷମ ଧାତୁ=ସହ୍ୟ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ)—
Kshmā ପୃଥିବୀ; ସର୍ବଂସହା —The earth.

କ୍ଷ୍ମାଜ—ସଂ. ବି. (କ୍ଷ୍ମା=ପୃଥିବୀ+ଜନ୍ ଧାତୁ=ଜନ୍ମିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ ପୃଥିବୀରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ)—
Kshmāja
୧ । ମଙ୍ଗଳ ଗ୍ରହ—1. The planet Mars.
୨ । ଦିଗ୍‌ବଳୟ—2. The horizon.

କ୍ଷ୍ମାଧର—ସଂ. ବି. (କ୍ଷ୍ମା+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kshmādhara ୧ । ରାଜା—1. King.
୨ । ପର୍ବତ—2. Mountain.
୩ । ସାତ ସଂଖ୍ୟା—3. The number 7 (M W.)

କ୍ଷ୍ମାପତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; କ୍ଷ୍ମା+ପତି)—ରାଜା—
Kshmāpati King.

କ୍ଷ୍ମାଫେନ—ସଂ. ବି—ଅଫିମ (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
Kshmāphena Opium.

କ୍ଷ୍ମାଭୁକ୍—ସଂ. ବି. (କ୍ଷ୍ମା+ଭୁଜ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ୧ମା ୧ବ)—
Kshmābhuk ରାଜା—King.

କ୍ଷ୍ମାଭୃତ୍—ସଂ. ବି. (କ୍ଷ୍ମା+ଭୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Kshmābhṛut କ୍ଷ୍ମାଧର (ଦେଖ)
Kshmādhara (See)

କ୍ଷ୍ମାୟ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଥରିବା—
Kshmāya (root) To tremble.

କ୍ଷ୍ମାୟିତ—ସଂ. ବିଣ. (କ୍ଷ୍ମାୟ ଧାତୁ=କମ୍ପିବା+ଣିଚ+କ)—
Kshmāyita ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା କମ୍ପିତ; ବିଧୂନିତ—
Made to tremble; shaken; agitated.

କ୍ଷ୍ମୀଲ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଆଖି ବନ୍ଦ କରିବା; ଆଖି ବୁଜିବା—
Kshmīla (root) To wink; to shut the eye; to twinkle.

ଖ—ଦ୍ୱିତୀୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ—The second consonant in
Kha Sanskrit and Oriā.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ କଣ୍ଠ । ଏହା କ ବର୍ଗର ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ । ଅନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ଦୌଣସି ମାତ୍ରା ବା ଚିହ୍ନରେ ପରିଣତ ନ ହୋଇ ଏହା ଗୋଟା ସୁଦ୍ଧା ଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଯଥା—ସ୍ଖ, କ୍ଖ; ଫ ସଙ୍ଗେ ଯୋଗ ହେଲା ବେଳେ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର ଫ୍ଖ ବା ଙ୍ଖ ରୂପ ଧାରଣ କରେ ।]

ସଂ. ବି.—(ଖନ୍ ଧାତୁ=ବିଦାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The Sun.
୨ । (+କର୍ମ. ଅ)—ଶୂନ୍ୟ; ଆକାଶ—
2. The sky; atmosphere; space; the ether.
୩ । ସ୍ୱର୍ଗ—3. Heaven.
୪ । ସୁଖ—4. Happiness.
୫ । (ଖଦ ଧାତୁ=ସ୍ଥିର ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଇନ୍ଦ୍ରିୟ—
5. An organ of sense.
୬ । (ଖବ ଧାତୁ=ଗର୍ବ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଦେହ—
6. Body.
୭ । (ଖଣ୍ଡ ଧାତୁ=ସଂବରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—ନଗର—
7. Town.
୮ । (ଖର୍ ଧାତୁ=ଉତ୍ପନ୍ନବସ୍ତୁକୁ ପୁନରୁତ୍ପାଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)
ବ୍ରହ୍ମ—8 The Supreme Spirit.
୯ । ଜ୍ଞାନ— 9. Knowledge.
୧୦ । ଶରୀରର ନବରନ୍ଧ୍ର (ପାଟି, ଦୁଇ ଆଖି, ଦୁଇ କାନ, ଦୁଇ ନାକପୁଡ଼ା, ଗୁହ୍ୟ ଓ ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟ)—
10. One of the 9 apertures of the body. (M. W)
୧୧ । (ଗଣିତ) ଶୂନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା—
11. (arithmetic) Zero; cypher (M.W.)
୧୨ । ମେଘନାଳ; ଅଭ୍ର—12. Talc (M. W.)
୧୩ । କର୍ମ—13. Action (M. W.)
୧୪ । ସୁଖ—14. Happiness (M. W.)
୧୫ । ବୋଧ—15. Understanding (M. W.)
୧୬ । ମୋକ୍ଷ, ନିର୍ବାଣ (ହୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
16. Spiritual Emancipation.
୧୭ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଜନ୍ମ କୁଣ୍ଡଳୀରେ ଦଶମ ସ୍ଥାନ—
(ହୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)
17. (Astrology) The tenth astrological mansion in a horoscope.(M. W.)

ଖଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଦିତା)—୧ । ଧାନ, କଇଁ ବେଣ୍ଟ, ବାଜରା-
Khai ଆଦି ଶସ୍ୟ ଭାଜିଲେ ଫୁଟିକରି ଉତ୍ପନ୍ନ ଲଅ; ଲାଜ; ଭୃଷ୍ଟଧାନ୍ୟ;
ଖଇ ଲଅ—1. Fried paddy and other grains.

ଖୀଲ; ଲାବା; ଲାଇ ଉଡ଼ନ୍ତା ଖଇ ଗୋଦାମ୍ବ ସ୍ଥାନ । ଉଗ ।

[ଦ୍ର—ଖଇ ସୁପାଚ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ; ଏଥିଯୋଗୁଁ ଜ୍ୱରଆଦି ରୋଗରେ ପଥ୍ୟ । ଏହା ଭାରି ହାଲୁକା ଥିବାରୁ ସାମାନ୍ୟ ପବନରେ ଉଡ଼ିଯାଏ । ଖଇ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଅନେକ ମଙ୍ଗଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ରାଜାଆଦି ଶୁଭଯାତ୍ରା କଲାବେଳେ ପ୍ରଜାମାନେ ରାଜାଙ୍କ ଉପରେ ଖଇ ବୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି । ସଧବା ସ୍ତ୍ରୀ ମଲେ ସ୍ୱାମୀ ଶବ ଆଗେ ଆଗେ ଖଇ ଓ କଉଡ଼ି ବୁଣିବୁଣିକା ଶ୍ମଶାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଆନ୍ତି । ଆଶୀର୍ବାଦଘର ଉପଲକ୍ଷରେ ସାଇପଡ଼ିଶାଙ୍କୁ ଖଇନଡ଼ିଆ ବଣ୍ଟାଯାଏ । ବିବାହେବ-ଉପରେ କନ୍ୟା ଆଞ୍ଜୁଳାଏ ଖଇ ଧରେ ଓ ବର କନ୍ୟାର ଆଞ୍ଜୁଳାକୁ ଧରି ସେ ଖଇକୁ ହୋମାଗ୍ନିରେ ପକାନ୍ତି—ଏହାକୁ 'ଲାଜାହୋମ' କହନ୍ତି ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ପ	ଉଅ	ଜ୍ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ପ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଜ	ନ

୨ । ଯେଉଁ ଲଥାରୁ ଧାନର ଖୋସା ପୃଥକ୍ ହୋଇ ନ ଥାଏ—
2. Parched paddy from which the husks have not been separated.

୩ । ଉଖୁଡ଼ା—3. Parched paddy seasoned with sugar.

(ଯଥା—ଶ୍ରୀଚଖଇ ।)

ଗ୍ରା. ବ—ଖୋଇ; ମନ ଅଭ୍ୟାସ—Bad habit.

ଖଇଉଖୁଡ଼ା—ଦେ. ବ—ଉଖୁଡ଼ାମିଶା ଖଇ—
Khaiukhurdā Parched paddy mixed with
ଖଇମୁଡ଼କି sweetened parched paddy.

[ଦ୍ର—ଉଖୁଡ଼ା ଖାଇବାକୁ ମିଠା ଲାଗେ ବୋଲି ତହିଁ ସଙ୍ଗେ, ମୁଡ଼ି, ଚୁଡ଼ାଭଜା, ଚୁଡ଼ା ଓ ଖଇ ମିଶାଇ ଲୋକେ ଜଳଖିଆ କରନ୍ତି ।]

ଖଇଁଚା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ ଓ ବିଣ—ଖଇଚା (ଦେଖ)
Khaiñchā Khaichā (See)

ଖଇଖନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—୧ । କୁତ୍ସିତ—1. Ugly.
Khaikhanā ୨ । ଅସୁନ୍ଦର—2. Not nice.
୩ । ଅପରିଷ୍କୃତ; ମଇଳା—3 Unclean.
୪ । କର୍କଶ—4. Hoarse; rough.

ଖଇଖାନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଖଇଖନା (ଦେଖ)
Khaikhānā Khaikhanā (See)

ଖଇଙ୍ଗା—ଦେ. ବ—ଏକଜାତୀୟ ବଡ଼ ସାମୁଦ୍ରିକ କାଣ୍ଡ ମାଛ
Khaingā (ପୁଷ୍କରିଣୀରେ ଓ ଚଲକାରେ ମିଳେ)—
A species of edible sea-fish.

ଖଇଚଡ଼ା—ଦେ. ବ—ଦରଫୁଟା ଖଇ; ମୁଡ଼ିକା ଖଇ—
Khaichardā Paddy which has been left half-fried.
ଖଇଚଡ଼ା; ଖଇଛାଡ଼ା [ଦ୍ର—ଧାନକୁ ଭାଜିଲେ ସେଥିରୁ ଯାହା ଉତ୍ତମରୂପେ ଫୁଟିଯାଏ ତାକୁ ଖଇ ବୋଲାଯାଏ । ଯାହା ଉତ୍ତମରୂପେ ନ ଫୁଟି ଅର୍ଦ୍ଧ ଖଇ ଅବସ୍ଥାରେ ଧାନଖୋଳପା ମଧ୍ୟରେ ଲାଗିରହିଥାଏ, ତାକୁ ଖଇଚଡ଼ା କହନ୍ତି । ଏ ଗୁଡ଼ିକ ସହଜରେ ଧାନରୁ ପୃଥକ୍ କରାଯାଇପାରେ ନାହିଁ । ଉକ୍ତ ଖଇଚଡ଼ା ଗୁଡ଼ିକ ଚିକ୍କିରେ ଲୁଣି ପାଛୁଡ଼ି ଦେଲେ ଧାନ ଖୋସାଗୁଡ଼ିକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ହୋଇଯାଏ ଓ ଖଇଚଡ଼ା ଗୁଡ଼ିକ ଚୁଡ଼ା ପରି ବାହାରେ ।

ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଧାନକୁ ଭାଜିବାପରେ ଖଇ ମିଶା ଧାନକୁ ହାତରେ ସାମାନ୍ୟଭାବରେ ମଳି ଦେଲେ ଖଇରୁ ଧାନଖୋସା ଗୁଡ଼ିକ ଅଲଗା ହୋଇଯାଏ । ସେ ଗୁଡ଼ିକ ସାଧାରଣତଃ ଲୋକେ ଫୋପାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ଅତି ଗରିବ ବା ହୀନଦୃଷ୍ଟିର ଲୋକେ ଏହାକୁ ଖାଆନ୍ତି ।]

ଖଇଚଡ଼ା ଖୁଣ୍ଟା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଗାଳିବିଶେଷ; ଯେଉଁ ନୀଚପ୍ରକୃତି ବ୍ୟକ୍ତି ଭୂମିରୁ ଖଇଚଡ଼ାକୁ ଖୁଣ୍ଟି କରି
(ଖଇଚଡ଼ାଖୁଣ୍ଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଖାଏ—A term of abuse; one who picks up the thrown away half-fried paddy from the ground.

[ଦ୍ର—ମାଇପେ କହନ୍ତି ଯେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ସାତଟି କନ୍ୟା; ସେମାନଙ୍କ ନାମ ଧରି ଚରଣାରେ ଶୋଇଲେ ରାତିଟି ସୁଖରେ କଟେ; ଅର୍ଥାତ୍ ରାତିରେ କିଛି ଆପଦ ଘଟେ ନାହିଁ; ଯଥା—"ଅରଅଡ଼ୀ, ଅମଙ୍ଗଳ, ନାହିଁ ନାହିଁ ଭୁଣ୍ଡୀ, ଅପାଳକ ମୁଣ୍ଡୀ, ଖଇଚଡ଼ାଖୁଣ୍ଟୀ, ଦାନ୍ତ କିଲୁଣ୍ଟୀ, ଲେଦେକରମ୍ବୁଣୀ—ଏ ସାତଙ୍କ ନାଆଁ ଧରନ୍ତେ, ଆଜି ରାତି ସୁଫଳେ ପାଆନ୍ତେ" (ଶଯ୍ୟାରୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ମାଇପଙ୍କ ବଚନ ।)]

ଖଇଚଲା—ଦେ. ବ.—ଭଜା ହୋଇଥିବା ଧାନରୁ ଚଳେ ଧାନଖୋସା
Khaichalā ଗଳି ପଡ଼ିବ, ଅଥଚ ଖଇ (ବଡ଼ ଆକାରର ଥିବାରୁ)
ଖଇଚାଳନା ଓ ଖଇଚଡ଼ା ଗଳି ପଡ଼ିବ ନାହିଁ, ଏହିପରି ଭାବରେ
ଖଇଚାଳା ଖଡ଼କା ବା ବାଉଁଶକାଠିରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଖଇ ଚଳାଇବାର ଚାଲୁଣି; ଝଙ୍ଗା—A sieve with long narrow openings for sifting the husks from fried paddy.

ଖଇ ଚଳାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚାଲୁଣିରେ ହଲାଇ ଭଜା ଧାନରୁ ଧାନଖୋସା
Khai chalāibā ବା ଭୁଷ ଅଲଗା କରିବା—To sift the
ଖଇଚାଳନ husks of fried paddy by means of a sieve.

ଖଇଚା—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଖୈଚ; ତୁଳ. ସଂ. ଖଚନ—
Khaichā Beams.)
ଖେଳାଫ ୧ । ସାମାନ୍ୟ ଦୋଷ ବା ତ୍ରୁଟି—
ଖୈଚା; ଖିଲାଫ 1. Slight blemish or fault; defect.
୨ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ହେଳା—
2. Neglect of duty or work.
ବିଣ.—୧ । ଦରପନ୍ତରିଆ; ଅଧାପନ୍ତରିଆ; ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—
1. Half done; incomplete.
୨ । ତ୍ରୁଟିଯୁକ୍ତ—2. Faulty; defective.

ଖଇଚା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ହେଳା କରିବା—
Khaichā karibā 1. To do a thing defectively or
ଖେଳାଫକରା negligently.
ଖୈଚାକରନା ୨ । ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—
2 To do a thing by halves.

ଖଇଚୁର—ଦେ. ବ.—ଖଇଚୂନାରେ ମିଠା ଦିଆଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା
Khaichura ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—A sweetmeat prepared with
ଖଇଚୁର pounded fried paddy and sugar.

ଖଇଚୁରା—ଦେ. ବ.—ଖଇଚୂନା (ଦେଖ)
Khaichurā Khaichūnā (See)

ଖଇଚୂନା—ଦେ. ବ.—(ସଂ. ଖଦିକା + ଚୂର୍ଣ୍ଣ)—ଖଇକୁ ଚକିରେ ପେଷି
Khaichūnā କରି କରା ଯାଇଥିବା ଚୂର୍ଣ୍ଣ—
Pounded powder of fried paddy.

[ଦ୍ର—ଏହା ସତ୍ୟବାଦୀ ଶ୍ରୀ ଗୋପୀନାଥଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଉପାଦେୟ ଭୋଗ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ସଥାକ୍ରମେ ଚହୁଁରେ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଥ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଜ୍ଜା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଜ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଖଇଛଡ଼ା — ଦେ. ବି.—ଖଇଚଡ଼ା (ଦେଖ)
Khaichhardā Khaichardā (See)

ଖଇ ଛଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.— ଖଇ ଚଲାଇବା (ଦେଖ)
Khai chhardāibā Khai chalāibā (See)

ଖଇଞ୍ଚି — ଦେ. ବି. (ସଂ. କଞ୍ଚି=ବାଉଁଶର ସରୁ କାଠି; ଭୁଲ. ହି. ଖପରୀ— ବାଉଁଶ ପାଉଆ)—୧ । ବାଉଁଶ କାଠି ବା ଖଡ଼କାରେ ମାଛଧରା ଖାଁଚି ବୁଣା ହୋଇଥିବା ପିଞ୍ଜରାକୃତି ମାଛ ଧରିବାର ସନ୍ଧ-
Khaiñchi
ଖାଁଚା ବିଶେଷ—1. Fishing contrivance or trap with a pocket or trap-door for catching fish in shallow flowing water.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡ ବୃତ୍ତାକାର, ଆଉ ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡ ଗୋଲ ହୋଇ ବନ୍ଧା ହୋଇ ଥାଏ । ଏହାକୁ ସାମାନ୍ୟ ପାଣି ବହି ଯାଉଥିବା ହୁଡ଼ ମଝିରେ ବସାଇଲେ ଏହାର ଛିଦ୍ର ମଧ୍ୟ ଦେଇ ପାଣି ବହି ଯାଏ, ଅଥଚ ମାଛଯାକ ଏଥିରେ ଥିବା ଫାଶରେ ରହି ଯାଆନ୍ତି ।]

୨ । ଖଇ ଚଲାଇବା ଚାଲୁଣି—2. A sieve for sifting the husks from the fried paddy.

ଖଇଞ୍ଚିଆଦଳ — ଦେ. ବି.—ଏକ ପ୍ରକାର ଜଳ ଘାସ (ଏହା ଘାସ ପରି ଦିଶେ; ଏଥିରେ ଧଳା ଓ ଛୋଟ ଫୁଲ ଫୁଟେ)—
Khaiñchiādala Utricularia stellaris

ଖଇତ୍ — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କ୍ଷତି; ଭୁଲ. ନଦୀ ସ୍ଥାନରେ ନଇଦ; ଗଣ୍ଡ ସ୍ଥାନରେ ଗଏତ୍)—୧ । କ୍ଷତି; ଲୋକ୍‌ସାନ୍—
Khait 1. Loss; damage.

୨ । ଅନିଷ୍ଟ—2. Mischief.

ଖଇଧାନ — ଦେ. ବି.—ଲିଆଧାନ (ଦେଖ)
Khaidbāna Liādhāna (See)

ଖଇସ୍ନେନ [ଦ୍ର—କେତେ ପ୍ରକାର ଧାନରୁ ଭଲ ଖଇ ହୁଏ ଓ କେତେ ଧାନରୁ ଭଲ ଖଇ ହୁଏ ନାହିଁ ।]

ଖଇନ୍ — ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର; ଗଡ଼ଜାତ)—
Khain କଳରେ ଯାଇବା ସକାଶେ ବ୍ୟବହୃତ ଚୂନଯୁକ୍ତ; ଚୂନ ସଙ୍ଗେ ମିଳା ଯାଇଥିବା ଧୂଆଁପତ୍ର—
Bits of tobacco kneaded with quick-lime and used as a chewing gum.

ଖଇ ଫୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖଇ ଭାଜିଲାବେଳେ ଅଗ୍ନି ତାପରେ
Kshai phuṭibā ବସିଥିବା ହାଣ୍ଡି ମଧ୍ୟରେ ଧାନଯାକ ତାପ
ଖଇଫୁଟା ଯୋଗେ ଯେଉଁପରି ଚଡ଼ ଚଡ଼ ଶବ୍ଦ କରି ଇତସ୍ତତଃ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଡେଇଁ ଉଠୁଥାଏ ସେହିପରି ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତରୂପେ ଡେଇଁବା ।

1. To frisk about all over the place like paddy while being fried.

[ଦ୍ର—ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାଛ ଅଳ୍ପ ପାଣିରେ ପଡ଼ିଗଲେ କିମ୍ବା ପାଣି ଶୁଖିଗଲେ ହାଣ୍ଡିରେ ଖଇ ଫୁଟିବା ପରି ମାଛମାନେ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଡଅନ୍ତି ଓ ଲୋକେ କହନ୍ତି—ସେଠାରେ ମାଛ ଖଇ ଫୁଟୁଛନ୍ତି]—

୨ । ବିଶେଷ ଉଷ୍ଣ ହେବା (ଏପରି ଉଷ୍ଣତା ଯେ ଯାହାଦ୍ୱାରା ଧାନକୁ ଭାଜିଲେ ଖଇ ହୋଇ ପାରେ; ଦେହରେ ଜ୍ୱରର ତାପ ଖୁବ୍ ବଢ଼ି ଯାଇଲେ ଲୋକେ କହନ୍ତି—ତା ଦେହରେ ଜ୍ୱର ବା ତାତି ଖଇ ଫୁଟୁଛି)—

2. To be exceedingly warm or hot (said of a body heated with high fever and temperature).

୩ । ଖଇ ଭାଜିଲାବେଳେ ଯେପରି ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଚଡ଼ ଚଡ଼ ଶବ୍ଦ ହୁଏ, ସେହିପରି ବେତରେ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ପ୍ରହାର କରିବା—

3. (strokes) To sound like the cracking sound of paddy while being fried.

(ଯଥା—ମାଡ଼ରେ ତା ଦେହରେ ଖଇ ଫୁଟିଲା ।)

୪ । ଖଇ ଭାଜିଲାବେଳେ ଧାନ ଫାଟିଯାଇ ଯେପରି ଅଳ୍ପ ଚଞ୍ଚଳ ଚଞ୍ଚଳ ଟୁକ୍‌ଟାକ୍ ଶବ୍ଦ ହୁଏ, ସେହିପରି ଶବ୍ଦ କରିବା—

4. To emit a cracking sound (like paddy while being fried)

ଖଇ ଭାଜିବା—ଦେ. କ୍ରି— ଧାନକୁ ଭାଜି ଖଇରେ ପରିଣତ କରିବା—
Khai bhājibā To fry paddy.

[ଦ୍ର—ହାଣ୍ଡିକୁ ଜଆଁ ଉପରେ ବସାଇ ତହିଁରେ ବାଲି ପକାଇ ସେହି ବାଲି ଗରମ ହେଲେ ସେଥିରେ ଧାନ ପକାଇ ଖରଡ଼ିଲେ ସେ ଧାନ ଫୁଟିକରି ଖଇ ହୁଏ ।

ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ନିମ୍ନଲିଖିତ ବିଶିଷ୍ଟତା ବିଚାର୍ଯ୍ୟ ଅଟେ ।

ଖଇ ଭାଜିବାର ଅର୍ଥ—ଧାନକୁ ଭାଜି ଖଇ କରିବା; ମୁଡ଼ି ଭାଜିବା—ଚାଉଳକୁ ଭାଜି ମୁଡ଼ି କରିବା; ଘିଅ ଭାଜିବା—ଚାଉଳକୁ ଭାଜି ଘିଅ କରିବା; ଚୁଡ଼ା କୁଟିବା—ଧାନକୁ କୁଟି ଚୁଡ଼ା କରିବା, କୋଡ଼ି ହାଣିବା—କୋଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ମାଟି ହାଣିବା; କାଙ୍କ ହାଣିବା—କାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମାଟି ହାଣିବା; ପୋଖରୀ ଖୋଳିବା—ମାଟି ଖୋଳି ପୋଖରୀ କରିବା; କୂଅ ଖୋଳିବା—ମାଟି ଖୋଳି କୂଅ କରିବା, ଅଟା ପେଷିବା—ଗହମ ପେଷି ଅଟା କରିବା; ବିଲ ବାଛିବା—ବିଲରେ ଥିବା ଅନାବନା ଗଛ ଗୁଡ଼ାକ ଓପାଡ଼ି ଧାନଗଛ ଗୁଡ଼ିକ ରଖିବା ବା ବିଲରେ ଥିବା ଘାସକୁ ବାଛି ଧାନଗୁଡ଼ିକୁ ଭଲ ଅବସ୍ଥାରେ ରଖିବା । ପାଇଖାନା ଖଣ୍ଡିବା—ପାଇଖାନାରେ (ମଇଳା ପରିଷ୍କାର) କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ।]

ଖଇମଣ୍ଡି — ଦେ. ବି—ଲିଆମଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Khaimanda Liāmanda (See)

ଖଇମଣ୍ଡି —ଦେ. ବି—ଖଇମଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Khaimandi Khaimanda (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ସ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

ଖଇର—ଦେ. ବି (ସଂ. ଖଦିର)—
Khaira
ସଂ ଖଦିର, ଗାୟତ୍ରୀ, କଣ୍ଟକୀ, ବାଳପତ୍ର, ବହୁଶଲ୍ୟ, ରକ୍ତସାର, ଦନ୍ତଧାବନ, ଦନ୍ତ-ଧାପନ; କୁଷ୍ଠାରି, ସଜ୍ଜିମ୍ବ
କଥ; କଥା; ଖୈର
ଖଏର୍, ଖୟର୍
ମ. ଖୈର
ତେ. ଚଣ୍ଡ୍ରେଟ୍ଟୁ
ଗୁ. ଖେରସ୍ୱୋ

୧ । ବବୁର ଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର ଗଛ ଓ ତହିଁରୁ ବାହାରିବା ନିର୍ଯ୍ୟାସ—
1. Catechu; a gum extracted from Acacia Catechu Acacia Donaldi (Haines).

[ଦ୍ର—ଏହା ସାଧାରଣତଃ କଳା । ଏହାକୁ ପାନରେ ଚୂନ ସଙ୍ଗେ ଲଗାଇ ଖାଆନ୍ତି; ଏହା ଏ ଦେଶରେ ଜନ୍ମେ । ଏ ଗଛ କଣ୍ଟାଳିଆ ଓ ଏଥିରେ ଫଳ ଧରେ ନାହିଁ ।]

୨ । ଆଉ ଏକଜାତୀୟ ଫଳ୍ଗା ଖଇର (ଏହା ମାଲବ୍ରା, ରେଙ୍ଗୁନ ଆଦି ସ୍ଥାନରୁ ଆସେ । ଏ ଖଇରକୁ ପାକଡ଼ା ଖଇର (ବ. ପାପଡ଼ୀ ଖୟର) କହନ୍ତି । ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ପାଣ୍ଡୁର । ଏହାକୁ ମଧ୍ୟ ପାନ ସଙ୍ଗେ ଖାଆନ୍ତି । ଏ ଖଇର ଅଳ୍ପ-ଜାତୀୟ ଗୁଳ୍ମରୁ ଜାତ ହୁଏ ଓ ଚାରିକୋଣିଆ ଛୋଟ ଛୋଟ ଟେକା ଆକାରରେ ବର୍ତ୍ତି ହୁଏ)—
2. Pale Catechu produced from Uncaria Gambier tree.

[ଦ୍ର— ଖଇରକୁ ଘୋର ମାଇପେ କପାଳରେ ଟୋପି ଘେନନ୍ତି । ଖଇର ପାଣି ଉପୁମ କରି ଘାଆ ଧୋଇଲେ ଘାଆରୁ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଛାଡ଼େ ଓ ଘାଆ ଚଞ୍ଚଳ ଶୁଖିଯାଏ । ଘାଆରେ ଖଇର ଚୂନା ପକାଇଲେ ଘାଆ ଚଞ୍ଚଳ ଶୁଖେ ଓ ଖଇରକୁ ଚୂନା କରି କାଦୁଆ କରି କଅ ଓ କେତକୀ ପାଖୁଡ଼ାରେ ଭରି ଶୁଖାଇଲେ ସୁବାସ ଖଇର ହୁଏ । ଏପରି ଖଇରକୁ କଅ ଖଇର ବା କେତକୀ ଖଇର କହନ୍ତି । ଖଇର ମଧ୍ୟ ଔଷଧରେ ଲାଗେ—ପାନରେ ଖଇର ଥିବାରୁ ପାଟି ଓ ଦାନ୍ତ ଲାଲ ହୁଏ; ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରମତରେ ଏହା ଶୀତଗୁଣ, ଦନ୍ତର ହିତକର ଓ ଭକ୍ତିକଷାୟରସ । ଏହା କଣ୍ଡ, କାଶ, ଅରୁଚି, ମେଦୋଦୋଷ, କ୍ରିମି, ପ୍ରମେହ, ଜ୍ୱର, ବ୍ରଣ, ଶ୍ୱିତ୍ର, ଶୋଥ, ଆମଦୋଷ, ପିତ୍ତ, ରକ୍ତ-ଦୋଷ, ପାଣ୍ଡୁ, କୁଷ୍ଠ, କଫ, ଅଗ୍ନିମାନ୍ୟ, ଅତିସାର ଓ ପ୍ରଦରନାଶକ ।]

ଖଇରଖାଇ—ଦେ. ବି. (ଭୁଲ. ଚୂନଖାଇ)—ପାନଖୁଆଳମାନଙ୍କର ଖଇର ରଖିବାର ପାତ୍ର—
Khairakhāi
A vessel for holding catechu.

ଖଇରଚୂଳ—ଦେ. ବି—ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ—
Khairachūla
A kind of sweetmeat.

ଖଇରଟୋପି—ଦେ. ବି—ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ କପାଳରେ ଯେଉଁ ଖଇରର ଟୋପା ଘେନନ୍ତି—The tips or points (black) worn by females on the brow.
Khairaṭopi

ଖଇରା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଖଦିର)—
Khairā
ଖୟରା
ଖୈରା

୧ । ଖଦିର ବା ଖଇରରଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ—
1. Sepia coloured.

୨ । ଧଳା ଓ କଳାମିଶା ପାଣ୍ଡୁର—2. Grey.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି.—ଖଦିର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଜାତିବିଶେଷ—
A caste manufacturing Catechu.

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ଭୁ. ବ. ଖୟରା)—ଏକପ୍ରକାର ମଧୁରମାଛ; ମାକେଲମାଛ—
A species of fresh wate-rfish.

ଖଇରାତ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଖୈରାତ)—୧ । ଦାନ—
Khairāta
ଖୟରାତ
ଖୈରାତ
1. Charity; gift.

୨ । ଏକକାଳୀନ ଏବଂ ଚିରସ୍ଥାୟୀ ଦାନ—
2. Temporary and permanent gifts.

୩ । ପୁଣ୍ୟକର୍ମ—3. Pious act.

ଖଇରାତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଆ. ଖୈରାତ)—ଦାନ କରିବା—
Khairāta karibā
ଖୟରାତକରା
ଖୈରାତକରନା
To bestow on charity or alms.

ଖଇରାତଖଞ୍ଜା—ଦେ. ବି—ଦାନପାଇଁ ଯାହା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବା ଖଞ୍ଜା ହୋଇଥାଏ—An endowment for charity.
Khairātakhañjā

ଖଇରାତ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଇରାତ କରିବା (ଦେଖ).
Khairāta debā
ଖୟରାତଦେଓୟା
ଖୈରାତ କରଦେନା
Khairāta karibā (See)

ଖଇରାତ ବାଯ୍ୟାପ୍ତି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖଏରାତ୍ + ବଯେସ୍ୱାପ୍ତଂ) —
Khairāta bājyāpti
ଯେଉଁ ଜମି ପୂର୍ବେ ରାଜାମାନେ ଚିରକାଳ ପାଇଁ ନିଷ୍କରରୂପେ ଦାନ ନିମିତ୍ତ ଖଞ୍ଜା କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଇଂରାଜଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ କେତେକ କାରଣରୁ ଯେଉଁ ବୃତ୍ତିମାନ ବାଯ୍ୟାପ୍ତି କରି ତହିଁ ଉପରେ କର ବସାଇ ଅଛନ୍ତି—Resumed revenue free charitable tenure originally granted as revenue-free for purpose of charity by the old Rājās of Orissa and Moghuls and Marhattas but resumed by the British Government.

ଖଇରାତ ବାହେଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖୈରାତ ବାହେଲ୍)—ଯେଉଁ ଭୂମିକୁ ପୂର୍ବରୁ କୌଣସି ରାଜା ଖଇରାତ ବା ସଦାବ୍ରତରେ ଖଞ୍ଜି ସନନ ଦେଇଥିବାରୁ ଇଂରାଜ-ସରକାର ତାହା ଉପରେ ଭୂ-ରାଜସ୍ୱ ବସାଇ ନାହାନ୍ତି—
Khairāta bāhel
Tenure originally granted for charitable

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୂଳତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସାଧାରଣତଃ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଥୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବତ୍ ଦେଖିବେ ।

purposes by a grantor or Rājā and held revenue-free in perpetuity and confirmed as revenue-free by the British Government.

ଖଇରାତ ଲାଖରାଜି ବାହେଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—
Khairāta lākharāji bāhel — ଖଇରାତ ବାହେଲ୍ (ଦେଖ)
Khairāta bāhel (See)

ଖଇରାତି—ବୈଦେ. ବିଣ—ଖଇରାତ ହୋଇଥିବା; ଦତ୍ତ—
Khairāti — Given as charity.
ଖୟରାତି ବି—ଦାନ—Charity.
ଖୈରାତି

ଖଇରାତିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ଆ. ଖଇରାତି)—
Khairātiā ୧ । ଦତ୍ତ ହୋଇଥିବା; ଦାନ ସକାଶେ ଖଞ୍ଜା ହୋଇଥିବା—1. Assigned for the purposes of charity.
୨ । ଯେ ଖଇରାତ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ—
2. Depending on charity.
୩ । ମାଗଣା ମିଳିବା—
3. Received without payment (i. e. as a gift.)

ଖଇରାତି ମଠ—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ମଠ ଖଇରାତ ସମ୍ପତ୍ତିର ଆୟରେ ଚଳୁଛି—
Khairāti matha
ଖୟରାତିମଠ 1. A matha or religious institution which is conducted from the income of gift properties.
ଖୈରାତିମଠ
୨ । ଯେଉଁ ମଠରେ ଅତିଥି ଅଭ୍ୟାଗତମାନଙ୍କୁ ଖଇରାତ ଦିଆଯାଏ—
2. A matha in which charitable gifts or alms are given away.

ଖଇରି—ଦେ. ବି—ଘଡ଼ାଳାଙ୍ଗପ୍ ବର୍ଣ୍ଣାୟୁଃ ଶାକବିଶେଷ—
Khairi A kind of kitchen herb; Papulia Stropurpurea.
[ବି—ଏହାର ପତ୍ର ଅଣ୍ଡମୁଖୀ, ସରୁଳ ଓ ଅଣ୍ଡାକାର; ଶାଖା ତ୍ରିଧା ବିଭକ୍ତ—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ।]

ଖଇରି ଖପରା ବଇରିବା—ଦେ. ବି—ଅତି ଗରିବ ଅବସ୍ଥା; ସର୍ବନାଶ ଅବସ୍ଥା; ଅଇରି ଖପରା ବଇରିବା—
Khairi khaparā bairibā A destitute condition.
ଦେ. ବିଣ—ଯାହା ଘରେ ବାସି ଓଳକୁ ଦାଳା ନଥାଏ; ଯାହା ଘରେ ଖଣ୍ଡେ ଖପରା (ଭୋଜନ ପାତ୍ର) ସୁଦ୍ଧା ନ ଥାଏ;ଅତି ଗରିବ—(a person) Who has got nothing (not even a broken earthen pot) in his house; very poor.

ଖଇରିଚୂଳ—ଦେ. ବି—ଖଇରଚୂଳ (ଦେଖ)
Khairichūla Khairachūla (See)

ଖଇରି ମଇରି ହାକୁଟି—ଦେ. ବି—ଖଇରି ହାକୁଟି (ଦେଖ)
Khairi mairi hākuṭi Khairi hākuṭi (See)

ଖଇରି ହାକୁଟି—ଦେ. ବି—ଅଜୀର୍ଣ୍ଣଜନିତ ଆମ୍ଳିକ ହାକୁଟି—
Khairi hākuṭi Acidish belching due to indigestion.
ଅମ୍ଳଢେକୁର
ଅମ୍ଳୋଦ୍‌ଗାର

ଖଇଶ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବୃକ୍ଷବିଶେଷ (ଏଥିର ପତ୍ରରେ ଛତୁ ବନ୍ଧା ଯାଏ)—
Khaiśa A kind of tree.

ଖଇ ହାକୁଟି—ଦେ. ବି—ଖଇରି ହାକୁଟି (ଦେଖ)
Khai hākuṭi Khairi hākuṭi (See)

ଖଉଦିବା—ଦେ. ବି—ଖେଉଦିବା (ଦେଖ)
Khaudibā Kheudibā (See)

ଖଉରିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ରୁକ୍ଷ, ବର୍ଣ୍ଣବିପର୍ଯ୍ୟୟ)—
Khauriā ନୁଖୁରା; ରୁକ୍ଷ; ତୈଳବିହୀନ—
Looking scabby; not having been anointed with oil; scabrous.

ଖଉରି ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଳକ ବାଳିକାମାନେ ବିପଥଗାମୀ ହେବା—
Khauri khāibā To run astray (said of children).

ଖଉରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଷୌର)—ଷୌର କରିବା—
Khauribā To shave.

ଲାଜ ନ ଥାଏ ଯେଉଁ ମୂର୍ଖର
ଭଣ୍ଡାର ନ ଥାଏ ଖଉରିବାକୁ—ଉଗ ।

ଖଏଁଡ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—
Khaeñrd ନଦୀଅଦିର କୂଳ—
Bank of a stream or river.

ଖଏଁଡ୍‌କା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖଡ଼ିକା—
Khaeñrdkā The back-bone of a cocoanut or palm leaf.

ଖଏଚା—ପ୍ରା. ବି ଓ ବିଣ—ଖଇଚା (ଦେଖ)—
Khaechā Khaichā (See)

ଖଏତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କ୍ଷତ)—
Khaet ୧ । କ୍ଷତି— 1. Loss; damage.
୨ । ଅନିଷ୍ଟ—2. Mischief.

ଖଏନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଖନି)—
Khaen ୧ । ଖଣି—1. Mine.
୨ । ଖଏତ୍ (ଦେଖ)
2. Khaet (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	●	ନ୍ଦ

୩ । ଖଇନ୍ (ଦେଖ)—
3. Khain (See)

ଖଏରଖା—ଦେ. ବିଣ. (ଆ. ଖୈର୍‌ଖାହ; ଖୈର୍ = ଆଚ୍ଛା; ଭଲ)—
Khaerkhā ୧ । ଶୁଭାକାଙ୍କ୍ଷୀ—1. Well-wisher.
ଖୟରଖାଁ ୨ । ବଡ଼ ଲୋକଙ୍କ ମୁଖନିଃସୃତ ସବୁ କଥାରେ ଯେ
ଖୟରଖାଁ 'ଆଚ୍ଛା' 'ଆଚ୍ଛା' ବା 'ହଁ ହଁ' ମାରେ, ଯେ ସବୁ
କଥାରେ 'ହାଁ ଜୀ' 'ହାଁ ଜୀ' କରେ—
2. Toady; hanger-on.

ଖଏରା—ଦେ. ବିଣ—ଖଇରା (ଦେଖ)
Khaerā Khairā (See)

ଖଁ ଖଁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ-(ଭୁଲ. ସଂ. ଖକ୍‌ଖ ଧାତୁ = ହସିବା)—
Khañ khañ ମୃଦୁ କାଶଜନିତ କଣ୍ଠ ଧ୍ୱନି—
ଖକ, ଖକଖକ Continuous sound of
ଖରଖର coughing.

[ଦ୍ର—ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି କାଶିବା ଓ ଖେଙ୍କିବା ବିଷୟକୁ ଲକ୍ଷ କରି ଅନୁକରଣ ଅବ୍ୟୟ ରୂପେ ଖଁ ଖଁ, ଖଁ ଖାଁ, ଖୁଁ ଖୁଁ, ଖେଁ ଖେଁ, ଖୋଁ ଖୋଁ, ଖେଁ ଖାଁ, ଖୁଁ ଖାଁ, ଖୋଁ ଖାଁ ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦମାନ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଖଁ ଖଁ ଶବ୍ଦ ଖୁଁ ଖୁଁ ଅପେକ୍ଷା ଉଚ୍ଚତର ।]

ଖଁ ଖଁ କାଶ—ଦେ. ବି—ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କାଶ—(ଏ କାଶ ସହଜରେ ଛାଡ଼େ
Khañ khañ kāsa ନାହିଁ)—
ଖକଖୁକାନି Slight and continuous
ଖୋଁ ଖୋଁ coughing.

(ଯଥା—ଖଁ ଖଁ କାଶ, ଖର ନିଶ୍ୱାସ, ସଖି ଗୋ ମନ ଏ—ଚଉ ।)

ଖଁଡ଼୍ ମଧୁର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—
Khañd madhura ଖଣ୍ଡ ମଧୁର (ଦେଖ)
Khanda madhura (See)

ଖଁଡ଼ାବହିରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବମ୍ବି ମାଛ—
Khañdābahirā A kind of fish.

ଖଁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—
Khañdi ୧ । ନଦୀ ଆଦିର କୂଳ—
1. Bank of river.
୨ । ଗଭୀର ଗର୍ତ୍ତର ଫନ—
2. The edge of a deep pit.

ଖକ୍‌ଶା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି— ଖକ୍‌ଶି (ଦେଖ)
Khakśā Khakśi (See)

ଖକ୍‌ଶି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଗଡ଼ଶା ମାଛ—
Khakśi A kind of fresh-water fish living in muddy tanks.

ଖକ୍‌ଶୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. ଖକ୍ଷଟ = କର୍କଶ, ଦୃଢ଼)—
Khakśo ଖରାପ—Rotten.

ଖକାମିନୀ—ସଂ. ବି. (ଖ + କାମ ଧାତୁ + ଇନ୍ + ଈ)—
Khakāminī ୧ । ମାଈ ଶଙ୍ଖଚିଲ—1. The female of the Faleo Cheela bird. (M.W.)
୨ । ଦୁର୍ଗା—2. Goddess Durgā. (M. W.)

ଖକୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାଳକବାଳିକାମାନଙ୍କର କ୍ରୀଡ଼ା-
Khako ବିଶେଷ—A game of children.

ଖକ୍ର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କୁକ୍ର (ଦେଖ)
Khakra Kukra (See)

ଖଖ୍‌ରୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୋଟର)—
Khakhro ବୃକ୍ଷ କୋଟର—The hollow of a tree.

ଖଗ୍‌ଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖଗଲା; ଗଳାର ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—
Khaglā A kind of necklace.

ଖଗ୍‌ସା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖକ୍‌ସା (ଦେଖ)
Khagsā Khaksā (See)

ଖଗ—ସଂ. ବିଣ. (ଖ = ଆକାଶ + ଗମ୍ ଧାତୁ = ଯିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Khaga ଆକାଶରେ—Moving in the sky.
ସଂ. ବି—୧ । ବିହଙ୍ଗ; ପକ୍ଷୀ—1. Bird.
୨ । ବାଣ—2. Arrow.
୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—3. The sun.
୪ । ମେଘ—4. Cloud.
୫ । ଦେବତା—5. Gods of the Hindus.
୬ । ଶଲଭ; ଟିଡ଼ିଦା—6. Locust; grass-hopper.
୭ । ବାୟୁ—7. Wind.
୮ । ଗ୍ରହ—8. Planet.
୯ । ଗନ୍ଧର୍ବ—9. A clan of heavenly choristers.
୧୦ । ଚନ୍ଦ୍ରମା—10. The moon.
୧୧ । ପକ୍ଷଯୁକ୍ତ କୀଟ—
11. An airmoving insect. (M. W.)
ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଡ୍ଗ)—କୁମ୍ଭୀରର ଖଡ୍ଗ ପରି ହୋଇଥିବା
ଜନ୍ତୁର ଚଟକା ଓ ଲମ୍ବ ଲାଞ୍ଜ—
The saw-like tail of an alligator.

ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ବାଣ ଚଢ଼େ, ଖଗମୁଣ୍ଡ ବେଗା ମତେ । ଶିଶୁଗୀତ ।

[ଦ୍ର—ଏହି ଖଗ କୁମ୍ଭୀରକୁ ପଦାଇବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ; ଏହାକୁ କୁମ୍ଭୀର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜନ୍ତୁ ଉପରେ ପିଟି ଦେଇ ଜନ୍ତୁକୁ ପାଣି-ଉପରକୁ ଛାଡ଼ି ଦିଏ ।]

ଖଗଆସନ—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଖଗାସନ; ଖଗ ଅର୍ଥାତ୍ ଖଗରାଜ ବା
Khagaāsana ଗରୁଡ଼,ଆସନ ଅର୍ଥାତ୍ ବସିବାର ସ୍ଥାନ ଯାହାଙ୍କର)-
ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu who rides on the bird Garurda.

ଖଗ ଆସନ ଖଗ ପତ
ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସରସ୍ୱତୀ । କଳସମ ଦାଶ. କମଳଲୋଚନ ବରଜେଶ । ।

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗନା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣ୍ଟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଯୋଗାସନବିଶେଷ—2. A posture in Jōga.

ଖଗ ଅସଙ୍ଗରେ ସେତୁ ରଚିଲ
ସୁବର୍ଣ୍ଣମାଳା ଜପ କରିଲ । ପ୍ରାଚୀ—ପରବେଗୀତା ।

ଖଗଚର—ସଂ. ବି. (ଖଗ=ପକ୍ଷୀ+ଚର ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା; ବୁଲିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ ଯେ ଖଗପତିବାହାନରେ ଗମନାଗମନ କରନ୍ତି)—ବିଷ୍ଣୁ—Bishṇu.
Khagachara

ଖଗଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ସଂ. ଖଗୋଡ଼; ଭୁଲ ବ. ଖାଗଡ଼ା)—ଇଙ୍କଡ଼; କାଣ୍ଡଶର ତୃଣ—A kind of reed
Khagarḍā Saccharum Spontaneum.

ଖଗପତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ତ ; ଖଗ+ପତି)—୧ । ଗରୁଡ଼ (ଏ ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରାଜା)—
Khagapati
1. Garurḍa, the king of birds who is said to carry Bishṇu on his back.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. The sun.

ଖଗ ପିଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(କୁମ୍ଭୀର) ତା ଲାଞ୍ଜକୁ ପିଟି ଦେବା—
Khaga piṭibā (of a crocodile) To strike (an animal on the bank) with its tail.

[ଦ୍ର—ପାଣିକୂଳରୁ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ମନୁଷ୍ୟ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଜନ୍ତୁ ଥିଲେ କୁମ୍ଭୀର ତା ଖଗକୁ ସେ ଜନ୍ତୁ ଉପରେ ଏପରି ଜୋରରେ ପିଟି ଦିଏ ଯେ ସେ ଜୀବଟି ସେହି ଆଘାତରେ ପାଣିରେ ପଡ଼େ ଓ କୁମ୍ଭୀର ସେ ଜନ୍ତୁକୁ ଧରି ଖାଏ ।]

ଖଗବଧୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଗ=ପକ୍ଷୀ+ବଧ, ଯେ ପକ୍ଷୀ ବଧ କରେ)—ଶିକରି; ଚଢ଼େଇମାରୁ—A fowler.
Khagabadhī

ଖଗବଧୀର ପ୍ରାସ୍ତେ ହୋଇ
ପିଣ୍ଡ ଜହାଡ଼େ ଅସ୍ଥା ଥାଇ । ରୂପକ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଖଗବଲିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବଡ଼ ବଲିଆକୁକୁର—
Khagabaliā A large breed of wild dogs.

[ଦ୍ର—ଏହା ଦେହ ଧଳା-ପାଣ୍ଡୁରା, ଏ ବଲୁଆଠାରୁ ବଡ଼ ।]

ଖଗବହ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଗ+ବହ ଧାତୁ; ଖଗବାହନ)—
Khagabaha ନାରାୟଣ; ବିଷ୍ଣୁ—Bishṇu.

ବୋଲେ ହେ ଖଗବହ ପକ୍ଷୀ ଥିବ
ନିଶ୍ଚେଷରେ ତେଜ ଚକ୍ର ସମ୍ଭବ । ଉଷ୍ଣ. ଦୈତ୍ୟସଂହାର ।

ଖଗବୁଲାଇବାକୁ ଥାନ ନ ଥିବା—ଦେ. ବି—ଖଗ ବୁଲିବାକୁ ଥାନ ନ ହେବା (ଦେଖ)
Khagabulāibāku thāna na thibā Khaga bulibāku thāna na hebā (See)

ଖଗବୁଲିବାକୁ ଥାନ ନ ହେବା—ଦେ. ବି.—(କୁମ୍ଭୀରକୁ ଲକ୍ଷ କରି)—
Khagabulibāku thāna na hebā ୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଚଳ-ପ୍ରଚଳ ହେବା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ନ ଥିବା—
1. (figurative) The state of having no sufficient scope to move about freely.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମନ ଇଚ୍ଛା ବ୍ୟୟ କରିବାକୁ ଅର୍ଥର ଅଟାଟନ ହେବା—2. (figurative) The state of not having enough money to spend.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିଜର ମନ ମୁତାବକ କାମ କରିବାକୁ ସୁବିଧା ନ ମିଳିବା—3. (figurative) Want of opportunities to do as one likes.

[ଦ୍ର—କୁମ୍ଭୀରର ଶରୀର ଅପେକ୍ଷା ଖଗଟି ବଡ଼ ଥିବାରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଆସ୍ପୃଳନର ଜଳ ନ ହେଲେ କୁମ୍ଭୀର ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ ପହଁରି ପାରେ ନାହିଁ ବମ୍ବା ଜୀବଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ କରି ଖଗକୁ ପିଟିବା ପାଇଁ ସୁବିଧା ପାଏ-ନାହିଁ ।]

ଖଗରାଜ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ତ; ଖଗ+ରାଜା)—ଖଗପତି (ଦେଖ)
Khagarāja Khagapati (See).

ଖଗଲା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଶ.—ହସୁରା—
Khagalā Addicted to laughter.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଗଳାର ହଂସୁଲି ପରି ଅଳଙ୍କାର-ବିଶେଷ (ଗୋପୀନାଥ ନନ)—A silver ornament worn round the neck.

ଖଗସା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଗଡ଼ଶାମାଛ—
Khagasā A small fresh-water fish living in muddy tanks.

ଖଗା—ଦେ. ବିଶ.—ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ—
Khagā Stupid; not intelligent.
ଖଗା ମୂର୍ଖ ଦେ.ବି.—ଯେଉଁ ଛାତ୍ର ଭଲରୂପେ ପଢ଼ା କରେ ନାହିଁ—
ଗାଡ଼ଦି A dunce; a dullard; blockhead.

ଖଗାନ୍ତକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ତ; ଖଗ+ଅନ୍ତକ)—ବାଜପକ୍ଷୀ; ଶ୍ୟେନ-ପକ୍ଷୀ—Falcon; hawk.
Khagāntaka

ଖଗାବଗା—ଦେ. ବିଶ.—୧ । ନୀଚ—
Khagābagā 1. Mean.
୨ । ମନ୍ଦ—2. Bad.
୩ । ନିକୃଷ୍ଟ—3. Inferior.
୪ । ଘୃଣିତ—4. Contemptible.
୫ । ମୂର୍ଖ (ଛାତ୍ର)—5. Dunce (student).

ଖଗାସନ—ସଂ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଖଗ+ଆସନ)—୧ । ଉଦୟଗିରି—
Khagāsana 1. The name of the mountain from which the sun is said to rise.
୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishṇu.

ଖଗାସନ ସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି.—୧ । ବୃକ୍ଷର କୋଟର—
Khagāsana sthāna 1. The hollow of a tree.
୨ । ପକ୍ଷୀର ବସା—2. Bird's nest.

ଖଗେନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ତ; ଖଗ+ଇନ୍ଦ୍ର=ପତି; ଅଧୀଶ୍ୱର)—
Khagendra ଖଗପତି (ଦେଖ)
Khagapati (See)

ଖଗେଶ୍ୱର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ତ; ଖଗ+ଈଶ୍ୱର)—ଖଗପତି (ଦେଖ)
Khageśwara Khagapati (See).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍ଥ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ତ

ଖଗୋଳ—ସଂ. ବି.—(ଖ=ଆକାଶ+ଗୋଳ=ମଣ୍ଡଳ)—୧ । ଆକାଶ-
Khagola ମଣ୍ଡଳ—1. The celestial sphere.
(ଭୂଗୋଳ—ବିପରୀତ) ୨ । ଆକାଶମଣ୍ଡଳରେ କଳ୍ପିତ ସୌରଜଗତ-
2. The solar system.
୩ । ଆକାଶର ପ୍ରତିରୂପକ କୃତ୍ରିମ ଗୋଳକ—
3. The celestial globe.

ଖଗୋଳକ—ସଂ. ବି. (ଖଗୋଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଖଗୋଳ (ଦେଖ)
Khagolaka Khagola (See)
(ଭୂଗୋଳକ—ବିପରୀତ)

ଖଗୋଳବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ଖଗୋଳ+ବିଦ୍ୟା)—ଗଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷ—
Khagolabidyā Astronomy.

ଖଗ୍ଗଡ଼—ସଂ. ବି.—(ଏହି ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ଅବଶ୍ୟ ଗଞ୍ଜାମରେ ଚଳେ; ଭୁଲ
Khaggarda ବ. ଖାଗଡ଼ା)—୧ । ଇକ୍ଷୁଡ଼; କାଣ୍ଡଶର ତୃଣ—
Saccharum Spontaneum (reed).

ଖଙ୍କର—ସଂ. ବି.—୧ । ଚୂର୍ଣ୍ଣକୁନ୍ତଳ—
Khaṅkara 1. A ringlet of hair; a curl of hair.
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଗଞ୍ଜାମରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚଳୁଅଛି ।]
୨ । କେଶ୍‌ଏ ବାଳ—2. A lock of hair. (M. W)

ଖଙ୍କା—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. କଙ୍କ; କଙ୍କାଳ)—୧ । ଶୂନ୍ୟ—
Khaṅkā 1. Empty.
ଖାଁକା ୨ । ଭୁଜା; ଫମ୍ପା—
ଖୁଲା ଖଲ 2. Hollow.
୩ । ଭୋକଲା—3. Empty-bellied.
୪ । ଅର୍ଥଶୂନ୍ୟ; ଧନହୀନ—
4. Penniless; empty handed.

ଖଙ୍କା କରିବା (ପେଟକୁ)—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ପେଟକୁ ଖାଙ୍କିବା; (ପେଟକୁ)
Khaṅkā karibā ଖାଲୁଆ କରିବା; ସଙ୍କୁଚିତ କରିବା—
ଖାଁକାକରା 1. To draw the belly inside so as it looks
ଖଲାନା like a hollow.
୨ । ଖାଲି କରିଦେବା—2. To empty.

ଖଙ୍କାର—ଦେ. ବି. (ଖଟ=ଖଙ୍କାର; କିମ୍ବା କାଶିବା ସମୟର ଖଁ ଖଁ
Khaṅkāra ଶବ୍ଦରୁ; ଭୁଲ ସଂ. କ୍ଷୟୂକାର)—
ଖାକାର କଫ ମିଶ୍ରିତ ଗାଢ଼ ଶ୍ଳେଷ; କାଶିଲାବେଳେ ଗଳାରୁ
ଖଗମ; ଖଖାର ଯେଉଁ ଗାଢ଼ କ୍ଲେଦ ବାହାରେ—
Sputum; phlegm spittle.
ସେ ଋଷିଙ୍କ ମୁଣ୍ଡେ ଖଙ୍କାର ପକାଇଲା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଖଙ୍କାର କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ପକାଇ ଥିବା ଶ୍ଳେଷ ଖଙ୍କାରକୁ
Khaṅkārakārḍhibā ଭୂମିରୁ ଉଠାଇ ନେଇ ଉକ୍ତ ସ୍ଥାନକୁ
ପରିଷ୍କାର କରିବା—To throw away or cleanse
the spittle thrown by another man in
a place.
[ଦ୍ର—ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ତୁଚ୍ଛକାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଗଣ୍ୟ । ଖାଲି ଭୃତ୍ୟ ଛଡ଼ା ଏ କାର୍ଯ୍ୟ ଅନ୍ୟ କେହି କରେ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ "ମୁଁ ତୁମ୍ଭର ଖଙ୍କାର କାଢ଼ିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି"ର ଅର୍ଥ ମୁଁ ତୁମ୍ଭର ମାତଭମ ଘୃଣ୍ୟ ଦାସତ୍ୱ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି ।]

ଖଙ୍କାରଖା—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଖଣ୍ଡିକାଶ କାଶିବାଦ୍ୱାରା
Khaṅkārakhā ଗଳାର କାନ୍ଥରେ ଲାଗିଥିବା କଫକୁ ପରିଷ୍କାର
ଖାଖାରୀ କରିବା; ଗଳା ମଧ୍ୟରେ ବସିଥିବା ଖଙ୍କାର ବା
ଖଖରାହଟ କଫର ସ୍ତରକୁ ଗଳାଧଃକରଣ କରି ଗଳାକୁ
ପରିଷ୍କାର ରଖିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେଉଁ ଖଣ୍ଡିକାଶ
କାଶେ—1. Hawking; clearing the wall
of the throat of its layer of phlegm by
coughing.
[ଦ୍ର—ଗଳାର କାନ୍ଥରେ କଫର ସ୍ତର ବସିଗଲେ ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ୱର ପରିଷ୍କାର ଶୁଣାଯାଏ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ସ୍ପଷ୍ଟ ବା ଉଚ୍ଚତର ସ୍ୱରରେ କଥା କହିବା ପାଇଁ ଲୋକେ ଖଣ୍ଡିକାଶ କାଶି ଉକ୍ତ ଖଙ୍କାର-ସ୍ତରକୁ ଗଳାଧଃକରଣ କରନ୍ତି ଏବଂ ବେଳେ ବେଳେ ତାହା ପାଟିକାଟେ ବାହାରକୁ ବାହାର କରି ପକାନ୍ତି ।]
୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସାବଧାନ କରିବା କିମ୍ବା ଆପଣାର ଉପସ୍ଥିତି ଅନ୍ୟକୁ ଜଣାଇବା ପାଇଁ ସମୟେ ସମୟେ ମନୁଷ୍ୟ ଗଳାରୁ ଖଙ୍କାର ପରିଷ୍କାର କରିବା ପରି କରିବା ଶବ୍ଦ—
2. The sound of clearing the throat
produced by a person to make his
presence known to others.

ଖଙ୍କାରଖା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗଳାର କାନ୍ଥି ଦେହରେ ଲାଗିଥିବା
Khaṅkārakhā māribā ଖଙ୍କାରର ସ୍ତରକୁ ପେଟମଧ୍ୟକୁ ନେବା
ଖାଖାରି ଦେଓୟା ପାଇଁ ଖଣ୍ଡିକାଶ କାଶିବା—To clear the
ଖଖାରନା throat of the accumulated layer of
sputum by coughing; to make a
hawking sound.

ଖଙ୍କାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗଳଧ୍ୱନିପୂର୍ବକ କାଶି କରି ଗଳା ମଧ୍ୟସ୍ଥ
Khaṅkāribā ଖଙ୍କାରକୁ ପାଟିରୁ କାଢ଼ିବା—1. To throw
ଖାଖାରି ଦେଓୟା out spittle after coughing; to hawk.
ଖଖାରନା ୨ । କାଶିବା ପରି ଗଳଧ୍ୱନି କରିବା—
2. To clear the throat as by coughing.
୩ । ଖଙ୍କା କରିବା (ଦେଖ)
3. Khaṅkā karibā (See)

ଖଙ୍କାଳ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କଙ୍କାଳ)—ଖାଲି ହେବା ହେତୁରୁ ପେଟର
Khaṅkāla ଉପର ଚମ ଭିତରେ ପଶିଯାଇ କୋରଡ଼ି ପରି
ଖୁଖଳା ଦିଶୁଥିବା (ଉଦର)—(belly) Hollowed
towards the back owing to its being
empty of food.
ଖଙ୍କାଳ ପେଟ ତାର ପିଠିକୁ ଲାଗିଛି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅନ୍ତ ।

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଶବ୍ଦର ପୃଷ୍ଠରେ ସ୍ୱରର ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ଟି ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ପଥାଏଗେ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବସାଇ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇଁ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅଁ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂଁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗଣା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼ୁ' ଦେଖିବେ ।

ଖଙ୍କାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଖଙ୍କାଳ (ଦେଖ)
Khaṅkāliā Khaṅkāla (See)

ଖଙ୍କାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଙ୍କା କରିବା (ଦେଖ)
Khaṅkālibā Khaṅkā karibā (See)

ଖଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଙ୍କା କରିବା (ଦେଖ)
Khaṅkibā Khaṅkā karibā (See)

ଖଙ୍କେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଙ୍କା କରିବା (ଦେଖ)
Khaṅkeibā Khaṅkā karibā (See)

ଖଙ୍କାଳ—ପ୍ରା. ବିଣ—ଖଙ୍କାଳ (ଦେଖ)
Khaṅkhāla Khaṅkāla (See)

ଖଙ୍ଗାଳ ପେଟ ଭାବ ପିଟିବ ସଜିଛ । କୃଷ୍ଣସଂହି. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଖଙ୍କାଳିଆ—ପ୍ରା. ବିଣ—ଖଙ୍କାଳ (ଦେଖ)
Khaṅkhāliā Khaṅkāla (See)

ସଂ. ବି—ଖଡ୍ଗ—Sword. (M. W.)

ଖଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—୧ । ଅଭିମାନ—1. Secret displeasure.
Khaṅga ୨ । ମନୋଦୁଃଖ—2. Displeasure.

ତଥାରଲେ ପିତା କଥାକୁ କରି ଖଙ୍ଗ
କହୁଅଛୁ କଥା ଦୁ ଭାବେ ଧରି ରଙ୍ଗ । କୃଷ୍ଣସଂହି. ମହାଭାରତ ଉଦ୍ୟୋଗ ।

୩ । କୌଣସି ଭଲ ଅର୍ଥରେ କଥା କହିଲେ ତାହାକୁ ମନ୍ଦ ଅର୍ଥରେ ବୁଝିବା—3. Misunderstanding of any person's meaning.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅଭିମାନଯୁକ୍ତ—
1. Mentally displeased.
୨ । ଦୁଃଖିତ—2. Displeased; sorry.
୩ । ଅଭିମାନିଆ—3. Prone to take offence.

ଖଙ୍ଗ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କଥାକୁ ଭଲ ଅର୍ଥରେ କହିଲେ
Khaṅga karibā ମନ୍ଦ ଅର୍ଥରେ ଗ୍ରହଣ କରିବା—
1. To misunderstand a thing; to take offence at small things.

ତଥାରଲେ ପିତା କଥାକୁ କରି ଖଙ୍ଗ
କହୁଅଛୁ କଥା ଧରି ଭାବେ ରଙ୍ଗ । କୃଷ୍ଣସଂହି. ମହାଭାରତ ଉଦ୍ୟୋଗ ।

୨ । ଦୁଃଖିତ ହେବା—2. To be displeased or sorry.

ଏ କାହାରେ ହ କୋଡ଼ି ସହସ୍ର ତୁରଙ୍ଗ
ସେ ଦ୍ରବ୍ୟ କହିବାରେ ମନ କଲେ ଖଙ୍ଗ । କୃଷ୍ଣସଂହି. ମହାଭାରତ ।

ଖଙ୍ଗ ଘେନିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଙ୍ଗ କରିବା (ଦେଖ)
Khaṅga gheniba Khaṅga karibā (See)

ଖଙ୍ଗଟ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ.—ଖଙ୍ଗ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Khaṅgaṭa (etc) Khaṅga etc. (See)

ଖଙ୍ଗଟିଆ—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଯେ ଭଲ କଥାକୁ ମନ୍ଦ ଅର୍ଥରେ ଗ୍ରହଣ
Khaṅgaṭiā କରେ—1. One who misunderstands a thing.
୨ । ଅଭିମାନିଆ—2. Prone to take offence at small things

ଖଙ୍ଗଣା—ସଂ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଘଣ୍ଟିର ଝୁଣ୍ଟ ଝୁଣ୍ଟ ଶବ୍ଦ—
Khaṅgaṇā The twinkling sound of a bell(Wilson)

ଖଙ୍ଗ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଙ୍ଗ କରିବା (ଦେଖ)
Khaṅga paibā Khaṅga karibā (See)

ଖଙ୍ଗ ବୁଝିବା—ଦେ.କ୍ରି.—ଖଙ୍ଗ କରିବା (ଦେଖ)
Khaṅga bujhibā Khaṅga karibā (See)

ଖଙ୍ଗର—ପ୍ରାଦେ. (ସ୍ୱିଦ୍‌ଭୂମ)—ଗାତ; ଗର୍ତ୍ତ—
Khaṅgara Hole; pit.

ଖଙ୍ଗସ (ଇତ୍ୟାଦି) ଦେ. ବି.—ଖଙ୍ଗ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Khaṅgasa (etc.) Khaṅga etc. (See)

ଖଙ୍ଗସିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଖଙ୍ଗଟିଆ (ଦେଖ)
Khaṅgasiā Khaṅgaṭiā (See)

ଖଙ୍ଗ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଖଙ୍ଗ କରିବା (ଦେଖ)
Khaṅga hebā Khaṅga karibā (See)

ଖଙ୍ଗା—ଦେ. ବି.—ଖଇଙ୍ଗା (ଦେଖ)
Khaṅgā Khaiṅgā (See)

ଖଙ୍ଗିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ନ୍ୟୂନ ହେବା; କମ୍ ହେବା—
Khaṅgibā To become deficient.
(ଯଥା—ଗଣତିରେ ଦଶ ଟଙ୍କା ଖଙ୍ଗିଲା)

ଖଙ୍ଗୋଟ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ.—ଖଙ୍ଗ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Khaṅgoṭa etc. Khaṅga etc. (See)

ଖଙ୍ଗୋଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଖଙ୍ଗଟିଆ (ଦେଖ)
Khaṅgoṭiā Khaṅgaṭiā (See)

ଖଙ୍ଗୋସ (ଇତ୍ୟାଦି) ଦେ.—ଖଙ୍ଗ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Khaṅgosa (etc) Khaṅga. etc. (See)

ଖଙ୍ଗୋସିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଖଙ୍ଗସିଆ (ଦେଖ)
Khaṅgosiā Khaṅgasiā (See)

ଖଚ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ବାହାରକୁ ବାହାରିବା—
Khach (root) 2. To come forth; to project.
୨ । ଉଦିତ ହେବା; ଦେଖା ଦେବା—2. To appear.
୩ । ଶୁଦ୍ଧ କରିବା—3. To purify.
୪ । ପୁନର୍ବାର ଜନ୍ମିବା—4. To be born again.
୫ । ସମୃଦ୍ଧି ଜନ୍ମାଇବା—
5. To cause prosperity. (M. W.)
୬ । ବାନ୍ଧିବା—6. To fasten; to bind.
୭ । ଧାତୁ ଉପରେ ମଣି ଆଦି ବସାଇବା—
7. To set or inlay (gems on metals)

ଖଚ୍‌ଖଚାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ବିରକ୍ତ କରିବା—
Khachkhachāibā 1. To vex.
୨ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ପ୍ରଶ୍ନ କରି ବିରକ୍ତ କରିବା—
2. To vex by repeated questionings.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଜ	ନ

ଖଚ—ଦେ.ବି.—(ସଂ.ଖୁଚର=ପରର ଦୋଷ ବାହାର କରିବା ଲୋକ)—
Khacha ଚୁଗୁଲି; ପରର ଅନିଷ୍ଟ କାମନାରେ ପର ଛିଦ୍ର ବା ତ୍ରୁଟିକୁ ରାଜା ବା ପ୍ରଭୁ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଆଗରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା—
ଚୁକଲି. ଚୁଗଲି Verbal confidential report of the
चुगल private matters or defects of a person to his master or superior with a view to injure him behind his back; backbiting; slander.

ଖଚଚନନ୍ଦ ସବ ମର୍ଣ୍ଣ କରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଖଚ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଖଚ କହିବା (ଦେଖ)
Khacha karibā Khacha kahibā (See)

ଖଚ କହିବା—ଦେ.କ୍ରି.—ଜଣକର ଛିଦ୍ର ବା ତ୍ରୁଟି ତାହାର ପ୍ରଭୁ ଆଗରେ
Khacha kahibā ପ୍ରକାଶ କରିବା; ଚୁଗୁଲି କରିବା—
ଚୁଗଲିକରା To verbally report a matter; to back-
चुगलकरना bite a person before his master or superior; to back-bite.

ଖଚକୁହା—ଦେ. ବିଶ. ସୁଂ.—ଖଚୁଆ (ଦେଖ)
Khachakuhā Khachuā (See)

ଖଚଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖେସର=ଘୋଡ଼ା; ସଂ. ଅଶ୍ୱଖରକ=
Khachar<u>d</u>a ଖଚର)—
ଖଚ୍ଚର ଘୋଡ଼ା ଓ ଗଧ ସଙ୍ଗମରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ଜୀବ; ଅଶ୍ୱଖର—
खच्चर Mule.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ସାଧାରଣତଃ ଭାରି କଷ୍ଟସହିଷ୍ଣୁ ଓ ଦୁଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି ।]

ବୈଦେ. ବିଶ. (ଫା.ଖଚଡ଼; ତୁଲ.ସଂ.ଖଚ୍ଚର—ପରସ୍ତ୍ରୀଗାମୀ)—
୧ । (ଗାଳିବିଶେଷ) ସଙ୍କର; ଦୋମିଶା; ଦୋନୋସଲ୍ଲା—
1. A person of mixed descent; hybrid.
୨ । ବଗୁଲିଆ; ଅତି ଦୁଷ୍ଟ—
2. Very wicked; wanton; mean.
୩ । ଅଶ୍ଳୀଳ; ଶ୍ଳେଷ୍ମାରିଆ—3. Indecent.
୪ । ଦୁଷ୍ଟସ୍ୱଭାବ; ନଷ୍ଟଚରିତ୍ର—
4. Vicious; immoral.
୫ । ଅନ୍ୟମନସ୍କ—
5. Inattentive; of a roving mind.

ଖଚଡ଼ କରିବା—ସ୍ତ୍ରୀ. କ୍ରି—ଖଚଡ଼ା କରିବା (ଦେଖ)
Khachar<u>d</u>a karibā Khachar<u>d</u>ā karibā (See)

ଖଚଡ଼ା—ଦେ. ବିଶ. ସୁଂ. (ସଂ. ଖଚନ Beams; ସଂ. ଖଚ୍ଚର=
Khachar<u>d</u>ā ପରସ୍ତ୍ରୀଗାମୀ)—
(ଖଚଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ବଗୁଲିଆ; ଅତି ଦୁଷ୍ଟ—
ଖେଚଡ଼ା 1. Wicked; vicious.
खचरा; खचड़ा ୨ । ଶ୍ଳେଷ୍ମାରିଆ; ଅଶ୍ଳୀଳକାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—
2. Wanton; obscene; indecent.

ଖଚଡ଼ା କରିବା—ସ୍ତ୍ରୀ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ
Khachar<u>d</u>ā karibā ସମ୍ପାଦନ ନ କରି ବିଗାଡ଼ିବା ବା ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—2. To do a thing half-heartedly; to leave a work half-done.
୨ । ମନ ଦେଇ କାମ ନ କରିବା; କାମରେ ତ୍ରୁଟି କରିବା—
2. To commit neglect of duty; to do a thing by fits and starts.
୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଜଣେ ଥାଉଁଥିବାରୂପେ ସମ୍ପାଦନ ନ କରି ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି ତହିଁରେ ଏକାବେଳକେ ହାତ ଦେବା—
3. To have a thing done by more than two (which makes the thing faulty or badly done).

ଖଚଡ଼ାଙ୍ଗି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ—୧ । ବଗୁଲିଆ ପଣିଆଁ; ଦୁଷ୍ଟାମି—
Khachar<u>d</u>ā<u>n</u>gi 1. Wickedness.
ଖେଚଡ଼ାମି ୨ । ଶ୍ଳେଷ୍ମାରିଆ ପଣିଆ—
खचड़ाङ्गि 2. Indecency.
୩ । ମନ ଅଚରିତ୍ର; ନଷ୍ଟ ଚରିତ୍ର—
3. Immoral conduct.
୪ । ବ୍ୟଭିଚାର—4. Adultery.

ଖଚନ—ସଂ. ବି. (ଖଚ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Khachana ୧ । ଧାତୁ ଉପରେ ରତ୍ନାଦି ବସାଇବା କର୍ମ; ଜଡ଼ାଇ-କାମ; ଖୁନନ—1. Gem-setting.
୨ । ଚିତ୍ରଣ; ଅଙ୍କନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Drawing.

ଖଚବଚ—ଦେ. ପଦ୍ୟ. ବି—ଖଚ କଥା—
Khachabacha Back-biting.

ଖଚବଚ ମୁଦ୍ରର ପ୍ରହାର କୋଟି ମାର ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଖଚମିଛ—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ) [ଖଚ=ଚୁଗୁଲି+ମିଛ=ମିଥ୍ୟା ବା
Khachamichha ଅପ୍ରକୃତ କଥା ବା ମନଗଢ଼ା କଥା]—
ଅନିଷ୍ଟ କାମନାରେ କୌଣସି ଲୋକ ବିଷୟରେ ତାହାର ପ୍ରଭୁ ଆଗରେ ତା' ପରୋକ୍ଷରେ କୁହାଯିବା ସତ୍ୟ ଓ ମିଥ୍ୟା କଥାମାନ; ଚୁଗୁଲି ଓ ଦୁର୍ନାମ—
True and untrue confidential reports against a person with a view to injure him; back-bitings.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଖଚୁଆମାନେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ନାମରେ କେତେକ ସତ୍ୟ ଓ କେତେକ ମନଗଢ଼ା କଥା କହି ପ୍ରଭୁଙ୍କର ମନକୁ ବିଗାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି ।]

ଖଚ ମିଛ ଲଗାଇ କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଚ କହିବା (ଦେଖ)
Khacha michha lagāi kahibā
Khacha kahibā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ବର୍ଣ୍ଣାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଂ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଖଚର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଖ=ଆକାଶ+ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଏ ଶବ୍ଦର ଅନ୍ୟ ରୂପ ଖେଚର)—
Khachara
(ଖଚରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଆକାଶଗାମୀ—
1. Moving in the sky.
୨ । ଉଡ଼ୁଥିବା—2. Flying.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଖଗ (ଦେଖ)
1. Khaga (See)
୨ । ରାକ୍ଷସ—2. Demon.
୩ । ଭୂତ—3. Aerial spirits.
୪ । ଗନ୍ଧର୍ବ; ବିଦ୍ୟାଧର—
4. Aerial beings.
୫ । ପାରଦ—5. Quick-silver.
୬ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ରାଶି—6. Sign of the Zodiac.
୭ । ରୂପକ ତାଳବିଶେଷ—
7. A kind of measure in music.
ଦେ. ବି—ଅଶ୍ୱତର; ଖଚଡ଼—Mule.

ଖଚରୀ—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଖଚରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Khachari Feminine of Khachara.
ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଖଗୀ)—ଆକାଶଗାମୀ; ଖଚର; ଖେଚର—Moving in the sky.
ବୁଲିଲେ ସବୁ ଦେଶେ ଖଚରୀ ଖଚରୀ । ବୃଷ୍ଣିଦ୍ୱ. ମହାଭାରତ. ଅଶ୍ୱ ।

ଖଚା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କଚ)—କଛ—
Khachā That end of the cloth which is tucked back along the private parts.
(ଯଥା—ତାର ଖଚା ତାକେ ନାଗସାପ ହୋଇଛେ ।)

ଖଚାରୀ—ସଂ. ବିଣ (ଖ=ଆକାଶ+ଚର ଧାତୁ=ବୁଲିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍;
Khachārī ୧ମା.୧ବ.—ଆକାଶଗାମୀ) Moving in the sky.
(ଖଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—୧ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ—
1. Kārttikeya.
୨ । ଖଚର (ଦେଖ)
2. Khachara (See)

ଖଚିତ—ସଂ. ବିଣ (ଖଚ୍ ଧାତୁ=ଯୁକ୍ତ ହେବା+କର୍ମ. ତ)—
Khachita ୧ । ଜଡ଼ିତ; ଖଚିତ—1. Studded; set.
୨ । ମିଶ୍ରିତ; କରମ୍ବିତ—
2. Mixed; combined with (M. W.)
୩ । ବ୍ୟାପ୍ତ—3. Spread.
୪ । ଅନ୍ତର୍ନିହିତ; ମଝିରେ ବସା ଯାଇଥିବା—
4. Inlaid.
୫ । ବଦ୍ଧ—5. Bound.
୬ । ରଞ୍ଜିତ – 6. Adorned.

ଖଚୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ଯେ ପ୍ରଭୁ ଆଗରେ ଭୃତ୍ୟର ପରୋକ୍ଷରେ ନିନ୍ଦା କରେ) — Back-biting.

ଚୁଗଲିଖୋର ଖଚୁଆ ଯେ ଶୁଣିଥିଲେ ଏ କଥାଯାଏ—ବୃଷ୍ଣିଦ୍ୱ. ମହାଭାରତ ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।

ଚୁଗଲଖୋର ଦେ. ବି.—୧ । ଜେଲାମାନଙ୍କ ବାଜିଗିରି ସମୟରେ ରଖା ଯାଇଥିବା କନା ଭିଆର କଣ୍ଢେଇ—
1. A doll made of rags and set up by magicians representing a backbiter.
[ଦ୍ର—ଜେଲାମାନେ ଭୂତୁକ ଦେଖାଇବା ସମୟରେ କନାର ଗୋଟିଏ ମନୁଷ୍ୟାକୃତି ମୂର୍ତ୍ତି ବା କଣ୍ଢାଇ ପାଖରେ ରଖି ଥାଆନ୍ତି ଓ କଥାକଥାକେ ତା' ମୁହଁରେ ଲେପ ପକାଇ ଥାଆନ୍ତି; ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କହୁଥାନ୍ତି "ପ୍ରଭୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାଙ୍କ ଆଗରେ ସେ ବାଜିଗିରି ଦେଖାଉଥାଏ ଯେ ରାଜଦ୍ୱାରରେ ଚୁଗଲି କହୁଛି, ତା ମୁହଁରେ ଥୁକ୍ ।" ଜେଲାମାନେ ଏ କନାରେ ତିଆର ପିତୁଳାକୁ ଖଚୁଆ ଏବଂ ଅଦିଆ ଏ ଦୁଇ ନାମ ଦେଇ ଥାଆନ୍ତି ।]
୩ । ଖଚୁଆ ତାରା (ଦେଖ)
Khachuā tarā (See)

ଖଚୁଆ ଚୁଗୁଲିଆ—ଦେ. ବିଣ (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—
Khachuā chuguliā ଖଚୁଆ (ଦେଖ)
Khachuā (See)

ଖଚୁଆ ତାରା—ଦେ. ବି—ପାହାନ୍ତିଆ ତାରା—
Khachuā tarā Morning Star.
[ଦ୍ର—ଏ ତାରା କେତେକ ମାସ ରାତି ନ ପାନ୍ତୁଣୁ ଓ କେତେକ ମାସ ରାତି ପହରକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖାଯିବାରୁ ଲୋକ ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ଏ ପୃଥିବୀର ଲୋକଙ୍କ ନାମରେ ଯମ ଆଗରେ ଯାଇ ଖତ କରେ ।]

ଖଚୁଆ ରାଜ୍ୟ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟର ରାଜା ବା ହାକିମମାନେ
Khachuā rājya ଚୁଗୁଲି ଶୁଣନ୍ତି, ଚୁଗୁଲିଆଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦିଅନ୍ତି ଓ ସେହି ଶୁଣା ଚୁଗୁଲି କଥାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ଲୋକଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡନ୍ତି—
A place or kingdom where back-biters reign supreme (i e. where the authorities are led to act on the report of the back-biters.)

ଖଚଡ଼—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ଖଚଡ଼)—ଖଚଡ଼ (ଦେଖ)
Khachchar<u>d</u>a Khachar<u>d</u>a (See)

ଖଚ୍ଚର—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଖଚର (ଦେଖ)
Khachchara Khachara (See)

ଖଜ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ମନ୍ଥନ କରିବା—
Khaj (root) To churn.

ଖଜ୍‌ରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଖଜ୍ଜରକ=କଙ୍କଡ଼ାବିଛା)—
Khajriā ୧ । ଶତପଦୀ; ଭିନ୍ନୁଳିଆ ବିଛା—
1. Centipede.
୨ । ଖଜୁରି ଗଛରୁ ତାଡ଼ି ସଂଗ୍ରହ କରିବା ଜାତିବିଶେଷ—
2. The class of persons who prepare wine out of date trees.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ୍ୟକ୍ଷର	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଗ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଭ	ନ୍

ଖଜ—ସଂ. ବି (ଖଜ ଧାତୁ=ମନ୍ଥନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ମନ୍ଥନ—
Khaja ଦଣ୍ଡ; ଖୁଆ—1. Churning stick; churner.
୨ । ଅଣକ—2. A ladle or spoon.
୩ । (+ଭାବ. ଅ) ଆଲୋଡ଼ନ—
3. Stirring; agitating.
୪ । ମନ୍ଥନ—4. Churning.
୫ । ଯୁଦ୍ଧ—5. War.

ଖଜକ—ସଂ. ବି (ଖଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ମନ୍ଥନଦଣ୍ଡ; ଦହଖୁଆ—
Khajaka Churning stick; churner.

ଖଜଞ୍ଚି—ଦେ. ବି—ଖାଞ୍ଜାଞ୍ଚି (ଦେଖ)—
Khajañchi Khāñjāñchi (See)

ଖଜଣ୍ଚି—ଗ୍ରା. ବି—ଖାଞ୍ଜାଞ୍ଚି (ଦେଖ)—
Khajaṇchi Khāñjāñchi (See)

ଖଜଣଞ୍ଚି—ଗ୍ରା. ବି—ଖାଞ୍ଜାଞ୍ଚି (ଦେଖ)—
Khajaṇañchi Khāñjāñchi (See)

ଖଜଣା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖଜାନା=ଧନାଗାର, ଭଣ୍ଡାର, ରାଜସ୍ୱ)—
Khajaṇā ୧ । ଭୂମିରାଜସ୍ୱ—1. Land-rent; revenue.
ଖାଜନା ୨ । ରାଜକୀୟ ଶୁଳ୍କ—2. Any kind of public
ଖଜାନା cess or customs or rate.

ଖଜଣାଖାନା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖଜାନା+ଫା. ଖାନା)—ରାଜକୀୟ
Khajaṇākhānā ଧନାଗାର; ଯେଉଁଠାରେ ରାଜ୍ୟରୁ ଅସୁଲ
ଖାଜନାଖାନା ହେବା ଧନ ଜମା ହୁଏ—Treasure; Govern-
ଖଜାନାଅମୀରା ment-treasury.

ଖଜଣାଚି—ଗ୍ରା. ବି—ଖାଞ୍ଜିଞ୍ଚି (ଦେଖ)—
Khajaṇāchi Khāñjiñchi (See)

ଖଜଣାପତ୍ର—ଦେ. ବି—ରାଜସ୍ୱ ଦାଖଲ—
Khajaṇāpatra Payment or deposit of revenue or rent.

ଖଜଣା ପଟେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ରାଜାଙ୍କର ବା ଜମିଦାରଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
Khajaṇā paṭeibā କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ନିକଟରେ ଆପଣାର ଦେୟ
ଖାଜନାଦାଖିଲକରା ରାଜସ୍ୱ ଦାଖଲ କରିବା— To pay or depo-
ଖଜାନାପଟାନା sit one's public demands at the
Government's or Landlord's Treasury.

ଖଜଣି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଖଞ୍ଜରୀ)— ଖଞ୍ଜଣି (ଦେଖ)—
Khajaṇi Khañjaṇi (See)
ଖଞ୍ଜନୀ
ଖଜରା

ଖଜପ—ସଂ. ବି (ଖଜ ଧାତୁ=ମନ୍ଥନ କରିବା+କର୍ମ. ଅପ)—ଘୃତ—
Khajapa Ghee.

ଖଜବଜ—ଦେ. ବିଣ— (ସଂ. ଖଜ ଧାତୁ=ଘାଣ୍ଟିବା)—ଅସ୍ଥିର—
Khajabaja Restless.
ଅସ୍ଥିର (ଯଥା—ମାଡ଼ ଦେବାପାଇଁ ତା ହାତ ଖଜବଜ
ବେଚୈନ ହେଉଛି ।)

ଖଜବଜିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଖଜ ଧାତୁ)—ଖଜବଜ (ଦେଖ)—
Khajabajiā Khajabaja (See)

ଖଜରବଜର—ଦେ. ବିଣ—ଖଜବଜ (ଦେଖ)—
Khajarabajara Khajabaja (See)

ଖଜରା—ଦେ. ବି—ଖଜୁରା ୧ (ଦେଖ)—
Khajarā Khajurā 1 (See)

ଖଜଳ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଖ+ଜଳ)—୧ । ବର୍ଷାପାଣି—
Khajala 1. Rain-water.
୨ । କାକର—2. Dew; hoarfrost.

ଖଜା—ସଂ. ବି (ଖଜ୍ ଧାତୁ=ମନ୍ଥନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ)—
Khajā ୧ । ଖୁଆ; ମନ୍ଥନଦଣ୍ଡ—1. Churning stick;
churner.
୨ । ଦର୍ବୀ; ଚଟୁ—2. A flat spoon to dip into
and stir hot and boiled food in
preparation.
୩ । ଅଣକ—3. Ladle; spoon with a long
handle.
୪ । ମନ୍ଥନ—4. Churning.
୫ । ଘଷା; ଘାଣ୍ଟିବା—5. Agitating; stirring.
୬ । ମାରଣ—6. Killing.
୭ । ଯୁଦ୍ଧ—7. Battle.
୮ । ବିସ୍ତୃତ ଆଙ୍ଗୁଳି ସହ ହସ୍ତ (ଏହା ଚଟୁ ପରି ଦେଖା-
ଯାଉଥିବାରୁ)—
8. The hand with fingers extended.

ଖାଜା ଦେ. ବି (ସଂ. ଖାଦ୍ୟ; ପ୍ରା. ଖଜ୍ଜ; ସଂ. ଖର୍ଜୁରକା=
ଖାଜା, ଖଜୁଆ, ଖଜଳା ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ)—
୧ । ଭଲୁଆ, ଗୁଡ଼ ବା ଚିନି ଥାଉଟା ହୋଇ ଭିଆର ହୋଇଥିବା
ପିଠା (ଏହା ଉପରେ ରାଶି ବା ଭଲ ଗୋଟି ଗୋଟି
ହୋଇ ବୁଣା ହେଲା ପରି ଦିଆଯାଇଥାଏ) ଫେଣା—
1. Sugarplum; a sweetmeat or chocolate
made from sugar boiled and ladled, on
which sessamum seeds are strewn,
a pie crust.

[ଦ୍ର—ଭଲୁଆ ବା ମକର (ମାଘ ମାସ) ସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ଦେବତାଙ୍କୁ ଖଜା ବା ଭଲୁଆ ଭୋଗ ହୁଏ ।]

୨ । ଫେଣା; ଜଗନ୍ନାଥମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଶୁଖିଲା ମହାପ୍ରସାଦ ଘୃତ-
ପକ୍ୱପିଷ୍ଟକବିଶେଷ (ସଂ. ନାମ. ଫେଣିକା)—
2. A kind of sewet cake offered to
Jagannath at Puri.

[ଦ୍ର—ଘୃତବହୁଳ ମଇଦାରୁ ଚକଟ ଚହଁରେ ପାର୍ଶ୍ୱାକୃତି ବର୍ତ୍ତି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ତାକୁ ପଟା ଉପରେ ରଖି ବେଳ ମୋଟା ରୁଟି କରାଯାଏ; ସେ ରୁଟି ଉପରେ ଗୁଡ଼ଲା ଚୂନା ଓ ଘିଅମିଶା ପିଠାରୁ ବୋଳ ତାକୁ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୁଇଟି ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗନା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ;'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ;'ଅଲବଟ୍ଟ'ଦେଖିବେ।

୨।ଙ୍ଗ ଓଡ଼ି ଭଳି ଲମ୍ବ ବର୍ତ୍ତି ବରି ପୁଣି ଲମ୍ବାଳର ବେଲକାଳୁ ହୁଏ । ଏହି ଲମ୍ବ ଚଟକା ରୁଟିକୁ ଘିଅରେ ଗଣିଲେ ତାହା ପତଳା ପତଳା ବହୁପ୍ରସ୍ତରଯୁକ୍ତ ପିଠା ହୁଏ । ଉକ୍ତ ପିଠାକୁ ଶିଗ୍ରରେ ବୁଡ଼ାଇ ମିଠା କରାଯାଏ ।]

ପ୍ରାଦେ—୧ । (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଗୁଡ଼ ବା ଚିନିରେ ତିଆରି ମିଠେଇ—
1. Any sweetmeat.

ଏହା ବହୁ ପଂଚା ପଇଡ଼ ନାନା ଖଜା
ଖୁଆଇଲେ ଦିନ ନେବାକୁ ତାଙ୍କ ମନ୍ଦା—କୃଷ୍ଣଙ୍କିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

[ଦ୍ର—ଗଞ୍ଜାମରେ ସାଧାରଣତଃ ମିଠାଇର ନାମ ଖଜା ।]

ଖଜାକ—ସଂ. ବି (ଖଜ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ପକ୍ଷୀ—
Khajāka Bird (M. W.)

ଖଜାକା—ସଂ. ବି. (ଖଜ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ + ଆ)—
Khajākā ୧ । ଅଣ୍ଟା—1. Wooden spoon.
୨ । ଚଟ୍ଟୁ—2. Ladle (M. W.)

ଖଜାଜିକା—ସଂ. ବି (ଖଜ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅଜକ + ଆ)—
Khajājikā ଖଜାକା (ଦେଖ)
Khajākā (See)

ଖଜାଖିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଖଜା ବା ମିଠାଇ ଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ଅପଣାର
Khajākhiā ବା ବନ୍ଧୁର ଚାକରଙ୍କୁ କିମ୍ବା ମୂଲିଆଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ
ପ୍ରାପ୍ୟ ଉପରେ ଅଧିକା ଯାହା ଧନ ଦିଆଯାଏ;
ବକ୍ସିସ୍; ମିଠେଇଖିଆ—
1. Bakhshish; tip given to sevants.
୨ । ଯାତ୍ରା ଖରଚ—
2. Tips given to servants on the occasion of festivals.

ଖଜାଚଣା— ଦେ. ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ସଂ. ଖର୍ଜୂରିକା + ଚଣକ)—
Khajāchaṇā ଖଜା ଓ ଚଣା —
Sugar plums and fried chickpea.

[ଦ୍ର—ଦୋଳପୂର୍ଣ୍ଣିମା ସମୟରେ ଠାକୁରଙ୍କୁ ଖଜା ଓ ଚଣା ଭୋଗ ଦିଆଯାଏ ।]

ଖଜାପଟା—ଦେ. ବି—ଗୁଡ଼ିଆମାନେ ଯେଉଁ ପଟାରେ ଅଟକା ଦେଇ-
Khajāpaṭā ଥିବା ଖଣ୍ଡକୁ ଖଜା କରିବାପାଇଁ ଲୁଡ଼ି ଲୁଡ଼ି କରି
ଢାଳନ୍ତି—A plank on which confectioners lay masses of boiled sugar to make Khajā.

ଖଜାପଣସ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଖର୍ଜୂର; ପଣସଫୁଟର ଅକ୍ଷର କାକୁଳ
Khajāpaṇasa ଖଜୁରି ପରି ହୋଇଥିବାରୁ)—ଏକପ୍ରକାର କଠିନ
ଖାଜାକାଁଠାଳ ସୁମିଷ୍ଟ କୋଷବିଶିଷ୍ଟ ସୁଖାଦ୍ୟ ପଣସ; ଯେଉଁ ପଣସରୁ
ଖଜୁରି ମଞ୍ଜି ପରି ଫୁଟ ବାହାରେ—
A class of jackfruits the kernels of which are easily eaten as they are not sticky and are rather crisp; crispy jackfruit.

ଖଜାପିଠା—ଦେ. ବି (ସହଚର ସଂ. ଖର୍ଜୂରିକା + ପିଷ୍ଟକ)—
Khajāpithā ଖଜା ଓ ପିଠା—
Sugar plums and cakes.

ଖଜୁରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖର୍ଜୂର)—୧ । କାକୁଳ ଖଜୁରି କୋଳ; ପିଣ୍ଡ-
Khajura ଖର୍ଜୂର; ଆରବ ଓ ଭୁରସ୍ଥ ଆଦି ସ୍ଥାନରୁ ଏ ଦେଶକୁ
ଖେଜୁର ଆମାଦ ଶୁଖିଲା ଖଜୁରି ଫଳ—
ଖଜୁର 1. Luscious Arabian date-fruit.

[ଦ୍ର—ଭାରତରେ ଜନ୍ମିବା ଖଜୁରି ମାଂସଳ ନୁହେଁ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକର ମଞ୍ଜି ବଡ଼ ବଡ଼ ।]

୨ । ଖଜୁରି (ଦେଖ)
2. Khajuri (See)

ବରଖାକାଳେ ବନ୍ଧୁରି,
ଖଜୁରି ଜାମୁ ସେ ପାକଲା । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଖଜୁରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖର୍ଜୂରୀ)—୧ । ଆରବଦେଶରୁ ଆମାଦ
Khajurā ଶୁଖିଲା ଖଜୁରି ଫଳ; ଖୁମ୍ବା—
ଖୁମା Dried date of Arabia.
ଖୁରମା ୨ । ଏକଜାତୀୟ ମୋଟା ଧାନ—
2. Name of a coarse paddy.

ଖଜୁରା ପଣସ—ଦେ. ବି.—ଖଜାପଣସ (ଦେଖ)
Khajurā paṇasa Khajā paṇasa (See)

ଖଜୁରି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଖର୍ଜୂର)—ଭାଲାଦ ଶ୍ରେଣୀର ଦେଶୀୟ ଢେଙ୍ଗା
Khajuri ବୃକ୍ଷ ଓ ତହିଁର କୋଳ—The date-palm and
its berries; the wild date Phoenix Sylvestris; Indian date-palm (Haines).

ସଂ. ଖରସ୍ପର୍ଶା, ଦୁରାରୋହା
ସ୍ୱାଦ୍ୱୀ; ଦୁଷ୍ପ୍ରଧର୍ଷ; ଯବନେଷ୍ଟା;
ଖର୍ଜୂର; ଖର୍ଜୂରୀ, ନିଃଶ୍ରେଣୀ ।
ଖେଜୁର
ଖଜୁର
ସିନ୍ଧି; ଖଜି, ଖଜମା
ତେ. ଇଖା, ଖଜୁର
ମ. ଶିନ୍ଦ, ଖଜୁରୀ
ଗୁ. ଖଜୁରୀ, ଖାରକ
ପଶ. ଚମରରୁଚର୍
ଆ. ଖୁମ୍ବାଇର

[ଦ୍ର—ଏହାର କୋଳରେ ଶ୍ୱେତ ଓ ମାଂସ ଅଳ୍ପ କମ୍; ତଥାପି ଏହା ପାଚିଲେ ପିଲାମାନେ ଓ ଇତରଲୋକେ ଖାଆନ୍ତି । ଗଛରେ ଅସଂଖ୍ୟ ଫଳ ଯେଣ୍ଡା ଯେଣ୍ଡା ହୋଇ ଫଳେ । ପ୍ରଥମେ ନେଳ; ପରେ ହଳଦିଆ; ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପାଚିଗଲେ କାଳ ହୁଏ । ଏହି ଗଛର ପତ୍ର ସରୁ ଓ ଚାର ମୁନିଆଁ । ଏହାର ଶାଳ ବା ଡାଳରେ ପିଞ୍ଚ (ବା ଗୋରୁଙ୍କ ଦେହରୁ ମାଛି ଉଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ଓ ଧାନଗଛକୁ ଗୋରୁଙ୍କ ମୁହଁରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଗୋବର ଛିଟିବା ନିମନ୍ତେ ଚାମର) ଓ ଛିଟୁଣୀ ହୁଏ । ଏଥିର ପତ୍ରରେ ଏକପ୍ରକାର ଆସନ ବା ପଟ୍ଟ ଘୁଷୁରିଆଳାଙ୍ଗୀୟ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକେ ବୁଣନ୍ତି; ଏହାର କଦା ବା ବୃକ୍ଷାଗ୍ରର କୋମଳ କନ୍ଦ ସୁଖାଦ୍ୟ ଓ ମିଠା । ଆମ ଦେଶରେ ସିଆଳମାନେ ଏ ଗଛର କେଳ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ଟ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଙ	ନ୍ଦ

କାଷ୍ଠ ସେଥିରୁ ରସ ବାହାର କରନ୍ତି । ସେ ରସର ନାମ ତାଡ଼ି । ଖରା ବାଜିଗଲେ ଏ ରସ ଭାରି ମାଦକ ହୁଏ । ଏହି ତାଡ଼ିକୁ ଉତ୍ତରଲୋକେ ମଦ କହନ୍ତି । ଏହି ତାଡ଼ି ସରକାରଙ୍କ ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟ-ତାଲିକାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ; ତେଣୁ ଗଛରୁ ତାଡ଼ି ବାହାର କରିବା ଓ ବିକ୍ରି କରିବା ନିମନ୍ତେ ସରକାର କର ନିଅନ୍ତି । ଏଥିର ରସରୁ ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଗୁଡ଼ ଓ ଚିନି ତିଆରି ହୁଏ । ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଖଜୁରିରସ ପିଇବା ସମ୍ବନ୍ଧେ ସେତେ ବାରଣ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆମ ଦେଶରେ ପାଣ, କଣ୍ଡରା, କାଲୁଆ, ଡମ, ଚମାର, ହାଡ଼ିଆଦି ଶ୍ରେଷ୍ଠଜାତୀୟ ଲୋକଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟମାନେ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଏହା ସେବନ କଲେ ଜାତି ହରାନ୍ତି ।

ଖଜୁରିଗଛ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଯଥା—(୧) ବଡ଼ ଖଜୁରି; (୨) ବୁଇଁ ଖଜୁରୀ । ସିନ୍ଧୁ, ଆରବ, ପାରସ୍ୟ, ମିସର ଆଦି ଦେଶରେ ଖଜୁରିଫଳ ଖୁବ୍ ମିଠା ଓ ମାଂସଳ; ଏହାକୁ ପିଣ୍ଡଖର୍ଜୁର କହନ୍ତି । ନେପାଳ ତରାଇ ପ୍ରଦେଶରେ ହାତେ ଦେଢ଼ହାତ ଉଚ୍ଚ ଗଛରେ ଫଳିବା ଖଜୁରିକୋଳି ଛୋଟ ଛୋଟ ଓ ଏଥିର ମଞ୍ଜି ଅତି ବଡ଼ ଓ ଶସ ଖୁବ କମ୍ ଥାଏ । ଆଉ ଏକପ୍ରକାର ଖଜୁରିଫଳ ଦ୍ରାକ୍ଷାପରି ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ, ଏହା ଦ୍ୱୀପାନ୍ତରରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଆସେ; ଏହାକୁ ଛୁଆରା କହନ୍ତି । ପଶ୍ଚିମଦେଶୀୟ ପାଚିଲା ଖଜୁରିଫଳକୁ ଶୁଖାଇ କାବୁଲିମାନେ ବିକନ୍ତି । ଏହାକୁ ଖୁର୍ମା କହନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଖଜୁରିକୋଳି ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ମଧୁରରସ, ମଧୁରବିପାକ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ରୁଚିକର, ହୃଦୟଗ୍ରାହୀ, ଶ୍ରମ ଓ କ୍ଷୟନାଶକ, ରକ୍ତପିତ୍ତ-ନାଶକ, ପୁଷ୍ଟିକର, ବିଷ୍ଟମ୍ଭି, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ବଳକାରକ । ଏହା କୋଷ୍ଠଗତବାୟୁ, ବମି, ବାତଶ୍ଳେଷ୍ମଦୋଷ, ଜ୍ୱର, ଅତିସାର, କ୍ଷୁଧା, ତୃଷ୍ଣା, କାଶ, ଶ୍ୱାସ, ମତ୍ତତା, ମୂର୍ଚ୍ଛା, ମଦାତ୍ୟୟ ଓ ବାତପିତ୍ତ-ନାଶକ, ଖଜୁରିରସ ମତ୍ତତାଜନକ, ପିତ୍ତକାରକ, ବାତଘ୍ନ, କଫ-ନାଶକ, ରୁଚିଜନକ, ଅଗ୍ନିଦୀପକ, ବଳକର ଓ ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ ।]

ଖଜୁରି ଗଛର କି ଗୁଣ ବାହୁନିକି ମୂଳରୁ ପାହାଡ ପାହାଡ । ପ୍ରବଚନ ।

୨ । ଗଜା; ଏକପ୍ରକାରର ମସକା ସଦୃଶ ମିଠାଇ—
2. A kind of fragile sweetmeat.

ଖଜୁରିଆ—ଦେ. ବି.—(ଖଜୁରି ଗଛର ପତ୍ର ଡାଳରେ ସଜ୍ଜିତ ହେଲା ପରି ଇଟାଗୁଡ଼ିକ ସଜ୍ଜିତ ହେବାରୁ)—୧ । କୋଠାର ଗାନ୍ଥିଲା ଖେଜୁରେ ଗାଁଥନୀ ବା ମେଦଆରେ ଚୂନ ଦେଇ ଇଟାକୁ ଡେର ବାଗରେ ଖଡ଼ଙ୍ଗା ବସାଇବାର ପ୍ରଣାଳୀ—Mode of setting bricks in a standing position in masonry-work.

୨ । ଖଜୁରିପତ୍ର ପରି ତଳେଇ ବା ପଟ୍ଟୀକୁ ବାଉଁଶପାତିଆ ବୁଣିବା ପ୍ରଣାଳୀ—2 Mode of weaving wicker-work like a row of date palm leaves.

ଖଜୁରିଆ ଛପା—ଦେ. ବି.—ଖଜୁରିପଟ୍ଟ (ଦେଖ)
Khajuriā chhapā Khajuripaṭi (See)

ଖଜୁରିଆପଟ୍ଟି—ଦେ. ବି.—ଖଜୁରିପଟ୍ଟ (ଦେଖ)
Khajuriā paṭi Khajuripaṭi (See)

ଖଜୁରିକଣ୍ଟା—ଦେ. ବି.—ଖର୍ଜୁରିପତ୍ରର ଟାଣ କଣ୍ଟା—
Khajurikanṭā The sharp and hard points of date leaves.

ଖଜୁରିକନ୍ଦା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଖର୍ଜୁର+କନ୍ଦ)—ଖଜୁରି ଗଛର ବେକପାଖରେ
Khajurikandā ଥିବା ସୁଖାଦ୍ୟ କୋମଳ ଅଂଶ—The soft edible inner substance at the bulb of a date palm tree.

ଖଜୁରିକୋଳି—ଦେ. ବି—ଖଜୁରିଗଛରୁ ଜନ୍ମିବା ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା
Khajuri koli କୋଳି—Date-plum.

ଖଜୁରିଗଛ କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଖଜୁରିଗଛ ବସାଇବା (ଦେଖ)
Khajurigachha kāṭibā Khajurigachha basāibā (See)

ଖଜୁରିଗଛ ବସାଇବା—ଦେ.କ୍ରି.—ରସ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଖଜୁରି-
Khajurigachha basāibā ଗଛର ସ୍କନ୍ଧ ପାଖ କାଟି ଭିତରେ ଉରା ଟାଙ୍ଗିବା—To tap the neck of a date-palm for extracting toddy.

ଖଜୁରିଗୁଡ଼—ଦେ. ବି.—ଖଜୁରି ରସରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଗୁଡ଼—
Khajurigurda Date-sugar.
ଖେଜୁରି ଗୁଡ଼ [ଦ୍ର—ଏ ଗୁଡ଼ରେ ଏକ ପ୍ରକାର ସୁଖାଦ୍ୟ ସନ୍ଦେଶ
ଖଜୁରିଗୁଡ଼ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।]

ଖଜୁରିଛପା—ଦେ. ବି—ଖଜୁରିପଟ୍ଟ (ଦେଖ)—
Khajurichhapā Khajuripaṭi (See)

ଖଜୁରିଝାଡ଼ୁଣୀ—ଦେ. ବି—ଏକାଧିକ ଖଜୁରି ଡାଳରେ ବନ୍ଧାହୋଇ
Khajurichhañchuṇī ତିଆରି ହୋଇଥିବା ସମ୍ମାର୍ଜନୀ—The sweeping brush made of date-branches tied together.

ଖଜୁରିଛାଳି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଖର୍ଜୁରି ଓ ଛାଳି)—୧ । ଖଜୁରିର ଡାଳ
Khajurichhāli (ଏ ଡାଳରେ ମୂଳରୁ ଅଗ୍ରଭାଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସରୁ-ସରୁ କଣ୍ଟାଳିଆ ଲମ୍ବ ପତ୍ର ଥାଏ; ଏହି ଛାଳି ଅନେକ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗେ)—1 Branch of date palm tree.

୨ । ଖଜୁରି ଡାଳର ମୂଳରେ ଥିବା ଅତି ଟାଣୁଆ ଓ ମୁନିଆଁ ଖଜୁରିପତ୍ର—
2. The long, hard and sharp pointed leaves of a date palm near the trunk.

[ଦ୍ର—ଏହା ଗୋଡ଼ରେ ଭୁକିଗଲେ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ଦିଏ । ଫସଲ ଦଳରେ ଲୋକଙ୍କ ଯିବାଆସିବା ବନ୍ଦ କରିବାପାଇଁ କ୍ଷେତସ୍ୱାମୀ ଗୁଡ଼ିଏ ଖଜୁରି ଛାଳି ପକାଇ ଥାଏ । ମାଛଥିବା ପୋଖରୀରେ ରାତିରେ ଲୋକ ପଶି ଚୋରି ନ କରି ପାରିବାପାଇଁ ମଧ୍ୟ କେହି କେହି ପାଣି ଉପରେ ଖଜୁରି ଛାଳିଆ ପକାନ୍ତି ।]

ସାଧାରଣ ସ୍ଥଳେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅଙ୍କର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅଙ୍କର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଜନ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲ୍‌ବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ ।

ଖଜୁରିଛାଲିଆ—ଦେ. ବି.—୧ । ଖଜୁରିଛାଲି (ଦେଖ)
Khajurichhāliā Khajurichhāli (See)
୨ । କବାଟରେ ଲାଗିବା ଏକପ୍ରକାର ପାତଳା କଣ୍ଟା—
2. A kind of iron nails which are driven into door planks.

ଖଜୁରିପଟି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଖର୍ଜୂର + ପଟ୍ଟିକା)—ଖଜୁରି ପତ୍ରରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ପଟ୍ଟ ବା ଆସନ—
Khajuripaṭi A mat made of date leaves intertwined.

[ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶରେ ଘୁଘୁରିଆ ଜାତିର ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଏହାକୁ ବୁଣିବାରୁ ଏହାକୁ 'ଘୁଘୁରିଆ ପଟ୍ଟ' ବୋଲାଯାଏ । ଏ ପଟ୍ଟର ମୂଲ୍ୟ ଅଳ୍ପ ତେଣୁ ଗରିବ ଲୋକମାନେ ମସିଣା ଓ ମୁଦୁରା ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଏହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

ଖଜୁରିପନି—ଦେ. ବି—ଖଜୁରି ଗଛର ଡାଳ ଓ ଡଣ୍ଡା ମୂଳରେ ଥିବା ପତଳା ଜାଲିଜାଲିଆ ପରଦା—
Khajuripani Net-like thin layers at the foot of the branches of date trees.

ଖଜୁରିପିଞ୍ଛ—ଦେ. ବି—ଖଜୁରିପତ୍ରରେ ନିର୍ମିତ ଚଅଁର—
Khajuripiñchha A fan-like chourie made from a date branch.

[ଦ୍ର—ଖଜୁରିର ଡାଳକୁ ଆଣି ମୂଳ ପତ୍ରଯାକ ଛେଲିଦେଇ ଅଗ୍ର ପତ୍ର ଡାଳରେ ଲାଗିଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ତାହା ଗ୍ରୀଷ୍ମର ଭଳିଆ ଦିଶେ; ତାକୁ ଗୋବର ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ଚଦ୍ୱାସ୍ ଧାନ ଗଛରେ ଗୋବର ପାଣି ଛିଞ୍ଚିଲେ ଗୋବର ଧାନ ଗଛରେ ବୋଳ ହୋଇଯାଏ ଓ ଗୋବର ଗନ୍ଧରେ ଗୋରୁ ଛେଳି ଧାନ ଗଛକୁ ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ ।
ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ଗୋରୁମାନଙ୍କ ଦେହରେ ମସା ଭାଙ୍ଗିଲେ ଅବା ବସି ତାଙ୍କୁ କାଳୁବାଳୁ କଲେ ଗୋରୁରଖୁଆଣ ଏ ଚଅଁରକୁ ଗୋରୁଙ୍କ ଦେହରେ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ବାଡ଼େଇ ମାଛି ଭାଙ୍ଗିଯାଆଦିକୁ ଉଡ଼ାଇଦିଏ ।]

ଖଜୁରିରସ—ଦେ. ବି—ଖଜୁରି ଗଛରୁ ବହିବା ଜିର୍ଯ୍ୟାସ୍; ତାଡ଼ି ମଦ—
Khajurirasa Date juice; toddy.
ଖେଜୁରେରରସ; ରସ **ଖଜୁରିକାରସ** [ଦ୍ର—ଏହା ତଟକା ଥିଲେ ଏଥିରେ ନିଶା ହୁଏ ନାହିଁ; ଏହା ସେ ଅବସ୍ଥାରେ ପୁଷ୍ଟିକର ଓ ରୋଚକ । କିନ୍ତୁ ଏହା ବାସି ହୋଇଗଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ପରେ ଆମ୍ଳି ଓ ମଦୁଆ (ମାଦକ) ହୋଇଯାଏ । ଏ ଦେଶରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାତିର ଲୋକମାନେ ଏ ରସକୁ ପିଅନ୍ତି ଓ ଏହାକୁ 'ମଦ' ବୋଲି ଡାକନ୍ତି । ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଖଜୁରି ରସକୁ ଗୁଡ଼ ଭିଆଇ ହୁଏ । ମଇଦାରେ ଖଜୁରି ରସ ମିଶାଇଲେ ପାଉଁରୁଟୀ ଖୁବ୍ ଫୁଲୁକା ହୁଏ ।]

ଖଜ୍ୟୋତିଃ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖ + ଜ୍ୟୋତିଃ)—
Khajyotiḥ ଜୁଳୁଜୁଳୁଆ ପୋକ; ଖଦ୍ୟୋତ—Fire fly.

ଖଞ୍ଜ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଶ୍ଳେଷ୍ଟେଇବା; ଶ୍ଳେଷ୍ଟେଇ ଚାଲିବା—
Khañja (root) To limp; to halt; to walk lame.

ଖଞ୍ଜିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଖଞ୍ଜିବା—
Khañjibā To fit; to set in proper place.

ଖଞ୍ଜ—ସଂ. ବିଣ. (ଖଞ୍ଜ୍ ଧାତୁ = ଶ୍ଳେଷ୍ଟେଇ ଚାଲିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Khañja ଶ୍ଳେଷ୍ଟା; ଲେଙ୍ଗଡ଼ା; ବିକଳ ପଦ—
Lame; cripple; limping.
ବନେ ଗଜ ଖଞ୍ଜସ୍ତଃ ଖଞ୍ଜ ଅଗେ ବହି ଯେ । ଭଗ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।
ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ରୋଗ ଯଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟର ଗୋଡ଼ ଅଚଳ ହୋଇ ମନୁଷ୍ୟ ଚାଲିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୁଏ—
(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
A disease which disables a person from walking

ଦେ. ବି—୧ । ଉପାୟ—1. Means.
ଦାଓଁ ଯହିଁକି ଯେମନ୍ତେ ସାଜେ ଲଗାଇଛ ଖଞ୍ଜ । ପ୍ରାଚୀ—ଚନ୍ଦ୍ରନରୂପଣ ଗୀତା
ସୁଯୋଗ; ସୁବିଧା; ମୌକା ୨ । ଅବସର; ସୁବିଧା—
2. Opportunity; convenience.
୩ । ଯୁକ୍ତି; କୌଶଳ—
3. Artifice; secret contrivance.
୪ । ଗୋପନୀୟ ଉପାୟ—4. Secret means.
୫ । ଓର—5. Suitable opportunity or opening.
୬ । ସଜ୍ଜଳ—6. Preparation.
୭ । ଭଙ୍ଗ; ପ୍ରକାର—7. Mode; manner.
ବ ଶିରା କରୁଛ ସ୍ୱରଗ, ବ୍ରୀଡ଼ା ଛଡ଼ା ଖଞ୍ଜରେ ।
ମଧୁସୂଦନ—ବ୍ୟଙ୍ଗ କବିତା ।
୮ । ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—8. Conspiracy.

ଖଞ୍ଜ ଅଖଞ୍ଜ—ଦେ. ବି. (ବିପରୀତାର୍ଥକ ସହଚର)—
Khañja akhañja ସୁବିଧା ଅସୁବିଧା—Convenience and inconvenience.
ବିଦେଶୀ ଲୋକ ବସ୍ତା ଗ୍ରାମରେ କାହାର ଖଞ୍ଜଅଖଞ୍ଜରେ ଘର ରହି ହୋଇ ନ ପାରିଲେ ପୂଜାହାସ୍ତ ପାଖରେ ଯୋଡ଼ାଏ ପଇସା ପକାଇ ଦେଲେ ସେଠେ ପ୍ରସାଦ ଖାଇବାକୁ ମିଳେ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଖଞ୍ଜ ଉଣ୍ଡିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଯୁକ୍ତି ବା ସୁବିଧା ଖୋଜିବା—
Khañja undibā To be on the lookout for a suitable opportunity or opening.

ଖଞ୍ଜକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଖଞ୍ଜ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Khañjaka ୧ । ଶ୍ଳେଷ୍ଟେଇ ଶ୍ଳେଷ୍ଟେଇଚାଲୁଥିବା—1. Limping.
(ଖଞ୍ଜିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଶ୍ଳେଷ୍ଟା—2. Lame.

ଖଞ୍ଜ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଶଳଦ୍ୱାରା କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିବା—1. To bring about by contrivance a thing to happen,
Khañja karibā
୨ । ସଜ୍ଜଳ କରିବା—2. To be able to collect or gather or get.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ତ

ଖଞ୍ଜଖାଞ୍ଜ—ଦେ. ବି—୧ । ସୁବିଧା—1. Opportunity.
Khañjakhāñja ୨ । ଚାଦବରକ; ଗୋପନରେ ଉପାୟ—
2. Secret contrivance.

ଖଞ୍ଜଖାଞ୍ଜିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଖଞ୍ଜିଆ (ଦେଖ)
Khañjakhāñjiā Khañjiā (See)

ଖଞ୍ଜଖେଟ—ସଂ. ବି. (ଖଞ୍ଜ + ଖେଟ)—ଖଞ୍ଜନ (ଦେଖ)
Khañjakheṭa Khañjana (See)

ଖଞ୍ଜଖେଳ—ସଂ. ବି. (ଖଞ୍ଜ + ଖେଳ) - ଖଞ୍ଜନ (ଦେଖ)
Khañjakhela Khañjana (See)

ଖଞ୍ଜ ଚାଲିବା—ଦେ. ବି—ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋପନ ଉପାୟ ବା
Khañja chālibā ପରାମର୍ଶ ଚଳୁଥିବା—A state of two persons carrying out some plans or conversation in secret.

ଖଞ୍ଜାଞ୍ଚି—ଦେ. ବି—ଖାଞ୍ଜିଞ୍ଚି (ଦେଖ)
Khañjāñchi Khāñjiñchi (See)

ଖଞ୍ଜଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବେଲୁଚସ୍ଥାନର ଲୋକ—
Khañjarda A man of Beluchistān.

ଖଞ୍ଜଣା—ପ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖଜାନା)—୧ । ଖଜଣା (ଦେଖ)
Khañjaṇā 1. Khajaṇā (See)
୨ । ସଜ୍ଜା; ସଜାଇବା—2. Act of furnishing; equipping; equipment.

ଖଞ୍ଜଣାଖାନା—ଦେ. ବି—ଖଜଣାଖାନା (ଦେଖ)
Khañjaṇākhānā Khajaṇākhānā (See)

ଖଞ୍ଜଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଞ୍ଜଖଟ = ସଙ୍ଗୀତର ତାଳବିଶେଷ)—
Khañjaṇi ୧ । ଏକ ମୁହାଁ ଚମ ଛୁଆଣି ମାଟି ବା କାଠର ବାଦ୍ୟ
ଖଞ୍ଜନୀ ଯନ୍ତ୍ର—1. Tambour; tambourine; a small
ଖଞ୍ଜରୀ flat drum with only one skin, the other side being open.

[ଦ୍ର—ଏହା ଗୋଟିଏ ଗୋଲ ୩।୪ ଆଙ୍ଗୁଳ ଚଉଡ଼ା କାଠ ବା ମାଟିର ବଳୟର ଏକ ଧାରରେ ଚମଡ଼ା ଛୁଆଣି ଓ ଅନ୍ୟପାଖ ଖୋଲାଥିବା ବାଦ୍ୟ । ଏହାକୁ ବାମହାତରେ ଧରି ଡାହାଣ ହାତ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ବଜାନ୍ତି; ଏଥିରେ ସମୟସମୟରେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଝାଞ୍ଜ ଖଞ୍ଜା ଥାଏ । ଖଞ୍ଜଣି ବଜାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସଂଯୁକ୍ତ ଝାଞ୍ଜ ମଧ୍ୟ ବାଜେ । ଭଜନାଦି ବୋଲିବା ବେଳେ ଏହି ଯନ୍ତ୍ରକୁ ବଜାନ୍ତି ।]

୨ । ସଜ୍ଜା; ଅଳଙ୍କରଣ; ସଜାଇବା—
2. Equipment; decoration.

କେତେଠାରେ କେତେ ରତ୍ନ ଖଞ୍ଜଣି । ପ୍ରାଚୀ. ରତ୍ନମଞ୍ଜରୀ ।

ଖଞ୍ଜଣିଚକ୍ର—ଦେ. ବି—(ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଜନ ମତରେ) ଗୋଡ଼ର ନଳହାଡ଼
Khañjaṇichakra ଉପରେ ଥିବା ଅଣ୍ଟୁର ହାଡ଼ଚକ୍ର—
Knee-bone.

ତହିଁ ଉପରେ ଅଣ୍ଟୁ ଅନ ଚକ୍ର ତାହାକୁ ଟୋଲିଛି ଖଞ୍ଜଣି ଚକ୍ର ।
ପ୍ରାଚୀ. ପରଚେତାବନୀ ।

ଖଞ୍ଜଣିମାଡ଼—ଦେ. ବି.— ଖଞ୍ଜଣି ବଜାଇବା—
Khañjaṇimārda Striking a tambourine.

ଖଞ୍ଜନ—ସଂ. ବି. (ଖଞ୍ଜ ଧାତୁ—ଶ୍ଳେଷଟାଇ ଚାଲିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—
Khañjana ୧ । ଗୁଣ୍ଡୁଚାଳକା ଚଢ଼େଇ—
ଖଞ୍ଜାଶାଳିକ 1. Wagtail (a bird).
ଖଁଡ଼ରୀଚ

[ଦ୍ର—ଏ ପକ୍ଷୀ ସବୁବେଳେ ପୁଚ୍ଛ ହଲାଉଥାଏ । ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାର (୧) ଭୁମି ଖଞ୍ଜନ, ଏହାର ଶ୍ୱେତ ଧଳା—Pied wagtail Montacilla Lugubris; Montacilla Alba. ହଳଦିଆ ଖଞ୍ଜନ—Montacilla Melanope; Yellow wagtail—ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ କଳା ଓ ଶ୍ୱେତ ହଳଦିଆ । ଖଞ୍ଜନ ସବୁବେଳେ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ି ହଲାଉ ଥିବାରୁ ସୁଲକ୍ଷଣା, ଚଞ୍ଚଳନୟନା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଖଞ୍ଜନନୟନା, ଖଞ୍ଜନାକ୍ଷୀ, ଖଞ୍ଜନନେତ୍ରୀ ବୋଲାଯାଏ । ଏହାର ଚକ୍ଷୁ ଅତି ସୁନ୍ଦର ଗାଢ଼ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଚଞ୍ଚଳ ।]

୨ । ହଳଦିଆ ଖଞ୍ଜନ—2. Yellow wagtail.
୩ । କଜଳପାତି (ଚଢ଼େଇ) (ଦେଖ)
3. Kajalapāti (See)
୪ । (+ ଭାବ. ଅନ) ଶ୍ଳେଷଟେଇ ଚାଲିବା—
4. Walking lamely.
୫ । ନୀଳକଣ୍ଠ ପକ୍ଷୀ; ଭଦଭଦଳିଆ—5. The Blue jay.

ଦେ. ବି.—ଅଳଙ୍କରଣ; ଖଞ୍ଜିବା—
Setting; arraying; decoration.

ବିବିଧ କୁସୁମ ମାଳା ଖଞ୍ଜନ । ଉତ୍କ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଖଞ୍ଜନକ—ସଂ. ବି.—(ଖଞ୍ଜନ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଖଞ୍ଜନ ୧ ଓ ୨ (ଦେଖ)
Khañjanaka Khañjana 1 and 2 (See)

ଖଞ୍ଜନନୟନା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖଞ୍ଜନନୟନ ଯେ ନୟନ
Khañjananayanā ଯାହାର) (ଖଞ୍ଜନ + ନୟନ + ଆ)—
ଖଞ୍ଜନନୟନୀ (ଦେଖ)
Khañjananayanī (See)

ଖଞ୍ଜନନୟନୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.(ସଂ. ଖଞ୍ଜନନୟନା)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ଆଖିର
Khañjananayanī ଗୋଲକ କଳା ଓ ଖଞ୍ଜନପକ୍ଷୀପରି ସର୍ବଦା
ଅସ୍ଥିର—A woman whose eye-balls are black and moving like the wagtail.

ଖଞ୍ଜନରତ—ସଂ.ବି. (ଖଞ୍ଜନ + ରତ; ଖଞ୍ଜନପକ୍ଷୀର ରତି ଅତି ଗୁପ୍ତ ଥିବାରୁ)
Khañjanarata —ଋଷିମାନଙ୍କର ଗୋପନୀୟ ମୈଥୁନ—
Cohabitation of saints (which they do very secretly).

ଖଞ୍ଜନା—ସଂ. ବି. (ଖଞ୍ଜନ+ଆ)—୧ । ଏକପ୍ରକାର କଜଳପାତି—
Khañjanā A kind of bird.
୨ । ସୋରିଷ—2. Mustard.
୩ । ଛନ୍ଦଶୀଳବିଶେଷ—
3. Name of several metres (M. W.)

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଢ଼ତ୍ୱ ୧ ଚଳିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଳିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଦିଶା କରିବ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଳିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ସେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚଳିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚଳିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାହ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥା' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଖୋଜିବେ; 'ବର୍ଷ' ନ ମିଳିଲେ 'ବର୍ଷ' ଦେଖିବେ; 'ଅପମାନ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବତ୍ ଦେଖିବେ ।

ଖଞ୍ଜନାକ୍ଷୀ—ଦେ. ବହୁ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖଞ୍ଜନ + ଅକ୍ଷି + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Khañjanākshī ଖଞ୍ଜନନୟନୀ (ଦେଖ) Khañjananayanī (See)

ଗେଳା ଲେଳା ଖଞ୍ଜନ ଖି ବ ସାହସ ବଳୁରେ ।
ଉଦ୍ଦେ. ଯଂ. ବଗୋପାଳଦାସ. ଗ ଗୀତ ।

ଖଞ୍ଜ ପଟିବା—ଦେ. ବ—୧ । କୌଣସି ସାଧନରେ ଉପଯୁକ୍ତ ସୁବିଧା ଯୁଟିବା ବା ଅବସର ମିଳିବା—
Khañja paṭibā 1. The happening of a suitable opportunity for doing a thing.

୨ । ଗୋପନ ପରାମର୍ଶ ନିମନ୍ତେ ମନ ମିଳିବା—
2. Secret agreement between two persons.

(ଯଥା—ସେ ଦୁହିଙ୍କର ଖୁବ ଖଞ୍ଜ ପଟିଛି ।)

ଖଞ୍ଜ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବ—ଖଞ୍ଜପଟିବା (ଦେଖ)
Khañja paṛdibā Khañjapaṭibā (See)

ଖଞ୍ଜର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଛୁରୀ; ଖେଞ୍ଜର—
Khañjara Dagger.

ଖଞ୍ଜର [ଦ୍ର—ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ ଏ ଶବ୍ଦକୁ 'ଯାବନିକ' ଖଞ୍ଜର ଉଲ୍ଲେଖ କରି ଏହାର ଅର୍ଥ 'ଗୋଲା' ଥିବାର ଲେଖି ଅଛନ୍ତି । ଏହା ଭ୍ରମାତ୍ମକ ।]

ଖଞ୍ଜରୀ—ଦେ. ବ—ଖଞ୍ଜ ୧ (ଦେଖ)
Khañjarī Khañja 1 (See)

ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଖଞ୍ଜରୀ ବଜାଇ ଗାଉଛି ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଖଞ୍ଜରୀଟ—ସଂ. ବି. (ଖଞ୍ଜ + ଋ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇଟ)—
Khañjarīṭa ଖଞ୍ଜନପକ୍ଷୀ; ଦଳଦପାଉ—
A species of wagtail.

ବତାଳସ ହାଟପଟୁ ଖଞ୍ଜରୀଟ ପରସ୍ପରେ ଅଧିକ ପଛଡ଼ ।
ଉଦ୍ଦେ. ଯଂ. ବଗୋପାଳଦାସ. ଗ ଗୀତ ।

ଖଞ୍ଜରୀଟକ—ସଂ. ବ—୧ । ଖଞ୍ଜରୀ (ଦେଖ)
Khañjarīṭaka 1. Khañjarī (See)

୨ । ଖଞ୍ଜନପକ୍ଷୀ—2. The wagtail.

ଖଞ୍ଜଲେଖ—ସଂ. ବି. (ଖଞ୍ଜ + ଲେଖ)—
Khañjalekha ଖଞ୍ଜରୀଟ (ଦେଖ)
Khañjarīṭa (See)

ଖଞ୍ଜା—ସଂ. ବ—ବର୍ଣ୍ଣାର୍ଦ୍ଧସମ ବୃତ୍ତ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ ବୃତ୍ତ (ଛ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Khañjā Name of metre.

ବାକୁଳି
ଆଁଗନ, ବାଖଳ

ଦେ. ବି.—୧ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଗୃହ ବା ପ୍ରାଚୀର ବେଷ୍ଟିତ ସ୍ଥାନ; ଅଙ୍ଗନା; ପ୍ରାଙ୍ଗଣ; ଅଙ୍ଗନ—
1. Court-yard; an open space surrounded by houses or walls on all sides.

୨ । ନିଯୁକ୍ତି—2. Engagement.

୩ । ନିୟମିତ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—
3. Regular arrangement; arrangement of regular supply of a thing or service.

୪ । ଉତ୍ସର୍ଗ; ସେବା ଆଦିରେ ଖଞ୍ଜିବା—
4. Endowment; dedication.

୫ । ଯୋଡ଼ା; ସଂଯୋଗ; ଦୁଇ ବସ୍ତୁର ଏକତ୍ର ସଂଲଗ୍ନ ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନ—
5. Joint; place where two things are attached to each other.

ବହୁ ଦୂର ପରସ୍ପରେ ଖଞ୍ଜାରୁ ଛଡ଼ର
ନିଃଶ୍ୱାସ ଶୋଷନ୍ତେ ଗୁଳ ମାରୁଛି ବସର । ସାରଳା ମହାଭାରତ ।

୬ । ନିୟମିତରୂପେ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ବସ୍ତୁର ପରିମାଣ ବା ମୂଲ୍ୟ—
6. Value; amount or quantity of things endowed.

୭ । ଦୁଇ ହାଡ଼କୁ ଯୋଡ଼ିଥିବା ଗଣ୍ଠି ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ହାଡ଼ର ଯୋଡ଼ ମୁଣ୍ଡ—7. Bone-joint

ଦେ. ବିଣ—୧ । ସଜ୍ଜିତ ହୋଇଥିବା—1. Equipped.

୨ । ପେନା ଯାଇଥିବା—2. Worn (as ornament).

ଝଣ ଝଣ ରବ ଏ ଖଞ୍ଜା ପାଦୁଡ଼ ଚରଣେ ।
ଭକ୍ତ. ଭବିଷ୍ୟବକ୍ତା ।

୩ । ଯୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା—3. Joined together.

୪ । ନିୟମିତ ରୂପେ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରି ଯାଇଥିବା—
4. Regularly settled; prearranged; arranged to be regularly supplied.

ମୋ ଜିଉ ଖଞ୍ଜା ଆମ୍ଭୁଳ ପଦ୍ମ ଚଳ ଶିଖାକୁ ଲେଇ ଚହିଁ ପାଠି ।
ଭକ୍ତ. ବୋଷ୍ଟ୍ରଭ୍ରାତ୍ରମ୍ବଦ୍ୱା

୫ । ସେବାରେ ନିଯୁକ୍ତ—
5. Engaged in service.

୬ । ଖଇରାତ ବା ଦେବ ସେବା ପାଇଁ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ—
6. Dedicated; endowed (for religious and charitable purposes).

ଖଞ୍ଜାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଞ୍ଜିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Khañjāibā The causative form of Khañjibā.

ଖଞ୍ଜାକାଟ—ଦେ. ବ—୧ । ଦେବତାମାନଙ୍କ ସେବକମାନେ ଯେଉଁ ଦେବୋତ୍ତର ଜମି ଚାଷ ବା ଦଖଲ କରୁଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସଂପନ୍ନ ସେବା ଓ ଭୋଗ ଆଦିର ମୂଲ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ସେ ଜମିର ଖଜଣାରୁ ଯେଉଁ ଅଂଶ କଟି ଯାଏ—
1. Amount deducted from the proper rent of lands held by the servants of a Deity in lieu of services rendered or offerings supplied by them.

୨ । ଉକ୍ତ ରୀତି ବା ପ୍ରଥା—2. The above system or custom of deducting the price of action.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଐ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ, ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଥ	ତ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଓ	ଔ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଯ	ସ	ଦ୍ୟ	ଇଥ	ଧ	ନ

୩ । ସେବାଦି ନିୟମିତ ବ୍ୟୟରୁ କର୍ତ୍ତନ—

3. Deducted from the regular expense of service.

ଦେ. ବିଣ—ଖଞ୍ଜାକାଟ ପ୍ରଣାଳୀରେ ସେବକମାନେ ଭୋଗ କରୁଥିବା ଜମି)—(Land) Held under the system of Khañjākāṭa.

ଖଞ୍ଜାଖଞ୍ଜି—ଦେ. ବି—୧ । ଖଞ୍ଜିବା କର୍ମ; ସଜ୍ଜୀକରଣ—

Khañjākhañji 1. Act of equipping or furnishing.

୨ । ନାନାଦି ବସ୍ତୁ ଖଞ୍ଜିବା କର୍ମ—

2. The act of equipping or decorating many things.

ଖଞ୍ଜାଖଞ୍ଜି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସଜ୍ଜିତ କରିବା—

Khañjākhañji karibā 1. To furnish or equip.

୨ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବା—

2. To arrange or settle.

୩ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କୁ ବିବାହ ବନ୍ଧନରେ ବାନ୍ଧିବା—

3. To cause two persons to be united by marriage.

ଖଞ୍ଜା ପାହୁଡ଼—ଦେ. ବି—ପାଦର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—

Khañjā pāhurḍa An ornament for the leg.

ଚରଣଟଣ ହୋଇ ଖଞ୍ଜା ପହୁଡ଼ କରଣେ—ଭାଗ. ଲକ୍ଷ୍ମୀଚରିତ୍ର ।

ଖଞ୍ଜାବାଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଜମିବାଡ଼ି; ଭୂଭି—

Khañjābārḍi Landed tenures or holdings; landed property.

ସୁଖେ ଏବେ ଅମ୍ଭଙ୍କୁ ମିଳିବ ଖଞ୍ଜାବାଡ଼ି,
ଶୁଣି ତା ମୁଖ ଜମ୍ବ ବିସ୍ମ ଲେ ନିଶ ମୋଡ଼ । ପିତାମ୍ବର. ନୃସିଂହମଙ୍ଗଳ ।

ଖଞ୍ଜାଶାଳ—ଦେ. ବି—୧ । ଖନ୍ଦାଶାଳ (ଦେଖ)—

Khañjāśāḷa 1. Khandāśāḷa (See)

୨ । ଉତ୍ସବ ଓ ଯଜ୍ଞ ଆଦିରେ ବହୁଲୋକ ରହିବା ପାଇଁ ତାଟିର ବଡ଼ବଡ଼ ଅସ୍ଥାୟୀ ଘର—2. Big temporary houses of palm leaf frames set up to accomodate many people during festive occasions.

ଖଞ୍ଜାହାଡ଼—ଦେ. ବି—ମେରୁଦଣ୍ଡ; ମେରୁହାଡ଼—

Khañjāhārḍa Backbone

[ଦ୍ର—ଏହା ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ହାଡ଼ର ସମଷ୍ଟି ।]

ସେ ଘାଉରେ ମୋହର ପିଠି ଖଞ୍ଜାହାଡ଼,
ଜଳବଳ ପର ଶୁଭଲ ମଡ଼ ମଡ଼ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଖଞ୍ଜିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଚାଳାକିରକିଆ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଖଞ୍ଜ ଭଣ୍ଡି କାମ କରେ—1. One who knows to successfully watch proper opportunities.

(ଖଞ୍ଜେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ).

୨ । କୌଶଳୀ; ଯେ କୌଶଳରେ କାର୍ଯ୍ୟ ହାସଲ କରେ—

2. Artful; tactful.

ଖଞ୍ଜିଖାଞ୍ଜି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସୁସଜ୍ଜିତରୂପେ; ଗଛଗାଛି—

Khañjikhañji In a well-equipped or befitting manner.

ଗେହେଶ୍ୱରେ

ଖଞ୍ଜିତ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଖଚିତ)—ଖଞ୍ଜା ହୋଇଥିବା—

Khañjita Equipped with

ପିକ କଦୋଡ ଶୁକ ସାରୀ, ଖଞ୍ଜିତ ହୋଇଛି ପିଞ୍ଜରେ—
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଖଞ୍ଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ଖଚ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବା—

Khañjibā 1. To settle; to arrange.

୨ । ସୁଚାରୁରୂପେ ଯୋଡ଼ିବା; ସଜ୍ଜିତ କରିବା—

2. To equip; to arrange methodically or fittingly.

୩ । ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥଳରେ ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧାଇବା ବା ପିନ୍ଧିବା—

3. To put on proper ornaments at proper places.

କାହାରି ଦେଖେ ଭୁଶ୍ରଳ ଖଞ୍ଜି ବରେ ମୋର ବାଳ
କାହାପାଇଁ କରୁଥିବ ଚିତ୍ତାରେ ଜାଦ୍ୟଳ । ଉତ୍କଳରତ୍ନ. ମଧୁସୂଦନଙ୍କ ।

୪ । କୌଶସି ଦେବକାର୍ଯ୍ୟ ବା ସେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ଅର୍ପଣ କରିବା—4. To endow or settle properties for particular purposes.

୫ । ପୂର୍ବରୁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବା—

5. To arrange before-hand; to prearrange.

ଦରବ ଖଞ୍ଜିଛି ଅହାର ଏହା ମୋତେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୬ । ସ୍ଥାପନ କରିବା—6. To set; to fix.

ଉଡେ ପଡବଣ୍ଟ ଖଞ୍ଜି ଧରଣୀ ଉଳେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବିଶୋଷତତ୍ତ୍ୱ. ଭ ଗୀତ ।

୭ । କର୍ମରେ ବା କପାଳରେ ଲେଖିବା; ବରାଦ କରିବା—

7. To ordain.

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ବଶରେ ଲଙ୍ଘି ଯା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ,
ଦହିବ ଫଳ ବହି ଖଞ୍ଜିଛି ଅମ୍ଭଙ୍କୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୮ । ବିଧାନ କରିବା; ସୃଷ୍ଟି କରିବା—

8. To create; to enact; to formulate.

କେଡ଼େ କଷ୍ଟକୁ ମୋତେ ଖଞ୍ଜିଛି ଦରବ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୯ । ନିବେଶିତ କରିବା—9. To set.

ମନ୍ତ୍ରୀର ଚିନ୍ତିତେ ଖଞ୍ଜିବାନି ନିରେଖି ବସିଛି ପଥ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବିଶୋଷ ତତ୍ତ୍ୱ. ଭ ଗୀତ ।

୧୦ । ନିଯୁକ୍ତ କରିବା—10. To engage; to employ.

ଏମନ୍ତେ ଶୀଘ୍ର ଦେଇଗଲି, ଜନ ନ ଦୁହାରେ ଖଞ୍ଜିଛି ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଛାଗଳେ ।

ଖଞ୍ଜି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଉଠାଇବା; ଲଗାଇବା; ନିଜ ଦେହରେ ଅଳଙ୍କାର ଲଗାଇବା—To put on ornaments on one's self.

Khañji hebā

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ କି ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ କି ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ପୃଷ୍ଠାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ଅପରପୃଷ୍ଠ ୨ କି ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ କି ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ 'ଭଥୁ' ନ ପାଇଲେ 'ଭଥୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲକା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲକା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲକତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲକତ' ଦେଖିବେ ।

ନାନା ଜାତିର ଅଳଙ୍କାର ଶକ୍ତିହେଲେ ।
କୃଷ୍ଣଜିତ୍ ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଖଞ୍ଜୁଆ— ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—ଖଞ୍ଜିଆ (ଦେଖ)
Khañjuā Khañjiā (See)
ଖଞ୍ଜୁଇ
ଖଞ୍ଜୋଇ

ଖଟ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଇଚ୍ଛା କରିବା—1. To desire; to wish.
Khaṭ (root) ୨ । ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା—2. Search for.

ଖଟ୍କା—ଦେ. ବି. (ହିନ୍ଦୀ ଖଟ୍କା, ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ, ଖଟ୍ଖଟ୍ ଶବ୍ଦଜ)—
Khaṭkā ୧ । କଳହ; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ, ବିବାଦ—
ଖଟକା 1. Dispute; quarrel.
ଖଟକା ୨ । କଷ୍ଟ— 2. Difficulty.
୩ । ସନ୍ଦେହ—3. Doubt.
୪ । ସମସ୍ୟା—4. Problem.

ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କ ମନରେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଖଟକା ଲାଗିଯାଇଛି ।
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଖଟ୍ଖଟ୍— ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ସାମାନ୍ୟ ଗାଳିମନ୍ଦପ୍ରିୟା ଘର
Khaṭkhaṭ କଳି; କଳହ— 1. Domestic or internal
ଖଟମଟି quarrel accompanied with bickerings.
ଖଟପଟ
୨ । କଠିଣ ପଦାର୍ଥର ଶ୍ରୁତିକଟୁ ଶବ୍ଦ—
2. Sound of hard things striking; jarring sound.
ଦେ. ବିଣ—କଠିନ ବା ଯୋଡ଼ା ପଦାର୍ଥ ଢିଲା ହୋଇଥିବା—
Slack; loose (said of two things becoming loose or slackened)

ଖଟ୍ଖଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଏକପ୍ରକାର ଲତା—
Khaṭkhaṭiā A kind of creeper.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଛୁଇଁର ମଞ୍ଜି ସୁବାସଯୁକ୍ତ । ଏହାର ମଞ୍ଜିକୁ ମାଇପେ ମଥାଘସା ସଙ୍ଗେ ମସଲାରୂପେ ବାଟି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]
ଦେ. ବିଣ.—କଳହା; କଳହୁଡ଼ା—Quarrelsome.

ଖଟ୍ପଟ୍ ଲଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବିବାଦ ବା କଳହ ଲଗାଇବା—
Khaṭpaṭ lagāibā To pick up a quarrel.
ଖଟମଟିଲାଗାନ
ଖଟପଟଲଗାନା

ଖଟ—ସଂ. ବି. (ଖଟ୍ ଧାତୁ=ଇଚ୍ଛା କରିବା; ଖୋଜିବା+କର୍ମ. ଅ)—
Khaṭa ୧ । ତୃଣ; ଘାସ—1. Grass.
୨ । ଟଙ୍କ ନାମକ ଶସ୍ତ୍ର; ଟାଙ୍ଗିଆ—
2. A hatchet used as a weapon of offence; axe.
୩ । ପ୍ରହାର—3. Beating; assault.
୪ । ଖଙ୍କାର; କଫ—4. Phlegm.
୫ । ଅନ୍ଧକୂପ; ଅମୁହାଁକୂଅ—
5. A dark dungeon; a blind well.
୬ । ମୁଠା; ମୁଷ୍ଟି—6. Closed fist.
୭ । ବଟାଳି—7. Chisel (M. W.)
୮ । ହଳ—8. A plough (M. W.)
୯ । ବିଧା; ମୁଠ—9. A blow with the closed doubled fist (Wilson)
୧୦ । ଘର ଛାଉଣି କରିବା ତୃଣ—
10. Grass used to thatch houses (M. W.)

ଦେ. ବି (ସଂ. ଖଟ୍ୱା)—୧ । ଶୋଇବା ନିମନ୍ତେ କାଠରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଖୁରାଥିବା ଆସନ (ଏଥିରେ ବାଡ଼ି ନ ଥାଏ)—1. Bed-stead (without side-rails).

ଖାଟ ଖଣ୍ଡ ଧରି ଖଟ ଉପର ଶୋଇଲୁ ରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳରାମଦାସ, ଗ ଗୀତ ।

ଖାଟ ୨ । ପଲଙ୍କ—2. Ornamental and railed
ଖଟିଆ, ଖାଟ bedstead.
[ଦ୍ର—ଘନ ଘନ ପ୍ରକାର ଖଟ; ଯଥା—
ଗଜ ଖଟ—Bedstead with mosquito-frames and railings.
ବେତକୁଣା ଖଟ—
Bedstead framed with cane.
ପଟା ଖଟ ବା ତକ୍ତପୋଷ—
Bedstead made of planks.
ଭଙ୍ଗା ବା ଖଣ୍ଡା ଖଟ—Camp-bedstead.
ଦଉଡ଼ା ଖଟ—Stringed bedstead.
ଲେବାର ଫିତା ଖଟ—Taped bedstead.

ଖଟକ—ସଂ. ବି. (ଖଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଚ)—୧ । ଘଟକ—
Khaṭaka 1. Marriage-broker; a negotiator of marriages.
୨ । ଅର୍ଦ୍ଧମୁଦ୍ରିତ ହସ୍ତ—
2. Half-closed hand.
୩ । ମଲ୍ଲମାନଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧାର୍ଥ ସଙ୍କୁଚିତ ବଦ୍ଧମୁଷ୍ଟି—
3. The doubled fist of wrestlers.

ଖଟକଟାହକ— ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଖଟ=ଖଙ୍କାର+କଟାହକ)—
Khaṭakaṭāhaka ପିକଦାନୀ; ଛେପ ପକାଇବାର ବଡ଼ ପାତ୍ର—
Spittle-pot; spitting box (M. W.)

ଖଟକାମୁଖ—ସଂ. ବି (ଖଟକ+ଆ+ମୁଖ)—
Khaṭākāmukha ୧ । ନୃତ୍ୟରେ ଏକପ୍ରକାର ଚେଷ୍ଟା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. A particular gait in dancing.
୨ । ବାଣ ମାରିବା ସମୟରେ ହାତ ଟେକିବାର ପ୍ରଣାଳୀବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. A particular position of hands in shooting.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଲ୍ୟ	ଲ୍ଲ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅଦାନ୍ତ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଲ୍ଲ	ଶ	ନ୍ତ

ଖଟକ୍କିକା—ସଂ. ବି—ଖଡ଼କ୍କିକା (ଦେଖ)
Khaṭakkikā Khardakkikā (See)

ଖଟଖ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଖଟ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅଖ)—
Khaṭakha ବାଣ ମାରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ବ୍ୟକ୍ତି—
A man in the attitude of shooting.

ଖଟଖଟିଆ—ପ୍ରାଦେ (ଜଟିଳ) ବିଣ—ଢିଲା; ଜର୍ଜ୍ଜରିତ ସ୍ଥାନରୁ ଢିଲା ହୋଇଥିବା—
Khaṭakhaṭiā Slackened; loosened out of its socket.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ (ସଂ. ଖଟଖଟ୍ୱା)—
ବୃକ୍ଷ ଡାଳକ ପରି ଏକପ୍ରକାର ଲତା—
A sort of creeper.

[ଦ୍ର—ଏହାର ମଞ୍ଜିରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକେ ମୁଣ୍ଡର କେଶକୁ ଧୋଇ ସଫା କରନ୍ତି । ଏହାର ପତ୍ରରେ ପିତଳବାସନ ମାଜିଲେ ବାସନ ଖୁବ୍ ସଫା ହୁଏ । ଏହାର ଫଳମାନଙ୍କରେ ଖଡ଼ିକା ଫୋଡ଼ି ଶିଶୁମାନେ ଖଟ, ରଥ ଆଦି ତିଆରି କରି ଖେଳନ୍ତି ।]

ଖଟଖଟୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖଟଖଟିଆ (ଦେଖ)
Khaṭakhaṭuā Khaṭakhaṭiā (See)

ଖଟଖାଦକ—ସଂ. ବି. (ଖଟ + ଖାଦକ)—୧ । ଶିଆଳ—
Khaṭakhādaka 1. Jackal.

୨ । କୁଆ—2. Crow.

୩ । କାଚପାତ୍ର—3. Glass-vessel.

ଖଟଖୁରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଟ୍ୱା + ଖୁର)—ଖଟର ଗୋଡ଼—
Khaṭakhurā Bed-post.

ଖଟଣୀ—ଦେ.ବି—୧ । ଦେବତା ବା ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରାତ୍ୟହିକ ସେବା ବା ମାଉ—
Khaṭaṇi 1. Programme of personal service said of kings and Deities.

ଖଟଣୀରେ ଥିବେ ଦେହ ସେବାନ୍ତ ଅବୋର—ପ୍ରତାପ. ଶଶିସେନା ।

୨ । ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଖଞ୍ଜା ଥିବା ଦୈନିକ ଭୋଗ—
2. Fixed daily offerings before a Deity.

୩ । ରାଜା ବା ଦେବତାଙ୍କ ପିନ୍ଧିବା ବସ୍ତ୍ର—
3. Wearing apparel of a king or Deity.

୪ । ଗହଣ; ରାଜା ବା ଦେବତାଙ୍କ ସେବାରେ ନିୟୋଜିତ ଭୃତ୍ୟଦଳ—4 Retinue.

ଅସିଥିଲେ ଖଟଣୀରେ ଶ୍ରୀତକ ଲମ୍ବରେ ଅଜ ମୁହଁ—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

୫ । କର୍ମ—5. Duty.

ଅନନ୍ତେ ବସ୍ତ୍ରଲେ ବିନସ
ନୃତ୍ୟ ଖଟଣି ଗାତ ରସ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଗୀତିକବିତା ।

ଦେ. ବିଣ—୧ । ରାଜା ଓ ଦେବତାଙ୍କ ସେବାରେ ନିୟୋଜିତ (ଭୃତ୍ୟ)—1. (servants) Engaged in rendering personal service to kings and Deities.

ଜାତ ନିତ୍ୟ ଖଟଣି ମାତନ୍ତ ଦେଶ୍ ହରତଳେ ଏ ଭବ—
ଭକ୍ତ. ବୋଧେନ୍ଦ୍ରାଣ୍ଡସ୍ତୁତିଦ୍ୱ ।

୨ । ରାଜା ବା ଠାକୁରଙ୍କ ଲାଗି ଦେବା (ମାଳାଦି)—
2. (flowers etc) Worn by kings or Deities.

ଖଟଣି ପୁଷ୍ପ ପତ୍ରେ ମୋସଇରେ ଗୁହ—ଭକ୍ତ. ବୋଧେନ୍ଦ୍ରାଣ୍ଡସ୍ତୁତିଦ୍ୱ ।

୩ । ଠାକୁରଙ୍କଠାରେ ଭୋଗ ଲାଗିବା (ପଦାର୍ଥ; ମହାପ୍ରସାଦ)—
3. (offerings) Made to Gods; (articles) offered to Gods.

ଖଟଣୀକାର—ଦେ. ବି—ଖଟଣୀକିଙ୍କର (ଦେଖ)
Khaṭaṇikāra Khaṭaṇikiṅkara (See)

ଯାହାର ଅଙ୍ଗରେ ଅସି ଦଶଦିଗପାଳ
ଖଟଣୀକାର ହୋଇ ଖଟନ୍ତ ସାଦରେ—ପୀତାମ୍ବର. ବୃହତ୍ ହସ୍ତିଗଣ ।

ଖଟଣୀକିଙ୍କର—ଦେ. ବି—୧ । ରାଜା ଓ ଦେବତାଙ୍କ ସେବାରେ ନିଯୁକ୍ତ ଚାକର—
Khaṭaṇikiṅkara
1. Servants of a king or a Deity.

ଖଟଣୀକିଙ୍କରଙ୍କର ମେଳେ ଖଟଥିବ ଯେ ରୋ ଖଟରେ—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଜଗନ୍ନାଥ ।

୨ । ରାଜାଙ୍କର ପ୍ରାତ୍ୟହିକ ଦୈହିକ ମାଉ ବା ସେବା କରିବା ଚାକର; ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗଲଗା ସେବକ—
2. Servants doing the different duties connected with the bodily services of a Rāja.

ଖଟଣୀକିଙ୍କର ପାଦେ ହୋଇ ଡୋର ନିଜକ ମଣନ୍ତ ଦୂଣ—
ରାଧାନାଥ. ସମାଧି ।

୩ । ଆଜ୍ଞାକାରୀ ଭୃତ୍ୟ; ଅର୍ଦ୍ଦଳି ଚାକର—
3. 'Orderly' servant; one who carries out Rāja's orders.

ଖଟଣୀ ଫୁଲ—ଦେ. ବି—ସେବକ ନିୟମିତରୂପେ ଦେବତା ଓ ରାଜା-ଙ୍କୁ ଦେବା ଫୁଲ—
Khaṭaṇi phula
Flower for the daily use of a king or Deity.

ରୋ ଖଟଣି ଫୁଲ ମୋର, ଏଣ୍ ଭଲ ବାଣ୍ଟା ରୋଉ—
ଭକ୍ତ. ଭବଶାଳବଗ ।

ଖଟଣୀ ସାମନ୍ତ—ଦେ. ବି—ଖଟଣୀ କିଙ୍କର (ଦେଖ)
Khaṭaṇi sāmanta Khaṭaṇi kiṅkara (See)

ଖଟଣୀ ସାମନ୍ତମାନେ ଭରତ ଦ୍ୱାରଥାନେ ବାଟିଲଗି ମାଳଣା ସେବାକୁ କରନ୍ତି—
ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲୋଳ ।

ଖଟଣୀ ସେବକ—ଦେ. ବି—ଖଟଣୀକିଙ୍କର (ଦେଖ)
Khaṭaṇisebaka Khaṭaṇikiṅkara (See)

ଖଟ ଦଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଟ୍ୱା + ଦଣ୍ଡ)—ଖଟର ଚାରି ଖୁରାକୁ ଜୋଡ଼ିବା ଲମ୍ବ ଦଣ୍ଡ—
Khaṭa daṇḍā The beams of a bedstead.
ଖଟପାଟି

ଖଟଣି—ସଂ. ବି—ଖଟୀ (ଦେଖ)
Khaṭaṇi Khaṭi (See)

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ସ୍ୱରାରେ ସ୍ଥିତ ୧ ଚଳିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଳିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଧରଣର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେତେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ସେତେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଚଳିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଉ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଢ଼' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଟୁ' ଦେଖିବେ

ଖଟପଲଙ୍କ — ଦେ. ବି. (ସଂସ୍କୃତର; ସଂ. ଖଟ୍ୱା ଓ ପର୍ଯ୍ୟଙ୍କ)—
Khaṭapalaṅka — ନାନାପ୍ରକାର ଶଯ୍ୟା ସମ୍ବନ୍ଧ— Many kinds of bedsteads.

ଖଟପୁଆ — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଖଟ୍ୱା + ପାଦ)—
Khaṭapuā — ଖଟଖୁରା — The legs of a bedstead.

ସି ସି ଖ ଖ ହୋଇଅଛି ବେନି ଖଟପୁଆ — ପ୍ରାଚୀ. ଦ୍ରୁତନବ୍ରପଣଗୀତା ।

ଖଟବାଡ଼ — ଦେ. ବି — ଖଟର ଚାରିପାଖେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଆବରଣ
Khaṭabārḍa — ବାଡ଼—Railings round a bedstead.

ଖଟମ୍‌ଚୁଆ — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖଟଗୋଡ଼; ଖଟର ପାଦ;
Khaṭamchuā — ଖଟଖୁରା—The legs of a bedstead.

ଖଟମଲ୍ — ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଟ୍ୱା + ମଳ)—ଛୋଟ ପୋକ; ଓଡ଼ିଶ—
Khaṭamal — Bed bug.
ଛାଟପୋକା
ଖଟମଲ

[ଦ୍ର—ଏକଜାତୀୟ ଚେପ୍‌ଟା ଲାଲ ପୋକ । ଏମାନେ ଖଟ, ଚଉକୀ, ମଶାରୀ, ଶେଯ ବା ଚଦର ଆଦିର ସନ୍ଧିରେ ରହି ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରୁ ରକ୍ତ ଶୋଷଣ କରି ବଞ୍ଚନ୍ତି । ମାରୱାଡ଼ୀ ଓ ଜୈନମାନେ "ଜୀବେ ଦୟା" ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଖଟମଲ୍‌ପୂର୍ଣ୍ଣ ଖଟରେ ଧନୀଲୋକ ଲୋକଙ୍କୁ ପଇସା ଦେଇ ଶୁଅନ୍ତି । ଅର୍ଥବିନିମୟରେ ଦରିଦ୍ର ନିଜର ରକ୍ତରେ ଏହି ମୀତ ଜୀବମାନଙ୍କୁ ତୃପ୍ତ କରାଇଲେ ଧର୍ମ ଲାଭ ହୁଏ ବୋଲି ଜୈନ ଓ ମାରୱାଡ଼ୀମାନଙ୍କର ଧାରଣା ।]

ଖଟଲା — ପ୍ରାଦେ. (ସୁଖ) ବି.—ପାନ ଭୋଜନାଦିର ସୁବନ୍ଦୋବସ୍ତ—
Khaṭalā — Good arrangements for food and lodging.

ଖଟଲି — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ. ହି. ଖଟୋଲା)—ଛୋଟ ଖଟ;
Khaṭali — ଖଟିଆ— A small bedstead.

ଖଟା — ଦେ. ବି. (ସଂ ଖଟ୍ଟ)—୧ । ଅମ୍ଳରସ; ଅମ୍ଳିଲା —
Khaṭā — 1. Acid taste.
ଟକ, ଖଟା — ୨ । ଅମ୍ଳରସ ବା ଅମ୍ଳିଲାରସର ବ୍ୟଞ୍ଜନ— 2. Curry prepared with acid; tart.
ଖଟ୍ଟା — ୩ । ଆଚାର—3. Pickled tart.
୪ । ପରିଶ୍ରମ; ଖାଟୁଣି—4. Labour; exertion.
୫ । ଖଟିବା; ସେବା କରିବା—
5. Serving; rendering service.
୬ । ମନୋଦୁଃଖ—6. Sorrow.

ଖଟଲେଣ ଚରେ ନ ଉଣି ଲଟକେ ବେଳା ଏ ବାଳା ସୁଜନେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଉତ୍ତରାକରଣ୍ଡ. ଶ ଗୀତ ।

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅମ୍ଳିଲା; ଅମ୍ଳିଳ—1. Sour; of acid taste.
୨ । ବିରସ; ଦୁଃଖଯୁକ୍ତ—2. Sorrowful; sorry.

ଖଟାଇ — ଦେ. ବି.— ଅମ୍ଳରସଯୁକ୍ତ ଖାଦ୍ୟ—
Khaṭāi — Food with acid taste (cooked or preserved.)
ଖଟାଇ

ଖଟାଇବା — ଦେ. କ୍ରି. (ଖଟିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—
Khaṭāibā — ୧ । ଖୁଣ୍ଟ ଦେହରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ବା ଜୀବକୁ ବା ନୌକାକୁ ରଜ୍ଜୁରେ ବାନ୍ଧିବା—1. To tie a thing or animal or boat to a post by a rope.
ଖଟାଇବା

ବ୍ରହ୍ମେ ଗୀ ପାଖ ଜଙ୍ଗର ଆର ଜଳରେ ନାଥ ଖଟାଇ ସ୍ୱେଚ୍ଛେଇବାସ କରେ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଉତ୍ତରସ୍ତ ।

୨ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇବା; ପରିଶ୍ରମ କରାଇବା—
2. To cause to work; to cause to labour.
୩ । ଖଟଣି ସେବକରୂପେ ନିଯୁକ୍ତ କରିବା—
3. To engage another person as one's orderly servant.

ଖଟାଅ ମୋତେ ତେ ବେଳ୍ପରଣ ଫୁଲ ଖଟ ଭଲେ ବିଦା ନିଶା ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଉତ୍ତରାକରଣ୍ଡ ।

୪ । କୌଣସି ନିୟମ ବା ସୂତ୍ରକୁ ଉପସ୍ଥିତ ଖେତରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—4. To apply a principle or rule to a certain matter; to cite a thing or matter by way of comparison.
୫ । ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—5. To apply.

ସୁବୁଦ୍ଧି ଖଟାଇ ଚଉରେ ମୁଁ ସାର
ଲଭିବ ସୁଜସ ବଢ଼ିବ ଉଚ୍ଚ । ନନ୍ଦକିଶୋର. କୃଷ୍ଣଦ୍ୱାରକା ।

୬ । କୌଣସି ନଜିର ବା ଆଇନକୁ ମକଦମାରେ ଦେଖାଇବା—
6. To cite; to bring to bear a ruling or law to a case.

ଖଟା କରିବା (ମନ)—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ମନୋଦୁଃଖ କରିବା—
Khaṭā karibā (mind) — To be sorry.

ଖଟା କରିବା (ମୁହଁ) —ଦେ.କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ମୁହଁକୁ ବିରସ କରିବା ବା ଶୁଖାଇବା—To frown
Khaṭā karibā (face)

ଖଟାଖିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଖଟାଳିଆ (ଦେଖ)
Khaṭākiā — Khaṭāliā (See)

ଖଟା ଖାଇଲାପରି ମୁହଁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଭ୍ରୂକୁଟି କରିବା; ମୁଖ ଭଙ୍ଗି ଦ୍ୱାରା ଅସନ୍ତୋଷ; ବିରକ୍ତି ବା ଅନିଚ୍ଛା ଆଦି ପ୍ରକାଶ କରିବା; ଅପ୍ରସନ୍ନ ହେବା—To scowl; to frown; to give vent to one's displeasure.
Khaṭā khāilāpari muhaṅ̃ karibā
ଖାଇଲାପରି

ଖଟାଙ୍ଗପୁରାଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଟ୍ୱାଙ୍ଗ ଓ ପୁରାଣ) - ୧ । କୌଣସି ଅପ୍ରାକୃତ ଅଶ୍ରୁତପୂର୍ବ ବର୍ଣ୍ଣନା—
Khaṭāṅga purāṇa — 1. Any strange or unheard of narration.

[ଦ୍ର—ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ଜଣେ ମୂର୍ଖ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ରାଜା ଗୋଟିଏ ନୂତନ ଧରଣର ପୁରାଣ ରଚନା କରିବାର ଆଦେଶ ଦେବାରୁ ମୂର୍ଖ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୋଟିଏ ଖଟର ଖୁରାକୁ ବୋଝେ କଳା ଓ କଳାଧରିରେ ଖୁଡ଼ାଇ ଖୁଡ଼ାଇ ଏକ ବିଶାଳକାୟ ବସ୍ତୁ କରି ରାଜାଙ୍କ ନିକଟରେ ରଖିଲେ ଓ କହିଲେ ଏହା ପୁରାଣର ନାମ ଖଟାଙ୍ଗ ପୁରାଣ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦ୍ୱିସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ଜ	

ସେହି କନାଗୁଡ଼ା ବିଶାଳକାୟ ବସ୍ତୁ ରାଜକୋଷରେ ରହିଲା । ପଣ୍ଡିତେ କହିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ମୁଖରେ ସେ ସ୍ୱରଣ ପ୍ରକଟିତ ହେବ । ବ୍ରାହ୍ମଣର ମୁଖରେ ରାଜାଦେଶରେ ସେ କନାଗୁଡ଼ିଆ ସ୍ୱରଣରୁ ଆବରଣର ସ୍ତରମାନ ଖୋଲା ହୋଇ ଦେଖାଗଲା ଯେ ତାହା ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଖଟିଖୁରା ବିଦ୍ୟମାନ । ସେଥିପାଇଁ କୌଣସି ଅଘଟନ ଅଶ୍ରୁତପୂର୍ବ କଥା କହି ବସିଲେ ଲୋକେ କହନ୍ତି— 'ଏ ଖଟାଙ୍ଗ ସ୍ୱରଣ କହୁଛି ।']

୨ । ଭୁତାକ୍ୟରେ ଗାଳିଗଳ; ଅଶ୍ଳୀଳ ତିରସ୍କାର—
2. Evil names; obscene words used in rebuking.

ଖଟାପାଲଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଖଟା ଶାକ—
Khaṭāpālaṅga A kind of sorrel; (pot herb) with sour taste Rumex Vesicarius; Bladder dock (Haines).
ସ. ଅମ୍ଳବେତସ, ଶତବେଧୀ; ଶାକମ୍ଳ; ଗୁଳ୍ମକେତୁ; ମାଂସଦ୍ରାବୀ; ଚକ୍ର
ଥିକଡ଼; ଶାକା; ଚୁକାପାଳମ
ଆମଲତାସ; ଚୁକା
ତେ. ଫୁଣ୍ଟାବାଗୁଲ

ଖଟାଳିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଈଷତ୍ ଅମ୍ଳ; ସାମାନ୍ୟରେ ଖଟା—
Khaṭāliā Sourish; acidish.

ଖଟି—ଦେ. ବି—୧ । ମାଦକସେବୀମାନଙ୍କର ମିଳନ ସ୍ଥାନ; ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ସେବନ ସ୍ଥଳ—1. A den or rendezvous for drinkers and smokers i. e. those who take intoxicating drugs.
Khaṭi
ଆଡ୍ଡା
ଅଡ୍ଡା
(ଯଥା—ମଦଖଟି, ଅଫିମଖଟି, ମଦତ୍ତଖଟି, ଗୁଲିଖଟି ।)

୨ । (ଚଲିକା) ଜଳାଶୟ ବା ସମୁଦ୍ରର ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ମାଛ ମରାଯାଏ ତହିଁ ନିକଟରେ ଧୀବରମାନେ ଖରାବର୍ଷା ଯାଳିବା ପାଇଁ ନିର୍ମାଣ କରିଥିବା ଘର—
2. A resting house for fishermen near a place where fishes are caught in a lake or sea.

୩ । (ସ. ଖଟୀ) ଖଡ଼ି—3 Chalk.

ପ୍ରାଦେ. (ସ୍ୱରୀ) ବି—ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ମାଛ, ଶୁଖୁଆ ଆଦିର କାରବାର ହୁଏ—A mart where fish and salted fish are sold.

ଖଟିଆ—ଦେ. ବି. (ସ. ଖଟ୍ୱିକା; ଖଟ୍ଟିକା)—୧ । କାନ୍ଧରେ ବୁହାଯିବା ବାଉଁଶ ଲାଗିଥିବା ଯାନବିଶେଷ; ଡୋଲି; ଡୁଲି—
Khaṭiā
ଖାଟିଆ
ଖଟିଆ
1. Dooly; a small bed-like conveyance borne on the shoulders of men by poles.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଗରିବ ଲୋକମାନଙ୍କର ସବାରି ଆଦି ବ୍ୟବହାର କରିବା ପାଇଁ ସମ୍ବଳ ନ ଥାଏ ଏ ଯାନରେ ସେମାନେ ଘଟନା ବିଶେଷରେ ଯାତାୟାତ କରନ୍ତି । ଏହା ଦୁଇ ଜଣ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କଦ୍ୱାରା ବୁହାଯାଏ ।]

୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଖଟ; ଦଉଡ଼ିଆ ଖଟ—
2. A small bedstead.

୩ । ରୋଗୀ,ମୃତ୍ୟୁଆଦିଙ୍କୁ ବହିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଯାନବିଶେଷ; ରୋଗୀବୁହା ଡୋଳେଇ—
3. Stretcher; carrier or a small bed-like conveyance for carrying dead bodies, wounded men or sick men to the hospital; a bier.

ପ୍ରାଦେ. (ସ୍ୱରୀ) ବି—ଶୂଦ୍ରଜାତିବିଶେଷ—
A class of Śūdras.

ଦେ. ବିଶ—ଯେ ଖଟେ—One who labours or serves or renders service.

ଖଟିଆ ମୂଷା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବଡ଼ ମୂଷା—
Khaṭiā mūshā A big rat.

ଖଟିକ—ସ. ବି. (ଖଟ ଧାତୁ=ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା+କର୍ମ. ଅକ; ଇ. ଆଗମ)—ଅର୍ଦ୍ଧମୁଦ୍ରିତ କରତଳ—
Khaṭika
Half-closed palm.

ସ. ବି—ବକ୍ରମ ହସ୍ତ; ଭଗ୍ନପାଣି—
Having a crooked hand.

ଖଟିକା—ସ. ବି. (ଖଟ୍ଟକ+ଆ)—୧ । ଖଡ଼ି—
Khaṭikā
1. Writing chalk.

୨ । କାନର ବହିର୍ଦ୍ଦେଶସ୍ଥ ଗହ୍ୱର—
2. The outer cavity of the ear.

୩ । ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—3. Andropogen Muricatus.

ଖଟିନୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଖଟ ଧାତୁ=ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—କଠିନୀ; ଖଡ଼ି—
Khaṭinī
Writing chalk; chalkstone.

ଖଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଖଟ୍ଟ ଧାତୁ=ଅଭ୍ୟାଦନ କରିବା)—
Khaṭibā
ଖାଟା
କାମକରିବା
୧ । ସେବା କରିବା—
1. To render personal service.

ଖଟେ ଅଷ୍ଟ ଦୁର୍ଗନାଥ ତୋ ପଦ ପଦ୍ମରେ ।
କରିଲ ଯଦି ବିଶ୍ୱାସ ଶ ଶୀତ ।

୨ । ବିଶେଷ ପରିଶ୍ରମ କରିବା—2. To labour hard.

୩ । ଚାକରି ସ୍ୱୀକାର କରିବା—
3 To accept service.

ଖଟିବ ଗୁଣବନ୍ତା ନରପତି ପାଶ—ଚଉ ।

୪ । ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହେବା—4. To fit; to suit.

୫ । କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—5. To work.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ସଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବିସର୍ଗ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଥ' ଖୋଜିବେ; 'ବଥୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଈ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ଗଳ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

୬ । ସ୍ୱାମୀର ସେବା ଅର୍ଥରେ ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ତ୍ରୀ ରଜସ୍ୱଳା ହୋଇ ସର୍ବ ପ୍ରଥମେ ସ୍ୱାମୀ ଘରକୁ ଯାଇ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସଂସାର କରିବା; ପହୁଲପାଳ ଯିବା—

6. (said of a girl) To be with the husband after puberty.

୭ । (ମେହେନ୍ତରଣୀ ପାଇଖାନାକୁ)— ସାଫ କରିବା; ପାଇଖାନା ଖଟିବା—

7. (said of a sweeper woman) To sweep the latrine clean.

୮ । ଭୃତ୍ୟ ପରି ଆଜ୍ଞାବହ ହେବା—

8. To wait on another like a servant.

୯ । ମିଳିବା; ଯୁଟିବା—

9. To be obtained; to be had.

ଯେ ପାଣି ଅତି କର୍ମିଷ୍ଠନ
କର୍ମେ ନ ଘଟେ ଭାବୁ ଅଲ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୧୦ । ଯୋଗାଇବା; ଯୁଟାଇବା—1. To supply.

କୋଠ ଗଢ଼ଡ଼ ଅମ୍ଭେ ଅଟୁଁ
ନଯୋଗ ଦୁଖ ସର ଖଟୁଁ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୧୧ । (ମନକୁ) ପାଇବା; ପସନ୍ଦ ହେବା—

11. To meet with the approvals of (one's mind).

ଯେମା ସଦୃଶେ ଏହି କର ହୋଇ
ଦେଖି ଅମର ମନକୁ ଖଟଇ । ଋଟଲହାବଗ୍ଗ ।

୧୨ । ଅଣ୍ଡସ୍ତ କରିବା—12. To depend on.

ଦେହର ଛାଇ ଭିନ ଭୂମର ବୃଦ୍ଧିଟି
ଅନୁଚିତ ହୋଇ ଧର୍ମକୁ ଅଛ ଖଟି । ବୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ ।

୧୩ । (ଜେଲ୍‌ଖାନାରେ) ଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରିବା—

13. To undergo (the sentence of imprisonment).

ଖଟିଯିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ; ସମ୍ବଲପୁର)କ୍ରି—
Khaṭijibā — ବାଳକା ରଜସ୍ୱଳା ହେବା ପରେ ପ୍ରଥମେ ଶାଶୁ ଘରକୁ ଯିବା; ପହୁଲପାଳ ଯିବା—
(said of a girl) To go to live with the husband after the appearance of menses.

ଖଟି—ସଂ. ବି. (ଖଟ୍ ଧାତୁ=ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା+ଇ)—
Khaṭi — ଖଡ଼ିମା; ଖଡ଼ି—Writing chalk

ଖଟୁ—ସଂ. ବି—ମୁଠା—The fist (M. W.)
Khaṭu

(ଅଖଟୁ—ବିପରୀତ) ଦେ. ବିଣ—ପରିଶ୍ରମୀ—
Laborious; habituated to work.

ଖଟୁଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଦିନ ମୂଲିଆ—
Khaṭuā — 1. Day-labourer.
୨ । ଶୂଦ୍ର ଜାତିଙ୍କର ଉପାଧିବିଶେଷ—
2. The family-title of a class of Śūdras.

ଖଟୁଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଟ୍ୱା; ଭୁଲ—ତା. କଟ୍ଟିଲ୍=ଛୋଟ ଖଟ)—
Khaṭuli — ୧ । ଶାଳଗ୍ରାମ ଆଦି ଦେବତା ଓ ଭାଗବତ ଗ୍ରନ୍ଥ ଆଦି ରଖିବାର କ୍ଷୁଦ୍ର କାଷ୍ଠାସନ; କ୍ଷୁଦ୍ର ବିମାନ—
ଖଟୋଳା
1. A small stool (with railings) for keeping small idols or sacred books.

[ବ୍ର—(ବଅଁ ଗିଳି) ଖଟୁଲି ଗିଳିବା—ଦେ. ପ୍ରବଚନ— କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ତାହାର ରଖାଯିବା ଆସନକୁ ଗିଳିବା ଅର୍ଥାତ୍ ମହାଜନଠାରୁ କରଜ କରି ସେହି ମୂଳ ଧନରେ ବ୍ୟବସାୟ ଆରମ୍ଭ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି କ୍ରମେ କ୍ରମେ ମୂଳ ଧନକୁ ଖରଚ କରିବାର ଦେଖା ଗଲେ ଏ ପ୍ରବଚନଟି ଲୋକେ କହନ୍ତି ଏହି ଅର୍ଥରେ ମଧ୍ୟ 'ଖଟୁଲି ଖାଇ ବଅଁକୁ ଖାଇବା, ଖଟୁଲି ଖାଇ ବଅଁଙ୍କୁ ହାତ ବଢ଼ାଇବା' ମଧ୍ୟ ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଠାକୁର ବିମାନ—
2. A small conveyance for a Deity.
୩ । ଛୋଟ ଖଟ—3 A small bedstead.

ଶୋଇବାକୁ ଦେବ ଖଟୁଲି ମାଳ ଘରୁ ମୁଁ ଆଣି ।
ଜଳକଶୋର. ନିଷ୍ଠୁରଣୀ ।

ଖଟୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖଟୁଲି (ଦେଖ)
Khaṭuli — Khaṭuli (See)

ଖଟୁଲିରେ ବସାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ ଖଟୁଲିରେ ଦେବତାଙ୍କ ବସାଇ ପୂଜା କରି ଯିବାକୁ)—
Khaṭulire basāibā — କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପଦାର୍ଥକୁ ବିଶେଷ ଆଦର ସହିତ ପୂଜା ବା ସମ୍ମାନ କରିବା—
To permit a person to sit idle; not to allow a person to do any thing.

ଖଟୁଲିରେ ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ବା ପରିଶ୍ରମ ନ କରି (ଶାଳଗ୍ରାମ ଖଟୁଲିରେ ବସିବା ଭଳି) ନିଷ୍କର୍ମା ବା ସୁସ୍ଥୀ ହୋଇ ବସି ରହିବା—
Khaṭulire basibā
To sit idly without doing any thing.

ଖଟୁ—ସଂ. ବି—୧ । ହାତ ଗଣ୍ଠିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ବଳୟ; ହାତ ଖଡ଼ୁ—
Khaṭū — 1. Bracelet (Wilson)
୨ । ବଳା ଗଣ୍ଠିରେ ପିନ୍ଧା ଯିବା ବଳୟ; ଗୋଡ଼ ଖଡ଼ୁ—
2. Anklet (Wilson)

ଖଟେଇ—ଦେ. ବି—ଖଟାଇ (ଦେଖ)
Khaṭei — Khaṭāi (See)

ଖଟେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଟାଇବା (ଦେଖ)
Khaṭeibā — Khaṭāibā (See)

ଖଟ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଘୋଡ଼ାଇବା—
Khaṭṭa (root) — To cover; to screen.

ଖଟ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ—ଖଟା, ଅମ୍ଳ—
Khaṭṭa — Sour (M W.)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇପ୍ତ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

ଖଟ୍ଟନ—ସଂ. ବି—(ଖଟ୍ଟ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କର୍ମ. ଅନ)--ବାମନ; ଗେଡ଼ାଲୋକ—A dwarf.
Khaṭṭana

(ଖଟ୍ଟନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବି. ବିଣ—ବାମନ; ବାଙ୍ଗର; ଗେଡ଼ା—
Dwarfish; stunted.

ଖଟ୍ଟା—ସଂ. ବି (ଖଟ୍ଟ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଖଟ୍ୱା; ଖଟ; ପଲଙ୍କ—1. Bedstead.
Khaṭṭā

୨ । ତୃଣବିଶେଷ—2. A kind of grass.

୩ । ମଡ଼ାବୁହା ଖଟ—
3. A framework for carrying a corpse.

ଦେ. ବି (ସଂ. ଖଟ୍ଟ)—୧ । ଅମ୍ଳରସ—
1. Acid taste.

୨ । ଅମ୍ଳରସଯୁକ୍ତ ଖାଦ୍ୟ—
2. A food with acid taste.

ଦେ. ବିଣ – ଅମ୍ଳରସଯୁକ୍ତ—Having acid taste.

ଖଟ୍ଟାଶ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଖଟ୍ଟ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଶ୍+ଅ; କିମ୍ବା ଖଟ୍ଟ=ଅମ୍ଳରସ+ଅଶ ଧାତୁ=ଖାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଶାଳଅପଇମା; ଗନ୍ଧମାର୍ଜାର—A civet; polecat; Viverra Zibetha.
Khaṭṭāśa

(ଖଟ୍ଟାଶୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

[ଦ୍ର—'କଟାଶ' ଶବ୍ଦ ଏଥିରୁ ଅପଭ୍ରଂଶ ହୋଇଅଛି ।]

ଖଟ୍ଟାଶୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଖଟ୍ଟାଶ+ଈ)—କଟାଶ; ବଣଭୂଆ—Wild cat; Felis Chaus.
Khaṭṭāśī

ଖଟ୍ଟି—ସଂ. ବି—(ଖଟ୍ଟ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କର୍ମ.ଇ)--କୋକେଇ—A bier. (Apte)
Khaṭṭi

ଖଟ୍ଟିକ—ସଂ. ବି (ଖଟ୍ଟ ଧାତୁ+ଇକ)—୧ । କଂସେଇ—
Khaṭṭika 1. Butcher.

୨ । ବ୍ୟାଧ; ଶିକାରୀ; ବାଣୁଆ—2. Hunter; fowler.

୩ । ମଇଁଷୀ ଦୁଧର ସର—
3. The cream of buffalo-milk. (M. W.)

ଖଟ୍ଟିକା—ସଂ.ବି (ଖଟ୍ଟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ+କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥେ. ଆ)—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଟ—
Khaṭṭikā 1. A small bedstead.

୨ । କୋକେଇ—2. A bier.

[ଦ୍ର—ଖଟ୍ଟିଆ ଶବ୍ଦ ଏହି ଶବ୍ଦରୁ ଅପଭ୍ରଂଶ ।]

ଖଟ୍ଟେରକ—ସଂ. ବିଣ (ଖଟ୍ଟ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଏରକ)—ଗେଡ଼ା; ବାମନ—Dwarfish.
Khaṭṭeraka

ଖଟ୍ୱା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଖଟ୍ ଧାତୁ=ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା+କର୍ମ. ବ+ଆ)—
Khaṭwā ୧ । ଖଟ—1. Bedstead.

୨ । ଝୁଲାଖଟ—2. A hammock.

୩ । ଦୋଳ—3. A swing.

୪ । ପଲଙ୍କ—4. Couch.

୫ । କ୍ଷତରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ଯଷ୍ଟି—
5. A kind of bandage for wounds.

ଖଟ୍ୱାକା—ସଂ. ବି (ଖଟ୍ୱା+କ+ଆ)—ଛୋଟଖଟ; ଖଟିଆ—A small bedstead; a cot.
Khaṭwākā

ଖଟ୍ୱିକା—ସଂ. ବି—ଖଟ୍ୱାକା (ଦେଖ)—Khaṭwākā (See)
Khaṭwikā

ଖଟ୍ୱାଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (ଖଟ୍ୱା+ଅଙ୍ଗ)—
Khaṭwāṅga ୧ । ଖଟରଗୋଡ଼; ଖଟରଖୁରା—
1. The foot of a bedstead

୨ । ମହାଦେବଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—2. A mace-like weapon wielded by Mahādeba; a staff with a skull at the top.

୩ । ଖଟଖୁରାପରି ଆକାରବିଶିଷ୍ଟ ମୁଗ୍ଦର—
3. A club or mace like a bedpost.

୪ । ପୃଷ୍ଠବଂଶ; ମେରୁହାଡ଼—4. Backbone.

୫ । ଦିଲୀପ; ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ରାଜାବିଶେଷ—
5. Name of a king of the solar dynasty of India; king Dilipa.

ଖଟ୍ୱାଙ୍ଗଧର—ସଂ. ବି—(ଉପପଦ ସମାସ)—୧ । ମହାଦେବ—
Khaṭwāṅgadhara 1. An epithet of Mahādeba (who wields a mace of that name)

୨ । (ଖଟ୍ୱାଙ୍ଗ ଯେନ ରାଜାଙ୍କ ଗଦାଣରେ ଯିବା ବ୍ୟକ୍ତି) ଗେଦାଦାର; ଛଡ଼ିଦାର—2. Mace-bearer; staff-bearer.

ସଂ. ବିଣ—ଖଟ୍ୱାଙ୍ଗଧାରୀ— Bearing a mace.

ଖଟ୍ୱାଙ୍ଗଧାରୀ—ସଂ. ବିଣ—ଖଟ୍ୱାଙ୍ଗଧର (ଦେଖ)—
Khaṭwāṅgadhārī Khaṭwāṅgadhara (See)

ଖଟ୍ୱାଙ୍ଗପୁରାଣ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଖଟାଙ୍ଗପୁରାଣ (ଦେଖ)
Khaṭwāṅgapurāṇa Khaṭwāṅgapurāṇa (See)

ଖଟ୍ୱାଙ୍ଗଭୃତ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଖଟ୍ୱାଙ୍ଗ+ଭୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Khaṭwāṅgabhṛut ଖଟ୍ୱାଙ୍ଗଧର (ଦେଖ)
Khaṭwāṅgadhara (See)

ଖଟ୍ୱାଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(ଖଟ୍ୱାଙ୍ଗ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Khaṭwāṅgi ଖଟ୍ୱାଙ୍ଗଧର (ଦେଖ)
Khaṭwāṅgadhara (See)

ସଂ. ବି.—ଶିବ—Śiba

ଖଟ୍ୱାପ୍ଲୁତ—ସଂ. ବିଣ. (ଦ୍ୱିତୀୟା ତତ୍; ଖଟ୍ୱା+ଆପ୍ଲୁତ)—
Khaṭwāpluta ଖଟ୍ୱାରୂଢ଼ (ଦେଖ)
Khaṭwārūrdha (See)

ଖଟ୍ୱାରୂଢ଼—ସଂ. ବିଣ. (ଦ୍ୱିତୀୟା ତତ୍; ଖଟ୍ୱା+ଆରୂଢ଼)—୧ । ଖଟରେ
Khaṭwārūrdha ବସିଥିବା ବା ଶୋଇଥିବା—
1. Lying or sitting on a bedstead.

୨ । ଅଳସୁଆ—2. Idle.

୩ । ନିର୍ବୋଧ—3. Silly.

ସାଧାରଣ ଯେକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ଚହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଦ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଜୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଜ୍ଜୀ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ; 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

୪ । ଉପଥଗାମୀ—4. Going astray.

୫ । ଦୁଷ୍ଟ—5. Wicked.

୬ । ନୀଚ; ହୀନ—6. Mean; low; vile.

୭ । ବ୍ୟସନପ୍ରାପ୍ତ; ବ୍ୟସନଯୁକ୍ତ—
7. Addicted to luxury.

ଖଡ଼୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଖଣ୍ଡ୍ (ଧାତୁ) (ଦେଖ)—
Khard (root) Khand (root) (See)

ଖଡ଼୍ଖଡ଼୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଶୁଖିଲା ହାଲୁକା ଜିନିଷ ଅନ୍ୟ ଜିନିଷ ସଙ୍ଗେ ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—
Khardkhard
ଖଡ଼ଖଡ଼
ଖଡ଼୍ଖଡ଼
Sound of two dry things striking together.

ଖଡ଼୍ଖାଡ଼୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଖଡ଼୍ଖଡ଼୍ (ଦେଖ)—
Khardkhārd Khardkhard (See)

ଖଡ଼୍ଦମ୍—ଦେ. ଅ—ଖଡ଼େଦମ୍ (ଦେଖ)
Khardam Khardedam (See)

ଖଡ଼—ସଂ. ବି. (ଖଡ଼୍ ଧାତୁ=ଭେଦ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
Khard ୧ । ଭଙ୍ଗ—1. Breaking

୨ । ବିଭାଗକରଣ—2. Dividing.

୩ । ତୃଣଜାତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ (ଏଥିରେ ଘରଛାଉଣି ହୁଏ)—
3. Name of a grass-reed used in thatching.

୪ । ନଡ଼ା—4. Straw.

ପରସ୍ତ୍ରୀଭୋଗୀଠାରେ କରୁଣ ନିର୍ଦ୍ଦୟା
ଖଡ଼ ଗୁଡ଼ିଅଇ ଯେ ଜାଳଦେବ ନିଆଁ । କୃଷ୍ଣସଂହି. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

୫ । ଦହିକଡ଼ି; ପରିବା ସଙ୍ଗେ ଦହି ସିଦ୍ଧ ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତରକାରୀ—Buttermilk boiled with vegetables and spices. (M. W).

୬ । ଶେୟାନାକ; ଫଣଫଣା (ଗୁଳ୍ମ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Bignonia Indica (plant).

ଦେ.ବି.—ଲତାର ନାଡ଼ି—The stem of a creeper.

ପ୍ରାଦେ. (ଫିହଭୂମ)ବି.—ଏକପ୍ରକାର ଘାସ—
A kind of grass.

ଖଡ଼ଉ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କାଷ୍ଠ ପାଦୁକା; ତେ. ପାଦୋଡ଼ୁ)—କଠାଉ; କାଷ୍ଠ ପାଦୁକା; ଖଡ଼ମ—Wooden sandals.
Khardau
ଖଡ଼ମ
ଖଡ଼ାଉଁ

ଖଡ଼କ—ସଂ. ବି.—ଖିଲ; ଖୁଣ୍ଟି—Bolt or pin. (M. W.)
Khardaka

ଖଡ଼କା—ଦେ. ବି—୧ । ଖଡ଼କା; ନଡ଼ିଆ ଓ ତାଳପତ୍ରର ମଝି ଶିରା—
Khardakā 1. The twiglike long back-bone of a
ନାରକେଳ ପାତାର ଶିରା palm-leaf or cocoanut-leaf.
ଶୀକ

୨ । ଖଡ଼କାରେ ତିଆରି ଝାଡ଼ୁ—
2. A broom-stick made of cocoanut twigs.

୩ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଉତ୍ପାଦିତ ଏକପ୍ରକାର ଉତ୍ତରଭାରତୀୟ ବିଲାତିଆଳୁ—A species of potato acclimatised in Orissa.

[ଦ୍ର—ଏହି ଆଳୁ ଏହି ଦେଶରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ମଞ୍ଜିରୁ ଲଗାଯାଏ]

ଖଡ଼କାବାଜ୍—ଦେ.ବି.(ସମ୍ଭବତଃ ଫରକାବାଦରୁ ପ୍ରଥମେ ଆସିଥିବାରୁ)—
Khardakābāj ଓଡ଼ିଶାରେ ଉତ୍ପାଦିତ ଏକପ୍ରକାର ଉତ୍ତର-ଭାରତୀୟ ବିଲାତି ଆଳୁ—
A species of potato acclimatised in Orissa.

[ଦ୍ର—ଏହି ଆଳୁ ଏହି ଦେଶର ମଞ୍ଜିରୁ ଲଗାଯାଏ । ଏ ଆଳୁ ଗଛରେ ଫୁଲ ଧରେ ଏବଂ ଭେଳା ବାଇଗଣ ପରି ଫଳ ହୁଏ ।

ଖଡ଼କାବାଦ୍—ଦେ. ବି.—ଖଡ଼କାବାଜ୍ (ଦେଖ)
Khardakābād Khardakābāj (See)

ଖଡ଼କି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଟ୍ଟ)—ଏକ ପ୍ରକାର ହସ୍ତ ବଳୟ—
Khardaki A species of armlet.

ଭୁଡ଼ୁକେ କରେ ଧରି ଖଡ଼କିମାନଙ୍କୁ
ପୋଷକର ପୋଡ଼କ ଦେଲେ ମନ୍ଦରକୁ । କୃଷ୍ଣସଂହି. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ଖଡ଼କିନା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—୧ । ଖଡ଼ ଖଡ଼ ଶବ୍ଦରେ—
Khardakinā 1. By making a creaking sound.
ଖଟ୍‌କରେ ୨ । ଧଡ଼୍‌କନି; ହଠାତ୍; ତୁରନ୍ତ—2 At once.
ଖଟ୍‌ସେ

ଖଡ଼କିନି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—ଖଡ଼କିନା (ଦେଖ)
Khardakini Khardakinā (See)

ଖଡ଼କିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖରକିବା; ଝାଡ଼ୁ କରିବା; ଓଲାଇବା—
Khardakibā To sweep a place clean.

ଖଡ଼କୁଟା—ଦେ.ବି (ସହଜର ଶବ୍ଦ)—ନଡ଼ାକୁଟା; ଛଣପାଳ; କାଠିକୁଟା—
Khardakuṭā Cut straw and trodden straw.
ଖଡ଼କୁଟା
ଖଡ଼ାକରକଟ; ଘାସଫୁଁସ

ଖଡ଼କୁଢ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଭୁଷିଗଦା—
Khardakurdhā A heap of fodder.

ଖଡ଼କ୍କିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଖଡ଼କ୍କୀ (ଦେଖ)
Khardakkikā Khardakkī (See)

ଖଡ଼କ୍କୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଖଡ଼୍—ଅବ୍ୟକ୍ତ ଶବ୍ଦ+କ୍ଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Khardakkī

୧ । ଖିଡ଼କି; ଝରକା; ଜଳାକବାଟ—1. Window.

୨ । ଗୁପ୍ତ ଦ୍ୱାର—2. Secret door

୩ । ବାଡ଼ି କବାଟ; ବାସଗୃହର ପଛଦୁଆର—
3. Back door of a residence.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ବସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଅପଭ୍ରଂଶ ଖିଡ଼ିକି ।]

ବେହ୍ନ ବୋଇଲ ଉଲ ଗଙ୍ଗେ ଭାବକା
ନୋହିଲେ ବହୁଛକ ଖଡ଼କ୍ରୀ ବୈଜୁଳକା—କୃଷ୍ଣଙ୍ଗ୍ରହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୪ । ଖଡ଼ଖଡ଼; ସବାରୀ—4. Palki; a chair carried on the shoulders by bearers.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଅପଭ୍ରଂଶ ଖଡ଼ଖଡ଼ ।]

ଖଡ଼ଖଡ଼—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ଶୁଖିଲା ହାଲୁକା ବସ୍ତୁମାନ ପରସ୍ପର ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—

Khardakharda
ଖଡ଼ଖଡ଼
ଖଡ଼ଖଡ଼

1. The sound of dry light things striking.

୨ । କଠିନ ବସ୍ତୁ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଆଘାତ ପାଇବାର ଶବ୍ଦ—

2. Sound of hard things being repeatedly struck.

୩ । କୌଣସି ଫମ୍ପା ଜିନିଷ (ଯଥା ବଡ଼ ହାଣ୍ଡି) ଇତସ୍ତତଃ ହେଲେ ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଶ୍ଳେଷ୍ଟ ପଦାର୍ଥ (ଯଥା ଘଡ଼, ନଡ଼ିଆ) ଏ ପାଖ ସେପାଖ ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—

3. Sound of small things being made to strike against the sides of a large empty thing when moved.

ଖଡ଼ଖଡ଼ ଶବ୍ଦେ ଚରୁପର୍ଣ୍ଣେ ଶ୍ୱାପଦର ସଞ୍ଚରଣ ଧ୍ୱନି—ରାଧାନାଥ ।

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଶୁଖିଲା ଓ ହାଲୁକା—1. Dry and light.

ଖଡ଼ଖଡ଼େ ଶୁଖା ଖଡ଼ଖଡ଼, ମିଛ ମାୟାରେ ପଡ଼ି ଭୁ ନଡ଼ବଡ଼ ନଡ଼ବଡ଼—ବୈଷ୍ଣବଗୀତଜନ ।

୨ । ମାରୋଗ ଓ ଭାରଶୂନ୍ୟ (ଦେହ)—

2. (body) Feeling healthy and light.

୩ । ନୁଗୁଲା—3. Slack or loose.

ଖଡ଼ଖଡ଼ି—ଦେ. ବ—କାଷ୍ଠନିର୍ମିତ ଶିବିକା; ପାଲକି—

Khardakhardi
ଖଡ଼ଖଡ଼ି
ଖଡ଼ଖଡ଼ିଆ

Palki; palanquin.

ନୂଆ ଖଡ଼ଖଡ଼ି. ଜୁଆ ଗଉଡ଼ ବ, ମୋ ନୂଆଗୋଡ଼ । ଶିଶୁଗୀତ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ଗଉଡ଼ଙ୍କ କାନ୍ଧରେ ବୁହା ହେବା ବେଳେ ଏଥିରେ ଥିବା ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ କାଷ୍ଠ ଖଣ୍ଡମାନ ଖଡ଼ଖଡ଼ ଶବ୍ଦ କରୁଥିବାରୁ ଏହି ନାମ ।]

୨ । ଝିଲମିଲି; ଶିବିକା ଓ କବାଟ ଆଦିରେ ଲଗାଯିବା ଉପରକୁ ଉଠିବା ଓ ତଳକୁ ଖସିବା ପଟା; ପାଲିଏଲ—

2. A venitian window.

ଖଡ଼ଖଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଶୁଖିଲା (ବାଟ)—

Khardakhardiā
ଖଡ଼ଖଡ଼ିଆ
ଶୁଖା ଖଡ଼ଖଡ଼

Dry (road).

ଖଡ଼ଖାଡ଼—ଦେ. ଅ—ଖଡ଼ଖଡ଼ (ଦେଖ)

Khardakhārd
Khardakharda (See)

ଖଡ଼ଗ—ସ୍ତ୍ରୀ. (ପଦ୍ୟ) ବ.—୧ । (ସଂ. ଖଡ୍ଗ)—ଖଣ୍ଡା—

Khardaga
Sword.

ଖଡ଼ଗ ଧନୁ ଗଦା ଖଡ଼ଗ ଚକ୍ରେ ଭାଙ୍କ ପରି ।
ଖଡ଼ଗ
ବୃଷ୍ଣିଙ୍ଗ. ମହାଭାରତ, ଆଦି ।

୨ । (ସଂ. ଖଡ୍ଗୀ) ଗଣ୍ଡା ପଶୁ—2. Rhinoceros.

ବୋଲେ ଖଡ଼ଗ ପ୍ରହାରୁ ଛଡ଼ଗ ପଡ଼ିବ ।
ବଶ୍ୟାଏ ଜଭେଦ ଦେହ ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଏ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଖଡ଼ଘର—ସ୍ଥାନ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—(ଭୁଲ. ବ. ଖଡ଼େର୍ ଘର୍)—

Khardaghara
ପୁଆଲଘର (ଦେଖ)

Puāla ghara (See)

ଖଡ଼ଙ୍ଗା—ସ୍ଥାନ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ମହାନଦୀର ଉପନଦୀ ତେଲ ନଦୀ କୂଳରେ ଥିବା କନ୍ଧମାନଙ୍କ ଅଧ୍ୟୁଷିତ ଇଲାକା—

Khardangā
An estate inhabited by the Kandhas on the bank of the Tela river, a tributary of the Mahānadī.

ଖଡ଼ଞ୍ଜାଦେବା—ସ୍ଥାନ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ଭୁଲ. ହି. ଖଡ଼ଂଜା ଜୋଡ଼ୁନା)—

Khardañjā debā
ଗାନ୍ଥିନିରେ ଇଟାକୁ ଠିଆ ବା ତେରଛା କରି ରଖିବା (ଏହାଦ୍ୱାରା ଗାନ୍ଥିନୀ ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ); ଖଜୁରିଆ ବସାଇବା—

To put bricks in a slanting or erect style in brick-masonry.

ଖଡ଼ଣ୍ଖଡ଼ଣ୍ କରିବା—ସ୍ଥାନ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—

Khardaṇkharḍaṇ kariba
ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଆଘାତ ପାଇବା ଯୋଗୁଁ ଖଡ଼ ଖଡ଼ ଶବ୍ଦ କରିବା—

To resound as a result of being repeatedly struck.

ଖଡ଼ଦ—ସଂ. ବ (ନାମ)—କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟାର ରାଜା (ଏ ବାଲୀ ଓ ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କୁ ପାଳନ କରିଥିଲେ)—

Khardada
A king of Kiskindhyā (who brought up Bālī and Sugrība)

ଖଡ଼ଦମ୍—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଖଡ଼ାଦମ୍ (ଦେଖ)

Khardadam
Khardādam (See)

ଖଡ଼ପ—ଦେ. ଅ—ସବାରିକାନ୍ଧିଆ ଗଉଡ଼ମାନେ ସବାରି କାନ୍ଧେଇ ଗଲା-ବେଳେ ବାଟରେ ଗୋଡ଼ରେ କଣ୍ଟା ମାଡ଼ିଲେ ଆଉ ଆଗକୁ ନ ଯାଇ ସେହି କଣ୍ଟା ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ସବାରିର ଅନ୍ୟ କାନ୍ଧିଆ ଗଉଡ଼ମାନଙ୍କୁ କହିବା ସଙ୍କେତ ବଚନ—ଏଥିର ଅର୍ଥ ମୋ ଗୋଡ଼ରେ କଣ୍ଟା ପଶିଲା, ଟିକିଏ ରହ—

Khardapa
An expression used by a palki bearer to indicate that a thorn has run into his foot while engaged in carrying the palki and that the other bearers should stop a while to enable him to draw out the thorn.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଶବ୍ଦର ପୂର୍ବାରେ ବ୍ୟତିତ ୧ ଚଳିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଳିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷାକରିବାକୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଳିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେହେ ଏ ସ୍ୱରାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ସେହେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚଳିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚଳିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥା' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥା' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଜୁନ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଜ୍ଜୁନ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଖଡ଼ପା—ଦେ. ଅ—ଖଡ଼ପ (ଦେଖ)
Khardapā Khardapa (See)

ଖଡ଼ପାଲଗା—ଦେ. ଅ—ସବାରକାନ୍ଧିଆ ଗରିବଙ୍କ ଡାକବିଶେଷ—
Khardapālagā (ଏଥିର ଅର୍ଥ—ଆମ୍ଭେମାନେ ଚାଲୁଥିବା ପଥ କଣ୍ଟକମୟ, ସମସ୍ତେ ସାବଧାନ ହୋଇ ଚାଲ)—
Beware, the way is beset with thorns. An exclamation used by palki-bearers (to indicate to the other bearers carrying the palki that the way through which they are passing is beset or strewn with thorns).

ଖଡ଼ମ୍—ଦେ. ବ (କାଷ୍ଠମୟ; କାଷ୍ଠପାଦୁକା; ଭୁଲ. ତେ. ପାକୋଡୁ)—
Khardam
ଖଡ଼ମ
ପାଁଷଡ଼ା, ଖରାଉଁ, ଖଡ଼ାଉଁ
କାଷ୍ଠନିର୍ମିତ ପାଦୁକା; କଠାଉ—
Wooden sandals; patten; clog.

ଖଡ଼ମା—ଦେ. ବିଣ—ଘରର ଖୁଣ୍ଟ ଉପରେ ଶେଣି ଦିଆଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଖୁଣ୍ଟ
Khardamā ଅଗରେ କରାଯିବା ଘର ବା ଖାନ୍ଦରେ ଯେଉଁ କଠାଉ ବା ଖଡ଼ମ୍ ଆକାରର କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ ବସାଯାଏ—
A piece of wood in the shape of a clog put in the groove on the top of a pillar over which the wall-plate passes.

ଖଡ଼ରଖଡ଼ର—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଖଡ଼ଖଡ଼ ଶବ୍ଦ—
Khardarakhardara Sound imitating that produced
ଖଡ଼ଖଡ଼; ଖଟଖଟ by small things striking
ଖଡ଼ଖଡ଼ against one another.

ଭିତ୍ତିଅଣ୍ଟାମାନେ ଖଡ଼ର ଖଡ଼ର କରି ନଟେଇ ବୁଲାଇ ପକାଇ ଅଛନ୍ତି—
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଖଡ଼ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଖଡ଼ୁରା (ଦେଖ)
Khardarā Khardurā (See)

ଖଡ଼ରାବୁରୁସ୍—ଦେ. ବ. (ସହଚର; ସଂ. ଖରଦଂଷ୍ଟ୍ରା + ଇଂ. ବ୍ରସ୍)—
Khardarāburus ଘୋଡ଼ାର ଦେହମାର୍ଜନ ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ
ଖରରାବୁରୁସ ଲୁହାର ଦାନ୍ତୁଆ ପାଳଆଁ ଓ ଟାଆଁସା ଘୁଷୁର ରୋମରେ
ଖରହରାବୁରୁସ ତିଆରି ବ୍ରସ୍ ବା ପାଳଆଁ—Curry-comb and brush for horse.

[ବ୍ୟୁ—ପ୍ରଥମରେ ଘୋଡ଼ା ଦେହରେ ଖରଡ଼ା ମାରିଲେ ତା ଦେହରୁ ଅଡ଼ୁଆ ଲୋମ, ଧୂଳି ଓ ରୁପାଁ ଆଦି ଝଡ଼େ । ତା ପରେ ବୁରୁସ୍‌ଦ୍ୱାରା ତା ଲୋମକୁ ସାଉଁଳିବାକୁ ହୁଏ ।]

ଖଡ଼ା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ନାମ. ଭଣ୍ଡୁଲୀଯୁକ; କାଣ୍ଡେର; ଭଣ୍ଡୁଲେରକ; ମାରିଷ)—
Khardā
ନଟିଆ;ଖଡ଼ା ୧ । ବର୍ଷଜୀବୀ ଶାକବିଶେଷ; ମାରିଷଶାଗ—
ଚୌଲାଇ 1. Amaranthus Frumentacens; Amaranthus Gangeticus (Haines).

[ବ୍ୟୁ—ଖଡ଼ାଶାଗ ବର୍ଣ୍ଣଭେଦରେ ତିନିପ୍ରକାର—ଧଳା, କାଳି ଓ ଧଳା-କଳାମିଶା; ସ୍ୱାଦଭେଦରେ ଖଡ଼ା ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଯଥା— ସୁଆଦିଆ ବା ମିଠା ଓ ଖାରିଆ ବା ଗୋବରିଆ ।]

ଡେଁଗୋ; ଡାଁଟା; ଖାଡ଼ା ୨ । (ସଂ. ଖଡ଼=ଭୁଣ୍ଡାଦିର ନାଡ଼ି)—
ଡାଁଠ ଶାକାଦିର ବଡ଼ ବଡ଼ ଡାଙ୍ଗ ବା ନାଡ଼ି; ଖାଡ଼ି—
2. Long stalk or stem of potherbs.
(ଯଥା—ପୋଇଖଡ଼ା ।)

ଖାଡ଼ା ୩ । ବାଣ୍ଟୁଲଖଡ଼ା—
3. A bow or sling for throwing out pellets of earth at monkeys, birds etc.
୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସ୍ୱଳ୍ପ ମୂଲ୍ୟର ସାମାନ୍ୟ ବସ୍ତୁ—
4. A thing of very slight or no value.

ତା ଘରେ ଖଡ଼ା ନାହିଁ—ପ୍ରବଚନ

[ବ୍ୟୁ—ଓଡ଼ିଶାରେ ସାଧାରଣ ଗରିବ ଗୃହସ୍ଥମାନେ ଭାତ ସଙ୍ଗେ ଖରଡ଼ି କରି ଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ଖରାଦିନେ ଓ ବର୍ଷାଦିନେ ଅଘରଦୁଆରି ଅଳ୍ପ ବହୁତ ଖଡ଼ାଶାଗ ବାଡ଼ିରେ ରୋପିଥାଆନ୍ତି । ଏ ଶାଗ ଏତେ ଜନ୍ମେ ଯେ ଏହା ମାଗଣା ମିଳେ ବା ଅତି ଅଳ୍ପ ଅର୍ଥାତ୍ ନାମ ମାତ୍ର ମୂଲ୍ୟରେ ବିକାଯାଏ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବ (ଭୁଲ; ବ. ଶଜନାଖାଡ଼ା)—
ଛୁଇଁ—Pod.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—୧ । ଖଣ୍ଡା; ଖଡ୍ଗ—1. Sword.
୨ । ବମ୍ବିମାଛ (ଦେଖ)
2. Bami (fish) (.See).

ଖାଡ଼ା ବୈଦେ.ବିଣ. (ସଂ. ଖଡ଼କ=ଖୁଣ୍ଟି)—ଦଣ୍ଡାୟମାନ; ଠିଆ—
ଖଡ଼ା Standing upright.

ଖଡ଼ାଓପାସ—ଦେ. ବିଣ—ଖାଡ଼ା ଉପବାସ (ଦେଖ)—
Khardāopāsa Khārdāupabāsa (See)

ଖଡ଼ାଖଡ଼୍—ଦେ. ଅ—ଖଡ଼ାଦମ୍ (ଦେଖ)
Khardākhard Khardādam (See)
ଖଡ଼ାଖଡ଼

ଖଡ଼ାଦମ୍—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଠିଆ ଠିଆ—
Khardādam 1. Standing.
ଖାଡ଼ାଦମ ୨ । ଠିଆରେଠିଆରେ—
ଖଡ଼ଦମ; ଖଡ଼ଖଡ଼ 2. Without sitting.
୩ । ବରାବର ଠିଆ ହୋଇ—
3. Standing throughout.
୪ । ଖଣ୍ଡମାତ୍ର ବିଳମ୍ବ ନ କରି—
4. Instantly; without the least delay.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

ଖଡ଼ାପତ୍ରଂ ନ ଦୀୟତେ—ଦେ. ପ୍ରବଚନବାକ୍ୟ (ସଂ. ବାକ୍ୟର ଅର୍ଥ; Khardāpatram na dīyate ଖଡ଼ାପତ୍ର ଗୋଟିଏ ଦିଆ ହେଉ ନାହିଁ)—ଯେଉଁଠାରେ ମୁହଁଭଲି ଦେଖାଇବାରେ ସୀମା ନ ଥାଏ କିମ୍ବା ଦେଲାବେଳକୁ 'ଖଡ଼ାପତ୍ର' ଭଳି ମୂଲ୍ୟହୀନ ଓ ଅସାର ବସ୍ତୁ ସୁଦ୍ଧା ଦିଆ ନ ଯାଏ, ସେହିଠାରେ ଏ ପ୍ରବଚନ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ—A saying meaning 'not giving a thing of the slightest value'.

ଖଡ଼ାପହରା—ଦେ. ବି—୧ । ଠିଆ ହୋଇ ପହରା ବା ଚଉକି ଦେବା—1. Watching by standing throughout.

Khardāpaharā ଖାଡ଼ାପାହାରା

ଖଡ଼ାପହରା ୨ । ଠିଆ ହୋଇ ଅନେକ ସମୟ ଅତିବାହିତ କରିବା—2. Spending a long time standing throughout; being on one's legs long.

ଖଡ଼ାବଇଠା—ଦେ. ବି—୧ । ଉଠାବଇଠା; ଉଠବସ; ଉଠିବା ବସିବା—1. Act of standing up and sitting down by turns.

Khardābaiṭhā ଖାଡ଼ାବଏଠା

ଖଡ଼ାବୈଠା ୨ । ଅପରାଧୀକୁ ଏକାଧିକ ଥର ଉଠିବା ଓ ବସିବାକୁ ଦିଆଯିବାରୂପ ଦଣ୍ଡ— 2. A punishment of making a culprit stand up and sit down alternately.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଗୃହଶାଳୀରେ ଅପରାଧୀ ଶିଷ୍ୟକୁ ଏ ଦଣ୍ଡ ଦିଆ ଯାଉଥିଲା ।]

ଖଡ଼ାବଇରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବମି (ମାଛ) (ଦେଖ)—Bami (fish) (See)

Khardābairā

ଖଡ଼ାବହିରା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି - ବମି (ମାଛ) (ଦେଖ)—Bami (fish) (See)

Khardābahirā

ଖଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଡ଼ୀ; ଖଟ୍ଟିକା)—୧ । ଶ୍ୱେତ ଓ ନରମ ପଥର; ଶୁକ୍ଳପାଷାଣ—1. Chalk; a kind of steatite or soapstone.

Khardi

ସଂ. ନାମ—ଶ୍ୱେତଧାତୁ, କଠିନା, ଧାତୁଫଳ, ଧବଳମୃତ୍ତିକା, ଖଡ଼ୀ, ଖଟ୍ଟିକା, ଖଟ୍ଟୀ

ଖଡ଼ିଆ; ଖଡ଼ୀ

[ଦ୍ର—ଏହାଦ୍ୱାରା ଭୂମିରେ ଗାର ପଡ଼େ । ଏଥିରେ ପିଲାମାନେ ଭୂମିରେ ଲେଖନ୍ତି । ଆଗେ କାଗଜ, ସୀସା-ପେନ୍ସିଲ୍ ବା ଶ୍ଲେଟ୍-ପେନ୍ସିଲ୍‌ର ପ୍ରଚଳନ ନ ଥିଲା; ଗୃହାଳୀରେ ପିଲାମାନେ ଖଡ଼ିଦ୍ୱାରା ଭୂମିରେ ପାଠ ଲେଖୁଥିଲେ ଓ ବୟସ୍କମାନେ ଅଣ୍ଟାରେ ସର୍ବଦା ଖଡ଼ି-ଗୋଟାଳି ଖୋସୁଥିଲେ ଓ ହିସାବପତ୍ରଆଦି ଟିପିବାର ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼ିଲେ ଭୂମି ବା କାନ୍ଥରେ ଉକ୍ତ ଗୋଟାଳିଦ୍ୱାରା ଲେଖୁଥିଲେ । ଜ୍ୟୋତିଷମାନେ ଖଡ଼ିରେ ଜ୍ୟୋତିଷଗଣନା ଅଦ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଏବେ ଲେଖନ୍ତି । ବିଲାତରୁ ଏକପ୍ରକାର ହାଲୁକା ଖଡ଼ି ଆମଦାନୀ ହୁଏ—ତାକୁ ଚକ୍‌ଖଡ଼ି କହନ୍ତି ।]

୨ । ଏକଜାତୀୟ ଡେଙ୍ଗା ତୃଣ ବା ଭୁଣ; ଖର—

2. A kind of reed or grass; Saccharum Fuscum.

୩ । ବାଉଁଶ ଚଟ୍ଟା ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ସରୁଆ ଖଡ଼ିକା—

3. Slender twigs prepared from cleft bamboo.

୪ । ଖଡ଼ିଆମାଟି; ଖଡ଼ି ପରି ଧଳା ମାଟି—

4. Chalky soil.

ଖଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଖଡ଼ି ଭଳି ଶ୍ୱେତ—

Khardiā White as chalk.

ଖଡ଼ିୟା ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)ବି—ବାଉରୀଙ୍କ ପରି ନୀଚ ଅନାର୍ଯ୍ୟ-

ଖଡ଼ିୟା ଜାତିବିଶେଷ—Name of low caste Non-aryan tribe in Sambalpur.

ଖଡ଼ିଆକନ୍ଦା—ଦେ. ବି—ଖଡ଼ିକନ୍ଦା (ଦେଖ)

Khardiākandā Khardikandā (See)

ଖଡ଼ିଆଳ—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ସ୍ଥାନର ମୃତ୍ତିକା ଖଡ଼ିମୟ—

Khardiāla Chalky.

ଦେ. ବି. (ନାମ)—ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶଭୁକ୍ତ ଉତ୍କଳଭାଷୀ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟ—An Oriya speaking estate now included in the Central Province.

ଖଡ଼ିଆଳି—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଖଳ)—ବୈରୀ; ବିରୋଧୀ; ପ୍ରତିବାଦୀ—

Khardiāli Opponent; disputant; adversary.

ଖଡ଼ିକନା—ଦେ. ବି—ମାଟିପିଣ୍ଡୁଳାକୁ ଚିତ୍ର ବା ରଙ୍ଗ କରିବା ପୂର୍ବରୁ

Khardikanā ପିଣ୍ଡୁଳାର ଦିହଯାକ ଢାଙ୍କିଦିବା କନା—The layer of cloth laid over an earthen image before it is painted.

ଖଡ଼ିକନ୍ଦା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦୁଗ୍ଧପାଷାଣ)—ଚକ୍‌ଖଡ଼ି ପରି ଶ୍ୱେତ କନ୍ଦା-

Khardikandā ପଥର—Chalk-like white sandstone.

ଦୁଧଖଡ଼ି [ଦ୍ର—ଏହା ସାଧାରଣତଃ କନ୍ଦାପଥର ଅପେକ୍ଷା ନରମ

ଦୁଦ୍ଧୀ ଓ ଏଥିଦ୍ୱାରା ଭୂମିରେ ଧଳା ଗାର ଟାଣିହୁଏ; ଏହା ଚକଖଡ଼ି ଅପେକ୍ଷା ଟାଣୁଆ; କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣ ଖଡ଼ି ଅପେକ୍ଷା ହାଲୁକା ।]

ଖଡ଼ିକା—ସଂ. ବି. (ଖଡ଼ ଧାତୁ+ଅକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଚକ୍‌ଖଡ଼ି—

Khardikā Chalk. (M. W.)

ନାରକେଳପାତାର ଶିରା ସୀକ ଦେ. ବି—୧ । ନଡ଼ିଆପତ୍ର ଓ ତାଳପତ୍ର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଟାଣୁଆ ଶିରା—

1. The twiglike long backbone of the leaves of palm or cocoanut tree.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଗୃହସ୍ଥର ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳେ । ଏଥିରୁ ଗୋଟିଏ ବାନ୍ଧି ଖଡ଼ିକାମୁଠା ବା ଝାଡ଼ୁ କରାଯାଏ । ଭଜାଭଜି କରିବା ନିମନ୍ତେ ମଧ୍ୟ ଖଡ଼ିକାମୁଠା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଲଣ୍ଠା, ଫାଳବିର, ଫାଳମୁଗ ଆଦି ଚଳାଇବାର ଚାବୁକ, ମାଛ ଧରିବାର ବଡ଼ିଶ, ଖଇଷ୍ଟ ଆଦି ଜାଲଜାଲୁଆ ଯନ୍ତ୍ରମାନ ଏଥିରେ ତିଆରି ହୁଏ ।

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ପର୍ଶିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସୂଚକ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ପଥାନ୍ତରେ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାସୂଚକ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଥୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଥୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଁଠା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

କୌଣସି ସରୁ, କାଠିଭଳିଆ ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଖଡ଼ିକା ସଙ୍ଗେ ଉପମା ଦିଆଯାଏ; ଲୋକେ କହନ୍ତି—'ଅମୁକ ପିଲାଟି ଖଡ଼ିକାଟିଏ' ।

ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁ ରଥରେ ବିଜେ କରିବାକୁ ପହଣ୍ଡି ବିଜେ କରିବା ସମୟରେ ସୁଖର ରାଜା ତାଙ୍କ ଆଗେ ଆଗେ ସୁନାଖଡ଼ିକା ଧରି ବାଟ ଓଳାଇ ଓଳାଇ (ପହଁରା କରି) ଓ ସୁଗନ୍ଧ ଜଳ ଛିଞ୍ଚି ଛିଞ୍ଚି (ଛେଡ଼ା କରି) ଯାଆନ୍ତି ।

ତେଲଭଣ୍ଡାରେ ପିଠା ଲେଉଟାଇବା ଓ ଭଜା ଆଦି ଲେଉଟାଇବା ପାଇଁ (ଖଡ଼ିକା ପରି ପତଳା କିମ୍ବା ଗୋଟାଏ ମୁହଁ ଚଟକା) ଲୁହା-ଖଡ଼ିକା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

୨ । ଦାନ୍ତ ଖୁଣ୍ଟା—2. Tooth-pick.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଶ୍ରେଷ୍ଠ କାଠି—
A small twig.

ଖଡ଼ିକାମୁଠା—ଦେ. ବି—୧ । ଏକତ୍ର ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ବନ୍ଧା ହୋଇ-
Khardikāmuṭhā ଥିବା ହାତର ମୁଠାରେ ଧରା ଯାଇ ପାରିବା ଭଳି ଖଡ଼ିକାର ବଡ଼ା; ନଡ଼ିଆଖଡ଼ିକାରେ ତିଆରି ଝାଡ଼ୁ ବା ପହଁରାମୁଠା; ବଢ଼ିଣା—

1. A handful of tough twigs tied together for being used as a broom; broom-stick.

୨ । ଧାନ, ଗୁଡ଼ୁଳ, ମୁଗ ଆଦି ବାଲିରେ ଭାଜିବା ସମୟରେ ତାକୁ ଲେଉଟପାଉଟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ନଡ଼ିଆ ଖଡ଼ିକାରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ବଡ଼ା; ଭଜାଉଛି-ଖଡ଼ିକାମୁଠା—

2. A small handful of tough twigs tied together to agitate paddy etc in the frying pan.

ଖଡ଼ିକାର—ଦେ. ବି—ଖଡ଼ିରତ୍ନ (ଦେଖ)
Khardikāra Khardiratna (See)

ଖଡ଼ିକୁଦା—ଦେ. ବି—ନଦୀର ବାଲି ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନରେ
Khardikudā ମନକୁ ଖଡ଼ି ଗଛ ଉଠେ—
Sandy dunes in the bed of rivers on which Khardi reed thrives.

ଖଡ଼ି ଗଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ପାଠାର୍ଥୀ ଶିଶୁ ଖଡ଼ି ଧରି ପଢ଼ିବା ସମୟରେ
Khardi gardibā ତା ହାତରୁ ଖଡ଼ି-ଗୋଟାଳି ଗୃହଶାଳୀର ପିଣ୍ଡା ଉପରୁ ତଳକୁ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିବା—
The sliding away of a piece of writing chalk from the hand of a boy while engaged in writing with it on the floor or varanda of the school room.

[ଦ୍ର—ଜଣେ ପିଲା ଲେଖୁ ଲେଖୁ ତା ହାତରୁ ଖଡ଼ି ଗଡ଼ି ଗଲେ ଆଉ ଜଣେ ସାଙ୍ଗ ପିଲା ତାହା ଗୋଟାଇ ଆଣି ଦିଏ, କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାର କାହାଣୀମାନଙ୍କରେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଅଙ୍ଗାରପିଣ୍ଡକ (ଅଣବାଲୁଆ) ଶ୍ରୀହରି ଖଡ଼ି ଗଡ଼ି ଗଲେ ତାହାର ଖଡ଼ିକୁ ସାଙ୍ଗ ପଡ଼ୁଆମାନେ ଗୋଟାଇ ଆଣି ଦେବାକୁ ରାଜି ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ଖଡ଼ିଗାରକୁ ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଅମୁକର ନାମ) ବିଶିଷ୍ଟ
Khardigāraku āsibā ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ତାଲିକାରେ ଚଢ଼ିବା—
(a person's name) To be enlisted amongst the notables.

ଖଡ଼ି ଗୋଟାଳି—ଦେ. ବି—ଖଡ଼ିର ଗୋଲାକାର ଖଣ୍ଡ—
Khardi gotāli A small ball of chalk.

[ଦ୍ର—ଆଗେ ଲୋକେ ସବୁବେଳେ ଅଣ୍ଟାରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଁଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଖଡ଼ିର ଗୋଲକ ଖୋସଣିରେ ଖୋସି ରଖୁଥିଲେ । ଏହା କରିବା ଯୋଗୁଁ ଖୋସଣି ଖସି ଯାଇ ନ ଥିଲା ଏବଂ କିଛି କଥା ଲେଖିବାର ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼ିଲେ ଅଣ୍ଟାରେ ଥିବା ଖଡ଼ି ଗୋଟାଳି ଦ୍ୱାରା ଲେଖାଲେଖି ବା ହିସାବ ଭୂମିରେ ବା କାନ୍ଥରେ ହେଉଥିଲା ।]

ଖଡ଼ି ଘଷିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଡ଼ି ଘୋରିବା (ଦେଖ)—
Khardi ghashibā Khardi ghoribā (See)

ଖଡ଼ିଘୋରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବହୁ ଲିଖନ ସାପେକ୍ଷ କୌଣସି ଗାଣିତିକ
Khardi ghoribā ସମସ୍ୟା ବା ହିସାବ ସମାଧାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂମିରେ ବହୁତ ଲେଖି ଲେଖି ଖଡ଼ିମୁଣ୍ଡାର ଆକାରକୁ କ୍ରମଶଃ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କରିଦେବା—To wear out a piece chalk by extensive writing on the ground for solving an arithmetical problem or account.

ଖଡ଼ିଚୂନ—ଦେ. ବି—ପଥରଚୂନ—
Khardichūna Lime prepared by of calcination lime-stone.

ଖଡ଼ିଛୁଆଁ—ଦେ. ବି—ହିନ୍ଦୁବାଳକର ସର୍ବପ୍ରଥମେ ହାତରେ ଖଡ଼ି
Khardichhuāñ ଧରିବାର ଅନୁଷ୍ଠାନ; ବାଳକର ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ-
ହାତେଖଡ଼ି ସଂସ୍କାର—The initiation of a Hindu boy into the act of writing (one of the ceremonies which must be observed by every Hindu boy.)

[ଦ୍ର—ଏ ସଂସ୍କାର ସମୟରେ ଗୁରୁ ବା ପିତା ବାଳକହସ୍ତରେ ଖଡ଼ି ଖଣ୍ଡିଏ ଦେଇ ପ୍ରଥମେ ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ, ମହେଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମ ଧରି ତ୍ରିକୋଣ ମୁଣ୍ଡଳା ଭୂମିରେ ଲେଖନ୍ତି; 'ସିଦ୍ଧିରସ୍ତୁ' (ସିଦ୍ଧିହେଉ) ବୋଲି ମୁଁହରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ପିଲାର ହାତକୁ ଧରି ସେହି ମୁଣ୍ଡଳା ଉପରେ ମଡ଼ାନ୍ତି । ଦ୍ୱିଜାତି ଶିଶୁର ଜୀବନର ଉପନୟନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦଶଗୋଟି ସଂସ୍କାର ମଧ୍ୟରୁ ଏହା ନବମ ବା ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ-ସଂସ୍କାର ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଚ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ	ଇଅ	ଚ	ନ,	

ଖଡ଼ି ଛୁଆଁଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଗୁରୁ ବା ପିତା) ଶିଶୁର ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭବେଳେ
Khardi chhuāñiba ତାହାର ହାତରେ ପ୍ରଥମେ ଖଣ୍ଡିଏ ଖଡ଼ି
ହାତେଖଡ଼ିଦେଓୟା ଦେବା—To initiate a boy into the act of writing by putting a piece of chalk to his hand.

ଖଡ଼ି ଛିଣ୍ଡାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଡ଼ି ଘୋରିବା (ଦେଖ)—
Khardi chhindaiba Khardi ghoriba (See)

ଖଡ଼ି ଛୁଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଶିଶୁ) ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ କରିବା, ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ କରିବା
Khardi chhuiñba ନିମନ୍ତେ ପ୍ରଥମେ ଖଡ଼ି ଧରିବା—
(a child) To begin the act of writing for the first time in life.

ଖଡ଼ି ଟୋକେଇ—ଦେ. ବି— ବାଉଁଶର ସରୁକାଠି ବା ବାଉଁଶ କଣିରେ
Khardi tokei ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଟୋକେଇ— A basket made of small twigs of bamboo.

ଖଡ଼ିଦିଆ—ଦେ. ବି—ଖଡ଼ିଛୁଆଁ (ଦେଖ)—
Khardidiā Khardichhuāñ (See)

ଖଡ଼ି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି— ୧ । ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ କରିବା—
Khardi dharibā 1. The begin the art of writing at the intiation ceremony.

୨ । କୌଣସି ଗାଣିତିକ ପ୍ରଶ୍ନ ବା ହିସାବ ସମାଧା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂମିରେ ଅଙ୍କ ଲେଖିବାକୁ ହାତରେ ଖଡ଼ି ନେବା—2. To take a piece of chalk for writing on the ground to solve an arithmetical problem or account.

ଖଡ଼ି ପକାଇବା— ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭବିଷ୍ୟତ୍ ଘଟଣା ଜାଣିବା ନିମନ୍ତେ
Khardi pakāiba ଭୂମିରେ ଖଡ଼ିଦ୍ୱାରା ମୁଣ୍ଡଳା କାଟି ଫଳାଫଳ
ଖଡ଼ିପାତା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା—1. To draw lines on the ground by a piece of chalk in order to calculate one's fortune.

ଶର୍ମା ନାମେ ମର୍ମନ୍ବେଷୀ ପକାଇଲା ଖଡ଼ି—ମଧୁସୂଦନ. କବିତା ।

[ଦ୍ର—କେହି କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ଜ୍ୟୋତିଷିକ ବ୍ୟକ୍ତି ଭୂମିରେ ଖଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ମଣ୍ଡଳ ଲେଖି ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ମଣ୍ଡଳର ଯେଉଁ ଘରେ ଇଚ୍ଛା ସେ ଘରରେ ଖଡ଼ିଟି ଥୋଇ ଦେବା ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ଉପସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବା ଶିଶୁକୁ କହନ୍ତି; ଶିଶୁ ଯେଉଁ ଘର ଉପରେ ଖଡ଼ିଟି ରଖିଦିଏ ଗଣକ ତାହା ଦେଖି ପ୍ରଶ୍ନକର୍ତ୍ତାଙ୍କ କୃତ ପ୍ରଶ୍ନର ସଫଳତା ବା ନିଷ୍ଫଳତା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ 'ଖଡ଼ି ପକାଇବା' ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । ଖଡ଼ି ପକାଇବା ପ୍ରଣାଳୀ ଦ୍ୱାରା ଭବିଷ୍ୟତ୍ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରଶ୍ନର ସମାଧାନ କରିବା—
2. To solve questions about a man's fortune by drawing lines and figures on the ground with a piece of chalk.

ଗଲା ଗୁରୁବାର ଦିନ ଖଡ଼ି ପକାଇ ବହିଅଛେ ଯଦି ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପଲହରୀ ।

୩ । ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଗଣନା କରିବା—
3. To make astrological calculations.

ଖଡ଼ି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବିଷୟର ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯିବା—
Khardi pardiba 1. Mention of any thing.
ଖଡ଼ିପଡ଼ା ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଥମ ଆରମ୍ଭ କରାଯିବା—
2. Beginning of some work.

୩ । ଭବିଷ୍ୟତ ଗଣନା ସମ୍ବନ୍ଧେ ଭୂମିରେ ଗାର କଟାଯିବା—
3. Drawing of figures on the ground for calculating the future.

୪ । (ଅମୁକଙ୍କ ନାମରେ) ଖଡ଼ି ପଡ଼ିବା; (ଅମୁକ) ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି ପରିଗଣିତ ହେବା—
4. To be included in the list of notables.

୫ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମ) ଉଲ୍ଲେଖ ହେବା—
3. (the name of a person) Being mentioned.

ଖଡ଼ିପଥର—ଦେ. ବି.—୧ । ଧଳା ରଙ୍ଗର ନରମା ପଥରବିଶେଷ;
Khardipathara ଧଳା କନା ପଥର—
ଖଡ଼ିପାଥର 1. Limestone.

୨ । ଚକ୍ ଖଡ଼ି—2. Chalk stone.

[ଦ୍ର—ଏ ପଥର କନାପଥର ଠାରୁ ନରମା ଓ ଏଥିଦ୍ୱାରା ଭୂମିରେ ଓ କଳାପଟାରେ ଲେଖିଲେ ଲେଖିହୁଏ । ବିଲାତର ଓ ଫ୍ରାନ୍ସର ଉପକୂଳରେ ଏ ଖଡ଼ିପଥରର ପାହାଡ଼ମାନ ଅଛି ।]

୩ । ଖଡ଼ି ୧ ଦେଖ
Khardi 1 (See)

ଖଡ଼ିପାଠ—ଦେ. ବି—୧ । ଗୃହାଳୀରେ ପିଲାମାନେ ଅବଧାନଙ୍କ ନିକଟରେ
Khardipātha ଭୂମିରେ ଖଡ଼ିଦ୍ୱାରା ଲେଖି ଶିଖିବା ବିଦ୍ୟା
(ଯଥା—ପଣତିଆ, ହରଗୁଣ, ଫେଡ଼ାମିଶା, ସଉରଫଳା ଇତ୍ୟାଦି)—
1. The elementary writing and rules of arithmetic learnt by students in primary schools.

ଦୁଆର ବୋଇସ ତୁ ଖଡ଼ିପାଠ ପଢ଼ି
ତୁହା ମୋତେ ଗଢ଼େ ନ କହ ଅଗବଢ଼ି ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କ ହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ଅଙ୍କ ବା ଗଣିତ ବିଦ୍ୟା (ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟା ସାଧନ କରିବା ପାଇଁ ଭୂମିରେ ଖଡ଼ିଦ୍ୱାରା ହିସାବ ଆଦି ଲେଖାଲେଖି କରିବାକୁ ହୁଏ)—2. Arithmetic.

ଖଡ଼ିପାଣି—ଦେ. ବି.—ଖଡ଼ିଚୂନା ବା ଚୂନ ଗୋଳା ହେଲା ଭଳି
Khardipāṇi ଦେଖା ଯାଉଥିବା ପାଣି—Water coloured white like chalk.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ଥିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ବିପରୀତ ଚିହ୍ନିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳ୍ପ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ

ଖଡ଼ିଫୋଟକା—ଦେ. ବି.—ଖରିଫୋଟକା (ଦେଖ)
Khariphoṭakā Khariphoṭakā (See)

ଖଡ଼ିଲଗି—ଦେ. ବି.—ସ୍ନାନପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପରେ ରଥଯାତ୍ରା ପୂର୍ବରୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ
Kardilāgi ବିଗ୍ରହରେ ଖଡ଼ିଆଦ ଲଗାଇ ଚିହ୍ନ କରିବାର ଅନୁଷ୍ଠାନ ବା ଉତ୍ସବ—The ceremony of smearing chalk on the image of the Deity Jagannātha after the Bath ceremony.

[ଦ୍ର—କେବଳ 'ମୁଦିରଥ' ବଂଶୀସ୍ଥ ସେବକ ଏହି ଖଡ଼ିର ପ୍ରଲେପ ଛିଆର କରନ୍ତି; ଅନ୍ୟ କେହି କରନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ଖଡ଼ିସିଜୁ—ଦେ. ବି.—ଲଙ୍କାସିଜୁ (ଦେଖ)
Khardisijhu Lankāsijhu (See)

ଖଡ଼ୀ—ସଂ. ବି. (ଖଡ଼ୁ ଧାତୁ=ଭେଦ କରିବା+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Khardī ୧ । ସ୍ୱନାମପ୍ରସିଦ୍ଧ ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ କୋମଳ ଖନିଜ ବସ୍ତୁବିଶେଷ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
1. Grey chalk; a kind of steatite.
୨ । ଖଡ଼ିଆ ମାଟି—2. Chalky soil.
୩ । ଏକଜାତୀୟ ଭେଙ୍ଗା କୁଶ; ଖର—
3. Saccharum Fuscum; a kind of reed or grass.

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ଆଖୁ ଗଛ ପରି; ଏହାର ନାଡ଼ି ପଖା; ଉଚ୍ଚତା ୪।୫ ହାତ ।]

ଦେ. ବି.—ବାଉଁଶରୁ ନିର୍ମିତ ଖଡ଼ିକା—
Slender twigs made from split bamboo.

ଖଡ଼ୀନ—ସଂ. ବି. (ଖ+ଡୀନ)—ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ଗତିବିଶେଷ—
Khardīna A particular motion of birds during flight.

ଖଡ଼ୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଡ଼ୁକା)—ହାତଗଣ୍ଠି ବା ଗୋଡ଼ଗଣ୍ଠି ଉପରେ
Khardu ପିନ୍ଧା ଯିବା ବଳୟାକାର କଙ୍କଣବିଶେଷ; ହାତଖଡ଼ୁ; ଗୋଡ଼ଖଡ଼ୁ—Bracelet for the wrist or ankle
ଖଡ଼ୁଆ, କଡ଼ା

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ବଙ୍ଗ ଦେଶରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ହାତରେ ବଡ଼ ପଖା ଖଡ଼ୁ ପିନ୍ଧୁ ଥିଲେ । ଏବେ ବଙ୍ଗଦେଶର ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ତାହା ପରିବର୍ତ୍ତେ ସରୁଆ ବାଲା ପିନ୍ଧୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶା ଓ ଆସାମର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଅବଶ୍ୟ ଖଡ଼ୁ ପିନ୍ଧୁ ଅଛନ୍ତି; ଭୁଲ. ଆସାମୀ ଖାରୁ ।]

ଖଡ଼ୁ ଓହ୍ଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଖଡ଼ୁ କାଢ଼ିବା (ଦେଖ)
Khardu ohlāibā Khardu kārdhibā (See)

ଖଡ଼ୁକଣ୍ଠି—ଦେ. ବି. (ସହରର)—ଖଡ଼ୁ ଏବଂ କଣ୍ଠି—
Khardukanṭhi Bracelet and necklace.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାରେ ନବଜାତ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁମାନେ ଓ ଅନୁଗୃହୀତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ରାଜାମାନେ ଖଡ଼ୁକଣ୍ଠି ଉପହାର ଦିଅନ୍ତି ।]

ଖଡ଼ୁକଢ଼ା—ଦେ. ବିଣ. ସଂ—(ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଯେ ପୁରୁଷ କୌଣସି
Khardukardhā ସ୍ତ୍ରୀର ହାତରୁ ଖଡ଼ୁ କାଢ଼ିବା ବା ବିଧବା କରିବା ରୂପ ଘୃଣିତ କର୍ମ କରେ—(a term of abuse) A person who does nasty acts.

ଖଡ଼ୁକା—ସଂ. ବି.—ହାତ ଓ ଗୋଡ଼ରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଖଡ଼ୁ—
Khardukā Bracelet and anklet. (M. W.)

ଖଡ଼ୁକାଚ—ଦେ. ବି. (ସହରର)—ସଧବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କର ପ୍ରଧାନ
Khardukācha ଅଳଙ୍କାର ଦ୍ୱୟ, ଧାତୁନିର୍ମିତ ଖଡ଼ୁ ଓ କାଚ—
Metal bracelet and glass-bangles worn by females who have their husbands living.

ଖଡ଼ୁ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ହାତଗଣ୍ଠିରେ ପିନ୍ଧିଥିବା ଖଡ଼ୁକୁ
Khardu kardhibā ହାତରୁ ବାହାର କରିବା—
1. To take off the khardu from the wrist.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ସଧବା ସ୍ତ୍ରୀ ବିଧବା ହେଲେ ତା ହାତରୁ ସଧବାର ଚିହ୍ନ ଖଡ଼ୁକୁ ବାହାର କରିବା—
2. To take off the bracelets from the wrists of a woman just widowed.

[ଦ୍ର—କୌଣସି ସଧବା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ମଲେ ବିଧବାକୁ କୌଣସି ଜଳାଶୟ ନିକଟକୁ ନେଇ ଭଣ୍ଡାରୁଣୀ ବା ଗ୍ରାମସେବକ ତା ହାତରୁ ସଧବାର ଚିହ୍ନ ଖଡ଼ୁ ଓ କାଚକୁ ବାହାର କରି ପକାଇବାର ରୀତି କେତେକ ଅଞ୍ଚଳରେ ଚଳେ ।]

ଖଡ଼ୁ ଗୁଞ୍ଜର—ଦେ. ବି—ଗୁଞ୍ଜର (ଦେଖ)
Khardu gunjara Gunjara (See)

ଖଡ଼ୁ ଛୁଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଧବା ସ୍ତ୍ରୀ) ନିଜ ହାତର ଖଡ଼ୁକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି
Khardu chhuiñbā ଶପଥ କରିବା—To swear by touching the bangle (said of a woman having her husband).

[ଦ୍ର—ଖଡ଼ୁ ଛୁଇଁ ମିଛ କହିବା ସ୍ତ୍ରୀ ଶୀଘ୍ର ବିଧବା ହେବାର ଲୋକବିଶ୍ୱାସ ଅଛି ।]

ଖଡ଼ୁନୋଳି—ଦେ. ବି. (ସହରର)—ଖଡ଼ୁ ଏବଂ ନୋଳି—
Khardunoli Bracelet and ear-ring.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାର ରାଜାମାନେ ଅନୁଗୃହୀତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଓ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କୁ ରାଜକୀୟ ଅନୁଗ୍ରହର ଚିହ୍ନ ସ୍ୱରୂପ ଖଡ଼ୁନୋଳି ଉପହାର ଦେବାର ରୀତି ପୂର୍ବେ ଅନେକ ରାଜସଭାରେ ଚଳୁଥିଲା ।]

ଖଡ଼ୁ ବଜ୍ରହେବା—ଦେ. ବି—(ବାଳକ ଓ ସଧବାସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ
Khardu bājraheba ଆଶୀର୍ବାଦ ବିଶେଷ)—ଚିରକାଳ ହାତରେ ଖଡ଼ୁ ପିନ୍ଧିବା; ଆଜୀବନ ସଧବା ରହିବା—
To continue to be blessed with her husband till death; (a term of blessing,

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଭ	ନ୍ତ

used by elderly females to girls and young women; denoting "May your bracelet or bangle continue for ever i.e. may your husband live for ever".

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଆଜୀବନ ସଧବା ବା ଅହୁଅ ହୋଇ ରହିବାକୁ ସୁଖମୟ ମଣନ୍ତି; ସ୍ୱାମୀ ବଞ୍ଚି ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ମରନ୍ତି ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ଭାଗ୍ୟବତୀ ବୋଲି ପରିଗଣିତ ହୁଅନ୍ତି । କୌଣସି ବୃଦ୍ଧା ସ୍ତ୍ରୀ ଯୁବତୀ ବା ବାଳକାକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କଲେ କହନ୍ତି "ତୋ ଖଡ଼ୁ ବଜ୍ର ହେଉ", ଅର୍ଥାତ୍ ବଜ୍ରପରି ଚିରସ୍ଥାୟୀ ହେଉ, ଅର୍ଥାତ୍ ତୁ ଚିରକାଳ ସଧବା ହୋଇ ଥା ।]—

ଖଡ଼ୁବାହି—ଦେ. ବି—୧ । ହାତର କଚ୍ଛଠାରୁ ବାହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପିନ୍ଧାଯିବା
Khardubāhi ପିତ୍ତଳ ବା କଂସାର ଏକାଧିକ ଘଟ ଖଡ଼ୁ—
1. Ornament of brass or bellmetal (consisting of several bits) worn on the hands of females from the wrist to the elbow.

କମ ଆଉ ଖଡ଼ୁବାହି ଦସ୍ତରେ ଗୋହିଏ । ଭଞ୍ଜ. ଲବଣ୍ୟବତୀ ।

୨ । ଓଡ଼ିଶାର ଗଉଡ଼ୁଣୀ, କେଉଟୁଣୀ, ଧୋବଣୀ, ବାଉରୀଣୀ, କଣ୍ଡୁରୁଣୀ ଆଦି ହାତରେ ପିନ୍ଧିବା ପିତ୍ତଳର ଏକାଧିକ ଖଡ଼ୁ (ଏହା ହାତଗଣ୍ଠିଠାରୁ ବାହାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପିନ୍ଧା ଯାଇ-ଥାଏ)—2 Heavy and clumsy brass bracelets and bangles worn by some Śūdra and low caste women in Orissa.

[ଦ୍ର—ଗଉଡ଼ୁଣୀ, କେଉଟୁଣୀ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ଦୁଇ ହାତର ଖଡ଼ୁ ଓଜନରେ ପ୍ରାୟ ୫।୬ ସେର ହେବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ଖଡ଼ୁମୁଷା—ଦେ. ବି—ସ୍ତ୍ରୀ ବା ବାଳକର ଖଡ଼ୁପିନ୍ଧା ହାତଦ୍ୱାରା କରାଯିବା
Khardumushā ଖଡ଼ୁଦ୍ୱାରା ଆଘାତ—Blow given by the hand wearing bracelet.

ଖଡ଼ୁମୁଷା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ୍ତ୍ରୀ ବା ବାଳକ) ପିନ୍ଧିଥିବା ଖଡ଼ୁଦ୍ୱାରା
Khardumushā māribā ଅନ୍ୟକୁ ଆଘାତ କରିବା—
To strike a blow with the bracelet.

ଖଡ଼ୁରା—ଦେ.ବି—୧ । ଖରୁଡ଼ା; କଂସା ଓ ପିତ୍ତଳର ଖଡ଼ୁ ତିଆରି
Khardurā କରିବା ଜାତିବିଶେଷ —
(ଖଡ଼ୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1 A caste of artisans who manufacture brass or bell-metal bracelets.

୨ । ଖରଡ଼ା;ଘୋଡ଼ା ଦେହ ଚୁଣ୍ଡାଇବାର ଲୁହା ପାଞ୍ଚଥାଁ—
2. Curry-comb for combing the body of a horse.

ଖଡ଼ୁ ଶୀତଲେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଡ଼ୁ କାଢ଼ିବା (ଦେଖ)
Khardu sītaleibā Khardu kardhibā (See)

[ଦ୍ର—ହାତରୁ ଖଡ଼ୁ କାଢ଼ିବା ବିଧବାର ଲକ୍ଷଣ । ସାଧାରଣତଃ ସଧବା ସ୍ତ୍ରୀର ହାତରୁ ଖଡ଼ୁ କଢ଼ାଯିବାର ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ଖଡ଼ୁ 'କାଢ଼ିବା' ରୂପ ଅମଙ୍ଗଳସୂଚକ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର ନ କରି ଖଡ଼ୁ 'ଶୀତଲେଇବା' ରୂପ କୋମଳତର ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

ଖଡ଼େଖଡ଼େ—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଠିଆଠିଆ; କୌଣସିଠାରେ
Khardekharde ନ ବସି—
ଖାଡ଼ାୟ ଖାଡ଼ାୟ 1. Standing; without sitting anywhere.
ଖଡ଼େଖଡ଼େ
୨ । ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍; ତୁରନ୍ତ —2. Immediately.

ଖଡ଼େଦମ୍— ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଖଡ଼ାଦମ୍ (ଦେଖ)
Khardedam Khardādam (See)

ଖଡ଼ୋରା—ଦେ. ବି—ଖଡ଼ୁରା (ଦେଖ)
Khardorā Khardurā (See)

ଖଡ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ଖଡ଼ ଧାତୁ=ଭେଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଗ)—
Khadga ୧ । ଖଣ୍ଡା; ତରବାରି—
1. Sword; scimitar.

୨ । ଗଣ୍ଡାପଶୁ; ଗଣ୍ଡା—2. Rhinoceros.

୩ । ଗଣ୍ଡାର ଥୋମଣି ଉପରେ ବାହାରିଥିବା ଶିଙ୍ଗ—
3. The snout or horn of a rhinoceros.

୪ । କୁମ୍ଭୀରର ଖଗ—
4. The spiked tail of an alligator.

୫ । ଲୌହ—5. Iron.

ଦେ. ବି—୧ । ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଆଗରେ ବୋଦାକୁ ହାଣିବାର ହତିଆର—
1. The sword used for killing animals in sacrifice before a Goddess.

୨ । ଚଣ୍ଡୀ ବା କାଳୀଠାକୁରାଣୀ ହାତରେ ଧରିଥିବା ଶସ୍ତ୍ର ବା ଖଣ୍ଡା—2. The sword held by Goddess Kālī or Chandī.

ଖଡ୍ଗକୋଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଖଡ୍ଗ+କୋଶ)—ଖଣ୍ଡାର ଖାପ
Khadgakośa ବା ଖୋଲ—The sheath or scabbard of a sword.

ଖଡ୍ଗତ—ସଂ. ବି—ବୃହତ୍ କାଶ; ତୃଣବିଶେଷ—
Khadgata A large kind of reed; Saccharum Spontaneum.

ଖଡ୍ଗଧର—ସଂ. ବିଣ. (ଖଡ୍ଗ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Khadgadhara ଖଡ୍ଗଧାରୀ—Holding a sword; armed
(ଖଡ୍ଗଧରା—ସ୍ତ୍ରୀ) with a sword.

ଖଡ୍ଗଧାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଖଡ୍ଗ+ଧାର)—ଖଣ୍ଡାର ଧାର—
Khadgadhāra The edge of sword.

ଖଡ୍ଗଧାରିଣୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଖଡ୍ଗଧାରିନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ
Khadgadhāriṇī ଖଡ୍ଗ ଧରିଥାଏ—
(woman) Holding a sword.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ୱରଚିତ ୧ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଦୀର୍ଘ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ପୃଷ୍ଠାବୋଧରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ବର୍ଣ୍ଣିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗଣା' ଦେଖିବେ; 'ଅଇବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବତ୍ ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ସାଧାରଣତଃ କାଳୀଠାକୁରାଣୀଙ୍କର ବିଶେଷଣ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ]—

ଖଡ୍ଗଧାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଖଡ୍ଗ + ଧୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ଯେ ଖଡ୍ଗ ଧରିଥାଏ—Holding a sword; armed with a sword.
Khadgadhārī (ଖଡ୍ଗଧାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଖଡ୍ଗଧେନୁ—ସଂ. ବି. (ଖଡ୍ଗ + କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥେ. ଧେନୁ)—
Khadgadhenu
୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଖଣ୍ଡା—1. A small sword; rapier.
୨ । ମାଈଗଣ୍ଡା—2. A female rhinoceros.

ଖଡ୍ଗଧେନୁକା—ସଂ. ବି—ଖଡ୍ଗଧେନୁ (ଦେଖ)
Khadgadhenukā Khadgadhenu (See)

ଖଡ୍ଗପତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଖଡ୍ଗ + ପତ୍ର)—୧ । (ମ. ପ. ଲୋ; ଖଡ୍ଗାଘାତରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପତ୍ର)—ଢାଲ—
Khadgapatra 1. Shield.
୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ଖଣ୍ଡାର ଦାଢ଼ୁଆ ଫଳକ; ଖଡ୍ଗର ଫଳ—2. The blade of a sword.

ଖଡ୍ଗପାଣି—ସଂ. ବିଣ.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଖଡ୍ଗ + ପାଣି)—ଖଡ୍ଗହସ୍ତ (ଦେଖ)
Khadgapāṇi Khadgahasta (See)

ଖଡ୍ଗପାଳି—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଖଡ୍ଗ + ପାଳି)—ଖଣ୍ଡାର ତୀକ୍ଷ୍ଣଧାର—
Khadgapāli The edge of a sword.
ବଦ୍ଧ ବ ଖଡ୍ଗପାଳି ପଦଗ କରେ କଳଙ୍କ କହି ।
ଭଣ୍ଡ. ବୈଦେହୀଶବନାସ ।

ଖଡ୍ଗପିଧାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଖଡ୍ଗ + ପିଧାନ)—ଖଣ୍ଡାର ଖୋଲ—
Khadgapidhāna The scabbard of a sword.

ଖଡ୍ଗପିଧାନକ—ସଂ. ବି.—ଖଡ୍ଗପିଧାନ (ଦେଖ)
Khadgapidhānaka Khadgapidhāna (See)

ଖଡ୍ଗପୁଚ୍ଛୀ—ସଂ. ବିଣ. (ଖଡ୍ଗ + ପୁଚ୍ଛ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ—(ଆଧୁନିକ
Khadga puchchhī ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ଯେଉଁ ଜୀବର ଢାଲ ପରି ଦେହାବରଣ ତଳେ ଖଡ୍ଗାକାର ଶଳାକା ଥାଏ(ଯଥା—ସମୁଦ୍ରକଙ୍କଡ଼ା) (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—(animals)Having a sword-like bone below the shield-like shell; Zyphosura.

ଖଡ୍ଗପୁତ୍ରିକା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଖଡ୍ଗ + କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥେ ପୁତ୍ରିକା)—
Khadgaputrikā
୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଖଣ୍ଡା—1. Rapier.
୨ । ଛୁରି—2. A knife.

ଖଡ୍ଗଫଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଖଡ୍ଗ + ଫଳ)—ଖଣ୍ଡାର ଫଳକ ବା ଦାଢ଼ୁଆ ପାତଅ—The blade of a sword.
Khadgaphala

ଖଡ୍ଗପ୍ରହାର—ସଂ. ବି. (୩ୟା ତତ୍; ଖଡ୍ଗ + ପ୍ରହାର)—ଖଣ୍ଡା ଚୋଟ—
Khadgaprahāra A stroke with the sword; a sword-cut.

ଖଡ୍ଗବନ୍ଧ—ସଂ. ବି.—ଖଣ୍ଡା ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅକ୍ଷର ସନ୍ନିବେଶ-ରୂପ ରଚନାବିଶେଷ—A kind of artificial composition, the letters being arranged to form a sword.
Khadgabandha

ଖଡ୍ଗମୃଗ—ସଂ.ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଖଡ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ ମୃଗ; ଖଡ୍ଗ + ମୃଗ)—ଗଣ୍ଡା—Rhinoceros.
Khadga mṛuga
ଇଷ୍ଟ୍ରକ ବ୍ୟଘ୍ର ଖଡ୍ଗମୃଗ. ସେବା ସଞ୍ଚରେ ମହାଭୋଗ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଖଡ୍ଗଶିମ୍ବୀ—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଖଡ୍ଗାକୃତି ଶିମ୍ବୀ)—ଫରାସ୍‌ବିନ୍—
Khadgaśimbī French bean. (M. W.)

ଖଡ୍ଗହସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖଡ୍ଗ + ହସ୍ତ)—୧ । ଯେ ଖଣ୍ଡା ଧରି ଥାଏ—1. Holding a sword in hand.
Khadgahasta
(ଖଡ୍ଗହସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଖଡ୍ଗଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟକୁ ପ୍ରହାର କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ—2. Ready to strike with the sword.
୩ । ଅନ୍ୟପ୍ରତି ବିଶେଷ କୋପିତ ବା ପ୍ରତିକୂଳ—3. Inimical; violently opposed.
୪ । କୌଣସି ମତ ବା ବ୍ୟକ୍ତିର ବିରୁଦ୍ଧାଚାରୀ; ବିରୁଦ୍ଧବାଦୀ—4. Holding a diametrically opposite view-leading a violent opposition against a view or a person.

ଖଡ୍ଗହସ୍ତତା—ସଂ. ବି. (ଖଡ୍ଗହସ୍ତ + ଭାବ. ତା)—ବିପକ୍ଷତା; ବିରୋଧ—
Khadgahastatā Opposition; enmity.

ଖଡ୍ଗାଘାତ—ସଂ. ବି. (୩ୟା ତତ୍; ଖଡ୍ଗ + ଆଘାତ)—ଖଡ୍ଗପ୍ରହାର; ଖଣ୍ଡାର ଚୋଟ—A stroke with the sword; sword-cut.
Khadgāghāta

ଖଡ୍ଗାଧାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଖଡ୍ଗ + ଆଧାର)—ଖଣ୍ଡାର ଖୋଲ—
Khadgādhāra A scabbard; a sheath for the sword.

ଖଡ୍ଗାମିଷ—ସଂ. ବି. (ଖଡ୍ଗ + ଆମିଷ)—ଗଣ୍ଡାର ମାଂସ—
Khadgāmisha Rhinoceros-meat.

ଖଡ୍ଗାରିଷ୍ଟ—ସଂ. ବି—୧ । ଗଣ୍ଡାର ଫଳକ—
Khadgāriṭa 1. Sword-blade. (M.W.)
୨ । ଉତ୍ତପ୍ତ ଖଣ୍ଡା ଦାଢ଼ରେ ଚାଲିବାରୂପ ବୌଦ୍ଧବ୍ରତ—2. A Buddhistic penance consisting of walking on the edge of a red-hot sword.

ଖଡ୍ଗିକା—ସଂ. ବି (ଖଡ୍ଗ + କ + କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥେ.ଆ)—ଦାଆ—
Khadgikā Sickle; small scythe. (M. W.)

ଖଡ୍ଗୀ—ସଂ. ବିଣ (ଖଡ୍ଗ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Khadgī
(ଖଡ୍ଗିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଯେ ଖଣ୍ଡା ଧରିଥାଏ; ଖଡ଼ଧାରୀ—1. One who holds a sword; a swordsman.
ସଂ. ବି—୧ । ଶିବ; ମହାଦେବ—1. God Śiba.
୨ । ଗଣ୍ଡା ପଶୁ—2. Rhinoceros.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ଛ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

ଖଡ୍ଗୀକ—ସଂ. ବି (ଖଡ୍ଗ + ସଦୃଶାର୍ଥେ. ଈକ)—ଦାଆ—
Khadgīka A sickle; scythe.

ଖଡ୍ଗୀନ—ବି (ଖଡ୍ଗ + ବିଦ୍ୟମାନତା ଅର୍ଥରେ ଈନ)—ଗଣ୍ଡା—
Khadgina Rhinoceros.

ବିଣ—ଖଡ୍ଗଧାରୀ—Armed with a sword.

ବିଣା ସେ ଖଡ୍ଗୀକ ହୋଇ ଖଡ୍ଗୀନ ସଙ୍ଗତ,
ବଜାଇଲେ ଗୁହ ଶବ୍ଦରେଣ ସଙ୍ଗେ ମିତ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।

ଖଡ୍ଗୋତ୍ତୋଳନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଖଡ୍ଗ + ଉତ୍ତୋଳନ)—ପ୍ରହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଖଣ୍ଡା ଉଠେଇବା—
Khadgottolana Raising the sword for striking a victim.

ଖଡ୍ଡାପହରା—ଦେ. ବି—ଖଡ଼ାପହରା (ଦେଖ)—
Khaddāpaharā Khardāpaharā (See)

ଖଣ୍‌ଖଣ୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ସଂ. ଖଣଖଣାୟ ନାମ ଧାତୁ)—ଶରଦ ହେବା ଯୋଗୁଁ ବା ଖନା ହୋଇଥିବାରୁ ଉଚ୍ଚାରିତ ବାକ୍ୟର ଅନୁନାସିକ ଧ୍ୱନି—Nasal sound due to cough or some bodily defect.
Khaṇkhaṇ

ଖଣଖଣାୟିତ—ସଂ. ବିଣ (ଖଣଖଣାୟ ନାମ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—ଝୁଣୁଝୁଣୁ ଶବ୍ଦ କରିବା—Tinkling. (M. W.)
Khaṇakhaṇāyita

ଖଣତା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଖନିତ୍ର)—ଖଣତି; ମାଟି ଖୋଳିବା ଶସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—A spud or paddle for digging holes in the earth.
Khaṇatā

ଖନ୍ତା
ଖଁତା [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଲମ୍ବ କାଠ ବେଣ୍ଟ ଥାଏ ଓ ଅଗରେ ଲୁହାର ଗୋଟିଏ ଚଉଡ଼ା ଦାଢ଼ୁଆ ଶସ୍ତ୍ର ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଥାଏ ।]

ଖଣତାବେଣ୍ଟ—ଦେ. ବି—ଖଣତିରେ ଲାଗିଥିବା କାଠ ବା ବାଉଁଶର ବେଣ୍ଟ—The wooden or bamboo handle of a spud.
Khaṇatābenṭa

ଗ୍ରାମ୍ୟ (ମେଦନୀପୁର) ବି—ପିଠାଖଡ଼ିକା—Frying iron stick.

ଖଣତି—ଦେ. ବି—ଖଣତା (ଦେଖ)
Khaṇati Khaṇatā (See)

ବସୁଧାକୁ ସେ ନଖ ଖଣତିରେ ଖୋଳ
ସେ ବାଟେ ପାତାଳ ତଳକୁ ଗଲେ ଗଳ—କୃଷ୍ଣଦ୍ୱି. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଖନ୍‌ଖନ୍—ଦେ. ଅ—ଖଣ୍‌ଖଣ୍ (ଦେଖ)
Khankhan Khaṇkhaṇ (See)

ଖଣନ୍ତା—ଗ୍ରା. ବି—ଖଣତା (ଦେଖ)
Khaṇantā Khaṇatā (See)

ଖଣନ୍ତି—ଗ୍ରା. ବି—ଖଣତା (ଦେଖ)
Khaṇanti Khaṇatā (See)

ଖଣା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଖନି)—୧ । ମାଟିରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା ଗାତ; ଖଣି ଗାତ; ବଡ଼ ଓ ଗଭୀର ଗର୍ତ୍ତ—
ଖଟୀ
ଖନ୍ଦାନ, ଖାନ 1. A large deep hole in the earth; a big pit.

ଅଣାଇ କପଟେ ବଣା କରି ବାଟେ ଖଣାକୁ ଦେବାର ପେଇ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । ପରଖା; ଖାଇ—2. Trench; ditch.

ଚମ୍ବାର ପାଚେରୀ ବହଳ,
ଖଣା ଗଭୀର ଶୁଦ୍ଧ ଜଳ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଖଣା ଖୋଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭୂମି ଖୋଳି ଖଣି ବା ଗର୍ତ୍ତ କରିବା—
Khaṇā kholibā 1. To dig a large hole in the ground.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପରର ଅନିଷ୍ଟ ସାଧନ ନିମନ୍ତେ ଉପାୟ କରିବା—
2. (figurative) To dig pits for (injuring) others.

ଖଣା ଜଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଗରେ ଚାଲି ବାଟରେ ଥିବା ବଡ଼ବଡ଼ ଗାତ ଦେଖି ତାକୁ ସାବଧାନ କରାଇ ଦେବା—
Khaṇā jagāibā To warn a follower of pits on the road.

ଅତି ଖାଲ ବାଟରେ ତୁ ଖଣା ଜଗାଇବୁ—ବଳରାମ. ରାମାୟଣ ।

ଖଣି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଖନି; ତୁଳ. ଫା. କାନ୍)—
Khaṇi
ଖାନି, ଖାନ
ଖାନ ୧ । ଭୂଗର୍ଭରୁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ, କୋଇଲା ଆଦି ଖନିଜ ପଦାର୍ଥ ଖୋଳି ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା ବଡ଼ ଗର୍ତ୍ତ ବା ଗହ୍ୱର; ଆକର—
1. A mine; a pit.

୨ । କେତେମାସ ପାଇଁ ଧାନ ସଞ୍ଚୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂଇଁରେ ଖୋଳା ହେବା ବଡ଼ ଗାତ—
2. A large pit or hole dug in the ground to store paddy for some months.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଖଣି ପରି ଗାତ ଖୋଳି ତାହା ତଳେ କଣ୍ଟା ପକାଇ କଣ୍ଟା ଉପରେ ଅପରାଧୀକୁ ରଖି ତାହା ଉପରେ ପୁଣି କଣ୍ଟା ପକାଇ (ଉପରକଣ୍ଟା ତଳକଣ୍ଟା କରି) ଅପରାଧୀକୁ ପୋତି ମାରି-ପକାଇବାର ଏକପ୍ରକାର ଭୟାନକ ନିଷ୍ଠୁର ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିଲା । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ଅପରାଧୀକୁ ଖଣି ଭିତରେ ଠିଆ କରାଇ କେବଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାଟିରେ ପୋତି ରଖୁଥିଲେ ଏବଂ କେବଳ ମୁହଁଟି ଉପରକୁ ରହୁଥିଲା । ଏହିପରି କିଛିକ୍ଷଣ ରହିଲା ପରେ ଲୋକଟି ମରି-ଯାଉଥିଲା ।]

ଖଣି କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଣିରେ ସଞ୍ଚିତ ଧାନଆଦି ପଦାର୍ଥକୁ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଖଣିରୁ ମାଟି କାଢ଼ିବା—
Khaṇi kārḍhibā To open a pit for bringing out paddy etc. already stored therein.

ଖଣିଗାଡ଼—ଗ୍ରା. ବି—ଖଣିଗାତ (ଦେଖ)
Khaṇigārḍa Khaṇigāta (See)

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂତ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଖଣିଗାତ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଖନି+ଗର୍ତ୍ତ)—ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହେବା
Khaṇigāta — ବଡ଼ ଗର୍ତ୍ତ ବା ଖାତ—
A large hole dug in the ground.

[ଦ୍ର—ଅରଣ୍ୟରେ ଏପରି ଗାତ ଖୋଳି ତା ଉପରେ ଡାଳ ପତ୍ର ଛାଉଣି କରି ଲୋକେ ହାତୀ ଧରନ୍ତି । ଖଣି ଖୋଳି ଲୋକେ ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ କେତେ ମାସ ପାଇଁ ଧାନ ସଞ୍ଚୟ କରନ୍ତି ଓ ବର୍ଷାଋତୁ ଦ୍ୱାରୁ ଖଣିରୁ ଧାନ କାଢ଼ିନିଅନ୍ତି ।]

ଖଣିଜ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଖନିଜ)—ଖନିଜ (ଦେଖ)
Khaṇija — Khanija (See)

ଖଣି ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଣିଗାତରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ (ଧାନ ଆଦି)
Khaṇi pakāibā — ରଖି ଖଣିକୁ ମାଟିଦ୍ୱାରା ଆବୃତ କରିବା—
To shut up a pit after stocking things (paddy etc) in it.

ଖଣିପଚା (ଧାନ)—ଦେ. ବିଣ—ଖଣିରେ ପାଣି ଝରି ସେଥିରେ ଗମ ହୋଇ
Khaṇipachā (paddy) — ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିବା (ଧାନ)—
(paddy) Damaged by the underground water leaking into a pit.

ଖଣି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଣିଗାତରେ ସଞ୍ଚିତ ହେବା—
Khaṇi pardibā — Being preserved or stocked or stored inside a pit.

(ଯଥା—ଏ ବରଷ ଭାଙ୍କର ୫ ଭରଣ ଧାନ ଖଣି ପଡ଼ିଛି ।)

ଖଣି ପୋତିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖୋଳା ହୋଇଥିବା ଗାତକୁ ମାଟି ଦ୍ୱାରା
Khaṇi potibā — ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—
To fill up a pit (already dug) with earth.

ଖଣି ଫିଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଣି କାଢ଼ିବା (ଦେଖ)
Khaṇi phiṭāibā — Khaṇi kārḍhibā (See)

ଖଣି ଫିଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଣିଗାତରେ ସଞ୍ଚିତ ଥିବା ଧାନ ଆଦି ବାହାରିବା
Khaṇi phiṭibā — ନିମନ୍ତେ ଖଣିରୁ ମାଟି କଢ଼ା ହେବା—
Opening of a pit for bringing out the articles (paddy etc) stored therein.

(ଯଥା—ଜ୍ୟେଷ୍ଠମାସରେ ଜମିଦାରଙ୍କର ଖଣି ଫିଟିବ ବୋଲି ଖାତକମାନେ ଗୃହିଁ ବସିଅଛନ୍ତି ।)

ଖଣି ବାହାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଣି ଫିଟିବା (ଦେଖ)
Khaṇi bāhāribā — Khaṇi phiṭibā (See)

ଖଣିଲୁଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖନିଜ ଲବଣ)—ଔଷର; ଲବଣବିଶେଷ—
Khaṇiluṇa — Fossil salt.

ଖଣ୍ଡ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଖଣ୍ଡ ?); ଏମାନେ ଖଡ୍ଗ ଧାରଣ କରି ଲୋକଙ୍କୁ
Khaṇṭa — ଭୟ ଦେଖାଇ ମାରହାଣ କରି ଧନାଦି ଅପହରଣ
ଖଣ୍ଡ — କରିବାରୁ; ଭୁଲ. ଖନକ=ସିନ୍ଧକାଟ ଚୋର)—
ଡାକୁ — ୧ । ଡକାଏତ; ବଳପୂର୍ବକ ଚୋରି କରି ଧନ ହରଣ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି; ଡାକୁ—1. Dacoit; robber; highway-man.

ବଡ଼ ଭୟେ ଚୋର ଖଣ୍ଡ ଯାଏ ମୁହିଁ ସେ । ଉଡ଼ି. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ଧପାବାଜ୍ ଲୋକ; ଠକ—
2. A cheat; swindler.

ଖଣ୍ଡ କରେ ଧନ ଦେଇ ପଦେ ନ ବଳୁଛି ଭେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କଣୋଦ୍ଭବଖଣ୍ଡ । ଖ ଗୀତ ।

୩ । ଖଣ୍ଡାଏତ (ଜାତି); ଜାତିବିଶେଷ—
3. A caste; the Khandayet caste in Orissa.

ପୂର୍ବୋତ୍ତର ବନେ ଯେତେକ ଖଣ୍ଡ ଅଛେ;
ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ବାଣ ଅଣ୍ଡ ଶୁଣି ସେ ଉଠିଲେ ।
କୃଷ୍ଣହରି ଦ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ଖଣ୍ଡ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଣ୍ଡ ମାରିବା (ଦେଖ)—
Khaṇṭa khāibā — Khaṇṭa māribā (See)

ଖଣ୍ଡଖିଆ (ଧନ)—ଦେ. ବିଣ—(ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଯେଉଁ ଧନ
Khaṇṭakhiā — ଡକାଏତମାନେ ନେଇଥାଆନ୍ତି ବା ନେଇଯିବା
ଉଚିତ—(property) Which ought to go or has gone to robbers or dacoits.

ଖଣ୍ଡବୁହା (ଧନ)—ଦେ. ବିଣ—ଖଣ୍ଡଖିଆ (ଦେଖ)—
Khaṇṭabuhā — Khaṇṭakhiā (See)

ଖଣ୍ଡ ବୋହିନେବା—ଦେ.କ୍ରି—ଖଣ୍ଡ ମାରିବା (ଦେଖ)—
Khaṇṭa bohinebā — Khaṇṭa māribā (See)

ଖଣ୍ଡମରା (ଧନ)—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ଧନକୁ ଖଣ୍ଡମାନେ ଡକାଇତି କରି
Khaṇṭamarā — ଆଣି ଥାଆନ୍ତି—(property) Acquired by robbery or dacoity; (any property) acquired by unfair means or extortion; looted (property).

ଖଣ୍ଡ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଣ୍ଡମାନେ ଆକ୍ରମଣ କରି ସମ୍ପତ୍ତି ବୋହି
Khaṇṭa māribā — ନେବା; ଦସ୍ୟୁଙ୍କ ଧନଲୁଣ୍ଠନ—The removal of property by robbers and dacoits; robbery; dacoity; looting.

ଖଣ୍ଡ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଭାଙ୍ଗି ଦେବା—
Khaṇḍ (root) — 1. To break.

୨ । ଚିରିବା—2. To tear.

୩ । ଟୁକୁଟୁକି କରି କାଟିବା—
3. To cut to pieces.

୪ । ବିନାଶ କରିବା—4. To destroy; to crush.

୫ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପରାଜିତ କରିବା—
5. To defeat completely.

୬ । ନିଷ୍ଫଳ କରିବା—6 To frustrate.

୭ । ଠକାଇବା—7 To cheat

୮ । ବାଧା ଦେବା—8. To interrupt (M. W.)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍ତ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ନ୍ଦ

୯ । (ଆଜ୍ଞା) ଅବଜ୍ଞା କରିବା—
9. To disregard (an order). (M. W.)

୧୦ । ନିରାଶ କରିବା—10. To disappoint. (M. W.)

ଖଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖଣ୍ଡ; କନ—
Khand Roughly refined powder sugar.

ଖଣ୍ଡ—ସଂ. ବି (ଖଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ=ଭଗ୍ନ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
Khanda

୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶ—1. Small piece; tiny portion; bit.

୨ । ଟୁକୁରା; ଛେଦିତ ଅଂଶ—
2. Slice; fragment; cut piece.

୩ । ଗୋଟିଏ ପଦାର୍ଥରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିବା ଅଂଶ—
3. A part cut or taken out from a whole thing.

୪ । ଗୋଟା; ଖଣ୍ଡି; ପରିମିତ ସଂଖ୍ୟା—
4. (one) Copy; (one) piece or number

୫ । ମିଛି—5. Candied sugar.

୬ । ପୁସ୍ତକର ଭାଗ ବା କାଣ୍ଡ—
6. One part or volume of a book (of many volumes).

୭ । ଅଧ୍ୟାୟ—
7. Chapter or section of a book.

୮ । କନ ବା ଗୁଡ଼ର ବିକାର; ଗୁଡ଼କୁ ନିଆଁରେ ଆଉଟି ଶୁଖାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ମିଠା-ଚୂର୍ଣ୍ଣ—
8. Powder prepared from treacle; molasses partially dried by heat.

ଖଣ୍ଡକୁ ତ କେହି ସେପରି ନ କରେ ଗଣ୍ଡକୁ ମୋ ସାହା କର ସୁରତେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୯ । ପୁଞ୍ଜ; ଦଳ; ପୁଞ୍ଜା—
9. Group; assemblage; multitude.

୧୦ । ଗହ୍ୱର—10. Chasm.

୧୧ । ଫାଟ—11. Fissure.

୧୨ । ଦେଶ ବା ମହାଦେଶର ଏକାଂଶ—
12. Part of a country or continent.
(ଯଥା—ଜୁଲଖଣ୍ଡ, ଆସିଆଖଣ୍ଡ ।)

୧୩ । ମଣିରେ ଥିବା ଦୋଷ—
13. A flaw or defect in a jewel.

୧୪ । ଆଖୁବିଶେଷ—
14. A kind of sugarcane.

୧୫ । କଳାଲୁଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—15. Black salt.

୧୬ । ଧାରାବାହିକତାର ଭଙ୍ଗ—
16. A break in continuity.

୧୭ । ଫାଙ୍କ—17. Gap.

୧୮ । (ବୀଜଗଣିତ) ସମୀକରଣର ଗୋଟିଏ ପୁଞ୍ଜରାଶି—
18. (algebra) One of the terms in an equation.

୧୯ । ନୂଆ ଶିଙ୍ଗ ଗଜୁରିଥିବା ବାଛୁରି—
19. A calf with horns half-grown. (M.W.).

୨୦ । ନଅ ସଂଖ୍ୟା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
20. The number nine.

୨୧ । ଦିକ୍; ଦିଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
21. Direction, quarter of the globe.

୨୨ । ସଙ୍ଗୀତର ତାଳବିଶେଷ—
22. A kind of measure in music. (M. W.).

ବିଣ.—୧ । ଖଣ୍ଡିତ; କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ବା ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଥିବା—
1. Sliced; broken.

୨ । ବିଭକ୍ତ—2. Divided.

୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର—3. Small.

୪ । ଗହ୍ୱରଯୁକ୍ତ—4. Having chasms.

୫ । ଦୋଷଯୁକ୍ତ—5. Defective.

୬ । ଅପୂର୍ଣ୍ଣ—6. Not full.
(ଯଥା—ଖଣ୍ଡେନ୍ଦୁ ।)

ଖଣ୍ଡଇନ୍ଦୁ-ଶେଖର. ଖଣ୍ଡ ମୋ କ୍ଲେଶହର—ମାଳମଣି. ଭକ୍ତିଧାର ।

୭ । ବିକଳାଙ୍ଗ—7. Crippled. (M. W.).

୮ । ନ୍ୟୂନ—8. Deficient. (M. W.).

୯ । ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—9. Incomplete.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗଉଡ଼ମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀବିଶେଷ—
A subcaste of Gaurdas in Sambalpur.

ଦେ. ବି—ଆଚରଣ; ଧରଣ; ପ୍ରଣାଳୀ; ବ୍ୟବହାର—
Conduct.

ଶିଖଣ୍ଡଚୂଡ଼ାର ଗୁଣ ତୁଲେ,
ଏ ଖଣ୍ଡ ଅଛି ବୋଲି ଜାଣିଥିଲେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଖଣ୍ଡ 'ଅ' କାର—ଦେ. ବି—ଲୁପ୍ତ 'ଅ' କାର ବା 'ଅ' ଅକ୍ଷରର ଚିହ୍ନ;
Khanda 'a' kāra ଯେଉଁଠାରେ ସନ୍ଧି ଯୋଗୁଁ 'ଅ' ଅକ୍ଷର ଲୁପ୍ତ ହୋଇଥାଏ ତାହା ସୂଚନା କରିବା ପାଇଁ ଦିଆଯିବା ଚିହ୍ନ; 'ଽ'—
(ଯଥା—ତତଃ+ଅଧିକ=ତତୋଽଧିକ ।)

[ଦ୍ର—ହାତରେ ଚମ୍ପାଫୁଲଟିଏ ଧରି ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲେ, ହାତରେ ତାହାର ଯେଉଁପରି ସୁଗନ୍ଧ ରହିଯାଏ, ଖଣ୍ଡଅକାରରେ 'ଅ' ଅକ୍ଷରର ସେହିପରି ଗନ୍ଧ ବା ସମ୍ବନ୍ଧ ମାତ୍ର ରହେ ।]

ଖଣ୍ଡ ଅକ୍ଷର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଣ୍ଡିତ ଓ ଅକ୍ଷର)—ଅକ୍ଷରର ମାତ୍ରା ବା ଫଳା;
Khanda akshara ଯେଉଁ ଅକ୍ଷର ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ନ-ହୋଇ ଖଣ୍ଡ ବା ଅଂଶ ମାତ୍ର ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଗାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ସଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୃଅ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ ।

(ଯଥା—'ଇ' ପରିବର୍ତ୍ତେ 'ୟ' ; 'ଋ' ସ୍ଥାନରେ ' ' ଇତ୍ୟାଦି ।)
A part of a letter used for the whole in diphthongs and triphthongs.

ଖଣ୍ଡଅକ୍ଷରିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଖଣ୍ଡ + ଅକ୍ଷର)—ଯେ ସାମାନ୍ୟ ପଢ଼ି
Khaṇḍa akshariā ଥାଏ; ଯେ ଭଲ କରି ଅକ୍ଷର ଲେଖିପାରେ-
ଖୁଁଟଅଁଖରିୟା ନାହିଁ—Half literate; one who can not write letters fully.

ଖଣ୍ଡକ—ସଂ. ବିଣ. (ଖଣ୍ଡ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ଯେ ଖଣ୍ଡନ କରେ—
Khaṇḍaka 1. Destroying; breaking into pieces; tearing.
(ଖଣ୍ଡିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଯାହାର ନଖ ନାହିଁ—2. Having no nails.
ସଂ. ବି. (ଖଣ୍ଡ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ —୧ । ଖଣ୍ଡ—1. Piece.
୨ । ଅଂଶ—2. Part; fragment.
୩ । ଗୁଡ଼—3. Treacle, molasses. (M. W.)

ଖାଣ୍ଟେକ ଦେ. ବି. (ଭୁଲ. ମାଣକ; ସେରକ; କୋଶକ)—ଏକଖଣ୍ଡ ମାତ୍ର—One piece only.

ଖଣ୍ଡକଥା—ସଂ. ବି. (ଖଣ୍ଡ + କଥା)—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶରେ ବିଭକ୍ତ
Khaṇḍakathā ଗଳ୍ପ—1. A tale or story divided into sections (Wilson).
୨ । ଛୋଟ ଗଳ୍ପ—2. Small story.
୩ । ଏକ ଶ୍ରେଣୀର କରୁଣରସ-ପ୍ରଧାନ ଗଳ୍ପ—
3. A class of pathetic story.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ମନ୍ତ୍ରୀ ବା ବ୍ରାହ୍ମଣ ନାୟକ ହୋଇ ଥାଏ ଓ ଚାରି ପ୍ରକାରର ବିରହ ଥାଏ; କଥାଟି ଶେଷ ନ ହେଉଣୁ ଗ୍ରନ୍ଥ ଶେଷ ହୋଇଯାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୪ । ଉପନ୍ୟାସର ଏକ ଭେଦ—
4. A class of novels.
[ଦ୍ର—ଏଥିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ ପୂରା କାହାଣୀ ଥାଏ; କାହାଣୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପରସ୍ପର ସମ୍ବନ୍ଧ ନ ଥାଏ । ଏହା ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀର ଯଥା—ସଜାତ୍ୟ ଓ ବିଜାତ୍ୟ,—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଖଣ୍ଡକର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖଣ୍ଡ ପରି ମିଷ୍ଟ କର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଥାତ୍ ମୂଳ ଯାହାର)—
Khaṇḍakarṇṇa ଖଣ୍ଡକାଳୁ (ଦେଖ)
Khaṇḍakālu (See)

ଖଣ୍ଡକଳା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଏକଜାତୀୟ ବନ୍ୟ କୋଳଗଛ—
Khaṇḍakalā A kind of wild edible berry-plant.
[ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରାୟ ୧୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । ଗଛରେ କଣ୍ଟା ନ ଥାଏ । ଏହାର ଡାଳ ସରୁ, କୋଳ ଗୋଲ, ପାଚିଲେ ନାଲି ଦିଶେ ଏବଂ କୋଳ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ମଞ୍ଜି ଥାଏ । ଯେନ୍ତା-ଯେନ୍ତା ଜହ୍ନିଲା ଏ କୋଳ ଫଳେ ଏବଂ ଲୋକେ ଏହାକୁ ଖାଆନ୍ତି ।]

ଖଣ୍ଡକାବ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଖଣ୍ଡ + କାବ୍ୟ)—ଏକ ବିଷୟାତ୍ମକ କ୍ଷୁଦ୍ର କାବ୍ୟ
Khaṇḍakāvya (ଯଥା—ସଂ. ମେଘଦୂତ, ଋତୁସଂହାର; ଓଡ଼ିଆ ଚିଲିକା, ପାଙ୍ଗତ୍ତ, ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା)—A small poem or lyrical composition.
[ଦ୍ର—କାବ୍ୟର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ବା ଗୋଟିଏ ଘଟଣାକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଖଣ୍ଡକାବ୍ୟ ଲେଖା ହୋଇଥାଏ ।]

ଖଣ୍ଡକାଳୁ—ସଂ. ବି. (ଖଣ୍ଡକ + ଆଳୁ)—ଦେଶୀ ମିଠାଆଳୁ—
Khaṇḍakālu Sweet potato.

ଖଣ୍ଡ କୁମ୍ଭକାମୋଦୀ—ଦେ.ବି—ରାଗବିଶେଷ (ରାଗ ଭଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ)—
Khaṇḍa kumbhakāmodī A kind of metre.

ଖଣ୍ଡକ୍ଷୀର—ଦେ. ବି—ଖଣ୍ଡ ମିଶିଥିବା ଦୁଧ; ସଶର୍କର ଦୁଗ୍ଧ—
Khaṇḍakhīra Milk sweetened with sugar.
କ୍ଷୀରଖଣ୍ଡ

ଖଣ୍ଡକ୍ଷୀରି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ କ୍ଷୀରରେ ଖଣ୍ଡ ବା ମିଠା ଦିଆ ଯାଇଥାଏ—
Khaṇḍakshīri Sweetened gruel.

ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ—ଦେ. ଅ—ଟିକି ଟିକି—
Khaṇḍakhaṇḍa Small pieces; bits; lumps.
ଖାନଖାନ ଦେ. ବିଣ—ଟିକି ଟିକି କରି ଯାଇଥିବା—
ଟୁକଡ଼ା ଟୁକଡ଼ା, ଟୁକଟୁକ Sliced into small pieces; cut into small bits.
କଲେ ରଣକାଣ୍ଡେ ଗୁଣରେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ—କୃଷ୍ଣକର୍ଣ୍ଣ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଖଣ୍ଡିତ—
Khaṇḍakhaṇḍiā 1. Cut; divided.
୨ । ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶରେ ବିଭକ୍ତ—
2. Divided into small parts.
୩ । ଟିକିଟିକି ହୋଇଥିବା—3. Sliced; chopped.
୪ । ଯାହାଁରେ ଟିକିଟିକି ଖଣ୍ଡ ମିଶିଥାଏ—
4. Mixed with small lumps or bits.
୫ । ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣବିଶିଷ୍ଟ; ଅସ୍ପଷ୍ଟ—
5. Indistinct.
(ଯଥା—ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡିଆ ବଙ୍ଗଳା କଥା ।)
୬ । ଦରୋଟ (କଥା)—
6. Half-uttered (words); lisping.
(ଯଥା—ଶିଶୁର ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡିଆ କଥା)

ଖଣ୍ଡଖୀର—ଦେ. ବି—ଖଣ୍ଡକ୍ଷୀର (ଦେଖ)
Khaṇḍakhīra Khaṇḍakshīra (See)
କୋଇଲିରେ ଖଣ୍ଡଖୀର ଦେବ ମୁଁ କାହାକୁ—କେଶବକୋଇଲି. ଗ ଗୀତ ।

ଖଣ୍ଡଖୀରି—ଦେ. ବି—ଖଣ୍ଡକ୍ଷୀରି (ଦେଖ)
Khaṇḍakhīri Khaṇḍakshīri (See)
ଦ୍ରୁତନାମ ଖଣ୍ଡଖୀରି ଘୋର ଘୋର ପି ରେ ମନ ଘୋର ଘୋର ପି—ଉଜ୍ଜ୍ୱ ।

ଖଣ୍ଡଖୋଷୀ—ଦେ. ବି—ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ—
Khaṇḍakhoshī A kind of sweetmeat.

ଖଣ୍ଡଗିରି—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ପୂର୍ବପଦପାତ, ଗିରିର ଖଣ୍ଡ)—
Khaṇḍagiri ପାହାଡ଼ବିଶେଷ—Name of a hill.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଙ	ନ୍

[ଦ୍ର— ଖଣ୍ଡଗିରିପର୍ବତ ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର ଭୁବନେଶ୍ୱରଠାରୁ ତିନି ମାଇଲ ପଶ୍ଚିମରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହାର ଉଚ୍ଚତା ୧୨୩ ଫୁଟ । ଏଥିରେ ୧୯ ଗୋଟି ଗୁମ୍ଫା ଅଛି । ଏହା ନିକଟକୁ ଲାଗି ଆଉ ଗୋଟିଏ ପାହାଡ଼ର ନାମ ଉଦୟଗିରି । ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ କେତେ-ଗୋଟି ଗୁମ୍ଫା ଅଛି; ଏ ଦୁଇ ପାହାଡ଼ ସାଧାରଣତଃ ଖଣ୍ଡଗିରି ନାମରେ ପରିଚିତ । ଗୁମ୍ଫାମାନଙ୍କ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟରୁ ସେ କାଳର ସାମାଜିକ ଓ ପାରିବାରିକ ଜୀବନର ପରିଚୟ ମିଳେ । ଏହାର ପ୍ରାକୃତିକ ଶୋଭା ବଡ଼ ମନୋରମ । ଏଠାରେ ଜୈନମାନଙ୍କର ମନ୍ଦିର ଅଛି । ମହାରାଜ ଖାରବେଳଙ୍କ ଧର୍ମାନୁଶାସନମାନ ଏଥିରେ ଖୋଦିତ ହୋଇଅଛି; ଏ ସ୍ଥାନର ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟ ଅତୀବ ମନୋହର ।] .

ଖଣ୍ଡଚିନି—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମିଠା ପାଚିଲା କାଠିଆ କଦଳୀ—
Khaṇḍachini A species of small sweet bananas.

ଖଣ୍ଡଛଡ଼ା—ଦେ. ଅ—ଖଣ୍ଡେଛଡ଼ା (ଦେଖ)
Khaṇḍachharḍa Khaṇḍechharḍā (See)

ଖଣ୍ଡଜ—ସଂ. ବି (ଖଣ୍ଡ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Khaṇḍaja ଶୁଖିଲା ଚୂର୍ଣ୍ଣରେ ପରିଣତ ଗୁଡ଼—
Molasses fried into powder.

ଖଣ୍ଡଜମି—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକ ଶ୍ରେଣୀର (ଅର୍ଥାତ୍ ଏକ ଦେବତାଙ୍କର ବା ଏକ ଜମିଦାରର ବା ଏକ ଖଣ୍ଡାଦାରର) ଜମି ଯାହା ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ମଉଜାରେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇଥାଏ—
Khaṇḍajami Lands belonging to one person but lying scattered in several villages.

ଖଣ୍ଡଣ—ପ୍ରା. ପଦ୍ୟ. ବି (ସଂ. ଖଣ୍ଡନ)—ଖଣ୍ଡନ (ଦେଖ)—
Khaṇḍaṇa Khaṇḍana (See)

ଖଣ୍ଡଣି—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ଖଣ୍ଡନ)—ଖଣ୍ଡନ (ଦେଖ)
Khaṇḍaṇi Khaṇḍana (See)
ପ୍ରା. ବିଣ—ଖଣ୍ଡନକାରିଣୀ—Destroying.

ଅରିଷ୍ଟ ଆପଦ ଅବ ଦୁଷ୍କୃତ ଖଣ୍ଡଣି,
ପର ଦୁଃଖେ କାତର ଗୋକର୍ଣ୍ଣୀ ଗୋସାମଣି । ସାରଳା ମହାଭାରତ ।

ଖଣ୍ଡଦୂର—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଖଣ୍ଡେଦୂର (ଦେଖ)—
Khaṇḍadūra Khaṇḍedūra (See)

ମେ ସକାଶୁଁ କାତକ ହୋଇଣ ଅଜ୍ଞାନ,
ଖଣ୍ଡଦୂରରେ ଯାଇଁ ପଡ଼ିଲା ବହ୍ନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନପର୍ବ ।

ଖଣ୍ଡଧାରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖଣ୍ଡ + ଧାରା)—କତୁରୀ; କଇଁଚି—
Khaṇḍadhārā Scissors; shears.

ଖଣ୍ଡଧୂର—ପ୍ରା. (ଇତର) ବି ଓ ବିଣ—ଖଣ୍ଡେଦୂର (ଦେଖ) —
Khaṇḍadhūra Khaṇḍedūra (See)

ଖଣ୍ଡନ—ସଂ. ବି (ଖଣ୍ଡ ଧାତୁ=ଭଗ୍ନ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Khaṇḍana ୧ । ଭଙ୍ଗନ; ଭଞ୍ଜନ; ଭାଙ୍ଗିବା—1. Breaking.
୨ । ଆଘାତ କରଣ—
2. Striking; hurting; injuring.
୩ । ଛେଦନ; କାଟିବା; କର୍ତ୍ତନ—
3. Cutting; chopping.
୪ । ବିଭାଗ କରଣ—4. Dividing.
୫ । ନିବାରଣ—5. Thwarting; preventing.
୬ । ପ୍ରତାରଣ—6. Cheating; deceiving.
୭ । ବିନାଶନ—7. Destroying.
ଖଣ୍ଡନକର ମୋର ଦୁଷ୍କୃତରାଶି—ଜାଳମଣି. ଉକ୍ତିଧାରା ।
୮ । ଯୁକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ନିରାକରଣ—
8. Refuting in argument; rebutting.
୯ । ଆଶାର ବିଫଳୀକରଣ; ନିଷ୍ଫଳକରଣ—
9. Undoing; frustrating; disappointing.
୧୦ । ବିନାଶ—10. Destruction; ruin.
୧୧ । ବିଘ୍ନକରଣ; ବାଧାଦେବା—11. Interrupting.
୧୨ । ଅଦଲ କରିବା; ରଦ କରିବା—12. Nullifying; setting aside; setting at naught.
୧୩ । ବିଦ୍ରୋହାଚରଣ—13. Rebellion.
୧୪ । ବିରୋଧାଚରଣ—14 Opposition.
୧୫ । ନିଜ ସ୍ୱାମୀ ଅଙ୍ଗରେ ପରନାରୀର ସଙ୍ଗଚିହ୍ନ ଦର୍ଶନହେତୁକ ନାୟିକାର ଅପମାନବୋଧ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—15. The humiliation of a woman on seeing indications on the body of her lover of having been in the company of another lady.
୧୬ । ଆଘାତକରଣ; ଅନିଷ୍ଟ ଘଟାଇବା—
16. Hurting; injuring. (M. W.)
୧୭ । ନୃତ୍ୟରେ ମୁହଁ ଓ ଓଠର ଚାଳନକ୍ରିୟା, ଯଦ୍ୱାରା ପଢ଼ିବା, ଖାଇବା ଆଦି କର୍ମର ଭାବ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—17. Making particular gestures with the mouth and face during dancing so as to indicate speaking, eating etc.
ସଂ. ବିଣ—ଯେ ଖଣ୍ଡନ କରେ—One who destroys, prevents, cuts or breaks.
[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସମାସରେ ଲାଗେ; ଯଥା—ଭବଖଣ୍ଡନ ।]

ଖଣ୍ଡନମଣ୍ଡନ—ସଂ. ବି (ବିପରୀତାର୍ଥ ସହଚର)—କୌଣସି ଯୁକ୍ତିର ନିରାସନ ଓ ସମର୍ଥନ—Refutation and supporting of an argument.
Khaṇḍanamaṇḍana

ଖଣ୍ଡନୀ—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସଂ. ଖଣ୍ଡନ)—ଯେ ଖଣ୍ଡନ କରେ—
Khaṇḍanī One who removes.
ସର୍ବଦୁଃଖ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଖଣ୍ଡନୀ—ପ୍ରାଚୀ. ଉଦ୍ଧବସଂମ୍ବାଦ ।

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇଛି । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳନ୍ତି ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଉ' ଦେଖିବେ; 'ଅଟୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ;'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ;'ଅଲବଟ'ଦେଖିବେ।

ଖଣ୍ଡନୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ଖଣ୍ଡ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନୀୟ)— ୧ । ଖଣ୍ଡିତ ହେବା
Khaṇḍanīya ଯୋଗ୍ୟ—1. To be broken or set aside.

୨ । ମସ୍କା; ଭଙ୍ଗୁର—
2. Fragile; brittle; breakable.

ଖଣ୍ଡପଞ୍ଜର— ଦେ. ବିଣ.—ଯେଉଁ ବଳଦର ଦୁଇ ପାଖର ପଞ୍ଜର ସମାନ ନ
Khaṇḍapañjara ଥାଏ—(a bullock) Having unequal sides or ribs.

ଖଣ୍ଡପଞ୍ଜର—ଦେ. ବିଣ.—ଖଣ୍ଡପଞ୍ଜର (ଦେଖ)
Khaṇḍapañjarā Khaṇḍapañjara (See)

ଖଣ୍ଡପଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—
Khaṇḍaparḍā One of the Gurjat states of Orissa.

[ଦ୍ର—ଖଣ୍ଡପଡ଼ାର ରାଜାମାନେ ବଘେଲ ଖଡ଼ିସ୍ଥ; ଏମାନଙ୍କର ସନ୍ତାନ ବ୍ୟାଘ୍ରମସ୍ତକ ।]

ଖଣ୍ଡପତି—ସଂ. ବି. ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଖଣ୍ଡ + ପତି)—ରାଜା—
Khaṇḍapati King.

ଖଣ୍ଡପରଶୁ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖଣ୍ଡ + ପରଶୁ)— ଯେ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ
Khaṇḍaparaśu ପରଶୁଦ୍ୱାରା ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରିଥିଲେ—

୧ । ପରଶୁରାମ; ଜାମଦଗ୍ନ୍ୟ—1. Paraśurāma.

୨ । ଶିବ; ମହାଦେବ—2. God Śiba.

ଖଣ୍ଡପରଶୁମୋହନା ଖଣ୍ଡପରଶା ବଚନକୁ କହ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଚୂଡ଼ା ଗୀତ ।

୩ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଲେପନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
3. One who anoints or spreads unguents and fragrant powders.

୪ । ରାହୁ—4. The Ascending Node.

୫ । ଭଗ୍ନଦନ୍ତ ହସ୍ତୀ—5. An elephant whose tusk has been broken.

୬ । ବିଷ୍ଣୁ—6. Bishṇu. (M. W.)

ଖଣ୍ଡପରଶା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଖଣ୍ଡ+ପରିବେଷଣ)— ୧ । ମିଷ୍ଟାନ୍ନ
Khaṇḍa parashā ପରିବେଷଣ କରୁଥିବା—
1. Serving sweetmeats.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତି ମଧୁର—
2. (figurative) Very sweet.

ଖଣ୍ଡପରଶୁମୋହନା ଖଣ୍ଡପରଶା ବଚନକୁ କହ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ଚୂଡ଼ାଗୀତ ।

ଦେ. ବି—ଖଣ୍ଡ ପରିବେଷଣ କରିବା—
The serving of sweetmeats.

ଖଣ୍ଡପର୍ଶୁ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖଣ୍ଡ + ପର୍ଶୁ)—
Khaṇḍaparśu ଖଣ୍ଡପରଶୁ (ଦେଖ)
Khaṇḍaparaśu (See)

ଖଣ୍ଡପାକ—ସଂ. ବି. (ଖଣ୍ଡ + ପାକ)—ମସଲାଦ୍ୱାରା ସୁବାସିତ ପାଗୟୁ
Khaṇḍapāka ବା ସିରା—Syrup prepared with spices. (M. W.).

ଖଣ୍ଡପାଠୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଖଣ୍ଡ ଓ ପାଠକ)—
Khaṇḍapāṭhuā ୧ । ଅଧାପାଠୁଆ; ଯେ ସାମାନ୍ୟ ପଢ଼ା
(ଖଣ୍ଡପାଠୋଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) କରିଥାଏ; ଯେ ପାଠ ସମାପ୍ତି ନ କରି ପଢ଼ା ଛାଡ଼ିଥାଏ—
1. Half-literate; one who has given up his education half-done.

୨ । ଯେ କୌଣସି ପୋଥି ବା ଲେଖାକୁ ଗଡ଼ଗଡ଼କରି ପଢ଼ି ନ ପାରି ଅଟକି ଅଟକି ପଢ଼େ—
2. One who halts while reading a book.

ଖଣ୍ଡପାଳ—ସଂ. ବି (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ଖଣ୍ଡ + ପାଳ)—ଗୁଡ଼ିଆ—
Khaṇḍapāla A confectioner.

ଖଣ୍ଡପୂରୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଖଣ୍ଡ + ପୂରକ)—ଏକପ୍ରକାର ପୂର ପିଠା, ଯାହା
Khaṇḍapūrī ମଧ୍ୟରେ ଚିନିମିଶା ମେଢ଼ା ଓ ମସଲା ପୂରରୂପେ ଦିଆ ଯାଇଥାଏ—
A kind of sweetmeat;sandwich.

ଖଣ୍ଡପ୍ରତିମା—ଦେ. ବି— ଛାଞ୍ଚରେ ଢାଳା ହୋଇ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଖଣ୍ଡ
Khaṇḍapratimā ବା ଚିନିର ଭୂଶେଇ—
Dolls moulded out of boiled sugar.

[ଦ୍ର— ଖଣ୍ଡକୁ ନିଆଁ ଉପରେ ବସାଇ ପାଗ କରି ଛାଞ୍ଚରେ ଢାଳି ହାତି, ଘୋଡ଼ା, ସିଂହ ଆଦି ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼ାଯାଏ ।]

ଖଣ୍ଡପ୍ରଳୟ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ଖଣ୍ଡ + ପ୍ରଳୟ)—
Khaṇḍapralaya ୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରଳୟ; ଏକଦେଶବ୍ୟାପୀ ପ୍ରଳୟ—
1. A partial destruction of the created universe; a cataclysm.

[ଦ୍ର—ବ୍ରହ୍ମା ସକାଳେ ସୃଷ୍ଟିକରି ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଯେଉଁ ପ୍ରଳୟ କରନ୍ତି ତାହାର ନାମ 'ଖଣ୍ଡପ୍ରଳୟ'; ଏହାକୁ ଦୈନନ୍ଦିନ ପ୍ରଳୟ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଏଥିରେ ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରାଣୀମାନେ ଲୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି, ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ତେଜ ସହସ୍ର ଗୁଣ ବଢ଼ିଯାଏ ଓ ରୁଦ୍ର ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀଙ୍କୁ ସଂହାର କରନ୍ତି ।]

୨ । କଳହ—2. A quarrel. (M. W.)

ଖଣ୍ଡବ— ସଂ. ବି (ଖଣ୍ଡ + ବକାରାର୍ଥେ.ବ)—ମିଠେଇ—
Khaṇḍaba Sweetmeat. (M. W.)

ଖଣ୍ଡବିକାର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଖଣ୍ଡ + ବିକାର) ଗୁଡ଼, ଶାକର,
Khaṇḍabikāra ଚିନି ଆଦି—Sugar etc.

ଖଣ୍ଡବିଖଣ୍ଡ—ଦେ.ଅ ଓ ବିଣ (ସଂ.ଖଣ୍ଡ + ବିଖଣ୍ଡ)— ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ (ଦେଖ)—
Khaṇḍabikhaṇḍa Khaṇḍakhaṇḍa (See)

ଖଣ୍ଡମଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଖଣ୍ଡ+ମଣ୍ଡଳ)— ୧ । ବୃତ୍ତାଂଶ—
Khaṇḍamaṇḍala 1. A segment of a circle.

୧	ଋ	ଌ	ୠ,ଋ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଋ	ଌ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଉ	ନ୍ଦ

୨ । କର୍ତ୍ତିତ ଗୋଲକ—2. Section of a globe.
ସ ବିଣ—ଯାହା ପୂର୍ଣ୍ଣ ମଣ୍ଡଳାକାର ନୁହେଁ—Not fully round; gibbous.

ଦେ. ବି—୧ । ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀ—
1. The whole earth.
୨ । ପ୍ରଦେଶ—2. Province.

ପଳନ୍ତ ଅଛ ଉସ୍ମ ମନେ,
ଖଣ୍ଡମଣ୍ଡଳ-ପତ ଯେହ୍ନେ—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।

ଖଣ୍ଡମଧୁର— ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଖଣ୍ଡ ବା କନ୍ଦ ପରି ମିଠା—
Khaṇḍamadhura Sweet as sugar.

ଖଣ୍ଡୟିତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଖଣ୍ଡ ଧାତୁ. ଣିଚ୍ + କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—
Khaṇḍayitabya ଖଣ୍ଡନୀୟ (ଦେଖ)
Khaṇḍanīya (See)

ଖଣ୍ଡଯୁଦ୍ଧ—ଦେ. ବି—ସାମାନ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧ; ଅଳ୍ପ ସୈନ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ;
Khaṇḍajuddha ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧ ହୁଇ ବିପକ୍ଷ ଦଳର ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ସୈନ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଯୁଦ୍ଧଭୂମିରେ ବା ଏକସ୍ଥାନରେ ନ ହୋଇ ବିପକ୍ଷୀୟ ଦଳ ଦଳଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏଠାରେ ସେଠାରେ ଲାଗେ—Guerilla warfare.

ଖଣ୍ଡର—ସଂ. ବି. (ଖଣ୍ଡ + ବିକାରାର୍ଥେ. ର)—ମିଠେଇ—
Khaṇḍara Sweetmeat. (M. W.).

ଖଣ୍ଡଲବଣ—ସଂ. ବି—୧ । ଏକପ୍ରକାର ଲୁଣ; ଗୋଡ଼ାଲୁଣ; ବଡ଼ ବଡ଼ ଦାନାଦାର ଲୁଣ—
Khaṇḍalabaṇa 1. Crystallised salt.
୨ । କଳାଲୁଣ—2. Black salt.

ଖଣ୍ଡଶଃ—ସଂ. ଅ. (ଖଣ୍ଡ + ଶସ୍)—୧ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି—
Khaṇḍaśaḥ 1. In pieces; piece by piece.
୨ । ଟୁକି ଟୁକି କରି—
2. By bits; into fragments.
୩ । ଖଣ୍ଡିଏ ଖଣ୍ଡିଏ ହୋଇ (ପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତକାଦି)—
3. By parts or volumes (published and composed books).

ଖଣ୍ଡଶର୍କରା—ସଂ. ବି. (ପରନିପାତ ବା ମ. ପ. ଲୋ; ଖଣ୍ଡ + ଶର୍କରା)—
Khaṇḍaśarkarā ୧ । ମିଶ୍ରି—
1. Candied sugar; sugarcandy.
୨ । କନ୍ଦ ବା ଗୁଡ଼ର ଟେଳା—
2. Sugar in pieces. (M. W.)

ଖଣ୍ଡଶାକର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଣ୍ଡ + ଶର୍କରା)—ଖଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ-ବିଶେଷ—
Khaṇḍaśākara Confectionery; sweetmeat made of sugar.

ଖଣ୍ଡଶୀଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖଣ୍ଡ + ଶୀଳ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Khaṇḍaśīlā ୧ । ଅସତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—1. An unchaste wife.
୨ । ଦୁଷ୍ଚରିତ୍ରା ସ୍ତ୍ରୀ—
2. A loose or profligate woman.

ଖଣ୍ଡଶ୍ୱ—ସଂ. ବିଣ. (ଖଣ୍ଡ ଧାତୁ + କର୍ମ ଅଶ୍ୱ)—୧ । ଖଣ୍ଡନୀୟ—
Khaṇḍaśwa 1. Breakable.
୨ । ମସକା; ଭଙ୍ଗୁର—2. Fragile. (Apte).

ଖଣ୍ଡସର—ଦେ. ବି—ଖଣ୍ଡ ମିଶା ହୋଇଥିବା ଦୁଧସର—
Khaṇḍasara Milk-cream mixed with sugar.

ଖଣ୍ଡସାର —ସଂ. ବି.—ଗୁଡ଼—
Khaṇḍasāra Treacle; molasses. (M. W.)

ଖଣ୍ଡସେଳା—ଦେ. ବି—ବୃକ୍ଷବିଶେଷ —
Khaṇḍaselā A kind of plant.
ଅଚବଣ୍ଟ କଣ୍ଟାଇବୋଳ ଖଣ୍ଡସେଳା—ବୃକ୍ଷସଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଖଣ୍ଡସ୍ଫୁଟ ପ୍ରତିସଂସ୍କରଣ—ସଂ. ବି. (ଖଣ୍ଡ + ସ୍ଫୁଟ + ପ୍ରତିସଂସ୍କରଣ)—
Khaṇḍasphuṭa pratisaṁskaraṇa ଭଙ୍ଗା କୋଠା ଓ ଘର ଆଦିର ମରାମତି; କୀର୍ଣ୍ଣସଂସ୍କାର—
Repairing of dilapidations. (M. W.)

ଖଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଡ୍ଗ)—୧ । ଖଡ୍ଗ; ତରବାରି—
Khaṇḍā 1. Sword.
ଖଣ୍ଡା; ଖାଁଡ଼ା ଦାଣିବେ ଶତ୍ରୁ ସୈନ୍ୟ ଧରି ଫରି ଖଣ୍ଡା—ବୃକ୍ଷସଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
ଖାଁଡ଼ା ୨ । କାଳୀଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଶସ୍ତ୍ର—
2. Sword held by Goddess Kālī.
୩ । (ସଂ. ଖଣ୍ଡ) ବିଶି (ଦେଖ)—
3. Bisi (See).

ଖଣ୍ଡାଇତ—ଦେ. ବି—ଖଣ୍ଡାଏତ (ଦେଖ)
Khaṇḍāita Khaṇḍāeta (See)
ଖଣ୍ଡାବଳେ କେତେ ଖଣ୍ଡାଇତଙ୍କର ଛଣାଇ କେଲେ ମ୍ଳେଚ୍ଛ—
ଦ୍ରଜନାଥ, ସମରତରଙ୍ଗ ।

ଖଣ୍ଡାଇତି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି.—ଖଣ୍ଡାଏତି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Khaṇḍāiti (etc.) Khaṇḍāeti etc. (See)

ଖଣ୍ଡାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଖଣ୍ଡିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Khaṇḍāibā Causative form of khaṇḍibā.
ଖଣ୍ଡାନ ଖଣ୍ଡାଇଲୁ ତୋ ନାଥର ନସ୍ତରେ ଲିପି ।
खंडवाना ରଘୁନାଥ. ସାବିତ୍ରୀଚରିତ୍ର ।

ଖଣ୍ଡାଉଞ୍ଚାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ଖଡ୍ଗ + ଉତ୍ତୋଳନ)—ଅନ୍ୟ
Khaṇḍā uṁchāibā ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆକ୍ରମଣ ବା ଆଘାତ କରିବା ଖାଁଡ଼ା ଉଞ୍ଚାନ ନିମନ୍ତେ ଖଣ୍ଡାକୁ ଉଠାଇବା—
खाँड़ा उठाना To lift a sword for action.

ଖଣ୍ଡାଏତ—ଦେ. ବି.—୧ । ଓଡ଼ିଶାର କ୍ଷତ୍ରିୟ ଜାତିବିଶେଷ—
Khaṇḍāeta 1. A Kshatria caste in Orissa.
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବରେ ଯେଉଁମାନେ ରାଜ୍ୟର ଆପଦ ବିପଦବେଳେ ଖଣ୍ଡା ଧରି ବାହାରୁଥିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡାଏତ ଉପାଧି ଦିଆ ଯାଉଥିଲା । ସବୁ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକେ ଖଣ୍ଡାଏତ ଉପାଧି ପାଇ ପାରୁଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ଏମାନେ ଜାତିରେ ପାରୁଥିଲେ । ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋପାଳ ଜାତିରେ ଖଣ୍ଡାଏତ ଜାତିର ଅଛି ଓ ଓଡ଼ିଆମାନେ ଖଣ୍ଡାଏତଜାତିର

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଦ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ଗଳା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଭୋଗ କରୁଅଛନ୍ତି । ଆଳସ୍ୟଜାଙ୍କର ପାଇକ ସରଦାରମାନେ ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ଜାତୀୟ, ଯଥା—ଖଣ୍ଡାଏତ, ଗଉଡ଼, ମହାନ୍ତି ଇତ୍ୟାଦି । ଏମାନଙ୍କ ଜାଗିରର ନାମ ଖଣ୍ଡାଏତ ଏବଂ ଖଣ୍ଡାସରଦାର ଜାଗିର । ଖଣ୍ଡାଏତ ଜାଗିର ଗଉଡ଼ ମହାନ୍ତି ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ଦିଆ ଯାଇଥିବାରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ କହି ହେବ ଯେ 'ଖଣ୍ଡାଏତ' ଗୋଟିଏ ଉପାଧି ମାତ୍ର । ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ରମାଣ ଏହି ଯେ ଖଣ୍ଡାଏତ ଶବ୍ଦର କୌଣସି ପୌରାଣିକ ବା ଐତିହାସିକ ସତ୍ତା ବା ଉତ୍ତ୍ୱ ନାହିଁ । ପୁରାଣ ଓ ଇତିହାସ ମାନଙ୍କରେ ଚଷାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି; କିନ୍ତୁ 'ଖଣ୍ଡାଏତ'ର ଉଲ୍ଲେଖ ନାହିଁ । ଅଚ୍ୟୁତ, ଅନନ୍ତ, ଯଶୋବନ୍ତ, ସାରଳାଦାସ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଚଷାମାନଙ୍କର ଭୂରି ଭୂରି ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି; ମାତ୍ର ଖଣ୍ଡାଏତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ବର୍ଣ୍ଣନା ନାହିଁ । ଆଜିକାଲି ଚଷା ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେବାକୁ ଅନେକେ ଲଜ୍ଜା ବୋଧକରି ଖଣ୍ଡାଏତ ହୋଇଅଛନ୍ତି ।— ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ସାହୁ—ଦୈନିକ ଆଶା ୨୭।୩।୨୯ ।

ଦ୍ର—ଖଣ୍ଡାଇତ, ଖଣ୍ଡାସ୍ଥିତ, ଖଣ୍ଡାଏତ ଓ ଖଣ୍ଡାସ୍ଥେତ ଏହି ସବୁ ଶବ୍ଦ ମରହଟ୍ଟି ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ବିମ୍‌ସ୍‌ଙ୍କ ମତରେ ମରହଟ୍ଟାମାନେ ଓଡ଼ିଆଙ୍କଠାରୁ ଏ ଶବ୍ଦ ସବୁ ଗ୍ରହଣ କରିଅଛନ୍ତି । ଖଣ୍ଡା ଓ କାଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡାଏତର ସନ୍ଧିକ ।]

୨ । ବିଶୋଇ (ଦେଖ)—
2. Bisoi (See)

୩ । ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଭୂଖଣ୍ଡର ରାଜା—
3. Chiefs ruling over small tracts of country in ancient Orissa.

ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରକୃତ ଭୂମିଧିକାରୀ ଖଣ୍ଡାଏତମାନେ ଥିଲେ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଖଣ୍ଡାଏତି—ଦେ. ବି.— ଖଣ୍ଡାଏତର କାର୍ଯ୍ୟ—
Khaṇḍāeti The duties of a Khaṇḍāeta.

ଖଣ୍ଡାଏତି ଜାଗିରି—ଦେ. ବି.— ଖଣ୍ଡାଏତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ରାଜଦତ୍ତ ଭୂମି—
Khaṇḍāeti jāgiri Service-lands assigned to a Khaṇḍāeta for his service

ଖଣ୍ଡାଖପର—ଦେ. ବି. (ସହଜର; ସଂ. ଖଡ୍‌ଗ + ଖର୍ପର)—ଖଡ୍‌ଗ ଓ ମନୁଷ୍ୟମୁଣ୍ଡର ଖୋଲପା (ଯାହା କାଳୀ ଠାକୁରାଣୀ ଦୁଇହାତରେ ଧରି ଥାଆନ୍ତି)—Sword and human skull held by Goddess Kāḷi
Khaṇḍākhapara

ଖଣ୍ଡାଖାଇ—ଦେ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଗାଳି)—ଦୁଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—
Khaṇḍākhāi A virago; a wicked woman.
[ଦ୍ର—ଏହି ଗାଳି ସଙ୍ଗେ ମଣ୍ଡାଗିଳୀ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଖଣ୍ଡାଖୋପ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଖଡ୍‌ଗ + ସଂ. ଖର୍ପର ବା ପା. ଖାମ୍ = ଆବରଣ)—ଖଣ୍ଡାର ଖୋଲ—
Khaṇḍākhāpa Sheath of a sword; scabbard.
ଖାଁଡ଼ାରଖାପ
ଖାଁଡ଼ାମିଯାନ

ଖଣ୍ଡାଖୋଳ—ଦେ. ବି.—ଖଣ୍ଡାଖାପ (ଦେଖ)
Khaṇḍākhola Khaṇḍākhāpa (See)

ଖଣ୍ଡାଗିଳା—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଗାଳି)—(ଖଣ୍ଡାକୁ ମନୁଷ୍ୟ ଗିଳିଦେବା ଭଳି ଯେ ଅସମ୍ଭବ ମିଛ କଥା କହେ) ମିଛୁଆ; (ଖଣ୍ଡାଗିଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ମିଥ୍ୟାବାଦୀ; —(a term of abuse) A deliberate liar (male).
Khaṇḍāgilā

ଖଣ୍ଡାଦାଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଡ୍‌ଗ + ଧାରା)—ଖଣ୍ଡାର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଅଂଶ—
Khaṇḍādārdha The edge of a sword.
ଖାଁଡ଼ାରଧାର
ଖାଁଡ଼ାକାଧାର

ଖଣ୍ଡାଦାଡ଼ରେ ବାଟ ଚାଲିବା—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—୧ । କଠୋର ନିୟମାଧୀନ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—1. To work under very strict rules.
Khaṇḍādārdhare bāṭa chālibā
୨ । ଖୁବ୍ ସାବଧାନ ହୋଇ ଚଳିବା—
2. To move about very cautiously.

ଖଣ୍ଡାଦାଡ଼ୁଆ—ଦେ. ବିଶ—ଖଣ୍ଡାପରି ଦାଡ଼ବିଶିଷ୍ଟ—
Khaṇḍādārdhuā Keen-edged like the sword.
ଖାଁଡ଼ାରମତନଧାରାଲ
ଖାଁଡ଼ାକାମାଫକ ନୁକୀଲା

ଖଣ୍ଡାଧରା—ଦେ. ବିଶ—(ସଂ. ଖଡ୍‌ଗଧାରୀ)— ଖଣ୍ଡା ଧରି ଯୁଦ୍ଧ କରିବା (ଯୋଦ୍ଧା); ଖଡ୍‌ଗଧାରୀ—
(warrior) Having a sword.
ଦେ ବି—ଖଡ୍‌ଗଧାରୀ ଯୋଦ୍ଧା—Swordsman.
Khaṇḍādharā
ଖଣ୍ଡା ଧରିଥିବା ମୁଣ୍ଡ ଛେଦୀ ଛେଦୀ—କୃଷ୍ଣକର୍ଣ୍ଣ. ମହାଭାରତ-ବନ ।

ଖଣ୍ଡାଧାର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଡ୍‌ଗ + ଧାରା)—ଖଣ୍ଡାଦାଡ଼ (ଦେଖ)
Khaṇḍādhāra Khaṇḍādārdha (See).

ଖଣ୍ଡାଧାରା—ଦେ. ବି—ଖଣ୍ଡାଧାର (ଦେଖ)
Khaṇḍādhārā Khaṇḍādhāra (See)
ଖରା ଛୋଧାରା ଖଟ ବରାର ଶୋଇଲୁରେ—
ଜଗସୂର୍ଯ୍ୟ. ଜଗୋସ୍ତକ୍ଷ୍ମ ଗ ଗୀତ ।

ଖଣ୍ଡାଧାରୁଆ—ଦେ. ବିଶ—ଖଣ୍ଡାଦାଡ଼ୁଆ (ଦେଖ)—
Khaṇḍādhāruā Khaṇḍādārdhuā (See)

ଖଣ୍ଡାଧିପତି—ଦେ. ବି—ବିଶୋଇ (ଦେଖ)
Khaṇḍādhipati Bisoi (See)

ଖଣ୍ଡାପାଟଳି—ଦେ. ବି—ଆଠ ଫୁଟ ଗୋଲେଇବିଶିଷ୍ଟ ବନ୍ୟ କାଠଗଛ-ବିଶେଷ—A wild timber tree. (Haines)
Khaṇḍāpāṭaḷi

ଖଣ୍ଡାପାତୁଆ—ଦେ. ବି—ଚିଲିକାରେ ମିଳୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ମାଛ—A kind of fish found in the Chilka lake.
Khaṇḍāpātuā

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଇଥ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଛ	ନ

ଖଣ୍ଡାଫଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଡ୍ଗ + ଫଳା)—
Khaṇḍāphalā ଖଣ୍ଡାର ପାତ; ଖଡ୍ଗର ପତ୍ର—
খাঁড়ারফলা The blade of a sword.
খাঁড়াকা ফল

ଦ୍ରୋଣ ଅମିଷକୁ ସନ୍ଧାନ ପରି ଝାଣ୍ଡି
ରହିଲେ ଖଣ୍ଡାଫଳା ଧରି ହୋଇ କୋପୀ—କୃଷ୍ଣସିଂହ.ମହାଭାରତ.ଦ୍ରୋଣ ।

ଖଣ୍ଡା ବୁଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ରୀଡ଼ା ବା ଆତ୍ମରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ଖଣ୍ଡାକୁ
Khaṇḍā bulāibā ହାତରେ ଧରି ନିଜ ଶରୀରର ଚାରିପାଖରେ
খাঁড়াঘুরান ଘୁରାଇବା—To brandish a sword round
খাঁড়াঘুমানা one's body in self-defence or sport.

ଖଣ୍ଡାଭ୍ର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଖଣ୍ଡ + ଅଭ୍ର)—
Khaṇḍābhra ୧ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ମେଘ—1. Broken clouds.
୨ । ଛିନ୍ନାଭ୍ର; ଯେଉଁ ଖଣ୍ଡିକିଆ ମେଘ ବଡ଼ ମେଘ ଦେହରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଥାଏ—
2. A piece of cloud detached from the big mass.

ଖଣ୍ଡାମଗର—ଦେ. ବି—ମୁହଁ ଆଗରେ ଖଣ୍ଡା ବା କରତ ପରି ଦାନ୍ତୁଆ
Khaṇḍāmagara ଅଂଶ ବାହାରିଥିବା ମଗର ଜାତୀୟ ଜଳଜନ୍ତୁ ବା ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ—
Swordfish; sawfish; Pristis Pectinatus.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ସମୁଦ୍ରରେ ରହନ୍ତି; କେବେ କେବେ ବଡ଼ିନଈକୁ ସମଦ୍ରୁ ଉଠି ଆସନ୍ତି ।]

ଖଣ୍ଡାହଣା—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶା ମୋଗଲବନ୍ଦର ପର୍ବତବିଶେଷ—
Khaṇḍāhaṇā A mountain in the coastal districts of Orissa.

କରମ୍ଭାକୃତି ଗିରି ଖଣ୍ଡାହଣା—ଭୀମନାଥ—ଚଲିକା ।

ଖଣ୍ଡି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଣ୍ଡ)—
Khaṇḍi ୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ ବା ଭାଗ—1. A small bit.
୨ । ଏକ ଗୋଟି ବା ସଂଖ୍ୟା—
2. One bit or number.
୩ । ଏକାଧିକ ବସତିବିଶିଷ୍ଟ ଗ୍ରାମର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ବା ବସ୍ତି—
3 A part of a village consisting of a number of hamlets.
୪ । ହଳଦୀ, ଗୁଡ଼ ଆଦି ମାପ କରିବାର ପରିମାଣବିଶେଷ; ୨୦ ସେର ପରିମାଣ—
4. A standard of measure for turmeric and molasses, about 20 seers.

ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ, ସିଂହଭୂମ, ଧଳଭୂମ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି—
ଧାନ ମାପର ପରିମାଣବିଶେଷ—
A standard measure for paddy.

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ ଓ ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି—
ନଈବନ୍ଧ; ନଈକୂଳ; ନଦୀତଟ—
Bank of a river.

ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣଶାସନର ଗୋଟିଏ ଭାଗ ବା ଅଂଶ—
A part of a Brahman village consisting of groups of houses.
[ଦ୍ର—ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର କେତେକ ବଡ଼ ବଡ଼ ବ୍ରାହ୍ମଣଶାସନ ଏକାଧିକ ଖଣ୍ଡିରେ ବିଭକ୍ତ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖଣ୍ଡିର ପୁରୀପୁରୀ ଗ୍ରାମ-ଦାଣ୍ଡର ଦୁଇପାଖରେ ମହାଜନମାନଙ୍କର ଧାଡ଼ିମୂଳିଆ ଘର ଥାଏ ଏବଂ ଦୁଇଟି ଖଣ୍ଡିର ମଝିରେ ମେଲା ଜାଗା ବା ଦଣ୍ଡା ଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖଣ୍ଡିର ମୁଣ୍ଡରେ ସେ ଖଣ୍ଡିର ଗ୍ରାମଦେବତାଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଥାଏ । ଖଣ୍ଡିମୁଣ୍ଡର ଦଣ୍ଡାରେ ଉକ୍ତ ଖଣ୍ଡିର ସାଳସାକ୍ଷୀ ହୁଏ ।]
ଦେ. ବିଣ (ଆଦର୍ଶାର୍ଥକ)—ଏକସଂଖ୍ୟକ; ଗୋଟିଏ; ଖଣ୍ଡେ—
Numbering one.

ଖଣ୍ଡି ଅମ୍ବର ପରିଧାନ
ବେଣୀ ପ୍ରବନ୍ଧେ କେଶମାନ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଖଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଖଣ୍ଡିତ)—
Khaṇḍiā ୧ । ବିକଳାଙ୍ଗ—1. Maimed; crippled; devoid of limbs.
୨ । ଅସ୍ତ୍ରାଦି ଦ୍ୱାରା କ୍ଷତଯୁକ୍ତ; କ୍ଷତବିକ୍ଷତ—
2. Wounded with weapons.
୩ । ଭଗ୍ନ—3. Broken.

ଖଣ୍ଡିଆ ଖଣ୍ଡା ଖଣ୍ଡି ଶିଖଣ୍ଡୀ ବୃଷଭ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶଲ୍ୟ ।

୪ । ଅସମାପ୍ତ; ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—
4. Incomplete; unfinished.
(ଯଥା—ଖଣ୍ଡିଆ ମାସ)
୫ । ଅର୍ଦ୍ଧନିଷ୍ପନ୍ନ—5. Half done.
(ଖଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୬ । ପୁଂ. (ଇତର ଲୋକସମାଜରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ପୁରୁଷପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ ଗାଳି)—ପଙ୍ଗୁ; ଗଳିତକୁଷ୍ଠ-ରୋଗଜନିତ କ୍ଷତ ଯୋଗୁଁ ବିକଳାଙ୍ଗ—
6. (a term of abuse) Maimed; leprous.
୭ । କର୍ତ୍ତିତ; ଛିନ୍ନ; ବିଖଣ୍ଡିତ—7. Cut.

ରାମ କ୍ରୋଧେ ହୋଇ ମୁଖର ଦୁଇଖଣ୍ଡି
ଖଣ୍ଡିଆ ଥିଲା ପରି ପଡ଼ିଲା ମହୀ ଖଣ୍ଡି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୮ । ଯାହାର ଆଶା ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଅଛି—
8. Disappointed.
ଦେ. ବି—୧ । କୁଷ୍ଠରୋଗ ଯୋଗୁଁ ବିକଳାଙ୍ଗ ବ୍ୟକ୍ତି; ଗଳିତ କୁଷ୍ଠରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. A crippled leper.
୨ । ବିକଳାଙ୍ଗ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Maimed person; a cripple.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେତେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଥ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ୍' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ

ଗ୍ରାମେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗଉଡ଼ମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀବିଶେଷ—
A subcaste of cowherds in Sambalpur.

ଖଣ୍ଡିଆକୋଢ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ. ସୁଂ (ସହଚର)—ବିକଳାଙ୍ଗ ଓ କୁଷ୍ଠୀ—
Khaṇḍiākoṛḍhiā Maimed and leprous.

ଖଣ୍ଡିଆଖବରା—ଦେ. ବିଣ (ସହଚର)—କ୍ଷତ ଓ ଶ୍ଳେଷ୍ଟା—
Khaṇḍiākhabirā Wounded and lame.

ଖଣ୍ଡିଆଖୋବରା—ଦେ. ବିଣ—ଖଣ୍ଡିଆଖବରା (ଦେଖ)—
Khaṇḍiākhobarā Khaṇḍiākhabirā (See)

ଖଣ୍ଡିଆଡଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ଓ ସ୍ଥଳଭାଙ୍ଗ—
Khaṇḍiāḍaṇḍiā 1. Wounded and devoid of some limbs.

୨ । (ଶରୀରର) ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ କ୍ଷତ—
2. Wounded at many places (of the body).

ଖଣ୍ଡିଆଦଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଖଣ୍ଡିଆଡଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)—
Khaṇḍiādaṇḍiā Khaṇḍiāḍaṇḍiā (See)

ଖଣ୍ଡିଆଦନ୍ତା—ଦେ. ବିଣ. ସୁଂ (ସଂ. ଖଣ୍ଡିତ ଦନ୍ତ)—୧ । ଯାହାର ଦନ୍ତପଂକ୍ତି ଅସଂଲଗ୍ନ—1. One who has his teeth standing separate from each other.
Khaṇḍiādantā
(ଖଣ୍ଡିଆଦାନ୍ତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । ଭଙ୍ଗା ଦାନ୍ତବିଶିଷ୍ଟ—2. Having broken teeth.

୩ । ଯାହାର କେତୋଟି ଦାନ୍ତ ପଡ଼ି ଯାଇଅଛି—
3. Having lost some teeth

ଖଣ୍ଡିଆଦାନ୍ତୀ ମୁଖପରିତ, ଗୁଳିନ ଖେରକ ଇଥ—ଉଗ ।

ଖଣ୍ଡିଆଭୂତ—ଦେ. ବି—ଚକ୍ରବାତ; ଘୂର୍ଣ୍ଣୀବାୟୁ—
Khaṇḍiābhūta Whirlwind; tornado.
ଘୂର୍ଣ୍ଣୀବାତାସ [ଦ୍ର—ଏ ପବନ ସୀମାବଦ୍ଧ ହୋଇ ବୃତ୍ତାକାରରେ ଘୂରି ବବରାଡ଼ର, ଚକ୍ରବାହ ଘୂରି କେନ୍ଦ୍ର ନିକଟରେ ଉପରକୁ ଉଠିଯାଏ । ଏହା ଏକ ସ୍ଥାନରେ ନ ରହି ଗତି କରି ଚାଲିଥାଏ ।]

ଖଣ୍ଡିଆମୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—ଗ୍ରାମର ଯେଉଁ ମୁଣ୍ଡରେ ସାଇର ଘରମାନଙ୍କର ଖାଡ଼ିମାନ ଶେଷ ହୋଇଥାଏ ଓ ଯେଉଁ ମୁଣ୍ଡରେ କୌଣସି ଗ୍ରାମଦେବତାଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଆଦି ନ ଥାଏ—The end of a village containing no temple or Deity.
Khaṇḍiāmuṇḍa

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଓଡ଼ିଶାର ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ଓ ବିଶେଷତଃ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନମାନଙ୍କର ଦାଣ୍ଡର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ କୌଣସି ଦେବତାଙ୍କର (ଯଥା—ଶିବ, ବିଷ୍ଣୁ, ମହାମାୟା, ମଙ୍ଗଳା ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କର) ମନ୍ଦିର ବା ଅସ୍ଥାନ ଥାଏ ।]

ଖଣ୍ଡିଆଲି—ଦେ. ବିଣ—ବିରୋଧୀ (ନନ୍ଦ)—
Khaṇḍiāli Opposing.

ପଙ୍କତ ଚୁର ଗଲେ ତାହାଙ୍କ ଦେହେ ପଡ଼
କାଳସର୍ପ ସଙ୍ଗେ ଚୁମ୍ବେ ନିତ୍ତ ଖଣ୍ଡିଆଲି—ସାରଳା, ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ଖଣ୍ଡିଉଡ଼ା—ଦେ. ବି—ପକ୍ଷିଶାବକ ବା କ୍ଷୁଦ୍ର ପକ୍ଷବିଶିଷ୍ଟ ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ସାମାନ୍ୟଭାବରେ ଉଡ଼ିବା (ଅର୍ଥାତ୍ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଉଡ଼ି ପାରୁ ନ ଥିବା ଯୋଗୁଁ ଖଣ୍ଡଦୂର ବାଟ ଉଡ଼ି ବିଶ୍ରାମ ନେଇ ପୁଣି ଉଡ଼ିବା)—
Khaṇḍiurḍā
Incomplete flying of fledglings and small-winged birds.

କେତେବେଳେ ଡେଣା ମେଲଇ ଖଣ୍ଡିଉଡ଼ା ଦେଇ ପର ଗଲେ—
ଫକୀରମୋହନ. ଛଅମାଣଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଖଣ୍ଡିଉଡ଼ା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ପକ୍ଷୀଛୁଆ ବା ଶ୍ଳେଷ୍ଟ ପକ୍ଷବିଶିଷ୍ଟ ଚଢ଼େଇ) ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଉଡ଼ି ନ ପାରୁ ଥିବାରୁ ଖଣ୍ଡଦୂର ବାଟ ଉଡ଼ିଯିବା ପରେ ବସିଯାଇ ପୁଣି ଉଡ଼ିବା—To fly for a small distance and then take rest and then fly and so on alternately (said of half fledged birds).
Khaṇḍiurḍā debā

ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁଶ୍ରେଣୀ—ପ୍ରାଏ ଖଣ୍ଡିଉଡ଼ା ଦେଇ ବୁଲେ ବାଲିଶୁଆ—
ରାଧାନାଥ. ପାବଣ୍ଡ ।

ଖଣ୍ଡିଉଡ଼ା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଣ୍ଡିଉଡ଼ା ଦେବା (ଦେଖ)
Khaṇḍiurḍā māribā Khaṇḍiurḍā debā (See).

ଖଣ୍ଡିଏ—ଦେ. ବି—୧ । ଏକଖଣ୍ଡ ମାତ୍ର—
Khaṇḍie 1. One piece only.
ଖାନେକ ୨ । ଏକସଂଖ୍ୟା—2. One only.
ଏକଠା ଦେ. ବିଣ—ଏକସଂଖ୍ୟକ; ଗୋଟିଏ—One; a

ଖଣ୍ଡିଏଦୂର—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଖଣ୍ଡେଦୂର (ଦେଖ)
Khaṇḍiedūra Khaṇḍedūra (See).

ଜଣାଣ୍ଡ ଟିରେ କର ଦେଇ
ଖଣ୍ଡିଏଦୂରେ ଭଲ ହୋଇ—ରୂପଭ, ପ୍ରେମଗଙ୍ଗାମୃତ ।

ଖଣ୍ଡିଓଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—ଦରଖଣ୍ଡିଆ ଓଡ଼ିଆମିଶା କଥା—
Khaṇḍiorḍiā Language mined with indistinct Oriya dialects.

ଖଣ୍ଡିଓଢ଼ଣା—ଦେ. ବି—ଅଧା ଓଢ଼ଣା; ଯେଉଁ ଓଢ଼ଣାଦ୍ୱାରା ମୁହଁ ଲୁଚ ନ ଥାଏ—Half drawn veil; veil which does not hide the face.
Khaṇḍiorḍhaṇā

ଖଣ୍ଡିକ—ଦେ. ବି. (ଆଦରାର୍ଥକ)—୧ । ଖଣ୍ଡେମାତ୍ର—
Khaṇḍika 1. One piece only.
ଖାନି ୨ । ଗୋଟିଏ—2. One only.
ଏକଠା ସଂ. ବି. (ଖଣ୍ଡ + ଇକ) ୧ । (ଯେ ପୁସ୍ତକକୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ପଢ଼େ) ଛାତ୍ର; ଶିଷ୍ୟ—
1. Pupil. (M. W.).

୨ । ଗୁଡ଼ ଘାଣିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
2 A sugar boiler. (M W.).

୩ । କାଖସନ୍ଧି—3. Armpit. (M. W.).

୪ । ମଟରମଞ୍ଜି—4. Pease. (M. W.).

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ପ	ଭ୍ରଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	●	ନ୍ଦ

ଖଣ୍ଡିକଥା—ଦେ. ବ—ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଦରୋଟ ଭାଷା—
Khaṇḍikathā Lisping words of children.

ଖଣ୍ଡିକାଶ—ଦେ. ବ—ଧୀରେ ଧୀରେ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି କାଶିବା; ସାମାନ୍ୟ
Khaṇḍikāsa କାଶ; ଖୁଁଖୁଁ କାଶ—Slight repeated
ଖୁକୁ; ଖୁକୁୟାକାଶି; ଖୁକ୍‌ଖୁକାନି coughing.
ଖୋକୀ

ଖଣ୍ଡିକିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଏକଖଣ୍ଡବିଶିଷ୍ଟ—
Khaṇḍikiā Consisting of one piece only.

ଖଣ୍ଡିକୁହା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେ ଅନ୍ୟର ମର୍ମକୁ ବାଧିବା ଭଳ କଥା
Khaṇḍikuhā କହେ; ଯେ ଛିଗୁଲାଇ କରି ଅନ୍ୟକୁ କଥା କହେ—
1. One who by his speech wounds the feelings of others.
୨ । ଯେ ପରିଷ୍କୃତ କରି କଥା କହି ପାରେ ନାହିଁ; ଖନା—
2. One who can not talk clearly or fluently; lisping; stammering.
ଦେ. ବ—୧ । ଛିଗୁଲା କଥା; ମର୍ମଭେଦ ବାକ୍ୟ—
1. Speech or words wounding the feelings of others.
୨ । ଅପରିଷ୍କୃତ ବା ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବାକ୍ୟ—
2. Broken words; lisping words.
୩ । ଖନା କଥା—3. Stammering speech.

ଖଣ୍ଡିଖଣ୍ଡି—ଦେ. ଅ—ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Khaṇḍikhaṇḍi Khaṇḍakhaṇḍa (See)

ଖଣ୍ଡିଖଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)
Khaṇḍikhaṇḍiā Khaṇḍakhaṇḍiā (See)

ଖଣ୍ଡିଗଣା—ଦେ. ବିଣ—ଖଣ୍ଡିଗଣିଆଁ (ଦେଖ)
Khaṇḍigaṇā Khaṇḍigaṇiāñ (See)

ଖଣ୍ଡିଗଣିଆଁ—ଦେ. ବିଣ—୧ । କୃପଣ ପ୍ରକାରେ ଖାଦ୍ୟଲୋଭୀ; କୃପଣ;
Khaṇḍigaṇiā ଯେ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟାଦି (ଯଥା—କଟାମାଛ; ପରବା ଆଦି) ଗ୍ରହଣର ଜମା ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ଗଣେ—1. Niggardly; meanly selfish in the matter of food.
ଖଣ୍ଡ ଗଣିଆଁର ଦ୍ରବ୍ୟ ସରେ—ଚଳ ।
୨ । ଅଦ୍ରଗୁଣିଆ—2. Easily offended

ଖଣ୍ଡିଗୁଣା—ଦେ. ବ.—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ନାକଫୁଡ଼ାରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଛୋଟ
Khaṇḍiguṇā ଗୁଣା (ଏହାର ଦୁଇ ପାଖରେ ଦୁଇଟି ଶୃଙ୍ଗ ଥାଏ)—
A small circular plated nose-ring with two tapering points worn by females.

ଖଣ୍ଡିଗୁଣିଆଁ—ଦେ. ବିଣ.—ଖଣ୍ଡିଗଣିଆଁ (ଦେଖ)
Khaṇḍiguṇiāñ Khaṇḍigaṇiāñ (See)

ଖଣ୍ଡିଝୁରି—ସ୍ତ୍ରୀଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—ମାଛର ଖଣ୍ଡ—
Khaṇḍijhuri A bit or piece of fish.

ଖଣ୍ଡିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଖଣ୍ଡ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧ । ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ ହୋଇ
Khaṇḍita କର୍ତ୍ତିତ—1. Cut into pieces; chopped.
୨ । ଛିନ୍ନବିଚ୍ଛିନ୍ନ—2. Torn to pieces.
୩ । ବିନାଶିତ—3. Destroyed; annihilated.
୪ । କ୍ଷୟିତ—4. Decayed.
୫ । ଯୁକ୍ତିଦ୍ୱାରା ନିରସିତ—
5. Refuted by argument; controverted; successfully met or answered.
୬ । ଅଦଲ କରି ଯାଇଥିବା—
6. Nullified; set at naught.
୭ । ଅନାଦୃତ; ପରିତ୍ୟକ୍ତ—
7. Abandoned; disregarded.
(ଖଣ୍ଡିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୮ । ପୁଂ—ନିରାଶ; ବିଫଳକାମ—8. Disappointed.
୯ । ଯାହା ପୂର୍ଣ୍ଣମାତ୍ରାରେ ନିଷ୍ପନ୍ନ ନ ହେଉଣୁ ବନ୍ଦ କରାଯାଏ—
9. Broken at the middle; not completed; discontinued.
୧୦ । ଯେଉଁ ବିଗ୍ରହର କୌଣସି ଅଙ୍ଗ କଟାଯାଇ ଥାଏ—
10. Mutilated (image).
୧୧ । ବିରୁଦ୍ଧ ପ୍ରମାଣଦ୍ୱାରା ନିରାକୃତ—
11. Refuted; rebutted by evidence.
୧୨ । ବିଘ୍ନ ବା ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ—12. Obstructed.
୧୩ । ଯାହା ଏଡ଼ା ଯାଇ ଥାଏ—13. Evaded.
୧୪ । ବିଭକ୍ତ—12. Divided.

ଖଣ୍ଡିତଦନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖଣ୍ଡିତ + ଦନ୍ତ)—
Khaṇḍitadanta ଖଣ୍ଡିଆଦନ୍ତା (ଦେଖ)
(ଖଣ୍ଡିତଦନ୍ତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Khaṇḍiādantā (See)

ଖଣ୍ଡିତବିଗ୍ରହ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଖଣ୍ଡିତ + ବିଗ୍ରହ)—
Khaṇḍitabigraha ଯାହାର ବିଗ୍ରହ ବା ଦେହର ଅଂଶ ଖଣ୍ଡିତ
(ଖଣ୍ଡିତବିଗ୍ରହା—ସ୍ତ୍ରୀ) ହୋଇଅଛି; ବିକଳାଙ୍ଗ—
Mutilated; maimed.
ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଖଣ୍ଡିତ+ବିଗ୍ରହ)—ଯେଉଁ ଦେବପ୍ରତିମାର କୌଣସି ଅଙ୍ଗ କଟା ଯାଇ ଅଛି—A mutilated image.

ଖଣ୍ଡିତବୃତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖଣ୍ଡିତ + ବୃତ୍ତ)—ଦୁଷ୍ଟ ଚରିତ୍ର
Khaṇḍitabṛutta ଲୋକ; ଦୁରାଚାର—
(ଖଣ୍ଡିତବୃତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Dissolute; immoral.

ଖଣ୍ଡିତା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ଖଣ୍ଡିତ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଖଣ୍ଡିତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ
Khaṇḍitā 1. Feminine of Khaṇḍita.
୨ । କାବ୍ୟାଦିବର୍ଣ୍ଣିତ ଆଠ ଶ୍ରେଣୀର ନାୟିକା ମଧ୍ୟରୁ ଏକ; ଯେଉଁ ନାୟିକାର ନାୟକ ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତ ହୋଇ ଥାଏ; ଯେଉଁ ନାୟିକାର ପତି ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀସଂଭୋଗରତ-

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୟ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଦ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବତ୍ ଦେଖିବେ ।

ଚିହ୍ନିତ ହୋଇ ନାୟିକା ନିକଟକୁ ଆସିବାରୁ ନାୟିକା ଏବଂଭୂତ ନାୟକକୁ ଦେଖି ଈର୍ଷାକଷାୟିତା ହୁଏ—
2. One of the 8 classes of heroines of Hindu novels and dramas; a disappointed mistress; a jealous woman whose lover is found by her carrying on his person indications of having enjoyed the company of another lady.

ଖଣ୍ଡିତାଶଂସ—ସଂ. ବହୁ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖଣ୍ଡିତ+ଆଶଂସା)—ଯାହାର
Khandita-āsaṁsa ଆଶା ଭଙ୍ଗ ଯାଇଅଛି; ଯେ ଆଶା କରି ପରେ
(ଖଣ୍ଡିତାଶଂସା—ସ୍ତ୍ରୀ) ନିରାଶ ହୋଇଅଛି—
Having the hopes disappointed; frustrated (Wilson).

ଖଣ୍ଡିନୀ—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଖଣ୍ଡିନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଖଣ୍ଡୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Khaṇḍinī Feminine of Khaṇḍī.
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—ପୃଥିବୀ—The earth.

ଖଣ୍ଡିପହଁରା—ଦେ. ବି.—ନୂଆଶିଖାଳର ପାଣିରେ ଅଳ୍ପଦୂର ମାତ୍ର
Khaṇḍipahañrā ପହଁରିବା—Swimming of a beginner for a small distance.

ଖଣ୍ଡିପାଳକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଣ୍ଡ+ପାଳକ)—ପାଞ୍ଜି ଅନୁସାରେ ଆଗାମୀ
Khaṇḍipālaka ବର୍ଷ ଦେଶର ଏକ ଅଂଶରେ ମେଘ ବର୍ଷିବା
ଓ ଅନ୍ୟ ଅଂଶରେ ବର୍ଷା ନ କରିବା—Irregular monsoon during the coming year according to the almanac.

ଖଣ୍ଡିବନ୍ଧ—ଦେ. ବି—ଆଡ଼ିବନ୍ଧ (ଦେଖ)
Khaṇḍibandha Ārḍibandha (See)

ଖଣ୍ଡିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଖଣ୍ଡ ଧାତୁ)—୧ । ନାଶ କରିବା—
Khaṇḍibā 1. To destroy.
ଖଣ୍ଡା ଖଣ୍ଡଇଦ୍ ଶେଖର, ଖଣ୍ଡ ମୋ ହ୍ରେଶବ୍ଦ ।
ଖଣ୍ଡିମା ଖାଲମଣି, ରତ୍ନିଥାର ।
୨ । ଛେଦନ କରିବା; କାଟିବା; ହାଣିବା—2. To cut.
କଟୁଖରେ ଅଳକାକୁ ନୂତନ ଖଣ୍ଡିତ । ଭକ୍ତ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।
୩ । ଖଣ୍ଡିତ ବା ଛେଦିତ ହେବା
3. To be cut off; to be dispelled.
କହ ଏହାର ହେତୁ କର୍ମ, ଯେଣେ ଖଣ୍ଡଇ ଭବଭ୍ରମ ।
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପୀୟୂଷ ।
୪ । ହରଣ କରିବା—4 To undo.
୫ । ଦୂର କରିବା—5. To remove; to take away.
୬ । (ଅନୁଷ୍ଠାନ) ବିଘ୍ନ କରିବା—
6. To obstruct or to put obstacles to.
୭ । ଭାଙ୍ଗିବା—7. To break.
୮ । (ବିପଦ) ନିରାକରଣ କରିବା—
8. To thwart (a danger).
୯ । (ଦୁଃଖ) ନିରାକରଣ କରିବା—
9. To enable one to evade (a danger).
୧୦ । (ଅପରାଧ, ପାପ) କ୍ଷମାଦେବା—
10. To forgive (a fault or sin).
୧୧ । (ଯୁକ୍ତି ବା ତର୍କଆଦିକୁ ପ୍ରତିଯୁକ୍ତିଦ୍ୱାରା) କାଟିବା—
11. To refute or rebut (an argument by counter-argument).
୧୨ । ରଦ୍ କରିବା—12. To set aside; to nullify.
୧୩ । (ଆଦେଶ) ଅମାନ୍ୟ କରିବା—
13. To disobey; to set at naught; to disregard (an order).
୧୪ । ବିଭକ୍ତ କରିବା—14. To divide.
୧୫ । ପୃଥକ୍ କରିବା—15. To separate.

ଖଣ୍ଡିମା—ସଂ. ବି. (ଖଣ୍ଡ+ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Khaṇḍimā ନ୍ୟୂନତା; ଖଣ୍ଡିତ ଅବସ୍ଥା—
Defectiveness. (M. W.)

ଖଣ୍ଡିଲଗାଣ—ଦେ. ବି—ପାଞ୍ଜି ଅନୁସାରେ ଆଗାମୀ ବର୍ଷ କୌଣସି
Khaṇḍilagāṇa ଅଞ୍ଚଳରେ ଖୁବ୍ ବର୍ଷା ଓ ଝଡ଼ ହେବା ଓ
ଅନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ନ ହେବା—
Irregular monsoon during the coming year according to the almanac.

ଖଣ୍ଡିଲାଙ୍ଗୁଡ଼ା—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—ଯାହାର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଖଣ୍ଡିତ ବା କଟା
Khaṇḍilāṅgurḍā ହୋଇଥାଏ; ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ଖଣ୍ଡିଆ; ଯେଉଁ ଜନ୍ତୁର
(ଖଣ୍ଡିଲାଙ୍ଗୁଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ର ଅଗ କଟାଯାଇ ତହିଁରୁ ଖଣ୍ଡେ
ମାତ୍ର ଥାଏ—Having the tail lopped off.

ଖଣ୍ଡିଲାଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—ଖଣ୍ଡିଲାଙ୍ଗୁଡ଼ା (ଦେଖ)
Khaṇḍilāṅgurḍiā Khaṇḍilāṅgurḍā (See)

ଖଣ୍ଡିହେବା—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସଂ. ଖଣ୍ଡ ଧାତୁ)—
Khaṇḍihebā ହାଣିହେବା—To be cut.
ବଂଶ ପରାର୍ଦ୍ଧ ତହିଁ ପଦାତ ଖଣ୍ଡେ ହୋଇ ବହୁବାର ପ୍ରସ୍ଫୋଟେ ଯେ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଖଣ୍ଡୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଖଣ୍ଡ ଧାତୁ+ଇନ; ୧ମା. ୧ବ.)—
Khaṇḍī ୧ । ବିଭକ୍ତ—1. Divided.
୨ । ବହୁଖଣ୍ଡବିଶିଷ୍ଟ; ଅଂଶବିଶିଷ୍ଟ—
2. Consisting of many parts or pieces.
ଦେ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ବା ସ୍ତ୍ରୀଜାତିର କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଅଙ୍ଗ ନ ଥାଏ—1. (a female) Having lost one of her limbs; maimed or crippled (female).
୨ । ଖଣ୍ଡିଆର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—2. Feminine of Khaṇḍiā.
୩ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ଅଙ୍ଗୁଠି ଛିଣ୍ଡି ଯାଇଥାଏ—
3. (a woman) Having some of her fingers gone.

୧	·ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ । ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇୟ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ । ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଶ	ନ୍ତ

ଖଣ୍ଡୀକୃତ—ସଂ. ବିଣ. (ଖଣ୍ଡ + ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ. ଚ୍ବି + କୃ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ କରାଯାଇ ଥିବା; ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଚରାଯାଇଥିବା—Cut or torn or divided into pieces.
Khaṇḍīkṛuta

ଖଣ୍ଡୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ ଖଣ୍ଡିତଦନ୍ତ)— ଖଣ୍ଡିଆଦନ୍ତା—(a person) Who has lost some teeth.
Khaṇḍu

ଖଣ୍ଡୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶିଖଣ୍ଡୀ = ଶିଖା ବା ଅଞ୍ଚଳଯୁକ୍ତ; ଭୁଲ. ହି. ଖୁଡ଼ୁଆ = ବର୍ଷା ବା ଶୀତର ଦାଉରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ମୁଣ୍ଡରେ ମୋଡ଼ା ହୋଇ ପକାଯିବା କମ୍ବଳ ବା ଲୁଗା)—
Khaṇḍuā
ଶିଖଣ୍ଡୀ
ଗୁଂଘଟ; ଘାଘୀ

୧ । ଭଦ୍ରବଂଶୀୟା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ବାହାରିବା ସମୟରେ ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୁଗା ଉପରେ ପକାଇବା ଓଢ଼ଣୀ; ନାନାବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଚିତ୍ର ସଂବଳିତ ଓଢ଼ଣୀ—

1. A variegated scarf or upper sheet put on by respectable females over the cloth worn and hanging from the head downwards when they come out of the house; a multicoloured wrapper for female wear.

ବିଚିତ୍ର ଖଣ୍ଡୁଆ ଦୋସଡ଼ା । ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ଜଗମୋହନ ।

[ଦ୍ର—ଖଣ୍ଡୁଆ ପାଟ ବା ତସର ସୂତାରେ ବୁଣାଯାଏ । ଖଣ୍ଡୁଆ ଉପରେ ନାନାଦି ପଶୁ, ପକ୍ଷୀ, ଜୀବ, ମନୁଷ୍ୟ, ବୃକ୍ଷ, ଲତା, ମନ୍ଦିର ଓ ଦେବତାଙ୍କର ଚିତ୍ର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ରଙ୍ଗରେ ଖୁବ୍ କୌଶଳକ୍ରମେ ବୁଣା ଯାଇଥାଏ । ଓଡ଼ିଶାର କେତେକ ଗଡ଼ଜାତର ତନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଅତି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଓ ଚିତ୍ରବିଚିତ୍ର ଖଣ୍ଡୁଆ ବୁଣୁଥିଲେ । ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷିତ ସମାଜରୁ ଏହାର ଆଦର କ୍ରମଶଃ କମି ଯିବାରୁ ଆଜିକାଲି ଖଣ୍ଡୁଆ ବୁଣିବା କାମ କମି ଯାଇଅଛି । ଖଣ୍ଡୁଆ ବୁଣିବା ପାଇଁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ରଙ୍ଗର ଓ ମାପର ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ଭରଣୀ ସୂତା ସଂଗ୍ରହ କରି ତନ୍ତ୍ରରେ ସଜାଇ ରଖିବାକୁ ହୁଏ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଚିତ୍ରସମ୍ବଳିତ ଖଣ୍ଡୁଆ ବୁଣିବା ପାଇଁ କେଉଁ କେଉଁ ରଙ୍ଗର ଓ ମାପର ସୂତା ଲାଗିବ ତତ୍ସମ୍ବନ୍ଧେ ଉପଦେଶ ଓ ବର୍ଣ୍ଣନା ଲେଖାଥିବା ପୋଥି କେତେକ ବିଶିଷ୍ଟ ଓ ଖାନ୍‌ଦାନ୍ ତନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଘରେ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ଆସୁଅଛି । ଖଣ୍ଡୁଆ ବୁଣିବା ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳରେ ତନ୍ତ୍ରୀ-ମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବିଶିଷ୍ଟ ଶିଳ୍ପକଳା ଥିଲା ।]

୨ । ବମ୍ବେ ପ୍ରଦେଶର ଜିଲ୍ଲାବିଶେଷ—

2. A district in Bombay presidency.

ଖଣ୍ଡୁଆଳ—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶାରେ ଶୂଦ୍ରଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—
Khaṇḍuāla
A family title of Śūdras in Orissa.

ଖଣ୍ଡେ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—
Khaṇḍe

୧ । ଖଣ୍ଡେଦୂର (ଦେଖ)

1. Khaṇḍedūra (See)

୨ । ଖଣ୍ଡିଏ (ଦେଖ)

2. Khaṇḍie (See)

ଦେ. ଅ. (ଅନ୍ୟ ପରିମାଣବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ)—ପ୍ରାୟ—About; or thereabouts.

(ଯଥା—ଦିନେ ଖଣ୍ଡେ, ଘଣ୍ଟାଏ ଖଣ୍ଡେ, ଟଙ୍କାଏ ଖଣ୍ଡେ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ଲରିଆ) ବିଣ—(ପାଣି) ମୁନ୍ଦିଏ—A little (water).

(ଯଥା—ପାନ ଖଣ୍ଡେ ଦେବ କାଗା ।)

ଖଣ୍ଡେଇତ—ଦେ. ବି—ଖଣ୍ଡାଏତ (ଦେଖ)
Khaṇḍeita
Khaṇḍāeta (See)

ଖଣ୍ଡେ ଛଡ଼ା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ—
Khaṇḍechhardā
At a little distance.

ଖଣ୍ଡେଦୂର—ଦେ. ବି—ଅଳ୍ପ ଦୂରତ୍ୱ; ସାମାନ୍ୟ ଦୂରତ୍ୱ—
Khaṇḍedūra
A small distance.

ଦେ. ବିଣ—ଅଳ୍ପ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ; କିଛି ଦୂରରେ ସ୍ଥିତ—A little distant; situated at a small distance.

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସାମାନ୍ୟ ଦୂରତ୍ୱ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ; କିଛିଦୂର—

1. Up to a small distance.

ଖଣ୍ଡେଦୂର ଯାଇ ଦେଖିଲେ ଭୂପତି ଭୁଲିଲେ ଏହି ସ୍ୱପ୍ନରେ ।
ରଘୁନାଥ. ଉଦ୍ଦଣ୍ଡୀ ।

୨ । ଅଂଶତଃ—2. Partially; in part.

୩ । ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ—

3 A little way off; at a short distance.

ଖତ୍‌ନା—ବୈଦେ. ବି (ଆ)—ସ୍ୱତ୍ୱ; ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଓ ମୁସଲ୍‌ମାନ୍ ଧର୍ମର ସଂସ୍କାରବିଶେଷ—
Khatnā
ଖତନା
ଖତନା
Circumcision amongst the Mahomedans and Jews.

[ଦ୍ର—ପୁରୁଷ ପିଲାର ଲିଙ୍ଗର ଅଗଲୁ ଘେର ବାହାର ପଡ଼ିଥିବା ପତଳା ଚମର ପରଦାକୁ ଖୁର ପାଖକୁ ବୁଲାଇ କାଟି ଦେଲେ ଗୁଆଟ ଆବରଣମୁକ୍ତ ହୁଏ । ଏତଦ୍ୱାରା ଚୁଲୁଣୀ ଆଦି ରୋଗର ମଧ୍ୟ ଆଶଙ୍କା ନ ଥାଏ ।]

ଖତ୍‌ମା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବୈଦେ. ବି. (ଆ), (ଆ. ଖତମ୍ = ପୂର୍ଣ୍ଣ, ଶେଷ; ଭୁଲ. ହି. ଖତମା)—
Khatmā

କୌଣସି ବିଷୟର ଅନୁସନ୍ଧାନ ଶେଷ ହେଲେ ତତ୍ସମ୍ବନ୍ଧେ ଦିଆଯିବା ରିପୋର୍ଟ—Final report submitted after the completion of an enquiry.

ଖତ୍‌ୱା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ) — ମସ୍‌ଜିଦ୍‌ରେ ମୁସଲ୍‌ମାନ୍‌ମାନଙ୍କର ଶୁକ୍ରବାର ଦିନ କରାଯିବା ପ୍ରାର୍ଥନା (ଏଥିରେ ରାଜାଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ କାମନା ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା ମଧ୍ୟ କରାଯାଏ)—
Khatwā
ଖତବା

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୂଳତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁ ର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଦା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ ।

ଖତବା The public prayer of the Mahomedans in a mosque at the Friday service in which they pray to God for the welfare of the sovereign also.

ଖତ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଖାଦ୍ୟ; ଏହା ଭୂମିର ଖାଦ୍ୟ)—

Khata ୧ । କ୍ଷେତ୍ରର ଉତ୍ପାଦିକା ଶକ୍ତି ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ

ସାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦିଆଯିବା ସାର—

ଖାଦ୍ 1. Manure; fertiliser.

୨ । ପଚା ଗୋବର—

2. Putrefied cowdung.

୩ । ପଚି ସଢ଼ି ନଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ବସ୍ତୁ—

3. Completely spoiled thing.

୪ । ପାଉଁଶ—4. Ashes.

[ଦ୍ର—ଭୂମିର ଉତ୍ପାଦିକା ଶକ୍ତି ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ କ୍ଷେତରେ ପାଉଁଶ, ବହୁକାଳର ସଢ଼ା ଗୋବର, ନାନାପ୍ରକାର ପଚା ସଢ଼ା ବସ୍ତୁ, ପଶୁ-ପକ୍ଷୀଙ୍କ ମଳ, ମୃତଜୀବ, ଲୁଣ, ଚୂନ, ହାଡ଼ଚୂନା ଆଦି ଦିଆଯାଏ । ସାଧାରଣ ଗୃହସ୍ଥର ଘର ପାଖରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଖାତରେ ବର୍ଷତମାମ୍ ଗୃହର ଆବର୍ଜନା, ପାଉଁଶ, ଗୋବର ଓ ଗୋମୂତ୍ର ଯାକ ସ୍ତୂପାକାରରେ ଜମା କରା ଯାଉଥାଏ । ସେଗୁଡ଼ିକ ସଢ଼ି 'ଖତ' ହେବା ପରେ କ୍ଷେତ ଚାଷର ଉପଯୋଗୀ ହେବା ସମୟରେ ଗୃହସ୍ଥ ଉକ୍ତ ଖତକୁ ଖତଗଦାରୁ ନେଇ କ୍ଷେତରେ ପକାଏ । ଉନ୍ନତ ଫସଲ ପାଇଁ ଓ ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ଜମି ପାଇଁ ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ଖତ ଲୋଡ଼ା ହୁଏ ।]

ଦେ. ବିଣ—୧ । ପଚି ସଢ଼ି ନଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା—1. Putrefied.

୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିନଷ୍ଟ—2. Entirely damaged.

ଖତ୍ ବୈଦେ. ବ (ଆ. ଖତ୍=ଚିଠି; ପତ୍ର)—ଖତପତ୍ର (ଦେଖ)—

ଖତ Khatapatra (See)

ଖତକୁଡ଼—ଦେ. ବ (ସଂ. ଖାଦ୍ୟ+କୁଲ) ୧ । ପ୍ରତିଦିନ ଗୃହର ଅଳିଆ,

Khatakurda ଗୋବର, ପାଉଁଶ ଆଦି ଖତରେ ପରିଣତ ହେବା

ଆଁସ୍ତାକୁଡ଼ ପାଇଁ ଜମା ହେବା ସ୍ଥାନ ବା ଗଦା—1. A place

ଘୁରା, କତବାରଖାନା where cowdung and refuse of the house are amassed for being putrefied to be used as manure; a manure-heap, dung-hill.

୨ । ଅଳିଆଗଦା—2. A heap of refuse or rubbish.

ଖତକୁଡ଼—ଦେ. ବ—ଖତକୁଡ଼ (ଦେଖ)—

Khatakurdha Khatakurda (See)

ଖତକୁର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଖତକୁଡ଼ (ଦେଖ)—

Khatakura Khatakurda (See)

ଖତଗଦା—ଦେ. ବ—ଖତକୁଡ଼ (ଦେଖ)—

Khatagadā Khatakurda (See)

ଖତଗାଡ଼—ପ୍ରା. ବ—୧ । ଖତକୁଡ଼ (ଦେଖ)—

Khatagarda 1. Khatakurda (See)

୨ । ଯେଉଁ ଗାତରେ ଖତ ହେବାପାଇ ଗୋମୟାଦି ଜମା କରାଯାଏ—

2. A pit where cowdung etc is stored for manure.

ବାଟ ଦୁଇପା ସମସ୍ତଙ୍କ ଦୁଆର ଆଗରେ ଖତଗାଡ଼—

ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଖତପତ୍ର—ଦେ. ବ (ଆ. ଖତ୍+ସଂ. ପତ୍ର)— ଉମସୁକ; ଋଣପତ୍ର—

Khatapatra A money-bond.

ଖତ ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବ—ତୀର୍ଥକୁ ଦେବଦର୍ଶନାର୍ଥ ଆସିଥିବା ଯାତ୍ରୀ-

ଖତ ମାନେ ଦକ୍ଷିଣା ନଗଦ ଦେଇ ନ ପାରି ବା ଟଙ୍କା ଧାର ନେଇ ପଣ୍ଡାଙ୍କୁ ଲେଖି ଦେଇଯିବା ଋଣପତ୍ର (ଯାହା ପଣ୍ଡାଗୁମାସ୍ତାମାନେ ପରେ ଯାତ୍ରୀଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇ ଆଦାୟ କରି ଆଣନ୍ତି)—Bonds or handnotes executed by pilgrims in favour of their Pandās while visiting places of pilgrimage.

ଖତମ୍—ବୈଦେ. ବ (ଆ. ଖତମ୍=ସମାପ୍ତ; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ)—

Khatam ୨ । ଅବସାନ; ଶେଷ—1. End; finish.

ଖତମ ୨ । ମୃତ୍ୟୁ—2. Death.

ଖତମ ୩ । ଲୋପ—3. Disappearance; cessation.

୪ । ବିନାଶ—4. Destruction.

୫ । ସମାପ୍ତି—5. Completion.

ବୈଦେ. ବିଣ—୧ । ସମାପ୍ତ; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—

1. Finished; completed.

୨ । ବିନଷ୍ଟ—2. Destroyed.

୩ । ହତ—3. Murdered; killed.

୪ । ମୃତ—4. Dead.

୫ । ଲୁପ୍ତ—5. Ceased; annihilated; disappeared.

୬ । ଅବସାନପ୍ରାପ୍ତ—6. Ended.

ଖତମ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଆ. ଖତମ୍=ସମାପ୍ତ; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ)—

Khatam karibā ୧ । ଶେଷକରିବା; ସମାପନ କରିବା—

ଖତମକରା 1. To bring to an end; to

ଖତମକରନା conclude.

ଦାରୋଗା ମାମଲା ତଦାରକ ଖତମ୍ କଲେ ।

ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । ବିନାଶକରିବା—2. To destroy.

୩ । ମାରିପକାଇବା—3. To kill.

ଖତମା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଖତ୍ମା (ଦେଖ)

Khatamā Khatmā (See)

ଖତମାଳ—ସଂ. ବ (ଖ=ଆକାଶ+ତମାଳ; ତମାଳ ବୃକ୍ଷ ପରି

Khatamāla ଆକାଶରେ ଦୃଷ୍ଟ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ବସ୍ତୁ)—

୧ । ମେଘ—1. Cloud.

ଖତମାଳ ଦେଖିଲେ ପ୍ରାଣ ତପନ—ଖଳମଣି. ଉତ୍କଳଧାରା ।

୨ । ଧୂମ୍ର; ଧୂଆଁ—2. Smoke.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ଥ	ଉଥ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର, ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଙ	ନ

ଖତରା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ; ଖତରେ ପରିଣତ)—
Khatarā ୧ । ପୋରିହା; ବହୁ ପୁରାତନ ହେବାରୁ ପଚି
ଖତୁରା, ଖତୋ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିବା; କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ
(କାଠ ଇତ୍ୟାଦି)—
1. Rotten or damaged (wood etc); decayed.

[ଦ୍ର— କାଠ, ପୋଥି ଆଦି ବହୁକାଳ ପଡ଼ିରହିଲେ ଖରା, ପାଣି ଧନ ବାଜ ସେମାନ ସାରଶୂନ୍ୟ ଓ ଭଙ୍ଗପ୍ରବଣ ହୋଇଯାଏ । ଗୋବର, ଅଳିଆଆଦି ଖତ ହେଲେ ସେଉଁପରି ଝୁରୁଝୁରିଆ ହୋଇଯାଏ କାଠ ଆଦି ସେହିପରି ହେଲେ ତାକୁ 'ଖତରା' ବୋଲାଯାଏ; ସେଥିରେ ହାତ ମାରିଦେଲେ ତାହା ଟୁକିଟୁକି ହୋଇ ଝଡ଼ିପଡ଼େ ।]

୨ । ଖତମିଶା (ମାଟି)—
2 (soil) Mixed with manure.

୩ । ପୋକରା —3. Worm-eaten (Grundy).

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—
୧ । ଥଟ୍ଟା; ପରିହାସ—1. Jest; joke.
୨ । ଉପହାସ—2. Sneer; gibe; jeer.

ଖତରା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ବହୁକାଳ ଅଯତ୍ନ
Khatarā karibā ସହକାରେ ରଖି ପୋରିହା କରିବା; ପଚାଇ
ସଢ଼ାଇ ନଷ୍ଟ କରିବା—
To cause a thing to be rotten or damaged for want of due care.

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ଥଟ୍ଟା ପରିହାସ କରିବା—
1. To jest; to joke.
୨ । ଉପହାସ କରିବା—
2 To jeer at; to sneer at.

ଖତା—ଦେ. ବି—ମୁଖ, ଦନ୍ତ ଓ ଜିହ୍ୱା ଆଦି ବିକୃତ କରି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Khatā ପରିହାସ କରିବା—
Making faces; grin.

ଖତାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଖ ଜିହ୍ୱା ଓ ଦନ୍ତ ଆଦିର ବିକୃତ ଭଙ୍ଗି କରି
Khatāibā ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପରିହାସ କରିବା; ଖତାଇହେବା—
ଭେଙ୍ଗାନ, ଭେଙ୍ଗାନ, ଭେଙ୍ଗଚାନ To make faces by distort-
ମୁଁହବନାନା, ଫିଚକାନା, ଭେଂଗଚାନା ing the mouth, tongue and teeth for teasing another person; to grimace.

ରାବଣ ମୁଖରୁ ନିଲୀ ଏ ବଚନ ଶୁଣି
ବୋଲିଲେ ରେ **ଅଙ୍ଗଦ** ଖତାଇ ବଂଶପାଣି—ବଳରାମ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ଖତାଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖତାଇବା (ଦେଖ)
Khatāi hebā Khatāibā (See)

ଖତାଖତି—ଦେ. ବି.—ପରସ୍ପରକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଖତାଇ ହେବା—
Khatākhati Making faces at each other.
ଭେଙ୍ଗଚାଭେଙ୍ଗଚି
ଫିଚକାଫିଚକି

ଖତାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବିଣ.—ଖତ ବା ସାରର ଭାଗ ବେଶୀ ଥିବାରୁ
Khatārdi ଉର୍ବର (ଭୂମି)—Fertile land owing to a large quantity of manure.

ଖତାନ୍—ବୈଦେ. ବି.—୧ । ଖତିଆନ୍ (ଦେଖ)
Khatān 1. Khatiān (See)
୨ । ଗଣନ; ହିସାବରେ ନିଷ୍ପତ୍ତିକରଣ (ନନେ)—
2. Calculation.
୨ । ଗଣତି—2. Counting.
୩ । ହିସାବ ଲେଖିବା—3. Accounting.

ଖତାମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—ଖତିମୁହାଁ (ଦେଖ)
Khatāmuhañ Khatimuhañ (See)
(ଖତାମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଖତାରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ଖତାଡ଼ି (ଦେଖ)
Khatāri Khatardi (See)

ଖତି—ପ୍ରା. ବି—୧ । (ସଂ. କ୍ଷତି) କ୍ଷତି, ହାନି—
Khati 1. Loss; damage.
ଖତି ୨ । କ୍ଷେତ୍ରମଣି ନାମ୍ନୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକନାମ—
खति 2. A name for calling a woman Kshetramani.

ଖତିଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—କ୍ଷେତ୍ରମୋହନର ଡାକ ନାମ—
Khatiā Name for calling Kshetramohana.

ଖତିଆଖତି—ଦେ. ବି—ଖତାଖତି (ଦେଖ)—
Khatiākhati Khatākhati (See)

ଖତିଆଖତେଇ—ଦେ. ବି—ଖତାଖତି (ଦେଖ)—
Khatiākhatei Khatākhati (See)

ଖତିଆନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା; ଆ. ଖତ୍=ଲେଖା, ଚିଠି)—
Khatiān ୧ । ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହାକିମମାନେ ଯେଉଁ କାଗଜରେ
ଖତେନ ଜମିଦାର ଓ ପ୍ରଜାଙ୍କ ଜମି ଜମା ଆଦିର ବିବରଣ ଲିପିବଦ୍ଧ
खतियौनी କରନ୍ତି; ଭୂସ୍ୱତ୍ୱଲିପି—1. Record of rights prepared during a Revenue Settlement.
୨ । ବ୍ୟବସାୟରେ ଖରଦ୍‌ବିକ୍ରିର ଦୈନିକ ହିସାବ ଲେଖା ଯିବା ଖାତା—2. Daily ledger or account-book of business.
୩ । ଦୈନିକ ଆୟ ବ୍ୟୟକୁ ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ କରି ଲେଖିବା—
3. Classification of daily income and expenditure under different heads.
୪ । ଜମିଦାର ସିରସ୍ତାରେ ଯେଉଁ କାଗଜରେ ପ୍ରଜାର ଜମିଜମାର ବିବରଣ ଲେଖାଥାଏ—4. A register maintained by a Zamindar showing the area and rent of each tenant.

ଖତିଆନା—ବୈଦେ. (ଫା) ବି—ଖତିଆନ୍ (ଦେଖ)—
Khatiānā Khatiān (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଖା' ଦେଖିବେ;'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ;'ଅଲବତ୍'ଦେଖିବେ ।

ଖତିମୁହାଁ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ.—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁ ସ୍ୱଭାବ ଖତେଇ ହେଲା ପରି ଦେଖାଯାଏ—
Khatimuhāñ (man)Having a naturally distorted face.
(ଖତିମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଖତିରା—ଦେ. ବିଶ—ଖତରା (ଦେଖ)
Khatirā Khatarā (See)

ଖତି—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କ୍ଷେତ୍ରମଣିର ଡାକ ନାମ—
Khatī Name for calling Kshetramaṇi.

ଦେ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଖତିମୁହାଁ (ଦେଖ)
Khatimuhāñ (See)

ଖତୁଆ—ଦେ. ବିଶ—ଖତରା (ଦେଖ)
Khatuā Khatarā (See)

ଦେ. ବି—କ୍ଷେତ୍ରମୋହନର ଡାକନାମ—
Name for calling Kshetramohana.

ଖତୁଆଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ—ଖତରା (ଦେଖ)
Khatuāl Khatarā (See)

ଖତେଇବିଗୁଲେଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖତେଇହୋଇ ଛିଗୁଲାଇବା—
Khateibigulei hebā To tease one by making faces or grimaces.

ଖତେଇମୁହାଁ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ.—ଖତିମୁହାଁ (ଦେଖ)
Khateimuhāñ Khatimuhāñ (See)
(ଖତେଇମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଖତେଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖତାଇବା (ଦେଖ)
Khatei hebā Khatāibā (See)

ଖତ୍ୟାନ୍—ବୈଦେ. ବି.—ଖତାନ୍ (ଦେଖ)
Khatyān Khatān (See)

ଖଦ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଦୃଢ଼ ହେବା—
Khad (root) 1. To be steady or firm.
୨ । ଆଘାତ କରିବା—
2. To strike or hurt.
୩ । ହତ୍ୟା କରିବା—3. To kill.

ଖଦ୍‌ଖଦ୍—ଦେ. ଅ—ଖଦ୍‌ଖାଦ୍ (ଦେଖ)
Khadkhad Khadkhād (See)

ଶୁଣିଣ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଉଠିଲେ ଖଦଖଦ
ନୃସିଂହ ଚମ୍ବରେ ଯାଇ ମିଳିଲା ପ୍ରହ୍ଲାଦ—ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

ଖଦ୍‌ଖାଦ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Khadkhād ୧ । ଅତି ଚଞ୍ଚଳ ଚାଲୁଥିବା ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ପଦକ୍ଷେପର ଶବ୍ଦ—1. Sound of brisk walking of several persons or animals.
୨ । ଚଞ୍ଚଳ ଗତିବିଶିଷ୍ଟ; ବିଭିନ୍ନ ଦିଗକୁ ଚଞ୍ଚଳ ଗତିକାରୀ—
2. Of swift motion; swiftly flying away in different directions.
୩ । ସତ୍ୱର (ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଜୀବ ଶୀଘ୍ର ପଳାଇଯିବା ପ୍ରକାରେ)—
3. Swiftly (said of many animals fleeing away).
(ଯଥା— ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ମିରଗମାନେ ଖଦ୍‌ଖାଦ୍ ହୋଇ ପଳାଇ ଗଲେ ।)

ଖଦଖଦଡ଼ା—ଦେ. ବିଶ—ଖଦଖଦଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Khadakhadarḍā Khadakhadarḍiā (See)

ଖଦଖଦଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ଯେଉଁ ପାଣିଯୁକ୍ତ ବା ଜଳୀୟ ପଦାର୍ଥରେ ବାଲି ବା ମଣ୍ଡ ଥାଏ—
Khadakhadarḍiā 1. (liquid) Having lumps in it.

ଖୁରଦ୍ରା; ଖୁରଖୁରା ୨ । ଅମସୃଣ; ଅତିକ୍ରଣ—2. Rough.

ଖଦଡ଼—ଦେ. ବି—୧ । ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡିଆ କ୍ଷୁଦ୍ର ବସ୍ତୁ—
Khadarḍa 1. Small lumps or particles.

ଖଦଡ଼; ଖାଦି ୨ । (ସଂ. କ୍ଷୁଦ୍ର) ହାତକଟା ସୂତାରେ ଦେଶର
ଖଦର; ଖାଦୀ ତନ୍ତୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ବୁଣା ହେବା ମୋଟ ଲୁଗା ବା ଖଦ—
2. Country-made coarse cloth.
(ଯଥା— ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ଖଦଡ଼ ପିନ୍ଧିବାକୁ ଉପଦେଶ ଦେଇଅଛନ୍ତି ।)
୩ । ଗୋଳିଆ ଓ ବଟା ଜଳୀୟ ପଦାର୍ଥ ଛଣା ହେଲା ପରେ ଯେଉଁ କଠିନ ଅଂଶମାନ ରହିଯାଏ, ସିଠା—
3. Coarse particles left after some liquid is strained.

ଦେ. ବିଶ—ଖଦଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Khadarḍiā (See)

ଖଦଡ଼ା—ଦେ. ବିଶ—ଖଦଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Khadarḍā Khadarḍiā (See)

ପ୍ରିୟଜନ ପ୍ରୀତି-ପୀଯୂଷ-ପ୍ରବାହ ଛୁଟଇ ଯେବେ ଖଦଡ଼ା ରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ—

ଖଦଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ବଗଡ଼ା—
Khadarḍiā 1. Coarse.
୨ । ଅତିକ୍ରଣ—2. Rough.
୩ । ଅନିର୍ମଳ—
3. Not clear; not transparent.
୪ । ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡିଆ, ମଣ୍ଡମଣ୍ଡିଆ (ଜଳୀୟ ବସ୍ତୁ)—
4. (liquid) Mixed with lumps.

ଖଦା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖୋଦ)—୧ । ସିଠା ବା ମଇଳା—
Khadā 1. Dregs.
ଗାଦ; ଖାଦ ୨ । ମଣ୍ଡ—2. Sediment.
ଗାଦ୍

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ	ଉଅ	ଉ	
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଉ	ନ୍ଦ	

ଖେଦା **ଖେଦ୍ଦା** ୩ । (ସଂ. ଖେଟ) ହାତୀ ଧରିବା ନିମନ୍ତେ ବାଡ଼ାବନ୍ଦ ହୋଇ ଏକଆଡ଼ ମେଲାଥାଇ ଅନ୍ୟଆଡ଼ ସରୁ ବାଡ଼ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ସ୍ଥାନ; ଖେଦା—
3. Kheddah or enclosure for catching wild elephants.

୪ । (ସଂ. କ୍ଷତି)—ଗୋରୁ ଆଦି ଖାଇବା ଓ ମାଡ଼ିବା ଦ୍ୱାରା କ୍ଷେତରେ ଥିବା ଫସଲର କ୍ଷତି ବା ଲୋକସାନ—
4. Damage done to crops by stray cattle.

୫ । (ସଂ. କ୍ଷତି) ବିବାହାଦି ବ୍ୟୟସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ—
5. Expensive family ceremonies.

୬ । ଆଖୁ ପେଡ଼ାହେଲା ପରେ ରହିଯିବା ନୀରସ ଆଖୁ ଦଣ୍ଡା—
6. Pressed sugarcane.

ଖଦାଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷତି)—୧ । ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ପ୍ରଜା (ନଦେ)
Khadāi 1. A class of tenants.

ରାଜାହିଁ କରଇ ଋଣ ଖଦାଇଙ୍କ ଭଣ୍ଡ ।
ତେଣୁ କରି ତାର ଚିନ୍ତା ନ ସରଇ କଣ୍ଡ ।
ଜାମଦଗ୍ନିଗୀତା (ନଦେ)

୨ । ରାଜ୍ୟର ବୃତ୍ତିଖାନ ବା ଜମିବାଡ଼ି ନ ଥିବା ରଇତ; ଗୃହନା ଉଇତ—2. A tenant having no culturable holding under the Zamindar but only a homestead.

ଖଦା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଗୋରୁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା) ଜମିର ଫସଲ ନଷ୍ଟ କରିବା—To damage the crop of a field (by cattle).
Khadā karibā

ଖଦାନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଖାତ; ଭୁଲ ହି. ଖଦାନ)—
Khadān ୧ । ଖଣି—1. Mine.

୨ । ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥାନ—2. Place of origin or production.

ଖଦାଭୂଷା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଅଚିକ୍କଣ; ଅମସୃଣ—
Khadābhushā Rough.

ଖଦାଳ—ପ୍ରାଦେ. ୧ । (ଗଞ୍ଜାମ, ସମ୍ବଲପୁର) ବି—
Khadāla ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ତନ୍ତୀ ଜାତିବିଶେଷ; ବାଉଁଶବୁଣା—
1. An untouchable caste who weave cloth.

ଖଳ କହନ୍ତି ଯେଉଁ ଜନ, ଖଦାଳ ବୁଅନ୍ତି ସେମାନ ।
ବଳରାମ. ବଣ୍ଟୁପୁରାଣ ।

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଖଦିଲୁଗା ବୁଣନ୍ତି, ତେଣୁ ଏମାନଙ୍କର ଏପରି ନାମ ହୋଇଅଛି ।]

୨ । (ବାଲେଶ୍ୱର)ପରିବା ବିକ୍ରୟ କରିବା ଶୂଦ୍ର ଜାତିବିଶେଷ—
2. A caste of Sūdra greengrocers.

୩ । (ଗାଳି) ମୂର୍ଖ ଅଖାଡ଼ୁଆ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. A stupid illiterate person.

ଖଦି—ଦେ. ବି.—୧ । ବାଉଁଶ ବା ଚାଁଠର ମୁଠାରେ ଲୁଗା ବନ୍ଧା ହୋଇ କରାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ଚାମର—
Khadi 1. A kind of fan made of cloth.

ଖଦି ଚାମର ଚଳ ଉପଚାର, ଚଳ କେହି କେହି କରେ ପ୍ରଚାର ।
ଭକ୍ତ. ପ୍ରବଣ୍ୟବଗ୍ଗ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ଗୁଳା ଓ ଦେବତାଙ୍କ ଉପକରଣବିଶେଷ ।]

୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମୋଟା ଲୁଗା—2. Small coarse cloth.

ପଞ୍ଚିବ ଖଦି ଚଳିତ ଧୀର ବାତ ଜାତ ।
ଭକ୍ତ. ଚୋଷ୍ଟଚ୍ଛାଣ୍ଡଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ।

୩ । ହାତବୁଣା ସୂତାରେ ଦେଶୀ ତନ୍ତୀ ବୁଣିଥିବା ମୋଟା ଲୁଗା; ଖଦଡ଼—3. Coarse country-made cloth.

୪ । ଗୁଳା ଓ ଦେବତାଆଦିଙ୍କ ଉପରେ ଚାମର ଓ ପଙ୍ଖା ପରି ସଞ୍ଚାଳିତ ହେବା ପାଇଁ ଲୁଗା—
4. A silk cloth waved over a Deity or a king as a mark of respect.

ଖଦି ଚାମର ଚଳ ଉପଚାର, ଚଳ କେହି କେହି କରେ ପ୍ରଚାର ।
ଭକ୍ତ. ପ୍ରବଣ୍ୟବଗ୍ଗ ।

ଖଦିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଖଦି—
Khadiā 1. A small cloth.

୨ । ଲୁଗାର କଣ୍ଠ—2. The end of a cloth which is tugged back along the private parts of the wearer.

୩ । ଲୁଗାର ଫେର—3. The end of a cloth which hangs down in front of the wearer.

ଖଦିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଖଇ; ଲିଆ—
Khadikā Fried paddy.

ଖଦିଜା—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ) (ଆ.)—ମହମ୍ମଦଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—
Khadijā Name of the wife of Prophet Mahomed.
ଖାଦିଜା (ମହମ୍ମଦ ଉଲେ ନୋଟ୍ ଦେଖ)
ଖଦ୍ଦିଜା

ଖଦିର—ସଂ. ବି. (ଖଦ୍ ଧାତୁ=ହିଂସା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ସଞ୍ଜାର୍ଥେ. ଇର)—
Khadira ୧ । ଖଇର (ଦେଖ)
1. Khaira (See)

୨ । ଇନ୍ଦ୍ର—2. God Indra

୩ । ଚନ୍ଦ୍ର—3. The moon.

ଖଦିରକୁଣ—ସଂ. ବି. (ଖଦିର+କୁଣ)—ଖଦିର ଗଛର ଫଳ ଫଳିବା
Khadirakuṇa ଋତୁ—The season of the catechu-tree bearing fruits. (M.W.)

ଖଦିରସାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ଖଦିର+ସାର)—ଖଇର ଗଛରୁ
Khadirasāra ଉତ୍ପନ୍ନ ଅଠା ବା ଖଇର—Catechu.

ଖଦିରିକା—ସଂ. ବି. (ଖଦ୍ ଧାତୁ=ହିଂସା କରିବା+ଇର+କ+ସ୍ତ୍ରୀ.
Khadirikā ଆ)—୧ । ଲଜ୍ଜାଳୁ ଲତା—
1. Mimosa Pudica (creeper).

୨ । ଲାଖ; ଜତୁ—2. Shell lac.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇଛି । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁତ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ଗଳା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ ।

ଖଦ୍ୟୋତ—ସଂ ବି. (ଖ=ଆକାଶ+ଦ୍ୟୁତ୍ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+
Khadyota +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଜ୍ୟୋତିରଙ୍ଗଣ; ଜୁଳୁଜୁଳିଆ ପୋକ—Fire-fly.

୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କ୍ଷଣକାଳସ୍ଥାୟୀ ସୁଖ—
3. (figurative) Transient happiness. (M. W.)

୪ । ଚକ୍ଷୁ; ଆଖି—4. Eye.

ଖଦ୍ୟୋତ, ଅନିଷ୍ଟୁଖୀ ବୁଇ,
ଚକ୍ଷୁର ନାମ ସେ ଅଟଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଖଦ୍ୟୋତନ—ସଂ. ବି. (ଖ—ଦ୍ୟୁତ୍ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)
Khadyotana ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.

ଖଦ୍ୟୋତିକା—ସଂ. ବି. (ଖ+ଦ୍ୟୁତ୍ ଧାତୁ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଅକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Khadyotikā ଖଦ୍ୟୋତ ୧ (ଦେଖ)
Khadyota 1 (See)

ଖଧୂପ୍—ସଂ. ବି. (ଶ୍ରୁତି ଭବ; ଖ+ଧୂପ)—୧ । ହାଉଳବାଣ—
Khadhūpa Rocket; a firework going up into the sky and emitting sparks.

୨ । ତୋପ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—Cannon.

୨ । ବାୟୁବ୍ୟାପୀ ସୁଗନ୍ଧ—
2. Air-pervading perfume. (M.W.)

ଖଧେର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଖାଦ୍ୟ)—ଖାଦ୍ୟ; ଆହାର—
Khadher Food.

ଖନ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଖୋଳିବା—
Khan (root) 1. To dig.

୨ । ପୋତିବା—2 To bury. (M. W. and Apte.)

୩ । ବେଧନ କରିବା; ଭେଦିବା—3. To pierce.

ଖନ୍‌ଖନ୍—ଦେ. ଅ.—ଖଣ୍‌ଖଣ୍ (ଦେଖ)
Khankhan Khaṇkhaṇ (See)

ଖନକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ.(ଖନ୍ ଧାତୁ=ମାଟି ଖୋଳିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Khanaka ୧ । ଯେ ମାଟିରେ ଗାତ ଖୋଳେ—
ଖନକା } ସ୍ତ୍ରୀ
ଖନକୀ } 1. Digger of earth; excavator.

୨ । ଘରେ ସିନ୍ଧିଗାତ ଖୋଳି ଚୋରି କରିବା (ବ୍ୟକ୍ତି); ସିନ୍ଧିଆଳ—
2. One who digs holes in the walls for stealing; house-breaker.

୩ । ମୂଷା; ଗାଡୁଆ ମୂଷା; ମୂଷିକ—
3 Rat; mouse.

୪ । ଖଣି ଖୋଳାଳ; ଖଣି ଖୋଳିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
4. A miner.

୫ । ଖଣି ଗାତ—5. Mine.

୬ । ଆକରଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି—6. A mineralogist.

ଖନତ୍କାର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖନତକାର)—
Khanatkāra ମାଟିଖୋଳାଳ; ମାଟି ଖୋଳିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
ଖନତକାର A digger; a miner.

ଖନନ—ସଂ. ବି. (ଖନ୍ ଧାତୁ=ମାଟି ଖୋଳିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Khanana ୧ । ମାଟିରେ ଗାତ ଖୋଳିବା—
1. Act of digging

୨ । ପୋତିବା—2. Burying.

୩ । ଖନିବିଦ୍ୟାବିତ୍ ବ୍ୟକ୍ତି—
3. A mineralogist.

ଖନୟିତ୍ରୀ—ସଂ. ବି (ଖନ ଧାତୁ=ଖୋଳିବା+କରଣ. ତୃ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Khanayitrī ୧ । କୋଡ଼ି—1. Spade. (M.W.)

୨ । ଖଣ୍ଡି—
2. Digging instrument; a spud with a long handle.

ଖନା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ସ୍ଖଳିତବାକ୍; ଖଣ୍ଡିତବାକ୍)—
Khanā ୧ । ସ୍ଖଳିତବାକ୍; ଦରୋଷ୍ଟ ବା ଖନ୍‌ଖନ୍ କଥା
ଖନା, ତୋତଲା କହୁଥିବା; ବିକୃତ ଉଚ୍ଚାରଣ ବିଶିଷ୍ଟ; ଯାହାର
ତୋତଲା ଜିଭ ଓଷ୍ଠେ ଥିବାରୁ କଥା ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରକାଶ ପାଏ
(ଖନୀ, ଖନେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ନାହିଁ; ଯେ ଅନୁନାସିକ କଥା କହେ—
1. Stammering.

[ଦ୍ର—ତିନିପ୍ରକାରର ଖନା ଅଛନ୍ତି । ଯଥା—

୧—ଶିଶୁମାନେ 'ଳ' ଓ 'ର' ସ୍ଥାନରେ 'ଲ', 'ସ' ସ୍ଥାନରେ 'ଛ', ଟ ସ୍ଥାନରେ ତ ଆଦି ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି, ମାତ୍ର ବଡ଼ ହୋଇଗଲେ ଏ ସବୁ ସଂଶୋଧିତ ହୋଇଯାଏ ।

୨—କେତେକ ଖନା ଗୋଟିଏ ଅକ୍ଷର ପରିବର୍ତ୍ତେ ଅନ୍ୟ ଅକ୍ଷର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ପକାନ୍ତି ।

୩—କେତେକ ଖନା ଶବ୍ଦର ଆଦ୍ୟ ଅକ୍ଷରକୁ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁ କରୁ ତାକୁ ଏକାଧିକ ଥର ଦଳନ୍ତି ବର୍ଣ୍ଣି କରି ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି । ଯଥା—

'ମ୍—ମ୍—ମୁଁ;' 'ଘ୍—ଘ୍—ଘ୍—ଘରକୁ'; ଯ୍—ଯ୍—ଯ୍—ଯିବ ।]

ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । ତୋତଲା; ତୋତା; କଥା କହିଲା ବେଳେ ଯାହାର ଯାଟି ଲାଗେ—
1 A stammerer.

ଖନା ପ୍ରାସ୍ତେ ରହି ରହି କହି ନାହି କଥା ଅଟୁଅଛି ମଥା ।
ରଘୁନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।

ଖନା ୨ । ପୁରାତନ ଋଷିବିଶେଷ—
ମସଲ 2. A sage.

[ଦ୍ର—ଏ ଋଷିଙ୍କ ରଚିତ ଅନୁଭବ ଓ ଜ୍ଞାନପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ବର୍ଷା, କୃଷି ଓ ଜ୍ୟୋତିଷ ଆଦି ଅନେକ ବ୍ୟାବହାରିକ ବିଷୟକ 'ପ୍ରବଚନ' ଭାଷାରେ ଅଦ୍ୟାବଧି ଚଳିଅଛି ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

କେହି କେହି କହନ୍ତି ଯେ ଏ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ଥିଲେ ଓ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ରାଜସଭାର ପ୍ରଧାନ ଜ୍ୟୋତିଷୀ ବରାହଙ୍କ ପୁତ୍ର ମିହିରଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏ ଜ୍ୟୋତିଷବିଦ୍ୟାରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଓ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କୁ ବଳପଡ଼ିବାରୁ ଏହାଙ୍କର ଜିଦ କଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲା, ତେଣୁ ଏ ଖନା ହୋଇଥିଲେ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମତରେ ଏ ଜଣେ ବଙ୍ଗବାସୀ ପୁରୁଷ ଥିଲେ ଓ ୫୦୦।୬୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଜୀବିତ ଥିଲେ ।]

ଖନାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖନେଇବା (ଦେଖ)
Khanāibā . Khaneibā (See)

ଖନାବଚନ—ଦେ. ବି—୧ । ଖନାଲୋକର କଥା; ସ୍ଖଳିତବାକ୍-
Khanābachana ବ୍ୟକ୍ତିର ଦରୋଷ୍ଟ କଥା—
1. Nasal words of a stammerer.

ଖନାବଚନ ୨ । ପୁରାତନ ଖନାଋଷିଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ପ୍ରବାଦ ବାକ୍ୟ—
ମସଲ 2. The sayings of the astrologer Khanā prevalent in the country.

ଖନି—ସଂ. ବି. (ଖନ୍ ଧାତୁ=ମାଟି ଖୋଳିବା+କର୍ମ. ଇ; ଯାହାକୁ
Khani ଖୋଳନ୍ତି)—
୧ । ଧାତୁଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥାନ ବା ଭୂଗର୍ଭ; ଆକର; ଖଣି—
1. Mine; quarry.
୨ । ଭୂଗର୍ଭରେ ଖୋଳା ହେବା ବିବର ବା ଗର୍ତ୍ତ—
2. Pit dug in the earth.
୩ । ବଡ଼ ଗାତ ବା ଗାଡ଼—
3. Ditch; a large pit or hole; trench.
୪ । ଗୁହା—4. A cave.
୫ । (+ଭାବ. ଇ) ଖୋଳିବା—
5. Digging. (M. W.).

ଖନିକ—ସଂ. ବି. (ଖନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇକ)—ସିନ୍ଧିଆଳ ଚୋର—
Khanika A house-breaker. (M. W)

ଖନିଜ—ସଂ. ବିଣ. (ଖନି+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଖଣିରୁ ଜାତ—
Khanija Mineral.

ଖନିଜବାଷ୍ପ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର) (କର୍ମଧା; ଖନିଜ+ବାଷ୍ପ)—
Khanijabāshpa କୋଇଲାଖଣିରୁ ଉଠୁଥିବା ଏକପ୍ରକାର ବିଷାକ୍ତ ବାଷ୍ପ; ଅଙ୍ଗାରାମ୍ଳ ବାଷ୍ପ—
A kind of poisonous and inflammable gas which issues from coal-mines; carbon-diozide.

ଖନିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଖନ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Khanita ୧ । ଯାହା ଖୋଳା ଯାଇଅଛି—
1. Dug; excavated.
୨ । ଯାହା ଖୋଳା ଯାଇ ବାହାର କରା ଯାଇଅଛି—
2. Dug out.

ଖନିତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଖନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ. ୧ମା. ୧ବ.)—
Khanitā ଯେ ଖୋଳେ; ଖନକ—
(ଖନିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Digger; excavator.

ଖନିତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଖନ୍ ଧାତୁ=ମାଟି ଖୋଳିବା+କରଣ. ଇତ୍ର;
Khanitra ଯାହାଦ୍ୱାରା ଖୋଳାଯାଏ)—
୧ । ମାଟିରେ ଗାତ ଖୋଳିବା ଶସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ଖଣତି; ଖଣତା—
1. A spud.
୨ । କୋଡ଼ି; କାଙ୍କ—
2. Spade; a small shovel.
୩ । ଗଇନ୍ତି; ପିଚାସ—3. A pickaxe.

ଖନିତ୍ରକ—ସଂ. ବି. (ଖନିତ୍ର+ସ୍ୱାର୍ଥରେ. କ)—ଖନିତ୍ର (ଦେଖ)
Khanitraka Khanitra (See)

ଖନିତ୍ରିକା—ସଂ. ବି. (ଖନିତ୍ର+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଖନିତ୍ର (ଦେଖ)
Khanitrikā Khanitra (See)

ଖନିତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. (ଖନିତ୍ର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ) —ଖନିତ୍ର (ଦେଖ)
Khanitrī Khanitra (See)

ଖନି ବାଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖନି ମାରିବା (ଦେଖ)
Khani bājibā Khani māribā (See)

ଖନି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୈତ୍ୟ ହେତୁ ପାଟି କୋଳି
Khani māribā ମାରି ଯିବାରୁ ଓଠ ଲାଗିବା ଓ ପାଟିରୁ କଥା ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ନ ବାହାରିବା—
1. Stammering due to intense cold.
୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟ ଯୋଗୁଁ ସ୍ପଷ୍ଟ କଥା କହିବାର ଶକ୍ତି ଲୋପ ହେବା—2. Stammering due to sudden fear.
୩ । ସ୍ୱଭାବଦୋଷରୁ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଉଚ୍ଚାରଣ—
3 Constitutional inability to utter words distinctly.
(ଯଥା—ଶୀତରେ ତା ପାଟି ଖନି ମାରିଗଲା ।)

ଖନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଖନି (ଦେଖ)
Khanī Khani (See)
ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଖନାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Khanā.

ଖନେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖଣ୍ଡିତ ବାକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା; ଅସ୍ପଷ୍ଟ
Khaneibā ବା ଖଣ୍ଡିଖଣ୍ଡିଆ କଥା କହିବା—1. To stammer
ତୋତଲାନ ୨ । ଶିଶୁଙ୍କ ପରି ଟ ସ୍ଥାନରେ ତ, ର ସ୍ଥାନରେ ଲ, ସ.
ତୁତଲାନା ସ୍ଥାନରେ ଛ ଆଦି ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା—2. To lisp.

ଖନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ସ୍କନ୍ଧ)—
Khand ୧ । କାନ୍ଧ; କନ୍ଧ—1. Shoulder.
୨ । ବର୍ଷକର ଫସଲ—2. The crop of a season.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅଫର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଥ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଖନ୍ଦ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କନ୍ଦ=ଖାଦ୍ୟମୂଳ)—
Khanda ୧ । ଶସ୍ୟାଦି; ଫସଲ; ଫଳମୂଳାଦି—
ଖନ୍ଦ 1. A harvest; a crop.
ଉପଜ ୨ । ବର୍ଷକର ଫସଲ—
2. Crop of a particular season or year; current year's crop.
ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ବୋଇଲା ଏ ବରଷ ଖନ୍ଦ ଖାଅ
ଯେତେ ପାରିବ ତତି ଘରକୁ ବୋହିନିଅ—ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

ଖନ୍ଦ ଉଜାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଫସଲ ନଷ୍ଟ କରିବା—
Khanda ujārdibā To damage a crop (said of stray cattle).

ଖନ୍ଦକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖନ୍ ଧାତୁ; ତୁଳ. ଫା. ଖନ୍‌ଦକ୍=ଗର୍ତ୍ତ)—
Khandaka ୧ । ଭୂମିରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା ଗାତ—
ଖନ୍ଦକ 1. Ditch; trench.
ଖନ୍ଦକ ୨ । (ସଡ଼କଆଦିରେ ମାଟି ପକାଇବା ପାଇଁ) ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରୁ ମାଟି ଖୋଳିନେଇ ଖାତ କରାଯାଇ ଥାଏ—
2. Ditches from which earth is taken out (for earth-work).

ଖନ୍ଦକ ମାପ—ଦେ. ବି—ଭୂମିରେ ଖାତ ଖୋଳା ହୋଇ ତହିଁରୁ ମାଟି
Khandaka māpa ନିଆଯାଇ କୌଣସି ଯାଗାରେ ମାଟି ପଡ଼ିଥିଲେ ସେହି ମାଟିର ପରିମାଣ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଉକ୍ତ ଗର୍ତ୍ତର ଲମ୍ବା, ଚଉଡ଼ା ଓ ଗଭୀରତାକୁ ମାପ କରିବା; କୌଣସି ଗର୍ତ୍ତର ଘନ ପରିମାଣ—
The cubic measurement of the ditches from which earth has been taken.
[ଦ—ଖନ୍ଦକର ଘନପରିମାଣ ଅନୁସାରେ ମାଟିକାମରେ ଲାଗିଥିବା ମାଟିର ପରିମାଣ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଏ । ଗୋଟିଏ ଖନ୍ଦକର ମାପ ୧ ଫୁଟ × ୧୦ ଫୁଟ × ୧୦ ଫୁଟ ହେଲେ ମାଟି ପଡ଼ିଥିବା ସ୍ଥାନରେ ୧୦୦ ଘନଫୁଟ ବା ୧୦୦ ଫୁଟ ମାଟି ପଡ଼ିଛି ବୋଲି ଧରାଯାଏ ।]

ଖନ୍ଦ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖନ୍ଦ ଉଜାଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Khanda khāibā Khanda ujārdibā (See)

ଖନ୍ଦଗାତ—ଦେ. ବି—ଘରର ଖମ୍ବ ପୋତିବା ପାଇଁ ଖୋଳା ଯାଇଥିବା
Khandagāta ଗାତ—A pit dug in the ground for fixing a post or pillar of a house.
ଖନ୍ଦଗାତ ବାହୁଦଣ୍ଡରେ ୧୪ ଅଙ୍ଗୁଳ । ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ-ଉତ୍କଳ ।

ଖନ୍ଦା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖନ୍ ଧାତୁ)—
Khandā ୧ । ଭୂମିରେ ଖୋଳା ହେବା ଗାତ—
ଖନ୍ଦ; ଖନ୍ଦଳ 1. Pit made in the ground.
ଗଢ଼ା ଶବ ପକାଇ ମହାସିଙ୍ଗ—ଆପଣେ ଖନ୍ଦାଏ ଖୋଳନ୍ତି ।
ଗୁମ୍ଦାସ. ଦ ଚିତ୍ତାଉଲି ।
୨ । ବହୁ ହାଣ୍ଡି ବସିବା ପାଇଁ ଖୋଳା ଯାଇଥିବା ଲମ୍ବ ଚୁଲି—
2. A long trench used as an oven for setting many pots.
୩ । ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ ଏକସ୍ଥାନରେ ବସିଥିବା ଚୁଲି ବା ଅଛୁଆ—3. Long pits dug in rows for cooking in order to prepare food for many on festive occasions.
୪ । ରାଜା ଓ ଦେବତାଙ୍କ ପାଇଁ ରୋଷେଇ ବା ପାକ—
4. Cooking done for Rajas or Deities.
ଭାତ ବରତନ ଦେଇଣ ଭୂମ୍ବ କରେ
କସରବ ନିଯୁକ୍ତ ଯୋଗଣ ଦୋରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନପର୍ବ ।
୫ । (ସଂ. ସ୍କନ୍ଧ) ପଣକଆର ଗୋଟିଏ ଧାଡ଼ି ବା ସୋପାନ—
5. One column of the arithmetical multiplication-table.
[ଦ—ପ୍ରତି ସଂଖ୍ୟାର ପଣକଆରେ ଏକକଠାରୁ ଦଶକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୧୦ଟି ଖନ୍ଦା ଥାଏ ।]

ଖନ୍ଦା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ରାଜା ଓ ଦେବତାଙ୍କ ପାକର ଯୋଗାଡ଼
Khandā karibā କରିବା—To arrange for cooking food for Rajas and Deities.

ଖନ୍ଦା ଖୋଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୂମିରେ ଲମ୍ବ ଗାତ ଖୋଳିବା—
Khandā kholibā To dig a long trench in the ground.

ଖନ୍ଦା ଘର—ଦେ. ବି—ଖନ୍ଦାଶାଳ (ଦେଖ)
Khandā ghara Khandāśāla (See)
ଦ୍ରୌପଦୀ ଆସୁ ଅସୁ ଭୀମଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ
ବସ୍ତ୍ର ଖନ୍ଦାଘରେ ଛଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନପର୍ବ ।

ଖନ୍ଦାଳ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି—ଖଦାଳ (ଦେଖ)
Khandāla Khadāla (See)
ଜାତିରେ ଅଛନ୍ତି ଖନ୍ଦାଳ
ନ ଜାଣେ ପାପ ପୁଣ୍ୟ ଫଳ । ରାମଦାସ. ଦାର୍ଦ୍ଦାଉଲି ।

ଖନ୍ଦାଶାଳ—ଦେ. ବି—୧ । ରାଜା ଓ ଦେବତାଙ୍କ ପାକ ଗୃହ—
Khandāśāla 1. The cook room of a king or a Deity.
୨ । ବିବାହାଦି ଉତ୍ସବରେ ଯେଉଁ ଅଗଣାରେ ଖନ୍ଦା ବା ଲମ୍ବ ଚୁଲି ଖୋଳା ହୋଇଥାଏ ଓ ଯାହା ଉପରେ ଛମୁଣ୍ଡିଆ ହୋଇଥାଏ—2. A courtyard in which pit like long ovens are made on festive occasions and which courtyard is shaded with branches.

ଖପ୍ କରି—ଦେ. ଅ—ଖପ୍‌କିନା (ଦେଖ)
Khap kari Khapkinā (See)

ଖପ୍‌କିନା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ. (ସଂ. କ୍ଷିପ୍ର)—
Khapkinā ୧ । ହଠାତ୍; ଅଚାନ୍ତ—
ଖପକରେ; ଖାମଚାକରେ 1. Suddenly; all on a sudden.
୨ । ଲମ୍ଫାମାରି—2. By leaping up.
(ଯଥା—ବିରାଡ଼ି ମୂଷାକୁ ଖପ୍‌କିନା ମାଡ଼ି ବସିଲା ।)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଭ	ନ୍ତ

ଖପକିନି—ଦେ. ଜି. ବିଣ—ଖପକିନା (ଦେଖ)—
Khapkini Khapkinā (See)

ରାବଣକୁ ଖପ୍‌କିନି ଧରି ପକାଇ କାଖରେ ଯାଇ ଦେଲେ—
ଗାଳକଣ୍ଠ ଦାସ. ପିତ୍ରଙ୍କସମାପ୍ତ ।

ଖପଖପ୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ ବା ସଂ. କ୍ଷିପ୍ର; ବହୁବାର ଡେଇଁବା ପୂରକ ଶବ୍ଦ)—ଶୀଘ୍ର ଗତିରେ ଅନେକ ଜୀବ ଡେଇଁ-ପଡ଼ିବା ପ୍ରକାରେ—Quickly together; simultaneously.
Khapkhap
ଖପ୍‌ଖପ୍

ଖପ୍‌ଖାପ୍—ଦେ. ଅ—ଖପ୍‌ଖପ୍ (ଦେଖ)—
Khapkhāp Khapkhap (See)

ଖପ୍‌ରା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଭଙ୍ଗାହାଣ୍ଡି—
Khaprā A broken earthen pot.

ଖପ୍‌ରେଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖପ୍ରେଲ୍ (ଦେଖ)—
Khaprel Khaprel (See)

ଖପ୍‌ସୁରତ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଆ. ଖୁବ୍‌ସୁରତ୍)—ଅତିସୁନ୍ଦର;ମନୋହର—
Khapsurat Very attractive; graceful.
ଖୁବସୁରତ
ଖୁବସୁରତ

ଖପ୍‌ସୁରତି—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ଖୁବ୍‌ସୁରତି)—ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—
Khapsurati Beauty; gracefulness.
ଖୁବସୁରତି
ଖୁବସୁରତି

ଖପ୍‌ସୁର୍ତି—ବୈଦେ. ବି (ଆ)—ଖପ୍‌ସୁରତି (ଦେଖ)—
Khapsurti Khapsurati (See)

ଖପତି—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. କ୍ଷିପ୍ର; କ୍ଷେପକ)—୧ । ଦୁଷ୍ଟ—
Khapati 1. Wicked.
ଉଡ଼ାଉ ୨ । ଅତିରିକ୍ତ ବ୍ୟୟଶୀଳ ବା ଅପବ୍ୟୟୀ—
2. Spendthrift; extravagant; prodigal.
୩ । ଉନ୍ମତ୍ତ; ପାଗଳ; ଅସ୍ଥିରପ୍ରକୃତିକ—
3. Insane; of deranged brain.

ଖପତିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଖପତି (ଦେଖ)—
Khapatiā Khapati (See)

ଖପତିପଣ—ଦେ. ବି—ଅପବ୍ୟୟିତା—
Khapatipaṇa Spendthriftness; extravagance.

ଖପର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖପରା (ଦେଖ)—
Khapar Khaparā (See)

ଖପର୍‌ଖପର୍—ଦେ. ଅ—ଖପ୍‌ଖପ୍ (ଦେଖ)—
Khaparkhapar Khapkhap (See)

ଖପର୍‌ଖାପର୍—ଦେ. ଅ—ଖପ୍‌ଖପ୍ (ଦେଖ)—
Khaparkhāpar Khapkhap (See)

ଖପର—ଦେ. ବି (ସଂ. ଖର୍ପର)—୧ । ଜିଙ୍କ୍ ଧାତୁବିଶେଷ; ଦସ୍ତା—
Khapara 1. Zinc; calamine.

ଖାପର ୨ । (ସଂ. କର୍ପର) ଶସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; କାଳୀ ଠାକୁରାଣୀ ଧରିଥିବା
ଖପରିଆ ଖଣ୍ଡା—2. Sword held by Goddess Kālī.
ଖୁଲି,ଖାପରା ୩ । (ସଂ. ଖର୍ପର) ମଡ଼ାମୁଣ୍ଡର ଖୋଳପା; ଶବର
ଖୋପଡ଼ୀ ଖପୁର—3. The human skull.
୪ । ନଡ଼ିଆ ସଢ଼େଇ—
4. The shells of cocoanut fruit.

ଲତା ଲଗି କରା ଭାର ଖପରରେ ଯୋଡ଼ା,
ଖପରକୁ ଦେଇ ରସଗୁଡ଼ାହିଁ ନ ଛଡ଼ । ପ୍ରାଚୀ. ଦ୍ରୁହିନଦ୍ରୁପଣ୍ଡିତା ।

ଖପରକାତି—ଦେ. ବି (ସଂ. କର୍ପର=ଖଡ୍ଗବିଶେଷ; ବମ୍ବା ଖର୍ପର=
Khaparakāti ଖପୁର + କୃତ ଧାତୁ)—
୧ । କାଳୀ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ହାତରେ ଥିବା ଛୋଟ ଖଡ୍ଗ—
1. Small scimitar held by Goddess Kālī.
୨ । କାଳୀ ଠାକୁରାଣୀ ଏକହାତରେ ଧରି ଥିବା ଖଣ୍ଡା ଓ ଅନ୍ୟ ହାତରେ ଧରିଥିବା ମନୁଷ୍ୟ ମୁଣ୍ଡର ଖପୁର—
2. The human skull and sword held by Goddess Kālī.

ଖପରଛାଣି—ଦେ. ବି—ଖପରଛାଉଣି (ଦେଖ)
Khaparachhāṇi Khaparachhāuṇi (See)

ଖପରଛାଉଣି—ଦେ. ବିଣ—ଖପରା ବା ଖପରଲିରେ ଛାଉଣି ହୋଇ-
Khaparachhāuṇi ଥିବା (ଘର)—
(house) Thatched with tubular tiles; having tiled roofs.
ଦେ. ବି – ଖପରଲିରେ ଘରକୁ ଛାଇବା—
Thatching with tubular tiles.

ଖପରଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖର୍ପର; ପ୍ରା. ଖପ୍ପଟ)—
Khaparali ଘର ଛାଉଣି କରିବାର ଖପରା ବା ମାଟିର ଟାଇଲ୍—
ଖପରେଲ୍, ଖପରାଲି Thin tubular tiles for thatching
ଖପଡ଼ା, ଖପରା, ଖପରୈଲ houses.
ଦେ. ବିଣ—ଖପରାରେ ଛାଉଣି ହୋଇଥିବା (ଘର)—
(house) Thatched with tiles.

ଖପରା—ଦେ. ବି. (ସଂ ଖର୍ପର)—
Khaparā ୧ । ଭଙ୍ଗା ହାଣ୍ଡି ମାଠିଆ ଆଦି ଯୋଡ଼ା ମାଟିଘରର
ଖାପରା, ଖାବରା କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶ—
ଠିକରା,ଠିକରୀ 1. A potsherd.

ଖପରା ତୁଲେ ମିଶି ପାଇଁ ଣ ବର୍ଷିଲା ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କ ହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ଘର ଛାଉଣି କରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ମାଟିର ଯୋଡ଼ା ଟାଇଲ୍; ଖପରଲି—
2. A thin tile used in thatching houses.
୩ । କଟାହାକାର ହାଣ୍ଡିର ଅଂଶ—
3. Part of an earthenware in the shape of of a frying pan.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଅକ୍ଷରାଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ବିପରୀତ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ ଖୋଜିବେ; 'ଲୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଲୁଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଢ଼ୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ

ପ୍ରାଦେ. (ସଂ ହିଭୁମ) ବି—୧ । ମୁଡ଼ି ଭଜାଭଜି ହାଣ୍ଡି—
1. An earthen pot used for frying rice.
୨ । ଖପରଲି (ଦେଖ)
2. Khaparali (See)

ଖପରାଖାଇ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଗାଳ)—
Khaparākhāī ୧ । ଘପରାଖିଆର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—.
1. Feminine of Khaparākhiā.
୨ । ଚଣ୍ଡୀଙ୍କ ପର ଅତିଶୟ ଉଗ୍ରପ୍ରକୃତିକା; ଚଣ୍ଡୀ ଠାକୁରାଣୀ ଯେପରି ଖପରା (ମନୁଷ୍ୟ ମୁଣ୍ଡର ଖପୁର) ରେ ରକ୍ତପାନ କରନ୍ତି ସେହିପରି ପାନାହାର କରୁଥିବା ଓ ତଦ୍ସ୍ୱଭାବ-ସମ୍ପନ୍ନା (ସ୍ତ୍ରୀ)—2. A virago.

ଖପରାଖିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ଗାଳ)—
Khaparākhiā ଅତି ଗରିବ (ଲୋକ); ଖାଦ୍ୟପାତ୍ର ନ ଥିବାରୁ
(ଖପରାଖାଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯେ ଖପରା ଖଣ୍ଡକରେ ଭାତ ଖାଏ—
Very poor (man); having not even a piece of broken earthenware to be used as a plate.

ଖପରାଖେଳ—ଦେ. ବି—ଖପରାଡିଆଁ ୧ (ଦେଖ)
Khaparākhela Khaparādiāñ 1 (See)

ଖପରା ଖେଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପାଣିରେ ଚଟକା କରି ଖପରା ଫୋପାଡ଼ି
Khaparā khelibā ଖେଳିବା (ଯେପରି ଖପରା ଖଣ୍ଡମାନ ପାଣି
ଛିନିମିନିଖେଳାକରା ଉପରେ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଖଣ୍ଡଦୂର ଚାଲିଯିବ) -
To play at ducks and drakes on the surface of water by throwing flat small pieces of potsherd so that they go on skipping over the surface for some distance.

ଖପରାଛାଆଣି—ଦେ. ବିଣ—ଖପରଛାଉଣି (ଦେଖ)
Khaparāchhāāni Khaparachhāuṇi (See)

ଖପରାଛାଉଣି—ଦେ. ବିଣ—ଖପରଛାଉଣି (ଦେଖ)
Khaparāchhāuṇi Khaparachhāuṇi (See)

ଖପରାଡିଆଁ—ଦେ. ବି—୧ । ଖପରା ଖେଳିବା ଖେଳ; (ପାଣି ଉପରେ
Khaparādiāñ ଖପରାକୁ ଏପରି ଭାବରେ ଫୋପାଡ଼ିବାକୁ
ଛିନିମିନିଖେଳା ହୁଏ ଯେପରି ବି ଖପରା ଖଣ୍ଡିକ ଖଣ୍ଡଦୂର
ବାଟ ଚଟକା ହୋଇ ଡେଇଁ ଡେଇଁକା ପାଣି
ଉପରେ ଚାଲି ଯାଏ)—
1. Playing at ducks and drakes on the surface of water.
୨ । ପୁଂ. (ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି)—ଅତିଶୟ ନିଷ୍ଠାପର ବ୍ୟକ୍ତି; (ଯେଉଁ
(ଖପରାଡେଇଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଲୋକ ବାଟରେ ପଡ଼ିଥିବା ଅଇଁଠା ହାଣ୍ଡିରଖପରା
କାଳେ ମାଡ଼ି ପକାଇବ, ଏଥିଲାଗି ଚାଲିଲା ବେଳେ
ତଳକୁ ଚାହିଁ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ବାଟ ଚାଲୁଥାଏ)—
2. Over-rigid in observing rules of outward purity.

ଖପରାରୁଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ଲରିଆ ଭାଷା)—
Khaparāruṭi ପୋଡ଼ପିଠା (ଦେଖ)
Porḍapiṭhā (See)

ଖପରାଲୁକାଣି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଖେଳରେ ଜଣେ ଖେଳାଳି ବାଲିରେ
Khaparālukāṇi ଖଣ୍ଡେ ଖପରା ଲୁଚାଏ ଓ ଅନ୍ୟ ଖେଳାଳି-
ମାନେ ତାକୁ ଖୋଜି ବାହାର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି-
A game in which a bit of potsherd is kept concealed inside a heap of sand by one player and searched for by others.

ଖପରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସାନ ଖପରା—
Khapari Small bits of potsherds.

ଖପରେଲି—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଖପରଲି (ଦେଖ)
Khapareli Khaparali (See)

ଖପର୍ଲି—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଖପରଲି (ଦେଖ)
Khaparli Khaparali (See)

ଖପା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖଫା=ଅପ୍ରସନ୍ନ, ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ; ଭୁଲ. ସଂ ଖଣ୍ଡ=
Khapā କ୍ରୋଧ—Anger
ଖାପ୍ପା
ଖଫା
ବିଣ—କ୍ରୋଧଯୁକ୍ତ; ବିରକ୍ତ—Angry; enraged.
ବାବୁମାନେ ଏ କଥା ଶୁଣିଲେ ଖପା ହୋଇଯିବେ—
ଫକୀରମୋହନ- ଛମାଣଆଠଗୁଣ ।

ଖପିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. କ୍ଷିପ୍ ଧାତୁ)—୧ । ରାଗ ହେବା; ରାଗାନ୍ୱିତ
Khapibā ହେବା—1. To be angry; to be enraged.
ଖେପା
ଖପନା
ଛିପେଯାଓଯା; ଖପା ୨ । ବହୁ ବସ୍ତୁରେ ମିଶି ଲୁଚିଯିବା; ବାହାର ନ ହେବା--
ଛିପନା 2. To commingle so as not to be distinguished or marked.
(ଯଥା—ଏତେ ବାଉଁଶ ଯୋଗାଡ଼ କରିଥିଲି, ମାତ୍ର ଦୁଇ ବଖରା ଘରରେ ସବୁତକ ଲୁଆଡ଼େ ଖପିଗଲା ।)
୩ । ଲୁଚିବା; ଛପିଯିବା—3. To be concealed or hidden.
୪ । ଖାପ ଖାଇବା—4. To fit in; to tally with.
(ଯଥା—ଏ ଅଣକାଳି ଖଣ୍ଡ ଖପିକରି ଥିବାରୁ ଶଗଡ଼ ଖଣ୍ଡି ଅନେକ ଦିନ ଯାଏ ଭଲ ଚାଲୁଥିଲା ।)
ଖପନା ୫ । ବ୍ୟୟିତ ହେବା—5. To be spent.
(ଯଥା—ଆମ ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କ କୋଠା କାମରେ ଟଙ୍କା ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଖପିଗଲା ।)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍ୟ	ଉଥ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	●	ନ୍ଦ

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧. ଝାଉଁଳି ପଡ଼ିବା—

1. To wither (said of plants and trees).

୨ । (ଧାନର ପାଚିବା ସମୟ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହେବା; ଝଳିଯିବା; ଗଡ଼ିଯିବା—

2. To exceed the time of harvest (said of crops).

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା-ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଯିବାକ୍ରିୟାଯୁକ୍ତ ହୁଏ; ଖପିଯିବା ।]

ଖପୁର—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ. ଖ ବା ଆକାଶରେ ନିର୍ମିତ ପୁର)—

Khapura ୧ । ଶୂନ୍ୟରେ ନିର୍ମିତ ପୁରାଣୋକ୍ତ ନଗର (ଯଥା—କାଳକେୟମାନଙ୍କର ଗୃହ, ହିରଣ୍ୟକଶିପୁଙ୍କର ଆବାସ ।)—

1. A mythological city built in the sky.

୨ । ମୃଗତୃଷ୍ଣା; ସମୟେ ସମୟେ ଆକାଶରେ ଦେଖାଯିବା ନଗର—

2. Fata Morgana. (M. W.)

୩ । କଳସ—3. Water jar. (M. W.)

୪ । ପେଟଫମ୍ପାରୋଗ—

4. Tympany; wind-dropsy. (M. W.)

୫ । ଗୁଆଗଛ—5. The betel-nut tree. (M. W.)

୬ । ଏକପ୍ରକାର ମୁଥା—

6. Cyperus Pertemis. (M. W.)

୭ । ବ୍ୟାଳ; ନଖୀନାମକ ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ—

7. A kind of medicinal perfume (M.W.)

ଖପୁରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖର୍ପରୀ)—

Khapuri ୧ । ମନୁଷ୍ୟମୁଣ୍ଡର ଖୋଲପା; ନର-କପାଳ; କପାଳୀ—

ଖୁଲୀ; ଖପ୍‌ରା 1. Human skull.

ଖୋପଡ଼ୀ

୨ । (ହାଣ୍ଡିଥଦର) ତଳଅଂଶ; ତଳ—

2. The bottom part (of an earthen pot).

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ପାଗୁଆଳି ହାଣ୍ଡି (ଦେଖ)

Pāguāli hāṇḍi (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—୧ । ତେଲଭାଣ୍ଡି; ପଲମ; କଟାହାକାର ମୃତ୍‌ପାତ୍ର—

1. Earthen lid for a pot used as frying pan.

୨ । ମାଟିର ବଡ଼ ମେଲାମୁହାଁ ହାଣ୍ଡି ବା ଜଳପାତ୍ର—

2. A big earthen pot having a wide mouth.

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର, ମେଦିନୀପୁର; ଭୁଲ. ବ ଖାପରୀ) ବି.—ଯେଉଁ ହାଣ୍ଡିରେ ଭୁଣ୍ଡୁଡ଼ା ଛଥର କରାଯାଏ ବା ମୁଡ଼ି ଭଜାଯାଏ—Earthen pot in which fried paddy is seasoned with molasses or rice is fried.

ଖପୁରୁଲି—ଦେ. ବ ଓ ବିଣ—ଖପରଲି (ଦେଖ)

Khapuruli Khaparali (See)

ଖପୁରେଲି—ଦେ ବ ଓ ବିଣ.—ଖପରଲି (ଦେଖ)

Khapureli Khaparali (See)

ଖପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ. କର୍ମଧା; ଖ+ପୁଷ୍ପ; ଭୁଲ. ଶଶଶୃଙ୍ଗ)—

Khapushpa ୧ । ଆକାଶକୁସୁମ; ଅସ୍ତିତ୍ୱହୀନ ବା ଅବାସ୍ତବ ପଦାର୍ଥ—

1. An imaginary thing (like a flower of the sky).

୨ । କାଳ୍ପନିକ ବା ଅସମ୍ଭବ ବସ୍ତୁ—

2. Absurdity; an impossibility; chimera.

ଖପୂର—ସଂ. ବି (ଖ=ଇନ୍ଦ୍ରିୟ; ଆକାଶ + ପୂ ଧାତୁ=ପୁଷ୍ଟି କରିବା + ଅ)—

Khapūra ୧ । ଗୁବାକ; ଗୁଆ—1. Betel nut.

୨ । ମାଟିର ଘଟ; କଳସ; ମାଠିଆ—

2. Earthen jar.

୩ । ପେଟଫମ୍ପା— 3. Flatulence.

ସଂ. ବିଣ—ଅଳସ—Idle.

ଖପ୍ତି—ଦେ. ବିଣ—ଖପତି (ଦେଖ)

Khapti Khapati (See)

ଖପ୍ତିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଖପତି (ଦେଖ)

Khaptiā Khapati (See)

ଖପ୍ପା—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଖପା (ଦେଖ)

Khappā Khapā (See)

ଖପ୍ପିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଖପିବା (ଦେଖ)

Khappibā Khapibā (See)

ଖପ୍ରଲି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଖପରଲି (ଦେଖ)

Khaprali Khaparali (See)

ଖପ୍ରୁଲି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଖପରଲି (ଦେଖ)

Khapruli Khaparali (See)

ଖପ୍ରେଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଖର୍ପର)—ଘର ଛାଆଣି ପାଇଁ ମାଟିରେ ଛଥର ହୋଇ ଥିବା ପତଳା ଟାଇଲ—Thin burnt tubular tiles used in thatching houses.

ଖପ୍ରେଲି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ.—ଖପରଲି (ଦେଖ)

Khapreli Khaparali (See)

ଖବ୍ ଧାତୁ—ସଂ.—୧ । ଧନ ବା ସମୃଦ୍ଧି ଜନ୍ମାଇବା—

Khab (root) 1. To produce wealth or prosperity.

୨ । ଶୁଦ୍ଧ କରିବା; ପରିଷ୍କାର କରିବା—

2. To purify.

ଖବର—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଖବର୍)—୧ । ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ; ଯତ୍ନ—

Khabara 1. Care; supervision.

ଖବର ୨ । ବାର୍ତ୍ତା; ସଂବାଦ; ସନ୍ଦେଶ; ସମାଚାର; ବୃତ୍ତାନ୍ତ—

ଖବର 2. News; information; intelligence.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗଣା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବତ୍ ଦେଖିବେ ।

୩ । ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ପ୍ରେରିତ ମୃତ୍ୟୁ ସମ୍ବାଦ—
3. Death-news sent to relations.

୪ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରରୁ ପ୍ରେରିତ ବାର୍ତ୍ତା—
4. News sent from abroad.

୫ । ଶଙ୍ଖୋଳା; ତତ୍ତ୍ୱାନୁସନ୍ଧାନ; ତଥ୍ୟ ବୁଝିବା—
5. Enquiry.

ବୈଦେ. ବିଣ.—ଜ୍ଞାତ—Known.

(ଯଥା—ତାକୁ ଏ କଥା ଖବର ନାହିଁ ।)

ଖବରଅନ୍ତର—ଦେ. ବି.—(ଅନର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସହଚର)—
Khabaraantara ୧ । ଖବର (ଦେଖ)
1. Khabara (See)
୨ । ନାନାବିଧ ସମ୍ବାଦ—2. Various informations.

ଖବର ଆଣିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଠାରୁ ବା ଦୂରଦେଶରୁ
Khabara ānibā ସମ୍ବାଦ ଆଣିବା—To bring news from a distant place or person.

ଖବର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅନ୍ୟର ପ୍ରେରିତ ସମ୍ବାଦକୁ ପ୍ରକାଶ
Khabara karibā କରିବା—
ଖବରକରା 1. To publish or convey news.
ଖବରକରନା ୨ । (ଭଣ୍ଡାର) ଏକ ଗ୍ରାମର ମୃତ୍ୟୁସମ୍ବାଦ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାମର ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ନିକଟ ପହଞ୍ଚାଇବା—2. (a barber) To convey a death-news to the relations staying at a distant place.

ଖବରକାଗଜ—ଦେ. ବି.—ସମ୍ବାଦପତ୍ର—
Khabarakāgaja News-paper.

ଖବରଖାଇ—ଗ୍ରା. ଅ.—ଖବରଦାର (ଦେଖ)
Khabarakhāi Khabaradāri (See)

ଖବରଗୀର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—୧ । ସମ୍ବାଦଦାତା—
Khabargir 1. Supplier of news; informant;
ଖବରଗୀର correspondent.
ଖବରଗୀର ୨ । ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ—2. Superintendent.
୩ । ଗୋଇନ୍ଦା; ଗୁପ୍ତଚର—3. Informer; spy.

ଖବରଗୀରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—୧ । ସମ୍ବାଦଦାତାର କର୍ମ—
Khabaragiri 1. The act of supplying news.
ଖବରଗୀରୀ ୨ । ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରଣ—
ଖବରଗୀରି 2. Supervision.
୩ । ଗୋଇନ୍ଦାଗିରି—3. The state of being an informer.
୪ । ସହାନୁଭୂତି ଓ ସହାୟତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Sympathy and help.

ଖବରଦାର୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଖବରଦାର)—ସାବଧାନ; ସତର୍କ—
Khabaradār Careful; cautious; watchful.
ଖବରଦାର
ଖବରଦାର

ବୈଦେ. ଅ.—୧ । ସାବଧାନ ହୁଅ—
1. Be careful ! Take care !

ଗାଁ ଲୋକେ ହୁସିଆର, ଘର୍‌ବାଲେ ଖବରଦାର୍ !
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । (ନିଷେଧାର୍ଥକ) ହୁସିଆର୍ !—
2. Take care ! Beware !.

ଖବରଦାର୍ ! ତମାକୁ କେହି ହୁରକଲା କହୁବ ନାହିଁ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଖବରଦାରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.—ଖବରଦାରୀ)—୧ । ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ;
Khabaradāri ଦେଖାଶୁଣା କରିବା—
ଖବରଦାରୀ 1. Superintendence; supervision.
ଖବରଦାରୀ

(ଯଥା—ଘରେ ବୁଢ଼ାର ଖବରଦାରି କରିବାକୁ କେହି ନାହିଁ ।)

୨ । ଜଗାରଖା; ଯତ୍ନ—2. Care.
୩ । ହୁସିଆରି—3. Carefulness.

ଦେ. ଅ—(ସବାରି ବେହେରାଙ୍କ ଡାକବିଶେଷ)—ସାବଧାନ ହୋଇ ଗତି କର—(A vociferation of Palki-bearers) Proceed with caution ! take care ! beware of the road !

[ଦ୍ର—ଯଦି ବେହେରାଙ୍କୁ ବାଟରେ ପଡ଼ିଥିବା କଣ୍ଟାଆଦି ବିଷୟରେ ସାବଧାନ କରିଦେବା ପାଇଁ ଆଗ ବେହେରାମାନେ ଏ ଡାକ ମାରନ୍ତି ।]

ଖବର ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ସମ୍ବାଦ ପଠାଇବା—
Khabara deba To send news to another place.
ଖବରଦେଓୟା
ଖବରଦେନା

ଖବର ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସମ୍ବାଦ ବୁଝିବା—
Khabara neba 1. To ascertain news.
ଖବରଦେଓୟା ୨ । ତଥ୍ୟ ବୁଝିବା; ତଦନ୍ତ କରିବା—
ଖବରଲେନା 2. To enquire.
୩ । ଯତ୍ନନେବା—3. To take care of.
୪ । (ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ କରି ଗାଳି ମନ୍ଦ କରିବା—4. To abuse by mentioning the name of some person.

[ଯଥା—ତୋର ମୋର ତ କଳି ଲାଗିଲା, ତୁ କିଆଁ ମୋ ସାଉ-ପୁରୁଷଙ୍କ ଖବର ନେଲୁ ?]

ଖବର ପଠାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖବର ଦେବା—
Khabara pathāibā To send news or word.
ଖବରପାଠାନ
ଖବରଭେଜନା

ଖବର ବୁଝିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖବର ନେବା (ଦେଖ)—
Khabara bujhibā Khabara neba (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ଥ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ତ

ଖବର ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନର ବା ବ୍ୟକ୍ତିର ସମ୍ବାଦ
Khabara rakhibā ଜାଣିବା—1. To keep one's self
ଖବରରାଖା informed of news of others.

ଖବରରଖନା ୨ । ଆବଶ୍ୟକ ହେବା; ଲୋଡ଼ା ହେବା—
2. To be required; to be necessary.
(ଯଥା—ପୁଅ ବିଭାଘର ପାଇଁ ମୋତେ ହଜାରଟଙ୍କା ଯୋଗାଡ଼ କରିବା ଖବର ରଖେ ।)

ଖବରାଖବର—ଦେ. ବି (ଆ. ଖବର୍)—୧ । ନାନାପ୍ରକାର ସମ୍ବାଦ—
Khabarākhabar 1. Various news.
ଖବରାଖବର ୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନ ବିଷୟରେ ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ନାନାବିଧ ତଥ୍ୟ (ମାଳକଣ୍ଠ ଦାଶଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଶବ୍ଦ)—
2. Statistics of a locality.
୩ । ଭଲ ଖବର ଓ ମନ୍ଦ ଖବର—
3. Good and bad news.
୪ । ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ; ଯତ୍ନ—4. Supervision; care.

ଖବଲ୍‌ଖାବଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ—
Khabalkhābal Unclear sound.

ଖବାଡ଼ବା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅସୁନ୍ଦର ବା ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ (କାର୍ଯ୍ୟ
Khabāḍabā କରିବା)—(to do a work) Clumsily or incompletely.
ଦେ. ଅ—ଆବାଖାବା (ଦେଖ)—
Ābākhābā (See)
ଦେ. ବିଣ—ଅସୁନ୍ଦରରୂପେ କରା ଯାଇଥିବା—
Done clumsily.

ଖବାରି—ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଖ ଜାତ ବାରି)—୧ । ବର୍ଷାପାଣି—
Khabāri 1. Rain-water.
୨ । କାକର—2. Dew.
୩ । ବାଷ୍ପ—3. Vapour. (M. W)

ଖବାଷ୍ପ—ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ. କର୍ମଧା; ଖ+ବାଷ୍ପ)—୧ । କୁହୁଡ଼ି—
Khabāshpa 1. Frost; fog.
୨ । କାକର—2. Dew.

ଖବିରା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଆଘାତ ଆଦି ଯୋଗୁଁ ଯାହାର ଗୋଡ଼ ଶ୍ଳେଷ୍ଟା
Khabirā ହୋଇଯାଏ—1. Lamed.
ନେଙ୍ଗଡ଼ା (ଯଥା—ଆମ ବଛଆ କୁକୁରର ଗୋଡ଼ ଗାଡ଼ିରେ ମୋଡ଼ି
ଲଂଗଡ଼ା ହୋଇ ଯିବାରୁ ସେ ଖବିରା ହୋଇଗଲା ।)
୨ । ଶ୍ଳେଷ୍ଟା—2. Lame; limping.
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଖଣ୍ଡିଆ ଶବ୍ଦ ପରେ ସହଚରରୂପେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଖବିସ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ. ଖବୀସ୍=ପଠାଣଭୂତ)—
Khabisa ୧ । ଦୁଷ୍ଟ; ଖେଚଡ଼ା; ଖଳ—
ଖବୀସ 1. Very wicked; wanton
ଖବୀସ ୨ । ଈର୍ଷାପର—2. Malicious.
୩ । ମନ୍ଦଚରିତ୍ର—3. Libidinous.
ବୈଦେ. ବି—ଦୁଷ୍ଟବ୍ୟକ୍ତି—A wicked person.

ଖବିସା—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ. ଖବୀସ୍)—ଖବିସ (ଦେଖ)
Khabisā Khabisa (See)

ଖବିସାପଣ—ଦେ. ବି—ଖଚଡ଼ାଙ୍ଗି; ଦୁଷ୍ଟାମି—
Khabisāpaṇa Wickedness. wantonness.
ଖବାସତ; ଖବୀସୀ

ଖବେର୍—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଆ. ଖବର୍)—
Khaber ଖବର (ଦେଖ)
Khabara (See)

ଖଭ୍ରାନ୍ତି—ସଂ. ବି. (ଖ+ଭ୍ରମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ତି)—ଚଲପକ୍ଷୀ—
Khabhrānti A kind of falcon. (M. W.)

ଖମ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ସ୍ତମ୍ଭ)—ସ୍ତମ୍ଭ; ଖମ—
Kham Pillar; post.

ଖମ—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ସ୍ତମ୍ଭ; ଭୁଲ—ପ୍ରା. ଖଂଭ)—ଖମ; ସ୍ତମ୍ଭ—
Khama Pillar; post.
ଖାମ; ଖମ୍ବା ଅଲେଖ ପ୍ରତ୍ନ ଏ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରେ ମେରୁ ଖମ—ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନରୂପଶୀତା ।
ଖମ୍ଭା

ଖମଆଳୁ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଖମ୍ବଆଳୁ (ଦେଖ)
Khamaālu Khambaālu (See)

ଖମଣ—ଦେ. ବି—୧ । ପର୍ବତମୂଳସ୍ଥ ନୀଚ ଭୂମି—
Khamaṇa 1. Declivity or lowland at the foot of
ଖାନା a mountain.
ଗଢ଼ା ୨ । ପାର୍ବତ୍ୟ ନାଳ—
2. A water channel in the hills.
୩ । ଗହ୍ୱଡ଼ା; ଖାତ; ଖାଲ—3. Pit; hole.
୪ । ରେଲ ସଡ଼କରେ କରାଯିବା କାଜ—
4. Causeway in the rail-road.

ଖମଣା—ଦେ. ବିଣ—ଖମଣଯୁକ୍ତ; ଖାଲୁଆ—
Khamaṇā Low; full of pits or holes.

ଖମଣି—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଖ+ମଣି)—
Khamaṇi ୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun.
୨ । ଚନ୍ଦ୍ର—2. The moon.

ଖମଣିମଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଖମଣି+ମଣ୍ଡଳ)—ସୂର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡଳ—
Khamaṇimaṇḍala The sun's disc.

ଖମଣିମଣ୍ଡଳରୁ ତୁ ଜର ବଢ଼ାଇଲୁ ରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଷ୍ଠତତ୍ତ୍ୱ. ଖ-ଗୀତ ।

ଖମଧ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଖ+ମଧ)—
Khamadhya ଖମଧ୍ୟବିନ୍ଦୁ (ଦେଖ)
Khamadhyabindu (See)

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଶ୍ୟ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ ।

ଖମଧ୍ୟବିନ୍ଦୁ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଖ + ମଧ୍ୟ + ବିନ୍ଦୁ)—
Khamadhybindu — ମନୁଷ୍ୟର ମସ୍ତକୋପରି କଳ୍ପିତ ନଭୋବିନ୍ଦୁ; ମନୁଷ୍ୟ ଠିଆ ହେବା ସ୍ଥାନର ଠିକ୍ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଥିବା ଆକାଶର ବିନ୍ଦୁ—Zenith.

ଖମା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଖନ୍ ଧାତୁ)—
Khamā — ୧ । ଖାଲ; ଲମ୍ବ ଗାତ; ଖଣ୍ଡା; ପହଣି—
ଖାନା . ଗଡ଼ା — 1. A long pit; a hole in the earth.
୨ । ଗାଡ଼ିଆଦି ଚାଲିବା ଯୋଗୁଁ ସଡ଼କରେ ହୋଇଥିବା ଖାଲ—
2. Ruts or grooves on the road due to excessive constant passing of vehicles on it; broken places on a road.

ଖମାଚ—ଦେ. ବି—ଖମ୍ବାଜ (ଦେଖ)
Khamācha — Khambāja (See)

ଖମାର—ଦେ. ବି (ଭୁଲ. ସଂ. ଖଳ=ଖଳା)—
Khamāra — ୧ । ଧାନ୍ୟାଦି ସଞ୍ଚୟ କରିବା ସ୍ଥାନ—
ଖାମାର, ଗୋଳା, କାମତ, ଖତୀ — 1. Granary.
୨ । ଗୃହଘର—2. Barn.
୩ । ଗୃହ ଧାନ ଓ ଫସଲ ଆଦି ରଖିବା ସ୍ଥାନ—
3. A place for storing agricultural produce.
୪ । ଖମାରଗୃହ (ଦେଖ)
4. Khamārachāsha (See)

ଖମାରଘର—ଦେ. ବି—ଖମାର ୧-୩ (ଦେଖ)
Khamāraghara — Khamāra 1-3 (See)

ଖମାରଗୃହ—ଦେ. ବି—ଜମିଦାରଙ୍କ ନିଜର ଗୃହରେ ଥିବା ଜମି;
Khamārachāsha — ଜମିଦାରଙ୍କ ନିଜଜୋତ ଜମି—
ଖାସଖାମାର, ଖୁଦ୍‌କାସ୍ତା — Nijjote or land cultivated by the Zamindar; Zamindar's private lands.

ଖମାରି—ଦେ. ବି—୧ । ଜମିଦାରଙ୍କ ଖମାରର ଭାର ଯେଉଁ ଚାକର ଉପରେ ଥାଏ; ଖମାରୋଇ—
1. The servant in charge of the granary.
୨ । ଯେଉଁ ଚାକର ଜମିଦାର ଓ ମହାଜନଙ୍କ ଗୃହ ଓ ମହାଜନି ବାବଦ୍ ଧାନ ଦେବାନେବା ଆଦି କରେ—
2. The servant in charge of cultivation and paddy investment.

ଖମାରିଆ—ଦେ. ବି—ଖମାରି (ଦେଖ)
Khamāriā — Khamāri (See)

ଖମାରେଇ—ଦେ. ବି—ଖମାରି (ଦେଖ)
Khamārei — Khamāri (See)

ଖମାରୋଇ—ଦେ. ବି—ଖମାରି (ଦେଖ)
Khamāroi — Khamāri (See)

ଖମିଆ—ଦେ. ବି—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଖମା—
Khamiā — A small hole.

ଖମିରା—ଦେଶଜ. ବିଣ (ଆ.)—
Khamirā — ଖମିରି (ଦେଖ)
Khambirā (See)

ଖମୀଲନ—ସଂ. ବି—୧ । ନିଦ୍ରାଳୁତା—
Khamīlana — 1. Sleepiness. (M. W.)
୨ । ଅବସାଦ; କ୍ଲାନ୍ତି—
2. Lassitude. (M. W.)

ଖମୂଳି—ସଂ. ବି (ଖ + ମୂଳ + ଇ)—
Khamūli — ଏକପ୍ରକାର ଦଳ; ବୋରଝାଞ୍ଜି—
(ଖମୂଳିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) — A kind of aquatic plant; Pistia Stratiotes. (M. W.)

ଖମ୍ବ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ତମ୍ଭ)—
Khamba — ୧ । ଖୁଣ୍ଟ—1. Post.
ଖାମ, ଖାମ୍ବା — ୨ । ସ୍ତମ୍ଭ—2. Pillar.
ହେଲେ କ ସ୍ତ ସ୍ତ ଘର ସ୍ତମ୍ଭ ଖମ୍ବ ବାଡ଼— କୃଷ୍ଣଙ୍କ ହ, ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଖମ୍ବଆଡ଼ୁଆ ବୁଝାମଣା—ଦେ. ବି.—ଓଲଟା ବିଚାର; ଅବିଚାର; ଅବୁଝାମଣା—
Khambaārduā bujhāmaṇā — Injustice.

ଖମ୍ବଆଡ଼ୁ ବୁଝାମଣା—ଦେ. ବି—ଖମ୍ବଆଡ଼ୁଆ ବୁଝାମଣା (ଦେଖ)
Khambaārdu bujhāmaṇā — Khambaārduā bujhāmaṇā (See)

ଖମ୍ବଆଡ଼ୁ ବୁଝାମଣା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅବିଚାର କରିବା—
Khambaārdu bujhāmaṇā karibā — To do injustice.

ଖମ୍ବଆଡ଼ୁ ବୁଝିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅବିଚାର କରିବା—
Khambaārdu bujhibā — To do injustice.

ଖମ୍ବଆଳୁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ତମ୍ଭାଳୁ)—ଲମ୍ବଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଆଳୁବିଶେଷ—
Khambaālu — The long yam; Dioscorea Alata
ଖାମ୍‌ଆଳୁ [ଦ୍ର—ଏହା ମାଟିର ତଳେ ଲତାର ମୂଳରେ ଜନ୍ମେ ।]

ଖମ୍ବଆଳୁଆ ବୁଝାମଣା—ଦେ. ବି—ଖମ୍ବଆଡ଼ୁଆବୁଝାମଣା (ଦେଖ)—
Khambaāluā bujhāmaṇā — Khambaārduā bujhāmaṇā (See)

ଖମ୍ବଆଳୁ ବୁଝାମଣା—ଦେ. ବି—ଖମ୍ବଆଡ଼ୁଆବୁଝାମଣା (ଦେଖ)—
Khambaālu bujhāmaṇā — Khambaārduā bujhāmaṇā (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

ଖମ୍ବ ଖୁନ୍ଦିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗାତରେ ସ୍ତମ୍ଭ ବସାଇ ତା ମୂଳରେ ମାଟି ଦେଇ ତାକୁ ଶକ୍ତ କରିବା—
Khamba khundibā
1. To strengthen the foot of a pillar after it is put in a pit, by filling the interstices with earth.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କଠିନ ଶ୍ରମସାଧ୍ୟ କର୍ମ କରିବା—
2. To perform a difficult task.

ଖମ୍ବ ଖୋଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ତମ୍ଭ ପୋତିବା ନିମନ୍ତେ ଗାତ ଖୋଳିବା—
Khamba kholibā To dig a pit for putting a pillar in it.

ଖମ୍ବଦିଆ—ଦେ. ବି—ନୂତନ ଗୃହ ନିମନ୍ତେ ସ୍ତମ୍ଭାରୋପଣ; ନୂଆ ଘର ତୋଳିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଶୁଭ ଦେବା—Setting of the 1st pillar for a new house.
Khambadiā

ଖମ୍ବ ଦେବା—ଦେ. ବି—ନୂତନ ଗୃହ ନିମନ୍ତେ ସ୍ତମ୍ଭାରୋପଣ କରିବା ବା ପ୍ରଥମ ଖମ୍ବ ପକାଇବା—To set the 1st pillar for a new house.
Khamba debā

ଖମ୍ବ ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖମ୍ବ ଦେବା (ଦେଖ)
Khamba pakāibā Khamba debā (See)

ଖମ୍ବ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ଖମ୍ବଦିଆ (ଦେଖ)
Khambapardibā Khambadiā (See)

ଖମ୍ବସିଝୁ—ଦେ. ବି—ନାଗଫେଣିଆ (ଦେଖ)
Khambasijhu Nāgaphenia (See)

ଖମ୍ବାଜ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ତମ୍ଭାବତୀ. ଗୁଜରାଟର ଅଞ୍ଚଳବିଶେଷ)—ରାଗ-ବିଶେଷ—A kind of metre.
Khambāja

ଖାମ୍ବାଜ [ଦ୍ର—ଏହାର ଗାଇବା କାଳ ରାତ୍ରିର ପ୍ରଥମ ଓ **ଖମ୍ବାଚ** ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରହର । ଏଥିରେ ଆରୋହଣ ଓ ଅବରୋହଣରେ ସାତଟି ସ୍ୱର ଲାଗେ । ମଧ୍ୟାନ୍ତରରେ ଆରୋହଣରେ ଛଅଟି ଓ ଅବ-ରୋହଣରେ ସାତଟି ଲାଗେ । ଆରୋହଣରେ 'ରେଖବ' ଲାଗେ ନାହିଁ । ଦୁଇଟି ନିଷାଦ ସ୍ୱର ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଆରୋହଣରେ ଶୁଦ୍ଧ ଓ ଅବରୋହଣରେ କୋମଳ ନିଷାଦବାଦୀ, ଗାନ୍ଧାର, ସ୍ୱବାଦି ଓ ଧୈବତ ସ୍ୱର ଲାଗେ; ଏହା ମାଲକୋଷ ରାଗର ଏକ ରାଗିଣୀ; ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ସଙ୍ଗୀତରେ ଏ ରାଗିଣୀମିଶ୍ରିତ ଖମ୍ବାଚକାନ୍ଡ଼ା ଓ ଖମ୍ବାଚ-ଟୋଡ଼ୀ ନାମରେ ଦୁଇଟି ସଙ୍କରରାଗିଣୀ ଅଛି । ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ସଙ୍ଗୀତଜ୍ଞ-ମାନଙ୍କ ମତରେ ଖମ୍ବାଚ ଷାଡ଼ବଜାତିର ରାଗିଣୀ ଓ ରାତ୍ରିର ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରହରର ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ବା ଘଡ଼ିରେ ଗେୟ—ହ. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଖମ୍ବାଳୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—କୃଷିଜାତ ଆଳୁବିଶେଷ—
Khambālu Dioscora Alata (Haines).

ଖମ୍ବିରା—ଦୈଦେ. ବିଣ. (ଆ. ଖମ୍ବୀର୍=ବାସି ହୋଇ ସଢ଼ିଥିବା ଅଟାର ପିଠା; ବାସି ପିଠା; ଏଥିରେ ପିଠା କଲେ ପିଠା ଫୁଲେ)—
Khambirā
ଖମୀରା
ଖମୀର ୧ । ବାସି ପିଠାରେ ଛଆର ହୋଇ ଫୁଲିଥିବା (ପିଠା ବା ରୁଟି)—
1. (cake) Made from fermented dough.
୨ । ପଣସ, ସପୁରି ଆଦିକୁ ସଢ଼ାଇ ତାହା ସୁବାସ ନିମନ୍ତେ ମିଶା ଯାଇଥିବା (ଗୁଡ଼ାଖୁ)—
2. (tobacco-mixture) Scented by the mixture of fermented fruits.
୩ । ଚିନିରସ ବା ସିରାରେ ପାଗ କରି ଯାଇଥିବା (ଫଳଆଦି)—
3. (preserved fruit) Seasoned with syrup.

ଖୟରଖାଁ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ)—ଖଏରଖାଁ (ଦେଖ)
Khayarkhāñ Khaerakhāñ (See)

ଖୟରା—ଦେ. ବିଣ—ଖଇରା (ଦେଖ)
Khayarā Khairā (See)

ଖୟରାତ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—
Khayarāta (etc) ଖଇରାତ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Khairāta etc (See)
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ 'ଦାନ' ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଦାନଖୟରାତ ।]

ଖୟରାତି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଖଇରାତି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Khayarāti (etc) Khairāti etc (See)

ଖୟରାତିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଖଇରାତିଆ (ଦେଖ)
Khayarātiā Khairātiā (See)

ଖୟାଲ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଖିଆଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Khayāl (etc) Khiāl etc (See)

ଖର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଖର=ଉଷ୍ମ)—ଉଷ୍ମତା)—
Khar Heat.
(କୁଡ଼ୁ—ବିପରୀତ) ୧ । ଉଷ୍ମ—1. Warm; hot.
୨ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ—2 Sharp.

ଖରଖଶ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. କର୍କଶ)—କର୍କଶ—
Kharkhaś Rough; uneven.

ଖରଖଶା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. କର୍କଶ)—ବନ୍ଧୁର; ଉଚ୍ଚନୀଚ—Rough; undulating.
Kharkhaśā

ଖରଜୁଡ଼୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଶରଦ ଗରମ—
Kharjurd 1. Cold and heat.
୨ । ମଥା ଶରଦ ଓ ପେଟ ଗରମ ହେଲେ ହେବା ରୋଗ; କୋଠା ଗରମ—
2. The condition in which the head suffers from cold and the belly from heat.
ବିଣ—ଗରମ ଓ ଥଣ୍ଡା—Hot and cold.

ଖରଜୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖରଜୁଡ଼୍ (ଦେଖ)
Kharjurdi Kharjurd (See)

ଖରପାଣି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖର୍ପାଣି (ଦେଖ)
Kharpāni Kharpāni (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗୀ' ଦେଖିବେ;'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ;'ଅଲବତ୍'ଦେଖିବେ ।

ଖର୍ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—(ଗଛରୁ ପତ୍ର) ଝଡ଼ିବା—
Kharbā To fall down. (said of leaves from a tree).

ଲଗ୍ ଲଗ୍ ରେ ସାରେଗାଏ
ଗଜୁର୍ ପତ୍ରର୍ ଖର୍ବା ଯାଏ—ଗୁର୍ଣ୍ଣ ଅଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର ।

ଖର୍ଲଖଟ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବିଛଣା ଆଦି ନ ପଡ଼ିଥିବା ଖାଲି-ଖଟ—A sofa without any bed; a bed less bedstead.
Kharlakhaṭ

ଖର୍ଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଦୁଆରର କିଳଣୀ—
Kharlā The bolt of a door.

ଖର୍ଲାଖଟ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଖର୍ଲଖଟ୍ (ଦେଖ)
Kharlā khaṭ Kharla khaṭ (See)

ଖର୍ଶା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ପନୀର; ଛେନା—
Kharśā Cheese.

ଖର—ସଂ. ବି. (ଖ=ମୁଖବିବର+ଅଚ୍ଛ. ଅର୍ଥରେ. ର; ଯାହାର ବଡ଼ ପାଟି ଅଛି)—୧ । ଗର୍ଦ୍ଦଭ; ଗଧ—1. Ass.
Khara

(ଖରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବକ; ବଗ—2. Heron.

୩ । ଅଶ୍ୱତର; ଖଚର—3. Mule.

୪ । କାକ; କୁଆ—4. Crow.

୫ । ରାବଣର ସାବତ ଭାଇ; ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—
5. Name of a demon; younger step-brother of Rāvaṇa.

[ଦ୍ର—ରାମ ଏହାକୁ ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟରେ ବିନାଶ କରିଥିଲେ ।]

୬ । ଅସୁର—6. Demon.

୭ । ବର୍ଷ ବା ଦେଶବିଶେଷ—
7. Name of a country.

୮ । ସୂର୍ଯ୍ୟାନୁଚର ବିଶେଷ—
8 An attendant of the sun.

୯ । ଶିବାନୁଚର ବିଶେଷ—
9. An attendant of Śiva.

୧୦ । ଘର୍ମ; ଝାଳ—10. Sweat.

୧୧ । ଉଷ୍ଣତା—11. Warmth.

୧୨ । କଣ୍ଟକୀ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—12. The prickly Night-shade.
Alhagi Maurorum. (M. W.)

୧୩ । ବାର୍ହସ୍ପତ୍ୟ ଯୁଗର (୬୦ ବର୍ଷର) ପଞ୍ଚବିଂଶ ବର୍ଷ—
13. The 25th year of the 60 years' cycle of the planet Jupiter. (M. W.)

୧୪ । ସୁଗନ୍ଧବିଶେଷ—14. Name of a perfume. (M.W.)

୧୫ । ମୂଳଦୁଆ; ଘରଛଆର ହେବା ପାଇଁ ମାଟି ପଡ଼ିଥିବା ଗର୍ତ୍ତ—15. A place arranged for building a house upon. (M.W.)

୧୬ । ହରିବଂଶୋକ୍ତ ଧେନୁକ ଅସୁର—
16. Name of demon Dhenuka.

୧୭ । ତୃଣ; ଘାସ (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—17. Grass.

ସଂ. ବିଶ.—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣସ୍ପର୍ଶ; ଟାଆଁଶା—1. Tough.

(ଖରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ଯଥା—ଖରଚ୍ଛେମା)

(ମୃଦୁ—ବିପରୀତ) ୨ । ଉଷ୍ଣ; ଭାଉଲା—2. Warm; hot.
(ଯଥା—ଖରାଂଶୁ ।)

୩ । ଉଗ୍ରସ୍ୱାଦ; ଝାଗ—3. Pungent.

୪ । ଅତିଉତ୍କଟ—4. Sharp; acute; severe.

(ଦ୍ରବ—ବିପରୀତ) ୫ । କଠିନ—5. Hard; solid.

୬ । ଦାଢ଼ୁଆ; ତୀକ୍ଷ୍ଣ—6. Sharp-edged; sharp.

ବିପାକ ଖରନଖର ଖର ରକ୍ତ ପ୍ରବ । ଭଟ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।'

୭ । ଆମ୍ଳିଲା—7. Acid; sour.

୮ । ଦ୍ରୁତ; କ୍ଷିପ୍ର—8. Brisk; swift.

ଗଲି ଖର ବୋଝ ବଡ଼, ଯାଉ ଜାଣିବ କିପା—ଭଗ ।
ଖଣ୍ଡ ତପସ୍ୟା ଫଳେ ଖେଦବାରଧି ଜଳେ ଖର ସ୍ରୋତରେ ବାହୁମାନ ଜୋ କୃପାମୟୀ ।
ଜୀଳମଣି. ଭକ୍ତିସାର ।

୯ । ନିଷ୍ଠୁର—9. Cruel.

୧୦ । କର୍କଶ; ଅଚିକ୍କଣ; ଗ୍ରଡ଼ୁ ଗ୍ରଡ଼ୁଆ—10. Rough.

୧୧ । ଘନ—11. Dense; thick.
(ଯଥା—ମେଘ)

୧୨ । ଅନିଷ୍ଟକର—12. Injurious.

୧୩ । ଅସ୍ଥିର—13. Restless.

୧୪ । ମର୍ମଭେଦୀ; ଯାତନାପ୍ରଦ—14. Cutting.
(ଯଥା—ବାକ୍ୟ)

ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ତିଅଣ ବା ଭଜା ଆଦି ଆତ୍ୟଧିକ ପକ୍ୱ ବା ଭଜା ହୋଇ ଥାଏ—1. Excessively cooked.

୨ । ବଘାରଲା ବେଳେ ହାଣ୍ଡି ମସଲା ବେଶି ପୋଡ଼ିଯିବା ଯୋଗୁଁ ବିସ୍ୱାଦୁ ହୋଇଥିବା (ତିଅଣ)—
2. (curry) Which has become bad owing to overfrying.

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଶୀଘ୍ର—Briskly; swiftly.

ଗଲିବ ଖର, ଖାଇବ ସହଳ, ପିନ୍ଧିବ ମହଳ,
ଦାଣ୍ଡ ଘର ଖଣ୍ଡି ଅଛୁଆଁ କର,
ତେବେ ଓଡ଼ିଶାରେ କରିବ ଘର—ଭଗ ।

ପ୍ରାଦେ.—୧ । (ଫଳିହଭୂମ) ବି.—ସ୍ରୋତ; ସୁଅ—
1. Stream.

୨ । (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଖଡ଼; ନଡ଼ା—2. Straw.

ଖରକଣା—ଦେ. ବି.—ଝାଉଁଣୀ; ଖଡ଼କାମୁଠା; ଝାଡ଼ୁ—
Kharakaṇā A broomstick.
ଝାଁଟା
ଝାଡ଼ୁ; ବଢ଼ନୀ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇଥ	ଉଥ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଙ	ନ୍

ଖରକର—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର+କର)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Kharakara 1. The sun.

ଖରକରକ ପ୍ରଭା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦେଖାଇ,
ଧୂଳି କରି ବଦାର ଜୀବନ ହର ଜେଇ । ଭଷ୍ଟ. କୋଣ୍ଡବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

୨ । (କର୍ମଧାରୟ) ତୀକ୍ଷ୍ଣ କିରଣ—2. Sharp rays.

ଖରକରଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଖରକର=ସୂର୍ଯ୍ୟ+ଜନ ଧାତୁ=ଜନ୍ମିବା
Kharakarajā +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଯମୁନାନଦୀ—
The river Jamna.

ବରଜରମଣୀ ମେଳରେ ଖରକରଜା ଉଟ୍ଟ,
ବନମାଳୀ ବନ ବହାର କଲ ପ୍ରୀତି-ଲମ୍ପଟ । କାଳମଣି. ଭକ୍ତିଧାର ।

ଖରକା—ଦେ. କ୍ରି—ଘରଆଦି ଝାଞ୍ଜୁଣୀଦ୍ୱାରା ଓଲାଇବା—
Kharakā Brushing or sweeping
ଝାଁଟା a house clean.
ଝାଡ଼ା ଦେ. ବିଣ—ଓଳିଆ ହୋଇଥିବା—
Well swept or cleansed.

ଖରକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖରକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Kharakāibā Causative form of kharakibā.

ଖରକାଛୁ—ଦେ. ବି—କୁଣ୍ଡିଆକାଛୁ; କଣ୍ଡୁରୋଗ—
Kharakāchhu Itches.

ଖରକାମୁଠା—ଦେ. ବି—ଖଡ଼ିକାମୁଠା; ଝାଡ଼ୁ—
Kharakāmuṭhā A broomstick.
ଝାଟା, ବାଟନୀ
ଝାଡ଼ୁ, ଖରହରା

ଖରକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝାଡ଼ୁ କରିବା—
Kharakibā To sweep or brush a
(ଖରକାଇବା—ଣିଜନ୍ତ) place clean.
ଝାଁଟିଦେଓୟା
ଝୁହାରନା, ଝାଡ଼ନା ଅଗଣା ଖରକ ପଦିସ
ଖରହରନା ଚନ୍ଦନ ଗୋଳି ଦ୍ୟନ୍ତ ଛେଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଖରକୁଟୀ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀତତ୍ପୁ; ଖର+କୁଟୀ)—୧ । ଗର୍ଦ୍ଦଭଶାଳା—
Kharakuṭī 1. A stable for asses.

୨ । ଭଣ୍ଡାରର ଦୋକାନ—
2. A barber's shop (M. W.)

ଖରକୋମଳ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧାରୟ; ଖର+କୋମଳ; ଖର ଅର୍ଥତ
Kharakomala କୋମଳ ମାସ)—ଜ୍ୟୈଷ୍ଠମାସ—
Month of Jyeshṭha.

ଖରଖଣ୍ଡୀ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଖର+ଖଣ୍ଡ ଧାତୁ)—ଖରନାମକ ରାକ୍ଷସକୁ
Kharakhaṇḍī ଯେ ମାରିଥିଲେ; ଖରହନ୍ତା (ରାମଚନ୍ଦ୍ର)—
(Rāmachandra) Who killed the demon Khara.

ବାରଶରରର ଖର ଶ୍ରେଷ୍ଠର ଖରକର ଭାର ଭାର—
ଭଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଖରଖର—ଦେ. ଅ—୧ । କ୍ରୋଧରେ ଜର୍ଜର—
Kharakhara 1. Raging; foaming with anger.

୨ । କ୍ଷିପ୍ର; ତରତର—2. Very swift; hasty.

୩ । ଶ୍ରୁତିଯୁକ୍ତ; ସତେଜ—3. Active.

ଦେ. ବି—୧ । କ୍ଷିପ୍ରତା; କ୍ଷିପ୍ରକାରିତା—1. Haste.

୨ । (କ୍ରୋଧଜନିତ) ମାନସିକ ଅସ୍ଥିରତା—
2. Excitement or irritation due to anger.

ଖରଖରିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ସାମାନ୍ୟ କାରଣରେ ଯେ ରାଗି
Kharakhariā ଯାଏ—1. Irritable; irascible.
(ଖରଖରି—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅସ୍ଥିର; ଚଞ୍ଚଳ—2. Restless.

୩ । କଳହୁଡ଼ା; କଳହପ୍ରିୟ—3. Quarrelsome.

୪ । ଚପଳସ୍ୱଭାବ—4. Fickle minded.

୫ । ଯେ କୌଣସି କଥା କିଛିକାଳ ମନରେ ରଖି ନ ପାରି
ପ୍ରକାଶ କରିଦିଏ—5 (a person) Who babbles out matters.

ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଖରଖରି (ଦେଖ)—
Kharakharī (See)

ଖରଖରି ଓଷା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବ୍ରତ ବା ଉପବାସ ବିଶେଷ—
Kharakhari oshā A religious fast.

[ଦ୍ର—ଚୈତ୍ରମାସର ପ୍ରତି ରବିବାର ଦିନ ଘରର ଅଇଆଡ଼ି ଝିଅମାନେ ଏ ଓଷା କରନ୍ତି । ଏ ଦିନମାନଙ୍କରେ ସେମାନେ ଅଁଳା, ହଳଦୀ ଲଗାଇ ପୋଖରୀରେ ଗାଧୋଇ ସାରି ବାଲି ଓ ଅଁଳାଗଛ ଆଣି ଦେବତା-ବିଗ୍ରହ ଗଢ଼ନ୍ତି । ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଏହି ଦେବତାଙ୍କଠାରେ ପିଠା, ଆମ୍ବ, ନଡ଼ିଆ ଆଦି ପୂଜା ହୁଏ ଏବଂ ତହିଁ ଆରଦିନ ଏ ଓଷା ଉଜୁଆଁ ହୁଏ ।]

ଖରଖରିଗୀତ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଖରଖରି ଓଷା କରିଥିବା
Kharakharigita ଝିଅମାନେ ବୋଲିବା ଗାନ—Songs sung by girls observing the Kharakhari vow.

ଖରଖରିକ ବରବରେଇ ବିଅ ବରଷିଲ ପାଣି,
ଜଳନାଳ ମାଡ଼ି ଅଜରଣି ଜଳାଇଲାଣି—
(ଗୋଟିଏ ଖରଖରି ଗୀତ)

ଖରଖରୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଖରଖରିଆର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Kharakharī Feminine of Kharakhariā.

ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଲତାବିଶେଷ—
A kind of creeper.

[ଦ୍ର—ଏହା ଭାଲ ଆଦି ଗଛରେ ମାଡ଼େ । ଏହାର ପତ୍ରର ପେଟ ପାଖ ଶିରାଶ କାଗଜ ପରି ଆଂଶୁଆଂଶୁଆ । ଏ ପତ୍ରରେ ବାଡ଼ି ଆଦି ପାଲିସ୍ କରାଯାଏ ।]

ଖରଗୃହ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଖର+ଗୃହ)—
Kharagṛuha ୧ । ଗଧଶାଳା—
1. A stable for asses

୨ । ତମ୍ବୁ; ରାଉଟ—2. Tent (M. W.)

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଝ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଝ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଜୁନ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଜ୍ଜ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବର୍ତ୍ତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବର୍ତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଖରଗେହ—ସଂ. ବି—ଖରଗୃହ (ଦେଖ)
Kharageha Kharagruha (See)

ଖରଗୋସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖର୍=ଗଧ+ଗୋଶ୍=କାନ; ଯାହା କାନ ଗଧକାନ ପରି ଲମ୍ବ)—
Kharagos
ଖରଗୋଶ ଖାନ ଠେଙ୍ଗୁଆ; ଶଶକ—
खरगोश Hare; rabbit.

ଖରଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. କର)—
Kharaṅgā ତାଳଗଛର ବାହୁଙ୍ଗା—
The bough of a palm tree.

ଖରଚ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖର୍ଚ୍ଚ; ଆ. ଖର୍ଚ୍ଚ)—
Kharacha ୧ । ବ୍ୟୟ—
ଖରଚ 1. Expenses; expenditure.
खरचे ୨ । ବ୍ୟୟିତ ଧନ—
(ଜମା—ବିପରୀତ) 2. Amount spent.
(ଯଥା—ବାଟଖରଚ; ଘରଖରଚ; ଜମାଖରଚ; ବଦଖରଚ; ପର୍ବଖରଚ; ଯାତ୍ରାଖରଚ)

ଖରଚ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବ୍ୟୟ କରିବା—
Kharacha kariba 1. To spend; to expend.
ଖରଚକରା ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ବୁଦ୍ଧି)
खरचना ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—
2. To apply (intellect).
୩ । ବ୍ୟବହାରରେ ଲଗାଇବା—3. To use.

ଖରଚ ଚଳାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବ୍ୟୟ ନିର୍ବାହ କରିବା—
Kharacha chalāiba 1. To spend money.
ଖରଚଚାଲାନ ୨ । ଆବଶ୍ୟକ ବ୍ୟୟ ପାଇଁ ଧନ ଦେବା—
खरचचलाना 2. To meet the necessary expenses.

ଖରଚ ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଧନ ହିସାବ ବହିରେ ବ୍ୟୟ
Kharacha pakāiba ଘରେ ଲେଖିବା; କୌଣସି ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟିତ
ଖରଚଫେଲା ହୋଇଅଛି ବୋଲି ହିସାବରେ
खरचडालन ଦେଖାଇବା—
To enter a sum under the heading of expense in the accounts.

ଖରଚ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଏତେ ଧନ) ବାଧ୍ୟ ହୋଇ
Kharacha pardiba ଖରଚ ହେବା—
ଖରଚପଡ଼ା 1. (a sum of money) To be
खरचमेपड़ना necessarily spent.
(ଯଥା—ଏ ମକଦ୍ଦମାର ନକଲ ଆଣିବାକୁ ୫ ୩୧ ଖରଚ ପଡ଼ିଲା ।)
୨ । (ଏତେ ଧନ) ବ୍ୟୟିତ ହେଲା ବୋଲି ହିସାବରେ ଲେଖାଯିବା—
2. (a sum of money) To be entered or shown in accounts as spent.
୩ । (ଏତେ ଧନ) ବ୍ୟୟିତ ହେବାପାଇଁ ଲୋଡ଼ା ହେବା—
3. (a sum of money) To be required to be spent.

ଖରଚପତ୍ର—ଗ୍ରା. ବି—ଖରଚପତ୍ର (ଦେଖ)
Kharachapatara Kharachapatra (See)

ଖରଚପତ୍ର—ଦେ. ବି (ସହଚର; ଭୁଲ-ପତ୍ରସାପତ୍ର; କାଗଜପତ୍ର)—
Kharachapatra ୧ । ବ୍ୟୟାଦି—1. Expenses etc.
ଖରଚପତର ୨ । ବ୍ୟୟାର୍ଥ ଧନ—
खरचपतर 2. Money for expenses.
୩ । ଯେଉଁ ତାଳପତ୍ର ବା କାଗଜରେ ଖରଚ ଲେଖା-ହୋଇଥାଏ—
3. A palm leaf or paper on which expenses are noted down.

ଖରଚବାରଚ—ଦେ. ବି—ଖରଚବାର୍ଚ୍ଚ (ଦେଖ)
Kharachabāracha Kharachabārcha (See)

ଖରଚବାର୍ଚ୍ଚ—ଦେ. ବି (ସହଚର; ଭୁଲ. ଗଡ଼ିବାଡ଼ି, ଖିଅରବାଆର)—
Kharachabārcha
୧ । ବ୍ୟୟାଦି—1. Expenses.
୨ । ବ୍ୟୟାର୍ଥ ଧନ—
2. Money for expenses.

ଖରଚରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲରେ ଗୋରୁ ଚରିବା ପାଇଁ ଗୋସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଟିକସ—
Kharachari Grazing tax for cattle grazing in the reserved forest.

ଖରଚ ଲଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ବ୍ୟୟ କରିବା—
Kharacha lagāiba 1 To go on spending.
ଖରଚଲାଗାନ ୨ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆବଶ୍ୟକ ଧନ
खरचलगाना ବ୍ୟୟ କରିବା—
2. To spend the necessary amount of money in a particular work.

ଖରଚ ଲାଗିବା—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କର୍ମ ପାଇଁ ଏତେ
Kharacha lagiba ପରିମିତ ଧନ ଲୋଡ଼ା ହେବା—
ଖରଚଲାଗା 1. So much money being
खरचलगना required for a given work.
(ଯଥା—ଭାଷାକୋଷ ମୁଦ୍ରଣ ପାଇଁ ଷାଠିଏ ହଜାର ଟଙ୍କା ଖରଚ ଲାଗିବ ।)
୨ । କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କର୍ମରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟପରିମିତ ଧନ ବ୍ୟୟିତ ହେବା—
2. (so much money) Being spent on a certain work; the incurring of expenditure

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ

(ଯଥା— ଭାଷାକୋଷର ସମ୍ମାର୍ଜନ ପାଇଁ ଦଶ ହଜାର ଟଙ୍କା ଲାଗିଲା ।)

୩ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଧନ ବ୍ୟୟ କରାଯାଉଥିବା—

3. The continuance or recurrence of expenditure.

(ଯଥା— ରାଜା ସାହେବଙ୍କ କୋଠା ତିଆରରେ ଚାରି ମାସ ହେଲା ଶହ ଶହ ଟଙ୍କା ଖରଚ ଲାଗିଛି)

ଖରଚ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଖର୍ଜ୍; ଫା ଖର୍ଚ୍)—

Kharachā ୧ । ବ୍ୟୟ—1. Expenses; charges.

ଖରଚ, ଖରଚା ୨ । ପକ୍ଷ ମକଦ୍ଦମାରେ କରିଥିବା ବ୍ୟୟ—

खरच, खर्चा 2. Costs of a suit undergone by a party.

୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ବା ବସ୍ତୁ ପାଇଁ ଲୋଡ଼ା ବ୍ୟୟ—

3. Costs or charges necessary for any work or thing.

ଖରଚ୍ନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବ୍ୟୟଯୁକ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—

Kharachānta 1. (person) Put to expenses.

୨ । ବ୍ୟୟ ଲୋଡ଼ା ହେବା (କର୍ମ)—

2. Expensive (work).

ଖରଚିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଖରଚୀ (ଦେଖ)

Kharachiā Kharachī (See)

ଖରଚୀ—ବୈଦେ.ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଫା. ଖର୍ଚୀ)—ଅତିଶୟ ବ୍ୟୟଶୀଳ; ଖପ୍ତି; ସାହା ଖରଚ କରିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—

Kharachī Extravagant; wasteful.

ଖରଚୀ, ଖରଚେ (ଯଥା— ବଦଖରଚୀ; ସାହାଖରଚୀ)

खर्ची, खरची

ଖରଚ୍ଛଦ—ସଂ. ବି. (ଖର+ଛଦ; ଯାହାର ପତ୍ର ଗୁଡ଼ୁଗୁଡ଼ୁଆ)—

Kharachchhada ୧ । ଶାଗୋଟ, ସାହାଡ଼ାଗଛ—

Strepuls Asper (tree).

୨ । ଭୂମୀସହ ନାମକ ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷ (ଲ୍ଲ. ନାମ ଭୁରଂସହ)—

Name of a wild tree.

(ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ ଭୂମୀସହ, ଦ୍ୱାରଦାରୁ, ବରଦାରୁ)

ଖରଜନ୍ତୁ—ଦେ.ବି (ସଂ. ଖର=ଉଗ୍ର; ଉତ୍କଟ+ଜନ୍ତୁ)—ବିଷାକ୍ତ ସର୍ପ—

Kharajantu (an euphemism) Poisonous serpent.

[ଦ୍ର—ସାପର ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ଅଶୁଭସୂଚକ ବୋଲି ଲୋକେ 'ସାପ' ନ କହି 'ଖରଜନ୍ତୁ' 'ଲମ୍ବଜନ୍ତୁ' 'ଲଅ' ଆଦି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି; ଏହିପରି 'ସାପ କାମୁଡ଼ିବା' ନ କହି ଲୋକେ 'ଲଅ ଛୁଇଁ ବା' କହନ୍ତି ।

ଖରଡ଼—ଦେ. ବି. (ତୁଳ. ଆ. କାଲୀନ୍)—୧ । ଗାଲିଚା—

Kharardā 1. A carpet.

ଗାଲିଚା } ୨ । ମେଷଲୋମନିର୍ମିତ ମୋଟ ଆସନ—

गलीचा, कालीन } 2. A thick seat made of wool.

ଖରଡ଼ରେ ଦେହ ମୁଁ ଅଠେ ସହସ୍ର—କୃଷ୍ଣକିଙ୍କ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

୩ । ରଥ ଚକର କ୍ଷିପ୍ର ଗତିକୁ ବାଧା ଦେବା ନିମନ୍ତେ ଚକର ଆଗରେ ରଖାଯିବା କାଠଖଣ୍ଡ—

3. Short logs of wood used to be put before the wheel of a car in motion to retard its progress; a clog.

[ଦ୍ର—ଏହା ଦ୍ୱାରା ରଥର ଗତିକୁ ମଧ୍ୟ ବାଗେଇ ଦିଆଯାଏ । ଏହାର ଗୋଟିଏ ପାଖ ମୁନିଆଁ; ଭୁବନେଶ୍ୱର ଓ ପୁରୀର ରଥମାନ ଚଳିବା ସମୟରେ ତା ଆଗରେ ଖରଡ଼ ପକାଇ ରଥର ଚକମାନଙ୍କ ଗତିର ଦିଗକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରାଯାଏ ।]

ଖରଡ଼ା—ଦେ. ବି—୧ । ଶାଗର ଶନ୍ତୁଳା;—

Kharardā 1. Fried kitchen herb; slightly roasted pot-herb.

ସଡ଼ସଡ଼ି, ଛେଁଚକି

୨ । ଶାଗଆଦିକୁ ନିଆଁରେ ବସାଇ ସାମାନ୍ୟ ଭାଜିବା—

2. Slight roasting of potherb.

[ଦ୍ର—ଶାଗକୁ ନିଆଁରେ ବସାଇଲେ ସେଥିରୁ ଯେଉଁ ପାଣି ବାହାରେ ସେହି ପାଣିଟିକ ମରିଗଲେ 'ଖରଡ଼ା' ବୋଲାଯାଏ, କିନ୍ତୁ ଖରଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଶାଗରେ ପୁଣି ତେଲ ପକାଇ ନିଆଁରେ ବସାଇ ଭାଜିବାକୁ 'ଭଜା' ବୋଲାଯାଏ ।]

ଖଡ଼ରା, ଖରରା

खरेरा; खरेरा; खरहरा

୩ । ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଦେହ ପରିଷ୍କାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଲୁହା ପାନିଆଁ—

3. Iron comb for the horse; curry comb.

୪ । କାରୁକାର୍ଯ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ ଗାଲିଚା—

4. A well-worked carpet.

୫ । ଖରଡ଼ (୩) (ଦେଖ)

5. Kharardā (3) (See)

ରଦ୍ଧ ଖରଡ଼ାରେ ଯେ ଦିଅନ୍ତି କମଯୋଡ଼
ପୁଣ୍ଡି ପୁଣ୍ଡି କରି ତହିଁ ଲେଖିଲେ ଦାଗୁଡ଼—ଗୋପୀନାଥନନ୍ଦ ମ. ସଂ ।

୬ । ବାଉରିବୁଣା ଜାତି—

6. A low caste of weavers amongst the Bāuris.

ଦେ. ବିଣ—ଅଳ୍ପ ଜଳ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ନିଆଁ ଉପରୁ ଓହ୍ଲାଇ ନିଆ ହୋଇଥିବା (ଶାଗ)—

Partially roasted (potherb).

ଖରଡ଼ାଖରଡ଼ି—ଦେ.ବି—(ଶାଗ ଆଦି) ସାମାନ୍ୟ ଜଳ ଦେଇ ଭାଜିବା—

Kharardā kharardi To fry with a little water.

ଖରଡ଼ାପଣି—ଦେ.ବି—ପ୍ରଜାଠାରୁ ଖଜଣା ଆଦାୟ କରିବାର ପାରିଶ୍ରମିକ ସ୍ୱରୂପ ଜମିଦାର ବା ତହସିଲଦାର ଆଦାୟ କରିବା ବାଜେ କର (ଯାହା ସରକାରଙ୍କର ଧାର୍ଯ୍ୟ କରଭୁକ୍ତ ବା ଆଇନ ଅନୁମୋଦିତ ନୁହେ ।)

Kharardāpaṇi

An illegal exaction realised by zamindars or rent-collectors from raiyats to defray the expenses of collecting the legal rent.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ପୃଷ୍ଠାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଥୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଥୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଖରଡ଼ାବୁରୁସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ.)—ଖଡ଼ରାବୁରୁସ୍ (ଦେଖ)
Kharardāburus Khardarāburus (See)
ଖରରା ବୁରୁସ
खरहराबुरुस

ଖରଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—ଧାନଆଦି ଶସ୍ୟ ରଖିବା ପାଇଁ ବେତ ବା ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ବୁଣା ବଡ଼ ଆଧାର; କୋଠିମେଇ—
Kharardiā A large basket of wickerwork for storing grain.

ଖରଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଶାକାଦି) ପଦାର୍ଥକୁ ସାମାନ୍ୟ ଜଳଦ୍ୱାରା ସିଝି କରିବା ବା ସାମାନ୍ୟ ଜଳ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ତାହା ଓଲଟାଇ ପାରିବ, ଏପରି ସିଝାଇବା—
Kharardibā
ସାଁତଳାନ
तलना
To roast slightly; to fry kitchen-herb etc. with a little water.
[ଦ୍ର—ବଟା ହଳଦୀକୁ ଦେହରେ ଲଗାଇବା ପୂର୍ବରୁ କୌଣସି ପାତ୍ରରେ ଚୁଲି ଉପରେ ବସାଇ ଟିକିଏ ଉଷୁମ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘାଣ୍ଟିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଖରଡ଼ିବା କହନ୍ତି ।]

ଖରଡ଼ିବୁଣା—ଦେ. ବି.—ଜଳ ଶୁଖିଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଚାଷ କରି ଉହିଁରେ ଧାନଆଦି ବୁଣିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟା—Mode of sowing paddy etc. in a field while dry.
Kharardi bunā
(ବଭୁର ବୁଣା—ବପଶ୍ଚିତ)

ଖରଡ଼ି ବୁଣିବା— ଦେ. କ୍ରି.—ଶୁଖିଲା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଧାନ ବୁଣିବା—
Kharardi bunibā To sow paddy in a dry field.

ଖରଡ଼ି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ସିଝି ହେବା—
Kharardi hebā 1. To be boiled.
୨ । ଦହଗଞ୍ଜ ହେବା—2. To be troubled.
(ଯଥା—ମୁଁ କଷ୍ଟରେ ଖରଡ଼ି ହେଲଣି ।)
୩ । କଷ୍ଟଭୋଗ କରିବା—3. To undergo trouble.

ଖରଣସ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର=ତୀକ୍ଷ୍ଣ+ନାସା)—
Kharaṇasa ୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣନାସିକାଯୁକ୍ତ; ନାକୁଆ—1. Sharp-nosed; having a tapering nose.
(ଖରଣସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଯାହାର କାନ ଗର୍ଦ୍ଦଭ କାନ ପରି ଠିଆ—
2. With ears standing erect; ass-eared.

ଖରଣାସ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—ଖରଣସ (ଦେଖ)
Kharaṇāsa Kharaṇasa (See)
(ଖରଣାସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଖରତର— ସଂ. ବିଣ. (ଖର+ତର)—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣତର; ଅପେକ୍ଷାକୃତ ତୀକ୍ଷ୍ଣ—
Kharatara 1. Sharper.
୨ । ଦ୍ରୁତତର—2. Swifter.
୩ । ଅତି ଦ୍ରୁତ—3. Very swift.
ଖରତର ହୋଇ ଖର ବେଗେ ଚଳ ଚଳ । ବଳରାମ. ବଚନସମାସ୍ପର୍ଶ ।
୪ । ଅତି ତୀକ୍ଷ୍ଣ—4. Excessively sharp or keen; very sharp.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—ଅତି ଶୀଘ୍ର; ଅତି ଚଞ୍ଚଳ—
Very swiftly; very soon.

ଖରତରେ—ଦେ. ପଦ୍ୟ. କ୍ରି. ବିଣ.—ଖରତର (ଦେଖ)
Kharatare Kharatara (See)

ଖରତ୍ୱକ୍—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର+ତ୍ୱକ୍)—ଅଳମ୍ବୁଷା; ସୋଲ—
Kharatwak A sensitive aquatic plant; sola.
(ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ ଅଳମ୍ବୁଷା, ମେଦୋଗଳା ।)

ଖରଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର+ଦଣ୍ଡ; ଯାହାର ଦଣ୍ଡ ବା ନାଡ଼ କଣ୍ଟକମୟ)—ପଦ୍ମ—Lotus.
Kharadaṇḍa

ଖରଦଳା—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର+ଦଳ+ଆ; ଯାହାର ପତ୍ର କର୍କଶ)—ଉମ୍ବିରି—The opposite-leaved fig tree,
Kharadalā

ଖରଦି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖରିଦ୍)—କ୍ରୟ; କିଣିବା—
Kharadi Purchase.
ଖରିଦ
खरीद
ବୈଦେ. ବିଣ.—କ୍ରୀତ; କିଣା ଯାଇଥିବା—Purchased.

ଖରଦି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କିଣିବା—
Kharadi karibā To purchase.
ଖରିଦକରା
खरीदना

ଖରଦିଦାର—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଖରିଦାର୍)—କ୍ରେତା—
Kharadidāra Purchaser.
ଖରିଦ୍ଦାର
खरीदार

ଖରଦୂଷଣ—ସଂ. ବି—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର=ଉଗ୍ର+ଦୂଷଣ=ଦୋଷ)—ଧାତୁରା—1. Thorn-apple.
Kharadūshaṇa
୨ । ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ) ରାବଣର ଦୁଇ ଭାଇ ଖର ଓ ଦୂଷଣ ରାକ୍ଷସ ଦ୍ୱୟ—
2. Two demons named Khara and Dūshaṇa, brothers of Rāvaṇa.

ଖରଧାର—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର+ଧାରା)—ଦାଢ଼ୁଆ—
Kharadhāra Sharp-edged.

ଖରଧ୍ୱଂସୀ—ସଂ. ବି. (ଖର+ଧ୍ୱଂସ୍ ଧାତୁ=ବିନାଶ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍, ଖରଧ୍ୱଂସିନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—ଖର-ରାକ୍ଷସହନ୍ତା ରାମଚନ୍ଦ୍ର—Rāmachandra who killed the demon Khara.
Kharadhwaṁsī

ଖରନାଦ—ସଂ. ବିଣ—୧ । (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଖର+ନାଦ)—ଗର୍ଦ୍ଦଭର ଧ୍ୱନି—1. The braying of the ass.
Kharanāda

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	●	ନ୍ଦ

୨ । (କର୍ମଧା) ତୀକ୍ଷ୍ଣ ରବ—
2. Sharp or shrill sound.

ଖରନାଦୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଖର + ନଦ୍ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + ଣିନ୍ କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ଖରନାଦିନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—କର୍କଶ-ରବକାରୀ—Making a harsh sound.
Kharanādī (ଖରନାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଖରନାଳ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର = କଣ୍ଟକମୟ + ନାଳ = ମୃଣାଳ)—ପଦ୍ମ—Lotus.
Kharanāla

ଖରନିଃଶ୍ୱାସ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଖର + ନିଃଶ୍ୱାସ)—ଖରଶ୍ୱାସ (ଦେଖ)
Kharaniḥswāsa Kharaśwāsa (See)

ଖରନିଃଶ୍ୱାସ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖରନିଃଶ୍ୱାସ)—ଖରଶ୍ୱାସ (ଦେଖ)
Kharaniswāsa Kharaśwāsa (See)

ଶୁଁ ଶୁଁ କାଶ, ଖରନିଶ୍ୱାସ, ସଖି ଗୋ ! ମନ୍ଦ ଏ—ଚଉ ।

ଖରପତ୍ର—ସଂ.ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର + ପତ୍ର)—ସାଗୁଅନ ଗଛ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—Teak tree (Teoctona Grandis).
Kharapatra
(ଯଥା—ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ଶାକ, କକରପତ୍ର, ସ୍ଥିରସାର, ଗୁହଦ୍ରୁମ, ଶ୍ରେଷ୍ଠକାଷ୍ଠ, ଶରପତ୍ର, ଅର୍ଜୁନୋପମ ।)

ଖରପର—ଦେ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଖର + ପର = ଶତ୍ରୁ)—ଖରରାକ୍ଷସ-ହନ୍ତା ରାମଚନ୍ଦ୍ର—Rāmachandra who killed the demon Khara.
Kharapara

ବହୁତ ଆନନ୍ଦ ଗୃହଁ ହେଲେ ଖରପର—ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।

ଖରପରଜନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖରବଘରା (ଦେଖ)
Kharaparajnā Kharabagharā (See)

ଖରପରଝନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖରବଘରା (ଦେଖ)
Kharaparajhanā Kharabagharā (See)

ଖରପର୍ଣ୍ଣିନୀ—ସଂ. ବି. (ଖର + ପର୍ଣ୍ଣ + ଇନ୍ + ଈ)—ଗୋଜିହ୍ୱା ଶାକ-ବିଶେଷ—A kind of pot-herb; Elephantopus Scabar.
Kharaparṇṇinī
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ଗୋଜିହ୍ୱା, ଗୋଜିକା, ଗୋଜ୍ଜୀ, ଦାର୍ଦ୍ଦିକା
ଗୋଜିୟାଶାକ
ଗୋଜିୟା; ଗୋମୀ
ତେ. ଯେଦୁନାଲୁକରେଟ୍ଟୁ,
ଭାରଲକରେଟ୍ଟୁ
ମ. ପାଥରୀ
ଗୁ. ଭୋପାଥରୀ
ଫା. କମଲରୁଖୀ

[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ବାୟୁବର୍ଦ୍ଧକ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ଧାରକ, କଫପିତ୍ତନାଶକ, ହୃଦୟ-ଗ୍ରାହୀ, ଲଘୁ, କୋମଳ, ଭକ୍ତ-କଷାୟ-ମଧୁରରସ, ମଧୁରବିପାକ ଏବଂ ମେହ, କାସ, ରକ୍ତଦୋଷ, ବ୍ରଣ ଓ ଜ୍ୱରନାଶକ ।]

ଖରପା—ଦେ. ବି.—ନଈଝଡ଼ି ଯୋଗୁଁ ନଦୀଗର୍ଭରେ ପଡ଼ିଥିବା ପତଳା ସ୍ତରର ପଟୁମାଟିଯୁକ୍ତ ଅଂଶ; ଉପରେ ପଟୁମାଟି ପତଳା ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ନଈବାଲି—Part of the sandy river-bed over which a thin layer of silt is deposited and left after the flood subsides.
Kharapā

ଖରପାତ୍ର—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ଖର = କଠିନ + ପାତ୍ର)—ଲୌହପାତ୍ର—Iron vessel.
Kharapātra

ଖରପାଦାଢ୍ୟ—ସଂ. ବି—କଇଥ—Wood-apple.
Kharapādādhya

ଖରପାଳ—ସଂ. ବି (ଖର + ପାଳ)—କାଠପାତ୍ର—Wooden vessel.
Kharapāla

ଖରପୁଷ୍ପା—ସଂ. ବି (ଖର + ପୁଷ୍ପ + ଆ)—ବବଂରୀ; ତୁଳସୀ—Ocimum Gratissimum.
Kharapushpā
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ ବବଂରୀ, ବବଂରୀ,
ଭୁବରୀ, ଭୁଙ୍ଗୀ, ଅଜଗନ୍ଧିକା,
ପର୍ଣ୍ଣାସ
ବାବୁଇ, ତୁଳସୀ
ବର୍ବରୀ, ବନତୁଳସୀ
ମ. ଆଜବଲ୍ଲ, ରାନତୁଲସ
ତେ. ଚେଟ୍ଟଗଗ୍‌ଗେରଚେଟ୍ଟୁ
ଗୁ. ରାନତୁଲସୀ
ଫା. ପଲଙ୍ଗମୁଷ୍ଟ
ଆ. କରଂଜମୁଷ୍ଟ

ଖରପୋଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ଫଳାଦି ଅତିରିକ୍ତ ରୂପେ ପୋଡ଼ି ହୋଇ ଯାଇଥାଏ—Over burnt (food).
Kharapordā

ଖରପ୍ରିୟ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର = ରୁକ୍ଷତା + ପ୍ରିୟ)—ପାରାବତ; ପାରା—A pigeon.
Kharapriya

ଖରବ—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ଖର୍ବ)—ଖର୍ବ (ଦେଖ)—Kharba (See)
Kharaba
ଖରବ
ଖରବ

ଖରବଘରା—ଦେ. ବି (ଖର + ବଘରା)—ଉଅଣ ଆଦିର ଯେଉଁ ବଘାଣ୍ଡ-ବେଳେ ହାଣ୍ଡିମସଲା ଅତିରିକ୍ତରୂପେ ଭଜା ହୋଇ ଯାଇଥାଏ ବା ଭୁହୁଳ ଯାଇଥାଏ—Over frying of curry.
Kharabagharā

ଖରବୁଜ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଖର୍ବୁଜ)—ଖରଭୁଜ (ଦେଖ)—Kharabhuja (See)
Kharabuja

ଖରବୁଜା—ଦେ. ବି—ଖରଭୁଜ (ଦେଖ)—Kharabhuja (See)
Kharabujā

ଖରଭଜା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଖର + ଭର୍ଜିତ)—ଅତିରିକ୍ତ ରୂପେ ଭଜା ହୋଇଥିବା (ଦ୍ରବ୍ୟ)—(things) Over-boiled; overdone; excessively roasted or baked; over-baked.
Kharabhajā
ଖରଭଜା
କଡ଼ାମାଜା

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅସର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ଗ୍ରହଣ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌର୍ଘ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ତା ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ୨ ବା ୪ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ଗଳ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ

ଖରଭୁଜ—ବୈଦେ. ବି [ଫା. ଖର୍ବ ଜାତି ସଂସ୍କୃତରେ ଗୃହୀତ ରୂପ ଖର୍ବୁଜ (M. W.)]—କାବୁଲ ଦେଶୀୟ ତରଭୁଜ—
Kharabhuja Watermelon grown in Kabul; Cucumis Melo.
ଖରବୁଜା

[ଦ୍ର—ଏହା କାବୁଲ ଜାତୀୟ ମିଷ୍ଟରସବିଶିଷ୍ଟ ତୃଷା-ନିବାରକ ଲତା-ଫଳ । ଦେଶୀ ତରଭୁଜ ଠାରୁ ଏହା ଆକାରରେ ବଡ଼ ଓ ବେଶୀ ମିଠା । ଏହି ଫଳର ଶସ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ସୁଗନ୍ଧ ଅଛି । ପୁଷ ମାଘରେ ନଇକୂଳ ଜମିରେ ଖାତ ଖୋଳି ଏହି ମଞ୍ଜିକୁ ପୋତନ୍ତି ଓ ଏହା ଚୈତ୍ର ଠାରୁ ଆଷାଢ଼ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଫଳେ, ଏହାର ଲତା ଭୂମିରେ ବହୁ ଦୂର ମାଡ଼େ । ଏଥିର ସଫେଦା, ଚିନା ଆଦି ଅନେକ ଜାତୀୟ ଫଳ ଅଛି । ଏଥିର ମଞ୍ଜିକୁ ଲୋକେ ଭାଙ୍ଗସଙ୍ଗେ ବାଟି ଖାଆନ୍ତି । ଏବଂ ମଞ୍ଜି ଉଭୟର ଶସ୍ୟକୁ ତେଲରେ ପାଗ କରି ଖାଆନ୍ତି । ଏ ମଞ୍ଜିରୁ ବାହାରିବା ତେଲକୁ ଲୋକେ ଖାଆନ୍ତି ଓ ତେଲରୁ ସାବୁନ ହୁଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଖରଭୁଜା—ଦେ. ବି—ଖରଭୁଜ (ଦେଖ)
Kharabhujā Kharabhuja (See)

ଖରମଞ୍ଜରୀ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର+ମଞ୍ଜରୀ)—
Kharamañjarī ଅପାମାର୍ଗ ଗୁଳ୍ମ—
Achyranthes Aspera (plant).

ଖରମରା—ଦେ. ବିଣ (ଖର+ମରା)—ଲହୁଣୀରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାବେଳେ
Kharamarā ଯେଉଁ ଘିଅରୁ ଜଳୀୟ ଅଂଶ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୁଷ୍କ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ; ଯେଉଁ ଘିଅ ପାଣି ମରିବା ପରେ ବେଶିବେଳ ଜାଆଁରେ ବସିବା ଯୋଗୁଁ ଈଷତ୍ ପୋଡ଼ି ଯାଇଥାଏ—
Ghee which has been put over fire for some time after the water has fully evaporated.

ଖରମୁଜ—ଦେ. ବି—ଖରଭୁଜ (ଦେଖ)
Kharamuja Kharabhuja (See)

ଖରମୁଜା—ଦେ. ବି—ଖରଭୁଜ (ଦେଖ)
Kharamujā Kharabhuja (See)

ଖରଯାନ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ତତ୍ପୁ. କର୍ମଧା; ଖର+ଯାନ)—
Kharajāna ଗଧଟଣା ଗାଡ଼ି—
Cart drawn by asses.

ଖରରଶ୍ମି—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର+ରଶ୍ମି)—ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Khararaśmi The sun.

ଖରଶବ୍ଦ—ସଂ ବି—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଖର+ଶବ୍ଦ)—
Kharaśabda ଗର୍ଦ୍ଦଭର ଧ୍ୱନି; ଗଧବୋବାଳ—
1. The braying of the ass.
୨ । (କର୍ମଧା)—କର୍କଶ ଶବ୍ଦ—2. Harsh sound.

ଖରଶା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି— କାଣ୍ଡଶର ତୃଣ—
Kharaśā Reed.

ଖରଶାକ—ସଂ. ବି—ଭାର୍ଗୀ; ବ୍ରାହ୍ମଣଝାଟିଆ ଗୁଳ୍ମ—
Kharaśāka Clerodendron Syphonanthus (plant).

ଖରଶାଣ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର+ଶାଣ)—ଖରଧାର;
Kharaśāṇa ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦାଢ଼ୁଆ—Very sharp.

ବେଗେଣ ବନ୍ଧଲ ଖର ଖରଶାଣ ଗର—ରାଧାନାଥ, ଦେଶୀସଂହାର ।

ଖରଶୋଧା—ଦେ. ବି—ଖରସଦା (ଦେଖ)
Kharaśodhā Kharasadā (See)

ଦେଉଳ ଭରଶୋଧାପଣେ
ଶାଢ଼ୀ ସେ ଦେବୁ ତୁ ଅପଣେ—ରାମଦାସ. ଦାର୍ବଭାଉଜ୍ଜି ।

ଖରଶ୍ୱାସ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ଖର+ଶ୍ୱାସ)—
Kharaśwāsa ୧ । ଧଇଁସଇଁ ହେବା—1. Gasping.
୨ । ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ—2 Sighing.
୩ । ଅଣଶ୍ୱାସ ବୋହିବା—
3. Gasping before death.

ଖରଷି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. କର୍ଷ)—
Kharashi ୧ । ଗୋବର—1. Cowdung.
୨ । ଖତ—2. Manure.
୩ । ଘସି—3. Dried cowdung-cake.
୪ । ତଣ୍ଡୁଳିତ ଗୋବର ଘସି—
4. Cakes of cowdung dried in the sun after being mixed with bran.

ଖରସଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ବାଉଁଶଜାତୀୟ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Kharasaṅga A bush-like bamboo; Clenogyne
ମୁକ୍ତାପାତା Dichotoma. (Haines).

[ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରାୟ ୧୦।୧୨ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ ।]

ଖରସଣ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି (ଭୁଲ.ସଂ. ଖରଦଳା)—ଡମିରି (ଦେଖ)
Kharasaṇa Ḍimiri (See)

ଖରସଦା—ଦେ. ବି—ଦେବାଳୟ ବା ରାଜବାଟର ଆୟ ବ୍ୟୟର ହିସାବ-
Kharasadā ରକ୍ଷକ କର୍ମଚାରୀବିଶେଷ—
A ministerial officer or accountant of a palace or temple.

ପ୍ରାଦେ. ୧ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କରଣଜାତିର ରାଜପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଧି ବିଶେଷ—1. Title given to Karanas in the Gardajāt States.

୨ । (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ନାୟକଜାତିର ଅଧିକାରୀବିଶେଷ—
2. The 3rd. grade headman of the Nāyaka (astrologer) caste in Ganjam.

[ଦ୍ର—ଏ ଜାତିରେ ସୋପାନକ୍ରମେ ନାୟକ, ପାତ୍ର, ଖରସଦା ଭଲଭାଇ ଏପରି ଚାରିଜଣ ଅଧିକାରୀ ରହନ୍ତି ।]

ଖରସଧା—ଦେ. ଓ ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ଗଞ୍ଜାମ)—ଖରସଦା (ଦେଖ)
Kharasadhā Kharasadā (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

ଖରସୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖରସ୍ରୋତା)—
Kharasuā ୧ । କଟକଜିଲ୍ଲା ଯାଜପୁର ଅଞ୍ଚଳର ବ୍ରାହ୍ମଣୀନଦୀର ଶାଖାବିଶେଷ—
1. Name of a river; branch of the Brāhmaṇī in Orissa.
୨ । ଛୋଟନାଗପୁର ସିଂହଭୂମଜିଲ୍ଲା ସଂଲଗ୍ନ ଉତ୍କଳୀୟ ଗଡ଼ଜାତ-ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—
2. A feudatory state in Chhoṭa-nāgpur under the Orissa Agency.
[ଦ୍ର—ଏ ରାଜ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାର ପୋଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟଙ୍କ ଅଧୀନ । ଏ ରାଜାଙ୍କର ଉପାଧି 'ଠାକୁର'; ବେଙ୍ଗଲନାଗପୁର ରେଲର ଆମଦା-ଷ୍ଟେସନଠାରୁ ଏ ରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀ ଗୁଡ଼ି ମାଇଲ ଦୂର ।]
ଗ । କଉଫାସିଆ (ମାଛ) (ଦେଖ)
3. Kauphāsiā (fish) (See)
ଦେ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର+ସୁଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ପ୍ରଖର ସ୍ରୋତବିଶିଷ୍ଟା (ନଦୀ)—
(river) With a swift current.

ଖରସୁଆଁ—ଦେ. ବି—ଖରସୁଆ ୨ (ଦେଖ)
Kharasuāṅ Kharasuā 2 (See)

ଖରସୁଧା—ଦେ. ଓ ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଖରସଦା (ଦେଖ)
Kharasudhā Kharasadā (See)

ଖରସ୍କନ୍ଧ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର+ସ୍କନ୍ଧ)—ପିପ୍ପାଳବୃକ୍ଷ—
Kharaskandha Buchanania Latifolia (tree).

ଖରସ୍ପର୍ଶ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର+ସ୍ପର୍ଶ)—
Kharasparśa ଖରସ୍ପର୍ଶୀ (ଦେଖ)
(ଖରସ୍ପର୍ଶା—ସ୍ତ୍ରୀ) Kharasparśī (See)

ଖରସ୍ପର୍ଶୀ—ସଂ. ବିଣ. (ଖରସ୍ପର୍ଶ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Kharasparśī ଟାଆଁଶା; ଗଡ଼ଗଡ଼ିଆ; କରଡ଼ା—
(ଖରସ୍ପର୍ଶିମା—ସ୍ତ୍ରୀ) Rough to the touch.

ଖରସ୍ୱରା—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର+ସ୍ୱର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ବଣମଲ୍ଲୀ—
Kharaswarā Wild jasmine.

ଖରସ୍ରୋତା—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର+ସ୍ରୋତସ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—
Kharasrotā ପ୍ରଖର ସୁଅ ଥିବା (ନଦୀ)—
(river) Having a swift current.
ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଖରସୁଆ ୧ (ଦେଖ)
Kharasuā. 1 (See)

ଖରା—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଖରାଂଶୁ; ଖର=ଗ୍ରୀଷ୍ମ)—ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଉତ୍ତାପ—1 Rays of the sun.
ରୋଦ; ଖରା ଖରସୁର ଝାଉଁଳିବା ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ପାଇଲୁ ରେ—
ଧୂପ ବଳଦୂର୍ଯ୍ୟ. ବିଶୋଷବିନ୍ଦ. ଗ ଗୀତ ।
୨ । ଖାରିବାକର୍ମ; ଅସ୍ତ୍ରରେ କାଟିବା—
2. Cutting with a sharp instrument.

ପ୍ରାଦେ—୧ । (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ବ. ଖରୁଗୋସ୍; ସଂ. ଖର=ଗଧ+ଫା. ଗୋସ୍+କାନ—ଭୁଲ. ହି. ଖରୁହା; ଖରୁଗୋସ୍; ଫା. ଖରୁଗୋସ୍) ଠେଲୁଆ; ଶଶା—
1. Hare; rabbit.
୨ । (ବସ୍ତ୍ରର) ବି. (ଭୁଲ. ସଂ. ଖର=ତୃଣ; ଘାସ)—ଘାସ—2. Grass.

ଖରାଂଶୁ—ସଂ. ବି—୧ । କର୍ମଧା, ଖର+ଅଂଶୁ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣ—
Karāṅsu 1. Sun's rays.
୨ । ଟାଣଖରା—2. Hot rays of the sun.
ଗ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ସୂର୍ଯ୍ୟ—3. The sun.

ଖରା କାଟିବା—ଦେ. ବି—ଖରାର ତେଜ ଶରୀରକୁ ଦେଶ ଦେବା—
Kharā kāṭibā The feeling of discomfort due to the sun's rays scorching the body.
କାଟିବାସାଏଁ ଖରା ପିଠିକି ଚାହାଙ୍କର—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଶ୍ୱ ।

ଖରା ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ନିର୍ଜୀବ ପଦାର୍ଥ) ସୂର୍ଯ୍ୟଉତ୍ତାପଦ୍ୱାରା ତପ୍ତ
Kharā khāibā ହେବା—(any thing) To lie in the
ରୋଦେଣ୍ଟଖା sun.
ଧୂପଖାନା (ଯଥା—ଘାଟିଲୁଗାଯାକ ରୋଦେଇ ଖରା ଖାଉଛି ।)

ଖରାଖିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଅନାବୃତ ସ୍ଥାନରେ ରହିଥିବା ଯୋଗୁଁ ଯାହା
Kharākhiā ଉପରେ ସର୍ବଦା ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ପଡ଼ୁଥାଏ; ଫୁଙ୍ଗା—
Always exposed to the rays of the sun; directly under the rays of the sun.
(ଯଥା—ଖରାଖିଆ ମହାଦେବ ।)

ଖରାଟି—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳୀନ; ଖରାଟିଆ—
Kharāṭi 1. Happening in or produced in the summer.
୨ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ଖରା ପଡ଼େ; ଅନାବୃତ—
2. Sunny; exposed to the direct rays of the sun.

ଖରାଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଖରାଟି (ଦେଖ)
Kharāṭiā Kharāṭi (See)

ଖରାତରା—ଦେ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱସମାସାର୍ଥକ ସହଚର)—ଦିନ ଓ ରାତି—
Kharātarā Day and night.
ଦିନରାତ
ଦିନରାତି

ଖରାତାତି—ଦେ. ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟୋତ୍ତାପ—
Kharātāti The heat of the sun.
ରୋଦେରଝାଁଝ ବୁଣିଦ ପଡ଼ୁଅଛି ଦେହେ ଖରାତାତି ।
ଧୂପକା ଗର୍ମି କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନପର୍ବ ।

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅସର ପୃଷ୍ଠାରେ ଏଠାରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ସ୍ପଷ୍ଟଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱଭାବତଃ ଚହୁଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଥୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଥୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗନା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବତ୍ ଦେଖିବେ ।

ଖରାଟୋଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ପାଣି ଶୁଖିଯିବାକୁ କେବଳ
Kharātordi କାଦୁଅ ବା ପଙ୍କ ଭିତରେ ବଞ୍ଚି ରହୁଥିବା ଟୋଡ଼ି ମାଛ
—A kind of fish subsisting inside clay after water dries up in summer.

ଖରାଦିନ—ଦେ. ବି—ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ—
Kharādina Summer time or season

ଖରାଦିନିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳୀନ—
Kharādiniā Happening in summer.

ଖରା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖରାରେ ଶୁଖାଇବା—To dry in the
Kharā debā sun; to sun (a thing).
ରୋଦଦେନା
धूपदेना; धूपदिखाना

ଖରାପ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ. ଖରାବ୍)—୧ । ଦୁଷ୍ଟ—
Kharāpa 1. Wicked; vile.
ଖାରାପ ୨ । ମନ୍ଦ; କୁତ୍ସିତ—2. Bad; evil.
खराब ୩ । ସଢ଼ା—3. Rotten.
(ବିପରୀତ—ଆଚ୍ଛା) ୪ । ନଷ୍ଟ; ବିନଷ୍ଟ—
4. Spoiled; damaged; ruined.
୫ । ଅସତ୍—5. Dishonest.
୬ । (ଦେହ) ପୀଡ଼ିତ—6 Sick.
୭ । ବ୍ୟର୍ଥ; ବିଫଳ; ନିଷ୍ଫଳ —7. Frustrated.
ଖରାପ ନ କର ଏଡ଼େ ଆଶା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।
୮ । ଦୁଷ୍ଟବୃତ୍ତି—8. Of vile propensities.
୯ । (ମନ) ବ୍ୟସ୍ତ; କଷ୍ଟପ୍ରାପ୍ତ; ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଗ୍ରସ୍ତ—
9. (mind) Troubled; pained; in trouble; suffering.
ଖରାପ ହୁ ହେଲୁ ରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ବିଶୋକ ବଣ୍ଟୁ
୧୦ । ମର୍ଯ୍ୟାଦାଭ୍ରଷ୍ଟ—10. Dishonoured.
୧୧ । ଅପବିତ୍ର—11. Impure.
୧୨ । (ଶୁଭବାଚନ) ମୃତ; ହତ—
12. (euphemism) Dead; killed.
(ଯଥା—ଲଢ଼େଇରେ ହଜାର ହଜାର ଲୋକ ଖରାପ ହୋଇ-ଗଲେ ।)
୧୩ । ମନ୍ଦଚରିତ୍ର—13. Of bad character.

ଖରାପ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବିଷୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Kharāpa lāgibā ସୁଖକର ଜଣା ନ ଯିବା—1. To seem
ଖାରାପଲାଗା disagreeable; not to seem pleasant.
खराब मालुम होना (ଯଥା—ଅକର୍ମା ଲୋକକୁ ହିତବଚନ ଖରାପ ଲାଗେ ।)
୨ । ଅସ୍ୱାଦ ଜଣାଯିବା—2. To taste bad.
(ଯଥା—ଆଜି ମାଛତରକାରୀ ଖରାପ ଲାଗୁଛି ।)
ଦେ. ବି. (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର) ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ ବା ସୁଖ ଅନୁଭୂତିର ଅଭାବ—Want of an easy feeling.
(ଯଥା—ନିକମ୍ମା ହୋଇ ବସି ରହିବାକୁ ମୋତେ ଖରାପ ଲାଗୁଛି ।)

ଖରାପ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ମରିବା; ମୃତହେବା—
Kharāpa hebā To die.

ଖରାପି—ପ୍ରା. ବିଣ—ଖରାପ (ଦେଖ)
Kharāpi Kharāpa (See)

ଖରାପିଠିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଖର + ପୃଷ୍ଠ)—
Kharāpiṭhiā ୧ । ଖରାକୁ ପିଠି ଦେଖେଇ ବସିଥିବା—
1. Having one's back to the sun; basking in the sun

ଖରା ପୁଇଁବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—ଖରା ପୋଇବା (ଦେଖ)
Kharā puiñbā Kharāpoibā (See)

ଖରା ପୋଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେହରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଉତ୍ତାପ ଗ୍ରହଣ କରିବା—
Kharā poibā To bask in the sun.
ରୋଦପୋଆନା
धूपखाना

ଖରାବରଷା—ଦେ. ବି. (ବିପରୀତାର୍ଥକ ସହଚର)—ଖରା ଏବଂ ବର୍ଷା—
Kharā barashā Sun and shower.
ରୋଦବୃଷ୍ଟି
धूपबरषात

ଖରାବରଷା ପାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଖରା ମଟାଳିବା (ଦେଖ)
Kharābarashā pāribā Kharā maṭāliba (See)

ଖରାବେଠି - ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଖୋଦ୍ ରାଜାଙ୍କର, ସରକାରୀ ଓ
Kharābeṭhi ରାଜକର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ଘର ମରାମତି, ଛାଉଣି ଏବଂ ଛପରବନ୍ଧ କାର୍ଯ୍ୟ (ଯାହା କି ବିନା ପାରିଶ୍ରମିକରେ ବା ନାମମାତ୍ର ପାରିଶ୍ରମିକ ନେଇ ପ୍ରଜାମାନେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଖରାଦିନେ ସମ୍ପାଦନ କରନ୍ତି)—
Impressed labour consisting of thatching and building houses for the Raja and his officers in summer season.

ଖରାବେଳ—ଦେ. ବି.—ଦିବସର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ରୌଦ୍ରର ସମୟ; ଦ୍ୱିପହର
Kharā bela ବେଳା; ଉଦୁଉଦିଆ ଦ୍ୱିପହର—
ରୋଦେରବେଳା Midday.
धूपकावक्त

ଖରାବେଳିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଖରାବେଳସମ୍ପର୍କୀୟ ବା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Kharābeliā Pertaining to the midday.

ଖରା ମଟାଳିବା—ଦେ.କ୍ରି.—କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଖରାବେଳ ବା ଦ୍ୱିପ୍ରହର
Kharā maṭāliba ଗତ କରିବା—To let the time of noon pass; to pass the noon time at some place.

ଖରା ମଟୁଲିବା—ଦେ. ବି.—ସୂର୍ଯ୍ୟ ଲେଉଟିବା; ଦ୍ୱିପ୍ରହର ସମୟ ଗତିବା—
Kharā matuliba The time after the sun passes the meridian.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ୍ପ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍ଥ	ଉଷ୍ଠ	●
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଙ୍ଖ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଇଥ	●	ନ୍ତ

ଖରା ମାରିବା—ଦେ. ବି.—ଖରା କାଟିବା (ଦେଖ)
Kharā māribā Kharā kāṭibā (See)

ଖରାମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ.—ଖରାଆଡ଼କୁ ଯେ ମୁହଁ କରି ଥାଏ—
Kharāmuhāñ Facing the sun.

ଖରାଶ୍ୱା—ସଂ. ବି.—ଅଜମୋଦା; ବଣଜୁଆଣି (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
Kharāswā Seseli Indicum.

ଖରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଡ଼ୀ)—ଏକଜାତୀୟ ଲମ୍ବ ତୃଣ—
Khari A kind of long grass used in thatching;
ଖଡ଼ୀ Saccharum Fuscum.

କରମକୁ ଆଦର ହେଲ ମୁ ଏବେ ସର,
ପୋଇଲ ଆଖୁମଝି ବଢ଼ି ହୋଇବ ଖରି । ଉକାରତରଣ. ଗୀତଲହରୀ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ବଡ଼ ଟାଆଁଶା; ଏଥିରେ ଘର ଛାଆଣି କରାଯାଏ; ଏହାର ଗଛ ଓ ପତ୍ର ଆଖୁଗଛ ଓ ପତ୍ରପରି; କିନ୍ତୁ ସରୁଆ ।]

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଖରାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Relating to sun's rays.
୨ । ଖରାଦିନିଆ—2. Of the summer.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଧାନଦଳାର ଗଦା—
Heap of paddy-sheaves.

ବୈଦେ. ବିଣ.—(ଆ. ଖରିଫ୍)—ହୈମନ୍ତିକ (ଶସ୍ୟ)—
ଖରିଫ (grains) Growing in winter.
ଖରୀଫ [ଦ୍ର—ଖରିଫସଲ ଯଥା—ଶାରଦଧାନ, ବାଜରା, ମୁଗ, ହରଡ଼ ଆଦି ଫସଲ ।]

ଖରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ଖରିହା)—
Kharia ଠେଲୁଆ—Hare; rabbit.
(ଖଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଖରିକା—ସଂ.ବି. (ଖର+କ+ଆ)—ମୃଗନାଭି ଚୂର୍ଣ୍ଣ; ଧୂଳି ପରି ଦାନା—
Kharikā ବିଶିଷ୍ଟ କସ୍ତୁରୀ—Powdered musk.

ପ୍ରା. (ଶୂଦ୍ର ଭାଷା) ବି.—ଖଡ଼ିକା (ଦେଖ)
Khardikā (See)

ଖରିତା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଖରିତା=ବଡ଼ ଲଫାଫା)—ଏକ ଶାସନ-
Kharita କର୍ତ୍ତାଙ୍କଠାରୁ ଅନ୍ୟ ଶାସନକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ନିକଟ (ଲଫାଫାରେ
ଖରିତା ବନ୍ଦ ହୋଇ) ପଠାଯିବା ସରକାରୀ ଚିଠି—An official
ଖରୀତା letter (contained in a big envelope) sent from the governor of one province or the head of one department to another.

ଖରିଦ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ.—(ଫା. ଖରିଦ୍)—ଖରିଦି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ
Kharid (etc) Kharadi etc. (See)

ଖରିଦ୍‌ବିକ୍ରି—ଦେ.ବି. (ବିପରୀତାର୍ଥ ସହଚର; ଫା. ଖରିଦ୍+ସଂ. ବିକ୍ରୟ)
Kharid bikri କିଣା ବିକା—Purchase and sale.

ଖରିଦ୍‌ମୂଲ୍ୟ—ଦେ. ବି. (ଫା. ଖରିଦ୍+ସଂ. ମୂଲ୍ୟ)—ଯେଉଁ ମୂଲ୍ୟରେ
Kharid mulya କିଣା ହୋଇଥାଏ—
Purchase-price.

ଖରିଦ୍‌ସ୍ୱତ୍ୱ—ଦେ. ବି. (ଫା. ଖରିଦ+ସଂ. ସ୍ୱତ୍ୱ)—କିଣିବାଦ୍ୱାରା କୌଣସି
Kharid swattwa ପଦାର୍ଥ ଉପରେ କେତାର ଯେଉଁ ଅଧିକାର
ଜନ୍ମେ—Right or title acquired by purchase.

ଖରିଦା—ଦେ. ବିଣ.—କ୍ରୀତ—
Kharidā Purchased.
ଖରିଦା ଦେ. ବି.—୧ । କ୍ରୀତ ବସ୍ତୁ—
ଖରୀଦା Thing acquired by sale.
୨ । ଖରିଦା ଜମାବନ୍ଦ (ଦେଖ)—
2. Kharidā jamābandi (See)

ଖରିଦାଗି—ଦେ. ବି—ଖରିଦା ଜମାବନ୍ଦ (ଦେଖ)—
Kharidāgi Kharidā jamābandi (See)

ଖରିଦା ଜମାବନ୍ଦ—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକପ୍ରକାର ଭୂସ୍ୱତ୍ୱ (ଯାହା
Kharidā jamābandi ପୂର୍ବେ ନିଷ୍କର ଥିଲା ମାତ୍ର ଦାନଗ୍ରହୀତାର
ବଂଶଧରମାନେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିକି କରି ଦେବାରୁ ତହିଁ
ଉପରେ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଜମା ବା କର ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିଅଛନ୍ତି)—
A tenure originally given rent-free but now assessed to a quit-rent for having been alienated by sale to a stranger.

ଖରିଦାସତ୍ତ୍ୱ—ଦେ. ବି—ଖରିଦ୍‌ସତ୍ତ୍ୱ (ଦେଖ)—
Kharidāsatwa Kharidsatwa (See)

ଖରିଦିସତ୍ତ୍ୱ—ଦେ. ବି—ଖରିଦ୍‌ସତ୍ତ୍ୱ (ଦେଖ)—
Kharidisatwa Kharidsatwa (See)

ଖରିନ୍ଧମ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଖରୀଂ+ଧମ ଧାତୁ+ଅ)—ଗଧ ଦୁଧ ପାନ
Kharindhama କରୁଥିବା—Drinking asses' milk.
(ଖରିନ୍ଧମା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଖରିନ୍ଧୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଖରିନ୍ଧମ (ଦେଖ)—
Kharindhaya Kharindhama (See)
(ଖରିନ୍ଧୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଖରିଫ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ)—୧ । ହୈମନ୍ତିକ ଫସଲ; ଯେଉଁ ଫସଲ
Khariph ଶୀତଦିନରେ ହୁଏ—1. Winter-crop.
ଖରିଫ (ଯଥା—ଶାରଦଧାନ, ମୁଗ, କୋଲଥ, ଚଣା ।)
ଖରୀଫ ୨ । ଶାରଦଧାନ—2. Autumnal paddy.

ଖରିଫୋଟକା—ଦେ. ବି—ଗୋରୁଙ୍କ ଖୁରାସନ୍ଧିରେ ବାହାରିବା ଫୋଟକା
Khariphotakā ପରି ବ୍ରଣବିଶେଷ—An eruption in the hoofs of cattle.

[ଦ୍ର—ଏ ବ୍ରଣ ବାହାରିଲେ ଗୋରୁଙ୍କୁ ୨ଦିନ ଜ୍ୱର ହୁଏ । ତା ପରେ ଜ୍ୱର ଛାଡ଼ିଯାଏ ଓ ବ୍ରଣ ଭଲ ହୋଇଯାଏ ।]

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅକ୍ଷର ପୃଷ୍ଠରେ ଦୃଢ଼ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଭାଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ବୌଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ 'ଦଥି' ନ ପାଇଲେ 'ଦଧି' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଟ' ଦେଖିବେ ।

ଖରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଖର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ମାଈ ଗଧ—
Kharī — A she-ass.

ଖରୀଜଙ୍ଘ—ସଂ. ବି—ଶିବ; ମହାଦେବ—
Kharījangha — An epithet of Śiba. (Apte)

ଖରୁ—ସଂ. ବିଣ (ଖନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ରୁ; ଜପାତନ)—୧ । ଧଳା—
Kharu — 1. White.
୨ । ନିର୍ବୋଧ—2. Foolish; stupid.
୩ । ନିଷ୍ଠୁର—3. Cruel.
୪ । ନିଷିଦ୍ଧ ବସ୍ତୁ ପାଇଁ ଲାଳାୟିତ—
4. Hankering after prohibited things.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଘୋଡ଼ା—1. Horse.
୨ । ଦାନ୍ତ—2. Tooth.
୩ । ଗର୍ବ—3. Pride.
୪ । କାମ; ମଦନ—4. Cupid.
୫ । ଶିବ; ମହାଦେବ—5. God Śiba.
୬ । ନିଷିଦ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ—
6. Desire for prohibited things.
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ପତିମ୍ବର କନ୍ୟା—A girl who chooses her own husband.

ଖରୁଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଖର)—୧ । ଚଞ୍ଚଳଆ—
Kharuā — 1. Swift; pert; active.
୨ । ଚଞ୍ଚଳଗତିବିଶିଷ୍ଟ—2. Swift-footed.
୩ । ଯେ ଅଳସୁଆ ନୁହେ—3. Brisk.

ଖରୁଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଖଡ଼ୁରା (୧) (ଦେଖ)
Kharurdā — Khardurā (1) (See)
ପ୍ରା. ବି—ଖରଡ଼ା (ଦେଖ)
Kharardā (See)

ଖରୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଖରରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଖରୁ)—ମରୁଡ଼ିଆ; ମରୁଡ଼ି ଯେଉଁ ସ୍ଥଳରୁ ବାଧେ—
Kharurdiā — (land) Which is subject to drought.
: ଖରୁଡ଼ିଆରୁ ମାଣେ ଯୋଇଆରୁ କଣେ—ଚଗ ।

ଖରୁଡ଼ିବୁଣା—ଦେ. ବି—ଖରଡ଼ିବୁଣା (ଦେଖ)
Kharurdibuṇā — Kharardibuṇā (See)

ଖରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ଖର)—୧ । ଖିପ୍ରଗତିରେ—
Khare — 1. Briskly; swiftly.
ଗ୍ରହିଁ ଦେବା ଖରେ ଠଉରଇ ବାଳ
ବଳେଇ ପ୍ରଣମ୍ବ ବରତ ଶଙ୍ଗାଳ—ଅଜସ୍ତ୍ରଚନ୍ଦ୍ର. ଶେଷବଳୀ ଭାରତ ।
୨ । ଶୀଘ୍ର—2. Soon.

ଖରୋଟି—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବିଣ—ଖରାଦିନେ ବା ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଜନ୍ମିବା (ଫସଲ)—
Kharoṭi — (crop) Growing in summer.
(ଯଥା—ଖରୋଟି କଖାରୁ)

ଖରୋଷ୍ଠୀ—ସଂ. ବି—ଅଶୋକଙ୍କ ରାଜତ୍ୱ ସମୟରେ ଭାରତର ପଶ୍ଚିମୋତ୍ତର ସୀମାରେ ଚଳୁଥିବା ଲିପିବିଶେଷ—
Kharoshṭrī — Name of a script prevalent in the North-western frontier of India during the reign of Emperor Asoka.
[ଦ୍ର—ଏ ଲିପି ଫାରସୀ ପରି ଡାହାଣରୁ ବାଁଆଁକୁ ଲେଖା-ଯାଉଥିଲା । ଏହାକୁ ଗାନ୍ଧାରଲିପି ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି ।]

ଖରୋଷ୍ଠୀ—ସଂ. ବି—ଖରୋଷ୍ଠୀ (ଦେଖ)
Kharoshṭhī — Kharoshṭrī (See)

ଖର୍ଚ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖର୍ଚ୍; ଆ. ଖର୍ଚ୍)—
Kharcha (etc.) — ଖରଚ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Kharacha etc. (See)

ଖର୍ଚା—ବୈଦେ. ବି—ଖରଚ୍ (ଦେଖ)
Kharchā — Kharachā (See)

ଖର୍ଚାନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ—ଖରଚ୍ନ୍ତ (ଦେଖ)
Kharchānta — Kharachānta (See)

ଖର୍ଚୀ—ବୈଦେ. ବିଣ—ଖରଚୀ (ଦେଖ)
Kharchī — Kharachī (See)

ଖର୍ଜ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । କୁଣ୍ଡେଇହେବା—
Kharja (root) — 1. To itch.
୨ । ସଫାକରିବା—2. To cleanse.
୩ । ପୂଜାକରିବା—3. To worship.
୪ । କଟକଟ ଶବ୍ଦ କରିବା—5. To creak.
୫ । କଷ୍ଟଦେବା—
5. To pain; to make uneasy (Apte).

ଖର୍ଜନ—ସଂ. ବି (ଖର୍ଜ ଧାତୁ=କୁଣ୍ଡାଇହେବା+ଭାବ. ଅନ)—
Kharjana — କଣ୍ଡୂୟନ; କୁଣ୍ଡାଇହେବା—
Scratching for satiating the itching sensation.

ଖର୍ଜିକା—ସଂ. ବି (ଖର୍ଜ ଧାତୁ+ଅକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Kharjikā — ୧ । କଣ୍ଡୁ; କାଛୁ—1. Itches.
୨ । ଗରମି ବେମାରି—2. Syphilis.
୩ । ରୁଚିବା—3. Relish.

ଖର୍ଜୁ—ସଂ. ବି (ଖର୍ଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଉ)—
Kharju — ୧ । କୁଣ୍ଡାଇହେବା—1. Scratching.
୨ । ଗଳୁ—2. Itching.
୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ) ଖଜୁରଗଛ—3. Date-palm.
୪ । ଧତୁରାଗଛ; ଦୁଦୁରା—4. Thorn-apple.
୫ । କୀଟ ବିଶେଷ; ଅଂଶେଇ—5. Worm; maggot.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଖର୍ଜନ) କୁଣ୍ଡିଆ (ରୋଗ)—
Dry itches.
ଘରେ ନାହିଁ ଭରନ୍ ଭସ୍ମ ଟେମ୍ ଜରୁଛି ଖୁଜୁଲି ଖ—ଚଗ ।

୧	ଇ	ଋ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୱ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

ଖର୍ଜୁର—ସଂ. ବି. (ଖଜ ଧାତୁ + ଉର)—ରୂପା—
Kharjura Silver.

ଖର୍ଜୁ—ସଂ. ବି. (ଖର୍ଜ ଧାତୁ + ଉ)—ଖୁଜୁଳି; କାଛୁ—
Kharjū Itches.

ଖର୍ଜୂର—ସଂ. ବି. (ଖର୍ଜ ଧାତୁ, ଣିଜନ୍ତ = ଖର୍ଜି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଉର)—
Kharjūra ୧ । ଖଜୁର ଗଛ—1. Date-palm.
୨ । ଖଜୁରକୋଳି—2. Date plum.
୩ । ରୂପା—3. Silver.
୪ । କୀଟବିଶେଷ; ସମ୍ବାଳୁଆ ପୋକ—
4. Hairy caterpillar.
୫ । ବୃଶ୍ଚିକ; ବିଛା—5. Centipede; scorpion.
୬ । ହରତାଳ—6. Yellow orpiment; arsenic sulphide.

ଖର୍ଜୂରକ—ସଂ. ବି (ଖର୍ଜୂର + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ବିଛା—
Kharjūraka Scorpion.

ଖର୍ଜୂରବେଧ—ସଂ. ବି—ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଯୋଗବିଶେଷ—
Kharjūrabedha Name of an astrological conjunction.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ବିବାହାଦି ଶୁଭକର୍ମ ନିଷିଦ୍ଧ । ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ଏକାର୍ଗଳ ଯୋଗ; ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଖର୍ଦ୍ଦ (ଧାତୁ)—ସଂ—କାମୁଡ଼ିବା—
Kharda (root) To bite.

ଖର୍ପର—ସଂ. ବି. (କୃପ୍ ଧାତୁ = ଘାରଗ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)—
Kharpara ୧ । ଚୋର—1. Thief.
୨ । ଧୂର୍ତ୍ତବ୍ୟକ୍ତି; ଠକ—2. Cheat; rogue.
୩ । ଭିକ୍ଷାଭାଣ୍ଡ—
3. A beggar's bowl; a begging dish.
୪ । ଖପରଲ—4. Tubular tile for roofs.
୫ । ମାଟିପାତ୍ରର ଭଗ୍ନ ଅଂଶ; ଖପରୀ—5. A potsherd.
୬ । ଛତା—6. Umbrella.
୭ । ମୃତ୍ତର ଖୋଳ; ଖପୁର—7 Skull.
[ଦ୍ର—ଚଣ୍ଡୀ ବା କାଳୀଠାକୁରାଣୀ ଏକ ହାତରେ ଖଣ୍ଡା ଓ ଅନ୍ୟ ହାତରେ ମନୁଷ୍ୟ ମୃତ୍ତର ପାତ୍ରାକାର ଖୋଳ (ଖର୍ପର) ଧରି ଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ଶତ୍ରୁକୁ ଖଣ୍ଡାରେ ହାଣି ତାହାର ରକ୍ତକୁ ଖର୍ପରରେ ରଖି ସେ ରକ୍ତ ପାନ କରନ୍ତି ।]
୮ । ଖପର ନାମକ ଉପଧାତୁ; ଦସ୍ତା—
8. Zinc or bronze.
୯ । ଥାଳ ପରି ଚଟକା ମାଟି ବାସନ (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
9. A flat earthen plate.

ଖର୍ପରିକା—ସଂ. ବି. (ଖର୍ପର + ଇକ + ଆ)—
Kharparikā ଆଖିର ଅଞ୍ଜନବିଶେଷ; କଜଳ—
A kind of collyrium.

ଖର୍ପରୀ—ସଂ. ବି. (ଖପର + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Kharpari ଖର୍ପରିକା (ଦେଖ)
Kharparikā (See)

ଖର୍ପାଣି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅନାର୍ଯ୍ୟ ବିଞ୍ଝାଲମାନଙ୍କ ମୃତାହ ଶୁଦ୍ଧି କ୍ରିୟାରେ ନବମ ଓ ଦଶମ ଦିନର ଅନୁଷ୍ଠାନବିଶେଷ—
Kharpāṇi A rite observed amongst the Binjāls of Sambalpur on the 9th and 10th days of the funerals.
[ଦ୍ର—ନବମ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଗାଁଆଁମୁଣ୍ଡେ ଗୃଜ୍ଜଲଗୁଡ଼ିଏ ଲୁଡ଼ାଇ ତହିଁ ପାଖେ ଘାସ ଜାଳ ଜଳି ବସନ୍ତି, ଘାସରେ ପୋକ ଆସି ପଡ଼ିଲେ ତାକୁ ମୃତଲୋକର ଆତ୍ମା ଜ୍ଞାନ କରି ସେ ପୋକକୁ ଘରକୁ ଆଣି ପୂଜା କରି ଦଶମ ଦିନ ତାକୁ ନେଇ ନଈରେ ବିସର୍ଜନ କରନ୍ତି ଏବଂ ତେଣୁ ଫେରିଆସି ଭୋଜନ କରି ଶୁଦ୍ଧିକ୍ରିୟା ସମାପନ କରନ୍ତି ।]

ଖର୍ବ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଗମନ କରିବା—
Kharba (root) 1. To move; to go.
୨ । ଗର୍ବ କରିବା—2. To arrogate.

ଖର୍ବ—ସଂ. ବି. (ଖର୍ବ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା; ଗର୍ବ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)
Kharba ୧ । ୧୦୦୦୦୦୦୦୦୦୦; ଏକ ସହସ୍ର କୋଟି ସଂଖ୍ୟା; ଦଶ ବୃନ—1. 10 billions in number.
୨ । ବାରବୃନ ବା ୧୨ଶହ କୋଟି ସଂଖ୍ୟା—
2. 12 billions.
୩ । କୁବେରଙ୍କ ନଧିବିଶେଷ—3. One of the valuable gems of the Hindu God of wealth.
୪ । କ୍ଷୁଦ୍ର ବୃକ୍ଷ; ବୁଢ଼ିଆ ଗଛ—4. A dwarfish tree; a tree of stunted growth.
୫ । ଅଗଣନ; ଅଗଣିତ ସଂଖ୍ୟା—
5. Countless number.
୬ । ପୁଷ୍ପବିଶେଷ; ସେବତ୍ତ ଫୁଲ—
6. Rosa Moschata; musk-rose.
୭ । ଦ୍ୱାଦଶ ସ୍ଥାନର ସଂଖ୍ୟା (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. The digit at the twelvth place.
ସଂ. ବିଣ.—୧ । ବାମନ; ବାଙ୍ଗରା; ବାଙ୍ଗୁରା—
1. Dwarfish; of short stature.
ଖର୍ବ ହୋଇ ସ୍ମରତରୁ କୁସୁମ ବାଣିଲୁରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚକୋରବନ୍ଧୁ ଖ. ଗୀତ ।
୨ । ବିନଷ୍ଟ; ନାଶପ୍ରାପ୍ତ—2. Destroyed.
ସେହି ସମୟରେ ଗଣ୍ଡାର ଉପଦ୍ରବେ ଖର୍ବ ହୋଇଲେ ସଂଦେଶ ।
ପ୍ରଭାସ. ଶ୍ରୀବେଣୀ ।
୩ । ହ୍ରାସପ୍ରାପ୍ତ—3. Faded; diminished.
୪ । ଏକ ଖର୍ବ ସଂଖ୍ୟକ—
4. Numbering 10 billions.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷାକରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌର୍ଘ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ହ୍ରସ୍ୱ ବା ଦୀର୍ଘ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଇଁ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଉ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

୫ । ଅଗଣିତ; ଅସଂଖ୍ୟ—
5. Innumerable; unnumbered.

୬ । ବିକଳାଙ୍ଗ—6. Mutilated; crippled.

ଖର୍ବ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (ଗର୍ବ) ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା; ଅପମାନ
Kharba karibā ଦେବା—To humiliate; to make one eat the humble pie.

ଖର୍ବକରଣା
୨ । କମାଇଦେବା; ହ୍ରାସ କରିବା—2. To diminish.

ଖର୍ବକାୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର୍ବ + କାୟ) — କ୍ଷୁଦ୍ରାବୟବ-
Kharbakāya ବିଶିଷ୍ଟ; ବାମନ; ବାଙ୍ଗର—
(ଖର୍ବକାୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Dwarfish; of stunted growth

ଖର୍ବଖର୍ବ—ଦେ. ବିଣ.— ଅସଂଖ୍ୟ; ଅଗଣିତ—
Kharbakharba Innumerable; countless.
(ଭୁଲ. କୋଟିକୋଟି, ଲକ୍ଷଲକ୍ଷ, ସହସ୍ରସହସ୍ର, ଶତଶତ ।)

ଖର୍ବଟ—ସଂ. ବି. (ଖର୍ବ + ଅଟ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Kharbata ୧ । ଚାରିଶତ ଗ୍ରାମ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଗ୍ରାମ—1. A village in the centre of 400 villages.
୨ । ଯେଉଁ ଗ୍ରାମରେ ବଜାର ବା ହାଟ ବସେ; ପାଟଣା—
2. A market-town.
ବୈକୁଣ୍ଠ ଖର୍ବଟ ପରି, ବଲେଶ୍ୱର ଏକପୁରୀ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୩ । ପର୍ବତ ପ୍ରାନ୍ତବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରାମ—
3. A village at the foot of a hill.
ଦେଖ ଖର୍ବଟ ବାଟୀବନେ, ଦୁର୍ଗମ ପର୍ବତ କାନନେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
[ଦ୍ର—'କରବାଡ଼ି' ଶବ୍ଦ ଏହି ଶବ୍ଦର ଅପଭ୍ରଂଶ ।]

ଖର୍ବତା—ସଂ ବି. (ଖର୍ବ + ଭାବ. ତା)—୧ । ବାଙ୍ଗରପଣିଆଁ—
Kharbatā 1. Dwarfishness.
୨ । ବିନାଶ—2. Destruction; loss.
୩ । ଅପମାନ—3. Humiliation.
୪ । ହ୍ରାସ—4. Diminution.

ଖର୍ବତ୍ୱ—ସଂ. ବି (ଖର୍ବ+ଭାବ. ତ୍ୱ)—ଖର୍ବତା (ଦେଖ)—
Kharbatwa Kharbatā (See)

ଖର୍ବାକାର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର୍ବ + ଆକାର)—
Kharbākāra ଖର୍ବକାୟ (ଦେଖ)—
(ଖର୍ବାକାରା—ସ୍ତ୍ରୀ) Kharbakāya (See)

ଖର୍ବାକୃତି—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖର୍ବ + ଆକୃତି)—
Kharbākṛuti ଖର୍ବକାୟ (ଦେଖ)—
Kharbakāya (See)

ଖର୍ବିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ଖର୍ବ)—(ଗର୍ବ, ଦମ୍ଭ) ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା;
Kharbibā ଖର୍ବ କରିବା—To diminish; to subdue.
ବେ ରଚିଲ କିଛ ଭାଷେ ଗର୍ବି ପର୍ବତ ଦମ୍ଭ—ମଧୁସୂଦନ. ଭାଷଲଗାଥା ।

ଖର୍ବୁଜ—ସଂ. ବି—ଭରଭୁଜ; ଖରଭୁଜ—
Kharbuja Water-melon; musk-melon.

ଖଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଗତି କରିବା—
Khal (root) 1. To move.
୨ । କମ୍ପିବା—2. To tremble.
୩ । ସଂଗ୍ରହ କରିବା—3. To gather; to collect.
୪ । ହାନି କରିବା—4. To do harm; to injure.

ଖଲ୍‌ଖାଲ୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)— ବୃକ୍ଷର ମଞ୍ଜ ଶୁଖିଗଲେ ଭିତରର
Khalkhāl ବକଳ ଦୁଗୁଲା ହୋଇ ଖସି ପଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ—
Hollow sound of dry barks peeling off from a tree.

ଖଲ୍‌ପଚ୍ କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁରି) କ୍ରି (ସଂ. ଖଳ)—କପଟାଚରଣ
Khalpach karibā କରିବା—To act fraudulently or deceitfully.

ଖଲ—ସଂ. ବି—୧ । (ଖଲ୍ ଧାତୁ=ସଂଗ୍ରହ କରିବା; ହାନି କରିବା +
Khala ଅଥ. ଅ) ଧାନ୍ୟାଦିର ଖଳା—1. A threshing floor; grain-yard.
୨ । ଉଦୂଖଲ; ଔଷଧାଦି ମର୍ଦ୍ଦନ କରିବା ପାତ୍ର; ଖଲ—
2. A mortar for pounding small things.
୩ । ଚକ୍ର—3. Mill.
୪ । (+ କର୍ମ. ଅ) ତୈଳର ସିଠା ବା କାଣ୍ଟି; କଳ୍କ—
4. Dregs or sediment of oil etc.
୫ । ସ୍ଥାନ—5. Place; site.
୬ । ମୃତ୍ତିକା; ମାଟି—6. Earth; soil.
୭ । ମଳ—7. Impurities; dirt.
୮ । ଧୂଳିଗଦା—8. Heap of dust.
୯ । ଜଞ୍ଜାଳ; ଅଳଅ—
9. Complications; refuse matter.
୧୦ । ଯୁଦ୍ଧ—10. Contest; fight; battle.
୧୧ । ଦୁର୍ଜନ ବ୍ୟକ୍ତି—
11. A villain; a wicked person.
୧୨ । (ଖ=ଆକାଶ + ଲା ଧାତୁ=ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)
—ସୂର୍ଯ୍ୟ—12. The sun.
୧୩ । (ଖ=ଆକାଶ+ଲା ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣକରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—
ଧାତୁରା—13. The thorn-apple.
୧୪ । (ଖ + ଲା ଧାତୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
ତମାଳ ବୃକ୍ଷ—14. The Tamāla tree.
୧୫ । ଦହିକଢ଼ି (ସୁଶ୍ରୁତ)—15. Butter milk boiled with acid vegetables and spices. (M. W.)

ସଂ. ବିଣ—୧ । ଦୁର୍ଜନ—1. Wicked.
୨ । ନୀଚ—2. Mean; base; vile.
୩ । ହିଂସ୍ରକ—3. Revengeful.

ଂ	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୍	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଜ	ନ୍ଦ

୪ । କୁଟିଳ—4. Crooked; artful.

୫ । ଶଠ—5 Deceitful.

ଦେ. ବ (ସଂ. କଳହ)—ଖଲବ; କଳହ—Quarrel.

ଖଲ—ସଂ. ବ (ଖଲ୍ ଧାତୁ + ଅଧ୍ୟ ଅ)—

Khala ୧ । ଔଷଧାଦି ବାଟିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରସ୍ତର ପାତ୍ରବିଶେଷ;

ଖଲ ଖଲ—1. A mortar for pounding

ଖରଲ, ଖଲ medicine.

[ଦ୍ର—ଖାଲୁଆ ପାତ୍ରକୁ ଖଲ ଓ ଯେଉଁ ଲମ୍ବ ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ତହିଁରେ ବଟାଯାଏ ତାହାକୁ ପୁଆ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଖଲନୀ ୨ । (ଫା. ଖାଲୀ)—ବଣିଆମାନଙ୍କର ଏକ ଶବ୍ଦ, ଯାହା ସାହାଯ୍ୟରେ ବଣିଆମାନେ ଗୋଲ ଫମ୍ପା କଣ୍ଠି ଆଦି ତିଆରି କରନ୍ତି; ଠସା—

2. A kind of goldsmith's mould.

ଖଲକ—ସଂ. ବ (ଖଲ ଧାତୁ + ଅକ)—କୁମ୍ଭ; ମାଠିଆ—

Khalaka Pitcher (Apte).

ଖଲଖଟିଆ—ପ୍ରାଦେ (ସଂ ହିନ୍ଦୁମ ଓ ବଣାଇ) ବ—

Khalakhatiā ବନଜାତ ଶାକବିଶେଷ—

Ipomoea Quinata.

[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ବାଲ ପରି ସରୁ ଓ ଲମ୍ବ; ତଙ୍କ ଗୁଡ଼େଇ ଗୁଡ଼େଇ ହୋଇଥାଏ ।]

ଖଲଖଲ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ସଂ. କଳକଳ)—

Khalakhala ୧ । ଜଳ ଆଦି ବେଶି ପରିମାଣରେ ବହିବାର ଶବ୍ଦ; କଳକଳଧ୍ୱନି—

1. Hollow sound of water flowing copiously.

ସେହିକାଳରେ ଦୁଇ ସେନା ଉଭୟ ଭେଦ
ଖଳଖଳ ହୋଇ ବହିଲା ରକ୍ତ ନଦୀ—କୃଷ୍ଣସଂହିତା, ମହାଭାରତ. ଭୀଷ୍ମ ।

୨ । ବୃକ୍ଷର ଗଣ୍ଠି ଓ ଶାଖାରୁ ଶୁଖିଲା ବକଳ ଝଡ଼ିପଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ—

2. Hollow sound of dry barks peeling off from a tree.

୩ । ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ—3. Plentiful; abundant.

୪ । ବହୁପରିମିତ— 4. Excessive; copious.

ବାଣ ପଡ଼ି ଶୋଣିତ ବହୁଇ ଖଳଖଳ—ପୀତାମ୍ବର, ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

୫ । ଯଥେଷ୍ଟ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି—5. More than enough.

(ଯଥା—ତା ଅଣ୍ଟାରେ ଟଙ୍କା ଖଳଖଳ ହେଉଛି ।]

୬ । ଢିଲା; ଉଙ୍ଗଉଙ୍ଗ—6. Loose.

୭ । ଖଲଖଲ (ଦେଖ)

7. Khalakhala (See)

[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତରେ ଖଳଖଳାୟ ନାମକ ନାମଧାତୁର ପ୍ରୟୋଗ ଅଛି ।]

ଖଲଖଲ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ଭୁଲ. ସଂ. ଖଲ ଧାତୁ ସଞ୍ଚଳନ; ଗଳ

Khalakhala ଧାତୁ=ପ୍ରଗଳଭା)—

ଖିଲଖିଲ, ଖଳଖଳ ୧ । ଉଚ୍ଚହାସ୍ୟଧ୍ୱନି—

କହକହ 1. Sound of loud laughter.

୨ । ଉଚ୍ଚହାସ୍ୟ ସହକାରେ—2. (laughing) Loudly.

ଶୁଣି ହସିଲେ କଶ୍ୟପ ଋଷି ଖଳଖଳ—ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

୩ । ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ; ଅତ୍ୟଧିକ—

3. Being in excess; abundant.

(ଯଥା—ତା ପାଖରେ ଟଙ୍କା ଖଳଖଳ ହେଉଛି ।)

୪ । (ପାଟି, ଜିଭ) କଥା କହିବାକୁ ଆଗ୍ରହାନ୍ୱିତ; ଖଜବଜ—

4. (tongue or mouth) Over-eager or restless to speak out.

୫ । ଉଚ୍ଚ ବା ଅତିଶୟ (ହାସ୍ୟ)—

5. Immoderate or loud (laughter).

ଖଲଖଲି—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଖରଖରି (ଦେଖ)

Khalakhali Kharakhari (See)

ଖଲଖଲିଆ—ଦେ. ବିଣ (ପୁଂ)—୧ । ଉବଡ଼ବା; ଯେଉଁ ଲୋକ ଯେଉଁଠାରେ

Khalakhaliā କୌଣସି ଗୁପ୍ତ କଥା ସମ୍ଭାଳି ରଖି ପାରେ ନାହିଁ—

(ଖଳଖଳେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. (a person) Who can not keep a secret; babbling (person).

୨ । ପରିଷ୍କାରରୂପେ ହୋଇଥିବା (ଝାଡ଼ା)—

2. Copiously or well evacuated (stools).

୩ । ଯଥେଷ୍ଟ—3. Adequate; ample.

୪ । ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ—4. Plentiful; abundant.

୫ । ବହୁପରିମିତ—5. Copious; profuse.

ଖଲତ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ (ସଂ. କଳହ ବା ଖଲତା)—

Khalata ୧ । କଳହ; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ—1. Quarrel.

୨ । ଗୋଳମାଳ—2. Noise; row.

୩ । ଅନର୍ଥ—

3. Dispute; misunderstanding.

ଖଲତ ବାଢ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) କ—ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଲଗାଇବା; ଅନର୍ଥର

Khalata bārdhibā ସୂତ୍ରପାତ କରିବା—

To foment a quarrel; to create a row.

ଖଲତା—ସଂ. ବ (ଖଲ + ଭାବ. ତା)—

Khalatā ୧ । ଖଳର ଆଚରଣ—

1. Mean or low conduct.

୨ । ଶଠତା—2. Deceit.

୩ । ନିଷ୍ଠୁରତା—3. Cruelty.

୪ । ଦୁଷ୍ଟାମି—4. Wickedness.

୫ । ହିଂସା—5. Revengeful spirit.

୬ । କପଟତା—6. Artfulness.

ବୈଦେ. ବ (ଆ. ଖଲ୍ତା)—୧ । କଲମ ପେନ୍ସିଲ୍ ଆଦି ରଖିବା

ଖଲତା ପାଇଁ ବଡ଼ ଖୋଲ ବା ମୁଣି—

ଖରୀତା, ଖଲୀତା 1. A big envelop or pouch for keeping pens, pencils etc.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଢ଼ତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଥୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଥୀ' ଦେଖିବେ;'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ;'ଅଲବତ୍ତ'ଦେଖିବେ।

୨ । ବଡ଼ ଲଫାଫା—2. Big envelop.

ଖଲତା—ବୈଦେ. ବ—ଖଲତା (ଦେଖ)
Khalatā Khalatā (See)

ଖଲତି— ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସ୍ଖଲ ଧାତୁ = ଖସିବା + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ. ଅତି)—
Khalati ଟାଙ୍ଗରମୁଣ୍ଡା—Bald-headed.
(ଖଲତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି.—ଟାଙ୍ଗର ରୋଗ; ଇନ୍ଦ୍ରଲୁପ୍ତ ରୋଗ—
Baldness.

ଖଲତିକା—ସଂ. ବି. (ଖଲତି + କ + ଆ)—
Khalatikā ପର୍ବତ—Mountain.

ଖଲଧାନ—ସଂ. ବି. (ଖଲ + ଧା ଧାତୁ = ଧରିବା + ଅଧି. ଅନ)—
Khaladhāna ଖଳା—Threshing floor.

ଖଲପୁ—ସଂ. ବ.—ଖଲପୂ (ଦେଖ)
Khalapu Khalapū (See)

ଖଲପୁଆ—ଦେ. ବ (ସହଚର)—ଖଲ୍ ବା ମର୍ଦ୍ଦନ ପାତ୍ର ଓ ମର୍ଦ୍ଦନ ପାଇଁ
Khalapuā ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରସ୍ତର ଦଣ୍ଡ—Mortar and pestle.
ଖଲଡ଼ାଁଟି; ଖଲମୁଡ଼ୀ
ଖଲଦସ୍ତା

ଖଲପୂ—ସଂ. ବ. (ଖଲ = ମଇଳା + ପୂ ଧାତୁ = ମାର୍ଜନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ
Khalapū କ୍ୱିପ)—ଫରାଶ; ଝାଡ଼ୁ; ମେହେନ୍ତର—
A sweeper.

ଖଲପ୍ରକୃତି—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖଲ + ପ୍ରକୃତି)—ଦୁଷ୍ଟସ୍ୱଭାବଯୁକ୍ତ—
Khalaprakṛuti Of wicked disposition.

ଖଲପ୍ରକୃତିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଖଲପ୍ରକୃତି (ଦେଖ)
Khalaprakṛutika Khalaprakṛuti (See)
(ଖଲପ୍ରକୃତିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଖଲବ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—ଖଲବା (ଦେଖ)
Khalaba Khalabā (See)
ଖଳ— ଦେ. ବ.—(ସଂ. କଳହ)—କଳହ; ଅନର୍ଥ—
ଝଗଡ଼ା Quarrel.

ଖଲବ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.— ଖଲବ ଲଗାଇବା (ଦେଖ)
Khalaba kārdhibā Khalaba lagāibā (See)

ଖଲବଚନ—ସଂ. ବ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଖଲ + ବଚନ)—
Khalabachana ଦୁଷ୍ଟଲୋକର କଥା; ଚୁଗୁଲି—
Words reported by a wicked or evil-minded person.

ଖଲବ ବାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଖଲବ ଲଗାଇବା (ଦେଖ)
Khalaba bārdhibā Khalaba lagāibā (See)

ଖଲବଳ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଭୀତ—1. Frightened.
Khalabala ୨ । ତ୍ରସ୍ତ ଓ କମ୍ପିତ; ତରଙ୍ଗ—
2. Trembling through fright.
୩ । ବିଶେଷ ଭୟଯୋଗୁଁ ଇତସ୍ତତଃ ପଳାୟମାନ—
3. Fleeing away in different directions through a sudden fright.

ସେ ପୃଥ୍ୱୀ ଜନ ଜନ୍ତୁ ଦ୍ରାଇଲେ ଖଳବଳ
ପଳାଇ ପଶିଲେ ଯାଇ ପର୍ବତ କନ୍ଦର ।
ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

୪ । ଅସ୍ଥିର—4. Restless.

ଦେ. ବ.—ଗୋଳ; ହଲ୍ଲା—Noise; row; ado.
ହୈଚୈ; ଖଳଳ ଖଳବଳ ଲାଗିଥିବ ନିଶ୍ଚଳ ନୁହଇ—
ଖରଭର; ଖଳବଳ ପ୍ରାଚୀ- ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।

ଖଳବଳ—ଦେ. ବିଣ.—ବ୍ୟାକୁଳ; ଅସ୍ଥିର—
Khalabala Restless.
ଖଳବଳ

ଖଳବ ଲଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅନର୍ଥର ସୂତ୍ରପାତ କରିବା—
Khalaba lagāibā To create or initiate a quarrel.
ଝଗଡ଼ାଲାଗାନ
ଝଖେଡ଼ା ନିକାଳନା

ଖଳବା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. କଳହ; ଖଳ)—୧ । କଳହପ୍ରିୟ; କାଣ୍ଡୁଆ—
Khalabā 1. Quarrelsome.
ଝଗଡ଼ାଟେ ୨ । ଦୁଷ୍ଟ—2. Wicked.
ଝଖେଡ଼ିଆ
(ଖଳବା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଖଳବାଟିକା—ସଂ. ବ (ଖଳ = ଖଳା + ବାଟିକା)—ଖଳାବାଡ଼; ଶସ୍ୟାଦି
Khalabāṭikā ଫସଲ ଜମା କରି ଅମଳ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବାଡ଼ି ବୁଜା ଯାଇଥିବା ସ୍ଥାନ—Enclosed grain-yard.

ଖଳମୂର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବ (ଖଳ = ସ୍ଥାନ + ମୂର୍ତ୍ତି = ଆକୃତି; ସ୍ଥାନାନୁରୂପ ଆକୃତି
Khalamūrtti ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ବୋଲି)—ପାରଦ; ପାରା—
Quicksilver.

ଖଳମ୍ବ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଣ୍ଡାମ) ବ— ଖଳବ; କଳହ—
Khalamba Quarrelling.

ଖଳ ଲଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. କଳହ)—କଳହ ଲଗାଇବା—
Khala lagāibā To create or foment a quarrel.

ଖଳସ୍ୱଭାବ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଖଳ + ସ୍ୱଭାବ)—ଦୁଷ୍ଟ ସ୍ୱଭାବ-
Khalaswabhāba ବିଶିଷ୍ଟ; ଖଳପ୍ରକୃତିକ—Of wicked
(ଖଳସ୍ୱଭାବା—ସ୍ତ୍ରୀ) disposition.

ଖଳା—ଦେ. ବ (ସଂ. ଖଳ)—ଧାନ ଫସଲ ଆଦି ଜମା କରିବା ଓ ଅମଳ
Khalā କରିବା ସ୍ଥାନ—Threshing floor; grain-yard.
ଖାମାର ରସୋଇ ଗୋଶାଳା, ଖଳା, ମଞ୍ଚ, ଧାନବୋଠା—
ଖଳିହାନ ସ୍ୱାମୀନାଥ- ମହାଯାତ୍ରା ।

ଖଲ୍ଲ— ଦେ. ବ—ଖଲବାଡ଼ିଆ—
Khalā Act of pestling.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ଖଳା—
Threshing floor.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ,

ଖଲାଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. କୁବେଣୀ)—ମତ୍ସ୍ୟାଧାଗ; ଖାଲୋଇ; ବେଉଠମାନଙ୍କର ମାଛ ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ-ମୁଖ ବଶିଷ୍ଟ ବାଉଁସିଆ—Fisherman's basket.
Khalāi

ଖଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖଲେଇବା (ଦେଖ)
Khalāibā 1. Khaleibā (See)

୨ । 'ଖଲିବା' କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
2. Causative form of Khalibā.

ଖଲାଉଠା—ଦେ. ବି—ପତନଉଠା ଭୋଗ; ଯେଉଁ ଦିନ କୃଷକର ଖଳାରେ ଜମାଥିବା ଧାନ ବିକ୍ରି ଅମଳ ହୋଇ ଯାଏ ସେଦିନ ଖଳାରେ ମେରମୂଳେ ଜଳଖିଆ ବା ଖୀରି ଖେଚୁଡ଼ି ଆଦି ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ ଭୋଗ ଦେବା ଉତ୍ସବ—A ceremony accompanied by the offering of cooked or uncooked food to Goddess Lakshmī when the last grain is gathered from the grain-yard.
Khalāuṭhā

ଖଲାଛେଦ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖଳାରେ ଧାନ ଅମଳ ଶେଷ ହେବା ଦିନର ଉତ୍ସବ; ଖଲାଉଠା—
A festival observed by a cultivator on the last day of his threshing.
Khalāchhed

[ଦ୍—ଏଦିନ ଯାହା ଧାନ ଅମଳ ହୁଏ କୃଷକ ତହିଁରୁ ଅଧେ ଦୁଃଖୀରଙ୍କୀ, ବୈଷ୍ଣବ ଓ ମୂଲିଆଙ୍କୁ ବିତରଣ କରେ ।]

ଖଲାବାଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଲବାଟିକା)—
ଖଲବାଟିକା (ଦେଖ)
Khalābāṭi Khalabāṭikā (See)

ଖଲାସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଖଲାଶ୍=ମୁକ୍ତି)—୧ । ମୁକ୍ତି—
Khalās 1. Liberation; deliverance.

ଖାଲାସ ୨ । ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା ବା ପାର ହେବା—
ଖଲାସ 2. Coming out of a danger.

୩ । କାରାମୁକ୍ତି—
3. Release from imprisonment.

୪ । ବିପଦ ବା ଦାୟିତ୍ୱରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା—
4. Rescuing from danger or liability.

୫ । ଯନ୍ତ୍ରଣାରୁ ମୁକ୍ତି—
5. Release from pain.

୬ । ଗର୍ଭବେଦନାରୁ ମୁକ୍ତିଲାଭପୂର୍ବକ ପ୍ରସବ—
6. Delivery of a pregnant woman by giving birth.

୭ । ଦାୟିତ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତି—
7. Discharge from a liability.

ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ. ଖଲାଶ୍=ମୁକ୍ତ)—୧ । ବନ୍ଧନମୁକ୍ତ—
1. Released.

୨ । ବିପଦମୁକ୍ତ—2. Rescued; delivered from danger.

୩ । ଦାୟିତ୍ୱମୁକ୍ତ—
3. Discharged from a responsibility.

୪ । ଋଣମୁକ୍ତ—4. Freed from a debt.

୫ । କାରାମୁକ୍ତ—5. Liberated from imprisonment.

୬ । ଶିଶୁ ପ୍ରସବ କରିବାଦ୍ୱାରା ଗର୍ଭବେଦନାରୁ ମୁକ୍ତ (ସ୍ତ୍ରୀ)—
6. (woman) Delivered of the pangs of child birth.

୭ । ଖତମ୍; ସମାପ୍ତ—
7. Finished; completed.

ଖଲାସ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କାରାମୁକ୍ତ କରିବା—
Khalās karibā 1. To set free.

ଖାଲାସକରା ୨ । ରେଲ ବା ଡଙ୍ଗାରୁ ବୋଝ ଉତାରିବା—
ଖଲାସକରନା 2. To unload.

୩ । ଅବରୁଦ୍ଧ ସ୍ଥାନରୁ ଜଳ ଆଦି ଛାଡ଼ିବା—
3. To release; to discharge (liquid).

୪ । ବିପଦରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା—
4. To liberate from danger,

୫ । ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ବନ୍ଧକ-ଦାୟିତ୍ୱରୁ ଅବ୍ୟାହତି ଦେବା—
5. To free from encumbrance or lien.

୬ । ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା ଗର୍ଭସ୍ଥ ଭ୍ରୂଣକୁ ବାହାର କରିବା—
6. To cause the child in the womb to be delivered.

୭ । ବୀର୍ଯ୍ୟମୋକ୍ଷଣ କରିବା—
7. To discharge one's semen.

୮ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଋଣରୁ ମୁକ୍ତ ବା ଅବ୍ୟାହତି କରିବା—
8. To free or dischange a person from a debt or liability.

୯ । କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକକୁ ପ୍ରସବ କରିବା ବିଷୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା—
9. To assist a woman in child-birth.

ଖଲାସ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କାରାମୁକ୍ତ କରିବା—
Khalās debā 1. To discharge from jail.

ଖାଲାସଦେଓୟା ୨ । ଦାୟିତ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା—
ଖଲାସଦେନା 2. To liberate from any responsibility.

ଖଲାସ୍ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବନ୍ଧନ, ଦାୟିତ୍ୱ, ଯନ୍ତ୍ରଣା, ବିପଦ ଆଦିରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା—
Khalās paibā

ଖାଲାସପାଓୟା 1. To be freed from any liability, debt,
ଖଲାସପାନା imprisonment, danger or trouble.

୨ । ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ ହେବାର ଆଦେଶ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—
2. To get an order for one's release.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷରଟିଏ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ ଖୋଜିବେ; 'ଲୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଲୁଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବହୁ' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଗର୍ଭଯନ୍ତ୍ରଣାରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା; ପ୍ରସବ କରିବା—
3. To be delivered of a child.

ଖଲାସ୍ ହେବା—ଦେ.କ୍ରି.—୧ । (ଜମା ହୋଇଥିବା ପାଣି) କୌଣସି
Khalās hebā ବାଟ ବା ନାଳ ଦେଇ ବୋହି ଯିବା—
ଖଲାସହେବା 1. (accumulated water) To be dis-
खलास होना charged through a channel or outlet.

୨ । ଖଲାସ୍ ପାଇବା (୧, ୩) (ଦେଖ)
2. Khalās paibā (1, 3) (See)

ଖଲାସି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଖଲାସି)—୧ । ଜାହାଜ, ଅଗ୍ନିବୋଟ, ରେଲ
Khalāsi ଓ କେନାଲ୍‌ରେ ଓ ତମ୍ବୁ ଟାଣିବା ଆଦିରେ ନିଯୁକ୍ତ ନିମ୍ନତମ
ଖଲାସୀ ଭୃତ୍ୟ; କୁଲୀ—1. A cooly or menial servant
खलासी engaged in boats, railway etc (e. g. a sailor, a tent-pitcher).

୨ । ଖଲାସ୍ (ଦେଖ)
2. Khalās (See)

ପ୍ରାଦେ. (ପୁଷ୍ପ) ବି.—ଡୋରର ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ-
ମାନଙ୍କର କେଶ ବାନ୍ଧିବାର ଏକପ୍ରକାର ଖୋସା ବା ଗଣ୍ଠି—
A mode of tying the hair into a knot.

ବୈଦେ. ବିଣ.—ଖଲାସ୍ (ଦେଖ)
Khalās (See)

ଖଲାସିନାଳ—ଦେ. ବି—ସଫେଇ ନାଳ; ଯେଉଁ ନାଳଦ୍ୱାରା କୌଣସି
Khalāsinālla ସ୍ଥାନରେ ଜମିବା ପାଣି ଖଲାସ୍ ହୁଏ ବା ବହିଯାଏ-
ଖଲାସୀନାଳା A drainage or channel for the dis-
खलासी नाला charge of surplus or collected water from a place

ଖଲାସି ନିକାସି—ଦେ. ବି. (ଆ. ଖଲାସି ଓ ସଂ. ନିଷ୍କାସନ; କଚରିଆ
Khalāsi nikāsi ଭାଷା; ସହଚର)—କୌଣସି ଦାବୀ ବା ଦାୟିତ୍ୱ
ଖଲାସୀ ଓ ନିକାସୀ ଆଦିରୁ ମୁକ୍ତି ବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବ୍ୟାହତି—
खलासी और निकासी Complete release from or discharge of any claim or liability.
(ଯଥା—ବିଚି ସମ୍ପତ୍ତିରେ କେହି ଦାବୀଦାର ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ସେଥିର ଖଲାସିନିକାସିର ଭାର ଆମ୍ଭଙ୍କ ରହିଲା—କବାଲାର ଶରତ୍ ।)

ଖଲି—ସଂ. ବି. (ଖଲ୍ ଧାତୁ=ସଂଗ୍ରହ କରିବା+କର୍ମ. ଇ)—
Khali ୧ । ତୈଳାଦିର ସିଠା ବା କାଣ୍ଟି; କଲ୍ଲ—
1. Sediment of oil.

୨ । ପିଣ୍ଡିଆ—2. Oilcake

ଦେ. ବି.—୧ । ଧୋବା ଓ ତନ୍ତୁମାନେ ବସ୍ତ୍ରକୁ ଟାଣୁଆ କରିବା
ନିମନ୍ତେ ତହିଁରେ ଦେବା ମଣ୍ଡ—1. Starch
applied to a washed or newly woven cloth to make it stiff.

୨ । ପିଠା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଶସ୍ୟଚୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଗୁଡ଼ ମିଶ୍ରିତ ଅଗ୍ନି-
ପକ୍ୱ କୋମଳ ଲେହ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ବିଶେଷ—
2. A paste made of corn-flour kneaded with sugar and boiled for some time for preparing cakes; dough.

୩ । ଔଷଧର ଗୁଳାବିଶେଷ (ନନ୍ନେ)—3. A medicinal paste made into a ball.

୪ । ଅରଣ୍ୟରେ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁଙ୍କ ପ୍ରିୟ ଆର୍ଦ୍ର ଲବଣାକ୍ତ ସ୍ଥାନ (ଯେଉଁଠାରେ ମୃଗମହିଷାଦି ବନ୍ୟ ଜନ୍ତୁ ସମବେତ ହୋଇ ସେଠାର ମାଟି ଚାଟିବାକୁ ସୁଖ ପାଆନ୍ତି)—4 A resort of wild beasts (deer; buffalo etc) in the jungle where they love to gather and lick the briny earth.

୫ । ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ତିଆରି ହେବା ସମୟରେ କାଠର ମୂର୍ତ୍ତି ଉପରେ ମଢ଼ା ଯାଇଥିବା କନା ଉପରେ ବୋଳା ଯିବା ଚାଉଳସିଝା କାଠିଆ ଯାଉ—5. Starch consisting of boiled rice-flour prepared for causing the cloth to stick to the wooden image of Lord Jagannātha at Puri before it is painted.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଚିକ୍କଟା ରଙ୍ଗିଆ ମୃତ୍ତିକାବିଶେଷ—
A kind of clayey and reddish soil.

ଖଲି—ଦେ. ବି.—୧ । ପୁଞ୍ଜି ବୁଣା ଯାଇଥିବା ଧାନକିଆରରେ ପୁଞ୍ଜିଗଛ
Khali ଛଡ଼ା ଗୋଟିକିଆ ଧାନଗଛ ଓ ଘାସ—1. Single weeds and paddy plants growing in a field where paddy is grown in clusters.

୨ । ଖାଦ୍ୟ ବାଢ଼ିବା ପାଇଁ ଏକତ୍ର ସିଆଁ ହୋଇଥିବା ଶାଳ ଆଦି ଗଛର ପତ୍ରମାନ; ଶଳାକାସ୍ୟୁତ ଶାଳପତ୍ର; ଖଲିପତ୍ର—
2. Leaves sewn together for being used as food-plates.

ମାତା ଖାଇବେଷ କ ପୁନ ଯେ ଭଣ୍ଡାର କାଖେ ଯାକ ଅଛ ଖଲି ।
ଗୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପ୍ରସ୍ତାବ ।

୩ । ଥଟ୍ଟା—3. Joke; jesting

୪ । ଗୋରୁଗାଈଙ୍କର ଗୋଡ଼ ଘୋଷାରି ଚାଲିବା ରୋଗ ବିଶେଷ—4. Stringhalt of cattle; chronic muscular spasms on the legs of cattle.

୫ । ରସମୟ ବାକ୍ୟ; ବାକ୍ୟରେ ରସିକତା—
5 Wit and humour in speech.

୬ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପରୋକ୍ଷଭାବରେ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି କୁହାଯିବା ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ ବଚନ—6. Innuendo; side-hint.

୭ । (ସଂ. ଖଲ୍ଲୀ) ଦୁର୍ବଳତା ବା ବାତ ବିକାର ଯୋଗୁଁ ହାତ ଗୋଡ଼ର ସାମୟିକ ସ୍ତମ୍ଭନ—7. Cramp in the hands and legs.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଌ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ୍ୟ	ସ	ଶ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖଳ (ଦେଖ)—
Khali (See)

ଖଲିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଖଳପରି ଅଠାଳିଆ—
Khaliā 1. Clayey; sticky; doughy.
୨ । ଗେଙ୍ଗୁଟ ମିଶ୍ରିତ ଓ କୃଷିର ଅଯୋଗ୍ୟ (ମୃତ୍ତିକା)—
2. Gravelly (soil).

ଖଲିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଖଲ୍ଲୀ)—ଖଲ୍ଲୀ; ଗୋରୁମାନଙ୍କ ଗୋଡ଼ର ରୋଗ
Khaliā ବିଶେଷ—Stringhalt of cattle; chronic
ଝନକା muscular spasms on the leg; springhalt.
ଲଂଗ; ଲଂଗଡ଼ାହଟ
ଝନକା ଦେ. ବିଣ—୧ । ଖଲରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ (ଗୋରୁ)—
ଲଂଗଡ଼ା 1. (cattle ; Suffering from stringhalt.
୨ । ଥଟ୍ଟାଯୁକ୍ତ; ଥଟ୍ଟିଲି—
2. Jestive; jocular; witty.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ଖଳିଆ (ଦେଖ)—
Khaliā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । କୃଷିର ଅଯୋଗ୍ୟ ଜଳମଗ୍ନ ଖାଲ ଜମି—1. A low marshy land unfit for cultivation.
୨ । ଚିକଟା ମାଟିରେ ପାଣି ପଡ଼ି ଖସଡ଼ା ହେବା ଅବସ୍ଥା—
2. Slippery condition of the ground owing to the accumulation of water.
୩ । ପାହାଡ଼ ତଳେ ଖରାଦିନେ ପାଣି ଜମି ରହିଥିବା ଚଉର ବା ଖାଲ—3. A small pool at the foot of a hill where water is left in summer.

[ଦ୍ର—ବନ୍ୟ ପଶୁମାନେ ଏଠାକୁ ପାଣି ପିଇବାକୁ ଆସନ୍ତି ।]

ଖଲିଆରି—ପ୍ରାଦେ. (ପୁଷ୍ପ) ବି—ବର୍ଷା ସମୟରେ ବହୁଥିବା ଦକ୍ଷିଣା
Khaliāri ପବନ—Breeze blowing from the south in the rainy season.

[ଦ୍ର— ଏ ପବନ ଆକାଶରେ ବଉଦକୁ ଦକ୍ଷିଣରୁ ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମ ଆଡ଼କୁ ଅର୍ଥାତ୍ ମହାନଦୀର ଉତ୍ସଉତ୍ସସ୍ଥଳ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଆଡ଼କୁ ଉଡ଼ାଇ ନିଏ । ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ବର୍ଷା ହେଲେ ମହାନଦୀ ବଢ଼େ । ମହାନଦୀରେ ବଢ଼ିହେଲେ ତାହାର ଶାଖା ପ୍ରଶାଖାମାନ ବଢ଼ିବାରୁ ପୁରୀଜିଲ୍ଲାରେ ବଢ଼ିପାଣି ପଶେ । ଅତଏବ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଲୋକଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଖଲିଆରି ପବନ ଶୀଘ୍ର ନଈବଢ଼ି ହେବାର ସୂଚନା କରେ ।]

ଖଲିକାଗଜ—ଦେ. ବି—ଅଠାଉପରେ କାଚଗୁଣ୍ଡା ଛିଞ୍ଚା ହୋଇ ଶୁଖା
Khalikāgaja ଯାଇଥିବା କାଗଜ; ସିରିସକାଗଜ—
ସିରିସକାଗଜ Sand paper.

[ଦ୍ର—ଏହାକୁ କାଠନିର୍ମିତ ବସ୍ତୁ ଉପରେ ଘଷିଲେ ତାହା ଚିକ୍କଣ ହୁଏ ।]

ଖଲିକାର—ଦେ. ବି (ଭୁଲ. ସଂ. ଖଲୀକାର=ଅନିଷ୍ଟକରଣ)—ସାପୁଆ
Khalikāra ଖେଳା—A snake-charmer.

ଖଳିକାର ନୋହୁ କଳା ନାଗକୁ ଗୁଲିକୁ ରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ଜଗୋପ୍ତାରଭଜ୍ଞ. ଶ ଗୀତ ।

ଖଲିକୁହା—ଦେ. ବିଣ—ଯେ ଥଟ୍ଟା କଥା କହେ—
Khalikuhā One who speaks jesting words or pups.

ଖଲିଚୁନା—ଦେ. ବି—ପିଠା ପାଇଁ ଖଳ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅଉଷ୍ଟ
Khalichūnā ଶସ୍ୟଚୂର୍ଣ୍ଣ—Corn-flour for preparing dough for cakes.

ଖଲିଛତୁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଝୁଙ୍କାରେ ହେବା ବଡ଼ ବଡ଼ ଛତୁ
Khalichhatu ଥିବା ଛତୁ—Mushroom with big heads growing on ant-hills.

ଖଲିଟୋକେଇ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଖଡ଼ିଟୋକେଇ (ଦେଖ)—
Khalitokei Khardi̇tokei (See)

ଖଲିନ—ସଂ. ବି—ଖଳୀନ (ଦେଖ)—
Khalina Khalīna (See)

ଖଲିନୀ—ସଂ. ବି (ଖଳ + ସମୂହାର୍ଥେ ଇନ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ) ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଖଳା—
Khalini A multitude of threshing floors or grain-yards.

ଖଲିପତ୍ର—ଦେ. ବି—୧ । ଶାଳ ପ୍ରଭୃତି ଗଛର ଏକାଧିକ ପତ୍ର ଖଡ଼ିକାଦ୍ୱାରା
Khalipatra ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ସିଲାଇହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ବୃହଦାକାର ଗୋଲ ଓ ବର୍ତ୍ତୁଳ ପତ୍ର—
1. Eating plate prepared by sewing many Sal-leaves together.
୨ । ଖଡ଼ିକାରେ କାଠପତ୍ର ସିଆଁ ହୋଇ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ପାତ୍ର ବା ଚଉପଘା—2 Improvised plates or cups prepared by sewing leaves together.
୩ । ଯେଉଁ ପତ୍ର (ଶାଳ, ଡମ୍ବିରି ଆଦି) ସିଆଁ ହୋଇ ଖଳ ତିଆରି ହୁଏ—3. Sal and other tough leaves fit for being sewn into plates.

ଖଲିପଶିବା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଖଲ୍ଲୀ—ଯୋଗେଶତନ୍ତ୍ର)—ବାତ ବିକାର
Khalipaśibā ବା ଦୁର୍ବଳତାରୁ କମ୍ବା ଗର୍ଣ୍ଣରେ ପବନ ଅଟକି
ଖାଲଧରା, ଖିଲଧରା ଯିବାରୁ ହାତଗୋଡ଼ର ସ୍ତମ୍ଭନ ବା ବିଚ୍ଛିନ୍ନ
ହାତବନ୍ଧନା କେମ୍ବା ହେଲା ପରି ଜଣାଯିବା—
Cramp; temporary numbness of limbs due to wind in the body or weakness.

ହସ୍ତ ଖଲ ପଶଇ ଅଙ୍ଗୁଳି ହୁଏ ମେଷ—ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

ଖଲିପା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ.)—ଖଲିଫା (ଦେଖ)
Khalipā Khaliphā (See)

ଖଲିପିଠା—ଦେ. ବି (ପିଠକୁ ପିଣ୍ଡୁଳାର ଚାରିପାଖରେ ଖଳପତ୍ର ଦିଆ ଯାଉ-
Khalipithā ଥିବାରୁ)—ପୋଡ଼ିପିଠା—

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ସଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁତ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିନ୍ଦ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

Cake made by putting the dough in a packet of leaves and putting it inside live charcoal.

ଖଲିଫା—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ଖଲୀଫା=ଧର୍ମଗୁରୁ)—
Khaliphā
ଖଲୀଫା
ଖଲିଫା
୧ । ମୁସଲ୍‌ମାନ୍‌ମାନଙ୍କର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଧର୍ମଗୁରୁ—
1. The Caliph or the prime spiritual preceptor of all Mahomedans, viz. the Sultan or elected ruler of Turkey.

[ଦ୍ର—ତୁରସ୍କର ସୁଲ୍‌ତାନ୍ କ୍ରମାନୁକ୍ରମେ ମୁସଲ୍‌ମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ଧର୍ମଗୁରୁ ଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ଖଲିଫା ବୋଲାଯାଉଥିଲା । ମୁସଲ୍‌ମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଧର୍ମଗୁରୁ (ଖଲିଫା) ଓ ସମ୍ରାଟ ଏହି ଦୁଇଟି ଅଧିକାର ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟଭାବରେ ପରସ୍ପର ସମ୍ବନ୍ଧ ।

ଏହି ଖଲିଫାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସମସ୍ୟା (ଅର୍ଥାତ୍ ଖିଲାଫତ୍) ର ମୀମାଂସା ନିମନ୍ତେ ଗତ (ଖ୍ରୀ. ୧୯୧୪—୨୧) ଇଉରୋପୀୟ ମହାସମର ପରେ ମୁସଲ୍‌ମାନ୍ ଜଗତରେ ଓ ବିଶେଷତଃ ଭାରତୀୟ ମୁସଲ୍‌ମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବଳ ଆନ୍ଦୋଳନର ସୂତ୍ରପାତ ହୋଇଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁରସ୍କ ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ ଧର୍ମଗୁରୁ ଓ ରାଜ୍ୟଶାସକଙ୍କ ପଦବୀମାନ ପୃଥକ୍ କରା ଯାଇଅଛି ।]

୨ । ମୁସଲ୍‌ମାନ୍ ଦରଜି—
2. A Mahomedan tailor.

୩ । ମଲ୍ଲବିଦ୍ୟାର ଓସ୍ତାଦ୍ —
3. A teacher of or trainer of gymnastics.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ଅଧୀନ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ସାଗ୍‌ରେଦ୍ ବୋଲାଯାଏ ।]

୪ । ମୁସଲ୍‌ମାନ୍‌ମାନଙ୍କ କ୍ରୀଡ଼ାଖେଳର ଅବୈତନିକ ସମ୍ପାଦକ—
4. Honorary Secretary of a party of Mahomedans formed for sport or exercise.

୫ । କୌଣସି ବିଦ୍ୟାର ଗୁରୁ ବା ଓସ୍ତାଦ୍—
5. A teacher in any art or sport.

ବୈଦେ. ବିଶ—୧ । ସୁଶିକ୍ଷିତ—
1. Expert; deft-handed.

୨ । କୌଣସି ବିଦ୍ୟାରେ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ—
2. Adept in any art.

୩ । ନିପୁଣ; ପାରଙ୍ଗମ—
3. Experienced; skilful.

୪ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କାମରେ ହେଳା ବା ମଠ କରେ; ମଠୁଆ—
4. Slow-coach; laggard.

ଖଲିଫୋଟକା—ଦେ. ବି—ଖରିଫୋଟକା (ଦେଖ)
Khaliphoṭakā Khariphoṭakā (See)

ଖଲିବକଟିଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଚକଟାମାଟି (ଯାହା ଓଦା ଥିବାବେଳେ ଗୋରୁ ଗାଈ ଭାଲୁ ଖୁରାରେ ଚକଟିକରି ଖାଲିପି କରି ଦେଇ ଥାଆନ୍ତି)—
Khalibakaṭiā
Hard clayey soil.

ଖଲିବଚ୍ଛା—ଦେ. ବି—ପୁଞ୍ଜିବୁଣା ଧାନ କିଆରରୁ ଗୋଟିକିଆ ଧାଳାଗୁଡ଼ି ଓ ଘାସସବୁ ବାଛି ଓପାଡ଼ିଦେବା—
Khalibachhā
The weeding out of single paddy-plants and weeds from a paddy-field in which paddy is grown in clusters.

ଖଲିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଖଲ୍ଲ)—୧ । ଖଲରେ ମର୍ଦ୍ଦନ କରିବା—
Khalibā
ଖଲେମାଡ଼ା
ଖଲକରନା; ଖଲନା
1. To pound with pestle and mortar.

ଶଲ ମୃଗମଦ ଚନ୍ଦନ ପ୍ରମୋଦରେ ଭବେଜ ନଡ଼ିଆ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ରତ୍ନାକରଚମ୍ପୂ ଖ ଗୀତ ।

୨ । ସୁନାରୂପାର ପାତଆଣ୍ଠୁ ଟୋଲକା କରିବା ପାଇଁ ଠସାରେ ରଖି ବାଡ଼େଇବା—2. To beat bits of gold or silver leaf into globular shape in a mould.

ଖଲିମାଟି—ଦେ. ବି—କାଦୁଆ ମୃତ୍ତିକା—
Khalimāṭi
Clayey soil.

ଖଲିରୁଟି—ଦେ. ବି—ମଇଦାକୁ ଦଳି ଉଲ୍ଲ ଦଳାପିଣ୍ଡକୁ ପାଣିରେ ସିଦ୍ଧ କରିବା ପରେ ତହିଁରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ରୁଟି—
Khaliruṭi
Bread prepared from flour after it is kneaded and the lump boiled in water.

[ଦ୍ର—ଏହା ସାଧାରଣ ରୁଟି ଅପେକ୍ଷା ନରମ ଓ ଲଘୁପାକ ।]

ଖଲିଶ—ସଂ. ବି (ଖଳ+ଶୀ ଧାତୁ=ଶୟନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Khalisa
ଖଲିଶା
ଖଲସା
ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ; ଇଣ୍ଡୁଲା ମାଛ—
A kind of fresh-water fish; Mugil Corsula; Trichopodus Colisa. (Wilson).

(ଖଲ୍ଲିଶ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହାର ଦେହ ପୋଦୋଳା ମାଛ ପରି କିନ୍ତୁ ମୁଣ୍ଡ ଶେଉଳ ମାଛର ମୁଣ୍ଡ ପରି । ଏହାର କାଣ୍ଡ ଅଛି; ପିଠି ନେଳିଆ ଏବଂ ଦୁଇପାଖ ଓ ପେଟ ଧଳା । ଏହାର ଦୁଇଟି ବଡ଼ ଆଖି ମୁଣ୍ଡ ଉପରକୁ ବାହାରିଥାଏ । ଏ ନଈରେ ପହଁରିଲା ବେଳେ ଆଖି ଯୋଡ଼ିକ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଦିଶୁଥାଏ । ଏ ଲମ୍ବରେ ୧୮ ଆଙ୍ଗୁଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ; ଏହାର ପିଠି ଉପରେ ଥିବା ଡେଣାରେ ୪ଟା କଣ୍ଟା ଅଛି ।]

ଖଲିସିଆଁ—ଦେ. ବି—ଖଲ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଗୁଡ଼ିଏ ପତ୍ରକୁ ସିଲେଇ କରିବା—
Khalisiāṅ
The sewing together of leaves for forming a circular plate.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍ଥ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଶ	ନ୍ତ

ଖଲି ସେଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ଏକାଧିକ ପତ୍ରକୁ ଖଲ୍ଲପତ୍ର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଖଡ଼କାଦ୍ୱାରା ସିଲାଇ କରିବା—To sew a number of leaves together with small pin-like twigs.
Khali seiñbā

ଖଲୀ—ସଂ. ବି. (ଖଲ୍ ଧାତୁ + ଇନ୍; ୧ମା ୧ବ)—
Khalī ୧ । ଶିବ; ମହାଦେବ—1. Name of Śiba.
୨ । ଖଳ (ଦେଖ)—2. Khali (See)

ଖଲୀକରଣ—ସଂ. ବି. [ଖଳ + ଅଭୂତଭାବେ. ଚ୍ବି (ଈ) + କରଣ]—
Khalīkaraṇa ୧ । ଦଳନ; ଦଳିବା; ରକଟିବା—
1. Crushing; kneading.
୨ । ଆଘାତକରଣ—2. Hurting.
୩ । ଅବମାନନା କରିବା—3. Ill-treating; slighting.

ଖଲୀକାର—ସଂ. ବି. (ଖଳ + କୃ ଧାତୁ = କରିବା + ଅ; ଇ. ଆଗମ)—
Khalīkāra ୧ । ଆଘାତକରଣ—1. Hurting.
୨ । ଅନିଷ୍ଟକରଣ—2. Injuring.
୩ । ଅବମାନନ—3. Slighting; ill-treating.
୪ । ବିପଦ—4. Danger.
୫ । ଅଶୁଭ; ଅମଙ୍ଗଳ—5. Evil.
ଖଳୀକାର ନିକର ଖଣ୍ଡନ କର ମୋର ।
ଗାଲମଣି. ଉକ୍ତିଧାରା ।

ଖଲୀକୃତି—ସଂ. ବି.—ଖଲୀକାର (ଦେଖ)
Khalīkṛuti Khalīkāra (See)

ଖଲୀନ—ସଂ. ବି. (ଖ = ମୁଖ + ଲୀନ = ସଂଲଗ୍ନ; ଯାହା ମୁହଁରେ
Khalīna ଲଗାଯାଏ)—୧ । କଜେଇ; ଘୋଡ଼ାର ମୁହଁରେ ଲଗାମ ବା ବଲ୍ଗାରେ ସଂଲଗ୍ନ ଲୌହ—
1. The bit of the bridle of a horse (which passes through its mouth).
ବାହାରିଲେ ଦର୍ପେ କରି ଖଳୀନ ତରଙ୍ଗ ।
ମଧୁସୂଦନ. ଇନ୍ଦ୍ରମାଳା ।
୨ । ଘୋଡ଼ାର ଲଗାମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Bridle of a horse.

ଖଳୁ—ସଂ. ଅ.—୧ । (ନିଷେଧ) ନାଁ—1 (prohibition) No.
Khalu ୨ । (ବାକ୍ୟାଳଙ୍କାର) ମଧ୍ୟ; ତ—
2. (used to add grace to a sentence) Too.
୩ । ନିଶ୍ଚେ; ନିଶ୍ଚୟ—3. Verily; surely.
୪ । (ଅନୁନୟ) ମୁଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି—
4. I pray (as in Pray tell me).
୫ । (ଅନୁଜ୍ଞା) ହଁ—5. Yes (as in Let him do so).
୬ । (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ) କି ?—6. (interrogatory) What ?
୭ । କାରଣ; ହେତୁକି—7. For; because.
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ନାହିଁ ବୋଇଲେ ଚଳେ ।]

ଖଳୁଆ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ଖଳ; କଳହ)—
Khluā ୧ । ଖଳ; ଦୁଷ୍ଟ—1. Wicked.
ଖଳୁଆ ୨ । କଳହା; କଳହୁଡ଼ା—2. Quarrelsome.
୩ । ଯେ ପରଘରେ କଳି ଲଗାଇ ଦିଏ—
3. One who foments quarrel amongst other people.

ଖଲୁରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଳୂରିକା = ବ୍ୟାୟାମଭୂମି)—
Khaluri ଦାଣ୍ଡିଘରର ଆଡ଼ବାଗରେ ଥିବା ଘର—
ଏଡୋଘର House built crosswise joining two long rows of houses at the ends.
[ଦ୍ର—ଖଣ୍ଡାର ଦୁଇ ବିପରୀତ ଦିଗରେ ଥିବା ଲମ୍ବ ଘରକୁ ଧାଉଡ଼ି ଘର ଓ ଆଡ଼ବାଗରେ କରାଯାଇଥିବା ଘରକୁ ଖଲୁରି ବୋଲାଯାଏ ।]

ଖଲୁରିଘର—ଦେ. ବି.—ଖଲୁରି (ଦେଖ)
Khalurighara Khaluri (See)

ଖଲୂରିକା—ସଂ. ବି. (ଖଲଡ୍ ଧାତୁ = ଭାଙ୍ଗିବା + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଉର + କ +
Khalūrikā ଆ)—୧ । ବ୍ୟାୟାମଭୂମି; ଆଖଡ଼ା—
1. Field or place for athletic exercises.
୨ । ଯୁଦ୍ଧବିଦ୍ୟା ସାଧନାର ସ୍ଥାନ; ପରେଡ୍ ପଡ଼ିଆ—
2. A place for military exercise (Apte); parade-ground (M. W.).

ଖଲେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖଲାଇ (ଦେଖ)
Khalei Khalāi (See)

ଖଲେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଗୋରୁଗାଈ) ଛେଟେଇ କରି ବା ଗୋଟିଏ
Khaleibā ଗୋଡ଼କୁ ଘୋଷାରି ଚାଲିବା—
ଝନକାନ 1. (cattle) To walk by dragging a leg on
ଲଂଗଖାନା, ଲଂଗଡ଼ାନା the ground; to walk haltingly.
୨ । ଖଲ କହିବା; ଥଟ୍ଟିଲ କଥା କହିବା—
2. To talk humorously or wittily.
୩ । ଥଟ୍ଟା କରିବା—3. To joke.
୪ । ଖଲିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
4. Causative form of Khalibā; to pestle.
୫ । ଅପରୋକ୍ଷଭାବରେ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରିବା—
To use innuendoes.

ଖଲେଧାନି—ସଂ. ବି (ଖଳେ = ଖଳାରେ + ଧା ଧାତୁ = ଧରିବା +
Khledhāni କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଖଳାର ମେରି ବା ମଝିଖୁଣ୍ଟ—
The centre-post of a threshing floor.

ଖଲେବାଲୀ—ସଂ. ବି (ଖଳେ = ଖଳାରେ + ବଲ ଧାତୁ + ଅଣ୍ଣକରଣ. ଅ)
Khalebālī —ଖଲେଧାନି (ଦେଖ)
Khaledhāni (See)

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇଛି । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୧ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗଣା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବତ୍ ଦେଖିବେ ।

ଖଲେଶୟ—ସଂ.ବି(ଖଲେଶ=ଜଳର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଭାଗ+ଯା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—
Khaleśaya ଖଳଶ (ଦେଖ)
(ଖଲେଶ—ଅନ୍ୟରୂପ) Khaliśa (See)

ଖଲୋକ୍ତି—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ଖଳ+ଉକ୍ତି)—
Khalokti ୧ । ଗାଳି—1. Abuse.
୨ । ମିଛବାକ୍ୟ; ଦୁଷ୍ଟଜନୋଚିତ ଭାଷା—
2. Wicked language.

ଖଲ୍ୱ—ସଂ. ବି—୧ । ଚଣା ଶସ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. A kind of
Khalwa leguminous plant or grain.
୨ । ମୁଣ୍ଡ ଚନ୍ଦା ହେବା ରୋଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Baldness of the head.
୩ । ଖଲ୍ଲ—3. Mortar or stone-cup for grinding drugs. (M.W.)

ଖଲ୍ୱାଟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଖଲ୍ଲିଟ (ଦେଖ)
Khalwāṭa Khalliṭa (See)

ଖଲ୍ୟକାର—ଦେ. ବି.—୧ । (ସଂ. ଖଳୀକାର=ଅନିଷ୍ଟକରଣ)
Khalyakāra ଖଳକାର (ଦେଖ)
1. Khalikāra (See)
୨ । (ସଂ. ଖଣ୍ଡକାର)—ଖନତ୍‌କାର (ଦେଖ)
2. Khanatkāra (See)

ଖଲ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଖଳ+ସମୂହାର୍ଥରେ ଯ+ସ୍ତ୍ରୀ.ଆ)—ଖଳା ସମୂହ—
Khalyā A number of grain-yards.

ଖଲ୍ଲ—ସଂ. ବି. (ଖଳ+ଲା ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—
Khalla ୧ । ଔଷଧ ମର୍ଦ୍ଦନାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତରପାତ୍ର; ଖଲ—1. Mortar.
୨ । ଚିତ୍ରକ ପକ୍ଷୀ—
2. Pied-crested cuckoo; Coccyster.
୩ । ଚର୍ମ; ଚମଡ଼ା—3. Skin; leather.
୪ । ଚମଡ଼ାଗଣ୍ଡା—4. Leathern water-bag.
୫ । ଖାଲ; ଗର୍ତ୍ତ—5. Hole; pit.
୬ । ପହଣି; ନାଳ—6. Canal; trench.

ଖଲ୍ଲକାର—ସଂ ବି (ଖଲ୍ଲ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—ଯେ ପହଣି ଖୋଳେ—
Khallakāra
A digger of trenches.

ଖଲ୍ଲନ—ସଂ. ବି—ଖଲିବା କର୍ମ; ଖଲ୍ଲରେ ପେଷିବା—
Khallana Pestling in the mortar.

ଖଲ୍ଲି—ଦେ. ବି—ଖଳ୍ ୨ (ଦେଖ)
Khalli Khali 2 (See)

ଖଲ୍ଲିକା—ସଂ. ବି (ଖଲ୍ଲ+ସଦୃଶାର୍ଥେ. କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—କରେଇ—
Khallikā Frying pan.

ଖଲ୍ଲିକୋଟ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—
Khallikoṭa ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଏକ ବୃହତ୍ ରାଜ୍ୟ—
A big estate in Ganjam district.

[ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରାକୃତିକ ଉତ୍କଳର ଗୋଟିଏ କରଦ ଜମିଦାରୀ-ରାଜ୍ୟ । ରାଜବଂଶାବଳିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଦେଶବାସୀ ଜନୈକ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ରାଜକୁମାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏ ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା । ଖଲ୍ଲି=ଶଳାକାସ୍ୱୀକୃତ ଶାଳପତ୍ର+କୋଟ=ଦୁର୍ଗ; ଉକ୍ତ ରାଜ୍ୟ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ରାଜ୍ୟର ସମବାୟରେ ଗଠିତ ହୋଇ-ଥିବାରୁ ଏହାର 'ଖଲ୍ଲିକୋଟ' ନାମ ହୋଇଅଛି । ପରେ ଆଠଗଡ଼ ରାଜ୍ୟକୁ ରାଜସ୍ୱ ବାକି ପାଇଁ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ନିଲାମ କରିବାରେ ଖଲ୍ଲିକୋଟର ତଦାନୀନ୍ତନ ରାଜା ଏହାକୁ ନିଲାମରେ କିଣିବାରୁ ଏହା ଖଲ୍ଲିକୋଟ ରାଜ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ମିଶିଅଛି । ଏଥିର କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ୫୦୦ ବର୍ଗ-ମାଇଲ; ଆୟ ୬୨ ଲକ୍ଷ ଓ ପେଶ୍‌କସ୍ ୧ ଲକ୍ଷ ୧୫ ହଜାର ଟଙ୍କା] ।

ଖଲ୍ଲିଟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଟାଙ୍ଗରମୁଣ୍ଡିଆ—
Khallita Bald headed.
(ଖଲ୍ଲିଟା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଖଲ୍ଲୀଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଖଲ୍ଲିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଟାଙ୍ଗର—Bald headed (M. W.)
Khallita
(ଖଲ୍ଲିତା-ସ୍ତ୍ରୀ)

ଖଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି—୧ । ଗୋଡ଼ହାତର ଅଗରେ ଛୁଞ୍ଚି ମାରିବାପରି ବେଦନା—
Khallī 1. Shooting pain in the extremities of the limbs.
୨ । ବହୁକ୍ଷଣ ଏକ ଜାଗାରେ ହାତ ବା ଗୋଡ଼ ଅଚଳ ହୋଇ ରହିଯିବା ଯୋଗୁଁ ଜାତ ହେବା ସାମୟିକ ସ୍ତମ୍ଭନ ବା ଅବଶତା—
2. Cramp in the hands or legs.

ଖଲ୍ଲୀଟ—ସଂ. ବି.—ଖଲ୍ଲିଟ (ଦେଖ)
Khallīṭa. Khalliṭa (See)

ଖଶ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.*(ସଂ. କର୍କଶ)—କର୍କଶ—
Khaś Rough.

ଖଶ୍‌ଲତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖସ୍‌ଲତ୍=ସ୍ୱଭାବ; ପ୍ରକୃତି)—
Khaślat ୧ । ସ୍ୱଭାବ; ପ୍ରକୃତି—1. Nature.
ଖସଲତ୍ ୨ । ଅଭ୍ୟାସ; ଖୋଇ—2. Habit
ଖସଲତ ୩ । ଦୁଷ୍ଟଯଶ; ଦୁଷ୍ଟକର୍ମ—3. Wicked act; wickedness.
୪ । ଜ୍ଞାନକୃତ ତ୍ରୁଟି—
4. Conscious defect; culpable negligence.
ଏଥିରେ ପୁଣି ଗ୍ରନ୍ଥକାରଙ୍କର ଖଶ୍‌ଲତ ଅଛି—ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଖଶ—ସଂ. ବି.—୧ । କାଛୁ; ଭୁଣ୍ଡିଆ—
Khaśa 1. Itches; scab.
୨ । ଭାରତର ଉତ୍ତରରେ ଥିବା ପାର୍ବତ୍ୟ ଦେଶ ଓ ତହିଁର ଅଧିବାସିଗଣ—
2. Name of a mountainous country in the northern India and its inhabitants.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଦ

[ଦ୍ର—ଉତ୍ତର ଭାରତର ଗଢ଼ୱାଲ ଓ ତନ୍ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ । ଏଥିର ଅଧିବାସୀମାନେ ପତିତ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଥିବାର ବିଷୟ ମନୁସଂହିତାରେ ଲେଖାଅଛି । ଏମାନଙ୍କ ବଂଶଧରମାନେ ନେପାଳ, କାଶ୍ମୀର ଆଦି ଅଞ୍ଚଳରେ ଖାସିଆ ନାମରେ ବିଖ୍ୟାତ । ଏମାନେ ଆପଣାକୁ କ୍ଷତ୍ରିୟ ବୋଲି ପରିଚୟ ଦିଅନ୍ତି । ଏମାନେ ଖୁବ୍ ପରିଶ୍ରମୀ ଓ ସାହସୀ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଖଶା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ —୧ । ଦକ୍ଷକନ୍ୟା; କଶ୍ୟପ ପତ୍ନୀ—
Khaśā 1. Name of wife of sage Kaśyapa.

[ଦ୍ର—ଏ ଯକ୍ଷ ଓ ରାକ୍ଷସମାନଙ୍କ ମାତା ଥିଲେ ।]

୨ । ମୁରାନାମକ ଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ—
2. A kind of scented herb.

ବାସ୍ତ୍ର ଖଶା ଖସାଇବ ବଡ଼ ଚନ୍ଦ୍ରାଲୁଲେ
ବିଷ୍ଣୁ ହେଲ ଆଜ ମୋ ପ୍ରତିଜ୍ଞ ଅନୁକୂଳେ—ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଖଶୀର—ସଂ. ବି—ଖଶ (ଦେଖ)
Khaśīra Khaśa (See)

ଖଶ୍ୱାସ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଖ=ଆକାଶ + ଶ୍ୱାସ)— ବାୟୁ; ପବନ—
Khaśwāsa Air; atmosphere.

ଖସ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.— ହିଂସା କରିବା—
Khash (root) To injure; to hurt; to kill.

ଖଷ—ସଂ. ବି.—ଖଶ (ଦେଖ)
Khasha Khaśa (See)

ବଶିଷ୍ଠ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଜନିତ ଖଶ ଶବ—ନଚେ-ଦା-ପ-ନା ।

ବୈଦେ. ଫା. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଲ. ହି. ଖସ୍‌ଖସ୍; ଫା. ଖସ୍; ବ. ଖସ୍‌ଖସ୍)— ୧ । ବେଣା (ଦେଖ)
1. Beṇā (See)

୨ । ବେଣାଚେର—2. The root of Beṇā grass.

ଖଷ୍ଣ—ସଂ. ବି. (ଖସ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ନ)—୧ । କ୍ରୋଧ—
Khashṇa 1. Anger.

୨ । ବଳାତ୍କାର—2. Use of force; violence.

୩ । ଅତ୍ୟାଚାର—3. Oppression. (M. W.)

ଖଷ୍ପ—ସଂ. ବି. (ଖସ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ପ)—ଖଷ୍ଣ (ଦେଖ)—
Khashpa Khashṇa (See)

ଖସ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଖସଖସ (ଦେଖ)
Khas Khasakhasa (See)

ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ପତ୍ର ଗୋଟାଏ ମଧ୍ୟ ଖସ୍ କରିବାକୁ ନାହିଁ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଖସ—ସଂ. ବି. (ଖ + ସୋ ଧାତୁ = ଅବସନ୍ନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)— ଖଶ (ଦେଖ)
Khasa Khaśa (See)

ଖସଖସ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଶୁଖିଲା ଲୁଗା ବା ଚମଡ଼ା ପରସ୍ପରସଙ୍ଗେ ଘଷିହେବାରୁ ଓ ଶୁଖିଲା ପତ୍ର ଉପରେ ପାଦକ୍ଷେପ କରିବାର ଶବ୍ଦ—
Khasakhasa 1. Rustling sound produced by treading on dry leaves or by the friction of dry and soft things, e. g. clothes, leather.

୨ । ଖସଖସିଆ (ଦେଖ)
2. Khasakhasiā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଖସ୍ପ୍ରସ)—
ପୋସ୍ତଦାନା—Poppy seed.

ବୈଦେ. (ଫା. ଖସ୍)—ବେଣାଚେର—
The fibrous root of Beṇā grass.

ଖସଖସିଆ—ଦେ. ବିଶ (ସଂ. କର୍କଶ)—୧ । କର୍କଶ; ଅଚିକ୍କଣ—
Khasakhasiā 1. Rude; uncouth; rough.

ଖସ୍‌ଖସ;ଖସଖସେ ଖୁରଖୁରା ୨ । ଲୁଖୁରା (ଦେହ)—
2. Rough (body); not glossy (due to want of oiling).

୩ । ଖସଖସ ଶବ୍ଦ କରୁଥିବା—
3. Rustling.

ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖସ୍)—ବେଣାଚେର—
Root of Beṇā grass.

ଖସଖସୁଆ—ଦେ. ବିଶ.—ଖସଖସିଆ (ଦେଖ)
Khasakhasuā Khasakhasiā (See)

ଖସଡ଼ା—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. କର୍ଦ୍ଦମ)—୧ । କାଦୁଅଯୋଗୁଁ ଲଟପଟିଆ—
Khasarḍā 1. Slushy; muddy.

ପିଛଳ ଖସରା ୨ । ଚିକ୍କଣ; ଯହିଁରେ ଗୋଡ଼ ଖସେ; ପିଚ୍ଛିଲ—
2. Slimy; slippery.

ପୀରତି ପଥ ଖସଡ଼ା, ନଜାଣି ଇହିଁକ ପାଦ ବଢ଼ାଇଲେ
ପଦପଦକେ କଚଡ଼ା—ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ ।

ବୈଦେ. ବିଶ (ଆ) ଚଠା କରି ଯାଇଥିବା—Rough; drafted.

ବୈଦେ. ବି (ଆ. ଖସ୍‌ରା=ଗ୍ରାମର କ୍ଷେତ୍ର ସମୂହର ତାଲିକା)—

ଖସଡ଼ା ଖସରା ୧ । ପ୍ରଥମ ଲେଖା ବା ଚଠା (ଯାହା ପରେ ସଂଶୋଧିତ ହୁଏ)—
1. Draft; rough copy of any document; rough manuscript.

୨ । ସେଟ୍‌ଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ବା ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ସମୟରେ କୌଣସି ଗ୍ରାମର ଜମିର ବିବରଣ ଆଦି ଯହିଁରେ ତିଆରି ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଥାଏ—2. The preliminary list of the plots of a village prepared after cadastral survey in the course of a Revenue Settlement.

୩ । ଗ୍ରାମର କ୍ଷେତ୍ରମାନଙ୍କର ନମ୍ବର ଓ କ୍ଷେତ୍ରଫଳର ତାଲିକା ବା ସ୍ଥୂଳ ବିବରଣ; ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ—3. Rough index of all the fields of a village drawn up seriatim; field-book.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୪ । ପ୍ରସ୍ତାବିତ ଆଇନର ପ୍ରଥମ ଚିଠା; ଆଇନର ପାଣ୍ଡୁଲିପି, (ଯାହା ଆଲୋଚନାର୍ଥ ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ)—
4. Bill published for discussion before being passed into law.

୫ । ମହାଜନୀ ସିରସ୍ତାରେ ଯେଉଁ କାଗଜରେ ଦୈନନ୍ଦିନ କ୍ରୟ-ବିକ୍ରୟର ବିବରଣ ସାଙ୍ଗେସାଙ୍ଗେ ଲେଖା ହୁଏ—
5. Daily ledger of a merchant's office.

ଖସଡ଼ା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପାଣ୍ଡୁଲିପି ବା ଚିଠା କରିବା—
Khasardā karibā 1. To draw up a rough sketch or draft.

୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଚିକ୍କଣ କରିବା—
2. To make a place slippery.

ଖସଡ଼ା ଖତିଆନ୍—ଦେ. ବି (ସହରର)—ସେଟ୍‌ଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍‌ରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Khasardā khatiān କରାଯିବା ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂସ୍ୱତ୍ୱନିର୍ଣ୍ଣୟକ
ଖସଡ଼ା ଖତିୟାନ ତାଲିକା ଏବଂ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ସଂଶୋଧିତ ଦଲିଲ—
ଖସରାଖତିୟୋନୀ Incomplete (rough) and complete (finally published) Records of Rights prepared in the course of a Revenue Settlement.

ଖସଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସ୍ଖଳନ)—(ଗୋଡ଼) ଘସିଯିବା—
Khasardibā To slip or lose one's footing
ପିଛଳା on a slippery ground (said
ଖିସଲନା, ଫିସଲନା of the leg).
ଗୁଳୁ ଗୁଳୁ ଅତି ସାବଧାନେ ଖସଡ଼ି ତା ଗୋଡ଼—ରଘୁନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।

ଖସତିଳ—ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା; ଖସ=ଖସଦେଶ+ତିଳ)—
Khasatila
୧ । ପୋସ୍ତଦାନା—1. Poppy-seed.
୨ । ଅଫିମ ଗଛ—2. Poppy plant.

ଖସମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ.)—ସ୍ୱାମୀ; ଭର୍ତ୍ତା—
Khasam Husband.
ଖସମ
ଖସମ

ଖସମେରା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—
Khasamerā ଏକପ୍ରକାର ମଧୁର ମାଛ—
A kind of fresh-water fish.

ଖସରା—ଗ୍ରା. ବି—୧ । ଅଧିକାର—
Khasarā 1. Authority.
୨ । କାଦୁଅ ଯୋଗୁଁ ଗୋଡ଼ ଖସିଯିବା ଭଳି ପଥ—
2. Slippery road.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖସଡ଼ା; ଚିଠା—Draft.
ଦେ. ବିଣ—ଖସଡ଼ା—Slippery.

ଖସରିପଟ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—
Khasaripata ୧ । ମନ୍ଦ—1. Bad.
୨ । ଦୁଷ୍ଟ—2. Wicked.

ଖସରିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—ଖସଡ଼ା ଜାଗାରେ ଗୋଡ଼ ଖସିଯିବା—
Khasaribā To slip or lose one's footing on a
ପିଛଳା slipppery ground.
ଖିସଲନା ଖସରି ତା ଗୋଡ଼ ଦୁଷ୍ଟ ପଡ଼ିଲା କଟ୍ଟ—ରଘୁନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ଘୁଞ୍ଚିବା—1. To move.
୨ । ତଳକୁ ଘୁଞ୍ଚିବା—2. To move down wards.
୩ । ଗୋଡ଼ ଖସି କଚଡ଼ାଖାଇ ପଡ଼ିବା—
3. To fall down by the slipping of legs.

ଖସା—ଦେ. ବି—୧ । ଗିଶି; ତିଳ—
Khasā 1. Sesame (plant and seed); gingili.
ତିଲ୍ ୨ । ଶରୀରରେ ଥିବା କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଦାଗ—
ମିଠାତିଲ୍; ତିଲ୍ 2. A black mole on the body.
୩ । ତଳକୁ ଖସିବା ବା ପଡ଼ିବା କ୍ରିୟା—
3. Act of falling down.
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି—ତୁଷ—Husks.

ଖସାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖସିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Khasāibā 1. Causative form of Khasibā.
ଖସାନ ୨ । ପେଟରେ ହାତଲେଢ଼ିଦ୍ୱାରା ଶୁଭିଆଡ଼ୁ ତଳପେଟ
ଖସକବାନା ଆଡ଼କୁ ଘଷିବା—
2. To rub the palm on the belly downwards.

ଖସାଖସି—ଦେ. ବି—ବହୁବାର ଖସାଇବା କର୍ମ—
Khasākhasi Acts of Khasāibā.

ଖସାଗୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ସରୁ ଧାନ—
Khasāgundi Name of a fine kind of paddy.

ଖସାତେଲ—ଦେ. ବି—ଗିଶିମାଲପା—
Khasātela Sesamum oil.

ଖସାଲଡ଼ୁ—ଦେ. ବି—ଗିଶି ଓ ଗୁଡ଼ରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଲଡ଼ୁବିଶେଷ—
Khasālardu A sweetmeat prepared from sesamum seed and sugar.

ଖସି—ଦେ. ବି—ନଦୀତୀରସ୍ଥ ଢେରଣ୍ଡ ବା ଗଡ଼ାଣିଆ ଜମି—
Khasi Precipitous land on the river-side.
ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ଆ. ଖସ୍ସୀ)—ଖାସି (ଦେଖ)
Khāsi (See)

ଖସିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—କଉଫାସିଆ (ଦେଖ)
Khasiā Kauphāsiā (See)

ଖସିକାରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ମାଛ—
Khasikārī A species of small fish.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

ଖସିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସ୍ଖଳନ)—୧ । ସ୍ଖଳିତ ହେବା; ସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ ହେବା—
Khasibā 1. To be dislocated; to slip.

ଖସା ଧାବନବଶେ ଖସେ ନଭସ୍ୱାସ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ସଙ୍ଗୀତ ।

ଖସକନା, ଖସନା ୨ । ପତିତ ହେବା; ପଡ଼ିବା; ଝଡ଼ିବା—
2. To fall down; to drop down.

ବାକର ଆକାଶରୁ ଖସେ । ରୂପଚ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୩ । ଉପରୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇବା; ଅବତରଣ କରିବା—
3. To descend; to alight.

ଶବ ଯେନ ତଳକୁ ଯେ ଖସିଲେ ସ୍ୱଜନ । ନନ୍ଦେ—ବେତାଳପଞ୍ଚବିଂଶତି ।

୪ । ପଳାଇ ଯିବା; ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଯିବା—
4. To flee away; to escape.

ବସିଲେ ବସ୍, ନଉଲେ ବେଳହୁଁ ଖସ୍ । ଭଗ ।

୫ । ଊଣା ହେବା; କମି ହେବା—
5. To be less than; to abate.

ବଉଶ ଅର୍ଦ୍ଧବିସ୍ୱାସୀ ଏଥିରୁ ଖସି । ନନ୍ଦେ. ସୁଭଦ୍ରାପରିଣୟ ।

୬ । ଧୀରେ ଧୀରେ ସ୍ୱସ୍ଥାନରୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହେବା—
6. To move slowly from one place to another.

୭ । ବିବର୍ଣ୍ଣ ହେବା; ମଳିନ ହେବା—
7. To be discoloured; to lose colour.

(ଯଥା—ତା ଅଗ ତେହେଲେ ଖସି ଗଲାଣି ।)

୮ । ଅଧୋମୁଖ ହେବା; ତଳକୁ ମୋହଁବା—
8. To hang down; to face downwards.

(ଯଥା—ଏତେ ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ତା ଗାଲ ଖସି ପଡ଼ିଲା କାହିଁକି ?)

୯ । ଭାଉ କମିବା—9. To come down in price.

(ଯଥା—ଏବେ ଜିନିଷପତ୍ରର ଦର ବହୁତ ଖସିଛି ।)

୧୦ । ଖସଡ଼ିବା; ଝୁଣ୍ଟି ପଡ଼ିବା—
10. To slip down or to lose one's foothold; to stumble; to trip down.

(ଯଥା—ଆସୁ ଆସୁ ବୁଢ଼ାର ଗୋଡ଼ ଖସିଗଲା ।)

୧୧ । ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା—11. To disappear.

୧୨ । ଅସ୍ତୋନ୍ମୁଖ ହେବା—12. To begin to set.

୧୩ । ଗୋପନରେ ବା ଅଲକ୍ଷରେ ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କରିବା—
13. To stealthily leave a place; to slip out unperceived.

ଗଲା ମନ ତାର ନଳ ବଣୁଁ ଖସି । ରଥାଳାଥ—ନନ୍ଦକେଶ୍ୱର ।

୧୪ । କୌଣସି ଦାୟିତ୍ୱ ବା ବିପଦରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା—
14. To be freed from a bondage or liability.

୧୫ । ବ୍ୟୟିତ ହେବା—15. To be spent.

୧୬ । ଢିଲା ହେବା—
16. To be slackened or loosened.

(ଯଥା—ହାତ୍ରମଣିର ଛୋପା ଖସି ଯାଇଛି ।)

୧୭ । (ଖୋଲପା) ଝଡ଼ି ପଡ଼ିବା—
17. (the peel) To come off.

୧୮ । ଯୌବନରୁ ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା ଆଡ଼କୁ ଗତି କରିବା—
18. To advance in years; to advance towards old age.

(ଯଥା—ବୟସ ଖସିଲେ ଆଉ ବଳ ଆସିବ କାହୁଁ ?)

ଖସୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଖସ)—
Khasu ୧ । କାଛୁ—1. Itches.
୨ । ଚୁଣ୍ଡିଆ—2. Dry itches.

ଖସୁଆ—ଦେ. ବି—ଶାରଦ ଧାନ ଖେତରେ ଜନ୍ମିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଘାସ—
Khasuā A sort of weed growing in paddy fields.

[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ପାଣିକେନ୍ଦୁଳ ଗଛର ପତ୍ର ପରି କିନ୍ତୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସରୁ; ଏଥିର ମୂଳରୁ ଗୋଟିଏ ପତ୍ର ବାହାରେ । ମୂଳରୁ ୪।୫ଟା ଡେମ୍ଫ ବାହାରି ସେଥିର ଅଗରେ କେଶରଯୁକ୍ତ ଥଳା ଗୋଲ (କଦମ୍ବ ଫୁଲ ପରି) ଫୁଲ ଫୁଟେ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖସୁ (ଦେଖ)
Khasu (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—କାଛୁଣି; କାଛୁରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ—
Suffering from itches.

ଖସେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖସାଇବା (ଦେଖ)
Khaseibā Khasāibā (See)

ଖସ୍ଖସ—ସଂ. ବି—୧ । ଅଫିମ ଗଛ—1. Poppy plant.
Khaskhasa ୨ । ପୋସ୍ତଦାନା—2. Poppy seed.

ଖସ୍ଖସରସ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଖସ୍ଖସ + ରସ)—ଅଫିମ—
Khaskhasarasa Opium.

ଖା—ଦେ. ଅ—(ବିରକ୍ତିସୂଚକ)—ହାଉଭେରକେ !
Khā (Interjection used in annoyance)—Fie !

ଦେ. କ୍ରି—'ଖାଇବା' କ୍ରିୟାର ଅନୁଜ୍ଞାରେ ଅନାଦରାର୍ଥକ ରୂପ—
Imperative form of the verb 'Eat'.

ଖାଆଣ ପିଆଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଖିଆପିଆ; ବହୁଲୋକଙ୍କ ପାନଭୋଜନ—
Khāāṇa piāṇa କ୍ରିୟା—1. Eating and drinking of many persons.
ଖାଅନପିଅନ, ଖାଓୟାଦାଓୟା
ଖାନାପିନା, ଖାନପାନ ୨ । ଭୋଜ—2. A feast.

ଖାଆପିଆ—ଦେ. ବି—ଖାଆଣ ପିଆଣ (ଦେଖ)
Khāāpia Khāāṇa piāṇa (See)

ଖାଆପିଆ—ଦେ. ବି—ଖାଆଣ ପିଆଣ (ଦେଖ)
Khāāpiā Khāāṇa piāṇa (See)

ଖାଇ—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଖାତ; ଖାନ; ପ୍ରା. ଖାଇ)—ଗଡ଼ଖାଇ; ଗଡ଼ର ଚାରିପାଖ ବେଢ଼ି ଥିବା କୃତ୍ରିମ ଖାଲ ବା ଜଳଖାତ;
Khāi
ଖାଇ
ଖାଇ ଖନକ—1. Ditch; trench; moat round a castle.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅଙ୍କର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ୱରର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଁଖା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍' ଦେଖିବେ ।

ଆଖମାଡାଗୁଡି **କୋଲ୍ହୁ** ୨ । (ସଂ. ଖାଦ ଧାତୁ)—ଆଖୁକୋଳୁଆ; ଆଖୁରୁ ଚିପୁଡ଼ି ରସ ନିଗାଡ଼ିବା ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ— 2. Sugar-pressing machine.

ଖାଅଇ **ରୁଇଷଟନିକୀକଲ** ୩ । କପାଖାଇ; କପାରୁ ମଞ୍ଜିକୁ ଅଲଗା କରି ତୁଳା ବାହାର କରିବା ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ— 3. Cotton-ginning machine.

୪ । (ସଂ. ଖାଦ୍ ଧାତୁ)—ଯେଉଁ ପାତ୍ରରେ କୌଣସି ଖାଇବା ଦ୍ରବ୍ୟ ରଖାଯାଏ—4. A plate for eating. [ଯଥା— ଚୂନଖାଇ; ଲୁଣଖାଇ ।]

ଦେ. ପ୍ରତ୍ୟୟ— ଯେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଖାଏ—

ଖେଗୋ Eater.

(ଯଥା— କୋଚିଲାଖାଇ, ଖଙ୍କାରଖାଇ ।)

ଖାଇଖରଚ— ଦେ. ବି.— ମନୁଷ୍ୟର ଭୋଜନର ବ୍ୟୟ ନିମନ୍ତେ ଆବଶ୍ୟକ

Khāikharacha ଧନ—Fooding expenses.

ଖାଇଖରଚ

ଖାଇ ଖାଇବା— ଦେ. କ୍ରି.—ଥରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୋଜନ କରି ସାରି କିଛି ନ ହେଉଣୁ ଅନତିବିଳମ୍ବରେ ପୁଣି ଖାଇବା; ଖାଇବା ଉପରେ ଫେରି ଖାଇବା—To take a meal immediately after a full meal.

Khāi khāibā

ଖେୟେ ଖାଓୟା

ଖାକର ଖାନା

ଖାଇ ଶୋଇଲେ ବଢ଼ଇ ଅମ୍ବୁ, ଖାଇ ଚାଲିଲେ ବଢ଼ଇ ବାମ୍ବୁ ।
ଖାଇ ବସିଲେ ବଢ଼ଇ ପେଟ, ଖାଇ ଖାଇଲେ ଯମର ଭେଟ । ପ୍ରବଚନ ।

ଖାଇଗୋଡ଼ାଇବା— ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ମୁଖ ବ୍ୟାଦାନ କରି ଖାଇବାକୁ ଆସିବା—1. To come forward to eat or devour by yawning the mouth.

Khāigordāibā

ଖାଁଖାଁକରା

୨ । (କୌଣସି ସ୍ଥାନ) ନିର୍ଜନତା ଯୋଗୁଁ ଉପସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତି ମନରେ ଭୟ ସଞ୍ଚାର କରାଇବା—2. (a desolate place) To produce a feeling of fear by its utter desolation.

ଖାଇଦ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଖାଦ୍ୟ)—ଖାଦ୍ୟ—

Khāid Food.

ଖାଇଧୁଁର—ପ୍ରାଦେ.(ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. ଖାଦ ଧାତୁ ଓ ଧୁରନ୍ଧର)—

Khāidhuñr ୧ । ଉଦରମ୍ଭରି; ପେଟୁ—1. Gluttonish.

୨ । ପେଟୁ ଓ ଆଳସ୍ୟପରାୟଣ— 2. Gluttonous and idle.

ଖାଇଧୁନ୍ଦୁର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—ଖାଇଧୁଁର (ଦେଖ)

Khāidhundur Khāidhuñr (See)

ଖାଇଧୁମା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—ଖାଇଧୁଁର (ଦେଖ)

Khāidhumā Khāidhuñr (See)

ଖାଇନି— ପ୍ରାଦେ. (ଫିଙ୍ଗଭୂମ) ବି.—ଚୂନପତ୍ର; ପାଟରେ ଜାକିବା ପାଇଁ ବୀଜଭୁକ୍ତ ଚୂନ ସଙ୍ଗେ ମିଳା ଯାଇଥିବା ତମାଖୁପତ୍ର-ଖଣ୍ଡ—Bits of tobacco leaves crushed with lime and used as a chewing gum.

Khāini

ଖାଇପକାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) କ୍ରି.—(ସମ୍ପତ୍ତିକୁ) ଅପବ୍ୟୟ କରି ଉଡ଼ାଇ ଦେବା—To waste away or squander property.

Khāipakāiba

ଖାଇବାର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଭାରତରୁ ଆଫଗାନସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ବାଟରେ ପଡ଼ିବା ଘାଟୀ ବା ଗିରିସଙ୍କଟ—The Khyber pass between India and Afganistan.

Khāibar

ଖାଇବାର

ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଖାଦ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଭୋଜନ କରିବା— 1. To eat.

Khāibā

ଖାଓୟା

ଖାନା

୨ । ଘୋଟିବା; ଅଧିକାର କରିବା— 2. To overspread; to occupy.

[ଦ୍ର—ଏଥରକ ଗ୍ରହଣ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଖାଇ ଆକାଶରୁ କିଛି ଖାଇଲା; ନଇ ଏ ବର୍ଷ କୂଳକୁ ଖାଉଛି ।]

(ଣିଜନ୍ତ—ଖୁଆଇବା; ଖୋଇବା) ୩ । ସର୍ବନାଶ ଘଟାଇବା; ସର୍ବନାଶ କରିବା—3. To cause ruin.

(ଯଥା—ଦିଅଁ ଖାଇ ଖଟ୍ଟଳ ଖାଇବାକୁ ହାତ ବଢ଼ାଉଛି ।)

୪ । ନଷ୍ଟ କରିବା—4. To destroy; to spoil.

(ଯଥା— ଖଉଆ ଚୁଗୁଲିଆ ମିଳି ସେ ରାଜ୍ୟକୁ ଖାଇଗଲେ ।)

୫ । ବ୍ୟୟ କରିବା—5. To spend.

ବସି ଖାଇଲେ ନଇବାଲି ସରେ—ଚଗ ।

୬ । ଗ୍ରହଣ କରିବା—6. To take; to accept.

ବରଦନ ଖାଇଣ ତାହାଙ୍କୁ ସେବନ୍ତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୭ । ସହିବା—7. To bear.

(ଯଥା—ମାଡ଼ ଖାଇବା; ହାଣ ଖାଇବା; ଗାଳି ଖାଇବା)

୮ । (ନଡ଼ା ବା ଛଣ) ଲୋଡ଼ିବା; ଆବଶ୍ୟକ କରିବା— 8. To need; to require

(ଯଥା—ଏ ଘର ୫ ଗାଡ଼ି ଛଣ ଖାଇବ ।)

୯ । (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ) (ପୁତ୍ର, ସ୍ୱାମୀ ଆଦି) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟାଇବା—9. To kill; to cause the death of.

(ଯଥା—ସେ ପୁତ୍ରଖାଇ ପୁଅକୁ ଖାଇ ଏବେ ବଂଶଯାକ ଖାଇବ ବୋଲି ବିଚାରୁଛି ।)

୧୦ । (ଅମୁକ ଅମୁକର ଅମୁକ ଅଙ୍ଗ; ଯଥା—ବେକ, ଛାତି, ମୁଣ୍ଡ) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ ବା ଡେଙ୍ଗା ହେବା— 10. To be tall up to (any limb of a person); to be of the height of.

(ଯଥା—ବିଚିତ୍ରାନନ୍ଦ ସତ୍ତାନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ବେକ ଖାଇବ ।)

୧୧ । (ଧନ) ଭୋସରଫ ବା ଆତ୍ମସାତ୍ କରିବା— 11. To appropriate to one's own use.

ବସ ହୋଇଲା ! ବିଏ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ବିଏ ଖାଇଲା !—ଚଗ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ପ	ଇଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ଯ	ଇଅ	ଜ	ନ୍ଦ

୧୨ । (ଧନ) ଅପବ୍ୟୟ କରିବା; ଉଜାଡ଼ିବା—
12. To squander or waste.

୧୩ । ଲାଭ କରିବା; ଲଭିବା; ପାଇବା—
13. To get; to acquire.

(ଯଥା—ଅନ୍ୟ ଲୋକର କଥାରୁ ତୁ କି ଖାଇବୁ ? ତୋ ନିଜ କଥା ତୁ ବୁଝ୍ ।)

୧୪ । ଆଘାତ କରିବା—14. To hurt.

(ଯଥା— ଶଗଡ଼ର ଚକ ବଳଦଙ୍କ ଗାଣ୍ଡି ଖାଉଛି ।)

୧୫ । (ଖାଲ ଆଦି) ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ପାଇଁ (ମାଛ ଆଦି) ଗର୍ଭରେ ଧରିବା; ଧାରଣ କରିବା—
15. To contain or hold so much quantity to be filled up.

(ଯଥା—ଖଣି ଗାଡ଼ିରେ ୧୦୦ ଗାଡ଼ି ମାଛ ଖାଇଲା ।)

୧୬ । (ସାପ) କାମୁଡ଼ିବା—16. To bite.

ସାତ ଘଡ଼ି ଉପରେ ଉଷ୍ଣକ ଭାବ୍ ଖାଇ—କୃଷ୍ଣସଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

୧୭ । (ହାଉଆ, ଧୂଆଁ) ସେବନ କରିବା; ଶ୍ୱାସ ଦ୍ୱାରା ଗ୍ରହଣ କରିବା—
17. To inhale.

(ଯଥା — ସମୁଦ୍ର ହାଉଆ ଖାଇବାକୁ ଏଠାରେ ବସିଛ କି ?)

୧୮ । ଘୋରିକରି ନଷ୍ଟ କରିବା—
18. To wear away by friction; to corrode.

(ଯଥା—ଲୁହାଅଖ ଚକର ନାହୁଆକୁ ଖାଇଯାଉଛି ।)

୧୯ । ଭୋଗ କରିବା—19. To enjoy.

(ଯଥା—ଏ ଲୁଗା ଖରା ଖାଉଛି ।)

୨୦ । ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇବା; ଅନୁଭବ କରିବା—
20. To experience; to undergo.

(ଯଥା—ଏ ପିଲାକୁ ଜନ୍ମ କଲାବେଳକୁ ମାଆ ବହୁତ ଶୂଳ ଖାଇଲେ)

୨୧ । ନିଷ୍ପେଷଣ କରିବା—21. To gin; to press.

(ଯଥା—ଏ ଆଖୁଖାଇ ୫ ଗାଡ଼ି ଆଖୁ ଦିନକେ ଖାଇବ ।)

ଖାଇବାଘର—ଦେ. ବ—୧ । ଭୋଜନଶାଳା—
Khāibāghara 1. Dining room.
ଖାବାରଘର ୨ । ଯେଉଁ ପରିବାରର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ
ଖାନାକାମରା ଭୋଜନ ମିଳେ—
2. A family where members get enough to eat.

ଖାଇବା ପିଇବା—ଦେ. ବ (ସହଚର) – ପାନ ଭୋଜନ; ଭୋଜନକ୍ରିୟା;
Khāibā piibā ଖିଆପିଆ—
ଖାଓୟାଦାଓୟା Act of taking meal (solid and liquid).
ଖାନାପିନା

ଖାଇବା ହାତ—ପ୍ରାଦେ. ବ (ବାଲେଶ୍ୱର)—ଖାଇବାହାତ; ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତ—
Khāibā hāta Right hand.

ଖାଇବିହାତ—ଦେ. ବ (ଯେଉଁ ହାତ ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ ଖାଏ)—
Khāibihāta ଡାହାଣ ହାତ; ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତ—
ଡାନହାତ Right hand.
ଦହିନାହାତ ଡେବରହାତରେ ଧନୁ, ଖାଇବହାତରେ ଶର ।
ଶାଳକଣ୍ଠ ଦାଶ. ପିଲାଙ୍କ ସମାସ୍ୱଣ

ଖାଇବୁଡ଼ୁକା—ଦେ. ବିଣ—ଯାହାର ସର୍ବଦା ଖାଇବାରେ ମନ ବା
Khāiburdukā ଲାଳସା ଥାଏ; ଟକରା—
ଖାଅନିୟା Greedy of eating; covetuous of food.
ଖାଉ

ଖାଇଭାଲୁ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ—ଭାରି ଅଳସୁଆ; ଯେ ଖାଇପିଇ
Khāibhālu ଆନନ୍ଦରେ ରହିଥାଏ ମାତ୍ର କୌଣସି କାମ କରେ ନାହିଁ—Lazy; given to eating and drinking only.

ଖାଇମନ—ଦେ. ବ—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଭୋଜନ କରିବାର ଇଚ୍ଛା;
Khāimana ଭୋଜନଲାଳସା—1. Hankering after a
ଖାଁଈ particular article of food.
ଚାହ, ସାଧ ୨ । ଗର୍ଭିଣୀର ଦୋହଦ—2. A pregnant woman's longing for particular articles of food.

ଖାଇମନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଖାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା
Khāimana karibā ବଳାଇବା—1. To crave after
ଖାଁଈକରା, ଖେତେମନକରା some delicacy.

ଥାଇକରି ଯେ ଖାଇମନ କରେ ତା ମୁର୍ଖତା ଘୋଡ଼ୁ—ଭଗ ।
ସେ କାହିଁ ଲଭିବେ ଭୋହର ଫଳ, ମାନବ ଜନମ ତାଙ୍କ ବିଫଳ
ଖାଇକଲେ ମନ, ବଦେଶୁଁ ଅଣିବେ ପଠାଇ ଧନ । ଶାଳମଣି. ଚନ୍ଦ୍ରାଭରଙ୍ଗିଣୀ ।

୨ । (ଗର୍ଭିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଶିଷ୍ଟ ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରତି ସ୍ପୃହା କରିବା—
2. (a pregnant woman) To long for particular articles of food or delicacies.

ଖାଇମେଦୁ—ଦେ. ବିଣ (ଗାଳି)—ଖାଇ ପିଇ ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ଅଥଚ ଅଳସୁଆ;
Khāimedu ଉଦରସର୍ବସ୍ୱ—One who eats much and does nothing.

ଖାଇଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତ କରିବା—
Khāijibā 1. To vex or pester a person much
ଖେୟେଯାଓୟା ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବନାଶ ଘଟାଇବା—
ଖାଆଜାନା 2. To ruin a person.
୩ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ନିଃଶେଷ କରି ଖାଇବା—
3. To eat up a thing.
(ଯଥା—ଗୁଡ଼ମାଠିଆକ ଜନା ଖାଇଗଲେ ।)

ଖାଇଲାଘର—ଦେ. ବ—ଖାଇବାଘର (ଦେଖ)—
Khāilāghara Khāibāghara (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଶ୍ୟ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇଁ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅଁ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁଁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ; 'ଅଲବଡ଼ିଁ' ଦେଖିବେ ।

ଖାଇଲାପିଇଲା—ଦେ. ବିଣ—ଯେ ଅଭିଳଷିତ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବାକୁ ପାଏ—
Khāilāpiilā One who gets things he desires to eat.

ଖାଇଲାପିଇଲା ପରର ପିଲା ବ ରଙ୍କ !—ଚଗ ।

ଖାଇଲିହାତ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଡାହାଣହାତ, ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତ—
Khāilihāta Right hand.

ଖାଇଲୁଡ଼ୁକା—ଦେ. ବିଣ— ଖାଇବୁଡ଼ୁକା (ଦେଖ)—
Khāilurdukā Khāiburdukā (See)

ଖାଇହଗା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଖାଇହଗୁରା (ଦେଖ)—
Khāihagā Khāihagurā (See)
(ଖାଇହଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଖାଇହଗୁରା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଖାଇସାରି ହାତ ଫେରିବା ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଭ୍ୟାସ—1. Having the habit of easing one's self after meals.
(ଖାଇହଗୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅକୃତଜ୍ଞ; ଯେଉଁ (ବ୍ୟକ୍ତି ଖାଇଲା ପରେ ହଗେ ଅର୍ଥାତ୍) ଉପକାରୀର ଅପକାର କରେ—
2. Ungrateful.

ଖାଇ— ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଖାଦିକା)—୧ । (ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ ଓ ବିଶେଷତଃ ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା— ପୁଭୁଖାଇ, ଘଇତାଖାଇ) ଯେ ଅମୁକ ପଦାର୍ଥକୁ ଖାଏ—
1. Eating (such or such thing).
(ଯଥା— ଗୁହଖାଇ, ହେଡ଼ାଖାଇ ।)

୨ । ଯେ ଅମୁକର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟାଏ—
2. Causing the death of.
(ଯଥା—ବଉଁଶଖାଇ ।)

୩ । ଯେ ଅମୁକର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ବଞ୍ଚି ରହେ—
3. Surviving (such or such a person)
(ଯଥା—ଘଇତାଖାଇ; ପୁଭୁଖାଇ ।)

୪ । ଯେ ଅମୁକ ପାତ୍ରାଦିରେ ଖାଏ—
4. Eating from such or such a pot.
(ଯଥା—ହାଣ୍ଡିଖାଇ; ଭାଣ୍ଡିଖାଇ ।)

୫ । ଯେ ଅମୁକ ସ୍ଥାନରେ ଖାଏ—
5. Eating at such or such a place.
(ଯଥା— ଭିତରଖାଇ ।)

ଖାଉଁ— ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)— ହଠାତ୍ ମୁଖବ୍ୟାଦାନପୂର୍ବକ କରାଯିବା ଶବ୍ଦ; ଖେଙ୍କାରିବା ଧ୍ୱନି—Snarling sound made with yawning jaws.

ଖାଉଁକିନା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । କାମୁଡ଼ିବାକୁ ମୁଖବ୍ୟାଦାନ କରି—
1. With yawning jaws to bite.

୨ । ଖାଉଁ ଖାଉଁ ଶବ୍ଦ କରି—
2. With a snarling sound.

ଖାଉଁଖାଉଁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Khāuñkhāuñ ୧ । (କୁକୁର, ବିଲୁଆ ଆଦି) କାମୁଡ଼ିବା ପାଇଁ ଖାଁକଖାଁକ; ଖେଁକଖେଁକ କରିବା ଶବ୍ଦ—
1. Snarling sounds uttered for the purpose of biting.

୨ । କୁକୁର ପରି ଶବ୍ଦ କରି କାମୁଡ଼ିବାକୁ ଗୋଡ଼ାଉଥିବା—
2. Ready to bite by yawning the jaws and uttering short abrupt sound like a dog.

ଖାଉଁଖାଉଁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (କୌଣସି ସ୍ଥାନ) ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିର୍ଜନ ହେବାରୁ ଉପସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତି ମନରେ ଭୀତିର ଉଦ୍ରେକ କରିବା—
Khāuñkhāuñ karibā
ଖାଁଖାଁକରା
ଗୁର୍ରାନା; ଗୁଡ଼କନା
1. (a place) To raise in one's mind a feeling of terror due to its being very solitary.

୨ । କୁକୁର ପରି କାମୁଡ଼ି ମିଶିବାକୁ ଖେଙ୍କାର ହେବା—
2. To yelp like a dog setting on its prey.

ଖାଉକି—ଦେ. ବିଣ—ଖାଉଟିଆ ୩ (ଦେଖ)
Khāuki Khāuṭiā 3. (See)

ଖାଉଟି— ଦେ. ବିଣ—ଖାଉଟିଆ (ଦେଖ)
Khāuṭi Khāuṭiā (See)

ଖାଉଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେ କରଜ ନେଇ ସୁଝେ ନାହିଁ—
Khāuṭiā 1. One who does not pay off his debts.
ଖାଅନିୟା; ଖାଅନ୍ତା
ଖାଉ
୨ । ଯେ କୌଣସି ପଣ୍ୟ ବା ଭକ୍ଷ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ନିଜେ ଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ଦୋକାନରୁ ବା ମହାଜନଠାରୁ ବ୍ୟୟ କରେ—
2. One who regularly takes victuals from a shop-keeper or trader.

୩ । ଯେ ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ଖାଏ—
3. Gluttonous; greedy; one who takes a large quantity of food.

ଖାଉଡ଼—ଦେ. ବି. (ତୁଳ. ଇ. ହାଉଡ୍)—ଦଳ; ପଞ୍ଜା; ପଲ—
Khāurda A crowd; horde; multitude.
ଝାଁକ
ଭୀଡ଼

ଖାଉଣିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଯେ ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ଖାଏ—
Khāuṇiā Greedy; gluttonous; one who takes a large quantity of food.
ଖାଉନିୟା

ଖାଉତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖାଦ ଧାତୁ)—
Khāuti ୧ । ଆହାର—1. Eating.

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଅଧିକୃତ ସ୍ଥାନରେ ଭୋଜନ କରିବାକୁ ଅନୁମତି ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ଖାଇବାଲୋକ ଯେଉଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କର ଦିଏ—2. Fees paid by persons who take their meals in a place belonging to another.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଈ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଉପ୍ତ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ନ୍

[ଦ୍ର—ଲିଙ୍ଗରାଜ ଆଦିଙ୍କ ମନ୍ଦିରର ବେଢ଼ା ମଧ୍ୟରେ ଯାତ୍ରୀମାନେ ମହାପ୍ରସାଦ ଖାଇବା ପରେ ସେ ସ୍ଥାନ ପରିଷ୍କାର କରିବା ପାଇଁ ଯାତ୍ରୀଙ୍କଠାରୁ ମନ୍ଦିରକର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଖାଉଣ୍ଡି ଆଦାୟ କରନ୍ତି ।]

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେ ଦୋକାନରୁ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ବା ସଉଦା କାଳରେ ଆଣେ—

1. One who takes necessaries on credit from a shop.

୨ । ପେଟୁ; ଉଦରମ୍ଭରି—

2. Greedy; voracious.

ଖାଉନ୍ଦ—ବୈଦେ. ବି. ପୁଂ. (ଫା. ଖାବିନ୍ଦ୍=ସ୍ୱାମୀ)—୧ । ମାଲିକ—

Khāunda 1. Owner; proprietor.

ଖାବିନ୍ଦ ୨ । ସ୍ୱାମୀ—2. Husband.

ଖାବିନ୍ଦ, ଖାବନ୍ଦ ୩ । କର୍ତ୍ତା; ପ୍ରଭୁ; ମୁନିବ—

3. Master; lord.

ଏହି ସର୍ପ ହେଲା ତୋ ଖାଉନ୍ଦ—ତୋ ଠାକୁର ଦେବତା—ସ୍ୱା କଥା ଏଡ଼ିବୁ ନାହିଁ ।
ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

(ଖାଉନ୍ଦାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୪ । ଗୃହକର୍ତ୍ତ୍ରୀ—4. Master of the house.

ଖାଉନ୍ଦାନ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା ଖାନ୍‌ଦାନ୍)—ଖାନ୍‌ଦାନ୍ (ଦେଖ)

Khāundān Khāndān (See)

ଖାଏଦ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଖାଦ୍ୟ)—ଖାଦ୍ୟ—

Khāed Food.

ଖାଏଧୁଁର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଖାଇଧୁଁର୍ (ଦେଖ)

Khāedhuñr Khāidhuñr (See)

ଖାଏଧୁନ୍ଦୁର୍—ପ୍ରଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଖାଇଧୁଁର୍ (ଦେଖ)

Khāedhundur Khāidhuñr (See)

ଖାଏଧୁମା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଖାଇଧୁଁର୍ (ଦେଖ)

Khāedhumā Khāidhuñr (See)

ଖାଏବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଖାଇବା—

Khāebā To eat.

ଖାଁ—ବୈଦେ. ବି (ତାତାର୍ ବା ମୋଗଲଭାଷାର ଶବ୍ଦ କାରଣ୍ଡୁ ଆଗତ ଫା. ଖାନ୍)—୧ । ବିଦ୍ୱାନ୍ ଓ ଧନୀ ମୁସଲ୍‌ମାନଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—

Khāñ 1 A title of respect among the Muslims.

ଖାଁ

ଖାନ ୨ । ଖିଲାଟ୍ ପ୍ରଭୃତି କେତେକ ମୁସଲ୍‌ମାନ୍ ରାଜ୍ୟର ରାଜାଙ୍କ ଉପାଧି—2. Title of the ruler of some Muslim States (e.g. Khillat).

ଖାଁ ଖାଁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନିର୍ଜନତା ଯୋଗୁଁ

Khāñ khāñ karibā ଆଗନ୍ତୁକ ବ୍ୟକ୍ତିର ମନରେ ଭୟ ଜନ୍ମାଇବା—

ଖାଁ ଖାଁ କରା (ଯଥା;—ଏ ଜାଗାଟା ଖାଁ ଖାଁ କରୁଛି) ।—

(a place) To cause a feeling of fear for its solitude (as if the place is coming to eat you up).

ଖାଁପ୍ରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—କାଖେଇବା—

Khāñpribā To carry (a child or a water-jar) between the side and the arm.

ଖାଁ ବାହାଦୁର୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖାନ୍+ବାହାଦୁର୍)—

Khāñ Bāhādur ରାଜଭକ୍ତି ବା ସାଧାରଣ ହିତକର କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଭାରତର ମୁସଲ୍‌ମାନ୍‌ମାନଙ୍କୁ ବଡ଼ଲାଟଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଧି

ଖାଁ ବାହାଦୁର ବିଶେଷ—

ଖାନବାହାଦୁର୍

A title of distinction given by the Viceroy to Muslims of India for loyalty or public services.

[ଦ୍ର—ଏହି ଉପାଧି ହିନ୍ଦୁଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ 'ରାୟ ବାହାଦୁର' ଉପାଧି ସଙ୍ଗେ ସମାନ, ମାତ୍ର 'ଖାଁ ସାହେବ୍' ଉପାଧିଠାରୁ ଉଚ୍ଚତର ।]

ଖାଁ ସାହେବ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖାନ୍+ଆ. ସାହିବ୍)—

Khāñ Sāheb ବଡ଼ଲାଟଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ବିଶିଷ୍ଟ ମୁସଲ୍‌ମାନଙ୍କ

ଖାଁ ସାହେବ ଉପାଧିବିଶେଷ—

ଖାନ ସାହିବ A title of distinction given to eminent Muslims of India by the Viceroy.

ଖାକ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ (ତୁଲ.ହି. ଓ ଫା. ଖାକ୍=ଧୂଳି ମାଟି,

Khāk ଭସ୍ମ)—୧ । ଶୂନ୍ୟ; ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ (ବସ୍ତୁ)—1. Empty.

୨ । ନିର୍ଦ୍ଧନ; ଧନହୀନ; ଦରିଦ୍ର (ବ୍ୟକ୍ତି)—

2. Poor; destitute (person).

୩ । ଶୂନ୍ୟ (ଗୃହ); ଯେଉଁ ଘରେ କେହି ରହନ୍ତି ନାହିଁ—

3. Unoccupied or empty (house).

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. କକ୍ଷ)—କାଖ (ଦେଖ)

Kākha (See)

ଖାକ୍ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ତୁଲ.ହି. ଖାକ୍ ହୋନା)—

Khāk hebā ୧ । ଶୂନ୍ୟ ହେବା — 1. To be empty.

୨ । ନିର୍ଦ୍ଧନାବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—

2 To be reduced to poverty.

୩ । (ଶିଶୁ ଆଦି ବଡ଼ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା) କାଖହେବା—

3. To be borne on the sides (i.e. between the side and the arm).

ଖାକି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖାକ୍=ପାଉଁଶ; ଖାକୀ=ପାଉଁଶିଆ)—

Khāki ୧ । ପାଉଁଶିଆ ବର୍ଣ୍ଣର କନା; ମାଟିଆ ରଙ୍ଗର କନା—

ଖାକୀ 1. A kind of grey stuff.

ଖାକୀ ୨ । ଦେହରେ ପାଉଁଶ ବୋଳି ହେବା ସାଧୁସମ୍ପ୍ରଦାୟବିଶେଷ—

2. A class of ascetics who besmear the body with ashes.

ବୈଦେ. ବିଣ—୧ । ପାଂଶୁବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ; ପାଉଁଶିଆ; ମାଟିଆ—

1. Grey; ash coloured.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେତେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ବର୍ଣ୍ଣାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବସାଇ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଉପୋଷିତ; ଅଭୁକ୍ତ—
2. Starving; famishing.

ଖାକି ମଠ—ଦେ. ବି.—ଖାକି ବା ଭସ୍ମଲେପିତାଙ୍ଗ ବାବାଜିମାନଙ୍କ ରହିବା ମଠ—
Khāki maṭha A maṭha which is resorted to by ascetics who besmear their bodies with ashes.

ଖାକୀମଠ
ଖାକୀମଠ

ଖାଙ୍କ୍—ଦେ ବି.(ସଂ. ଶୂନ୍ୟ)—୧ । ଖାଲି ବା ତୁଚ୍ଛ ହେବା ଅବସ୍ଥା—
Khāṅk 1. Hollowness; void.

ଖାଙ୍କତି
ଖୋକଲା

୨ । ଅନଟନ; ନଅଛ; ଅଭାବ—
2. Utter want.

୩ । ଫାଙ୍କ; ଖାଲିଜାଗା—3. Empty place.

ଖାଙ୍କ୍ତି—ଦେ. ବି.— ଖାଙ୍କ୍ (ଦେଖ)
Khāṅkti Khāṅk (See)

ଖାଙ୍କର—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ମୁଖବ୍ୟାଦାନଯୁକ୍ତ—
Khāṅkara 1. Yawning (mouth).

୨ । ଭୟଙ୍କର; ବିକଟ—2. Fierce; frightful; awful.

ଖାଙ୍କରମୁଖୀ ମା ଗୋ ଖେତରେ ଖଗେଶ୍ୱର ।
ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

୩ । ରୁକ୍ଷ; ଲୁଖୁରା (ଦେହ; କେଶ)—
3. Not smooth (for want of oil); scabrous.

୪ । ମୁକୁଳା (କେଶ)—4. Dishevelled (hair).

୫ । ପୋଲା; ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ—5. Hollow; empty.

ଖାଙ୍କର କେଶ—ଦେ. ବି.—ରୁକ୍ଷ ଓ ମୁକୁଳା କେଶ—
Khāṅkara keśa Uncouth and dishevelled hair.

ଖଣ୍ଡପର୍ବତ ସ୍ତନ କେଳ । ଖାଙ୍କର କେଶ ଭା ମୂର୍ଦ୍ଧନ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

ଖାଙ୍କରମୁଖୀ—ଦେ.ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ପାଟି ସର୍ବଦା ଆଁ ହେଲା ଭଳିଆ ଦେଖାଯାଏ—
Khāṅkaramukhī
1. (woman) With a yawning mouth.

୨ । ବିକଟ ମୁଖବିଶିଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
2. (woman) With a frightful face.

ଖାଙ୍କା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ.ଶୂନ୍ୟ; ସଂ.ତୁଚ୍ଛ, ପ୍ରା.ତୁଚ୍ଛ)—୧ । ଶୂନ୍ୟ; ପୋଲା—
Khāṅkā 1. Hollow.

ଫାଁକ; ଖାଁକ
ଖୁକଲା; ଖୋଖଲା

୨ । ତୁଚ୍ଛା; ଖାଲି—2. Empty.

୩ । ଉପବାସକ୍ଲିଷ୍ଟ—3. Starving; famishing.

୪ । ନିର୍ଧନ—4. Impoverished; reduced to poverty; penniless.

ଖାଙ୍କି—ଦେ. ବି. (ଫା. ଖାକୀ=ଭସ୍ମଲେପିତ; ପାଲୁଁଗିଆ)—
Khāṅki ଖାକି;ବୈରାଗୀବିଶେଷ (ଯେ ଦେହରେ ଭସ୍ମ ବୋଳି ହୁଅନ୍ତି)—
1. A class of ascetics who besmear their bodies with ashes.

ନାଗା ନିର୍ମୋହୀ ଖାଙ୍କି ଯେତେ ।
ବଳଦାସ. ରାଧ୍ୟଭାଗବତ ।

୨ । ଉପବାସ; ଅନାହାର—2. Fasting.

ଦେ. ବିଣ.—ଖାଙ୍କା (ଦେଖ)
Khāṅkā (See)

ଖାଙ୍କି ଆଖଡ଼ା—ଦେ. ବି.—ଖାଙ୍କିମଠ (ଦେଖ)
Khāṅki ākhaṛḍā Khāṅkimaṭha (See)

ଖାଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ମାଙ୍କଡ଼ ପରି ଖେଙ୍କିବା; ଖିଙ୍କିବା; ଦାନ୍ତ ଦେଖାଇ ଖଭାଇହେବା—
Khāṅkibā 1. To chatter and show teeth (like monkeys defying children).

୨ । (ସଂ. ଶୂନ୍ୟ) ପେଟକୁ ଖଙ୍କା କରିବା; ଖଙ୍କାରିବା—
2. To make the belly concave.

ଖାଙ୍କିମଠ—ଦେ. ବି.—ଖାଙ୍କି ବୈରାଗୀମାନଙ୍କ ଅଧିଷ୍ଠିତ ମଠ—
Khāṅki maṭha A maṭha or monastery where the Khāṅki ascetics congregate.

ଖାଙ୍କେରୀ—ଦେ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗ୍ରାମ ଦେବଭାବିଶେଷ; ଗାଁଆଁ ଠାକୁରାଣୀ (ଯେ ପାଟି ଆଁ କରି, ପେଟକୁ ଖାଙ୍କି ଓ ଚକ୍ଷୁ କୋଟରଗତ କରି ଭୋଗ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି)—A village Goddess with yawning mouth, sunken eyes and hollow stomach.
Khāṅkerī

ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଖାଙ୍କର; ବିକଟବଦନା—
1. With frightful face.

୨ । ଉପବାସକ୍ଲିଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାହା ପେଟ ପିଠି ଆଡ଼କୁ ପଶି ଯାଇଥାଏ—2. Having the belly hollowed empty owing to fasting.

ମାତା ଖାଙ୍କେରୀ ବ ପୁତ୍ର ଯେ ଭଣ୍ଡାର
ବାଟେ ଯାଇଅଛ ଖଲ । ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

ଖାଙ୍କୋଳୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଖାଙ୍କେରୀ (ଦେଖ)—
Khāṅkoḷī Khāṅkerī (See)

ଖାଙ୍କୋଳୀ ବେତାଳୀ ପୁଣି ଅଉଯା ବାସେଳୀ—ସାରଳା, ମହାଭାରତ ।

ଖାଙ୍ଗର—ଦେ. ବିଣ—ଖାଙ୍କର (ଦେଖ)—
Khāṅgara Khāṅkara (See)

ଖାଜଣା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଖଜାନା)—
Khājaṇā (etc.) ଖଜଣା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Khajaṇā etc. (See)

ଖାଜାଣିଚି—ବୈଦେ. ବି.—(ଆ. ଖଜାଞ୍ଚି)—ଖାଞ୍ଜାଞ୍ଚି (ଦେଖ)
Khājāṇichi Khāñjāñchi (See)

ଖାଜିକ—ସଂ. ବି. (ଖଜ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇକ)—ଖଇ—
Khājika Fried grain.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଉ	ନ୍ତ

ଖାଜିଣିଚ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ.)—ଖାଞ୍ଜାଞ୍ଚି (ଦେଖ)
Khājiṇichi Khāñjāñchi (See)

ଖାଞ୍ଚ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. କର୍ଷଣ)—ଓଟେଇ; ଆକର୍ଷଣ; ଖେଞ୍ଚା—
Khāñcha Drawing.
ଖାଁଚ ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ଖାଁଗ୍=ଛିଦ୍ର)—
ଖୋଚାଁଇ ଗର୍ତ୍ତବିଶେଷ—A sort of pit.

ଖାଞ୍ଚଖାଞ୍ଚିଆ—ଦେ. ବିଣ.—୨ । ଓଟେଇ ହୋଇ ଖୋସା ହୋଇଥିବା—
Khāñchakhāñchiā 1. Drawn up; tucked up.
୨ । ନଅଣ୍ଟିଆ—2. Wanting; deficient.
୩ । ଚୁସ୍ତ୍; କସ୍—3. Tight.

ଖାଞ୍ଚା—ଦେ. ବି. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ; ସଂ. କଞ୍ଚ=ବାଉଁଶ କଣି)—
Khāñchā ପକ୍ଷୀ ଆଦି ରଖିବା ପଞ୍ଜୁରି—A cage for birds.
ଖାଁଚା
ଖାଁଚା

ଖାଞ୍ଚି—ପ୍ରାଦେ. (ଫିଦିଭୂମ) ବି. ସଂ. କଞ୍ଚ=ବାଉଁଶକଣି; ଭୁଲ. ହି. ଖାଁଗ୍
Khāñchi =ବାଉଁଶ ବା ବେତ ପାତିଆରେ ବୁଣା ଟୋକେଇ) ବାଉଁଶ ବା ବେତର ପାତିଆରେ ବୁଣା ବଡ଼ ଟୋକେଇ;ବେତା—Big wicker-work basket.

ଖାଞ୍ଚିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କର୍ଷଣ; କିମ୍ବା ସଂ. ଖଚ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନେ)—
Khāñchibā ଓଟାଇବା; ଟାଣିବା; ଖେଞ୍ଚିବା—
ଖିଁଚା To draw a thing tightly.
ଖାଁଚନା, ଖୀଚନା
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ତଳକୁ ନୁଆଁଇବା—
1. To bend downwards.
୨ । ଠେସି ଠେସି ଭର୍ତ୍ତି କରିବା—
2. To thrust by repeated pushing; to ram.
୩ । ଜାକ ଧରିବା—
3. To hold tightly.
ପ୍ରାଦେ.(ବାଲେଶ୍ୱର)—(ଦଉଡ଼ା ଆଦିକୁ) ଟାଣି କରି ବାନ୍ଧିବା—
To tie (rope etc) by pulling tightly.
(ଯଥା—ମଣାରି ଖାଞ୍ଚିବା ।)

ଖାଞ୍ଜ— ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. କୋଷ)—ଖୋଲ; ଖାପ—
Khāñja 1. Sheath; scabbard.
ଖାଁଜ ୨ । (ସଂ.ଖଞ୍ଜ, କିମ୍ବା ସଂ. ଖଚ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା)—
ଖୁର୍ଣ୍ଣ; ଦର୍ଣ୍ଣ ଏକ ବସ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁରେ ଅଟକି ରହିବା ପାଇଁ ଦ୍ୱିତୀୟ ବସ୍ତୁରେ ହାଉଆର ଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ଘର; ଖାଜ—
2. A notch or groove in which one thing is set to fit into another; mortise.
[ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ କାଠରେ ଖାଞ୍ଜ କାଟି ତହିଁରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ କାଠକୁ ବସାଇ ବାନ୍ଧିଲେ ସେ ବନ୍ଧନଟି ଦୃଢ଼ ହୁଏ । ପକ୍ଷାକୋଠାର କାନ୍ଥରେ ଖାଞ୍ଜ ରଖା ଯାଇଥାଏ; ସେହି କାନ୍ଥକୁ ଲଗାଇ ନୁଆ କାନ୍ଥ କରିବେଳେ ଖାଞ୍ଜ ସଙ୍ଗେ ଜୋଡ଼ମୁହଁ ମିଳାଇ ନୂଆ ଗାନ୍ଥିମା କରାଯାଏ ।]

ଖାଞ୍ଜାଞ୍ଚି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଖଜାନ୍‌ଚୀ)—
Khāñjachi ଖାଞ୍ଜାଞ୍ଚି (ଦେଖ)
Khāñjāñchi (See)

ଖାଞ୍ଜଣା (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—
Khāñjaṇā (etc) ଖଜଣା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Khajaṇā etc (See)

ଖାଞ୍ଜଣିଚ—ପ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଖଜାନ୍‌ଚୀ)—ଖାଞ୍ଜାଞ୍ଚି (ଦେଖ)
Khāñjaṇichi Khāñjāñchi (See)

ଖାଞ୍ଜାଞ୍ଚି—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ଖଜାନ୍‌ଚୀ)—୧ । କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷ; ଧନଭଣ୍ଡାରର
Khāñjāñchi ରକ୍ଷକ ବା ଜିମ୍ମାଦାର—1. Treasurer.
ଖାଜାଞ୍ଚି ୨ । ଧନାଗାରର ପ୍ରଧାନ କର୍ମଚାରୀ—
ଖଜାନଚୀ 2. Head of a Treasury.

ଖାଞ୍ଜିଣିଚ—ପ୍ରା. ବୈଦେ. ବି (ଆ)—ଖାଞ୍ଜାଞ୍ଚି (ଦେଖ)—
Khāñjiṇichi Khāñjāñchi (See)

ଖାଞ୍ଜିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଖଚ ଧାତୁ)—ଏକ ବସ୍ତୁକୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁର ଖାଞ୍ଜ
Khāñjibā ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ କରାଇବା—To thrust a thing
ଖାଁଜେଭରା into the notch or groove of another so
ଦାଁତାମେଭରନା as to fit the former into the latter.

ଖାଟ—ସଂ. ବି (ଖଟ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—ମଡ଼ାବୁହା
Khāṭa ଖଟିଆ; କୋକେଇ—A stretcher or dooly to carry a dead body to the cremation-ground; hearse.

ଖାଟା—ସଂ. ବି—ଖାଟ (ଦେଖ)—
Khāṭā Khāṭa (See)

ଖାଟି—ସ. ବି (ଖଟ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କର୍ମ. ଇ)—
Khāṭi ୧ । ଖାଟ (ଦେଖ)—
1. Khāṭa (See)
୨ । କ୍ଷତ ଚିହ୍ନ ବା ବ୍ରଣ—2. Scar; cicatrix.
୩ । ଖାମ୍‌ଖେୟାଲ୍—3. Caprice; whim.
ଦେ. ବ୍ରଣ—ଖାଣ୍ଟି (ଦେଖ)—
Khāṇti (See)

ଖାଟିକା—ସଂ. ବି (ଖଟ ଧାତୁ+ ଅକ+ ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଖାଟ (ଦେଖ)—
Khāṭikā Khāṭa (See)
[ଦ୍ର—ଏଥିର ଅପଭ୍ରଂଶ—ଖଟିଆ ।]

ଖାଟିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି (ସଂ. ଖଟ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ
Khāṭibā କରିବା)—୧ । ପରିଶ୍ରମ କରିବା; ଖଟିବା—
ଖାଟା 1. To labour hard.
ଲଗନା ୨ । ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ ହେବା; ଯୋଗ୍ୟ ହେବା—
2. To fit in; to apply.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୂଳତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ଯଥାସ୍ଥାନେ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ ।

ଖାଟୀ—ସଂ. ବି—ଖାଟ (ଦେଖ)—
Khāṭī Khāṭa (See)

ଖାଟୁ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ (ଭୁଲ. ବ. ଖାଟୀଯା)—ପରିଶ୍ରମୀ—
Khāṭu Laborious.

ଖାଟୁଣି—ପ୍ରାଦେ.(ବାଲେଶ୍ୱର)ବି (ଭୁଲ.ବ.ଖାଟୁଣା)—ବିଶେଷ ପରିଶ୍ରମ—
Khāṭuṇi Hard labour.

ଖାଡ଼—ସଂ. ବି—ଥଟ୍ଟାରେ ସାଙ୍ଗର ଭଲ କଥାର ଉତ୍ତରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଶ୍ଳୀଳ ବା ଶ୍ଳେଷାର୍ଥକ ଶବ୍ଦ—
Khārḍa Slang words used in pun in reply to a good word uttered by a boon-companion.

ଖାଡ଼ଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—ଦେଶୀୟ ରାଜାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—
Khārḍaṅgā A title given to Brahmans by a Raja.

ଖାଡ଼ ଦେବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—ଥଟ୍ଟାଲୋକ ସଙ୍ଗେ ପରିହାସଛଳରେ ତାହାଙ୍କ କଥିତ ଭଲ କଥାର ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତରରୂପେ ଅଶ୍ଳୀଳ ବା ଶ୍ଳେଷାର୍ଥକ କଥା କହିବା—
Khārḍa debā To give a ready retort to a word uttered by an intimate friend or associate by using slang or indecent puns.

[ଦ୍ର—କଥାପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଜଣେ ଲୋକ ହଁ, ହୁଁ, ହେଁ ଆଦି କହିଲେ ଅଶ୍ଳୀଳପ୍ରିୟ ପରିହାସୀ ସଙ୍ଗୀ ଗୋଟାଏ ଅଶ୍ଳୀଳ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଛଁ, ଛୁଁ, ଛେଁ ଲଗାଇ ଖାଡ଼ ଦିଏ ।]

ଖାଡ଼ ମାରିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—ଖାଡ଼ ଦେବା (ଦେଖ)
Khārḍa māribā Khārḍa debā (See)

ଖାଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଖଡ଼କ=ସ୍ତମ୍ଭ; ସଂ. ଖଡ଼=ତୃଣାଦିର ନାଡ଼)—
Khārḍā ୧ । ଠିଆହେବା—
ଖାଡ଼ା 1. Standing posture.
ଖଡ଼ା ୨ । ଉପବାସ—2. Fasting.
ଦେ. ବିଣ—ଦଣ୍ଡାୟମାନ—Erect; standing.

ଖାଡ଼ା ଉପବାସ—ଦେ. ବି—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଅନାହାର—
Khārḍā upabāsa Rigorous fast.

ଖାଡ଼ା ପହରା—ଦେ. ବି—ଅନେକ ସମୟ ଏକାଦିକ୍ରମେ ଠିଆ ହେବା ଅବସ୍ଥା—
Khārḍā paharā State of standing up for a long time (without sitting down).
ଖାଡ଼ାପାହାରା
ଖାଡ଼ାପହରା

ଖାଡ଼ି—ଦେ. ବି (ସଂ. କାଷ୍ଠ; ସଂ. ଖଡ଼=ତୃଣନାଡ଼)—
Khārḍi ୧ । କାଠି; ଡାଙ୍ଗ—1. Twig.
ଖାଡ଼ା (ଯଥା— ଅଡର ଖାଡ଼ି ।)
ଡଣ୍ଡଲ ୨ । ଲମ୍ବା ଛୁଇଁ—
2. A long legume or pod.
(ଯଥା—ସଜନା ଖାଡ଼ି ।)
୩ । ଗଛ ବା ଲତାର ପତ୍ରବର୍ଜିତ ଡାଙ୍ଗ ବା ନାଡ଼ି—
3. A long stem of a pot-herb or plant shorn of leaves.
(ଯଥା—ପୋଇଖାଡ଼ି ।)
୪ । ଧୂଆଁପତ୍ରରୁ ପତ୍ରାଂଶ କାଢ଼ି ନେବା ପରେ ଯେଉଁ ଡାଙ୍ଗ ରହିଯାଏ—
4. Backbone or ridge of the tobacco leaf.
ଛାଳା ୫ । ପଲ୍ଲଣ; ବଳଦଙ୍କ ପିଠିରେ ଶସ୍ୟାଦି ବୁହାଯିବା ନିମନ୍ତେ
ପଲାନ, ଲାଦୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମୁଣି; ଥୋଇ; ଥୋଡ଼ି—
5. Gunny bag; bale; pack for carrying things on the back of beasts of burden.
୬ । ହଳର ଯୁଆଳର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଲାଗିଥିବା ସରୁଆ ଖିଲ—
6. Wooden pegs attached to the ends of the yoke of a plough.
୭ । ମୁଣି—7. Wallet.
୮ । ଦୁଇ ପାଖରେ ଥଳ ଥିବା ଜାଉଁଳ ବା ଲମ୍ବ ମୁଣି; ଖାଡ଼ିଆ—
8. A long wallet with two pouches at the two ends.
(ପ୍ରାଦେ) (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—
୧ । ଦିଆସିଲିକାଠି—1. Match-stick.
୨ । ଦିଆସିଲି ପେଡ଼ା—2. Match-box.

ଖାଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—୧ । କାନ୍ଧର ଦୁଇପାଖରେ ଜାଉଁଳ କରି ପକାଇବା ପାଇଁ ପଥିକମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଲମ୍ବ କନାର ମୁଣି—
Khārḍiā 1. A long cloth-bag with two pouches at both ends and carried on the shoulder, the ends hanging in front and back sides.
୨ । ଖାଡ଼ି ଜାଲ (ଦେଖ)
2. Khārḍijāla (See)
୩ । ଅଡ଼ୁଆ; ଗୋଲମାଲ—
3. Confusion; disorder.
୪ । କଳି; ବିବାଦ—4. Quarrel; dissension.
ଦେ. ବିଣ—ଥୋଇଆ (ଜାତି)—
(people) Carrying on trade by means of pack-bullocks.
ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି (ଭୁଲ. ବ. ଖାଡ଼ୀ)—
ରୂପା ବା ସୁନାର ସରୁ କାଠି—
Long and thick bar or ingot of gold and silver.

ଖାଡ଼ିଆ ପୂରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଆଲୋଚନା ମଧ୍ୟରେ ଗୋଲମାଳିଆ କଥା ଆଣି ପହଞ୍ଚାଇବା—
Khārḍiā pūrāibā To set up a knotty question in the course of a smooth discussion.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ପ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

ଖାଡ଼ିଆଶିଂଘ—ଦେ. ବ—ସିଧା ଓ ସରୁ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଶୃଙ୍ଗ—
Khārdiāsiṁgha Straight and slender horn.

ଖାଡ଼ିଆଶିଂଘା—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ବଳଦର ଶିଂଘମାନ କାଠି ପରି ସରୁ ଓ ସିଧା ହୋଇ ଉଠିଥାଏ—
Khārdiāsiṁghā (a bullock) Having the horns rising straight from the root.

ଖାଡ଼ିଆଶିଂଘା ସରୁଠୁଁ ଝାଣ—କୃଷିବଚନ ।

ଖାଡ଼ିଗୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବ—ଧୂଆଁପତ୍ରରୁ ପତ୍ରସବୁ କାଢ଼ି ନେଇ କେବଳ ଡାଙ୍ଗକୁ ଛେଚି ଚୂନା କରି ତହିଁରେ ମସଲାଆଦି ମିଶାଇ ଭଅର କରାଯିବା ଗୁଣ୍ଡି—Khārdigundi or tobacco-powder prepared by crushing the stems of tobacco leaves (after shearing the tobacco leaves altogether).

ଖାଡ଼ିଜାଲ—ଦେ.ବ—ଲୁଗାର ଖିଅ ପରି ଓ ମଝିରେ ମଝିରେ ଦୁଇପାଖର ଖଡ଼ି କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର କାଠିଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଏକପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର କମଚଉଡ଼ା ଅଥଚ ଲମ୍ବ ଜାଲ; କାଠିଜାଲ—A long and narrow fishing net in which small twigs are attached at intervals joining the two hems.
Khārdijāla
ଗାଁତିଜାଲ

[ଦ୍ର—ଏହା ଦଶ ବାର ହାତ ଲମ୍ବ ଓ ଦୁଇ ତିନି ହାତ ଚଉଡ଼ା । ଦୁଇଜଣ ଲୋକ ଅକ୍ଳେଶରେ ଏହାର ଦୁଇମୁଣ୍ଡର ଖାଡ଼ିକୁ ଧରି ପାଣିରେ ଖିଅ ଦେବା ପରି ଚଳାଇ ପାରନ୍ତି । ଏଥିରେ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାଛ ଧରାଯାଆନ୍ତି ।]

ଖାଡ଼ିତେଲି—ଦେ. ବ—ତେଲିମାନଙ୍କର ଶାଖାବିଶେଷ—
Khārditeli A class of oilmen.

[ଦ୍ର—ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ତେଲିମାନେ ଖାଡ଼ିବଳଦଙ୍କ ଉପରେ ବିଦେଶରୁ ଖସା, ଗଜ, ସୋରିଷ ପ୍ରଭୃତି ବୋଝାଇ କରି ଆଣି ତେଲ ପେଡ଼ନ୍ତି ।]

ଖାଡ଼ିପତ୍ର—ଦେ. ବ—ଏକପ୍ରକାର ଧୂଆଁପତ୍ର—A kind of tobacco with long stems.
Khārdipatra

ଖାଡ଼ିବଳଦ—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ବଳଦମାନେ ଖାଡ଼ିଦ୍ୱାରା ପିଠିରେ ଶସ୍ୟାଦି ବୁହାନ୍ତି; ଥୋରିବଳଦ—
Khārdibalada Bullocks carrying grains etc in bags on their backs; pack-bullocks.
ଛାଳାବଳଦ
ଲଟ୍‌ବୁଝଲ

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଏ ଦେଶରେ ଗାଡ଼ି ଯିବା ଆସିବା ପାଇଁ ସୁବିଧାଜନକ ରାସ୍ତା ନ ଥିବାରୁ ଲୋକେ ଖାଡ଼ିବଳଦଙ୍କ ଉପରେ ବୋଝ ଲଦି ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ନିଆ ଆଣା କରି ବ୍ୟବସାୟ କରୁଥିଲେ । ଏବେ ଏହା କ୍ରମଶଃ ଲୋପ ପାଉଅଛି ।]

ଖାଡ଼ିବୁହା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେଉଁ ବେପାରୀ ଖାଡ଼ିଦ୍ୱାରା ବଳଦଙ୍କ ପିଠିରେ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଏକସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ନିଏ; ଥୋରିଆ—
Khārdibuhā
1. Carrying on trade by meaus of pack-bullocks.

୨ । ଯେଉଁ ଜନ୍ତୁ ଖାଡ଼ି ବୁହେ; ଥୋରିଆ—
2. (animal) Carrying packs on its back.

ଖାଡ଼ି ବୋହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବେପାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ବଳଦମାନଙ୍କ ପିଠିରେ ଶସ୍ୟାଦି ଏକସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ନେବା ଆଣିବା କରିବା—To carry on trade with the help of pack-bullocks.
Khārdi bohibā

ଖାଡ଼ିମରା ସଂକ୍ରାନ୍ତି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—
Khārdimarā saṁkrānti ଗର୍ଭଣାସଂକ୍ରାନ୍ତି (ଦେଖ)
Garbhaṇāsaṁkrānti (See).

ଖାଡ଼ିଯୋତ—ଦେ. ବ—ବଳଦଙ୍କୁ ହଳରେ ଯୋତିବା ପାଇଁ ଯୁଆଳର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଲାଗିଥିବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦଉଡ଼ି—
Khārdijota Small ropes attached to the two ends of the yoke for yoking the bullocks to the plough.
ଶଳିଦଡ଼ି
ଜୋତନୀ

ଖାଡ଼ିସିଝୁ—ଦେ. ବ—ଖଡ଼ିସିଝୁ (ଦେଖ)
Khārdisijhu Khardisijhu (See)

ଖାଡ଼ୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—୧ । ଏକତ୍ର ଯାତ୍ରା କରୁଥିବା ବଣିକ୍‌ଦଳ—1. A caravan of traders.
Khārdu

୨ । ଥୋରି—2. Pack-saddle.

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବ. (ଭୁଲ. ବ. ଖାଡ଼ୁ)—ଖଡ଼ୁ (ଦେଖ)
Khardu (See)

ଖାଡ଼ୁ ଖାଡ଼ୁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଖଡ଼ ଖଡ଼ (ଦେଖ)
Khārdu khārdu Khardа khardа (See)

ଖାଡ଼ୁ ବଳଦ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଖାଡ଼ି ବଳଦ (ଦେଖ)
Khārdu balada Khārdi balada (See)

ଖାଡ଼େ—ଦେ. (ଇତର) ଅ—ଥରେ; ଏକବାର—
Khārde Once.

ଖାଡ଼େ ଖାଡ଼େ ରହିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ହିନ୍ଦି ଖଡ଼େ ଖଡ଼େ ରହିନା)—ବହୁକ୍ଷଣ ଠିଆ ହେବା—To remain standing for a long time.
Khārde khārde rahibā

ଖାଡ୍‌ଗ—ସଂ. ବିଣ. (ଖଡ୍‌ଗ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—ଗଣ୍ଡାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Khāḍga Relating to rhinoceros.

ଖାଡ୍‌ଗିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଖଡ୍‌ଗ + ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ବିଦ୍ୟମାନାର୍ଥେ. ଇକ)—
Khāḍgika ୧ । ଖଡ୍‌ଗସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Relating to a sword.

୨ । ଖଡ୍‌ଗଧାରୀ; ଖଡ୍‌ଗଦ୍ୱାରା ସଜ୍ଜିତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
2. Armed with or bearing a sword.

ସଂ. ବ. ପୁଂ—ଖଡ୍‌ଗଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—A swordsman.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଛପିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସ୍ୱଭାବତଃ ଚିହ୍ନିତ ବସସ୍ତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଥ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗନା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବତ୍ ଦେଖିବେ ।

ଖାଣ୍ଟି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଖର)—୧ । ନିଖୋଳା—
Khāṇṭi 1. Undiluted; unadulterated.
ଖାଁଟି ୨ । ବିଶୁଦ୍ଧ—2. Pure.
ଖାଲିସ; ଖରା ୩ । ଅମିଶ୍ରିତ—3. Unmixed.
୪ । ଅକୃତ୍ରିମ—4. Genuine.
୫ । ରେଲ ବା ଖାଦରହିତ—5. Unalloyed.
କରନ୍ତୁ ରେଲକୁ ତୁଡ଼ି ସୁନା ଖାଣ୍ଟି । ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।
୬ । ନିୟମପରତନ୍ତ୍ର—6. Strict.
୭ । ସତ୍—7. Honest; impartial.
୮ । ନ୍ୟାୟପର—8. Righteous.
୯ । ଧର୍ମର ନିୟମକୁ କଠୋରରୂପେ ପାଳନକାରୀ; ଗୋଡ଼ା—
9. Orthodox.

ଖାଣ୍ଟି ଖୁଣ୍ଟି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. କୁଣ୍ଠିତ)—୧ । କୁଣ୍ଠିତ ହେବା—
Khāṇṭi khuṇṭi hebā 1. To hesitate.
୨ । କୃପଣତା ଦେଖାଇବା—
2. To show niggardliness.

ଖାଣ୍ଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଖଟ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନେ)—
Khāṇṭibā ୧ । ଖେଣ୍ଟିବା; କସିଦେବା; କମି କରିବା—
ଖାଁଚା; ଖିଁଚା 1. To reduce in quantity or supply.
ଖୀଚନା ୨ । ଖେଞ୍ଚିବା; ଅଳ୍ପମାତ୍ରାରେ ଦେବା—2. To dole out a thing with niggardliness.

ଖାଣ୍ଟୁ—ଦେ. ବି—୧ । କ୍ଷମତା; ଶକ୍ତି—1. Power
Khāṇṭu ୨ । ସାମର୍ଥ୍ୟ—2. Potency.
୩ । ବଳ—3. Strength.

ଖାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ଖଣ୍ଡ ଧାତୁ+ଭାବେ. ଅ)—ଫଟା ହେବା ଅବସ୍ଥା—
Khāṇḍa State of having fractures.

ଖାଣ୍ଡବ—ସଂ. ବି. (ଖଣ୍ଡ ଧାତୁ+ଅ+ବ)—
Khāṇḍaba ୧ । ପ୍ରାଚୀନ ବନବିଶେଷ—
1. An ancient forest near modern Delhi.
୨ । ଯମୁନାତୀରସ୍ଥ ପ୍ରଦେଶ; କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ବା ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥ ସନ୍ନିହିତ ଦେଶବିଶେଷ; ଖାଣ୍ଡବପ୍ରସ୍ଥ—
2. A country on the banks of the Jamunā near Delhi.
[ଦ୍ର—ମଧ୍ୟଭାରତରେ ଚୌସାଙ୍ଗାଲ ନାମକ ରେଲଷ୍ଟେସନରୁ ଖାଣ୍ଡୋଙ୍ଗା ନଗରୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଦେଶବିଶେଷ । ଏହି ପ୍ରଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ଅରଣ୍ୟ ଥିଲା, ତାହାକୁ ଖାଣ୍ଡବାରଣ୍ୟ ବୋଲି ଯାଉଥିଲା । ସୁଭଦ୍ରାହରଣ ପରେ ଅର୍ଜୁନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଅଗ୍ନିଙ୍କୁ ପରିତୁଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ ଏହି ଅରଣ୍ୟକୁ ଅଗ୍ନି ଦ୍ୱାରା ଦଗ୍ଧ କରାଇଥିଲେ (ମହାଭାରତ) । ଏହି ବନରେ ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥ ନଗର ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା ।]
୩ । (ଖଣ୍ଡ+ଅ)—ମିଶ୍ରି—3. Sugar-candy.
୪ । ଖଣ୍ଡରେ ତିଆରି ମିଠାଇ—
4. Sweetmeat made of coarse sugar.

ଖାଣ୍ଡବଦହନ—ସଂ. ବି. (ପୌରାଣିକ)—
Khāṇḍabadahana ଅଗ୍ନିଙ୍କର କ୍ଷୁଧାନିବୃତ୍ତି ନିମନ୍ତେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଖାଣ୍ଡବ ବନ ଓ ତହିଁରେ ଥିବା ସବୁ ଜୀବ ଜନ୍ତୁଙ୍କର ପୋଡ଼ାପୋଡ଼ି—
The burning of the forest of Khāṇḍaba and its animals by Arjuna in order to propitiate the hunger of the Fire-God.

ଖାଣ୍ଡବଦାହ—ସଂ. ବି. (ପୌରାଣିକ)—
Khāṇḍabadāha ଖାଣ୍ଡବଦହନ (ଦେଖ)
Khāṇḍabadahana (See)

ଖାଣ୍ଡବପ୍ରସ୍ଥ—ସଂ. ବି. (ଖାଣ୍ଡବ+ପ୍ରସ୍ଥ)—
Khāṇḍabaprastha ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥ; ପ୍ରାଚୀନ ଦିଲ୍ଲୀ—
The place now called Delhi.
[ଦ୍ର—ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଖାଣ୍ଡବପ୍ରସ୍ଥ ଗ୍ରାମକୁ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ ବାସ କରିବାକୁ ଦେଇଥିଲେ ଓ ପାଣ୍ଡବମାନେ ଏହିଠାରେ ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥ ନଗର ବସାଇ ଥିଲେ ।]

ଖାଣ୍ଡବିକ—ସଂ. ବି (ଖାଣ୍ଡବ=ମୋଦକାଦି+ପ୍ରସ୍ତୁତକାରୀ ଅର୍ଥରେ.ଇକ)—
Khāṇḍabika ଗୁଡ଼ିଆ—Confectioner.

ଖାଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି. (ସଂ. ଖଣ୍ଡ)—
Khāṇḍi ମହାପ୍ରସାଦ କୁଡ଼ୁଆର ଭଙ୍ଗା ଅଂଶ—
Broken portion of a pot of cooked offering used as plate to eat the rice-offering.
[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଯେଉଁମାନେ ପୁରୀ ବଡ଼ଦେଉଳରେ ଅନ୍ନ-ମହାପ୍ରସାଦ ଖାଆନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ପାତ୍ର ନ ଥିବାରୁ ମହାପ୍ରସାଦ କୁଡ଼ୁଆକୁ ଭାଙ୍ଗି ତହିଁରୁ ଖଣ୍ଡେ ପାତ୍ରରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ଓ ଏଥିରେ ମହାପ୍ରସାଦ ଖାଆନ୍ତି ।]

ଖାଣ୍ଡିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସଂ ଦ୍ୱିରୂପ) ବିଣ—ଖଣ୍ଡିଆ—
Khāṇḍiā Broken.

ଖାଣ୍ଡିକ—ସଂ. ବି. (ଖଣ୍ଡ+ପ୍ରସ୍ତୁତକାରୀ ଅର୍ଥରେ. ଇକ)—ଗୁଡ଼ିଆ—
Khāṇḍika Confectioner.

ଖାଣ୍ଡିଖିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବିଣ. (ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Khāṇḍikhiā ୧ । ଯେ ଖାଣ୍ଡିରେ ଖାଏ—
(ଖାଣ୍ଡିଖାଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. One who takes food from the broken part of a pot.
୨ । ଦରିଦ୍ର—2. Poor.
୩ । ମାଗିଖିଆ; ବିଟାଳ—
3. Beggar; a person who begs his morsel.
୪ । ପୁରୀ ବଡ଼ଦେଉଳର ଅନ୍ନମହାପ୍ରସାଦ ମଠଧାରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଖଇରାତ ହୋଇ ବଣ୍ଟା ହେବା ସମୟରେ ଯେଉଁମାନେ ଖଣ୍ଡିଏ-

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ	ଚ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ପ	ଉଥ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	●	ନ୍ଦ

ଲେଖାଁଏ ଖାଣ୍ଡି ବା ଭଙ୍ଗା ମହାପ୍ରସାଦକୁଡ଼ିଆ ଘେନି ଉପସ୍ଥିତ ହୁଅନ୍ତି ଓ ସେଥିରେ ପରଷା ହେବା ମହାପ୍ରସାଦକୁ ଖାଆନ୍ତି—

4. (beggars) Partaking of food offered to Lord Jagannath at Puri and served as charity-doles by the trustees of local endowments.

ବଡ଼ଦେଉଳରେ ବାଳକ ଘଣ୍ଟା
ଖାଣ୍ଡି ଖିଅଙ୍କର ଭିତିଆ ଅଣ୍ଟା—ଚଗ ।

ଖାତ—ସଂ. ବି (ଖନ୍ ଧାତୁ=ଖୋଳିବା+କର୍ମ. ତ)—
Khāta ୧ । ଅଳ୍ପ ଗଭୀର କୂପ—
1. A shallow well.
୨ । ଗର୍ତ୍ତ—2. Pit; hole; excavation.
୩ । ଗୁମ୍ଫା; ଗହ୍ୱର—3. Cavern; cave.
୪ । ଗଡ଼ଖାଇ; ପରଖା—4. A moat; ditch.
୫ । ପହଣି—5. Channel; trench.
୬ । ଆୟତାକାର ପୋଖରୀ—6. An oblong pond.
୭ । (+ଭାବ. ତ) ଖୋଳିବା; ଖନନ—7. Digging.
ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବି—ଖାତକ; ଅଧମର୍ଣ୍ଣ—Borrower.
ଆପେ ହୋଏ ମହାଜନ ଆପେ ସାଜ ଖାତ—ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।
ସଂ. ବିଣ—୧ । ଖନିତ; ଖୋଳା ହୋଇଥିବା—
1. Dug; excavated.
୨ । ଚିରା ହୋଇଥିବା—2. Torn; rent.

ଖାତକ—ସଂ. ବି. ୧ । (ଖାତ+ସ୍ୱାର୍ଥରେ. କ)—
Khātaka ପରଖା; ଗଡ଼ଖାଇ—
1. A moat or ditch round a castle.
୨ । (ଖାତ+କୈ ଧାତୁ+ଅ)—
ଅଧମର୍ଣ୍ଣ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଋଣ କରେ—
2. Debtor; borrower.
୩ । ଋଣଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି; ଦେଣଣାଦାର; କରଜଆ ଲୋକ—
3. An indebted person.
୪ । (ଖନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ) ଖନକ—
4. Digger; miner.
୫ । ପରସୈନ୍ୟବିଦାରକ—
5. One who pierces into the ranks of the enemy.

ଖାତକି—ଦେ. ବି—ଦେଣା କରିବାର ଅବସ୍ଥା—
Khātaki The state of being a debtor.
ଖାତକାଳି

ଖାତବନ୍ଦି—ଦେ. ବି—କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ମାଟି ପକାଇବା ନିମନ୍ତେ ଯେବେ ଖାତରୁ ମାଟି ଉଠା ଯାଇଥାଏ ସେ ସ୍ଥାନରେ କେତେ ପରିମାଣରେ ମାଟି ପଡ଼ିଛି ଏହା ଜାଣିବା ନିମନ୍ତେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା ଖାତମାନଙ୍କର ଦୈର୍ଘ୍ୟ, ପ୍ରସ୍ଥ ଓ ଗଭୀରତା ମାପିବାର ପ୍ରଣାଳୀ—
Khātabandi
Cubical measurement of the pits from which earth has been taken out for an earthwork.

ଖାତବ୍ୟବହାର—ସଂ. ବି—ଗର୍ତ୍ତ, ପୋଖରୀ ଆଦିର ଘନଫଳ ସ୍ଥିର କରିବା ଗଣିତଶାସ୍ତ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Khātabyabahāra The branch of mathematics which treats of the cubical measurement of tanks and pits.

ଖାତଭୂ—ସଂ. ବି—ଖାଇ; ପରଖା—
Khātabhū Moat; ditch.

ଖାତର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖାତିର୍)—୧ । ଅନୁରୋଧ; ଉପରୋଧ—
Khātara 1. Request.
ଖାତିର ୨ । ଜାମିନ୍—2. Security.
ଖାତୀର ୩ । ଧନ—3. Property; assets.
୪ । ମନୋଯୋଗ;—4. Attention; heed.
୫ । ସୁନାମ—5. Credit; prestige.
୬ । ଶ୍ରଦ୍ଧା—6. Attachment; affection.
୭ । ମହତ୍ତ୍ୱ; ମର୍ଯ୍ୟାଦା; ସମ୍ମାନ; ଆଦର—
7. Respect; honour.
ବାସଗୃହ ଉଥସରେ ମାଣିକର ଭରି ଖାତର । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୮ । ପରବାୟୂ; ପରେଇ—8. Care; regard.
୯ । ପ୍ରଭାବ—9. Influence.
୧୦ । ଜାମିନ୍‌ଦାର୍; ପ୍ରଭୂ—10. Surety.
ବୈଦେ. ଅ.—(ଚିତ୍ରକାଳ) ନିମନ୍ତେ; ସକାଶେ; ପାଇଁ—
For (a fixed time).
(ଯଥା—ତୁମେ ଏଠାକୁ ଦିନକ ଖାତର ଆସିବ ।)

ଖାତର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଆଦର କରିବା; ସମ୍ମାନ କରିବା—
Khātara kariba 1. To show regard or respect.
ଖାତିରକରା ୨ । (କଥା ବା ଉପଦେଶକୁ) ଗ୍ରାହ୍ୟ କରିବା; ଗ୍ରହଣ
ଖାତୀରକରନା କରିବା—2. To pay any regard to.
୩ । ପରବାୟୂ କରିବା—3. To care for anything.

ଖାତରକୁ ଆଣିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଖାତର କରିବା (ଦେଖ)
Khātaraku āṇiba Khātara kariba (See)

ଖାତରଜମା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଖାତିରଜମା)—ସନ୍ତୋଷ—
Khātarajamā Contentment.
ଖାତିରଜମା
ଖାତୀରଜମା

ଖାତରଦାର୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—ଖାତରିଆ (ଦେଖ)
Khātaradār Khātariā (See)

ଖାତରଦାରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖାତିରଦାରୀ)—ସମ୍ମାନପ୍ରଦର୍ଶନ—
Khātaradārī Paying of homage; showing respect.
ଖାତିରଦାରୀ
ଖାତୀରଦାରୀ

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବିହୀନ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇଁ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅଁ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂଁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନାଁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଖାତର ନଦାରଦ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.ଖାତିର=ସମ୍ମାନ+ନଦାରଦ୍= Khātara nadārad ନାହିଁ)—ବେଖାତିର; ଅବହେଳା; ଅବଜ୍ଞା; ଅଯତ୍ନ; ଅଶ୍ରଦ୍ଧା—Disregard; want of regard or respect.

ବିଣ.—ବେଖାତର—Regardless; careless.

ବାକ୍ୟ—ଖାତର ବା ସମ୍ମାନ ନାହିଁ—

There is no regard or respect.

(ଯଥା—ମୁଁ ସେଠାକୁ ଗଲି ଯେ ସେଠାରେ ମୋତେ ଖାତର ନଦାରଦ୍ ।)

ଖାତର ନ ଦିଶିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଆଦର ବା ସମ୍ମାନର ପାତ୍ର ବୋଲି Khātara na diśibā ବିବେଚିତ ନ ହେବା—Not being considered worth caring for.

ତାକୁ ଖାତର ଦିଶିଲା ନାହିଁ । ସେ ଜଗତରେ ଆସି ଋଷିମାନଙ୍କୁ ମାରି ଖାଇବ ବୋଲି ବସିଲା । ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସ. ପିଲାଙ୍କ ରାମାୟଣ ।

ଖାତରପାସ୍—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି.—(ଫା. ଖାତିର+ଅନର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ Khātarapās ସହଚର ପାସ୍)—୧ । ମର୍ଯ୍ୟାଦା; ସମ୍ମାନ;ଆଦର— 1. Respect.

୨ । ପରେଇ—2. Regard; attention.

ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବିଣ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟକୁ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦେଖାଏ—Respectful.

ଖାତରଯାମିନ୍—ବୈଦେ. ବି.(ଫା)—ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜାମିନ୍— Khātara jāmin Personal security.

ଖାତିରଜାମୀନ

खातीरजमिन

ଖାତରରେ ଆଣିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଖାତର କରିବା (ଦେଖ) Khātarare ānibā Khātara karibā (See)

ଖାତରିଆ—ଦେ. ବିଣ.—୨ । ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଏ— Khātariā 1. Respectful to others.

ଖାତିରଦାର ୨ । ମାନ୍ୟାସ୍ପଦ—2. Respectable; deserving

खातीरदार regard.

ଖାତରୁପକାର—ସଂ. ବି (ଖାତ+ରୂପକାର)—କୁମ୍ଭାର— Khātarūpakāra A potter.

ଖାତା—ସଂ. ବି (ଖାତ+ଆ)—କୃତ୍ରିମ ଜଳାଶୟ— Khātā An artificial pond.

ଦେ. ବି (ସଂ. ଖାତକ; ଖାତକର ବିବରଣ ପୁସ୍ତକ)—

ଖାତା ୧ । ହିସାବ ବହି—1. Account book; khata

खाता ୨ । ଲେଖିବା ନିମନ୍ତେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ବହି— 2. A stitched book for writing.

୩ । ପଣ୍ଡାମାନଙ୍କର ନିଜ ନିଜ ଯାତ୍ରୀଙ୍କ ନାମଧାମ ଓ ଦସ୍ତଖତ୍ ଥିବା ପୁସ୍ତକ—3. The book containing particular address etc. of the Pandas' respective pilgrims.

୪ । ମହାଜନମାନଙ୍କ ଦୈନିକ ହିସାବ (ଉକ୍ତି ଖରଚ) ଲେଖା ହେବା ପୁସ୍ତକ—4. Daily account-book of a trader; daily ledger.

୫ । ମହାଜନମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ବହିରେ ବେପାରୀ ଓ ଖାତକ ମାନଙ୍କର ନାମଧାମ ଓ ଦସ୍ତଖତ୍ ରହେ; କାରବାରୀ ଖାତା—5. Book embodying business-loans advanced to debtors and transactions made with debtors.

୬ । କାରବାରୀ ବହିରେ ବା ସେଟ୍‌ଲମେଣ୍ଟ ଖତିଆନରେ ଚଢ଼ାଯିବା ଗୋଟିଏ ଲୋକର ବିଷୟ— 6 Separate items of individuals entered in the account book or Settlement Record of Rights.

ଖାତା ଅସୁଲ୍—ଦେ.ବି—ଖାତାର ହିସାବ ଦେଖି ଦେଣାଦାରମାନଙ୍କଠାରୁ Khātā asul ପାଉଣା ଆଦାୟ—Realisation of money due from a person after referring to the entries appearing in the account-book.

ଖାତା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖାତାରେ ଲେଖିବା— Khātā karibā 1. To enter in the accounts.

୨ ।କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମରେ ପ୍ରଥମେ କାରବାର ବିଷୟ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା –2. To open an account in the name of a person.

୩ । ମହାଜନର ଖାତାରେ ଖାତକ ଆପଣାର ଦାୟିତ୍ୱ ବା ଦେଣା ବିଷୟ ସ୍ୱୀକାର କରି ଲେଖି ସ୍ୱାକ୍ଷର କରି ଦେବା— 3. To write and sign in the creditor's account book one's debts and dues.

ଖାତା ଚଢ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖାତାରେ ଲେଖିବା— Khātā chardhāibā •To enter in the accounts.

ଖାତା ଦାଦନ—ଦେ. ବି—ଖାତାରେ ଲେଖି କରଜ ଦେବା— Khātā dādana Advancing loans by entering them in books of business.

ଖାତା ଦୋରସ୍ତ—ଦେ. ବି—ଖାତାରେ ଆୟ ବ୍ୟୟ ଗଢ଼ାଯିବା କର୍ମ— Khātā dorasta Squaring of accounts of receipts and disbursements.

୨ । କାଗଜପତ୍ର ଅନୁସାରେ ସବୁକାମ ଠିକ ଥିବାର ଦେଖାଯିବା ଅବସ୍ଥା—2. The state of everything appearing all right on paper.

ଖାତା ଦୋରସ୍ତ ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖାତାପତ୍ରରେ ଆୟବ୍ୟୟର ହିସାବ Khātā dorasta rakhibā ଠିକ୍ ମତେ ଲେଖି କୈଫିୟତ ଗଢ଼ାଇବା—To square up accounts on paper.

୨ । କାଗଜ ପତ୍ରରେ ସବୁ ଠିକ୍ ଥିବାର ଦେଖାଇବା— 2. To show in the papers that everything is all right.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ସ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଭ	ନ୍

ଖାତାପତ୍ର—ଦେ. ବି— ସବୁ ପ୍ରକାରର ହିସାବ ପୁସ୍ତକ ଓ କାଗଜ—
Khātāpatra All sorts of accounts
ଖାତାପତ୍ର (in books and papers).

ଖାତାବନ୍ଦି—ଦେ. ବି—ଖାତା ଅନୁସାରେ ଭୂମିର କର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ—
Khātābandi Setting rents on holdings
ଖାତାବନ୍ଦୀ according to entries in the khatas.
ଦେ. ବିଣ—ଖାତାରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା—
Entered in the account book.

ଖାତାବହି—ଦେ. ବି—୧ । ଆୟବ୍ୟୟର ହିସାବଲେଖା ବହି—
Khātābahi 1. Account book for entering daily
ଖାତାବହି accounts of receipts and disbursements;
खातावहि ledger.
୨ । ଗୁଡ଼ିଏ କାଗଜ ଏକତ୍ର ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ବହି—
2. Papers bound or stitched into a book.

ଖାତାବାକି—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଖାତାରେ ଲେଖାଥିବା
Khātābāki ବଏସଏଠ ବା ଜମାଖରଚ ହିସାବ ହେବା ପରେ ଯାହା
ଖାତାବାକୀ ବାକି ଗଡ଼େ—Amount shown as out-
खातेबाकी standing due from a person after
adjustment of his transactions and
payments.

ଖାତା ମିଳାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖାତାରେ ଲେଖାଥିବା ଆୟ ସଙ୍ଗେ
Khātā milāibā ବ୍ୟୟର ମେଳ କରିବା—
ଖାତାମେଳାନ 1. To square up accounts.
खातामिलाना ୨ । ମହାଜନ ଓ ଖାତକଙ୍କ ଖାତାଦ୍ୱୟରେ ଲେଖା-
ଥିବା ବିଷୟମାନ ମୁକାବିଲା କରିବା—
2. To check and compare the entries in
the account books of the creditor and
the debtor.

ଖାତି—ସଂ. ବି. (ଖନ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ତି)—ଖୋଳିବା—
Khāti Digging (Apte).
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବଢ଼ାଣି ବା କାରିଗର ଜାତିବିଶେଷ—
A caste of artisans.

ଖାତିର୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଫା.)—ଖାତର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Khātir (etc.) Khātara etc. (See)

ଖାତିର୍ ମଦାର୍—ବୈଦେ. ବି (ସହତର; ଫା)—୧ । ସମ୍ମାନ—
Khātir madār 1. Respect.
୨ । ପଛଆର; ବ୍ୟାବସାୟିକ ପ୍ରତିପତ୍ତି—
2. Credit in business.

ଖାତିରି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—ଖାତର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Khātiri (etc.) Khātara etc. (See)

ଖାତୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଠାଣି; ଢଙ୍ଗ—
Khātu 1. Mien; bearing.
୨ । ଅଭିମାନ—2. Sullenness; sulks
୩ । ଆତ୍ମଶ୍ଳାଘା—3. Self-praise.
ପ୍ରାଦେ. (ଭଦ୍ରଆ) ବି—ଖତ—Manure.

ଖାତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଖନ ଧାତୁ + କରଣ. ତ୍ର)—୧ । ଖନିତ୍ର—
Khātra 1 Spud; digging implement.
୨ । କୋଡ଼ି—2. A spade.
୩ । (+ କର୍ମ. ଣ) ଅୟତ ପୁଷ୍କରିଣୀ—
3. An oblong pond.
୪ । ସୂତା—4. Thread.
୫ । ଜଙ୍ଗଲ; ବନ—5. Forest.
୬ । ଅତି ଭୟ—6. Horror.

ଖାଦ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଖାଇବା—
Khād (root) To eat.

ଖାଦ—ସଂ. ବି (ଖାଦ୍ ଧାତୁ + ଭାବ.ଅ)—୧ । ଖାଇବା—
Khāda 1. Eating.
୨ । ଚର୍ବଣ—2. Chewing.
୩ । (+ କର୍ମ. ଅ) ଖାଦ୍ୟ ବସ୍ତୁ—3. Food; eatables.
ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖୋଦ)—୧ । ଭେଲ; ଉତ୍ତମ ଧାତୁ ସଙ୍ଗେ ମିଶା-
ଖାଦ ଯାଇଥିବା ଅଧମ ଧାତୁ—1. Alloy.
खोट ୨ । (ସଂ. ଷଡ଼ଜ) ସଙ୍ଗୀତର ସ୍ୱରବିଶେଷ; ନିମ୍ନ ଓ ଗମ୍ଭୀର
ଖାଦ ସୁର—2. Low deep tone in music.
खरज

ଖାଦକ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ. (ଖାଦ ଧାତୁ = ଖାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Khādaka ୧ । ଭକ୍ଷକ; ଭୋଜନକାରୀ—
(ଖାଦିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Eating; devouring.
[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ବିଶେଷ୍ୟପଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ; ଯଥା—,
ଗୋଖାଦକ ।]
୨ । ଅଧମର୍ଣ୍ଣ, ଋଣୀ—2. Borrowing; indebted.
୩ । ହିଂସ୍ର—3. Mischievous; malicious; injurious.
ସଂ. ବି—ଖାତକ; ଦେଣଦାର୍—Debtor.

ଖାଦତବମତା—ସଂ. ବି. (ଖାଦତ = ତୁମ୍ଭେମାନେ ଖାଉଥାଅ + ବମତ =
Khādatabamatā ତୁମ୍ଭେମାନେ ବାନ୍ତି କରୁଥାଅ + ତା)—
ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି କେବଳ ଖାଦ୍ୟ ଖାଉଥିବା ଓ ବାନ୍ତି
କରୁଥିବା ଅବସ୍ଥା—State of eating and
vomiting constantly.

ଖାଦତମୋଦତା—ସଂ. ବି (ଖାଦତ = ତୁମ୍ଭେମାନେ ଖାଉଥାଅ + ମୋଦତ
Khādatamodatā = ମଉଜ କରୁଥାଅ + ତା)—ସବୁବେଳେ
କେବଳ ଖାଇବା ଓ ମଉଜ କରିବା—
The state of constantly eating,
drinking and being merry.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ୱରାନ୍ତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବିଶିଷ୍ଟ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ପୁସ୍ତକରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଅଁ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁଁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଣ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗଣ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଖାଦତାଚମତା—ସଂ. ସ୍ତ्री (ଖାଦତ = ତୁମ୍ଭେମାନେ ଖାଉଥାଅ + ଆଚମତ
Khādatāchamatā = ଆଚ୍ଛୋଇଥାଅ + ଆ) — ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି କେବଳ ଖାଇବା ଓ ଆଚ୍ଛୋଇବା ଅବସ୍ଥା—
The state of eating and washing the face repeatedly.

ଖାଦନ—ସଂ. କ (ଖାଦ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଆହାର, ଭୋଜନ—
Khādana 1. Eating.
୨ । ଚୋବାଇବା—2 Chewing.
୩ । (+କର୍ମ. ଅନ) ଖାଦ୍ୟ—3. Food.
୪ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ଖାଦକ—4. Eater.
୫ । (+କରଣ. ଅନ) ଦାନ୍ତ—5. Tooth.

ଖାଦନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଖାଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ଖାଇବାର
Khādanīya ଯୋଗ୍ୟ; ଯାହା ଖିଆଯିବା ଉଚିତ—Eatable.

ଖାଦି—ସଂ. ସ୍ତ्री. (ଖାଦ୍ ଧାତୁ + ଇ)—
Khādi ୧ । ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ, ଭକ୍ଷ୍ୟବସ୍ତୁ (ହେ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. Food.
୨ । କବଚ ହେ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Armour; coat of mail.
୩ । ଦସ୍ତାନା (ହେ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Gloves.
୪ । ଆଡ଼ମ୍ବର (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—4 Pomp.
ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖାଦ୍ୟ)—୧ । ଉପଯୁକ୍ତ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ—
1. Proper food.
୨ । ଯଥେଷ୍ଟ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ—
2. Sufficient food.
(ଯଥା—ଏ ଘୋଡ଼ାକୁ ମଫସଲରେ ଖାଦି ମିଳୁନାହିଁ ।)
୩ । ଭୋଜନ—3. Eating.
(ଯଥା—ଆଗପରି ମୋର ଆଉ ଏବେ ଖାଦି ନାହିଁ ।)

ଖାଦିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଖାଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—
Khādita ଭୁକ୍ତ; ଭକ୍ଷିତ—
Eaten; partaken.

ଖାଦିତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଖାଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—
Khāditabya ଖାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ—
Eatable; fit to be partaken of.

ଖାଦିପିଦି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ସଂ. ଖାଦ୍ୟ + ପାନ)—
Khādipidi ଭୋଜନ (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—Eating.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବିଣ—ଖାଦ୍ୟ (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—
Eatable.

ଖାଦିର—ସଂ. ବିଣ. (ଖଦିର + ତଦ୍ଧିତାର୍ଥେ. ଅ)—
Khādira ଖଦିର କାଷ୍ଠରେ ନିର୍ମିତ—
Made of catechu wood.

ଖାଦୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଖାଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Khādī ୧ । ଖାଦକ (ଦେଖ)
(ଖାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Khādaka (See)
୨ । ଶତ୍ରୁବିନାଶକ (ହେ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Destroying one's foes.
୩ । କଣ୍ଟାଳିଆ (ହେ. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Thorny.

ଖାଦୁକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଖାଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଓ ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଉକ)—
Khāduka ୧ । ଖାଦକ (ଦେଖ)
(ଖାଦୁକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Khādaka (See)
୨ । ହିଂସାକ୍ତ (ହେ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Malicious.

ଖାଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଖାଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—
Khādya ୧ । ଭୋଜ୍ୟ; ଭୋଜନର ଉପଯୁକ୍ତ—
1. Eatable; edible; fit to be eaten.
୨ । ପଥ୍ୟ—
2. Beneficial to the health.
ସଂ. କ—ଭକ୍ଷ୍ୟ ବସ୍ତୁ—Food; victuals.

ଖାଦ୍ୟଖାଦକସମ୍ବନ୍ଧ—ସଂ. ବି. (ଖାଦ୍ୟ + ଖାଦକ + ସମ୍ବନ୍ଧ; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଓ
Khādyakhādakasambandha ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଭକ୍ଷ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଓ ଭକ୍ଷକ ମଧ୍ୟରେ ବିଦ୍ୟମାନ ସମ୍ପର୍କ; ପ୍ରାକୃତିକ ଶତ୍ରୁତା—
The relationship existing between the eater and the eatable; natural antagonism.

ଖାଦ୍ୟସାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ; ବିଜ୍ଞାନ-
Khādyasāra ପରିଭାଷା)—
ଖାଦ୍ୟସାର ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥରେ ଥିବା ଶରୀରର ପୁଷ୍ଟିସାଧକ
खाद्यसार ଉପାଦାନବିଶେଷ—Vitamin.

ଖାଦ୍ୟାଖାଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ଖାଦ୍ୟ + ଅଖାଦ୍ୟ)—
Khādyākhādya ଭୋଜନ ଯୋଗ୍ୟ ଓ ଅଭୋଜ୍ୟ (ବସ୍ତୁ)—
Edible and inedible; (things) fit and (things) unfit for food.

ଖାଦ୍ୟାଖାଦ୍ୟବିଚାର—ସଂ. ବି. (ଖାଦ୍ୟ + ଅଖାଦ୍ୟ + ବିଚାର; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଓ
Khādyākhādyabichāra ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କଅଣ ଖାଇବା ଉଚିତ ଓ କଅଣ ଅଖାଦ୍ୟ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବିଚାର—
Discrimination between articles which are fit to be taken and those which are not.

ଖାନ୍‌କା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଖାନ୍‌କାହ୍)—ମୁସଲ୍‌ମାନ୍ ସାଧୁ ଓ ଧର୍ମ-
Khān-kā ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ରହିବା ମଠ—A place for the
खानका accomodation of Mahomedan saints
खानकाह and religious teachers.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଚ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍ତ	ଜ୍ଞ	ଜ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଥ	ଙ	ନ

ଖାନ୍‌କୀ— ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖାନ୍‌ଗୀ)—
Khān-kī
ଖାନକୀ
खानकी
୧ । ଭୁକ୍ତ ବେଶ୍ୟା; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତିହିଁ ଏକମାତ୍ର ଅବଲମ୍ବନ—
1. A low class of prostitutes
୨ । (ଗାଳ) ଦୁଷ୍ଚରିତ୍ରା ସ୍ତ୍ରୀ—
2. (a term of abuse) Immoral or corrupt woman.

ଖାନ୍‌ଗୀ—ବୈଦେ. ବି—ଖାନ୍‌କୀ (ଦେଖ)
Khān-gī — Khān-kī (See)

ଖାନ୍‌ତଲାସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖାନାତଲାଶୀ)—
Khān-talās ଖାନାତଲାସି (ଦେଖ)
Khānātalāsi (See)

ଖାନ୍‌ତଲାସି—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ଖାନାତଲାସି (ଦେଖ)
Khān talāsi Khānātalāsi (See)

ଖାନ୍‌ଦାନ୍— ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ଖାନ୍‌ଦାନ୍=ବଂଶ)—
Khān-dān
ଖାନ୍‌ଦାନ
खानदान
(ବିପରୀତ—ବେଖାନ୍‌ଦାନ୍)
୧ । ଭଦ୍ରବଂଶୀୟ; କୁଳୀନ—
1. Of respectable family.
୨ । ବଂଶପରମ୍ପରାଗତ—
2. Transmitted from generation to generation in a family.
୩ । ପିତୃପୈତାମହିକ; ପୈତୃକ—3 Ancestral.

ଖାନ୍‌ଦାନ୍ ପଣିଆଁ—ବୈ. ବି.—ଖାନ୍‌ଦାନି (ଦେଖ)
Khān-dān-paṇiāñ Khān-dāni (See)

ଖାନ୍‌ଦାନି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖାନ୍‌ଦାନୀ)—କୌଳୀନ୍ୟ—
Khān-dāni Respectability.

ଖାନ୍‌ଦାନୀ ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା.)—ଖାନ୍‌ଦାନ୍ (ଦେଖ)
खानदानी Khān-dān (See)

ଖାନ୍‌ସୁମାର୍— ବୈଦେ.ବି (ଫା.ଖାନାସୁମାରୀ=ଗୃହମାନଙ୍କ ଗଣନା)—
Khān-sumār ରାଜାଦେଶରେ କୌଣସି ଗ୍ରାମ ବା ଦେଶର ମନୁଷ୍ୟ-
ଖାନସୁମାର, ଖାନାସୁମାରୀ ଗଣନା — A public census.
खानासुमारि

ଖାନ୍‌ସୁମାରି—ବୈଦେ. ବି (ଫା.) —ଖାନ୍‌ସୁମାର୍ (ଦେଖ)
Khān-sumāri Khān-sumār (See)

ଖାନକୀ — ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖାନ୍‌କୀ)— ଖାନ୍‌କୀ (ଦେଖ)
Khānakī Khān-kī (See)

ଖାନସମା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖାନ୍‌ସାମା)—ଖାନସାମା (ଦେଖ)
Khānasamā Khānasāmā (See)

ଖାନସାମା — ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖାନ୍‌ସାମାଁ)—
Khānasāmā
ଖାନସାମା
खानसामा
୧ । ସାହେବ ଓ ମୁସଲ୍‌ମାନ୍ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କ ଗୃହର ଯାବତୀୟ ପଦାର୍ଥର ରକ୍ଷକ ଭୃତ୍ୟ ବା ସରଦାର—
1. A household servant; a butler of a European or Mahomedan gentleman.
୨ । ରନ୍ଧନାଗାରର ପରିଦର୍ଶକ ଭୃତ୍ୟ—
2. The servant superintending the cook-room; head cook.

ବକସିସ୍ ଦେଇ ବପସ୍ତଶି ଖାନସାମାଙ୍କ ଗୋଡ଼ ହାତ ଧରିବାକୁ ନାହିଁ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୩ । ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟ ଖାଦ୍ୟଭଣ୍ଡାରର ଅଧିକାରୀ—
3. Domestic store-keeper; steward.

ଖାନା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖାନା=ଖାଇବା; ଭୁଲ. ସଂ. ଖାଦ୍ ଧାତୁ= ଖାଇବା)—
Khānā
ଖାନା
खाना
୧ । (ସାହେବ ଓ ମୁସଲ୍‌ମାନ୍‌ମାନଙ୍କ) ଭୋଜନ—
1. Meal (of Europeans or Mahomedans).

ବକେ ଓପରଓଳି ଅଗୁଲ୍‌ଚସାହେବ୍ ଖାନା ଖାଇ ଚହ ହୋଇ ଶୋଇଥିଲେ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । ଭୋଜୀ—2. Feast; picnic.
୩ । ସାହେବୀ ବା ମୁସଲ୍‌ମାନୀ ଧରଣର ଭୋଜନ—
3. Food provided or eaten in a European or Mahomedan style.
୪ । ସାହେବମାନଙ୍କର ସନ୍ଧ୍ୟା ପରେ ହେବା ପ୍ରଧାନ ଭୋଜନ—
4. Dinner (of Europeans).
୫ । (ଫା.ଖାନା=ସ୍ଥାନ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ-
5. A place set apart for a particular purpose:

[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ; ଯଥା—ନାଚ୍‌ଖାନା; କବର୍‌ଖାନା; ଗୋସଲ୍‌ଖାନା; ଡାକ୍ତରଖାନା; ବିଦ୍ୟାଖାନା ।]
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ପୋଲ—Bridge.

ଖାନାକାମରା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖାନା. ଭୁଲ. ସଂ. ଖାଦନ + ସର୍ଟ ଗୀଜ୍. Khānākāmarā କାମାରା)—ଖାଇବାଘର; ଯେଉଁ କୋଠରିରେ
ଖାନାକାମରା ସାହେବଆଦି ଖାନା ଖାଆନ୍ତି—Dining hall;
खानाकामरा dining room of a European.

ଖାନାଖରାପ୍— ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା—ଖାନାଖରାବ୍=ସର୍ବନାଶକାରୀ, Khānākharāp ଧ୍ୱଂସକାରୀ ଓ ଖାନାଖରାବୀ=ସର୍ବନାଶ, ବିଧ୍ୱଂସ)-
ଖାନାଖାରାବୀ ସମୂଳେ ନଷ୍ଟ; ବିଧ୍ୱସ୍ତ - Ruined;devastated.
खानाखराबि ବି.— ସର୍ବନାଶ; ସମୂଳ ବିନାଶ—Devastation

ଖାନାଜଙ୍ଗୀ —ବୈଦେ. ବି (ଫା)—୧ । ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଲଢ଼େଇ—
Khānājaṅgī 1. Duel.
ଖାନାଜଂଗୀ ୨ । ପରସ୍ପର ଝଗଡ଼ା—2. Mutual quarrel.
खानाजंगी ୩ । ଯୁଦ୍ଧ—3. Fight; battle.

ଭାରତର ସାର ଭଣ୍ଡାର, ଲୁଣ୍ଠନ ଖାନାଜଙ୍ଗୀ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଉତ୍କଳଭାରତ ।

ଖାନାତଲାସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ଖାନାତଲାସି (ଦେଖ)—
Khānātalās Khānātalāsi (See)

ଖାନାତଲାସି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖାନାତଲାସୀ)-ରାଜାଦେଶରେ ସନ୍ଦେହ-
Khānātalāsi ଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଘର ରାଜକର୍ମଚାରୀ ବା ପୁଲିସଙ୍କ

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ରୁତେତ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଟ୍' ଦେଖିବେ ।

ଖାନାତଲାସୀ ଦ୍ୱାରା ତଦାରଖ ବା ଖୋଜାଖୋଜି—House-search by the police or by a public servant.

ଖାନାତଲାସୀ

ପ୍ରଥମେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଏକତରଫ କରି ଦିଆଯାଇ ଘର ଖାନାତଲାସି ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଖାନାପିନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ଖାନାପୀନା)—
Khānāpinā ୧ । ଖିଆପିଆ; ଭୋଜୀ; ଉତ୍ସବ—
1. Feast.
୨ । ଖିଆଣପିଆଣ; ଭୋଜନ ଓ ପାନକର୍ମ—
2. Eating and drinking.

ଖାନାପୁରି—ଦେ. ବି (ଫା. ଖାନା = ଗୃହ; ସଂ. ଖଣ୍ଡ = ଭୂମିର ଉଦ୍ଭିଦ
Khānāpuri ଖଣ୍ଡ+ଫ. ପୂରଣ; ନକ୍ସାରେ ଗୃହପୂରଣ)—
ଖାନାପୁରୀ ୧ । ନକ୍ସାର ଅଙ୍ଗପୂରଣ—
1. Filling up of a map.
୨ । ଭୂରାଜସ୍ୱବନ୍ଦୋବସ୍ତ ବା ସେଟ୍‌ଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍‌ର ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଥମିକ କ୍ରିୟା; ଜମିମାନ କଡାଙ୍କ୍ୱାରା ମାପ ହେବା ପରେ ତାହା ନକ୍ସାରେ ଯଥା ସ୍ଥାନରେ ପୂରଣ କରିବା କର୍ମ—
2. The operation of filling up the map by entering the different plots in their respective positions after they are measured in the course of a Revenue-Settlement operation.

[ଦ୍ର—ଭୂରାଜସ୍ୱସଂକ୍ରାନ୍ତ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରସଙ୍ଗରେ ପ୍ରଥମେ ରାଜ୍ୟର ଜମିମାନ କିସ୍ତିବାର ମାପ (ସର୍ଭେ) କରାଯାଇ ତାହା ନକ୍ସାରେ ପୂରଣ କରିବାର ପଦ୍ଧତିକୁ ଖାନାପୂରି ବୋଲାଯାଏ; ସେଟ୍‌ଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ବା ରାଜସ୍ୱବନ୍ଦୋବସ୍ତ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ପ୍ରଥମେ ମୌଜାର ଜମିମାନ ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ ମାପ କରାଯାଇ ତହିଁର ଖସଡ଼ା ତିଆରି କରାଯାଏ ଓ ପରେ ତାହା ନକ୍ସାରେ ପୂରଣ କରାଯାଏ । ଏହାକୁ ଖାନାପୂରି ବୋଲାଯାଏ । ଖାନାପୂରି ପରେ ଆଟେସ୍ଟେସନ୍ ବା ପ୍ରତାଳ ବା ମୁକାବଲା କରାଯାଇ ମୌଜାର ଖତିଆନ୍ (ଭୂସ୍ୱତ୍ୱଲିପି) ର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ତା ପରେ ଉକ୍ତ ଖତିଆନ୍‌ରେ ଉକ୍ତ ଉକ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରର ବିଷୟମାନ ପୂରଣ କରାଯାଏ । ଖାନାପୂରି କାର୍ଯ୍ୟ 'ସର୍ଭେ' ବା ମାପର ଗୋଟିଏ ଅଙ୍ଗ । 'ସର୍ଭେ' ହେବା ପରେ 'ସେଟ୍‌ଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍' ବା ରାଜସ୍ୱ-ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କର୍ମ କରାଯାଏ ।]

ଖାନାବାଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ଫା. ଖାନା ଓ ସଂ. ବାଟିକା)—
Khānābārdi ଘରବାଡ଼ି; ଆବାସଗୃହ ଓ ତହିଁର ହତା; ଗୃହର
ଖାନାବାଡ଼ି ବାସ୍ତୁ—Premises; house and its compound; homestead.

ଗୃଷ୍ଟବାସ, ଘରଗୁଜ, ଖାନାବାଡ଼ି, ଯାହା ବିଛିଅଛ ସମସ୍ତ ବିକ୍ରିକ ହେଉଅଛନ୍ତି । ଉତ୍କାଳବିଦ୍ରଣ—ସଂସାରଚିତ୍ର ।

ଖାନି—ସଂ. ବି. (ଖନ୍ ଧାତୁ = ଖୋଳିବା + ଇ; ଭୁଲ. ଫା. କାନ୍)—
Khāni ଆକର; ଖଣି—Mine; quarry.

ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥାନ; ଭୁଲ. ଫା. ଖାନା = ଘର)—୧ । ସ୍ଥାନ—
1. Place.
୨ । ଦିଗ—2. Quarter of the globe.
୩ । ଭାରତର ଚାରିଦିଗରେ ଥିବା ଚାରିଗୋଟି ତୀର୍ଥ—
3. Four sacred places in the four quarters of India.
୪ । ପ୍ରକାର—4. Kind.

ସ୍ୱେଦଜ ଅଣ୍ଡଜ ଆଉ ଯେଉଁ ଜୀବ ଖାନ । ଭାରତ. ମହାଭାରତ ।

୫ । ଶ୍ରେଣୀ—5. Class.

ଚାରିଖାନ ଭିତରେ କେବଳ ଜଳ୍ପ ଶ୍ରେଷ୍ଠ—ନାମରତ୍ନମାଳା ।

ଖାନିକି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବୈଦେ.ବି. (ଫା. ଖାନ୍‌ଗୀ)—୧ । ବେଶ୍ୟା; ବାରାଙ୍ଗନା—
Khāniki 1. Prostitute; whore.
୨ । (ଗାଳି) ନୀଚ-ସଂସର୍ଗକାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ; ଛିଣ୍ଡାଳ—
2. (a term of abuse) Adulteress.

ଖାନ୍ଦାନ୍—ବୈଦେ. ବିଣ—ଖାନ୍‌ଦାନ୍ (ଦେଖ)
Khāndān Khān dān (See)
(ବେଖାନ୍ଦାନ୍—ବିପରୀତ)

ଖାନ୍ଦାନି—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଖାନ୍‌ଦାନ (ଦେଖ)
Khāndāni Khān-dāni (See)

ଖାନ୍ଦାନିଆଁ—ବୈଦେ. ବିଣ—ଖାନ୍‌ଦାନ୍ (ଦେଖ)
Khāndāniāñ Khān-dān (See)

ଖାନ୍ଦି—ଦେ. ବି—୧ । ପଥର ବା କାଠରେ ଖୋଳା ହେବା ଘର—
Khāndi 1. Groove.
ଖାପୀ ୨ । କଦଳୀର କାନ୍ଦ; ପେଣ୍ଡା—
ଖାପ 2. A bunch of plantains.

ଖାପ୍‌ଖାପ୍‌ଚା—ଦେ. ବିଣ—ଜାଲୁଜାଲୁଆ—Blurred.
Khāpkhāpchā (ଯଥା—ଦର୍ପଣଟା ଖାପ୍‌ଖାପ୍‌ଚା ଦିଶୁଛି ।)

ଖାପ—ଦେ. ବି. (ଫା. ଖାପ୍ = ଲଙ୍ଗାପା; ଭୁଲ ସଂ. କବଳ)—
Khāpa ୧ । ଅସିକୋଷ; ଖଣ୍ଡାର ଖୋଳ—
ଖାପ; ଖାପି 1. Sheath; scabbard.
ମିୟାନ

ଅର୍ଜୁନ ତା ଦେଖି ଖାପରୁ ଖଣ୍ଡା ଫେଡ଼ ।
କୃଷ୍ଣକିଙ୍କର. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ମେଳ—2. Coincidence; agreement.
୩ । ବସ୍ତ୍ରର ସୂତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ବ୍ୟବଧାନ ବା ଫାଙ୍କ—
3. The space between the woof and warf of a cloth.
୪ । ଖାନ୍ଦି (ଦେଖ)
4. Khāndi (See).

ପ୍ରାଦେ. ବି ୧ । (ଗଞ୍ଜାମ)—ଘୋଡ଼ଣୀ—1. Cover; lid.
୨ । (ସମ୍ବଲପୁର)—ଶସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଛେଦିତ ଛିଦ୍ର ବା ରନ୍ଧ୍ର—
2. A hole made by a cutting instrument.

ଦେ. ବିଣ—ଖୁବ୍ ଗାଢ଼ଭାବରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା (ଲୁଗା)—
Thickly and closely woven (cloth).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍ପ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଋ	ନ୍

ଖାପଖାଇ—ଦେ. ବିଣ—ଖାପଯୁକ୍ତ; ଖୋଲରେ ପୂରାଯାଇଥିବା (ଅସି)—
Khāpakhāi Sheathed (sword).

ଏ ଅନ୍ତେ ଭ୍ରମ ଗଲେ ବିସ୍ମୟ ନଗରେ
ଖାପଖାଇ ଖଣ୍ଡା ଗୋଟିଏ ଧରି କରେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବିରାଟ ।

ଖାପ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ମେଳ ହେବା—
Khāpa khāibā 1. To closely fit in; to coincide;
ଖାପଖାଓୟା to correspond; to tally.
ମିଳନାମୁଳନା ୨ । ଉପଯୋଗୀ ହେବା—
2. To befit.

ଖାପଛଡ଼ା— ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅମେଳ—
Khāpachhardā 1. Unsuitable.
ଖାପଛାଡ଼ା ୨ । ପରସ୍ପରପ୍ରତି ଅନୁପଯୋଗୀ—
ବେଳଗାଳ 2. Not suiting each other.
୩ । ସ୍ୱସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ—3. Out of place; displaced; dislocated.
୪ । ଅସୁନ୍ଦର—4. Unsymmetrical.
୫ । ପ୍ରସଙ୍ଗବହିର୍ଭୂତ (ବାକ୍ୟ)—
5. Irrelevant (speech).

ଖାପଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଫାପଡ଼ (ଦେଖ)
Khāpard Phāpard (See)

ଖାପଡ଼ଖାଇ ଖଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ଯୁଦ୍ଧ କରାବେଳେ ଯେଉଁ ଖଣ୍ଡାର ଅଗ
Khāpardkhāi khandā ଅଧକ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇ ବାକି ଅଧକ
ଯୋଦ୍ଧାର ହାତରେ ଥାଏ—
A sword broken halfway during a fight and the hilt-half of which remains in the hand of the fighter.

ଖାପଡ଼ଖାଇ ଖଣ୍ଡା ଖଣ୍ଡେ ଧରି କରେ
ଗୁଣ୍ଡେ ବାହାରିଲେ ଗର୍ଜିଣ ସ୍ୱରେ—ସାରଳା, ମହାଭାରତ ।

ଖାପମାରିଜିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—ଦୃଢ଼ରୂପେ ରହିଯିବା; ସ୍ଥାୟୀ-
Khāpamārijibā ଭାବରେ ରହିବା—
To stay permanently.

ଖା ପି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖାଦ୍ୟ ଓ ପାନ)—
Khā pi ୧ । ଖିଆପିଆ; ଖାଦ୍ୟ ଓ ପାନ—
ଖାଓୟାଦାଓୟା 1. Eating and drinking.
ଖାନପାନ ୨ । ଭୋଜନକ୍ରିୟା—
2. Act of taking meals.
୩ । ବନ୍ଧୁଲୋକଙ୍କ ଭୋଜୀ—3. Picnic.

ଖା ପିଅ—ଦେ. ବି—ଖା ପି (ଦେଖ)
Khā pia Khā pi (See)

ଖା ପିଆ—ଦେ. ବି—ଖା ପି (ଦେଖ)
Khā piā Khā pi (See)

ଖାପିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖପିବା (ଦେଖ)
Khāpibā 1. Khapibā (See)
ଖପାନ ୨ । ଖପିବାର ପ୍ରଯୋଜକ ରୂପ—
ଛିପାନା 2. The causative form of Khapibā.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ଛାପିବା (ଦେଖ)
1. Dhāpibā (See)
୨ । ଖାପ କରିବା; ସାଲ କରିବା—
2. To make a groove.
୩ । ଖାପ ଖାଇବା (ଦେଖ)
3. Khāpa khāibā (See)

ଖାବ୍‌ଖାବୁଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଉଚ୍ଚନୀଚ—
Khābkhābuā 1. Undulating; up and down.
ଆବଡ଼ାଖାବଡ଼ା ୨ । ଅସମତଳ—
ଖାବଡ଼ଖୁବଡ଼; ଖାପର 2. Rough; uneven.

ଖାବ୍‌ଖାବୁଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ—ଖାବ୍‌ଖାବୁଆ (ଦେଖ)
Khābkhāburdā Khābkhābuā (See)

ଖାବଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପ୍ରାୟ ୧୨ ହାତ ଲମ୍ବର ଯଷ୍ଟି,
Khābard ଯାହାକୁ ଗଛକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଆମ୍ବ ଆଦି ଫଳ ଝଡ଼ାଇବାକୁ
ହୁଏ; ଫୋପଡ଼ି—A stick used in throwing it to a tree to cause mango etc to fall down.

ଖାବଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କବଳ)—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଉତ୍ତରକୁ
Khābala ପୂରାଇ ରଖିବା ପାଇଁ କାଠ ବା ପଥରରେ କରାଯିବା
ଘର ବା ଗର୍ତ୍ତ; ସାଲ—
1. A hole made to fit a thing in; a mortise; groove.
୨ । ଅଧିକାର; ଅକ୍ତିଆର—2. Hold.
୩ । ପଚରା; ସନ୍ଧିଆ; ଦୁଇଟି ବସ୍ତୁର ମଧ୍ୟରେ ଗୁଞ୍ଜା ହୋଇ
ମରାଯିବା କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ—
3. A wedge thrust between two things.

ଖାବଳ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୁଇ ବସ୍ତୁର ଫାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଖଣ୍ଡିଏ କାଠ
Khābala māribā ଗୁଞ୍ଜିଦେବା—To thrust a wedge between two things.

ବାବୁ ଇଂରାଜୀ ବୁଝନ୍ତି ନାହିଁ; ସାହେବ ବି ଓଡ଼ିଆ ବୁଝେ ନାହିଁ
× × × ମଝିରେ ହୋଇଲା ଖାବଳେ ମାରିଛି—
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଖାବଳା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ମାଛ—
Khābalā A kind of fish.

ଖାବିଜାବି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ସାଧାରଣ; ସେତେ ଜାକ୍-
Khābijābi ଜମକ୍‌ରୂପେ ନୁହେ—Ordinary; rough.

ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଅଛୁଁ ଏଥର (ଚରିତ୍ରଥରେ ଚଞ୍ଚଳଦାବଣୀ) ଯାତ୍ରାଟି
ଖାବଜାବ ରୂପେ ନ ହୋଇ ସୁନ୍ଦର ଢଳଢଳରେ ମାତି ଉଠିଥିଲା—
ଗଡ଼ଜାତବାସିକା । ୨୨।୩।୨୯ ।

ଖାମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । ଚିଠିର ଲଫାଫା—
Khām 1. Envelope; cover of a letter.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପଥାନ୍ତରେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଜୁନ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଜ୍ଜ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ ।

ଖାମ ୨ । ହୁଙ୍କାର; ନାନାରୂପ ବିକଟ ଶବ୍ଦ—
खाम 2. Various jarring and frightening sounds.

ଖାମ୍‌କା—ବୈଦେ. କ୍ରି.ବିଣ. (ଫା. ଖ୍ୱାହ୍ ମ୍ ଖ୍ୱାହ୍=ଅବଶ୍ୟ; ଜବରଦସ୍ତି)
Khāmkā ୧ । ସହସା; ହଠାତ୍; ଦୈବାତ୍—
खामखा 1. Suddenly; unexpectedly.
खामखाह ୨ । ବୃଥା; ଅନର୍ଥକ; ଅକାରଣରେ—
2. In vain; for nothig.
୩ । ଅନ୍ୟାୟପୂର୍ବକ—3. Wrongly.

ଖାମ୍‌ଖା—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ଫା)—ଖାମ୍‌କା (ଦେଖ)
Khāmkhā Khāmkā (See)

ଖାମ୍‌ଖିଆଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖାମ୍=ଅପରିପୁଷ୍ଟ+ଖ୍ୟାଲ୍= ଧ୍ୟାନ; କଳ୍ପନା)—
Khāmkhiāl
खामखेयाल ୧ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତଚିତ୍ତଜନିତ ମନୋଭାବ; ମନମର୍ଜି; ମନଇଚ୍ଛା—1. Whim.
खामखयाल ୨ । ଚିତ୍ତର ଅସ୍ଥିରତା; ମାନସିକ ଚପଳତା; ମତର ଅସ୍ଥିରତା—
2. Caprice; fickleness of mind.
୩ । ଅସାର କଳ୍ପନା—
3. Building of castles in the air.

ଖାମଖେୟାଲି ବିଣ—୧ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତଚିତ୍ତ—
खामखयाली 1. Whimsical; capricious.
୨ । ଚପଳମନା—2. Fickle-minded.

ଖାମ୍‌ଖିଆଲି—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ଫା. ଖାମ୍‌ଖ୍ୟାଲ)—
Khāmkhiāli ଖାମ୍‌ଖିଆଲ୍ (ଦେଖ)
Khāmkhiāl (See)

ଖାମ୍‌ଖିଆଲିଆ—ଦେ. ବିଣ (ଫା. ଖାମ୍‌ଖ୍ୟାଲ)—
Khāmkhiāliā ଖାମ୍‌ଖିଆଲ୍ (ଦେଖ)
Khāmkhiāl (See)

ଖାମ୍‌ଖେଆଲ୍—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—
Khāmkheāl ଖାମ୍‌ଖିଆଲ୍ (ଦେଖ)
Khāmkhiāl (See)

ଖାମ୍‌ଖେଆଲି—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—
Khāmkheāli ଖାମ୍‌ଖିଆଲ୍ (ଦେଖ)
Khāmkhiāl (See)

ଖାମ୍‌ଚା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଖାମଚା (ଦେଖ)
Khāmchā Khāmachā (See)

ଖାମ୍‌ଚିବା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) କ୍ରି—ଖାମୁଚିବା (ଦେଖ)
Khāmchibā Khāmuchibā (See)

ଖାମ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖାମ୍)—ଖାମ୍ ୧ (ଦେଖ)
Khāma Khām 1 (See)
खाम
खाम

ଖାମଚା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର; ଭୁଲ. ବ. ଖାମଚା) ବି—
Khāmachā ନଖ ଓ ଅଙ୍ଗୁଠି ଦ୍ୱାରା ଚୁମୁଟା—
A tight pinch with the fingers and nails.

ଖାମଚି—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଖାମଚା (ଦେଖ)
Khāmachi Khāmachā (See)

ଖାମି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖାମୀ)—
Khāmi ୧ । ନ୍ୟୂନତା; କମତି; ଅଳ୍ପତା—
कम 1. Littleness, deficiency.
खामी ୨ । କ୍ଷତି; ଲୋକସାନ୍—2. Loss.
ବୈଦେ. ବିଣ—କମି; ନ୍ୟୂନ—Deficient.

ଖାମିଦ—ବୈଦେ. ବି. ପୁଂ—ଖାଉନ୍ଦ (ଦେଖ)
Khāmida Khāunda (See)
(ଖାମିଦାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଖାମିଦ ଅସିବାବେଳେ ଯେତେ ଯାହା କହୁଥିଲେ ପାଖୋର୍ ସକଳ କାମ କରି ବୋଲଣା ।
ଉକାସ୍ତ. ଗୀତଲହରୀ ।

ଖାମିନ୍ଦ—ବୈଦେ. ବି—ଖାଉନ୍ଦ (ଦେଖ)
Khāminda Khāunda (See)
(ଖାମିନ୍ଦାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଖାମୁଚା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଖାମଚା (ଦେଖ)
Khāmuchā Khāmachā (See)

ଖାମୁଚି—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଖାମଚା (ଦେଖ)
Khāmuchi Khāmachā (See)

ଖାମୁଚିବା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର; ଭୁଲ; ବ—ଖାମଚନ; ସଂ. କବଳ)
Khāmuchibā କ୍ରି—ଅଙ୍ଗୁଠି ଓ ନଖରେ ପୁଲାପୁଲା କରି ଚିମୁଟିବା—To give a tight pinch with the fingers and nails.

ଖାର୍‌ଖୁକ୍‌ଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—୧ । ଅକିଞ୍ଚନ—
Khārkhukrdā 1. Insignificant.
୨ । ଅଭାବୀ; ଅତି ଗରିବ—2 Destitute.

ଖାର—ସଂ. ବି. (ଖନ୍ ଧାତୁ=ଖୋଳିବା+ଅର)—
Khāra ୧୬ ଦ୍ରୋଣ ପରିମିତ ଶସ୍ୟର ପରିମାଣ ପାତ୍ରବିଶେଷ (=୧୬ ବା ୬୪ ଆଢ଼କ)—A measure of grain (=16 dronas or 3 bushels.)
ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷାର; ପ୍ରା. ଖାର)—୧ । ଲବଣ ରସ—
1. Saline taste.
क्षार ବଲ୍ଲ କଲ ବ ଦୁର୍ବିଗ୍ରହରୁ ରେ
खार ବଜିଲ ଖଣ୍ଡ ଅଜିଲ ଖାରରୁ ରେ । ବିଦ୍ୟସୁନ୍ଦର ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ସୋଡ଼ା—2. Potash.
୩ । କଦଳୀ ବାସୁଙ୍ଗାର ପାଉଁଶ—
3. Ashes of the dried bark or spathe of plantain tree.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ଶ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୱ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଉ	ନ୍ଦ

୪ । ପାଉଁଶକୁ ପାଣିରେ ଗୋଳାଇ ପାଉଁଶମିଶା ଗୋଳଅ ପାଣିକୁ ଜଗାଡ଼ି ଦେବା ପରେ ପାତ୍ର ତଳେ ଯେଉଁ ଧଳା ଲୁଣିଆ ରୁଆ ବା ମଣ୍ଡ ବସିଯାଏ; ସର୍ଜ—
4 Alkali; saline matter deposited at the bottom of a pot after the ash-mixed water is poured out.

୫ । ଭସ୍ମ; ପାଉଁଶ—5. Ashes.

ଖାର ଅଙ୍ଗାର ଭସ୍ମ ଅଠା
ଘରର ବାଡ଼ ସବ କଣ୍ଟା । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଖାରଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଖାରଜ୍=ବହିଷ୍କୃତ; ପୃଥକ୍‌କୃତ)—
Khāraja ୧ । ତାଲିକାରୁ ନାମ କାଟି ଦେବା; ନାମକର୍ତ୍ତନ—
ଖାରିଜ 1. Striking off of a name from a list.
ख़ारिज ୨ । ବହିଷ୍କରଣ—2. Exclusion; expulsion.
(ଦାଖଲ—ବିପରୀତ) ୩ । ରଦ୍ କରିବା—3. Setting aside.
୪ । ଅଧିକାରଚ୍ୟୁତି ବା କର୍ମଚ୍ୟୁତି; ବରଖାସ୍ତି—
4. Dismissal or discharge from a post or service.
୫ । ଲୋପ—5. Abolition; disappearance.
୬ । (କଚରିଆ ବ୍ୟବହାର) ପକ୍ଷର ଅନୁପସ୍ଥିତି ବା ଅନ୍ୟ ପ୍ରାଥମିକ ଦୋଷରୁ ବିଚାର ହେବା ପୂର୍ବରୁ ମକଦ୍ଦମା ଡିସ୍‌ମିସ୍ କରାଯିବା—6. (Court language) Dismissal of a case for default or some preliminary defect.

ଖଣ—୧ । (ନାମ) କର୍ତ୍ତିତ—
1. Struck off from the roll.
୨ । ଲୁପ୍ତ—2. Abolished; dropped.
୩ । ରଦ୍ କରାଯାଇଥିବା—3. Set aside.
୪ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବରଖାସ୍ତ କରାଯାଇଥିବା; କର୍ମରୁ ଅପସାରିତ—
4. Dismissed from service.
୫ । ବହିଷ୍କୃତ; ତାଡ଼ିତ—5. Driven out; expelled.
୬ । (କଚରିଆ ବ୍ୟବହାର) ଶୁଣାଣି ବା ବିଚାର ପୂର୍ବରୁ ପକ୍ଷର ଗରହାଜିରରୁ ବା କୌଣସି ପ୍ରାଥମିକ ଦୋଷରୁ ତାଲିକାରୁ କଟାଯିବା (ମକଦ୍ଦମା)—
6. (Court language) (case) Struck off the list for default or for some preliminary defect before a regular trial or hearing.

ଖାରଜ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ରଦ୍ କରିବା—
Khāraja karibā 1. To set aside.
ଖାରିଜକରା ୨ । ବରଖାସ୍ତ କରିବା—
ख़ारिज करना 2. To dismiss.
୩ । ତାଲିକାରୁ କାଟି ଦେବା—
3. To strike off a list.

ଖାରଜଦାଖଲ—ବୈଦେ. ବି. (ବିପରୀତାର୍ଥକ ସହଚର; ଫା—ଖାରଜ୍ Khārajadākhala ଓ ଦାଖିଲ୍)—୧ । (କଚରିଆ ଭାଷା) ଖାରିଜଦାଖିଲ କୌଣସି ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବିକ୍ରେତାର
ख़ारिजदाख़िल ନାମ କାଟି (ଖାରଜ କରି) ସେ ସ୍ଥାନରେ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ବା କ୍ରେତାର ନାମ ରାଜସ୍ୱ ବା ଜମିଦାର ଖାତାପତ୍ରରେ ଦରଜ (ଦାଖଲ) କରିବା; ଦାଖଲ-ଖାରଜ—1. (court language) Striking off the name of a deceased or a vendor and substituting the name of the successor or purchaser in respect of a land in a public register.
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ କାଟି ଦେବା ଓ ସେଠାରେ ନୂତନ ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ଲେଖିବା—2. Striking off the name of a person and adding that of another in his place.
୩ । (ସେଟ୍‌ଲମେଣ୍ଟ୍) କୌଣସି ଜମିକୁ ଏକ ମଉଜାର ତାଲିକାରୁ କାଟିଦେଇ ତାକୁ ଅନ୍ୟ ମଉଜାର ଜମିରେ ସାମିଲ୍ କରିବା—3. (Revenue Settlement) To take out a plot from the list of the lands of one village and enter it in the list of another village.
୪ । ବରଖାସ୍ତ ଓ ମୁକରର—
4. Dismissal and appointment.

ଖାରଜ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ରଦ୍ ହେବା—
Khāraja pāibā 1. To be set aside.
ଖାରିଜ ପାଓୟା ୨ । ବରଖାସ୍ତ ହେବା—
ख़ारिज पाना 2. To be dismissed.

ଖାରପାଣି—ଦେ. ବି.—୧ । ଚିଲିକାର ଏକପ୍ରକାର ମାଛ—
Khārapāṇi 1. A kind of fish (in the Chilka lake).
୨ । କ୍ଷାରମିଶ୍ରିତ ଜଳ—
2. Water mixed with alkali.

ଖାର ପୋଡ଼ିବା—ଦେ.କ୍ରି.—ଲୁଗା କାଚିବା ନିମନ୍ତେ ଖାର ବାହାର କରିବା
Khāra porḍibā ପାଇଁ (ଧୋବା) କଦଳୀବାସ୍ତଙ୍ଗା ପୋଡ଼ିବା—(a washerman) To burn of plantain spathes to get alkali for washing clothes.

ଖାରବେଳ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଉତ୍କଳର ଜନୈକ ପ୍ରାଚୀନ ସମ୍ରାଟ—
Khārabeḷa Name of an emperor of ancient Orissa.

[ଦ୍ର—ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶତାବ୍ଦୀରେ କଳିଙ୍ଗର ଚେତରାଜ-ବଂଶରେ ଖାରବେଳ ନାମକ ଏକ ମହାପରାକ୍ରାନ୍ତ ରାଜା ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟର ବଣିକମାନେ ଅନ୍ତତଃ ପାରସ୍ୟ-ଉପକୂଳ

ସାଧାରଣ ନିୟମରେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ବାହୁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ସେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ସଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଂ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମୁଦ୍ରରେ ବାଣିଜ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ସେ ନିଜ ବଳରେ କୁମାରିକା ଅନ୍ତରୀପ ପାଖ ପାଣ୍ଡ୍ୟ ରାଜ୍ୟଠାରୁ ହିମାଳୟଭଳର ମଗଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ଦେଶ ଜିଣିଥିଲେ । ପଶ୍ଚିମରେ ଆନ୍ଧ୍ରରାଜ ସାତକର୍ଣ୍ଣୀଙ୍କୁ ଜିଣି ସେ ବୋମ୍ବାଇ ପ୍ରଦେଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ରାଜ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରିଥିଲେ । ସେ ଜୈନ ଥିବାର ଅନୁମାନ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ସେ ଗୋଟିଏ ରାଜସୂୟ ଯାଗ କରିଥିଲେ ଏବଂ ରାଜସୂୟ ଯଜ୍ଞ କରିବା ବର୍ଷ ପ୍ରଜାଙ୍କୁ କର ଛାଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ । କେଭୁଭଦ୍ର ନାମକ କଳିଙ୍ଗ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ବୀର ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧ କରିଥିଲେ । ସେହି କେଭୁଭଦ୍ରଙ୍କର ଗୋଟିଏ ନିମକାଠର ମୂର୍ତ୍ତି କଳିଙ୍ଗରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଥିଲା ଏବଂ ଖାରବେଳ ସେହି ମୂର୍ତ୍ତିର ରଥଯାତ୍ରା ଉତ୍ସବ କରାଉଥିବାର ଜଣାଯାଏ । ଭୁବନେଶ୍ୱର କିମ୍ବା ତାହାର ଆଖପାଖ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ତାହାଙ୍କର ରାଜଧାନୀ 'ତୋଷଳି' ଥିଲା । ଧୂସୀ ତାଙ୍କର ରାଣୀ ଥିଲେ । ଧୂସୀ ସିନ୍ଧୁ ନଦୀର ପଶ୍ଚିମ କୂଳରେ ପୂର୍ବ ଆଫଗାନିସ୍ଥାନରେ ବଜର୍ ନାମକ ରାଜ୍ୟର ରାଜାଙ୍କ କନ୍ୟା ଥିଲେ । ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ବୟସରେ ଖାରବେଳ ଯୁବରାଜ ହୋଇ ୨୫ ବର୍ଷ ବୟସରେ ରାଜା ହେଲେ ଓ ୩୦ ବତ୍ସରରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ରାଜତ୍ୱ କରି ଶେଷ ଜୀବନରେ ସେ ରାଣୀ ଧୂସୀଙ୍କ ସହିତ ଖଣ୍ଡଗିରି ନିକଟସ୍ଥ ଉଦୟଗିରିରେ ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଅବଲମ୍ବନ କରିଥିଲେ । ଉଦୟଗିରିର ରାଣୀ-ହଂସପୁର ଆଦି ଗୁମ୍ଫା ଖାରବେଳଙ୍କ ସନ୍ନ୍ୟାସବାସ ପାଇଁ ଖୋଳା ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ସେହି ଗୁମ୍ଫା ନିକଟରେ ଜୈନ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ରାଜାଙ୍କ ବ୍ୟୟରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଗୁମ୍ଫା ଖୋଦିତ ହୋଇଥିଲା । ସେହି ଗୁମ୍ଫାରେ ଥିବା ଖୋଦିତ ପ୍ରସ୍ତରଲିପିରେ ଖାରବେଳଙ୍କ ଉପାଧି ଐର ବୋଲି ଲେଖା ଅଛି । ଖାରବେଳ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଐର ବଂଶର ରାଜା ଥିଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ଶତାବ୍ଦୀମାନଙ୍କରେ କଳିଙ୍ଗର ଅନେକ ରାଜବଂଶ ଐର ଥିବାର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ ।

ନୀଳକଣ୍ଠ. ଖାରବେଳ ଗ୍ରନ୍ଥପ୍ରବେଶ ।]

ଖାରଭୂଇଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖାରଭୂମି)—
Khārabhūiñ — ଖାରମାଟି; ଲୁଣିମାଟି—
ଖାରିମାଟି — Saline soil; Rhe-soil
ଖାରୀମିଟ୍ଟି — [ଦ୍ର— ଖାରଭୂଇଁରେ ଗଛ ଉଧାଏ ନାହିଁ ।]
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅନୁର୍ବର—
1. Unproductive; unfertile.
୨ । ତୁଚ୍ଛ; ବ୍ୟର୍ଥ—
2. Of no avail or value; valueless; worthless.
ଧର୍ମ ନକଲ ହସ୍ତ ଅଟଇ ଖାରଭୂଇଁ ।
ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

ଖାରସାତି—ବୈଦେ.ବି. (ଫା. ଖାରଶ୍=ଲୁଣିଆ)—ପଶୁମାନଙ୍କ ଚର୍ମରୋଗ
Khārasāti ବିଶେଷ; ଏଥିରେ ପଶୁମାନଙ୍କ ଦେହରୁ ଲୋମ ଉଠିଯାଇ
ଖାରାସାତି ଦେହଯାକ ଘାଆ ହୋଇଯାଏ—A skin-disease
ଖାରିସ୍ତ appearing in beasts, resulting in the falling off of the fur and appearance of sores on the body.

ଖାରସ୍ତ—ବୈଦେ. ବି—ଖାରସାତି (ଦେଖ)—
Khārasta — Khārasāti (See)

ଖାରା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଖର=ତୀକ୍ଷ୍ଣ)—୧ । ଅତି ତୀକ୍ଷ୍ଣ—
Khārā — 1. Very sharp.
ଖାରା — ତୀକ୍ଷ୍ଣ ପଣ୍ଡାଧାର ଅଟ ବସ୍ତ୍ରର, ଗୋଇଲ୍ଲ ରେ—
ଖରା — କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଦ୍ଧତଭଣ୍ଡ ଖ ଗୀତ ।
(ଖାରାପଣ—ବି) ୨ । ଖାଣ୍ଟି; ନିଖୋଲା—2. Genuine; pure.
୩ । ଠିକ୍; ସରଳ; ଅକପଟ —
3. Honest; sincere; straightforward.
୪ । ନିୟମାନୁବର୍ତ୍ତୀ—4. Strict.
୫ । ନ୍ୟାୟନିଷ୍ଠ—
5. Impartial; fair; just; upright.
୬ । ସତ୍‌ସାହସୀ—6. Having moral courage; undaunted by frowns or favours;
୭ । ବାସ୍ତବିକ; ପ୍ରକୃତ—7. Actual; real.
୮ । ପ୍ରକୃତବାଦୀ—8. Plain-speaken.
୯ । ନାଟ୍; ସମସ୍ତ ବାଜେ ବିଷୟ ବାଦ୍ ଦେବା ପରେ ଯାହା ଅବଶିଷ୍ଟ ରହେ—9. Nett; clear of all miscellaneous deductions.
[ଦ୍ର—ଏକ ଟଣ ଘିଅର ଓଜନରୁ ଟଣର ଓଜନ ବାଦ୍‌ଦେବା ପରେ ଯେଉଁ ଓଜନ ହେବ ତାହା ଟଣରେ ଥିବା ଘିଅର ଖାରା ଓଜନ ।]
ଦେ. ବି—ଖାରବା; ଅପରେସନ—
Surgical operation.

ଖାରା ଓଜନ—ଦେ.ବି(ହି. ଖାରା+ଫା. ଓଜନ)—ଖାରାତଉଲ (ଦେଖ)-
Khārā ojana — Khārātaula (See)

ଖାରାଖାରା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଠିକ୍‌ମତେ—
Khārākhārā — 1. Fairly; justly.
ଖାରାଖାରା ୨ । ନ୍ୟାୟ ମାର୍ଗରେ—2. Impartially.
ଖରାଖରା ୩ । ସଫାସଫା—3. Plainly.

ଖାରାତଉଲ—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ଓଜନରେ କୌଣସି ଗୋଲମାଲ
Khārātaula ନାହିଁ; ପ୍ରକୃତ ଓଜନ—1. Actual weight
ଖାରାଓଜନ of a thing.
ଖରାଓଜନ ୨ । ପାତ୍ରର ଓଜନ ବାଦ୍ ଦେବା ପରେ ତନ୍ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଦ୍ରବ୍ୟର ଓଜନ—2. Nett weight of a thing contained in a vessel.

ଖାରାସତି—ବୈଦେ. ବି (ଆ)—ଖାରସାତି (ଦେଖ)—
Khārāsati — Khārasāti (See)

ଖାରି—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. କ୍ଷାର) —୧ । କ୍ଷାରଯୁକ୍ତ; ଲୁଣିଆ—
Khāri — 1. Saline.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ	ନ୍ତ

ଖାରି ୨ । ଲବଣାକ୍ତ—2. Impregnated with salt.

ଖାରା ୩ । ଯାହା ମିଠା ନୁହେ—
3. Unsavoury; not sweet to the taste.
୪ । ଅସୁଆଦିଆ—4. Insipid; unpalatable; vapid.
୫ । କ୍ଷାର ସ୍ୱାଦବିଶିଷ୍ଟ—5. Brackish.

ଖାରିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. କ୍ଷାର)—ଖାରି (ଦେଖ)—
Khāriā Khāri (See)

ଖାରିଂପଚ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଖାରଂ + ପଚ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେ
Khārimpacha ଏକ ଖାରି ପରିମିତ ଚାଉଳାଦି ରାନ୍ଧେ—
(ଖାରଂପଚ୍—ସ୍ତ୍ରୀ) Cooking three bushels of rice etc.

ଖାରିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଖାରି + ଇକ)—୧ । ଏକ ଖାରିପରିମିତ (ଶସ୍ୟ)—
Khārika 1. (corn) Measuring three bushels.
୨ । ଏକ ଖାରି ପରିମିତ ଶସ୍ୟ ବୁଣା ଯାଇଥିବା (କ୍ଷେତ୍ର)—
2. (field) Sown with 3 bushels of grain.

ଖାରିଜମି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷାର + ଫା. ଜମୀନ୍)—ଖାରିମାଟିଯୁକ୍ତ ଜମି—
Khārijami A field of saline soil.

କ୍ଷାରୀଜମି ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗାଆଁର ଧୋଉଡ଼ି ଜମି; ଯେଉଁ
ଖାରୀଜମୀନ ଜମିରେ ଗାଆଁର ଧୋଉଡ଼ି ପାଣି ଗଡ଼ିଯାଇ ଜମେ—
The land into which all the rain-water of a village is drained.

ଖାରିପାଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷାର+ପାନୀୟ)—ଖାରିଆପାଣି—
Khāripāṇi Brackish water.

ଖାରାନି ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗାଆଁର ଧୋଉଡ଼ିପାଣି—
ଖାରୀପାନୀ The rain-water drained from a village.

ଖାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚର ଧାତୁ)—ଅପରେସନ୍ କରିବା; ଶସ୍ତ୍ରାଦି-
Khāribā ଦ୍ୱାରା ଶରୀରର ମାଂସକୁ ଚିରିବା—
ଚିରା To operate; to open the flesh by a
ନସ୍ତରକରନା; ଚୀରନା sharp instrument.

ଖାରିମାଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷାର ଓ ମୃତ୍ତିକା)—
Khārimāṭi ୧ । କ୍ଷାରଯୁକ୍ତ ମୃତ୍ତିକା—1. Rhe-soil.
ଖାରୀମାଟୀ ୨ । ଲୁଣିମାଟି—2. Saline soil.
ଖାରୀମିଟ୍ଟୀ

ଖାରୀ—ସଂ. ବି. (ଖନ୍ ଧାତୁ = ଖୋଳିବା + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଅର + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Khārī ୧ । ଶସ୍ୟାଦି ମାପିବାର ପରିମାଣ ବା ପାତ୍ରବିଶେଷ ବା
(ମତାନ୍ତରରେ) ୪ ଆଢ଼କ ପରିମାଣ—
1. A grain-measure equal to three bushels (Ganguly).
୨ । କ୍ଷତର ଦାଗ—2. A scar.

ଖାରିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଖାରି + ଇକ) — ଖାରିକ (ଦେଖ)
Khārika Khārika (See)

ଖାରୁ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଖର)—କଟୁ; ଅପ୍ରୀତିକର—
Khāru Unpleasant.
(ଯଥା—ମୋ କଥାଟି ତାକୁ ଖାରୁ ଲାଗିଲା ।)

ଖାରୁଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. କ୍ଷାର)—ଖାରି (ଦେଖ)
Khāruā Khāri (See)
ଖାରି
ଖାରୀ

ଖାରୁଆ, ଖେରୋ ଦେ. ବି – ନାଲିରଙ୍ଗର ମୋଟା ଦେଶୀ ଲୁଗା—
ଖାରୁଆ A coarse mill-made cotton stuff of red colour; coarse red cloth.

ଖାରୁଆଣି—ଦେ. ବି—ଖାରୁଆ (ଦେଖ)
Khāruāṇi Khāruā (See)

ଖାରେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖାରିବାର ପ୍ରୟୋଜକ ରୂପ—
Khāreibā The causative form of Khāribā.
ଚିରାନ
ଚୀରାନା

ଖାର୍କାର—ସଂ. ବି—ଗଧ ବୋବାଳି—
Khārkāra The braying of an ass.

ଖାର୍ବା—ସଂ. ବି—ଦ୍ୱିତୀୟଯୁଗ—
Khārbā The second age of the world.

ଖାଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖାଲି = ନୀଚ ସ୍ଥାନ; ଭୁଲ. ସଂ. ଖଳ)—
Khāl ୧ । କମି ମୂଲ୍ୟ—1. Low price.
୨ । ଘାଟି; କ୍ଷତି; ଲୋକସାନ୍—2. Loss.
୩ । ମୂଲ୍ୟର ହ୍ରାସ—
3. The coming down of price.

ଖାଲ୍‌ଖାଲୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଖାଲ୍‌ଖାଲେଇର ପୁଂଲିଙ୍ଗ—
Khāḷkhāḷuā Masculine of Khāḷkhāḷeī.

ଖାଲ୍‌ଖାଲୁ କରି କଥା କହିବା—ଦେ.କ୍ରି—ଏଣୁ ତେଣୁ ଗୁଡ଼ାଏ ଗପିବା—
Khāḷkhāḷu kari kathā kahibā
To talk incoherently; to babble.

ଖାଲ୍‌ଖାଲେଇ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଗପଡ଼ୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Khāḷkhāḷeī 1. Talkative (woman); babbling.
୨ । ଖଲଖଲେଇ; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ କୌଣସି ଗୁପ୍ତ କଥା ପେଟରେ
ରଖି ପାରେ ନାହିଁ—2. (a woman) Who can not keep any secret.
୩ । ଯେ ଅସମ୍ବଦ୍ଧ ପ୍ରଳାପ କରେ—
3. Raving (woman).

ଖାଲ୍‌ସା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଆ. ଖାଲିସ୍ = ଶୁଦ୍ଧ; ଯହିଁରେ
Khālsā କିଛି ମିଶିଲା ନାହିଁ; ଭୁଲ. ହି. ଖାଲ୍‌ସା = ଯହିଁରେ
କେବଳ ଜଣକର ଅଧିକାର ଅଛି)—
୧ । ଜମିଦାରଙ୍କ ଖାସ୍ ଦଖଲରେ ଥିବା ଜମି; ନିଜ୍‌ଜୋତ—
1. Land in the khas possession of the Zamindar.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଢ଼ତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ସେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗଣା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବତ୍ ଦେଖିବେ ।

୨ । ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅଧିକାରଭୁକ୍ତ ଜମି; ଖାସ୍‌ମାହାଲ—
2. The Khasmahals; Government Estate.

ଦେ. ବ—ଶିଖସମ୍ପ୍ରଦାୟବିଶେଷ; ଶିଖମାନଙ୍କ ଦଳ—
A community or company of the Sikhs.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—୧ । ସରକାରୀ ଜମି—
1. (land) Belonging to the Government.

୨ । ଖାସ୍‌ମାହାଲ ସମ୍ବନ୍ଧୀ (ଜମି)—
2. (land) Appertaining to a Govt. Estate.

ଖାଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଲ୍ଲ; ଭୁଲ୍ଲା; ଖାତ)—
Khāla ୧ । ଖାତ; ଗର୍ତ୍ତ—
ଖାଲ 1. Hole; pit; declivity.
खन ଦେଉଦେଉ ଲେକ ସେ ଖାଲ ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ି ମଲେ
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
ନୀଚଲ ୨ । କେନାଲ୍; ନାଳ; ଭୁଲ୍ଲା—
नीचा जमिन 2. Canal.
ଖାଲ ୩ । ନିମ୍ନଭୂମି—3. Low land.
नहर, नाला ୪ । ନିମ୍ନତର ମୂଲ୍ୟ—4. Lower price.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ନିମ୍ନ—1. Low.
୨ । ଅଳ୍ପତର ମୂଲ୍ୟର—2. Of lower price.

ଖାଲକ—ସଂ. ବ—ଖାଲେଇ (ଦେଖ)
Khālaka Khālei (See)

ଖାଲଖମଣ—ଦେ. ବ. (ଏକାର୍ଥକ ସହରର)—
Khālakhamaṇa ୧ । ଖାଲଢିପ (ଦେଖ)
1. Khāladhipa (See)

୨ । ବହୁ ଗର୍ତ୍ତ—
2. Many pits and holes.

୩ । ବହୁ ଗର୍ତ୍ତପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମି—
3. Land full of many pits.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଖାଲଢିପ (ଦେଖ)
1. Khāladhipa (See)

୨ । ବହୁ ଗର୍ତ୍ତପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Full of many pits.

ଖାଲଗାଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ସହରର, ଖାତ + ଗର୍ତ୍ତ) ବି. ଓ ବିଣ—
Khālagārḍa ଖାଲଢିପ (ଦେଖ)
Khāladhipa (See)

(ଯଥା—ରାସ୍ତାରେ ଲୋକେ ଖାଲଗାଡ଼ରେ ପଡ଼ି ହାତଭାଙ୍ଗି ଜଖମ ହେଉଛନ୍ତି ।)

ଖାଲଜମି—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଜମି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଜମି ତୁଳନାରେ ନୀଚ—
Khālajami Land of lower level than the
ନୀଚାଜମି adjoining land.
नीची जमिन

ଖାଲଢିପ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଉଚ୍ଚନୀଚ—1. Undulating (land).
Khāladhipa ୨ । ଉଚ୍ଚ (ଜମି) ଏବଂ ନୀଚ (ଜମି)—
ଡାଙ୍ଗାଡ଼ହର 2. High (land) and low (land).
नीचाउँचा ୩ । ଅସମତଳ—3. Rough; uneven.
ଖାଲଢିପ ବଣ୍ଣାଲଖ ଯେତେକ ଅରେ
ସ୍ପର୍ଶ ପଡ଼ିବାରେ ସେ ଗୋଚର ନୋହିଲେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଦେ. ବ—ଉଚ୍ଚ ଭୂମି ଓ ନୀଚ ଭୂମି—
High ground and low ground.

ଖାଲଢିପା—ଦେ. ବିଣ ଓ ବ—ଖାଲଢିପ (ଦେଖ)
Khāladhipā Khāladhipa (See)

ଖାଲଢେପ—ପ୍ରା. ବିଣ ଓ ବ—ଖାଲଢିପ (ଦେଖ)
Khāladhepa Khāladhipa (See)

ଖାଲତ୍ୟ—ସଂ. ବ. (ଖଲତ୍ୱ + ଭାବ. ଯ)—
Khālatya ଶିଆଳଖିଆ ବା ଚନ୍ଦା ହେବା ରୋଗ—
Morbid baldness.

ଖାଲରେ ପକାଇବା— ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅସୁବିଧାରେ
Khālare pakāibā ଭର୍ତ୍ତି କରି ଦେବା—1. To put
(a person) in difficulty.

୨ । ବିପଦରେ ପକାଇବା ବା ବିପନ୍ନ କରାଇବା—
2. To entangle a person in danger.

ଖାଲି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—୧ । ଭୁଚ୍ଛା; ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ; ଶୂନ୍ୟ; ରିକ୍ତ—
Khāli 1. Empty; void.
ଖାଲି ୨ । ମାହାଳିଆ; ଫୋକଟ—2. Nominal; got
खाली gratis; gratuitous.
୩ । କର୍ମଶୂନ୍ୟ—3. Unemployed.
୪ । ଯେଉଁଠାରେ କେହି ନ ଥାଏ—
4. Vacant; unoccupied.
୫ । କେବଳ ମାତ୍ର—5. Only; sole; mere.
ଦୈବ ନିର୍ଦ୍ଦୟତା ଖାଲି ଅଭ୍ୟୁଦୟ-ଲକ୍ଷଣ । ଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦ. ବନ୍ଧମାହାତ୍ମ୍ୟ ।
୬ । ଏକାକୀ; ଯାହା ସଙ୍ଗେ କେହି ନ ଥାଏ—6. Single.
୭ । ରିକ୍ତହସ୍ତ—7. Empty-handed.
୮ । ଅନାବୃତ (ଶରୀର)—
8. Bare; uncovered (body).
୯ । ଅଳଙ୍କାରହୀନ (ଶରୀର)—
9. Devoid of ornaments; unadorned (body).
୧୦ । ଅମିଶ୍ରିତ—10. Unmixed.
(ଯଥା—ଖାଲି ସୁନା; ଖାଲି ଭାତ ।)
୧୧ । ଧନହୀନ; ନିର୍ଦ୍ଧନ—11. Penniless.
ଖାଲି ମଣ୍ଡା ଫେର୍ ଫାର୍
ଦୋହୋର ପଇସା ଅଣ୍ଟାରେ ମାର୍—ଡଗ ।
୧୨ । ବୃଥା; ନିଷ୍ଫଳ—12. Vain; fruitless.

ବ—କର୍ମଶୂନ୍ୟତା—Unemployment; vacancy.

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । କେବଳ ମାତ୍ର; ଭୁଚ୍ଛା—
1. Only; solely; nothing but.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ପ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	●	ନ୍ଦ

ଶନ୍ୟ ଗଗନେ ସ୍ୱକାଡ଼ ନିବାସ ଭଡ଼ୁଛୁ ଖାଲି ବାଆରେ ।
ଭୀକାରୀ. ଗୀତଲକ୍ଷ୍ମୀ ।

୨ । ବୃଥାରେ—2 In vain.

ଖାଲିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଖଳ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—ଖଳାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Khālika Relating to a threshing floor.

ଖାଲି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ପାତ୍ରକୁ ଶୂନ୍ୟ କରିବା—
Khāli karibā 1. To make a receptacle empty.
ଖାଲିକରା ୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କରିବା—
खालीकरना; रितानाः 2. To vacate a place.

ଖାଲି ଖାଲି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ରିକ୍ତହସ୍ତ ହୋଇ—
Khāli khāli 1. Empty-handed.
ଖାଲି ଖଲି ୨ । ବୃଥା; ଭୁଲାରେ; ବିନା କାରଣରେ—
खाली खाली 2. For nothing; in vain.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଏକାକୀ—1 Alone; single.
୨ । ରିକ୍ତହସ୍ତ—2. Empty-handed.

ଖାଲିତ୍ୟ—ସଂ. ବି (ଖଳିତ + ଯ)—୧ । ଖାଲିତ୍ୟ; ଇନ୍ଦ୍ରଲୁପ୍ତ ରୋଗ—
Khālitya 1. Morbid baldness or loss of hair from any part of the body.
୨ । ଚନ୍ଦା ବା ଶିଥଳଖୁଆ ରୋଗ—
2. Bald-headedness; loss of hair on the head.

ଖାଲି ପେଟ—ଦେ. ବି—ଖାଦ୍ୟଶୂନ୍ୟ ଉଦର—
Khāli peṭa Empty stomach.
ଖାଲିପେଟ
खालिपेट

ଖାଲିଭାତ—ଦେ. ବି—ଲୁଣ, ତରକାରୀ, ଘିଅ ଆଦି ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଅନ୍ନ; ଭୁଜା ଭାତ—Boiled rice without any of its accompaniments for the table.
Khālibhāta
ଖାଲିଭାତ
खालीभात

ଖାଲିହାତ—ଦେ. ବି (ଆ. ଖାଲୀ + ସଂ. ହସ୍ତ)—୧ । ନିରାଭରଣ ହସ୍ତ; ଖଡ଼ୁଆଦି ଅଳଙ୍କାରଶୂନ୍ୟ ହାତ; ରାଣ୍ଡହାତ—
Khālihāta 1. Hand having no bracelets or ornaments.
ଖାଲିହାତ
खालिहात
୨ । ଧନ ନ ଥିବା ହାତ; ରିକ୍ତ ହସ୍ତ—
2. Empty or penniless hand.
୩ । କାମରେ ଲାଗି ନ ଥିବା ହାତ; କର୍ମଶୂନ୍ୟ ହାତ—
3. Hand having no employment.
୪ । କର୍ମଶୂନ୍ୟତା—4. Unemployment.
୫ । ନିର୍ଧନ ଅବସ୍ଥା—5. Penniless condition.
୬ । ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରହୀନ ହସ୍ତ—6. Unarmed hand.
୭ । ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରହୀନ ଅବସ୍ଥା—7. Unarmed condition.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ନିର୍ଧନ—1. Penniless.
୨ । ରିକ୍ତହସ୍ତ—2. Empty-handed.
୩ । ନିରାଭରଣ—3. Devoid of ornaments.
୪ । କର୍ମ ବା ବ୍ୟବସାୟଶୂନ୍ୟ—4. Unemployed.

ଖାଲୁଆ—ଦେ. ବିଣ (ଫା. ଖାଲ)—୧ । ଖାଲ ବା ଗର୍ତ୍ତଯୁକ୍ତ (ଜମି)—
Khāluā 1. (lands) With declivity; depressed.
ଖାଲ ୱା, ଖେଲୋ ୨ । ନିମ୍ନ; ନୀଚୁ—2. Of low level.
नीचा

ଖାଲେ—ପ୍ରାଦେ. (ଉଡ଼ିଷ୍ୟା) ଅ—ତଳେ—
Khāle Under; underneath.

ଖାଲେଇ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଖାଲକ)—ଚଢ଼େଇଆ ବା କେଉଟମାନେ ପକ୍ଷୀ ବା ମାଛ ଧରି ଯେଉଁ ଆଧାରରେ ରଖନ୍ତି—Creel; big-bellied and small-mouthed basket for keeping fishes and birds after being caught (used by fishermen and bird-catchers).
Khālei
ଖାଲଙ୍ଗି, ଖାଲୁଙ୍ଗି
खांची

[ଦ୍ର—ଖାଲେଇକୁ କେଉଟମାନେ ପିଠିଆଡ଼େ ଝୁଲାଇ ଥାଆନ୍ତି; ଯାହା ମାଛ ଧରୁ ଥାଆନ୍ତି, ତାହାକୁ ଅନାଜରେ ପଛଆଡ଼େ ଥିବା ସେହି ଖାଲେଇକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପକାଉଥାଆନ୍ତି ।]

ଖାଲେଇକୁ ମାଛ ପକାଇବା (ନ୍ୟାୟ)—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—(କେଉଟ ପାଣିରେ ଥାଇ ଯାହା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାଛ ଧରୁଥାଏ ତାହାକୁ ପିଠିଆଡ଼େ ଥିବା ଖାଲେଇ ଭିତରକୁ ଅନାଜ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଫୋପାଡ଼ି ଦେଉଥାଏ । ତାହା ଖାଲେଇ ଭିତରେ ପଡ଼େ କି ପଛଆଡ଼େ ପାଣିରେ ପଡ଼େ କେଉଟ ନିଜେ ଦେଖିପାରୁ ନ ଥାଏ । ଏହି ଘଟଣାରୁ ଅନୁମାନ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି କର୍ମ କରି ଫଳଲାଭାଶା କରିବା ସ୍ଥାନରେ ଏହି ନ୍ୟାୟ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ—Like the fisherman throwing the small fish caught by him into the basket hanging behind his back without seeing if the fishes fall into the basket or into the water.
Khāleiku māchha pakāibā

ଖାଲେ ଖାଇ ଟିକ୍‌ରାଏ ସାଖୀ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ପ୍ରବଚନ—
Khāle khāi ṭikrāe sākhi ଫେରାଦ ହେବା ବ୍ୟକ୍ତିର ମାନିତ ସାକ୍ଷୀ ଫେରାଦ ହେବା ବିଷୟର ବିପରୀତ କଥା ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେବା ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ପ୍ରବଚନ—A saying used in cases where a party's own witness speaks against his story.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଅର୍ଥ; ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଭିଯୋଗ କରିଛି ଯେ ଅମୁକର ଗାଈ ମୋ ଖାଲ ଜମିରୁ ଫସଲ ଖାଇଛି, କିନ୍ତୁ ତା ସାକ୍ଷୀ କହୁଛି ଯେ ଗାଈ ତିଆ ଜମିରୁ ଫସଲ ଖାଇଛି ।]

ଖାଲୋଇ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଖାଲକ)—ଖାଲେଇ (ଦେଖ)
Khāloi Khālei (See).

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିତୀୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ତୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୂଥ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗନା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ସେ ବ୍ୟାଧ ଖାଲୋଇକ ପୃଷ୍ଠଦେଶେ ବହୁ
ବଡ଼ାଇକ ସେ ମାର ଅଣି ସୁଖ ପାଇ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

ଖାସ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ଖାସ୍)—୧ । ବିଶିଷ୍ଟ—
Khās 1. Peculiar; special; particular.
ଖାସ (ଯଥା—ଖାସ୍ କ୍ଷମତାପତ୍ର ।)
ଖାସ ୨ । ସ୍ୱକୀୟ—2. One's own; private.
(ବିପରୀତ—ଆମ୍=ସାଧାରଣ) (ଯଥା—ଖାସ୍ଦଖଲ ।)
୩ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ—3. Personal.
୪ । ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ନିଜ ଅଧିକୃତ (ଯଥା—ଖାସ୍ମହାଲ ।)
4. Belonging to Government.
୫ । ଜମିଦାର ବା ରାଜାଙ୍କ ନିଜ ଅଧିକୃତ—
5. In the khas possession of the Zamindar or landlord.
(ଯଥା—ଖାସ୍ ଖମାର ।)
୬ । କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ବା ପ୍ରେରିତ—
6. Specially engaged or sent for a particular object.
୭ । ବିଶିଷ୍ଟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପାଇଁ ରକ୍ଷିତ—
7. Reserved for a special purpose.
(ଯଥା—ଖାସ୍ କାମରା ।)
୮ । ମୁଖ୍ୟ; ପ୍ରଧାନ—8. Chief; prominent.
୯ । କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
9. Relating to a particular matter.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ନିଜସ୍ୱ ରୂପେ—
1. As one's own.
୨ । ବିଶିଷ୍ଟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ—
2. On a particular mission; for a particular purpose.
୩ । ବିଶେଷଭାବରେ—
3. Particularly; specially.
୪ । କେବଳ—4. Solely.
୫ । ପ୍ରଧାନତଃ—5. Chiefly.
୬ । ସ୍ୱୟଂ;ଖୋଦ୍—6. Personally.

ଖାସ୍ ଅପିଲ୍—ବୈଦେ.ବି (କଚରିଆଭାଷା) (ଫା. ଖାସ୍+ଇଂ.ଆପ୍ପିଲ୍)—
Khās apil ବିଶେଷ ଅପିଲ୍; ଯେଉଁ ଅପିଲ୍‌ରେ ସାଧାରଣ ନିୟମମାନ
ଖାସ ଅପିଲ ଖଟେ ନାହିଁ—Special appeal.
ଖାସ ଅପିଲ

ଖାସ୍ କମିସନ୍—ବୈଦେ. ବି—ଖାସ କମିସନର୍ (ଦେଖ)
Khās kamisan Khās kamisanar (See)

ଖାସ୍କମିସନ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖାସ୍+ଇଂ. କମିସ୍ସନର୍)—
Khās kamisana ୧ । ଇଂରାଜଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ବର୍ଗ, ଇନାମ ଓ ଓଡ଼ିଶା ଅଧିକାର କରିବା ପରେ ଯେଉଁମାନେ ନିଜନିଜ ଦଖଲରେ ଥିବା ଜମିକୁ ଲାଖରାଜ ଦାବୀ କରୁଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ସନନ୍ଦ ଓ ସ୍ୱତ୍ୱ ବିଚାର ଓ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ବିଚାରପତି—
1. A Commissioner specially deputed by Government for adjudicating upon the title and the claims of the holders of revenue-free lands.
୨ । ଖାସ୍ କମିସନରଙ୍କର ଲାଖରାଜ ଜମିର ସ୍ୱତ୍ୱାସ୍ୱତ୍ୱ ଅନୁସନ୍ଧାନ-ପୂର୍ବକ ଉକ୍ତ ଲାଖରାଜକୁ ବାଜ୍ୟାପ୍ତି ବା ବାହେଲ୍ କରିବା ସମ୍ବନ୍ଧେ ଶେଷ ଆଦେଶ ବା ଫଇସଲା—2. The decree of the special Commissioners regarding the lands claimed by the holders to be revenue-free during the investigation into their title at the first Revenue Settlement of Orissa.
[ଦ୍ର—ଏହି ଫାର୍ସୀମିଶା ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ପଶିଲାଣି ।]

ଖାସ୍ କମିସନର୍—ବୈଦେ. ବି.—ଖାସ୍ କମିସନ ୧ (ଦେଖ)
Khās kamisanar Khās kamisan 1 (See)

ଖାସକଲମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—ଶ୍ରୁତିଲେଖକ; ରାଜା ଆଦିଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ
Khāskalam ବିଷୟ ଲେଖାପଢ଼ି କରିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—
ଖାସକଲମ Private secretary; personal clerk
ଖାସକଲମ to a Raja or Nawab.

ଖାସ୍କାମଡ଼ା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖାସ୍+ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍. କାମରା)—
Khāskāmarā ଖାସ୍କାମରା (ଦେଖ)
Khāskāmarā (See)

ଖାସ୍କାମରା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖାସ୍+ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍. କାମରା)—
Khāskāmarā ଉଚ୍ଚ ରାଜକର୍ମଚାରୀଙ୍କର କଚେରୀସଂଲଗ୍ନ
ଖାସକାମରା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ନିର୍ଜନ ବିଶ୍ରାମଗୃହ—Recreation-room
ଖାସକମାରା or rest-house of an officer adjoining the office-room.

ଖାସ କ୍ଷମତାପତ୍ର—ବୈ. ବି.—(ଫା. ଖାସ+ସଂ. କ୍ଷମତାପତ୍ର)—କୌଣସି
Khās kshamatāpatra ବିଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଦିଆଯିବା
ଖାସକ୍ଷମତାପତ୍ର କ୍ଷମତାପତ୍ର ବା ଅକ୍ତିଆରନାମା—
ଖାସ ମୋକ୍ତାରନାମା Special power of attorney.

ଖାସ୍ଖମାର—ବୈ.ବି. (ଫା. ଖାସ୍+ଓ. ଖମାର)—ଜମିଦାର ଯେଉଁ ଜମି
Khāskhamāra ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ଚାଷ କରିବାକୁ ନ ଦେଇ ନିଜେ ଚାଷ
ଖାସଖାମାର କରନ୍ତି; ନିଜଚାଷ ଜମି; ନିଜଭୋଗ—
ଖୁଦ୍କାସ୍ତା Proprietor's private lands.

ଖାସ୍ତହସିଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖାସ୍+ତହସିଲ୍)—୧ । ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ
Khās tahasil ଠାରୁ ସରକାର ବା ଜମିଦାର ନିଜେ ଖଜଣା
ଖାସ ତହସିଲ ଆଦାୟ କରିବା—1. Direct realisation of
ଖାସ ତହସିଲ rent from tenants by the Govern-

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍ଦ

ment or Zamindar without any any intermediate agency.

୨ । ଜିଲ୍ଲାର ସଦର ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍—

2. The Sadar subdivision of a district.

ଖାସ୍‌ତାଲୁକ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖାସ୍ + ତଅଲ୍ଲୁକ୍)—ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ନିଜ ଅଧିକୃତ ଜମିଦାରି—

Khāstāluka

• ଖାସତାଲୁକ

Estate owned by Government.

खासतअल्लुक

ଖାସ୍‌ନବିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—ଖାସ୍‌କଲମ୍ (ଦେଖ)

Khāsnabis

Khāskalam (See)

ଖାସ୍‌ପୋଷାକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା) —କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ଉତ୍ସବ ଉପଲକ୍ଷରେ ବ୍ୟବହୃତ ଚକ୍‌ଚକିଆ ପୋଷାକ—

Khāsposhāk

ଖାସପୋଷାକ

Bright dress worn on special occasions.

खासपोषाक

ଖାସ୍‌ବଜାର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖାସ୍‌ବାଜାର୍)—ରାଜବାଟୀ ସଂଲଗ୍ନ ଯେଉଁ ବଜାରରୁ ରାଜାଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟମାନ ନିଆଯାଏ—A market adjoining a palace which supplies the articles for a Raja's use.

Khāsbajāra

ଖାସବାଜାର

खासबाजार

ଖାସ୍‌ବରଦାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । ରାଜାଙ୍କର ପାର୍ଶ୍ୱଚର ଭୃତ୍ୟ-1. An orderly servant.

Khāsbardār

ଖାସବରଦାର

खासबरदार

୨ । ଶରୀରରକ୍ଷୀ—2. Bodyguard.

୩ । ରାଜାଙ୍କ ଗହଣରେ ଆସାବାଡ଼ି ଧରି ଚାଲୁଥିବା ଚପରାସୀ—3. A peon or mace-bearer in the retinue of a great man.

ଖାସ୍‌ମହଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—ଅନ୍ତଃପୁର; ରାଜାଅଦଙ୍କ ଅନ୍ଦର-ମହଲ୍—Seraglio; inner apartments reserved for the female members of a great man's family.

Khāsmahal

ଖାସମହଲ

खासमहल

ଖାସ୍‌ମାହାଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା) —ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ନିଜ ଅଧିକୃତ ଜମିଦାରି—Estate owned by the Government.

Khāsmāhāl

ଖାସମହାଲ

खासमाहाल

ଖାସ୍‌ସମ୍ବାଦଦାତା—ଦେ. ବି (ଫା. ଖାସ୍ + ସଂ. ସମ୍ବାଦଦାତା)—କୌଣସି ସ୍ଥାନର ବା ବିଷୟର ସମ୍ବାଦ ପଠାଇବା ପାଇଁ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ପକ୍ଷରୁ ନିଯୁକ୍ତ ବିଶିଷ୍ଟ ସମ୍ବାଦଦାତା—Special correspondent to a newspaper.

Khās-sambādadātā

ଖାସସଂବାଦଦାତା

खाससम्बाददाता

ଖାସ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଓ ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. କାସ; ଭୁଲ. ହି. ଖାଁସୀ)—କାସ—Cough.

Khāsa

ଦେ. ବି. (ନାମ) (ସଂ. ଖସ)—ଆସାମର ଜଇନ୍ତିଆ ପାହାଡ଼ର ନିକଟର ଅଧିବାସୀ ଖାସିଆମାନଙ୍କର ଭାଷା—A branch of Austro-Asiatic language spoken in the Khasi and Jaintiā hills in Assam.

ଖାସା—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଖାସା = ଧନୀବ୍ୟକ୍ତିର ରୁଚିକର ଖାଦ୍ୟ)—

Khāsā

ଖାସା

खासा

୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—1. Excellent.

୨ । ଆଚ୍ଛା; ଉତ୍ତମ—2. Good.

୩ । ଉପାଦେୟ (ଖାଦ୍ୟ) —3. Delicious (food).

୪ । ଅତି ପତଳା (ଲୁଗା); ବାରିକ୍—

4. Very thin; delicate (cloth).

୫ । ସୁନ୍ଦର—5. Fine; beautiful.

୬ । ରୋଗଶୂନ୍ୟ (ଦେହ)—

6. Healthy; free from illness (body).

ଖାସିଆ—ଦେ. ବି. (ନାମ) (ସଂ. ଖସ)—

Khāsiā

୧ । ଉତ୍ତରହିମାଳୟରେ, ନେପାଳରେ ଓ ଆସାମରେ ଥିବା ପାହାଡ଼ି ଜାତିବିଶେଷ (ଏମାନେ ଅଷ୍ଟ୍ରୋଆସିଆଟିକ୍ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି)—

1. Name of a hill-tribe inhabiting the north-Himalayan countries.

୨ । ଆସାମରେ ଥିବା ପର୍ବତବିଶେଷ—

2. Name of range of mountains in Assam.

(ଦ୍ର—ଏହା ସିଲଙ୍ଗର ପଶ୍ଚିମ ଓ ଗୌହାଟୀର ଦକ୍ଷିଣ ।)

ଖାସିବା—ଗ୍ରା. ଓ ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସଂ. କାସ. ଭୁଲ. ହି. ଖାଁସ୍‌ନା)—କାଶିବା—To cough.

Khāsibā

କାଶା

खाँसना

ଖାସୀ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ. ଖସ୍ସି; ଭୁଲ. ସଂ. ଛିନ୍ନକୋଷ)—ପୁଂସ୍ତ୍ୱ ନଷ୍ଟ କରାଯାଇଥିବା (ଛେଳି ବା ମେଣ୍ଢା)—Castrated (sheep).

Khāsī

ଖାସୀ

खस्सी; खसिआ

ବି—୧ । ପୁଂସ୍ତ୍ୱ ନଷ୍ଟ କରାଯାଇଥିବା ଛେଳି ବା ମେଣ୍ଢା; ଛିନ୍ନମୁଣ୍ଡ ଛାଗ—

1. Castrated goat or sheep.

୨ । ଆସାମର ଜଇନ୍ତିଆ ପାହାଡ଼ ନିକଟର ଅଧିବାସୀ ଖାସିଆ-ମାନଙ୍କର କଥିତ ଭାଷା—

2. Language spoken by the Khāsiās living near the Jaintiā hills in Assam.

୩ । ଖାସିଆ ୨ (ଦେଖ)

3. Khāsiā 2 (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଭୁଲ.ହି.ଖାସି) ବି —କାଶ—Coughing.

ଖାସୀ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଆ. ଖସ୍ସି)—୧ । ପୁଂସ୍ତ୍ୱ ନଷ୍ଟ କରିବା—1. To castrate an animal.

Khāsī karibā

ଖାସୀକରା

खसियाना

୨ । ଫଳିଥିବା କଦଳୀଗଛକୁ କଦଳୀପେଣ୍ଡା ଲାଗିଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ମୂଳରୁ କାଟିବା—2. To cut from its

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସତର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜନ୍ତୁ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁତ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

root a plantain tree with the bunch of fruits clinging to it, (to keep it in a place protected from monkeys or thieves.)

[ଦ୍ର—କଦଳୀଗଛରେ କଦଳୀ ଦରଯାକଳ ହୋଇ ଗଲେ ସେଠାରେ ଯେବେ ମାକଡ଼ ବା ଚୋରଙ୍କ ଉପଦ୍ରବ ଥାଏ, ତେବେ ପେଣ୍ଡା ଲାଗି-ଥିବା କଦଳୀଗଛକୁ ମୂଳରୁ କାଟିନେଇ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ମାକଡ଼ଆଦିଙ୍କ ଉପଦ୍ରବ ନାହିଁ ସେଠାରେ (ଯଥା ଖଞ୍ଜାଉଡରର ଅଗଣାରେ) ଲୋକେ ଗଛକୁ କିଛିଦିନ ଯୋଡ଼ି ରଖନ୍ତି ଓ ଆବଶ୍ୟକ ହେଲା ବେଳେ କଦଳୀପେଣ୍ଡାକୁ ଗଛରୁ କାଟି ଖରଚ କରନ୍ତି ।]

୩ । ମୂଳାଗଛର ପିଣ୍ଡକୁ କାଟିବା—3. To cut a radish plant from its bulb to plant it elsewhere so that it may run into seeds.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ମୂଳା ଗଛରେ ଛୁଇଁ ଫଳ ମଞ୍ଜି ହେବ ବୋଲି ସ୍ଥିର କରାଯାଏ ସେ ମୂଳାକୁ ଉପାଡ଼ି ଗଛ ସହିତ ଫଳଗ୍ନ ମୂଳାର ଅଗ ପାଖ କାଟି ନିଆଯାଏ ଓ ମୂଳପିଣ୍ଡକୁ ପୁଣି ଭୂଇଁରେ ପୋତି ଦିଆଯାଏ । କିଛିଦିନ ବାଦ୍ ଉକ୍ତ ମୂଳା ଗଛରେ ଫୁଲ ଫୁଟି ଛୁଇଁ ଧରେ ।]

ଖାସୁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଖାସୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Khāsu (etc) Khāsī etc (See)

ଖାସୁଆ—ଗ୍ରା. ଓ. ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—କାଶୁଆ; ଯେ ସର୍ବଦା କାଶୁଥାଏ—Constantly coughing.
Khāsuā
କାଓସ୍ତା

ଖାସ୍ତା—ବୈଦେ. ବିଣ.—(ଫା.ଖସ୍ତହ୍=ମସକା; ଆ.ଖାସା=ମଅନ୍‌ଦାର)
Khāstā ୧ । ଅଟାରେ ପ୍ରଥମେ ଘିଅ ଦିଆଯାଇ ପରେ ପାଣି ମିଶା-ଖାନ୍ତା ଯାଇ ଦଳା ହୋଇ ଘିଅରେ ଛଣାହୋଇଥିବା ପୁରୀ, ଲୁଚି; **खास्त, खास्ता** ମୃଦୁମୃଦିଆ; ମୃଡ଼ୁମୃଡ଼ିଆ; ମଅନଦାର—1. Well-kneaded; (bread) which breaks into crumbs on light pressure.

(ଯଥା—ଖାସ୍ତା ଗଜା; ଖାସ୍ତା ପୁରୀ, ଖାସ୍ତା କଚୁରୀ ।)

୨ । ବିକୃତ; ନଷ୍ଟ—2. Deteriorated.

ସାତ ନକଲ୍‌ରେ ଅସଲ ଖାସ୍ତା—ଚଗ ।

ଖି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖିପ)—ଖିଅ (ଦେଖ)
Khi Khia (See)

ଖିଅ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖିପ)—୧ । ସୂତାର ସର—.
Khia 1. A strand or string of thread.

ବରଷକେ କାଟେ ତନ ଭାଲୁଡ଼, ଦିନକେ କାଟଇ ଖିଅ ।
ଦ୍ରାସ୍ୟଭରଙ୍ଗ ।

ଖି ୨ । ମାଛ ଧରିବା ଲୁଗା—
ଖଲ 2. Fishing cloth.

୩ । ଅଡ଼ୁଆ ସୂତାର ଅଗ—
3. The clue of a mass of tangled thread.

୪ । ଅଡ଼ୁଆ ହେବା—
4. Obstruction; confusion; tangle.

୫ । ଜାଲ ପକାଇବାର ଥର—
5. One drag with a net for fishing.

୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କଥା ବା ବିଷୟର ସୂଚ—
6. Clue or trace of any matter.

ଖିଅଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଜାଶପୁର) କ୍ରି—ଖୁଆଇବା—
Khia-ibā To feed.

ଖିଅ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.— ଖିଅ ବାହାର କରିବା (ଦେଖ)
Khia kārdhibā Khia bāhāra karibā (See)

ଖିଅ ଖୋଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ର ଦୋଷ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା—
Khia khojibā To be on the look-out for some petty defect or drawback.

ଖିଅଜାଲ—ଦେ. ବି—ଲୁଗା ଆକୃତିର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାଲ—
Khiajāla A cloth-sized net for fishing.

ଖିଅ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲୁଗା ବା ଜାଲଦ୍ୱାରା ମାଛ ଧରିବା—
Khia debā To catch fish with a cloth or a net.

ଖିଅ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖିଅ ଦେବା (ଦେଖ)
Khia dharibā Khia debā (See)

ଖିଅ ବାହାର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସାମାନ୍ୟମାତ୍ର ଦୋଷ ବା ତ୍ରୁଟି ଦେଖାଇବା—1. To bring out smallest defects.
Khia bāhāra karibā

୨ । କଥାର ସୂତ୍ର ଠିକଣା କରିବା—
2. To find out the clue of a matter.

ଖିଅର—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷୌର)—ଖୁରଦ୍ୱାରା କେଶମୁଣ୍ଡନ—
Khiara Shaving.
କ୍ଷୌରୀ; କାମାନୀ
क्षौर; हजामत

ଖିଅର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କ୍ଷୌର)—କେଶମୁଣ୍ଡନ କରିବା—
Khiara karibā To shave.
କ୍ଷୌରୀକରା; ମାଥାକାମାନ
हजामत बनाना

ଖିଅରବାଆର—ଦେ. ବି. (ନିରର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସହଚର)—
Khiarabāāra ୧ । କ୍ଷୌରକର୍ମାଦି;ମସ୍ତକମୁଣ୍ଡନ ଓ ନଖକର୍ତ୍ତନାଦି-
1. Acts of shaving; shaving and clipping of nails.

୨ । ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦଶାହ ଉପଲକ୍ଷରେ କ୍ଷୌରକର୍ମ—
2. The funeral rite of shaving of a deceased person's relatives on the 10th day of death.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

ଖିଅରବାର—ଦେ. ବି (ସଂ. କ୍ଷୌର + ବାସର)—କ୍ଷୌରକର୍ମ ନିମନ୍ତେ
Khiarabāra ପ୍ରଶସ୍ତ ଦିବସ (ଯଥା—ସୋମବାର ଓ ବୁଧବାର)—
The week-days considered by the Hindus to be auspicious for being shaved.

ଖିଅର ହେବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । ନିଜେ ନିଜର କେଶ ମୁଣ୍ଡନ କରିବା—
Khiara hebā 1. To shave one's self.
କାମା ୨ । ଭଣ୍ଡାରଦ୍ୱାରା ନିଜର କେଶ ମୁଣ୍ଡନ
ହଜାମତ ହୋନା କରାଇବା—2. To have one's self shaven by a barber.

ଖିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖାଦ ଧାତୁ)—ଭୋଜନ; ଖାଇବା—
Khiā Eating.
ଖାଓୟା
ଖାନା; ଖିଲାଇ

ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ଖାଦକ, ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ
ଖେଗୋ ଯଥା—ହେଡ଼ାଖିଆ)—୧ । ଖାଦକ; ଭୋଜନକାରୀ—
ଖୋର 1. Eating.
(ଖାଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବଲୁଆ ବୋଇଲ ମୁଁ ମଡ଼ାଖିଆ ନାହିଁ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

୨ । ଭୋଗୁଥିବା—2. Undergoing.
(ଯଥା—ମାଡ଼ଖିଆ ।)
୩ । ଭୁକ୍ତ (ବିପରୀତ-ଅଖିଆ)—
3. One who has already had his meal.

ଖିଅଖେଇ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଖିଆଖୋଇ (ଦେଖ)
Khiākhei Khiākhoi (See)

ଖିଆଖୋଇ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—୧ । ଖାଇବା ଓ ଖୁଆଇବା—
Khiākhoi 1. Eating and feeding;mutual feasting.
୨ । ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରକୁ ଖାଇବା—
2. Feeding on one another.
ଅଗ୍ରଜକ ହେଲେ ଧର୍ମ ସେ ନ ରହିବ
ମାଛ ପରି ଲୋକେ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ଖିଆଖୋଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।
୩ । ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରକୁ ଖୁଆଇବା; ପରସ୍ପର ପାଟିରେ ଖାଦ୍ୟ
ଦିଆଦେଇ—
3. Feeding each other.

ଖିଆନତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଖିୟାନତ୍)—
Khiānat ୧ । ଅସାଧୁତା—1. Dishonesty.
ଖେୟାନତ୍, ଖିଆନତ୍ ୨ । ପରଧନ ଆତ୍ମସାତ୍କରଣ—
ଖୟାନତ 2. Misappropriation.
୩ । ବେଇମାନୀ; ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା—
3. Breach of trust; breach of faith.

ଖିଆପିଆ—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ, ସଂ. ଖାଦନ + ପାନ)—
Khiāpiā ଭୋଜନ କ୍ରିୟା; ପାନ ଭୋଜନାଦି—
ଖାଓୟା ଦାଓୟା The act of feeding (eating and
ଖାନାପିନା drinking).

ଖିଆଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଖିୟାଲ୍; ଖିୟାଲ୍=ମନ, ମନୋଯୋଗ)—
Khiāl ୧ । ଅନୁମାନ; କଳ୍ପନା—
ଖେୟାଲ 1. Imagination; guess; fancy.
ଖୟାଲ ୨ । ମନୋଯୋଗ; ଧ୍ୟାନ—
2. Attention; contemplation.
୩ । ସ୍ମରଣ—3. Memory; remembrance.
୪ । ମତି; ମନୋଗତ ଭାବ—
4. Mental thoughts; ideas.
୫ । ଚିତ୍ତର ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତତା; ଖାମ୍‌ଖିଆଲ୍—
5. Whim; caprice.
୬ । ବିଚାର—
6. Consideration; judgment.
୭ । ମନରେ ଦୃଢ଼ରୂପେ ଉଦିତ ହୋଇ ବହୁକାଳସ୍ଥାୟୀ
ହେବା ଭାବ—7. A fixed idea.

ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖେଳ)—ପରିହାସ; ଥଟ୍ଟା—
Joke; pleasantry.
ଖିଆଲ ପରି କି ଧନ ମନରେ ଭାବିଲୁ ରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବିଶୋଷଚମ୍ପୂ. ଖ ଗୀତ ।

ଖିଆଲ୍ ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମନରେ କୌଣସି ବିଷୟରେ ହଠାତ୍
Khiāl uṭhibā ପ୍ରବୃତ୍ତିବିଶେଷ ଜନ୍ମିବା—
A whim taking possession of the mind.

ଖିଆଲ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚେତିବା; ମନେ ରଖିବା—
Khiāl karibā 1. To remember.
ଖେୟାଲକରା ୨ । ଚିନ୍ତା କରିବା—2. To think.
ଖୟାଲ କରନା ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଥଟ୍ଟା କରିବା—
To joke.

ଖିଆଲ୍‌ବାଜ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଖିୟାଲ୍‌ବାଜ୍)—
Khiālbāj ଖିଆଲ (ଦେଖ)
Khiāli (See)

ଖିଆଲି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ. ଖିୟାଲୀ)—
Khiāli ୧ । କଳ୍ପନାପ୍ରିୟ—1. Imaginative.
ଖେୟାଲୀ ୨ । ଥଟ୍ଟିଲ—2. Jesting; jocular.
ଖୟାଲୀ ୩ । ଖାମ୍‌ଖିଆଲ; ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତଚିତ୍ତ—
3. Whimsical.
୪ । ଯାହା ସଙ୍ଗେ ପରିହାସ କରାଯାଇପାରେ—
4. Fit to be jested with.

ଖିଆଲିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଖିଆଲି (ଦେଖ)
Khiāliā Khiāli (See)

ଖିଆସ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖ୍ୱାହିସ୍=ଅଭିଳାଷ)—ଥଟ୍ଟା—
Khiāsa Jest.
ଠାଟ୍ଟା
ଠଟ୍ଟା

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଶ୍ୟ ୧ ଚନ୍ଦ୍ର ତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ରୋବ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବୌଦ୍ଧସ୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଲୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଲୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଜୁନ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଜ' ଦେଖିବେ;'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ;'ଅଲବଡ଼'ଦେଖିବେ ।

ଖିଆ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖାଇବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟରେ ରୂପ—
Khiā hebā The passive form of Khāibā; to eat.
ଖାଓୟାହଓୟା

ଖିଁ ଖିଁ—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ଖେଙ୍କିବାର ଧ୍ୱନି—
Khiñ-khiñ 1. Sound of snarling.
ଖେଁକ ଖେଁକ ୨ । ଉଚ୍ଚହାସ୍ୟର ଧ୍ୱନି—
2. Sound of horse-laughter.

ଖିଁ ଖିଁ କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Khiñ khiñ karibā ୧ । ଉଚ୍ଚହାସ୍ୟ କରିବା—
1. To laugh loudly.
୨ । ହସାଇବା—2. To cause another to laugh.
୩ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ କାନ୍ଦିବା—3. To cry loudly.

ଖିକାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)କ୍ରି(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଖିଙ୍କାରିବା—
Khikāibā 1. To snarl.
୨ । ଘୃଣା ପ୍ରକାଶ କରିବା—
2. To give vent to disgust or hate.

ଖିକିନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଭୁଣ୍ଡଗାଲୁ; ଭ୍ରୁଡ଼ୁ—Vainglory; bragging; bombastic denial.
Khikini

ଖିକିନି କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଭୁଣ୍ଡଗାଲୁ କରିବା; ଭ୍ରୁଡ଼ାଇବା—To deny with boast; to be vainglorious..
Khikini karibā

ଖିଖି—ସଂ. ବି (ଖି ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇଖି)-କୋକଶିଆଳ—
Khikhi Fox.
ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ଖେଙ୍କିବାର ଶବ୍ଦ—
1. Snaring or chattering sound
୨ । ଖେଁ ଖେଁ ହସିବାର ଶବ୍ଦ—
2. Sound of grinning or loud laughter.

ଖିଖିଖା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ (ସଂ. ରୁକ୍ଷ; କୁତ୍ସିତ)—
Khikhikhā କୁତ୍ସିତା; ଅସୁନ୍ଦରୀ—Ugly.
(ଯଥା—ସେ ଟୁକେଲ୍‌ଠା ଖିଖିଖା ଦୁଶୁଛେ ।)

ଖିଙ୍କରା—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ବି (ସଂ. ଖି ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା)—
Khiṅkarā ୧ । କ୍ରୋଧରେ ମୃଖରୁ ବିକୃତ କରି କଥା କହିବା—
1. Chattering with rage; growling.
୨ । ଖେଙ୍କିବା—2. Snarling; snapping.

ଖିଙ୍କା—ଦେ. ବି—ଖିଙ୍କରା (ଦେଖ)—
Khiṅkā Khiṅkarā (See)

ଖିଙ୍କାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ତଦ୍ୱମର୍କଟ ହେବା; ରାଗରେ ମୁଖବିକୃତି କରି ରୁକ୍ଷ ଭାବରେ କଥା କହିବା—1. To utter harsh, growling words on account of rage.
Khiṅkāribā
୨ । ଖେଙ୍କିବା—2. To snarl; to snap at.

ଖିଙ୍କାରିହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖିଙ୍କାରିବା (ଦେଖ)—
Khiṅkāriheba Khiṅkāribā (See)

ଖିଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖେଙ୍କିବା—
Khiṅkibā 1. To snarl.

ଖିଙ୍ଖାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖିଙ୍କାରିବା (ଦେଖ)—
Khiṅkhāribā Khiṅkāribā (See)

ଖିଙ୍ଖାରିହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖିଙ୍କାରିହେବା (ଦେଖ)
Khiṅkhāriheba Khiṅkāriheba (See)

ଖିଙ୍ଖିର—ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । କୋକଶିଆଳ—
Khiṅkhira 1. Fox.
(ଖିଙ୍ଖିରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଖଟଖୁର—
2. The foot of a bed-stead.
୩ । ଶିବଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ଖଟ୍ୱାଙ୍ଗ—
3. A weapon of God Śiba.

ଖିଙ୍ଗିଶା—ଦେ. ବି (ନାମ)—ରଣପୁର ଓ ନୂଆଗଡ଼ର ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ ପର୍ବତ—
Khiṅgiśā The mountain lying between Ranpur and Nayagarh Feudatory States of Orissa.

ଖିଚ୍ଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖେଚ୍ଡ଼ି (ଦେଖ)
Khichṛdi Khechārdi (See)

ଖିଚ୍‌ପିଚାଇବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ଭୁଲ. ବ. ଖିଚଖିଚ୍; ଖିଚମିଚ)—
Khichpichāibā ୧ । ବିରକ୍ତିପ୍ରକାଶ କରିବା; ଚଢ଼ିବା—
1. To show sings of anger.
୨ । କାମ କରିବାକୁ ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିବା—
2. To show or express unwillingness to work.

ଖିଚିଙ୍ଗ—ଦେ.ବି (ସଂ. ଖୀରକଗଡ଼)—ମୟୂରଭଞ୍ଜ ରାଜ୍ୟର ପଶ୍ଚିମ ସୀମାରେ ଖଇରବନ୍ଦନ ଓ କଣ୍ଟକରା ନଦୀର ସଙ୍ଗମ ନିକଟରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ପଲ୍ଲି—
Khichiṅg A large village situated near the confluence of the rivers Khairabandana and Kaṇṭakarā in the west of the Mayurbhanj Feudatory State of Orissa.

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ଦୁଇଟି ଗଡ଼ର ଓ ଅନେକ ମନ୍ଦିରର ଭଗ୍ନାବଶେଷ ରହିଅଛି । ଜନଶ୍ରୁତି ଅଛି ଯେ, ଏଠାରେ ବିରାଟ ରାଜାଙ୍କର ଗଡ଼ ଥିଲା । ଏ ଗ୍ରାମରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଦେବତା ଖିଜଙ୍ଗେଶ୍ୱରୀ (ଖୀରକେଶ୍ୱରୀ) ମୟୂରଭଞ୍ଜ ରାଜବଂଶର ଇଷ୍ଟଦେବତା ଅଟନ୍ତି । ମୟୂରଭଞ୍ଜର ମହାରାଜାମାନେ ଏ ଭଗ୍ନାବଶେଷମାନ ବାହାରକରି ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ କୀର୍ତ୍ତିସ୍ତମ୍ଭ କରାଇ ଅଛନ୍ତି ଓ ଅନେକ ପ୍ରତ୍ନତତ୍ତ୍ୱ ବାହାର କରିଅଛନ୍ତି ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	କ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଛ	ନ୍

ଖିଚୁଡ଼ି—ପ୍ରା. ବି.—ଖେଚୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Khichurḍi Khechūrḍi (See)

ଖିଜ୍‌ମତ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଆ.)—
Khijmat (etc) ଖିଦ୍‌ମତ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Khidmat etc (See)

ଖିଜ୍‌ମଦ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଆ.)—
Khijmad (etc) ଖିଦ୍‌ମତ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Khidmat etc (See)

ଖିଜାଇବା—ପ୍ରାଦେ. କ୍ରି (ଭୁଲ. ହି. ଖିଜ୍‌ଜାନା=ବିରକ୍ତ କରିବା; ଖିଜ୍‌ଲାନା=ଚିଡ଼ାଇବା)—
Khijāibā
୧ । (ସମ୍ବଲପୁର) ବିରକ୍ତ କରିବା—
1. To tease.
୨ । (ସୋନପୁର) କଳି କରିବା—
2. To quarrel.

ଖିଜାଲ୍—ପ୍ରାଦେ. ବି (ସୋନପୁର; ଭୁଲ. ହି. ଖିଜ୍=ଚିଡ଼ାଇବା ବାକ୍ୟ; ଖିଜଲାନା=ଚିଡ଼ାଇବା)—କଳି—
Khijālā Quarrel.
ପ୍ରାଦେ. ବିଣ.—କଳିହା—Quarrelsome.

ଖିଜିଙ୍—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଖିଚିଙ୍ (ଦେଖ)
Khijiṅg Khichiṅg (See)

ଖିଜିଆଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ଖେଙ୍କିବା—
Khijiāibā 1. To snarl; to snap at.
୨ । ଖଙ୍ଗେଇହେବା—2. To make faces.

ଖିଜିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ଭୁଲ. ହି. ଖିଜନା; ସଂ. ଖିଦ ଧାତୁରୁ ଖିଦ୍ୟତେ=ପ୍ରା. ଖିଜ୍ଜଇ)—ବିରକ୍ତହେବା—
Khijibā To be annoyed.

ଖିଜିମତ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—
Khijimat (etc) ଖିଦ୍‌ମତ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Khidmat etc (See)

ଖିଜିମିଜିଆ—ଦେ. ବିଣ. ସଂ. (ପୁରୁଷଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁକ୍ତ ଗାଳିବିଶେଷ)—
Khijimijiā ଖଳବଜିଆ; ଅସ୍ଥିର—(a term of abuse applied to males) Restless.

ଖିଜ୍ଜିଙ୍—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଖିଚିଙ୍‌ର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ—
Khijjiṅg The ancient name of Khichiṅg.

ଖିଜ୍ଜିଙ୍‌କୋଟ୍—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଖିଚିଙ୍‌ର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ—
Khijjiṅgkoṭ The ancient name of Khichiṅg.

ଖିଞ୍ଚିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖେଞ୍ଚିବା (ଦେଖ)
Khiñchibā Kheñchibā (See)

ଖିଟ୍‌ଖିଟିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଚିଡ଼ିଲ; ସର୍ବଦା ବିରକ୍ତ—
Khiṭkhiṭiā Surly; irritable; fretful; peevish.
ଖିଟଖିଟେ; ଖିଟଖିଟିୟା
ଚିଡ଼ଚିଡ଼ା

ଖିଟ୍‌ଖିଟି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଖିଟ ଧାତୁ; ଭାସେ)—
Khiṭkhiṭi hebā
ଖିଟଖିଟାନ
ଚିଡ଼ନା
୧ । ବିରକ୍ତି ହେବା; ଚିଡ଼ିବା—
1. To fret.
୨ । ବିରକ୍ତି ହେତୁ ମୁହୁର୍ମୁହୁ ନା କରିବା—
2. To give expression to one's displeasures; to sulk.

ଖିଟିଖିଟି—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଟୁକିଟୁକି; ଟୁକିଟୁକି (କରି ଛିଣ୍ଡାଇ ଦେବା)—Into shreds.
Khiṭikhiṭi
ଟୁକିଟୁକି
ଟୁକୁଡ଼ା ଟୁକୁଡ଼ା

ଖିଟିଖିଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଖିଟ୍‌ଖିଟିଆ (ଦେଖ)
Khiṭikhiṭiā Khiṭkhiṭiā (See)

ଖିଟିଖିଟି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖିଟ୍‌ଖିଟି ହେବା (ଦେଖ)
Khiṭikhiṭi hebā Khiṭkhiṭi hebā (See)

ଖିଡ଼୍‌କି—ଦେ. ବି—ଖିଡ଼କି (ଦେଖ)
Khirḍki Khirḍiki (See)

ଖିଡ଼୍‌କିଦାର୍—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଖଡ଼କ୍ରୀ=ଝରକା+ଫା. ଦାର୍=ସମ୍ବଳିତ)—
Khirḍkidār
ଖିଡ଼କିଦାର
ଖିଡ଼କିଦାର
୧ । ଯେଉଁ ଜାମାର ଆଗପାଖ ବେକତଳେ କିଛି ଅଂଶ ବୋତାମ ଲଗିବା ପାଇଁ ଖୋଲାଥାଏ—
1. (shirt) Having a buttoned opening below the neck.
୨ । ଯେଉଁ ପଗଡ଼ିର ଉପରପାଖେ କିଛି ଅଂଶ ଖୋଲାଥାଏ—
2. (turban) Having an opening at the top.
୩ । ଯେଉଁ ଟୋପିର ଉପରେ ଛିଦ୍ର ଥାଏ—
3. (cap) Having holes at the top.

ଖିଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଖିଡ଼କି (ଦେଖ)
Khirḍi Khirḍiki (See)

ଖିଡ଼କା—ଦେ. ବି—୧ । ଖିଡ଼କି (ଦେଖ)
Khirḍikā 1. Khirḍiki (See).
୨ । କବାଟ କଳକା ଅର୍ଗଳ; କଳଣୀ; ଝିଡ଼ୁକା—
2. Bolt of a door; bar.
ଲେଇଟ ଘରେ ପୂରିଲ କଳଲେ ଖିଡ଼କା—ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

ଖିଡ଼କି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଟକ୍ରିକା; ଖଡ଼କ୍ରୀ=ଝରକା)—
Khirḍiki
ଖିଡ଼କି
ଖିଡ଼କି
୧ । ଝରକା—
1. Window; shutter; a venetian.
୨ । ପାନେଲ ଲଗା ଝରକା—
2. Panelled window.
୩ । ଗୋପନକବାଟ—
3. A secret door; a trap-door.
୪ । ବାଡ଼ିଦୁଆର—4. Back-door.
୫ । କଙ୍କଣବିଶେଷ—5. A kind of bracelet.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଦୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ସଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁତ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗଲ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ ।

୬ । ଘରର ପଛ ଅଂଶ—
.6 The back part of a house.

ଖିଡ଼ିକିଚି କଣ୍ଟା— ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—୧ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କଣ୍ଟକଯୁକ୍ତ
Khirdikichi kanta ଗୁଳବିଶେଷ—1. Mimosa
ସେୟାକୁଲ Himalayana (Haines).
ख़िहाकणटा ୨ । କାନକୋଳି (ଦେଖ)
2. Kānakoli (See)

ଖିଡ଼ିକିଦୁଆର— ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଡ଼କ୍ରୀ + ଦ୍ୱାର)—୧ । ବାଡ଼ିଦୁଆର—
Khirdiki duāra 1. Back-door of a house.
ଖିଡ଼କିଦୁଆର ଖିଡ଼କି ଦୁଆର ବାଟେ ଅଥ ବେଗେ କାଢ଼ । ନଚେତ୍. ଗ୍ରେ. ପ.
खिड़किदरवाजा ୨ । ଗଳଦୁଆର—2. A trap-door.

ଖିଡ଼କି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଝରକା ବନ୍ଦ କରିବା—
Khirdiki debā To shut the window.
ଖିଡ଼କିଦେଓୟା
खिड़कि बन्द करना

ଖିଡ଼କି ବାଟ— ଦେ. ବି.—ଗଳିକବାଟ (ଦେଖ)
Khirdiki bāta Galikabāta (See)
ଖିଡ଼କିପଥ

ଖିତାପ— ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖିତାବ୍)— ରାଜଦତ୍ତ ସମ୍ମାନସୂଚକ ଉପାଧି—
Khitāp Honorary title given by the king or
ଖେତାବ Government.
खिताब

ଖିତାପୀ— ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ. ଖିତାବୀ)—ରାଜଦତ୍ତ ପଦବୀଦ୍ୱାରା ଭୂଷିତ—
Khitāpi Titled; one who has been given some
ଖେତାବୀ honorary title by the king or
खिताबी Government.

ଖିତାବ— ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ଖିତାପ୍ (ଦେଖ)
Khitāb Khitāp (See)

ଖିତାବୀ— ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ)—ଖିତାପୀ (ଦେଖ)
Khitābī Khitāpī (See)

ଖିତି— ପ୍ରା. ବି.—(ସଂ. କ୍ଷତି)—କ୍ଷତି; ଲୋକସାନ୍—
Khiti Loss; damage.

ଖିଦ୍ (ଧାତୁ)— ସଂ.—୧ । ଦୁଃଖିତ ହେବା—
Khid (root) 1. To suffer pain; to be troubled.
୨ । କ୍ଲାନ୍ତ ହେବା—
2. To feel tired or exhausted.

ଖିଦ୍‌ମତ୍— ବୈଦେ. ବି. (ଫା ଓ ଆ)—୧ । ଚାକରି—
Khidmat 1. Service; personal service.
ଖିଦ୍‌ମତ୍ ୨ । ଶୁଶ୍ରୂଷା; ସେବା—2. Attending or waiting
खिदमत on.
୩ । ନୀଚ ଚାକରି—3. Menial service.

ଖିଦ୍‌ମତ୍‌କାର୍— ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖିଦ୍‌ମତ୍‌ଗାର୍)—୧ । ଭୃତ୍ୟ;
Khidmatkār ସେବକ—1. Servant.
ଖିଦ୍‌ମତ୍‌ଗାର ୨ । ସର୍ଦ୍ଦାର ବେହେରା; ପ୍ରଧାନ ଚାକର—
खिदमतगार 2. Butler; table servant.
[ଦ୍ର—ଏ ଫାରସୀ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଚଳଣି ।]
୩ । ଅର୍ଦ୍ଦଲ; ଚପରାସୀ—3. An orderly.
୪ । ଯେଉଁ ଚାକର ଘରର ସାମାନ୍ୟ ବା ନୀଚ କର୍ମ୍ମମାନ କରେ—4. Menial servant.
୫ । ସ୍ୱାମିଦତ୍ତ ଦେହସେବାକାରୀ ଚାକର—
5. Personal servant.

ଖିଦ୍‌ମତ୍‌କାରି— ବୈଦେ. ବି.—(ଫା. ଖିଦ୍‌ମତ୍‌ଗାରୀ)—
Khidmatkāri ୧ । ଚାକରପଣ—
ଖିଦ୍‌ମତ୍‌ଗାରୀ 1. The state of being a servant.
खिदमतगारी ୨ । ଖିଦ୍‌ମତ୍‌କାରର ଚାକରି—
2. The service or post of a khidmatkār.

ଖିଦ୍‌ମତ୍‌କାରିଆ— ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଖିଦ୍‌ମତ୍‌ଗାରୀ)—
Khidmatkāriā ୧ । ଭୃତ୍ୟପରି ସେବାକାରୀ—
1. Attending like a servant
୨ । ଖିଦ୍‌ମତ୍‌କାର୍ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା
2. Serving as a khidmatgar.

ଖିଦ୍‌ମତ୍‌ଗାର୍— ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଖିଦ୍‌ମତ୍‌କାର୍ (ଦେଖ)
Khidmatgār Khidmatkār (See)

ଖିଦ୍‌ମତ୍‌ଗାରି— ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖିଦ୍‌ମତ୍‌ଗାରୀ)—
Khidmatgāri ସେବକର କାର୍ଯ୍ୟ—The work or post
of a menial servant.

ଖିଦ୍‌ମତ୍‌ଗାରିଆ— ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଖିଦ୍‌ମତ୍‌ଗାର୍)—
Khidmatgāriā ଖିଦ୍‌ମତ୍‌କାରିଆ (ଦେଖ)
Khidmatkāriā (See)

ଖିଦ୍‌ମତି— ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଖିଦ୍‌ମତୀ)—ଚାକରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Khidmati Relating to service
ଖିଦ୍‌ମତୀ (ଯଥା ଖିଦ୍‌ମତ ଜାଗିର, ଖିଦ୍‌ମତ ମାଫୀ ।)
खिद्‌मती ବୈଦେ. ବି—୧ । (ଫା. ଖିଦ୍‌ମତ)—
ଖିଦ୍‌ମତ (ଦେଖ)
1. Khidmat (See)
୨ । (ଫା. ଖିଦ୍‌ମତ୍‌ଗାରୀ)—ଖିଦ୍‌ମତ୍‌କାର୍ (ଦେଖ)
2. Khidmatkāri (See)

ଖିଦ୍‌ମତି ଜାଗିର୍— ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖିଦ୍‌ମତୀ+ଜାଗୀର୍)—
Khidmati jāgiri ଚାକରୀନ୍ ଜାଗିର; ଦର୍ମା ପରିବର୍ତ୍ତରେ
ଖିଦ୍‌ମତୀ ଜାୟଗୀର ଚାକରକୁ ମିଳିଥିବା ଜମି—
खिद्‌मतीजागीर Land given to a servant in lieu of pay.

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସୂଚାଖର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇସ୍	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ	ଇଅ	ଓ	ନ୍ତ

ଖିଦ୍‌ମତି ମାଫି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖିଦ୍‌ମତ୍ତା + ମୁଆଫୀ)—
Khidmati māfi ଦମ୍ଭି ପରିବର୍ତ୍ତେ ଚାକରକୁ ମିଳିଥିବା ନିଷ୍କରଭୂମି—
ଖିଦ୍‌ମତୀ ମାଫୀ Rent-free land given to a servant
ଖିଦ୍‌ମତୀମାଫୀ in lieu of pay.

ଖିଦିଭ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖେଦିଭ୍)—ପୂର୍ବେ ତୁରସ୍କର ସୁଲ୍‌ତାନଙ୍କ
Khidibh ଅଧୀନସ୍ଥ ମିଶ୍ରଗଳା ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ୱାଧୀନ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ
ଖେଦିଭ ପ୍ରତିନିଧିରୂପେ ମିଶରଦେଶକୁ ଶାସନ କରୁଥିବା ମୁସଲ୍‌ମାନ୍
ଖେଦିଭ ଶାସକଙ୍କ ଉପାଧି—The title of the Ruler of Egypt which was formerly a feudatory state under the Sultan of Turkey and is now a republic presided over by the President.

ଖିଦିର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଖିଦ୍ ଧାତୁ = ଦୁଃଖିତ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇର)—
Khidira ୧ । ମୁନି; ଋଷି—1 An ascetic; a sage.
୨ । ଚନ୍ଦ୍ର—2. The moon.
୩ । ଗରିବ ଲୋକ—3. Poor man.
୪ । ଇନ୍ଦ୍ର—4. Indra.

ଖିଦ୍ୟମାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଖିଦ ଧାତୁ = ଦୁଃଖିତ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ.
Khidyamāna ଅନ)—୧ । ଯେ ଦୁଃଖ ପାଉଅଛି—
(ଖିଦ୍ୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1 Suffering; distressed.
୨ । ଯେ ଖେଦ କରୁଅଛି; ଯେ ଶୋକ କରୁଅଛି; ଶୋକକାରୀ—2. Lamenting; wailing; being grieved.

ଖିଦ୍ର—ସଂ. ବି. (ଖିଦ ଧାତୁ + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ର)—୧ । ରୋଗ—
Khidra I. Disease; illness.
ଖୁଦ୍ଦ ୨ । ଦାରିଦ୍ର୍ୟ; ଦରିଦ୍ରତା—2. Poverty.
ଖୁଦ୍‌ରା ପ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. କ୍ଷୁଦ୍ର)—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର; ଛୋଟ—
1 Small; petty.
୨ । ହେୟ—2. Insignificant.
ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଛିଦ୍ର) = ୧ । ଗୃହଛିଦ୍ର—
1. Family-secrets.
୨ । (ସଂ. କ୍ଷୁଦ୍ର)—ତୁଚ୍ଛ ବିଷୟ—
2. Insignificant matter.

ଖିଧା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ତୁଳ. ବଂ. ଖିଦା)—କ୍ଷୁଧା; ଭୋକ—
Khidhā Hunger.

ଖିନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. କ୍ଷୀଣ)—
Khin କ୍ଷୀଣ; କ୍ଷୀଣକାୟ; ସରୁ—
Weak; thin.

ଖିନ୍‌ଖରାପ୍—ଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଖାନାଖରାବ୍)—
Khin-kharāp ୧ । ନଷ୍ଟ—1. Damaged; spoiled.
ଖାନାଖାରାପ ୨ । ଅପବ୍ୟୟିତ—2. Wasted; squandered.
ଖାନାଖରାବ ୩ । ଉଚ୍ଛନ୍ନ; ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ; ବିଧ୍ୱସ୍ତ—
3. Devastated; utterly ruined.

ଖିନ୍‌ଖରାପି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଖାନାଖରାବ୍)—
Khin-kharāpi ଖିନ୍‌ଖରାପ୍ (ଦେଖ)
Khin-kharāp (See)
ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖାନାଖରାବୀ)—୧ । ବିନାଶ—
ଖାନାଖାରାବୀ 1. Destruction; devastation.
ଖାନାଖରାବୀ ୨ । ଅପବ୍ୟୟ—2. Waste.
୩ । ସର୍ବନାଶ—3. Utter ruination.

ଖିନ୍‌ଖରାବ୍—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ଆ)—ଖିନ୍‌ଖରାପି (ଦେଖ)
Khin-kharāb Khin-kharāpi (See)

ଖିନ୍‌ଖରାବି—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଖିନ୍‌ଖରାପି (ଦେଖ)
Khin-kharābi Khin-kharāpi (See)

ଖିନ୍‌ଖିନ୍—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଛିନ୍ନଛିନ୍ନ; ଛିନ୍ନଛିନ୍ନ)—
Khin-khin ପୁଙ୍ଖାନୁପୁଙ୍ଖ—Thorough.
(ଯଥା—ସେ ଖିନ୍‌ଖିନ୍ କରି ସେ କଥାଟି ମୋଠାରୁ ବୁଝି-ଗଲା ।)
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ପୁଙ୍ଖାନୁପୁଙ୍ଖରୂପେ—
1. Thoroughly.
୨ । ଟୁକୁଟୁକି କରି—2. Into shreds.

ଖିନ୍‌ଭିନ୍—ଦେ. କ୍ରି. ବି ଓ ବିଣ—ଖିନ୍‌ଖିନ୍ (ଦେଖ)
Khin-bhin Khin-khin (See)

ଖିନ—ପ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. କ୍ଷୀଣ)—୧ । କ୍ଷୀଣ; କୃଶ—
Khina 1. Weak; emaciated.
୨ । (ସଂ. ଖିନ୍ନ)—ଖିନ୍ନ (ଦେଖ)
2. Khinna (See)

ଖିନିଖରାପ୍—ପ୍ରା. ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଖିନ୍‌ଖରାପ୍ (ଦେଖ)
Khinikharāp Khin-kharāp (See)

ଖିନିଖରାପି—ପ୍ରା. ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଖିନ୍‌ଖରାପି (ଦେଖ)
Khinikharāpi Khin-kharāpi (See)

ଖିନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଖିଦ ଧାତୁ = ଦୁଃଖିତ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ନ)—
Khinna ୧ । ଦୁଃଖିତ—
1. Sorrowful; grieved; distressed; dejected
(ଖିନ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କ୍ଲାନ୍ତ; କ୍ଲାନ୍ତ—2. Fatigued; tired.
୩ । ଅଳସ—3. Idle.
୪ । କୃଶ—4. Thin; emaciated.
ଅବ୍ରଳେ ବପୁ ଖିନ୍ନ କଲା ଯନ୍ତ୍ରଣ—ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରଧ ।

ଖିପ—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି. (ସଂ. ଖିପ ଧାତୁ)—
Khipa ୧ । ପାନ ପିକ; ପାନ ଖାଇବା ଲୋକର ନିଷ୍ଠୀବନ—
ଖୁଥୁ 1. Spittle ejected by a person chewing
ଖୁକ୍ betel.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ବିଆଡ଼ମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୂଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଖିରୁପିନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—
Khir-pini
୧ । ବାଉଁଶ ନିର୍ମିତ କବାଟକୁ ଘରର ଭିତରଆଡ଼ୁ ବନ୍ଦ ରଖିବା ପାଇଁ କାଠ ବା ବାଉଁଶର ଖିଲକ; ଧଡ଼ା—
1. A bar or peg to keep a bamboo-framed door shut from inside.
୨ । (ବୈଦେ) (ଇଂ. ହେଆରପିନ)—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଜୁଡ଼ା ବା ଖଣ୍ଡିରେ ଗୁଞ୍ଜାଯିବା ସୂଚ୍ଛାଗ୍ର କଣ୍ଟା—2. Hair-pin.

ଖିର—ଦେ. ବି (ସଂ. କ୍ଷୀର)—୧ । ଦୁଗ୍ଧ—
Khira
1. Milk.
[ଦ୍ର—ଗଡ଼ଜାତ ଓ ଗଞ୍ଜାମ ଅଞ୍ଚଳରେ ଲୋକେ 'ଦୁଧ' କହିଲେ ସାଧାରଣତଃ ସ୍ତ୍ରୀସ୍ତନକୁ ବୁଝନ୍ତି; ଏଥିପାଇଁ ଦୁଧକୁ ଖିର, ଖୀର, ନଳାପାଣି, ଗୋରସ, ନଡ଼ିଆନି, ପ୍ରଭୃତି ନାମରେ ଅଭିହିତ କରନ୍ତି ।]
୨ । ବୃକ୍ଷନିର୍ଯ୍ୟାସ—2. Juice from trees.

ଖିରକାଞ୍ଚଳା—ଦେ. ବି (ସଂ. କ୍ଷୀରକଲ୍ଲୋଳ)—ଏକପ୍ରକାର ଗଛ; କ୍ଷୀର-
Khirakāñchalā
କାକ୍ଷୋଳା—A kind of plant.
ଖୀରକାଂକଳା [ଦ୍ର—ଏହାର ମୂଳ କନ୍ଦମୂଳ ପରି; ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସ୍ତନରୁ
ଖୀରକାକୋଳୀ ସ୍ତନ୍ୟ ଶୁଖିଗଲେ ଏହି ମୂଳକୁ ଖାଇଲେ ସ୍ତନ୍ୟ ବଢ଼େ ।]

ଖିରକୋଳି—ଦେ. ବି (ସଂ. କ୍ଷୀର + କୋଳି)—କ୍ଷୀରକୋଳି (ଦେଖ)—
Khirakoḷi
Kshīrakoḷi (See)

ଖିରଚାଉଳ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଧାନଗଛ) କ୍ଷୀର ଭୋକିବା ପରେ ଧାନ
Khirachāuḷa hebā
ଭିତରର ଶସ୍ୟ ଟାଣ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା-
(a paddy-plant) To have the kernel hardered inside the paddy-grain.

ଖିରସମୁଦ୍ର—ଦେ. ବି— କ୍ଷୀରସମୁଦ୍ର (ଦେଖ)—
Khirasamudra
Kshīrasamudra (See)

ଖିରସା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଖିରସା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Khirasā (etc)
Kshirisā etc (See)

ଖିରସାଗର—ଦେ. ବି—କ୍ଷୀରସାଗର (ଦେଖ)—
Khirasāgara
Kshīrasāgara (See)

ଖିରସ୍ତାନ୍—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ଇଂ. ଖ୍ରିଷ୍ଟିଆନ)—୧ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ—
Khirastān
1. Christian
(ଖିରସ୍ତାନିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ହିନ୍ଦୁ ହୋଇ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ଶାସ୍ତ୍ରବିହିତ
ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମର ପ୍ରତି ଅନାସ୍ଥାକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. (ironical)
ହିନ୍ଦୁ, ଖିରସ୍ତାନ, ହିନ୍ଦୁସ୍ତାନ A hetorodox Hindu; a Hindu who does not observe the rigid rules of caste-system.

ଖିରସ୍ତାନି—ଦେ. ବି— ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ଲୋକମାନଙ୍କର ଚାଲିଚଳନ (ଯଥା
Khirastāni
—ଜାତିଭେଦ ଅସ୍ୱୀକାର, ପ୍ରତିମାପୂଜା ଅସ୍ୱୀକାର,
ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନୀ ଖାଦ୍ୟାଖାଦ୍ୟରେ ଭେଦ ନ ରଖିବା ଆଦି ଆଚରଣ)
ହିନ୍ଦୁସ୍ତାନୀ
Conduct of a Christian (who does not admit the caste-system, idol-worship and restrictions about food).

ଖିରସ୍ତାନିଆଁ—ଦେ. ବିଣ—ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍‌ଧର୍ମସ୍ଥଲରେ; ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍‌ଧର୍ମର ଆଚାର—
Khirastāniāñ
ବ୍ୟବହାର ପାଳନକାରୀ; ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ-ବିରୁଦ୍ଧ ଆଚାରର
ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନୀ ବିରୋଧୀ—Following rules of conduct
ହିନ୍ଦୁସ୍ତାନୀ
observed or followed by the Christians; opposed to the Hindu rules of conduct.

ଖିରସ୍ତାନି ପାଠ—ଦେ. ବି—ଆଧୁନିକ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା—
Khirastāni pāṭha
Modern English education.
[ଦ୍ର—ପ୍ରଥମେ ଏ ଦେଶରେ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହେବା ସମୟରେ ଅଧିକାଂଶ ନବ୍ୟଶିକ୍ଷିତମାନେ ଇଂରାଜୀ ପଢ଼ି ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଆଚାରବ୍ୟବହାର ପ୍ରତି ଅନାସ୍ଥା ଦେଖାଇଲେ, ମଦମାଂସ ଖାଇଲେ ଓ ପ୍ରତିମାପୂଜା କଲେ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ସେକାଳର ନୈଷ୍ଠିକ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଧାରଣା ହେଲା ଯେ ଇଂରାଜୀ ପାଠ ପଢ଼ିଲେ ଖିରସ୍ତାନ୍ ହେବାକୁ ହୁଏ ଓ ଖିରସ୍ତାନ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ମଦମାଂସ ଖାଇବା ଓ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ସୀମାଭିତରୁ ବହିର୍ଭୂତ ହେବା ଇତ୍ୟାଦି; ଏଥିପାଇଁ ପିଲାଏ ଇଂରାଜୀ ପାଠ ପଢ଼ିଲେ ଖିରସ୍ତାନ୍ ହୋଇଯିବେ ଏହି ଭୟରେ ବାପମାଆମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଇଂରାଜୀ ପଢ଼ାଇବାକୁ ସାହସ କରୁନଥିଲେ । ଏବେ ଏ ଧାରଣା କ୍ରମଶଃ ଦୂରୀଭୂତ ହେଉଅଛି ଓ ଇଂରାଜୀପଢ଼ୁଆଙ୍କ ପୂର୍ବକାର କଳାପାହାଡ଼ୀ ସ୍ଥିତି କମିଯାଇଛି ।]

ଖିରା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ଭୁଲ. ହି. ଖୀରା; ସଂ. କ୍ଷୀରକ)—
Khirā
ଖିରା (ଦେଖ)—
Kshirā (See)

କ୍ଷୀର ମଲାଇ ଦେ. ବି—ଖୁବ୍ ଘନ ହୋଇ ଆଉଟା ହୋଇ ଖିରି ପରି ଗାଢ଼ା ହୋଇଥିବା ଦୁଧ; ଘାବଡ଼ୀ—
Condensed milk; milk thickened by boiling.

ଖିରାଜ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ.)—ଭୂମିରାଜସ୍ୱ; ମାଲଗୁଜାର—
Khirāj
Land-revenue.
ଖିରାଜ [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦରୁ ଲାଖିରାଜ୍ (ନିଷ୍କର) ଶବ୍ଦ
ଖିରାଜ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୋଇଅଛି ।]

ଖିରି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଖିରି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Khiri (etc)
Kshiri etc (See)

ଖିରିକୋଇ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଷଣ୍ଢମାନଙ୍କୁ ଡାକିବା ବା
Khirikoi
ଲଢ଼େଇ ପାଇଁ ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଧ୍ୱନି—
The sound uttered for calling or goading bulls to fight.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍	ଉଥ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ଟ୍ୟ	ଯ	ସ	ଜ୍ୟ	ଇଥ	ଣ	ନ୍ଦ

ଖିରକୋଳ—ଦେ. ବ—କ୍ଷୀରକୋଳ (ଦେଖ)
Khirikoli Kshirakoli (See)

ଖିରିସା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—କ୍ଷିରିସା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Khirisā (etc) Kshirisā etc (See)

ପୂରାଇଲେ ନେଇ ପିଠା ଖିରିସା ଯେ ସର—ସାରଳା- ମହାଭାରତ ।

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଛେନା—Cheese.

ଖିରିସାଣି—ଦେ. ବ (ସଂ. ହ୍ରେଷା, ହ୍ରେଷଣ)—
Khirisāni ଘୋଡ଼ାର ହ୍ରେଷାରବ; ହେଁ ହେଁ ଶବ୍ଦ—
ହେଷାନି Neighing of a horse.

ହିନହିନାହଟ ହସ୍ତୀଙ୍କର ଘଣ୍ଟାରବ ଗର୍ଜନର ବାଣୀ
ଖନ୍ଦିର ଝଙ୍କାର ଅଶ୍ୱଙ୍କର ଖିରିସାଣି—ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

ଖିରୁଆ—ଦେ. ବ—ବନ୍ୟବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Khirua Somneratia Apetala (tree) Haines)

ଖିରେଇବା—ଦେ. କ (ସଂ. କ୍ଷୀର)—(ଗଛ) କ୍ଷୀରସ୍ରାବ ହେବା; କ୍ଷୀର
Khireiba ସ୍ରବଣ କରିବା—
(a tree) To exude juice.

ଖିର୍ନି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ସଂ. କ୍ଷୀରିଣୀ)—
Khirni ୧ । ବନ୍ୟ ଜୁଦାବିଶେଷ
1. A wild herbarious plant.

[ଦ୍ର—ଏହା ନୀଳ ଗଛ ପରି ଦେଖାଯାଏ । ଏହାର ଫଳ କଳା-କଳା ଓ କୋଳଥ ପରି ବିନ୍ତୁ କୋଳଥଠାରୁ ସାନ; ଏଥିର ମଞ୍ଜିର ଶସ୍ୟକୁ ଚୂନା କରି ଆଖିବଥ ବା ଆଲୁଅରେ ଦେଲେ ଆରାମ ବୋଧହୁଏ ।]

୨ । କ୍ଷୀରକୋଳ ଗଛ (ଦେଖ) (ଭୁଲ. ହି. ଖିରନୀ)—
2. Kshirakoli tree (See)

ଖିଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ଭୁଲ. ହି. ଖରଲ୍)
Khil ଚାଉଳ କୁଟିବା ଉଦୁଖଲ—
A mortar for husking paddy into rice.

ଖିଲ—ଦେ. ବ (ସଂ. କୀଳ)—୧ । କୀଳା; ମେଖ—
Khila 1. A peg; a thick pin.
ଖୀଲ ୨ । ଝିଡ଼ୁକା; ଅର୍ଗଳ; କବାଟର କଳଣୀ—
ଖାଲ, ଖିଲୀ 2. A pin or bolt of a door.
୩ । (ସଂ. ଭୁହଲ) ପାନ ବିଡ଼ିଆ; ଭଙ୍ଗାପାନ; ପାନରେ ଚୂନ ଲଗାଇ ଖଇର, ମସଲା, ଭଙ୍ଗାଗୁଆ, ଗୁଣ୍ଡ ଆଦି ଦେଇ
ଖିଲି ମୋଡ଼ା ଯିବା କାହାଳୀ—3. A betel furnished
ଖୀଲୀ and folded with pieces of nut, spices catechu and smeared with quick-lime.

ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବ—ଶଗଡ଼ର ବାଉଳି—Pegs fixed on both ends of the yoke of a cart.

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବ—ଚାଷଜମିରେ ଉଠିଥିବା ଗଛଣ ପ୍ରଭୃତି ଅନାବନା ଗଛ—
Weeds growing on cultivated land.

ଖିଲ—ସଂ. ବିଣ. (ଖ = ଶୂନ୍ୟ + ଲା ଧାତୁ = ଯାଇବା + ଅ. କ୍ରିୟାଚନ)—
Khila ୧ । ପ୍ରତିହତ; ଅପ୍ରହତ—.
1. Obstructed.
୨ । ଦୁର୍ଗମ—2. Impassable.
୩ । ପତିତ; ଅକୃଷ୍ଟ (ଭୂମି); ପଡ଼ିଆ—
3. Uncultivated; waste.
୪ । ଅବଶିଷ୍ଟ ରହିଥିବା—
4. Remaining; outstanding.
୫ । ଉତ୍ପନ୍ନ—5. Produced.
୬ । ପରିଶିଷ୍ଟ—6 Supplementary.
(ଯଥା—ଖିଲ ହରିବଂଶ ।)

ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅଖିଳ)—ସମଗ୍ର—
All; whole; entire.

ମିଶୁ ପଞ୍ଚଭୂତେ ଏ ଅମ୍ବର ଚନ୍ଦ୍ର
ଯୋଷୁ ଅମ୍ବ ଯଶ ଖିଳ ଅଂଶୀ—ନଚିକେତୋପାଖ୍ୟାନ, ବ୍ରହ୍ମଭୂମାସ୍ତ ।

ସଂ. ବ—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishnu.
୨ । ବ୍ରହ୍ମା—2 Brahmā.
୩ । ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ—3. A vacant place.
୪ । ପତିତ ବା ପଡ଼ିଆଭୂମି—
4 Uncultivated or waste land; waste.
୫ । ଫାଙ୍କ—5 A gap.
୬ । ଖଡ୍ଗ—6. Sword.
୭ । ମରୁଭୂମି—7. Desert.
୮ । ଅଭିରିକ୍ତ ପତ୍ର; ଜୋଡ଼ିପତ୍ର—
8. A supplement.
୯ । ସଂଗ୍ରହ—
9. A compendium; compilation.
୧୦ । ବାୟୁଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥାନ—10. Vacuity.

ଖିଲକାଣିଆଁ—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ଛୁରୀ, ଗୁଆକାଟି ବା କଟୁରୀର ଖିଲ
Khilakāniā ଢିଲା ହୋଇଯିବାରୁ ତାହାଦ୍ୱାରା ଠିକ୍‌ମତେ
କାର୍ଯ୍ୟସାଧନ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ—
(instrument) With a slackend or disordered rivet or pivot-pin.

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବିଣ—ଅନାବନା ଗଛରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ (କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର)—
(a cultivated field) Overgrown with weeds.

ଖିଲକାଟି—ଦେ. ବ—୧ । ଯେଉଁ ଛୁରିର ପତ୍ର ଓ ବେଣ୍ଟ ମଧ୍ୟରେ
Khilakāti ଖିଲ ଦିଆ ଯାଇଥିବାରୁ ତାହା ବନ୍ଦ କରାଯାଇ ପାରେ—
ଚାକୁ, ଛୁରୀ 1. A small folding knife; clasp-knife.
ଚାକୁ ୨ । ଗୁଆକାଟି—2. Nut-cracker.

ଖିଲତ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଆ. ଖିଲ୍‌ଅତ୍)—ରାଜାଙ୍କଠାରୁ ସମ୍ମାନସୂଚକ
Khilat ଉପାଧି ପାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ସମ୍ମାନସୂଚକ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗୀ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଖିଲାତ୍; ଖେଲାତ୍ ପରିଚ୍ଛଦ; ଶିରୋପା—A robe presented to a recepient of a title of honour by the king or government as a token of favour.

Khilāt

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ରାୟସାହେବ୍, ରାୟ-ବାହାଦୁର୍ ଆଦି ଉପାଧି ଦିଅନ୍ତି ସେମାନେ ଭକ୍ତିର ନିଦର୍ଶନସ୍ୱରୂପ ସରକାରଙ୍କୁ ଭେଟ (ନଜରାନା) ଦିଅନ୍ତି ଓ ସରକାର ତାଙ୍କୁ ଅନୁଗ୍ରହର ଚିହ୍ନସ୍ୱରୂପ ଶିରୋପା (ଖିଲତ୍) ଦିଅନ୍ତି । ଏହା ବହୁମୂଲ୍ୟ ପୋଷାକ, ତରବାରି, ଘଡ଼ି ଆଦି ରୂପେ ଦିଆଯାଏ । ପୁରୁଣାକାଳରେ ଆମଦେଶର ରାଜାମାନେ ପଦସଙ୍ଗେ ଶିରପା ବା ଶାଢ଼ୀ ଦେଉଥିଲେ ।]

ଖିଲ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୋଟିଏ କୀଳାକୁ ଜୋରରେ ଭୂଇଁ ବା କାଠ ଆଦିରେ ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—

Khilamāribā To drive a bolt or peg into the ground or wood.

କୀଲମାରନା

ଖିଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଖାଇବା କ୍ରିୟାର ହିନ୍ଦୀ ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—

Khilāibā ଖୁଆଇବା— To feed.

ଖାଓୟାନ

ଖିଲାଇ ମାନିକ ଦେଇଁ ମଧୁ ବନ୍ଧୁକ ବନ୍ଧୁ ଅଧରୁ ।

ଖିଲାନା କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ରତ୍ନୋତ୍ସବ୍ଧ. ଖ ଗୀତ ।

ଖିଲାଣ—ଦେ. ବି. (ହିନ୍ଦୀ)—ଇଷ୍ଟକାଦିର ଶୃଙ୍ଗଳିତ ଗ୍ରନ୍ଥନବିଶେଷ; ତୋରଣ; ଉପରେ କଡ଼ି ନ ଥିବା ଛତ; ମେହେରାବ—

Khilāṇa An arch; dome.

ଖିଲାନ

ମେହରାବ; ଖିଲାଣ

ଖିଲାତ୍— ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଖିଲ୍‌ଅତ୍)—

Khilāt ଖିଲତ୍ (ଦେଖ)

Khilat (See)

ଖିଲାନ୍—ଦେ. ବି—ଖିଲାଣ (ଦେଖ)

Khilān Khilāṇa (See)

ବରଳ ଜରଲ ଭାରକା ଗୁଣ୍ଠିତ ସୁଖଳ ନରଃଖିଲାନ ।

: ରାଧାନାଥ. ପାଦଗୀ ।

ଖିଲାପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଖିଲାଫ୍=ବିପରୀତ, ପ୍ରତିକୂଳ)—

Khilāp ୧ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ତ୍ରୁଟି—

ଖେଲାପ 1. Neglect of duty; laches.

ଖିଲାଫ ୨ । ଅନାସ୍ଥା; ପ୍ରତିକୂଳତା—

2. Opposition; disregard.

୩ । ଭୁଲ୍—3. Wrong; mistake

ବୈଦେ. ବିଣ—୧ । ଅନ୍ୟଥାକୃତ—

1. Done otherwise.

୨ । ତ୍ରୁଟିଯୁକ୍ତ—2. Defective.

୩ । ବିରୁଦ୍ଧ—3. Opposite.

ଖିଲାଫ୍—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ଆ)—ଖିଲାପ୍ (ଦେଖ)

Khilāph Khilāp (See)

ଖିଲାଫତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)— ମୁସଲ୍‌ମାନଙ୍କର ସର୍ବ ପ୍ରଧାନ ଧର୍ମଗୁରୁ ବା ଖଲିଫାଙ୍କର ପଦ, ଅଧିକାର, କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଆସନ—

Khilāphat The Khalifate or the position of the Khalif, the chief religious head of the Muslims; the elected ruler of Turkey.

[ଦ୍ର— ମୁସଲ୍‌ମାନ୍‌ମାନେ ଅବଦ୍ଦମାନ କାଳରୁ ତୁରସ୍କର ସୁଲ୍‌ତାନଙ୍କୁ ଖଲିଫା ବା ପ୍ରଧାନ ଧର୍ମଗୁରୁ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରି ଆସୁଥିଲେ । ବିଗତ ଇଉରୋପୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧରେ ସମ୍ମିଳିତ ବିଜେତା ମିତ୍ର-ଶକ୍ତିମାନେ ଏହି ଖଲିଫାଙ୍କଠାରୁ ଅନେକ ରାଜ୍ୟ ଛଡ଼ାଇ ନେବାରୁ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପୃଥିବୀର (ବିଶେଷତଃ ଭାରତର) ମୁସଲ୍‌ମାନ୍‌ମାନେ ତୀବ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ ଉପସ୍ଥିତ କରି, ସ୍ଥାନେସ୍ଥାନେ ସଭା ଓ ଚିନ୍ତା କରି ଧର୍ମଗୁରୁ ଖଲିଫାଙ୍କର ରାଜ୍ୟଚ୍ୟୁତି ନ ହେବା ନିମନ୍ତେ ବଦ୍ଧ-ପରିକର ହୋଇଥିଲେ ଓ ଏହି 'ଖିଲାଫତ୍ ସମସ୍ୟା' ସମାଧାନ ପାଇଁ ସମଗ୍ର ମୁସଲ୍‌ମାନ ଜଗତ କ୍ଷିପ୍ତପ୍ରାୟ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁରସ୍କର ମୁସଲ୍‌ମାନ୍‌ମାନେ ସୁଲ୍‌ତାନଙ୍କୁ ଅଯୋଗ୍ୟ ବିବେଚନା କରି, ତାଙ୍କଠାରୁ ରାଜ୍ୟ ଓ ଧର୍ମଗୁରୁ ଅଧିକାର କାଢ଼ି ନେଇ ତୁରସ୍କ ସାମ୍ରାଜ୍ୟକୁ ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଣାଳୀରେ ଶାସନ କରୁ ଅଛନ୍ତି ଓ ତୁରସ୍କ ସୁଲ୍‌ତାନଙ୍କ ବଂଶଧର ଅନ୍ୟ ଜଣଙ୍କୁ ଖଲିଫା ନିର୍ବାଚନ କରିଅଛନ୍ତି । ବିଗତ ମହାଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗର ଆଲୋଚନା ଓ ଆନ୍ଦୋଳନ ପାଇଁ ଏବଂ ତୁରସ୍କର ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭାରତର ନାନା ସ୍ଥାନରେ ଖିଲାଫତ୍ ସମିତି, ଖିଲାଫତ୍ ଫଣ୍ଡ, ଖିଲାଫତ୍ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ଦଳମାନ ଗଠିତ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା ଓ ଏମାନେ ଚାନ୍ଦା ଉଠାଇ ଲକ୍ଷଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ତୁରସ୍କର ଶାସନକର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ପ୍ରେରଣ କରୁଥିଲେ ।]

ଖିଲାଫତ୍ କମିଟି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଖିଲାଫତ+ଇଂ. କମିଟି)—

Khilāphat kamiṭi ଭାରତର ରାଜନୈତିକ ମୁସଲ୍‌ମାନ-ସମିତିବିଶେଷ— A modern political society of Mahomedans in India.

ଖିଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଭୂହିଳ)—ଖିଲ ୩ (ଦେଖ)

Khili Khila 3 (See)

ଖିଲିକାଣିଆଁ—ଦେ. ବି— ଖିଲକାଣିଆଁ (ଦେଖ)

Khilikāṇiāñ Khilakāṇiāñ (See)

ଖିଲିକାତି—ଦେ. ବି— ଖିଲକାତି (ଦେଖ)

Khilikāti Khilakāti (See)

ଖିଲିଖିଲି—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଉଚ୍ଚହାସ୍ୟଧ୍ୱନି; କିରିକିରି—

Khilikhili Sound of loud giggling laughter.

ଖିଲଖିଲ

ଖିଲଖିଲ; କହକହ

ଖିଲଖିଲେଇବା— ଦେ. କ୍ରି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଉଚ୍ଚହାସ୍ୟ କରିବା—

Khilikhileibā To laugh vociferously.

ଖିଲଖିଲ ହାସା

ଖିଲଖିଲ ହସନା

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	●	ନ୍ଦ

ଖିଲଜୀ—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ) (ଫା. ଖିଲ୍‌ଜୀ)—
Khiliji — ଆଫଗାନସ୍ଥାନର ସୀମାବାସୀ ପଠାଣ ଜାତିବିଶେଷ—
A tribe of Pathans inhabiting the Afgan border.

[ଦ୍ର—ଏହି ବଂଶର ରାଜାମାନେ ଭାରତବର୍ଷରେ ଖ୍ରୀ ୧୨୮୮ ସାଲଠାରୁ ୧୩୨୨ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ । ଆଲାଉଦ୍ଦିନ୍ ଏହି ବଂଶୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସମ୍ରାଟ ଥିଲେ ।]

ଖିଲୀକୃତ—ସଂ. ବିଶ. (ଖିଲ + ଅଭୂତ ଭାବେ (ଚ୍ୱି) ଈ+କୃତ)—
Khilikruta — ୧ । ଯାହାକୁ ଦୁର୍ଗମ କରାଯାଇ ଅଛି—
1. Made unapproachable or impassable.
୨ । ପ୍ରତିବନ୍ଧିତ; ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ—2. Obstructed.
୩ । ନିରୁଦ୍ଧ—3. Shut; blocked up.

ଖିଲୀଭୂତ—ସଂ. ବିଶ. (ଖିଲ + ଅଭୂତ. ଭାବେ (ଚ୍ୱି) ଈ + ଭୂତ)—
Khilibhuta — ୧ । ଅଗମ୍ୟ ହୋଇଥିବା—
1. Become impassable.
୨ । ବନ୍ଦ କରାଯାଇଥିବା—2. Blocked up.

ଖିଲ୍ଲାତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ଖିଲତ୍ (ଦେଖ)
Khillāt — Khilat (See)

ଖିଲ୍ଲି—ଦେ. ବି—ଖିଲ ୩ (ଦେଖ)
Khilli — Khila 3 (See)

ଖିଶା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଖିଶା)—୧ । ପଇସା ରଖିବାର ଲୁଗାମୁଣି; କନାଥଳି—1. A small cloth-bag for keeping money.
Khisā
कीशा, खीसा ୨ । ମୁଣି; ଖଲତା—2 Wallet.

ଖିଶାରତ୍—ଦେ. ବି. (ଫା. ଖିଶାରତ୍)—କ୍ଷତି—
Khisārat — Damage or loss.
ଖେସାରାଂ
खिसारा

ଖିଶାରା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଖିଶାରା)—କ୍ଷତି—
Khisārā — Damage or loss.
ଖେସାରା
खिसारा

ଖିଷ୍ଟ୍‌ମସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଖ୍ରୀଷ୍ଟ୍‌ମାସ୍)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟ୍‌ମସ୍ (ଦେଖ)
Khishtmas — Khrishtmas (See)

ଖିସ୍‌ମସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଖ୍ରୀଷ୍ଟ୍‌ମାସ୍)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟ୍‌ମସ୍ (ଦେଖ)
Khismas — Khrishtmas (See)

ଖିସ୍‌ମିସ୍—ଦେ. ବି—କିସ୍‌ମିସ୍ (ଦେଖ)
Khismis — Kismis (See)

ଖିସାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସଂ. କ୍ରୁଶ ଧାତୁ=ବିଳାପ କରିବା)—୧ । ମନ ମାରିବା; ବିମର୍ଷ ହେବା—
Khisāibā
1. To look sorrowful.
୨ । (ଜାଜପୁର) ରାଗିବା— 2. To be angry.

ଖିସାରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଖଞ୍ଜକାରୀ)—ଖେସାରି (ଦେଖ)
Khisāri — Khesāri (See)

ଖିସାଲାବାଗିର୍ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଜାଜପୁର)—
Khisālā bāgir hebā — ଖିସାଇବା (ଦେଖ)
Khisāibā (See)

ଖୀ—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ଅ.—ଛି !—
Khī — Oh
[ଦ୍ର—କୌଣସି କଥା କୌଣସି ଲୋକର ମନକୁ ନ ପାଇଲେ ସେ 'ଛି' ସ୍ଥାନରେ 'ଖୀ' କହେ ।]

ଖୀନ—ପ୍ରା. ବିଶ. (ସଂ. କ୍ଷୀଣ)—କୃଶ—
Khīna — Slender.

ଦୁର୍ବଳ ମଝା ଅତି ଖୀନ; ଏହାର ଦୋଷ ଗୋ ନ ଯେନ ।
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଖୀରକୋଳି ପାରୁଡ଼ାପୋକ—ଦେ. ବି.—ପାରୁଡ଼ାପୋକଙ୍କ ଠାରୁ ସାନ ଓ କଳା ଏବଂ ହରଡ଼ ପରି ଚେପ୍ଟା ଓ ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ ପୋକ; (ଏମାନେ କ୍ଷୀରକୋଳି ଗଛରେ ଥାଆନ୍ତି)—A kind of insect smaller than tortoise-beetle emitting a stinking smell.
Khīrakoli pārurdā poka

ଖୀରଯଷ୍ଟିକା—ଦେ. ବି.—ନାଗବଳା (ଦେଖ)
Khīrajashtikā — Nāgabalā (See)

ଖୁ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଶବ୍ଦ କରିବା; ଧ୍ୱନି କରିବା—
Khu (root) — To sound.

ଖୁଅ—ଦେ. ବି.—ଖୁଆ ୨ (ଦେଖ)
Khua — Khuā 6 (See)

ଚେଉଳ ନବଦ୍ୱାର ସେ ଅଟଇ,
କରକଣ୍ଠ ପରେ ଖୁଅ ସେ ଦେଇ । ପ୍ରାଚୀ. ପରଚେଗୀତା ।

ଖୁଆ—ଦେ. ବି.—୧ । (ସଂ. ଖୁଭ୍ୱ=ମଥିତ, ଖୋଭକ; ସଂ. ଖ୍ୱେଳ)—
Khuā — ଦଧିମନ୍ଥନ ଦଣ୍ଡ—1. The churning rod.
मथनी ବାହୁଁ ଦଧିମନ୍ଥନେ ଖୁଆ ଧରି । ପ୍ରାଚୀ. ପରଚେଗୀତା ।
मथानी, गलर, महनी ୨ । ବାହୁମୂଳର ପୃଷ୍ଠାଂଶ; କାନ୍ଧର ପଛ;
बगल ଡେଣା—2. The arm; the root of the
बाँह, भुजा arm; the shoulder-blade.

ସେ ଦୁଇ ଭୁଜ ଭାର ଦୁଇବାହୁ ଧରି,
ଭୁଙ୍ଗ ପକାଇଲେ ଖୁଅକୁ ମୋଡ଼ିକରି । କୃଷ୍ଣସଂହି. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ପେଡ଼ା ୩ । ଦୁଧ ଓ ଚିନି ମିଶ୍ରିତ ଏକପ୍ରକାର ମିଠାଇ—
खोआ 3. A sweet-meat made with milk and sugar
ଖୀର ୪ । ମଲାଇ; ଘନୀଭୂତ ଆଉଟା ଦୁଧ—
खोया 4. Thickened boiled milk; condensed milk.
ଖାଓୟାନ ୫ । ଅନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଭୋଜନ କରାଇବା—
खिलाई 5. Feeding another person.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଛପା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ, ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ ଅଲ୍‌ବତ୍ ଦେଖିବେ ।

ଖୋୟା, ଖୋ ୨ । କରକଚ୍; ଇଟା ଓ ପଥରର ଛୋଟଛୋଟ ଖଣ୍ଡ—
ଙ୍କଙ୍କଡ଼ Brickbats; concrete materials for macadamizing a road or floor.
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି.—ଖଦା; ଅଖୁର ମାରସ ଚୋପା—
The refuge of sugar-cane after its juice is pressed out

ଖୁଆଇ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ନିଜ ହାତରେ ଖାଇବାକୁ ଅପାରଗ କୌଣସି
Khuāi debā ବ୍ୟକ୍ତି (ଯଥା; ଶିଶୁ; ରୋଗୀ) ର ପାଟିରେ ଖାଦ୍ୟ
ଖାଇୟେ ଦେଓୟା ଦେଇଦ୍ୱାରା ତାକୁ ଖୁଆଇବା—
ଖିଲାଦେନା To feed another by putting food into his mouth.

ଖୁଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ୟକୁ ଭୋଜନ କରାଇବା—
Khuāibā 1. To feed another.
ଖାଓୟାନ ଭକ୍ଷ୍ୟ, ଲେହ୍ୟ, ପେୟ, ଅନ୍ନାଦି ଖୁଆଅ—
ଖିଲାନା, କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।
ଖୁଁଟନା ୨ । କପାଖାଇ ଦ୍ୱାରା ତଳା ଉଣାଇବା—
2. To cause cotton to be fleeced by the ginning mill
୩ । ଅନ୍ୟକୁ ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଦେବା; ଖାଦ୍ୟବସ୍ତୁ ଖାଇବାକୁ ଦେବା—
3. To supply meal to another.
୪ । ଉତ୍କୋଚ ଦେବା—4. To bribe.
୫ । ଅନ୍ୟକୁ ଭୋଜନ ଦ୍ୱାରା ପାଳିବା; ପୋଷିବା—
5. To support a person; to maintain a person.

ଖୁଆଇବା ପିଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସହଚର; ସଂ. ଖାଦ ଧାତୁ ଣିଚ୍+ପା
Khuāibā piāibā ଧାତୁ ଣିଚ୍)—୧ । ଅସମର୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁକୁ
ଖାଓୟାନ ଦାଓୟାନ ଖାଦ୍ୟ ଓ ପାନୀୟ ବସ୍ତୁ ଦେବା—1. To put
ଖିଲାନା ପିଲାନା food and drink into the mouth of a person who is unable to eat and drink with his own hands.
୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଖାଦ୍ୟ ଓ ପାନୀୟ ଯୋଗାଇବା—
2. To supply food and drink to another.
୩ । ପୋଷିବା—3. To maintain a person.
ଖୁଆଇ ପିଆଇ ନ ହେଲ ବଛ.
ମଅ ବୋଲଇଛ ଗୁହାଳ ପୋଛ—ଭଗ ।

ଖୁଆ ଖସାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରହାର ଦ୍ୱାରା ବାହୁମୂଳର ଗଣ୍ଠିବା
Khuā khasāibā କବ୍ଜାକୁ ଢିଲା କରାଇବା—1. To make the arm disjointed by excesssive beating.
୨ । ଦରଜ ଦୂର କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବାହୁମୂଳରେ ତେଲ ଲଗାଇ ହାତପାପୁଲି ବା ଲେଢ଼ିଦ୍ୱାରା ତାହାକୁ ଘଷିବା—
2. To tightly press the palm over the arm by annointing oil over it.

ଖୁଆଖୁଇ—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି—ଖୁଆଖୋଇ (ଦେଖ)—
Khuākhui Khuākhoi (See)
କରଭୁକ କଥା ଯେ ହୋଇ ଭୁହାକୁହ,
ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟମାନ ମଧ୍ୟ ହେଲେ ଖୁଆଖୁଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଅଦି ।

ଖୁଆଖୋଇ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଖାଦ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ)—୧ । ପରସ୍ପରକୁ
Khuākhoi ଖୁଆଇବା—1. Feeding each other.
ଖାଓୟାଖାୟି ୨ । ଦୁଇଟି ବିରାଡ଼ି ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ କାମୁଡ଼ାକାମୁଡ଼ି ହେବା—2. (two cats) Snapping at and scratching each other.
୩ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ କଳହ କରୁଥିବା—
3. Mutually quarrelling.
ଦେ. ବି—୧ । ପରସ୍ପରକୁ ଖୁଆଇବା କର୍ମ—
1. The act of feeding each other.
୨ । ପରସ୍ପର କାମୁଡ଼ାକାମୁଡ଼ି ହେବା—
2. Mutual snapping or biting of two cats.
୩ । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ କଳହ—
3. Mutual quarrelling.

ଖୁଆଡ଼—ଦେ. ବି (ସଂ. ଖୋଡ଼=ଅଳନ, ଗଜ ବନ୍ଧନସ୍ଥାନ; ଭୁଲ.
Khuārda ହି. ଖୋଡ଼ାର=ଶୂକର ରକ୍ଷାସ୍ଥାନ)—୧ । ଗୋରୁ ଆଦି
ଖୋଡ଼, ଖୋୟାଡ଼ ରହିବାର ବାଡ଼ାବନ୍ଦ ସ୍ଥାନ; ମେଣ୍ଢା ଗୁହାଳ—
ବାଡ଼କା, ବାଡ଼ା 1. Cattle-pen; enclosure for cattle.
୨ । ଗୋରୁଗୋଠ—2. A flock of cattle.
୩ । କାଞ୍ଜିହାଉଦା—3. A pound for cattle.
୪ । ପ୍ରାଚୀରବେଷ୍ଟିତ ଖଞ୍ଜା ବା ଅଗଣା—
4. Court-yard.

ଖୁଆଦଉଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଖୁଆଦଣ୍ଡକୁ ଯେଉଁ ରଜ୍ଜୁ ଦ୍ୱାରା ଘୁରାଯାଏ—
Khuādaurdi
ମଅନୀରଦଡ଼ୀ The string which is wound round the
ମଥାନୋକିରସ୍ସୀ churning rod and drawn backward and forward while churning butter-milk.

ଖୁଆଦଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—ଦହି ମୋହିବା ଦଣ୍ଡ; ମନ୍ଥନଦଣ୍ଡ; ଖୁଆ—
Khuādaṇḍa A rod with a ball at the end to
ଘୋଳମଉନୀ; ମଅନୀ churn butter-milk
ମଥାନୋକିଡଣ୍ଡୀ ଖୁଆଦଣ୍ଡରୁଅଁ ଖରାପ କ୍ଷୀରରେ ସୁସ୍ୱାଦ କି ଥାଏ ଅଛ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଖୁଆରି କରିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ପା. ଖାରି=ନଷ୍ଟ; ଭୁଲ.
Khuāri karibā ହି. ଖୁଆରି=ବରବାଦୀ; ନଷ୍ଟ)—
ଗୋମେଷାଦି ଦ୍ୱାରା କ୍ଷେତର ଫସଲକୁ ନଷ୍ଟ କରିବା; ଖଦା କରିବା—
To cause crops to be damaged by cattle straying into a field.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଇଯ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

ଖୁଆସ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ପାଚକ—
Khuāsa 1. Cook.
୨ । ପରିବେଷକ; ପରଶୁଣୀ—
2. One who serves food.

ଖୁଉଁଖାଆଁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଖୁଁଖୁଁ (ଦେଖ)
Khuuñkhāāñ Khuñkhuñ (See)

ଖୁଉଁଖୁଁ—ଦେ. ଅ—ଖୁଁଖୁଁ (ଦେଖ)
Khuuñkhuuñ Khuñkhuñ (See)

ଖୁଁଖ୍ରଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—ଫୁଙ୍ଗା; ଅନାବୃତଦେହ—
Khuñkhrdā Bare-bodied.

ଖୁଁଖା—ଦେ. ଅ.—ଖୁଁଖୁଁ (ଦେଖ)
Khuñkhāñ Khuñkhuñ (See)

ଖୁଁଖୁଁ—ଦେ ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଶୁଖିଲା କାଶ କାଶିବାରେ
Khuñkhuñ କଣ୍ଠର ଅବ୍ୟକ୍ତଧ୍ୱନି—
ଖୁଁକଖୁକ ଖୁକଖୁକ The low sound of asthmatic
ଖୋଁଖୋଁ coughing; sound of low coughing.
କ୍ରି. ବିଣ—ଖୁଁଖୁଁ ଧ୍ୱନି ସହିତ—
With a low coughing sound.

ଖୁଁଖୁଁକାଶ—ଦେ. ବି—ଶ୍ୱାସରୋଗୀର ମୃଦୁ କାଶ—
Khuñkhuñkāśa Asthmatic cough; low repeated
ଖୁକଖୁକାନି; ଖକଖକାନି cough; whooping cough.
ଖୋଁଖୋ ଖୁଁଖୁଁକାଶ ଖରନଶ୍ୱାସ—ସଖି ଗୋ ମନ ଏ ।
ବଳାଇଦାସ, ପହଲ ।

ଖୁଁଖୁଁୟାଁ—ଦେ. ବିଣ. ଟଂ—ଯେ ସର୍ବଦା ଖୁଁଖୁଁ କାଶୁଥାଏ—
Khuñkhuñyāñ Given to whooping cough.
(ଖୁଁଖୁଁଇଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଖୁକ ଖୁକିୟା; ଖୁକଖୁକା

ଖୁକା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. ପୁଂ (ଆଦରଯୁକ୍ତ ଡାକ)—(ବଙ୍ଗୀୟ
Khukā ପରିବାରରେ) ଖୋକା ବା ଶିଶୁପୁତ୍ର; ଦୁଗ୍ଧପୋଷ୍ୟ-
ଖୋକା ବାଳକ— (a term of endearment) A
ଖୋକା male-child (in a Bengalee family).
(ଖୁକା—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଦ୍ର—ଉତ୍କଳର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଉତ୍କଳର ସ୍ଥାୟୀ ଅଧିବାସୀ ବଙ୍ଗାଳୀ ଓ ବଙ୍ଗାଳୀମାନଙ୍କ ସଂସ୍ରବରେ ଆସିବା ପରିବାରମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ଏ ଶବ୍ଦର ଏହି ବ୍ୟବହାର ପରିଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ ।]

ଖୁକୀ—ପ୍ରାଦେ. ବି—(ମେଦିନୀପୁର; ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ବଙ୍ଗାଳୀଙ୍କ ପ୍ରଭାବରେ
Khukī ପ୍ରଭାବିତ ବଶ)—ଖୁକାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Khukā.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—୧ । ଅସଭ୍ୟ—
1. Uncivilised; rude; barbarious.
୨ । ଅସୁନ୍ଦର—2. Uncouth.
୩ । ସାଧାରଣ; ଇତର—3. General (public).

ଖୁକୁଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ତାଳଖୁଙ୍କୁ; ତାଳଗଜା ମଧ୍ୟରେ
Khukuṇḍi ଥିବା ଶସ—
The soft edible kernel inside the stone of a sprouting palm seed.

ଖୁକୁନି—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଖୁକୁଣ୍ଡି (ଦେଖ)
Khukuni Khukuṇḍi (See)

ଖୁଖ୍ମା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । କଇଁଫୁଲ—
Khukhmā 1. Water-lily.
(ଖୁଖ୍ମୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କଇଁ ଫୁଲର ମଞ୍ଜି—
2. The seed of water-lily.
ଦେ. ବିଣ. ଫୁ—ସବଳ; ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ—Fat and healthy.

ଖୁଖ୍ରିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଗେଞ୍ଜିବା—
Khukhribā To poke at.

ଖୁଖିଖାଶି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ଖୋଁଖୀ + କାସ)—
Khukhikhāsi ଖୁଁ ଖୁଁ କାଶ—Constant feeble coughing.
ଖୁଖିଖାଶି ବାରମାସି, ଠେଙ୍ଗାଖାଶି ପରାଜେ'ସ—ପ୍ରବଚନ ।

ଖୁଖୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ଖୋଁଖୀ = କାସ)—କାସ—
Khukhuli Cough.

ଖୁଗୁର—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଖୁଗୀର୍)—ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ଚାରଜାମା ତଳେ
Khugura ପକାଯିବା ମୋଟା ବସ୍ତ୍ରର ଆସନ—
ଖୁଗୁରି A cloth cushion put on the back of a horse
ଖୁଗୀର below the chārijāmā before the saddle was in vogue.
[ଦ୍ର—ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଜିନ୍‌ର ବ୍ୟବହାର ହେବା ପୂର୍ବେ ଏ ଦେଶରେ ଘୋଡ଼ା ପିଠିରେ ଖୁଗୁର ପକାଯାଇ ତା ଉପରେ ଚାରଜାମ ପକାଯାଉଥିଲା ।]

ଖୁଗୁରା—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ଖୁଗୁର (ଦେଖ)
Khugurā Khugura (See)

ଖୁଗୁରି—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ଖୁଗୁର (ଦେଖ)
Khuguri Khugura (See)

ଖୁଙ୍କୁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଅଙ୍କୁର)—ଗଜୁରିଥିବା ତାଳଟାଙ୍କୁଆ ମଧ୍ୟରେ
Khuṅku ଥିବା ସୁମିଷ୍ଟ ଶସ(ଏଥିରେ ଗଜାର ବିପରୀତ ପାଖରେ ଚେର
କୁର୍ କୁର୍ ଲାଗିଥାଏ)—The soft edible sweet kernel inside
ଗୁଦା; ଗିରି the stone of a sprouting palm-fruit.

ଖୁଙ୍ଗା—ଦେ. ବି (ସଂ. କରଙ୍କ; କରଙ୍ଗ)—୧ । ବେତ ବା ବାଉଁଶ-
Khuṅgā ନିର୍ମିତ କ୍ଷୁଦ୍ର ପେଟିକା; ଛୋଟ ପେଡ଼ି—
ଖାଳା, ଠୋଙ୍ଗା 1. A small box of wicker work. (of cane, bamboo etc).)
ଖୋଁଚାନ; ଖୁଁଚାନା ୨ । ପତ୍ରର ଠୋଙ୍ଗା; ଦନା—2. Leaves sewn
କୋଁଚା into a pot.
୩ । ଆଙ୍ଗୁଠି ବା ଯଷ୍ଟି ଅଗରେ କେଞ୍ଚିବା—
3. Poking with a finger-tip or a point of a stick.

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଠିକ ୧ ଚଳିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଳିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଦେଖା ଦେଉଛି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ କି ୨ ଚଳିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚଳିତ ବିକଳ୍ପ ୨ ବା ୧ ଚଳିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜନ୍ତେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୃଅ' ଦେଖିବେ; ବଧୂ ନ ପାଇଲେ 'ବଉ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଜନ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଜ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ ।

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ. ପୁଂ.—ବେଢଙ୍ଗିଆ (ଲୋକ)—
(ଖୁଙ୍ଗୀ-ସ୍ତ୍ରୀ) Unmethodical (person); unsystematic (person).

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୁଷ) ବିଣ—ଅତି ମାନାଭୁବିଆ ବା ଲେସମା—
Very sluggish.

ଖୁଙ୍ଗାଖୁଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ କୋଞ୍ଚାକୋଞ୍ଚ ହେବା—
Khuṅgākhuṅgi Mutual poking.

ଖୁଙ୍ଗି—ଦେ. ବି—ଖୁଙ୍ଗା ୧ (ଦେଖ)
Khuṅgi Khuṅgā 1 (See)

ଖୁଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. କୁଚ ଧାତୁ=ବିଲେଖନ)—୧ । ଆଙ୍ଗୁଠି ବା ବାଡ଼ିଅଗରେ କୋଞ୍ଚିବା—1. To poke with the tips of fingers or stick.
Khuṅgibā
ଖୋଁଚା, ଖୁଁଚା
ଖୋଁକନା, କୋଁଚନା, ଗୋଦନା; ଖୁଭାନା

୨ । କୌଣସି ମୁନିଆଁ ଅସ୍ତ୍ରରେ କୋଞ୍ଚିବା—2. To poke with a sharp pointed weapon.

ଖୁଚରା—ଦେ. ବିଣ (ଫା. ଖୁଜ୍‌ରା;ଭୁଲ.ସଂ. କ୍ଷୁଦ୍ର)—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶ-ଯୁକ୍ତ; ଛୋଟ ଛୋଟ—1. Small; consisting of small pieces.
Khucharā
ଖୁଚରା
ଖୁରଦା, ଖୁଜରା

୨ । ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ବିକ୍ରି କରାଯିବା (ପଣ୍ୟ)—2. (commodities) Sold in retail.

୩ । ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ବିକ୍ରି କରୁଥିବା (ଦୋକାନୀ)—3. (a shop-keeper) Selling (things) in retail.

ଖୁଚରା ବଣିଜମାନଙ୍କର ଲାଭକା ଭଲରୂପେ ତଳ ପାଉନ୍ତା ନାହିଁ—
ସଦାନାଥ, ବିବେକୀ ।

ଦେ. ବି—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶ—1. Small pieces.

୨ । ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟର ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ବିକ୍ରୟ—2. Retail-sale of commodities.

୩ । ଟଙ୍କା ଭଙ୍ଗାଇ ଭିନ୍ନ ବଦଳରେ ଆଣିବା କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ମୁଦ୍ରାରୟ—3. Small coins got in exchange of larger coins.

୪ । ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣରେ ଅବଶିଷ୍ଟ ବସ୍ତୁମାନ—4. Small remnants or remainders.

ଖୁଚରା କାମ—ଦେ. ବି—ଛୋଟଆ ଛୋଟଆ କାର୍ଯ୍ୟ—
Khucharā kāma Job works; petty works.
ଖୁଚରାକାଜ
ଖୁଜରାକାମ

ଖୁଚରା ଖରଚ—ଦେ. ବି (ଫା. ଖୁଜ୍‌ରା+ଫା. ଖର୍ଚ୍ଚ)—ବାଜେ ଖରଚ; ଯେଉଁ ଖରଚ ପାଇଁ ଅଳ୍ପ ପଇସା ଲାଗେ—Small or miscellaneous expenses.
Khucharā kharacha
ଖୁଚରାଖରଚ
ଖୁଜରା ଖରଚ

ଖୁଚରା ପଇସା—ଦେ. ବି—ପଇସା ପ୍ରଭୃତି କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ମୁଦ୍ରା—
Khucharā paisā Small coins; small parts of bigger coins.
ଖୁଚରା ପଇସା
ଖୁଜରା ପଇସା

ଖୁଚରା ବଳିବା—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ବଡ଼ ବସ୍ତୁ ବା କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଦିନ ବା ମାସ ହିସାବ ହେଲା ପରେ ଯେଉଁ କ୍ଷୁଦ୍ର-ସଂଖ୍ୟକ ବସ୍ତୁ ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ରହେ—Small insignificant remainders left after squaring up accounts for larger matters or periods.
Khucharā balibā

ଖୁଚରା ବିକ୍ରି—ଦେ. ବି— କୋଗ୍; ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କରି ବିକ୍ରୟ କରିବା—Retail-sale.
Khucharā bikri
ଖୁଚରାବିକ୍ରି
ଖୁଜରା ବିକ୍ରୀ

ଖୁଚରା ରହିବା—ଦେ. ବି—ଖୁଚରା ବଳିବା (ଦେଖ)—
Khucharā rahibā Khucharā balibā (See)

ଖୁଚିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଖୋସିବା; ଉତରକୁ ମାଡ଼ି ଗୁଣ୍ଡିବା—To tuck in.
Khuchibā
(ଯଥା—କାନରେ ଫୁଲ ଖୁଚିବା ।)

ଖୁଚୁରା (ଇତ୍ୟାଦି,—ଦେ. ବି—ଖୁଚରା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Khuchurā (etc) Khucharā ete (See)

ଖୁଜ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଚୋରି କରିବା—
Khuj (root) To steal; to rob.

ଖୁଜରା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦୈଦେ. ବି—ଖୁଚରା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Khujrā (etc) Khucharā etc (See)

ଖୁଜ୍‌ରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ.ଖର୍ଜ୍ଜନ; ଭୁଲ. ହି. ଖୁଜ୍‌ଲି)—
Khujri
୧ । ଭୁଣ୍ଡିଆ (ରୋଗ)—1. Dry itches.

୨ । ଭୁଣ୍ଡେଇହେବା; ଗଳୁ—2. Itching.

ଖୁଜ୍‌ଲି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଖର୍ଜ୍ଜୁ)—୧ । କାଛୁ ବା ଭୁଣ୍ଡିଆ—1. Watery or dry itches on the body; eruptions on the body; scabs.
Khujli
ଖୁଜଲି
ଖୁଜଲୀ

୨ । ଗଳୁ; ଭୁଣ୍ଡେଇହେବା—2. Itching.

ଖୁଜ୍‌ବୁଜ୍—ଦେ. ବି—୧ । ଅସ୍ଥିରତା; ଚଞ୍ଚଳତା—1. Restlessness.
Khujbuj
ଚୁଳବୁଳ
ବେଚୈନ

୨ । ସାମାନ୍ୟ ଦୁଷ୍ଟାମି—2. Petty wickedness due to restlessness.

ଦେ. ବିଣ—ଅସ୍ଥିର; ଚଞ୍ଚଳ—Restless; hasty.

ଖୁଜବୁଜିଆ—ଦେ. ବିଣ ପୁଂ.—୧ । ଅସ୍ଥିର; ଚଞ୍ଚଳ—1. Restless.
Khujabujiā
(ଖୁଜବୁଜିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । ସାମାନ୍ୟରେ ଦୁଷ୍ଟ—2. Slightly wicked.
ଚୁଳବୁଳା, ଚୁଳବୁଳେ
ବେଚୈନ

ଖୁଜାଇବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—(ସଂ. ଖର୍ଜ୍ଜ ଧାତୁ; ଭୁଲ. ହି. ଖୁଜ୍‌ଲାନା)—
Khujāibā
୧ । ଭୁଣ୍ଡାଇବା—1. To scratch an itching limb.

୨ । ଭୁଣ୍ଡାଇହେବା—2. To feel itching; to itch.